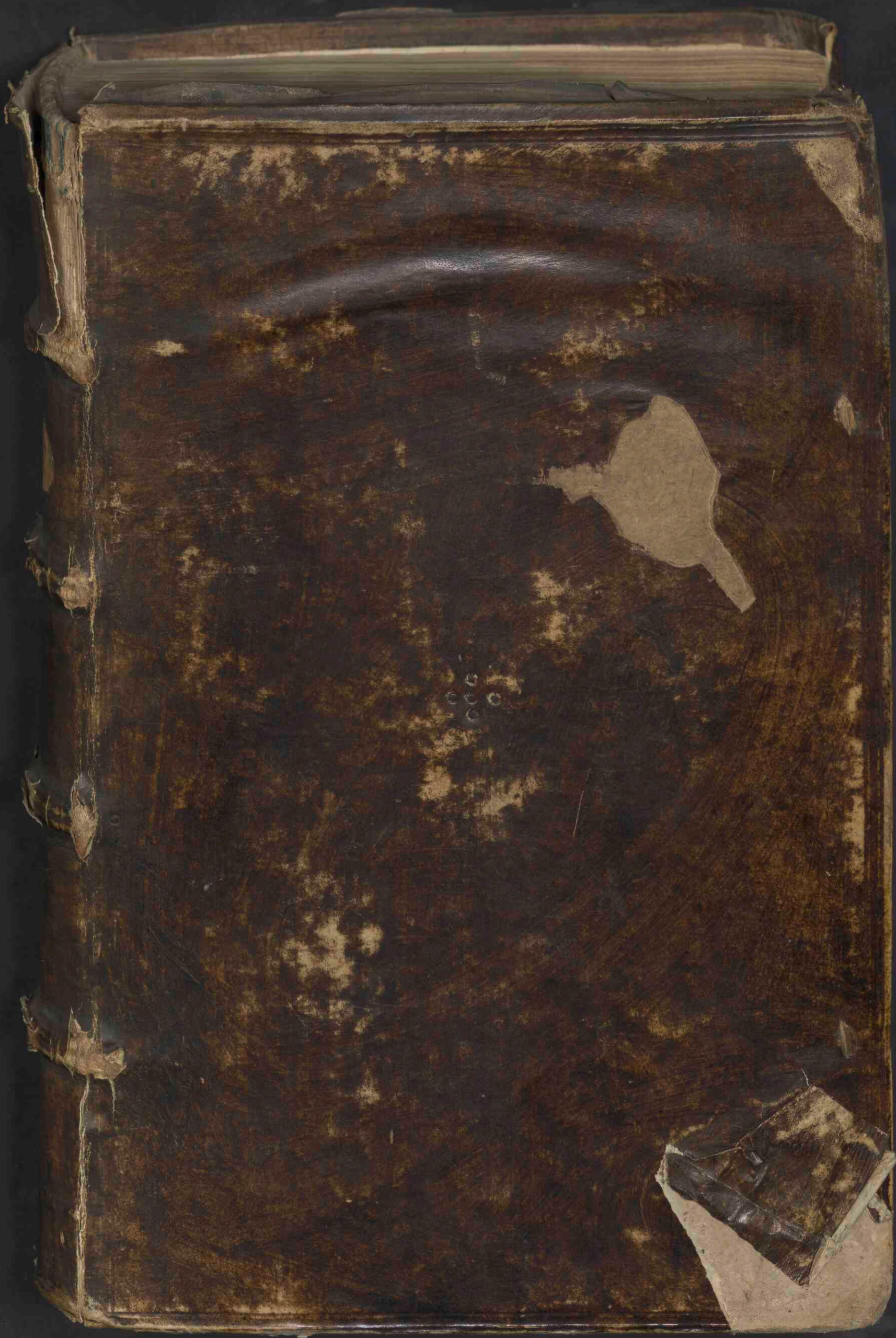

**Machumetis Saracenorum principis, eiusque successorum
vitae, ac doctrina, ipse?que Alcoran, Quo uelut authentico
legum diuinarum codice Agareni & Turcae, alij?q[ue] Christo
aduersantes populi regu[n]tur, quae ante annos CCCC uir
multis nominibus, Diui quoq[ue] Bernardi testimonio,
clarissimus, D. Petrus abbas Cluniacensis per uiros eruditos,
ad fidei Christianae ac sanctae matris Ecclesiae
propugnationem, ex Arabica lingua in Latinam transferri
curauit.**

<https://hdl.handle.net/1874/456784>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

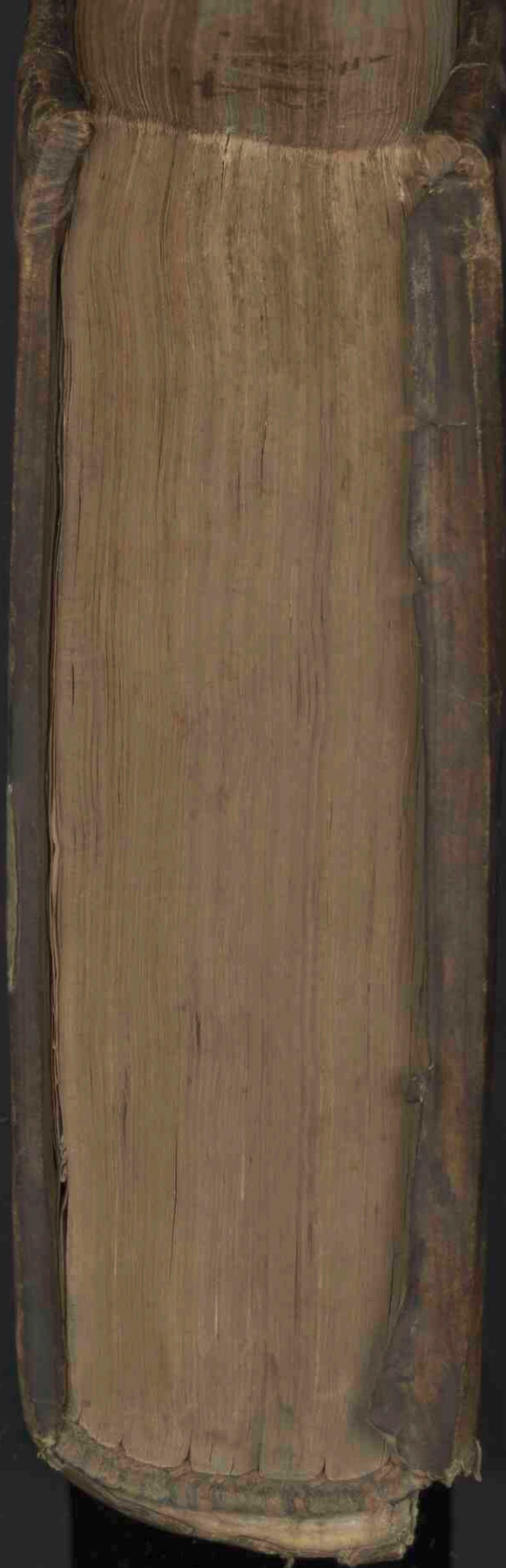
More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

Litterae Orientales
Folio n°. 117

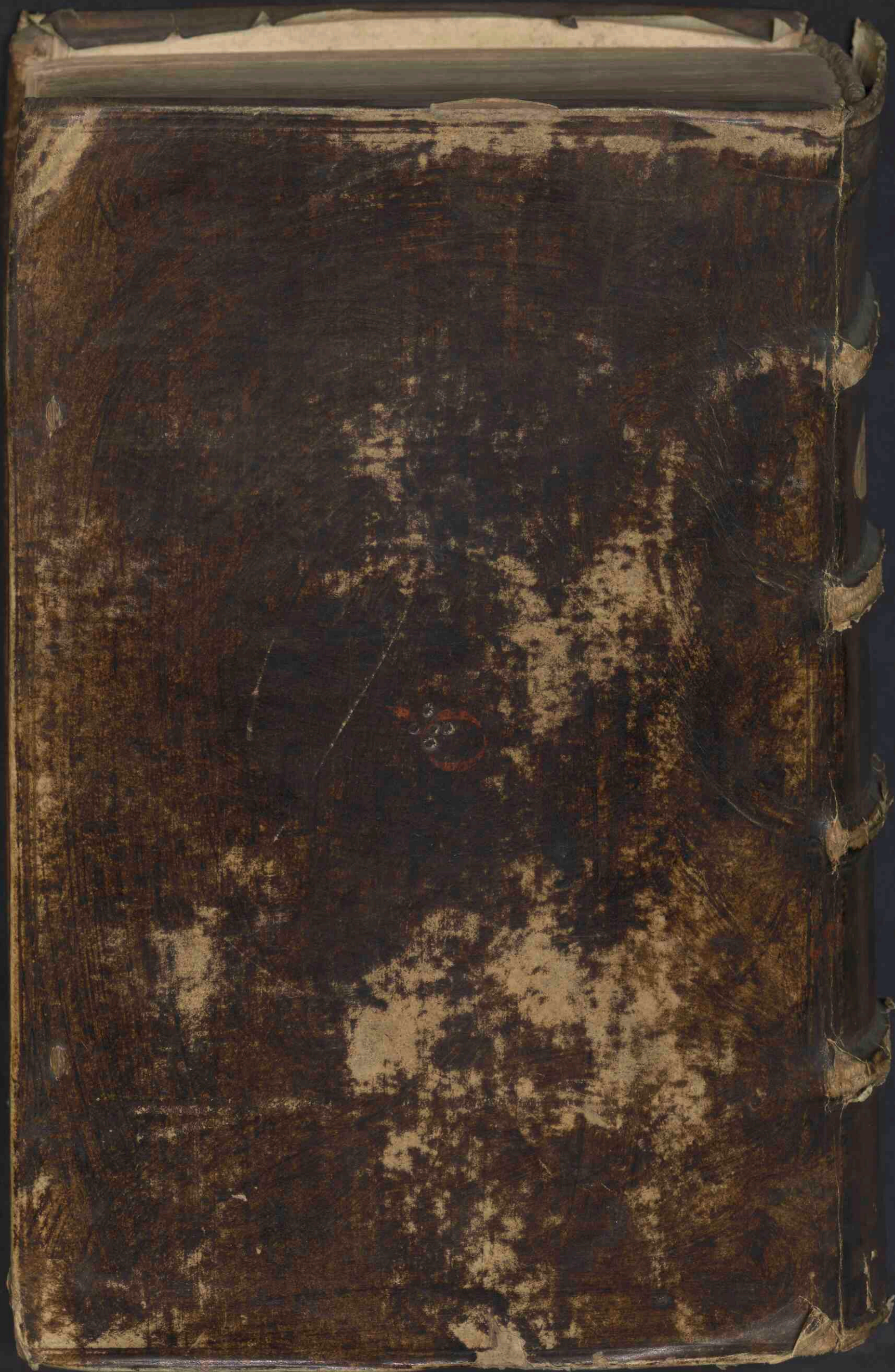

24.

Alcoran

t.

de illis sollempnitatibus de quibus no. 8. r. 1. uidua.
Alij dicunt nulli huiusmodi sollempne (ul' omni)
 dicuntur quicquid sollempne fiat (il' q. 3. reddat
 se uni de episcopis religionibus. 1. qui est. ul' ro. i.
 sinuat. **I**n hoc solo casu (scilicet) omnia de q.
 hic loquitur pot' dici sollempne. s. qm' quicquid gratie
 tui tenet. **I**ntelligi aut' hoc uotum sollempne n.
 aphorismo qm' tenet s. ex post sed sollempnitas
 s. qm' ambo uotum religionis (ul' salt' vn' de 9
 sensu altius q. alt' no' habet. xxvii. q. v. qd'
 de par. 8. e. c. 1. **H** aut' sola multi inuenerunt
 et no' mairus qz licet vir deuotus se hospitium
 suum no' tui erat hospitale religiosum. **I**n id
 et hoc no' sollempnitatem uotum s. qm' p' magis
 uotum p' q' sollempnitatem uotum uir. i. i. solo
 remissionis. **I**dem aut' meminit uotum qd'
 suis requirit utique et i' m'pendio modis
 . **Q**z i' debito reddendo sit p'coris emulatio
 quicquid absoluti n. tui. ab alijs obligis. xxv
 ii. q. v. qd' de par. **S**uo uotum m'itum
 dicitur quida' sollempnitatem uotum. et magis
 et remissiones uiris sui et licet de m'gre d.
 de nicho' tui p'coris m. c. p' magis. m'itum
 pot' sollempnitatem uotum q. nulla rō dicitur
 ul' parat' qd' uicuta quicquid m'itum tollat u
 tui h' seps omni m'itum tollat. **S** et si ante
 omni ambo uouisset quicquid et postmodū
 m'itum qd' nō uelut alt' monastium i'gre
 di tui m' licet altius hoc facit nō pot' n
 remissionis i' g'itum. **Q**z h' nēre pot' erige
 debet. 8. e. quida' in uic' tenet reddere sic di
 citur. **S** obicis. et dices (nō ne p'coris uotum
 debet erigere. **Q**uq' ut p. 8. e. e. qd' p
 ostendit et reddendo ut facit m'itum et

asculis & videntur. of. fidei meritis. et
vi. de. fuentia. or. lxxviii. or. error. i. c. seq.

mitti nōt. lē. p̄cie om̄ia. oratio. ad. hoc. f.
ibidem. i. s. a. p̄p̄. om̄. s. a. **R**ibucet

N. 7. C.

Mine

Nº 109. Q.

~~~~~

1

MACHVMETIS

SARACENORVM PRINCIPIS, EIVSQUE SVC-
CESSORVM VITAE, AC DOCTRINA, IPSEQUE

ALCORAN,

Quo uelut authentico legum diuinarum codice Agareni & Turcae,
alijsq; CHRISTO aduersantes populi reguntur. quae ante annos CCCC,
uir multis nominibus, Diui quoq; Bernardi testimonio, clarissimus,
D. Petrus abbas Cluniacensis per uiros eruditos, ad fidei Christianae
ac sanctae matris Ecclesiae propugnationem, ex Arabica
lingua in Latinam transferri curauit.

His adiunctae sunt CONFUTATIONES multo-
rum, & quidem probatissimorum authorum, Arabum, Graecorum, &
Latinorum, una cum excellentiss. Theologi M A ROTVNI
LOUTHE/REI praemonitione. Quibus uelut instructissima
fidei Catholicae propugnatorum acie, peruersa dogmata &
tota superstitio Machumetica profligantur.

Martini.
Lutheri

Adiunctae sunt etiam, Turcarum, qui non tam sectatores Machumeticae uasa-
nia, quam uindices & propugnatores, nominisq; Christiani acerrimos hostes
aliquot iam seculis praestiterunt, res gestae maxime memo-
rabiles, a D C C C annis ad nostra
usq; tempora.

Domino Gulielm.

Hae omnia in unum uolumen redacta sunt, opera & studio THEODORI BIBLI
ANDRI, Ecclesiae Tigurinae ministri, qui collatis etiam exemplaribus Latinis & Arab.
Alcorani textum emendauit, & marginib. apposuit Annotationes, quibus doctrinae Machu-
meticae absurditas, contradictiones, origines errorum, diuinaq; scripturae deprauationes, atq; alia
id genus indicantur. Quae quidem in lucem edidit ad gloriam Domini IESV CHRI-
STI, & multiplicem Ecclesiae utilitatem, aduersus Satanam principem tenebrarum, eiusq; num-
cium Antichristum: quem oportet manifestari, & confici spiritu oris CHRI-
STI Seruatoris nostri.

Cum Caesarea Maiest. gratia & priuile-
gio ad quinquennium. 1547.

CATALOGVS EORVM QVAE HOC

primo Tomo continentur.

D. MARTINI Lutheri ad Alcorani lectorem Praemonitio.

Apologia pro editione alcorani, ad Reuerendissimos patres ac dominos Episcopos & doctores Ecclesiarum CHRISTI, Theodoro Bibliandro authore.

Epistola D. Petri abbatis Cluniacensis ad D. Bernhardum Clarauallis abbatē, de traslatione Alcorani, siue Saracenorum legis, ex Arabico in Latinum.

Summula quaedam breuis contra haereses & sectam diabolicæ fraudis Saracenorum, siue Ismahelitarum.

Praefatio Roberti Retenensis Angli ad D. Petrum abbatem Cluniacensem, de alcorani uersione.

Codex authenticus doctrinae Machumeticæ, ex Arabico uersus per eundem Robertum Retenensem, & Hermannum Dalmatam. p. 8.

Doctrina Machumetis summam comprehendens, quæ apud Saracenos magnæ authoritatis est, ab eodem Hermanno ex Arabico translata. 108.

De generatiōe Mahumet, & nutritura eius, eodē Hermanno Dalmata interprete 201.

Chronica mendosa & ridiculosa Saracenorum, de uita Mahumetis & successorum eius, eodem interprete. 217.

Annotationes eruditi cuiusdam & recentioris scriptoris, quæ in alcorani manuscripti marginibus adiectæ fuerant, unâ cum aliquot capitum argumentis & censuris, item uaria diuersorum exemplarium lectione. 229.

CHRISTIANO LECTORI THEODORVS
Bibliander S.

Epiphanus ille Cyprius episcopus, quem diuus Hieronymus, & alij patres ecclesiastici tan-
topere prædicant nomine sanctitatis eximie, & eruditionis, in proemio librorum de hæresi-
bus ualde probat scriptorum diligentiam, qui bestiarum & serpentum formas & naturas, plantarumq;
uim pariter noxiam & salutarem literis prodiderunt: ut qui generi humano maximum benefici-
um contulerint. Siquidem homines indicata uenena rectius cauere possunt, & si qui iam infecti sunt
uel afflatu, uel morsu, uel deniq; aspectu noxiarum bestiarum, sanari possunt, indicatis remedijs, qui-
bus uenenum acceptum expellitur. Eosq; uiros præclaros Epiphanius nosster se imitatum esse dicit,
perscribendo falsas & pestiferas opiniones, turpiaq; facta hæresum, quæ à condito mundo ad sua usq;
tempora extiterunt. Quæ quidem unica ratio & exemplum doctissimi pariter & sanctissimi episco-
pi abunde defenderent, uel potius commendarent aquis iudicibus hoc uolumen, quo mortifera
uenena draconis istius magni & rubentis sanguine humano, quæ per Machumetem infudit mi-
seris mortalibus, fide optima indicantur: simulq; præbentur alexipharmaca, quæ uenenum repellat,
aut laesis præsentem opem ferant, cooperante gratia Domini Dei, qui uult omnes saluos fieri, & ad
cognitionem ueritatis peruenire. Verum quia uaria sunt hominum iudicia, & alium aliud mouet,
ut alterius consilium aut factum probet uel improbet, Apologia pleniori tum reuerendiss. dominis &
patribus episcopis atq; doctoribus, tum pijs omnibus huius editionis rationes reddidi, paratus etiam
uberius atq; prolixius satisfacere, si quis à me postulet. Quanquam Christiane lector non dubito,
quin diligenter Apologia nostra perlecta, non obscure sis intellecturus, me nulla prauitate animi ad
hoc opus adductum, sed rationes maximas secutum esse. Nimirum ut satana & antichristi astus atq;
fraudes detectæ melius cauere possint, animiq; Christianorum cõfirmetur in fide Catholica, & ex-
citantur ad gnauius inuigilandum saluti suæ hoc nouiss. & periculissimo tempore. utq; homines Chri-
sto consecrati certatim incumbant ad oppugnandum antichristum, idq; legitime, suasq; facultates con-
ferant omnes ad ornandam & amplificandam Christi ecclesiam, cui nos totos debemus. Deniq; ut
summa ope decoretur nomen Iesu Christi domini dei & seruatoris nostri, qui habet nomen scriptum
in uestimento & femore suo, Rex regum & dominus dominatium: qui percutiet terram uirga oris
sui, & spiritulabiorum suorum interficiet impium. Amen. Vale amice lector. Ex Tiguro xx.
die Ianuarij. Anno salutis nostræ reparatæ M D X L I I I.

D. MARTINI IOVTHERI PRAE

MONITIO AD CHRISTIA- num Lectorem.

MONITIO admonendus est lector Christianus, contra Mahometi furores, praemunitionem hanc piam & salutarem tenendam esse. Ecclesia Christi profitetur doctrinam traditam per primos patres, prophetas, filium Dei & apostolos. Haec & prima est, & consentiens, & confirmata resurrectione mortuorum, & alijs inusitatis eventibus, quos imitari diabolica potentia non potest. Agnoscimus igitur Ecclesiae doctrinam esse à Deo aeterno conditore omnium rerum traditam, & sine hoc uerbo nullas religiones recipiendas esse. Porro Mahometus palam fatetur, se prophetarum & apostolorum scripta abijcere, ac prorsus gignere aliud doctrinae genus. Quare hae recentes fabulae Mahometi nihilo plus mouere aut turbare Christianos possunt, quam ueteres furores Aegyptij, qui boves, feles, serpentes, tanquam numina colebant, & ab eis auxilium petebant.

Has superstitiones nihil dubium est, fuisse multo recentiores, quam uocem diuinam traditam Noe & eius filijs. Semper igitur nobis, qui scimus hoc uerbum per prophetas, Christum, & apostolos traditum, uerè primum & diuinum esse, tenenda est regula, Nullas religiones siue hoc uerbo recipiendas esse. Ut abominamur Aegyptias superstitiones, Corybantum tympana, aut baccharum ululatus; sic Mahometi deliria abominanda sunt, quia pariter sunt extra prophetarum et apostolorum uerbum ac doctrinam. Nam Ecclesia uera Dei, extructa est super uerbum prophetarum & apostolorum: nec ullus usquam Dei populus cogitandus est, qui non amplectitur nec audit prophetarum & apostolorum scripta.

Hac sententia, quae est uerissima & certissima, primum praemunendi sunt animi contra furores Mahometi. Deinde eruditus conferre doctrinarum genera potest. Quid aliud dicit Mahometus, quam quod ethnicae religiones tradebant: Nihil adfirmat de remissione peccatorum, euomit blasphemias in filium Dei, non docet quid sit peccatum, non monstrat causas humanarum calamitatum, nihil potest dicere de uera inuocatione in fide: denique eam doctrinam quae propria est Euangelij, totam abijcit. Ideo facile potest intelligi, & pugnare Mahometum cum prima doctrina tradita per prophetas & apostolos, & tantum particulam doctrinae rationis humanae de lege, seu de mo-

ribus retinere, in qua ipsa tamen multa insunt foeda, & ad barbaras illas nationes coniungendas accommodata, inter quas primum exarsit hoc incendium.

Nominatim profitetur se hostem esse his populis qui inuocant filium Dei, & amplectuntur prophetarum & apostolorum scripta: & his populis hanc ipsam ob causam solam iubet inferri bella. Constituit igitur aeternum latrocinium, & parricidia. Deinde coniugium prorsus abolet, nam Mahometus concedit duci, & abijci, & abiectas reuocari in thalamum, quot quisque uult priuato arbitrio. Haec longe dissident etiam à Mose, qui non concedit priuato arbitrio abijci uxorem, nec reuocari eam cum qua factum est diuortium. Quid quod nefarias libidines concedit, propter quas Deus non tantum quinque urbes, sed etiam saepe totas gentes deleuit.

Est igitur Mahometi secta confusio quaedam ex blasphemis, latrocinis, & flagitiosis libidinibus conflata. Haec sunt manifestae notae diaboli, quae deterrere homines debent, etiamsi propter regni potestatem, uictorias, & successuum magnitudinem leuia ingenia minus abhorrent à tanta impietate. Sed Christianos scire oportet, Ecclesiam in hac subiectam esse cruci, & saepe imperia fuisse penes impias gentes.

Tertio & hoc utile est prius, quærere ex ipsis prophetis & apostolis testimonia. Prædicunt post Euangelij propagationem Mahometi errores, eosque damnant. Nihil dubito, Daniele concionari de regno Mahometico, cum de paruulo cornu uaticinatur: quod inquit bellum inferre sanctis, & præualere eis, & loqui sermones contra excelsum.

Non frustra hæc præmonstrauit Deus ante Mahometum annis amplius mille. ac de Mahometo dici, inde liquet, quia post Romani Imperij inclinationem in Oriente, primum extulit caput Mahometi factio, prima subitis successibus regnum peperit, quod cæteris potentia antecelluit. Concionatur autem Daniel de regno, quod collabente Monarchia in oriente grassaturum erat, & quidem nouas blasphemias contra Deum armis propagaturum. Vides igitur pie lector, clara uoce Dei damnatos esse Mahometi errores ac regnum.

Et si autem liber Mahometi adeo refertus est prodigiosis fabulis, ut sani facile deprehendant authorem diabolum, qui talibus sannis deridet Deum & homines, tamen hæc lectorem præmonui, ut si quid fortassis alicubi minus scurriliter dici uidetur, tamen sciamus totum hoc poemata nihilo plus ad nos pertinere, quam Aegyptiorum portenta, qui feles & serpentes inuocabant.

Illud postremo cogitandum est, quanta sit ira Dei, qui propter impietatem hominum sinit grassari hanc teterrimam pestem, & uere subiicit

PRÆMONITIO.

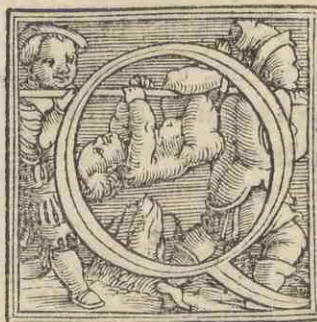
subijcit orbem terrarum regi pessimo. Hanc iram pij deplorent, & sua poenitentia & precibus lenire studeant. Ecclesia iam multis seculis partim Mahometica peste, partim idololatria pontificis Romani uastata & attenuata est. quæ ne penitus extingueretur, accendit Deus iterum Euangelij lucem, ut aliqui liberentur ab æterna ira. Sed erit circa mundi finem, qui instat, exigua Ecclesia. Ideo oremus Deum, ut potentiam diaboli grassantis in impijs imperijs compescat, & finem blasphemiarum, idololatriæ, & aliorum malorum faciat, & nomen suum glorificet, ac liberet Ecclesiam suam ab omnibus malis. Amen.

2 3

AD REVERENDISSIMOS PATRES
AC DOMINOS EPISCOPOS ET DOCTORES
ecclesiarum CHRISTI Apologia
pro editone Alcorani,

THEODORO BIBLIANDRO AVTHORE.

VVM doctrina Machumetis, quæ nongentis circiter annis maximam habitati orbis partem occupavit, atq; depasta est uelut cancer, non edatur in publicum ipsa sola, uerum cum acie ualidissima scriptorum, qui non tam confutant eam & refellunt, quam iugulant atque conficiunt: Spero nemini religionis Christianæ studio, & erudito, & cordato uiro displicere factum, potiusq; typographi studium & operam fauore prosequenda, qui non sine impensis pecuniarum & labore hos libros inquisiuit, & eōtraxit, ut in communem usum studiosorum uenirent, iudicatuos, quam ut ulla culpa hic deprecanda sit. Sed quia tam indocti & mali, quam docti & integri homines censuram sibi literariam sumunt, multisq; ingens est studium omnia omnium facta carpendi & calumniandi, existimaui huius editionis rationem, cuius me fateor magna ex parte authorem, esse reddendā apud uos religionis Christianæ Antistites: quorum præcipue interest, sanam pietatis doctrinam conseruare, & latissimè diffundere: noxijs autem ratione ac ordine obistere.

Primoq; ostendam, etsi Machumetanæ doctrinæ codex, quem Arabes uocant Alcoran, eiusq; sectatorum libri plurima contineant falsa, impia, blasphemata, non tamen propterea non legendos esse, neque publicationem eorum librorum labefactare Ecclesiam. Deinde indicabo, cognitionem doctrinæ & rerum gestarum factionis Machumeticæ, multiplicem utilitatem asserre Christianis hominibus, præsertim nostra tempestate.

Nam si nihil esset legendum, nisi ab omni mendacio & corruptela impietatis remotum, & diuinæ scripturæ per omnia quadrans, pessimè facerent homines Christiani, qui gentilium philosophorum & poetarum libros toties transcribunt, & in priuatis atque publicis ecclesiarum bibliothecis reponunt, eosq; studiose legunt, & pueris in scholis interpretantur: qui certe non minorem continent, docentq; impietate, si quis illis magistris uti uelit, quam Alcoran Machumeticus. Nam uel Deum prorsus negant, quem natura ipsa cunctis hominibus esse demonstrat: uel in ea re hesitant, uel plures deos adeoq; innumeros fabricantur. Et quibus numen atq; diuinitatem affingunt, eisdem attribuunt non dico probis hominibus indigna, sed in nullo uilissimo homuncione ferenda in ciuitate bene instituta. Ut interim taceam, quod plerique corporum resurrectionem, animæq; immortalitatē, & præmia bonorum, & supplicia malorum æterna post hanc uitam negant & irident. Quæ persuasio ubi mentem hominis occupauit, tam longè ab omni officio & humanitate abducit, ut nulla fera, nulla uenenatissima bestia sæuior & nocentior existat, quam homo homini. Quæ omnia quantumuis impius Machumet oppugnat. Ut taceam lasciuia quorundam poetarum, & obscenitatem, qua uelut dulcedine condiri aiunt sua carmina, Ut alia multa huius generis præteream. Vnde quidam graues uiri non dubitarunt lasciuos poëtas appellare tibias cacodæmonis, ut quos ipse inspirans, per illos conetur letifera commenta ingerere hominibus, Tertullianus quoque primi

mi ordinis theologus, philosophos uocat hæreticorū patriarchas. Horum tamē libri chalcographia propagantur, & euoluuntur, & iuuentuti proponuntur in scholis ita recepto more, ut si quis reprehendat, protinus audiat conuiciū a sinī. Vtq; legantur philosophi, & poētæ, & alij scriptores ethnicorum, Augustinus, Basilus, Hieronymus, Beda, & alij summi theologi non modò permittunt, uerum etiā suadent ac hortantur: idq; non solum ad facultatem Latini aut Græci sermonis cōparandam, sed etiam ut superstitiones & prauæ opīones ethnicorum cognitæ alijs indicentur, quo cauēri possint: & ut arma præparentur aduersum hostes ad pugnā, si quando cum eis congregiendū sit. Ad hæc, ut quæcunq; uera, & bona, & recta reperiuntur in eorum scriptis, ea tanq; iniquis possessoribus erepta, ecclesiæ uendicentur. Quum igitur in libro Saracenicæ legis non plura extent falsa & impia dogmata, quā in ethnicorū scriptis, quæ usu propè quotidiano teruntur manibus Christianorū, nec minorem utilitatem eius lectio quā istorū potest afferre pio & prudenti lectori, de quo plura dicentur idoneis in locis, spero, doctis, atq; religiosis. uiri, dominicq; & patres uenerandi, uos minime improbaturos esse Alcorani editionem, præsertim cum tot scriptores ei adiuncti sint, qui omnes errores detegant ac refellant. Confido etiam, uiri prudentes, facili uos intellectu, eos qui nos criminantur propterea quòd edidimus, aut ut Alcoran ederetur operā dedimus, priuatis affectibus agitari magis, quā studio Ecclesiæ quod prætexunt.

Deinde, quis uel mediocrem peritiā Iudaicarum rerum consecutus ignorat, eos maximo flagrare odio in Christum, & eius Ecclesiam: quorū libri plenissimi sunt uanitate atq; mendacijs, superstitione, impijs dogmatibus, & blasphemia. Nam trinitatis mysteriū, & CHRISTI IESU diuinitatē pernegāt cum Turcis, quodq; per mortem ipsius unica uia sit ad æternā felicitatē, ut extremā insanīā & blasphemīā detestant. præterea cōceptum ex spiritu sancto, & natū ex integerrima uirgine, uelis & equis oppugnat: omniq; genere cōuiciorū Domīnū gloriæ, & Seruatorē totius mundi petunt. Quū tamen Machumet Mariæ uirginitatē, & cōcepisse ex spiritu sancto, non semel adstruat: Christūq; magnis laudibus euehat, quanq; ut summū prophetā, non autē ut Deum. Nam quòd Iudæi armis & uolentia superstitionē suā non obtrudūt alijs, neq; bella gerūt atrocia cū populo Christiano, in causa est imbecillitas eorū. Nam quotidianæ execrationes nominis Christiani per synagogas, & facta quæ aliquoties deprehenduntur, satis arguunt, si dentur pares uolūtati suæ uires, facturos, quod olim duce Barchosba fecerunt in Christianos, aliquot milibus crudelissime interfectis. Atqui Thalmud eorum, quo doctrina uniuersa Iudæorū Christianæ doctrinæ in plerisq; aduersa continet, alijsq; libri Iudæorū ex eadē lacuna mendaciorū & impietatis aspersi, à Christianis in ciuitatibus Christianorū excuduntur, & inter Christianos diuenduntur. Nec quisq; sani iudicij homo uituperat eorum studium, sed potius laudat, ut benemeritos de repub. Christiana: quorum opera sit effectum, ut opīones & peruersa dogmata improborū hostium fidei Christianæ exactè cognosci possint. Hieronymus quoq; & Paulus Burgensis, & Nicolaus de Lyra, passim in commentarijs sacrae scripturæ Iudæorum deliramenta inserunt. Nec desunt, qui iustis libris populo Christiano exponunt Iudæorum peruersam doctrinam atq; superstitionem, uelut Tertullianus, Augustinus & Chrysostomus in Homelijs cōtra Iudæos. Non dubito igitur, Antistites religionis Christianæ, uos, omnesq; non liuore atq; alijs affectibus malis occupatos, multò magis probaturos editionem Alcorani, quā Iudaici Thalmud: ut ex Machumetis codice authentico, non ex particylis hinc inde decerptis, penitissime iudicari possit de hostium

nostræ religionis superstitione, omnibusq; institutis eorum etiam politicis.

Ad hæc libri curiosarum artium & superstitionarum, ut genethliacorum & astrologorum diuinantium, nec non artes chiromantiæ & pyromantiæ, & eius generis aliæ, illæ etiam quæ commercium aliquod habent cum maligno spiritu: quas exercere non modo legibus diuinis, uerum etiam Cæsarum & Pontificum ueritum est: per calcographiam diuulgatæ extant, ac leguntur. Diuus quoque Augustinus in libris De doctrina Christiana, minime perniciosum aut inutile censet, euoluere libros curiosarum & superstitionarum artium, sed eo qui futurus sit bonus theologus planè dignū. Aliquot etiam theologiæ doctores, & inquisitores hæreticæ prauitatis, ludificationes Satanae, atq; maleficarum actiones impias & turpes, quantum peruestigatione acri cognoscere potuerunt, conscriptas inuulgarunt, approbantibus illud episcopis. Quorum omnium libri à typographis impressi distrahuntur, & à studiosis leguntur, neque sine magno fructu. Siquidem inde cognosci possunt satanae cogitationes & astus, hominumq; enormis peruersitas, qui se à Deo & uerbo ipsius, Ecclesiæq; sanctæ communionis auertentes, maligno spiritui mancipati sunt. Quod nam igitur periculum, quam ruinam Ecclesiæ molitur editio Alcorani: aut quomodo labefaciat remp. Christianam? Quum uiri prudentes, & religionis Christianæ uindices edendo in publicum libros de superstitionibus, & maleficijs, & diabolicis operationibus, atq; technis uarijs, tollere pericula uoluerint, & labes atq; damna prohibere à populo Domini.

Præterea ex instituto est omnium artium, non modò nouisse uirtutes, & quid rectè atq; ad finem propositum accommode fiat, uerum etiam uitia: & tam dare præcepta quid uitandum sit, quàm quid agendum, adductis interim exemplis eorum etiam qui contra leges artis uel egerunt, uel locuti sunt. Idq; ut est in grammaticis, dialecticis, rhetoricis, ethicis, in medicina, in remilitari obseruatum: ita in theologia obseruatu maxime necessarium est. Et imperfecta prorsus uidetur scientiæ diuinæ tractatio, nisi iuxta sermo fiat de institutis Dei, & cōmentis atq; uersutia diaboli: de Christo & antichristo: de orthodoxis dogmatibus, & hæreticorum uanissimis & prophanis opinionibus: de uera & falsa religione: de uirtutibus & uitijs: de bonis & malis operibus, de probis hominibus & filijs Dei, itemq; de perditis mancipijs diaboli. Vnde in prophetarum sermonibus, & apostolorum scriptis, propemodum plura dicuntur aduersum peregrinos & impios cultus, quàm de legitimo & uero cultu Dei. Neq; modo præsentis temporis impiorum hominum partus editos, hoc est falsas doctrinas, peruersas religiones & pessimas actiones attingunt, uerum etiam præterita repetunt, & de futuris præmonent. Quemadmodum Esaïas in sermone qui continetur à quadragésimo capite usque ad quinquagesimum caput, totam Babyloniorum religionem, & deos factitios, & cultus, & persuasiones impias de suis dijs, graphice depingit, ac populo Iuda proponit ante centum annos, quàm abducantur in Babylonem. Simulq; rationes apponit, quibus olim confirmantur in uera unius Dei religione, & non deficiant ad Babylonicam superstitionem. Paulus quoq; præmonens de nouissimis temporibus, 1. epist. ad Timoth. cap. 4 ait: Spiritus autem manifeste dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis daemoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt ueritatem. Et Petrus 2. epist. cap. 3. inquit, quod uenient in nouissimis diebus illutores, iuxta proprias concupiscen-

etiam ambulantes, dicentes: Vbi est promissio, aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creature. Servator etiam in euangelio docet, in nouissimis temporibus surrecturos multos pseudopphetas, qui doctrinam Christianam peruertant, indicantes Christum in diuersis locis, ubi minimè reperitur: foreque tempora plena proditiõibus, perfidia, crudelitatem, quæ inter coniunctissimos homines grassentur etiam: hominesque uicturos secure, deditos crapulæ & ebrietati. Quæ omnia cernimus evenisse. Et tamen qui talia faciunt, & tradunt, uel potius obtrudunt alijs, soluti ab omni religione, & metu iudicij diuini, adeo non acceperunt suam impietatem ex apostolorum et Christi doctrina, ut modis omnibus quærant eos perdere, qui redarguunt eorum doctrinam, & perditam uitam per apostolicam doctrinam. Hæc quum ita se habeant, perlecto semel & iterum alcorano, existimaui rem theologiæ tractatõibus gratam, & Ecclesiæ salutarem fore, si Machumetis doctrina & res gestæ eiusque sectatorum ederentur in lucem hac tempestate, qua Christianæ res & Machumetanorum Turcarum, bellis & infestationibus, & captiuitatibus, & fœderibus maximè colliduntur inter se. Itaque contuli eam in rem, quantum inuicij mei & fortunarum tenuitas suppeditaui, corrogata etiam amicorum ope. Nec uideo ullam rationem idoneam, cur debeat consilium factum que hoc nostrum improbari.

Porro quis nescit, quanta sit utilitas historiæ, quæ prudentiâ & facultatē affert iudicandi de omnibus uitæ humanæ partibus? à quot hominib. eruditis euecta est usque ad coelū summis laudibus? Quis literarū & sapiētiae cupidus nō ea delectatur, & historiæ lectioni bonā uitæ partē nō impedit? Nec est quisque historiæ scriptor tam indoctus, aut infans, modo ueritatis explicandæ studiū præ se ferat, qui nō aliquē fructū lectorib. afferat. Est autē historiæ, & quidē ecclesiasticæ pars expositio doctrinæ & aliarū rerū Machumetis. Vt liquidē perspicī queat, quæ auctore, qua occasione, quibus rationib. et genere doctrinæ Arabes primū, apud quos olim florentiss. fuerūt ecclesiæ Christi, deinde tot populi Christiani abduci sint ab Ecclesiæ catholice cōmercio, & in acerrimos hostes cōuersi. De quib. nōnulla in nostrorū hominū scriptis legi, quæ paulo aliter, & p̄babilius narratur in Arabū libris. Quod si quē offendit, quod Machumetica scripta plus mali quā boni cōtinent, is cogitet ingenij humani prauitatē, & magistri mendaciorū & omnis mali naturā. Vnde fit, ut omnis rerū gestarū expositio lōgē plus mali quā boni exhibeat. Cōmemorat ne historia nō tantū extera, uerū etiā ecclesiastica, & si fas est diuina cōiungere humanis, adde quæ diuinā, tantū angelos aut sanctos homines, et pietatē, uerūque et rectū Dei cultū, & honestas actiones, utque semel dicā, ea dūtaxat quæ p̄banda, quæ imitāda, quæ tenēda sunt? An nō potius bonā historiā pars loquit de prauis hominib. & facinorosis, de lurconib. tyrānis, latronib. superstitionis, aut etiā extremē impijs? An nō crebra mētio fit superstitionū, p̄phane culturę numinis, factionū, seditionū, bellorū immaniū, latrociniōrū, ueneficij, parricidiōrū, luxus, stuprorū, adulteriij, incestus, luxuria tionis nefandę, fraudū, furtorū, peculatus, sacrilegiorū, p̄fidia, p̄ditionū? Qui hæc nō legi uelit in populo Christiano, eijciat extra limina ecclesiæ historiā uersam ethnicorū & ecclesiasticā oportet. oportet ut deleat magnā partē sacrae sanctæque historię, ut dei uerbo uim inferat, ut diuinę sapiētie cōsilia reprehēdat dānetque. Siquidē Deus sapiētiss. beneuolētissimus, & sanctiss. q. nō uult iniquitatē, cuius uolūtas est sanctificatio nostra, talē narrationē suo populo tradidit, eāque legi & cognosci uult, nō ut iniusta, turpia, immoderata, impia discant, & patrent, sed ut homines præmoniti caueant, abhorreant, detestentur. Quare mihi uidentur

dentur, uel de Machumeticis scriptis, quæ hoc uolumine continentur, non probè iudicasse, uel affectu quopiam priuato moueri, qui hanc Saracenica historiat editionem inique ferunt, & uituperant.

Non sic egerunt ueteres illi nunquam satis laudati ecclesiarum præfules, qui errores & impia dogmata, & hæreticorū doctrinas, quas uelut arcaniss. mystéria conabantur apud se occultare, haudquaquē latere pasci sunt. Ac censuerūt impiæ doctrinæ confutationem & iugulationem esse, uel è latebris in lucē protrahi, & in Christiani populi iudiciū adduci. Nihil enim est infirmius mēdacio, ubi ad lucernam diuinæ ueritatis consideratur. Quē enim mediocriter doctum in Euangelio & lege Domini, uel tantillum moueant omnes Machumetis rationes languidæ & elumbes, quibus nititur adstruere Christū nō esse Deū, si unū in fasciculum colligantur? Deus (inquit) unus est. ergo nō pater, & filius: essent enim plures. Si pater & filius essent, & proinde plures dei, schisma cōsequeretur, & factiones in cœlo: igitur Deus nō habet filium. Deus nullius indiget, ac per se potuit omnia creare, omnia gubernare: igitur nō genuit filium. Nefas est in Deo cogitare membra & actionem generandi: igitur non genuit filium. Christus & mater ipsius comederunt ut ceteri homines: igitur nō est Deus. Docuit, Adorate Deum & dominum meum: quare ipse nō est Deus, qui Deum adorauit. Quem inq̃ istæ friuolæ argutationes mouerēt: uel quis piorū ex diuina scriptura nō statim solueret? Vnde Machumetistæ à disputationibus & doctrinæ suæ discussione abhorrent, præmoniti etiā à suo doctore callidissimo: qui facile præuidit suam doctrinam consistere non posse, si ad normam ueritatis exigatur. Celant etiam Machumetani libros suos, quantum possunt, ne ueniant in manus hominum diuersæ religionis. Verum ne quis opinetur me ista fingere, apponā uerba eius uiri docti & religiosi, qui anno salutis M C C C C L I Fortalicū fidei scripsit in Hispania, ubi mores & consuetudinem Saracenorum ignorare non potuit. Sunt autē hæc uerba in libro quarto, cōsideratione tertia, de fatuitatibus & fabulosis legis Machometis. Literati & magni sapientes inter Saracenos nō adhibent fidē, sed fictionē doctrinæ aduertunt in prædicto libro. Cuius sunt duo signa. Primum, quod renuūt disputare cum alijs sapientibus publicē. Secundū, quod nolunt adduci alcoranum in publicū: & dolent uehementissimē, cum ab alijs legitur: & nullo modo uellent, quod in linguas alias & literas transferretur. Hæc ille. Quapropter qui editioni alcorani obtrectant, & nos qui operam ea in re nauauimus, traducunt, & falsis criminibus apud uiros bonos nituntur inuisos reddere, nihil adhuc amplius uel studiū uel operæ contulerunt in Ecclesiam CHRISTI, quā ipsimet sectatores Machumetis. Apud quos fortassis inire gratiam uolunt isto beneficio.

Sed operæ precium uidetur huc apponere aliquas maiorum sentētias & facta, ut planius cerni possit, alcoranum non ulla temeritate, aut proposito lædendi ecclesiam hoc tempore uulgari: sed præmeditata ratione, & exemplo præstantissimorum hominum in ecclesia. Prius tamen constituendum est, quo genere doctrinarum alcoran contineatur. Romana ecclesia per libros pontificij iuris, & in litania parasceues, separat ab hæreticis Saracenos, sicut & Iudeos, & paganos. Epiphanius autem in opere de hæresibus, Iudæorum sectas, phariseos, saduceos, herodianos, & reliquos: itemq̃ sectas gentilis philosophiæ, utpote stoicos, academicos, epicuræos, & ceteros uno genere hæreticorum complectitur tanquā partes. Qua ratione alcoranum inter doctrinas hæreticas rectissime constituemus: præsertim cū eius peruersa dogmata reperiantur ab alijs ante ipsum hæreticis iactata esse. Ex definitione quoq̃ Augustini, Machumet hære-

siarcha

fiarcha iudicari debet, eiusque doctrina hæretica. Est autem Aurelij Augustini definitio eiusmodi ex libro de Utilitate credendi, quæ ponitur in Decreto causa xxiiij. quæstione iij. Hæreticus est, qui alicuius temporalis commodi, & maxime uanæ gloriæ, principatusque sui gratia, falsas ac nouas opiniones uel gignit, uel sequitur. Quæ omnia in Machumete ita sunt nota, ut indicio non egeant. Quare iam exempla maiorum aliqua perstringam.

Ireneus episcopus Lugdunensis, & martyr CHRISTI, uicinus apostolorum temporibus, omnium hæresum ab ascensione Domini usque ad sua tempora traditiones diligentissime conscriptas posteritati Christianæ tradidit. Idemque in præfatione primi libri eius operis istam rationem reddit: Igitur ne forte & cum nostro delicto abripiantur quidam quasi oues à lupis, ignorantes eos propter exterius ouilis pellis superindumentum, à quibus cauere denunciauit nobis Dominus, si milia quidem nobis loquentes, dissimilia uero sentientes: necessarium duxi, cum legerim commentarios ipsorum (quemadmodum ipsi dicunt) Valentinii discipulorum, quibusdam autem ipsorum & congressus, & apprehendens sententiam ipsorum, manifestare tibi dilectissime portentuosissima & altissima mysteria eorum, quæ non omnes capiunt, quia non omnes cerebrum habent: ut & tu cognoscens ea, omnibus istis qui tecum sunt, manifesta facias, & præcipias eis, obseruare se à profundo insensationis, & eius quæ est in Deum blasphemationis.

Post aliquot annos inscutus Tertullianus, libro cui titulus est Aduersus omnes hæreses, imitatus Ireneum, omnes hæreses explicat, à CHRISTI prædicatione usque ad sua tempora. Docet etiam, hæreses non capere quenquam, nisi admiretur eas. Valere autem apud eos multum, qui in fide non ualent.

Dionysius Alexandria episcopus, & Eusebii testimonio nobilissimus pater, in septimo libro Ecclesiasticæ historiæ inquit: Ego tractatus hereticorum lego, & traditiones eorum perscrutor, etiam si uidear ad horam uerbis eorum pollui. Sed multum mihi confert hoc ipsum, quod ex ipsorum uerbis arguere eos possum. denique dum aliquis ex fratribus & compresbyteris prohiberet me, ne hæretica lectio ne tanquam cœni alicuius foetore polluerer: uisio mihi quædam à Deo ostenditur, quæ me confirmaret, & sermo ad me factus est, hæc mihi euidenter proloquens: Lege omnia quaecumque in manus tuas uenerint, quia probare singula quæque & discernere potes: quandoquidem ex initio tibi hæc causa fuit credendi. Amplexus sum uisionem, quia & apostolicæ sententiæ concordabat, dicenti: Omnia legite, quæ bona sunt tenete.

Porro Epiphanius, episcopus in Cypro insula, doctrinæ celeberrimæ uir, adductus multorum piorum precibus, opus non exiguum edidit, quo hæreses octoginta memorat, non raro duas aut plures coniungens hæreses. Aliter numerus maior profluxisset.

Nam Philastrius episcopus Brixienensis, CLV hæresum dogmata & prophana instituta exposuit.

Post quos diuus Augustinus episcopus Hipponensis, & doctor Ecclesiæ inter catholicos & orthodoxos facile princeps, & priorum diligentiam laudibus prosequitur, & ipse librum quo hæreses lxxxviij complexus est, edidit. Cuius sanctissimi patris uerba de utilitate quæ afferunt hæreses, licet diabolus ad nocendum Ecclesiæ concitet, huc apponenda uidentur ex cap. viij. libri De uera religione. sunt enim dignissima, quæ tum in Machumetica, tum in alijs hæresibus inspiciantur. Quoniam, inquit, uerissimum dictum est, Oportet multas hæreses esse, ut probati manifesti fiant inter uos: utamur etiā isto diuinæ prouidentiae beneficio. Ex his enim hominibus heretici fiunt, qui etiā si essent in Ecclesia, nihilominus errarent.

rent. Cum autē foris sunt, plurimū profunt, non uerū docendo, quod nesciunt, sed ad uerū quarendū carnales, & ad uerū aperiendum spirituales catholicos excitādo. Sunt enim innumerabiles in Ecclesia sancta Deo probati uiri: sed manifesti nō sunt inter nos, quamdiu imperitiā nostrę tenebris delectati dormire malimus, quā lucem ueritatis intueri. Quapropter multi, ut diem Dei uideant, & gaudeant, per hæreticos excitantur. Utamur igitur etiam hæreticis, non ut eorum approbemus errores, sed ut catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, uigilantiores & cautiores simus: etiamsi eos ad salutem reuocare non possumus.

Omitto morem Ecclesię in librorū censura, quę quum in apocryphis nō pauca improbaret, uelut in euangelio Nazareorū, in euangelio Nicodemī, & alijs scriptis quę multa olim circūferebantur, hætenus damnauit & reiecit, ut in Ecclesię publico cœtu non recitarentur, ut canonici & ecclesiastici libri: permitteret autem pijs & studiosis hominibus, ut priuatim legerent cū iudicio: & si quid reperirent quod faceret ad ædificationem Ecclesię, id licebat etiā in ecclesia proferri, loco idoneo & tempore. Prætereo, quod Hieronymus etiā scripsit de hæresibus, Augustino teste: quodq; in cōmentarijs scripturę sanctę passim ingerit hæreticorū dogmata, si quam scripturā interpretando corruerunt, aut ex aliquo testimonio cōuinci & redargui possunt. Prætereo alia multa, studio breuitatis. Veterum itaq; pulcherrima exempla & magna secutus Dominus Petrus abbas Cluniacensis, curauit magnis impensis, ut Alcoran à Latinis legi posset, nō per hoc incommodaturus Ecclesię, sed rē utilissimam effecturus. Cui uirō quantum tribuerit diuus Bernhardus, qui arcūssimo uinculo sanctę amicitię cōplexus est eum, tum alię ipsius epistolę testantur, tum cclxxvij ad Eugeniū papam, paucis uerbis ingentem copiam uirtutum & rerum bonarum ei tribuēs. Honore uirum, inquit, ut uere honorabile membrū in Christi corpore. uas est in honorem, ni fallor, plenum gratię & ueritatis, refertum pluribus bonis: & reliqua. Qui uir pius & eruditus, si uidisset nostra tempora, magnam haud dubie partem opum cōenobijs suis impendisset, ut non modò singulę bibliothecę collegiorum, sed etiam singuli magistri ecclesiarum haberent Turcicę legis codicem: quo melius possent homines Christianos aduersus periculum impendens diuino uerbo munire.

In Basiliensi cō
cilio renouatū
est hoc decre-
tum;

pro lucrifacere

Sed non inutile fuerit etiam paucis indicare, quid Romani pontifices & concilia de hoc negotio decreuerint. In concilio quidem Carthaginensi decretū est, ut episcopus gentiliū poëtarum libros non legat: hæreticorum autem perlegat, pro necessitate aut tempore. Id distinctione xxxvij ponitur in decreto. Cæterum in concilio Viennēsi, quod Clemens quintus celebrauit Anno salutis nostrę MCCCXI. de Arabicis libris, inter quos Alcoran primatum obtinet, ad hunc modum sanxit, ut est in Clementinis, De magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi: Inter sollicitudines nostris humeris incumbentes perpetua cura reuoluimus, ut errātes in uiam ueritatis inducere, ipsosq; † luciferare Deo sua nobis cooperante gratia ualeamus. Hoc est, quod profectō desideranter exquirimus: ad id nostrę mentis sedulō destinamus affectum: ac circa illud diligenti studio, uel studiosa diligētia uigilamus. Non ambigimus autem, quin ad huiusmodi nostrū desiderium assequendū diuinorū eloquiorū sit expositio congrua, ipsorūq; fidelis prædicatio admodū opportuna. Sed nec ignoramus, quin & hæc promi noscant inaniter, uacuaq; redire, si auribus linguā loquētis ignorantū proferant. Ideoq; illius cuius uicē in terris licet immeriti gerimus, imitantes exemplū, q̄ ituros per uniuersum mūdū ad euāgelizandū apostolos, in omni
linguarum

linguarum genere fore uoluit eruditos: Viris catholicis noticiam linguarum habentibus, quibus utuntur infideles precipue, abundare sanctam affectamus Ecclesiam: qui infideles ipsos sciant & ualeant sacris institutis instruere, Christianorumque collegio per doctrinam Christianae fidei ac susceptionem sacri baptismatis aggregare. Vt igitur peritia linguarum huiusmodi possit habiliter per instructionis efficaciam obtineri, hoc sacro approbante concilio, scholas in subscriptarum linguarum generibus, ubicunque Romanam curiam residere contingeret, nec non in Parisiensi, & Oxoniensi, Bononiensi, & Salamantino studiis prouidimus erigendas: statuentes, Vt in quolibet locorum ipsorum teneantur uiri catholici, sufficientem habentes Hebraicæ, Arabicæ, & Chaldaë linguarum noticiam: duo uidelicet, uniuscuiusque linguae periti, qui scholas regant inibi, & libros de linguis ipsis in Latinum fideliter transferentes, alios linguas ipsas sollicitè doceant, earumque peritiam studiosa in illos instructione transfundant: ut instructi & edocti sufficienter in linguis huiusmodi, fructum speratum possint Deo auctore producere, fidem propagaturi salubriter in ipsos populos infideles. Haecenus sunt uerba Decreti. Quos autem libros Arabum, Synodus iussit transferri in Latinam linguam: non certe medicorum aut astrologorum magis, quam eos qui religionem attingunt. Ad quem autem usum transferri iussit: ut in cauernas abstrudantur, aut cum tineis & blattis luctentur: Nimirum ut publici usus fiant, & legantur, & eorum perdiscantur opiniones, qui ad Christianam religionem adducendi sunt. Vnde autem linguam Arabicam magistri docere possent, quam ex libris Arabicis? Nullus autem liber commodior est rudibus tyronibus, quam Alcoran, propter lectionem, quum uocales aliosque apices literis appositos habeat, qui alijs libris defunt, & propter observationem grammatices. Quemadmodum in Hebraica lingua nullus est aptior liber discētibz, quam Bibliorum: quum in alijs notae uocalium & prosodiae non adscribantur. Vtilissimum tamen discētibz Arabicam linguam fuerit, Latinam interpretationem adhibere Arabico libro, etiamsi praeceptor doctus & fidelis obtingat. Quam utilitatem experiantur studiosi etiam in Graeca lingua.

Proinde authoritas doctissimorum & sanctissimorum patrum de quibus antea meminimus, iure praeponderat legi Theodosij iunioris, & Valentiniani, quae prohibet Nestorij libros, quos synodus Ephesina damnauit, scriptos habere, uel legere, aut describere: iubetque diligenti studio requiri, & publice comburi. Praesertim si quis inspiciat mores principum magnorum, qui plerumque de literis & doctrinis iudicare non possunt, uel per imperitiam, uel per occupationes bellicas: & permittunt eam administrationem saepe hominibus neque pijs, neque doctis, neque prudentibus.

Certe isti principes ea lege non maiorem pietatis & iusticiae laudem adepti sunt, quam si Maximilianus Augustae memoriae praebuisset se hominibus quibusdam improbis circumueniendum, qui postulabant libros Iudaeorum Thalmudicos eripi & extingui. Non enim hac uia Iudaei euassissent Christiani, neque Christiani meliores. Quibus se strenue opposuit diuus Reuchlinus, nec permisit Caesar Augustus uirum optimum per uim opprimi: uterque immortalem gloriam ex eo negotio apud posteros consecutus. Et quid flammis effecerint Theodosius & Valentinianus, aut alij eorum nomine talia sancientes, tempora sequentia indicant. Nam doctrina Nestorij flammis non deleta est, & Nestoriani sobolem produxerunt, ut post annos propè c. c. Sergius Nestorianus Machumetem sua haereli effinxerit aliqua ex parte. Verbo enim Dei, & spiritu oris Christi haereticorum domantur: Si Christiani pie sanctique uiuant, & doceant iuxta uerbum Domini: sique sagaciter praua dogmata eorum quos in uiam reducere mo-

liuntur, peruestigent, & prudenti moderatione accommodent medicinam.

Postremo, Viri doctissimi & religiosissimi, quod nam piaculum est: quod scelus: quod peccatum: quæ culpa, delictum, error: eum librum denuò per typographiam publicare, qui olim per chirographiam uulgatus est, nò ab impijs hostibus ecclesiæ, sed uenerandis præsidibus: non à temerarijs hominibus, sed in primis circumspectis: non à stolidis ardelionibus, sed à grauissimis & prudentibus uiris, qui ecclesiam iuuare, non labefactare uoluerunt: Primum quidem iuris publici Alcoranum fecit, D. Petrus abbas Cluniacensis. nam librum ex proprijs scrinijs proferre, alijsq; describendum exhibere, ac librarijs permittere, ut in bibliothecas publicas & priuatas transmigret, si ante artem typographicam nò fuit edere atq; publicare, nescio quid sit apud ueteres, libros inuulgare. Deinde Ioannes Segobiensis, qui postea cardinalis creatus est, in concilio Còstantiensi Alcoranum à se interpretatum, & notis adornatum, in usum publicum edidit. Præterea nullum est dogma insigniter impium & peruersum in Alcorano, quod nò extet in libris eorum, quos antea indicaui, Irenæi, Tertulliani, scriptorū ecclesiasticæ hystorie, Epiphanijs, Philastrij, Augustini: quorū libri sapius fœtant propè quam cuniculi: & typographi quæstum inde nò exiguum tolerant, & rem studiosis bonæ literaturæ in primis gratam faciunt. Quædam etiã absurdiora in ueterum hæresum descriptionibus reperiuntur, quàm Alcoran protulerit. Quædam Machumetis opiniones conflatae sunt ex scripturis sanctis malignè interpretatis. Voluit enim uersutissimus pseudopropheta suam doctrinam cõsonam uideri scriptis canonicis ueteris & noui testamenti: quam aliàs supplementum Iudaici testamenti & Euangelij appellat, aliàs confirmationem. Quædam ex apocryphis Iudæorum & Christianorū accepta sunt. Tantumq; seductor spiritus antiquas suas naniã in Machumetis doctrina palliolo nouo uestire conatus est, ne agnoscerentur, fingens nuper hæc cœlitus ad prophetam Machumetem delata esse. Neq; uoluit ullus hæresiarcha discipulus uideri alterius, quum eandem doceret impietatem: sed colore aliquo suum dogma fucarunt scelesti deceptores, ut pro nouo uenditare possent.

Verum hæc aliquot exemplis demonstranda uidentur, ut nemo non intelligere possit, uilitigatores istos falsò nos criminari, quasi nouis uenenis ecclesiã inficere uelimus edito Alcorano. Non semel in Alcorano scriptum est, Heman quendam cum Pharaone Moyli præcipue obstitisse. Is nimirum est Iamnes, ex eo apocrypho productus, ex quo et apostolus magorum nomina Iamnis & Mambri accepit. Abraham quoq; libros scripsisse ait: quod in Græcorū canone quodam etiã legitur. Exemplum quoq; peruertendi scripturas unum hic posuisse sat fuerit, quum in marginibus Alcorani eæ deprauationes annotatae sint. Nam quum in genesi referatur, quod capto Lot Abraham quatuor reges persecutus sit: id uiolenter torquet Machumet in eam sententiam, quod fidem suam gladio propagare uoluerit.

Iam uinum bibere ante Machumetem prohibuit Seueriana hæresis, itemq; Manichaica. Gladio persequi aduersos suæ religioni, ab Arrianis didicit: ut taceam Aristobulum Iudæorum pontificem, & Heraclium imperatorem, qui etiã uiolentiã pertrahere homines in religionem suam conati sunt. Sacramenta diuinitus instituta pro nihilo ducere, cõmune habet cum Messalianis, de quibus Epiphanius multa scribit: & Pepuzianis, & Manichæis. Plures uxores ducere, patrū exemplo niti uidetur. Idem fecerunt Nazarei hæretici, qui & circumcisionem & legis obseruationem defenderunt, sicut Machumet. Quod si uerum est, ut Machumet permiserit luxuriationem contra naturã, quod Saraceni prorsus negant,

gant, & plurimis in locis Alcoran eam foeditatem uehementissimè detestatur: id tamen ei commune esset cum Ophitis seu Caianis, qui Cain, Esau, Core, Iudā, Sodomitas colebant, suosq; cognatos confitebantur. Animas unā cum corporibus interire, Alcoran obscurius tradit, in libello autem de doctrina Machumetis, expressius dicitur, & in nouissimo tempore per tubā archangeli excitandas esse. Hoc ipsum Arabianorū hæresis professā est, temporibus Origenis. Et antea Cerdon resurrectionem animarum adstruxit, corporum resurrectionem negauit. Quod de purgatione animarum, & liberatione etiā malorū hominum, & diaboli docet, id ipsum & Origeniani docuerunt. Tantūq; interest, quod Machumet illam uirtutem Alcorano suo uendicat, per quem redimendū sint, si uel nouissimo die fidem ei adhibeant. Paradisum uoluptatibus corporis affluentē, post Cerinthum & Papiam Hierapolitanū, qui Chiliastarum hæresim cōdidisse fertur, Machumet fabulatur. Christum non esse mortuum, sed frustratis Iudæis ad coelos euectū, mentitur cum Cerdone, & Marco, qui putatiue passum dicit: & Manichæis. cum Saturnino quoq; & Basilide, qui Symonem Cyrenaicum pro ipso crucifixum esse cōmenti sunt. Formam corporis humani Deo tribuit, cum Andrianis, qui & Anthropomorphitæ. Trinitatē negat, cum Noetianis, & Sabellianis, qui & Patripassiani: asserentibus eundem patrem, filium, & spiritū sanctum. Hæresis etiā quæ Cata Aeschinē dicitur, Christum eundem dicit cum patre. Praxeas quoq; & Hermogenes, deum se sibi filium constituisse dogmatizabant. Multo autem insanius hæresis quædam innominata, triformem deum fingit, ut quædam pars sit pater, quædam filius, quædam spiritus sanctus.

Cæterum plurimæ sectæ à temporibus seruatoris usq; ad Machumetem negarunt IESVM CHRISTVM esse filiū Dei. Quarum aliquas enumerare constitui, ut euidentius cernatur, Satanā hostem Dei & generis humani improbissimum, nulli dogmati æquē infestū esse, atq; incarnationi filij Dei: in qua uera dei noticia continetur & remissio peccatorum, uita deniq; æterna. Simulq; uersutia diaboli agnoscat, qui subinde nouo in uolucro ueteres & letiferas opiniones tegere conatur. Adhæc iudiciū Dei spectetur aduersum eos qui Dei uerbo incarnato impie contradixerunt. Quorum hæreses quædā & si longiore tempore durauerunt, omnes tamen extinctæ sunt, & senserunt quod Dominus hostibus suis cōminatus est Lucae xx. cap. Omnis qui ceciderit supra illum lapidem, conuassabitur: supra quem autem ceciderit, cōminuet illum. Neq; diffidendum est, quin si domi primū res nostræ ad diuinū uerbi regulam componerentur, deinde uiri ecclesiastici, & magistratus Christiani, populusq; totus fidelium iungerent studia & operas ad Machumeticam impietatem expugnandā armis spiritualibus, breui Machumet uilesceret, eiusq; doctrina in contemptū abiret, Christi regnum tolleretur altè caput in ijs regionibus, quæ hodie principi tenebrarū seruiunt, olim ecclesijs Christi ornatissimæ fuerunt.

Vtq; à temporibus Christi ordiamur, Matthæi xxij cap. satis apparet, phariseorum fuisse opinionē falsam, Messiam nō Deum Deiq; filiū, sed tantū hominem existere. Quos ualidissimè cōfutat Dominus testimonio Psalmi cx. Capite quoq; xvi. in Euangelio Matthæi, uariæ sententiæ hominū de Christo referuntur: quæ omnes eō tendunt, non Dei filium, sed tantum hominem esse. Quibus opinionibus uanis Petrus nomine apostolorum orthodoxam et catholicam opponit confessionem, quod sit Christus filius Dei uiui.

Mox post ascensionem Domini exorta est hæresis Gaiana, seu Nicolaitarum, quos Ioannes in epistola sua notat, uocans Antichristos, qui Christū negarent in carne uenisse, & putarent non esse filium Dei: ut est apud Tertullianum.

Apostolorum quoque temporibus, Claudio imperante Romanis, Symon Samarita, in quem Petrus horrendam sententiā tulit, ausus est se iactare summam uirtutem, hoc est, summum Deum: & tempore Tyberij apparuisse putatiue in filij persona, in monte Sina legem Iudaeis dedisse in persona patris, super apostolos autem in linguis igneis & in cæteris gentibus quasi spiritum sanctum aduentasse. De quo Ireneus, Augustinus, Eusebius, &c.

Menander successit Symoni, scutū diaboli, qui præceptoris sui Symonis impudentissimam gloriationē in se transtulit, semet saluatorem dicens, qui ad hominū salutē de cœlestib. & inuisibilibus sæculis destinatus fuerit. Idemque in suo, nō in Christi nomine baptisauit. Cuius meminit Ireneus, August. Euseb. et alij.

Ebion, à quo prognati sunt Ebionci, seu Ebionitæ, CHRISTVM solum hominē putauit, & per profectū uitæ ac uirtutis uirum iustum effectū, ut in Eusebij chronicis, & Augustini libro de hæresibus, & alijs eiusdem argumenti legitur.

Carpocrates & Cerinthus, IESVM tantum esse hominem dogmatizauerūt, authoribus Tertulliano, & Augustino, &c.

Marcion denique Cerdonis discipulus, eandē uindicauit impietatē, uiuentibus adhuc Apostolis. Cuius impiū dogma Lucanus excepit, authore Tertulliano.

Sethiani quidam putauerunt, Sem filium Noe, Christum esse.

Alogiani autē, usque adeo uerbū & filiū Dei renuerunt, ut etiā Ioannis Euangelium respuerint, eo quod in eius principio scribitur: In principio erat uerbū, & reliqua. De utraque hæresi Augustinus scribit, post alios.

Theodotiani tradiderunt Christum hominem tantū esse, quanquā conceptū ex spiritu sancto, natum ex uirgine: ut Tertullianus & Augustinus scribunt. Quod Machumetis dogma refert proxime.

Origeniani non ueriti sunt dicere, Christum à patre tantum distare, quātum à Christo distent apostoli. testis Augustinus.

Artemonis hæresim instaurauit Paulus Samosatenus, sub Galieno imperatore, circiter annum Domini cclxx. Quæ asseruit Christum purum esse hominē, hoc est, absque Deo, idque traditū ab apostolis. De quo Eusebius & Augustinus.

Paucis post annis Vrbicus genere Persa, qui propter mentis uitium Manes, hoc est insanus cognominatus est, à quo Manichæorum profluxit hæresis, infania elatus nunc se paracletum prædicabat, nunc conabatur ostendere se formā CHRISTI gerere, duodecim eligens discipulos, quos ad prædicandum stulta & impia, & à diuersis hæreticis mutuata dogmata mittebat. De quo Eusebius, Augustinus, alij.

Reddita pace ecclesijs post Diodetiani persecutionem, Arrianæ hæreseos incendium exarsit, circa cccxx annum salutis recuperatæ. Quod multos episcopos & principes inuoluit, ac diutissimē CHRISTI ecclesiam exercuit. Docuit autē impius Arrius, CHRISTVM non esse substantiæ eiusdem cum patre. De quo Eusebius & Theodoritus copiose, nec non Augustinus, & alij.

Circa salutis nostræ annum ccclviij. Photinus Antiochenus præsul impiū dogma protulit, idem cum Samosatena hæresi re ipsa, uerbis autem abludens. Docuit enim Photinus, deum omnipotentē unum esse, qui proprio uerbo condiderit uniuersa. Refugiebat autē CHRISTI filij Dei natiuitatē & existentiam ante sæcula profiteri. De quo in v. lib. Tripartitæ historiae.

Theodosio & Valentiniano imperantibus, Nestorius episcopus Costantino politanus, tardioris ingenij hominibus uisus est cum Samosateno Paulo & Photino CHRISTVM dicere purum hominem. Quod opinatus etiā est Sergius monachus, qui dogma istud scelestū tradidit Machumeti. Atqui Nestorius nō detraxit

destraxit prorsus CHRISTO diuinitatem, sed ab humana natura in Christo ita separauit diuinā, ut duas personas fingeret impius somniator. Vnde argutabatur: Quum Maria homo fuerit, Deus nō est, quem illa genuit: Et qui adoleuit ritu hominū bimestris & trimestris existens, Deus haudquaquē est. Neq; Mariam Dei genitricem appellandā esse, impius hæresiarcha latrauit. Neq; fas, credere illum Deum, qui pependit in cruce, qui mortuus est. Interim uerbi Dei subsistentiam cōfitebatur, & CHRISTO pro merito collatā esse diuinitatē. De quo Historia tripartita & Nicephorus meminerunt, & multa in scriptis Cyrilli extant. Eodem Theodosio imperante anno cccclviii contraria hæresis oborta est auctore Eutychete archimādrita, seu abbate Cōstantinopolitano. cui fauit Theodosius, ut fuit magnæ leuitatis, qui Nestoriū cum libris suis penitus extinctum uoluit. Confudit autē Eutyches duas naturas in CHRISTO, & permiscuit, ut humanam detraheret, diuinam duntaxat reliquam faceret. De quo Vigilius copiose scribit.

Ex ea uero Eutychetis uesana doctrina progenita est Monothelitarū hæresis, quæ Christo unam tantū uoluntatem, nempe diuinam tribuebat, adeoq; uerborum præstigijs humanitate spoliabat. Quo errore implicitus fuit etiā Heraclius imperator, per Cyrum & Pyrrhum episcopos.

Quæ impia doctrina imperatoris & procerū ecclesiasticorum autoritate iam confirmata in populo Christiano, unā cum superstitione cultura diuorum, & in primis uirginis Mariæ matris Domini, uenerationeq; imaginū, non parū iuuerunt sacrilega dogmata Machumetis & sociorū eius, aduersum CHRISTI Seruatoris diuinitatē, & sacerrimū trinitatis mysteriū, & colorem aliquē uerisimilitudinis apud rudes homines adhibuerunt, simulq; totum populū Christianū idolatriæ suspectū reddiderunt. Id quod animaduertere licet in aliquot locis Alcorani. Quum enim Monothelitæ CHRISTO adimerent uoluntatē humanā, nec cōcederent ueri hominis perfectā naturā: Machumet cōtrā probat fuisse hominem, quippe qui comederit & biberit, & reliqua cum hominibus cōmunia habuerit. Sicut & Esaias adstruit Messiae humanitatem perfectam, loquens de Emanuele, quod butyrū & mel comedit: hoc est, ritu infantū alendus sit. Deinde cum diuā Virgine cōstaret colā multis Christianis supersticiosius, ut hodie quoq; sit, dum eius opem superstiosi implorant, reginā cœli, & stellam maris, spem & uitā suā appellantes: Hinc inuehitur in Christianos Machumet, quod tres deos colant, patrem, & matrem, & filiū: adhæc simulachra, quæ nec uideant, nec audiant, nec iurare aut obesse possint, uenerentur. Et crebro ingeminat, unū esse deum, erroneos autē ei consortes adiungere: quæ summa impietas sit.

Expositis ergo rationibus, quæ planē ostendunt, neq; Dei gloriam obscurare, neq; moribus & doctrinæ Christianæ, neq; ullo pacto ecclesiā labefacere, quod Machumetis doctrina & res gestæ iterum ex typographica officina prodeunt in manus studiosorū: paucis iam, Patres & domini reuerēdissimi, perstringā utilitates aliquot reddituras ad lectorem attentum, & cum iudicio in libris alienæ religionis uersantē: (quod ubiq; facere conuenit, etiā in ecclesiæ doctoribus) ut nemo nō cernat, in hac editione nullū piaculū, aut scelus aut errorē admissum esse.

Primum enim, uix ullum scriptum extat, aut memoria rei gestæ, ubi cernantur euidentius horrenda iudicia Dei aduersum eos homines, qui reuelatam sibi ueritatem nō habent in precio, ut fiant salui: plurisq; faciunt uoluptates corporis, & diuitias, & alia quæ caro inimica spiritui expetit. Qui turpissima ingratitude sua Deum clementē prouocant, ut sua gratia & cœlesti custodia destitutos permittat ludibrijs Satanae, & nunciorum eius uersutiae atq; deceptionibus, ut

mente capti mendacio palpabili credant, & clarissimam ueritatem respuant, sub specie pietatis etiam flagitia magna perpetrantes. Arabia namque, in qua Machumetica hæresis edita primum adoleuit, ac fota est, deinde collectis uiribus in alias regiones irrumpens, populos à CHRISTO Seruatore abduxit, quàm ornatos doctrina & pietate olim Episcopos habuit? Quàm florentes & optimè institutæ in ea fuerunt ecclesiæ? Quàm copiose lux Euangelij sese diffuderat in eo populo? Cuius nominatim etiam Spiritus sanctus in prophetis meminit, quum sermo sit de uocatione gentium ad regnum CHRISTI, uelut Psalmo septuagesimoprimo: Reges Arabum & Saba dona adducent. Et iterum: Viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper, tota die benedicent ei. Et Esaia capite sexagesimo, ubi sub nomine Hierusalem sermo est de CHRISTI ecclesia ex Iudæis & gentibus congreganda: Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian & Ephra. Omnes de Saba uenient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes, & reliqua. Verum episcopis ad priuatæ rei studium conuersis, & negligentibus suum munus: Principibus quoque magis incumbentibus expilationi plebis, quàm studio tuendi & conseruandi ueram religionem in populis creditis à Domino Deo suæ fidei, persequentibus insuper studiosos synceræ pietatis (ut fecit Imperator Valens, Arriana impietate deprauatus: & episcopus Lucius, eiusdem hæreseos sectator) plebs misera, uelut ouicularum grex pastore destitutus, abiit in diuersas opiniones, & secuta est affectus suos pecuinos, ut omnes homines natura sunt procliuēs ad malum, & semper indigent habenis, ut in uis Domini rectâ progrediantur.

Hinc cœpit res Christiana inclinare ad occasum apud Arabes, ut paulatim ecclesiastica disciplina & CHRISTI noticia exolescerent, & diuinæ scripturæ nomina, & umbra quædam tenuis relinqueretur. Simul etiam liberalis educatio iuuentutis, & artes bonæ expirarunt. Vt horrida barbaries tandem, & densa ignorantia omnium rerum bonarum, planum aditum præberent principi tenebrarum, eiusq; legatis artificio decipiendi egregie instructis, omnia transigendi pro sua pessima libidine in populo infelici. Quocirca eximium organum Satanæ Machumet, adiuuantibus duobus hæreticis profugis, & duobus apostatis Iudæis per doctrinam stolidam, impiam, furiosam, sibi contradicentem in plurimis dogmatibus, quas tamen sutelas oracula Dei, eaq; per Gabrielem cœlitus delata asserere nihil ueritus est, Arabes primum, & alios deinde populos Satanæ laqueis ita innexuit, ut pro superstitione & uanissimis nanijs nihil facere aut pati, non denique mortem occumbere recusent: sempiternam autem ueritatem, & ueram unius Dei religionem aspernentur, oderint, omni genere malorum persequantur. Quem ista propius intuentem in Alcorano, & perpendentem, non horror, non ingens dolor inuadat: non metus iudiciorum Dei concutiat: non cura salutis suæ tangat ac moueat, ut ardentius oret, Deoq; maiorem gratitudinem exhibere studeat, pro summo & inestimabili bono reuelatæ ueritatis salutiferæ per Domini gratiam? Cui non ueternus excutatur & segnities in operibus diuinis, ut uerbum Dei meditetur die ac nocte, idque sancta uita exprimat, & alijs monitor, hortator, impulsor sedulus instet, ne per negligentiam & cōtemptum rerum diuinarum in illud barathrum ignorantia, & impietatis, & perditionis præcipitentur?

Deinde magnum est operæ precium cognouisse miseram conditionem & infelicem statum eorum, qui à Turcis abducuntur in seruitutem. Quæ res non

ex decerptis particulis doctrinae Machumeticae probe cognosci potest: sed perspecta tota Machumetis doctrina ex ipsius Alcorano, quo religio & politia, & omnia Turcarum negotia reguntur, tum demum licebit aestimare, in qualem dominatum trahantur captiui Christiani, in quam uesanum & perplexum doctrinae genus, in quam peruersam religionem. Graue quidem est spoliari facultatibus, abduci à patria, rapi à parentibus, uxore, liberis, & charissimis hominibus: adigi ad immoderatos labores, malignè pasci, flagris cædi, ferre multa indigna. Sed hæc leuia sunt præ illis, quæ animo pio perpetienda sunt.

Quid enim acerbius queat accidere hominì uel mediocri pietate imbuto, quam priuatum solatio Euangelicæ prædicationis, audire inauspicatas fabulas doctrinae Machumeticae: spoliatum sacris & rei diuinæ exercitio, spectare instituta prophana, eaquæ laudibus ad cœlos euehi cum eleuatione Christianæ religionis: sollicitari denique modis omnibus ad abominabiles & letiferas nugæ: Hic dolores & acerbissimi cruciatus animo pio infliguntur: hic tenduntur laquei conscientiarum: hic pericula urgent: hic grauissimæ tentationes circumstant hominem.

Quam sanè conditionem uiuendi, uel potius seruiendi inter Turcas, qui non reformidat, securus indulget affectibus, neque dolet uicem fratrum Christianorum, qui iam sunt in eam sortem pertracti, aut periclitantur, ut breui deueniant in Turcicam seruitutem: eum existimo mente ac sensu carere humano, & quouis trunco ac lapide stupidiorem esse.

Veteres certè Christiani periculosissimam uitæ rationem sub infidelibus principibus & populis intelligentes, inter præcipua pietatis opera posuerunt redemptionem captiuorum, & liberaliter tum priuatas opes tum ecclesiasticas erogarunt ad liberandos homines, quos Persæ, Parthi, Gothi, Vandali, & alij pagani ceperant. Ad eandem pietatem extimulabit cognitio doctrinae Machumeticae homines, qui modò non sunt profligata mente, ut emendatione uitæ, studio innocentiae & bonorum operum, consilio prudenti, orationibus pijs provideant, ne in eam miseriam adducantur: fratres etiam, qui tyrannide hostium impiorum premuntur, iuuent precibus apud Deum, & omnibus facultatibus: Denique supplicent pro persecutoribus, ut pater misericordiarum dignetur eis bonam mentem reddere, ac errorum nebulis sublatis infundere ueritatis lucem, quo à laqueis diaboli erepti, desinant CHRISTI gloriae, quantum in se est, obsistere, & eius cultores ad defectionem atque perfidiam extremam trahere.

Præterea collatio Alcorani ad scripturas diuinas aptissima est, quæ dignitatem, excellentiam, maiestatem doctrinae Christianæ illustret, hominumque mores & corrupta iudicia corripiat: quorum pars fastidit canonicam & orthodoxam doctrinam, pars iniquissimè fert se admoneri uerbo Dei: alij, quorum præcipue interest curare, ut in Ecclesia per idoneos ministros Christiana doctrina proponatur, & scholæ sint rectè institutæ, negligunt sibi diuinitus iniunctum munus. Est enim in sanctis scripturis ueteris ac noui Testamenti, solida ubique ueritas: in Alcorano scatent absurda mendacia. In sanctis scripturis omnia sibi consentiunt, etiam diuerso tempore scripta: in conflando Alcorano Machumet cum pauculis adiutoribus non potuerunt sibi constare, quin crebras ponerent antilogias, & enunciata ex diametro pugnantia. Sacra littera sequuntur naturam & optimam rationem dicendi, ut omnia sint plana,

PRO EDITIONE ALCORANI

simplicia, fidei & charitatis rectissimæ normæ quadrantiâ : in Alcorano sine ordine res congeruntur, omniâq; sparguntur confuse atque perturbatæ, ut quædam Labyrintho inexplicabiliora sint, etiam confessione illorum qui exercitati sunt in doctrina Machumetis. Nulla propè argumenti explicatio ritè confecta inest, nullus lepos aut suauitas orationis, quæ lectorem detinere possit, unico rhythmo excepto, ob quem Saraceni Alcoranum mirifice prædicant. Vtq; semel dicam, Scriptura oracularis aurum & argentum septies purgatum, & triticum purgatissimum, & lux clarissima existit : doctrina Machumetis scoria, & inanes paleæ, & densissimæ tenebræ iudicari debet.

In doctrina CHRISTI apparet, quod pollicetur, iugum suauis, & onus leue : in Alcorani codice iugum durum & insuauis, & onera difficillima : quâtuvis Machumet promittat se religionis rationem faciliorem attulisse, uideaturq; uiribus hominis tribuere salutis æternæ adeptionem. Cur igitur tam molestum est professis CHRISTVM, eius doctrinam auscultare : quum Machumetistas non pigeat, gnaros literarum, quotidie tempus aliquantum lectioni Alcorani tribuere ? Quanta reprehensione digni sunt literarum studiosi, qui nugis ineptissimis sæpe delectantur, & in eis bonam partem uitæ coterunt, sacras autem literas fastidiosè relinquunt, aut summo cum tædio legunt : quum Alcoran inter Machumetanæ philosophiæ studiosos statis horis, utq; uocant, canonicis, perlegatur singulis mensibus. Cur in proceribus Christianis tam leuis est cura, ut doctrina pietatis per idoneos uiros colatur sedulo & dextrè in Ecclesia : ut scholis præficiantur magistri sanctis moribus, & eruditione minimè uulgari præditi, qui iuuentutem rectè instituunt ad pietatem, & prudentiam, & eloquendi facultatē, unde reip. uiri suppetant, qui eam feliciter gubernare possint : ut rebus tam necessarijs, & sine quibus nullo pacto incolumis potest quæcunq; ciuitas consistere, legitima portio ecclesiasticarum opum impendatur : ut de priuatis hic taceam. Siquidē Alcorano docendo magnifica gymnasia destinata sunt, & opes ingentes, quibus ingenia excitent, foueantq; tam qui docet, quàm qui discunt perbenignè. Cæterum Alcorano reguntur nō tantū caeremoniæ, & religionem spectantia, uerumetiam politica tam in castris quàm domi. Vnde nomophylaces, qui hodie Turcarum dialecto uocantur Iescherchadij, potestatem habent retractandi sententias per imperatorem latas, si legibus Machumetis repugnent. Quæ autem hodie in populo Christiano doctrinæ cœlestis reuerentiâ ? Vulgares homines admoneri se, & uitia sua carpi non ferunt æquo animo, sed recalcitrant undiq; dicentes se nolle regi à sacerdotibus. Magistratus autem tantum non crimen læsæ maiestatis interpretantur, si acta eorum aliquando sacræ doctrinæ pugnantia redarguantur Dei uerbo. Quæ ingratitude & peruersitas magnum profectò malum dabunt, nisi corrigantur.

Adhæc perspectus Alcoran mirifice monstrat, quàm faciant imprudenter illi magistratus, qui prohibendo Euangelij prædicationem, conantur ueterem (ut aiunt) fidem retinere, & confirmare suam potestatem uel tyrannidem, & prohibere motus atq; nouationes rerum. Quo facto, isti sibi & subdito populo pessime consulunt. Quandoquidem illud plurimum iuuat conatus Machumetis, quia reperit in Arabia populum barbarum, & stupidum, sine cognitione rerum, sine doctrina cœlesti : qui nomina duntaxat euangelij & ueteris testamenti haberet, ac tenuē notiā Christi. Nam per initia restituit populus Machumetis & discipulorum eius doctrinæ ijs rationibus friuolis, quæ in ore uulgi carentis solida gratiæ & fidei doctrina hodièque audiuntur : Maiores nostri uixerunt, & mortui sunt in hac religione : quapropter & nos eam retinebimus

peruina.

perlinaciter. Principes nostri sic tradiderunt, sic uitæ exemplo præeunt: qui nobis sequendi sunt. Machumet homo est nulla re insigni cõmendatus, nec edit miracula, nec ei adhærent homines nobiles & potetiores, sed infimæ fortis & quasi colluuiæ hominũ: cur igitur fidem illi adhiberemus, & in partes eius descendere remus? Verum eas obiectiones, & similes, facillimum fuit Machumeti soluere, quemadmodum in Alcorano cernitur. Et quia populus Arabicus non fuit certis ac solidis sententijs diuinæ scripturæ uelut anchoris confirmatus, aduersum fluctus aduersariæ potestatis, haudquaquẽ in certamine quod nõ tantũ aduersus carnem & sanguinẽ, sed magis aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores harum tenebrarũ, contra spiritalia nequiciæ in cœlestibus fuit, sine armatura Dei perstiterunt, sed palearũ ritu uentis impiæ doctrinæ abrepti sunt. Quum enim Machumet cum suis discipulis aliquãdiu subintrando ædes, quæ fuisset sectatores, confisi iam partibus suis auctis, in apertum protulerunt monstrum adultum: quumq; pars populi induisset persuasionem, quod Machumet ueritatem traderet, pars simularet uel ob temporarium commodum, uel ex metu periculorũ, obtinuit in uulgo Arabico imperiũ Machumet, principesq; oppressi & extincti sunt, quorũ culpa infelix populus pseudoprophetis obiectus est. Habet etiam ætas nostra exemplum recens & uiuidum in regno Monasteriensiana baptistarum. Quod nisi diuina prouidentia, & principum quorundam atq; uirorum optimorũ, qui CHRISTI Euangelio gaudent, opera fuisset destructum, staret hodie in mediã Germania regnũ per omnia simile Machumetico in Arabia, quod se per temporis interualla diffudit in omnes habitati orbis partes.

Iam uero quem non sæculum hoc turbatissimũ excitet, ut pericula, quæ undiq; nobis imminet, circumspiciat, quando res Christianæ & Turcarũ inter se confligunt atq; permixtæ sunt, ut alij cum Turcis fœdus habeant, alij bella gerant, fiantq; incursiones hostiũ propè quotidianæ, quibus fratres ab oculis nostris abducuntur? Quidq; de nobis statuerit Dominus, ignoratur, quũ sint omnes ordines Christiani populi multis & magnis uitijs deprauati, & parua cogitatio de uita emendanda. Quare mihi uidetur hoc tempore lectio Alcorani nõ modo utilis, uerum etiam necessaria, ut melius ad omnem fortunam nos parare atq; instruere possimus. Siue enim abundũ nobis in captiuitatem sit, quod Deus auertat, siue in patria diutius uiuere permittatur, summopere cõducet in spem se in authentico libro Turcarum, quibus rationibus nitatur ipsorum religio, & quibus oppugnent fidem Christianã: simulq; præparatas habere sententias uerissimas ex diuinis scripturis primum, deinde ex hostium scriptis argumenta, quibus uelut suo gladio iugulentur. Nam in seruitutem abducti, & cauere sibi melius poterunt, ut qui præternauigant periculosa loca maris, antea de periculis admoniti: & magnã facultatẽ habebunt insinuandi CHRISTVM idoneis hominibus. Quibus autem concedetur patria frui, occasione reperta, & quasi ostio aperto, uel scriptis, uel etiã uiua uoce tum Christianis captis, tum uictoribus uia salutis commode indicare studebunt, institutis in hoc uiris, qui linguarum habeant peritiã, per quas intercedere possit commercium. Quæ cogitatio fortasse uidebitur aliquibus superuacanea & stulta, quod prædicaturus CHRISTVM inter Machumetistas uitæ periculum aditurus sit, neq; ullum hominem adducturus Ecclesiæ: quandoquidem in superstitione sua obstinati, non ferant sermonem contradicentem Alcorano. Equidem, licet studium erudiendi alienos à Christo, & linguas primarias ad hoc negotium accommodandi, post conciliũ Basiliense totum deferbuit, multis rationibus in bonam spem erigor, si res diuina primum domi recte constituitur, deinde sancti conatus in timore Domini

PRO EDITIONE ALCORANI

Domini & prudenter ad infideles lucrificandos Christo extendantur, non parum effectum iri. Tantum experiri iuuat, Dominusq; dabit successum.

Est & illa nō parua utilitas ex lectione Alcorani, quod inde capi possunt exhortationes & castigationes, exēplo prophetarū & apostolorū, & CHRISTI Seruatoris, qui exterorum dicta & facta in loco adhibuerunt, quibus Christiani extimulentur ad officiū. ut uerbi gratia, quum uideamus aliquos Epicureos uel porcos magis uiuere, ut appareat eos futurū seculum non credere: an non acres correptiones erunt in eos, si obiiciatur, quoties, quā uehementer in Alcorano futura uitae persuasio inculcetur? Grauis etiam obiurgatio est, Christianos multos imagines ad religionis cultum adhibere, & diuos inuocare: quae tamen Machumet, tenebrosae doctrinae magister, cauenda & fugienda esse rationibus solidis euincit.

Deniq; in doctrina Machumetis liquidissimè spectare licet, quā uana & inefficacia sint argumenta, quibus aliqui mentiū deceptores Christiano populo falsa dogmata uenditant, & fucant, & defendunt. Non uerentur enim seductores sua commenta dicere uerbum Dei, nixa esse diuinis scripturis: id quod & Machumet fecit. Verum quum pollicitationes magnifice reuocantur ad sacram scripturā, deprehenduntur uerbo Dei pugnare, & sententiae spiritus sancti maligne in alienum sensum detortae. Diu (inquiunt) durauit illa doctrina, ideo uera est, & recta, & salutaris. Atqui praescriptio decem annorū minimè patrocinetur falsae & impiae doctrinae Machumetis. Allegant & multitudinem adhaerentium, & potentia, et sanctimoniā. Verum orbis maxima pars regitur Alcorano, & potentissima in mundo: an propterea statim est integra & sincera doctrina illius? Ea est etiam sacerdotū & monachorū exquisita species sanctae uitae, ut nihil absolutius dici possit. Vulgi autē sanctimonia longe superat minoritarū & cartusianorum obseruantias. Non tamen ex hominibus fides aestimanda est, sed ex religione seu uera seu falsa homines, sint ne cultores Dei, an minus. Quod si diuitiae, honos, uictoriae, fortunae successus, aliaq; pertinētia ad felicitatem temporariam alicui religioni bonitatem addunt, aut ueritatem, nulla est cum Machumetica religione cōparanda, cui haec copiosissime suppetunt. Sed ratio ista longissime fallit, ut nisi Turcae alijq; sectatores Machumetis a suo duce ad Christū transeant, aeternae damnationi adiudicati sint.

Postremo quaestio nobilissima de Antichristo inter theologos, & in quam merito incumbunt omnes pii, explicari non potest, nisi perspecto Alcorano. Quum enim aliquot eruditi homines nostri aui, & qui ante annos ducentos scripserunt, Machumetem caput & sectae ipsius totum (ut ita dicam) corpus Antichristū dicāt, de quo Daniel, Ezechiel, Ioannes in Apocalypsi uaticinati sunt, nihil hac de re poterit exacte constitui, nisi uniuersam Machumetis doctrinā & instituta ex ipsius organo cognita, cum prophetis conferamus. Tum enim demum licebit certum aliquid colligere, an sectam Arabicam cum partibus omnibus pro Antichristo accipiamus: an alium peruestigemus, qui iam uenerit, aut uenturus expectetur.

Et quia mentio Antichristi facta est, peto, Viri ornatissimi, ut concedatur mihi paulisper, ex quo planissimè poterit perspicui, quod editio Alcorani ecclesiae Christi nō pericula struit, sed periculorū indicium facit: nō laedit, sed iuuat: quodq; priuato affectu aliquo ducuntur, qui factū nostrum damnant. Ponamus enim, Antichristum (quem ueteres aliquot theologo tradiderunt annis tantum tribus & sex mensibus ecclesiam persecuturū, & in templo Hierosolymitano sessurum esse tanquā Deum) iam in Babylone, aut ulterius etiā in India, docere impie-

tatem

T. H. BIBLIANDRI APOLOGIA.

tatem & omnem nequitiam, aliosq; in sectā suam adducere persuasionibus falsis, alios promissis, alios terrore atq; supplicijs: agere etiā iniustissimē, turpiter, nefarie, immaniter: ut omnis malicia & nequicijs, & diabolicae operationes Antichristum obsident. Afferat autē ad nos uir cui meritō fides nō denegetur, eius uniuersam doctrinā & facta plenissimē descripta. Nonne typographi certatim eum librum in omnes linguas translātū cito spargerēt per omnes nationes? Nec quisq; cordatus & æqui iudiciū homo reprehenderet eorum factum, sed laudarēt omnes boni & sapientes, quod sua diligentia effecerint, ut homines impenditum malorum præmoniti sese præparent, quo per Dei gratiā in tentatione subsistere possint. Et quod peccatū in editione Alcorani, quo religio & leges Turcarum continentur, nec nō aliorum librorum spectatæ fidei, quæ res Turcarum docent, admissum est, quum Turcæ ritu Antichristiano iam grassentur, & uicinos fratres atque fidei consortes immaniter affligant, uideanturq; propē in foribus nostris consistere? cur non potius fauorem quā odium experimur, qui curauimus edi libros tempestati nostræ maximē accomodos? cur non laudem magis quā uituperationem reportamus, qui prodesse uoluimus cunctis, nemini obesse?

Verumenimvero, Domini & patres colendissimi, religione, sanctimonia, eruditione, sapientia ornatissimi uiri, quum pateat, libros ethnicorū, Iudæorū, libros etiā curiosis & superstitiosis & maleficis artibus refertos imprimi, nulla id lege prohibente, nullo id sapiente uiro improbante, in quibus non minus est prophanae & impiæ doctrinae, quā in Machumeticis libris: quum theologia, ut aliæ scientiæ, non modo religionem ueram tradere, sed etiam contraria illi cognoscere & iudicare soleat: quum expositio doctrinae Machumetis & rerum gestarum, pars sit historiae, & quidem ecclesiastica, quæ dignissima lectu iudicatur ab omnibus sano iudicio præditis: quum antesignani fidei orthodoxæ & catholicae, fraudes hæreticorū in lucem, & quasi ad ecclesiæ tribunalia protrahere studuerint: quum ante inuentā typographiam editus sit olim Alcoran, & in bibliothecas diffusus, extēq; in scriptis excellentium uirorum in ecclesia, quæ in Alcorano sunt maximē prophana: quum lectionē Alcorani afferre multiplicem fructum ostenderim: Nihil dubito, uos editionem istam probare, neq; ullum prudentem hominem re diligentius perpensa damnaturum. Nam de calumniatoribus, quibus nihil ita recte, sincere, pieq; factū est, ut non machinentur inde negotium bonis uiris facessere, minus curandum uidetur. Quos authorita-

te uestra, & studio erga eos qui ecclesiā Domini pro sua uirili
iuuare & amplificare cupiunt, à fortune
& fama nostra repellētis.

APOLOGIAE THEODORI

Bibliandri pro Alcorani editione

F I N I S.

EPISTOLA DOMINI PETRI

ABBATIS AD DOMINUM BERNHARDUM CLA-

reguallis Abbatem, de translatione sua, qua fecit transferri ex

Arabico in Latinum sectam, siue hæresim

Saracenorum,

In singulari ueneratione colēdo, totis charitatis brachijs amplectē
do indiuiduo cordis nostri hospiti, Domino Bernhardo Clara
uallis abbati, frater Petrus humilis Cluniacēsis abbas salutem ad
quā suspirat aternā. Mitto uobis charissime nouā translationē
nostram, contra pessimum nequam Machumet hæresim dispu
tantem. Quæ nuper dum in Hispanijs morarer, meo studio de Arabica uer
sa est in latinam. Feci autem eam translationem à perito utriusq; linguæ ui
ro magistro P. Toletano. Sed quia lingua Latina non ei adeo familiaris
uel notaerat, ut Arabica, dedi ei coadiutorem doctum uirum, dilectum filiū
10 & fratrem P. notarium nostrum, reuerentiæ uestræ, ut extimo, bene cogni
tum. Qui uerba Latina impolitē uel confuse plerumque ab eo prolata po
liens & ordinans, epistolam, imò libellum multis, ut credo, propter ignota
rum rerum notitiā perutilem futurum perfecit. Sed & totam impiam se
ctam, uitamq; nefarij hominis, ac legem, quam Alchoran, id est, collectaneū
præceptorum appellauit, sibiq; ab angelo Gabriele de cœlo allatam miserr
mis hominibus persuasit, nihilominus produxi, interpretantibus scilicet ui
ris utriusq; linguæ peritis, Roberto Retenensi de Anglia, qui nunc Papilo
nensis ecclesię archidiaconus est: Hermāno quoq; Dalmata acutissimi & li
terati ingenij scholastico. Quos in Hispania circa † Hiberum astrologica
20 arti studentes inueni, eosq; ad hæc faciendum multo precio conduxī. Fuit
autem in hoc opere intentio mea, ut morem illum patrum sequer, quo
nullam unquam suorum temporum uel leuissimam, ut sic dicam, hæresim,
silendo præterierunt, quin ei totis fidei uiribus resisterent, & scriptis atque
disputationibus esse detestandam ac damnabilem demonstrarent. Hoc ego
de hoc præcipuo errore errorum, de hac fece uniuersarum heresum, in quā
omnium diabolicarum sectarum, quæ ab ipso Saluatoris aduentu ortæ sunt,
reliquiæ confluerunt, facere uolui. Vt sicut eius letali peste dimidijs penē
orbis infectus agnoscitur, ita quā execrandus & cōculcandus detecta eius
stultitia & turpitudine à nescientibus agnoscatur. Agnosceitis ipsi legendo,
30 & sicut arbitror (ut dignum est) deflebitis, per tam nefarias & abiectissi
mas sordes tantam humani generis partem deceptam, & à conditore suo
per spurcissimi hominis sectam nefariam etiam post redemptoris gratiā tam
leuiter auersam. Specialiter autem uobis ista omnia notificaui, ut & tanto
amico studia nostra cōmunicarem, & ad scribendum contra tam pernicio
sum errorem illam uestram, quam nostris diebus uobis Deus singulariter cō
tulit, doctrinæ magnificentiam animarem. Nam licet hoc perditis, ut exti
mo, prodesse non posset, responsonem tamen condignam, sicut contra alias
hæreses, ita & contra hanc pestem Christianum armarium habere deceret.
Quam si superflua quibus tantus fuerit, quoniā quibus resistere debeant tali
40 bus armis imminuti non assunt: nouitur, in republica magni regis quædam
a fieri

Petrus Toletanus.

Petrus manichæus Cluniacensis.

Alchoran.

Robertus Retenensis.

Hermānus Dalmata.

† Eboræ Plinio dicitur.

Causa translationis Alchorani, & aliorum Arabicorum.

Hodie latius propagata est superstitio Machumetica:

fieri ad tutelam, quædam fieri ad decorem, quædam ad utrumque. Nam ad tutelam facta sunt à Salomone pacifico arma, licet tempore suo minus necessaria. Preparati sunt à Dauid sumptus, peracta & ornamenta templi diuini constructioni & ornatui deputata, sed nec illa eius tempore alicui usui profecerunt: sed in usus diuinos post eius tempora transierunt. Manserunt itaque ista aliquanto tempore otiosa: Sed incumbente necessitate apparuerunt, quæ diu uacauerunt, fructuosa. Nec tamen, ut mihi uideatur, opus istud etiam hoc tempore ociosum uocare debeo. Quia iuxta Apostolum, uerum est & omnium doctorum uirorum, omnem scientiam extollentem se aduersus altitudinem Dei, omni studio uerbo et scripto impugnare destruere, conculcare. Quod si hinc errantes conuerti non possunt, saltem infirmis Ecclesiæ, qui scandalizari & occultè moueri leuibus etiam ex causis solent, consulere & providere doctus, uel doctior, si zelum habet iustitiæ, non debet negligere. Propono inde uobis patres omnes, & præcipue patrem Augustinum. Qui licet Iulianum Pelagianum, licet Faustum Manichæum uerbis & labore suo ad fidem rectam conuertere nequiverit, non tamen quin de eorum errore magna contra eos uolumina conderet, omisit. Sic de reliquis sui temporis et non sui temporis hæreticis, sic de Iudæis, sic de Paganis faciens, non solum contra eos sui temporis homines armauit, sed etiam ad nos & ad posteros omnes maximæ ædificationis & instructionis charissima transmisit. Si igitur reuerentiæ uestræ in his laborandi Deo adspirante uoluntas fuerit, nam facultas per eius gratiam deesse non poterit, rescribite, & mitemus librum, quemadmodum misimus † ut per os uestrum ipsius laude repletum, spiritui nequiciæ spiritus benignus respōdeat, & Ecclesiæ suæ thesauros gazis uestræ sapientiæ suppleat.

Contra peruersam doctrinam pugnandum est modis omnibus.

Exemplo patrum hereses detegenda ac refellenda.

† Videtur deesse partem, aut tale quiddam.

INCIPIT QVÆDAM SVMMV

LA BREVIS CONTRA HAERESES ET SECTAM
diabolicæ fraudis Saracenorum, siue Ismahelitarum.

Primo negant trinitatem, & binarium constituent in diuinitate.

Vmma totius heresis ac diabolicæ fraudis sectæ Saracenorum, siue Ismahelitarum, hæc est. In primis primus & maximus ipso rum execrendus est error, quod trinitatem in unitate deitatis negant. Sicq; Deum in una diuinitatis essentia trium personarum numerum non credunt, in unitate numerum euitates, dum ternarium

Legendū forte Alteritatis. Anima Dei.

numerum inquam omnium formarum principium atq; finem, sicq; rerum formarum causam et originem atq; terminum non recipiunt, Deum licet ore confitentes, ipsum penitus nesciunt. Ipsi autem deum, ipsi uariabiles, principium uarietatis et alteratis omnis uidelicet binarium solum in unitate confitentur, scilicet ipsam diuinam essentiam, & eius animam. Vnde pluraliter loquentem introducit suum Alchoran, quo nomine legem suam nuncupat. Et interpretatur Alchoran ex Arabico, collectio præceptorum. Illi autem cæci Deum creatorem patrem esse negant: quia secundum eos nullus sit pater sine coitu. Christum itaq; licet ex diuino spiritu coceptum, Dei filium esse non credunt, nec etiam Deum, sed prophetam bonum, ueracissimum, omnis peccati immunem, filium sine patre geni-

Christum ex parte agnoscunt.

genitum, nunquam mortuum: quia morte non est dignus. Imò cum illum Iudæi interficere uellent, de manibus eorū elapsū ascendisse ad astra: ibiq; nunc in carne uiuere in præsentia creatoris, usque ad aduentum Antichristi. Quem dum uenerit, Christus idem gladio suæ uirtutis interficiet, & Iudæos residos ad legem suā conuertet: Christianos autem, qui iam à lōgo tempore legem eius atque euangelium perdiderunt, tum propter eiusdem discessum, tum etiā propter Apostolorum atq; discipulorum mortem legē suā perfectē docebit. In qua omnes Christiani, sicut & illi primi sui discipuli saluabūtur. Cum quibus simul & omnibus creaturis Seraphim, quem ipsi dicunt archangelum unum, sonante buccina morietur & ipse Christus: postea resurrecturus cum cæteris, et ad iudicium suos ducturus, eisq; auxiliaturus, sed nequaquam iudicaturus. Deus enim solus iudicabit: Prophetæ uero & legati singuli cum suis & pro suis intercessores aderunt, & auxiliares. Sic enim docuit eos miserrimus atq; impiissimus Machumet, qui omnia sacramenta Christianæ pietatis, quibus maxime homines saluantur, abnegās, iam penē tertiam humani generis partem, nescimus quo Dei iudicio, inauditis fabularum deliramentis diabolo & morti æternæ contradidit. De quo quis fuerit, & quid docuerit, propter eos qui librum istum lecturi sunt, ut scilicet quod legerint, melius intelligant, & quam detestabilis tam uita quam doctrina ipsius extiterint, sciant, dicendum uidetur. Putant etiam quidam hunc Nicolaum illum, unum ex septem diaconibus primis extitisse, & Nicolaitarum ab eo dictorum sectam, quæ & in Apocalypsi Ioannis arguitur, hanc modernorum Saracenorum legem existere. Somniant & alij alios, & sicut lectionis incuriosi & rerum gestarum ignari, sicut & in alijs casibus, falsa quælibet opinātur. Fuit autem iste, sicut etiam Chronica ab Anastasio Romanæ Ecclesiæ bibliothecario de Græco in Latinum translata apertissime narrat, tempore imperatoris Heraclij, paulo post tempora magni & primi Gregorij Romani pontificis, ante annos quingentos fere & quinquaginta, Arabs natione, uilis genere, antiquæ, primum idolatriæ cultor, sicut & alij Arabes tunc adhuc erant, ineruditus, nullarū penē literarū. Strenuus in secularibus, & calliditate multa de ignobili & egeno in diuitem & famosum prouectus. Hic paulatim crescendo, et cōtiguos quosq; ac maxime sanguinis propinquos insidijs, rapinis, incursionibus frequenter insistendo: quos poterat furtim, quos poterat publice occidendo, terrorem sui auxit. Et sæpe in congressionibus factus superior, ad regnum suæ gentis aspirare cœpit. Cumq; uniuersis parī modo resistentibus, eiusq; ignobilitatem cōtemnentibus, uideret se hac uia non posse consequi quod sperabat: quia uigilij non potuit, religionis uelamine, & diuini prophetæ nomine rex fieri attentauit. Et quia inter barbaros barbarus, inter idololatrias & ipse idololatra habitabat, atq; inter illos, quos utpote præ cunctis gentibus tam diuinæ quam humanæ legis expertes & ignaros, faciles ad seducendum esse nouerat, conceptæ iniquitati dare operam cœpit. Et quoniam prophetas Dei magnos fuisse homines audierat, prophetam eius se esse dicens, ut aliquid boni simularet, ex parte illos ab idololatria, non tamen ad Deum unum, sed ad suę quam parturire iam cœperat, hæresis fallaciam, traducere conabatur. Cum interim iudicio illius, qui terribilis in consilijs dicitur super filios hominum, & qui miseretur cui uult, & quem uult indurat, dedit Satan successum

Antichristus à Christo conficiendus.

Christiani doctrinam Christi amiserunt: quam ipse reducet.

iudicium nouissimum.

Machumet, quis & quæ doctrina eius.

Apoc. 2.

Anastasius bibliothecarius.

Alcoran translatus auspicijs Abbatis Cluniacensis anno 1143.

Religionis simulatio aucupium egregium.

Arabes stupidi capiuntur facile imposturis.

Horrendū Dei iudiciū spectatur in secta ista

*Sergius Nesto-
rianus Machu-
metis conspira-
tor.*

*Ignorantia di-
uinae sciētie in
errorem addu-
xit Arabes.*

*Christus qualis
à Machumete
predicatur.*

*Resurrectio
carnis.
Iudicium extre-
mum.
Infernus.
Paradisus.*

*Circumcisio.
Voluptatis ma-
gister Machu-
met.*

errori, & Sergium monachum hæretici Nestorij sectatorem ab Ecclesia ex-
pulsam ad partes illas Arabiæ transmisit, & monachum hereticum pseudo-
prophetæ coniunxit. Itaq; Sergius coniunctus Machumet, quod ei deerat,
suppleuit, & scripturas sacras tam ueteris testamenti quàm noui secundum
magistri sui Nestorij intellectum, qui saluatorem nostrum Deum esse nega-
bat, partim prout sibi uisum est, ei exponens, simulq; apocryphorum fabulis
eum plenissimè imbuens, Christianum Nestorianum effecit. Et ut tota ini-
quitatis plenitudo in Machumet conflueret, & nihil ei ad perditionem sui
uel aliorum deesset, adiuncti sunt Iudæi hæretico. Et ne uerus Christianus
fieret, dolose precauētes homini nouis rebus inhianti non scripturarum ue-
ritatem, sed fabulas suas, quibus nunc usq; abundat Machumet, Iudæi insibi
lant. Sic ab optimis doctoribus Iudæis & hæreticis Machumet instructus,
Alchoran suum condidit, & tam ex fabulis Iudaicis, quàm ex hæreticorum
nanijs confectam nefariam scripturam barbaro illo suo modo contexuit.
Quod paulatim pthomos à Gabriele, cuius iam nomen ex sacra scriptura co-
gnouerat, sibi allatum mētītus, gentem Deum ignorātem letali haustru infe-
cit, et more talium oram calicis melle linens subsequente mortifero ueneno,
animas & corpora gētis miserè (proh dolor) interemit. Sic planè ille impius
fecit, quando & Christianam et Iudaicam legem collaudans, neutram tamē
tenendam esse cōfirmans, propriando & repropriauit. Inde est, quod Moy-
sen optimum prophetam fuisse, Christum Deum maiorem omnibus extitisse
confirmat, natum de uirgine prædicat, nuncium Dei, uerbum Dei, spiri-
tum Dei fatetur: nec nuncium, uerbum, aut spiritum, ut nos, aut intelligit,
aut fatetur, Filium Dei dici, aut credi, prorsus deridet. Et de humanæ ge-
nerationis similitudine uaccinus homo filij Dei æternam natiuitatem me-
tiens, uel gignere uel generari Deum potuisse, quanto potest nisu, denegat
& subsannat. Resurrectionem carnis sæpe replicando adstruit, Iudicium esse
in fine sæculi non à Christo, sed à Deo exercendū esse, nō negat. Illi tamē
iudicio Christum, ut omniū post Deū maximum, ac seipsum ac gentis suæ
præsidium affuturum, uesant. Inferni tormenta qualia sibi libuit, & qualia
adinuenire magnum pseudoprophetam decuit, describit. Paradisum non
societatis angelicæ, nec uisionis diuinæ, nec summi illius boni, quod nec o-
culus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit: sed uere talem qua-
lem caro & sanguis, imò sex carnis & sanguinis cōcupiscebat, qualemq; si-
bi parari optabat, depinxit. Ibi carniū & omnigenorū fructuum esum, ibi
lactis & mellis riuulos, & aquarū splendentium, ibi pulcherrimarū mulierum
et uirginum amplexus, & luxus, in quibus tota eius paradisus finitur, secta-
toribus suis promittit. Inter ista omnes penè antiquarū hæresum feces, quas
diabolo imbuente sorbuerat, reuomens, cum Sabellio trinitatem abnegat:
cum suo Nestorio Christi diuinitatem abiicit, cum Manicheo mortem do-
mini diffitetur, licet regressum eius non neget ad coelos. His & similibus nō
acquisitionis, sed perditionis populum imbuens, à Deo plenissime auertit,
Et ne Euangelicus sermo ultra in eis possit habere locum, uelut omnia quæ
sunt Euangelij & Christi scientibus, cordium eorum aditum ferreo impietatis
obice obturauit. Circūcisionem insuper uelut ab Ismahele gentis illius
primo sumptā, tenendam esse docuit. Et super hæc omnia quo magis sibi alli-
cere carnales mentes hominum posset, gulæ ac libidini frena laxauit. Et ipse
simul

simul x & octo uxores habēs, atq; multorū aliorum uxores uelut ex respon-
 so diuino adulterans, maiorem sibi uelut ex ēplo prophetico numero adiun-
 xit. Et ut non ex toto inhonestus proderetur, studiū eleemosynarum, et
 quadam misericordiē opera commendat, orationes collaudat. Et sic undiq;
 monstruosus, ut ille ait, humano capiti ceruicem equinam & plumas auium
 copulat. Qui qm suadente iam dicto monacho, ac prafatis ludæis, idolola-
 triam ex toto & reliquit, & relinquendam quibus potuit persuasit, atq; unū
 Deum, deorū multiplicitate relicta, colendum esse prädicaui, hominibus
 agrestibus & imperitis inaudita dicere uisus est. Et quia rationi eorum hæc
 10 prädicatio concordabat, propheta Dei primo ab eis creditur. Dehinc pro-
 cessu temporis & erroris in regem ab eis, quod concupierat, sublimatus est.
 Sic bona malis permiscens, uera falsis confundens, erroris somnia seuit, &
 suo partim tempore, partim & maxime post suum tempus segetem nefariā
 igne æterno concremandam produxit. Nam statim Romano languescen-
 te, imò penè deficiente imperio, permittente eo per quem reges regnāt, Ara-
 bum uel Saracenorum hac peste infectorum surrexit principatus. Atque ui-
 armata maximas Asiæ partes cum tota Africā, ac partem Hispaniæ paula-
 tim occupās, in subiectos † sicut imperium, sic & errorem transfudit. Hos li-
 cet hæreticos nominem, quia aliqua nobiscum credunt, in pluribus à nobis
 20 dissentiunt: fortassis rectius paganos aut ethnicos, quia plus est, nominare.
 Quia quamuis de Domino uera aliqua dicant, plura tamen falsa prædicant,
 nec baptismati, sacrificio pœnitentię, uel alicui Christiano sacramēto, quod
 nunquā ullus, præter hos hæreticos, fecit, cōmunicant. Summa uero hu-
 ius hæresis intentio est, ut Christus dominus, neq; Deus neq; Dei filius esse
 credatur: Sed licet magnus, Deoq; dilectus, homo tamen purus, & uir qui-
 dem sapiens, & propheta maximus. Quæ quidem olim diaboli machinatio
 ne concepta, primo per Arrium seminata, deinde per istum satanam, scilicet
 Machumet, prouecta, per Antichristum uero ex toto secūdam diabolicam
 intentionem complebitur. Cum etiam dicat beatus Hilarius, antichristi ori-
 30 ginem in Arrio extitisse. Dicit, quod ille coepit, unum filium Dei Christum
 esse negando, & creaturam esse dicendo: Antichristus tandem nullo modo
 illum Deum uel Dei filium, sed nec etiam bonum hominem fuisse asseren-
 do consummaturus est. Merito impiissimus Machumet inter utrūq; mediū
 à diabolo prouisus ac praparatū esse uidetur, qui & Arrii quodammodo
 supplementum, & Antichristi peiora dicturi apud infidelium mentes maxi-
 mum fieret nutrimentum. Nihil quippe ita cōtrarium humani generis ini-
 mico, sicut fides incarnati Dei: per quem præcipue ad pietatem excitamur,
 et sacramentis cœlestibus renouati, spiritus sancti gratia operante illuc, unde
 nos deiecit gloriabatur, ad uisionem scilicet regis & patriæ nostræ ipso re-
 40 ge & conditore nostro Deo ad nostrum exilium descendēte, nosq; ad se me-
 ritum reuocante, iterū redire speramus. Hanc pietatis & diuine dispensatio-
 nis fidem, pariter & amorem, simpliciter ab initio in cordib. hominum mo-
 litur extinguere. Hanc etiam in principio adhuc nascentis Ecclesiæ, si tunc
 permitteretur, subtilitate uersutissima, & penè hoc eodem modo, quo postea
 gentem istam infelicissimam seducere permissus est, eradicare tentauit. Di-
 cit etiam beatus Augustinus, Porphyrium philosophum, postquam à Chri-
 stianitate miserabiliter apostatauit, hoc in libris suis, quos aduersus Christia-

Horatius in
Arte.

Imperitæ multi-
tudinis iudicio
Machumet pro-
pheta decla-
ratur.

Romanorum
deficiente impe-
rio Machumet
consurgit.

† Hoc Germā-
nia, hoc totus
orbis Christia-
nus attende.

Pendite ui-
ri Christiani,
an illud depræ-
hendatur in sa-
ctio Christi
uicario.

Christi filij Dei
incarnatio præ-
cipue diabolo
aduersa. i. Ti-
moth. 3. Ma-
gnū sacra. etc.

Porphyrius
apostata.

*Machumet
Christo filio
Dei non plus
tribuit quam
diabolus.*

*Qui stat, uide-
at ne cadat.
Operemur salu-
tem nostram cū
timore & tre-
more, & ambu-
lemus dum lux
est.*

*Operæ precii
cognoscere do-
ctriam impiā
Machumetis.
Petrus abbas
Cluniacensis
curauit magnis
impensis, ut La-
tini legere pos-
sint res Sarace-
norum.*

nos edidit, retulisse, quod scilicet oracula deorum consuluerit, & de Chri-
sto quid esset, interrogauerit: Responsum uero à daemonibus fuisse, quod
Christus quidem bonus uir fuerit, sed discipulos eius grauiter peccasse, qui
ei foelicitatem adscribentes, quā ipse de se non dixerat, confinxissent. Quæ
sententia penè iisdem uerbis in istis fabulis inuenitur sapissime. Quanta autē
hæc diaboli subtilitas extitit, ut de Christo aliquid boni diceret: de quo si ex
toto malè dixisset, nullatenus iam sibi credi sciebat, nō curās quicquid Chri-
stus putaretur, dummodo diuinitas, quæ maximè saluat homines, in illo nō
crederetur. Si quis plenius uult intelligere, legat xvij. librum eiusdem patris
Augustini, & xviij. de Ciuit. Dei, & primum de Cōsensu euangelistarum. 10
Ibi enim si boni ac studiosi ingenij est, conijciat pro certo, & quid diabolus
tunc machinatus sit facere, sed non permissus: & quid tandem occulto iudi-
cio permittēte, in hac sola miserrima gēte fecerit relaxatus. Nullo enim mo-
do tales fabulas, quales hic scriptæ sequuntur, aliquis mortalium nisi diabo-
lo præsentialiter cooperante, fingere potuisset. Per quas post multa ridicula,
& insanissima deliramenta, hic præcipue omni modo Satanās intendit per-
ficere, ne Christus dominus Dei filius & uerus Deus humani generis condi-
tor & redēptor esse credatur. Et hic est uere, quod per Porphyrium tūc per-
suadere uoluit: sed per Dei misericordiam ab Ecclesia eo tempore spiritus
sancti feruente primitijs exsufflatus, eādem miserrimo homine isto Machu- 20
met, & ut fertur à multis, arrepticio & cadente, quasi instrumento et organo
sibi aptissimo usus, proh dolor gentem maximam, & quæ iam penè dimidia
pars mundi reputari potest, secū in aternā perditionem dimerfit. Quod qua-
re isti permissum sit, ille solus nouit, cui nemo potest dicere, cur ita facis: &
qui de multis uocatis paucos electos esse dixit. Vnde ego magis eligerē con-
tremiscere, quā disputare. Ista breuiter prænotauī, ut qui legerit, intelligat:
Et si talis est, qui contra totam heresim istā scribere et uelit & possit, cū quali
hoste pugnaturus sit, agnoscat. Erit fortasse adhuc, cuius spiritū Dominus su-
scitabit, ut Ecclesiam Dei à magna quam inde patitur, ignominia liberet.
Quia scilicet cum omnes siue antiquas siue modernas hæreses usque ad no- 30
stra tempora respondendo confutauerit, huic soli quæ super omnes alias
tam in corporibus quā in animabus infinitam humani generis stragē de-
dit, non solum nihil respondit, sed nec quid tanta pestis esset, aut inde proces-
serit, inquirere saltem uel tenuiter studuit. Nam & hæc tota causa fuit, qua
ego P. sanctæ Cluniacensis ecclesiæ minimus abbas, cū in Hispanijs pro uisi-
tatione locorum nostrorum, quæ ibi sunt, demorarer, magno studio & im-
pensis totam impiam sectam, eiusq; pessimi inuētoris execrabilem uitam de
Arabico in Latinum transferri, ac denudatam ad nostrorum noticiam ueni-
re feci: ut quā suspecta & friuola hæresis esset, sciretur, & aliquis Dei ser-
uus ad eam scripto refellendā sancto inflammante spiritu incitaretur. Quod 40
quia pro pudor iam penè huiusmodi studiorum sanctorum ubiq; in Ec-
clesia tepefacto feruore, non est qui faciat: (expectaui enim diu, & non
fuit qui aperiret os, & zelo sanctæ Christianitatis moueret pennam, & gani-
ret) ego ipse, saltem si magnæ occupationes meæ permiserint, quandoq; id
aggredi Domino adiuuante proposui. Simpliciter tamen à quocunq; altero
melius, quā à me deterius, hæc fieri, gratum haberem.

Præfatio

PRAEFATIO ROBERTI TRANS-

LATORIS AD DOMINVM PETRV M ABBATEM CLV
NIACENSEM, IN LIBRO LEGIS SARACENORVM,

quem Alchoran uocant, id est, Collectionem praeceptorū,

quæ Machumet pseudopropheta per an-

gelum Gabrielem quasi de cœlo

sibi missa confluxerit.

10 **D**omino suo Petro, diuino instinctu Cluniacensi abbati, Robertus Retenensis suorum minimus, in Deo perfectè gaudere. Vbi sapius atq; seriò percepi, qualiter quantum ue tuus animus solius & totius boni studiosus, sitiuit sterilem paludem Saracenæ sectæ nondum uisæ fertilem efficere, summq; puteū exhaurire, propugnaculaq; prorsus diruere: ego peditis tantum officio præuij functus, uias & aditus diligentissimè patefecì. Quis enim gressum dilatabit? Quis nō citissime curret, ut hostis errorem, ipsumq; uictum, semetipsum aut tene re sententiam ubiq; firmam atq; uictoricè agnoscat? Latinitas tamen omnis hucusq; non dicā perniciosis incōmodis ignorantia negligentiæ ue pressa, 20 suorum hostiū causam & ignorare, & non depellere passa est. Tua uero peruigil prouidentia, sanctissimos & praelectos Ecclesiæ doctores semper aspiciens, hoc nullatenus noluit. Cum illum itaque patrem atque doctorem, cuius omnis hæreditas omni pro suo facultate uenalis statuitur, tu discipulus atque filius imiteris: nusquam aliàs reflexus, speraui me, licet omnium tuorum minimum, tuam gratiam promereri posse, si mundani somnii militiæ que uoto postposito, tuis studiose nutibus inuigilarem. Unde quanquam te uelut alumnum & hæredem sapientiæ cohors sapientium circumflua constipet, suas manus tuis nutibus benigne cōferens: quorum conuentu me minimè dignum adhuc sentio: uestrum tamen munusculum, puteum præsignatum pandens, saltem semel non oblique tuus perspicax intuitus, quaeso dignetur aspicere. Quanquam enim in effragili fulcitum ingenio plura præcesserunt incōmoda: tum hinc eloquij penuria, illinc scientiæ tenuitas, tum id quod ad nil agendum est efficacius, secordiæ uidelicet negligentiæq; mater desperatio multiplex ob translationis nostræ uilem & dissolubilem, ac incompaginatum materiam, pro sui modo prorsus, Arabico tamen semoto uelamine, tuæ maiestati præbendam, non minus tamē obnixè tuum obsequium aggressus sum: confisus nil effectū quassari, quo tuum uotum igne diuino plenum adspirat. Lapidem igitur & ligna, ut tuum deinde pulcherrimū & commodissimum edificiū coag- 30 mentatum & indissolubile surgat, nil excerpens, nil sensibilibiter nisi propter intelligentiam tantum alterans, attuli. Machometi que fumum, ad ipsius tuis follibus extinctum; & puteum ad illius exhaustum, tuo uase, ignis que uestri tuo uentilabro fomentum atque feruorem, nostri que fontis eductu tuo discursum, patefecì. Ius igitur exigit, ut hostium castrum, imò caueam delendo, puteum exiccando, cum tu sis dextra mundi pars optima, cos religionis acutissima, charitatis manus largiflua, tuorum

Robertus
Retenensis

Quid conferat
doctrina hæc.

munimen corrobores, tela diligenter acuas, fontemq; suū fortius emanare, suæq; charitatis uallum protēlius atq; capacius efficias. Si quis me utilitatis & incompōitionis rerum atq; uerborum arguat, licet iuste forsā: obsecro tamē ut cesset, sciens meum nunquam hic fuisse propositum, floribus uenum regere, remq; uilem & abijciendam deaurare. Quod & animi tui lux admirabilis, mira facundia pollens, manu fortissima uigens, mihi inde sapius & studiose deliberanti, summamq; dicere uolenti clarificauit, Lex tamen ista licet letifera multis in locis, maximum testimonium, argumētumq; firmissimum sanctitatis & excellentiæ nostrę legis, uidentibus & electis præbet. Istud quidem tuam minimē latuit sapientiam, quę me compulit interim astronomiæ geometriæq; studium meum principale prætermittere. Sed ne procemium fastidiū generet, ipsi finē impono, tibiq; cœlesti, cœlū omne penetranti, cœleste munus uoueo: quod integritatem in se scientię completitur. Quæ secundum numerum, & proportionem atq; mensuram cœlestes circulos omnes, & eorum quantitates, & ordines & habitudines, demū stellarum motus omnimodos, & earundem effectus atq; naturas, & huiusmodi cætera diligentissime diligentibus aperit, nunc probabilibus, nonnūquam necessarijs argumentis innitens.

INCIPIT LEX SARACENO-

RVM, QVAM ALCHORAN VOCANT, ID EST, Collectionem præceptorum.

A Z O A R A P R I M A.

Symbolum Ma
humeticum.

Misericordi pioq; Deo, uniuersitatis creatori, cuius postrema dies expectat, uoto supplici nos humiliemus, adorantes ipsum: suæq; manus suffragiū, semitæq; donum & dogma, quos nos ad se bene uolos, nequaquam hostes & erroneos adduxit, iugiter sentiamus.

Vel secundum alium translatores.

In nomine Dei misericordis, miseratoris. Gratias Deo domino uniuersitatis misericordī, miseratori, iudici diei iudicij. Te oramus, In te confidimus: Mitte nos in uiam rectam, uiam eorum quos elegisti, non eorū quibus iratus es, nec infidelium.

GVLIELMVS POSTELLVS ITA VERTIT.

In nomine Dei misericordis, pij. Laus Deo, regi seculorum misericordī & pio, regi diei iudicij. O uos omnes illi seruiamus. certe adiuuabimur. Dirige nos domine in punctum rectum, in punctum inquam illorum, in quos tibi complacitum est, sine ira aduersus eos, & non errabimus.

A Z O A R A I I.

Quid conferat
liber Alchorā,
et quales requi
rat discipulos.

In nomine Domini pij & misericordis. Liber hic absq; falsitatis, uel erroris annexu, ueridicus eis, quibus inest amor diuinus, deitatisq; timor & cultus, nec non orationū ac elemosynarum studiū, legum item tum tibi, tū ceteris prædecessoribus cœlitus à Deo datarū obseruatio, spesq; sæculi futuri,

ri, sectam ueracem patefecit. Hæc namq; sui sequaces in summum ducens, summo bono dñat, ac ueneratur: uelut incredulis & erroneis summum malum uere uenturum minatur. Quorum licet uirgam tuæ correctionis adhibeas, nulla tamen ad fidem fiet conuersio: cum eorum aures & oculos, corda simul Deus obdurauerit. Deum item deique legem ore, non opere confidentes: sic que nihil aliud quam suæ detrimentum animæ, licet inscī, sibi lucrantes, animus uacillans pœnis afficit, eisdem que cruciatum parit redargutio: cum illi peccatorum serui sordidi, se lotos & liberos ostentare præsumunt. P. Cum illis quidem bonæ legis persuadetur acceptio, non oppugnantur coram, annuunt seq; non aliam quam rectam amplecti uelle pollicentur. Bonis tamen in successu commodo fauentes, semotim illos sibi fuisse ludibrio suis innuunt diabolis: Cum illi post damnose sectam ueracem cō iniquam & mendacem mutant, surdi, muti, cæciq; simul inuertibiles deo ridiculum existant. Illis etenim assimilantur, quibus ignis accensus extinguitur, tenebræq; succedunt, seu nube corusca tonitrua & fulgura gestante præoccupatis, aures suas timore mortis obstruentibus, lam-padeq; fulguris ferè uisu priuatis: quibus serenitas motum, tenebræ quietem inducunt. Dei quidem omnipotentia uisum illis & auditum subtrahere possibile est. Omnes igitur homines domini uestri priorumq; factorum, qui terram in imo cœlumque summo disposuit, & imbres, & arbores, earumque fructus producit, inuocantes timete, ei q; nullum existere parem firmate, hunc que librum ueracem esse penitus credite, uel consimilem simul omnes manum conferentes, si possibile sit, perficite, testibusque firmate. Sin autem ignem gehennæ malos puniaturum pertimescentes, domini paradiso bonos induciturum, ubi dulcissimas aquas, pomæque multimoda fructus uarios, & decentissimas ac mundissimas mulieres, omneq; bonum in æternum possidebunt, prædicatē. Prauos autem & incredulos culicibus & huiusmodi comparare Deus nequaquam erubescet. Multis itaq; bonis recto calle gradientibus, tamen mali plures, ipsiq; soli mentientes, Deo ne fanda, & à Deo prohibita, sic que sibi flagitio sunt, gerentes, perniciosam sectam exequantur, domini prece quare non flectitis? Hic nos namque ad uitam de non esse deducens, mortem inducet, & ad se nos resurgere faciet: qui mundanis peractis ascendens, septem cœlos omniſciens disposuit, angelis intimans se facturum sui similem in terra. Quem illi cōtra sic affati sunt: Nos in omnibus uestre maiestati subditi, grates uobis deuote referimus. Ille uero uestri simul nequam, & cruoris effusor existet. Turc Deus se rem ab angelis ignoratam scire firmans, Adam uocabula rerum semotim edocuit, nondum angelis agnita: & illius eloquium suæ præcunctis angelis argumentum induxit, firmans etiam, se totius mundi omniumque cordium arcana cognoscere: angelis tamen prius se uocabulorum peritiam ignorare fatentibus, cum Deus ab illis petisset illius expressionem peritiæ, si ueraces essent. Vnde angeli iussi se coram Adam humiles exhibere, nequam Belzebub excepto paruerunt. His omnibus sic ex ordine gestis, Adæ præceptum huiusmodi fecimus. Tu mulier que tua paradiso maneat, quantum & quodcunque libuerit, nisi de hac arbore solum, comedēs. Quos ab hoc cōsilio diabolica suggestio semouēs, eosdem eiiciēdos à paradiso prostrauit. Vnde deus illis præuaricatoribus suæ legis inquit, Ad-
uersantes

*Similitudo de
ijs, qui deserunt
sectam, quam
simulauerant.*

Paradisus.

*Resurrectio
mortuorum.
Cœli septem
creati.*

*Hominis dignitas
angelos superans.*

Hominis lapsus.

*Israëlitis alcho-
ranum commē-
dat.*

*Bona opera,
seu officia.*

*1. Cor. 9. Ne a-
lijs prædicans,
et c.*

*in iudicio Dei
quisq; onus suū
baiulabit.*

*Pharaonis ul-
tio. Exod.*

*Vituli adora-
tio. Exod. 32.*

et latio legis.

*Exod. 19. non
nihil interpola-
ta expositione.*

Manna.

*Comiscet duas
historias. Ex-
od. 15. et 17.
Historia Exo.
16. deprauata.*

*Omnes Deum
timentes cuius-
cūq; professio-
nis saluabun-
tur. Act. 16.*

uerfantes alter alteri ad terram, ibi locum horalem pro uelle meo si habituri descendite. Deinceps item Adæ adepto donum pietatis & uanitiæ, sic Deus inquit: Vos ambō meā mihi paradīsum relinquitē, uitā uiam, a me sumētes, cuius omnis imitator nil periculi seu timoris, deuius & cōtradicens ignē in fernalem finis nescius inibit. Vos item filij Israēl bonorum quē uobis cōtuli reminiscētes, fœderis inter uos constituti dissolutionem uitate, meq; super omnia timētes, hūc librū meæ legis a me cœlitus missum, uestre legis firmā mētum esse cognoscite. Vnde nec uos eius obtrectatores, nec cōtradictores primos esse ius æquū exigit. P. Sit autē constans propositū, falsa ueris nequa quā interserere, nec uera cognita tacere, & orationibus assurgere cū summa 10 mētis & corporis subiectione fractuq; decimas, nec non & debita Deo per soluere, uosq; crebris orationibus abstinentiaq; premere, quæ uelut malis tædium & difficultatem, sic bonis, quorum idoneus ad dominum reditus efficitur, dulcedinem & leuitatem generant. Cauendum quoque, ne cæteris bona prædicantes bene operari prætermittant, & ne legentes in sua perseuerēt inscientia. Horum præceptorum uos filij Israēl executores existite. iudicij diē, qua nulla anima uicem alius nec intercessoris effectum perciperet, timentes, recordantesq; bonorum omnium, quæ uobis dilectis attuli. Nonne enim uos ego de manu Pharaonis prolem uestram necantis, mulieresq; surripientis liberaui, commode transfretans, illum summergens? Vitu 20 lum tamen deinceps Moyse quadragenarium ieiunium, ut legem susceperet, efficiente adorastis. P. Huius deinceps criminis uobis data uanitiā, mihiq; gratia reddita, per librum uobis a Moyse traditum, boni maliq; discreti uum, uos rectam uitæ uiam agnoscētes, Moyse uos animabus uestris noci uos ob adorationem uituli increpanti, dicentiq; uobis optimum esse Deum inuocare, animasq; uestras mortificare. Sic enim a Deo, cum sit piissimus, uanitiā assequimini. Respondistis, uos nolle gerere quicquam huiusmodi, nisi Deum uideretis: Inde q; se fulguris ictus uobis, cæteris uidentibus ingessit. Huius rei tamen postea uanitiā facta, gratiaq; percepta, tēperata sereni tate uos proteximus, mānāq; dulcissimū, quod comederetis, pluēdo præbui 30 mus. Cumq; diximus, Villas ingredientēs cibos undelibet sumite: & per portam intrantes, humili uoto gratos reddite. Sic enim malis uanitiā, bonisq; statum meliorem Deus annuet. malis ipsis hoc abutentibus uerbo, sicque sibi nociuis, non nobis, uindictam cœlitus intulimus. Moyse rursum pluuiam suæ genti postulans, me docēte petram cum uirga percutiendo, xij fontes potaturis eduxit. Illa quidem sic potu ciboq; ne prædatum isset, ditata, se uno fastidiri uictu, proferebat. Vnde ipsi precanti Moysen, ut prece sua sibi comestibilia, scilicet bletas, cucumeres, allia, lentigines, cepas creator ē terra produceret, diximus: Vos peius pro meliore postulātes, ad Aegyptum descendite uestrum ibi uotum suscepturi. Inde que con- 40 temptus & opprobrium, atque calamitas illis incubuerunt. P. Illis itaque discedentibus, ira diuina superuenit. Quippe mendaces homicidæ, nequaquam deum timentes inuenti sunt. Sciendum autem generaliter, quoniam omnis rectē uiuens, Iudæus seu Christianus, seu lege sua relicta in aliam tendens, omnis scilicet Deum adorans, bonique gestor, indubitanter diuinum amorem assequetur. Vestrīs iterum, o Iudæi, uotis fidem adhibentes, super uos montem sublimauimus: Sicque ui & uirtute Deum

te Deum timentes, nostris mandatis paruistis. Quæ postea linquentes, poenā
 & interitum, nisi diuina subuenisset pietas, meruistis. Vobis autem scien-
 tibus diuina uindicta die sabathi gerentibus illicita, suisque sequacibus si-
 gnum iræ pro correctione bonorum impressit. Moysen rursum Dei nutu
 uobis uaccarum cædem iniungentem increpatis, quærentes, an ei ridicu-
 lum essetis. Quod ipso negante, cum uos nequaquam esse stultos adiecisset,
 tandem ut per eius inuocationem uaccarum ætas annotesceret, à uobis ro-
 gatus inquit: Sint ætatis mediocris, nequaquam annosæ seu iuuenulæ.
 Vobisque nondum penitus certis adiecit, Sint sanè nunquam iugo laborique
 10 suppositæ. Tunc demum uos eum cum uera certitudine reddisse ab opis
 diuinæ prece fatentes, uaccam huiusmodi uix tamen interfecistis. P. Cum
 quis Dei dogmate ipsoque faciente homicidam ignoratum patefacere stu-
 duerit, mortuum cum aliqua uaccæ particula tangat. Sic enim suscitatus,
 rem ipsam edocebit. Hæc his que similia Iudæis agnita, suam nequaquam
 duriciam semouent, cum adhuc corda lapidea, imò duriora gestant. E pe-
 tris autem plures emanantes aquæ timore creatoris diffiunt. Huius itaque
 gentis conuersionem ad legem tuam expectas. Absit. Illa namque Dei uer-
 bum auditum & agnitum mutauit, nec ex eo quid operari uoluit. Commo-
 dum tamen cum bonis simul assumens, ipsis annumerari se bonam faciens
 20 exoptat. Aliud autem remota iudicat, licet scire debeat, æque Deum men-
 tis arcanum. E uocem agnoscere. Plures item nequaquam ex lectione, sed
 ex alieno sermone sensu que legem assecuti, libros ex ambiguitatis incom-
 modo interesse uel non esse temerariè captum constanter affirmantes, Deū
 Iesum à scriptoribus, cum sub illius nomine eorum scripta signetur, ignem
 que minime læsurum illos, nisi tempore determinato. Quos econtra sic scri-
 ptiores redarguunt. Cum quo pactum huiusmodi firmastis? Creatori ne uos
 ambiguum & nescitum imponitis? Omnis autem peccator culpæ culpas ac-
 cumulans, igne perenniter comburetur: uelut omnis Deum timens bono-
 rum persecutor operum, paradisi gaudijs æternè fruatur. P. Filij quidem Is-
 30 raël fidem libris in quibusdam adhibentes, in pluribus uerò minime, paucis
 ad modum acceptis, hanc uitam futuræ parantes, huius sæculi contemptum
 & poenam futurique maxime sine meta subibunt. Fœdus namque dilectionis
 nostræ firmatum, uidelicet quod solum Deum adorarent, parentibus, suæ
 legis professoribus, orphanis, calamitosus subueniret, cunctis benedicerent,
 nullius cædis proscriptionibus seu factores uel actores orationibus inuigila-
 rent, deoque debita soluerent, nec hostium in mutua seditione captorum re-
 demptionem susciperent, rei facti in omnibus ruperunt. P. Caterisque pro-
 phetis postea libro tradito, Christo similiter filio Mariæ, cui spiritus diuinus
 auxilium atque testimonium extitit, cur prophetas uobis missos displicita
 prædicantes uel interficitis, uel contradicitis, huicque libro cœlitus misso ue-
 40 stræ legis firmamento nequaquam fauere, sed contradicere rem cunctam
 uidentes maluistis? Non impune quidem. Hoc enim inuidiæ factum ue-
 stras pessundans animas, deitatis odium, & iram, mundi contemptum &
 opprobrium uobis ingeret, qui legi resistitis, hunc suum confirmatorem re-
 spuentes. Si boni estis, cur prophetas perimitis? P. Vos per Moysen uirtu-
 tibus & scientijs instructi, uitulum adorastis, fœderique dilectionis no-
 stræ firmato, montē que super uos eleyato, nostrum ex ui mandatum
 susceptum

Vt Num. 15.
In colligente
ligna.

Præcipue in-
nuit uaccam ru-
san Nū. 19. sed
fabulosa admi-
scet, nimirum
ex Iudeorum
traditionibus.

Iudeorum ob-
stinacia depio-
rata.

Deus cordium
inspector.
Ventis doctri-
ne incerte agi-
tatos taxat.

Qui seruentur
aut pereant.

Iudei transgres-
sores legis di-
uina.

Crudele præ-
ceptum.

Prophetarum
hostes Iudei.

Christus à spi-
ritu Dei habet
testimonium.

Alchoran fir-
mamentum le-
gis Iudæicæ.

Mors bonis optanda. susceptum audistis, uestra legis aduersarij fuistis. Nonne mortem, si ueraces essetis, optaretis, cum uobis prae ceteris gentibus futuri saeculi uita promitteretur? Quisq; uero uestri plus ceteris annorum spacium ob malorum actuum antecedentium conscientiam affectant, licet hoc eorum malum ex merito futurum nequaquam auferet, creatore factum suum omne diiudicante. Omnis aduersarius Gabrielis hunc librum tuo cordi per creatorem intimantis, ipsumq; diuino praecepto tuis commissum manibus, cum uiam rectam edocens spem bonam bonis polliceatur, confirmantis: omnisq; similiter hostis Dei, ac Michaelis, et archangelorum flagitiosis cruciatibus affligetur. Tibi qui dem firma, nec non & manifesta contulimus, quibus mali nequaquam obedi-
*Gabriel fami-
liaris Machu-
met.* dent, cum prophetae ueracissimi legem firmissimam, sua post tergum manda-
*Aduersarij an-
gelorum per-
dentur.* ta proicientes, neglexerunt. P. Sic igitur lege contempta scientiam a diabo-
*Salomon magi-
cam didicit a
demonibus, lu-
daica traditio
uidetur.* lis licet malis Salomoni patefactam, praesagiorum scilicet artemq; magicam, qualis est de diuisione mulieris atq; mariti, & huiusmodi: quam sui principes in Babylonia uidelicet Arot et Marot nemine, nisi prius creatore legeq; sua neglectis, docerent. Illius tamen inefficaces, nisi deo concedente, perscrutantes animarum suarum nocumentum, & interitum didicerunt. Quibus commodius atq; salubrius esset, deum timere, credere, atq; sperare. Secundum
*Contra magi-
cas supersti-
tiones.* incredulorum huiusmodi uelle nullus a deo liber tibi mittetur. Sed illius pietas atq; donum, in quos uult, & quando uult, extenduntur. cuius mandato ne-
*Postulat ab alijs
demonstratio-
nem, quam ipse
non exhibet.* glecto, uel consimile, uel leuius praebetur. An potest quis animae suae prodesse sine deo, coeloq; terrae praesidente? Ipsum itaq; diligentes, uestrum bonum atque salutem, ut prius plures a Moysae fecerunt, perscrutemini, nequaquam ad incredulos a fide discedentes. Habentes autem libros uellent inuidia ducti uos adhaerentes legi re cognita uera, malam accipere legem. Sed uos indurate, usque dum deus omnipotens placere patefaciat. inuigilate: decimas date. Creator namq; suum cuique rependet meritum. Afferunt tamen, neminem praeter Iudaeum & Christianum ingressurum paradysum. Quod si uerum est, demonstratione probent. P. Generaliter autem diligentibus
*Iudeorum &
Christianorum
contentio.* annotandum, quoniam omnis faciem suam ad deum uergens & benefa-
*Templorum re-
ligio.* ciens deum promerebitur nullo timore grauatus. Licet Iudaeis & Christianis summa controuersie lis incidat. Alter enim alterum nullius esse legis asserit, utroque librum legiserum habente. Quorum uelut & ceterorum consimilia dicentium, litem in alio saeculo Deus iudex dirimet. Quis eo peior existit, qui domus orationum interdicat, earumque destructioni studet? Illis quidem ingressus nequaquam pateat, nisi cum timore maximo in hoc saeculo contemptum, in alio poenam immoderatam habituro. Cum Dei sit oriens & occidens, uersus quamlibet partem orationes fundens deum inuenit. Sua namque pietas nullo loco circumscribitur: Eius sapientia cuncta complectitur. Afferunt item quidam, uniuersitatis creatorem, coeli
*Veri adorato-
res ubiq; exau-
diuntur. Ioan. 4* terraeq; regem, cuius praeceptum omnia perficit, cui cuncta subiiciuntur, filium sump-
Negat dei filiū. sisse. Quibus nequaquam ueritas consonat. Sed hi quidem inscij, uelut & praedecessores his dicto consimiles inquirunt, se credituros, si
*sine miraculis
fidem poscit.* se deus illis alloquio, uirtutibusque patefaceret. Nonne satis res arduas uirtutesque sublimes sapius sapientium testimonio peregrimus? Nunc tibi ueracia praecepta committo, quibus bonos instruas, nil curans de praedestina-
bene tis igni: sed Iudaeis Christianisq; praedicans, nullam legem bonam esse, nisi

bene creatoris. Licet ipsi nequaquam legi credēt, nec dictis tuis acquiescēt,
 nisi cum suae legis extiteris. Cuius si iam nostra doctrina praestitutus imita-
 tor fueris, Dei dilectionem et donū amittes. Omnes hunc librum coelitus
 missum pro more debito æquanimiter legentes credent: Increduli perpe-
 tuo punientur. P. Abrahæ præcepta diuinitus petita complenti, sese recto-
 rem doctoremq; statuere deus iniunxit. Cui respondens Abraham inquit:
 De prole mea quid faciā? Inquit deus: Viris prauis et peruersis uerba mea
 ne tradas. Ipsi quoq; Abrahæ Ismaeliq; similiter postea nos orationis domū,
 timoris expertem, ecclesiæ refugium, hominum cōmodo proponentes, ut
 10 eam mundam, et ornatā, & idoneam illic orantibus, aliundeq; uenientibus
 efficerent, iniunximus. Cuius fundamentum Abraham statuens inquit:
 Creator optime, locum istum tibi sanctifica, ipsum asylum cōstituēs, & nos
 filiosq; nostros in te credentes edocens, quid hic boni gerendum sit, ueni-
 amq; tribuens, ut misericors & piissimus nostræ prolis mediatorem pro-
 phetam excita, cæteris gerenda, uirtutesq; tuas scripto notificantem, eisq;
 benedicientem, cum tu sis doctor excelsus, omnia sciens & audiens. Quis-
 quis igitur legem Abrahæ neglexerit, dereliqueritue, brutus erit. Qui a deo
 rogatus, ut crederet, confessus est, se in deum totius mundi regem credere.
 Vnde hic a Deo dilectus, inter bonos summa corona decoratur. P. Abra-
 20 ham quoq; præceptū idem filio suo et Iacob intimans, inquit: Hanc legem
 sanctam, atq; dilectam uobis a deo datā, ante mortem ne mutetis. Iacob au-
 tem ad loci litem accedens, sic suos filios affatus est: Me mortuo quem a-
 dorabitis? Responderunt: Creatorem unum, scilicet quem tu adoras, & A-
 brahā, et Ismahel, et Isaac. Dixit autē eis: Illis iam defunctis secundum opera
 sua deus ipse iudex merita prebuit: uobis quoq; cōsimiliter secundū uestra
 daturus. Nec enim ab illis uestra, nec a uobis sua perquirētur opera. Nunc
 quidē Iudæi & Christiani gentem tibi cōmissam abstrahere nitentes, ut suā
 amplectatur legem, & illā profiteatur, ammonēt. Eorum enim uterq; suam
 legem tantū bonā esse cōfirmat. Illa uero se legē Abrahæ, nō aliā amplecti,
 30 iuste profitetur, uiri iustissimi. Tu ergo fidem creatoris illis prædica, penitus
 persuadēs, ut libris tibi diuinitus missis, Abrahæq; et Ismaeli, et Isaac atq; Ia-
 cob, & tribus legibusq; Moylis, & Christi, cæterorūq; prophetarū nullis
 per te segregatis, firmam fidem adhibeant, creatorē adorātes. Qui si nostris
 præceptis paruerint, sectā optimā imitabūtur. Sin autē, Deus te liberabit
 ab illis. Nos quidem uerbis creatoris, quibus nihil est melius, subiecti su-
 mus in omnibus. Illi uero dicunt, Abraham, et Ismaēlem, eorumq; sequaces
 Iudæos uel Christianos fuisse. Huius tam rei ueritatē agnoscunt, meliusq;
 Deus. Sed cum taceant, peccant. A gente præterita Deus nequa-
 quam opera uestra, nec a uobis sua exiget, quārens, cur mala gens primum
 40 orationis orientem dereliquit, cum ipsius sint oriens & occidens omnis,
 quoslibet electos suos ad se ducentis. Tibi tamen nunc huc nūc illuc aspiciē-
 ti, tuisq; ad meorum propriorum noticiā, qui sunt mediatores gentium te-
 stes, suum prophetam proprium testem habentes, orationis locum uera-
 cem & idoneū deo testificante uidelicet uersus Merchā, tēpli q; sui medi-
 um, quod Abraham primò fundauit, firmabo: quo semper ubicunque fue-
 ris, faciem tuam orando uertas, ne te damnent, accusentue alij, quā mali.
 Et si legum populus illam partem orandi renuerit, tu ne sequaris eum. Hæc
 b etenim

Abrahā doctōr
a deo constitu-
tus.

Nō sanctū cani-
bus dandum.

Tēplū Merchā
conditum ab
Abraham.

Vidit Abrahā
diē Christi, &
gausit est.

Pater credēti
Abraham.

Reddit Deus
unicuiq; secun-
dum opera sua.

Doctrina Iu-
dæorū et Chri-
stianorum op-
ponit friuolū
commentum,
quod librū coe-
lus acceperit.
Id fecerūt Elce-
sai & Euseb. s.
lib. Eccles. hist.

Cōfessionē fi-
dei requirit.

Versus Merchā
spectādo præci-
pit orandū: ut
Iudæi uersus
Hierusalem.

etenim agens iam ueraci noticia tibi monstrata, malis connumeraberis, ipsi
tamen filij sui ueritatem agnoscunt, licet eorum plerique negent. Cauen-
dunt quoque, ne sis eorum imitator, qui nunc affirmant, nunc negant. Omnis
tamen uersus quamlibet partem orans, querendo quod est optimum, de-
um ex auditorē promerebitur: Licet optimus et ueracissimus orationis aspe-
ctus uersus centrum templi Mechæ uertendus est, deo teste. Vt in te quidē
meū fructificet uerbum, tuque bonā sectam exequaris, me solum time: uosque
similiter omnes, quibus de uobismet ipsis prophetam excitauī, qui uobis di-
cēda gerēdaque prius uestræ nō subiecta peritiā monstret. P. Vt uos aduo-
cem, meum nomen inuocate, grates referendo, nequaquam negando. Bo. 10
Act. 7. nique sibi per abstinentiā, patientiā, orationes prodesse uelint. Huiusmodi
Prophetam de uobis. &c. namque uiris deus inhabitat, illis propitius suā concedens gratiam. Patienter
In patientia pos- enim colligētes mandatū timoris, et famis ac detrimēti, uitæ, pecuniæque, et
sidebitis ani- arborum, gaudiū metēt, et similiter damno superueniente dicentes: O crea-
mas uestras. tor, tui sumus: ad te redituri, Obsequio dei peremptos nemo mortuos existi-
Immitatur il- met, sed illos potissimum uiuos & sanos, Meccham peregrinantes, locū in
lud, Qui perdit itinere, cui nomen Acepha, nullatenus adire prætermittant. Omni bonum
animam suam, corde puro proponēti, deus multiplicem remunerationē faciat: mala linquē-
inueniet eam. tibus, bonaque gerentibus dabit ipse ueniā, cum sit pius, uenique largitor. Vir-
tutes itemque bonum abnegantē, postquam libri sapiētibus illa patefecerint, 20
Matth. 5. Qui deus abhorrebit, et destruet. Mandatis Dei minimum contradicenti, sicque
soluerit mini- mortuo, ira dei, & angelorum omnium, ac hominū superueniens, ipsum nun-
mum. quam impunitum esse permittet: Quem nec deus unquam respiciet, Iurans
False iurantes puniuntur. namque falsum confunditur: Vt quoque uero iurante, uerum super Iudæos tran-
Vnus deū colen- sit, P. Creator inquit: Vnus ego creator sum, semper idē pius, et misericors:
dū ostendit ab præter quem non est alius, cuius mirabilia uirtutesque sapientibus atque discre-
eius potentia et tis sunt cœli terræque machina, diei noctisque uicissitudo, naues æquoreæ: ui-
operibus. ris accommodæ, eductus imbrium torpescētis rigatum, omnium anima-
lum compositio, uenti, & nubes interpolatæ undique uenientes, aërem &
terram occupantes. Pars hominū nequaquam Deum, sed aliud loco sui co- 30
lens, et præ cæteris diligens, cū iram Dei perspicit, illā fatetur grauissimam,
omnemque deo uim attribuit, quā plus Deus bonos diligit, diuino quidē iu-
dicio discernente pios ab impijs, sapientes à stultis. Malam sectam assecuti,
Sero sapiēt, qui doctores falsos audiunt. cum nec pœnæ nec ardoris finem sentient, si fas esset redire, sibi que sectam
eligere, primos doctores penitus respuerent. Vos igitur homines come-
dite sapida bonaque terre, non exequētes iniurias diaboli, uobis aduersantist:
Diabolus im- qui peruersa docens insinuat, ut creatoris prorsus uobis ignarata mentien-
postor. tes imponatis. Hi rogati præcepta diuinitus obseruare, dicunt se nullā non
primam suorum sectam executuros. Patres itaque si stulti cecique fuerunt, imita-
Stulti patrum bimini: Eritis igitur uelut surdi, muti, cæci, stulti, ijs cōparabiles qui nil præter 40
emulatores. auditum proferūt uel sciunt. Viri boni, deo grati, bona uobis ab illo collata
comedite, grates ipsi reddētes, et præ cunctis inuocātes. A morticinijs uero,
& porco, et sanguine, et ab animalī quolibet perempto non in creatoris no-
mine, uos abstinete. Necessitate tamē loco uē cogēte, inde quēlibet saturari,
Vetita et Le- uit. 11. et 21. nil alias secum inde portantem, minime peccatum censetur. Deus namque
Dispensatio ex necessitate, nō pius inde ueniā largitur. Hunc librum à creatore datum contradicenti-
ob pecunias. um, et pro minimo ducentium uentres ignis indeficiens cibabit, eisque nul-
lum

lum opus proficiet. Qui nec diuinum alloquium in sæculo futuro, nec
 poenæ decrementum accipient: cum sectam malam pro bona, iramque
 Dei pro dilectione sibi comparauerunt, potius errori quam libro cœli-
 tus misso consentientes. Versus orientem uel occidentem orationes fun- *Quid beatum*
 dere, minime fideles & ueraces efficit, sed in Deum credere, & alius aduen- *faciat, et bonū.*
 tui sæculi, nec non angelis, & libris, atque prophetis fidem adhibere, pe-
 cuniāque suam beniuole consanguineis suis, orphanis, pauperibus, &
 mendicis hostiatim quærentibus, atque captiuis impertire, orationibus in-
 uigilare, Deo debita soluere, uerbis fidem & constantiam habere, hora gra-
 20 uū malum et litem sustentare: Hæc inquam omnia quibus insunt, Deum
 timentes atque fideles perficiunt. Cædis uindictam æqualem & consimilem *Cædis uindicta*
 quæ multorū uitas protegere, uersus scientes deumque timentes uobis scripsi
 mus, ut liber scilicet libero, captiuus pro sui simili, foemina pro foemina mor-
 tem subeat: nisi quis pro pecunia cōdonare uolēs, secundū Dei præceptū, le-
 uius homicidæ pacificetur. Aliter aut faciens, malum diuinitus datū incur-
 ret. Quilibet item ad interitum accedens, de pecunia sua possessa rem deter- *Eleemosyne*
 minatā atque scitam familiæ suæ, propinquis uel suis ad eleemosynas distinctas *per testamētū.*
 peragendas inde commendat: quas quilibet eorum postea mutans pecca-
 bit, creatore singulos actus suos diiudicante. P. Si prauitatem derisorum su-
 20 spicetur, ipse rem disponens, eos mitigando corrigat, Deo cuncta condona-
 turo. Ieiunium quidem uobis, sicut & predecessoris uestris, per quod De-
 um timere uideamini, tempore statuto, certoque dierum numero, uidelicet
 mense Romodā, in quo liber hic legifer boni malique discretius cœlitus est
 datum, iniungimus: Quod quisque unius præter infirmum, & uiatorem
 persoluat. Quod & ipsi postea faciant tempore quolibet. Deus enim man-
 suetus et pius, grauiā a uobis nequaquam exigit: qui communiter etiam uo-
 bis nocturnos cum mulieribus coitus, cum abstinentiam huiusmodi tum
 difficilem, tum uobis impossibilem agnoscat, permittit, inde daturus ueni-
 am. Inoleuit quidem diuitibus consuetudo, ut eleemosynis ieiunium redi-
 30 merent. Sed hinc alter comitetur alterum. Vos de me quæstione facta, me
 propinquum orantibus responsurum, iustisque præmia facturum affirmate.
 Inuocantes quoque meis obedienter præceptis respondeant, ne deuius er-
 ror eos abducatur. In templis nullus sit cum mulieribus coitus. Die tota ie-
 iunantes, nocte ieiunium soluite, tunc comedentes & bibētes quantū libue-
 rit, ferē ad principium horæ, quæ solis ortum antecendit. Hos terminos a
 Deo constitutos nemo transgrediatur. Ex mendacijs, uel pro causis agen- *Contra calum-*
 dis, iudicijs uel dandis uictum acquirere, pecuniā sumendo nolite. Inter- *nias, et rabulas*
 rogati de lunatiōibus, docete illas homini cum modo statutas, cum per eas *forenses.*
 tempora peregrinationis atque ieiunij discernantur: In quibus summē *Temporis*
 40 nitendum, ut Deum timere atque diligere uideamini. Hostes atque pu- *observatio.*
 gnaces Dei præcepto dilectioneque expugnat et interficite, & a locis unde *Bella gerere,*
 uos proiecerint eijcite. Infestatio namque seditioque pugna plusquam cædes *deo gratum. O*
 efficiunt. Apud Meccham tamen nemo uobis superueniens hostis perima- *spiritum san-*
 tur. Tunc autem cædem promeretur. Solus domorū ingressus per portas, *guinarium, qui*
 nō retrorsum, non collateraliter, iustus atque bonus cēsetur. P. Hostibus sicut *mendax & ho-*
 & cæteris ad Deum redeuntibus, ipse pius præbet ueniam, uelut peccatū & *miciā fuit*
 multum mense libertatis & quietis, in anni succedentis mense consimili ue- *ab initio.*
 niam

Seueritas iudiciorum. *Peregrinationes ad loca religiosa.* *Deus remunerator inquirentibus.* *Heb. 11.* *Deus solus inuocandus.* *Imò ex toto corde, tota anima, &c.* *Alterū exēplar hic apponit.* *Azora 111.* *Falsi fratres.* *Paci studendū.* *Iudiciū nouissimum.* *Apostata grauius punitur.* *Sectarum controuersias Machumet sustulit, & rectū salutis iter monstrauit, scilicet.*

niam meruit. De facientibus illicita fiat iudiciū. Inferentem uobis iniurias atque molestias, cum similibus pœnis afficite. Pecunias uestras propter Deum in peregrinationibus expendite, non desperantes: nec redeatis, nisi primum peractis omnibus, pro facultate uestra, peregrinationi conuenientibus, nisi timoris locus impediāt. Omnia complere studens, cum Deus grauius & exquisitè perfectionem affectet, pro modo suæ facultatis operetur: Impotens autem in itinere tres, & post reditum septem, sicquē decem dies ieiunet: quem scilicet peregrinantem sua mulier non comitatur. Caput dolens, & ægrotus, suum eleemosynis ieiunium persoluat. Peregrinari proponens, facta praua, malasquē cogitationes prorsus abijciat, nec aliquam controuersiam agat. Omnes actus bonos deus annumerat: cuius timor, fames est atque sterilitas. Huius abstinentiæ peregrinationisquē tempus menses statuti metiuntur. Omnes sapientes uia pertimescant, a quo sibi necessaria petere non uerecundentur. A peregrinationibus quoque redeunt, & repatriati, me dominum inuocent, suorum peccaminum ueniam postulantes: cum sim pius, ueniæquē dator: Sectam bonam eos edocens, qui prius prauam atque peruersam secuti sunt, omnibusque peractis me, quantum patres suos, plusuē diligentes, honorificent. Quidam enim solum in hoc sæculo suo ditari uoto precantur, in alio nil boni sumpturi: Discretiores in utroque, suo uoto bonoque perfrui, nec aliquibus pœnis opprimi, suppliciter Deum exorantes postulāt. Horū Deus exauditor, operumque suorum denominator, merita multipliciter retribuit.

Dies peregrinationis ab ipso dispositos si quis prius posteriusuē per bi-
 duum incœperit, nequaquā inde reus existit, si Deum timeat, uelut
 ad ipsum rediturus. Plures eloquiū mellissimū, quorum uox cordi nō conso-
 nat, Deū sui cordis testem aduocāt, cum ipsi tamē perniciem, gentique flagi-
 tium, fructibusque pestem inducere nitātur. Hi tales gehennæ puteo pœnis
 undique uexati sepelientur. Obsequio diuino deique dilectione mortem sub-
 euntibus, diuina pietas gaudia præbens superuenit. Viri boni, pacem inui-
 cem diligite, errorem diaboli uobis aduersantis euitantes. Seducti quidem
 & errantes post nostrorum traditionem præceptorum, Deum pium obse-
 crando sperantes ueniā adipiscuntur. Creatoris, nec nō & angelorum in nu-
 bibus aduentum, singuli simpliciter expectent: ad quē omnium fiet reditus.

Filios Israël de præceptorū nostrorum atque uirtutum quantitate, numeroque
 percunctari uelitis. Ius moremque bonū agnītum permutans, Deum graue
 atque difficilē inueniet. Incredulis atque malis hic a deo uita uenustate, iocun-
 ditateque, quibus & boni ridiculo sunt, ditatis, Deū timentes die iudicii præ-
 cellunt: quādo Deus quos uoluerit, innumeris bonis ditabit. P. Humano
 generi toti prius uni genti prophetas mittens, ut ei fidem & spē intīmarēt,
 eosdem libris ueracibus boni malique discretiuis instruxit. Quibus iam man-
 data iusta cognoscentibus, & nō alijs, lis atque dissensio nō mediocris incide-
 runt, eorumque per sic & nō sic esse, discretorū, quibus sibi placitis Deus dein-
 cept uiam rectā ostendit. Vnde uobis aditum in paradīsum patēre putastis,
 cū uestri prædecessores multa gerendo bona, plurima mala perpeffi sunt:
 quousque propheta uirisque bonis cū eo uindicē quærentibus intimatum est,
 uindicā propinquā esse. Perscrutantibus, quid expendāt: ut prosint paren-
 tibus, propinquis & orphanis dicito. Quicquid boni feceritis, creator agno-
 scet.

scet. Litium actū uobis, licet nolentibus, qui multa uobis utilia negligitis, **Deus** bella in-
 plura nociua diligitis, cuius rei Deus est cognitor, nos uobis iniunximus. iunxit suo po-
 In mensibus etiam libertatis & quietis pugnam ingredi, maxime tamen cō- pulo. Iusta qui-
 tra non inuocantes Deum, iustum est & utile; sed Mecha quosquā eicere, de. At rursus
 grauissimum est Deo. Guerra namq; plus quā cades officit. A tua lege dicit: Non occi-
 dissidentes, absq; intermissione tuā genti bellū inferent, usquequo eam ad des.
 suā legem si possibile sit cōuertant. Tuam autem propter aliam mutans, & † Quae igitur
 in ea manens, hic & in alio saeculo reus igne indeficiente peribit. Viri bo- pax & cōiun-
 ni, Deum timentes, & in eius nomine pugnantes, spe diuina corroborent, ctio inter Chri-
 10 Deus etenim pius atq; propicius ueniam eis prēbebit. Sciscitantibus de ui- stianos et Ma-
 no, scacis, talis, & aleis, & huiusmodi, dic, peccatum maximum esse huius- chumetistas?
 modipotum & ludum: Licet tamen dulcescant hominibus, tum utilitatem Ludus illibera-
 ferant hae peccatorum materies, peccata tamē nociua sunt. Quarentibus, lis, et uini pocu-
 quid expendent: dic, bona dei. Tu taliter huius futuriq; saeculi noticia per lū prohibetur.
 Deum instructus, persuade quārentibus de orphanis, ut eisdem benefaciāt, Visitate pupil-
 & subleuent, eosq; sibi fratres efficiāt. Sin aut, tantā illis Deus egestatem & los et uiduas in
 inopiā ingeret, si sibi placuerit, cuius uoluntati nulla resistere queunt, quod tribulatione ip-
 nec sibi, nec alijs prodesse poterunt. Bene operantes, etiam ab alijs ipsemet forum. Iacob.
 discernit. Alterius legis foeminas in uxores nec ducatis, nec filias uestras ui Matrimonium
 20 ris alterius legis nubere permittatis, nisi pōst eorum ad uestā legem cōuer sit inter consor-
 sione facta. Homo namq; legalis praecellit ex lege quamuis placidissimo, tes religionis.
 cum illius ad ignem omnis gressus intendat. Deus autem hominibus per- Deut. 7. & c.
 suadens, ut sibi caueant, ad paradysum euocat. Menstruatas item nemo tan Abstinentium
 gat, nisi prius mundatas. Res namque munda deo placet. P. Mulieres uo- à menstruata.
 bis subiectas penitus pro modo uestro, ubicunque uolueritis, parate, * De- Leuit. 18.
 um timentes, ad quem omnium sit reditus, qui bonis praemia, malis crucia- * Violentius
 tus tribuit. Vestris animabus utiles estote, nec per ipsum nominaue sua hic locus à no-
 singulis negotijs iurate: cum ipse sit omnium auditor & cognitor. In illis stris tortus est,
 quidem solis sacramentis, quibus falsitas corde firmatur, Deus appositus quasi nefaria
 30 lationem contrahit. Mulieres à maritis relictæ, nemini nisi prius quatuor permittat, quā
 peractis mensibus nubant, quos maritis uolentibus renubere bonum est. adiiciat, Deum
 Sin autem, Deus audit & uidet. Non nubant etiam aliqua relictæ, nisi pri- timentes, etc.
 us emundatis tribus menstruis. Vuluæ conceptus nullatenus (Deum ti- Nō assumendū
 mete) negetur maritis, etiam si placuerit. Ipsi namque praesunt mulieribus, nomen Dei in-
 Secundo derelictæ nubāt, potius quā cæteris. Tertio uero spretæ, nequa- uanum.
 quā, usquequo maritis alijs nupserint, & ab illis relictæ fuerint. Tunc autem Diuortium.
 ipsæ uolentes, prioribus maritis antē bene reconcilientur, aut nullis coacte Deut. 24. ali-
 uiribus honeste dimittantur. Aliquid primo datum illis auferre, nefas est, ter, etc.
 & inhonestum. Mulieres fugam praeparantes, marito nolente, rediman- Vxor debitum
 40 tur ab ipso, non tamen propter iram uel odium, ne diuinam iram merean- reddat marito,
 tur. Diuina praecepta minime cum ridiculo suscipientes, bonorum uobis etc. 1. Cor. 7.
 à Deo datorum, librorumq; coelitus missorum, castigati, Deumq; timentes, Vxores persua-
 & eum omnia scire credentes, recordemini: uestrisq; mulieribus reli- gē reducendæ.
 ctis, cū terminus nubendi uenerit, nullā uim inferatis: quin p uelle suo cui-
 sibi nubāt. Vobis etenim, licet inscīs, hoc optimū esse Deus agnoscit. P. Educatio pro-
 Mulieres per biennium suos infantes nutrire, & à patribus, uel ab eis qui- lis.
 bus pecunia sua commendatur, uictui uestituiq; necessaria determinata

suscipere, ius æquum exigit: sic tamen, ut nec pater nec mater damnum seu
 periculum subeat, deo nemini, quod est impossibile, præcipiente. Fas est
 item, aliam altricem aduocare, sed cum præmij sui determinatione mani-
 festa. Mulieres suis maritis mortuis, nemini nisi post IIII. menses, decēq;
 dies, nubant. Hocq; deinceps pro uelle suo faciant. Igitur absque molestia
 & impedimento, permittatis eas sua corpora adaptare, atque pollire, si-
 mul & nubere: quas uelle uobis coniugio uincire, nec uox uestra promat,
 nec cogitatio perpendat, usquequo termino peracto manifestè notificetis.
 Deo namque placet res manifesta & determinata, qui cogitationes omnes
 dignoscit. Eisdem item annum à maritis sumptum, ut domos post mortem
 eorum non egrediantur, accipientibus, minimè licet exeant, molesti sitis:
 cum Deus huius culpæ uindex existat. Eadem etiam, coram bonis uiris
 pecuniam determinatam accipiant. Repudium sponfarum ante tactum
 suum neminem aggrauet. Quisque namque maritus suæ sic relictæ, pro
 facultate sua rem determinatam, uidelicet dotis suæ medium, nisi patre uel
 præsidente mulieri condonare uolente, quod Deo teste melius est, persol-
 uet, nec firmati fœderis immemor esse debet. Orationes, maximeq; me-
 diam prætermittere, summe cauendum, Fiant igitur ubique more consue-
 to, secundum dogma nostrum, nisi timoris locus impediat. Quo contin-
 gente, pedes pede, miles equo fundat orationes: Ita uos Deus docet suo-
 rum præceptorum peritiam. P. Nōne qualiter Deus ipse millenis uiris
 pro timore mortis domos suas egredientibus, inquit: Moriamini, nouistis.
 Et eosdem deinceps ille semper pius in homines, licet ingratos, reuiuifica-
 uit: In honore creatoris cuncta scientis, & audientis, sibi que seruiuentibus
 multiplicem remunerationem agentis, qui sumit & donat, & ad quem o-
 mnium sit reditus, certamina perficite. Vobis quidem notum extimo,
 qualiter populus filiorum Israël, Moysis uidelicet posteritas, à propheta
 suo regem, sub quo lites Iudæi nomine faceret, postulauit. Ille uero respon-
 dens, inquit: Vos certamen postulantes, forsan si præceperimus, non age-
 tis. Illi inquit: Nos è domibus nostris atque prole propulsi, quomodo
 pro Dei nomine non pugnabimus? Bellum tamen iniunctum omnes,
 præter admodum paucos, recusabant. malosque Deus agnoscit, propheta
 quidem dicente: Regem uobis Deus Saulem constituit. Indignati sunt
 dicentes: Ille quare rex noster efficietur, cum nec ipse pecuniosus diuesue
 sit, nec nobis meritis cœquetur? Propheta inquit: Deus suos honores &
 dignitates dans cui uult, illi corporis immensitatem, & cordis amplitudi-
 nem conferens, eum super uos exaltauit. Cuius rei uobis signum sit & ar-
 gumentum, quod ipse cum arca, ubi repositæ sunt diuinæ uirtutis reliquie,
 Moysis & Aaron, legiferæ tabulæ scilicet, & uirga ad nos ueniat, angelis
 afferentibus arcam, quod mirabile uirtuosumq; Deum timentibus appa-
 rebit. Saul igitur sic accedens cum exercitibus, inquit: Vos riuos deo
 docente uisuri, nihil inde nisi quantū manus semel hauserit, gustetis: quod
 quilibet transgrediens, mei iuris esse desistat. Omnes tamen præter paucos
 præceptum potando transgressi sunt. Illis quidem, suisq; scilicet non potis,
 riuos transgressis, de posse suo contra Goliath exercitumq; suum dubitan-
 tibus, uiri boni, scientes se ad creatorem redituros, inquit: imminere ex-
 ercitus: paruissimi deo præside corroborati, maximos uicerunt funditus.

Deus

Deus enim semper abstinentibus & induratis suffragium præstat. Goliam itaque suo cum exercitu comminus aspicientes, Deum adiutorem contra malos homines, & datorem fortitudinis atque constantiæ supplici uoto precantur: sicq; uictores facti sunt, Dauidq; Goliam peremptori deus honorem, & regnum, rerumq; noticiam, omnēq; magisterium pro uelle suo tribuit. Tali quidem ratione, nisi deus alium alij resistere, litemq; fieri iuberet, terræ frequentatione cultuq; carent. Tibi, qui es unus prophetarum, has uirtutes, deiq; signa patefacio.

- 10 **O**mnium prophetarum alio super alium per me sublimato, & eorum quibusdam cum Deo locutis, Christo Mariæ filio animam nostram proprie conferentes, uim atq; uirtutem præ cæteris præbuimus. Deo quidē prohibente, seu uirtutibus prius agnitis, nullis atq; controuersia inciderent: cum nunc omnes dissentiant. Vnus namque sua credit, alius minime: nec omnes bonam legem imitantur. Viri boni, de meis bonis uobis commendatis, priusquam dies ueniat, qua nec emptio, nec accommodatio, nec amici beneficium proficit, expendite, meisq; præceptis parete. Increduli namq; maximis pœnis affligentur. Ego quidē solus Deus uiuus, & uerus creator, præter quē nō est alius, edico, quatinus surgatis, nec uobis sopitio, seu somnus irrepāt. Dei sunt uniuerſa cœli & terræ: sine cuius uelle quis cuiusquam orator erit? Ipse scit manibus insitum, posteriusq;. De cuius sapientia cœlum & terram compræhendite, cunctis incompræhensibili, nemo quicquam assequitur, nisi munere dei uelleq; suo. Vm nequaquam propter legem inferas, cum recta prauaq; uia patefactæ sint. Non credens in idola, sed in creatorem, mandatis dei sapientis, & audientis, & omnibus eum adorantibus propicij, parce, & ē tenebris in lucem perducitur. Incredulus autem, ē contrario distrahitur, igni perpetuo deputandus. Nonne nouistis, Abraham a deo regis constituti, cum quodam alio de Deo disputationem? Cum enim Abraham dixisset, deum mortificare & uiuificare, ostentabat & alius se similiter facere posse. Abraham uero dicente, solem ab oriente in occidentem solo Deo faciente rotari: alius ille stupidus obtulit. Accepistis item, qualiter quidam per uillam desertam transiens, & quærens, an eam Deus unquam reedificaret? mortui centum annorum spacio deo iubente succubuit: Qui uitæ restitutus, & a Deo rogatus, an acubitus illic spaciū nosset? inquit, Per diem, uel diei portionē. Cui Deus ait, Imò per centum annos, cibumq; tuum absq; detrimento uitioq;, similiter & alinum aspiciens, & qualiter ossa connexionem carneumq; tegimen sumant, agnoscens, hæc mirabilia uirtutesq; gentibus prædica. Ille quidem Deum omnipotentem esse se scire deum confessus est. Abraham rursum Deum deprecanti, ut eum qualiter mortuos reuiuificaret, edoceret, 40 inquit Deus: Nonne credis adhuc? Respondit, Ita: Sed cor meum firmum constansq; fieri postulo. Dixit deus: Aues quatuor membratim incide, & per montes uarios portiones dissipa, uocataq; cito uenient, scitoq; Deum incompræhensibilem & sapientem esse. Sua pro deo distribuens, grano septem spicas, quarum singulæ centum obtinent grana, emittenti similis existit. Deus cum sit potens & sapiens, atque benignus, cui uult, duplicat. P. Expendentes pecuniam suam in itinere Dei, absque omni ostentatione, indubitanter cum Deo manebunt. Alio-

Perseuerantiā commendat. Precibus et uirtute uincitur.

Alterū exemplar hic ponit Azoara IIII. Christo prophetarū excellentissimo anima dei collata. Cur igitur ne gas filiū Dei? Beneficentia.

Vnus deus uerus, uiuus, omnium cōditor, omniscius, inperuestigabilis sapientia. Nemo ui cogēdus ad religionē. At quoties tui oblitus Machumet, iubet contrarium? Fabulae Iudaeæ de Abraham.

Resurrectio per fabulas hic adstruitur. Alibi solidas rationes ponit diuina uirtutis.

Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. Id grani similitudine ostēdit.

*similitudo non
in scita.*

*Deus unicuique
secundum opera
sua rependit.*

*Deus uolens in
iudiciū, odit rapi-
nā, etiā in holo-
causto. Esa. 61.*

*Eleemosyne
occulta melio-
res.*

*Eleemosynis re-
dimuntur pec-
cata. Dan. 4.*

*Deus ueritatē
reuelat solus.*

*Verecūdis ino-
pibus precipue
succurrendum.*

*Contra usuras.
Deu. 23. Exec.*

18. Psal. 14. etc.

*Pœnitentibus
cōdonatur pec-
cata: quod sepe
dicit, causam*

*autem ignorat:
nempe Christi*

*seruatoris mor-
tem.*

*in iudiciū
adducet Deus
in iudiciū, etc.*

Eccl. 12.

*Emptiōis tabu-
le quomodo
sunt.*

*quomodo
sunt.*

*quomodo
sunt.*

quin scitum atque benignum, muneri cum ostentatione præualeat: Cum sit Deus copiosissimus & mitissimus, expers iracundiæ. Igitur uiri boni, uestras eleemosynas ostendendo ne perdati. Sua namq; distribuens, ut sciant homines, nec deum die iudicii postulans adiutorem, terræ lapidosæ puluere pauco coopertæ supernè comparatur: cui pluuia superueniente, nil nisi lapis remanet. Substantiam uero suam propter Deum dissipantes, & in bono perseverantes, grano loco sterili seminato, unde superueniens imber immensus quadruplum, imber uero paruus minus educit, conferuntur. Deus omnia facta tam bonorum quàm malorum remunerat. Quis perpulchrum hortum habens, in quo sint palmæ, & uites, subtusq; fluentes aquæ, & arborum genus omne, ipseq; senex pater infantum pauperū, ignis omnia consumentis super aduentum quærent. Huius diuini dogmatis, cogitationum uestrarum prouidi, memores estote, et eleemosynas de meliorem pecuniæ lucro tum terræ productum uestro: nequaquā autem de acquisitis iniuste. Huiusmodi namq; munera deus nō curat, Satanas autem insinuat, ut aut nulla, timentes egestatem, aut iniusta distribuatis, & nefanda faciatis. Deus quidem ueniam & largitatem, atq; sapientiam iniungit: qui quandoq; discretionē cui uult optimum munus efficit, quod nemo nisi sensatus, & nequaquam inanis cerebri percipit. Eleemosynas palam facere, bonum censetur: clam uero, melius. Et hoc peccata tollit. Deus namq; secretorum cognitor, omnium iudex, beneficium omne factum seu propositum agnoscit: Mali uero suffragio carebunt. P. Meum quidem est, nequaquam tuum, uias rectas cui uolero, patefacere. De bono uobis commissio, uestris proficientes animabus, eleemosynas facite singuli. Deus enim singulis suas reddet, neminiq; malū faciet ipse. Maxime tamen illis benefacite pauperibus, qui uno loco morantes, & pro uerecundia nil postulant, diuitibus uel sibi suisq; sufficientibus qualitercunq; connumerantur. Hoc enim summe deo placet. Generaliter quidem substantiam suam die noctuq; palam & clam in Dei nomine distribuentes, diuinam misericordiam assequuntur, nec hic, nec in alio sæculo timorem habituri. De scœnore uiuentis, non nisi quasi dæmoniaci resurgent, cum ipsi scœnerare, quod deus nefas & illicitum statuit, licitis annectant, dicentes scœnus esse, qualis est mercatura. Linquens peccatum, & pœnitens, factum præteritum deletum & ad nihilum reductum extimet: regrediens autem, & reincidentens, ignem perpetuum sine termino sentiet. Hunc etenim, sicut & omnem incredulum ac peccatorem, Deus abhorrens, deprimat. Eleemosynarios quidem & beneficos omnes, quales sunt credentes, & orationibus insistentes, ac Deo debita persoluentes, sua dilectione summoq; bono ditat. Boni itaque uiri, Deum timeat, & scœnerare prætermittite. Sin autem, iram & odium Dei atque prophetæ sustinebitis. A scœnore rediens, capitale scœ- lum accipiat: nihil quidem ex alieno, nec alij de suo debitore persolue- re nequeunte suā possibilitatem expectet, & eleemosynas agat. Hoc enim sibi commodius est, atq; melius. Diem uestri redditus ad Deum, qua quisque secundum modum atq; mensurā suorum operū, Deo nemini malū faciente, suscipiet, timeat. Emptiōibus ad terminū factis adsit scriba fidelis, et Deus timens, qui nihil addat seu minuatur, nec quid falsitatis immisceat. Et si bene promere nescius & infacundus fuerit, alius ueridicus pro eo dicat. Sintq; duo

duo uiri testes, uel unus uir duarū mulieres idoneas, ut alteram immemorem altera reducat ad memoriam. Diligenter quidem hoc intuendum, ut omnibus mercationibus ad terminum factis, aliter non semper est necesse, testes atque scriptor adhibeantur: ut nulla lis sit, aut controuersia de re ipsa uel termino breui seu longo oriatur. Sed si scriptorem uelut in itinere reperiri sit impossibile, pignus sumatur. Quod si alter alterius fidei mercaturam commiserit, debitori summe cauendum est, si Deum timeat, ne dolum aliquem seu molestiam inde faciat creditori. Testimonium nullatenus negetur, cum hoc magnum peccatum sit. Et Deus, cuius sunt uniuersa cōlestia atque terrestria, omnia occulta perspicit, & omnia librat æquanimiter, tam corde retenta, quā uoce patefacta, ijs ueniam & bonum, ijs malum pro uelle suo discreto conferens, super omnia potens. Testes atque scriptorem nemo lædat, nec eis molestiam inferat: Sin autem, summe Deum offendet. P. Libro sibi cœlitus misso propheta fidem adhibuit. Sicquē boni uiri cuncti crediderunt in Deum, & suis angelis ac libris atque prophetis consenserunt. Inter prophetas discutere nemo præsumat. Quorum hic habetur sermo: O Deus, nos ad te redituri, tuum audientes præceptum paruimus, ueniam expectando, & precando, ne uindictam de obliuione uel errore nostro sumas, uel nobis me antecessoribus nostris tuam iram immittas, seu nostris humeris intollerabile quicquā imponas: cum tuū sit, à ne mine quicquā nisi secundū uires suas exigere, & singulis secundum opera sua facere. Tu Deus esto nobis misericors atq; propicius, uenietq; dator, qui es dominus noster, & nos à malis hominibus protege, & contra seditiosos auxiliare.

AZOARA V.

Deus pius atq; misericors, scilicet uiuus, & altissimus, præter quem nō est alius: qui prius testamentū, deinceps Euangelium rectas uias hominibus tradidit: postremū librū ueracissimū * uidelicet Alfurcā uestre legis confirmatorē uobis desuper præbuit. Isteq; cōtinet uerba quēdā firmissima, & infringibilia, quæ sunt libri scilicet mater ac materia: quādā uero contra ria, quæ nutantis peruersiq; cordis homines ad cōtrouersiā cæteris inferendam, & ad expositionis suę notitiā exequitur. Expositio uero sua soli Deo et sapientissimis, qui toti libro credentes totū à Deo datū esse testātur, cuius nulli nisi sapientes memores existant, patet. Incredulī quidē, & huic libro cōtradicientes, cruciatus grauissimos, & omnimodas angustias patientur, altissimo Deo uindice: cuius sapientiæ nulla sunt incomprehensibilia, qui uulua conceptum prout uult, cuiuslibet similē operatur. Ille igit post legē suā rectā à se nobis intimatā, cū sit omnium bonorū largitor, omnium gentium congregator, illa die post certum à Deo terminū propositum uentura, qua nec proles, nec pecunia, nec eloquiū prodesse quibit, animos nostros infirmari, multariue nō patitur. P. Per Pharaonis suarū gentis & priorū etiam mandatis Dei contradicentium exitium, diuinamq; uindictā, & per miraculū etiā factū in illis duobus exercitibus, quorū alter Deo seruies, alter Deo cōtrarium quadruplum uisu iuuante uicit. Incredulī diuinā gratitatem atq; uindictā pertimescere, & ad fidem cōverti, & tuo nunc parere præcepto deberent. Mulierum coitus, & filiorum amplexus, & aurī argentiq; pondus innumerum, uel equos bonos, ac pecora simul & agriculturā, quæ cuncta secularia sunt, quibus meliora Deus timentibus eū pollicetur, paradi-

Testes.

Pignus.

Depositum.

Testimonia.

Imo spiritus prophetarum probandi sunt.

Deut. 18. &

Matth. 24.

1. Ioan. 4.

Præcepta Dei

uiribus huma-

nis præstari

posse, subinde

dicit cum Pe-

lagio.

In Arabico in-

cipit, In nomi-

ne dei pij &

misericordiæ.

* Testamentū

quidē seu lex et

propheta cum

Euangelio per

omnia cōgru-

unt: aliphurcā

autē iste non

item.

Pharaonis ul-

tione inuitat,

ut ipsi creda-

tur.

Tēporaria bo-

na minime bea-

tū faciūt. Lu. 8.

qd̄ prodest, etc.

paradi-

paradisum scilicet, ubi perseverantes sponfas decentissimas, deique dilectione
Bona opera, quae felicitatem paradisi conferunt. nē omnia uidētis habebūt, plures uelut summe decora gaudēt assequi. Cre-
Non disceptandum cum incredulis. dentes quidē in Deum, peccaminūque suorum ueniā postulantes & ab ignis
Prophetarum et iustorum occisores puniuntur grauissime. feruore liberationem, abstinentes, & ueraces, orationibus insistentes, & e-
Purgatorium. feruent in ire suo. leemosynarij, deo teste, & angelis atque scientibus, qui unum solum deum
incomprehensibilem & sapientem creatorem esse fatentur: coram quo
nulla lex perhibetur, nisi tantum sese totos, suaque negotia deo uouentium,
paradisi gaudio perfruentur. Contradicientium autem, seu nō credentium
Dei praeceptis, deus ipse iudex facta sua conferens existit. Si quis tecum de-
ceptare noluerit, dicte faciem tuam ad deum eiusque sequaces conuertisse, 10
quid agendo tam legem scientes, quam illiterati bonam legem sequentur.
Sin autem, tuum est mea praecepta gentibus solummodo patefacere. In-
creduli, & propheticidae, & iustorum quorumlibet interfectores, in hoc se-
culo contemptibiles, & in alio perpetuē damnandi, poenam grauissimam
tortoris atque uindictis expertes subibunt. Partium librlatoribus ad librum
ascitis, ut inter eos iudicium discretionem praebeat, quidam eorum renu-
unt: Quorum haec est sententia, quod ignem gehennae non nisi numero
dierum praeterminato sentient, & ad diem ueritatis quilibet accedens, o-
perum suorum mercedem accipiet deo iudice nociuo nemini. Tu quidem
gentes edoce, quod deus imperij dator, rex regum & potestatum poten- 20
tes deprimens, pauperes eleuans, cum in ipsius potentis manu sint omnia,
diei noctisque continuator, uitae dator, cui uult dona facit innumera. Ne-
mo uir bonus incredulum amicum loco boni, nisi pro timore solo suscipi-
at. Hoc igitur summe cauendum, cum ex hoc multam offensionem con-
trahat deus, aequae secreta deus & uoce prolata, & quae quae coeli terrae que
condita noscens, die qua cuique sua respondebunt opera, omnis malus sui
suorum factorum intercapedinem atque distantiam esse plurimum uel-
let, deumque simul abesse: cum ipse tamen singulis benefaciat. P. Deum di-
ligentes me sequentur, sicque diuinam dilectionem, peccaminūque ueniā
a Deo pio ueniae datore consequentur. In deum itaque credentes, prophetae 30
credite, nisi deitatis amore carere studeatis. Adam, ac Noē, & Abraham, il-
liusque posteritatem, & Ioachim, alios scilicet aliorum filios deus elegit, &
super omnem gentem extulit. Mulier Ioachim se grauidam sentiens in-
quit, Tibi uentris mei conceptum Deus omnium creator uouens, ipsum tibi
soli supplicem, seruientem deuotē postulo colligere digneris. Cum natam
autem peperisset, ei que nomen Maria posuisset, deum testem sexus sui par-
tus aduocans inquit: Natam meam, suamque prolem, tuo penitus obsequio
deuotos, a tentationibus et insidijs diaboli protege. Hoc matris uotum de-
us benigne suscipiens, natae suae crementum optimum, corque firmissimum
praebuit. Hanc Zacharias in domum suam atque tutelam suscipiens, quoties 40
ut orationes funderet, ad altare processit, fructus optimos intempestiuos
super eā inuenit. Quae ab ipso quaesita, unde fumeret? inquit, a Deo, qui cui
uult, dona facit innumera. Zachariae deinceps diu ut filium sibi gratum
& honorificum tribueret, deprecanti, cum orationes ad altare coram deo
funderet, angeli responderunt: Deus uestrae petitioni satisfaciēs, optimoque
nuncio laetificās, filium permittit Ioannem, confirmantem uerbum dei. Eritque
uir bonus, uirgo perseverans, magnusque propheta. Zacharias inquit, Cū sim
senex,

senex, mulierque mea sterilis, quomodo prolem creator faciam? Inquiunt angeli: Deo nihil est impossibile. P. Zacharie poenitenti, sibi que difficile quid imponi postulanti, triduanam taciturnitatem nisi signis tantum cum hominibus, et diuinam inuocationem, precisque studium sero manere Deus iniunxit. Angeli rursus Mariam alloquentes inquiunt: O Maria, omnibus uiris et mulieribus et mundior atque lotior, soli Deo perseveranter studens, ipsum cum humilibus, genuaque Deo flectentibus adora. Tibi, quae nequaquam in terras sortes proicientibus & curiosa agentibus, quis Mariae custos efficeretur, haec arcana secretissima committo. Angelis dicentibus, O Maria tibi summi nuncij gaudium cum uerbo dei, cuius nomen est Christus Iesus filius Mariae, qui est facies omnium gentium hoc saeculoque futuro, senes, et infantulos cunabulas seruantes conueniens, praesens, sapiens, uir optimus ab uniuersitatis creatore mittitur. Respondet illa: O Deus, cum uirum non tetigi, filium quomodo concipiam? Inquiunt angeli: Deo nihil occurrit impossibile, omnia prout uult operanti: cuius mandatum omne suum placere perficit: Ipseque filium tuum cum diuina uirtute uenientem, librum legiserum, omnisque magisterij peritiam, & testamentum ac euangelium, mandatumque filijs Israel edocebit. Ille namque formis uolatilium luteis a se compolitum insufflans uolatile faciet: caecos & mutos curabit: morpheaticos atque leprosos emundabit: mortuos creatore cooperante uiuificabit: quidque comestui, quidue dispositioni deputatum sit, propalabit. Quae cuncta in deum a credentibus miracula censentur. Vetus testamentum confirmabit: quaedam tamen prius prohibitalicitis annumerabit, sedque cum diuina uirtute, potentiaque uenisse patefaciens inquiet: Timentes Deum me sequamini. Deus enim mei uestrique dominus est: Quem adorantes, recto procedetis tramite. P. Sciens Iesus eos in sua incredulitate obstinaces manere, inquit: Quis in Dei nomine me sequetur? Viri quidem albis induti uestibus respondentes, dixerunt: Nos in Dei nomine te sequentes, in Deum credimus, te teste, dixeruntque, O creator nos huic libro fidem adhibentes, legatumque tuum imitantes, fidelibus atque credulis adscribe. Fraudulenti uero, eum decipere nitentes, ab ipso uelut a callidior potius delusi sunt. Quem creator taliter affatus est: Ego tuam ad me reducens animam, & exaltans, & ab incredulis te liberans, eos qui te secuti sunt, eisque tuo uerbo non crediderunt, usque ad diem publicae resurrectionis supponam, & tunc ad me tuo reditu facto, controuersiam tuam atque litem discutiam, & incredulos omni uindicta tuatoreque carentes summis cruciatibus hic seculoque futuro profligam. Fidelibus quidem & beneficientibus merita sua cum gaudio perpetuo conferam, malos atque flagitiosos perhorrescens. De uirtutibus atque iusticijs Iesu, quodammodo gerentis Adae similitudinem, ista tibi reuelare decreuimus. Adae quidem de terra plasmando Deus inquit, Fiat, & factus est. Tum quidem dubitans & incredulus, ut qui nunc hoc asserit, nunc renuit, cum habueris firmum, sic nullatenus esse uelis. Et si quis ratiocinationem huius rei & controuersiam post hanc scientia tibi desuper traditam inire uoluerit, dic filijs uestris & uiris mulieribusque similiter aduocatis, eorum uestrique singulis mendacio consentientibus anathema iramque dei iniungamus. P. Creatorem non nisi solum unum incomprehensibilem, et sapientem, ueracissimum perhibet sermo,

Deprauat hi-

storia Luce 1.

Iesus Christus

facies omnium

gentium. Ge. 49.

expectatio. 22

Esa 11. spera-

bunt in eo.

Zach. 3. super

lapide unum sep-

te oculi. Hoc te

nete boni uiri

Saraceni, et fa-

cile cordium

tegrabimus.

Matth. 11. histo-

ria inter po-

lata hic.

Nania confi-

storum mira-

culorum, ut ele-

uetur fides ijs,

quibus declara-

tusest filius dei.

Non uenit sol-

uere legem sed

implere.

Ascendo ad pa-

trem meum &

patrem uestrum.

Alluditur ad il-

la que sunt in

Apocal. 3. 4. 7.

Similitudo A-

daet Christi,

non Paulino

more tractata.

Anathemate

feriuntur, qui

non de Chri-

sto sentiunt iux-

ta Mahumetis

opinionem.

sermo, prater quem non est alius. Cuius si quis uerbum quidpiam mutans incredulus extiterit, deū agnoscentem uiolentos et flagitiosos iudicem habebit. Vos uiri leges scientes, huius sermonis factores, ut unus idemq; sermo sit omnium nostri, constanter estote: ut nos non nisi deum unum participē carentem adoremus, nec uestri quis alius quasi uerbum dei constituat. Illis autem hoc facere renuentibus dic, quod nos in deū credimus. Testes esto-
*Atqui o Ma-
chumet, Chri-
stus, cuius te so-
cium fingis, do-
cuit baptizare
in nomē patris
et filij et spiri-
tus sancti.*
*Christianus,
pater omnium
credētū, et lu-
deus circumci-
sus.*
 te uiri legum: Cur uestre ratiocinationis & sectæ firmamentum ex Abra-
ham illicitis: cum testamentum, nec non & euangelium post ipsum tradi-
tum fuerit, affirmantes quod nescitis. Ipse quidem nec Iudeus nec Christia-
nus, sed uir dei & non incredulus uixit, eiusq; sequaces uiri præelecti. Hic
10
 quidem propheta, eiusq; sequax, omnesq; credentes in deum, ut uiri boni
 Dei sunt: secundum uelle uero quorundam gentium legi subiacentium, erro-
 nei cæciq; uiuentes. Sed licet ipsi nesciāt, animas suas solum error abducit.
 Viri legis, cur Dei præceptis agnitis nō creditis? Cur scientes ueritatem tace-
 tis? P. Pars gentium legis inquit, præceptis traditis bonis uiris per diei por-
 tionem credite: completoq; die, usquequo conuertantur, negate. Et nemi-
 ni nisi legem uestrā sequenti credentes dicite, omnes uias cuiuslibet à deo tra-
 ditas, cum ille sit benignus atq; sapiēs, optimas existere: qui sibi dilectis pro-
 picius atq; misericors, munera pro uelle suo maxima facit. Sunt quidā legi
*Talenti allego-
ria ex Euange-
lio.*
 subditi, qui auri talentum sibi commendatum optime reddunt. quidam ue-
20
 ro solidum commissum abnegant, de postulante se minime curare dicen-
 tes, et de Deo scienter mentiētes. Sermonē firmum et cōstantem, deumq; ti-
 mentem, deus ipse diligit. Fidei iussione et iussurandū pro modico gerentes,
 nil boni sæculo futuro sumpturos, nec deus alloquetur, nec aspiciet die iudi-
 cij, nec illis quin poenam grauissimā subeāt, quicquā prodesse poterit. Qui-
 dam item homines uerba libris, quæ licet opinio ferat, de ipso minime sunt,
 admiscentes, Deo scienter mēdacium imponūt. Nō est cuiquam idoneū et
 opportunū, cui deus librū et sapientiam permiserit, atq; prophetiā docētem
 homines, persuadere, ut Dei loco adoretur. Sed potissime persuadete, ut præ-
 fules & sacerdotes cū noticiā sibi tum à libro, tum à legatis comparata diuini
30
 nis obsequijs perseverēt, nō angelos, nō prophetas deos extimādo, cū prius
 uias rectas edocti sint. Deus quidē à prophetis, quibus libros et sapientiam
 tradidit, prius pacto fœderis sumpto legatū firmantē, quod nostris inest ma-
 nibus, cui uult nos adhibere fidem, et auxiliari, misit, et illis hoc pollicētibus
 inquit: Huius polliciti firmati testes, quibus et ego testis accedā, statui te. P.
 Omnis huiusmodi testimoniū imitans, malis et flagitiosis annumerabitur.
 Cur alius, quā Dei legē, quem omnia cœlestia atq; terrestria, ad quē et ipsa
 redibunt, et pro uelle posseq; uenerantur, tātō desideratis studio? Dicite uos
 credentes in Deū, præceptisq; tibi, et Abrahæ et Ismaēli, & Isaac atq; Iacob,
 duodecimq; tribubus, simul et Moyfi & Christo prophetisq; cæteris, quos
40
 discernere nimis est, desuper à deo fide nostra missa, fidem et testimoniū ad-
 hibemus. Quis aliud per fidē quā legē assequi studet? Oīs quidē incredu-
 lus sæculo futuro dānandis annumerabitur. Viā ueritatis agnitā linquen-
 tes, cum prius miracula uidentes ueritatis prophetæ teste se extitissent, quo-
 nam modo sua doctrina deus instruetur? Malis etenim irā dei ac cunctōrū
 angelorum et hominū promerentibus, omnis humana diuināq; pietas, re-
 ctæq; uię doctrina subtrahuntur, eisq; sic semper manentibus, malū expers
 alleuiatio-

alleuiationis & decrementi respectusq; diuini superincumbet: nisi qui po-
stea poenitentes & bene agentes fuerint. Illis enim ueniam gaudiumq; tri-
buet. Eorum reconuersionem, qui prius credentes increduli facti suam au-
gmentant nequitiam, deus minime colligit: nec eorum cuiusuis sic in erro-
re mortui redemptionē quicquam auri terre capacitas sustineret, acciperet.
Poenam igitur grauissimam absq; uindice suffragioq; patietur.

AZOARA VI.

PLenam dei gratiam dilectionemq; nostri nullus assequetur, nisi pri-
mus de sibi dilectis distribuerit. Ante testamentum positum atque fir-
matum omni cibo, nisi quem Israël sibi posuit illicitum, uesci filijs israhel
licuit. Ablato testamento, an uerax sit hic sermo uideamus: Et quisquis deo
mendaciū ulterius imposuerit, malis adscribatur. Tu uero cæteris intima,
deum ueraciter iniunxisse, quod Abrahamæ sectam imitentur. Qui nec incre-
dulus, nec idololatra, primam orationis domum, Mecham scilicet locum
benedictum, ubi ex ipsius Abrahamæ edificio uirtutes sunt manifesta, primo
fundauit. Quo quilibet ingressus, omnis timoris expers, quietus existit:
Huncq; locum ab omnibus honorari, & à quolibet sua facultate permitten-
te peti, deo summe placet. Incredulos autem minime curat homines. Legū
factores, cur dei præceptis, qui testis est omnium suorum operum, non pa-
reant? Vel quare quicquam in ipsum credentes de lege sua iniuste peruer-
rant, cum ipse singula sua facta dinoscat, percōtare. Viri boni, si illos legum
factores imitari uelitis, uos prius bonos, malos efficient. P. Cum uirtutum
Dei dilectionem uestrum prophetam habeatis, ad deorum sectam cur con-
uertimini? Omnis Deum inuocās, rectam uia exequitur. Viri boni, Deū,
quātum ille meretur, pertimescite, lege bona perseverantes, omnesq; Deo
tutori nostro coherentes, eiusq; misericordiam petentes, dilectionis fœdus
factum rumpite. Si qua uestris quibusdam hostilitas inciderit, omni fœdo
discordia se secundum Dei uelle cōsimiles & unanimes quasi fratres ef-
ficient, Deum imitando, qui solus uos insidentes præcipitio ignisq; conca-
uo, ne casum & pestem pateremini, diligenter extulit. Suarum uirtutum
atq; miraculorum notitiam uobis Deus taliter pandit, ut sitis sibi gens fru-
ctuosa, & antecedens, res scitas atq; licitas præcipiens, & illicita prohibens,
non eorum imitatrix, qui post uirtutes agnitas schismate facto multa noci-
ua perpeffi, maxima grauissimaq; pericula subibunt, die qua facierū quæ-
dam albescent, quædam uero nigrescent. Nigrescent quidem, quæ fide re-
licta factæ sunt incredulæ, summum malum ob hoc gustaturæ. Horum au-
tem albescent facies, qui lege bona perseverantes, diuinam adepti sunt mi-
sericordiam. Istis diuinis uirtutibus tibi patefactis, scito Deum, cuius sunt
uniuersa, & ad quem cuncta redeunt, suæ gentis nequaquam uelle malū.
Vos quidem gentem meliorem esse cōstat, quæ dei præceptis prius per uir-
tutes agnitas parens, & illicita prohibens, Deum inuocat & adorat. Et si le-
gum factores uobis consentientes uestram legem sequerentur, sibi cōmo-
diores & meliores existerent. Eorum tamen quidam credunt, quidā uero
minime. P. Illi quidem uobis nequaquā, nisi uerbo solo nocere poterunt.
In litibus nāq; terga uertent, nec adiutorem inueniēt, cum pusillanimitate
pressi, & ubiq; rei constituti ac affligendi, nisi propter fœdus mutuum Dei
nutu factum, iramq; Dei promeriti, & ad inopiam ac paupertatem redacti
sunt.

Negat ueniam
deficientibus à
fide, ut Noua-
tiani. Cui tamē
pronunciato
alibi contra-
dicit.

In Arabico in-
cipit, ut supe-
riores, In nomi-
ne dei, &c.

Ciborum de-
lectus.

Mechæ tem-
plum cōditum
ab Abraham.

Contra diuorū
uenerationem.

Redintegrāda
cōcordia mox
inter fratres.

Matth. 5
Stolide arrogat
sibi & suis,
quod Deut. 4.
tribuitur popu-
lo dei, &c.

Victoriā certā
cōtra infideles
promittit suis
sectatoribus.

sunt. Omnia quidem hæc illis incumbunt, & eo quod increduli & iniusti
 prophetici dæ omnibus uim inferentes pro posse suo, & uelle, nil pro iu-
Bene operātes stitia perficere. Viri legum, de nocte surgentes, lectionique uacantes,
nō perdet mer qui credentes in Deum ipsum, tota nocte deprecantur, diemq; iudicii ti-
cedem suam. mentes, licita peragunt, & ad omne bonum festini, & illicita prohibentes,
 cæteris merito præferuntur. Deus omnium iudex, seq; diligentes agno-
Felicitas incre scens, neminem quicquam bonæ operationis suæ perdere sinit. Incredulis
dulorum uento autem nec proles, neq; substantia sua prodesse poterit, quin flamma inter-
noxio similis. minabili torqueantur. Horum quidem sumptus in hoc sæculo uento noci-
 uo, flatu suo cultus hominum noxiorum confundenti assimulantur, ipsiq; 10
Cauendi infide sibi malum inferūt, nequaquā Deus. Viri boni, nemo uestri uerbis eorum
les. At nunc credat, quoniā abhorritiōe odiūq; uestri, lingua sua propalant, maius aut
Christianis sci intrinsecus abscondunt. Vos itaq; tum dogmate uestro, tum proprio sensu
licet tutum est præmuniti, eos uobis diligentibus inimicari, perpendere potestis. Ipsi tamē
cum eis foedera uobis toti libro credentibus immixti, uestra legem penitus amplecti confi-
pangere. tentur, semoti autem obstrepunt, & ex ira nimia sapius rodūt. Dic illis, ut
 cum hac ira moriantur: Deum tum omniū secreta cordium noscere sciant.
 Quanquā illis uestri meriti gaudiū adueniens dolorē, uester cruciatus gau-
 dium pariat, eorum uelle nil nocuenti uobis inferet, si deum timentes in-
Cōflictus memi duraueritis. Ipse namq; uestros actus omnes circumuallabit. P. Die qua 20
nit in Badar, mane domum tuā egressus, ad loca litibus aptāda, uires Deo audiente atq;
qua Saraceni sciente plurimum animasti, duabus uestris cohortibus omni modo fatiga-
grauiter labo- tis: uos omnium bonorū auxiliatores, qui uobis etiā pauca manu multorū
rarunt. uictoriam in Badar præbuimus, uim atq; suffragium contulimus, uestrisq;
 bonis hominibus quodāmodo desperatis atq; dicentibus, uestram manum
 aduersus hostes minime sufficere posse, licet ipse Deus angelorum armato-
 rum tria millia mitteret, dixisti: Si Deum timentes induraueritis, dominus
 uobis auxiliabitur, huc cito missurus quinq; millia angelorum belligeran-
 tium silim. Hoc quidem miraculum Deus uobis non ob aliam causam
 edisserit, nisi ut uos saepe bono gaudioque firmet, & partem incredu- 30
 lorum debilitet, suis faciebus plagas inferens, aut ad nihilum deducēs. Eius
 enim solius sapientis & incompræhensibilis est omnis uirtus, atq; uictō-
 ria. Tua quidem manus nihil horum possidet. Quippe cuius sunt uniuersa
 cœlestia atque terrestria, ipse pius, ueniatque dator, aut ad se trahens
 illos ueniam faciet, aut illis malis malum inferet. Omni timēti Deum sum-
 mē cauendum, ne de foenore uiuat. P. Ignem incredulis præparatum ti-
 mentes, Deo obsequium præstando, & ipse legatumq; suum sequendo ue-
 niam atq; paradysum timentibus Deum fabricatā, cuius capacitas cœlo ter-
 ræq; coequatur, promerebitis. In tēpore famis & ubertatis sua pro Deo di-
 stribuentes, irāq; corde funditus prementes, & cōdonantes iniurias, & pro 40
 peccatis pœnitentes, nec ipsa scienter celantes, castos etiā, omnes tandem
 Deum inuocātes, & benefacientes, Deus illis ueniam faciens, in paradiso
 quēq; secundum merita sua ditās locabit. Illicita uero, animabusq; suis no-
 ciua gerentes, igne feruebunt indeficienti. Mores et cōsuetudines anteces-
 sorum uestrorū pertrāsendo perspicite, ut quis qualisue finis cōtradicen-
 tium esset, percipiatis. Hęc quidē timentibus Deum, eiusq; sequacibus ma-
 nifesta sunt castigamina. Tu quidē omnem dolorē, & tristitiā, ac despera-
 tionem

tionem expelle: quia tu tuusque super ceteros sublimati estis, si in lege bona perseveraueritis. Si uobis aduersitates incubuerint, isti uel quippe sunt dies casus, atque fortunæ. Deus malos abhorrens, in se credentes agnoscat, de cunctis testes accipiendo. P. Bonos homines deus mundat & purgat: incredulos autem, ut ferri purgamentum eiciens, ad nihilum reducit. Opinati estis uobis aditum paradisi patere, nisi prius à deo fortibus & magnanimis in bello perspectis. Ante litis ingressum uos morti paratos firmabitis. Nunc eam uidendo, quid agetis? Machumeto non nisi legato Dei, quem & ceteri præcesserunt prophetae, natura cædente perempto, uestram legem defendentes, sunt terminare negotium studeatis. Sic enim uobis deo grates referentibus, suffragium atque munimen tribuet diuina manus. Nullus igitur mortem subire poterit, nisi deo uolente, tempore scilicet statuto. Deus omnium uota dinoscens, omniumque diues, mundana quærentibus temporale, petentibusque celestia summum bonum tribuet. Cõstat item, multorum prophetarum uiros summates, pluresque bonos interfectos esse: nec inde detrimentum seu timor oppressit Deo pugnantes, qui fortes & induratos diligit, atque sustentat, & hanc suam orationem benigne suscipit: hic sæculoque futuro illis misericors atque propicius uenia dator, cum cunctis benegerentibus benefaciat. O deus culpas nostras ablue, peccata dimitte, pedes firma, & uim atque uirtutem nobis contra malos & incredulos tribue. Incredulos nullatenus quis sequatur, ne deuium et erroneum illum uertendo faciant, sicque dandis adscribant. Deus autem omnium optimus iudex, semper est sequendus. P. Cordibus incredulorum ob incredulitatem & obstinanciam in uia praua turbationem immittam, ignisque perpetui feruori tradam. Priusque nostris cordibus dissensio titubatioque fatigans inhaesissent, uobis digredientibus à ceteris, ut uester successus claresceret, me prius tum uobis dilecta patefaciente, Deus uobiscum pro suo uelle fecit firmauit, uobis omnia peccata uestra, sola gratia misericordiaeque condonans. Vobis tamen postea lite relicta, per rupes atque conuexa fugientibus, nec prophetam uos retrouocantem, ut qui fortiter agendo sæculi futurum gaudium assequeremini, exaudientibus, curam atque dolorem Deus immisit. De prædæ quidem amissione, uestrique detrimento deo daturum ueniam, consolemini, nihil timentes, cum post dolorem habitum uobis quietum somnium deus induxit. Quo uobis refocillatis, uestri quidam animarum suarum commodo studuerunt: quidam de Deo rem iniustam atque nefandam cogitauerunt, intrinsecus retentam maliciam nequaquam propalantes: cum in solius Dei manu cuncta, in nostra uero nulla sint posita. Vnde illis dicentibus, se nequaquam interfici, si manus sua disponderet, manifesta eos: licet in proprijs domibus atque lectis quiescerent, hostium manu superueniente perimendos. Deusque cognitor omnium uestrorum, arcana cordium cognoscit. Sciendum quidem, diabolum omnibus die belli retrocedentibus, regressum propter actus antecedentes machinatum esse. Horum tamen omnium ueniam deus omnibus benefacientibus propicius permittit. Viri boni, nullatenus incredulis consentiatis, qui suis amicis prædatum pugnatumue proficiscentibus dissuadent, dicendo: Vestrjs domibus immorando, naturæ cædisque mortem euitare possetis. Horum tamen corda dolor & desperatio penitus occupant: Deusque singulos actus uestros discernens, hos uiuificat, illos uero uelle suo mortificat. Omnibus in itinere suo mortuis

Scoria sunt infideles.

Animat ad bellum, utque religionem armis defendant, ipso mortuo.

Machumet nil quam legatus. Providentia.

Non desperandum prophetis occisis.

Implorat Dei auxilium contra infideles.

Cauendum commercium infidelium.

Gratuita peccatorum condonatio.

Fuga Saraceno rum, ne quicquam reuocante illos Machumete.

Vires hominum nulle.

Providentia Dei constituitur, qualis Barthesius.

Fugientes in bello, diabolo instigante.

Non audiendi a bello deterrentes.

Premia in expeditione morientium.

ueniam, quæ cunctis uestris possessionibus præualet, largiens, & ad iudiciū mitissimum reuocans. Si tu grauis rigidusq; cordis existeres, nequaquam discederent. Sed tua tibi tuisq; mollicies obfuit. Vnde nunc illis condonans, illis à Deo ueniam perpetra, eosq; deinceps consolens de omnibus tuis negotijs delibera, & in omni rerum exordio te Deo tutori commenda. Quo

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Nō praeda neganda propheta.

Eximio Dei beneficio Machumet exhibitus, uel potius ex ira Dei.

Probatio per calamitates & cladem.

Felices et uiuentes qui moriuntur in uis Dei, id est, bello.

uobis auxiliante, quis uos uincere quibit? eo uero nocente, quis subueniet? Cui singuli sapientes se commendant. P. Dedecus & illicitum prophetæ censentur, ut cum prædatum uenerit, quid prædæ negetur. Hoc namque

faciens, die qua quisque Deo nemini nocente sua merita suscipiat, secundum graduum coram Deo distinctionem cum negato coram ueniet. De-

us quidem è uobis prophetam docentem prius erroneos uias rectas, & legem, & castigantem animas, atque mundificantem excitans, bonis hominibus multum beneficium contulit: uobis semel mala, secundoq; duplicata passis, & miratibus, hoc unde cōtingeret, uosmetipsos causam illius esse patet feci: quia Deus est omnipotens, qui die coniunctionis exercituum mala

uobis accidere permisit, ut fortes & bonos ab hominibus prauis cordis & in constantis discerneret, qui scilicet pugnare hostes, ne reijcere in Dei nomine rogati dixerunt: Si pugnare sciremus, uos sequeremur. Sed illi potius incredulis quàm bonis consentientes, aliud quàm corde retentum, uoce

proferūt, morantes domo, sibiq; dilectis dicentes: Si modo uerbo parerent, nullatenus interficerentur. Si ueraces sunt, se morti subtrahant. In uis Dei morientes, nequaquā mortui dicendi sunt. Illi namq; de bono, Dei dilectione, neq; gaudentes, apud deū uiuūt, expectantes post se relictos, nilq; timētes.

A Z O A R A VII.

Istis, sicut & cunctis obedientibus Deo, prophetæq; suo, beneq; facientibus, bonam de Deo spem habentibus, deus iudex, nulli quicq; auferēs,

Ad summa hostis aduentatis cauti esse debet, & Deū inuocare. Contemnendi mali.

maximam mercedem tribuet, post laborum sustentamentum. Illos quos sermo uentilat aduersus uos, congregati, timete, uos præmuniendo, Deoq; commendando, fidem suam augendo, dicentes: Deus suum uelle faciet cū prosperitate, commodoq;. Illi reuerſi, Dei summè diligendi, & honorifi-

Felicitas prauorum, perdit eos.

centissimi, dilectionem adepti sunt. Illos quibus diabolus timorem immittit, nemo uir bonus timeat, sed ne tantū. Increduli rursus, & ad malū ueloces ac proni, penitus negligendi, uelut sibi, non Deo nociui, malūq; grauissimum sæculo futuro passuri: ubi nequaquam Dei participes erunt. Hic autem omnis uite status iocundus et prosper illis à Deo permittitur, nō ut suis

Machumet datus ut ferruginem extergeret ab hominib. etc.

animabus fructificent, sed ut peccata sua multiplicet. Ad uestre legis item confirmationem, & bonorum in ea perseverantiam, ferruginem prius atq; fecem abijcere Deus uoluit: qui uos ad incognitum & absens sublimare uolens, legatum pro uelle suo uobis doctorem misit. In Deum itaq; credite,

Auaris opes nocent.

suoq; legato parēte, mercedemq; maximam & gaudium accipietis. Dissi-

Prophetarum interfectores, Iudæi scilicet.

mulatores & auari non efficaciter intelligunt, bona sua sibi sapius malum grauissimum generare, Deo totius hæreditatis cœli terræq; domino facta sua sciente, illis mercedem æqualem suis meritis allaturo. P. Eorum ser-

Contra postulantem miracula ex Machumet.

mone scripto, quem deum pauperem seq; diuites asserentes propheticae facti sunt iniuste, eos sic alloquemur: Damnati, rei q; pœnam, ignisq; seruo-

rem uobis propter actus uestros antecedentes gustate, me nemini malum uel iniuriam agente, Dicentibus deum sibi mandasse, ne cuiquam legato-

rum.

rum, nisi prius igne diuino adueniente, & holocaustū consummante uiso
 crederent, dici: Ante te legatos cum multis uirtutibus, & hac ab alijs quæsitā
 uenisse, et ab illis nequaquā ueridicis interfectos esse. Non mirandum itaq; *Scripturæ sa-
 cre uelut psal-
 terium.*
 si uobis non paruerint, cum prædecessoribus uestris uenientibus cum uir-
 tutibus, & psalterio, libroq; splendidissimo contradixerunt. Omnis homo *Anc obitu ne-
 mo felix.*
 mortem gustabit, nec aliās quā sæculo futuro mercedem habebit. Ille quē *Res mortaliū*
 solus felix, quē Deus ab igne liberans, paradiso locabit. Illa namque firmā
 hæc uero uita, omniāq; mundana fortuita sunt. uestrorum corporum detri-
 mentū, damnūq; pecuniarū incurretis, et à uiris legū contumelias atq; con-
 10 uitiā sæpius audietis. Sed si patientes, & fortes, Deumq; timētes perseue- *incertæ.*
 raueritis, æterni gaudiū præmiū possidebitis. Inter Deum uirosq; legum *Iudeorū ex eo
 rū qui legē ac-
 ceperunt Dei,
 fuit illam com-
 municare.*
 pacto fœdereq; firmato, scilicet quod ipsi doctrinā à Deo susceptam nec
 gentibus negarent, nec inuite dissimulando darent, omne pollicitum post
 terga proicientes ad nihilum redigētur. Suorum factorum ostentatores, *Ostentatores bo-
 norum operū
 puniuntur.*
 & ex operibus alienis, reuē non facta laudis affectatores, malum diutur- *Deū inuocātes
 saluabuntur.*
 num atq; graue subibunt. Cœli terræq; machina, & noctis atque diei uicis-
 situdo, quarum opifex solus omnium est rex, & omnipotens, manifesta
 sunt sapientibus uirtutes. P. Omni modo Deum inuocantes, & cœli ter-
 ræq; compositionem mirando, sciendūq; Deum hoc pro nihilo non fecisse
 20 dicentes: Tu domine misericors, nobis tuum præconem exaudientibus, ut
 legem rectam sequeremur, nostra condona peccamina, nosq; defunctos
 bonis adiunge, a te nobis per prophetas atq; legatum pollicitum complēs,
 nec die iudicii nos contemnens, ab ignis feruore, quo malos sine reme-
 dio grauitè affliges, libera: quia tu termino proposito, ueraciter omnium
 causarum iudex existeris. Isti inquam sic dicentes, huiusmodi responsum
 audient: Neminem, seu uir sit, seu mulier, hic uel ille, quicquam suorum o-
 perum amittere sinam. In litibus prædictis mortem seu damnum amore
 mei passos, & à domibus suis eiectos, suorum data peccaminum uenia se-
 cundum gratiæ meæ suiūq; meriti modum, cum mea retributio sit maxi-
 30 ma, paradiso locabo. Summopere cauendum, ne uobis in terra, cum illa
 sit angustissima, participes uel uestrorum negotiorum executores effician- *Cōsortiū infide-
 liū prohibet.*
 tur: cum ipsi ad sedem malam atque gehennam proficiscuntur. Velut ē
 contrario Deum timētes ad paradysum, ubi est quies & aquarum fluxus:
 qua melius etiam apud Deum ad opus bonorum existit. Homines le-
 gum, deum adorantes, & in ipsum credentes, suisq; mandatis super te &
 super ceteros, Dei uirtutes nequaquam pro modico ducentes, positis, fi- *Deus in nume-
 rato habet om-
 nium facta.*
 dem adhibentes misericordiam atque præmiū à Deo, omnium operum
 promptissimo computista, suscipient. Viri boni, Deum timētes, ut præce- *Vincendum.
 uirtutibus.*
 datis, omnibus resistendo uitij, bonum assidue peragite.

40 **D**Eum primi uiri plasmatores, unde sua consequenter mulier, & ex
 illis deinceps totum humanum genus, sicq; uos Deo operante facti
 estis, timētes adorete: nec fœminis uestris consanguineis beneficia dile-
 ctionem uē subtrahatis. Cum Deus & angeli custodes existant orphanis, *Hominiū pro-
 creatio: ex
 qua profluat
 amor coniugū.*
 pecuniam suam nil inde, sed de uestro comedentes persoluite, nequaquam *Orphanū haud
 fraudandi.*
 boni uicem malo supplentes. Sed si uos illis orphanis non æquilibrè rectū
 facere putaueritis, aliās quocunque placuerit, duas scilicet, aut tres, uel
 c 3 quatuor

Vxores plures quatuor uxores ducite, nisi timueritis eas nullatenus pacificare posse. Tunc
 ducere licet, enim uel unam, uel quod sua manus castigare quiuerit, quibus rem deter-
 modo quis spe- minatam donet, ducat. Res autem suas illis permittentibus, uestra uolun-
 ret pacē inter tate postulante, licite comedere potestis. Nescijs & temerarijs ante dies di-
 eas conseruare scretionis suae solum uictui uestituiq; necessaria tribuito: Adultis uero,
 posse sapiusq; probatis, & moderatis, ac prouidis inuentis, integre reddatis, nil
Vxorū nume- inde comedentes, si diuites fueritis: si pauperes autem, parum; hocq; de-
rus pro faculta terminate: In redditione pecuniae testes adhibete. Deus autem totius com-
tibus temperan- puti cognitor est. Rerum à patribus seu parentibus relictarum filij, ac filiae,
 dus. ceteriq; portionem rectam parum scilicet, an multum accipiant. Horaq; 10
Hereditate di- diuisionis propinqui, & orphani, ac pauperes, & miseri, aliquam saltem
 uidentes bene- portuunculam cum miti dulciq; sermone suscipiant. Linquentes infantes
 fici sint erga inopes. paruulos, si timuerint Deum, pertimescant, & inde bene loquantur. Pe-
Orphanorum cuniam orphanorum comedentes, uentrem ignis solus cibabit. Ipseq;
 fraus puni- semper flamma torquebitur in ipsa. P. Deo iubente, quantum duae filiae,
 a Deo. unus habeat filius: Et si plures quam duae fuerint, ille duas tertias: si una
 sola, mediam: omnesq; parentes sextam obtineant, si filius affuerit. Sin
 autem, parentes sint haereditarij, mater tertiam, nisi fratres habuerit. Tunc
Testamentarius enim mater habebit sextam, post persolutionem debitorum & eleemosy-
 quis optimus narum patris. Vos nescitis, quis in Dei mandatis uobis erit magis com- 20
 incertum. modus, cognatus scilicet, an filius. Si mulier moriens infantem uobis non
 reliquerit, suae pecuniae medietatem habeatis: Quartam autem, ipsa pro-
 lem linquente. Pecuniae uero mariti mortui filio carentis, quartam mulier
 habeat: octauam autem, si proles affit post debitorum & diuisionum persol-
 utionem. Cumq; non filius, sed alius haeres accesserit, uir seu foemina ger-
 manum uel germanam habens, eorum quilibet partem sextam habebit.
 Et si plures fratres sororesue fuerint, post debitum eleemosynasq; suas per-
 actas sextam inter se partiantur. Omnis horum praceptorum obseruator,
 paradysum, quod est maximum: inobediens omnis & prauaricator ignem
Adulterarum atque gehennam, mala contemptumq; passurus, possidebit. Mulier qua- 30
 poena. tuor foeminis testibus conuicta, in domo usque dum illi uiuam Deus ape-
 riat, uel ipsa moriatur, sit detenta: & accedentibus ad illam malum ingera-
 tur, nisi malo relicto benefecerint. Tunc enim Deus pius ueniam dabit.
 Nescienter autem fornicantes, citoq; digredientes non sic affligendos,
 Deus leniter exaudit. Male quidem operantes, nec ante mortem, sed in
 ipso mortis articulo digredi uolentes, & similiter incredulos morientes,
Raptus, ex su- Deus abhorrens poenis affliget. Viri boni, uim mulieribus inferre, easue
 cus mulieribus decipere, uel eas sibi blandicijs subripere, ut ab ea prius sibi data, nisi rea fue-
 factus. rit, extorqueantur, minime licet: sed illis benefaciendo procedere. Cumq;
 contigerit uos illas non diligere, quanquam forsan à Deo multum profi- 40
 cum allaturo dilectae fuerint, unam pro alia mutare licet. Sed licet mutan-
Vxorū mu- dae, unum quintare, seu quantumlibet daretur, nihil inde resumere licet. Sin
 tatio. autem, iniustum atq; peccatum facietis. P. Quonam modo qualisue mente
 cum inter uos coitus inter nos firmati feederis pactum fuerit, quicquam re-
 sumere quiueritis? Cauendum quidem maxime, ne ductas à parentibus se-
 cundum morem temporis gentilium ducatis, cum fornicatio mala uia sit et
Fornicatio. immunda. Et ut generaliter uestrum procedat eloquiū, omnes hae mulieres
 uobis

uobis interdictæ sunt & illicitæ, uestræ scilicet matres & filia, sorores & a- *Personæ prohibite in matrimonio.*
micæ, neptes atq; matertera, nutrices atq; germanæ collatæ, matres etiã
& filia mulierum uestrarum, si à uobis tactæ fuerint: sin autem, licitæ sunt,
Nurus etiã, duæq; germanæ, quæ tamē alijs temporibus quasi licitæ sum-
ptæ sunt, Deus quidem pius & misericors ueniam efficiet.

A Z O A R A I X.

Liber hic uobis cœlitus missus, licitū atq; tenendū hoc uobis statuit, ut *Pudicæ uxores ducendæ.*
pecunijs uestris castas mulieres undecunq; quæsitæ, quæ malicijs se-
motis nec meretrices neq; fornicatrices existant, ducatis: illis pecuniã sci-
tam & determinatā præbendo. Illis itaq; uestris taliter factis, quod deinceps
placuerit, ruboris atq; timoris expertes agite. Et Deus quidem sublimis est
atq; sapiens. Impotens quidem ob diuitiarū tenuitatem huiusmodi bonas
atq; generosas ducere, secundū manus suæ potentiã, mancipia bona & ad
legē cōuersa ducat: estq; Deus legis sapiēs. Nubēt quidē ea suis scientibus,
munera danda cū determinatione fumentia, ut bonæ fiāt mulieres, nō for-
nicatrices, nec amasios habentes. Illis autē deinceps fornicantibus, medietas
malorū atq; cruciatuū generosis fornicatibus inferendorū ingerat. Indu-
rare tamē atq; perpeti melius est, Deo uolente, qui maiores antecessorū af-
ferens ueniã largit: cū ille sit sublimis & sapiens, ueniãq; dator, leuia præci-
piens & possibilis, cū hoīem fragilē atq; debilē effecerit. Sequentes uero su-
os luxus et desideria, nos oēs imitatores sui esse uellent. Viri boni, pecunias
uestras mendacia, ubi pactū mercaturæ firmatur, inter uos acciderit, nō co-
medite, nec animas uestras interficite. Hoc nāq; spōte maliciose faciens, in
ignē projiciet: quod Deo leue est. P. Omnē se diuertentē à rebus illicitis &
pessimis, indeq; declinantē, in loco gaudiū pleno, summoq; bono Deus ipse
collocabit: nec uos dei munera ceteris non uobis parata adipisci studeatis.
Quisquis nāq; uir seu mulier operū suorum mercedē à deo, qui solus est oīa
sciens, obtinebit, singulis suis officijs patefactis. Patribus atq; cognatis por-
tionem suā de rebus à se relictis præbere, quia Deus est omnīū testis. Cum
30 uiros mulieribus præesse deo placuit, ut ipsi corrigāt eas, cū quibus suā ex-
penderint pecuniã, ipsæq; deū inuocent, & maritis pareant, & eorum se-
creta sibi cōmissa telen, ius æquū postulat. Quæ si forte præcepta nō obser-
uauerint, à uobis correctæ & castigatæ, in domibus lectisue detentæ uerbe-
rentur, usquequo uestris nutibus atq; præceptis pareant. Tunc autē nequaq;
quia Deus est excelsus & immēsus. Seditione quidē uobis superueniente,
sensu spectat: si pacē uoluerint, utriusq; partis uiri recōciliatū eos accedant,
Deo qui est incōprehensibilis & excelsus directionē atq; cōnexū facturo,
Deū timētes, nullū ei participē astimetis. Vestrisq; parentibus, & propin-
quis, & orphanis, ac pauperibus, atq; uicinis, & coitineratibus, ac peregri-
40 nis, subditisq; uobis bñfacite: totius ostētationis, quā deus abhorret, exper-
tes. Auaris negatibus bona sibi à deo cōmissa, & psuadētibus ceteris, ut idē
faciāt, malū & dedecus inferemus. Suā quoq; pecuniã ut hoīes uideant, ex-
pendētes, nec deo alterius seculi iudici credētes, diabolis cōsociabūt. Qua-
re uel hos in deū alterius dīci iudicē credere, uel illos bene sibi desup data di-
stribuere grauāt. Omnīū tamē deus cōsciū est, qui nullū librū, licet etiã sit
formicæ portūcula minus, quin cōputando remuneret, prætermittit, meri-
tumq; magnum & cōpletum beneficium multipliciter reddet, ex se etiã
c 4 multa

Pudicæ uxores ducendæ.

Fidei cōsortes ducendæ. deut. 22

*Possibilia præ-
stauit Dei præ-
cepta.*

*Non fraudes
ac mutendæ.
si mun bonū
Deus bonis cō-
fert.*

*Viri præsumt
mulieribus.
Gen. 3. etc.
Uxores quæ no-
lum parere ca-
stigentur.*

*Reconciliation
nō.*

*Auidia.
Ostentatores
hypocritæ.*

increduli dam- multa daturus. P. Die qua nos cunctarum gentium testimonium afferen-
nandi. tes, horum uobiscum testes accesserimus, omnes Deum non inuocantes,
Sobrie orandū. prophetisq; minime credentes, secretam planam effici, nec unquam de
 creatore quid negasse, summis uotis affectarent. Oratum euntes nequa-
Ablutiones, seu quam ebrij, sed penitus ebrij sint, ut quid acturi dicturiue sint, sanè cogno-
lustrationes. scant. Post coitum item, & egestionem, antequam orent, abluantur: nisi uel
 ægroti, uel in itinere fuerint, ubi repertus aquæ sit impossibilis. Tunc enim
 terræ munda puluere quasi aqua tergendō emundari licet. Deus namque
 pius ueniā dabit. Partis uero libri datores, errorem sequentes, uos similiter
Iudei falsarij erroneos persuadēt. Deus autem omnium custos & uindex, uestros hostes 10
legum, et incre- agnoscet, Iudæis uerba legalia distorquētibz, & in lege plurima mala pro-
duli. ferentibus, & se quidem audisse, & non credidisse fatentibus, commodius
 atq; melius esset nobis credidisse & paruisse. Sed horum paucissimi fidem
 assequuntur, cum Deus ipse gratiam suam atq; pietatem ab illis penitus re-
 trahit. Homines tamen legis, hic nostrum munus cœlitus missum uestram
 legem confirmans, ante q̃ uestras facies retrorsum agā, ut sicut ceteros die
 sabbati confudi, destruiam, credite. Deum adorātes, qui summè criminalia
 peccata uidet, ceteris maiora nequaquā, sed minora cui uult, cōdonat. Nō-
 ne uidetis, qualiter ipsi glorificantes suas animas exaltando deo mendaciū,
 quod est peccatum maximum, imponunt? Deus tamen quos uult, exaltat, 20
 nulli faciens iniuriā, nec auferens pondus nuclei ossis. P. Partis item li-
 bri datores, magos & idola credentes, dicentesq; se uiam rectiorem atque
 meliorem exequi, Deus à se repellens confundit, absq; spe tutoris & uindi-
 cis. Sed rursus diuitiarum regniq; partem, unde nihil præbent, habere di-
 uisi. centes, hominibus de diuino munere sibi collato multum inuident. A me
 quidem gentilibz & sapientiā regnoq; & maximo tributis, cum eorum
 quidem quidam crediderint, quidam minime, incredulos nostrisq; uirtu-
 tibus cōtradicientes in ignem proiciemus, eorū cutem cōsumptam semper
 renouantes, ut ignem sine termino gustent: credentes autem, & bene ge-
 rentes, in paradiso sub umbra refrigerij collocabimus. Hoc uobis à Deo 30
 præceptum summè considerandum, ut depositum remunerationemq; suā
 genti reddatis, iudiciūq; facturi rectè iudicetis. Hinc enim Deus omnia
 uidens & audiens uos bene castigat. Deo, suoq; legato, uobisq; præsidenti,
 parēte. Cumq; uerbum ambiguum ignoratumue uobis inciderit, ad deum
 atq; prophetam, in Deum sæculoq; futuro credentes, uos conuertite: et hæc
 uobis melior expositio fiet. Nōne uidistis dicentes credere se præceptis su-
 per uos et antecessores uestros desuper missis, qualiter Athei iudiciū po-
 stulant, in quem neminem credere seu parēre mandauimus: sed illos quā
 longius aberrare diabolus suggerit, quod ad Dei prophetæque mandata
 conuerti rogati, quā effrenes atque proterui uia suā malā semper in- 40
 nituntur. P. Quid facient, cum flagitium & mortem secundum suarum
 manuum opus antecedens inuenient? Malis tamen peractis redeuntes, co-
 ram Deo se nil nisi bonum & directionem ulterius uelle pollicentur, Deo
 tamen eorum corda agnoscēte. Tu quidem ab illis discede post castiga-
 men, & dictum mentibus suis intimato. Nullum legatū, nisi quem cuiusq;
 Cur igitur ali- mandata sequerentur, misimus. Et si illi tecū deū ueniā culpis neglectis po-
 bi iubet occidis- stularent, eū piū ueniēq; datorē inuenirent. Illi uerò diuino præcepto mi-
 nime

nimè parebunt, usquequò te iudicem suæq; controversiæ discussorem constitutam, & illi suis animabus nequaquã odium uel iram, sed ueritatem firmissimam gestent, & ad inuicem se salutent. Si mortem uel exitum iniungeremus, perpauci cōcederent. Nostorum tamē præceptorum effectus plus cōmodi boniq; ferret, cum eis mercedem maximam tribueremus, rectaq; uiam doceremus. Omnis quidem Deum legatumq; suum sequens, prophetis suisq; credulis, Deiq; nomine peremptis, quibus Deus misericordiã cōtulit, associabitur, Deo dante: ex cuius uelle & misericordiã, cunctorum abundantia bonorum procedit. Viri boni, summè cauete uobis in loco timoris atq; periculi, uos inde remouendo, aut bene curãdo. Quidam uestri recedentes, si manentibus illic mala contigerint, inquirunt, Deum sibi ob suã absentia minimè fuisse: Si bona uero, se nō affuisse dolent, tanquã aliquid magnum per presentiam adeptos. Istud pro seculo futuro uidētes, propter Dei uiam rectam lites efficiant. Omnem enim sic pugnantem, seu uictorē seu peremptum maximo donabo gaudio. Propter uiros debiles, & mulieres ac infantes deprecantes, ut eos à uilla propter homines educat, sibiq; tutorem ac iudicem præbeat, pugnã quare nō committitis? In nomine Dei uiri boni pugnent: Increduli prauiq; pro Amotheut, demonis adiutores expugnat: Quia gens sua debilis existit. Nōne uidistis quosdam in to
 20 sibi prælio homines, ut Deum, plus uel timere, ceteris persuadere, ut manus subleuarent, & orationes ac eleemosynas facerent, ipsiq; deo dicere: Quare nunc, non ante uel postea termino litis statuto, nos litibus adscribis? Huiusmodi uiris manifesta, quod omnis huius mundi pecunia possessa pauca est timentibus Deum, alius uero maxima: ubi nemo molestiam uel iniuriã sentiet, nec locorum quisquã licet tures cemento fabricatæ, mortem remouere potest. Hi quidem commodum sibiq; placitum adepti inquirunt, hæc Dei sunt: mala quidem tibi penitus adscribunt. Tu uero dic eis, omnia Dei esse. Quid de hac gente sentiendum, quæ nullius scientiæ capax esse potest? Quicquid boni quis fecerit Dei est: quicquid mali, suæ animæ, Deo
 30 teste. Sequens legatum, Deum imitatur. Discedente quidem nulli custodem uigilem supponas: Præsentes se tui præcepta sequi testantur, absentes noctu transmittant: Deo tamē suorum secreta cordium dinoscente. Ab illis igitur tu deuotans, te Deo commenda, qui est imperatorum optimus. P. Alchoram fidem quare non adhibent? Qui nisi uir dei esset, contrarietates multas obtineret. Mandato securitatis seu timoris illis adueniente, parum inde tractant. Sed si legatum homines sapientesq; sequerentur, suis retenta cordibus patefcerent. Nunc autem nisi diuina pietate & abundantia suffulti, diabolus omnes paucis admodum exceptis, sequeretur. Tu uero Dei nomine pugnam committe, nullius nisi tuæ solius animæ
 40 custos: bonisq; similiter litis effectum persuade. Deus namque cæterorum maliciam, cum sit eis fortior & efficacior, repellit, eisq; plurima mala retribuet. Postulans ab alijs beneficia ad opus inopum, beneficij partem habebit. Ad opus quidem aliorum mala quarenti, peccatum duplicatur. Deus autem est creator omnium, & custos. Cuilibet te salutati, salutacionem æqualem redde, uel saltem bona uerba congerendo multiplica: & Deus omnia nōscit.

Qui recipit prophetã, prophetæ mercedem percipiet. Cautio in bellis, et premium militiæ pro fide.

Timidos uitam perat.

Nō fidendum in certis diuitijs, sed futuri seculi bonis.

Bona Deo, mala homini adscribenda.

Machumet sequens Deum sequitur scilicet.

* Cōtinet autem multas cōtradictiones: igitur non ex Deo. Ad bellum in-

stigmat. Pauperibus cōquirens beneficia premium habebit. Salutantes resalutandi.

Azoara

Non est Deus, nisi unus, omnes cōgregaturus die resurrectionis: ubi nullus est locus mendaci: Cuius uerbo quid est uerius? Viri boni, quid cū illis incredulis, quasi duabus cohortibus, quorum capita deus ob errorem suum subuertit, cōmunicatis? An ad uiam uestram rectā subleuare, Deo nolente eos nisi uia mala procedere, quæritis? Ipsi quidē uellent nos sibi in errore & incredulitate coæquari. Vos itaq; neminē eorum uobis negociatorē, seu sociū, uel amicum, nisi prius recta Dei uia pugnātū seu prædatū iuerint, associare. Sin aut, eos ubicūq; repertos, si sit possibile, capite, & interficite. Eorum aut nullum uobis sumatis adiutorē, nisi cum quo foedus firmaueritis, aut cuius cor dum est ut se cōuertat, ne uos, gentem uē suā expugnet, deo quidē si placeret, eos ad uos expugnandū excitando subleuaret. Quod illis nō agentibus, sed uobis spōte sua se subīcientibus, nullā eis molestiā inferatis. A uobis sibi suisq; securitatem petentes, & deinceps cōtra uos pugnā ineuntes, nisi uero uestrāq; pacem acclamauerint, manusq; suas retraxerint, eos inq; ubicūq; repertos, capite & interficite, quibus eminentem instigatorē & imperatorē deus imposuit. P. Nemo bonus bonum scienter interficiat. Ignoranter quidē perimens aliū, bonū redimat, & insuper parentelę reddat homicidiū, nisi illa cōdonare uolente. Huius effectus impotens deo se pœnitentē, & ulterius ab huiusmodi recessantē reddens, duobus mensibus cōtinuis ieiunet. Spōtaneus boni uiri peremptor, ignē gehennæ perpetuū, irāq; dei pœnā ei summā inferentis & abhorrētis patiet. Viri boni, prædatū eūtes nullatenus acclamātibus, eos surdos aures adhibeant, dicentes eos nequaquam credendos, ut suā extorqueant pecuniam: cum Deus summas diuitias innumeraq; bona possideat: qui, sicut prius cæteris incredulis, ita uobis uiam rectā tribuit, omnia sciens. Domo manentes, nullo morbo grauati, euntibus prædatum atq; certatū in nomine Dei, cum pecunia sua uitaq;ue, nullatenus meritis coæquentur. Hos namque sic euntes, illis perendinantibus, Deus omnibus bona mandans, per gradum excelsū superponet, uelut maioris meriti, puriorisq; uenīæ uiros. Ab angelis malis interfecti, detrimentūq; suis animabus operati, quæsitū qui nam essent, se debiles in terra fuisse testati sunt. quibus & hoc respōsum est: Nōne terra Dei spaciōsa satis & immensa, qua profectum iretis, extitit? Isti quidē gehennā, uiamq; malā incurrēt, nisi uiri debilissimi, & mulieres ac infantes ingeniorum & itineris inscī fuerint: quibus forsā Deus uenīæ largitor, ueniam præstabit. Terrarum propter Deum expugnatores, & ē domibus suis propter deum atque prophetam quæsitum exeuntes, in terris abundantiam adipiscuntur, ibiq; morientes Dei misericordiam integre consequuntur. Quando prædatum pugnatumue profecti estis, orationem aliquam uel omnes prætermittere nō timeatis: si timueritis, malum uobis ab hostibus futurum, cum illi uobis summe inimicentur. P. Cum tu in exercitū ad orationē surrexeris, & tecum plures, quidā tecum orent, quidam arma teneant: qui deinceps uice mutata, fundant orationes, uobis arma tenentibus. Secundum eorum namq; uelle, uobis illi superuenientes, & uos interficerent, & substantiam uestrā tollerent. Vos item, uel infernos, uel loco pluuioso, uel lutofo manentes, arma uestra ponere, uosq; bene custodire, nō sit uobis tædiosum, seu difficile. Eis namq; deus malū cōtemptibile dedit. Oratione terminata surgentes, seu iacentes, Deum nominare:

nate: In loco uero timoris experte, orationes uobis bonis impositas per suas horas dicite, nec propter eos timidi, pusillanimesque sitis. Quia si uobis dolores incubuerint, et illis: similiter uos insuper, quod illi nequaquam à Deo speratis, qui est incomprehensibilis & sapiens. Librum ueracissimū super te coelitus mihi, ut secundum dogma nostrum inter homines iudices, nec cum malis causam ineas. Sicque tibi tuisque Deus pietatis ueniamque dator, reatus condonabit. Pro illis item hominibus, qui animae suae detrimentum operantur, minimè Deo, et sui cordis arcana displicita ipsi Deo, qui omnes actus suos circuit, celantibus, ratiocinari desiste. Licet enim in hoc saeculo pro eis differas, quis in alio contra Deum causam tractabit? Vel quis adiutor erit? Omnis fornicator, & animae suae detrimentorum operator, si Deum precando poenitentiam egerit, ipsum pium ueniamque datorem inueniet. Peccata perpetrans nulli nisi animae suae nocius existit, cum Deus omnia sciat. P. Quisquis culpam peccatumue perpetrans alij imputauerit, sibi nocius existit. Vnde in iudicio errans, suae tantū animae nocius, tibi minimè iudicium à te iudicatum falsum praedicaret, nisi pietas amorque Dei subuenisset. Deus namque, magnus & abundans, te nescita docens, Re non uerbis inanibus declarantes studium legis, premium accipiunt. humilibus atque sapientiam super te descendere desuper fecit. In eorum autē uerbis nulla perpenditur utilitas, nisi tantum illius, qui de substantia sua rem scitam eleemosynamue distribuit, & concordiam inter homines firmauerit. Huic namque tali ueniam mercedemque maximam tribuemus. Omnem autem post res scitas, uiamque bonam agnitā prophetæ contradicentem, ei uia desideratā permittendo, gehēna malaque uia torquebimus. Deus enim nequaquam criminalia, sed illis minora, quibus uult condonat, cum criminalia gerens, in longissimum errorem abiiciet. Inuocantibus nil nisi scēminas, ferocemque diabolum, deus amorem suū. Cui diabolus inquit, de gente tua partem agnitā ego sumens, eam abuiā, & instigando ac suggerendo malo pronā efficiens, ut aures & mēbra tum bestiarum tum hominū secet iniungā. Omnis autem loco Dei diabolo seruiens, iacturam manifestā incurrit. Qui licet illis hoc & alia facere polliceatur, nulla penitus pollicita persoluit. Ipsique gehennam ob hoc ingressuri, nō inuenient exitum. P. Omnes beneficientes in paradiso aquis subtus fluentibus amœna perseveranter collocabo. Hoc Dei uerbo quid est uerius? Secundum uelle uero tuum & plurium hominum legum, nemini male gerenti uicissitudo remunerans reddetur. Sed ex Dei parte nec suffragium nec uindictam Deo praesente reperiet. Omnis autem beneficiens, legemque rectā tenens uir seu scēmina, paradysum, ubi nullus, quantum est granū sinapis, iniuste perdit, ingrediet. Vbi reperiri potest lex melior quam hominis humilis, deo penitus deuoti, sequentis legem Abrahæ, quē electum sibi deus omnia cōplectens, omnia possidēs dilexit? Quæstione facta de mulieribus orphanis, quibus determinata scripto minimè soluūt, & quas in uxores ducere postulatis, liber hinc inde gerenda tradit. Infantulis, & cæteris orphanis rectum examen facite: Deus enim omnes actus annumerat. Sic mulier sui mariti discessum derelictionemue timuit, ei pacem quærere, cum pax melior sit, non sit difficile. Similiter & cæterę mulieres auarę super alias zelotypæ pacem cōfirmant, atque corroborent. Omnis timēs & beneficiens, Deo singula sciente, mercedem accipiet. Inter uestras mulieres pacē & æqualitatē retinere cum sit imposs.

Secundū Alch
rā iudicandū.

Pro malis non
intercedendū.

Peccata nō a
lijs imputada,
sed sibi.

Re non uerbis
inanibus decla
rantes studium
legis, premium
accipiunt.

Criminalia
peccata, id est,
mortalia, et ue
nialia.
Diabolus insti
gator mali.

Diabolus uana
promittit suis.
Paradysus.

Etia minimum
bonū remune
rabitur in pa
radiso.
Abrahæ lex o
prima.

Orphanis ca
uet.

Mulieres paci
studeant.

impossibile, earum contrarietates prout minus poteritis patiamini. Vobis enim pacem firmanibus deus pius dabit ueniam. Illis quidem diuisis, cuique portionem amplitudinis suae deus immensus & sapiens cunctaque possides praebebit. Hominibus quidem legum, tuis antecessoribus, tibi, timere deum iniunximus. Sin autem, Dei cuncta scientis atque uidentis sint uniuersa: cui si placuerit, omnia mundana & transitoria destruens, cum alijs ueniet super hoc summe potens, apud quem est, quicquid de hoc, saeculo uero futuro quislibet expetit. Viri boni, directores uel dilectores hominum & aequilibras coram Deo testes, licet de uobismet ipsis sit, uel de parentibus, seu propinquis, diuitibus uel pauperibus, cum deus omnium sit iudex, estote, nec uiam falsam & erroneam sequi uelitis. Rem etenim inuoluentes, aut de recto discedentes, deus agnoscet. Viri boni, in deum credentes, suo legato libroque super eum misso, & libro quoque prius posito, & angelis ac alijs diei aduentui credite. Sin autem, longus error uos abducit. Prius in deum credentes, postea factos incredulos, ex hinc legales, postremoque malos, si in illa perseueretis incredulitate, ipse deus penitus abhorrens, nec ueniam dabit, nec rectam uiam patefaciet. Quibus tu manifesta, quod ignem grauissimum introibunt. Loco bonorum, incredulorum amicitia & societatem propter honoris adeptionem, cum Dei sint honores uniuersi, nemo sortiatur. Liber enim super uos coelitus missus, quod cum reuentibus mandata Dei non sedeat, nisi prius ipsis mutantibus uerbum, instruit atque castigat. Sin autem, illis coniti & conformes eritis. Quia deus raptos in iustos & incredulos in gehennam congregabit. Vobiscum blandiendo morantes, a uobis commodum lucroque suscepto, se fuisse uobiscum asserunt: Incredulis autem adueniente successu, se suos protectores & auxiliares esse testati sunt. Saeculo uero futuro inter eos iudicium dabit Deus, illos malos bonis nequaquam praefere. P. Increduli Deum fallere nitentes, ab ipso potissime falluntur. Qui surgentes oratum, inconstanter & agitata mente orationes fundentes, hominibus benefacientes censentur: cum illi nec hinc, nec illinc deum nequaquam nisi parum diligunt, nec quis, quem Deus aberrare uult, uiam rectam inueniet. Illi inquam mali & increduli, in fumo septimo putrorum igneo sine omni spe suffragii mergentur: nisi qui uia praua relicta bene facientes, Deo paruauerint, & se in Dei nomine in sua lege purgauerint. His namque sociandis bonis hominibus commodum, praemiumque multum a Deo speranda sunt. Vobis quidem malum inferri non uult Deus, si ei cui grates omnes reddendae sunt, in eum credentes gratias retuleritis.

AZOARA XI.

Deus omnia uidens atque sciens, solis male gerentibus necem contumeliosam, uerbumque malum fieri diligit. Omnis operator boni clam coram me, & iniuriarum condonator, ueniam a Deo omnipotente consequentur. Deo suisque legatis inobedientibus, & inter eos discutere uolentibus, seque parti non toti, sicque rectam uiam assequi putando, credere contentibus, uelut ipsius ueritatis incredulis, malum atque contemptum ingeremus. P. Creditibus autem praedictis, nec inter eos discutientibus, mercedem innumeram pius uenia largitor Deus tribuet. Illis te precaturis, ut super eos liber de coelo descendat, dic, quosdam a Moyse maius hac re petisse, uidelicet ut ipse Deum eorum oculis monstraret, & ob hoc caeleste fulgur eos percussit.

sit. Visis virtutibus eis taurum adorantibus ueniam fecimus, Moyſiſq; regnū
 immenſum & manifeſtum dedimus, & ſuper eum montem extulimus, eisq;
 præcepto ut ſi per portam humiliantes ingrederentur ſibi ſuiſq; noſtris uel
 nihil agerent, pactum inde firmatum ſumplimus. Quod deinceps illis rum- *iudei pertinā-*
 pentibus, prophetici diſq; factis, atq; teſtantibus ſe corda dura et obdurata ge- *ces & duricer-*
 ſtare, eorum corda Deus ipſe ſigillauit. Quorum præter admodum paucos, *uices.*
 nulli credent unquam. Vnde Mariæ blaſphemiam & immoderatam contu- *Chriſtus nō cru-*
 meliam inferunt, ſeq; Chriſtum Mariæ filium Dei nūcium peremiſſe per- *cifixus a iudeis*
 hibent. Sed nequaquā eum imò ſui ſimilē ſuspendentes interfecerunt, proſi- *ſed alius ei ſimi-*
 10 tes etiā ſe ſuæ cædis authores. Cordibus ſuis non minimā ambiguitatē inde *lis. ut Credo, et*
 gerunt. Sed eum nullatenus interfecerunt. Quia Deus incompræhenſibilis *alij hæretici, lo-*
 & ſapiens, eum ad ſe tranſmigrare fecit. In quem uiri legum ueraciter ante *quitur.*
 mortem credent, & eorum ſæculo futuro teſtis adſtabit ille. Ob eorum iniu- *iudei credent*
 iuriam atq; malitiam, quædam prius licita illis ſtatuimus illicita: qui quoniā *olim in Chri-*
 uiam Dei ſerē penitus derelinquunt, meq; prohibente ſœnus accipiunt, ho- *ſtum.*
 minumq; pecunias pro mendacijs & iniurijs comedunt, malum atq; dolorē *Fœneratores*
 expectant. P. Horū tamen conſtantes, atq; ſapientiſſimi, deumq; inuocan- *iudei.*
 tes, præceptis ſuper te tuosq; prædeceſſores cœlitus miſſis credunt. Quibus *iſmaël pro-*
 20 ſynas agētibus, mercedem maximam tribuemus. Vobis quidem nūcium, *pheta.*
 ſicut Noë & prophetis ſuccedentibus ipſum, ſcilicet Abrahæ & Iſmaëli, & *pfalterium Da-*
 Iſaac, atq; Iacob, & tribubus, ac Ieſu, & Iob, & Ionathæ, & Aaron, & Salo- *uidi a Deo da-*
 moni, ſimul & Dauidi, cui dedimus pfalterium, fecimus. Quorum legatorū *tum.*
 nominibus ſignatis, ſunt & alij minime nominati. Moysen quoq; Deus aſſa- *Fabulæ iudai-*
 tus inquit. Iſti ſunt læticiæ bonorūq; nūcij, malorumq; correptores, ne poſt *cæ de Moſe.*
 ipſos miſſos a Deo incōpræhenſibili & ſapiente, iuſte Deum ob ſuam accu- *Legato creden-*
 ſent ignorantia. Præceptorum tibi diuinitus datorum, quod diuina tantū *dum.*
 30 perfectæ ſunt ſapiētiæ, Deus eſt teſtis, angelicq; ſimiliter, licet Dei teſtimoniū *ieſus Dei nū-*
 ſufficiat. Incredulis autē, quos longus error abducit, & male gerētibus, Deus *cus ſpiritus,*
 nec ueniā dabit, nec uiam niſi gehennæ, quo perpetuò manebunt, demon- *uerbum, non tā-*
 ſtrabit. Quod ei leue ſatis eſt, atq; poſſibile. Legato ad uos cum diuina uerita- *mē Deus.*
 te miſſo credite, ut boni efficiamini, hocq; uobis erit optimū. Sin autē, Dei *Qui negat fi-*
 ſapiētis & incompræhenſibilis ſunt uniuerſa cœli & terræ. Summopere qui *lium, negat &*
 dem cauendum, ne lege ueſtra quid indignum proferatis, nec de Deo quic- *patrem. & c.*
 quam niſi uerum dicatis. Ieſus Mariæ filius, Dei nūcius, ſuusq; ſpiritus, & *Infideles et ſu-*
 uerbum Mariæ cœlitus miſſum exiſtit. In Deum itaq; illiq; ſuo legato cre- *perbi perden-*
 dentes, ne dicatis Deos tres eſſe, cum non ſit niſi Deus unus, qui filio caret. *tur.*
 Eiſq; omnipotenti, uniuerſa cœli terræq; ſubiecta ſunt. P. Chriſtus quidem *Hereditarium*
 ipſe minimē negare poterit, ſicut & nec angeli, Deo propinqui, quin Dei *ius.*
 40 ſubſit imperio. Omnem negantem ſe in Deum credere, & ſe ſublīmantem, *d tigerit,*
 Deus ſuæ manui ſubiugabit. Credentibus uero, & bene gerentibus, merce-
 dem pro ſuo merito tribuet, eorūq; gaudiū ex proprio uelle ſemper augebit.
 Incredulos autē, & ſe ſublīmantem, poenīs maximis affliget. Ita uobis lucē atq;
 ſplendorē Deus ipſe patefecit, qui cūctis in ſe credentibus, pius atq; propi-
 cius, munimē firmiſſimū perſeuerat, ſuis uiam rectā manifeſtās. Perſcrutāti
 bus te de iure hæreditario, hoc Dei uerbū reſponde: Si quis germanā habēs
 abſq; prole moriaſ, ipſa mediū ſubſtātię ſuę relicte ſortiatur. Si e cōuerſo con-

tigerit, germanus totum hæreditet. Si sorores duæ fuerint, duas tertias accipiant. Si fratres uero multi, sororesq; plures, sexui masculino duæ partes, & foemino una tribuatur. Taliter, ne uos ignorantia turbet, Deus omnia sciens uos instruit.

A Z O A R A XII.

Cibi uetiti.

Viri boni, in omni pacto uobiscum firmato constantes, meq; timentes estote, nec animalium foetus, quos illicitos dixero, cum omnes alij liciti sint, nisi peregrinantibus, comedere uelitis. Peregrinanti quidem cauendum, ne uenatus interficiat, Deo prohibente, nisi prius menses prohibitionis peractos: Tunc enim uenatus, summe fas censetur. Omnis Dei domum inuocans, nequaquam oblationes in alto ponat; & ut misericordiam à Deo cõsequatur, in ipsum credat: nec ob homines prauos à uia recta se diuertat, Deiq; dilectionẽ, suisq; bonis, nequaquam malis atq; peccatis studeat, Deum timens: quoniã ipse grauis atq; difficilis super rerum fines inuenitur. Sunt autem uobis hæc illicita, sanguis & morticinium, animal quodlibet nequaquam Dei nomine peremptum, et suffocatum, ac igne combustum, uel ruina morti deditum, & à lupo tactũ, nisi quis illud interfecit. Nullus item nisi per Deum iuret. Sin aut, iniuriam effecit. Malis quidem ex hinc certũ erit, eos uobis nunquã dominaturos, cum hodie tibi tua lex, mihi propter te placita, donumq; Dei necessariũ atq; sufficiens cõpleantur. Me itaq; non illos time, Si cui rerum istarũ aliquam, quasi sibi necessarias quis quaesierit, nec culpẽ nec peccati reus erit: quia Deus pius inundabit ueniã. Querentibus à te, quæ res sint licitæ, dices, sapide & odorifera. Venatum tendens, si sui canes ab eo docti, sicut et à Deo, ipsi bestias coeperint, super eos Dei nomẽ inuocãs, eas comedat, Deũ timens, cui subest omnis rerũ numerus. A modo rursum hic à Deo uobis dat licetia, ut de dapibus hominũ legũ comedatis, illiq; de uestris. Eorũq; foeminas bonas & timẽtes, ac in Deũ credẽtes, et nequaquam amassios habentes, cũ illis munera dãda tribueritis, ducite. Omnis legi nõ credens, omnia sua perdit opera, in die iudicij cõnumerandus amissoribus. Viri boni, cũ oratũ surrexeritis, facies uestras ac manus ac brachia usq; ad cubitũ, & pedes usq; ad tibias abluere, & capillos reuoluẽdo caput abstergere, & post coitũ mulierũ balneari uos oportet. Infirmi quidẽ, uel in itinere ab egestu, uel mulierũ coitu uenientes, et aquã minime reperientes, facies suas atq; manus terræ mūdæ puluere tergāt. Deus namq; uestrà diligit mundiciã, officijq; diuini perfectionẽ cum gratiarum sibi redditione et deitatis inuocatione. Cũq; uos cõfessi fueritis corã Deo, uos scẽdus inter uos firmatũ audire & credere, Deũ time, cũ ipse arcana cordiũ cognoscat. Omnem talẽ esse decet, ut nequaquam propter homines rectũ dicere sinat, sed corã Deo, omnibus timendo, quoniã omniũ opera noscitur, rectum quo nihil est melius peragat, Deo credentes, & omnes benefacientes spe confirmaturo, et ueniã ac mercedem & misericordiã eis daturus. P. Increduli, uestrisq; præceptis resistẽtes, ipsi gehennæ deputantur. Viri boni, manus hominũ ferẽ uobis impositas, ego diuertẽs à uobis retraxi. Vos itaq; me, Deum omniũ bonorum tutorẽ, timẽtes adorare. Inter Deũ filiosq; Israẽl pacto foederis firmato, xij. expugnatores atq; præcones iustitię ministros ex eis Deus elegit, quib. et ipse dixit: Ego uobiscũ semper prẽsens adero, si in me credideritis, prophetis meis fidẽ adhibẽtes, et eis auxiliãtes, & oratiões ac elemosynas in meo nomine feceritis: uobisq;

Leuitico quẽdã concinunt.

Iurandum in Dei nomine.

Machumet aut iurat per corlũ, &c.

Lex Machumetis propter ipsum Deo placita.

Cibi concessi.

Venatus.

Quatenus participandum cum Iudeis.

Lotiones.

Deo, non hominibus seruendum.

Dubium, an de exploratoribus xij. an de principibus tribu loquatur.

uobisq; dans peccaminum ueniam, paradysum & æternam mansionem tribuam. Omnem hæc linquentem, deuius error abducat, illis autem nequaquam fœdere firmato constantibus, amorem nostrum retrahentes, corda sua peruersa duracq; fecimus, suæ legis partem retinentia et distorquentia; unde semper res iniustas facere eos innitendo uidemus. Tu uero Deum, omnes benegerentes diligentem, pro ipsis, ut ueniam faciat, deprecare. Cum uiris ite Christianæ professionis, nostræ dilectionis fœdere firmato, illi quorundam eis præceptorum obliti sunt. Illis autem, & istis, hostilitatem & infestationem ac abhorrionem usq; ad diem iudicij Deus immisit, eorum secundum opera sua uenturus iudex. Virilegum, uobis nuncius uester missus, uos multa prius à nobis negata docturus, multa adhuc taciturnitati cōmendaturus, lucem secum librumq; coelitus missum, qui timentibus Deum uiam saluam & rectam ostendit, & à tenebris eiicit, affert. Sciendum quidem eos incredulos esse, qui Iesum Mariæ filium Deum esse dicunt. Quis enim eis quicquam faceret, inde si Deus omnipotens, omnia prout uult faciens, cuius imperio cuncta subiacent, Christum atq; Mariam, omnesq; mūdanos mori faceret? Vos Iudæi atq; Christiani, si Dei filij, suiq; dilecti estis, pro ut uos dicitis, cur uobis culpas atq; peccata gerētibus pœnas et malū ingerit? Certe uos nihil aliud quam homines estis, à Deo ueniæ mercedisq; maximæ datore, ad quem omniū erit reditus, creati. P. Vobis, uiri boni, nunciū uestrum aliū prophetam à longe sequentē dimissimus, ne uos iuste cōqueramini, uos carere doctore, qui gerenda præcipiat, illicitaq; prohibeat. Moyses suæ genti persuadens, ut Deum ipsum inuocando adorarent, quia eis prophetā, & reges, ac diuites, multaq; nulli cæterarum gentiū commissa cōtulit, inquit: Terram sanctā, scilicet Hierusalem, uobis à Deo prædestinatam, intrate retrouerētes. Sin autē, damnū et detrimētum incurretis. Dixerūt illi: Cū homines ingētes, graues, atq; fortes illic immorētur, nos nunquā nisi remotis illis ingrediemur. Tūc duo uiri Deū timētes inquit: Vosmetipsos, si boni estis, Deo cōmendantes, p portā super eos ingressum facite, sicq; uictoriā adipiscemini. Illi tamē obstinaces, quasi Moysen improbādo, inquit: Nisi prius illis expulsis, nos nequaquam aditū tentabimus. Sed tu Moyses, atq; Deus, eos expugnat, nobis hic stātibus. Quihus Moyses respondēs, se nullius animæ nisi suæ fratrisq; moderatorē et imperatorē esse, Deum ut inter eum illosq; malos discuteret, precatus est. Dixitq; Deus: Noli sollicitari, uel quicquā de huiusmodi malis hominibus cogitare. Ego nāq; illos malos & noxios, xl. annos inducā, & per terras uagari faciam. P. Illis historiā filiorum Adæ, ubi sciant qualiter alter alterū interfecerit, retexē. Illis holocaustū igne superposito facientibus, alterius holocaustū, alterius minime à Deo collectū est. Vnde alteri dicenti fratri suo, Ego te interficiā: alter respondit, Deo nullius holocaustū acceptabile, nisi timentis ipsum. Idemq; dixit: Licet manū tuam ad mihi mortē inferendā superextenderis, ego nequaquam ut te necem, manum extendā. Deum namq; sæculi totius imperatorē timeo. P. Actiū peccatiq; sarcinā feras, sic igni deputādus. Talem nāq; mercedē maleficus assequitur, minime perhorresco. Illi itaq; diu deliberāti, anima sua cādē fratris persuadente, fratrē occidit, deinceps perditis associatus. Coruus autē à Deo missus in terrā, quid de fratre suo gerendū esset, insinuauit. Ille igitur nec inertia nec pigritia retērus, fratrē suū, ut coruus coruū terra cooperiēs, semetipsum

Intercedendum
pro Iudæis.
Christiani legē
traditam sibi de
seruerunt.

Machumet le-
gum lator.

Iesum Deum cō-
fitemes, incre-
duli.

Christiani et
Iudæi non filij
Dei dilecti.

quia propter
peccata affli-
guntur. at Pro-
uerbiorū s. re-
flectitur.

Historiam Nū.
13. et 14. perpe-
ram replicat, ut
solet.

Historiam oc-
cisi Abel, Gen.
4. uertit in sa-
bulam.

Homicidium
scelus maxi-
mum. deinceps reum & repræhensibilem notauit. Hac itaque de causa filijs Israël scripsimus, ut quisquis hominem uita priuauerit, nisi ipse primus alius interfectior, terræq; uastator extiterit, quasi totius gentis perceptor existat: uniusq; uiuificator, quasi totius gentis resuscitator habeatur. Multis ad uos iam prophetis cū uirtutibus missis, postea tamen eorū multum terrā manentes iniustitiā secuti sunt. Omnes Deo suisq; prophetis resistentes, & ubiq; locorū, ut iniurias hominibus terræq; uastationē ingerant, discurrentes, cadē & suspensionem, aut pedū uel manūū per oppositum abscissionē promerentur, atq; de terra projectionē. Istiq; tales in hoc sæculo contemptū, & in alio grauissimum malū patientur, nisi prius illi mala dereliquerint, quā uos eos aliqui 10 bus malis puniatis. Sciatis etenim, Deū sua benignitate ductum, ueniā datum. Viri boni, Deū timentes, factis per quæ uos ipsi propinqui sitis, studeatis, ipsiusq; nomīne usquequo uos meliores, & elatiores efficiamini, prædatores & expugnatores estote. Incredulorū autē die iudicij nulla fiet redemptio, licet tantū quantū bis terra caperet, pro se darent. Ipsi nāq; maximis affligēdi poenis, ab igne gliscentes, exire, nunquā inde euasuri, summe torquebuntur. Furū manus abscindātur, eo q; Dei grauis atq; sapiētis offensionē & irā promerentur. P. Post malū perpetrātū poenitenti, beneq; faciēti, Deus 20 pius & misericors sibi dilectis ueniā, inimicis malū pro uelle suo prebēs, cum ipse sit omnipotēs, eiusq; sint uniuersa, ueniā tribuet. Pro festinātibus secundū dū uires suas ad incredulitatē, qui scilicet ore fidē confitētes, corde renuunt, nec curā multā nec dolorē tu nūcie sustineas. Iudæorū falsa loquentiū, alijsq; cōsimilia fari persuadentiū, qui uerba distorquētes dicūt: Si uobis hæc uel illa dederit, sumite: sin autē, uos ab illo caute, cū ex Dei parte nemini quicquā proficere queat, cui Deus nocere uoluerit: Horū inquam uerba nequaquā esse mūda Deus censet, eis in hoc mūdo dedecus, & in alio graue malū allaturus. Istos quidē sic falsa proferētes, & illicita ac iniusta premiā comedentes, si ad te uenerint, aut à te repelle, qd nec tibi nocebit: uel cū ueritate, quā Deus diligit, iudica. Cum ipsi testamentū habeāt iudiciū Dei docens, uiaq; rectā & lucē ac sapientiā præstās, suis cordibus & mētibus ad gerendorū noticiā à 30 Deo monstratā, cū quo prophetae, timentesq; Deū, & sacerdotes atq; pontifices iudicāt, cur à te iudiciū postulant: Ego quidē timendus uobis sum, non homines: nec mea mādāta pro modico precio uendere uelitis. Omnis secundū dū Dei positum nō iudicans, malis & incredulis adnumerabitur. Est autē illi cō à Deo positū, ut anima pro anima, oculus pro oculo, naris pro nare, et dēs pro dente tribuatur, & pro uulnere cōsimile fiat: Hoc tamē condonās, Dei misericordiā, peccatiq; decrementū accipiet. Christū item Marię filiū, cui cōmisimus Euangeliū, quod est lumē et cōfirmatio testamenti, & castigamen, ac recta uia timētibus Deū, ad uestre legis cōplementum misimus. Omnis igitur euāgelij seruus, ipsius præcepta iudicādo sequatur, sin autē, malus erit. 40 Tibi quoq; librū ueritatis, suorū præceptorū confirmatorē, cū quo tuum est iudicare, desuper misimus. Tu igitur secundū ipsum inter eos discussurus, eo uelle nequaquā, sed solū ueritatem amplectere, cū sui cuiq; posita sint à nobis lex & iudicia. Sciendū quidē, Deum, si sibi placuisset, omnes gentē unā effecisse: sed scire quærit, quid de suis mādatis quisq; perficiat. Sit igitur intentio uestra, semper benefacere, cū ad Deum uestras lites cōtrouerfiasq; discussurū omnes redibitis. P. Tu inter eos iudiciū daturus, secundū Dei dispositi

Grassatorum

poena.

Inter se benefi-

ci Machumeti-

ste, alios perse-

quantur.

Furti poena.

Remissio pec-

cati.

Contra Iudæos

doctrinam Ma-

chumetis oppu-

gnantes.

Iuxta legem

Dei iudican-

dum.

Exod. 21.

Math. 5.

Euangelium

Christi lumen,

& confirmatio

ueteris testa-

menti.

Liber Machu-

metis, Christi

præcepta cōfir-

mat, si dijs pla-

cet.

Deus posset, si

uellet, omnes re-

dispositionem, caue ne suū uelle sequendo, te à datō tibi coelitus in suam par-
tem distrahant. Sciendum quidem, Deum illis malum etiā pro minimis pec-
catis daturum, si tuis iudicijs non obediērint. Et eorum multi sunt increduli,
quaruntq; iudicia brutorum & insipientium: cum Deo non sit iudex me-
lior. Vos uiri credentes, super uos nequaquam constitui praefectos seu iu-
dices Iudaeos ac Christianos permittatis. Omnis enim haec agens, eis con-
similis efficitur: cū Deus homines prauos ad uiam rectā minime dirigat. Vi-
ri tamē infirmi cordis, dicentes se malū sibi futurū timere, quibus suo corde
reprehēdenda timētibus, Deus aliquisue pro eo ui sua superueniet, illis obe-
diūt, sicq; bonorū testimonio sua perdūt opera, perdēdis associādī. Viri cre-
dētes, si quis uestri suā legem liquerit, uiros se dilectiores Deus ipse diligen-
dos eliget, qui pii dulcisq; cordis in bonos atq; fideles, grauis aut atq; crudelis
in incredulos habetur. Expugnatores Dei nomine lites aggressi, nihil time-
ant. Haec sua munera Deus cui uult tribuit, cū ille sit diues et largus, ac sapiēs
& immēsus. Solus Deus, suusq; legatus, uiriq; boni, uidelicet eleemosynarū
ac orationū factores, seq; Deo penitus subiiciētes, uobis auxiliētur. Pars em̄
illis cōmendata, uictoriā adipiscitur. De nostra lege ludū atq; ridiculū facien-
tes, qui scilicet priusquam uos legi subiecti fuerāt, et similiter incredulos, qui
uos orātes illudunt, cū sint insipientes, nullatenus uobis participes, nec uestro
rum tractatores negotiorū statuatis, Deū timētes, si boni estis. P. Viri le-
gū, cum nos in Deū credimus, suisq; praeceptis super nos & super praedeces-
sores nostros missis paremus, uosq; peiores existitis, cur de nobis uindictam
sumitis: imō priores estimando uos ueraciter estis, et à recta uia magis deuij.
Quibus Deus amorē suum retrahēs, uestri quosdā simias, & portos, ac idolo-
latras cōstituit. Vos itē accedentes fidē uestram cōfitemini, qui semper & ad
uentu atq; discessu corda gestatis incredula, Deo cordiū uestrorū secreta di-
noscente. Horū multi malorū studiosi, mala gerunt, & illicita prēmia come-
dunt. Cū igitur à suis primatibus cū tacenda dicāt, & non agenda gerāt, haec
praetermittere nō iubentur. Manus Dei manicis ferreis cōiunctas Iudaeis di-
cētibus, suas manus merito sic uinciri, seq; pessundari, uerbū illud exigit, cū
diuinā manus capacissimā, & penitus expansā, prout uult, & quantū uult,
largiatur. Sed eorū semper error augmētabitur, ut minus praeceptis super te
coelitus missis fidē adhibeāt. Vnde uobis hostilitas & abhorratio, ante diē iu-
dicij nequaquā terminanda intercidet. Sed hoc quidē tibi minime curandū,
quia flāma eorū marciā Deus extinxit. Terras tamē adhuc uastatū, quod
Deus abhorret proficiscūtur. Nos quidē hominibus legū, si crederent atque
timērent, ueniam peccaminū facturī, paradisi sum sufficientē tribueremus: Et
si testamēti, simul et euāgelij, ac coelitus super eos missi praecepta sequerētur,
tot cibis totq; bonis abundarent, quod etiā suis substernerentur pedibus. Eo-
rū tamē pauci fidē obtinent, plurimi quidē sunt increduli. Tu donū tibi coeli
tus missum nūcie cāteris docēdo tribue. Sin aut, te Deus ab illis hominib.
liberabit, qui malos ad uia rectam nequaquā dirigat. Sciendū quidem, ui-
ros legū nullius legi fideiue perfectionē assequi, nisi testamēti & euāgelij ac
huius libri à Deo positi praeceptis pareant. Hic aut multis eorū incredulitatē
atq; maliciā & obstinanciā augebit: quod tibi nullā curam iniiciat. P. Cre-
dentes atq; Iudaei, & angelos loco Dei adorantes, qui scilicet legem pro lege
uariant, Christiani etiam, omnes hi in quā si in Deum crediderint, & iudicij

digere in unam
fidem. Atqui
uult omnes sal-
uos fieri. &c.
Homines autē
diligunt tene-
bras.

Magistratus fi-
dei Machume-
tica sint. Nota
te uerba, signa-
te mysteria.

Boni tantum ui-
ri sunt adscri-
bendi ad mili-
tiam.

Contra Machu-
metistarum ho-
stis.

Aeterna hostili-
tas indicitur do-
ctrinae Machu-
meticae contem-
ptoribus.

Transcuntibus
in sectam Ma-
chumae. paradi-
sus promittitur.

Doctrina coeli
tus missa Mac-
chumae tradenda
&c.

Nulla doctrina
perfecta, quam
uetus testamen-
tum, & Euāg-
& Alcoran.

diem expectantes benefecerint, nihil timeant. Cum filiis Israël dilectionis
foedere firmato, nostrorum legatorum eis deinceps missorum, quia displi-
cita difficultatibus illis nuntiauerint, quibusdam contra dixerunt, quosdam au-
tem interfecerunt, hoc nequaquam certamen atque seditionem extiman-
tes, surdi cæciq; facti sunt, Deo singulos suos actus annotante. Omnes
quidem dicentes Christum Iesum Mariæ filium Deum existere, mendaces
& increduli reperti sunt. Cum Christus ipse dixisset, Filij Israël in Deum
dominum meum atque uestrum credite: Cui quisquis socium atque partici-
pem posuerit, ingressum paradisi illicitum sibi reperturus, & in ignem ibit,
in perpetuum expers adiutoris atque uindictis. Sunt iterum increduli, fir-
mantēs deos tres esse: quia non est nisi Deus unus. Vnde si huiusmodi uer-
bum non mutauerint, malo grauissimo percutientur. Cur igitur se non con-
uertant ad Deum, ueniam que præcentur, mirandum. Ille namque ueniam
atque misericordiam illis tribuet. Christus quidem Mariæ filius, non est nisi
Dei nuncius, quem & plures nuncij præcesserunt: materque sua uera, & illi,
uterque comestibilibus uescebantur. Qualiter res ex plano perspice: &
quare non credant, postea perpende. Quia loco Dei, quod nec bonum nec
malum nobis dare potest adoratis: cum Deus omnia sciat & audiat. Vi-
ri legum, nil nisi ueritatem in lege uestra sublimite, non imitantes ho-
mines, qui prius erronei multos errare fecerunt. Filios autem Israël, ob
incredulitatem suam atque maliciam, ab amore suo Deus per linguam Da-
uid, Christi filij Mariæ, prorsus eiecit. P. Plures se nequaquam à rebus
illicitis & flagitiolis abstinentes, plurima mala perpetrabant. Eorum item
plures incredulorum negotia, ad quæ manus extendisse nefas est, cum ob
hoc Deus eos confundens semper in igne comburet, illis amici facti tracta-
bant, quod nequaquam fieret, si in Deum crederent, suoq; prophe-
ta, libroq; super eum cœlitus missō fidem adhiberent.

Sed eorum pars plurima semper in
sua manet malicia.

A Z O A R A XIII.

Grauioris hostilitatis & infestationis Iudæi semper erga nos, amicitia
uero maioris Christiani reperiuntur. Christianorum etenim sacerdo-
tes & præfules nō indignantes, presumptuosius, cum uerbū super prophe-
tam positū audiunt, ueritatemq; cognoscūt, lachrymātur, et dicunt: O Deus,
nos cum illis bonis hominibus credentes, te nos illis associaturū summe spe-
ramus. Cur enim in Deū, & ei quod nobis de ueritate datū est, nō credere-
mus: Hoc aut uerbo, sicut & omnes benefacientes, paradysum aquarū fluxu
dulcissimam promerentur. Increduli uero, meisq; præceptis cōtradīcentes,
igni deputantur. Viri boni, res à Deo uobis illicitas statutas, uel ē conuer-
so, cum Deus à se prohibita gerentes abhorreat, nequaquā efficientes, bona
sapida uobis à Deo cōcessa ipsum timentes, quē adoretis, & inuocetis, comē-
dite. P. Iusiurandum ex corde factum, non aliud uos coram Deo reos ef-
ficat. Illius quidem ueniam adipisci studens, decem pauperes pascat, sicut
suam gentem pascere mediocriter consuetus est, aut eos induat, uel ho-
minem redimat. Horum omnium impotens, tres dies ieiunet. Hoc itaque
propter iusiurandum facturū, ea diligenter obseruantes, maxime nitetis:
Deo

Deo uos sic sua secreta docenti, grates reddite. Viri boni, uinum, & aleas, & scacos, cum non sint res licitæ, sed diaboli machinæ, per quæ inter homines inimicitiam & abhorritionem iniicere, & eos ab orationibus & inuocatione Dei retrahere maxime nititur, prætermittite. Dimittetis igitur, an non? Sed Dei mandatum sequentes, legatoq; suo parentes, uobis caute. Sin autem, non plus nuncio quam mandatum perficere pertinet. Quādo timuerint, & crediderint, & benefecerint, itemq; timuerint, & crediderint, & benefecerint, sicq; facto de cibis eorum nullam curam custodiamue suscipias. Deus enim benegerentes diligit. Viri boni, Deus uos in paruo uenatu manibus uestris seu lanceis sumendo tentare uoluit, ut sic timentes se dinoscat. Prohibitum faciens, graue malum tolerabit. In mensibus igitur prohibitionis & peregrinationis, nemo bonus uenatum interficiat, quem quilibet sponte perimens, pro illius modo coram testibus in cibis pauperum apud Mecha, uel deinceps ieiunio persoluat. Hoc itaque præceptum amodo seruate transacta pro nihilo ducentes. Deus enim incomprehensibilis & sapiens, ulterius uindictam sumet. Omnis uenatus maris, euntibus Mecham ac discedentibus, ad comedendum licitus est: Terræ uero uenatus, minime. Ad Deum itaque redituri, ipsum timeate. Mechæ domum, uel mensas, ac oblationes, Deus aram hominibus constituit: ut sciant, omnia coelestia seu terrestria comprehendere sapientia Dei, omnia scientis. Qui licet pius & misericors sit, grauis in fine censetur. P. Ad prophetam nil nisi mandatum patefacere pertinet, Deo sciente singula, manifesta scilicet & cordis arcana. Mala & insipida, licet ipsa plura sint, saporiferis minime coæquantur. Homines sapientes, ut in anteriora procedatis, Deum timeate. De præceptis huius libri quare quis quæstionem quærimoniā ue mouet? Post Alchorā enim positionem, quicquam mutare nefas est. Et mutatio si fieret, uobis iram atque molestiam generaret. Hæc & his similia priusquam uos ceteri quæsiuerunt, sed eis postea minime crediderunt, nec Bachiratin, nec cehibatin, nec cehiletin, nec ham Deus mandauit. Increduli quidem, & minime Deum adorantes, deoq; mendacium imponentes, cum ipsi postulantur præceptis à Deo positis suoq; legato fidem adhibere, inquit se nolle quicquam imitari, nisi quod parentes sui imitati sunt. Quibus talis fit obiectio, utrumne patres, nisi uiam rectam tenentes imitamini? Viri boni cum cuiusque sua sit anima, nec sibi rectam uiam proficiscenti alius error noceat, uos ad Deum, omnia facta uestra uobis dicturum, conuertamini. Inter uos item testimonia facite, cum quis ad mortem hora diuisionis appropinquauerit: sint que duo uestri aut alius professionis testes. In itinere uero mortem præoccupantes, usque post orationem terminatam tenere debeatis. Suique testes per Deum iurabunt. Sed nec quicquam falsitatis apponere, nec minus dicere, nec pro pecunia testimonium uendere, cum quilibet modorum istorum peccatum pariat. Si eos tamen illic peccare contigerit, alij super eos testimonium dantes, iureiurando probent suum testimonium uerius quam priorum existere. Deum timentes, ipsum exaudiant, cum ipse malos uiam rectam nequaquam doceat. Dic Deum omnes nuncios congregaturum, eosque quæret quid scilicet proficuum quisque fecerit: quod tamen nequaquam eorum est scire, sed ipsius Dei, qui cuncta nouit cordium arcana. Deus Iesum Mariæ filium affa-

Legati officij
exponere man-
data.

Venatio licet
ta quando.

Mecha.

Alchorā doctrī
na non uocan-
da in dubium.

Patrum tradi-
tiones eadem sa-
cilitate reijciū-
tur, quæ allegan-
tur.

Testamenta.

Testimonia.

Legatorū Dei
iudicium.
Iesus animā ha-
bet mundam et
benedictam.

Miracula par-
tim uera, par-
tim ficta. Ut i.
cap.

De mensa &
coena dominica
more suo nuga-
tur.

Pascha.

Iesum negat
Deum esse.
Mariam pro
Dea coli obij-
cit. Quod uti-
nam non qui-
busdam com-
peteret.

tus, cui tribuit animam mūdā atq; benedictā, qua iuuenes & infantulos affatus est, & formis uolatiliū luteis à se factis insufflans uolatū præbuit. Cæcum natū, atq; leprosum curauit: Mortuos resuscitauit: quē item librū, & sapientiā, nec non Euangeliū & testamentū docuit, inquit: Te sic ad filios Israhel cum uirtutibus meo uelle ueniente, eorū increduli magū esse perhibēt. Tu uero de bonis tibi matricq; tuę diuinitus datis, mihi gratias redde. Deo itē à uiris uestibus albis indutis quereute, an in se nunciūq; suū crederent: respōderunt. Ita, credimus, & tu testis es. Inde eisdem à Iesu Marię filio quarentibus, an Deus super omnes mensam cœlestē ponere potens esset: Iesus ipse respondit: Si creditis in Deū, ipsum timeate. Illis autē dicētib; uolumus inde com-
medere ad nostrorū cordiū confirmationē, utrum te uerū dixisse sciamus, cū nostro testimonio cōfirmemus. Deū inde sic exorat: O Deus, nobis mēsam cœlestē quæ sit nobis pascha, omnibusq; presentibus, primis scilicet, atq; cæteris, atq; miraculū tribue. Quem Deus exaudiēs inquit: Illis eam præbebo. Sed quisquis deinceps incredulus factus fuerit, eum præ cunctis mūdi gentibus poenis atq; miserijs affligā. Ipsi iterum Deo dicenti: O Iesu Marię fili, tu persuades hominibus, ut Dei loco te matremq; tuā duos deos habeāt, & uenerentur, respondit Iesus: Nolit Deus, ut ego quid præter uerū dicam. Et si ego protuli, tu nosti. Quia tu omniū secreta cordium noscēs, mei cordis arcā nū penetras, ego uerō nequaquā tui. Tu scis itaq; me nil hominibus nisi mā-
data tua dixisse, scilicet quod te Deum meum atq; suum inuocēt, & adorent, quorum quādiū tibi placuit, testis affui: Nunc autē tu, qui es testis omniū, post quā ab illis ad te me sublimasti, eorū cognitor existas. Quibus si malum feceris, gens tua sunt: Si cōdonaueris, tu es incomprehensibilis & sapiens: Dicit Deus: Nunc instat dies, quo sua uindictis ueritas proficiet. Eis etenim ueniā quoniā me secuti sunt, quod sibi præ cæteris lucrū est maximū, & paradysum aquorum fluxu dulcissimā, ubi perseuerent tribuā. Ego namq; Deus omnipotens, cœlo & terræ, & uniuersis quæ sua capacitas continet, impero.

A Z O A R A XIII.

Increduli Chri-
stum æqualem
Deo ponētes.
Exemplis gen-
tium quæ ob cō-
temprios pro-
phetas perie-
runt, fidem Al-
corano captat.
Alcoran fides
abnegatur, quia
per quartas mā-
nistraditus.

DEo cœli terræq; creatori, qui lucē tenebrasq; posuit grates reddēs, in-
uoca: qui tui cunctorūq; plasmator uobis terminū & placitum ab eo
præscitū imposuit: quod uos ambigētes nunc sic esse, nūc nō esse dicitis. Sed
ipse cœlo terræq; manēs, omniā nostra benefacta, tam arcana quāmanife-
sta dinoscit. Increduli uero, alium Christum, Deo cōsimilem & æqualem po-
nūt. Tu quidē nequaquā ad eos cum Dei miraculis manifestis uenies: quo-
niā ea uelut odiosa & cōtraria reiiciunt, et ueritati ad eos uenienti cōtradixe-
runt. Nunc autē ad eos scientia rei, quā irridebant, ueniet. Nōne uidere que-
unt, quot gētes nostra tēpora præcedentes, quibus præ cæteris diuitiarum et
uitæ quantitatē dedimus, & aquas de cœlo uenire, riuosq; subtus currere se-
cimus: ob suas postea culpas cōfudimus, & nouas generationes hominū for-
matimus: Illi tamē hunc librum manifestū, magicum esse cōfirmarent, si eū
in quarta positum manu tetigissent, dicentes, illi credendum esse, si uel super
angelos, uel cum illis uenientem poneretur. Quod nos minimē curamus. Si
enim angelum mitteremus, ei formam humanam atq; uestem tribueremus.
P. Iis qui nuncios te præcedentes deriserunt secundum irrisiōis modum
atque mensuram poena preparatur. Terras perscrutando perquirite, quis
finis contradicentium fuerit. Tu uero quem cœli terræ que dominatorem
esse

esse firmas? Inquit, Deum: qui p̄ssimus die ueracissimo, quo cōtradīcentes omnes, licet nesciant, suas amittent animas, oēs coadunabit: cuius omnia sciētis & audietis, sunt uniuersa, mobilia scilicet, motūue carētia. Nocte dieq; neminē nisi Deum cōeli terrāq; factorē, qui cunctos nisi semetipsum cibāt, uobis in negotijs uestris adiutorē uocate. Præceptū est quidem, ut primus in Deū credat, ne cōnumeretur incredulis: qui nisi fecero, me malū grauissimū die magna passurū pertimesco. Illa die, inde recedēti Deus pius ueniā, quod est immensum, largietur: cuius ictū & illationē pœnæ nemo reuelabit, beneficiūq; nemo nisi ipso doctore prænoscet. Ipse enim est omnipotēs, imperatorq; sapiēs, uim atq; uirtutē super gentem suā obtinens. Quoniā cuius testimonio nil maius est, inter me & uos testis affidet: qui mihi hūc Alchoran, ad uestri correctionē atq; castigationē misit. Sed uos alios cū ipso Deo esse testamini. Ego uero non aliū nisi ipsum unū, præter quē nō est aliū, cum ab hoc quod uos dicitis, ego penitus sim liberatus. P. Non minus quā prolis sue detrimentū, atq; perditio animarū incredulorū innotescit his, quibus librum dedimus. Quid enim peius est, quā Deo mendaciū imponere, suisq; uirtutibus contradicere: His profectō nunq; Deus suū beneficiū afferet, eisq; die cōgregationis omniū dicet: Vbi sunt uestri participes, quos uobis auxiliaturos credebatis? Tunc tandē se errasse cognoscētes, inquit: O Deus, nos fuimus increduli. Considera qualiter errando, mihiq; mendaciū imponendo, suis animabus nocuerūt, eisq; peremptiū oculis repagulū, auribusq; plumbū immisimus. Qui licet omnes uirtutes, omniaq; Dei miracula uiderēt, nunq; nisi tecū disceptatione facta credēt: cum dicāt hūc nequaquā fieri, nisi per primas incātationes. Eos tamen, minime credētes ei, de ipso malum auditū turbat atq; molestat. Nec ipsi aliq; quā suis animabus officiūt. Isti quidē in igne ponentur, suo corde prius retēta propalabūt, tandē dicendo: Si līceret nobis regredi, Dei præceptis pareremus, nosmetipsos efficiēdo bonos. Sed si dare tur reditus, ut prius, mendaces effecti, nullā nisi uia suam rectā esse, & se minime resurgere dicerēt. P. Si quæreres ab illis, quādo stabunt ante Deum, hoc ne uerū sit an non: ita esse, per Deū affirmarēt. Sed Deus eis dicet: Gustate malū, ob errorē uestrum & incredulitatē. Qui cōgregationi ante Deū usq; ad horā subitā contradicunt, perdēdis associatī, se nimīū ob incredulitatem errasse cōfitentur: quādo sua peccata nimīū eos aggrauāt atq; premunt. Mundus autē iste nil nisi ludus est atq; ridiculū, quem tamē insipientes plus assequuntur. Alius uero melior est, curia timentibus Deū. Scio te molestari atq; pigere, quod ipsi tibi cōtradiciunt. Sed ipsi cum sint increduli, Dei prius præceptis resistūt. Alijs quidē legatis priusquam tibi contradicendo resistebant, sicq; obstinaciter eis flagitiū atq; malū intulerunt, usquequo diuinū illis subuenit auxiliū. Dei tamē uerbum nequaquam suo uerbo immutare queunt, prophetarū sine cognito. Si tibi molestū sit atq; graue, quod tibi minime credunt: si tibi sit possibile, totam terrā perscrutare, ad cōelos per scalas ascende, ut cum uirtutibus atq; miraculis aduenias. Nonne si Deo placet, omnes sub eadem lege uiāq; recta colligeret? Tu igitur brutis assimilari desiste.

A Z O A R A X V.

TV nullatenus cum auditu carentibus sermonē ineas. Deus mortuos resuscitabit, & ad se redire faciet. Petentibus ut eis uirtutes miraculaque Dei facias, dic, Deum omnipotētem illa facere, licet plures eorum hæc igno-

Alchorā a Deo
exhibitus, ad
corrigendos
homines.
Vnus dunta-
xat Deus.

Obdurati, &
excecati.

Resurrectioni
& iudicio ge-
nerali contra-
dicentes.

Seculum hoc
fabula & so-
mnium.

Non disputan-
dum cum inere-
dulis.

igno-

*Gentes incre-
dulae punite.*

*Legati offi-
cium docere.*

*Quis haberi ue-
lit Machumet.*

*Non imputan-
tur aliena ope-
ra.*

*Doctrina pro-
paganda.*

*Remissio pec-
cati.*

*Afflictiones su-
stinere se dicit,
ob ueritatē ex-
inuocationem
unius Dei.*

*Deus habet cla-
ues secretorū.*

*Prouidentia
Dei, uel potius
omniscientia.*

*Deus omnium
gubernator.*

*In periculis De-
um cōstitentes,
postea sunt in-
grati.*

ignorent. Omne genus animalium terrestre seu uolatile, hic enim liber nil pratermittit, sic uos ad Deum redibitis. Nostris praeceptis cōdicentes, surdi mutiq; obscura gestant uelamina: Deo quibus uult, rectam uiam monsan- te, quos uult, aberrare faciente. Si uos hora resurrectionis ira Dei percusse- rit, quem tutorem aduocabitis, nisi qui malum uobis subtrahere, uel illius de- trimentū aut obliuionē facere potest? Plures etiā gentium ante tēpus tuum summis afflictionibus atq; malis, ut ad uia rectā cōuerterentur, astruximus: sed eorum pluribus factis lapideis, diabolus sua mala dulcia formosaq; suis apparere uisibus effecit. Illis itaq; sic oblitis praecepta nostra, omniū rerū por- tam & abundantia, usquequo nostra munera summū sibi contulerunt gau- dium, aperuimus. Tumq; secundo à nobis ipsis subito capti et desperati, stu- pidiq; facti sunt, & eorū primos atq; postremos prostrauimus, gratias Deo cunctarum gentiū domino, Deo uobis auditū atq; uisum auferente, cordaq; uestra sigillare, et aliis nequaquā deus ipse reintegrare potest. Me taliter res intelligi faciente, quare non creditis? Ita quidē Dei subita patenter ne cōtin- gens, non nisi gentem malā subruit. Legatis autē meis nil aliud iniungo, nisi quod uobis opus bonū & gaudiorum effectū persuadeant, & illicita nefan- daq; prohibeant. Quibus omnis credens, & se diligens, ac benefaciens, nil ti- meat, cum nil malī passurus sit. Nostris autē praeceptis resistentes, malū iraq; Dei pro factis suis trucidabūt. P. Nec arcana Dei, nec ipsius arca me pos- sibile, cum non sequar, nisi quod mihi missum est à Deo, nec me angelū exi- stere, cū nec æquales sint cæcus atq; uidens, quod uos sic esse cognoscatis, un- quā confirmabo. Huiusmodi sermone Deum timentibus, ut ipsum prorsus imitentur, ipsumq; timeāt, cum nullus aliis eis auxiliari queat, persuadens, Deū mane uespereq; deprecātes, Dei quārēdo faciē, ab eo minime repelle. Sin autē, malis associaberis, cū nec suorum operū numerus tibi, nec tuorū eis imputetur. Ceteri uero plures alijs, inuidia sola repressi, bonū diuinitus datū patefacere noluerūt: licet Deus sibi grates afferentes dinoscat. Sed tu cūctis ad fidē uenientibus, praeceptaq; nostra sequētib; dic: Salus Dei super uos, cuius anima misericors est, & piissima. Quisquis uestri post malū ignoranter gestū à malo declinauerit, & benefecerit, ueniā & misericordiā à Deo conse- quetur: Vt incredulorū uia patefcat, res penitus discutiēda sunt. Ego quidē castigor, ne inuocē uel adorē, quod uos loco Dei adoratis. Nec uelle uestri amplectar: quoniā uiam rectā, secundum Dei mandatū nusquā errans, licet & uos cōtradictis, proficiscor. Nec est apud me, ad quod uestri festinēt ani- mī: quia solius Dei, qui est ueracissimus, & discussor optimus, cuncta sunt iu- dicia. Si id quod affectatis, nostrae subesset manui, inter me & uos res ad effe- ctū tenderent. Deus autē malos discernit, apud quē sunt secretorū clauē: Cū ipse solus uniuersa terra mariq; cōtenta, omniūq; foliorum labentiū nume- rū, ac terrae germina, siccū item omne & molle, uelut apud illū in libro firma- ta dinumerat. P. Solius Dei est, omnia facta uestra diurna dinoscere, & uos nocte mortificare: & deinceps uos expergefaciēs die, & secū uobis om- nia facta uestra dicturus, uos ad eū redituros ad placitū scitū ducēs, uelut om- nibus gentibus imperans: uos custodi usque ad mortis horam, in cuius mo- mento festinatissime uobis mortem inducit, ille committit, deinceps omni- bus ad se uersis, Deus ipse dominus noster cuncta cito dinumerans, iudi- cium dabit. Nubibus maris & terrae uexati, inuocantes atque timentes, & se humilian-

humiliantes, quærenti, Quis liberaret eos: dixerunt: Si nobis præsidium atque
 suffragium in his malis feceris, nos ulterius reddemus gratias. Ille uero respo-
 dens ait: Ab ijs & ab omnibus malis uos Deus liberabit. Vos tamen uestra
 manentes malitia, non credetis. Est tamen Deo possibile, uos ira sua pesti-
 misque poenis undique circumdare, & uos schismatibus, & alternis contrarietati-
 bus induere, uestrisque quosdam aliorum expugnatores & infestatores effice-
 re. Rebus taliter ad uestram noticiam explanatis, licet ibi nil sit nisi uerum, ue-
 stra genti maliciosi contradixerunt. Quibus tu dicas, nequaquam uestri cu-
 stodes existere. Hora namque scita omnium dictorum atque factorum proba-
 tio censetur. His quidem dubitantibus de præceptis nostris, te usque uerbum
 quod respondeant, subtrahe. Cumque diabolus tibi rerum obliuionem inges-
 serit, memoria restaurata, cum malis hominibus ulterius ne moreris. Timēti
 bus quidem Deum, nequaquam malorum numerus adscribitur: sed ut eos ca-
 stigando, ad Dei noticiam atque timorem reducant. Suam legem pro ludo ri-
 diculoque tenentibus, & de huius mundi uita tantum sollicitis, manifesta, quod
 ob actus suos nullius boni spem neque suffragium à Deo uenturum expecta-
 re debent, sed iram Dei & flammam ignis, uelut omnes increduli. P. Vñs
 rectis nobis à Deo patefactis, cur in fine nostro uertētes, impotem boni ma-
 liue uenerantes adorabimus? Sicut ille brutus & inscius, qui à diabolo sedu-
 ctus & irrisus socios aduocat, dicens: Venite, hæc est uia recta. Sed illi soli
 Dei uiam rectam esse firmant, sibique mandatum esse, ut non nisi dominum
 totius mundi inuocarent. Orationes itaque coram Deo fundite, ipsi quoque time-
 te. Quia ipse cælum terramque cum ueritate fecit. Ad quem omnes redibitis.
 Quo dicente, Fiet, facta erunt: omneque uerbum eius uerax, secundum quod
 ipse iudicium illa die daturus, cum buccinis canere faciet, ut omnes res abscon-
 ditas atque manifestas agnoscat, ipse sapiens elocutor. Abrahæ patrem suum
 Azar increpando quærenti, cur imagines sibi deos efficeret, unde ipse
 gensque sua tota in errorem manifestum incideret, dixit: Te quicquid inest cœ-
 lo terraque, docebo, ut tuum cor firmum atque fidele sit. Nocte deinceps super-
 ueniente, uidens Abrahā stellam, inquit: Hæc est Deus. Sed cum eam in oc-
 casum tendentem agnouit, inquit: Rem transitoriam & in occasum tenden-
 tem minimè diligo. Lunam item orientem aspiciens, inquit: Hæc est Deus.
 Sed eadem ad occasum tendente, dixit: Nisi me Deus uiam rectam docue-
 rit, erroneis adscribar. Sole deinde oriente, eum esse Deum, quoniam ma-
 ior erat, firmat. Sed eodem in occasum uergente, dixit: Vos homines, à ue-
 stra credulitate fide que, cum falsa sit, amodo recedo. Ad Deum enim cœli
 terraque conditorem faciem meam uerti, ulterius nequaquam incredulis ad-
 scribendus. P. Hominibus suis inde secum disceptantibus, inquit: Con-
 tra Deum uiarum rectarum doctorem, huiusmodi causam atque certamen agi-
 te, ne contra me derelinquentem uiam uestram. Nihil enim ulterius efficiā,
 nisi præceptum Dei: cuius scientia complectitur omnia. Vnde uos minimè
 memores estis: quia uos non pertimescitis, in Deum non credere, & ab ipso
 non statuta sequi, uiam uestram quare timendo sequeretur? Scitis ne, quis
 nostrum nil timere promeretur? Illis uero non respondentibus, inquit: Cre-
 dentes in Deum, suæque fidei nullum malum annectentes, uiam rectam
 profiscuntur, timoris expertes. Huiusmodi rationem Abrahæ con-
 tra gentem suam tribuimus, & quem uoluimus, super cæterorum gra-
 dus

Contentio po-
na perfidia,

Cura seculi oc-
cupati & legē
contemnentes,
à spe felicitatis
excidunt.
Contra diuorū
& imaginum
adorationem.

Verbum Dei
firmum.

Abrahæ &
Tharhæ disce-
ptatio de ido-
lis.

Fabula Iudai-
ca, orta ex eo,
quod Philo &
alii, tribuunt
Abrahæ Astro-
nomia scientia
egregiam: in-
deque fidei ueræ
occasionem.

Præceptū Dei
uera sapientia,
Credentes &
bene agentes,
tuti sunt.

gradus exaltauimus: cum ego Deus sim, Deus sapiens & incomprehensibilis, Isaac rursus, & Iacob, & Noë prædecessori suo, suisque posterioribus Dauid & Salomoni, & Ioseph, & Moyfi & Aaron, & Zachariæ atque Ioanni, et Iesu ac Helig, omnibus, scilicet his bonis, et Samueli et Ezechie, atque Loth, uias rectas patefecimus, & eos super omnes gentes exaltauimus. Et similiter quosdam parentum suorum, & fratrum, suorumque successorum rectum iter duximus. Ita Dei lege sibi dilectis patefacta, si fierent increduli, omnium suorum operum iacturam incurrerent. Si illi quibus librum & iudicium atque prophetam dedimus, non crediderint, ipsum credere uolentibus commitemus.

Si non credant Saraceni libro Machumetis, ad alios digniores transferetur. Moysis doctrina probat, sibi librum datum. Moysis lex partim scripto, partim non, comprehensa, ut Thalmudici Iudei etiam tradunt. Petitione principij probat, si bi librum datum à Deo.

P. Credentibus itaque Deus, quos nequaquam ceteri sequuntur, uias rectas manifestauit: nec ante precium aliud pro huiusmodi re postulat, nisi gentem suam ammonere atque docere. Dicentes Deum non potuisse quicquam super aliquem, interroga, quis Moyfi librum clarissimum homines edocentem plura, quorum quedam chartis inscripta propalatis, plura quidem absconditis, tradidit: Sed ille quidem nec uobis, nec parentibus uestris omnia enodauit. O Deus, in ambiguitate disceptationeque tua dimitte. Mater uillarum, circaque positus uillis atque credentibus aduentum alius diei, persuade, ut hunc librum multiplicantem probantemque ueritatem, observationes orationum, ceterorumque beneficiorum præceptorem credant, atque sequantur. Quis est deterior, magisque reus, quam Deo mendacium imponens, uel se missum fuisse nuncium falso perhibens: uel sibi possibile leueque fuisse, se talem librum facere, qualem Deus edidit: Quid si in mortis articulo, angelosque manus eorum tenentes, & taliter alloquētes uideretis eos? Vos hodie malum atque contemptum ob mendacia Deo à uobis imposita, suorumque mandatorum contradictionem accepturi, uestras animas emittite. Et sicut uitam ingressi, semoti accedite, omnia uestra retro relicturi. Vbi sunt uobis polliciti, se prece sua que potentia uobis suffragari, participes que fieri? Nusquam uideo. Hodie uestrum errorem discutiet Deus, qui grana fructuum diuidit, & ex mortuis uiuos & e contra facit, & diem ac noctem discernens, noctem quieti deputat, & solem ac lunam certo numero promouēs, stellasque uarias disponēs, ut per eas nocte, terra marique rerum aliqua sumatur notitia. Aquam ad ortum omnium rerum atque nutritionem, quales sunt res uirides, grana simplicia, atque multimoda, palmæ ac uites, & oliuæ, malaque punica, similia atque dissimilia: quæ omnia tum ortu suo, tum cumento credentibus in Deum magnū præstāt miraculū, è celo mittit, qui uos omnes natos atque foetus ex una produxit anima. Hic quidem Deus solus est, & unus incomprehensibilis, & sapiens, nec aliud quisquam corde suo gerat.

Nudus in terrā ueniens, nudus exit. Patroni et intercessores non ualent coram Deo. Stelle, signa.

P. Quorundam quidē est positio, diabolos socios atque participes Dei esse, ipsumque Deum filios et filias habere. Ipse uero omnium conditor, omniumque cognitor, præter quem nō est alius, nil nouit talium, qui omnibus uisibus incomprehensibilis omnium oculis atque mentes penitus penetrat. Nunc autem uobis præcepta manifestissima largitus est: quorum ignorantia, seu noticia, cuiuslibet insita, sue semper incumbit animæ: Nec enim tu semper illis, nec ego tibi semper custos insidebo. Tu uero res ita discernens, illos Dei mandata, præter quem nō est alius, edoce: cū Deus uult eos recto tramite proficisci. Ab incredulis quidem, nil mali seu contumeliarum illis inferens, licet illi per iram & inscientiā de Deo male loquantur (cuique namque gentium sua sibi placita formosaque uideri fecimus)

Increduli relinquendi, non cogendi armis.

recede.

recede. Ad deum autem cum redierint, opera sua deo pandente cognoscent, & per Deum ipsum iurabunt, se nuncio credidisse, si quem habuissent. Apud deum solum sunt ea, quæ quæritis. Quibus forsitan cum aduenierint, non credetis. Deus autem incredulorum corda, quia prima uice non crediderunt, probabit: et nos eos prauis cogitationibus suis immorari permittemus.

AZOARA XVI.

Licet eos cum angelis, ac etiam cum mortuis loqui, & omnibus mundi rebus atque uoluntatibus abundare fecerimus, nunquam tamen nisi deo uolente fidem assequerentur: eorumque pars plurima brutis animalibus assimilatur. Cum cuique prophetarum homines atque diaboli, quorum sermones auscultat, semper increduli, dicentes eos ueros esse, cum de nihilo sint, aduersentur, Deo permittente, hos & illos, locutionesque suas dimittit. Deus quidem iudex omnium optimus, hunc librum bonique mali discretiuium, & ueracissimum illis testibus, quibus ille missis uobis largitus est: nec tu sicut plures sis, nunc hoc negans, nunc affirmans. Hic namque Dei omnia scientis & audientis uerba, uera & recta, quæ nemo mutare poterit, completa sunt. Sed si plures, nil nisi dubium & ambiguum sequentes, imitari uolueris, te prorsus deuiare faciet à uia recta dei, quæ perspicaciter credentes, & incredulos discernit. Cum omnes in deum credentes, suisque præceptis obedi-
 20 dientes, licite de rebus omnibus, super quas nomen dei inuocatum est, de alijs uero nequaquam nisi necessitate cogente, uelut superius dictum est, comedere queant, eos minime comedendo sequantur, quos uelle proprium, non aliqua discretio trahit in errorem: quos & Deus annotat. P. Cum opere penitus clam atque palam mala semper cuita. Omnis namque peccans, æquam sui meriti mercedem accipiet. Nullatenus quicquam, supra quod Dei nomen non inuocatum fuerit, comedatis, quia peccatum est: diaboli-
 30 suis persuaderit hominibus, ut uobiscum inde disceptent. Quibus si uos assenseritis, eritis increduli. Nos autem mortuos ad uitam reducimus, lucem dando, qua inter homines morari queant. Incredulis quidem, & in tenebris sine termino manentibus, modum suæ sectæ sibi formosum apparere fecimus. Singulis uillis maiores à nobis constituti, se calidos & astutos facientes, se decipere cæteros arbitrantur. Sed licet ipsi nil inde cogitent, animas suas solummodo fallunt. Isti dei uirtute superueniente, obstinaciter dicunt, se minime credere, nisi prius sibi dato diuinitus, quod nuncio tributum est. Deus autem scit, quibus præcepta sua committit, & quem sibi num-
 40 cium elegit. Ista dicentes, contemptum atque poeniam ob dolum suum à Deo suscipient. Eorum cor capax & immensum ad legis intelligentiam Deus efficit, quos uitam salutis docere quit: quos uero errare permittit, illis malum inferens, cor angustum & anxium, ui tamen & ira sursum tendens, generat. Hæc est uia dei recta, quæ singula reminiscantibus discernit. Quibus Deus dans donum salutis, auxilium atque gaudium secundum opera sua præbebit. Cum omnes coram Deo congregati, diabolos de derisione atque
 deceptione hominum increpauerimus, confessique fuerint homines, se his & illis credidisse, et ad horam inuictam congregatos esse, Deus eis dicet, qui est incomprehensibilis & sapiens, quod in igne perpetuo manebunt, nisi quos ipse uoluerit. P. Plebs hominum atque diabolorum, nonne uobis meus missus est nuncius, qui uos meas uirtutes atque mandata, & huius diei resurre-

Diaboli de ni-
hilo sunt.

Diuinus codex
Alcoran.

Per diuini no-
minis inuoca-
tionem alimentum
sanctificatur.
Vetiti & coecef
si cibi, ut 12. ca.
Edere sine be-
nedictione, pec-
catum.

Deum seductio-
nis humane au-
thore dicit. Ve-
rū nō eo sensu,
quo Paulus ad
Thess. etc.

iudicium gene-
rale.

Quoniam

Etionem & aduentū ante me doceret: Dicent, Ita: Sed se stulto mundo cre-
 didisse, animarum suarum testimonio confirmabunt. Deus cuiq; suorum
 factorum expers obliuionis, nullis malum inferre desiderat: cum ipse sit
 piissimus, & omnium abundans. Cui si uoluerit uos delere, & deinceps
 quos uoluerit renouare, uelut de filiis uestrorum prædecessorum fecit, tum
 possibile, tum leue est. Quod quidem uobis accidet, sed uos minime credi-
 tis. Vos itaque pro more uestro & uelle facite, sicut & ego pro meo. Vos
 autem deinceps uidebitis, quē hoc factum finem habebit, & ad quid quis-
 que uestri deueniet. Sciendum quidem, Deum nequaquam auxiliaturum
 malis, qui uerbotenus Deo partem suarum frugum atque pecuniæ ponūt,
 dicentes: hic est pars Dei, hic nostrorum participum: sed iudicio nequam
 atque prauo, portio participum minime deo, Dei uero participibus præ-
 betur. Eisdem quoque sui participes prolem suam interficere, sicq; contra
 legem suam litem inire, quasi decens atque formosum persuadendo fece-
 runt. Quod minime facerent, Deo uolente resistere: sed eos in suis operi-
 bus immorari permittit. Secundum quosdam omnes bestię agricolę cui-
 libet, nisi quem uoluerimus, ad comedendum sunt illicitę. Secundum
 alios laceratum: & secundum alios nulla, super quam nomen Dei inuoca-
 tum fuerit. His omnibus hæc non nisi falsa Deo superponentibus, pro suæ
 locutionis modo Deus ipse retribuet. Dixerunt item, omnes foetus in uen-
 tre bestiarum comestui licitos, si masculi fuerint: illicitos uero, si fœminei.
 Et si mortui, omnes comestionis sint participes. Hi quidem omnes pro
 modo dicendi mercedem accipient. P. Suorum interfectores filiorum, li-
 cet nescij, per dñdis associandi, & bona sibi diuinitus data non secundum
 Dei præceptum illicita statuentes, & Deo mendacium imponentes, errā-
 tes atque deuij facti sunt. De fructibus, quos omnes deus, faciens uineas ia-
 centes & sursum eleuatas, & palmas, messesq; dissimiles, & oliuas varias,
 uobis tribuit, cum tempestiui fuerint, comedite. Cumq; collegeritis, inde
 reddenda persoluite, sed non superflue. Deus enim odit superflua. Cum
 bestiarum quædam ad sarcinas leuandas, quædam tantum ad decolan-
 dum sint commodæ, uos de bonis uobis à Deo datis comedentes, erro-
 rem diaboli, qui uobis maximus hostis semper aduersatur, non sequami-
 ni. Parilium VIII, camelorum, & bouum, caprarum, & ouium, de singulis
 scilicet duorum, utrum masculos an fœminas ueraciter illicitis annu-
 ratis? Vos hæc testificantes, quando diuinum inde præceptum habuistis?
 Quid peius deteriusue, quam Deo malos minime uiam rectam docenti,
 mendacium imponere, & hominibus inscijs errorem immittere? In om-
 nibus quidem, nisi diuinitus mandatis, nil comedere uolenti illicitum &
 contra legem reperio, nisi sanguinem, & carnem porcinam, & mortici-
 num. Ex his tamen necessitate cogente comedenti, Deus in sibi dilectos
 pius, ueniam dabit. Iudæis autem, ob suam maliciam omnia fecimus illicita,
 unguam continuam habentia, & uaccarum & ouium pinguedines,
 nisi costis aut carni uel ossi commistas, quod licet ipsi contradixerint, Deus
 sapientissimus atque pius, eis suam non subtrahet maliciam. Dicent tamen
 increduli, se parentesq; suos nequaquam incredulos, uel eis aliquid illicitum
 fuisse, si Deo solum placeret: quod & prædecessores sui fecerunt, usque
 dum malum grauissimum eis incubuit. Si quid constans atque scitum ha-
 betis,

Sacrilegorum
 damnatio.

Opiniones de ue-
 titis animali-
 bus.

Occisores libe-
 rorum, et cōcessi
 in cibū illicita
 statuentes, &
 Deo mendaciū
 obtrudentes, pa-
 riter puniendi.
 Fructus uitium
 cōcessus: nō ta-
 men uinum.

Modus in be-
 neficentia.

Lenit. 11.

Dispensare li-
 cet ex necessi-
 tate.

Quare iudæis
 tot uetita sint.
 Disputat cōtra
 iudæos Andæ-
 batarum more.

betis, coram ueniat, nec ulterius pro more uestro rem incertam sequamini. Deus quidem, quo uolente omnes uiam rectam sequerentur, omnem uestram cōtrouersiam discutiet. P. Vestri participes, testantes Deum res prædicatas illicitas fecisse, quibus uel incredulis legibus resistentibus tu nullatenus assentias, assint, ut quas sibi Deus res illicitas proposuit, addiscant. Nullum igitur illius participem faciant: parentibus suis auxilientur: prolem suam nullatenus ob paupertatem (his etenim ac illis metum dabimus) interficiant: nec aliud unum, quod Deus illicitum posuerit, deinde nil culpabile clam palam ueperpetrent: Orphanorum pecunias ante dies ueneri statutos nec rapiant, nec dispergant: Examen atque pondus recte trutinent. Hæc præcepta Deus, hancque uiam rectam, si reminiscimini, tradidit. Eam itaque, non plures uiarum uarietates, ne discrepemini, sequentes, Deum time. His peractis, Moyse librum, prædicti confirmationem & complementum, omniumque rerum discretionem, & uiam, atque misericordiam omnibus credentibus se redituros ad Deum, præbuimus. P. Librum utilimum est cælo missum sequentes, ut misericordiam adipiscamini, time: nec dicentes, Deum illis duabus gentibus præmissis tantummodo legem scripsisse: nec uos melius legem obseruare, si uobis daretur, quam illi, præsumatis. Vobis iam Dei uirtute legeque tributis, illis resistere, seu aliàs diuertere, cum hoc nihil sit deterius, nolitis. Sed scio, nil nisi angelorum, seu Dei aduentum, & miraculorum effectum expectatis. Sed uobis nil fides proficiet, quando uenerint, quia prius non credidistis. Si uos expectatis, & ego. Vos tamen minime credo de multitudine suam legem derelinentium existere: quibus Deus suos actus enucleauit. P. Omnibus suum beneficium decuplabitur: omni quidem peccatori sui mali merces æqualis, Deo nemini nocente, reddetur. Ego quidem, cui Deus uiam rectam atque directam, illam scilicet Abrahamæ non increduli patefecit, & immisit, primo credens omnibus præceptis suis: (in quem enim crederem, nisi in dominum omnium rerum?) testor, omnes nostras orationes & holocausta, uitam etiam meam ac mortem, prorsus Dei, totius mundi dominatoris, socioque carentis, esse, qui nobis omnibus ad se redituris, omnia facta nostra propalabit, & cōtrouersias discutiet. Illa autem nos in terra uicissim & successorie creans, hos illis prætulit, ut uos in singulis commissis uobis experiatur, & probet. Ipse namque potens est, rerumque finis, misericordiae totius ueniaque largitor.

A Z O A R A X V I I.

NEc sit tibi graue, neque molestum, hunc librum tibi cœlitus missum penitus sequi, uerba brutorum & insciorum minime curando, & per ipsum bonos homines castigare, & ad boni memoriam rectamque uiam producere. Quoties enim uillis uestra confusio noctu superuenit, illi bruti mali laesi nil aliud respondent, nisi quod nos male fecimus. Nos uero illa die, qua uerax æquilibras omne pondus examinabit, perscrutabimur, quod illi nuncijs uel è conuerso dixerint: uide utrum nostra præcepta nunciata fuerint, me tamen omnia sciente. Sunt autem boni, quorum pondus maximum fuerit: mali uero, quibus minimum, quia nostris præceptis non crediderint. Ego quidem uos formans, terram uestræ uoluntati, licet cum minima reditione gratiarum, supposui: & ut angeli se patri uestro Adæ protoplasto

Præcepta officiorum.

Vnū salutis iter ingrediendum.

Alcorā ueteris & nouo testamento confert.

Signa, quæ fide Alcorā adstruant, non necessaria.

Decuplū præmii bonorum, simplū malorum supplicium. Protestatio Machumetis ampullosa.

Deus finis ultimus.

Alcorā tenendus cōstanter.

Statera iudicij diuini: ex Daniele accepta.

Diaboli ruina.

Fabula de adoratione Adæ, ex dignitate Christi et ministerio angelorum deducta.

Zabulos, id est, malorum consilio rum suggestor.

Lapsus hominis iterum narratur, historia Genesios fabulis contaminata,

Cauendus diabolus astutissimus.

Orandum uersus templum. Temperantia.

Peccata quæ Deus imputat.

Machumet audiendus.

plasto humiliarent, iniunxit præceptoq; meo cuncti, Belzebub excepto, paruerunt. P. Deo quidē illic quærenti, qua de causa minime pareret, inquit: Quia ego factus sum ex igne, illi de terræ limo plasmato, praualeo. Inquit Deus: Hinc igit, ut minimus efficiaris, descende: cum tibi super me sublimari sit impossibile. Ei deinceps terminū à Deo ante diem ueracissimum positus lanti, respondit Deus: Terminus quidē est positus. Cui ipse: Quoniā tu mihi sic molestus malū hoc ingeris, ipsi suæq; posteritati rectā uia sequentibus, cit cūquaq; suggestiones et assultus inferens efficiā, quod eorū nemo tibi grates persoluat. Quoniā quē Deus sic increpans, inquit: Tu minime, tuq; repulse, descensum accelera, & de te tuisq; sequacibus gehennam prorsus implebo. 10 Adæ uero, suæq; mulieri præcepit, ut in paradiso manentes, quod sibi placeret comederent: una tantū arbore minus, nisi se malos esse mallent. His itaq; diabolus suggestionē faciens, & ad membrorū uiriliū, atq; pudendorū dilectionem nitens, Deum eis illā arborem uetuisse fallaciter insinuauit, non ob aliud, nisi ut uel illi nequaq; angeli fierēt, uel ibi perpetuò manerent. P. Diabolus itaq; iurans se nequaq; illis suo nociturū alloquio, eos in uia prauā atq; peruersam distorsit. Gustantibus igit illis de arbore, sexus atq; pudenda mēbra apparere cœperunt. Quæ ipsis ē paradisi folijs tegentibus, Deus inquit: Nōne uobis hanc arbore inter dixi, uobis hostilitatē atq; maliciā diabolicā enodās? Responderunt illi: ō Deus, nos nostris animabus nocuisse cōfitemur. 20 Vnde nisi per te data ueniā, perdendi perhibimus. Quibus ipse: Aduersantes alter alteri, ad terrā usq; descendite, moram horalē illic habituri, ibiq; uitæ uestre peracto spacio moriemini. & deinde uos resuscitabo, uobisq; uestreq; proli uestes daturus, unde membra genitalia tegatis. Horū itaq; recordādo, Deum uobis diuitias daturum timete. Et hoc est præceptum dei optimum. O filij Adæ, nullatenus aurem seu mentē diabolo uelitis adhibere, qui patres uestros ē paradiso proiecit, uestes apparere faciendo, quæ prius operta uidebantur, abstulit. Hoc quidē bellum uobis summē cauendū, cum uos diabolo suæq; genti sitis uisibiles, illi uero uobis inuisibiles. Diabolis incredulorum consiliatoribus effectis, cum ipsi scelestā nefandaq; gerant, aiunt patres suos 30 illiusmodi facta gessisse, & Deum hæc sibi præcepisse. Sed Deo nil nisi rectū præcipienti, mendacium imponunt, & uiam rectā delinquentes, falsam sequuntur, extimantes tamen se recte facere. O filij Adæ, ad templū tendentes, uestros optimos ornatus sumite. Versus templum quoq; facie uersa orationes fundite, & Deum puro corde inuocate. In cibis & potibus uestris superfluitatem euitate. Quis cōstituit uestes & ornatus, cibosq; bonos & sapidos, uobis illicitos? Illi quidem liciti sunt bonis huius sæculi, & puris ac emundatis alterius. Tali ratione discerno res hominibus, ut ipsi percipiant & intelligant. P. Deus ipse nil nisi criminalia modicaq; peccata, ut falsas rapinas & iniurias, positionemq; societatis & participationis in deitate, ipsiq; 40 Deo falsum imponere, & his similia, statuit cuique uestrum illicita: nec cuiusquam est possibile, terminum à Deo sibi præscriptum transgredi. Filij Adæ, uobis iam aduenit de uobis nuncius, mea præcepta laturus: quibus omnis contradicens, & se retrahens, igne perpetuo punietur. Timens autem, & obediendo benefaciens, expers timoris atque molestiæ paradisi gaudio perfruetur. Quis uero peior imponente Deo mendacium, aut suis contradicente

cente præceptis? Horum quidem quisque libri partem habebit, usque ad
 nostrorum angelorum aduentum, qui ducentes eos extra lumen uitæ, di-
 cent: Vbi est, quem adorauistis in Dei loco? Respondebunt, eum aufugisse.
 tuncq; suarum animarum testimonio perhibebunt, se incredulos fuisse. Tunc
 Deo eis iniungente, ut cum diaboli clientibus præ cæteris ignem ingredian-
 tur, non desinent ipsi gentem prius ingressam increpare, usquequo omnes
 in igne depositæ fuerint, dicentq;: O Deus, isti nos aberrare fecerunt: unde *Si cæcus cæco*
 tuo præcepto ignis eis duplicetur. Respondens quidem Deus dicit: Ita esse, *dux fuerit, am-*
bo cadent in
foueam.
 licet ipsi nesciant. Primi uero succedentibus inquit: Bonoq; gaudio ca-
 10 rentes gustate nobiscum malum, quod fecistis. Nulli namque contradicen-
 timandatis nostris, aut se inde retrahenti, aperietur cœli ianua, paradisiue
 patebit aditus, usquequo camelo peruius per acus foramen gressus pateat: *Alludit inep-
 ad illud Matth.*
 Sed eis in gehennam præparatur lectus igneus, & simile coopertorium, ut *19. Facilius ca-
 melum, etc.*
 mali merentur. P. Credentibus, & benefacientibus uos, nemini nisi quam
 post iniungentes paradysum aquarum fluxu iocundissimam dabimus man-
 sionem perpetuam: ubi ipsi per me prorsus malicia suorum cordium emun-
 dati dicent, Deo grates referimus, qui nos uias rectas nemini nisi per ipsum
 compræhensibiles docuit. Tunc accedentes ueraces Dei nuncij dicent:
 Hæc est paradysus, quam uobis pro factis uestris hæreditatem polliciti su-
 20 mus. Ipsiq; paradysi hæredes, hominibus igni deputatis sibi Deum uerum
 dixisse confitentes quærent, an ipsi similiter inuenerint. Quod & ipsis te-
 stantibus exclamabitur uoce magna, Deum omnes suam uiam reiicientes, *Inferi.*
 malumq; gerentes, aliq; sæculo minime credentes perditurum, & summis
 pœnis afflicturnum. Inter hos quidem, & illos, in quodam quasi limite subli- *Incerti quidam*
 mi stabunt, quidam discrete scientes horum & illorum facies, qui nequa- *paradysum ex-*
 quam paradysum ingredientibus, sed illud sperando expectantes, paradiso ui- *pectantes, inter*
 sis inquit, Saluet uos Deus: oculos suos deurgendo. Illis uero apud infe- *beatos et dāna-*
 ros dicent: Nōne ualuit uobis numerus uester ad resistendum? Tu Deus, *tos medij.*
 nunquam nos illis malis associa. Dicent illi: Ecce quibus Deus non manda-
 30 uit misericordiam suam. Sed uos confidenter paradysum intrate, nil timen-
 tes. Malis quidem in paradiso manentes deprecantibus, ut eos aquarum sua-
 rum cæterorumq; bonorum à Deo sibi datorum participes efficiant, respon-
 debunt illi, Deus hic incredulis suam legem in ludo ridiculoq; tenentibus, & *Fili, accepisti*
 suas uoluptates in hoc sæculo perficientibus, illicita statuit. Nos enim ibi *bona tua in ter-*
 nostris præceptis contradicentes, & irridentes obliuiscimur. P. Iam illis li- *ris, etc. Luc. 16.*
 bro cœlitus misso, qui rectam uiam sapienter credentibus discrepat, omnes
 suam explanationem expectantes, sciant, quod die qua uenient omnes, una
 uoce confitebuntur, iam dei nuncios cum ueritate aduenisse, dicentq; prius
 increduli, tunc ob errorem suum animas perdit: Si quis pro nobis interces-
 40 sor reditum exorasset, melius quàm primò faceremus. Nunc autem domi-
 num Deum nostrum, qui cœlum & terram & uniuersa sex diebus creauit, *Dei maiestas.*
 & thronum ascendit, qui diem nocte cooperit, lunam & solem ac stellas suo
 præcepto promouet, uentis imperat, nubes subleuat, & inde ad arborum
 ortum & herbarum aquas ad terram mortuam demittit, qui & mortuos re-
 suscitabit: Ipsum inquam omnium piissimum, cum omnes suis præceptis o-
 bedientes diligit, cum timore & spe inuocantes adorete atque diligite: hu-

*Terra allego-
ria de homini-
bus, ut ad He-
braeos. 5.
Noë. Gen. 6. 7.
Vnus Deus ti-
mendus.* iusmodi rerum semper memores estote. Terra quidem bona Dei præcepto germē bonum pariet, mala uero nil præter malum & insipidum. Noë, suæq̃ genti olim iam iniunximus, hæc hominibus dicere: unum solum Deum, & non alium, ut debetis, inuocate. Aliter enim summe timendum est uobis, die magna. Pars uero plurima suæ gentis respondens, ait: In errore manifesto te uidemus. Sed ille dixit, hoc non esse errorem, sed Domini mundi mandatum. P. Dei mandatum inde quod minime percipitis, libenter atque deuotē uobis nuncio. Nec uos miremini, quod uobis à Deo uenit natiuus nuncius, uos castigans atque docens uiam Dei, uobis ueniam daturi. Cumque Noë contradicerent, eum suosq̃ fautores in arca proteximus: Ceteros ¹⁰ omnes uelut cæcos summersimus. *Hut missus ad
Hath.* Hut ad Hath gentemq̃ suam mittens, inquit: Inuocate Deum, alius enim nō est adorandus. Nōne timetis eum? Sed eorum plures increduli, dixerunt: Te uiam erroneam sequi cernimus, atq̃ te mēdacem æstimamus. Quibus ipse: Non sum erroneus, sed Dei nuncius, uobis suum mandatum nil addendo seu minuendo ferens. An admiramini Deum uobis nūcium & castigatorem misisse, natiuum hominem? Reminiscamini quæso, quomodo Deus uos, Noëq̃, suæq̃ gentis uicarios constituit, uobis augmentum uirium atq̃ staturæ præbuit. Ipsum igitur ut præcedatis, adorete. Respōderunt: Præcipis ne, quod unum solum Deum adoremus, & morem atq̃ culturam patrum nostrorum omittamus? Aequū est ²⁰ igitur, ut tu dicti tui probationem præbens ostendas, quid Deum facturum nobis polliceris. Ille uero dixit: Vos iam iram odiumq̃ Dei promeriti, mecū de nominibus impositis à patribus uestris, quæ Deus nuncq̃ præcepit, nō disceptabitis: sed ipsum Deum discussorē expectate. En ego uobiscū expecto. P. Eum, suosq̃ factores, nostra pietate liberauimus: Præceptis uero nostris resistētes, & incredulos, à summo ad infimū destruximus. *Schale prophe-
ta missus ad
Zeuth.* Schale ad Zeuth à nobis missus, inquit: Tu hominesq̃ tui Deum unum, quia nō est alius, adorate: Et ego uobis uirtutes atque miracula sua, mihi nota, uobis patefaciam. Vos recordantes, qualiter Deus uos uicarios Hath suæq̃ gentis posuit, ipsius præcepto in plana terra domos ædificate, & similiter in rupibus uobis ³⁰ mansiones excidite: nec ulterius terras uastatum eatis, inuocantes nomen Dei. Camelæ libera pascua permittite, nullam ei molestiam inferentes: Sin autem, graue uobis malum incumbet. Eorum quidem plurima pars incredula, credentibus debilibus & paucis inquit: Scitis ne Schale Dei nuncium esse? Inquiunt, Ita: Nos scimus, & ei credimus. Quibus econtra illi plures increduli responderunt: Vestra fidei nos sumus increduli. Mandatum itaque Dei spernentes, camelam interfecerunt, & ipsum Schale sic affati sunt: Si tu es nuncius, tua dicta nobis comproba, faciendo uidere, quod promittis. Quibus ipse: Vobis Dei mandatum beniuole, uelut bonus consiliarius, attuli: quod uos abhorrentes, minime curatis. Vnde ipso Schale ⁴⁰ se conuentibus eorum subtrahente, terræ motus superueniens, suas domos funditus diruit. P. Loth rursus increpante suam gentem ob scelus inauditum, & nefas à nemine perpetratum, cum nemo prius uiris abutere obnefandum ^{scelus.} tur, respondit: Ipsa ē uilla tua, cunctos incredulos ejice. Ipsum quidem Loth, sibiq̃ credulos, præter mulierem suam uetulam, quoniam suam non liquit maliciam, saluauimus, & imbre salubri sufficienter irrigauimus. Quisque prouidus

prouidus, illorum malorum finem consideret. Schaibh rursum Middena ^{Schaibh Middenam missus.}
 mittens inquit: Mihi mandata Dei ferenti parentes estote: Deum unum,
 cum non sit alius, adorando, nulli quicquam mensuræ ponderisue dolose
 subtrahendo, nec terram bonam uastando. Vobis item caute, ne qualibet
 uia morando credentes in Deum à uia recta diuertatis. Debetis enim tum
 commemorare, Deum fecisse uos multos è paucis: tum quis sit finis incre-
 dulorum, perpendite. Licet ei nequaquam omnes fidem adhibeant, cre-
 dentes tolerando sustineant, usquequo Deus optimus iudex uenturus li-
 tem discutiat. P. Primatum conuentus incredulorum illius gentis re-
 spondit Schaibh: Te, tibiq; credentes è uilla nostra proijciemus, nisi more
 nostro uixeritis. Quibus ille: Nulla uis, nullaq; coactio nos ad hæc deducet,
 ut Deo mentientes, suamq; legem linguendo ad uestram transeamus: ex
 quo nos ille liberauit ab ea, & nos ipsi sponte nostra subiicimur. Quem sup-
 plici uoto precamur, ut ipse ueritatem inter nos patefaciat, cum sit ueracis-
 simus, & omnia sciens. Increduli uero gentem suam increpando inquirunt:
 Si Schaibe sequaces sitis, perdemini. Contradicientes autem illi, pessundati
 perditii sunt, suaq; domus per terræmotum disrupta. P. Ipse Schaib iam
 retractus ab illis, residuis solatium præbens, inquit: Ego uobis mandata
 Dei beniuole, beneq; consulens, applicui. Quid curandum de incredulis?
 20 Omnes uillas ad quas nostros prophetas misimus, prius pœnis & anxietat-
 ibus, ut conuerterentur, pressimus: deinceps peccatorum ueniam facien-
 tes, ut augmentarentur & sublimarentur, usque dum bonum & malum
 perpessæ fuissent, sicq; securæ fierent, quod nec eis noctu sopitis nec die ui-
 gilantibus atque uidentibus nostra uindicta superueniret. Eas deinde ob-
 sua facta sceleraq; pessundedimus: quibus ubertatem cœli terræq; si timuis-
 sent, & credidissent, aperuissemus. Ex hoc igitur sui successores perpendere
 possunt, quod eos pro factis suis punire, sicq; sua corda sigillare, ut nihil
 exaudiant, nostræ uoluntati satis est possibile: Quod uillis, quibus missi
 sunt nuncij, iam sæpius per nos contigit. P. Horum qui nobis dilectio-
 30 nis scædus pepigerint, parte plurima nequaquam firma fidelicq; sed incre-
 dula reperta, deinceps Moysen cum uirtutibus atque miraculis ad Pharaonem
 suamq; gentem misimus. Quorum non credentium, quis esset finis, <sup>Moyssis cū Pha-
raone acta, fig-
mentis defor-
mata.</sup>
 uideatur. Moyse igitur Pharaonem alloquenti, dicentiq; se Dei nuncium,
 nil nisi ueracissima Dei præcepta ferentem, ut secum filij Israël aduenissent,
 ad eum accessisse. Respondit ipse: Si cum uirtutibus aduenisti, eas ut
 ueridicus existas, uideamus. Ipsius itaque manu suus baculus proiectus,
 draco factus est, manusq; uersa apparuit candidissima. Ob hoc Pharaon-
 nis homines eum magum sapientissimum, & regem à suo deijcere regno
 uolentem perhibentes, quid rex inde uelit, perquirunt. Ipse quidem eum
 40 fratrumq; suum custodiri, & per singulas urbes omnes sapientes magos
 coadunari præcepit. P. Illis igitur aduenientibus, & quam pro ade-
 ptione uictoriæ mercedem susciperent, quærentibus, dixit Pharaon: Familia-
 ritatem meam summam, & propinquitatem. Illis deinceps Moysēq; con-
 uenientibus, & alternatim operum exordio postulato, illi parentes, ui-
 sibus humanis miranda atque timenda obiecerunt, Deinceps Moyses ba-
 culus

culus nostro nutu proiectus, cæterorum omnes machinas & fantasias deuorauit. Et sic illis repressis, & ad minimum redactis, ueritas apparuit. Omnes deinceps magi superati, genua sua coram Moyse flectebant, confitentes publicè, se Deo Moylis & Aaron, creatori uidelicet orbis, se subiicere. P. Ob hoc indignatus Pharaon, quod in eum nisi nutu suo crediderant, inquit: Vos artibus uestris atque dolis enitentes, ut suam ex hac ciuitate gentem educatis, uestris manibus & pedibus abscissis ex opposito suspendam. Cui illi: Cur de nobis ad Deum ituris, quoniam Dei præceptis aduenientibus credimus, uindictam sumere quæris? Tu Deus nobis fortem tolerantiam, & in uera fide legeque tua perseverantiam, benigne præstare digneris. Homines quidem Pharaonis sic eum affati sunt: Si Moysen fratremque suum terram tuam sic uastare, tuamque sibi gentem allicere dimiseris, tuum idolum & te prorsus negligendo dimittent. Respondit: Ego super eos fortis atque potens, infantes interficiam, foeminasque custodiam. Moyses item suæ genti solatium præbens, inquit: Deum adorantes, ipsius auxilio fortes, omnia libenter tolerate. Qui finis uitæque timentibus ipsum, terræ suæ quem uult, heredem constituit. Ipsi autem indignantibus & obstrepentibus, se ante suum aduentum, & similiter postea mala plurima perpeffo dixit: hostem uestrum Deus exulabit, & perdet, uobisque deinceps terram daturus, effectus uestros ipse uidebit. Hominibus deinceps Pharaonis, suisque fratribus pedetentim annorum intercapedine, ut per hoc castigati magis Dei memores essent, decrementum immisimus. Sed illi uelut insciji, quotiens eis aliquod commodum contigit, hoc suum esse: quotiens malum, hoc per Moysen suosque factores contigisse, cum omnia tamen sint, affirmabant. P. Illis dicentibus Moyli, quod incantationibus arteque magica suos effectus compleret, nec ideo sibi crederent, locustas, & bruchum, & ranas, ac sanguinem differptim ingessimus. Ipsi tamen non minus increduli perseverabant, & Moyli supplicando, licet increduli, precabantur eum: Tu Moyses, Deum propter amicitiam uestram atque foedus inter uos firmatum, ut malum istud expellat, exora, nosque tibi credituri, filios Israël tecum mittemus. Vnde illis ad horam malis subtrahitis, accedente termino, ecce dimittere noluerunt. Quod nos præuidentes, uindictam sumendo, quoniam nostris contradicendo præceptis increduli manebant, in mare summersimus. Illamque terram ab oriente in occidentem pauperibus incolendam tribuimus. Sic igitur Pharaonis suæque gentis factis dictisque deletis, filios Israël nostra uerba complentes tolerando transfretare fecimus. Qui deinceps tamen inuenientes homines idolorum cultores, Moysen precati sunt, ut eis imagines similiter constitueret. Quibus ipse: Vos uere ceci estis, cum hanc gentem operaque sua quicque esse putatis. Vnus enim solus deus uobis est adorandus, qui uos super omnes extulit, & liberauit de gente Pharaonis, quæ uobis semper noxia prolem uestram interfecit, uestrasque mulieres, quod Deo summe displicet, subduxit. P. Moyses accepto termino alloquendi deum post xxx. dierum peractum spacium, cui x. dies ipsemet adiunxit: sicque sunt facti xl. Aaron fratrem suum affatus inquit: Tu meus interim in mea gente uicarius esto, & benefaciens nullatenus uiam errantium exequere. Ad horam itaque constitutam ipsum aduenientem, deo affato Moyses inquit: Tu deus, ut te uideam, mihi presta, Contra quem sic Deus:

*Transposita sunt
re hec in tribus
quibus usi sumus
exemplaribus.
ut signa indi-
cant, infra
paulo.*

*Aegypti plagæ
aliter expositæ
quàm in Exo.*

*Secus quam ha-
beat Exo. 33.
et 34. exponit,
ut Deus Moyse
apparuit.*

Deus: Me quidem nō uidebis, nisi meus à te uisus loco suo permaneat. Deo montem ascendente, ipse in minimum atque minutum redactus est. Vnde Moyses quasi mortuus cecidit, curatus autē inquit: O Deus, ego uester sum, & in te primus credēs. Dixit deus: Ego super gentē meam te prae ceteris electum, mea mandata ferentem cōstitui, tuq; munere meo sumpto, quod iam stabulis inscribitur, Deo grates persolue. Continet autem illud omnem gerendorum doctrinam, & castigamen, ac discretionem. Quod tu constanter & firmiter sumpturus, ut tua gens similiter accipiat, intima. Domos incredulorum mihi nostrisq; fallaciter resistentium, tibi monstraturus illos, licet 10 qui omnia miracula uiderint, nostraq; praecepta sapius audierint, nec ipsis nec alij saeculo fidem adhibent, & utraque uia uisa falsam semper proficiuntur: Illos inquam, suaq; negotia penitus confundam, & sibi suorum operum uicem reddam. Moysē quidem absente, sua gens ex annulis suis & torquibus tauri statutam, sonitum quasi stertentis emittentem, sibi fecit. P. Sed cum uiderent eam nil dicere posse, nec uiam rectam edocere, eam suis tractando manibus, se confitentes errasse, dixerunt: Nisi Deus ueniam misericordiamq; fecerit, nos perdendis annumerabimur. Moyses itaque reuersus, multa permotus iracundia, eos ob sui maliciam, Deiq; mandati festinationem post suum discessum increpans, tabulas proiecit, fratremq; suum capillis arripuit. Ille uero respondit: Me debilem ipsi uolentes interficere, ferē uitam abstulerunt. Vnde de me uindictam minime sumas, ne sim ridiculum hostibus, nec me malis hominibus illis admisceas. Moyses hoc audiens, Deum orat, ut sibi fratriq; suo ueniam & misericordiam, cum ipse sit omnium piissimus, praestet. P. Qui taurum adorabant, iram Dei & dedecus huius saeculi merito sustinebunt. Qui peccatis commissis, ad Deum postea poenitendo se conuerterint, ueniam & misericordiam consequentur. Moyses deinceps ira semota, librum & tabulas, uiam & misericordiam timentibus Deum manifestantes, sumens, ad horam sibi mandatam, LXX suorum hominum elegit, quibus pessum 20 datis inquit: O Deus, qui quibus uis rectā, quibus uis malam uiam praebes, nunchos ob suam inscientiam factaq; nefanda condemnans, si tuae subesset uoluntati, prius eos confundisses. Sed tu discrete, licet arcanē, omnia gerens, tu ueniae largitor optime, nobis ueniam & misericordiam praebes, simulq; da huius, saeculiq; futuri bonum, nobis te, non alium adorantibus. Inquit Deus: His bonum, illis uero malum meo praecepto semper accidit. magnamq; misericordiam, omnium capacem, timentibus me, & obedientibus meis mandatis, ac eleemosynarijs praebeto. P. Imitatores nuncijs atque prophetae, legendi scribendiue nescij, cuius nomen atque mentio 30 reperitur in testamento & Euangelio, qui gerenda praecipit, aliaq; prohibet, bona saporiferaq; uestro comestui licita, alia quidem illicita ponit, cogitationes prauas & errores eiicit: Omnes inquam illi credentes, & auxiliantes, atque sublimantes, suisq; mandatis obedientes, & boni sunt, & bonis associabuntur. Vos uiri, ego quidem ad uos uenio, Dei nuncius, regis coeli & terrae, praeter quem non est alius, qui mortificat & uiuificat. In eum, mihiq; suo nuncio, legendi scribendiq; nescio, penitus ipsi suisq; praeceptis subiecti credite, suis praeceptis obedientes, ut boni efficiamini.

*Historia Exo-
di. 32. male red-
dit, ut supra
etiam.*

*Machumet ig-
narus literarū.
Quod alibi
negatur.*

*Inductionē ab-
soluit, ex prius
recitatis simi-
libus inferens,
ipsi legato Dei
credendū esse.*

*Historia Exo
di perperā ad-
ducit, ut supe-
rius.*

*Tabula Iudaica
absurdissima de
sabbatho uio-
lato.*

*Alcoranū qui-
dā partim reci-
piunt, partim
reiciunt.*

*Nubē, siue que
ad montē Sinai
apparuit, siue
que agmen cir-
cūdedit, montē
dicit, ineptiens
more suo.*

*Tēporaria &
ternis bonis
preserentes,
Deiq; uocatio
nē spernētes, ca-
nibus similes.*

ciamini. Quidam autem de gente Moysis, ad ueritatem istam se conuer-
tunt, secundum illam operantes. Nos quidem in terra duodecim gentes
diuisum constituimus. Nos quoque Moysi, cum sua gens aquam peteret,
ut cum uirga petram percuteret, iniunximus: apertiq; sunt fontes duode-
cim, eorum locis notis omnibus. Eos quoque nube proteximus, & manna
simul & coturnices ad comedendum præbuimus. Nunquam illis nocui,
sed ipsi quidem suis animabus nocuerunt. Eisdem item iniunximus, ut uila-
lam quamlibet frequentarent, & quidlibet sibi placitum comederent cum
gratiarum redditione, & ut in portarum ingressu se humiliarent: Sicq; sem-
per peccaminum ueniam tribuēmus, & bonum semper augeremus. Ho- 10
rum uero prauis atque peruersis nostrum præceptum mutantibus, malum
coelitus ob suam maliciam intulimus. Cum quidam in uilla iuxta mare in
sabbatho piscium multitudinem capitibus subleuatis adueniente, quod cæteris
diebus minime cōtigit, nos enim ipsis uicē suorum operum reddidimus, nō
gerenda perpetrabant, ab alijs castigati dixerunt: Quare cæteros castiga-
tis, cum Deus eos confundet, aut graue malum eis superueniet? Respon-
derunt: Nostrum est Dei mandatum commemorare, cum forsan hoc ti-
morem immittet. Eis autem castigamina non curantibus, gerenda docen-
tes saluauimus, cæteros autem pro suis factis damnauimus. Diximus quo-
que uertentibus ad prohibita, ut simiæ perditæ fierent, in hoc sæculo dede- 20
cus & opprobrium, in futuro malum grauissimum accepturæ. Ipsius præ-
cepto, qui est pius ueniæq; dator, gentibus per terras diuisis, quarum quæ-
dam bonæ sunt, quædam autem infra, eis nunc bonum nunc malum exhi-
bendo, ut sic eorum ad fidem esset conuersio, tentauimus eas. Sed primis
peiores succedentes, libri partem sibi, uidelicet in hoc sæculo placita feren-
tem accolunt, residuumq; dimittendo dicunt, Deum inde sibi daturum ue-
niam. Nonne fiduciam & firmitatem à uobis cepi, quod in hoc libro nil
nisi uerū esse diceretis? Cur insensati uiuitis? Alia quidē curia multo melior
habetur, quam libri factoribus, & orantibus, sua persoluendo præmia tri-
buemus. P. Montem super Iudæos nubi similem, cuius ruinam super 30
se pertimebant, ut sic saltim ui legem nostram perciperent, & eam assidue
ad timoris adeptionem legerent, extulimus. Cumq; cepi de filijs A-
dæ eorumq; posteris testes super animas suas, dixi: Nonne ego sum Deus
uester? Dixerunt, Ita: Huiusq; rei testes super animas nostras adsumamus.
Quibus ego: Imò in alio sæculo testes adestote, ubi nō dicatis me nequaquā
huius rei noticiam & intelligentiam uobis intinasse: nec iterum sequendo
patres uestros prius incredulos quærat, Cur ob facta prædecessorum mala
patiamini? Ita quæq; distinguo diligenter, ut ipsi Deū diligentes efficiantur.
Ille, cui prius iniunctio meo mandato deinceps subtraxi sapientiam, malus
effectus, diabolus secutus est. Eum tamen cum sua sapientia ad me subli- 40
mare meæ uoluntati possibile esset. Sed ipse mundanam mansionem magis
diligens, suum amorem amplexus est. Hic quidē talis, cæteri q; meis cōtradi-
centes præceptis, sicq; suis nocentes animabus, cani assimilantur: qui seu ad
ipsum accedas, seu nō, latrare non desinunt. Solus aut ille firmitatē obtinet, cui
Deus rectā uiam prædestinauit. Omnis illinc aberrans, in gehennā ponetur:
quò multitudinem diabolorum, & hominum habentium corda sine discre-
tione,

tione, oculos sine uisu, aures absq[ue] auditu, qui brutis animabus magis erro-
 nei negligentes existūt, mitemus. Illos igitur incredulos, quibus Deus mer-
 cedē p[ro] merito tribuet, dimittētes, cū §. Dei plurima bona sint noīa, ipsum
 cum eis inuocate, sequentes ratione, uicq[ue] doctorem, & secundum illam o-
 peratorem. P. Sic contradicentibus p[re]ceptis nostris, quibus inscijs ma-
 la formosa uideri fecimus, quod omnibus callidior, omnibus arte p[re]ua-
 leo. Nonne perpendunt, scilicet unus ē diabolo socius sortitus sit, utrum
 sim alius quā nuncius uerus. An cōeli terrāq[ue] machinam, omneq[ue] diui-
 num opus non considerant? cum forsan iam suā mortis terminus accessit,
 10 post quem, cui uerbo credent? Cum nemo quem Deus aberrare fecerit,
 uia bonā doctorem inuenire queat, eos in cecitate sua dimittamus. Qua-
 rentibus ā te aduentum horā postremā, dic, illis nōticiam nulli nisi Deo
 comprahensibilem esse, qui in cōelo terrāq[ue] grauis subito pluribus ne-
 scientibus superueniet. Sic enim tu nil nisi Dei uelle bonum siue malum
 tuā animā commendare potens, absconditum agnoscens, multum boni,
 nec quicquam mali adipisceris: cum nil nisi Dei nuncius, suorūq[ue] uerbo-
 rum ad incredulos applicator existas. Adam patre uestro ā Deo creato, &
 ex fœmina ad suum concubitum, in primo coitu mulier concepit, sicq[ue] de-
 incepta grauida multum facta est, ob quod maritus ac mulier Deum depre-
 20 cati dicebant: Si tibi nobis bona p[re]bere placuerit, grates tibi referemus.
 Deo itaque prosperitatem atque bonum eis conferente, eis suorum dono-
 rum participem, unde te Deus liberet, constituerunt. Quomodo Deo so-
 cium atque particeps quicquam, non creans aliquid, sed creatum, nec sibi
 nec inuocantibus ipsum auxiliari potens, opinantur? P. Hi ad rectam uia
 ā uobis aduocati, nullatenus uos sequentur. Aequē namq[ue] proficit eos ad-
 uocare, atque tacere, cum sint sicut & ceteri. Qui si fides uestra uera esset,
 uobis responsa facerent. An habent illi pedes, quibus ambulent? an oculos,
 ut uideant? an aures, ut audiant? Illos itaq[ue] participes inuocando, si uobis sit
 possibile, decipite me, qui soli Deo libri datori, sicut & omnes boni homi-
 30 nes, me cōmendo. Illi uero quos loco dei adoratis & inuocatis, nec sibi nec
 animabus suis prodesse queūt. Ad uiam rectā uocati, prorsus auditu uisūq[ue]
 carent. De decimis & beneficijs sume, & inde secundum morē cōsuetum
 operare. Inscijs te subtrahere semper. Si aliqua fortassis diabolica suggestio
 seu fraus acciderit, te diuina sanctificatiōe p[re]munī, Deo audiente atq[ue] sci-
 ente. Oīs enim deū timens, cū ei quicq[ue] diabolus intulerit, Dei memor est,
 ad bonū se cōuertens. Cū te minime cū uirtutibus uenientē quærāt, cur eas
 nō efficis? dic, te nil nisi mādātū dei imitari. Hæc quidē sunt res manifestæ,
 uiaq[ue] uera, & misericordia timentibus deū. Cū legitur Alchorā, eū cū toto
 corde, deuotaq[ue] mente, ut Deus tibi misericordiā p[re]stet, ausculta, & deū in
 40 aia tua, unaq[ue] uoce mane & uespere, nequaq[ue] horū aliquid negligens, cū hu-
 militate & timore inuoca & adora. Apud ipsum quidē manentes, nullate-
 nus indignantur ipsum inuocare, humiliq[ue] prece exorare.

AZOARA XVIII.

Omnis rerum & orationum quæ Deo debentur excessus, Deo lega-
 toq[ue] suo gratus exstat. Omnes Deum timeant, & uicissim benefa-
 ciant, Deum adorantes: suo legato, si boni fuerint, fidem adhibeant,
 eos imitando, qui lachrymas deum inuocando effundunt. Diuina legendo
 miracula,

Signū quod re-
mittit ad supe-
riora. Sed hæc
bene coherent.

Pertinaces re-
linquendi.

Incerta homi-
nibus dies no-
uissima.

Adæ & Eue
prima proles.

Protoplasti ci-
to idololatæ.

Cōtra idola, ut
Psal. 113. etc.

Decimas per-
cipere, ac bene
uti cōceditur.

Sine miraculis
doctrinæ nudæ
credi postulat.
Alchorā reli-
giosa mēte an-
diendus.

Bona opera.

miracula, suam fidem corroborant, & se prorsus Deo commendant, facientes orationes de bonis uestris sibi datis expendunt. Illi namque ueritati bonoque credentes, ueniam summumque bonum à Deo recepturi, coram ipso gradum excelsum obtinebunt. Postquam te Deus uirtutibus atque uia à domo tua traxit, plurimae gentes ad fidem coactae, in ueritate iam manifesta, ratiocinantes disceptant, ipsae comparabiles, qui ad mortem scientes adducuntur. Cum Dei auxilium in bello. Deus uos expugnaturus ire gentem illam praecipit, nequaquam opinati estis ipsum uobis auxiliaturum. Sed ipse quidem ueritatem sui uerbi confirmat, incredulos à primo ad infimum damnat, ueritatem probat, falsum quidem delet, aut infirmat. Vnde uobis inuocantibus Deum, licet haec incredulis dolorem pareretur, me daturum uobis auxilium, mille angelorum pollicitus sum. Sciendum quidem, Deum, cuius est omnis uis & auxilium atque uindicta, tot hoc fecisse, ut plenum uobis gaudium cordiumque firmamentum infunderet. P. Quoniam uobis Deus somnum ad cordium uestrorum quietem induxit, & aquam, qua loti mundi essetis, ut sic à uerbis diaboli retracta corda uestra pedesque firmaretis, coelitus demisit. Angelis suis ait: Ego uobiscum semper praesens adero: uos autem euntes, illos meos homines firmate, & adiuuate: Incredulorum ceruices atque manus, quorum cordibus ego timorem iniiciam, percutite, quoniam mihi meoque legato non crediderunt. Omnis etenim resistens, me grauem in fine sentiet, ignemque gehennae subibit. 20 Nullus uir bonus incredulos aggrediens, eis terga uertat, nisi causa commodioris adaptationis, & praemunitionis: Sin autem, iram diuinam ignemque perpetuum, malamque uiam incurret. Nullatenus te eadem meis intulisse, uel eos proiecisse praesumas. Ego namque peremi, ego proieci. Constat autem hoc diuinitus factum, ut Deus omnium auditor & cognitor, suorum cordium effectus atque secreta cerneret, qui semper artem atque negotium incredulum infirmat. Si litem atque uictoriam quaritis, ecce iam uestris adest manibus. Sed nos conuerti, uobis est utilis atque melius: Sin autem, licet uestre gentis maior sit numerus, nil prodesse poterit. Quia deus est adiutor bonorum. Viri itaque boni, Dei legatique sui sequaces estote, nusquam ab eis scienter discedentes. P. Confitentes se audisse, cum nihil audirent, imitari nolite. Nullum enim animal coram Deo peius, quam surdus & mutus & indiscretus. Eis tamen auditum praestaret, si boni quicquam illis inesse perperderet. Licet enim bonum audirent, in eo minime perseverarent. Omnis bonus, Deo legatoque suo uocantibus eum, ut uiuificetur, respondeat: Timens Deum, hominis cordisque sui iudicem, ad quem omnium fit reditus. Nullatenus item obliuiscamini suffragium, uindictaeque diuinæ. Vnde grates reddistis, quando pauci debilesque gentes uobis maleficas timebatis. Lites quidem summè timendae, quoniam ipsae non solum malos uendicant, finisque Dei grauis occurreret. Viri boni, nihil Deo, suisque nuncijs, uel sibi uicissim scienter subtrahant. 40 Sciant enim, pecuniam suam atque prolem inuidiam parere. Apud Deum, summarum diuitiarum est summa copia, qui muneribus omnibus abundans, timentibus se peccatorum ueniam atque salutem praebet, qui putantes te capere, aut interficere, aut eijcere suis artibus frustrantur, cum eius artes omnibus praeualeant. P. Cum huiusmodi uiris uerba Dei leguntur, indignanter inquirunt: Iam audiuius, & tale quid nostra uoluntate ducente faceremus. Hec enim sunt antecessorum miracula, praecanturque

Angeli boni uel
tores malorum.

Metu fugiens
in bello gehennae
nam promeretur.

Homo indiscretus,
uel insipientis,
odiosus Deo.

Timens Deum
uitam consequitur.

Bella metueda,
quippe quae
bonos etiam auferunt.

Prohibet fraudes,
ipsamque auariciam.

Contemptores
Alcoran.

canturq; Deum, ut si illa sit sua ueritas, semper eos lapides malumue graue
 pluendo coelitus irruat. Deus autem eis nocere noluit, tum quia tu praesens
 illis intereras, tum ut poenitendo se conuertant. Sed cum ipsi se prauis meri-
 tis indignos agendo, licet insci, a templo Haran se retrahunt, nec uersus tem- *Templi Mecha*
 plum aliam orationem quam sibilationes gestusq; manuum peragunt, cur *id est, Haran.*
 malum Deus eis non ingerit? Malum quidem ab illis perpetratum, ipsi gu-
 stabunt. Increduli uero, suam pecuniam expendentes, ut uiam Dei rectam
 derelinquant, multimodam iacturam sentient. Post substantiae namq; con-
 sumptionem, difficultatem inextricabilem incurrunt, uincientur, & ad ge-
 19 hennam mittentur, ut purgaminis atq; purgatis sit disgregatio. Ipsorum quo-
 que purgaminis perdendorum aliud quasi in gehennam superponetur. Sciant
 tamen increduli, se praeteritorum ueniam accepturos, si se conuerterint. Sin-
 autem, more priorum iam perierunt. Eos semper usquequo ad Deum om- *Armis cogendi*
 nes conuertantur, neq; sit seditio seu lis, expugnate, eorumq; conuersorum *increduli.*
 Deus ipse facta dignoscet. P. Sciant omnes se conuertere nolentes, Deum
 esse dominum nostrum, bonum & uindicem optimum. Sciat item omnis
 in Deum credens omnipotentem, posito super prophetam die coniunctio-
 nis exercituum, quod totius praedae quinta Deo atq; prophetae, & propin- *Quinta praeda*
 quis, ac orphanis, & mendicis, ac pauperibus debetur. Die qua uos citra a- *Deo et prophe*
 20 quam prope, & alius uester exercitus subtus uos, alij quidem ultra longe se- *te, &c. danda.*
 des fortiti eratis, si uobis terminus poneretur, forsitan fallaces uideremini.
 Sed Deus priusquam quid esset, omnia praeuidit. Sciendum quidem illum
 uerum mortuum, illumq; ueraciter uiuum, qui mortem seu uitam testibus
 missis adeptus est, Deo res omnes audiente atq; sciente: quo uos pauca do-
 cente, si multa numerositas uideretur, corda uestra debilia timidaq; fierent.
 Sed ipse omnium cordium secreta dinoscens, sua uoluntate singula mode-
 ratur, qui uestris oculis ceterorum paucitatem, uisibusq; suis uestri minima
 quantitatem, ut suum die illa mandatum compleretur, ad quem omnia re-
 deunt, reputauit. Omnis uir bonus in exercituum congressu firmus fiat, & *Fortitudo in*
 39 Deum inuocando suum increatur auxilium, sequens ipsum, suumq; legatum. *bellis retinenda.*
 Cauendum quidem, ne uobis incidat contrarietas: Haec enim uos debiles
 efficeret, uestrumq; successum minueret. Sed tolerantes & indurati perseue-
 rate. Talibus enim Deus praestat subsidium, Eos item non imitemini, qui do-
 mos suas egrediuntur plus populi fauore, quam deitatis amore. Eorum tamē
 actus diuina sapientia circuit. Diabolus incredulos suos actus sibi formosos *Propter Deum*
 apparere faciens, inquit: Hodie quidem non uincemini, quoniam uobis ego *non propter exi*
 auxiliator adero: sed exercitu uiso, moram fugae non distulit, dicens: * Ego *stimulatione ho-*
 uidens & uobis minime uisum, Deum timeo, cuius finis grauis est, & intol- *minum bellige-*
 lerabilis. Increduli cordisq; prauis deinceps dicentes, nos uestram legem ex- *randum.*
 40 timare meliorem, cognoscant ipsum legi bonae adhaerere, qui se prorsus Deo *Signu istud su-*
 commendat. Angeli quidem illos incredulos faciebus & tergis cedentes, & *perius positu,*
 interficientes dicebant: Malum feruoris ob actus uestros antecedentes, Deo *omnia exēpla-*
 nemini nocente, gustate: sicut illa gens Pharaonis, suiq; praedecessores, no- *ria transposue-*
 stris institutis contradicentes, ob culpas suas proprias, Deo nemini nisi delin- *rant.*
 quenti munus suum auferente, perierunt: Sed Pharaon, suiq; per summersio- *Pharao.*
 nem: quia ceteris animabus coram Deo deteriores sunt increduli, qui prius *Captiui aut oc-*
 datam firmitatem Deum non timendo uariant, In lite captos uel captiua, uel *cidendi aut ser-*
 f perime, *uandi.*

*Victores ne
sint securi.
Dedenites se in
fidem recipien
di sunt.
Sine Dei fauo
re pax nullis
humanis ratio
nibus firmari
potest. Vtinam
hoc proceres
Christiani per
pendant. Ex
Leuit. 26. &
Deut. 28. sum
pta, sed male
aptata.
Captiuos ele
menter tractas
propheta reci
piet premium
amplissimum.
Militare docet.*

perime; uel per hoc sui castigetur posteris, & si timueritis aliquē quid subtra
here, dic illi, hoc Deo displicere. P. Cauendū, ne uos nimia securitate firma
tos, increduli uicti rursus aggrediant. Vosmetipsos igit armis, & bestiis, atq;
pecunijs præmunite. Oēs em uestros in uia Dei sumptus, deus nil diminuēs,
multipliciter reddet. Vobis pacificē se subijcientes, diligēter uobis recōcilia
te, Dei scientis & audientis præcepto, qui tibi tuisq; præsens aderit. Si te fal
lere quæsierint, sine cuius uelle minime pax inter uos oriet, licet oēm terrenā
substantiā propter hoc expenderetis: Tu nuncie, me tui tuorumq; factorum
adiutore, tuis pugnā persuade. Tui namq; uiginti sustinentes & indurantes,
ducentos alios superabunt: & centum uestri, cæterorum mille, quia sunt in
discreti. Deus autem hoc primo propter uestrā debilitatem faciēs, nunc ima
minuit. Si centum enim fueritis, eorum ducentos uincetis, & uos mille, cæte
rorum duo millia Deo præside indurantium sustentamine. Prophetarum
alicui captiuos habere usq; quo terras expugnasset, nondum accidit. Sed uos
hunc mundū, Deus autem sapiēs & incōpræhensibilis alium diligit. Propter
hoc quidē graue malum atq; pœnā pateremini, nisi Dei liber præcedens o
mnia cōplectens subuenisset. Nunc quidē de præda bona comedite, timētes
Deum piissimū, ueniatq; datorē. P. Captiuus in tua manu propheta reten
tis, si Deus bonum inesse tuo cordi cognouerit, tua cogitatione plus atq; ma
ius tibi tribuet, cum sit pius ueniatq; largitor. Si quid uero tibi simulare dissim
ulare uē quæsierint, Deus grauis atq; sapiens uindictā inde recipiet. Ter
rarum expugnatores Dei nomine & illius obsequio, cū pecunia uitæq; sua
semper indurantes, & eorum auxiliatores, sibi mutua societate cōnectunt;
quibus cæteri usq; quo lites ingrediant, nullatenus cōnumerant. Tunc aut il
los uestrum petentes suffragium, nisi tātum cōtra homines uobis foedere pa
cis munitos adiuuate, Deo singulos actus uestros dinoscēte. Increduli quoq;
suiq; factores alternū societatis cōnexum inibunt. Vobis quidē prædicta ne
gligentibus, lis uastatioq; multa terrā occupabūt. Boni expugnatores, & ob
Dei gratiā indurantes, eos quoq; recipientes & adiuuantes corā Deo cōstan
tes, & boni ueniam plenam adipiscuntur. Illi quoq; boni, qui postea pugna
ces effecti, uobiscum passiones sustinuerunt, dilecti simul & electi, cum libro
Dei singula scientis & audientis, uobis annumerantur.

AZOARA XIX.

*Contra finiti
mos bella ge
renda.*

*Persequendi
sunt armis in
creduli. O pro
pheta immemo
rē, qui aliquo
ties dixit, per
tinaces iudicio
diuino relin
quendos esse.*

HAec epistola est Dei legatī sui illis incredulis missa: cū quibus termi
nū posuistis. Libere per quatuor menses quouis terrarum pergite, scia
entes uos Deo cūctorū incredulorū cōfutori, minime nocere posse. Die qui
dē peregrinatiōis in mēse gētibus Deū suūq; legatū prædicate, dicētes, quod
Deus se suūq; legatū ab incredulis liberauit. Cōverti quidē, uobis esset me
lius: Sin aut, Deo minime nocere potestis, qui uobis malū grauissimū inge
rit, illis exceptis, qui pacem firmatā tenuerint, nec in uiros nostræ legis surre
xerint. Illi namq; in termino statuto cōuersi, cum Deus timentes diligit, col
ligendi sunt. Conuerti nolentes, ubicunq; repertos, mensibus Harā peractis
sumite, & interficite, omnibus uis insidiantes illis. Si uestrā legē sequi, & o
rare, ac decimas dare uobiscū uoluerint, dimittendi sunt: quia Deus pius &
misericors ueniam illis tribuet. Eorum quilibet ad te ueniente humiliter, dili
genter collige, ut sic cū sit uelut animalia bruta, uerba Dei audient, quæ for
san eorū corda penetrabunt. Qualiter firmi cōstantesq; cōtra Deum lega
tosq;

tosque suos, nisi qui uobis templum Harā fiduciā pignus posuerint, aut aliud
 quid reperiuntur? Quamdiu tamen apud uos sua perseverauerit iustitia, ius *Fides seruanda.*
 apud eos mutare nolitis, Deo timentes diligente. Et si eos uobis super appa-
 rere contigerit, aliud ore, aliud corde tenētes, cum eorum pars sit plurima in-
 credula, Dei praecepta pro minimo uendiderunt, & sic aberrando malū ope-
 rati sunt. P. His cū nullius sint substantiā, sed gratia uos hostilitatis maximā
 nemo bonus credat, nisi prius cōuersis & oratoribus & beneficiis factis. Tūc
 enim in lege nostri fratres existunt, quod sapiens quiuīs discrete perpendit, *Profelyti.*
 Post iuramentum se uertentes, & in lege uestra malū aliquod dicentes, cū eo-
 rum sacramentū ante conuersionē nihil sit, expugnat. Cum illis qui nunciū
 ē loco suo eicere uoluerūt, nobis tamē prius eiectis, cur bellum nō initis? An
 eos timetis? Deus quidē omnibus credētibus plus timendus. Eos expugna-
 re nō differatis, cū Deus malum atq; dedecus eis per manus uestras sit illa-
 turus, uobisque ueniā atq; uictoriā, uestrorumq; cordium molestiā eis ac-
 cumulabit. Nec ante fortitudinis & audaciā uestrorum cordiū noticiā ces-
 sabit; nec ipsi rursus parti Dei omnia sua facta sibi reuelaturi, suiq; legati, cae-
 terorumue bonorum nil eorum cuiq; celatē gerentium assentiāt. Increduli,
 quorum animae testes sunt erroris & prauitatis suę sectae, quorū scilicet actus *Increduli à tē-
plo Mechā
excludantur.*
 hic nihil sunt, saeculoq; futuro mansio focus, templum Haram adire minime
 digni sunt; nec etiam aliquis, nisi qui in Deum credidit, nullum aliū timens,
 dieiq; futurā fidem adhibuerit, & eleemosynas ac orationes fecerit. Hic
 namq; recto proficiscens itinere, Deo dignus est. Nullus extimet peregrinā-
 tes ad templum Haram, & ibi potantes aquam, aequales existere bonis ex- *Milites boni
præcellūt ade-
unt Mechā.*
 pugnatoribus, aliū Deum expectantibus, & in Deum credentibus, qui ma-
 los homines in uia bonam non dirigit. P. Expugnatores etenim tolerantes
 ardua, pecuniāq; suam pro Dei nomine cōsumentes, plenum gaudiū ha-
 bituri corā Deo gradum altiore obtinebunt, & prēmio maximo per eūq;
 donabuntur. Nullus uestri filiis suis, suis fratribus, nisi suae legis fuerint, cōfi-
 dat. Sin autē, malis annumerabitur. Si patres uestros, aut filios, aut fratres, &
 30 mulieres, gentēq; uestrā atq; substantiam acquisitā, & mercaturā, cuius sum-
 ptū pertimescitis, & aedificia pulchra, plusq; Deum, suūq; legatū, et expeditio-
 num effectus propter Deū diligitis, indurate, usq; quo Deus illos malos ab-
 horrens suum mandatū afferat. In multis aut locis, & maxime in die Heuna-
 mi, qua uestra multitudo uobis placens minime uobis profuit: quin fugā ter-
 ra spaciōsa se uobis abbreviante iniretis, Deus uobis suffragiū praestitit: tūq;
 uobis stationariā mansionē figens, cum exercitibus nō uilis à uobis, malum
 incredulis intulit. Hic em̄ exegit suum meritū, deinceps Deus cui uult, cōdo-
 nans uobis inde ueniā praeuit. Viri boni, qui legē uestram nō sequuntur, *Illoti nō admit-
tuntur ad tem-
plum.*
 scilicet illoti, post hunc annū ad templum Harā nō accedāt. Et si paupertatē
 40 & inopiā ob hoc timueritis, Deus ditissimus & sapientissimus uobis de sua
 pecunia largiet. Nō credentes in deum, dieiq; futurā, & nō facientes Harā,
 qui suo legato Deus Harā cōstituit, & nō recte litigantes uelut ceterarū legū
 homines, usq; quo uestri tributarij subiectiq; fiant, expugnat. P. Iudaeos, di-
 centes Ozair esse filiū Dei; Christianos uero, Iesum, quorum uerba prae-
 cessorum nugis assimilant, cōfundat deus: qui etiā suos sacerdotes atq; pon- *Christianos ta-
xat, quod le-
sum pro filio
Dei colāt, &
pōtiffices pro
suis dñis et Dei
loco uenerētur.*
 tiffices, Iesumq; Mariā filiū sibi dominos loco Dei sumentes, uenerant: cum
 ipsis praeceptū sit, non nisi Deum unū adorare: Ipsi quidē Dei lucem ore suo
 nituntur

nituntur extinguere: sed ipsis nolentibus, lucis suæ cōplementū efficiet. Sicut itaq; nuncium cum uia recta legeq; bona misit, ut ipsam manifestet, & super omnes leges extollat, licet ceteri nolint atq; resistant. P. Sacerdotes atq; pōtiffices substantias hominū gratis comedentes, nō rectam uia proficiscendo, uos uiri boni improbate. Omnis thesaurizans aurū & argentū, nec expensdēs in Dei nomine, malū grauissimū sortietur, ipsiusq; die futuro, uenientis ad gehennā, frons & latera, dorsum & nares inde cōburentur, effectūq; thesauri malum ipse reperiet. Cum in libro Dei, die qua cōelum & terrā cōdidit, sit totus mensium numerus XII, eorum quatuor hac lege data super Harā, in quibus nihil animabus uestris nociuū agatis, omnes incredulos, uelut ipsi 10 uos omnes, expugnatē, scientes deum timētibus auxiliari. Nulla fides est incredulorū, sed error maximus, cū omnium rerū harā numero apud Deum determinato, ipsi hale quod deus harā, & ecōtra, & quod hoc anno harā alio hale, & cōtra cōstituunt: quos suis factis sibi uisu pulchris, per uia rectā Deus minime dirigit. Vos uiri boni, cum uobis iniungitur iter Dei, cur recusatis, hoc saeculum plus quā aliud diligentes, cum suæ res ad rerum aliis cōparationem nihil sint: Ire nolentibus, Deus summam poenā inferet, alios eorū locis altiscens, cui nemo nocere potest, cū ipse sit omnipotens. P. Licet uestro domo docet. fidentē auxiliū, Deus minime suū subtrahit subsidū: Qui tūc adiutor adfuit, quādo in cauernā ob persecutores solus uno comitatus intrauit, socioq; 20 suo dixit: Nil timeas. Deus enim nobiscū est, qui cordibus eorum quietē induxit, & cū exercitibus occultis uos adiuuans, suū uerbum super eorū uerba sublimauit, cū ipse sit altissimus et sapiens. Leues igit atq; graues in litibus cū substantia uestra, uitaq; pro amore dei, quasi sopitis, uobis nihil est melius, indurate. Sunt quidā suarum animarū perditores, Deo teste mendaces, qui si locus sterilis & cōmodus, uiaq; breuis & leuis esset, te sequerent. Sed cum sit difficilis atq; longinqua, per deū iurant se minime posse uobiscū exire. Quid de suo dixisti exitu, ubi ueniā meruit, quod ueritatē mendaciūue loquentiū apparere uoluisti, uiris bonis nequaq; hārentibus, sed firmissime credētibus in Deum, dieiq; futurā, & similiter hominibus contrariis illis, se ad litē ituros 30 cū substantia uitaq; sua pollicentibus, cum illi suū persoluant pollicitū, hi saltem necessaria prāuiderent, se premuniendo, si uox sua cordi cōsonaret. Sed Deus timentes discernens, & horū iter abhorrēs, cū nil nisi maliciā cordiū & pusillanimitatem profecti uobis auerēt, cōmorantibus in domo eos manere uoluit. Illis uestrū malum atq; seditionē affectantibus, nostraq; mandata usquequo manifesta ueritas illis nō diligentibus apparuerit, uariantibus, quidā uobiscum uiuentes, quos Deus agnoscit, obediunt. Eorum quidā sanius intelligentes exorant, ut eis qualibet non uoluptuosa nec illicita prācipias, eo quod huiusmodi uiros sibi gehenna uendicat. P. Si profectis expugnatum successus cōmodus occurrit, mali domo relictū molestia grauantur. 40 Ipsi uero uictis, uel nil lucratis, sed sibi bene prouidisse, quod nō ibant, ostentant, maximeq; gaudent illis inani manu redeuntibus: huiusmodi uiris manifesta, neminē quid habiturū, nisi quod sibi prāscripsit dominus Deus noster: cuius tutelae nos, sicut omnes credentes atq; boni, cōmendamur. Sciendum quidē, uestrā nobiscum morā esse causam uestri boni, uestrā uero nobiscū esse, ut malū recipiatis, uel ipso deo dante, uel per manus uestras: Vnde si uos stetis & nos, omnis sumptus noster siue spōtaneus siue coactus, à Deo minime,

minime, quia mali estis, colligetur. Quippe nec in Deum, nec legato suo crediderunt, nec orationes corde puro, nec sumptus nisi contra uelle suum effecerunt. P. Horum neque proles neque substantia tibi placeat, cum Deus nolit eas alius quam mali causas & effectus in hoc mundo existere: & eos ite uita priuabit, ipsis incredulis. Qui licet iurando per deum se uestros perhibent, non sunt nisi gens a nobis & a uero disgregata, sed munimina seu cauerna uel causa, quo fugerent, illis paterent, cito recedentes retrambuli fierent. Eorum quibusdam a te petentibus aliquid de decimis et beneficijs, si datur, est eis placidum: Sin autem, conquerentes & irati recedunt. Sed si Dei legatibus sui munus bonum esse faterentur, dicerent: O deus, tu legatusque tuus nobis pro uelle nostro munera facietis, qui te precamur & adoramus. P. Eleemosynae quidem, & beneficia pauperum, & miserorum petentium, & in Dei nomine redimendorum, ac peregrinantium inopum, secundum dei preceptum omnium sapientissimi. De propheta male loquentes, & dicentes se non dixisse, graui malo prement. Et licet uos coniurando, ut uestrum amore habere queant, se uelle simulent, tamen Dei nunciusque sui dilectionem atque fidem habere melius esset. Omnis deo molestia & odium inferes, ignem gehennae passurus, decus magnum subibit. Cauendum incredulis, ne sibi superueniant azoarae, quae sibi cordis sui secreta notificat. Irrident tamen, quod Deus ab illis seruata pandet: qui percussati, se deliberando dubitare fatent. An de deo suoque propheta ridiculum agunt? Quid uobis incredulis factis, post credulitatem prodest excusatio: Licet enim quibusdam uestrorum Deus ueniam largiatur, ceteris tamen, uidelicet incredulis, malum inferet. P. Resistentes atque perturbatores, & insurgentes uiri, seu mulieres, hi uel illi prohibenda praecipientes, & econuerso, suarumque manuum constructores, Deum obliti, a deo minime commemorant ob maliciam suam. His & huiusmodi similibus incredulis, ignem gehennae perpetuam mansionem deus tribuet: quos ipse perpetuo confundet. Praedecessores uestros uobis maiores, & fortiores, atque ditiores, plurimumque filiorum patres, sua negotia pro uelle suo sicut & uos perficientes, & dicendo dubitantes imitari nolitis. Hic etenim sua perdiderunt opera, saeculo futuro perdendis associandi. P. A praedecessoribus suis, Noe scilicet, et Baath, et Themuth, et Abraham, suisque factoribus, & a gente Madian et Almutesichech, Dei mandatum cum uirtutibus atque miraculis allatum est illis, qui sibi nocuerunt, Deo neminem laedente. Bonorum quidem illorum, uirorum seu mulierum, alij credentes alijs res scitas iniungunt, non agenda quidem interdiciunt, orationes ac eleemosynas faciunt, deum atque prophetam exaudiunt, & sic a Deo sapientissimo ueniam promerentur, paradisum aquis amoenam, & in Gedenam perpetuam mansionem, amoremque Dei maximum, quo nihil est maius, suscepturi. O propheta, incredulos & insurgentes aggredere, illis manifestans, quod ad gehennam uiamque malam proficiant, qui post uerbum incredulorum a se dictum, fidemque suam derelictam, se non dixisse iurando, Deum testem uocant. Velle tamen suum nequaquam ad actum perduxerunt, nec aliud quam quod deus suusque legatus eos a sua uoluntate repulerunt, adepti sunt. Si redierint, commendabile est. Sin autem, graue malum in hoc, saeculoque futuro, absque repertu tutoris atque uindictis sui in terra patientur. Eorum quidam hac utuntur ratione: O deus, si nobis tuam uoluntatem dederis, inde deinceps beneficiaque, boni efficiemur. Deo quidem illis postulata praebente, errori consentiendo, nil dare uoluerunt. Vnde deus eis finem contrarietatis cor-

Noli emulari
in malignatib.

Leues, qui suum
comodum semper
spectant.

Eleemosynae
sunt congruae
precepto Dei,
etc.

Detrectantes
propheta Machumet, luent
paenam.

Offensa Dei gehennam meretur.

Prophetarum contra
temptores puni-
ti a Deo.

Ed est locus para-
disi, in Genesi.

diū, et anxietatē, ut sic saltim ad eum conuerterent, immisit, eo quod sua Deo placita nō soluendo, mendaces reperti sunt. Nōne sciunt, Deum omnium oc-
 cultorum cognitorē, eque suorum arcana cordium & uoce prolata percipere?
 Derisores bonorum in elemosynis, quas facere nitunt, & nil nisi per laborem
 suū habentiū Deus iridebit, grauiusq; malis affliget. P. Resistētibus Deo,
 atq; suo legato, & sic ingratīs deo, siue tu cōdones, licet etiā septuagies, siue
 nō, Deus nequaquā ueniam faciet. Successores uicarij q; prophetae, quiete gau-
 dentes, pugnatū ire nolunt cū substantia uitaeq; sua propter Deum, persua-
 dentes ne quis tempore feruente pugnatū eat. Sed notandū sapienti cuili-
 bet, ignem gehennae calidiorē existere. Nunc aliquantisper rident: sed multē
 querimoniae cum lachrymis ob actus antecedentes sequentur. Quāquam
 Deus ad aliquā istarum gentiū accesserit, sicq; tecum ire pugnatū illa deside-
 rat, dic ei, quoniā primō domo manere maluisti, nunc quoq; cū aduersis atq;
 contrarijs perendina, nuncq; mecū profectura, nec hostes expugnatura. Nec
 ego super uestri quenq; orationes fundam, nec ad ipsius mortui foueā acce-
 dam, tum ob hoc quod Deo legatoq; suo contradixerunt, tum quoniā incre-
 duli mortui sunt. Huiusmodi uirorū neq; substantia, neq; proles tibi placita
 sit, quos sibi Deus tantū malorum materiā esse querit, animasq; suas ipsis in-
 credulis extrahet. Cū azoaram persuadentē, ut in Deum credant, & cum suo
 legato pugnatū proficiscantur, inijcis, eorū primates inquirunt, Bonū est, ut
 nos perendinantibus remanere dimittas. Eorū itaq; cum illis cōtrarijs cōmo-
 rari cupientium corda, licet illis nescijs, sigillata sunt. Prophetae uero, suisq; fa-
 ctibus pugnatū profectis, cū sua uita substantiaq; deus semper sua negotia
 sublimaturus, paradisi mansionē perpetuā, quod praeteris est lucrū maxi-
 mum, tribuet. P. Deo quidē suoq; legato rebelles, domiq; morantes, nisi de-
 biles uel infirmi, uel nō habentes necessaria, tales enim absq; reatu sunt, si so-
 lum bona uoluntate Dei suiq; legati praecepta corroborent, praedicta non a-
 gendo, graue malū patientur. Arabum namq; plures, ceteriq; similiter ad te
 uenientes, nequaquā uictū ceteraq; necessaria à te quaesita, ut te comitarentur,
 recipientes, minime dānandi sunt, cū ob supremam inopiā lachrymādo re-
 uersi sunt. P. Illi tandem rei sunt, qui nulla debilitate, seu morbo, uel inopia
 pressi, cum aduersis cōmorantur: quorū corda licet ipsis nescijs Deus sigillat.
 Illis corā te redeunte se excusantibus dic: uobis nequaquā ob aliq; excusationē
 credā ulterius: quia iā Dei facta uestra uisuri, suiq; legati praeceptū audistis, ad
 deum adhuc redituri, qui oēs actus uestros occultos propalabit. Quidā eorū
 tui praesentis discessum per deū cōiurando postulanti: & tu, cū nihil nisi malū
 sint, gehennā ob sua merita recepturi, discede. Eorū quibusdā ueniā petenti-
 bus, & obsecrantibus, minime da ueniā: Quia licet tu dones, Deus minime
 dabit. Arabes priores increduli sunt, & expugnatores pessimi, dei praecepta
 sapientissimi suo legato superne posita prorsus ignorantes. Eorū quidā suos
 sumptus pro tributo cōnumerantes, uobis malū inferre nituntur: sed illud in
 eos redundabit. Eorū uero quidā deum inuocantes, iudicijq; diē expectan-
 tes, Deo legatoq; suo appropinquationē sua beneficia fore credētes, minime
 fallunt. His etenim deus ueniā, suiq; dilectionē tribuet. P. In litibus praeu-
 tibus & primis, cordeq; beniuolo sibi suffragantibus, Deus integrā peccami-
 num ueniā daturus, paradysum riuīs amoenā, quod maximū est lucrū, tribu-
 et. Arabū autē & Meduenciū quibusdā, qui iam te nescio, tibi litē & seditionē
 machinantur,

Etia si Machu
 met ueniā deli-
 ctorū donet, nō
 tamē statim ex
 Deus.
 Intētata gehēn-
 na instigat ad
 bellum.

Pro mortuis
 orationes.
 Bonū notabile
 pro uigilijs &
 exequijs, &c.

Quis immunis
 à militia.

Arabes.

Militantes, &
 qui eos iuuant,
 gratiā pecca-
 torum prome-
 rentur.

machinant, bis nocebo, & ad ignē diuertā. Sunt & alij sua cōfidentes peccata, sicq; bona malis cōmīscētes, quibus forsan deus ueniā largitor ignoscet. Eleemosynas de sua substātia suscipe, & eos emenda, bonūq; suū multiplica, Deū pro ipsis inuocando, ut ipse cūcta sciens & audiens eorū cordibus quietē inducat. Deus em̄ suae gentis poenitentia benigne colligit, & eleemosynas ac beneficia suscipit, qui est misericors, ueniāq; dator. Mala igit derelinq; uentes benefacite, ad cognitorē & reuelatorē secretorū redituri: qui, suosq; legatus, uiriq; boni uestra uidebunt opera. Sunt item alij spē in Deo ponentes, quibus aut ipse malū faciet, aut ignoscet. Templo ob malū & incredulitatem, bonorūq; diuisionem ab illis cōstructo, quos corā inuocantibus deum, suoq; legato prius se nō nisi bonū facere uelle iurantes, Dei testimoniū mendaces cōprobat, nunq; assurgas. Melius em̄ est orationes fundere in templo timore Dei fundato, ubi se lauare uolentes cōmorantur, Deo mundiciā uolente. Quod em̄ melius est templū, dei gratia fundatum, an illud, quod super prēcipitium cōuexū & cōcauum aedificatū, sua ruina secū suos in ignē gehennae deuergit, quō Deus solū malos demittit? P. Eorū cordibus, qui templū intentione tali fundauerunt, nō aberit malū atq; cōtrarietas, nisi suis animis prorsum immutatis. Bonis dei nomine belligerantibus, Deus paradīsum tribuit, precitū pro suis animabus atq; substantijs, siue perempti, seu pemptores existant. De dei quidem pollicito nemini dubitandum, quod testamento, & Euangelio, & Alfurcan cōfirmatur. Sit itaq; uobis pro uestris operibus summum solatiū, quod deo uestras animas, substantiaq; totā uendidistis, cū aliunde tātum lucrū nequaq; accidat. A malo diuertentes, & orantes assidue, gratiasq; reddentes, & se humiliantes, genuaq; flectentes, & prācipientes gerenda prohibendaq; cōtraria, tandem oēs obseruatores diuinorū praeceptorum plenū gaudium atq; perpetuū sortient. Nemo propheta, nec uir bonus pro illis deprecetur incredulis, quos malos igniq; deputandos esse dinoscit, licet sibi sint illi sanguinei, siue propinqui. Abrahā uir bonus, assiduus orator, nequaquam iracundus, licet patri suo prius propter spem habitam cōsentiens ueniam faceret, tamē deinceps percipiens ipsum deitatis hostem existere, manum suam penitus retraxit. Deus homines post adeptionem fidei non errare permittit, priusquam eos quid timere debeant, ipse doceat. Omnia sciens, cōelum & terram regens, uiuificans atq; mortificans, qui non alius est tutor uindexq; noster, idemq; pius, ueniāq; largitor, suosq; legatus, expugnatoribus, & suis in hora necessitatis auxiliatoribus, iam suis debilitatis cordibus, ignoscunt. Idem quoque piissimus tribus uiris usquequo sub ipsisterae capacitas angusta, animaq; suae breues sibi uidebantur, & se non aliās ire posse, quā ad Deum solum perpendebant, fugientibus ueniam, ut redirent, largitus est. Ipsum igitur omnes boni timete, & ueridicis perseueranter obedite. P. Nec Arabes, nec Medenenses euitare poterant, quincum legato pergerent, & pro suis animabus orarent. Nec enim sitim, seu laborem, aliquodue malū pro Dei gratia, uel exuuiā ab hostibus sibi uendicāt, nec sumptū breuem seu magnū faciunt, nec aquas abducunt, nec transiū ad incredulorū molestiā atq; malū transcendunt, nisi quos Deus bonorum operum prēmii omnibus plenē largiturus, bonis operibus adscribit. Oēs tamē adesse nec opportunum nec necesse fuerat: sed singularum gentium alios quos abesse, qui iuris ministri legi prouiderent, & credentibus quid gerendū

Confitentibus
peccata spē ue-
niā aliquam
aperit.

Atqui Esaiās
dicit, qui sperat
in eo, non con-
fundetur. & c.
Tēplū Mechie
commendat.

Dei nomine mi-
litantibus am-
plissimum prae-
mium pollice-
tur, ut solet.

Alcorā Euan-
gelio et ueteri
scripturae e-
quat.

Pro incredulis
non orandum.

Abrahā patrē
idololatrā de-
seruit.

Legum periti-

*Vis Alcorani,
que Dei uerbo
sincero debe-
tur. Blasphē-
mat igitur pro
more suo.*

*Laudum suarū
præco libera-
liſſimus.*

*Deo motū lo-
calem tribuit.
Deus ultimus
finis, et summū
bonum.*

*Longanimus
Deus.*

*Cōtradicentes
Alcorano.*

dum esset, intimarēt. Incredulos in uestri directo cōstitutos, uos uiri boni sci-
entes Deū se timentibus auxiliaturū, sic expugnatē fortiter, ut uestrā sentiant
audaciam. Sunt quidam, qui azoara posita quærunt, Cuius fidem nostrū au-
gmētāt. Hic autem corroboret, credentibus quidem plenum habituris gau-
dium fidem confirmat, & augmentat: Incredulorum quidem uarijꝑ cordis
malo malum accumulāt, unde sua peribunt incredulitate. Nōne patet, eos
singulis annis deteriorari, cū semel aut bis credentes, & item increduli, nec se
cōuertunt, nec sui memores existunt. Hi quidem azoara sumpta, se inuicem
cuicunq; respicientes quærūt, an eos quis uideat: deinceps corda sua Dei dis-
strahunt obsequio, qui sunt indiscreti. Nūciū de uobismetipsis immutabilis 10
& cōstans uobis datus est, quem cum sit boni pījꝑ cordis, incredulitas uestra
turbat, atq; molestat, ut bonorū fides atq; dilectio latificat. Sed si nullatenus
credere, fideq; perseverare uoluerint, in Deo, præter quem non est alius, im-
mensi cœli domino, te cōmenda.

AZOARA XX.

HAec huius libri sapientis doctoris mirabilia, cunctis hominibus admi-
randa, quibus hominē de semetipsis afferentem illa, & monstrantē de-
us maximum præmiū bene gerentibus, incredulis pœnas daturus, misit: in-
creduli manifestas incantationes esse dixerunt. Sed ipsi quidem nec oratorē
sibi, nec tutorem inuenient, nisi nutu consilioq; Dei, qui est dominus noster,
cœlum & terrā sex diebus creans, & postea cœlos ascendens, rerum omnīū 20
deliberator. Hunc itaq; dñm nostrū, ad illū redituri, summus etem terminus
est ueracissimus, si memores estis, aduocate, Qui creator oīm, ad se post mor-
tem reuocabit oēs, ut bonis & credentibus rectū & æquū, incredulis ignem
malūq; graue largiat. Idē etiam solī lumen, lunæq; claritatē, & mansiones, ad
annorū ceterorūq; spaciōrū numerū ueritatis tantū noscendæ causa tribuit,
& diei noctisq; uicissitudinē res sapientibus discernit, omnibusq; sibi timen-
tibus miranda in cœlo terraq; cōposuit. Horum nostrorumq; præceptorū ne-
gligentes, igni ob suos actus insidebunt. Sperantes autē se redituros ad nos,
hoc sæculū alij postponentes, sicq; fidē adepti benefacientes, in paradiso per-
seuerabunt. Hi quidē tales Deum inuocant, et sese mutuo demū salutant, in- 30
uocationisq; sine Deo totius mundi dño grates soluunt. P. Si deus adeo fe-
stinus atq; pronus in malum hominū existeret, quā in bonū, iam eorū ac-
cessisset terminus. Vnde nō habentes spē redeūdi ad nos, in errore suo quasi
cæcos errare patimur: qui malo cōtingente secundū ipsum sui status modū,
scilicet iacendo, seu stando, sedendo uē Deū quantocius adiutorē inuocant:
Quo demente malū, quasi nunq; inuocassent Deū, redeunt. Ita sua facta sibi
uifa pulchra fecimus: plures generationes præteritas, quia legatis nostris uir-
tutē afferentibus minime crediderant, & malefecerāt, ex merito suo prorsus
deleuimus. Quorū uos iam uicarios, usq; quo facta uestra uideamus, cōstitui-
mus. Cū eis uirtutes manifestas Dei lego, ad deū nullū sperātes reditū inqui- 40
unt, Aliū Alchorā nobis a porta, uel istū uaria. Quibus me id minime facturū
respōdeo, tum ob diuinorū præceptorū obseruationē, tū ob malorū die ma-
gna timorē. Notandū item, me longo tēpore prius inter uos cōmorantē, nul-
latenus uos cum eo uisitare, nisi diuina uoluntas cōpelleret. An nos error &
inscitia uexant? Quis enim peior imponente Deo mendacium, aut suis con-
tradicante præceptis? Cum huiusmodi uiris nullum bonū Deus dirigat. An
uos increduli, et inuocantes loco dei putantes ipsum pro uobis precaturum,
quod

quod utriusq; boni maliq; uidelicet inefficax reperitur, Deū agnoscere, nec
 cœlo nec terra scitum cogitatis? Ab his quidem suis dictis deus me liberauit,
 cum gens prius una, ita nunc uarietur, nisi propter Dei uerbum præscriptū
 de sua cōtrouersia liteq; fieret iudiciū, inquit, si diuina sibi præcepta nō
 adscripsisset: Deus est omnīū occultorū cognitor: expectetis igit. & ego. P.
 Homīnibus post mali passionē bono rehilaratis, artē atq; dolū in uestris præ-
 ceptis facere nitentibus, dic, Deum callidiorē, & prouectiorē esse, qui suis le-
 gatis omnes uestras machinas atq; dolos agnoscit. Ille uobis transitū terrarū
 & animum præstās, usq; quo oēs in una nauī coadunauit, uentum prosperū
 10 gaudij datorē primo cōtulit, deinceps uento peruerso superueniente, & un-
 das circūquaq; coagitate, illi timentes hoc obsidionē esse, Deum legis bonū
 adiutorem inuocando dixerunt: Si nos ab hoc malo liberaueris, ulterius tibi
 subiecti gratias reddemus. Sed illi en liberati, terrāq; positi, malū fallaciter &
 iniuste perpetrāt, sibi met solis hoc agendo noxi: quibus ad me suo facto re-
 ditur, oēs suos actus reuelabo. Nōne perpendunt paucitatē atq; breuitatem
 huius mūdā substatia: Hęc nāq; uita campo cōparatur, qui per aquā cœ-
 litus missam se suo foetui cōmiserit, ut uiciū humanū atq; feralē educat,
 floribus & fructu decorat: hominibus me tūc pœnitentē esse fatentibus, de-
 inceps nostra uoluntate die noctuue ducente, ad stipulā reducit, priori for-
 20 mæ ualde dissimilem. Me res ita discernentē sapientē exaudiet Deus, ad uia
 salutis uocans, & electis uia rectā notificās. Beneficientibus tribuet bonū, &
 supra quorū faciebus nūq; inerit pallor seu molestia, eruntq; paradisi domi-
 natores perseueranter: Peccatores autem æquum sibi simileq; præmiū susce-
 pturi, dedecore præmundi, nullū tutorē seu saluatorē habituri, uelamē quasi
 noctem nigrā, faciebus suis apponent. Et si sine termino ignis ministri mane-
 bunt, die cōgregationis omnium, corā me dicturo incredulis, uobis uestrisq;
 participibus, etiā uos nullatenus adorassē me perhibentibus, postulabitis dei
 testimonium, inter nos et uos sufficiens adsit, nos ob incredulitatem uestram
 negligentes extitisse: tuncq; se ad Deum suū ueritatis dominū conuertentes,
 30 prius deserēt uerbum suū, cum omnis anima præmissorū mercedē accipiet.
 P. Datores tamē uictus in cœlo & terra, oculorum & aurium iudicem, uitæ
 mortisq; largitorem, omniumq; rerū prouisorē, Deum esse testantur. Cur
 igitur nō timent eum? Hic est Deus suus, dominus uerax: Et ueritatem de-
 serens, nil præter errorem atq; iacturā sequitur. Cur conuerti negligitis? Dei
 quidem uerax est uerbum, quod incredulos nūq; conuertendos affirmat.
 Est ne quis uestrorū participū homines creans, & ad se reducēs? Deus quidē
 erat, & ad se reditū præstat. An est eorū quis, qui rectam uia instruat? Deus
 quidem eas edocet, quē imitari melius est, quā ignorantē, usq; quo doceat.
 Cur hic sic esse nō discernitis? Sed horū plurima pars ambiguitatibus & opi-
 40 nionibus, quæ ueritati collatæ nihil sunt, abducit, Deo sua facta dinoscente:
 cuius nutu pceptoq; solius, hic Alcorā oīs falsitatis expers, quoniā est Dei do-
 mini mundi, cōstituit. Dicentibus eū esse figmentū, dic, ut saltem unā azoarā
 harum alicui cōsimilem, quolibet adiutore nisi solo Deo suffulti, efficiāt: ut
 sic an ueridici sint, appareat. Plures quidē contradicunt, eo quod noticiam
 eius se minime posse cōprehendere fatentur. Quid si sua qualis est explana-
 tio sibi mitteretur? Antecessorum uestrorū similiter cōtradicientiū, qui finis,
 perspicite. Eorū tamen quidā illi credūt, quidā minime, Deo singulos discer-
 nente,

Gratulatur sibi
 quod Deus ip-
 sum liberauerit
 à Christianorū
 opinionib. dissi-
 dentibus.
 Allegoriā na-
 uigij suæ sectæ
 accommodat.

Parabola hu-
 manarū rerum
 non infusa.

Dei attributa
 quadā. Argu-
 mentatur non
 futiliter cōtra
 fictitios deos.

Cōtraria sepi-
 us dicit, nempe
 quod incredu-
 lis pœnitentibus
 salus obtingat.

Alcorā carere
 mēdacio, quod
 facilius est pro-
 nūciare, quā
 probare.

Alcorani diffi-
 cultas intelli-
 gendi.

Tardis ad cre-
dendū subinde
mittit libellū
repudiij, doctri-
ne sue diffidēs.
Resipit here-
sim, quæ tempo-
ribus Origenis
peruaserat Ara-
biā, animas in-
terire cū corpo-
ribus: utraque
uero restituen-
da nouissimo
dic.

nente, Contradicientibus dicito, ut sibi sua sint negotia, tibiq; tua, ipsiq; à tuis
factis, & tu à suis liber. Te quibusdam eorum auscultantibus, es ne potens,
ut illi surdi, cum sint indiscreti, tuam uocem intelligant? Eorum quidam ad
te respiciunt. Tū ne cæcos uiam rectam docebis? Deus ipse nemini facit in-
iuriam: sed homo ipsemet sibi efficit. Die resurrectionis opinabuntur sin-
guli, se non plus quàm per unius horæ spacium iacuisse: & ad inuicem se
cognoscentibiq; summam iacturam sentient, qui erronei congregationi co-
ram Deo contradicebant. Eorum quæ dicemus, te partem docebimus, aut
mori faciemus, & ad nos facto reditu cuiusq; gentis, suus nuncius sibi mis-
sus ueracissimus iudex nemini faciens iniuriam aderit, Deo omnium ope-
rum assidente teste. Quærentibus illius horæ noticiam, ad tuæ ueritatis pro-
bationē respondet: animæ meę bonum seu malum nequaquā iudico, nisi quod
Deus discernens tribuit. Cuiq; gentium terminus suus conscriptus est, quē
præcedere uel subsequi nemini licet, nec cuiq; perspicere datur, utrū die no-
stræ suum malū accidat, Sed uos increduli, cur ita properatis? P. Siquidē
cum aduenerit, credetis. Nunc uero cur antecedere nitimini? Vos increduli
malicq; uestra malefacta nō nisi pro modo lucri uestri gustate, & deinceps an-
sim uerax, quærite: Quod esse sic per ipsum iurando testabunt. Ego siquidē

Esa. 5. Impij di-
cūt, Festinet et
cito ueniat, etc.

Nouissimi diei
memoriā subin-
de inculcat.

Religiosi et in
hoc seculo &
in futuro beati.

Deum carere
filio probat ar-
gumento friuo-
lo, quod nullius
rei sit indigus.
Rationes quæ
probent Deū ha-
bere filiū, extāt
sempiternæ &
liquide.

uerax sum: sed uos id minime dixistis. Quilibet male gerentiū tunc semetips-
sum ob malefacta redarguens, cum iudiciū inter omnes ueracissimū omnis
expers iniuriæ fiet, omnē substantiam mundanā si possideret, eam pro sui re-
demptione redderet. Cur igit̃ uestri reditus ad Deum uniuersorum regem,
uitæ mortisq; datorē, cuius terminus, licet plures nesciant, est ueracissimus,
nō recordamini? Vobis quidem iam à Deo castigamen, & salus nostrorum
cordium occultis uiacq; recta & misericordia bonis hominibus dei misericor-
dia nutuq; gaudiū uobis afferens aduenit, quod omni uestra substantia me-
lius est atq; preciosius. Cū deus uobis uictū sufficienter exhibuit, cur de ipso
hoc Haram & illud Hale cōstituitis? Vtrum hoc præcepto suo, an imposi-
tione uestra facitis, de Deo mentientes? quid de semetipsis in alio sæculo co-
gitāt? Ipse quidē hominibus prorsus utilis, licet ipsi grates minime persoluāt.
P. A modo licet uerbū in omnem partē uergitis, omniū cogitationū uestrarū
& electionum atq; factorū testes erimus, nec alicui cœlestium seu terrestriū
addi subtrahitū potest, nisi quod libro lucidissimo inscribitur. Deo quidem
se cōmendantes, uidelicet credentes atq; timentes, secundum Dei uerbū im-
mutabile tum in hac uita bonum, tū in futura plenum gaudium timoris ex-
pertes sortientur. Neminem aggrauet nos dicere, solius dei scientis & audis-
entis omnia, cuius imperio subiacent uniuersa, qui noctem quieti, diem mo-
tui deputat, quæ sunt satis audiētibus admiranda, immensitatē uerumq; præ-
cium esse. Nō imitemur inuocantes loco Dei participes, cū ignorata dicētes,
nil præter opinionē sequant̃: dicendo, Deum sumpsisse filiū, quo nequaquā in-
digens est, cum sit omniū abundantissimus, uniuersa cœli & terræ possidēs.
An habent inde rationes hoc demonstraturas? An deo nescitū imponunt?
Omnis deo mendacium illud imponens, hic bono carebit, & ad ipsum suo
reditu facto malum grauissimum ob incredulitatem ab ipso recipiet. P.
Audiant isti Noë, suæ genti dicentem: Si sit uobis molestum atque graue,
me uobiscum præsentem existere, ut præcepta Dei uobis intimem, rebus ue-
stris atque participibus, ne uos tenebrositas & error includat, coadunatis,
mihi

10

20

30

40

mihi memetipsum Deo commendati patefacite retinaculum uestrum atque sectam.
 Sin autem a solo Deo, qui me credentibus associavit, nequaquam a uobis praecium postulo. Ipsi quidem contradicentibus eum, sciosque factores in aequore uase saluauimus, & contradicentibus summersis alios eorum in terra uicarios constituiimus. Ecce quis eorum finis contigit, quibus maxima merces promittebatur. Post hunc ceteros cum uirtutibus prophetas hominibus misimus: sed eorum credere renuentium, hostilitatemque malentium, corda sigillauimus. Moysen item & Aaron, cum nostris preceptis ad Pharaonem suamque gentem misimus. Sed illi ob maliciam & superbiam suam resistentes, ueritatem uisam diuinitus, artem magicam esse perhibebant: quam Deus odit, & abhorret. Moysi quarenti cur hoc facerent, dixerunt: Ideone uenisti, ut nobis, qui tibi non credimus, a secta patrum nostrorum deiectis, in terra nostra super nos sublemeris. Indeque Pharaon quatuor sapientes magos ad se iussit adduci. P. Illis quidem ea praesentibus, Moysicque precepto mutationem pro uelle suo gerentibus, inquit Moyses, Cur incantationibus studeatis, quas deus ipse confundet. Operibus enim huiusmodi sua uerba confirmans, licet malis nolentibus, detrimentum immittit. Paucis uero, illiusque gentis minimis Moysi credentibus, Pharaonem ut nimiae potentie, & operis immoderati, suamque gentem nimium timentibus, ipse Moyses solatium praebens inquit: Si in Deum creditis, eius uos tutelae commendate. Ipsi igitur se Deo commendantes, deum deprecantur, ut eos minime malis gentibus ridiculum atque prodigium constituat: sed pro sua pietate misericordiamque ab illis liberet. Moysi deinceps fratrique suo praecipimus, ut in Mezara suis gentibus domos uersus orientem constitueret, & in eandem partem orationes funderet, dicerentque bonos summum bonum possessuros. Moysi deinceps Deum oranti, ut Pharaonem ornatum diuitiisque mundanae uitae donaret, suisque diuitiis repagulum cordique sigillum obiceret, ut sic obstinaciter erroneus ante mali grauis aduentum nullatenus crederet. Inquit deus, se suis orationibus rectis respondisse, & ne uiam errantium insequeretur iniunxisse. Quando cum filiis Israel mare transiimus, & Pharaoni, exercituique suo ob inuidiam & inimicitiam eos insequentibus, ferè subuersionem induximus, Pharaon iam non in alium quam in deum filiorum Israel se credere confessus est. P. Tandem ne nunc hucusque malefactor & incredulus, hodie tuum corpus liberari, ut sit posteris miraculum, quaeris? de nostris miraculis atque uirtutibus pauci cogitant. Nos deinde filijs Israel in Asia locum optimum praestantes, eis bona saporiferaque contulimus, nullam eis nisi praemunitis & castigatis contrarietatem inferentes, & eorundem in saeculo futuro post scientiam datam contrarietates discutiemus. Si de mandatis tibi missis quicquam dubitas, antecessorum tuorum lectiones perlegendo, ueritatem tibi missam agnosces, ne sis ambiguus, nunc negas nunc affirmas. Ois enim nostris praecipis contradicens, perdendis annumerabit, nec quis super se dei uerba firmas, ante grauissimorum malorum aduentum credet, licet oia mundi miracula uideat. Adhuc nulli uillarum, nisi tuum genti bonae, sua fides interitum surripuit: Ei uero huius mundi dedecus ob fidem suam auferentes, usque ad terminum non a nobis in antea positum promouimus. Si Deus ipse uellet, omnes terrae in simul crederent. An tu gentes ad fidem & credulitatem cogere studeas? nisi Deo uolente, nemo credere poterit, qui malos & indiscretos in sua sordicia dimittit. P. Constat euidenter, nil coelestium seu terrestrium, nec miracula seu uirtutes incredulis quicquam proficere posse, qui suorum antecessorum

Moyses & Aaron.

Magica Deo inimica.

Fabulae Iudaicae de magis Aegypti, & Pharaone, etc.

Soli Ninivitis per Ionam conuersi, malum eis impendens effugerunt.

Cur igitur gladio persecutus es, et alios id facere docuisti?

cessorum dies euentusq; consimiles, nil aliud expectant. Expectent igitur, & ego deinceps, ut nos decet, nostros nuncios cū credentibus illis saluabimus.

*Machumet ex
pagano cōuer-
sus ad fidē, qui
nō semel dicit,
infideles non
conuerti.*

Ab eis, quibus huius legis inest ambiguitas, ego non dissentiens non adoro, quos ipsi: sed unum Deum solum, qui nobis omnibus mortem inducturus, me conuertens ad legem rectā credentem fecit, prohibens me, participes, & aliquid loco Dei nec officere nec iuuare potens, adorare: cuius bonū munus nullus auferre poterit, quū pro suo uelle cuilibet accider. Malū nemo nisi ipso pramōstrante prænoscere poterit. Iā diuina ueritas nobis data, rectā uia proficiscentibus ostendit, cuius obseruatio salutē obseruantibus generat, error quidem detrimentum. Vobis itaq; cauete, quoniam ego nō semper uer- 40
ster custos existā. Tu quoq; super te cōlitis missum sequere & sustine, usq; quō Deus iudex optimus diiudicet.

A Z O A R A X X I.

*Alcorano elo-
quentiā arro-
gat.*

Huius uoluminis quā optime à sapientissimo & eloquentissimo cō-
positi, discernentis & castigātis uerba, me inde castigatore manifesto, promptoq; uobis persuadent, ut non nisi Deum unum inuocetis, & ab ipso ueniam & misericordiam postuletis. Ille etenim exoratus, usq; ad terminum prædestinatum uobis hic sæculi prosperitatē, deinceps, cuiq; scilicet suū merita-
tum tribuet. Sin aut, super uos ad Deum omnipotentē redituros, qui uestre uocis cordisq; uariā dissonantiā uobis inhaerentem perspicit, diei magnæ ma-
lum proijciemus. Deus quidem cōelum & terrā sex diebus perficiens, cuius 20
super aquas sedes prius extiterat, & à quo solū omnis creatura uictū accipit, qui rerū omniū loca præsentia futuraq; dinoscit, uos in terra cōstituit, ut quis

*Resurrectioni
mortuorum
cōtradicientes.*

uestri melius operaretur, agnoscat. Si post mortē eos resurrecturos dixeris, hic nihil nisi fantasiā & incantationē manifestā esse perhibebūt: dicuntq; me nequaq; potentē illis malū immittere, cum illis euentū usque ad determinatā horā differo. Sed sciat omnis hoc ueraciter futurū esse, licet increduli hoc de-
rideant, & ulterius nunq; auferendum: Si post bonum à nobis eis datū, cum subtractionē seu malum ingesserimus, hoc eos ad incredulitatē & cor malū diuerget. Si post malū habitū, bonum eis per nos acciderit, gaudentes osten-
tant à se peccata sua recedere, exceptis patientibus atq; beneficis, qui ueniā 30
plenumq; gaudiū sunt habituri. Sed fortassis tuo cordi tēdiosum atq; difficile uidebitur, cūcta præcepta nostra patefacere. Vnde quærēt ceteri, an tibi da-

*Simplex credu-
litas requiritur.*

*Antē prouoca-
uit ad unius A-
zoare cōposi-
tionē: nunc ad
decē, fortē cōdi-
tionē asperna-
tus.*

tus sit thesaurus cōlitis, an angelorū aduentus? Tuū aut nō est, nisi tuum in-
iuncta tibi illis nunciare, Deo oīm cognitore. Dicentes hoc à te fuisse cōposi-
tum, tales decē azoaras quolibet aduocato, nisi solo Deo, afferāt, ut sic suū di-
ctum probēt esse possibile: Sin aut, hic diuinæ sapientiæ positū esse cōfirmēt.
An creditis in Deum, præter quē nō est alius? Omni quidē uitā istā, huiusq; sæculi decorē diligenti, facta sua nō minuendo præmiū hic persoluemus, sed
in sæculo futuro nullū bonū pro factis suis recepturus, nil præter ignis seruo-

*Malorū prospe-
ritas nō est feli-
citas uera.*

rem habebit. Oēs aut Dei recto procedentes tramite, per testes firmato, qua- 40
lis est lex Moysis, iā præmissa docens, & condonans credentibus illi, bonum præsidebit. Incredulus autem & deuus ignē. De ueritate præceptorum eorū tibi missorum, quanq; plures nō credant, tu nullatenus hæsites. Imponentes Deo mendaciū, sicut pessimi, à pietate dilectioneq; diuina repelluntur. Quis enim illis est deterior? Incredulis semper, atq; fidem uiamq; Dei sponte lin-
quentibus, in sæculo futuro malū nullo subueniente iudice duplicabit, quia nec audire nec uidere poterunt. P. Qui suas hic animas operando, & uerbis errando

errando perdunt, ueraciter saeculo futuro perdentur. Credentes autem & beneficientes, & ad Deum se conuertentes, paradiso perseuerabunt. Horum quidem membrorum est assimilatio, quasi caeci & surdi, ac uidentis & audientis. *Fidelium et infidelium collatio.* An haec aequalia & similia memoratis? Noë quidem iam suae genti castigatorum, clarumque doctorem cum praeceptis nostris misimus: quo persuadente, ut unum solum Deum inuocarent, quoniam eis magnae diei malum futurum timebat, eorum plurima pars incredula dixit: Te quidem non aliud quam hominem, sicut nos, nec plus quam nos sublimatum, nec alios quam nostri deteriores, nulliusque consilij te sequi uidentes, te mendacem opinamur.

10 Inquit ille: Ego forsan uiam Dei rectam per suam misericordiam mihi datam proficiscor, quod uos caeci minime perspicitis. An uero nolentes ad eam congamur? A uobis quidem inde nullam, sed a Deo solo mercedem expecto. Vnde nequaquam credentes, quomodo Deo conueniuntur? Sed uos brutos et inscios a me repello. Quis enim a Dei uindicta me tueretur, si bonos homines reijcerem? An nulla memoria solidati estis? P. Nec apud me thesaurum Dei depositum, nec me angelum esse, nec Deum non daturum illis bonum, quos uos irridetis, quoniam suorum scit arcana cordium, nunquam perhibebo: quoniam malis annumerarer. Illi quidem indignantes responderunt: Hoc nimia disceptatio terminetur: tuque pollicita uirtuosa mirandaque, si uerax es, perfice.

20 Dixit Noë: Nullus praeter Deum si sibi placuerit, cum his uirtutibus ueniet. Qui si uos uiam malam aberrare fecerit, cum ipse sit Deus uester, ad quem omnium fiet reditus, nec meum consilium, nec ammonitio prodesse poterit, cum iam etiam impotentes stupidique sitis uos. Deinceps praecipientes Noë, ne contristaretur nimium pro factis humanis, eo quod plures fidem iam adepti minime crederent, ut arcam iussu praepceptoque nostro non praemiens incredulos & malos, ut summergerentur, fabricaret, iniunximus. Ipse itaque patres, maiori suae gentis portioni ridiculum inde facienti dixit: Vos illudentes me, ego quidem irridebo, uidebimusque malefactorem, & cui dedecus perpetuum incumbet. Ipse quidem ammonitione nostra, omnium rerum duo parilia,

30 cum mandati nostri signum, aqua uidelicet emergens decannos apparuit, in arca reposuit, omnibus pereuntibus praeter admodum paucos, cum eo credentes in Deum. P. Noë cum Dei nomine, per quem motum atque stationem habebat, arca eum per montes quasi per undas uehens, in ipsam conscendens, filium suum in alia parte stantem aduocans ait: Fili, nobiscum equita, nec sis ulterius incredulus. Qui respondens ait: Ad montem, qui ab hac aqua me proteget, ego proficiscar. Cui Noë: Nisi cui Deus misericordiam fecerit, nihil omnium rerum hodie saluari poterit. Eos ita colloquentes, interueniens unda disgregauit. Nobis tunc imperantibus terrae, ut aquam emitteret, coeloque ut pluuiam dimitteret, facta est Dei mandato aquarum congregatio, montes

40 ipsos transcendens. Me imperante incredulis, ut se remouerent, inquit Noë: O Deus, omnium sapientum doctor, cuius omne mandatum est ueracissimum, praecipe de mea gente meum filium esse. Cui Deus sic respondit: Tuus filius minime de tua gente dicendus, quia nequam est atque peruersus, nec tu quicquam a te nescitum ulterius a me postules. Te brutum enim & inscium esse nolo. Dixit itaque Noë: Tibi Deus me commendo, uouens me nil perscrutatum, quod scire non debeam: Et nunc supplici uoto precans, ut ueniam et misericordiam, ne sim perditus, facias, Noë rursum finito diluuiio diximus,

*Aliter quam
Gen. 8. & 9.*

*Imò ante te Mo-
ses rectissime
ista perscri-
pserat.
Haath et Huth,
ut supra.*

*Schale prophe-
ta gentis The-
muth.*

*Ineptit super
camelo.*

*Abrahā ut an-
gelos hospites
acceperit, expo-
nit: sed discedēs
à Mose, Gē. 18.*

Cum salute tuorumque saluatione descende, sitque super te gentemque tuam multiplicatio magna. Erit autem hic tua gens, terras diuitiasque possides & iudicans, usquequo malum item magnū illis immitemus. Hec sunt Dei secreta, quæ ante tempus hoc à te genteque tua sciri nō poterant. Tu quidem patienter indura, quia finis est timentium Deum. Genti quoque Haath frater suus Huth ita persuadet: O gens Deum inuoca, quē, nō aliū, deum habetis, qui nunc es solum falsitatis prolatrix. P. Et istud à solo Deo mercedem, nō à uobis, cū sitis indiscreti & inscīj, postulo, Deum supplici uoto precamini, ut uobis peccata uestra dimittat, & imbrium abundantiam inducat, uestrisque uiribus inde accumulet, ne post fidem adeptam sitis unquam increduli. Respō- 19
derunt: O Huth, nos quidē pro uerbis tuis quibus nō credimus, minime refutabimus quod adoramus, cum tu nequaquē cū miraculis & uirtutibus accedis. Opinamur enim aliquē eorum, quē adoramus, tibi plurimum nocuisse. Quibus ipse Deū testor, me liberum ab illis quos adoratis existere, & omnī expertē, nisi solius dei, qui est dominus meus & uester, cui omnis mundana creatura subiugat: Ipiusque est oīs uirtus uiaque recta. Vnde uos mihi cōmendato ipsi deo, pro uestra facultate potentiaque nullatenus me præmuniētes nocete. Si cōverti nolueritis, post dei præcepta nobis applicata dictaque, alios uestri uicarios in terra cōstituet Deus omnī custos: nec uos ei nocere poteritis. Huth quidē ipsi credentes, à magno malo nostra pietate subueniente prote- 20
ximus. Homines uero Haath suo legato resistentes, & cōtradicentes, mandata grauiū hominum atque mendaciū secuti, ob incredulitatē suā repulsam hīc seculoque futuro sortiti sunt. Gēti quoque Themuth suus propheta Schale sic locutus est: O gens Deum, præter quem creatore cares, qui te de terræ limo plasmavit, uitæque spacium in terra tribuit, adora, ueniamque postula, pollicens te nil mali facturum ulterius. Ipse namque præsens est, respondere paratus. P. O Schale, nos tibi plurimum hucusque cōfisos, ob hoc fratres uestri inuocauerunt, deicere studes, cum de hoc quod tu nobis prædicas, nos dubitantes ei minime credimus. Respondit ipse: O gens, unde tibi scire cōtingit, utrum rem à Deo mihi sua pietate datam nō imiter? Quis me nō agentem Dei præ- 30
ceptū, cōtra ipsum tuebitur? Vos quidē nil nisi damnū mihi generatis. Hanc Dei camelā pro suo modo in terra dei comedere sinite, nullum ei malum inferentes: Sin autem, in proximo uos malū percutiet. Illis autē eam percutientibus, dixi: Omne placere uestrum in domibus uestris per tridū efficit. Hic enim terminus uobis indubitanter positus est. Eo quidem finito, Schale, secumque credentes, ab illius diei malo mea pietate saluans, hominibus mihi cōtradicientibus à gratia mea repullis, uidelicet Themuth, suisque, malum terræ motus intulimus. Vnde facti sunt quasi nunquam essent. Abraham meis nuncijs sibi missis, gaudium atque salutem afferentibus, uitulum saginatum attulit. Sed illis manus suas non apporrigentibus, hic stupidus & timidus 40
factus est. Illi uero dicentes, se non nisi ad Loth suamque gentem missos, sicque solatium & securitatem illi tribuentes, mulieri suæ adstanti ridentique dixerunt: Isaac filium paries, unde Iacob orietur. P. Hoc à Deo miraculum quomodo fiet, cum ego sim annosa, maritusque meus senex? Responderunt illi: Hoc quidem minime mirandum, Deo uolente, uobis grato atque benefico, cuius misericordia munifica super huius domus gentem descendit. Illi sic gaudij nuncijs facti, cum Abraham iam facto securo, miti, non iracundo, bonorum

bonorum uerborum credulo, de gente Loth disceptantes Abraham ammo-
nent, ne causam illorum ulterius tractet: Quia Dei mandato malum eis nunc
inferetur, nunquam eis auferendum. Eis itaque deinceps ad Loth uenientibus,
dolor & angustia cor eius oppresserunt. Illis etenim hospitatis, uenit gens
sua, scelere nefando prius imbuta, percrutatum illos. Quam Loth taliter
affatus est: Has meas filias uobis aptiores & mundiores assumite, Deum ti-
mentes, nec meos hospites dedecoretis, licet nullus uestri discretus, seu legis
obseruator existat. Illi uero respondentes, dixerunt: Constat quidem apud
te, nos minime filiabus potituros, & quid facere uelimus. Quibus ipse re-
spondit: O si super uos potentiam obtinerem, uel esset adiutor, quem in-
uocarem. Tunc eruperunt nuncii, dicendo: O Loth, nos solius Dei sumus
nuncii, ad quos ipsos applicari minime fas est. Tu uero in termino noctis
proposito, aurora uidelicet propinqua, cum tota tua gente, præter tuam mulie-
rem, idem quod cæteri passuram, surgens discede. In proximo namque, post
horam scilicet prænominatam, summa deorsum, & infima sursum uerté-
mus, & super eos silices acutas & luteas pluere faciemus. Sicque factum est.
P. Gentem Madian suus propheta Schaibe sic allocutus est: O gens, Deum
inuoca, qui, non alius, est uester Dominus: ipsiusque præcepto, licet auari-
fitis, unde timeo uobis diei futurae malum, pondus atque mensuram im-
plete, & res cuiusquam nequaquam uilipendite, nec terras uastatum per-
gite. Quia Dei residuum, si creditis in ipsum, uobis est melius atque com-
modius: nec ego uester custos semper existam. Responderunt illi: O Schaibe,
Præcipis ne nos dimittere, quod patres nostri inuocauerunt? Es ne mi-
tis, & prouidus, atque discretus? Respondit ipse: An scire potestis, utrum
ex parte Dei sim? Quo mihi uictum bonum præbente, uestrum à me dis-
cessum minime, sed mandati diuini uobis per me patefacti perfectionis
studium affecto. Quia pro posse meo Dei uiam, cui me commendo, & ad
quem redibo, uobis patefaciam, & ad eum dirigam, nec uobis difficultas
tem siue molestiam mea uerba pariant: sed Deum precamini, poenitentiam
agendo, pium ueniamque datorem. Sin autem, uos incurretis passionem Noë,
seu gentis Huth, seu Schale, seu Loth, quæ nequaquam remota est. Illi qui-
dem hæc audientes, dixerunt: O Schaibe, cum tu sis debilis & ignobilis,
te paruum appreciantes, à gente nostra prorsus eijcimus, nec de tuis præ-
ceptis quicquam retinemus. Respondit ipse: Ad meam generositatem plus
quam Deum ipsum attenditis, omniaque complectentem post terga proijci-
tis. P. Vos itaque pro modo uestro facite, uelut & ego meo, expectan-
tes, & ego, quis uestri probabitur mendax, malo dedecoreque superincum-
bente. Ipsum itaque Schaibe, suosque factores, termino statuto liberantes, ma-
los & incredulos ad nihilum redigendo, quasi nunquam essent, suas domos
funditus diuulsimus. Moyse quoque cum præcepto nostro uirtuteque magna
ad Pharaonem gentemque suam misso, Pharaos resistens, suamque gentem di-
storquens, ipsa uolente, ipse dux illius in aliud sæculum, & ignem, locumque
malum effectus est. Illis autem in hoc sæculo repulsam & letum, & in alio
malum multimodum patientibus, nos minime nocuimus: sed ipsi suis ani-
mabus detrimentum operati sunt. In mortis quidem articulo, & malorum
euentu parum eis profuit, sed immoderate nocuit, quod Dei loco adorabāt.
Omnium quoque uillarum diuina captio grauis est, & inuitabilis. P. Hæc
g 2 quidem

Gen. 19. Sodo-
me scelus pu-
nitum.

Schaibe Madi-
anarum pro-
pheta.

Pharaos Moy-
sen uilipendens,
& Deo punctus.

quidem satis sunt admiranda, timētibz malum illius diei: qua post terminū
 præsriptum adueniente, omnīū coram Deo fiet cōgregatio, nec quispiā nisi
 diuīno nutu quid loquetur, ubi felicitas & infortuniū omne patefiet. Infortu-
 nati namq; nisi quos ipse Deus uoluerit, omnia sciens prout uult, ignem ge-
 mentes ingredientē, quo dum cōlū terrāq; durauerint, perseverabunt: Et per
 spaciū cōsimile felices omnes, quos Deus uoluerit, paradisum obtinebūt.
 De his qui nihil nisi quod sui patres adorauerūt, inuocant, nil dubites, quin
 sibi partē suam absque diminutione reddamus, Nisi Dei uerbum præsriptū
 firmum esset, & immutabile, eos qui libro Moyli cōtrarietates inferunt, cā-
 terosq; similiter dubitantes, Deus ipse iam iudicasset, omnia sciens, omnibus
 sua reddens opera. Tu igitur te, credentesq; tecum, sicut nos praecepimus,
 corrige: nec se unq; inde diuertat quispiā, cum Deus omnia uideat. P. No-
 lite uos male gerentibus associare: Sin aut, uos cōburet ignis, omnis adiuto-
 ris expertes, Corā deo in diei capitibus, parteq; noctis, ad peccamina delenda,
 bonaq; cōmemoranda, orationes fundite, expectantes mercedem, quam
 nemini Deus auferet. Si generationū praeitarum, eorū paucorum qui li-
 berati fuerant, quis residuus esset, ne malū in terra fieret, praeiperet. Sed ma-
 los, nil nisi sectā patrum suorū sequi uolentes, Deus ipse cōfundit, uillas suas
 pessundare nolens, ne bonis hominibus iniuriā inferat: quo uolente, tota
 gens una fieret. Sed inerit semper contrarietas, nisi quibus Deus ueniam &
 misericordiam fecerit: Cuius uerbum indubitanter complebitur, uidelicet
 quod infernus de diabolis omnibus & hominibus replebit. Inibimusq; ser-
 monem cum omnibus de nunciorum nostrorum praeceptis, ut corda uestra
 firmentur, & in hac re ueritatem, et castigamen, atq; memoriam credentibus
 uideat, Incredulis autem dicito, uestra negotia pro modo uestro facite, expe-
 ctantes, & ego mea similiter peragam. P. Dei sunt arcana cōlī & terrā,
 ad quem omnia mandata redeunt. In eum credite, uos commendantes illi,
 quoniam ipse factorum uestrorum non est negligens,

A Z O A R A X X I I.

Libri Alchoran Arabice facti, spem nostrae cōuersionis atq; scientiae res
 discernentis, hic sunt manifesta. Nunc autem omnium uestrorum tibi
 missorum pulcherrimum enarrabo q̄s, qui prius negligētes atq; secordes ex-
 titerant. Quando Ioseph patri suo retulit, se uidisse x. i. stellas, & solem & lu-
 nam, se illi humiliantes, inquit pater: fili, somnium hoc fratribz tuis ne reue-
 les, ne per inuidiam tibi quicquam molestiae machinentur, diabolo sugge-
 rente, hoste manifesto totius humani generis. Deus quidem sapiens & ex-
 celsus te uerborum expositionem docebit, te bono replens, & super gentem
 Iacob patresq; suos te sublimabit. Audiant omnes, quid mirabile Ioseph
 fratribz suis contigit. Fratres enim percipientes nimiam dilectionem pa-
 ternam in Ioseph, dixerunt: Cum eum solum pater plus diligit, quā nos
 gentem immensam, ueraciter errat. Nos igitur eum interficiamus, aut ē ter-
 ra proijciamus. Sicq; fiet pater deinceps nobis mitis & hilaris, & nos in eum
 boni. Eorum autem quidam eius mortem dissuadens, inquit: Non perima-
 tur Ioseph, sed in cisternam, si uelitis, dimittatur, ut aliquis euntium uel re-
 deuntium eum inueniens, hinc auferat. P. Fratres huius rei studiosi, pa-
 trem suum sic affati sunt. Quare Ioseph, cum eum summe diligimus, nobis
 nunquam committis? In crastinum nobiscum pastum mittatur, & nos illius
 fideles

Res Iosephi ex
 Genes. cap. 37.
 etc. deprauate
 replicat.

fideles custodes erimus; Mane itaq; facto, in eorum exitu inquit pater: Do-
 leo te illos comitari. Timeo namq; quod lupi rapaces, cum sis inscius & ne-
 gligens, deuorabunt. Cui fratres responderunt: Si lupus eum comederit,
 nos genti perditæ connumeremur. Eo itaque illos comitante, consilio po-
 nendi eum in cisternam omnes adhaeserunt. Nos tamen mandatum patri,
 unde percipiat istud, interim misimus: sed ipse tum negligens ipsius, tum
 inscius, remansit. Fratres crepusculo lachrymando redeuntes, in huiusmodi
 uocem eruperunt: O pater, Ioseph nostræ fidei traditum, cum nostro pecore
 relictum lupus deuorauit. Et argumentū inde, interulā suam falsō cruentatā,
 10 afferunt, dicentes: Ecce pater argumentum cædis uerax, tu licet nobis fidem
 minime adhibeas. Pater respondens, inquit: Vos quidem hoc factū in corde
 uestro uoluistis: sed ego patienter &† formosē sustinebo, & Deum adiutorē
 in hoc, quod uos dicitis, habebo. Viatoribus uenientibus, & suū clientem ad
 aquam hauriendā mittentibus illis, ipse bonum retulit nunciū dicens: Ecce
 puer hic captiuus est. Fratres uero sui dicentes, eum suū captiuū esse, eū pro
 precio modico, uidelicet pro nummorum numero certo uendiderunt, sibi met
 20 ipsis malefacientes. Emptor suus de Mezara, suæ præcepit mulieri, ut eum
 diligenter & honorifice susciperet. Sperabat enim illum filium suum ado-
 ptiuum, aliter uē sibi cōmodum futurum. Ita Ioseph in terram duximus, ad-
 30 iuuantes eum in omnibus suis negotiis, quanq; paucis id scientibus, ut uer-
 borum expositor optimus efficeret: Ipsiq; iuueni facto, sapientiā attulimus.
 Sic enim boni promerent. Mulier aut prædicta ipsum in thalamo suo reperi-
 tum, ostiū claudens precata est, ut secum cōcumbere non respueret. Cui ipse
 dixit: Nolit Deus, me lædere dñm meū, mihi beneficientē: seu Deum, malos
 nō exaudientem. Ferē tamen utriusq; cōsensus affuit, anteq; Deus illi, quo-
 niā de nostra gente pura fuerat, rationem inclusit, quæ maliciā illam penitus
 diuertit. Ipsum itaq; fugientē mulier insēcuta est, quæ manū suā inijciens ca-
 misæ suæ, retrorupit eam. Quo facto, domino suo ad ostiū facti sunt obuiā.
 Illa quidē prius in uocem erumpēs, inquit: Quid meretur, tale quid à me pe-
 30 tens, nisi carcerem, malitūe graue. Ille uerō dixit: Ipsamet me precata est. Ad
 hanc rem discutiendā homines, illius mulieris aduocati iudices cōiiciebant,
 hæc apparere uerū, illumq; mendacem cōuinci, si camisię pars anterior rum-
 peretur: omnia uero cōuersō iudicari, parte posteriori rupta. Illi deinceps ru-
 pturam antē perspicientes, perhibebāt hoc de fœmineis artibus esse, quæ ma-
 ximæ sunt: persuadentq; Ioseph, ut ab illa re se diuerneret: mulieri autem, ut
 ueniam, quoniā errauit, postulare. Hinc inter mulieres ciuitatis crebra cōsa-
 bulatio nata est, dicentes: En en illius sublimis atq; prelati mulier, suū seruien-
 tem diligens, eius concubitum precata est: Et sic eorum uterq; uiam erroneā
 ingressus est. P. Illa uero huiusmodi rumorū uentilationem percipiens,
 40 condoluit, illasq; mulieres adduci præcepit. Eis quidem lectisternia, ut ac-
 cumberent præparauit, & earum cuiq; cultro dato, Ioseph coram uenire fe-
 cit. Quo uiso, omnes menstruatae sunt, & sibi quoq; manum suam secuit. Eis
 itaq; dicentibus, nolle Deum illum hominem esse, sed de melioribus & cla-
 rioribus angelis, illa respondit: Hic est, unde me redarguitis, qui me eius
 precantem concubitum non exaudiuit. Et si meum mandatum cōplere no-
 luerit, ipsum in carcerem malo, quā precantē me. Sed nisi
 audiens, inquit: O Deus, illum carcerem malo, quā precantē me. Sed nisi

* Formose pro
 moderatē, ut
 alibi etiam.

Artes fami-
 neæ.

O fœdum &
 obscœnum pro-
 phetam.

suas artes à me diuerteris, forsan ego brutus effectus cum ea peccabo. Deus
 quidē eum exaudiens, qui est omnium cōditor & auditor, artes ab eo semouit.
 Re manifestē percepta, ut uisum est eis hunc usq; ad horam certā incarcerā-
 dum, duo cum eo iuuenes in carcerem detrusi sunt. Quorum alter deinceps
 dicens, sibi uideri se uinum expressisse, alter uero panem super caput porta-
 re, unde aues comedebant, precati sunt Ioseph, ut ipse se bonū probans, quid
 illa uerba prētenderent, diligenter exponeret. Ipse autem eos certiores, sibiq;
 magis credentes facere intendens inquit: Non dabitur uobis quid ad come-
 dendum, quin ante suum aduētum suā expositionem edisseram. Hoc enim
 me Deus docuit. Quoniā gentē nec in Deum, nec aliū saeculo credentem, di- 10
 mittendo, sectam patrum meorum secutus sum, scilicet Abraham, Isaac, ac
 Ismaēl atq; Iacob: nec cuiq; nostrū accidit, ut Deo socium statueremus. Hec
 est enim eius super nos uolūtas. Sed plures hominum ingrati sunt. Vos mei
 carceris socij percūctor, an deos disgregatos meliores, an unum solū Deum
 omnipotentem & uirtuosum esse dicitis? Vos autem nihil nisi nomina à uo-
 bis patribusq; uestris prēscripta, cum quibus Deus, cuius solius sunt iudicia,
 qui se solum adorari prācepit, inuocatis: legem uero à Deo sancitam plures
 nesciunt. P. Hoc quidem cōstans atq; manifestū cordibus uestris, quod al-
 ter uestri, domini sui pincerna statueretur: alter uero suspendetur, de cuius ca-
 pite comedēt aues. Ita suis patefactis somnijs, ei quem liberandum agnouit, 20
 inquit, Me nominando, tuo domino notifica. Sed quoniā diabolo suggeren-
 te, hac iniungendo Deum nominare oblitus est, in carcere nouem annorū
 spacio moratus est. Tunc rex per somnium uidēs septem uaccas macilentas
 deuorare septem pingues, septemq; spicas siccās cōsumere VII. uirides, ho-
 minibus suis cōuocatis, ut suum exponerent somnium, si scirent, iniunxit. Illi
 quidem cōfidentes, se talium expositionū ignaros, hoc insomnium esse puta-
 bant. Tunc tandem à carcere liberatus, ad memoriā ductus, inquit: Si ad Io-
 seph ueridicum me miseris, uerā hic tibi expositionem referā. Ad Ioseph itaq;
 nunciū trāsmissi, somnij sibi reuelati uerā expositionem inde requirūt, ne rex
 ulterius inde sollicitē. Dixit Ioseph: Septem annis cōtinuis semina terrae cō- 30
 mittite, indeq; spicarū collectarum minimā portionem comedite, cæterasq;
 spicas cōseruate. Septem enim anni graues succedent, cōsumpturi prius ser-
 uata, nisi modium à nobis reseruatam. His superueniet annus hominū pe-
 nuriam alleuiaturus, fructus & uuas laturus, quibus hominum multi libera-
 buntur. Hac expositione corā domino recitata, eum adduci ante se prācepit.
 Ipse uero nuncium uenientem, ad dominū redire fecit, ut sciscitaret, cur prae-
 dictae mulieres manus suas sic secabant: quarum artes Deus ipse dinoscit.
 P. Domino querente, quid habebant, quādo Ioseph cōcubitum postulabāt:
 per Deum iurando cōfirmabant, se mali in eo nihil percepisse. Tandēq; re- 40
 gis mulier inquit: Ad ueritatis euidentia, me precatā eius coitum, eumq; re-
 cusasse confiteor: Huiusq; secreti ipse uerax est testis, & Deus, mendaces ab-
 horrēs. Nec ego quidem nego, animam hominis malorum studiosam esse:
 Sed Deus pius ueniāq; dator, mihi misericordiam largitus est. Tunc rex eū
 adduci iussit, ut suus seruicijs efficeretur. Illum igitur adductum alloquens,
 eum coram omnibus praelatum & sublimatum, fidelem sibi seruientem ef-
 fecit. Quem Ioseph sic affatus est: Pone me custodem atque scientem super
 omnia granaria, atque depōsita regni tui: Et ego singula more boni custo-
 dis

Ioseph nouē an-
 nis in carcere
 inclusus: quia
 se commen-
 dans pincernae,
 Deum non no-
 mina uit.

Non rex fuit,
 sed regius prae-
 sectus.

dis tractabo. Ita Ioseph terram, quo uelle suum impleretur, præbuimus, qui
 cuilibet electo misericordiam utriusq; sæculi largimur, nulli bonum opus au
 ferentes. Omnes quidem credentes, atq; timentes alius sæculi, misericordiã
 præferunt. Deinceps suos ad se fratres uenientes, non cognoscentes eum,
 Ioseph optime nouit. Qui ipsis discedentibus cum illo, propter quod uene
 rant, iniunxit, ut fratrem suum ex paterno sanguine secum redeuntē addu
 cerent. Sin autem, ulterius nõ accederet, uelut nihil habituri, persuasione dis
 cens: Nõne uobis mensuram optimã, & pro leui precio tribui? Illis itaq; pol
 licentibus, se patrem suum exoratuos, ut id in actum ducant, clientibus suis
 10 Ioseph præcepit, in eorũ sarcinīs suam reponere pecuniã: ut ipsa reperta, fa
 cto reditu, domum libentius & festinãtius redirent. Ipsi igitur ad patrem re
 uersi, sic eum allocuti sunt: Nobis interdicitur reditus atq; mēsurā, nisi fra
 trem nostrum adduxerimus. Eum itaque nobiscum mitte, nostræ tutelæ fi
 deiq; commissum. Vnde pater indignans, ait: An eum, sicut fratrem suum,
 uestræ committam custodiæ? Deus quidem piorum pijsimus, melior cus
 tos adhibetur. Post sarcinarum apertionem, deinceps sua reperta pecunia
 patrem lætificant, eam sibi redditam ostendendo. Eoq; sic hilarato, fratrem
 suum secum ductum exorant, affirmantes se propter eum cameli sarcinam
 sumpturos, & eum insuper ueraciter reduciuros. Pater quidem asserit,
 20 eum minime tradendum illis, nisi prius ex parte Dei † reductus firmitate
 sumpta, nisi quis eis uim uel iniuriā inferret. Firmitatis itaque sœdere
 sumpto, Deo cunctorum custode, pater illos ammonens, inquit: O filiĩ,
 per portas uarias minime, per unam ingressum facite. Ego quidem, cum
 Dei solius omnia sint iudicia, cuius tutelæ me commendo, cuius præsidio
 omnes boni subiacent: si quid ipsius nutu uobis accidit, depellere nequibo.
 Ipsi pro paterna dispositione portas ingressi, nihil molestiæ senserunt. A
 nimo uero Iacob inerat sollicitudo pro dogmate nostro, cuius ipse testis
 est, quanquam pluribus inscijs. Ioseph deinceps fratri suo sibi præsentat
 30 to, se suum fratrem reuelauit, prohibens ne cuiquam hoc reuelaret, &
 ne de factis fraternis multum curaret. Emptione facta, illis discedenti
 bus, in sui germani sarcina uas regium reposuit, edictoq; facto, missisq;
 perscrutatoribus, illis inquit: Vos uiri latrones. P. Responderunt, Quid
 queritis? Dixit Ioseph, Vas regium: quod quisquis attulerit mihi, sui cameli
 sarcinam accipiat, & insuper illi beneficiam. Illi uero responderunt, adsci
 scentes præsentium testimoniũ, se nec causa terram prædandi aduenisse,
 nec latrones existere. Istisq; querentibus, Quid meretur, in cuius sarcina re
 positũ fuerit, si mendaces essent, cæterisq; permittentibus quamuis aliquod
 exigeret. Tunc omnibus sarcinīs perscrutatis, deinde in germani sui sarcina
 repertũ est. Ita Ioseph artē sumendi fratrem suũ patefecit, exaltans singulos pro
 40 uelle meo, & sapientē sapienti præferens. Adstantes quidē, illos increpando
 dixerunt: nõ mirandũ, si furtũ fecerint, qui prius similiter fratrem suũ subduxer
 unt. Ioseph hoc quidē uerbũ intrinsecus amplectente, nec inde quicq; pro
 ferente, respõderunt: Vos deteriores estis, uestraq; sermonē Deus agnoscit.
 Et ad Ioseph cõuersi, sic fati sunt: Domine, cū tu uir bonus & iustus uidea
 ris, loco sui quempiam nostrum accipe. Adhuc enim illi pater senex super
 stes est. Quibus ille respondit: Nolit Deus, nos quenq; nisi latronem sumere.
 Sic enim iniuriã faceremus. Fratribus itaq; liberatis, & de retenti nullo reditu
 g 4 certis,

Gen. 42. C. 6.

* Reductus no
men ut rediis.

certis, maior eorum cōquerens dixit: Nōne scitis, nos patri ex parte Dei confirmasse, sui reductū filij: qui de Ioseph opus cōsimile perpetravimus: Terrā nullatenus ingrediar, usq; quo ueniam à patre, reditusq; præceptum habere merear: Aut Deus suum inde iudicium faciat. P. Ad patrem reuertite, dicentes: pater, tuus filius furtum perpetravit, prout nobis uisum est, secretum & occultum, inde nescientibus. Nos quidem nil nisi uerum dicere, tum uilla apud quam fuimus, tum cohors nobiscum rediens interrogata, testis aderit. Pater igitur hoc audito, dixit: Cordibus uestris secreta reprimitis. Ego quidē pulchre patiar, usq; Deus sapientissimus illos ambos forsan reducet. Et de Ioseph cōquerendo, & illum assidue nominādo, lachrymarum emanatione iugi oculi albugine uelati, ipseq; miser factus est, quem sui filij interrogabāt: An Ioseph usq; ad amentiam mortem uē tuam nominare non desines? Quibus ipse: Soli Deo meam querimōniam facio, à quo uobis ignorata percipio. Sed uos obsecro filij, ut rumores de Ioseph fratreq; suo nullatenus desperantes (increduli namq; soli desperati sunt) perscrutatum profisciscamini. Tertio itaq; profectis, & ad Ioseph peruenientibus, dicendo: O uir sublimis, nobis malum & gente nostra perpessis, pecunia minutis mensuram adauge, dando beneficium. Benefici namq; Deo grati sunt. Ipse respondit: Vtrū facti uestri de Ioseph memores estis, an oblitī? Respōderunt: Tūne es ille Ioseph? Inquit: Sum, & hic est frater meus. Iamq; Deus suā in uobis operatus est misericordiā: qui nūq; suū meritū aufert timenti, & beneficienti, ac perseueranti. P. Demū sui fratres confessi sunt, eum super illos sublimatū, & se quā longius aberrasse. Ipse uero consolans eos, dixit: Nolite contristari, nec dolore tabescere. Hodie nāq; Deus, ueniæ largitor optimus, uobis ueniā præbebit. Hanc meā camisiā patri nostro ferentes, in eius faciē, ut lumē percipiat, projicite, & cū omni familia uestra huc redite. Iā cohorte profiscēte, pater suus inquit: Odorē Ioseph filij mei ego sentio: quāq; uos minime mihi creditis. Cui adstantes, dixerunt: Adhuc senectutis errore deliras. Sed gaudij nuncio ueniente, ipsoq; uisum per camisiā in faciem proiectā recuperante, dixit ipse: Nōne me de Deo scire uobis nescita firmaui? Respōderunt: O pater, dimitte nobis peccata, quoniā errauimus. Quibus ipse pollicetur: Deum ueniæ misericordiāq; datorē ego precabor, ut uobis ueniā largiatur. Eis deinceps omnibus ad Ioseph profiscētib; parentibus suis ab eo honorifice susceptis, inquit: Mezara introite, totius, Deo propitiante, timoris expertes futuri. Eisq; super sedem suā exaltatis, omnes coram eo humiles se reddebāt. Hoc facto patrem suū affatus est: O pater, præteriti somnij hæc est expositio, à Deo iam uerificata, qui mihi benefaciens, ē carcere liberauit, & uos ad me duxit, post diabolicā cōmixtionem inter me fratresq; meos. Ille nāq; sapiens, omnia perspicaciter & facile penetrat. P. O Deus cœli terrāq; cōditor, qui mihi potestatem dedisti, & uerborū expositionem docuisti, hic, saculoq; futuro tibi me cōmendo, tuq; perlice me fide perseuerantem mori, & deinceps bonis affōcia. Istud tibi uerbum secretū cōmitto, qui nequaq; intereras illis res suas cōgregantibus, qui te decipere nitebantur. Licet enim omnia perperares, tota gens tibi nequaquam crederet. Tu uero precium nullum eos potestula, nisi tantum, quod memores existant, perpendentes uniuersa cœli terrāq; transitoria esse. Eorum tamen pars plurima minime credit, sed à fide se nequiter diuertit, præter constantes & firmos, non timens, quid mali illis à Deo

Ex recitata historia Iosephi, fide sibi conciliare stolidē nititur.

Deo futurum, nec aduentum illius horæ improuisæ, Deum quidem solum adorare, suisq; præceptis adherere, uel cōparere, ut ego meiq; sequaces faciamus. Non em̄ sum incredulus. Recta uia recte censetur. Ante te quidē prophetas misimus, ut hominibus de uilla prædicarent, & quis suorum antecessorum finis esset, edocerent, & patefacerent, aliā curiam timentibus Deum meliorem existere. Sed uos uestrā iustitiam nequaquā relinquistis. Vnde illis tandem desperantibus, & omnes esse cōtradicturos opinantibus, nos uindictam nostrā sumpsimus ab illis malis, nuncq; malū oblaturi, nostris amicis liberatis atq; saluatis. P. Hæc quidem prædicta timentibus, maxime miranda sunt. Hic em̄ sermo nō est ficticius, sed cōfirmans atq; corroborans, quod uestris inest manibus, omnia discernens, & uia rectā credentibus patefaciēs.

A Z O A R A X X I I I.

H Vius uoluminis præcepta, & cætera tibi coelitus missa, licet pars plurima maneant incredula, ueracissima sunt. Deus coelū, colūnis uisibilibus minime fulcitū, extulit. Et deinceps ipse thronū ascendens, solem & lunam ad terminum statum promoueri iussit: rerumq; prouisor, discretionem uobis immisit, qua uestrū reditum futurum ad Deum perpendatis. Ipse quoq; terrā extendens, in ea montes & aquas & omniū arborū duo parilia, hortos item & uineas, ac messes & palmas, tum singulorum fœtum, tum uarios paritantes, pomosq; dissimiles disposuit, noctemq; diem succedere præcepit, quæ cuncta sapientibus atq; discretis manifesta sunt miracula. Omnis autem admirans illa, maximē uerba sic dicentium admiretur: Nos terra facti, quomodo rursum efficiemur homines? Hoc dicentes, in Deum minime credunt. Vnde plus ad malū quā ad bonum proni, colla cathenati grauiter in igne perseverabunt. Deus tamen, cuius finis grauis est, mala quibus uult ignoscit. Sed iam bono coelitus misso, dicet increduli: Si Dei præcepta illis miterentur, tuū quidem est solum applicare mandatū. Deus quidem sapiens & immensus, fœtum omnis sceminae, uel quid addat seu minuat, agnoscens, cū apud eū sit omniū rerū mensura, cūctorūq; secretorū noticia, scit quid cuiq; gentiū facturū sit. P. Vnū est apud Deū & equale, siue corde seu uoce quis loquatur, & seu die an nocte faciat. Ipse namq; custodes omniū factorū ante manus & retrorsum apponit, nemini malū faciens, priusq; ipse suæ detrimentum animæ faciat. Quo cuiq; nocere uolente, nemo tueri uel prodesse poterit, ad quē omnium erit reditus. Ille corruscationes & fulgura, & nubes imēsas, unde timore atq; spe trepidatis, producit, suāq; gratiā tunc pro metu tonitruis & angelis postulātibus fulgura, quibuscūq; uult, immittit. Isti tamē increduli in Deum ratiocinant, cuius artes arduæ sunt, & quem solū adorare æquū est & iustū. Aliud em̄ quā ipsum adorātes, erronei sunt, nullū responsum recepturi. Deum quidē uniuersa coelestia atq; terrestria, tū spōte tum ueraciter adorant. Umbra etiam tota die loca permutans, ad Deum se semper humiliat. Quis est coeli terræq; dominator? Deus ipse. Cur igitur illius loco sumitis, quod nec nocere nec prodesse potest animabus? Sunt ne sibi similes & æquales, uidens uisūq; priuatus, aut lux & tenebræ? Cur suas formas posuerunt participes Deo? qui solus omnipotens omnia facit, a quas e coelo dimisit. Vnde torrentibus atque riuīs secundum aqua mensuram discurrentibus, quod est incommodum seu leue, transit, & remanet. Cui focum apponitis, ut illic annulos & torques, hisq; similia fabricetis? Sicut

Inepte philosophatur, uel potius potatur, de rerum creatione.

Resurrectio mortuorum.

Omniscius Deus.

Cōtra idololatrias efficaciter pugnat, ex potentia & operibus Dei ratiocinādo.

Sicut ipse Deus hæc falsa ueris uidet, spumam, transitoriam scito rebus com-
modis in terra mansuris: Ita quoque omnes eum adorantes, & incredulos
ipse coniungit. Sed licet increduli duplum totius terrenæ substantiæ pro se
redimendo tribuerent, sed malum grauissimum perpeffuri, igni malæq; uia
semper insidebunt. P. Quis scit illa diuina præcepta tibi tradita uera esse?
Aut quis eorum est conscius? Immemores enim sunt omnes, præter discre-
tos. Illi namque diuinis præceptis prorsus parent, Deiq; mandatum illis in-
iunctum efficiunt, Deum diemq; computi timentes: & pro Dei dilectione
sustinentes, orationibus insistant, uestraq; bona sibi commissa clam atque
palam ad suorum deletionem peccaminum distribuunt. Vnde bonum in
alio sæculo finem, uidelicet paradisum, adipiscuntur. Illuc enim patebit ad-
itus omnibus, qui parentibus suis, atque mulieribus, & filiis benefecerint.
Quos & omnes angeli per omnem portam ingredientibus salutabunt, & di-
cent: Quia patienter sustinuistis, domum optimam sortiti estis. Rumpentes
uero fœdus cum Deo firmatum, & delentes, quod ipse delere noluit, ter-
ramq; uastantes, hic à Deo repulsam, & in alio sæculo malum pessimum
suscipient. Increduli quidem hac uita, quæ nihil est ad aliam collata, gau-
dentes, cum pluribus abundant, Deo pro uelle suo huic multam, illi paucam
substantiam tribuente, dicunt: Si tu faceres Dei uirtutes, illis accidere. Deus
quidem hunc aberrare, illum recta uia progredi pro uelle suo perficit: per
quem credentes, & constantes sua corda corroborant. P. In deum creden-
tes, et benegerentes, recto tramite procedunt. Ad gentē priorum sequacem,
ut eam præceptis diuinis instruas, licet plurimi manebunt increduli, quod
etiā cōtingeret, quanq; hic Alchoran mōtes applanaret, aut terras scinderet,
mortuosue loqui faceret: quæ cuncta Dei sunt, cui si placeret, totū humanū
genus una gens fieret, atq; bona: te misimus. eiq; dicito: Solus Deus est do-
minus noster, cui me cōmendo, & ad quem omnīū fiet reditus, ad terminū
quidem à Deo præscriptū, qui ueraciter accidet. Increduli, obstinaciter suum
errorem sequent. Derisoribus tuorū prædecessorū pœnā parumper distul-
imus: quōs deinceps sumptos, ad malū finē deduximus, die qua facta sua cum
cētis animabus numerabunt. Illi malefici & erronei, qui Deo participes secū-
dum placere suū posuerunt, in hac uita malū, & in alia peius, uindictis & ad-
iutoris expertes sortient. Sed quis ad rectā uiam diriget, quē Deus aberrare
facit? Paradisi quidē, quod Deus se timentibus tribuit, status aquarum fluxu
pulcherrimus est, et cibus indeficiens, ac umbra dulcissima. Et hæc est creden-
tium meta, sicut incredulorū ignis. Cum illi quibus librum dedimus, nostris
præceptis tibi cōmissis gaudeant, licet eorū quidam parti cōtradican, eis di-
cito, mihi nil iniunctū est, nisi Deum solū adorare, nec illi participē extimare,
cui memet cōmendo, & ad ipsum redibo. Ita discretionē rerūq; indicijs Ara-
bice tibi scriptis, si post hanc scientiam prædictos sequaris, corā Deo nec uin-
dicem nec tutorem habebis. Ante te quoque prophetas, quibus mulieres
prolemq; concessimus, singulos cū libris diuinorum præceptorū ad terminū
reductis, unde Deus, apud quem est librorū mater, hoc pro uelle suo delet,
hoc firmat, misimus. P. Horū quæ te docuimus, portionē aliquam gentem
docebis, aut forsan te morti succumbere faciemus. Tuum quidem nihil est,
nisi tantū mea præcepta nunciare, nec eis suus subtrahetur numerus. Nonne
uident, qualiter terrarum capita minuimus? Deus iudicat, citoq; dinumerat,
cuiusq;

Finis bonorum
paradisus.

Sine miraculis
Alchorano haud
credentes, nec
miraculis cre-
derent.

Paradisus uo-
luptatibus cor-
poris affluens,
qualē et Corin-
thus finxit, etc.

Librorū mater
apud Deum.
Bonorū quidē
librorum fons
est sanctus spi-
ritus. Eccles.
ultimo.

eiusq; iudicium nemo diuertit. Sed antecessorum quidam astuti, deceptio- *iudicium Dei*
nibus innitebantur. Dei tamen sunt omnes artes, scientis quid animarum *ineuitabile.*
quæq; sibi lucratur: quod euidenter patefiet, incredulis dicentibus, te nō esse
Dei nuncium, cum qualitatem finis alius sæculi perspicient. Tu quidē inter
te & illos constitue Deum testem, libri cognitorem atque doctorem.

AZOARA XXIII.

H Vnclibrum super te posuimus, ut per ipsum homines ab umbris ad *Alcorā ad salu-*
lucem, ad uiam uidelicet Dei, qui est incompræhensibilis & sapiens, *tem hominum*
qui cunctis cœli terræq; creaturis imperat, diligenter extrahas: Incredulis *exhibitus. Sanē*
uero, uidelicet huius sæculi uitam alijs præferentibus, & à uia Dei se distor- *diligētibus De-*
quentibus, suum errorem redarguendo, malum grauissimum sibi futurum *um, ut omnia,*
patefacias. Nullum prophetarum hucusque, nisi cum suæ gentis lingua, ut *utilitatē affe-*
singulorum optimus interpret haberetur, misimus. Et Deus omnium sapi- *ret. Nō tamen*
entissimus, has in uiam prauam abducit, illos in uiam rectam dirigit. Sic *id Satā uult, sed*
Moyse missus suæ genti, ut eam à tenebris ad lucem reduceret, & dierum *perdere.*
Dei eos memores efficeret. In quibus sunt admiranda sustinentibus, gra- *Prophete om-*
tesq; reddentibus ei, persuasit, unum Deum adorare, ipsiusq; beneficium *nes lingua uul-*
exorare, qui eam de gente Pharaonis & ipso liberauit, qui prolem suam per- *gi locuti sunt.*
emittit, & suis mulieribus potita est: quod est coram Deo detestabile, qui & *idq; Paulus re-*
dixit, uestra se bona multiplicaturum, post gratiarum redditionem. Sed *quiri in Eccle-*
si uos, omnisq; terrenus, increduli maneatis, de uobis Deus nullatenus cu- *sia.*
rabit, quoniam ipse cunctorum est abundantissimus, & gratia plenus. P. *Adulteriū dete-*
Nōne recordamini prædecessorum uestrorum, uidelicet gentium Noë *stabile, quod*
& Haath & Themuth, suorumq; posteriorum, mandatiq; diuini illis missi, *Machumet nō*
quo Deus solus agnoscit: In hora quidem nunciorum cum miraculis adue- *abhorruit.*
nientium, increduli manus iniiciebant dicentes: Vestris præceptis, quoniam *Noë natio.*
mendacia nobis sunt, nunquam credemus. Responderunt nuncij: In Deo *Hath.*
non est quid ambiguum, seu falsum, cœli terræq; conditore, qui omnes ad- *Themuth.*
uocat, ut ueniam faciat, terminumq; scitum in antea uobis constituat, & ad *Argutationes*
tempus nominatum uos dilatet. Ipsi uero respondentes dixerunt: Cum uos *emulatorū pa-*
uelut nos homines sitis, cur nos à nostrorum patrum institutis repellere ni- *ternarum tra-*
timini? An cum rebus mirandis, ut in eas credamus, uenitis? Quibus nun- *ditionum.*
cij dixerunt: Nos quidem nil aliud quàm homines, sicut uos, existimus, fa-
citq; Deus in sua gente misericordiam: nec nos uestra possumus adimplere
desideria, nisi Deo uolente, iam rectam uiam edocente. Cui nos sustinentes
malum nobis per uos illatum, nos commendamus, sicut & omnes sapientes
atque boni. Responderunt increduli: Aut ad legem nostram conuertimini,
aut è terris nostris eiiciemini. Horum deinceps confusione Deus intulit ipsi-
incredulis, ut sic credentes, & me diemq; futurum timentes, terram illorū in-
credulorū loco colāt: quibus terras adperui, incredulos ad nihilū redigendo, *Inferi.*
Quibus deinceps in gehenna aqua uenenosa potum tribuetur, quæ cū attra-
hitur, uere suffocat: mori tamen minime poterunt, sed illos malū grauissimū *Impij ut pul-*
passuros cruciatus ambiet circūquaq; . P. Incredulorū facta cineri per uentū *uis, quē disijcit*
impetuosum disperso similia sunt: cum utrobique impossibilis sit coadunatio, *uentus. Psal. 139*
& prolixus error. Nōne cœli terræq; conditore satis est leue, uos quacunque uo-
luerit hora, cōfundere, aliāq; gentē facere: ad quē omniū erit cōuentus. Tūc
etiam

Ultimo iudicio seducti accusabunt seductores, sed frustra. etiam pauperes suis dominis atque praelatis inquit: Vos si alicuius estis potentia, uestri semper sequaces a malo protegit. Sed ipsi dicent: Si Deus nos in rectam uiam direxisset, uos nobiscum duxissemus. Nunc autem unum nobis incumbit, siue patienter sustineamus, siue gemamus & lachrymemur, cum in manu nostra nihil sit ulterius. Tunc tandem diabolus ipse confitebitur, uerum dicens: Deus quidem uobis ueritatem, ego falsitatem persuasi. Et licet nil constans uel euidentius induxissem, uos uocati statim me secuti estis: Vnde me nullatenus, sed animas uestras reas censete. Hic enim nullus nostri praesidium alij tribuet, cum nos omnes increduli simus, poenas grauissimas passuri: Credentes autem Dei praecepto paradisum possessuri, sibi inuicem salutem afferent.

Diabolus mendaciorum parens. Probatum est in Machumetis.

Boni similes sunt arbori pulchrae, ut psal. 1. et 91. Et in Euangelio, arbor bona & mala proponitur.

Operandum bene dum tempus datur. Obiurgat beneficiorum Dei immemores.

Abraham orauit Deum, ut suos ab idololatria praeferuaret.

Amonitidi attribuit Mecha, geographiae imperitus.

In inferno reprobetur malis, ubi nulla redemptionis.

Vir quidem bonus gerit similitudinem arboris bonae, radicem firmam habentis, & in altum se porrigentis, quae Dei praecepto fructum suum semper tribuit. Vir malus arbori malae similatur, quae nec radicis firmitatem, nec retinaculum aliquod obtinet. Istae similitudines homines ad boni memoriam perducant. Deus omnia prout uult faciens, credentes in hac uitaque futura, bonis uerbis confirmat: Incredulos deuare facit, qui bonum sibi diuinitus datum ob incredulitatem spreuerunt, se suosque factores in domum ignis detruserunt. P. Videlicet in gehennam, ubi positores participum Deo, simul & omnes deum in loco malo permanebunt. Hic igitur ipsi omne suum uelle perficiant, igni postea tradendi. Credentes autem, orationes & elemosynas sibi de bonis datis clam atque palam efficiant, antequam dies superueniat, omnis emptionis & mutationis expers. Deus coelum & terram creauit, & imbres ad ortum arborum uictum praebentium de coelo demisit, mare curae sui nauium uestrarum adaptauit, aquas & solem & lunam motus indeficientes, & diem ac noctem disposuit, omniaque uestra uota tribuit. Cuius omnia bona uobis data numerare cuiquam non est possibile. Vos tamen uestram incredulitatem ac maliciam non deseritis. Abraham exorans Deum, ut terram suam securam efficeret, & se suosque filios, ne idolis, quae multos aberrare fecerant, crederent, corroboraret, inquit: Quisquis me secutus fuerit, meus erit. Caeteris autem tu Deus ueniam & misericordiam tribue, tuque sic corda hominum uelis aedificare, dans illis hermodactylorum copiam, ut templum Haran aedificatum in terra Aman, gente filijsque meis culta, unde messis non oritur, oratum & peregrinatum accedant, tibi que grates persoluant, qui scis aequae corde meo retentum & ore prolatum: quoniam te nullum occultum coeli terraeque latere potest. P. Tibi grates deuote reddo, qui mihi munus maximum, uidelicet Ismahel & Isaac tribuisti: qui respondens orantibus, in meamque gentem tibi placitas orationes fundere perfice, & illis tu benigne respondere, & mihi parentibusque meis, simul & omnibus bonis die dinumerationis tu piissime ueniam largire. Nemo cogitet Deum ignorare incredulorum opera, licet eorum iudicium usque diem iudicii dilatat: quo capitibus ereptis, nusquam oculos uergere potentes, cordeque mortui coram uenient dicentes: Deus pone nobis terminum propinquum, & tuorum dicta prophetarum sequemur. Respondebit Deus: Ita quidem uos prius esse facturos polliciti, minime perpetrastis: Licet cohabitantes inter homines suis animabus nocuos, nostram uindictam de illis sumptam sapius uidistis, post artibus atque dolis studentes. Nonne Deus omnium machinarum & artium cognitor? Sed quanquam artes uestrae montes extulissent, non minus tamen deberetis agnoscere

agnoscere Deum preciosissimum, & omnium uindicem esse firmum & im-
mutabilem in omnibus, quæ per prophetas suos mandauerat. *P. Quonia* *Cœlum & ter-*
terra mutabitur in aliam, & cœlum similiter, fietq; coram Deo solo cunctipo-
ra mutabuntur.
rente conuentus omnium: ueniet gens incredula, manus & collum cathe-
nata, camisijs ex Alchitram induta, faciem igne combusta, dabitq; Deus pro-
ptus dinumerator illis, sicut et cunctis animabus, secundum suum meritum.
Ad bonorum memoriam confirmandam, & incredulos ad fidem excitan-
dos, mea præcepta propala, docens unum solum Deum adorandum esse.

A Z O A R A X X V.

- 10 **H**ic est liber & Alchoran euident, hora quidem ueniet, qua uellent om-
nes increduli credentes existere. Quod adhuc ueracissime scient, licet
nunc nec comestiones nec actus infra uelle suū reprimant. Nos quidem ad-
huc nullam uillam pessundedimus, nisi prius ei libro scito tradito. Gens item
nulla situm antecedit terminū, uel succedet. Dicētib; te demoniacū esse cū
hoc libro ueniētē, & se tibi minime credere uelle, nisi cū angelis mentiri no-
lentibus aduenisses, nos firmamus, hunc librū à nobis esse positū, cuius nos
custodes perseuerabimus. Omnes quoq; ceteri prophetae præmissi, ridiculū
& cōtumelias passi sunt. Quanquā enim nostros in suis antecessoribus esse-
ctus uiderint, nō minus suorū cordiū prauitas eos nostris resistere præceptis
20 & errare perficit. Et si cœli ianuā ut sursum ascenderent, eis patefaceremus,
dicerēt, Oculorū nostrorum ebrietas nos nil uidere permittit: sumus etenim
incantati. Ego quidē in cœlo signa disponens, ad ipsius ornatū & pulchritu-
dinē uidentibus apparentē, ipsum ab omnibus malis diabolicis custodio, præ-
ter auscultatū ueniētem, quē sidera fugiētem lampas assequitur. Terram itē
extendens, illiq; mōtes altos apponens, & omnes res ponderosas in ea nasci
faciēs, uobis illic uictū rē uē gestabilē, cui uos nihil redditis, constitui. *P.*
Non est ibi quicquam à nobis absconditū, qui certum modū atq; mēsuram
ubiq; seruamus, uentis imperātes, & imbres ad rerū uegetationem, quos mi-
nime pro libro retinere queunt, ē cœlo dimittentes, uitā damus, & mortē in-
30 ducimus, omniū heredes. Nos quoq; natos et nascituros agnoscimus, omnes
cōadunaturi, cum simus potentes atq; periti. Nos itē hominē de terra et lu-
to, diabolo prius ex igne pestifero creato, plasmauimus. Cūq; me plasmatu-
rum hominē de luto, & eidē animæ meæ portionem insufflaturū angelis in-
timaui, illis iniungēs, ut se corā eo proijcerent, humiliantes omnes paruē-
tū. *P.* Præter Belzebub, se subiicere nolentē. Qui cur hoc faceret interroga-
tus à Deo, dixit: Qualiter hominē de luto cœnoq; nigro plasmato me subiij-
ciam? Respondit Deus: Quoniam malus es & nequā, descende à me usq; ad
aliū diem reijciēde. Ipsi quidē terminum ad diē publicæ resurrectionis po-
stulanti, Deus inquit: Ad diē horæ scitæ terminum posui. Ipse quidem ne-
40 quicia plenus respondens ait: Ob hoc in me perpetratum à te, faciā eis suaq;
mundana pulchra uideri, eos omnia mala docturus, præter gentē, quē bono
puroq; corde te super omnia diligat. *P.* Inquit Deus: Meæ gentisq; meæ
uiæ rectę sunt: unde tu minime potēs es credentium in me, nisi tantū eorum
qui malos uestri secuti fuerint: quorum omnium uobiscum fiet congregatio
in inferno septē portis discreto, quarum quam portionem notā recipiet. *Ti-*
mentes Deum, paradysum cum salute timoris expertes ingrediantur: quorū
cordibus omnē tollemus maliciā, fiantq; fratres ex seclis deliciosissimis, mu-
Paradisus.

h tuo

tuo sese respiciētes, nunquam illinc eijciendi, nec aliquo labore malōue lādē
 di. Dic meā gēti, quoniam ego sum misericors, ueniāq; largitor, et in manu
Angeli Abra- mea malum grauissimum retinēs. P. Eidem quoq; manifesta, quod hospi
be hospites. tibus Abrahā ad inde ingressis, eumq; salutantibus contigit, quos Abrahā
 uidens inquit: Ego uos nō mediocriter timeo. Inquiunt illi: Timere desiste.
 lātos namque rumbres de puero sapiente à te generando ferimus. Quibus
 ipse: Hoc mihi quomodo gaudium accidet, cum sim senex? Inquiunt: Gau
 dium est uerum, sed tu minime despera. Inquit ipse: Nullatenus desperabo,
 cum hoc nemo nisi malus agat. An alia de causa aduenistis nuncij? Respon
Loth seruatus derunt: Ad malorum hominum Loth perditionē, et illius suāq; gentis, præ
per angelos, pe ter mulierem suam antiquissimā, liberationem atq; salutem accessimus. P.
reūte Sodoma. Illis igitur nuncijs ad gentem Loth uenientibus, dixit ipsa, Se nequaquā eos
 agnoscere. Quibus ipsi responderunt: Nos uenimus, uobis ignorata patefa
 ctum, nil fallitatis admixturi. Secretoq; Loth sic cōueniunt: In parte noctis
 tu cum gēte tua fugiens, illam subsequere, non aliās uisum dirigens: et uade
 quō tibi ductum præbebimus. Hæc enim gens à primo ad postremum dele
 bitur. Illis deinceps ciuitatis illuc cū gaudio properantibus, Loth inquit: His
 meis hospitibus obsecro, nullatenus malū seu dedecus inferatis, sed Deum
 time. P. Illi quidem interdicebāt ei, ne causam illam tractaret ulterius.
 Quibus Loth: Per Deum, uos sectam pessimā amplectimini. An uos uexat
 ebrietas? En filia meā, quibus pro uelle uestro potiamini. Illos autē obstina
 ces uox excelsa turbauit, summa deorsum & ima sursum uergens, eosq; fun
 ditus pluuia lapidea subruit. Quod discretis admiratiōis satis imprimit. Hæc
idololatra per- itaq; rectam uiam, non illud malorum prodigium, credens sequatur. De ho
dit. minibus arbores inuocantibus, & sic temerariē deuiantibus, nostram uindi
 ctam sumpsimus: sicut & homines Alhigero, nostris prophetis contradicen
 tes, prorsus deleuimus. P. Ipsi namq; nostris uirtutibus sibi missis minime
 credentes, in rupibus secando domos sibi subterraneas, ad sui protectionem
 atq; salutem ædificabant: quibus nostra uoce diluculo sumptis, omne suum
 opus minime profuit. Nos cœlum & terram, & illis uniuersa contenta cum
 ueritate creauimus. Horaq; ueniet uestre formosæ ueniæ. septem uerbis &
Non moechus Alchoran immēso tibi nostra gratia dato, nullatenus oculos ad maritatas eri
fit Machumet. gas, nec eas in corde tuo concupiscas, sisq; subiecti cordis & humilis, teq; nū
 cium præcepta mea disceptatoribus de Alchoran dubitantibus, facturū, cla
 rifica. Illos quidem discerptores, per memetipsum iuro, profactis suis atq; ser
 monibus ante me uenire faciam. Tu quidem interim illis mea præcepta no
Plures deos con tifica, ab incredulis te retrahens, & ab irrisoribus tuis ego te liberabo. Deo
stituētes, sui do Deum alium associantes, an uerum sit, ipsi scient. Iamq; uidemus hoc quodā
gmatis piget. modo suis mentibus dissonum & molestum existere. Tu quidem Deum unū
 adora, eum inuocare, usquequo mors superueniet, non desinens: & te humi
 liando, & infringendo, orationes funde.

A Z O A R A XXVI.

Angeli ani- **N**olite nimium festinare. Ecce iam aduenit præceptū Dei, qui super
Beneficia Dei bet angelos animatos, ut dicant ei, non esse nisi Deum unum, demittit. Eum
in homines. itaq; time, cœli terræq; conditorē, qui ob nostra de eo dicta se sublimauit.
 De spermate hominē producit: quē postea canidicum & eloquentem, atq;
 discretum

discretum fieri cōtingit. Idem quoq; munificus bestias tales fecit, ut uos inde calorē, & commodum, ac uictū, & ornatū, atq; decus, ad eundū spaciātū, uestrasq; sarcinas ad quaslibet terras portatū, quod uobis esset tum difficile tum impossibile, quales sunt equi, & muli, & asini, sortiamini. Idem etiam uobis ignorata faciens, uiam rectā, licet eorū quidā pro eo nīl faciāt, plures edocet. Ipso tamen uolēte, omnes uniusmodi eiusdemq; sectae fierent. Per eum imbres desuper in terrā ad uites & arbores educendas descendunt. P. Vnde uos uictum sumitis. Habetis etiā per ipsum mēsses, & oliuas, ac palmas, & arborū genus omne. Idem diem & noctē creās, & solem, & lunā, ac stellas, omnesq; suo p̄cepto sua negotia perpetrāt, resq; multiformes atq; dissimiles in terra perficiens: mare uestro uictui & uestitui, tum carnes recentes, tum cetera cōmoda extrahendo, nauiumq; cursui, ut per ipsum tum bona acquiratis, tum multiplicetis, Deo fauēte, cui grates sunt reddendae, cōmodum & idoneum statuit. Et in terra montes & aquas, ac uias ad itinera negotiaq; gerenda, & stellas ac signa ad rectarū uiarum noticiā in cōelo disposuit. Quae cuncta uirtutes & euidentia miracula bonis atq; discretis apparent, quantū inter est Deo potenti creare hominem, & hominī talis operis impotentī. Sed quis Dei mirabilia dinumerare potest? Ipse quidē est ueniā misericordiāq; largitor, eque sciēs cordis arcana, uoceq; prolata. Illi quos Dei loco adoratis, facti sunt, nīl facere potentes. P. Vita quidē carent, & insensibiles sunt. Hora quidē suae resurrectionis singuli scient, unum solū esse Deum. Quisquis autē alij saeculo nō crediderit, cor malū atq; praesumptuosum gerit. Plures interrogati, quae Dei p̄cepta sint illis tradita, dicunt, illa mirabilia priorū, qui saeculo futuro peccatorū cumulo prementur, tum propter pondus suorū peccatorum, tum propter sarcinas incredulorū, quos sibi stultē credere fecerāt. Praedecessorū uero suas artes facientū, aedificiorū fundamenta Deus diruens, super eos tecta subuertit. Et sic unde minus extimabant, malum eis incubuit. Quos dīe futuro interrogabimus, ubi sint, quos mihi participes statuerūt: Sapientū quidem testimonio malū & dedecus illius diei inferentur incredulis. Incredulis perseverantibus usq; dum angeli suas animas eliciunt, tuncq; se illis cōmendando dicētib; se plus nescire, Deus eorū facta dinoscēs inquit: Intrate portas gehennae, postea nunquā egressuri. Resistentes itaq; malā uiam gradiūtur. Timētes Deum, quāsitū quid diuinitus illis sit datū, inquierent, Bonum. Sciāt omnes hic saeculoq; futuro bonū promerentes, illi saeculi bonum melius & praeiosius esse. P. Illis, quos angeli mortis hora bonos inueniūt dicent: Saluete, et pro factis uestris paradīsum, domū optimā, ubi sunt fontes & fluxus aquarū idoneus, introite, omne uelle uestrū habituri. Tale quid enim bonorum meritū exigit. Non expectāt increduli nisi aduentū angelorum, uel aliū a Deo datū. Similiter & sui praedecessores fecerūt, quibus Deus nequaquā, sed ipsi sibi mala fecere. Vnde propter ridiculū, ceteraq; peccata, merito perierūt. Dicēt autē increduli: Si Deus uellet, nec nos nec nostri parētes aliud quā ipsum adorassēmus, nec quicq; nisi p̄ceptū suū facerēmus. Sui uero praedecessores similiter fecerunt. Sed nuncio nīl aliud pertinet, nisi tantū p̄ceptū applicare. Cuiq; gentium missis nuncijs, ut Deū adorare & idolis minime credere praedicādo persuaderent, quandā illius partem ad uiam rectam, quandā ad malā Deus deduxit. Terras perscrutentur, ut uideāt, quis erat finis cōtradictōrum. Non preceris ut Deus malos uiam rectā edoceat.

Ex enumeratis operibus Dei demonstrat quantum ab eo distet qui titulo Deorum coluntur.

Patrum emulatores inepti.

Bona futuri saeculi longe praeponderant praesentibus.

Paradisus.

Nunus legati, exponere mandata.

Exempla perentium ob sal-

*Sanctam religionem
moucant.
Resurrectio.*

*Umbra, adora-
tio quedā Dei.*

*Filios attribui
Deo, indigne
fert.*

*Taxat immani-
tatem quorum-
dam, qui liberos
fœn. oderunt.
Longanimitas
Dei.*

Blasphemie.

*Alcoran datus,
ut dissidia reli-
gionis tollat, et
uiam salutis in-
dicet.*

Apes.

Nil enim proficiet, nisi cui Deus uoluerit. Iureiurando suo firmatibus, mor-
tuos nunquam resurrecturos, respondet Deus: Imò & terminus ille ueracis-
simus est, quanquā plurimis nescijs. Ego uobis contrarietates explano: Post
uero cognoscent increduli, se mētitos fuisse. Quando quid fieri uoluimus, di-
cimus Fiat, & factū est. P. Post malum laboremq; perpeſsum factis expu-
gnatoribus Dei nomine indurātibus, & se ipsi cōmendantibus, hic bonum
ſæculoq; futuro maius si ſciuerint, tribuam. Ante te non alios miſimus nun-
cios quā homines, qui diſcretos perſcrutarentur, an librorū mirabiliū atq;
pſalterij notīcia affectaretur. Tibi quoq; librū iſtum tradidi, ut eius præcepta
dicas & explanes hominibus, ut intelligāt, & cogitent, quid prioribus cōtra-
dicentibus cōtigit, Culpabiles & peccatores nequaquam opinati ſunt, quod
uel tellus eos abſorberet, aut inopinabile malū illis incumberet: uel in nego-
tijs ſuis, ſeu timore, nil facere potētes caperētur: Deus tamē p̄ſſimus & om-
nipotens, uoluntatē ſuam in actum deduxit. Nonne percipiūt, qualiter om-
nes Dei creaturæ dextrorſum & ſiniſtrorſum, omnemq; partē uerſus umbrā
proijciendo, ſeſe Deo humiliāt, ipſumq; precantur. Omnes rurfum cœleſtes
angeli, beſtiæq; terreſtres, Deum ſuper eos exaltatū omni ſuperbia depoſita
timent, omneq; præceptū illis ab eo perpetran. P. Nullatenus uobis Deos
diuerſos ſtatuite: quoniā nō eſt niſi ſolus unus, & illū adorate. Eius enim ſunt
uniuerſa cœleſtia atq; terreſtria, & omnis bona lex atq; recta. Cur aliū quā
eum inuocatis? Quid niſi ab ipſo cōmodi uel uictus habetis? Malo uos per-
cutiente illū adoretis, atq; precemini: quod ipſo tollente, ueſtri quidā mini-
mē credentes, præcepta diuina ſibi data illi participes ponunt. Et noſtrorum
bonorum ſibi datorum portionē rei à ſe ignoratē tribuūt, Deoq; filios, quod
nō uult, omnia pro uelle ſuo dicentes adſcribunt. Nunc pro uelle ſuo agant
quidlibet, atq; dicāt. Deus autē omnia uerba ſua perſcrutaturus, eos ſe cogno-
ſcere faciet. Cum eorū cuiſpiā filia naſcitur, ſuā inde denigrat faciē, ſuſpiriaq;
trahit, & ab hominū conuentu recedit, uſq; quo deliberet, utrū eam natā te-
neat, an uiuā ſepeliat. Heu quā prauū eſt iudiciū, & quā iniqua ſimilitu-
do eorum, qui minime credūt aduentui futuræ dici. Dei quidē ſublimis & ſa-
pientis ſimilitudo cellitudinis eſt. P. Si Deus ad hominū malefacta ſemper
reſpiceret, nequaquā in terra quidpiā animal dimitteret. Sed ipſe mitis atq;
propitijs ad horā ſcitam ſpaciū differt, quā, cum uenerit, nemo præire uel
ſequi poterit. De Deo plurima nō dicenda, illi bilingues atq; mēdaces profe-
rentes, oſtentant ſe bonū habituros, cum nil præter ignem ob ſtultiloquium
ſuum ſint accepturi. Per memetiſum iuro, me genti præcedenti uos, man-
datum feciſſe. Sed diabolus eam diſtorquens, ſua ſibi uſu pulchra fecit: Cui
nunc ſe cōmendantes, malum grauiffimum paſſuri ſunt. Hunc librū non
alia de cauſa tibi commiſi, niſi ut hominibus ſuas contrarietates exponas,
& uiam rectam, atque miſericordiā credentibus patefacias. Deus de cœlo
dimittit imbres, ut terram mortuam uiuificent: & de uentribus beſtia-
rum lac purum ex egeſtione & ſanguine decolatum ad bibendum dul-
ce, uictuique commodum educit: & in arboribus ac palmis & uitibus cre-
at, quod inebriat, & optimē paſcit. Hinc que uos aſſumite uobis. Quæ
cuncta non minima ſunt miracula ſapientibus & audientibus. Apibus
item iuſſimus, ut in montibus & arboribus ſibi ſuas manſiones adifica-
rent, & deinceps de pomis omnibus guſtarent, nec quôquam pergere
quærendū

ad suum quarendum cōmodum Dei nomine differrent, ut sic ex uteris suis
 syropus multicolor saluber hominibus oriretur. Quod & ita contingit sum-
 me sapientibus admirandum. Ipse itidem Deus uos creauit, & perire faciet.
 Et uestri quidam ad peiorem uitam deuergetur, usquequo à sapiētibus facti
 sunt inscī. P. Deo huic maiorē uictus copīa, illi uero minorē tribuēte, exi-
 git ne uis, ditiores à suo particeps, quā ipse de rebus singulis accipere.
 Cur Dei bona negatis? Deus de uobismetipsis uobis mulieres, et inde prole,
 ac inde cōsanguineos, uicissimq; res bonas tribuit. Cur igitur mala creditis,
 uobisq; bona data negatis, Dei loco nullum uobis uictum cōlestē seu ter-
 restrem dātes, darēue potentes adoratis? Ipsi nulla proponatis exēpla, omnia
 scienti, uobisq; nescientibus parabolā istam proponenti. Sunt ne sibi simi-
 les an æquales, quorum alter summa miseria calamitateq; premittitur, alter no-
 strorum bonorum abundas, ea clam palāq; distribuit, minime Deo gratus, quod
 eorum pars plurima manet inscīa. Aut sunt sibi similes alicuius clientes, quo-
 rum alter mutus & nequam, & in suum dominum, præceptiq; nūquam effi-
 cax; & alter, qui quolibet missus, nunquam redit incommodus & inanis, nil
 præter æquū & rectū postulās. Nolite alia proficisci quā recta uia Dei, cu-
 ius sunt cœli terræq; secreta: qui uos ab aliis matrum uestrarū uobis nesciis
 eduxit, et aures ac oculos cordaq; simul uobis ad suarum gratiarum redditio-
 nem atq; noticiā præbuit. Horæ quidē aduentus nō est, nisi qualis ictus ocu-
 li ad cœlum penetrans, aut uelocior etiā. Nonne uidetis aues cœlo propin-
 quas, non aliunde quā Deo sustineri? quod credētibus admirandū est. Vo-
 bis autē domos usq; ad mortē inhabitandas, & de bestiarū pellibus uestes, tum
 in negotiis gerendis, tū in domibus ferendas, earūq; lanā & pilos atq; cineres
 uobis omnia proficuū tradidit. P. Ita quoq; Deus uestre materiæ iocundā
 umbrā, uobisq; loca mōtuosa frequentationi, uestesq; tū causa caloris tū cau-
 sa frigoris, tū gratia timoris expellēdi præbēs, uos adeo bonis hominibus re-
 pleuit, ut sanitatē atq; salutē habeatis. Illis autē credere nolētibus, tuū est tantū
 præcepta nunciare. Eorū etenim pars plurima manet incredula, bona cogni-
 ta respuēs. Die, qua de singulis gentibus testimoniū queremus, nō in credulo-
 rum testimoniū postulabimus, nec eos auscultabimus, nec eorū malū uisum
 minuemus, nec ad eos uisum reflectemus, qui uisus à se positus participibus
 inquit: O Deus, isti sunt, quos tui loco adorauimus. Illis uero respondentibus,
 eos inde mētiri, illa tandem die Deum adorabunt, respiciētes prius ado-
 rata. Et tūc incredulis à uia Dei se diuertētibus, malū aliud super illud ob suā
 maliciā accumulabimus. Singularumq; gentiū testibus de semetipsis aduo-
 catis, tecū gentis huius testis adueniā. Tibi librum istū tradidi, ut cūcta præ-
 cepta mea patefacias, uiamq; rectā, & misericordiam, bonumq; nunciū cre-
 dentibus intimes, Deo præcipiente, ut iustum bonūq; facias, tuisq; cōsanguī-
 neis beneficus existas, qui culpas & inuidiā prohibet, te castigans, ut memor
 efficiaris. P. In Dei nomine uota tua perfice, nec nō adauge. Iusiurandū
 firmatum, cum Deus omne tuum opus aspiciens, inde fideiussor existit, nul-
 latenus mētiaris: nec imiteris eum, qui uerba prius firmata contradicēdo fal-
 sum inducit iusiurandū, uolens in hoc sæculo nobis probare mendaciā. Hic
 enim foeneratoribus annumerabitur. Et si pes tuus primo firmus labitur, ma-
 li grauissimi passionem sustinebis. Inter uos falsa sacramenta nullatenus faci-
 te, nec diuinam firmaturam pro modico uendite. Quod enim apud Deum

Contra idolola-
tras.Consanguini-
tas.Comparatio ue-
ri & falsi cul-
toris Dei.Aduentus domi-
ni ad iudicium
pernicijsimus:
ut Math. 24:
etc.Vota exoluen-
di:
Iusiurandum re-
ligiose præ-
standum.

Munificus bonorum remunerator Deus. reseruatur nobis, multo melius cēsetur. Res enim mūdāna cito trāsit, diuina nunquā. Secundum optimū modū suorum operū quemq; Deus remunera-
bit, uitā tribuens eternā, siue uir fuerit, siue mulier. Si uellet Deus, uos unam gentē efficeret. Sed hunc aberrare, illū uero credere facit. Quādo legeritis Alchoran, uosmetipsos diuina sanctificatione à diabolo protegite, impossibili facere quicquā nisi tantū incredulis, & Deo participes ponētibz. P. Cū sit hoc alicuius uerbi pro uerbo mutatio, Deo positionē suā sciente, dicunt increduli: Tu quidē non es nisi mēdax, cū adeo uerba tua uaries. Sed huius rei plures eorū sunt insci. Ipse nāq; Deus, spiritusq; suus benedictus, hunc librū ueracissimū cōposuerunt, ut rectā uia credentibus, pleniq; gaudiū rumorē bo-
10 nis cōfirmet. Scimus quidē eos iam dicturos, lingūe Latīne uirū doces, et Alchoran est Arabicus. Eos nunquā Deus uia rectā docebit, qui Dei praeceptis cōtradicendo, soli mēdacissimi sunt: sed malū grauissimū eis inferet. Post fidem habitā incredulus ui coactioneq; factus, fidē legēq; corde suo retinēs non dānabitur. Sed hoc sponte faciēs, quia huius mūdi uitam aliq; prætulerit, nunq; à Deo in uia rectā dirigendus, grauissimis cruciatibus affligetur. Taliū enim corda Deus sigillat, & aures oculosq; simul. Vnde hic negligētes & insci uiuūt, deinceps perdēdi. Expugnatoribus post laborū atq; malorum sustentamen effectis, ueniā et misericordiā Deus impertietur. P. Die qua quisq; pro se disceptabit, cuiq; secundū opera sua, absq; uirū & iniuriarū il-
20 latione, mercedē Deus tribuet: qui hanc uobis parabolā præbet. Villæ cuidā præsens nihil timēti, futurorūq; securæ, sui uictus copā multis locis redun-
bat. Sed ipsam nullas Deo pro suis beneficijs grates referentē, fames atq; timor, Deo iubēte, presserunt: & suos incolās, nūcio sibi misso cōtradicentes, pestis mortifera pessundabat. Vos itaq; Dei bona saporifera, & hale comedētes, Deū adorete, ipsiq; grates persoluite: multūq; cauete, ne quid propter uelut uoluptatum perfectionē, hale ponatis à Deo cōstitutum harā, uel è cōtra, ipsi mendaciū imponētes. Tales etenim nec multū nec parū antecedunt, malū grauissimū habituri. Deus quidē nil fecit † harā uictui uestro, nisi morticinū, & sanguinē, carnēq; porcīnam, & animal nō Dei nomine decollatū.
30 Indē tamē necessitate cogēte sumēti, Deus ueniā dabit: Et similiter id faciēti nesciēter, & postea pœnitenti, ac benefaciēti. Eadē quoq; Iudæis harā constitui-
mus, nec eis nos, sed ipsimet sibi fecerūt iniuriā. Abrahā uir in Deum credens atq; bonus, pro bonis sibi collatis Deo grates persoluit, quas Deus benigne suscipiēs, & eum in semitā rectā dirigens, ei bonū in hoc seculo tribuit, et in alio bonis associabit. Postea te misimus, ut ipsius Abrahæ legem sequareis, nusquā disgrediēs, ne sis incredulus. Sabbathi quidē custodiā non iniūximus, nisi quibus inerat cōtrarietas atq; disceptatio, quas Deus futurus iudex discutiet. Cū sapiētia præscripta, bonoq; castigamine Deū inuoca. Disceptādo honesta uerba, bonaq; tantum profer. Deus quidem discutit sapienter, qui re-
40 ctam uiam, quiue tortam proficiscitur. Omni tibi quid ingerenti, modo simili respōde. Patienter tamē sustinere, melius est. Igitur & nō nisi cum Deo patienter indura. Contradicentes minime timeas, nec pro dictis suis aliquatenus cōtristeris. Quia Deus cū se timētibz et benegrentibus semper existit.

A Z O A R A XXVII.

Portentosum mendacium ad- **S**eruum nostrum dilectum, cui uidelicet multum profuimus, à tēplo harā ad templum longinquum noctu sustulimus, ut eum de nostris uirtutibus

tibus et mirabilib. doceremus, qui omnia simul audimus atq; uidemus. Moy
 si quidē librum patefacientem uiam rectā filiis Israël posteris illius bonę gen
 tis, quam in arcam extulimus, & illicita prohibentem dedimus, dicentes illis
 in eo, quod his terrā amitterent, illi cō multum insurgerent, terminoq; pri
 mę destructiōis adueniēte homines ferocissimos atq; fortes super eos suis do
 mibus immitteremus. Quod et ita fecimus, illis auxiliati, et eos super primos
 multiplicātes, filiis atq; pecunijs abundantes fecimus, dicētes: Si bene feceri
 tis, uestris proficietis animab, si male, nocebitis. In aduentu quidē termini sic
 Dei hostes superueniētes uestris faciebus malū inferent, & tēpla, ut prima ui
 ce, ædificiaq; uestra funditus diruēt, nec quid uestrarū possessionū dimittēt.
 Foris tamē Deus uobis adhuc ignoscet. Sed si uos reuerſi fueritis, et ego, car
 cerē omnib. malis infernū positurus, hic Alchorā gaudiū nūcius mercedē ma
 ximā seculo futuro cūctis credētibus, incredulis malū grauissimū nūciat. P.
 Homo suis negotijs impetuosus, æquē Deū pro malis ut bonis obsecrat. Sed
 quisq; suis humeris sua facta gestabit, siue fuerit erroneus, siue credēs. Quod
 cuiq; fiet euidentissimū, cum singulis librum apertū omnes suos actus conti
 nentē, ut perlegatis dinumeratos trademus. Nūc saltim peccatis uestris impo
 natur terminus, prius a nobis duob. luminibus clarissimis, altero noctis, alte
 ro diei cōstitutis: illi noctis deinceps tenebrositatē, illi diei splendore adiū
 ximus, singula manifestē discernētes, ut homo cum sciat annorū ceterorūq;
 temporum cōputum, tum sibi uictū cōmodumq; perquirat. Nos hucusq; ne
 minē lādētes, nisi prius illi dato nūcio, cum uillā pessundari uoluimus, ei pri
 uatos ad huc gerendū atq; potentes immittendo, nostrū propositum peregi
 mus: qui sapientes omniū, & audientes, omniū generationū post Noē laſo
 rum, sicut & ceterorū culpas sub certo numero cognoscimus. Licet plurimū
 sit uotū res festinari, omnis tamē festinatio nisi per me inanis est & cassa, qui
 gehennā male gerētibus, ut illi dedecorati repulsiq; sine termino manean
 credentibus, hocq; promerētibus, cum eorū facta sint mihi grata, paradīsum
 tribuā, his & illis de diuina substantia, quæ minimē parua est, largiturus. P.
 En qualiter unum ab alio discerno, ut cuiuslibet innotescat, quoniā alterius sã
 culi gradus est elatior, & exaltatio maior. Ne malus sis & erroneus, nullum
 Deo coæqua, qui tibi præcipit, ut eum solū adores, tuosq; parentes honores,
 eisq; benefacias, si ad te uterq; applicuerit, uel si unus uni. Cumq; senuerint,
 nullū uerbum graue molestūue, sed bene formosum atq; iocundū illis dici
 to, teq; illis in omnibus cū humilitate atq; pietate subiiciēs, Deū precare, ut il
 lis ueniā atq; misericordiā tribuat: quoniā tibi paruulo fomentū necessariāq;
 tribuerunt. Deus est agnoscēs, quid uestris inerit cordibus. Si boni fueritis,
 misericordiā & gaudium præbebit. Propinquis itē & pauperibus munera fa
 cite, sed nō superflue. Gerentes nāq; superflua, diaboli ducentis homines ad
 incredulitatē, fratres existunt. Ab illis autē spe cōmodi si discesseritis, pulchrū
 facite: alioquin, manus nec penitus apertas, nec prorsus clausas habentes. Sic
 enim perderemini, & reprehēderemini. Deus quidē huic uictus abundan
 tiā, illi inopiam, pro uelle suo tribuit. P. Prolem uestrā inopiæ sumptus ti
 more nullatenus interficite. Hoc est enim peccatū maximū: & nos uictū illi,
 sicut uobis, tribuemus. Nō fornicemini. Hoc est scelus. uiaq; praua. A Deo
 positum haram non perimas, nisi pro ueritate. Ab iniusto namq; perēptore,
 præcipit Deus iustitiā sumi: Ipseq; uindex existet. Pecuniā orphanī ante
 h 4 uenereos

scribit Deo, ut
 rapuerit Ma
 chumetum ex
 Mecha Hiero
 solymam: inde
 in coelum. Vide
 cōsutationes Al
 corani, de scalis
 siue ascensu Ma
 chumet.

Alcoran bona
 promittit bonis,
 & minatur ma
 la prauis.
 Precationes
 peruersæ.

Nullum popu
 lum Deus per
 dit, nisi præmo
 nitum.

Beatitudo.

Unus Deus co
 lendus.
 Pietas in paren
 tes.

Propinquis &
 pauperibus ma
 deratē benefa
 ciendum.

Liberorū occi
 si grāde scelus.

Nō fornicandū

Orphani non fraudandi. uenereos annos, nisi secundum modum sibi meliorem, non tangatis. Firmi-
tate facta perseueretis: quoniam uos Deus inde percunctabitur. Mensuram
cōplete, pondusq; rectum apponite. Hoc enim iustum est & optimum. Nō
dicatis quicquam, nisi cognitum. De dictis enim uestris uos perscrutabūtur,
uestrum audire atq; uidere. Non eatis terras perscrutatum, plus debito et ius-
sto, per uos enim nec terras scissa, nec montium longitudines applicare fiēt.
Vnus tantū De Hæc enim omnia coram Deo, nolēte talia, peccata sunt. Præ-
us: quia plurali cunctis tamē prohibet Deus, ne cum ipso ponas aliū. Inde nāq;
tas seditionē pa repræhēsus, in gehennam pessimam projiceris. Ad memoriā
reret. Argumen dicētium illud, & reuersionem, in hoc Alchoran multorum di-
tum validū con scretionem fecimus. Vnde satis diligentes perpendāt: quum si
tra geniles, nō qui Deo coguales atq; participes essent, uia ascensus ad ipsum
contra Christia quærent. Quod ipse cellior illis, plus cæteris malis abhorret:
nos, colētes unū cum ipsi soli cœlum, & terra, omniaq; subiiciūtur: nec est, quod
Deum in essen ipsi gratias nō referat. Licet uos eas non intelligatis, ipseq; ma-
tia, trinum in neat expers iracūdiæ, ueniāq; dator. Vobis, & alijs sæculo non
personis. &c. credentibus, inter capedinem atq; uelamen in legendo Alchoran interpone-
mus, sigilla suis cordibus imprimendo, ne scire queant, auribusq; suis plum-
bum infundendo. Vnde fugiendo se retrahunt, cum eos audire contingit in
Alchoran, te nominātem Deum solum. Nobis enim patens est, quid auscul-
tant, uel quod de te uerbum faciāt. In multitudine namq; dicunt, Eum se qua-
mini, si uelit incantatores magiq; fieri. Cum illis tot exempla proponen-
do, res adeo manifeste discerno, cur errant à uia recta deuiantes. Illis dicenti-
bus, Cum eritis ossa, uel ad nihilum redacti, qualiter efficiemini homines no-
ui? responde: Licet lapidei, uel ferrei, uel si quid est durius, essetis, qui uos pri-
ma uice creauit, ad uitam denuo uos resuscitandos reuocabit. Sua capita re-
flectendo, quærentibus terminum illius effectus, dic esse propinquum. Die,
qua uos Deus reuocabit sua gratia, omnes respondebitis, putantes uos non
nisi parum moratos fuisse. Persuade genti pulchriora melioraq; Deum, ne
suis hostis manifestus diabolus illis se immisceat: sed Deum meliorem cogni-
torem imitentur, qui sibi pro uelle suo bonum siue malum daturus est. Nec
nos te quidem ad hoc misimus, ut se tibi commendent, uel adorent: Qui Da-
uidi psalterium dedimus, quibusdam prophetarum præ cæteris sublimatio-
nem & abundantiam permisimus. Inuocent increduli, quos adorent Dei lo-
co, impossibiles sibi malum mutare uel delere: Non minus tamen malum il-
lis incumbet. Deum autem inuocantes, & in illius sperantes beneficijs, eius
propinqui sunt, omnis timoris expertes. Non est uilla cui nō noceamus, uel
pessundemus ante diem illum. Hoc enim nostro est præscriptum libro: nec
nos quis mandata facere prohibuit, nisi primorum contradictores, uelut illi
qui Themuth camelæ cedem prohibenti cōtradixerunt. Nos quidē manda-
ta fecimus non ob aliud, nisi ut homines me timerent. Somniū
Somnium alle- item quod te docuimus, ad gētium admirationem, arboremq;
gat: cui non cre retractam pauci credunt, quod incredulitatem graueq; malum
dere, peccatū di augmentant. P. Quum nos angelis iniunximus, ut se Adæ
cit, quæ lex Dei subijcerent, omnes præter Belzebub, dicentem se nunquā sub-
contrarium di- ijciendum creaturæ luteæ, quiq; minatus est, quod omnem gē-
cat, Leuit. 19. tem sibi prælatā modo suo præter paucos diuerteret, si usq; ad
Deut. 12. aliū

Certa dunta-
xat dicēda. De
omnibus dictis
ratio reddenda.

Vnus tantū De
us: quia plurali
tas seditionē pa
reret. Argumen
tum validū con
tra geniles, nō
contra Christia
nos, colētes unū
Deum in essen
tia, trinum in

Qui Machume
ti non credunt,
à Deo excacati
& obdurati.

Resurrectionē
mortuorum ad
struit per Dei
creatoris uir-
tutem.

Machumet non
missus ut adore
tur, aut patro-
nus sit, atque
diuus.

Omnia interitu-
ra ante nouis-
simum diem.
Cameli mortem
refricat.

Dei mandata,
ut timeatur: Imo
ut etiam ame-
tur, & illi ater-
num uniantur
homines.

Somnium alle-
gat: cui non cre-
dere, peccatū di-
cit, quæ lex Dei
contrarium di-
cat, Leuit. 19.
Deut. 12.

alium diem sibi Deus donaret terminum, paruerunt. Cui Deus inquit:
 Hinc discede, gehennam cum sequacibus tuis pro factis tuis possessurus. *Diaboli regnū
in filios diffi-*
 De quotquot igitur eorum poteris, tuo sermone cum tua gente & filiis, at-
 que militibus, & peditibus, ac equis, ridiculum atque iacturam facito. In
 eorum item substantia & prole portionem accipito, illis imperans & blan-
 diens: quorum nil nisi lapsum & præcipitium Deus diligit. Super gentem
 autem sese mihi commendanti, nullius eris potentia. In uasis æquoreis uo-
 bis à Deo permixtis ad uestri commodi quæstum, cum uos naufragium per-
 cutit, nullum nisi Deum adiutorem habere potestis. Liberati uero, & in
 10 terra positi, ad pristina mala recurritis: unde Deo semper ingratus homo
 permaneat. Nōne timuistis, quod iuxta portum uos absorberet, ut uentum
 lapides & arenas uoluentem immitteret Deus, nec alium quàm ipsum tu-
 torem inuenistis? Timendum quoque, ne uos alia uice redeunt ob ue-
 stram maliciam summergat, omni tutore carentes. Filij quidem Adæ per
 nos honorificati, & per terram atque mare directi nostræ manus beneficio,
 uictum illa bona saporifera susceperunt. Et eorum quidem pars præ cæteris
 elationem & superabundantiam sortiti sunt. P. Cuicumque liber suus lectu-
 ri dextra datus fuerit, die quasque gentes cum suo nuncio uocabimus, nul-
 lam iacturam sentiet, uir quisque lumine priuatus fiet, qui cæcus in hoc sæ-
 20 culo perseverauit. Ibiq; plurimi te amicum libenter susciperent, nisi te fir-
 marem, tum ab eo quod tibi misi, ut aliud diceres, te diuenterem: tum dia-
 bolus ad incredulos diuergere niteretur. Sicq; te tutoris expertem, in hoc
 sæculoque futuro dupliciter punirem: pro more quoque nostrorum pro-
 phetarum antecedentium nunquam uariando, è terra te uellent eiicere, nec *Orationes.*
 nisi pauci post te tui morarentur. A mane usq; ad uesperam orationibus insi-
 ste, summe cauēs, ne matutinalis oratio deficiat. Tunc enim omnes adsum te
 stes. Oratio quoq; noctis superabundans, usquequo te Deus in uiam rectā di-
 rigat, à te semper fiat, Deum sic deprecāte: O Deus, in uera me dirige, falsaq;
 30 prohibe, mihiq; uindicē ex parte tua tribue. P. Iam libro posito, salutē atq;
 pietatem credentibus præbente, incredulis uero nil nisi iacturam, ueritas af-
 firmatur, falsumq; confunditur. Sed homo semper peruersus, à me sibi bo-
 num tribuente, in partem contrariam descendit.

Hic alterum exemplar insectam habuit partem sequentis capituli.

Qui malo sibi cōtingente desperatus efficitur. Omnis enim secundū suū *Anima.*
 modū operatur, Deo dinoscēte, qui rectius proficiscitur. Perquirētibus cuius
 sit anima, dic Dei, qui tibi, nil nisi paucā inde sapientiam tribuit. Et si cum li-
 bro tibi dato discedere uellem, nō inuenires qui tibi redderet, nisi diuina pie-
 tate superueniente, quæ in te maxima est. Licet enim omnes homines atque *Iterum conditio*
 diaboli ad unius talis compositionem causa uenirent, sibimet mutuo profici-
 40 entes minime facere possent. In hoc Alchoran omnibus parabolis explana-
 tis, plures manent increduli, dicentes, se tibi minime credere, usquequo fa-
 cias illis in terra fontem manantem. P. Vel paradisum palmarum, uel ui-
 trum, atque riuorum fecundam tibi pares, aut res cœlestes super illos descen-
 dere, siue Deum & angelos tecum cunctis uidentibus uenire facias, aut do-
 mum amoenā, puram, & ornatissimā habeas, uel ad cœlū ascendas, indeq; si-
 bi librū ad legendum dimittas: nec prius tibi fidē adhibebūt. Tu uero Deum
 ut te liberet, exora, dicens: Non sum nisi uir nūcius, uias rectas patefaciens,
 quibus

*nem mutat. Pri-
mo enim dixit,
nō posse unum
Azoarā facere,
deinde decem,
nunc totū librū.*

Miracula.

*Homines ad ho-
mines mittuntur,
non angeli. etc.* quibus credere nemo prohibet, nisi dicēs me nō esse Dei nunciū. Sciendum
quidē, angelum fuisse missum, si in terra morātes angeli hominibus cohabi-
tarent. Inter me & uos Deus testis adest sufficiens, suā gentē respiciēs, pror-
susq; dinoscēs: quo docēte, quilibet uīa rectā benè proficiscitur, & ab eo qui-
libet factus erroneus nunq; dirigitur. Die cōgregationis omnīū, cecis ac sur-
dis, & mutis sua facta dinumerātes, eos igne feruoris torquebimus: & quāto
plus arserint, tāto plus ignis apponemus. Hi sunt, q; dixerūt, Cū nos in terrā
Resurrectio. & ossa redacti fuerimus, quomodo in nouas facturas reducemur: Nōne pos-
sunt perpendere, conditorē coeli terraeq; potentē, quales ipsi sunt facere: Ipse
quidē illis terminū absq; mendacio posuit, quod eis nihil prāter incredulita-
tem adiūgit. Si omnis Dei substantia suā potestati subesset, expendere tamen
timentes omnia retinerēt, quoniā inde auari sunt. P. Moyli IX, mirabilia
*Aegypti plaga
x. in Exod. hic
tantum nouē.* manifesta facere patefecimus, quod à filiis Israēl perscruteris. Vnde Pharaō
illum magū esse perhibuit. Cui Moyses respōdit: Tu, quē iam mortuis annu-
mero, scire deberes, hāc tam manifesta nō esse, nisi solius Dei cōditoris coeli
& terrae. Eum uero nitentē projicere à terra Moysen, fratremq; suū & factores
omnes illius, in mare summersimus: deinceps filiis Israēl ut terras colerēt, in-
iunximus, quos accedente alijs saeculi termino, ueracissime crebro uenire fa-
ciemus. Te quidē deinde misimus, ut prolē gaudijs summiq; doloris nūcius fi-
eres. Ideoq; pedetentim Alchoran posuimus, ut homines pedetentim ipsum
perlegāt, siue credāt, seu minime. Illi uero quibus cōmittitur, cū illis legitur,
Deo se humiliāt, adorātes ipsum & dicētes: O Deus, iam tauū praeceptū ad-
impletū est. Istiq; preces suas multiplicāt, humiles & lachrymātes effecti. Seu
*Deus, uel miseri-
cors, idem.* Deum, seu misericordē appelles, eius solius nomina sunt. Orationes aut uo-
ce mediocri funde, Deoq; gratias redde, qui sublimis sublimiū, & omnīū ma-
ximus, nec filium nec participē in regno, nec adiutorē seu uindicem habet.

A Z O A R A XXVIII.

*Alcorā Dei mu-
nus eximium.* Deus quidē glorificandus est, ipsiq; grates persoluēda, quoniā homini
suo librū directionis sufficiētis absq; fallitatis admixtione capacē tradi-
dit: ut per ipsum uerbis serijs & castigatorijs rumorē plenū gaudijs, uidelicet ac-
ceptionē mercedis interminabilis & optime, credētib; et benefaciētib; pa-
tefaciat. Dicentibus aut Deum sumpsisse filiū, quod ab ipsis et à patribus suis
*Deum filio ca-
rere.* est ignoratū, cum hoc sit mendaciū pessimū, dicat: Quum nisi uerbū illud mu-
tauerint, spōte uim atq; dedecus passuri negabūt. Et nos, qui cunctas res mū-
danas illis formosas apparere fecimus, ut uideremus, quis melior efficeretur,
terrā esurientē, & omnīū suorum inopē statuemus. Eos imitari noli, quoniā
*Historiam septē
dormientium* fortassis perditis associareris. Ad maiorē fidē publicae resurrectionis, quod-
*qui Ephefi The-
odosio tertio im-
perante, resurre-
ctionē mortuo-
rum testati sunt,
in fabulam ridi-
culam uertit:* dam nostrū miraculum de quibsdā adolescētibus ad cauernā atq; arrachim
profectis atq; sopitis, qui diuinā misericordiā uiamq; rectā Deū precati sunt,
in mediū ducatur. P. Nos igitur in illa cauerna aures suas per certū anno-
rum spaciū obstruximus, et deinde resuscitauimus, nec eorū quis numerū die-
rum sopitionis resuscitatus agnouit. De quibus hēc est narratio uera. Fuerūt
*Quaquam ad
resurrectionem
probandam ac-
comodat.* quidem illi uiri boni, per nos ad uiam rectā deducti et adiuti, Deum solū, nō
aliū adorātes. Vnde per nos resuscitati, cordeq; iustificati dixerūt: Hāc no-
stra gēs Dei loco adorās idola, unde nullā possunt inducere demirationem,
nec quis deterior est imponente mendacium Deo, temerariē deuiat. Eam
nullatenus imitabimur, cum suus error lōgus sit, & inanīs: Sed unum solum
Deum

Deū adorabimus, cœli terræq; conditorē. Vos ergo discedētes ab illis, quos inuocāt loco Dei, ad cauernā tendite, ibiq; Deus uobis misericordiā & rerū sufficientiā tribuet. Eos quidē sopitos sol oriēs in dextra parte percutit oriēs, occidēs in sinistra. Illis in mediō positīs atq; sopitis, licet quilibet aspiciēs eos uigiles extimaret, eorūq; cauis brachijs extensis ante hostiū accumbit, illis in dextra sinistraq; premunitis, unde quilibet super illos ascendēs, prę timore fugiēdo discederet. Eorum quidē quilibet resuscitatus de suo sopitionis spacio, quælitus diem diēue portionē affirmaret, cū hoc soli Deo sit cognitū. Vnde ipsi proponētes eorū aliquē ad urbem cum argēto mittere, nisi quod cōmodius & saturitatis efficacius uidentur, sibi uictū afferret, dixerūt, Ad leuiā uiliāq; progredere, nostrā noticiā dissimulans. Si enim te cognouerint, bonus ulterius perseuerare nō poteris: quoniā aut te lapidabunt, aut ad legē suam diuertent. Hoc quidē est mirabile Dei, quo dirigente quoslibet, ad uiam rectā directi sunt: deuiante quidē, nemo diriget. P. Nos quidem eum notificaui mus, ut sic constantius atq; firmitus perciperent homines horam illam postremam futurā. Quibusdam deinceps cōtrouersantibus, super illos edificia facere, Deus optimē prę cæteris eorū esse dinoscit: uelut nunc etiā quidā uictores inquirunt, Faciamus super eos tēpla nostra. De numero quidē suo ambiguitas nata est. Quidam enim perhibent eos tres fuisse, & quartum suum canem: quidā quinq; canēq; sextum. Alij eos septē, et canem octauū. Sic quisque pro uelle suo de secretis et occultis loqui potest. Deus autē eorū certum scit numerum, paucissimis cognitū. Tu uero nihil inde perscruteris, nec quid falsum & nō euidentis inde proferas. Nihil item te facturū firmes, nisi superaddito, Si Deus uoluerit. Quando cuiuspiā oblitus fueris, dic: Tu Deus doce me uia rectiorem ista. Spacium autē sopitionis prędictorum in cauerna fuit CCC LX annorū, Deo quidē notū: cuius sunt arcana cœli & terrę. Esto uidēs & audiēs hæc, quoniā nullus tibi prodesse poterit, nisi Deus. Vnde nec te cōmendes aliq, nec ipsi participē ponas: legeq; cæteris librū tibi à me traditū, cuius uerba nemo uariet, & cum inuocantibus Deum, quē non aliū uindicem inuenies, patiēter sustine à mane usq; ad uesperā: diuināq; faciem ita desiderā, quod ad huius sæculi pulchritudinē oculos tuos nullatenus diuertas. Nec imiteris secordes & negligentes, qui scilicet suarū uoluptatū, quæ nihil sunt, studiosi, gerenda prætermittunt. Diuināq; ueritatē nullatenus celes: cui quisquis uoluerit credat, cæteri maneat increduli. Quos die iudicij prorsus igne circūdabimus, eisq; postulātibus cæteri dabūt aquā, quasi stillicidiū oculorū corrodēs: qui potus est pessimus. Credētes & beneficientes, sua nō amittent opera. P. Illi nāq; paradysum fontibus amoenā, & illic annulos, & torques aureos, & ornatus sericos uirides & deauratos possidebunt, et inlectis auleatis accūbent. Et hæc est maxīma merces, et interminabilis. Parabolā de duobus hominib. audiāt, quorū alteri duos hortos semper fertiles palmis circūstos, & messes ac fontes immixtim, nec sine substantia tenētes: alteri nullū dedimus. Ille itaq; socio suo, deridēs ipsum, inq;: Te ditior atq; sublimior in gēte mea merito cēseor. Deinceps aliū secum adducēs, hortos suos animę suę nō xius ingressus dixit: Nec hoc nunq; dolendū, nec me surrecturū extimo: uel si resurrexero, nunq; ulterius tale qd reperiā. Socius uero castigās ipsum, respōdit: Iā audio, quū tu quidem es incredulus, minime cōfidens in Deū, qui te de terra plasmauit, & uirum fecit, quid ego: Deū & dominū adoro, nec ei quenquam

Improbatur more
edificandi tem-
pla ad monumē-
ta sanctorum.

Cur tantus pro-
pheta tantillam
rem non potuit
explicare?

Veritas propa-
ganda.

Paradisus.

Parabola unius
temporaria bo-
na possidentis
alterius futuri
seculi felicitatē
expectantis.

quenquā participem pono. Tu quidem tuos hortos ingressurus, deberes dixisse, Si Deus uoluerit. Ab ipso namq; solo omnis uis atq; uirtus procedit. En mihi minus substantiæ prolisq; possidenti, Deus forsan dabit tuis hortis melius, illisq; coeleste fulgur, seu pestem reducentem eos ad arenositatem atque sterilitatem, seu diffluctum immittet. P. Vel forsan tellus penitus fontes absq; spe possibilitatēue reductus absorbebit. Eos itaque peste coelesti prorsus circumdante, arboribusq; cōfuis possessor suus ad distorsionem manū redactus inquit: Vellem in Deum credidisse, nec ei participem posuisse. Sed tunc ex Dei parte nectutorē nec adiutorem habuit. Sic Dei mandata complētur, qui ueracissimus mercedem optimam, finemq; bonum efficit. Doce 10 item homines huius uitæ similitudinem esse, qualis est aqua coelitus dimissa. Quæ cum terræ fortibus immisceri debeat, uentis superuenientibus hinc & illinc distracta dissipatur, Deo super omnia potente. Proles atque substantia sunt, uitæ huius sæculi iocunditas & pulchritudo. Quibus meliora remanēt apud Deum, unde sperantibus & beneficientibus, optima remuneratio præberetur die, qua montes localiter moueri faciam, terramq; manifeste apparentem uidebitis. Deus dicet omnibus tunc cōgregatis, quo nullus aberit: Vos qui negastis me posuisse uobis terminum istum, sicut prima uice creati iam acceditis. Tunc illi aperto suorum operum libro tradito, increduli contemptibiles atq; dolentes effecti dicent: Heu heu, quā malus liber hic, qui nec 10 de minimis nec de magnis quicquam prætermittit. Omnia namq; facta sua coram stanti perlegent, nec Deus cuiquam iniuriam faciet. Quādo nos iniūximus angelis, ut sese Adæ subijcerent, omnes præter Belzebub, qui & diabolus factus à Deo discessit, præceptum perfecere. Illum autem uobis hostē pessimum, filios ue suos Dei loco cur inuocatis? Quā est nequam atq; praua hic incredulorum mutatio? P. In creatione quidem cœli & terræ, animarū ue uestrarum, eos nullatenus testes adhibui, nec pro quoquā meo negotio gerēdo quenquam errantiūm assumere uolui. Die uero qua dicemus, ut participes nostros à se positos inuocent clamantes, responsum non accipient. Vnde nos illis incredulis suum confusorem immitemus, & focum uide 30 bunt, seq; casuros in ipsum prænoscent: minime tamē euitare poterūt. Licet in hoc Alchoran multas hominibus parabolas præmisimus, plurimi tamen eorum disceptant & ambigunt. Voluntas & inquisitio tuorum antecessorū tantū gentes in nunciōrum aduentum ad Deum conuerti uetuit, usq; quo diuina uis superueniēs malum intulit. Nuncijs quidem nil præcipio, nisi quod boni nunciij castigatores & correctores existant. Increduli uerō disceptationes ineunt, ut ueritatem extinguāt, & nihil atq; uana dicendo ueritatem derident. Sicq; mea præcepta & castigamina summe derident. Quis est illo deterior, qui prius doctus uerba Dei, postea discedit, & ipsorum actuum suorum obliuiscitur? Eorum corda ne sapiant, sigillis inclusimus, auribusq; suis plumbum infudimus. Vnde licet eos ad uiam rectam Dei pijsimi ueniaq; datoris uocaueris, nūquam exaudient. Quibus, si ad eorū facta respiceret Deus, malum festināter incumberet. Sed iam eis terminus immutabilis positus est, uillis ob sua malefacta destructis terminus semper præscriptus. Moyses quidē suum mancipiū sic affatus est: Nullatenus à me discedas, donec uel appli 40 cuerimus ad duorum marium conuentum, uel simul per annorum spacium iuerimus. Illi ad marium cōiunctionem applicati, sui piscis in æquora tendētis iter

Temporaria felicitas aqua pluuie confertur.

Nouissima dies & iudicium.

Alludit ad librū Danielis, qui aperiri dicitur in iudicio Dei.

Legatorum functio.

Deficientes à recepta doctrina pessimi.

Fabula Iudaica de Mose & famulo eius. &c.

tis iter obliti sunt. Ipsi deinceps trans mare uectis mancipium rogatum, ut
 eis pransum preberet, inquit: In hoc itinere labor nobis partus est. Ad lapidē
 namq; quo applicuimus, solo diabolo impediēte oblitus sum piscis, qui ad
 maris pascua cōsuea rediit. Quid mirandum est: Hocq; modo suo atq; uel-
 le Moyses contigisse firmavit. Illi deinceps reuersi, pericrutatum quendā de
 gente nostra, cui misericordiam & de nobis sapientiam contulimus, inuene-
 runt. Quem Moyses ut eum sequi posset, uiamq; rectam per ipsius sapientiā
 addisceret, precatus est. Cui ille respondit, mecum durare non poteris: Quis
 pe super rem, unde nihil scire poteris, indurares. Dixit Moyses, Deo uolen-
 te, me quilibet sustinentem, nec te in quoquam offendente semper inuenies.
 Cui ipse: De nullis itaq; rebus me pericrutare, usq; quo tibi dixerō. P. Illis
 itaq; profectis usq; nauis consensum, ille nauem rupit, ut in aqua gentē sum
 mergeret. Cui Moyses inquit: Rem difficilem atque grauē iam perpetra-
 sti. Et ille: Nonne tibi intimaui, quoniam mecū indurare nō posses? Et Moy-
 ses: Noli me tantū obliuionis arguere, nec mihi pro meo negotio tantā ue-
 recundiam seu molestiam inferre. Deinceps illis profectis, mancipiū quod-
 dam occurrens ille peremit. Cui Moyses inquit: Mancipium absq; iure pere-
 misti, & sic iniurius es. Cui ipse: Nonne satis prædixi, te minime mea mecū
 toleraturum: Et ipse, si de me quicquam ulterius perscrutatus fueris, à modo
 non patiar: quoniam à te multa perpessus sum. Illi deinceps ad uillam profecti
 perscrutatum hospitium, à nemine recepti, ad parietem cadere uolētem ac-
 cesserunt. Quem super se Moyses extollens, inquit: Si uellem, hinc precium
 sumerem. respondit alius, Hic huiusmodi facta uestram separationem peri-
 mit. Aliud etiam tibi propalabo, quare mecum nequaquam indurare potui-
 sti. Nauis rupta pauperum erat possessio, per quam sibi uictum in mari que-
 rebant. Quam ne rex immensus eos persequens, omnesq; nauēs uī capiens
 sumere dignaretur, per rupturam ad uilitatem redigere uolui. Puerulus item
 interfectus, omnibus suis parentibus fidem adeptis, incredulus existit. Vnde
 ego timens, ne factus adolescens suos parentes à fide uī distorqueret, malui
 quod Deus sui loco meliorem, magisq; pium restauraret. Paries autem fuit
 duorum orphanorum, sub se reseruans illis thesaurum pī patris sui. Quos si
 Deus ad annos discretionis perduceret, suum ibi thesaurum reperirent.
 Hæc igitur occasio nos disgregat. P. Si quis te de Alexandro percuncta
 tus fuerit, dic ei, nos dedisse sibi regnū & iudiciū in terra, omniumque re-
 rum scientiam, quam ipse semper secutus est, usque ad solis ortum applicuit,
 & eum in fonte luteo quiescentem inuenit. Eidemque tunc iniunximus, ne
 repertis illic hominibus bonum seu malum inferret. Omni namque illis no-
 centi, ad nos suo facto reditu malum iniiciemus grauissimum, sicut & omni-
 bus malis. Credentes & benefacientes à nobis uerbum dulcissimum, opti-
 mamq; mercedem accipient. Deinceps sua ductus sapientiā, ad solis adscen-
 sum, illuc peruenit, quo sol super homines adscendit, inter quos nullum ob-
 staculum posuimus. Demum ipso ad montes applicante, reperietēque pri-
 us homines nullum uerbum intelligentes, precati sunt citrapositi Alexan-
 drum, ut ipsis & transmontanis terræ uastatoribus clausuram & obstacu-
 lum infereret. Ei q; precium ob hoc pepigerunt. Quod & ipse pollicitus est,
 ipsis que Deoque suis coadiutoribus. P. Ut incudes itaque cunctas, cæ-
 teraque ferramenta, ut prius per eorum interpositionem montes connecte-
 ret,

De Alexandro
 Macedone nu-
 gatur, ut quos-
 dam cōcluserit
 in montibus: ut
 uulgo de Gog et
 Magog fabulat
 tur Iudei.

Metalla Cycle-
 pum.

*Hyperbolē euā-
gelicā, totus mū-
dus non caperet
libros, &c. in-
tēdit immodice*

ret, deincepsq; cuprum ad superinfundendum afferrent infunxit. Quo fa-
cto, ulterius illi transmontani, nec illud perforare, nec malum facere Dei pie-
tate subueniente poterant. Terminō uero ueracissimo, quem Deus præscri-
psit, contingente, illud fiet minutissimū. Tuncq; coram pulsaturi omnes con-
uocabimus. P. Tunc etiā incredulis paradisum uidere permittemus, qui
prius auditu uisū que priuati, opinati sunt, meam gentem illos adoraturam,
quos Dei loco inuocabant: & infernum illis hospitium tribuemus, ob hoc
quod præcepta prophetarum deridebant, nec diuinis miraculis, nec diei pu-
blicæ congregationis coram me fidem adhibebant. Sicq; licet opinati se be-
nefacere, facta sua perdiderunt, nullum examen habituri. Credentes autem,
& benegerentes, paradisum hospitium sempiternum, minime timētes illinc
eijci uel exulari, possidebunt. Sed licet æquor eius ue duplum in incaustum
flueret, primum ipsum deficeret, quā uerba præceptaq; Dei penitus inde
scriberentur. Tibi quidem præcipio, ne te quid aliud esse quā hominem
perhibeas, nec testificeris alium quā unum solum Deum esse. Omnis de-
inde sperans se Deo cōiungendum, bonum opus perpetret, nec Deo quen-
quam participem statuatur.

M E D I V M A L C O R A N I

A Z O A R A XXIX.

*Zacharie pro-
mittitur ioan-
nes. Alibi etiam
narrauit.*

ioānes baptista.

*Maria ut cōce-
perit, ac genu-
erit Christum be-
nedictū, contra
euāgelicā histo-
riæ ueritatē nar-
ratio prophē-
tica.*

IN nomine domini pijs & misericordis. Dei pietatem atq; misericordiam
suis seruus Zacharias secrete, nomine nisi solo Deo cōscio clamando, di-
xit: Cum ossa mea iam eneruia sint, & effracta, capilliq; cani, mulierq; mea
sterilis, summeq; timeā, ne post me mei futuri uicarij tum mali sint, tum ma-
los efficiant: tu Deus, cuius adoratio seu clamor mihi nunquam obstitit, mise-
ricorditer mihi tribue, qui mei uicarius & hæres, gentisq; iacob per te subli-
matus, & in bono confirmatus statuatur. Hunc Deus exaudiens, tale respon-
sum reddidit: O Zacharia, cor tuum gaudeat, & gratuletur. Habebis namq;
filium, appellandū nomine nunquam antea cuiquam imposito, uidelicet Io-
annes. Cui ipse: Quōnam modo filium generabo, cum uxor mea sterilis sit,
& ad plurimū annorum numerū ego redactus? Ait Deus: Sed mihi quidem
leuissimum est. Nonne enim te ipsum cum prius nihil esses, effeci? Hic itaq;
respōdit: Tu Deus mihi quid imponere digneris. Et Deus: Per tridū igitur
æque cum nemine loquaris. Hic igitur ab altari ad suam gentem accedēs, fi-
gnis & nutibus iniunxit ei diuinam inuocationem constanter mane & ue-
spere. Ioanni deinde præcepimus, ut librum ui potētiaq; sua sumeret, rerūq;
discretionem puer adhuc subiret. Vnde nos diligens timuit, suosq; parentes
honorificauit. Quippe ubi erat minime difficilis, nostra mandata nullatenus
contemnens. Super quē die natalis sui, & mortis, ac resurrectionis salus quie-
uit. Hic item liber minime prætermittit, qualiter Mariæ uersus locum orien-
talem, à sua gente discedenti, suisq; uelamen & intercapedo cōtigat. Cui spi-
ritum nostrum, qui uerum imitaretur hominem coram ea, quod & uere fe-
cit, misimus. Cuius uisu illa pauēfacta, Deum obsecrat, ut se ab illo, si Deum
timeat, tueatur. Contra quam ipse sic fatus est: Nil nisi Dei nuncius sum, qui
tibi puerum optime crescentem promittit. Respondit ipsa: Cum uirum non
tetigi, nec hoc opus nūquam dilexi, filium qualiter habebō? Inquit ille: Hoc
quidem Deo leue est, atq; possibile. In hoc hominibus mirandum unicūq;
miracu-

miraculum, nostrę pietatis munus appareat. P. Istud quidem firmę con-
 stanterq; dijudicatum est. Illa igitur impregnata, cum eo longinquum in lo-
 cum aufugit. Tandem menstruo partum præcedente distillante, cum iuxta
 palmā consisteret, inquit, utinam morti obliuioniq; succumberem, antequā
 hic mihi contigisset. Christus autem subtus eam egressus, ipsam consolās in-
 quit: Ne timeas, en ego tecum assideo. Deinceps Deus ipsam allocutus iniū-
 xit, ut palmam excuteret, sicq; super eam arruteba recentia caderent, unde
 ipsa comedens & bibens, cor suum corroboraret, atq; mitigaret: nemini ue-
 ro uiso colloquium præberet, singulis innuens, se Deo dies abstinentię ieiū-
 10 nijq; uouisse. Eam deinceps afferentem puerum, sui non mediocriter in-
 crepabant, dicendo: O Maria, cum tuorum parentum neuter malus existe-
 ret, cur rem adeo malā perpetrasti? Illa uero puerū ostendens, ut ipsum inde
 conuenirent signis iminebat. Quibus qualiter infantulum huiusmodi con-
 uenirent sciscitantibus, ipse prius in uocem erumpens, inquit: Ego sum Dei
 seruiens, qui mihi librum tribuens prophetam constituit, & loco quocūq; me-
 liorantem & utilem posuit. P. Mihi quidem orationes fundere, & ele-
 mosynas ac beneficia distribuere, & meam matrem honorare, dum inter ho-
 mines conuersarer, iniunxit: nec me uirum difficilem, sed malorum expertē
 creauit. Et super me est diuina salus in die meę natiuitatis & mortis, & qua
 20 uiuus iterum accedā. Hoc est de Christo Marię filio uerbum uerax: in quo
 tamē plurimi dissentiunt homines. Sed sciendū quidem hic Deo nunquam
 contigisse, nec hic uoluisse, ut filium unquam assumeret: qui quicquam perfī-
 cere uolens, præcipit ut fiat, & factum est. Eum itaq; meum adorate dominū
 & uniuersorum: sicq; rectum callem carpetis. Inter cohortes quædam ambi-
 guitas seditioq; nata illa die maxima, malum incredulis maximū afferet. Au-
 diat igitur omnis, & cōsideret, quid de illis die aduētus uestri fiet: licet hodie
 uia erroris proficiscatur. Tu uero, licet ipsi minime fiēt increduli, de die uin-
 dictę poenitentiaq; qua rerum certissima discussio dabitur prædica, cū Deus
 ipse dicat: Nos quidem terram, omneq; positum in illa hæreditabimus, & ad
 30 nos redibunt omnia. Nec taceas item in libro, qualiter Abraham ueridicus
 atq; propheta patrem suum increpando, quoniam rem cæcam & surdam si-
 bi proficere uel obesse nullatenus possibilem credebat, inquit: O mi pater, di-
 abolum quod a Deo præcipitur, minime uolentem, & homines aberrare fa-
 cientem, imitari desiste, timendo Deum, sibi malum illaturum, & te diabolis
 associaturum. Ipse uero obstinax respondit: O Abraham, uis ne me ab ido-
 lorum cultu recedere? Te quidem nisi recedas, lapidibus opprimā, uel a me
 longissime proijciam. Respōdit ille: Ego quidem pro te Deum, me fortassis
 exauditurum, deprecabor, qui me a te idolisq; tuis retrahet, & a malorum
 actu passioneq; mea prece liberabit, idemq; tibi salutem permittat. Abrahę
 40 igitur retractio ab eo, quod quasi Deum adorabat, Isaac atq; Iacob, prophe-
 tās scilicet, quibus nostra pietate linguam elatam atq; ueridicam cōtulimus,
 retribuimus. P. Hic responsum codice nequaquā subsit silentio. Moyses
 purus nuncius atq; propheta, quem in monte Sinai uerbo propinquo cōue-
 nimus, eiq; misericordes atq; propicij fratrem suum Aaron prophetam feci-
 mus. Ismael hoc item libro nominetur, qui suo sermone ueridicus nuncius
 atq; propheta, suis præcepit, ut orationes funderent, & eleemosynas ac Deo
 debita complerēt, sicq; coram Deo uir bonus inuentus est. Heforam quoq;

*Silentium ieiū-
nio coniūctum.*

*Christus quis,
testimonio Ma-
chumetis.*

*Abrahę pater
Tarrhę cori
certatio de reli-
gione.*

*Moses prophe-
ta eximius.*

Aaron.

Ismael.

*Heforam pro-
pheta.*

ueridicum atq; prophetā à nobis eleuatum in locū excelsum, in hoc uolumi-
 ne nomina. Istis quidem prophetis ortis de filiis Adæ, & sequenter à Noë,
 ac gente Abrahæ & Israël, quibus uias rectas narrauimus, & diligentes bo-
 num contulimus. Cum diuine uirtutes præceptaq; legebātur, humilitas ado-
 ratioq; diuina iugiter inhærebant, Illis uero succedentes deteriores, oratio-
 nibus abiectis, uoluptates prorsus secuti, malum grauissimum incurrent, ni-
 si facta conuersione benefecerint, in fide perseverantes. Hi namq; tales pa-
 radisum, expertes omnis nocumenti, possidebunt. P. Hanc quidem pa-
 radisum, ubi nemo contumeliam uel opprobrium, sed salutationem mutuā
 audiet, plenumq; uoti gaudium mane uespereq; percipiet, Deus, cuius om-
 ne mandatum perficitur, hæreditatem suæ genti, nec ponenti uerbum istud
 nisi cum mandato diuino tribuit. Cuius est quod inest manibus, atq; poste-
 rius, nihil obliuiscens Dei cœlorum & terræ, & omnium illis interposito-
 rum. Hunc igitur patiēter & induratē supplex adora: Cui quis nomen æqua-
 le sortitur? Licet homines assuescant dicere, nos mortuos quisquam uere su-
 scitabitur? Nonne recordantur nos prius eos, cum nihil essent, creasse? per
 Deum, nos eos diabolosq; congregabimus, igneq; gehennæ suis cum corpo-
 ribus circumuallabimus. Nos enim quarumq; gentiū deteriores, Deum mi-
 nime uocantes, sicq; sibi lucrantes ignem, optime discernemus, semotim au-
 ferentes. P. Sciendum quidem neminem esse, qui non ad ignem, quoniā
 hoc Deus mandauit, proficiscatur, ubi corporaliter etiam increduli perseue-
 rabunt. Timentes autem Deum saluabuntur. Increduli tamen, nostra uerba
 manifesta sapius audientes, à credentibus percunctantur, quæ cohortū stet
 firmitus, adoretq; melius. Quot suorum prædecessores, ditiores atq; poten-
 tiores illis, confudimus? Sed erroneos Deus dilatabit, usquequò uideant il-
 lius sapius dictum scilicet uel malum præsens, uel diem illam, qua dinosce-
 tur, quis esset debiliior, quis ue partem priorem obtinebit, Credetium autem
 fidem semper augebit Deus: apud quem est bonorum residuum optimū &
 preciosissimum, remuneratioq; præcellens. Nonne uides mandatis nostris
 non credentes dicere? Nunquam nobis prolem seu diuitias dabit Deus. An
 ne Dei secretum ipsi scandunt? an cum illo pactū firmarunt? Nos quidē eo-
 rum dicta scribemus, & eos in malo suo prolongabimus. P. Taliter dicen-
 tem firmare ore suo, sentire faciemus: ipseq; singularis ad nos ueniet. Plures
 adorantes idola loco Dei, ut ab illis honorē & sublimationem habeant, uide-
 bunt horam, qua nullatenus credent, eis iam illius malo contingente. Non-
 ne perpendis, nos iam misisse diabolos incredulis, ut de illis sibi ridiculum fa-
 ciant? Tu uero nullatenus uel eos festinare, quoniā nil eis, nisi cōputum suū
 faciemus die, qua decenter Deum timentes corā ipso congregabimus, et in-
 credulos adductos igne sepeliemus, quādo nec quis ueniam postulabit, nec
 quicquā nisi Deo iubente mādabit: agnoscētq; dicentes Deum sumplisse fi-
 lium, se turpe uerbū protulisse. P. Ob hoc quidē turpe dictum, ferē cœlū se
 cōfudit, & tellus aufugit, omnisq; mons cecidit. Hoc est enim inopportunū
 & inhonestū Deo, cuius iugo seruitutiq; subsunt uniuersa cœlestia atq; terre-
 stria, ad eum ueraciter distincte reditura, & ab ipso numero certissimo dinu-
 meranda die illa. Et illius amorem assequetur tunc omnis credēs, & benefa-
 ciens. Tuā quidā linguæ nullā facultatem induximus, nisi ut Deum timen-
 tibus nunciū gaudio plenū, & castigamē incredulis nunciet. Omni ne per al-
 chima

Resurrectio.

*ignem omnes
adibunt, sed im-
pij non inde li-
berabuntur.*

*Deus tradit in-
credulos dia-
bolis.*

*Summa blasphem-
ia, fateri Chri-
stū filium Dei.
At ueritas sem-
piterna dicit lo-
ann. 3. Qui non
credidit in unige-
nitum, etc.*

chirna destructorū a nobis quenquam uel sentire uel ab ipso uerbum aliquod percipere potest.

A Z O A R A X X X.

Cur datus
Alcoran.

IN n.d.p.&m. Hunc librū, uidelicet Alchorā, tibi nequaquā tuo malo misi-
mus, sed ut per ipsum a rege cœli & terræ & omnium illis interpositorū, ter-
reque suppositorū, qui post terrā & cœlos a se creatos thronū ascēdit cōpositum,
diuinā commemorationē dilectionēque timētibus dominū infundas. Ipse nāque
scit dictū, cordeque retentū, & occultius eo: Et præter ipsum non est Deus, suaque
nomina formosissima. Audi uerbū Moysis, mulieri gēti-³ sue stationē ob focū ⁴Repetit, sed per-
ab eo uisum iniungētis. Vos nullatenus hic moueatis, usquequo uel ab igne ui-
so uobis adducā, uel bonæ uiaē doctorē illic inueniā. Illi quidem illuc ascendēti
dixit: En ego Deus sum. A pedibus tuis soleas abstrahē: quoniā tu locū bene-
dictū obtines. Et deinceps tu a me quidē electus, præter quē nō est alius Deus,
meū præceptū audi, & me adora, & orationē cum meo nomīne funde. Veniet
enim hora, omnib. mea spōte celata, qua omnis anima suos actus inueniat. A
meo pcepto nullatenus diuertas. Si uelle nāque dilectionēque nō credentiū sequa-
ris, malū patieris. Sed qd gerit tua dextera? Respōdit: Lignū hastile gestat, quo
sapius fulcitus alleuor, gyrūque faciendo tū oues congreco, tum cetera negotia.
Inquit illi Deus: Proijce ipsum. Quod ipso faciente, immēsus serpens inde pro-
cessit, hac & illac irrepens. Quod ille deinde metu semoto, me iubēte sumpsit,
20 priorī forma per me redeūte. P. Meo quoque præcepto manū suā alam eius
attingēte, candidissima malorū expers redijt: sicque miraculū secundū prodijt.
Ipsūque maiores uirtutes quasdā edocui. Me deinceps iubēte, ut ad Pharaonē
se præsumptuose sublimantē accederet, inquit: Tu Deus cor meū aperi, nego-
tiū alleuā, linguā enoda, ut meus sermo promptus sit & intelligibilis, fratremque
meū Aharon prælatū atque censorē in gēte nostra cōstitue. Eo namque sic operū
meorū participe, fiet meū negotiū firmitus & castigatius: et te nostros actus oēs
p̄spicientē deuotius, & crebrius atque diligētius inuocabimus. Respōdit Deus:
Omne tuū uotū implebimus, qui te puerum etiā adiuuimus. Me namque iuben-
te tuā matrē, ut te clausum in cista in mare p̄iceret, ut sic ad littus te reuersum
30 meus hostisque tuus susciperet, amor meus te sustinuit, uisūque mei eduxit, & a-
luit: Quoniā tua sorore dicente corā rege, ego sibi nutricē inueniā, ad tuā ma-
trem te reduxi, ut cor suū firmum & intrepidū existeret. Te rursus homicidā li-
berauimus, & tu deinceps in gente Madian annorū numero cōmoratus, iam
ad horā accessisti. P. Cum itaque te sic ex anima mea iuuī, tu fraterque tuus ad
Pharaonē præsumptuosum eūtes, ipsum formoso colloquio ad memoriā Dei-
ue timorē perducite. Illis uero respondentibus: O Deus, quot cruciatus atque fla-
gella uel statim inferet, uel uictor existeret? Inquit Deus: Ego cuncta uidēs et au-
diens, uobiscū sum. Ad eum igitur intrepidāter euntes dicite, uos Dei nūcios
esse, & præcipite, ut uobiscū filios Israhēl, in nullo noxijs eis, mittat. Eos itaque cū
40 diuina uirtute ueniētes, dicētesque, diuinitus salutē esse datā credētibus, regiāque
uiā sequentibus: incredulis autē & cōtradicientibus, malū grauissimū: quæsiuit
Pharao: O Moyses, quis tuus est Deus? Respōdit. Omnium creator, hominibus
omnia tribuēs, & uias rectas edocēs. Et ille: P. Vbi est gens præterita? Re-
spondit: Huius rei noticiā in libro omnium capace, nec quicquā obliuiscēte cō-
tinetur apud Deum, qui terrā applanās, uias in ea peruias uobis patefecit, & ad
aquas ad omnium nascentium ortum, ut inde tum uestrū uictum, tū bestiarum pa-
stum haberetis, de cœlo produxit, sciētibus scilicet miraculū magnum. Et ipse
nos ē terra creauit, & iterū ad eam reducet, & inde resuscitabit. Ille tamen no-

stris uirtutibus uis contrarius existit, & obstinaciter incredulus uixit, indignanter inquit, An uenistis eiectionem nos e terra nostra incantationibus artibusque magicis: nos non uicissim cum simile negotium reponemus. Loci itaque temporisque terminus statuatur certaminis, quem nec nobis nec uobis ullatenus praetermittere liceat. Illis itaque ponentibus ad hoc diem solennem, diluculo ibi facto uirorum conuentu, Pharao omnes suas artes & artifices in unum reduxit, illisque sic aduenientibus dixit Moyses: Caueat sibi quisque uestri, ne Deo mendacium imponat. Nemo namque mendax aliud quam malum ab eo lucrabitur. Illi quidem deliberantes ambigue, hocque secreto, ne Moyses hoc perciperet, dicebant. Isti magi nos exulatum uenientes adsunt, uel nostros ornatus & precium delatum secum proponunt. Nostros ergo artibus congregatis, linealiter dispositisque procedamus. Loco namque sublimior uictoriam leuius adipiscetur. Sic itaque progressi, Moysen sic affati sunt: An tu aut nos causam nostri conuentus inchoemus? Illis igitur Moysen iubente primo proicientibus funes & hastilia, serpentes reptiles cernebantur. Moysen hoc uiso corde trepidantem corroborans atque consolans, quoniam uictoria donaretur, iussit, ut dextrae suae gestamen proiceret. Inde namque factum ut aliorum opera cuncta, quoniam magica fuerant, quae nusquam proficerent, deglutiret. Illi igitur magi in terram prostrati, Moysisque pedibus aduoluti dixerunt publice, se in Deum Moysis & Aharon credere. Quibus Pharao turbatus inquit: In eum ante meum praecceptum creditis? Ille quidem maior est, qui uos artem magicam docuit. Ego uero manus uestras & pedes ex opposito statim abscindam, & in trunco palmarum suspendam. Sicque malo perpetuo deputati dinoscetis, quis uestri maius grauiusue malum inferre quiuerit. P. Responderunt, Nobis itaque tibi nequaquam super uirtutes agnitas, Deumque nostri factorem credentibus, tuum libitum imprime, & mandatum exerce, quod minime uitae huius saeculi transcendit. Nos autem in Deum nobis ueniam daturum peccaminum & incantationum, te cogente praemissorum, credimus, qui est Deus optimus, post omnia superstes. Qui credentibus et bene gerentibus gradum in paradiso riuus amoenus sublimem perseueranter praebit: incredulis autem ad eum uenientibus gehennam, ubi nec uita ditati, nec morti subditi manebunt. Moyses deinceps nostro iussu educentem gentem nostram, & in mari uiam siccam praeparantem absque timore, Pharao cum suis exercitibus executus, mari manu nostra summersus est, quia uiam rectam minime profectus est. Vobis itaque filijs Israel ab hoste nostro liberatis, post terminum uobis in monte Sinai constitutum, uictum manna coturnicesque dedimus. Comeditis de bonis nostris uobis datis, nemini facientes iniuriam. Sic enim super uos mea iracundia caderet, quae cuiuslibet incumbens summe nocebit. Conuersis quidem, & credentibus, ac bene gerentibus, rectoque tramite postea gradientibus ueniam facio. P. Moyses cur citius sua gente uenisset, a Deo rogatus, inquit: Illa quidem me subsequitur. Ego uero te annuente praecedens, tuam adoptaui faciem. Ipse tamen Deo dicente, quod propheta ille uel artifex Ascemeli post discessum suum gentem suam errare fecit, reuersus est, non minimum iratus suae genti, & eam increpans dicendo: O gens, quare placitum bonum uobis a Deo propositum metiti estis? An studetis iram incurrere diuinam? Illi uero responderunt: Non sponte transiimus. Sed nobis quoddam ex ornatibus popularibus fabricare praeeperunt: Cui praeccepto nobis fauentibus Ascemeli taurum fudit, corporeum, emittentem mugitum, & dixit, Eum uestri Moysiisque Deum esse: quod ipse tamen oblitus est. Nonne uidere poterant, ipsum impotentem uerbum quotquam reddere, uel eis prodesse seu nocere posset.

Saltem

Non ui cogendi homines, ut Deum cognitum deserant.

Ira Dei grauissima.

Ascemeli uitulum in deserto fudit.

Exod. 32.

Saltem audisset Aaron pramonentē, dicentēq: Vos per eū decepti, me sequāmini, mea praecepta faciēdo, quod Deum dominū nostrum adorādo facietis. Illi uero responderūt, se nullatenus hoc dimittere, priusquā Moyses reuertetur.

P. Moyses itaq; reuersus, percūctatus est Aaron, cuius prohibitione eū minime secutus sit, suūmue mandatū non cōpleuerit. Cui ipse taliter respondit: Tu matris meae proles, nec barbā neq; capillos auellas mihi, timēti te dicturū, quoniam eos secernerē, tuumq; uerbū minime cōplerem. Ille deinceps ad Ascemeli cōuersus, quid praecepisset, quæsiuit. Qui respōdit, se nequaquā aceris uisum uidisse. Vnde ego de propheta uestigij manu mea clausum, quoniā hoc bonū uidebatur, inieci. Iniunxit itaq; Moyses, ut quā diu uiueret Ascemeli peregrinaretur, nec cuiusquā cōmunionē potiretur. Sicq; terminū nullatenus mēdacē expectans, illū solū Deum consideret, cuius nullus est terminus, prater quē non est alius Deus, cuius scientia cōplectitur omnia. Deū etenim illū cōflatū uel cōburemus, uel diminutū in mare proijciemus. Taliter tibi praedecessorū actus manifestamus, tibiq; prēbemus sapientiā, a qua quiscq; se diuertēs pectorū sarcinā perseverantē sentiet, die grauissima, qua flatu buccinæ oīm facto cōuentu, pallor incredulis insidebit. P. Dicent autē quidā tūc, se x. dierū spacio iacuisse: cōsultiores uero discretioresq; se nullatenus nisi per diē unā quiesuisse perhibebūt. Perscrutantibus uero, Quid de mōtibus fiet? intima, quoniā ego Deus eos radicatus confundā, sua fundamēta plana faciēs penitus, & aequalia, nilq; superius uel inferius dimittēs. Illaq; die nulli distorquere se poterunt, quādo uocantē se sequātur: ubi nec tumultus aliquis efficiet, nec uerbū Dei inquitabitur: nec quis prolocutor, nisi cuius uerbū Deo placuerit, statuetur, qui dīno scit manibus inhārēs atq; posterius. Quem tūc uelut uiuū et uerū Deum adorabūt omnia. Illū etiā malefactor omnis iacturā, benefaciēs & credens nullam iniuriā, meritue detrimentū sentiet. Taliter Alchoran Arabice disposuimus, & correctiones inscripsimus, ut per ipsum omnes credētes atq; memores efficiantur. P. Cum Dei ueri sit omnis sublimatio, Alchoran propalare minime properes, priusquā tibi cuncta sua praecepta discernere permitto. Deum igitur iugiter preceris, ut tuā augeat sapientiā. Hoc quoq; prius Adā praecepimus, cuius ipse prorsus oblitus, in nostris mandatis minime perseverans repertus est. Cui tamē ut angeli se subiicerēt, nobis iniungentibus, omnes prater Beelzebub paruerunt: quē Adā mulieriq; suae pessimū hostem futurū, ego patefaciens persuasi, ne illos educeret a paradiso, ubi nec fames, nuditasue, seu sitis, aut feruor accidet. Sic enī illis labor immensus incūberet. Diabolus autem econtra sic affatus est: Ego te quidē Adā ad aeternitatis & imperij nunq; senescentis arborē inde comestū adducā. Vnde cibatis illis, mēbra genitalia patuerūt, quē de paradisi folijs sumptis tegere nitebatur. Sic igitur Adā, a Deo minime praeceptū operatus, ius mortale subiuit. Illis tamē deinceps ad amorē Dei redeuntibus, prius male pacta Deus cōdonauit, uia insuper rectā patefaciēs. Vnde licet eis iniūxisset, ut omnis aduersans alij descēderet illinc: uerū eis uia dogma patefecit. P. Huius autē uia omnis imitator, hic saeculoq; futuro timoris omnis expers permanebit. Omnibus autem me derelinentibus, & meum nomen non inuocantibus, uiam angustā, & conuentu publico cecitatem inferemus. Omnis tum huiusmodi dicet: Cur me saeculo prae sente uidentem hic lumine priuas? Cui Deus sic respondebit: Tu quidem meorum operum atque praeceptorum oblitus, hodie nostra premeris obliuione. Tale namque promeretur malefaciens, nostrisq; praeceptis resistēs. Alterius quidē seculi ma

Tuba conuocabit ad iudicium nouissimum. Nouiss. dies.

Intercessores coram Deo.

Alcoran non stimatō publicandus.

Adā lapsus. Diaboli sermo ad Adam.

lum grauius est, perpetuumq̃. Quare nō perpendunt, quot gētes per alchirna
precedentes, quorū habitationes atq̃ labores moderni possident, confundi-
mus? Hæc tamen peritis non minimā noticiā adhibent, uindictæ quidē nego-
tium statim sequeretur, nisi propter uerbū Dei præsignatū, ratum quidem &
Non concupi- immutabile. Eorū tamen dicta patienter sustinendo indura: & Deum ante so-
scēda uxor alie lis ortū & occasum, nocte quoq̃, horisq̃ diurnis, usquequo mercedē ex meri-
na. Bene præce tis assequeris, deprecare, nec oculos tuos unquā ad uxores alienas, licet hoc mū
ptum quidē, sed do speciosas & preciosissimas, cōuertas. Apud Deum etenim timentibus, be-
non obseruatū neq̃ sperantibus, res multo splendidior & melior reservatur. P. Præcipe tuæ
à Machumet. gētī, ut patiēter & iugiter orent, cum nos illis uicīū & uestitū præbentes, ab eis 10
Miraculis non opus esse inqt, minimē talia exigamus. Sed inquirunt: Si diuinis cū uirtutibus aduenisset. Nō-
quum doctrina ne testimoniū de prioribus libris attulimus: Si cum malis aut eos obruissēmus,
ipsius confirme dicerent, ante malorū iacturæq̃ contingentia se nostris paruissē præceptis, si si
tur scriptis au- bi nunciū mitterentur. Dic igitur, expectent illi simul & ego, usquequo mani-
theticis. Da feste discutatur, qui uiam rectam diuināq̃ præcepta secuti fuerint.
demonstrandi.

A Z O A R A X X X I.

Non contemnē I N n.d.p.e.m. Quanquam hominibus inde parū tractantibus, suus ad iudi-
cus Machumet, cij diem trāsitus plurimū accedit. Aliud aut nouū illis ex Dei parte missum
ut homo: siqui- auscultāt & irridēt: suo nequaquā corde thesaurizantes illud, sed indignando
dem alios mor- dicentes: Iste nil aliud quā homo, sicut & nos, cum arte sua magica nobis ac- 20
tales prophetas cedit, cuius uolumē allatū uel somniū est, suum uē fictitiū. Sed Deus omnium
contempsisse, auditor & cognitor, omne uerbū cœlo terraq̃ propalatū dinoscit. Villa quoq̃
obfuit. prius nō nisi per confusionē & uim illatā, ad fidem conuersa est. Alios enim nū-
cios carnales atq̃ durabiles, cibis potiētes ante te misimus, quod à sapientibus
quasitū perfectē cognoscēs. Cum quibus nostro ueraci termino firmato, dile-
ctos nostros saluauimus. Incredulos aut pessunderimus. Cur igit non timetis,
cum uobis librū nostra præcepta ferentē misimus? P. Quotquot uillarū no-
xiarum, quarū loca cæteris gentibus restaurauimus, huc usq̃ cōfudimus, cum
malorū præsenferāt aduentū, libenter se retraherent. Vos aut perfidiā minime
derelinquetis, sed ad uestras mansiones reuertetis, usquequo percūctati dice- 30
tis: Nos quidē erronei malefecimus. Hoc quidē uerbū tacebitis, nisi prius qua-
si messis manu uestra prostrati. Nos quidē ueritatē crebro sistentē falso prætulī-
mus, ut ipsum cōfunderet. Vobis aut tum ob falsiloquiū, tum ob incredulitatē
malū inferet Deus: cuius sunt uniuersa cœli terræq̃, cui semper assistūt, ipsum
iugiter inuocātes nocte dieq̃ totius experte ludibrii. P. Vbi sumpserūt ē ter-

Vnus Deus. ra sibi constitutū Deum, & effectū: Si esset Deus nisi unus, omnia funditus pe-
rirēt. Deus aut excelsi throni dominus, dictum eorū abhorret, cuius omnium
opera perscrutantis, minimē facta perscrutabitur, quisquam illius loco Deum
aliū assumens: quod uerū esse, nemo deiurare poterit. Hic sermo præsens etiā
adhuc, atq̃ præteritū amplectitur. Plures etiā ueritatis insci, ab ipsa longe dis- 40
sident. Prophetam nullū ante te misimus, nisi qui perhiberet Deum unum so-

Filio Deus caret. lum esse. Me igitur omnis adoret. Dicūt aut plures, Deum nullatenus hoc uo-
lentē sumplisse filiū, qui tamen bonos homines, qui uerbum præceptūq̃ Dei

Atqui ueritas ostendit nobis unum aduocatū Iesum Chri- stum, &c. nullatenus transgrediuntur, diligit, sciens quod manibus inharet & posterius:
corā quo nemo nisi suo iussu prolocutor uel exorator statuatur, Deū scilicet ti-
mēs. Ponēs aut secundū Dei loco, gehennā, prout mali merētur, introibit. Nō
ne uidēt incredulī, quomodo cœlū & terrā illis primo creatis, clausis atq̃ sterili-
bus aperuimus, et ex qua omnia uiuētia produximus? Cur igit nō credūt? P.

In terra

In terra quoque montes magnos ad ipsius firmitatem, & ualles atque planicies ad itinera transitusque cognoscendos, & coelum tectum optimum posuimus: quae stulti nequaquam admirari sciunt. Diem item & noctem continuauimus, & solē ac lunam, & omnes in circulo mobili currentes fecimus. Nec ante te quicquam immortalem condidimus hominū, ut te mortuo superstes existeret. Omnis enim mortem gestabit, & uobis omnibus ad me redituris, quibusdam bonū quibusdam malū inferam. Increduli tamen te uidentes, diuinum nequaquam nomen inuocantes, te non adorantem idola sua deridebunt. Homo enim res est festinans, & transitoria. Me autem meas uirtutes patefaciente, nolite festinare, uel impetum facere. Sed ipsi quaerent a te terminum illum, si uerax es. Sciant autem omnes increduli, quorum faciebus atque lateribus ignis inherere bit perpetuus, eum terminū ex improviso futurū, nemine praedocete ipsum. Tuncque stupidi facti, nusquam diuertere se poterunt. P. Similiter ceterorum prophetarum ante te derisores, ex sui ludibrij modo malū sustinuerunt. Sed quis tuebitur uos die seu nocte a Deo? An illi, quos adoratis Dei loco, qui nec se a nobis liberare, neque uindicare queunt? Illos autem Deum nominare desinentes, parentesque suos, in uitae prolixitatem protraximus. Nonne uidere queunt, quod terram ē capitibus suis minime fecimus? An se uictores fore cogitant? Ego quidem uos nequaquam alloquor, nisi cum uerbo diuinitus misso, surdis inaudibili. Malo uero quoquam eos attingente dicunt, per Deum, nos ad nostri detrimentum uiximus. Illa namque die, qua nullus iniuriam sentiet, nec beneficium quotquam, siue fuerit aureus, sinapis uel granū computādo praetermitteremus, actusque omnium aequilibriter examinabimus. Moysi quoque, nec non & Aaron, asurcan lucem atque memoriā timentibus corde Deum, & horam uenturam tribuimus, sicut & hanc sibi doctrinam. Cur igitur non credunt eam? P. Abraham quoque prius discretam rerum actionē per me doctus, me audiente, patrē suum atque gentē increpans, quaerit, Cur in idola credebant? Cui illi respondebant, se reperisse, patres suos adorauisse illa. Eo quidem dicente, Tunc eos parentesque suos errore manifesto detineri: responderunt, Hic ne serio seu ludi ore locutus es? Inquit ille: Vnum solū Deum, coeli terraeque conditorē esse testor. Egoque per Deum ustra fallam idola, ut sic saltem conuertatis uos ad fidē. Fregit igitur omnia praeter maximū, ad quod redirent. Illis deinde quaerentibus, quis hoc perpetrasset: responderunt alij, Se audisse illud fieri a quodā puero, cui nomen Abraham. P. Illum deinceps eorum praeepto in praesentiā hominum, qui testes inde fierent, adductū interrogabāt, An hoc de suis idolis peregisset? Quibus ille respondit, Hoc a maximo superstite perpetratum esse: quod & ab ipso, si quicquā proferre posset, percunctaretur, iniunxit. Illi itaque ad se conuersi, capitibus, inclinatis confessi sunt, se malos et erroneos extitisse. Quibus ille dixit, Nonne sciuitis, ea nihil perferre potuisse? Cur Dei loco, bonorum & malorum impotentes adorastis? Hic quidem & uobis & illis est inutile. An in discreti uiuitis? Dixerunt uero ceteri: Ad idolorum uindictam ille conuertatur. Deus autem ignem frigidescere, & salutem super Abraham quiescere iussit. Illi quidem nocere uolentes, perdidimus: Ipsum autem & Loth liberantes, ad terram benedictam, ad opus gentium duximus. Et eorum alteri Isaac & Iacob, docentes homines uias rectas, proficisci dedimus. Quibus & orationis studium, & eleemosynarum, ac decimarum donum, fideliter

Homo res fragilis.

Dies nouissima incerta: sicut

sur in nocte ueniet. Matth. 24.

et Dan. 12. impij agent impij, etc.

Tantum uerbis diuinis loquitur

Machumet. Os impudens.

Moysi et Aaron datus codex asurcan.

Abraham idola latrāria oppugnat.

Patres inepte imitantes.

Abraham puer simulachra euerit. Iudaeum somnium.

Philo etiam refert, ignibus ad-

dictum fuisse Abraham a Chaldeis.

Loth. deq̃ diuinā iniunximus. Loth quoq; nos propicij, quoniā numero bonorū inerat, ipsum scilicet sapientē fecimus, & à uilla male gerentiū & incredulorū eduximus. **Noë.** Noë quoq; nos prius adorantē exaudientes, gentemq; suā ab illa peste generali liberauimus, & à suis cōtradictoribus, quos uelut pessimos summerlimus, uindicauimus. Nos item testes iudicij Dauidis & Salomonis, quod de ouium in hominum cultus ingressu protendebant, Salomonem iudicando perspicaciorem, & in omnibus sapientem atq; discretum fecimus. **Dauidi fabulosa quedam affingit.** Dauidi quoq; mōtes & aues Deū inuocantes submisimus, & magistrū Martialiū indumentorū, quibus lite firmitas atq; cōstantia paratur patefecimus. Et non inde gratias agetis: Salomonem rursus præbuimus, ut cum suo præcepto uocatus, immensus ad terram benedictam curreret: Et nos quidem scientes omnium existimus. **P.** Per ipsum item dæmones subtus terram & aquas ad mira gerēda profecti sunt, me singula perspiciente. **Iob** rursus clamantem, Tu Deus omnium piissimus atq; misericors, à malo superueniente me protege: nos exaudientes malum abstulimus, gentemq; sibi suā atq; substantiam restaurauimus: cum simus propicij timentibus, & orantibus ac reuoluentibus. **Iob.** Eam hystoriam optimā fide reddit, & interpretatur. **Ionas.** Ismael item & Hefdra, & Alchifla, indurantes omnes, & patientes, ac boni, nostram senserunt pietatem & misericordiam. Et **Jonas**, licet iracundus discederet, cogitans nos nihil super id quod inuocabat posse, tenebris inclusis ait, non esse nisi Deum unum, se uero malum extitisse. Nos igitur respondentes illi, eum à tenebris liberauimus. Quippe nos saluamus singulariter credentes. **Zacharias pater Ioannis.** Zachariam item, inuocando Deum, & dicentem, Tu Deus omnium optimus hæres, ne me solum dimittas: exaudiuimus, suamq; mulierem adaptauimus eis, quod Ioannem dedimus. Quia ad nos adorandum proni, et diligentes, ac humiles semper reperti sunt. Omnium rursus mulierum optimæ, ab omnibus intacte uulua, nostram animā insufflauimus, et illam filiumq; suum manifestum miraculum gentibus posuimus. **P.** Mea quidem est gens, & ego sum Deus uester. Me ergo adorete. Sed licet gentes mea præcepta discrepant, ad me cunctæ redibunt, nec quis credens bene faciens quicquam suorum operum, cum nos omnia scribamus, amittet. **Vil-** la uero per nos confusa, nunquā conuertetur, usquequo **Gog & Magog** ex-eant, & gentes undiq; conueniant. Hora uerace tunc appropinquāte, quam suis oculis increduli uidentes lugebunt, dicentq;: Heu heu, cur unquam erroris uel mali fuimus: Deus autem tunc inquit: Vos, & quos adorasti Dei loco, gehennæ lignum eritis, quò perseuerabitis. Quo minime tenditis, si illi dij, quos inuocatis, ueraces essent, atq; iusti. Sed nūc uos omnes illuc ituri, ignis strepitum atq; feruorē nil audientes gustabitis: unde prius benefaciens retrahetur, nec quid inde sentiet, nec illud maximū negotiū timebit: sed perseueranter angelis sic alloquentibus eos associabitur. Hæc est illa dies, quam prædicauimus, qua Deus scilicet cœlū inuoluet atq; plicabit sicut chartā: & si cut primo, ita nunc secundo faciet. Hoc enim uobis incumbit, ut iteremus. Post cetera quidē uerba in psalterio scripsimus, istud solū de primo aliquo casu audierat: Quoniā uiri boni terrā hereditabūt, ad quē Deū inuocātes applicabūt. Te quidē sola pietate nostra gētib; misimus, ut sola præcepta nostra doceas dicēs: principaliter non esse nisi Deū unū, à quo si qui se diuerterint, dic te fecisse nunciū, & nullatenus scire, utrū terminus sui reditus affinis sit, an remotus, & an malum propinquum sit, an longe uenturum. Hoc enim solum

solum prænoscitur à Deo domino nostro uero iudice, æque dictum cordeq;
retentum dinoscente, qui nobis aduersum incredulos auxilietur.

A Z O A R A XXXII.

IN n. & c. Genus humanū, Deum time, quoniā horæ maximæ terræ o- Dies nouiss. for-
tus est timendus, die resurrectionis, quando nutrix suum alumnū renuet, midabilis. Ve la
prægnans abortum faciet, omnisq; (licet falsò) uidebitur ebrius. Quoniam clentibus, &c.
Deus malum inferet grauissimum: qui scripto notabit omnem insipienter ra-
tiocinantem in Deum, & sequacem diaboli mali. Singulos namq; tales aber-
rabit, & ad ignis pœnam mittet. Quare de resurrectione dubitat quisquam? Resurrectio pro-
10 Nonne uos e terra primo plasmauimus: secundo à spermate primi præiacen- batur hominis
te, sanguineq; sequente: tertio coagulata massa: quarto forma similitudinis, formatioe in ute-
non nunquam dissimilitudinis produximus? Vobis quidem ad plenam no- ro materno.
ticiam ex plano singula, qui matris aluum conceptui mansionem ad termi- Que res à phy-
num scitum efficio: post quem pueros educo, & ad uirilitem integram ad- sics rectius ex-
duco. Et erit quidam mortis iuri cito suppositus, quidam autem ad uitam pe- plicatur.
iorem deductus: ubi primo discretus inscius efficitur. Terra quidem stabilis
aqua super ipsam cadente, mouetur atq; fructificat: & ex omni nascentiū ge-
nere duo parilia decentia per eam orta sunt. Hæc quidem digna sunt memo-
ria, quod Deus est ueracissimus, mortuos uiuificans, & omnipotens, & è fo-
20 ueis resuscitans omnes in hora totius experte mendaci. Quidam in Deum
insipienter inuecti, libro manifesto contradicentes, in hoc sæculo dedecus,
& in futuro pœnam ignis patientur, secundū actuum præcedentium mensu-
ram, Deo nocente nemini. Quidam item non recto modo Deum inuocan-
tes, si quid boni lucrantur, credent in illum: si quid autem mali, faciem suam
auertunt. Et sic hoc, aliudq; sæculum, quod est damnum maximum, amittet.
Errore autem longinquo inuoluuntur, quoniam Dei loco bonorum & ma- Idola simul co-
lorum impotentes adorāt, prouiores ad sibi nociuum, quā ad commodū: eorum cultores
Sicq; dominus est prauus, sibiq; seruientes nequam et imperiti, Deus autem uituperat.
omne suum uelle complens, Paradisum iocundā credentibus & benegeren-
30 tibus tribuet. Aestimans Deum nequaquam futurum uindictam in hoc, sæ- Assyrio ludit
culoq; futuro, per funē cœlestem ascendat, & an sic sua quiescat iracūdia, per in eos, qui non
pendat. Iam tibi cœlitus missa re manifesta, quos uult, in uiam rectā Deus di- credunt Deum
riget: qui super omnia potens, illa die credentiū & Iudæorū, ac leges uarian- iudicem.
tium Christianorū, item & gentiliū ac incredulorū iudex atq; discussor inter-
erit. Nonne uidere queūt, qualiter uniuersa cœli terræq;, ac sol et luna, simul Christiani leges
& sidera & mōtes, ac arbores & bestię, pluresq; gentiū, cæteris in malo suo uariantes. Accu-
manētibus, Deum adorāt? A quo quilibet dedecoratus, & repulsus, nusquā sat enim quan-
adoratur. Controuersantibus Deo, simul & incredulis, ipse totū uelle suū per quā falso, ut scri-
ficiēs, uestes igneas adaptabit, eorū uentres et capita, cutesq; foco uoluēs per pturæ sanctæ
40 petuo, exireq; inde uolentem repellens, ac feruorem indeficienter degustet. falsarios.
P. Credentibus, & beneficientibus paradisum præbens, illis armillas au- Pœna impio-
reas, & margaritas, moniliaq;, uestesq; sericas adaptabit, uiamq; rectam, uer- rum.
bumq; gratum edocebit. Incredulis autem, & à uia præmonstrata se diuertē Paradisus & se
tibus, & templum Haran, cuius peregrinationem iugēque mansionem licitas piorum,
æque bonas posuimus, minime diligentibus, uel malum inferentibus ma- inuifere tem-
lum grauissimum imprimet. Abrahæ quidem hic templum fundare, & plum Mechæ
ipsum benedicere ac emundare, propter aduenientes & inibi morantes, ac quāti meriti sit.
Deum

Deum adorantes, Deoq; nullum statuere participem, & ad templum prædictum peregrinationem prædicando persuadere, quo super bestias undique ueniant, ut sibi proficuum testificando uideant, diebusq; determinatis Deū nominādo bestias sacrificent: Vnde tum se tum pauperes & egenos pascāt, negotiaq; sua peragant, & uota compleant, ac templum uetustum circūmeant: quod factum maximum à Deo summe remuneratur, iniunximus. Omnidem bestias lícitas statuimus, exceptis superius adscriptis abstinentiæ. Omnem rem malam, & falsum testimonium euitate: nec iniuste Deo participem statuite. Hoc enim agens, est quasi quis è coelo decidens, uel ab aëribus deuorandus, uel à uentis in puluerem redigendus. Qui Deum corde timēs, ipsius præcepta máxima peregerit, post templi beneficium summum proficuum hora determinata suscipiet. Cuiq; gētium locum scitum disposuimus, ubi Deum inuocando & glorificādo ipsi, qui est unus & solus, bestias immolarent hora præscripta. Vnde sibi uictū & pauperibus ac egenis acciperēt in Dei nomine. Bonis etenim summū gaudium est sperandū, amorq; diuinus, cum illi cordibus supplicibus iugiter orant, accidētia sibi patienter sustineāt, eleemosynas & hostias diuino præcepto peragāt. Quippe Deus hominibus omnia cōmoda fecit, ut sibi grates inde reddāt. * Qui carnes cruorem uel sibi nequaquā assumit, sed ut timeatur, appetit. Ipseq; bonis bonum nunciū mittens, eos à malis protegit: Subdolum autem, & furem, uel incredulum nulla tenus diligit. Suis expugnatoribus, uelut iam prædiximus, malum ingerant, & Deus est uindex optimus, firmus, & immensus, qui uult rebelles & uindictes fieri. † Aliter enim turres, & mesquide, templaq; quibus Deus multū inuocatur, penitus pessundarentur, & è domibus suis eijcerentur iniuste dicentes: Deus est dominus noster. Illi quibus ego Deus, omnium rerum finis, cōpiam & sufficientiā indulsi, tellure orationibus insistant, eleemosynas ac decimas tribuunt, remq; scitam præcipiunt, nefanda prohibent. Sin autē tibiq; contradixerint, similiter & prædecessoribus fecerunt, uelut Noë & Hat atq; Themuth suæ gentes. P. Abrahæ quoq; nec non & Loth suus populus, & Neceſſū ut religio defendatur armis: nepe falsa. Nam uera et Christiana cruce propagata est.

gēsq; Madian, Moyſiq; sua contradixit. Ego uero spacium illis incredulis permisi, deinceps eosdem suo malo cepi. Quot uillarum manu nostra suam ob maliciā pessundatarum apparerent uestigia, parietibus & puteis ac muniticipijs superstitibus: Quare per terras non proficiscuntur, ut sic saltem corda sensata & aures audientes acciperent? Oculorum etenim cæcitas minus officit, quā cordis. Sed quanquam plures ad malū sint promptiores, Deus à termino iam præscripto nequaquā digreditur. Apud ipsum autē erit dies, quales sunt anni mille à nobis dinumerati. Ad nos autem oportebat redire uillas omnes, quas post spacium primo datū diruimus. Vos homines, ego tantū sum castigatō et expositor. Omnes credentes & benegerētes, ueniā uictūq; bonū assequuntur: Nostris præceptis resistētes, igni deputātur perhenni. A Deo quidē nullus nūcius seu propheta missus est, nisi à cuius corde diabolicis suggestionibus & uoluptatibus affecto malum abradat, & bonū inferat Deus, ipse sapiens & incompræhensibilis. Diabolus autem hominibus infirmi cordis mala uisu formosa parat. Sed illi longis inuoluentur contrarietatibus. Semper enim cōtradicient Dei præceptis, usq; quo uel hora subita, uel malum improuifum superueniat. Illa quidem die Deus iudex credētes & benefacientes in paradysum introducet, & omni suo uoto dirabit. Incredulis & contradi-

contradicientibus dedecus & malum inferet. Prædatum uel expugnatum profecti, & armis uel natura mortui, à Deo optimo remuneratore mercedē maximam adipiscuntur, in optimo idoneoq; loco statuendi. Consimiliter facta sibi rependens, & ob hoc deinceps iniuriā recipiens, Deum pium ueniam datorem uindictæ habebit, qui diei noctem inducit, & e contra, præter quem non est Deus. Ipse quidem est immensus & uerax, adorata uero sui lo comendacia. Ille quidem aquas de cœlo dimittit ad terræ uirorem, omnia quoq; terrestria æquoreaq; & naues mari currentes Dei præcepto hominū comodo fecit. Cœlum ne cadat in terram, nisi mandato suo, sustinet, & ueniam ac misericordiam hominibus præbet, quos uiuificat atq; mortificat, nec non & resuscitat. Eius enim est omnis uirtus atq; potentia: homines tamen permanebunt in credulitate. Cum à nobis cuiq; gentium lex, quam sequuntur, sit imposita, in tuo tibi minime controuersantur negotio. Sed tu Deum adora, cuius est uia recta. Tecum disputare uolentibus dic, Deum solum omnes actus tuos agnoscere, qui die postrema lites omnes & contrarietates discutiet: quod uelut libro præscriptum sibi leuissimum est, cum & eius sint uniuersa. Aliud inuocantes loco Dei, cuius demonstratione scientiaq; carēt, uindictæ carebunt. Quorum facies in nostrarum uirtutum lectione colore immutantur, et ipsi ferē lectoribus eorum malum inferunt. Vobis quidē isto deterius prædico, ignem uidelicet perpetuum, uobis à Deo prædestinatum, uiamq; malam. P. Vos uiri, nouam à me parabolam audituri, memores efficiamini. Omnes adorati à uobis, Dei loco uocati, culicem unum facere nullatenus possunt: nec uos illis quicquam auferre, si nobis subripuerint. Et sic omnes uos, interrogans scilicet & interrogatus, debiles et inanes estis. De Deo quidem firmo preciosissimoq; quia nequaquam modo debito loquimini, qui cognoscens omnia, ex angelis & hominibus nūcios mittit, optime discernens, quid manibus inest, quidq; posterius. Vos itaq; uiri boni, coram Deo uos flectite, ipsum adorantes, & ad processum in anteriora benefacite, & lites pro posse uestro facultateq; peragite. Hoc etiam præcipit Deus, nil nisi iustum in lege disponens, quam pater uester Abraham tenens, uos fideles & credulos primo uocauit. Vnde testis est hic noster propheta, sicut & uos cæterarum gentium testes eritis. Orationes igitur & eleemosynas ac decimas faciēdo, Deo cohærete, qui dominus uester, bonus & iudex optimus.

A Z O A R A   X X X I I I.

IN n. & c. Salus & multiplicatio credētib; cordeq; deuoto iugiter orantibus, & otiosa prauaq; uerba linquentibus, & decimatoribus, & castitatē ubiq; nisi cum proprijs uxoribus, aut sibi subiectis, et ancillis, obseruantibus: Inde namq; nulla fiet querimonia. Aliud autem quærens, malis adnumerabitur. Depositi custos fidelis, & uerbis constans, ac iugiter orans, heredes existunt. P. Alferdeum enim hæreditabunt, & in perpetuo manebunt. De luto quidem hominem fecimus prius, consequenter ex conceptu spermatis in locum notum, unde sanguis primo, secundo coagulum, demum ossa carne tegenda creantur, formam composuimus. Omneq; nostrum opus est formosum, optimeq; cōpositum. Postea quidem moriemini: Demum uos resuscitabimus, qui uestri nequaquam obliti negligentesue, VII. operibus cooperuimus, & aquas in terram de cœlo misimus, quas nostra uoluntas prohibere posset: unde palmarū & uitium hortos pomaq; multimoda comestibilia,

Deus qualis, et
quantus.Si quis disputa-
re uelit, ad no-
uissimū iudiciū
translatio est
offerenda.Faciliter Deos
nō posse uel u-
num culicē fa-
cere.Bella suadet.
Abraham Ma-
chumeticæ le-
gis consors,
scilicet.

Castimonia.

Depositi fides.
Hominis for-
matio.

bilia, nec non & arborem de monte Syon exeuntē uirtuosam & intinctioni
 ciborū cōmodam produximus. Vobis itē in bestijs miranda fecimus. Quip-
 pe illae uobis multipliciter cōmodae, tum ab uteris suis cibos uobis emittunt,
 tum sarcinas uestras leuant, tū ipsamet uester cibus efficiunt. Nos quidē mi-
 simus Noē, dicentem suis: Deum prāter quem nō est alius, adorate, timoris
 expertes. Eorū autem plures increduli dixerunt, eum nil prāter hominē esse,
 qui super eos exaltari uoluit. Deo nāq; uolēte, hic descenderēt angeli: quod
 nec nos nec patres nostri prius uiderunt. Hunc autē nil prāter hominē insanū
 & amentem, saltem ad horā dimittite. Illi igit deprecanti, ut nos eum de suis
 cōtradictoribus uindicarem, inuiximus, ut arcam iussu nostro praeceptoq; 10
 fabricaret, terminoq; ueniente, quod per aquā exeuntem de Tannor pera-
 penderet, omnis generis rerum duo paria induceret. Peribit em̄ omnis, nisi
 quem sermo praeceps ratus liberauerit à summersione. Tu igit pro illis me
 nequaq; preceris. Sed cū nauem cum tuis ascenderis, Deo te liberanti à gēte
 peruersa gratias redde, & ut te loco bono sistat, cum ille sit optimus statutor,
 suppliciter exora. Quod quidem opus nostrū satis est sapientibus admiran-
 dum. P. Alijs deinceps à me generationibus creatis, ex seipsis nuncios mi-
 simus, dicentes: Inuocate Deum, nil timentes: quia prāter eum nō est alius.
 Illi autē increduli tum illi, tum diei futurae contradicentes, quibus abundantia
 humanā praeuimus, dicebant: hic nō est nisi homo, comedens & bibēs sicut 20
 nos, praeclā tamen nos mortuos & in puluerē redactos, item surrecturos:
 cuius uere sequax perdei. Quippe Deo mendaciū imponit, cui nos minis
 me credemus. Seu nāq; uiuamus, seu moriamur, nō resuscitabimur, cum nō
 sit, nisi hec uita tantū. Illū itaq; precantē, ut eum de suis cōtradictoribus uin-
 dicarem, exaudiens, pollicitus sum eorū paucos futuros residuos, & eosdem
 se reprāhensuros. P. Illos itaq; pro uoce uerace repulimus, & destruximus,
 & eorum loco generationes alias excitauimus: quātū nulla suum terminum
 uel antecedit, uel subsequitur. Nobis itaq; nuncios mittentibus, cuiq; conti-
 git, quod sua gens cōtinuate succedens cōtradixit illi. De quibus nos mira fa-
 cientes, incredulis nōnunq; moram fecimus. Moyli quidem & Aaron fratre 30
 suo missis ad Pharaonē, gentemq; suā, illi uelut praeumptuosi cōtradicebāt,
 dicentes: Nos quibus gens subiicitur, quomodo credemus illis duobus car-
 nalibus, sicut & nosipis? Perierunt igitur, & cōfusi sunt. Sed Moyli quidem li-
 brum ad scientiā memoriāq; dedimus. P. Filiū igit Marię, simul et ipsam,
 hominibus miraculū facientes, ipsis locū bonum & aquis amcēnū habitan-
 dū praeuimus. Vos itaq; nunciū de bonis comedite, bonaq; facite. Ego nāq;
 uestros actus omnes perspicio, quem timentes adoretis. Gentes uero nostra
 praecepta discrepantes, suāq; legi congaudentes, in illa usq; ad horam prae-
 nitam derelinquite. Cogitant autē me neq; prolem neq; pecuniam daturum,
 nisi festinanter et ad nutum omnia perpetrare. Sed per memetipsum iuro, illi 40
 futura nescient. Deum timentes credūt ferentibus mandata nostra, & minis
 me ponentibus Deo participē, atq; pauescunt. P. Distributores nostrorum
 bonorū sibi datorū, & credentes se redituros ad Deum, ad bonū opus agen-
 dum proni prōptiq; sunt: Quibus nulla fiet iniuriā, nostro libro ueracissimo
 prohibente, nec iniungente cuiq; nisi tantū possibile. Corda uero clausa, res-
 sistentiāq; nostris praeceptis gerentes, sua negotia tarde peragent. Sed cū eo-
 rum magnates suarēmus, precatū uenient, Pro illis autē nemo preces, quoniam
 per

Noë meminit,
 quod sepe an-
 tea fecit.

Resurrectio.

Tatum.

Moses et Aa-
 rō ad Pharaō-
 nem.

Iesu et Mariae
 beatitudo.

Qui ad opera
 bona idonei.

Afferit suam
 auctoritatem.

per nos nullam uindictā habebunt. Illi namq; nostris auditis p̄ceptis, incre-
duli manebant. Quare res discretē nō perpenditis? An p̄ceptum itē uobis, *Patribus enim*
non missum patribus uestris, mitemus? An quis uobis propheta missus est, *homines missi*
ignoratis? P. Cur eum diuina p̄cepta ferentem, dæmoniacū appellatis? *sunt, nō angeli:*
cet uestri pluribus ueritas nequaq; placeat. Si ueritas uelle uestrum sequere-
tur, cœlum & terra cum suis omnibus periret. Nobis enim gerenda p̄acti-
pientibus nō obediunt: cū nos optima pecunia pleni, datoresq; largiflui, de
sua nil quæramus pecunia. Ipsi quidem ad uiam rectā per te uocati, non cre-
dunt, sed suo permanent in errore. Quibus quanq; nos misericordes omne
10 malum auferemus, nuncq; à sua malicia declinarēt. Sic itaq; cum nuncq; mali *Atqui antea*
cōuersi sint ad Deum, illum uē precati, anteq; illis mali grauis portam aperui, *Niniuitas cō-*
desperatos eos pessundedi. Deus quidem, ad quē omnes redibitis, uobis o- *memorabas per*
culos auresq; tribuens, & corda, uos audientes & uidentes ac intelligentes *Ionā cōuersos.*
efficit: Sed uestri paucissimi grates illi referunt. P. Ipse quidem est uitæ mor-
tisq; tributor, noctis dieiq; uicissitudinē operans. Sed uos tantum indiscreti
uiuitis, antecessorum uestrorum dicta referentes huiusmodi: Nos mortui, &
in ossa pulueremq; redacti, quomodo resurgemus? Illud quidem mandatū,
nostrum mandatum est, Sed illi parentum suorum mirabilia renouāt. Quæ *Nō infirmis ra-*
siti tamen à te, cuius sit terra terrestriaq; dicent, Dei. Cur igitur non remin- *tionibus unum*
20 scuntur? Interrogati rursus, Quis dominatur septem cœlis, immensoq; thro- *Deum colendū*
no: perhibebunt, Deus. Eum itaq; quare non timent? Si quæras item eos, in *esse probat.*
cuius manu sit omne p̄ceptum atq; iudiciū, & donum? inquierent, Dei. *Cœli septem.*
Cur igitur ridiculum committunt? P. Nos ueritatem nunciamus: Illi uero *Male subiūgit,*
falsa perhibent. Deus nequaq; filium seu participem sumpsit, Deum alium. *Deum nō ha-*
Tunc enim quisq; cum suis facturis ueniens, in alium insurgeret. Deus autē *bere filiū: Sic e-*
occulta manifesta q; dinoscens, tale uerbum abhorret, & se super ipsum ex- *nim plures Dei*
altat. Tua uero sit oratio: O Deus, me nullatenus tale dictum doceas, nec *essent, fieretq;*
malis annumeres. Ego quidem te docebo, quæ illis agenda mandauī, po- *seditio inter*
30 tēns in huiusmodi re, omniaq; dicta sua dinoscens. Tu autem malum illud *eos.*
à te cum bono repellens, obsecra Deum, ut ab omnibus diabolicis sugge-
stionibus te protegat, & eas à te proiciat. Eorum autem qui uis ad mortem
proiciens, accedens Deum precatur, ut sibi redire liceat. P. Te namq; bo-
num à modò faciam. Hoc uerbo quidem dicto consequenter ignem inibit,
& usq; resurrectionem illic perseverabit. Tuncq; sufflante buccina, nec illis
intererit noticia, nec alius alium percunctabitur. Bonorum quidem mēsu-
ra magna, malorum ad ignem transeuntium, qui suas facies comburet, bre-
uis existet. Cur uobis meis lectis uirtutibus contradixistis? inquierent demum,
se errasse ob maliciam in illis superantem, Deumq; precabuntur, ut eos il-
linc eijciat eo tenore, ut malis associentur, si similia prioribus ulterius agant.
40 Quibus Deus respondebit: State taciti. Partem namq; gentis in me creden-
tem, & precantem ueniam ac misericordiam à me propicio ueniaq; datore,
derisistis, usquequo mei nominis & inuocationis obliti estis. P. Risistis. In-
duratis autem, amoremq; meū lucratis, optimā ecce mercedē facio. Vos autē
quot annis telluri morati estis? Inquieret, per diem, dieiue portionē, quod à cō-
putistis perscruteris. Respondebit: Si sapitis, non nisi parū cōputatis. Opina-
ti ne estis, uos à Deo pro nihilo creatos, & ad Deum nō redituros? Deum ut
regē ueracē, dñm throni sublimis & immensi, prater quē nō est Deus, exalta-

tate. Inuocans enim Deum alium, nullam inde demonstrationem inuenit: quoniam apud Deum solum totus est illius numerus, nec ipse bonum tribuet incredulis. Tu Deus, optime largitor atque misericors, ueniam atque misericordiam tribue.

AZOARA XXXIII.

IN n. & c. In hac azoara diuinitus posita, res manifestas ad hominum memoriam scripsimus. Omnis adulterans, centum ictus suscipiat in multorum presentia: ut sic tum correptus, tum uerecundatus, ulterius ab illo peccato omnibus bonis illicito cesset. Nec quis Deum legemque diuinam timens, aliqua super hac pietate moueatur. Imponentes adulterium bonis foemina nabus, nec hic quatuor testibus probantes, ictus octuaginta patiantur, nec ulterius, quoniam iam uicti sunt, credantur: nisi se conuerterint, & benefecerint. Illis etenim Deus dat ueniam. Imponentes quicunque suis uxoribus absque testimonio, quater iurent se uerum dicere, quintaque uice dicant, Maledicamur, si mentimur. Mulieres quoque ne puniantur, econuerso quater iurent, illos fuisse mentitos, & quinto precentur se ipsas destrui, si illi ueridici fuerint, nisi Dei ueniam datoris & sapientis pietate subueniente. P. Huiusmodi mendaciorum illatores sciant, hoc sibi pessimum esse, bonum nequaquam. Omne etenim suorum peccatorum effectus percutiet. Huius autem sceleris author summo flagitio punietur. Quando uerbum huiusmodi turpe de bonis uiris seu mulieribus audietis dictum, dicentem castigate, ne uelit hic dicere, cum in illis nil sit nisi bonum. Et coram Deo mendax censetur, quatuor carens testibus, oreque proferens ignoratum. Licet hoc apud homines leue uideatur, apud Deum uero difficilimum, hoc saeculoque futuro malum dedecusque grauissimum patietur, nisi diuina pietate dilectioneque subueniente. Deus enim incomprehensibilis pietate mouetur, ueniamque largitur omnibus se conuertentibus, & benefacientibus, qui uos castigat, ne unquam ad tam foetidum uerbum declinetis. P. Vos uiri boni, nullatenus errorem diaboli, persuadentis illicita tantum, sequamini. Omnis enim illius sequax, est erroneus: Diuina uero bonitas abundantiaque, gratuita superueniens, constantem & bonum, solumque Deo deuotum efficit. Solus enim Deus omnia uidens & audiens, sibi placitum purgat & firmat. Abundantes proculdubio & pecuniosi, benefaciant suis propinquis, & pauperibus, ac praedatum ac peregrinatum amore Dei proficiscentibus: ueniamque faciant, sicut & ipsi Deum condonatorem exoptant. Male loquentes de mulieribus castis, & credentibus, ac iugiter orantibus, hoc saeculoque futuro remouentur a Deo, grauiter illos cruciaturo. Cognoscent autem eum ueracem esse die, qua suam adimplebit legem, & omnium actus lingua sua simul & manus ac pedes testificabuntur. Meretrices & immundae cum similibus conueniunt: castae bonaeque sibi comportionalibus gaudent. Hisque omnes adiectis temporibus mundi, ueniam uictumque bonum accipient. Vir bonus, nullius nisi sui domum, nisi aduentu suo patefacto, ingrediatur: Et tunc intrinsecus salutet. Hoc enim bonum est. Neamine uero reperto, non intret, nisi iussus. Iniuncto quidem sibi recessu, parreat. Hoc enim uult Deus, omnium cognitor. Domos autem desertas indubitanter ingrediatur omnis illic aliquid habens. Deus quidem scit aequae reuelatum & occultum. * Bonae foeminae suos uisus, quam licet, regant, membraque genitalia similiter. Hoc enim est optimum apud Deum, omnes suos actus dinoscentem. P. Mulieres itaque bonae se curent, ne lunaticum aspiciant, suoque

*Peena adul-
terij.*

*Calumniatoris
peena, qui non
peregerit ream
adulterij.*

*Purgatio adul-
terij, si zeloty-
pus maritus u-
xorē nō cōuin-
cat testibus.*

*Alia ratio
Num. 5.*

*Deut. 19. In ore
duorum aut
trium testium
stabit omne
uerbum, &c.
Misericors
Deus.*

*Diabolus ma-
lorum tantum
suasor.*

Diuitū officia.

*Castis mulieri-
bus detrahentium
poena.*

*Similis gaudet
simili.*

*Alienas aedes
quomodo in-
gredi liceat.*

** Foeminae tegā
tur diligentius.*

*Qui mos in A-
rabia fuit tēpo-
ribus etiā Hie-
ronymi, ut pa-
tet in cōmenta-
rijs Esaiæ.*

10

20

30

40

suoq; populo regentes collū, & pectus, omnemq; suā pulchritudinē, nisi quan-
 tum apparere necessitas cogit, celent omnibus, speciemq; pedū etiā eundo,
 nisi maritis suis, eorūq; suis parētib; & filijs, atq; priuignis & fratribus, atq;
 nepotibus, & ancillis, omnibusq; nō suspectis, suā subiectis manui, uel prius
 nō pollutis, Ad Deum aut omnes cōuertamini; quod est uobis optimū. Ve-
 stras clientes tum de gente uestra, tū captiuas, si bonae fuerint, ducite, nullam *Vxores ducen-*
 unq; uim illis inferentes. Quæ licet pauperes sint, à Deo ditissimo, datoreq;
 largisuo pecuniam adipiscē. Nequeunt aut eas ducere propter inopiā *di leges.*
 abstineant se, usquequo Deus illos ditet de sua pecunia. Dilectis quidem &
 10 bonis agnitis, diuites & potentes de pecunia Dei sibi commissa uel cito tri-
 buant, uel scripto notent. Huius amor sæculi à nemine bono quærat,ur.
 Deus tamen inde ueniam & misericordiam faciet. Iam prælibatis præde-
 cessorum exemplis & factis, unde castigamen sibi timentes assumant; Sci-
 endum est omnibus, Deum cœli terræq; lucem comparari lychno lampadis *Deus lux ly-*
 uitreæ, stellam clarissimam imitantis, & ex arboris fructu ferè lucentem sine *chno compa-*
 foci attactu, uidelicet oliuæ nec orientalis nec occidentalis accensæ: qui suam *ratur.*
 lucem clarissimam, cui uult, patefacit; & quos uult, exemplis bonis instruit,
 omnium doctor & cognitor. In domibus Dei præcepto structis, ad ipsius
 adorationem & inuocationem uenite uespere & mane. Nemo cogitet de *Preces solennes*
 20 mercaturis, uel huiusmodi negotijs, sed de beneficijs, ac decimis dandis, & *quomodo per-*
 orationibus, adorationeq; diuina, timoreq; diei, qua nutabunt oculi cor- *agenda.*
 daq; sua. Sed Deum uoto precetur supplici, ut ei melius suis meritis efficiat,
 & ex suis diuitijs augeat: qui cui uult, dona facit innumera. Incredulorum *Opera incredu-*
 quidem opera nebulae montibus incumbenti comparantur: quam sitientes *lorū nubi simi-*
 aquam opinati, illucq; progressi, nil inueniunt, præter Deum sibi suum nu- *lia. Ose. 6. mise-*
 merum complementem, sicut computista promptissimus agit, aut uelut umbra *ricordia uestra*
 in mari magno, cum undam unda superuenit, et nubium nigerrimarū series *quasi nubes,*
 incumbit: quando quilibet manum extollens, eam minime uidere poterit. *&c.*
 Omnis enim luce caret, nisi cui Deus dederit, quē inuocāt uniuersa cœli ter-
 30 raq; simul et aues cōtinuatim, quorum quodq; suā orationem, orandiq; mo- *Dat escā pullis*
 dum scit, ipseq; Deus omnium dinoscit opera. P. Dei quidem est omnium *cornorum, in-*
 cœlestium terrestriumq; iudicium, & ad ipsum omnium erit reditus, ipsiusq; *uocantibus eū.*
 quoq; potentia nubes disgregat, & annectit, & hanc illi superponit: Vnde *Psal. 146.*
 producit aquam, lapidesq; fulgureos de cœli sublimitatibus emittens. Hos
 inde percutit, illos minime, suaq; inde lampas fulgurans, uisum aspicientibus
 impedit, diem nocte transmutat, & contrā bestias ex aqua producit: quarum
 quædam utero suo prorepunt, quædam bipedes, quædam quadrupes exi-
 stunt. Deus enim omnipotens omnem suam uoluntatem in effectū ducit, &
 quos uult, ad uiam rectā dirigit. Pluribus autem cōfidentibus se in Deum cre-
 40 dere, suumq; prophetā imitari, eorū quidam infirmæ fidei se diuertunt, isti-
 negligūt uerbum bonorum inuocantiū Deum atq; prophetam, ut inter eos
 discutiat: & dicentium, nos uidimus, & secuti sumus Deum, nō timeant ma-
 lum illaturū illis malis. Sequēs autem Deum, atq; prophetā, uoto suo potiet.
 P. Iurantibus per Deum se facturos exitū, si præcipiatur illis, dic, ne iuramē *Non temere*
 to firment quicq; ab illis nequaq; agendum, cum Deus omnia uideat: cuius *iurandum,*
 atq; prophetae sequax omnis, bono calle procedit. Illos igitur sequimini. Sin
 autem, ipsi prophetae nil aliud quā manifestē Dei mandatū nunciare debet:

fua respōdebunt opera, & uobis uestra. Deus quidem bonos atq; credentes priorum in terra uicarios statuens, & legem sibi dilectā confirmans, omnem timorē ab illis auferet, ut ipsum adorent, nec illi quenq; participē ponāt. Deinceps incredulus factus, malus erit. Orationes, & eleemosynas, ac decimas efficite, prophetā sequentes, usq; quo uobis misericordia tribuat. Nō opinetur increduli, se semp sic in terra māsuros. In ignem em̄ uiamq; malā proficiāscēt. De ingressu quidē uobis subiectōrū, seu minime ter pollutarū, uel de uestro super eos absq; appellatione minime curandū. Cum autē ad mulieres accedūt, nō intrent anteq; clamēt: sicut & de prioribus diximus. Ita sua praecepta Deus explanat sapientissimus. Mulieres annosae, nuptiisq; desperatae, 10 minime se poliant uel ornent: sed bene se discooperiant. Se tamen tegere cōmendabilius est Deo, cuncta uidenti & audienti. De cāco rursum, uel infirmo, uel claudo nullatenus tractandum. Non curetis item, quid edatis in domibus uestris, uel utrius uel parentis, seu fratrū, uel sororum, uel patruorum, aut amitarū, seu auunculorum, seu materterarū, seu loco supposito clauibus amicorū uestrorū. Seu simul omnes comedatis, seu omnes disgregatim. Ingreddiētes quidem domos, salutate repertos illic. Deo namq; placet salutatio. Sapientes autē, & in Deum credentes, suoq; prophetā parēntes, & ab ipso cū eo iuncti, quārentes ante suū discessum, quid acturi sint, quibus tu pro libito consiliū dabis, Deusq; ueniam. Boni namq; sunt. Non inuocet quisquam 20 uestri Deum uel prophetam, sicut uestri quis alium. Ipse namq; dinoscit omnes, uolentes suis abrenūciare praeceptis: quibus maxime cauendū. Malū enim grauissimū illis accidet à Deo, cognitore uoluntatū omniū, & omniū rege, cunctis sua facta ministraturo, die qua cuncta redibunt ad eum.

AZOARA XXXV.

IN n. &c. Hominū multiplicator, qui super hominem suū posuit Alfurcā, ut toti genti castigamen esset, cuius sunt uniuersa cœli terrāq; neq; filium neq; participem in regno suo sumpsit, omnia pro modo recto gerens. Increduli uero, dominos alios sibi, nulla facientes, sed cōtrā nec eorum animabus nociuos seu proficuos, nec uitam nec mortem dare neq; resuscitare potentes, adorant. Qui dicunt etiam non nisi mendacium esse: ad cuius effectum ceterae gentes auxiliētur prophetā. Illis autem mentientibus, sicq; male loquentibus, dichunc nō esse positum nisi à Deo pio, uenīaq; datore, qui scit occulta cœli terrāq;. Illi etiā credentibus intimant, Ne sequamini uirū illum daemōniacū & amentem per incantationes. Comedit ut ceteri, atq; per fora uadit. Quare nō habet angelū custodem, elicientem sibi thesauros, aut facientem hortos, unde comederet. Hec tibi proponētes errāt, nec uiam rectā proficisci queūt. Deo uero multiplicatore uolente, dabitur tibi melius, uidelicet paradīsus aquis amœna, simul & turres. P. Illos quidē de hora uerace mentitos, mittemus in ignem, cuius à longe uenientis strepitus & ira percipietur: 40 Vnde ipsi locum angustum igneum possessuri, clamabunt: Heu heu, quā malum locum obtinemus; Cum potius conqueri deberent, se pluribus malis locis inesse. Vtrum hic, an paradīsus bonorum merces abundās, perpetuaq; mansio, ueraxq; Dei terminus praeualeat? Die quidem cōgregationis omniū, qua quāremus inuocatos loco nostri, an ipsi gentem aberrare fecerunt, an ipsi sponte deuiassent, inquierit: Nos alium quā te minime sumpsimus. Sed alios eo usq; protraximus, quod uestrum praeceptum negligentes, in machinam

Machumet accedente alienas sedes, nemo suspicetur quicquā mali. Nulla ipsum accedat, nisi primo nitum.

Annum honestas.

Salutare inuicem decet.

Ut Deus uel propheta inuocandus.

Alcoran castigandis hominibus proditus. Negat Dei filium.

Machumet quare nō audiet, ratiuncule: quum ex uerbo dñi, & sanationis iudicio, irrefragabiles suppetant.

Excusatio idololatrarū apud Deum friuola.

liciam ducti sunt. Nunc autem nec discedi, nec se vindicare queunt. Omni
 quidem contradicenti, & iniusto, malum grauissimum inferemus. Ante te
 nullum prophetam misimus, nisi tibi utentem, & ad fora pergentem.
 Quosdam autem uestri mirandos alijs fecimus, in fortiter & patienter susti-
 nendo, Deo cuncta uidente. P. Non credentes publicum conuentum
 coram nobis futurum, & dicentes: Nonne Deum uel angelos sui nuncios,
 ut credamus, uidebimus? nimia presumptione nimium efferuntur. Die
 namque quo uenient angeli, nullum bonum audituri dicent: Utinam non
 essemus nati, actusque nostri premissi euanescerent uelut athomi. Gens au-
 tem paradisi tunc optimum locum possessura, uerbum profert melius. Illa
 quidem die coelum iudicis & serenis nubibus distinguetur: angeli quies-
 cent, omnisque ueritas atque iudicium Dei fiet: difficultas & ponderositas
 incumbet incredulis, manus suas corrosuris, ac conquesturis se uiam aliam
 quam propheta secutos esse, atque dicturis: Heu heu, cur illum fortiti sumus
 amicum, qui nos a castigamine preceptisque missis diuertit? imò suus diabo-
 lus eos a uis rectis in prauas distorsit. Tu quidem propheta, qui tuam gen-
 tem hunc Alchoran contempni sumpsisse, nec pro eo quicquam gessisse
 perhibes, ignoras me Deum sufficientem adiutorem & uindictam, posuisse
 cuique prophetarum incredulos hostes, saepius dicentes: Si nos uel angeli
 semel Alchoran super eum poneremus? Nos autem tibi misimus ad tui
 cordis firmamentum, non uenturi consimili, nisi ueritatem & expositio-
 nem firmiter expressuri. Ad gehennam super facies suas congregandi lo-
 cum deteriorem, errorisque uiam perenniter obtinebunt. Homines contra-
 dicentes preceptis nostris, quibus Moysen legislatorem Aaronque fratrem
 suum censorem misimus: sicut & gentem Noë prophetis resistentem aquis
 mirae summersionis, incredulis semper malum atque dolorem inferentes:
 Hath item & Themuth, & Arazee gentem, quibus omnibus parabolas,
 uelut & ceteris generationibus interpositis patefecimus, magna confusio-
 ne diruimus. Super uillam illam iam uenientes, nec eam uidere potentes, se
 nunquam resuscitandos opinabantur. Te quoque uidentes ridiculose dicent:
 Hic est, quem Deus prophetam misit, qui nos ab adoratis prius ferè diuer-
 teret, nisi nos indurantes inuenisset. Hora quidem uisa percipient, qui ma-
 gis errorem secuti sunt. Nonne uides cuiusmodi Deum, amoremque suum pre-
 elegerunt? Fies ne censor omnium? Cum bestiis sint similes, magisque bruti,
 putas eos discernere, uel audire? Deus quidem umbram extensam erectam
 faceret, si uellet: cuius dux sol statutus pedetentim eam recolligit. Idem
 etiam noctem coopertorium, & somnum, diem expergefatum, & motum
 statuit, uentos arrectos inter manus suas pias disposuit, aquam benedictam
 ad excitandam terram mortuam de coelis emittit: unde potant bestiae, homi-
 nesque plures. Cur igitur eum non adorant? P. Hunc Alchoran ad gentium
 hinc & illinc castigamen & commemorationem fecimus. Sed pluribus ho-
 minum nil praeter incredulitatem immittit. Si nostra quidem uoluntas esset,
 singulis gentibus suum castigatorem mitteremus. Tu uero nequaquam in-
 credulos imitans, uade pugnatum & peregrinatum in illius nomine, qui
 flumina fluentia & eorum discretionem & intercapedinem facies, hic salum, hic
 dulce statuit. Hominem ex humore, & ex ipso filios, ceterosque posteros pro-
 duxit, super quia potes. Increduli tamē eius loco, bonorum & malorum impoten-

Contra negantes
 nouissimum iu-
 dicium.

Contradicentes
 Alcorano Dei
 ordinasse.

Arazee pro-
 pheta, uel po-
 tius gens.

Dei opera &
 beneficia. Ex
 quibus conclu-
 dit, cum solum
 colendum.

Pugnandum esse.

tem inuocāt. Tu uero tantū missus ad diuinorum praeceptorum doctrinam & castigamen, dic te nihil ob hoc ab illis quærere, nisi quod imitando te, rectā ad Deum uiam proficiscantur. Tu quidem te illi cōmenda, ipsum deprecans, & glorificans, et adorans suppliciter, qui uiuit nunq̃ mortē uisurus, omniū beneficia peccataq̃ dinoscens, qui cœlum & terrā et eorum uniuersa sex diebus cōdidit, & postea cœlos ascendit. Sed cū incredulis praecepitur, ut illum adorent, inquiunt, suam adaugendo maliciā & incredulitatem: Quis est ille Deus, quē nos adorare praecepis? P. Multiplicans in cœlo signa, nec nō lumen, & lunam lucidam disponēs, & diei noctisq̃ uicissitudinem, hominibusq̃ motum facile super terram efficiens, à cunctis bonis est adorandus. 10

Operas bona quae beatos faciunt, et paradisi heredes. Dicentes nescijs & brutis etiā, saluete: nocteq̃ surgentes, ut Deum inuocent atq̃ precentur, ut eos à pœnis gehennæ, ubi nec stare nec sedere bonum est, liberet: suaq̃ mediocriter & moderatē distribuētes: nec Deo participem ponentes: nec quicq̃ haram à Deo cōstitutum, nisi cum æquitate ueritateq̃ ueritantes: & nullam fornicationem cōmittentes, cuius aīori cōtemptibili semp̃ malum in alio sæculo duplicabitur, nisi poenitens crediderit, & benefecerit, (tunc enim Deus pius & cōdonator peccatum pro beneficio cōmutabit) Illi inquam omnes paradysum fortientur. P. Peccata derelinquens, & benefaciens, nullumq̃ testimoniū falsum, nec ludicrum proferens quid, nisi formosum dicens, Deumq̃ deprecans, ut sibi de mulieribus suis & filijs honestam iocunditatem, & bonā aptitudinem tribuat, & semetipsos meliores & antecedentes efficiat, à Deo colligetur paradiso perenniter, loco scilicet ad standum atq̃ sedendum optimo. Ibiq̃ iugi salutatione gaudebitis. Deus autem nil quærīt à uobis, nisi tantum ut eum inuocetis & adoretis. Sed uos ei contradicetis: quod uobis grauitatem & difficultatem inferet.

A Z O A R A XXXVI.

Deus nō cogit ad fidem.

Moyse ad Pharaonē legatio fabulis aspersa: ut iam aliquoties factum est, quod redarguitur Exod. 25.

IN n. etc. Hec sunt libri clari mirabilia. Nunq̃ tuam animā meriti minoris extimes: licet tibi praedicanti minime credant. Si uellē, diuinitus mitterē, cui cunctōrū colla subiicerent. Illi autē nunc ab omni nouiter adueniente, cū praeceptis & castigamine se diuertunt. Sciunt autē adhuc, unde ridiculum fecerūt. Nōne uident, qualiter omnis generis rerum duo creauimus? quod est sapientibus mirādum. Plures tamen sunt increduli: Sed est Deus pius, & imensus. Deo praeiciente Moyse, ut gentem malam, nō timentem uidelicet, Pharaonis uisitare. Ille respondit: P. Tu Deus, cū timeam eos mihi contradicturos, & perempturos etiā, quoniam me reum statuūt, et linguā impeditā habeā, unde sollicitabor, fratrem meū Aaron mitte. Inquit Deus: Tu quoq̃ simul, quoniā te comitabor, audiens omnia, & Aaron, Pharaonē uisitantes, dicite: Nos à Deo rege mundi cunctarumq̃ gentiū missi uenimus, ut nobiscum mittas filios Israël. Respondit: Nōne tu es, quem nutriui puerum, & nobiscum per annos moratus illud perpetrasti? Vnde malus & reus factus es? Respondit: Feci quidem, & erraui: unde tuas manus timidus fugi. Inquit deinceps: Deus, suo legato prophetaq̃ constituto, sapientiam & discretionem tribuit. P. Istud bonum beneficiq̃ mentio intimentur in hoc, ut nobiscum mittas filios Israël. Pharaoni deinde quærenti: Quis Deus omnibus creaturis & orbi dominaretur? Respondit: Esto certus illum esse, qui cœlo terraq̃, cunctisq̃ creaturis eorum imperat. Pharaoni quoque quærenti, quis cum eo maneret? Inquit Moyse: Ille quidem Deus noster

noster est, & Deus priorum patrū nostrorum. Respondit, Hic uester legatus
 amentiam & insaniam prodit. Et Moyses: Me misit dñs orientis & occidentis,
 ac interpositorū. An dinoscis? Cui Pharaō: Si ceperitis alium Deum quā
 me, uos protinus incarcerationis & uinctis adiungam. Moyli quidem dicenti,
 quid si cum re manifesta miranda uenior? Inquit, Veni itaq; si uerax es. Pro-
 iecit itaque suum lignum, & in serpentem ingentem redactum est, manusq;
 subleuata cernentibus apparuit candidissima. Quod Pharaō miratus, ma-
 gnatibus & multitudinī circumstanti dixit: En uere sapiens magus, & nos
 arte magica de terra ejicere proponens. Quid igitur hinc deliberatis? An
 19 uultis? Responderunt illi, fratriq; suo, termino dato per omnes urbes coadu-
 natum omnes sapientes magos cum administrationibus necessarijs nun-
 cios dirige. Illi deinde congregati loco dieq; præsceptis, pompa populari
 comite, uelut extimante illos fore uictores, ad Pharaonem accesserunt
 quaesitum, quid illis patrata uictoria tribueret? P. Ille quidem pollicitus est,
 se suos amicos familiares futuros esse. Moysē deinceps iniungente, quatinus
 ordirentur illi prouidentes funes & hastilia, cōfirmabant per honorem Pha-
 raonis, se uictoria adepturos. Baculus aut Moysis proiectus, omnia opera de-
 uorauit. Omnes itaq; magi uicti cōfitebantur subiecti, se Deum mūdi totius,
 & Moysī, & Aaron adoraturus. Indignās inde Pharaō dixit, An ei creditis,
 20 anteq; praecepit? Ille quidem uobis maior, uos artem magicā edocuit. Quod
 percipietis, cū uestras manus & pedes ex opposito recidā, & deinde uos su-
 spendā. Dixerunt: Nos quidē hoc minime curamus, quoniā ad Deum trāsi-
 bimus, a quo nostrorū peccaminum ueniā, uelut primo credētes, speramus.
 Moysē deinceps iussu nostro gētem nostrā educturū praeuimus, quo-
 niā Pharaō per urbes homines coadunaturus, eū persequi & aduersari pro-
 ponebat. gentē suā animaturus, dicendo quod alij pauci essent, sui uero mul-
 ti, ego quidem Deum illos extraxi ab hortis suis, & fontibus, atq; thesauris, lo-
 cisq; bonis, & eorū hāreditates filijs Israhē tradidi. Moysē aut persecuti per
 uia prauā & inuiā. P. His illos & ecōuerso uidentibus, Moysis hoīes pauēfa-
 30 cti dixerūt, se iā ab hostibus esse captos. Quos ipse cōsolans inquit: Deus me
 comitat, docturus nos, quonā modo liberabimur. Ipse itaq; per me doctus,
 mare uirga percutiens, ipsum disgregauit: cuiusq; pars collateralis quasi mons
 magnus apparuit, sicq; credentes, Moysē oēsque suos ceteris oībus, quod est
 mirandū, summersis, quod plures tamē minime credūt, ego Deus sapiens &
 imensus liberaui. Dic illis, qualiter Abrahā querētī patrē suū utiūq; quē ado-
 raret & inuocaret, respōderunt: Idola colimus, et in hoc pseueramus. Et ipse:
 Audiūt ne uos inuocātes illa, uel bonū malūue facient uobis? Respōderunt:
 Nos inuenimus parentes nostros fecisse talia. Et ille: Nōne scitis illa, quē uos
 adoratis, mihi esse inimica, et Deo meo creatori, boniq; doctori, uictusq; mei
 40 datori, & infirmitatis curatori? P. Idem me mori faciet, & ad uitam reducet,
 quē die magna meorū peccatorum cōdonatorem spero. Tu Deus itaq; mihi
 sapientiam praebe, bonisq; connumera, me statuens illis aequalem, & in alio
 saeculo ueridicum, & cohāredem in paradiso, quam timentibus formosam
 promittis, effice, patriq; meo suum errorem dimitte, meq; die illa non uilifi-
 ces: qua nec Proles neque pecunia proderit, nisi tantum ad Deum uenienti
 corde puro. Malorū aut persuasoribus infernū patefaciēs, inquiet: Vbi sunt
 quos adorastis Dei loco, profunt ne nūc uobis, an obsunt? Illos quidē, & q̄s
 adorabant,

Abrahā libera-
 tus ab idolorū
 cultoribus.

Homines impij adorabant, totumq; Belzebub exercitum, in ignem capite subuerso deijciēt.
 cū Belzebub et Quorum alius in alium cōtrouersiam & querimoniā ager; publicē uero con-
 eius exercitu firmabunt, se uiam erroris secutos fuisse, quādo praeceptis diuinis fideiq; do-
 projiciuntur ad ctis nō crediderunt, illis diabolis consentientes. Nunc autem prolocutore &
 inferos. uindice, ac extractore, amicoq; bono caremus. P. Si redire possemus, ulte-
 rius crederemus. Hæc mirabilia plures nequaq; credunt; Sed Deus immen-
 sus est, & omnia nōscit. Noë gentem suam prophetis resistentem, sic allocu-
 tus est: Ego quidem ad uos mittor, nuncius ueritatis & fidei. Deum itaq; ti-
 mete, me sequēdo: qui nihil ob hoc à uobis postulo, sed à solo Deo rege mū-
 di. Illi uero dicebāt: Tibi quomodo crederemus, quoniam tantum textores
 plebsq; uilis sequuntur. Respondit, Sui quidem numerum, factorumq; suo-
 rum noticiam Deus habet: nec ego reijcere possum, qui sum nuncius tantū
 & explanator. Illis autē minantibus Noë lapidationē & mortē, nisi retrahenti
 se inde, ipse Deum sic precatus est: Tu Deus, me à gente cōtradiciente disgre-
 gās, me meosq; fautores libera. Illum igit, suosq; saluauimus in arca. Quod
 licet mirandū, pauci credunt. Deus autē immensus, omnia dīnoscit. Gentem
 Hat legatis contradicentem, Huiusmodi affatus est: Non timeatis, quoniam ego sum
 nūcius æquitatis & fidei. Timete Deum, et sequimini me. Nil ob hoc à uobis
 petetur, sed à solo Deo mūdi dño. P. En in locis excelsis ædificia struitis, mi-
 randaq; facta in uirtute quę geritis, ut sic timore mortis careatis. Me uero se-
 quendo Deum timete, qui uobis tribuit pecuniā, & pecus, atq; prole, & horti-
 cos, ac fontes. Vobis autē diei gratis malum futurū pertimesco. Illos uero di-
 centes, unum eū est & idē nobis incūbens, siue per te castigemur, siue nō: cū
 hoc tantū priorum nugis assimile, nec nobis malū illud accideret: sicq; cōtradi-
 centes nostris praeceptis nos cōfundimus. Hoc tamē mirandum pluribus est
 incredibile. Deus autē omnia sapit. Gentē itē Themuth legatis resistentem
 Schale precatus est, ut se nūcium ueritatis & fidei sequendo, Deum timerēt:
 qui illis absq; timore penitus suas possessiones dimitteret, uidelicet hortos, &
 fontes, ac messes, ac palmas fructū dulcem & bonū ferentes. Idemq; præcipit
 eis, in locis excelsis bonas domos efficere. Et dixit: Deū timete, sequendo me,
 nil à uobis, sed à Deo mūdi dño petiturū. P. Nefanda gerentes, & nil boni,
 destructoresq; terrarum nullatenus imitemini. Illi uero dixerunt: Tu non es
 nisi magus, & amens homo, sicut & nos. Vt te ueracem probes, miracula
 profer, atq; Dei praecepta. Qui respondens ait, hoc esse unū. Camela semper
 illa die determinata potatum ex aqua accedat, & uos similiter: illam uero
 lædentes, malum capietis. Illis etenim deinceps eam interficiētibus, & se po-
 stea reprehendentibus, malum accidit. Quod mirū, plures nequaq; credunt:
 sed Deus immensus omnia nōscit. P. Loth † interrogatus gentē cōtradicen-
 tem prophetis, quare nō timebat, inquit: Ego uobis mittor nuncius ueritatis
 & fidei, nil à uobis quærēs, sed à solo Deo rege mundi, quē timeatis, sequen-
 do me. Quid abutendo maribus, prætermittitis actum cum mulieribus na-
 turalem, à Deo statutū. Dixerūt: ō Loth, nisi te diuerteris ab huiusmodi per-
 suasione, te nostra manus eiiciet. Ille quidem se suos actus abhorrere confes-
 sus, Deum precatus est, ut eum ab huiusmodi gēte factisq; suis liberaret, per
 imbrē immissum residuos oēs pessundedimus. Quod licet mirādum, plures
 nō credunt: sed Deus immēsus omnia penetrat. Scaib quoq; gentē Aleicha
 cōtradicentē legatis quærēs, quare nō timeret, ait: Ego sum nūcius æquitatis
 &

Vulgus rude
 Machumet se-
 cutū est primo.
 Argumentū cō-
 petit in hære-
 ses, non aut in
 doctrinā Chri-
 sti, ut Ioan. 7.

Hat cōtradicit
 propheta suo
 Hud.
 Aedificiorum
 uanitas.

Themud resi-
 stit suo prophe-
 ta Schale.

Fabulā cameli
 ut crambem
 sapius ad mor-
 tē etiā apponit.
 Loth.

Interrogatus,
 pro seiscitatus,
 uel cum inter-
 rogasset.

Scaib uel Zhai
 be ad Aleicha.

& iuris, nihil à uobis, sed à Deo solo petens, quē timeatis, sequendo me. P. Mēsuras aequilibrer examine, ne damni aliquid incūbat, seu detrimentū, *Iustitia communis tatiua.* nec hominibus res suas uilificate, nec terras pessundatū eatis, timentes Deū, uestri prādecessorumq; uestrorū cōditorem. Illi autē uocantes eum amentē, & nil super hominē, rogabant, ut ad suā ueritatis firmamentū super eos aliquas cōfessiones cadere faceret. Ille uero respōdebat, Deum suos euentus dinoscere. Illis quidem cōtradicientibus, obscurā diei malū grauissimū & improuissum incubuit. Quod mirandū est, licet plures ignorēt: Deus autē sapiēs omnia nōscit. P. Cū hoc tibi diuinitus misso spiritus bñdictus, penitusq; iustus tuū cor penetrauit, ut cū eo castiges Arabice, & manifeste. Has tamen uirtutes in primis libris descriptas, filij Israhēl scire deberent. Si librū autē hunc cuiuslibet traderemus ad legendum, nō crederet eorum quisq; adeo pressimus incredulorū corda. P. Non em̄ credent ante mali grauis aduentū, quod statim subitoq; ueniet. Quo cōtingente, dicent se minime castigatos fuisse, mentiendo. Nullā enim gentem cōfudimus, nisi prāmisso monitore. Nec enim cuiq; iniuriā fecimus. Aduentū ne uelocē nostrā uindictā petunt? Quid em̄ quantūlibet morā spaciū uitā suę permissum prodest, ad malū auferendum? Quod uere demum accidet. Hūc autē cōposuisse librū diaboli tum difficile, tum impossibile fuit: cum ipsi procul ab audiētiā semoti sunt. Cum Deo nūlatenus inuoces aliū, ne damneris: teq; bonis atq; credentibus parificādo, *Et librū et spiritū benedictū accepisse Machumet à Deo. Laus propria sordet. Nulla gens à Deo perditā, nisi prius admonita. Diabolos nō cōposuisse Alcoran: quia nō audiunt. O Chrysippū acutē.* gentem propinquā castiga. Cui te minime sequenti, dic: A tuis quidem operibus liber, illis dissideo, me Deo pio cōmendans, qui cuncta uidens & audiens, uos oratū surgentes aspicit. Super peccatores autē, & mimos cantilenarū discurrentiū, nil nisi falsa dicentiū, diaboli quiescunt, nisi pœnituerint, & credentes benefecerint, Deumq; iugiter inuocauerint, & post malum illatum se uindicauerint, Sciant autem increduli, quam uiam profecti sunt. *Poētas uituperat, quum et ipse poētetur.*

A Z O A R A XXXVII.

IN n. &c. Hęc sunt secreta Alchorani huius, libri clari, uiam rectā docentis, & spem bonam pollicentis orantibus & decimantibus, ratione dieiq; futurae credentibus. Incredulis autem, alio saculo perdendis, malumq; grauissimū passuris, suos actus pulchros apparere fecimus. Ipsi quidē cæci sunt. Tibi quidem hunc Alchoran ego Deus sapiens, & optime cuncta disponēs, tradidi. Moyses allocutus suam mulierem de foco uiso, unde pollicitus est se laturum illi partem ad calefaciendum se, seu quem rumorem cōmodum adueniens illuc hic à me uerbum audiuit. Ego Deus mitis, mundi dominus, in nullis sollicitus, in ignem tibi proficuum, & etiam cuiusq; poscētī statuo, qui sum incompræhensibilis & sapientissimus, teq; tuum proicere baculū præcipio. Illum itaq; proiectum Moyses uidens, & quasi quid erroneum uel demoniacum moueri, statione relicta timens retrocessit. Quem Deus consolans inquit: O Moyses, nullus apud me quisquam pauescat legatus, nisi tantum malefactor. Gerentem uicē mali bonum, ego ueniam faciens pie suscipio. Tua manus in sinu tuo posita, candidissima redibit. Illo deinceps ad Pharaonem gentemq; suam malam profecto, nouem cum uirtutibus, illi præsumptuosi negabant eas, licet ueras agnitas, incantationibus annumerando. Quis eorum malorū finis, percipito. Dauid itē & Salomoni sapientiā simul & abundantia, unde nobis grates soluerūt, præ ceteris bonis dedimus. Salomō quidē Dauid sui patris hæres cōstitutus, inquit: Ego quidē garritus auium *Alcorā cōmendat subinde: quū uendibili uino nihil opus sit hedera suspensa, neque præconio. Moyses cū deo colloquū repperit, nō ut in Exodo legimus. Salomoni iudai ca signēta attribuit, ut supra.*

De regina Sa-
ba fabulatur
magnifice, ut
ad Salomonem
uenerit.

auium noticiam didici, & præ cæteris Deo dante pluribus bonis abundo. Deinceps ille suis cum exercitibus tum dæmonum tum hominum, tum auis
um ipsum glorificatum, ad locum fornicarum usque peruenit. Quarum una
persuadente cæteris suarum cauearum ingressum, ne à Salomone suisque ne-
scijs cõcularentur, Salomon subrisit dicens: Tu Deus immensa tua pietate
mihi uim & effectum tribue, ut de hoc cõmodo cæterisque bonis mihi patrique
meo collatis, te digne glorificem, opusque gratum peragam, uirisque bonis æ-
qualis existam. Auibus deinceps aspectis, uppupaque non reperta, qua late-
ret, quæsiuit. P. Ipsi quidem malum uel mortem immittam, nisi mihi ali-
quos rumores retulerit. Eo itaque paulisper immorato, illa ueniens inquit: Ego 10
de Saba quidem tibi rumorem ueracem afferens, rem amplector tibi mini-
me cognitam. Est ibi namque mulier omnibus imperans, omnibus abundas,
alta maiestatis sede quiescens, cui gentique suæ solem adorantibus Dei locos
diabolus cultum suum pulchrum reputans, eos aberrare coegit. Non adora-
bant enim Deum cognitorem omnium occultorum, cœlestium atque terrestrium,
& uocum ac cogitationum, throni dominum, præter quem non est alius. Re-
spondit Salomon: Ad tui dicti probationem, hanc meam chartam illis affer,
& reuertere, ut quid acturi sint, nobis innotescat. Illam itaque uisam magnatis
bus aduocatis regina perlegit, in ea uidens nomen Salomonis. P. Illi igitur
magnates consulenti, quid sibi uideretur inde gerendum esse, cum nil nisi cõ 20
silio suo faceret, responderunt illi: Nos quidem fortes & audaces atque poten-
tes, tuo semper præcepto parebimus. Tuum itaque uelle compleatur. Quibus
illa respondit: Cum illi quidem potentissimi uillam quamlibet ingressi fun-
ditus eam prouant, suosque potentes deprimant, illis tributum mittam per nun-
cios aliquos, ut per eos ipsorum uelle percipiam. Eos deinde profectos Sa-
lomon uidens, quæsiuit: An mihi pecunia uestra, unde plurimum gaudetis,
proficere studetis? Nonne mihi Deus maiorem & meliorem cõmilit? Eam
potius referte. Ego quidem cum exercitibus intolerabilibus uobis superue-
niam, uosque dedecoratos efficiam. Illis itaque discedentibus, Salomoneque suum
populum sciscitante, an eorum quis reginam in sede suæ maiestatis prius ad- 30
duceret, quam ipsa cum suis credens accederet: pollicitus est, diabolorum quis-
dem arte magica præcellens & efficax, se ducturum eam sic coram absque læ-
sione, priusquam à loco suo discederet. Huius namque rei potens extitit. P.
Gyrauit quidam librorum peritia profectus, pollicitus est se facturum illud
prius etiam, quam ad se suos oculos diuergeret. His perceptis Salomon in-
quit, His suis muneribus mihi collatis Deus me pertemptat, an illi digne gra-
tias & gloriam inde referam. Omnibus autem hoc facientibus, suæ prodest
animæ: non agentem, Deus omnium dator parum curat. Sede quidem sua
iussu Salomonis in aliam redacta formā, ut sic perciperetur, an sui memor,
an immemor esset illa, aduectam quærebant, an sua sedes talis esset? Quam 40
talem ex opinione sua perhibebat illa, & ab eius cultu quem adorabat Dei
loco discessit. Fuit enim incredula. Quæ pauimentum ingredi iussa, putans
hoc esse aquam, pannis erectis crura detexit, ut transuaderet, Salomoni uero
innuenti, hoc uitreum esse, illa respōdit: Quis mihi nocumentum uel impe-
dimentum intulit, iam credenti cum Salomone in Deum totius mundi re-
gem? P. Schale missus genti Themut, ut ei Deum adorare persuaderet,
cum illius disgregatæ altera pars cõtrouersaretur, quæsiuit, cur potius ad bo-
num

Schale ad The-
mut.

num quam malum illa mala properaret? Si ueniam à Deo postularet, adipi-
 sceretur. Responderunt: Tunc tuusq; fautores estis nobis augurium? Quibus
 ille: Apud Deum tantum est auguriorum effectus atq; peritia: quod uos ne-
 scitis. In Medina manebant nouem cohortes terrarum uastatores, boni uero *Medina regio.*
 nullius authores. P. Illi quidem per Deum asseriebant, se peremturos eum
 mulieremq; suam noctu, dicturosq; petentibus, se nullatenus eorum inter-
 sectores nouisse, hocq; probaturos. Illis autem dolosis & proditoribus nos
 callidiores, ingenium ab illis improuisum obiecimur. Ob suas namq; mali-
 cias eos destruximus, suasq; domos euacuauimus: credentes autem atq; ti-
 10 mentes saluauimus. Ex hoc autem sapientes mirari queunt. Loth autem suā *Loth.*
 gentem increpanti, quoniam uiris abutentes, suis neglectis foeminis, insa-
 niebant, respondebat: Ille, gensq; sua tota balneis utentes eijciantur. Nos au-
 tem eum, omnesq; suos fautores, præter foeminam suam annosam atque de-
 crepitam, liberantes, residuos per pluuiam castigatis incredulis pessimam se-
 20 cuimus. P. Gratia diuina salusq; super Dei gentem electā, incredulæ præ-
 cellentem. Quis aquas ad speciosarum arborum ortum è coelis dimisit, om-
 niaq; creauit, nisi Deus? Hi uero nil creare potentes, à recto digrediuntur.
 Quis item terram stabilitate fundauit, & in ea montes & aquas ac maria di-
 stinxit: uentis obedientibus imperat: indigentibus inuocando respondet, &
 30 malum aufert: ceterosq; ceterorum uicarios efficit: in umbris noctis terra
 mariq; ducatum præbet, præter Deum. Item ipse quidem primus creator o-
 mnium, omnia secundo uiuificabit: uictum è coelo terraq; tribuit. Vestri tamē
 plures immemores & negligentes sunt omnium harum Dei uirtutum, col-
 latorumq; beneficiorum. Ipsi quidem omnium altissimo molestū est, quod
 illi participem ponunt, præter quem non est alius Deus: nec ipsi suum dictū
 demonstrare queunt. Præter ipsum autem nemo scit coeli terraq; secreta, nec
 horæ publicæ resurrectionis: Vnde plures ambiguiter ratiocinantur ut cæci.
 Dicunt enim: Nos patresq; nostri in terram & ossa redacti, quomodo resu-
 scitabimur? Hoc tamen antiquorum dictum mirabile, nobis nostrisq; patri-
 30 bus sapius est relatum. P. Tu uero ceteris persuade, ut per terras eant fi-
 nes malorum perscrutatum, nil curans de illis, nec inde sollicitus, quod quæ-
 runt: Quando contingeret hora illa, si ueritatis es cōsciū? Quibus tu respōdeas:
 Forſan cito. Deus est autem in suam gentem beneficus, licet pluribus ingra-
 tis, qui suorum secreta cordium dinoscit. Liber enim euident & clarus, nul-
 lum occultum prætermittit. Hic Alchoran filijs Israël maximam partem eo-
 40 rum, in quibus dissident, patefacit, uiam rectam & ueniam bene credentibus
 ostendens. Deus autem omnia noscens, suo iudicio cunctorum controuer-
 sias discutiet. P. Tu super uerum euident confirmatus, Deiq; tutelæ subie-
 ctus, nec mortuos seu surdos, quoniam in errorem diuertunt Dei præceptū
 40 audire, nec cæcis uiam rectam ad erroris sui repulsam aperire, nullos tandē
 nisi bonos, præceptisq; nostris parētes corrigere perfecte poteris. Quando
 nostrum mandatum illis accidet, & incumbet illis, quoniam infirmi sunt, be-
 stiam è terra colloquentem producemus die, qua partes quarumq; gentium
 uobis cōtradicientes coadunabimus, dimouentes eas in carcerabimus. Qui-
 bus aduenientibus dicemus: Vos nescientes & obdurati nostris præceptis
 contradixistis: uos quid sciulistis? Ob suum malefactum elingues, mutiq; fiet.
 Nonne uideat, nos noctē quieti somnoq; diemq; luci deputasse? Hoc quis
 1 dem

*Disputat unū
Deum uerum
esse colendum.*

*Resurrectio ge-
neralis mortuo-
rum.*

*Alcorā expli-
care quæstiones
controuersas
Iudeorum.
Nō omnes ca-
pices Alco-
rani.*

*Bestie loquen-
tes, nimirum ut
asina Balaam.*

Indicij ultimi horreda facies malis. dem sapientibus est mirandū. Die sonitus buccinę uniuersa cœli terręq; turbata, nisi quę Deus uoluerit, cito uenient, montes uisu congelati, sicut nubes promouebuntur. Deo hoc faciente: qui cunctiorū actus dinoscens, omnia sapienter & optime fecit. P. Cum beneficio ueniens, optimum munus inueniet, turbationis illius diei securus, & intimidus mansurus. Afferens autem peccata, faciem suam in ignem subuertet. Vnicuiq; merces pro suorū operū modo rependetur. Mihi quidem non est iniunctum, nisi dominum ciuitatis Haram adorare, & in eum credere cuius sunt uniuersa, & Alchoran hominibus euidenter legere, & per ipsum castigare. Opus autem cuiusque respondet, Deum glorifica, & suppliciter adora, qui te suas uirtutes edocēs, tuorum operum nullatenus erit negligens.

A Z O A R A XXXVIII.

Historiam de Pharaone à Moyse optime perscriptā. perperā replicādo conspurcat.

Pro filia Pharaonis uxorem ponit.

Aegyptius à Moyse occisus. Exod. 2.

IN n. &c. Volumen istud euident, cuius hæc sunt miranda, ueram historiam de Pharaon & Moyse, tibi cæterisq; credentibus pandit. Pharaon præsumptuosus, se nimium extollens, gentemq; disgregans, partem debilitauit. Ille namque distractor prolem illius uita priuauit, foeminas autem uita donauit. Deus uero commodus atque propicius, Aegyptijs debilitatis eos præcellens, & imperantes, achæredes, ac ditissimos effecit. Pharaoni quidem & Hemen exercitibus suis timorem immisit. Matrem Moysis ipsum lacte suo nutrire, timoreq; superueniente in mare proicere sine molestia pauoreq; præcepimus, eam de reditu suo certificantes, & ipsam de illo legato futuro lætificantes, qui gentibus quibusdam Pharaonis, uelut hostis suus aduersaretur. Ipse namque Pharaon, & Hemen, totusq; suus exercitus errabant. Mulier autem Pharaonis, dicens illum purum, honestum, & commodum, seu filium adoptiuum sibi futurum, mortem illius dissuasit omnibus illum ignorantibus. Matris uero Moysis animus motus atque turbatus, ferè rem penitus reuelauit. Sed nos cor suum obstruendo firmauimus. Illa itaque credens, illius sorori præcepit, quatinus fratrem suum scrutaretur. Eum itaque cæteris nescientibus, aliunde ueniens recognouit illa.

P. Omnibus nutricibus adductis, per me factis haran, sua soror inquit: Ego ducam eum domum, qua nutrietur optime, suscipieturq; beniuole. Ita cor & oculos matris quiescere, dictumq; nostrum uerum apparere, licet pluribus hoc ignorantibus, reductu Moysis ad ipsam perfecimus. Ipsi quidem uiro facto discretionem, optimamq; sapientiam præbuimus. Ita bonis benefacere consueuimus. Ipse deinceps in hora suæ genti minime præuisa, ciuitatem ingressus, duorum hominum uisorum ab illo alternatim in suam mortem enitentium, alter uidelicet de gente sua, suum auxilium in alterum, scilicet suorum hostium unum precatus est. Hostis ita manu sua repulsus perijt. Quo uiso conquerendo perhibens, hoc esse factum dæmonis deuitatoris, hostis humani generis, seq; precasse confitens, à Deo pio condonatore ueniam adeptus est, & dixit: Licet hoc mihi beneficium tu Deus dederis, illis malis hominibus ulterius apparere non audebo. Urbem tamen deinceps ingressus, ante repertum hominis, cui suffragium attulerit, timere non cessauit. Illo uero uocibus eum insequente, ait Moyse: Desiste sodes adeo contumeliosus & malus existere, mihiq; suffragium præsta. Quod ipse reuoluens, exclamauit: An me, sicut & alium hesternæ die, perimere quærisc? Te quidem in terra nullatenus potentem esse uolo, cum malorum meorum

sis exactor. Quidam autem à capite ciuitatis adueniens, inquit: O Moyses,
 populus ille te morti tradere nititur. Ego uero tibi fidelis existo. Exiuit ita-
 que timidus, sibi cauens, & deprecans Deum, ut eum à gente mala prote-
 geret. P. Ad terram autem Madian facie sua uersa, dixit: Deus forsan *Moyse profitur in Madian.*
 me uiam rectam docebit. Madian quidem adueniens inter homines ada-
 quantes pecora, duas puellas pro uerecundia retrocedentes inuenit. Quæ
 ab illo quæsitæ causam recessus, dicebant, se nequaquam aquaturas ante
 pastorum discessum, cum illæ uerecundæ patrem antiquum haberent. Ille
 deinceps eas adequare faciens, in umbra discedendo dixit: Tu Deus mihi
 10 nil habenti necessarium, aliquid tribue. Qui deinceps aduocatus per alte-
 ram puellarum, uerecundè dicentem, Pater meus tibi nostram adequatio-
 nem remunerare proponit: accedens omnes suos euentus prodidit. Cui
 ille, illum consolans, inquit: Ne timeas, iam enim à gente mala liber es.
 Altera filiarum postulante patrem, ut eum sibi clientem & mercenarium,
 uelut fortem atque fidelem conduceret, pater Moysen allocutus est: Vt ha-
 rum mearum filiarum ducas alteram, annis octo, seu te uolente, decem
 (ego namque tibi futurus commodus, nil contra tuum uelle postulo) ser-
 uias, exigo. Cui Moyses respondens, & absque sollicitudine fauens, Deum
 illius pacti testem aduocauit. Terminò deinceps completo, mulieremq; ducta,
 20 focosq; uiso in monte Sinai, forminae suæ gradum sistere præcepit: donec uel
 inde rumorem aliquem, uel aliquam ignis portionem, ut illa se calefaceret,
 afferret. Veniens igitur à parte dextra ad arborem fructificantem, uocem
 huiusmodi percepit: O Moyses, ego sum Deus, mundi dominus. P. Moy-
 ses Dei iussu suum baculum proiciens, ipsumq; mobilem quasi dæmoniâcū
 perpendens, pede moto recessit, nil tamen malī suscipiens. Ipse autem iussu
 nostro deinde rediens securus, & manum suam in sinum mittens, & hale
 coniungens, ipsam exire candidam uidebat. Ille quidem iussus has demon-
 strare uirtutes Pharaoni, gentiq; suæ, male respondit: O Deus, ego reus
 apud illos ob homicidium statutus, timeo periri. Fratrem meum Aaron
 30 expeditoris linguæ, maiorisq; facundia, ut mihi sit adiutor, uerborum meo-
 rumq; probator, contradictionisq; discussor, mecum mitte. Cui Deus in-
 quit: Te fratre tuo corroborabimus, & iudicium atque uim ac discretionem
 conferemus, & cum tuis fautoribus uincere faciemus absque læsione. Illos
 itaque uestras uirtutes ostendentes, ceteri magos esse perhibebant, cum
 nec patres sui prius talia uidissent. Moysē dicente, Deum agnoscere uera-
 cem, & habiturum finem bonum, qui minime prodest retrocedentibus,
 Pharo taliter magnates suos atq; plebem affatus est: Deum præter me scire
 non potestis. Hemen autem illi artificii Pharo præcepit, quatinus ex lateri-
 bus turrem munitam adeò sublimem sibi strueret, ut Deum Moysis transcē-
 40 deret: quem nil dicere nisi falsum opinatus est. Illum igitur insurgentem in
 nos iniuste, nec opinantem se rediturum ad nos, cum exercitu suo sumptum
 in mare summersimus. Ecce talis eorum finis extitit. P. Hos sic igni deputa-
 tos, in hoc sæculo malorum copia confusioneq; pressimus, & in futuro ma-
 ioribus poenis affligemus, nullum uindictam habituros. Post prædecessorum
 confusionem Moysi librum præbentem lucem, uiamq; rectā, & ueniā ac sa-
 pientiā credentibus, præbuimus. Tu quidē nequaquā tunc partē occidentālē
 obtinens, nec inde testis, neq; uisor affuisti: Sed nos uitæ longitudinē per ge-
 1 2 nationum

Machumet doctor imperitissimorum.

Habemus autem Moysen et prophetas, & apostolos, ipsumque Christi Evangelium. Cur igitur non obtemperatis, o Machumetiste?

Nisi Deus trahat hominem, doctor nil efficit.

Diuitiae contemnenda.

Prædestinationis aliquam umbram attingit.

Iudaica fabula de Karone quoddam, siue Core, siue alium intelligat.

nerationum seriem extendimus. Tu rursus minimæ genti Madian prædicatum missus fuisti, suis sibi legatis traditis. Moyse rursus legem accipiente in monte Sinai, nequaquam affuisti. Nunc autem te diuina pietas misit, prædicatum gentibus, atque doctum eas, minime prius eruditas. Si malum quidem ob suarum manuum opera prius illis incubuisset, dicerent: O Deus, Si nobis nuncium mitteres, eum sequentes in te crederemus. Nostri autem præceptis aduenientibus, inquirunt, Se talia uelle, qualia Moyse attulit, quibus plures contradixerunt, affirmantes eos magos esse manifestos, sicut & te moderni. Quibus tu dicas, librum isto meliorem nostrum dictum affirmantes afferte, eumque beniuole sequar. Illis uero minime tibi respondentibus, scias eos nil nisi uoluptates suas et uota sequi. Quis huiusmodi incredulis liquentibus uiam Dei, non dirigentis malos ad eam, deterior existit? P. Sermones seriatim sequentes ad hominum doctrinam conteximus. Quibus uiri iam libro prius ditati perceptis, & electis se credere confitentur, eosque diuinitus positos affirmant. His quidem suum duplicabitur beneficium, eo quod indurauerunt, & beneficijs peccata ter ferunt, bonaque sibi data bene distribuerunt, auditisque mendacijs recedentes dixerunt, Nos quidem nostram sectam recusauimus: Salus super nos, uestra uobis opera, nobisque nostra respondebit. Tu nullos, nisi Deo faciente, in uiam rectam diriges. Dicunt increduli, Si tuam tecum uiam proficiscimur, e terra forsan eiciemur. Non nos undique uictum diuitiasque ferri ad tuam haram fecimus? Omnium uillarum a nobis distractarum mansiones nulli, nisi perpauca, post reedificabant. Nos autem omnium hæredes sumus, qui nullam uillam nisi præmissio nuncio gerenda prædicante, eamque malorum hominum tantum confudimus. Vobis quidem nullam pecuniam, nisi mundanam, & illius ornatum, quibus apud nos meliora sunt, præbuimus. An sensu caretis? P. Mundana pecunia diues, in sæculo futuro perdetur. Omnis pactum a nobis cum illo firmatum proculdubio reperiet die, qua Deus interrogabit de participibus positis. Illi quibus hoc uerbum Dei unum pertinet, inquirunt: O Deus, nos ad hoc per illos deducti fuimus, iam uero recedimus. Deus autem iniunget, eius aduocare participes. Quibus deinceps aduocati nil respondebunt, eorum uiso periculo, qui rectam uiam in hoc sæculo minime secuti sunt. Quos Deus interrogabit: Cur legatis non paruerunt, in cæcitate stultitiaque manentes, nec ab ijs peritiæ quicquam perscrutati? Qui poenituerit, & credens benefecerit, Deo propitiante bonis associabitur. Deus enim incredulorum dicta minime curans, ore prolata, cordeque retenta perspicies, cui soli gratia debetur, omnes in hoc, sæculoque futuro, omneque iudicium, & ad quem omnium fiet reditus, quem uult eligit, omneque uelle suum producit. P. Si Deus ipse noctem continuam protraheret, quis diem induceret, uel e conuerso? Non auditis? nonne uidetis? Ipse quidem solus sua pietate diem motui quæstuique necessario rum, noctem quieti condidit. Vnde grates illi maximæ reddendæ. Cum aduocatis participibus iudicii die, & de quaque gentium adhibitis testibus suicultus, & orationem fidei quæremus, agnoscant omnes increduli unum solum Deum & ueracem esse, sequi prius errasse confitebuntur. Karon cuidam subiecto Moyse tantam thesauri copiam contulimus, quod ipsius clauis solæ camelum fortem gestantem eas, ferè pressere. Quæ sui præmonentes, sic affati sunt: Tuam pecuniâ nequaquam tibi gaudium seu spem extimes, sed tuæ partis huius

ius sæculi non oblitus, illinc aliud sæculum tibi compara, & à malis operibus cessans, cæteris, ut tibi Deus, beneficus esto. Tibi namq; cõsimiles aliter agentes Deus abhorret. Ille uero respondebat, hoc sibi nullatenus esse datum, nisi tantum sapientia sua. Nõne uidit multas gentes tum eo potentiores, tum ditiores, à Deo fuisse destructas? Nõne culpas incredulorum finemq; perscrutari uoluit? Illum deinceps cum summis ornatibus exeuntem, amicis mundi præferentibus, illiusq; pecuniæ maximæ consimilem quantitatem optantibus, sapientes responderunt, eos malum et uotum & uerbum fecisse. apud Deum enim seruatur optima remuneratio, quam solum timentes & 10 beneficientes adipiscuntur. P. Tellure deinceps illum domumq; suam cum pecunia tota funditus absorbente, cum nec ipse nec alius eum proteggere posset à Deo uindice suo, prius desideratores pecuniæ se redarguendo dicebant: Vere Deus omne uelle suum complens, cui uult, commodum atq; potentiam confert. Vobis quotq; ferè consimile contigit. Deus enim incredulos nullatenus diligit. Nos alius sæculi curiam daturi, supplicibus in nos nullatenus insurgentibus, nec terras uastantibus, sed timentibus, splendidissimam mansionem tribuemus: quo quisque beneficijs uenturis suis meritis melius accipiet. Cum peccatis autem ueniens, secundum opera sua tantum mercedem sortietur. Qui tibi misit hunc Alchoran, te die futura ad se redu- 20 cet, discussurus qui uiam rectam, quiq; falsam secuti sunt. Tu librum ex insperato tibi missum habens, ab illius mandatis nequaquam ulterius digressaris. Ne sis incredulus, uel incredulorum adiutor, nec cum Deo Deum alium, cum ipse sit solus, particeps carens, inuoces: Præter quem solum omnia pereunt, & ad ipsum iudicia facturum redibunt omnia.

AZOARA XXXIX.

INn. &c. Peccatores falso iudicantes, se bonorū fore uictores, opinati sunt, 30 me passurū eos dicere pro suorū antecessorū cõsuetudine, uidelicet quod credant: Cum ipsi potius fidei nullius, & increduli, cordisq; prauī sint, egoq; dinoscā, quis uerū, quis falsum proferat. Sperans se Deo cõiunndū, cuncta uidenti & audienti, hoc apud Deum ratum inueniet. Prædator & expugna- tor, nō nisi sibi tantum operantur. Deus enim ob curam hominum & actus parum sollicitatur. Pœnitenti, beneq; gerenti, suorū peccatorum pondus auferens, mercedem suis actibus maiorem tribuā. Omnis homo bonus, suis parentibus beneficiat: Illos tamē nullatenus sequens, si precentur eum, ut cū Deo participem ponat, uel malā legem imitef. Vos enim omnes redibitis ad me, omnes uestros actus reuelaturum. Credentes, & beneficientes, bonis associabimus. Sermonem cõfitentium se in Deum credere, de illo tamē male loquentium, iramq; diuinam, in eadem trutina libra: aut qua re diuinitus adueniente, se nobiscum adhæsisse confirmant. Nõne Deus dinoscens cre- 40 dentes & incredulos, huiusmodi mentes hominum illis etiam perfectius penetrat: Incredulorum persuadentium credentibus, ut suam uiam sequantur, illis falsè permittendo, se laturos eorum peccata, cum hoc sit illis impossibile, suorū peccatorum mole pressis, sermo sæculo futuro pertractabitur. Noë uestrum legatum inter suos annorum mille spacio minus quinquaginta annis moratū, suosq; fautores in arca saluauimus, cæteros autem diluio summersimus: quod est sapientibus mirandū. Abraham item suæ genti persuasit hæc dicens: Deum inuoca, timens ipsum, Hoc est em̄ omnium optimū. Illius

Benefaciendo
thesaurus ad fu-
turum sæculum
reponendus.
Luc. 16. etc.

Videtur som-
niasse aliquid
de supplicio
Core, Dathan,
Abirō, Nū. 16.
Curia pro pa-
latio aliquoties
dicit.

Alcoran com-
mendat.

Mali uana spe
ducuntur.

Milites iam ac-
ceperunt merce-
de suā. At quo-
ties promittit
eis cœlum?
Pietas in pa-
rentes.

Fallax sponso-
riorū, qui reci-
piunt in se cul-
pam, si quem
seducant.
Noë etas.
Abraham.

loco nullatenus adores idola, neque uictiā uobis uicti dare; quem solus Deus
 omnibus glorificandus tribuit, ad quē omnium fiet reditus. Non mireris, si
 tibi cōtradixerint, cum prādecessoribus quoq; contradicebatur. Legati quī
 dem est prāceptum, aperire tantum, & nunciare. Nōne uident Deum ho-
 mines creasse, quos secundo leuiter uiuificabit? Peregrinatum addiscāt eun-
 tes, quoniam Deus omnipotens huic bonum, illi malū, pro uelle suo faciens,
 omnia creauit, secundoq; uiuificans ad se reducet. P. Vobis est impossibile
 quicquam in cōlo seu terra mandare. Solus enim Deus uester uindex est
 atq; conditor. Contradictores prāceptorum uestrorum die resurrectionis a
 nostra misericordia ueniāq; desperati, graue malum patientur. Gens autem
 sua nil aliud respondit, nisi quod uel cadi uel combustioni tradetur. Deus
 autem eum ab igne liberauit, quod est credentibus mirādum. Imagines quā-
 dem Dei loco in hoc saeculo adorantium, alij die futura reprahendent alios,
 & maledicent, ad ignem ituri sine uindice. Loth illum sequendo, Dei sapien-
 tis & incomprahensibilis uiam secutus est. Ipsi quidem Abraham dedimus
 Isaac atq; Iacob, librumq; legiferum, & de prole sua prophetā excitauimus.
 Ipseq; diues in hoc saeculo, bonis in alio adnumerabitur. Loth conquesto
 gentem facere scelus nusquam antea perpetratum, hinc maribus abutendo,
 tum uias abscidendo, tum cetera nefanda gerendo, illa respondit: Vt te uera-
 cem probes, diuinam exerce uindictam. Ille uero Deum inuocando preca-
 tus est, ut ab illis maluiolis & flagitiosis se uindicaret. P. Nuncijs ferentibus
 Abraham gaudium, & dicentibus, se destructuros uillas illas ob maliciam
 inhabitantium: Abraham intimaui, Loth earum inhabitatorem esse. Illi
 quidem confessi se hoc scisse, polliciti sunt se liberaturos Loth, atq; suos, prae-
 ter foeminam suam decrepitam. Et hoc idem dixerunt, uenientes ad Loth,
 ipsos timentem, & ab eisdem postea cōsolatum & edoctum, illos immisso-
 rē cōlestem uindictā uillae, propter maliciam hominū. Huiusq; rei manent ad-
 huc manifesta uestigia cūctis admiranda. Schaib uenienti ad gentē Madian,
 prādicantiq; ut Deum adoraret, & de die futura speraret, nec terras expu-
 gnaret, illa cōtradixit. Vnde eam cōfundente fulgure, suarum domuum alia
 super aliam remansit. Hath & Themuth fines atq; loca, & Pharaonis, & Ha-
 mer, atq; Karon, prāsumptuosorū similiter nouistis. Quorum nullus uictor
 neq; uindex fui, quin ob culpas suas eos dirueremus, esse potuit. Eorum enī
 quo facta uento dispersimus, quosdam uox dissipauit, hos tellus absorbit,
 illos aqua summergit. Deus tamen nemini malum fecit, sed ipsi sibi nocue-
 runt. P. Adorans alium Dei loco, comparabilis est aranea, domum sibi
 cūctis deteriore & fragiliore texenti. Quid autem adoretis Dei loco,
 Deus ipse dinoscit. Nostra quidem exempla sapius allata soli sapientes dis-
 cernunt, quibus diuina cōli terraeq; creatio manifestum est miraculum. Li-
 brum tibi missum lege, & iugiter ora. * oratio namq; fornicationes, ceteraq;
 nefanda remouet. Deumq; cūctos actus dinoscentem inuocare, maximum
 meretur meritum. Omnes homines legum, prāter malos, honestis uerbis
 * disputādo semper alloquere, & confitere te in Deum credere, & prāceptis
 sibi missis parere: cum Deus suus sit tui Deus, & omnium omnibus adoran-
 dus. Eorum quidam, quibus librum dedimus, illi credunt: quidam autem,
 uidelicet mali, nequaq;, qui semper prācepta uestra renuentes, diuinas uirtu-
 tes super se descendisse postulant. Sed tu dic, solius Dei prāceptum atq; uir-
 tutem
 uandā prāceptum sanē inculcandum Machumetistis, et magistris nostris,

Legati officiū.

Deus qui crea-
uit homines, fa-
cile quoq; mor-
tuos suscitabit.Simulachra co-
lētes dānantur.

Loth.

Abraham.

Sodome & ui-
cinarū urbium
subuersarum
uestigia.Schaibe Madia-
narum pro-
pheta.

Hath.

Pharao.

Karo.

Adorātes alie-
nos Deos, ara-
neis similes.quae parabola
cōcinna Ma-
chumetis non
est: sed usurpa-
ta olim Iob. 8.

Esaie. 59.

Osee. 8. etc.

* Orationis san-
ctae uis.* Modestia in
disputando ser-

tutem esse, te uero solūmodo legatum. Nunq̃ illis nec leges, nec manu scri-
bes, quin hoc esse falsum, nō Dei mandatum iudicent: licet corda sapientum
manifeste uideant illud nil nisi diuinum. P. Nōne sufficit illis me misisse
tibi librum legendum illis, patefacientem diuinam pietatem & sapientiam
credentibus? Tu constanter dicito: Deus uniuersa cōli terrāq̃ dinoscens,
mihi uobisq̃ testis atq̃ iudex sufficiens intersit, Obedientes mendacijs, & in
Deum nō credentes, die futura perdentur. Eos enim ad malum festinantes,
quibus & iam accideret, nisi propter Dei pactum firmatū subito quidem in-
cumbet, illis nil inde tractantibus gehenna circūdabit, undiq̃ malū atq̃ do-
10 lōrem iniiciens, me tunc dicente: facta uestra gustate. Vos boni credentesq̃,
me, cui subest terrā capacis immensitas, inuocate: uobis tutelā meā cōmen-
datis, mercedem maximā daturū, paradīsum mundi gradibus distinctā, & a-
quarum fluxu iocundā. Omnis em̃ anima mortē gustabit, & nos deinde uisi-
tabit, qui uos & animal omne, etiā suum lucrari uictū impotēs, pascit, omnia
uidens & audiens. P. Illi quæsitī, quis cōelos & terram creauit, & solem ac
lunam currere fecit? Respōdebunt, Deus. Cur igitur nō credunt? Ipse quidē
omnipotens & sapientissimus, cuilibet pro suo uelle uictum, cæteraq̃ bona
tribuit. Interrogatī, quis de cōelis aquas ad terrenorū uitam & ortū demisit?
inquierit, Deus. Deo gratias. Eorum pars plurima nescia cæcāq̃ permanet.
20 Huius quidem sæculi uita nil nisi ludus est, & ludicrum inane. Alius autem
sæculi uita melior est, atq̃ uerior. Nauem ascendentes, corde deuoto Deum
inuoquant: Egressi, siccoq̃ statuti, en recedunt. Nostri item præceptis resi-
stendo, nōne uident, quod nos terram Haram timoris expertem fecimus?
quō nostro præcepto proficiunt homines? Mendacijs, & nō nostris præ-
ceptis fauētes, quibus nullus est deterior, & in Deum nō credentes, gehennā
mātionem perpetuā fortient, uelut benefacientes paradīsum, quibus nostras
uias patefecimus. Deus quidem bonorum est illis propicius, atq̃ misericors.

A Z O A R A X L.

IN n. &c. Agentibus in terra propinqua pessimaq̃ Christiani superati,
30 post i. x. annos eorūdem uictores per Deū, cuius sunt prima postremaq̃
mandata, facti sunt. Vnde die illa uindicta Dei condonatoris atque pijs
credentibus in ipsum gaudium fert. A' Deo nunciatum nunquam fallit.
Plures hominū hoc nesciunt, huius sæculi uitā apparentem agnoscētes, alijs
minime. Nōne sua corda perpendunt, Demu cōelos, & terrā, omniaq̃ inter-
posita cum ueritate, terminoq̃ noto creasse? Cur igitur nō credunt illum eos
resuscitare potentem? Peregrinando uideant finem antecessorum suorum,
illis potentiorum ac ditiorum, terrāq̃ minima miranda componentium,
terrasq̃ plures colentium: quibus post aduentum legatorum mira facient, iā
malum illos uelut contradicētes & irrisores destruens incubuit, Deo noci-
40 uo nemini: Sed ipsimet sibi plurimum officiunt, Deus omnium origo prin-
cipalis, ad se redire faciet uniuersa. P. In aduentu diei postremæ, incre-
duli penitus desperati, nullum à participibus positū suffragium, seu uindi-
ctam sentient: Sed eorum alijs alijs contradicens, & non credens aduer-
sabitur, ipsiq̃ malum patens & præiacens incurrent. Benefacientes autem
atq̃ credentes, paradīsum laticia plenam ingredientur, Deum uitæ mortisq̃
dātorem & resuscitatorem, qui uos de terræ limo plasmans, multitudinem
terrīcolarum deinceps eduxit, & ē nobis foeminas uobiscum mansuras, di-

Alcoran.

Demonstrat, in
solo Deo salutē
uniuersam col-
locandam esse.Vita præsens
fabula.
In periculis ho-
mines religiosi.
Mecha.Christiani uicti
post annos i. x.
uictores. loqui-
tur de bellis im-
peratoris Hera-
clij cum Persis.Deus omnium
origo et finis.
Ex quo, et per
quē, et in quem
omnia sunt.
Rom. 11.Deus unus
adorandus

lectionisq; uinculo cōnectendas edidit, cœlo terraq; glorificandus, uespere maneq; horis singulis inuocate. Ipse quidem cœlorum terręq; cōditor, aquas de cœlis ad excitandā terram dimittit, coruscationē cœlorum uobis timorē atq; spem afferentem aperit, linguas multifarias coloresq; multiplices distinxit, noctem quieti, diem necessariorū acquisitioni disposuit: Cuius iussu cuncta creata sunt. Quē omnium regem adorant uniuersa, ad eum nutu suo reducenda, absq; difficultate. Ipso namq; uocante statim accurrent uniuersa: quæ cuncta discretis & sapientibus sunt admiranda. Ipse sublimis & incompræhensibilis, uobis diuinas & excellentes similitudines de uobis & illis, quos in suis bonis uobis commissis participes ponitis, præterdit, quærens an uosmet illis parificetis, cum illos uelut animas uestras timetis: Me taliter

*Præui sequitur
affectus suos.*

*Lex Dei con-
stans omnibus
gentibus missa.*

*Nō probat di-
scipulos Alco-
rani colloqui
cū infidelibus.*

*Beneficentia.
Fœnus.*

*Hominis uicif-
situdines.*

res sapientibus discernente, malefactores tamen suas uoluptates stulte sequuntur. Quis enim patefaciet uias rectas illis, quos Deus aberrare facit, & a uindice tutoreq; destituit: Cor tuum beniuole uerte ad legem diuinam, immutabilē, omnibus diuinitus missam gentibus. Hæc est enim lex recta, licet pluribus nescijs, Illā itaq; sequere, diligenter tuā faciem ad Deum dirigendo cum timore, & orando iugiter, ne sis incredulus. P. Cohortum leges discrepantium quæq; suę legi cultuiq; cōgaudet: omnis tamē malo superueniente, Deum adiutorem inuocat. Quidā autē misericordia diuina suffragioq; sustentati, declinant item ad scelus, primū increduli facti: nostra negantes munera, eorū noticiam futurā expectet. Plures hunc librum lucidū sibi diuinitus datū adepti, colloquio dicentiū se nequaq; in Deum credere, potiuntur. Gens autē quæ nostræ misericordiæ datoq; beneficio cōgaudet, peccato uero maloq; pro suarū manuū operibus incūbente desperant, nōne uidere quærit, Deum abundanter & illaboriose uictū cæteraq; bona cūctis tribuisse: Opus præcelens & optimum est, propinquis, & pauperibus, ac mendicis sibi danda præbere, omneq; beneficiū duplici mercede remunerabit. Suam fœnerando pecuniam augens, apud Deum nō fructificat, nec crescit. Ipse quidem cūctis uictum & diuitias præbet, uitæ mortisq; dator, & omniū resuscitator: quod participum nullus facere potest. Ob incredulorū opera malum a Deo secundum suā mensuram sumentium, ut sic cōuertantur, mari terraq; scelus apparuit. P. Fines prædecessorū suorum, quorū pars plurima mansit incredula, gyro uagando perquirite. Faciem uestrā ad legem rectā uertite, anteq; dies ueniet uere uentura: qua fiet distinctio cedentiū ad ignem, & ad paradysum. Et Deus abhorrens incredulos, quęq; pro suis meritis remunerat, cuius imperio parēt uenti, Spem bonā sapius hominibus afferentes, quo iubente naves promouent, manusq; sua uobis omnes possessiones uestras tribuit. Vestrīs digna gratibus. Cuiq; gentiū nostris legatis missis, mādatisq; relatis, ego credentiū & bonorū uindex, illos a malis liberaui, qui uētis ut nubes per cœlum diffusas afferant, easq; dissipando pluuiam faciant, homines prius desperatos spe bona cōfirmante, impero. Deus ita terram mortuā uiuificat, qui similiter mortuos resuscitare poterit, cū sit omnipotens. Si uentum autē turbidum seu croceum immiserimus, fient increduli, Deo cōtumelias inferendo.

P. Mortuos nequaquam seu surdos audire, uel cæcos a uia praua diuertere, nullos tandem nisi credentes, audire faciens. Deus enim sapiens, omnia prout uult operās, hominem de re fragili cōposuit: illi deinceps uires, postea debilitatē, tandem caniciē cōferens. Hora postrema superueniente, iurabūt increduli

increduli, se nequaquam moratos nisi per horam unam, Ab hoc tamen dicto postea *Resurrectio.*
 diuertunt, percipientes hoc esse falsum. Inquient enim illis credendi sapientia
 præditi: Vos secundum libri diuini determinationem hanc resurrectionis horam,
 cuius uixistis insci, expectabatis. Illa die nec excusatio proficiet malefactori-
 bus, nec fides adhibebitur. In hoc Alchoram iam exempla plura contulimus. Sed
 licet asseras incredulis uera, summèq; miranda, nunquam desinet te mendacem *Perseuerantia*
 appellare. Ita Deus eorum corda sigillauit. Deum time, & patienter indura, *Machumetis.*
 eius pactum ueracissimum expectando, ne te dubitantes irrideant.

AZOARA XLI.

- 10 **I**N n. &c. Hæc sunt huius uoluminis optime compositi secreta. Ipsum *Alcoran bene*
 quidem misericordiam uiamq; rectam monstrat beneficientibus, & o- *agentibus pro-*
 rantibus, ac dantibus decimas & eleemosynas, sæculoq; futuro credentibus: *mittit felicitatem: et minatur*
 qui bonam sequendo uiam semper antecedunt. Homines uerba falsa uiasq; *malis eternam*
 deuias sine uadentes, qui nostris uerbis lectis discedunt, quasi non audien- *infelicitatem.*
 tes, seu plumbatis auribus, dedecus magnumq; malum patientur. Creden-
 tes autem & beneficientes, paradysum mansionem perpetuam sortientur:
 secundum uerax Dei mandatū. qui sublimis & sapiens, cælum sine colum-
 narum sustentamine sursum erexit, & terram montibus firmauit, & in ea cu-
 iusq; generis animalium par unum constituens, ad eorum clementiam, & ortū,
 20 aquas ex cœlis dimisit. Monstrent increduli factum saltem aliquod eorum,
 quos inuocant loco Dei, cuncta prædicta facientem. Illi quidem uiam erro-
 ris sequuntur. P. Aluchmen cum magisterium optimū, operisq; discretionem *Aluchmen filius*
 tribuimus, unde nobis gratias persoluit, inquit filium suū castigando: O fili, *ad unius Dei*
 nec cum Deo participem ponas, nec quid Haram interficias, nec huiusmodi *cultū instituit,*
 criminalia perpetres. Omnis enim benefaciens sibi prodest, & incredulus *et uirtutem.*
 sibi met operatur. Deus quidem piissimus nullius est indigens. Omnis qui- *Deo et paren-*
 dem ad me rediturus, mihi, & utriq; suo parenti, quorum alter eum neces- *tibus summus*
 sarijs sustentauit, altera prius aluo sua concipiens, & fomentando in aliquid *honor debetur.*
 ducens, cum prius non esset, deinceps ad cibum à lacte separauit post bien-
 30 nium. Illis inquam, & mihi, gratiam & honorem faciat. Sed licet ipsi na-
 tum precentur, ut cum Deo participem ponat, uel de Deo quid mali dicat,
 nullatenus in hoc illis pareat: sed illis in hoc sæculo benefaciens, uiam in-
 uocantis Deum, reuelaturum omnibus sua facta, sequatur. Ille namque
 fili, subtilissimus, & omnia penetrans, omnia remunerabit, siue fuerit aure-
 us, sinapis granum etiam in petra, seu terra, cœlo uel positum. Tu itaque puer
 mi, orationes funde, iusq; notum præcipe, iniustum prohibe, indurans su-
 per omne propositum nostrum & commodum, nec tuam hominibus fa-
 ciem subijcias, nec gyrouagus nisi secundum ius & honestum existas. In iti-
 nere namq; tuo, atq; sermone modestus & mediocris esto. Vox enim nulla
 40 peior est asinina: & Deus fraudulentos & iactatores abhorret. Nonne uide-
 tis Deum omnia fecisse uobis commoda, & cœli terræq; singula, uobisq;
 clām & palām de sua pecunia dedisse? Sunt autem quidam irrationabiliter
 in Deum, uiamq; suam rectam, librumq; manifestum ratiocinantes, & di-
 centes, cum prædicantur illis diuina præcepta: Nos nostrorum patrum se- *Patrum secta-*
 ctam imitamur. Quid si diabolus illos decipiens, eos ad ignem uocauit: Tuā *tores.*
 ad Deum faciē uertens, nec illicitum aliquod perpetrās, summatim rerū, quarū
 omnium Deus finis est, adhære, ob incredulitatem malorum nō solliciteris.

Ad

Ad me namq; redibunt singuli, dicturum illis omnia facta sua: cū omnium secreta cordium agnoscam: licet paulisper malos dilatans, quos in ignē pinguem proijciam. Quæsit tamen, quis cœlos & terrā fecerit: Inquient, Deus. Deo gratias, quod eorū pars plurima manet incredula Dei, glorificandi semper, & nullius quoq; indigentis super omnia cœlorū & terræ. Ad cuius incompræhensibilis & sapientis integrè scribenda miracula, non sufficerent omnes arbores in pennas redactæ, nec mariū septuplum incaustum. Cui cuncta uidenti & scienti, adeò leue est omnes suscitare, sicut unum, qui diem notat & è conuerso iungit, solem & lunā ad terminum scitum promoueri fecit, omnium opera ueraciter dinoscens, omnia uero suscitaturus. Illi autē quos adoratis Dei loco, fallaces sunt & impotentes. Ipsius quidem Dei præcepto miranda gerentis, naues equora fulcāt, quod credentibus, Deoq; grates redentibus est admirandum. P. Vndis autē homines cooperti uelut montibus, Deum inuocāt corde deuoto: ad littus autē reuerforum quidam, uotis suis abrenunciant. Increduli quidem tantū nostris præceptis resistunt. Omnes boni Deum, illāq; diem, qua nec proles patri, nec ecōuerso proderit, uere uenturā timete, nec huius mundi uitæ confidite: nec uia falsam ingressi, de Deo, illius aduentū horæ noscente, securi sitis: A quo procedit imbris descensus, aliusq; conceptus perspicit: nec quis præter eum scit, quid in crastino sit acturus, uel ubi moriet. Ipse nāq; solus sapiens, & eloquēs, hæc omnia perfecte dinoscit.

Impudēs hyperbole. Cur nō cōtentus fuit illa Ioan. ultimo: totus mūdus non caperet libros, etc. Periclitātes uere munifice, quod nō soluit liberati.

* Incertæ res mortaliū. Iacob. 4.

A Z O A R A XLII.

Alcoran à Deo exhibitus, ut rudēs planē ac impios doceat.

Rerū creatio. Anima hominis de spiritu Dei. Hoc et antea nō semel dixit. Resipit autē heresim Gnosticoꝝ et Manichæoꝝ et Priscillianistarum. Per Deum stat, quo minus oēs teneāt uerā fidem. Videtur cōgruere cū illo Moſis et Pauli, Quem uult indurat. Sed scriptura sancta probē seipsam explicat.

* Homines ignorant præmiū sui operis. Pro-

pemodū id dicit quod Sophistæ, ignari an in gratia Dei sint, an in ira,

IN n. &c. Hunc librum ambiguitatis expertem, à Deo totius mundi compositū, tuū opus esse dicent increduli. Tu uero dic, solū Deum hoc fecisse, per quod castiges gentem prius doctore carētem, ut in uiam rectam se uertat. Nec tutorē nec uindicem habet quisq; præter Deum, qui cuncta sex diebus creans, & deinde thronū ascendens, omniāq; ab ipso creata bona bene disponens, hominem de luto plasmavit, posterosq; suos ex humore fragili, eidemq; de suo spiritu insufflans, aures, & oculos, ac corda præbuit: Ad quem scientem omnia desuper missa, redibunt singula diēspaciosa, quasi mille nostri anni. Pauci tum grates persoluunt. Dicentes enim, nos mortuos quomodo resuscitabit: non credunt congregationem futuram coram Deo. P. Omnes ab angelo mortis sibi à Deo tradito terminati, ad Deum redibunt. Increduli coram Deo capita sua declinaturi, se uidisse simul & audisse dicent, Deumq; postulabunt, ut eos remittat, pollicentes se credituros & benefacturos. Si uellemus, cuique gentium bonam uiam & rectam daremus. Sed iam uerbum nostrum firmatum est, ut infernus de daemonum & hominum consortio penitus impleatur. Vos itaque resurrectionis & reditus ad nos obliti, unde uestri minime recordamur, malum perpetuum ob opera uestra gustare. Soli nostri memores nostris uerbis obediunt, Deum adorantes, digneq; Deo gratias reddentes: cuius timore, speq; bona substantiam sibi datam distribuentes, somnum & letum linquūt, ut Deum inuocent. * Nemo mercedem sibi pro suis operibus dandam prænoscit. Credentis autem & increduli magna est distantia. Credens enim & benefaciens, paradiso: incredulus autem, in igne, cum non credidit, perseverabit, nunquam discessurus. P. Faciemus ei etiam gustare malum minus, quàm illud maximum, ut sic saltem sua fiat conuersio. Quis est autem deterior, quàm delinquēs atq; discedens post nostrorū præceptorum

rum perceptionē. Nos quidem indubitātē ex eo sumemus iam. Per Moy- *Moyſis doctri-*
 ſen librum, quē ſequendo penitus Deo coniungetur, indubitanter miſimus *nā amplexātes*
 filiis Iſraēl. Quorum quidam indurantes, uerbisq; noſtris credentes, uias re- *iūgemur deo.*
 ctas docuerunt: quidam autem diſſenſerunt. Deus autem die uentura ſuas *Is autē Chriſto*
 diſcutiet contrarietates. Nōne uident, quot prācedentes, quorum obti- *filio Dei unico*
 nent loca, nos confudimus, qualiterq; per aquas cōlitus ad terram miſſas, *ſeruatori totius*
 meſſes & herbas eorum, beſtiarumq; uictum produximus? Quā cuncta *mūdi reddit te-*
 ſapientibus admiranda ſunt. Nōne uidere queunt? Si quārant rerum *ſtimonium, cui*
 euentus, et ſinis noticiā, illa die ſcient, qua fides tunc ſumpta nō proficiet, *Machumet cō-*
 10 nec caſtigabuntur. Illos derelinquens expecta, quoniam illi ſimiliter expectāt, *tradicit.*

AZOARA XLIII.

INn. &c. Tu propheta Deum omnia noſcentem, tuāq; facta perſpicien- *Prohibet ince-*
 tem, timens, nequaquam malos & incredulos ſequere, te prorsus illi com- *ſtas nuptias.*
 mendans, cuius protectio ſufficit. Nemini quidem duo corda tribuit, nec
 matres in uxores, quā cauſa ſunt uobis balnei, ducere permiſit, nec filios
 ueſtros: quod & uos etiā confirmatis. Deus ipſe uerum omne diſcens, *Volūtaria in-*
 uiamq; rectā pandens, illac aduocari noluit, ſed parentes ſuos, quod eſt *iuriā demum*
 optimum, uel fratres, earumue cenſores. De factis iniuſtis nullatenus, niſi *caſtigandā.*
 20 ſponte crebroq; factis, moleſteris. Deus enim condonabit, prohibens om-
 nibus bonis, ne matres in uxores ducant. Vnius etiā legis quidam plus
 cāteris promerentur, uelut benefacientes, firmeq; credentes. Hoc enim
 per Deilibrum firmatum eſt. Te quidem, ſicut & cāteros prophetas, Noē
 inde & Abraham, ac Moyſen, Chriſtumq; Mariā filium, pacto dilectio- *Chriſtus Ma-*
 nis operisq; boni perſtruximus, qui ſuum à ueridicis uerum perſcrutabimur, *rie filius.*
 & incredulos malo grauiffimo torquebimus. Omnes itaque creden-
 tes, Deum inuocent, illi grates in omnibus referentes. Quando Deus actus
 ueſtros perſpiciens, & credentes tentans, exercitus à nobis non uiſos,
 poſt uentos immenſos undique ſuper uos uenire fecit, oculi ueſtri ſtupue- *Tēpeſtatis hor-*
 30 runt, cordaq; ſerē faucibus adhæſerunt: Vnde uos de Deo dubitantes, ui- *rendā meminit,*
 ctoriae malae ſuccubuiſtis. P. Increduli quidem, & cordis infirmi, dicentes *& cladis.*
 Deum atque prophetam falſum feciſſe pollicitum, gentem Iethrib exami- *Iethrib, quae pri-*
 nabant, inquiringes: Mora quidem uobis eſt impoſſibilis: ſed potius re- *mo recepit Ma-*
 ditum properate, mittentes ad prophetam, nunc tantum uos excuſantes, & *chumetem, alij*
 dicentes: domos ueſtras eſſe deſertas. Non erant antē deſtructae, ſed ſic fugae *monuerunt ad*
 conſulebant. Licet enim undique illis domo repertis ſuperueniſſent exerci- *reſipiſcendum.*
 tus, non niſi paucos rebelles, plures autem fugientes reperirent. Ab illis qui-
 dem prius pollicitis, ſe nec uincendos, nec fugandos, Deus promiſſum ex-
 40 quiret. Sed quid prodeſt eorum à cāde morteue fuga, cum eorum uita bre- *Nō fugiendū*
 & uindex, proteget? Ipſe quidem ſcit ueſtri ſociorumq; ſe per alios defen- *ē pralio: quia*
 dentium, & dicentium, ut uos paucis pugnae dimiſſis ad illos eatiſ, iniurias *uita hominis*
 & contumelias. Illi quidem rumore metus accidente, uos circumquaque *breuis.*
 uelut mortis certus, atq; cetus conſpiciunt; metu diſcedente uos oculis acutis
 reſpiciunt, & auariffimi manent. Deus autem eorum facta delet, multumq;
 leuiter. Si illis cogitantibus exercitus non diſceſſuros, illi ſuperueniſſent, pau-
 cos rebelles inuenirent. Eorum namque pars plurima ſibi timens, exercitus
 alijs

*Machumet
dux bonus,
quia sp̃e collo-
cans in Deo.
Est id quidem
pr̃cipuū in du-
ce. Psal. 18. etc.*

*Vxorū Machu-
meti conditio.*

*Et quod tibi nō
uis fieri, alteri
ne feceris. Cur
matronas secta-
ris Machumet?*

*Opera bona,
seu officia ui-
rorum & fœ-
minarum.*

*Larga dispen-
satio super ma-
trimonio.
Intelliguntur
hec de Maria
uxore regis Ia-
cobitarum.*

*Machumet ul-
timus prophe-
ta, ut quidā in-
terpretatur. Di-
uersum tamen
legis de religio-
ne Turcarum.*

alijs incumbere uillis optaret. P. Prophetam tamen ducem, & persecutorē bonum, in Deo sperantem, eumq̃ multū inuocantem, dieiq̃ futuræ creden- tem habebant. Boni quidem illis exercitijs uilis, Deum suo prophetæ uere- bum misisse, sibi terminum illum proposuisse firmabant: sicq̃ fides eorum et meritum creuerūt. Credentium illud Dei uerbum quidam morti subcubue- runt, quidam superstites nihil inde mutauerunt. Deus autem credentes ob fidem suā optime remunerat, incredulos damnat, uel forsan sua pietate sub- ueniente ueniam tribuit. Reducuntur quidem increduli irati, uelut nil boni lucrati, ad Deum ipsum, qui fortis & potens bonos à lite protexit: Illis rebel- les, à suis sublimitatibus deposuit, et eorum cordibus impressit. Vnde eorum 19 quidam mortem, quidam captiuitatem passi sunt: uosq̃ suarum terrarum & cæterorum etiam hominum, nondum à uobis uisorum, suarumq̃ pecuniarum hæredes Deus omnipotens constituit. Tu propheta tuas sic mulieres al- loquere: Si uitam & ornatum huius mundi malueritis, uelle uestrum uobis dabo, formosēq̃ dimittam. Si Deum autem, atq̃ prophetam, aliamq̃ uitam plus dilexeritis, uobis, uelut & omnibus bonis, Deus ueniam mercedemq̃ maximam tribuet, beneficium duplicando, gaudiumq̃ plenum præbendo. Omnis quidem à prophetæ mulieribus quid nefandum uel non gerendum postulans, malum suum à Deo duplicatum inueniet. P. Omni quoq̃ mulie- ri prophetæ, Deum & ipsum sequendo beneficienti, meritum suum dupli- 20 cabitur. Vos prophetæ mulieres si timueritis, cæteris nequaq̃ similes, nolite uerba blanda seu lasciua proferre, sed honesta & cognita. Homines etenim cordis infirmi, tunc à uobis aliquid non agendum sperarent. In domibus ue- stris manete, non euntes modo priorum: & orationes ac eleemosynas geren- do, Deum atq̃ prophetam imitemini, & Dei sapientiam suāq̃ præcepta les- cta super uos nominate. Deus enim à uobis, quoniam prophetæ domū in- habitatis, omne malum auferre proponens, uos lotas & benedictas esse desi- derat, cum sit mitis atq̃ sapiens. Viri, seu fœminæ, se Deo penitus uouentes, & credentes, ac orantes, & ueraces, & indurantes, ac flentes, genuaq̃ Deo flecentes, & eleemosynas ac ieiunia peragentes, castitateq̃ perseverantes, et 30 Deum iugiter inuocantes, à Deo ueniam & gaudium plenum assequuntur. Nō decet uirum, seu mulierem beneficientem, non adharere iudicio dato, fœderiue præcepto à Deo seu propheta. Tu uero uirum à Deo ditatum affa- tus, dicendo, Tene mulierem, timeq̃ Deum, quiddam à solo Deo notū plus timere deberes. Post moram igitur sui mariti pro uelle suo cum illa, tibi per- missimus illam ducere sponsam. Licet enim etiā bonis omnibus, post disces- sum suum à maritis, quaslibet Deo iubente ducere. Non erat igitur prophe- tæ curandum tum Dei mandatum, tum prædecessorum morem diuinitus statutum exequi, Deusq̃ solus est sufficiens dinumerator, sua mādāta seren- tium, & se solum timentium. Machometus nequaq̃ pater alicuius, uestrisq̃ 40 tantum Dei, scientis omnia, legatus, postremum omnium sigillum & cumu- lus accessit. P. Viri boni, Deum iugiter, mane uespereq̃ ipsum adorantes, inuocate: qui uobis beneficus atq̃ propicius, sicut & angeli sui, uos è tene- bris ad lucem reducit: gaudiūq̃ plenū dator, diē congregationis uerbum sa- lubre profert. Tu propheta, missus à nobis testis & nuncius, ac gentis correc- tor, eiusq̃ prolocutor coram Deo, luxq̃ manifesta bonis, se nunciaturus gaudium plenum habituros, Malos & incredulos non sequere, sed potius il- los

los linguendo, te prorsus, quod salutem sufficienter præstat, commenda. Viri Repudium.
 boni, si mulieres desponsatas intactas dimiseritis, illis munera faciendo, for-
 mose dimittite. Et ipsis deinceps de mora determinata non est curandum. Ti
 bi quidem, o propheta, mulieres omnes, quibus donando dederis, & omnes
 tuæ manui per emptionem suppositas, & amittæ tuæ materteræ que filias,
 omnes item bonas mulieres, tibi uolenti gratis subcumbere cupientes, hocq;
 tibi soli permittitur, licitas constituimus. Iam notum esse censeo, quid tibi &
 ceteris bonis de mulieribus uestris, atq; de suppositis manibus uestris agen-
 dum sit. P. Has à te semoue, illas adiunge, pro uelle tuo: nec prius abiectis,
 si dilexeris eas, molesteris. Illæ namq; tuo uoto parere debent. Deus autē sub-
 limis & sapiens, uestrorum secreta cordium agnoscit. Post illas tamē non est ti-
 bilicium, alias, licet placidiōres & habiliores, pro tuis mutuo sumere, nisi tan-
 tum tuæ manui subditas. Deus enim omnipotens, omnia penetrat. Nullus
 prophete domum comestum ingrediatur, nisi uocatus. Tunc autem accedes,
 prorsus statim exeat, nec aliquod ibi ridiculum seu ludum agat. Hoc enim est
 prophete nociuum & tædiosum, qui uos uerecundatur. Sed Deus quidem
 uerum absq; uerecūdia promit. Quærens autem quodlibet, extra portam ma-
 neat. Hoc enim est optimum. Neminem quidem oportet uel prophetam in
 aliquo lædere, uel uxorem suam nunquam post eum habere: cum hoc Deo
 molestum sit, atque graue: qui perfecte perspicit, si quid clām seu palām fece-
 rit quis. Nemo tamen zelotypia torqueatur, ob patres, uel fratres, seu filios,
 uel nepotes, aut mulieres ingredientēs, seu subditos. Deum time, testem o-
 mnium. Cumq; Deus & angeli propter prophetam exorent, uos quoq; Deū
 precemini pro ipso, ut ipsum saluet & protegat. Malè loquentes de Deo atq;
 propheta, in hoc sæculoq; futuro à Deo repellendi, graue malum patientur.
 Malum quoq; dicentes de bonis uiris, seu fœminis mentiēdo, mendaciū gra-
 uisq; peccati supplicio punientur. Tu quidem propheta generaliter iniunge
 tuæ, cunctorumq; bonorum mulieribus & filiabus, ut suas facies quantum
 bet tegant, ne quales sint uideantur: uel malum de illis uerbum proferatur, cu-
 ius ueniā Deus largitor est. Nisi se conuerterint inconstantes, cordisq; pusil-
 laminis de Midenā, malum maximum à me suscipient. Vestri propinqui nō
 nisi parum mansuri, ubique repulsi, & quouis reperti perimantur. P. More
 priorum adhuc inuariabili de Deo dubitantes, & quærentes aduentum illius
 horæ, sciant Deum solum hoc dinoscere, & fors illico ueniet. Illos autem
 Deus repudiāns, igne perpetuo damnabit, omnis tutoris & uindictis exper-
 tes. Die quidem, qua suas in igne facies uoluent, optabunt se in Deum sequē-
 do prophetam credidisse, & conquerendo dicent: O Deus, nostris magnati-
 bus atque potentibus, causā uidelicet erroris nostri, quos nos secuti fuimus,
 malum imputa, longiusq; repelle. Viri boni, non imitemini male loquentes
 de Moyse, qui per Deum à prauiloquio liberatus, honestus et bonorum exē-
 plum apparuit. P. Deus facta uestra diriget, peccataq; dimittet: quem, atq;
 prophetam quilibet sequendo, magnum quid adipiscitur. Conditionem ue-
 stram fidelē, super cœlos & terram ac montes firmatam, homo suis adsum-
 psit humeris: quam postea derelinquens, malus & inscius est effectus. In cre-
 dulis quidē uiris seu fœminis, suisq; participibus, Deus flagitium inferet. Bo-
 nis autem omnibus, ueniā & gaudium tribuet. Est namque piissimus, ue-
 niāq; dator.

Repudium.

O fœdissimū li-
 bidinis manci-
 piū. O plūbeos
 homines, q hæc
 non animaduert
 terunt, aut per-
 ferre poterūt.
 Diuortij leges,
 neq; Mosi, neq;
 naturæ huma-
 næ cōgruentes.

Vt liceat domū
 Machumetis
 ingredi, præ-
 fertim cōiuuas.

Bene sibi ubiq;
 cauet legislator,
 neque iniuria.

Zelotypia mo-
 dum habeat.

Orent homines
 pro Machumet,
 ut seruetur: quia
 pro ipso & an-
 geli & Deus
 orant. Quis nō
 amplexetur istā
 sapientiam?
 Fœminæ ue-
 lentur.

Midenenses ac-
 cusantur timidi-
 tatis.

Novissimi diei
 aduentus incertus.

Gratitudo erga Deum.

Dies iudicii.

Machumetis doctrina contemptibilis, quia noua. Ea ratione utitur et Augustinus contra haereses. Aeternae autem ueritatis existunt Christiana dogmata. Dauidis meminit, ut prius. Salomon.

Cheibepopulus sterilitate agrorum punitus ob luxum.

Quisq; onus suum baiulabit.

In n, etc. Incōprehensibili sapiētiq; Deo, ueniā datori, perfectēq; dinoscēti omne terram ingrediens, uel exiens, & de cōelo descendens uel ascendens, cuius sunt uniuersa cōeli terrāq; omnisq; gratia sēculi futuri, gratias digne reddamus. Incredulis sciscitantibus, An hora illa cōtinget; dic, Ita: ueniet per Deum, secretorum cognitorem: cuius sapientia nil cōeleste, seu terrestre, nec formicam etiā, illā uē minorem seu maiorem, cum in libro manifesto sint omnia, prātermittit. Omnibus enim credentibus, & benegerentibus, ueniā & gaudium promerentibus, omnia sua beneficia reddet, prāceptis diuinis aduersando resistentibus, omne suum maleficiū annumerabitur. Nostrī quidem sapientes percipiūt, hoc cōelitus missum esse uerum, & à Deo pio glorificandoq; compositum. Dicunt autem increduli: Hoc fictitiū & nouum linquite, nosq; docebimus hominem dicturum, quando uel quid mali patiemini. Isti quidem coram Deo mentientes, ad diabolum tendunt: qui saculo futuro non credentes, prolixum errorem ingressi sunt. Nonne uident suis inhārens manibus, & posterius? De cōelo terrāq; nostra quidem uoluntate potente, uel eos in terra obruemus, uel per cōeleste supernēue quid accidens premeremus, quod uestris conuersis est admirandum. Dauidi diuitias abundanter contulimus, & montes, ac aues illi parēre fecimus, ferrumq; moliri iussimus. P. Ipsum itaq; loricas inde bonas texere prācepimus: Quoniā ego Deus omnia sua facta uideo, & audio, Salomoni quoq; uētos & pluuias uespere maneq; parēre fecimus, suāq; manū mineras aurichalci, & diabolos opifices, ut illinc pro uelle suo aras, & imagines, & paropsides, & amphoras fabricantes subiunximus. Vnde mihi genti Dauid grates persoluere debetis, quod rarissime faciunt. Ipsius autem, ad mortem per nōs redacti, mortem penitus ignorabant, usquequo cecidit infima parte sui baculi à uermibus corrosa. Mortis itaq; suae secreto taliter reuelato, confirmabant, se nequaquam tantum malum & dedecus esse passos, si scissent. Mortis deinceps illius rumorem gēs Cheib admirata, dixit, Velut hortos à dextra sinistraq; possidentes, bonorum ciborum esui studeamus: cum terra nostra sit fœcunda, Deusq; ueniā donet. P. Illis digressis, per torrentē malum & magnū immissum cōelitus, hortos fertiles in steriles & inutiles redegimus. Quippe tamarintas & ficulnos, steriles & spinosos fructus ferētes arbores induximus illis, & utilibus uillis ceteras uillas elatas, quibus inerat iter peruiū atq; securū, die noctuq; nos interposuimus. Illi uero sibi nocentes, earum longinquitatē & remotionem optabant. Vnde nos illos diaboli uerbis credentes, prāter paucos, fecimus mirandos indurantibus, Deoq; gratias dicentibus. P. Non est illis quicquam gerendū, nisi tantū ut sciatur, qui credāt, & qui nō. Deus tamen omnia uidet. Videte firmiter, an à nobis adorati loco Dei, quā est formica, in cōelis seu terra mādent, uel aliquā apparitiōē secundū dicta uestra fortiantur. Coram Deo nisi secundum uelle suū nemini prodest aliū oratio. Illi quāsitī, Quid mādāt Deus? Inquient, Verum. Quēsitī quoq; Quis diuitias omnes et uictū cōelorum atq; terrā prābet? Respondent, Deus: nec tamē cæci esse desistunt. Deus autem nos omnes congregaturus, omniū iudex & sapientissimus, qui uia rectā, quia prauā fuerint secuti, diiudicabit, nec à me sua, nec ab illis mea perscrutaturus opera: Qui tunc etiā prācipiens, ut increduli suos participes aduocent, se solū & unum Deum existere patefaciet, Tu uero tantum missus cunctis

cunctis gentibus boni nūcius, & castigator, quærētibus huius aduentus terminum, dic, illos habere terminum, quem nec etiam per horæ spacium uel præcedere uel sequi queunt. P. Increduli nunc dicentes, se nec huic Alchoran nec tuis uerbis præsentibus fidem adhibere uelle, resuscitati coram Deo litigium committent mutuum. Debiles enim & pauperes magnatibus atq; potentibus inquierit: Vos quidem nostrę damnationis & incredulitatis occasio fuistis. Vos enim die nocteq; præcepistis, nos nullatenus in Deum credere, sed illi participes ponere. Vnde nunc malo uiso, se nostra corda remordent. Respondebunt illi: Nos quidem nequaquam uos seduximus, nec aberrare fecimus: sed uos ipsi potius nocentes & increduli permansistis. Nos autem horum & illorum colla, sui meriti remuneratores, cathenis onerabimus. Nunquam nuncium aliquem cuiquam gentium misimus, quem non increpassent sui principes atq; magnates, dicendo: Tu tua præcepta perface: Nos autē maiori potentia proleq; pollentes, nec illis credemus, nec secundum dictum uestrum confundemur. Heu heu: Nonne sciunt, Deum pro uelle suo huic multam, illi paruā, aliq; nullam potentiā tribuisse? Coram quo nil nisi fides & beneficium perficiet, nisi tantum credenti, & bene gerenti, qui duplex meritum et paradysum indubitanter possidebit. Omnis autem nostris mandatis resistēs, malum euident & maximum incurret. Deus enim largitor optimus, pro uelle suo munera facit, & consumpta restaurat. Coram quo nos congregaturo dicemus angelis, illos uocasse nos omnes, respondebunt: Nolit Deus conditor noster, & dominus. Sed eorum plurima pars incredula diabolos adorabat, quorum hodie nullus cuiquam bonum seu malum facere potens existit. Gustet itaq; feruorem ignis, cui credere noluit. Increduli namq; nostrorum præceptorum atq; uirtutum lectionem audientes, inquierunt: Hic non est nisi magus & mendax, totum fictitium ab ipso compositum afferens, & nos sic a patrum nostrorum secta diuertere proponens. Quippe sui quoque prædecessores nostris prophetis, sic que mihi contradicere soliti sunt. Sed hæc gens, cui nec librū legendum, nec prophetā ante te misimus, sibi consulat, & deliberet: uel simul, uel separatim singuli, seu quodlibet quod agere disponat, quidq; sibi commodum sit. Omnis autem non obediens huic eum castigatum misso, quem dæmoniācum & magum appellant, graue malum patietur: Ipse uero nil a nobis, sed a solo Deo cognitore omnium secretorum et teste, qui eum ueritatis nuncium misit, expectat. Inde cum quo ueritas accessit, unde nec apparet, nec reuertitur falsitas, siue uiam rectam nunc a Deo mihi patefactam, seu prauum errorem sequor, mihi met tantum operabor. Illis quidem turbationē immittens, quod nullatenus euadere poterunt, loco sumam eos angusto, & breuiter. Mihi namque prius ignorata dicendo, suas que uoluptates sequendo contradixerunt: Sicut & prius prædecessores sui, prius ambigentes, & illicita perpetrantes.

A Z O A R A XLV.

IN n. & c. Deo quisq; bonus gratias reddat, qui cœlorū & terræ cōditor, an Angelorum di-
gelorū quosdā habētes duas alas, quosdā tres, quosdā quatuor, (cuiq; enim pro uelle suo cōmodum auget) misit: quo beneficium cuiuslibet dare uolente, nemo disturbare: prohibente uero, nemo dare poterit. Ipse namq; solus omnipotēs, solus omnia faciēs, uobis cœleste terrestreq; bonū præbens, præter quē nō est aliūs Deus, omnibus imperat. Cur igitur o uiri suorū beneficiorū im-
m 2 memores

Fatum.

Altercatio im-
piorum die in-
dicij.Omnibus lega-
tis Dei se proce-
res opposuerūt.Diaboli nec iu-
uare nec obesse
possunt.Mahometem
ut maleficum
spemnes pri-
memur.Angelorum di-
uersitas.
Omnia bona a
Deo.

memores estis, & mecum nō creditis: Si tibi contradixerint, similiter & prædecessoribus prophetis fecerunt. Omnium tamen Deus finis est, cuius omne mandatum uerum est. Ipsi itaq; præceptis contradicere, uel huius sæculi uitæ confidere nullatenus uelitis: sed diabolus uobis semper aduersantem, & tantum ignis maliq; persuasorem, prorsus contemnentes euitate. Increduli quidem graue malum, credentes & benefacientes ueniam & gaudium habebunt. Perseueret in factis iniustis, cui placent: nec hoc tibi molestiam inferat.

Deus finis omnium.
Cauendus diabolus.
Præfracti negligantur.
Opera bona, seu mala.
Hominis formatio.
Dei beneficia in homines.

Deus enim sciens hunc deuiare, illum recte procedere, pro uelle suo perficit: qui cunctos alia uice uiuere faciet æquali potentia, qua terram excitat per uentos & nubes atq; pluuias. Apud Deum est omnis operis uerbiq; boni sublimitio: Peccatoris uelut graue malum passuri, fiet opus omne incommodum & insusceptibile. P. Deus è terra uos plasmauit, & deinceps è spermate sui cōsimiles produxit: sine cuius sciētia nulla mulier sit grauida, nec uita cuiusquā augetur, nec minuetur, nisi secundū libri prædeterminationem. Ipse itē aquas dissimiles condidit, hanc uidelicet dulcem potui bonam, illam falsam & amarā, è quibus carnes recentes comestui, & uestes ac ornatus elicitis, & in illis nauigando curritis: Inde grates ipsi Deo reddere debetis. Ipse quoq; diem nocti, & è contra, inducit: Solem & lunam ad terminum statutū promoueri præcepit. Et ille quidem est Deus uester, omnibus imperās, omnia regens. Illi uero quos adoratis Dei loco, nec etiam quantum est alkitiner mandant, nec uocati audiunt: et licet audirent, minime responderent, sæculoq; futuro uobis cōtradicerent. Scito te nullum dicere uobis hoc, nisi scientem, uos quidem gratia, Deum omnibus abundantem semper glorificandum, pauperes estis: cui nequaquam esset difficile uolenti omnes uos perdere, & cum gēte noua redire. Tu peccatum omne dicendo seu gerendo semper euita, Tantū timentes Deū & orantes castigans. Omnis benefaciens, sibi prodest. Ad Deum aut omnes redibunt, coram quo non sunt æquales cæcus & uidens, nec lux & tenebræ.

Discrimē inter homines coram Deo.

P. Non itē coæquantur feruor & refrigeriū, nec uiuus & mortuus. Deo quidem auditū cui uult præbente, cū sit omnipotens, tu nequaquā, cum sis castigator tantū à nobis missus, ueritatis nuncius, mortuos audire facies. Si tibi cōtradixerint, similiter & legatis prius missis cum uirtutibus diuinis & psalterio, libroq; lucido. Omnibus enim gentibus legatos missimus, quibus cōdictis incredulos cōfudimus: Quorum quis esset finis perpende. Soli tamen sapientes Deum sublimē, ueniq; datorē timent, qui per aquas cœli missas arbores multimodas, & montiū has partes albas, illas rubeas, coruosq; nigros & homines et bestias ac pecora coloris multimoda cōdidit. Librum diuinum legentes & orantes, uestraq; bona sibi cōmissa clām & palām distribuētes, sperant mercaturā nullatenus decepturā eos, sed sua merita cōpleturam. Deus enim glorificandus ueniā tribuit, meritūq; multiplicat. Hunc librum ueracissimū tibi missum confirmantē, quod tuis inest manibus, hæreditatē tribuimus bonis hominibus: Quorum quidā animabus suis nociui sunt, quidā uero minime, quidā uero benefici. Et hi lucrum maximū, uidelicet paradisum, ubi torques aureos & margaritas, uestesq; sericeas habebūt adepti, Deū pium & gloriosum laudabunt: eo quod eis illius curiæ mansionē absq; tactu laboris et mali præbuit. Increduli uero focū gehennæ mortis, & alleuiationis expertes possessuri, secundū quem meritū incredulorū clamabūt: O Deus, eijce nos hinc, & amodo melius operibus præteritis perpetrabimus. Deus aut respondebit: Nonne

Varietas in rerum natura.
Fœlicem mercaturam promittit benefacientibus, qui tantum futuri sæculi bona querere iubet.
Alcoran bonis hominibus hæreditas. Paradisus. Inferi.

Nonne uobis nuncium misi, uitamque tribui, ut memores & sapientes efficere mini: Malum tutoris & uindicis expertes gustate. Deus quidem scit cordium & coelorum ac terrae secreta, qui uos praedecessorum uicarios, & mādatores in terra constituit. In quem quisquis nō crediderit, nil corā ipso, nisi damnū & iactu ram sentiet. Vestri participes inuocati loco Dei, quā in terra potentiā, uel quā coeli portionē habent: An misimus illis librū illius sectae doctorem? Mali uero malos, nō nisi cum nugis, & male castigant. P. Deus quidē coelum & terram suis in locis immobiles tenet: quo mouente illos à loco suo, nemo retinere poterit. Licet nunc iurent, se futuros meliores suis antecessoribus, si nunciū haberent: tamen nunc missus eis nuncius, nil nisi praesumptionē, & incredulitatem, & à bono discessum augmentat. Mores enim tantūmodo patrum suorum obstinaciter amplectuntur: Sed mos diuinus est immutabilis. Quare nō perscrutantur fines suorum antecessorum, qui potentiores & ditiores illis, nūquam omnipotēti sapientiū Deo in coelis terrae quicquam auferre poterāt: Si Deus autē illico de factis hominum se uindicaret, nihil in mūdo dimitteret. Sed ipse prouidus & patiens, eos ad horam terminatam differt, in cuius aduentu Deus optime perspicit, quid suis facturus est.

A Z O A R A XLVI.

IN n. & c. Per hunc librum sublimi pioque Deo compositum, tibi que missum ad castigationē hominum à suis patribus, quippe negligentibus & inscijs, nequaquam correctorū, tu es nuncius uerax. Verbum autē incredulitatis plurimorum cordibus firmatū est: quorū colla cathenis onerabimus mento nūsum presso. Licet enim suis manibus insit arbitriū uoluntarium, cāci tamē semper nunquā credēt, siue castiges siue nō. Nullus enim à te castigetur, nisi uerborū tuorum imitator, & Deum timens, ac sperans daturū ipsum sibi ueniā & gaudium saeculo futuro. P. Vos mortuos omnes uiuificatis: omnes suos praecedentes actus in euidente libro scriptos eis reuelabimus. Dic illis exemplū de gēte uillae, quae duobus nuncijs primo missis contradixit. Eisdē quoque rursus aduenientibus, tertio comitatis, & dicentibus se missos illi nūcios, rebellis exitit dicēs: Per uos tantū homines, sicut & nos, nihil unquā mādauit Deus: sed uos mendaces aduenistis. Illi uero responderunt: Deus scit nos esse nuncios, quibus nil nisi nuncium patefacere pertinet. Illis dicētibus, Omne malo uos uidimus: unde uos nisi cito facto discessu lapidabimus, poenisque magnis affligemus. Responderūt nūcij: Super uos onus uestrū, qui licet nobis docētibus & admonentibus, prodigi profluique manetis. Interim uir quidā à parte uillae remotior ueniens, inquit: Hos nuncios quam uia rectā absque nostri precij petitione docentes, omnes sequamini. P. Deum mei factorē & resuscitatorē quare non inuocē? Quomodo sui loco Deum aliū sumerē? Illo namque uolēte mihi nocere, nullus uindex uel adiutor aderit, quin malā uia proficiscar. Ipsi itaque cōfidentes, se in Deum suum credere, & optare gentē suam scisse, quod iam Deus eū bonū effecit, illi paradīsum polliciti sunt. Incredulis autē illis sola nox immissa, nullo diuinitus postea pracepto missō mortī tradidit. En quā infortunīū illis incubuit. Omnē enim nunciū illis missum irridebant. Nonne perceperāt, nos prius multas gētes cōfudisse: quare nullus reditus ad eos permittebatur: Omnium autē ante me cōgregatio fiet. P. Nonne uiderant nos terrā excitasse, indeque grana suo comestui necessaria produxisse, & uineas atque palmeta, fontesque, ut de fructibus laboreque manuū suarum homines comederent,

mederent, omniumq; terra nascentium, & animalium & rerum ignoratarum par
unum fecisse, obscuramq; noctem, admirandum gentibus die recedente, so-
lemq; nescium quietis in cursu suo, lunamq; per mansiones promoueri, usq;
quo diminuta licet scopæ subtile signum & antiquum appareat: Cur igitur
Deum horum factorem omnium, incomprehensibilem, & sapientem, non glorifi-
cant, nec adorant? Eodem quoq; dispositore nec sol lunam consequitur, neque
nox diem præcedere potest. Hæc in circulo disponuntur. Est item illis admi-
randum, quod filij sui nauibus oneratis per æquora currunt. P. Alias item illis
equituras fecimus, si nos eos aqua summergere uelimus: Nec uerbum contra
proferent, nec protectorem inuenient, nisi nostra pietas subueniat, eos ad ter-
pus finitum dimittens. Quum dicitur illis, Timeate, credentesq; benefacite, ut mi-
sericordiâ & ueniâ assequamini, nullos enim nisi digredientes & incredulos
percutiit uindicta diuina, bonaq; uobis à Deo commissâ distribuite: respon-
dent, Quare daremus huic uel illi cibum, aut aliud? Deus enim illi daret si uellet.
Ecce quam errore manifesto uexantur: querentes à te terminum, siue taxes, non
expectant nisi uocem subito uenientem super illos, negotia sua causasq; tracta-
tem. Sed tunc nec quicquam mandare, nec suos reuocare poterunt. Buccina
namq; sonante, cunctos effoueis Deus suscitabit. P. Illis conquerentibus, Heu
heu, qui nos sopitos expergefecit: dicitur: Hic est terminus à nuncijs firmatus,
quo per sonitum unum omnes ad Deum reuocabuntur. Illa die nemini malum
faciemus, nisi secundum meritum suum. Tuncq; uiri paradisi, mulieresq; suæ, si
milititer de nullis solliciti, puluinaribus sericis accubitati, de fructibus omnibus
in umbra comedent, omnes sibi placitum insuper accepturi, uerbum salutis &
diuinæ pietatis alternatim audiunt. Increduli uero repelluntur illic. O filij Adæ,
nonne uobis mandauimus, ne diabolum uestrum hostem pessimum sequeremini,
sed in me rectam sequendo uiam crederetis? P. Quum per ipsum aber-
ratis, & inducreti perseveratis, en hic est infernus, quem uobis nunciâuimus.
Hodie scietis, uos incredulos extitisse. Hodie uobis ora uestra sigillabo, ma-
nusq; nostræ uobiscum sequentur, & pedes erunt testes operum uestrorum.
Si uellemus, oculos uestros clauderemus, ne purgatorium ignem transeundum
uideretis. Esset item uoluntati uestræ possibile, illos suo loco transformare,
nec quicquam uiderent, uel recederent. Cui uita longa permittitur, in mo-
dum breuiorem redigitur. An sapientia sensusq; caretis? Nos quidem nequa-
quam cantus seu uersus, sed Alchoran euidentem, per quem castigentur ui-
uentes, firmeturq; uerbum super incredulos, docemus. Nunquid uident, qua-
liter bestias eorum seruituti commodiq; necessarias fecimus? P. Nos qui-
dem illas mansuetas fecimus, quarum quasdam equitant, quasdam edunt, &
ex illis proficuum eliciunt, & irrigant. Cur igitur Deo grates non reddunt?
Imò Deum alium assumunt, ut eos uindictet, qui tamen præsens illis succur-
rere non potest. Verba sua te nullatenus sollicitent. Nos enim scimus, quid
corde celent, quid uerba promant. Homo quidem me factore de spermate factus,
causidicus & disputator efficitur, uobis inducens similitudines, oblitus animæ
suæ. Ait enim, ossa in puluerem redacta resuscitare quæris? dic: Qui uos pri-
mo plasmavit, secundo reuiuificabit, omnium sapiens. Ille quidem arbores
uirides educit, è quibus ignem accenditis. Nonne cœli terræq; conditor cœli
milia facere potest? Imò. Est enim omnipotens, et omnia sciens, cuius mandatū
solum omnia perficit, cuius manus omnia regit, & ad illum redibunt uniuersa.

IN n. &c. Per angelorum in cœlis seriem, homines à uia mala diuertent- *Iurat per ange-*
 tium, præcepta que legentium, Non est nisi Deus unus, qui cœlum & ter- *los, unum dum-*
 ram, & interpositum omne creauit, & orientibus ac occidentibus imperat, *taxat esse Deū.*
 cœlumq; pulchre stellis distinxit, ipsum à diabolis, nequid à ciuibus cœlesti-
 bus percipiant, custodiens. Quibus undique reiectis, graue malum inde sum-
 pturis, quilibet eorum aliqua re percepta, fugientem festinanter stella perse-
 quitur. An sunt isti fortiores & potentiores cæteris hominibus, quos terræ de-
 10 luto fecimus? Cum eas licet nolentes docemus, uirtutibus patefactis, eas deri-
 dendo dicunt, eas nil nisi manifestas incantationes esse: & quærunt, quo-
 modo nos morti dediti, nostrique patres, & in puluerem redacti resurge-
 mus: † Immo: sed dedecorati, & contumelijs affecti. Vnus enim buccinæ so- *Imò asseuerat.*
 nitus omnes excitabit, dicentes: P. Heu heu. Hæc est dies illa, scilicet iu- *Atqui resurgēt*
 dicij, nobis sapius prænunciata, & à nobis semper contradic̃ta. Vos igitur *uerum ad igno-*
 omnes incredulos cum uxoribus uestris, & quos adorastis mei loco, gehē- *miniam.*
 na sepeliām, nunquam morituros, Quare non uindictam uestri quidam a-
 lios hac in die? Oportet autem omnes misericordiam diuinam expectare.
 Hi tamen illos increpabunt, dicentes: Vos potentes & præsumptuosi & in- *Quotquot ser-*
 20 creduli, quibus nos minime resistere potuimus, huiusmodi præcepta nobis *uantur, Dei mi-*
 attulistis. P. Super nos uerbum Dei firmatum fuit, quod malum reuera gu- *sericordia ser-*
 stabimus. Quibus alij respondebunt: Nos tales talia uerba uobis persuasi- *uantur.*
 mus, Nunc autem omnes malorum participes existimus. Ita fiet incredulis,
 qui quotiens audiunt, Non est nisi unus Deus, se præferunt, & dicunt: *Machumet uer-*
 Nos nequaquam nostrarum cultum imaginum dimittemus, propter illius *sificator.*
 mimi uersificæque ludentis uerbum. Ille tamen sola cum ueritate uenit, cæ-
 teros que confirmans nuncios. Malum igitur illud secundum opera sua gu- *Paradisus ficti-*
 30 stet omnis, nisi Deo puro corde deuotus. P. Tales enim uictum bonum, *tia.*
 gaudiūque plenum, & honorem integrum omnium rerum & uoluptatum
 in paradiso, suis lectis in aliorum directo positis possidebunt, habentes mu-
 lieres oculis clarissimis & immensis uelut ora, nunquam illos nisi tantum ad
 maritos suos erecturas. Et eisdem uescentibus fructus quoslibet, porrigetur
 scyphus plenus humore clarissimo, & dulci, & saporifero. Aliorum uero
 perscrutantium alios, quidam inquiunt: Socium nobis dicentem habuimus,
 quare creditis istud? eo quod scimus nos mortuos, & in puluerem redactos,
 nunquam surrecturos. Respondent alij: Vultis ne scandere, ut hoc uiden-
 do notetis? Ascendentes itaque, in igne medio positos uiderunt, & dixe-
 runt: Nobis ferè multum obsuistis. Vobiscum enim iam essemus, nisi di-
 uina pietas subuenisset. Nonne dixistis, nos primæ morti perpetuo suc-
 40 cumbere, nec unquam ulterius resurgere? Nos quidem immensam glo-
 riam adepti sumus. P. Hic quidem est, quod promerentur bene geren-
 tes. Hoc quidem hospitium iocundius est atque commodius, quam ar-
 bor ezetus, ob malos plantata cyros, sicut diabolorum capita gestans, &
 ex sua radice gehennæ focum emittens. Vnde cibandi increduli, uentres
 suos farciunt. Potaturi deinceps quiddam ex ignibus uarijs confectum, &
 demum ad ignem redituri: quem illi sui patres prius errantes, quorum se-
 ctæ fuerunt imitatores, lucrati sunt. P. Suorum antecessorum pars plu-

rima nunquam errare cessauit. Quorum nisi tantum corde Deo puro deu-
 torum, quis esset finis perpende. Nostris tamen nuncijs nulli caruerunt. Noë
 nos precantē, gentemq; suam à diluuiō liberauimus, eiq; cum filijs suis super-
 stiti, semper suum usq; finem profecimus, super quem & suos salus Dei quie-
 uit, quoniam in me crediderunt: ceteros autem summersimus, Abraham autē
 ex illius genere procedens, et ad Deum corde sano supplex accedens, patrem
 suum & gentē suam sic affatus est: Huiusmodi res mutas Dei loco cur adora-
 tis: Quid de ipso mundi conditore cogitatis: Ipse deinceps stellis uisus, se mor-
 bis affligi fingens, ceteris discedentibus, ad imagines inquit: Quare nō comē-
 ditis: Cur uerbū non profertis: Deinceps manu sua fractis illis, hominibus ac
 currentibus inquit: An manū uestrarum facturas, quos tamen & uos Deus
 cōdidit, adoratis: Illos quidē iubentes edificium magnum erigi, ut illū in ignē
 projiceretur, subesse fecimus. Vnde ipse gaudens inquit: Ad Deū ibo, qui me
 uiam rectā docebit, mihiq; sua misericordia, preceq; uestra quodq; bonū tri-
 buet. P. Nos itaq; nunciū pueri mitis cōtulimus. Cū quo deinceps ad mor-
 tem accedens, inquit: O fili, mihi quidē uisione nunciatū est, quod te decolla-
 rem, quid tibi placeat inde, perpende. Qui respondit: O pater, nunciatum tibi
 perpetra. Me nāq; fortiter passurū omnia reperies. Illi itaq; preparanti eū ad
 decollandū, diximus: O Abraham, ueræ uisionis cōfirmator, cum hic sit malū
 euident, nos eū molestia magna redimemus, cui deinceps multū profecimus. 20
 Sic enim benefaciētes remuneramus. Salus Dei super Abrahā nostrum fide-
 lem & iustū. Tale quid enim promeretur credens, & benefactor. P. Eū de-
 inceps, & Isaac, filiosq; suos euidenter suis animabus proficientes multiplica-
 uimus. Moyse quoq; & Aaron obnoxijis nobis ob nostra collata suffragia, ui-
 ctoriam super hostes uestros præbuimus, ipsosq; suosq; factores à graui peri-
 culo liberantes & ipsos etiā libro sibi tradito rectam in uiam duximus, super
 quos postremo multiplicatos diuina salus descendit: quoniā boni credētesq;
 fuerant. Et nos benegerentibus talem remunerationem facimus. P. Alioq;
 nostro nuncio quærenti gentē suam, quæ timebat & inuocabat Balen, dimit-
 tendo conditorē optimum uniuersitatis, qui reuera Deus est illius suorūq; pa- 30
 rentum priorum: gens sua rebellis obstinaciter extitit. Vnde gehennā ingres-
 si sunt, præter credentes timētesq; Deum corde puro. Ipso deinde multiplica-
 to super ipsum, & gentē quoq; Iezin, quoniā bonus fuerat, salus cōtigat, uelut
 super omnes credentes. Loth itē nunciū nostrum, suosq; factores omnes, præ-
 ter foeminā decrepitā saluauimus. Ceteros autē cunctos confudimus. Quorū
 adhuc indicia uos omni die & nocturpergentes illac uidetis, nisi prorsus sitis
 inscij. Ionas quoq; noster nuncijs, nauem oneratā ingressus est. P. Super
 ipsum quidē post sortitū proiectū fors cecidit. Ipsum deinceps eiectū quasi reū
 cetus absorbit, eūque semper in uentre illius Deum inuocantem, Deus il-
 linc in primū extraxit, & post hedera super eum eleuata texit, & eundem 40
 missum demum ad centum millia hominum uel plures, illos que factos cre-
 dentes, ad horam scitam dimisit. Perquiratur ab incredulis, an ipsi per-
 hibent filias esse Dei, filios que? Sui pars autem plurima mentiēdo di-
 xit, Deum habere filium. Cœpit ne filias plus diligere? quid iudicatis im-
 memores? An uestri dicti rationem firmam habetis? Librum quidem ue-
 strum, si ueraces estis, in medium afferte. Est autem eorum positio, quoniam
 Dei dæmonesq; populus unus sunt. Sciunt uero diaboli, se promeritos iram
 Dei:

Abrahā ob ima-
 gines deiectas
 periclitatus. De
 quo antea etiā.

Inmolatio Isaac
 paulo aliter de-
 scripta quam
 Gen. 22.

Moses &
 Aaron.

Elias. 3 & 4.
 Regum.

Iezin.
 Loth.

Ionas, & con-
 uersio Niniui-
 tarum.

Non modo pro
 phanē, uerum-
 etiam insani ri-
 tu blatterat,
 Deum non ha-
 bere filium.

Dei: Ethuiusmodi dicta Deus abhorret. P. Quid uel uosmetipsos, uel à uobis adoratos Dei loco, fore censetis? Omnes ad ignem ibitis, ubi cuiq; uester locus scitus præscriptus est: quoniam Deum uerum minime uocatis. Dicitis tamen uos fore bonos & puros, si primorum memoriam haberetis. Illi uero contradixerunt, quod & ipsi percipient. Præcepta quidem nostra per nuncios nostros semper uindicandos, quippe nostri semper exercitus uincant, aures gentium attigerunt. Ab illis ad horam discedens expecta, sicut & illi faciunt ad malum suum properantes: quod cum accesserit, grauiter illos percutiet. Sua dicta nullam inferunt molestiam. Incomprehensibili Deo, super cuius nuncios sit salus, & ipsi conditori mundi grates dignæ reddantur.

A Z O A R A XLVIII.

IN n. & c. Per Alchoran homines instruente, & docente, ambigentes & presumptuosi nobis aduersarij manent increduli. Qui cum memoratis gentibus deletis à nobis admirando dicunt, illis non fuisse locum inhabitandi congruum: nunciumq; sibi missum de semetipsis, mendacem & magum appellant. Mirandum enim est, quomodo Deos nostros unum ponat. Hic etenim mos nouus ab illo fictus, à nobis est inauditus. Vnde in nostrorum deorum cultu pro suo uestroq; uelle perseueremus. Hoc suum dictum qualiter uobis inde dubitantibus est interpositum, uindictam meam quare non timent? Est ne in manu sua misericordiae diuinæ donum? An imperant illi cœlis & terræ cunctisq; interpositis? Per funes uisum illud ascendant. P. Gentes prius Noë scilicet, Har, atq; Pharaonis, & Inhalander, ac Themuth, & Loth, ac homines arboris, nostris contradixere nuncijs. Vnde quod madauimus, illis accidit. Isti quidem tantum uocem unam aduenientem, postquam nec gemitus nec singultus salus ulla sequetur, expectant & orant: ut ante diem computi sibi futurum accidat. Tu uero super hoc quod dicunt, indurans dic, qualiter clienti nostro Dauid bono potentiq; montes, & aues omnes uespere maneque Deum inuocantes parebant, & qualiter ipsum iuste iudicantem, & fortem, & firmiter imperantem, & discretum, atq; facundum fecimus. A quo si memor es, ad altare stante, quidam quæsitum iudicium accesserunt. P. Illi eos ingressos timenti dixerunt, nostram causam timoris expers discute: uerum uiamq; rectam ostendens nobis causantibus ob inuidiam. Iste meus super nonagintanouem mulieres habens, mihi tantum unam habenti uim molestiaque fraude subripere parat. Cui David respondens, alium male fecisse: licet etiam amicorum multi nisi boni credentesq; bene fuerint, alijs inuideant, boni uero perpauca sunt, se peccasse cognouit. Vnde se Deo subiiciens, reuersus est. Illum itaq; bene poenitentem, nobis data uenia coniungentes, sic affati sumus. Tu David uicarius in terra constitutus, inter homines uerum iudica, non sequendo deuiantiu uoluptates & uota. Errantes quidem graue malum patientur: quoniam diei iudicii non recordantur. Nos quidem cœlum & terram & interpositum, nequaquam pro nihilo fecimus: licet hoc opinentur increduli, focum ob hoc perpetuum ingressuri. Credentium enim ab incredulis, & timetium ab intimidis magna fiet distantia. Tibi quidem librum commodum misimus, ut per ipsum scientes ad diuinam commemorationem redigas. Damus item tibi uirum bonum, Dei sapientem, Salomonem, qui bonis equis sibi uespere monstratis, ait. P. Equos istos pro iussu dilectioneque Dei regis, tantum ab ortu ad occasum dirigo: Fabulam illos à me diuertite, colla que sua cum pedibus abscindite. In ipsius Salomonis

Vituperat non audientes suum Alchoranum.

Increduli mirantur à Machumet unum Deum dici, quum persuasum habeatis plures esse.

David predictatur.

Castigationem Davidis per Nathan prophetam. 2. Reg. 12. ita refert, ut uix possis agnoscere.

Alchoran ad diuinam cognitionem perducere. Salomon.

Fabula Salomonis.

monis lectum, nimum diligentis natum suum, ipsum mortuum prostrauimus. Vnde poenitens ipse, deinceps inquit: O Deus, da mihi ueniam, & regimen, quale postea nemini dones, cum tu sis largitor optimus. Subiunximus igitur illi uentos, suo iussu leuiter quocumque currentes, & diabolos, quorumlibet artificiorum & machinarum structores & submersores, alios etiam ferro uinctos. Nos huiusmodi domum, & alia multa facientes, damus & retinemus sine computo. Omnis enim nobis iunctus, bonum possidebit. Qualiter item Iob homo noster, diuinam pietatem inuocauit, dicens: O Deus, iam mihi labor & damnum & malum diabolus intulit: non taceas. P. Inquit Deus, eum a te cum pede repelle. Hicque iocundum affuit, quasi dulcis aqua porrecta, siue syropus. Ei dupliciter gente sua restaurata, nostra pietate subueniente, sapientes animare, precepimus: ut cum radicibus fragilibus & siccis manu sua collectis iustus faceret, quoniam iam bonus & indurator repertus est. Abraham rursum & Isaac atque Iacob in hoc saeculo bonos & puros legum obseruatores, & in alio mecum optimos non pratermittas. Memores item Ismahel, & Alieza, & Alchiffa, qui boni patientesque uixerunt. Talia namque dicta sapientibus uiam rectam atque peritiam elucidant. Huiusmodi namque uiris portae paradisi patebunt, in qua molliter discumbentes, pomis multimodis & syropo potentur. P. Mulieres etiam uerecundas, & coaequas, nusquam uergentes uisum nisi tantum ad maritos suos, habebunt. Haec quidem omnia dies iudicii patefaciet, ubi fiet munus, gaudiumque perpetuum. Praesumptuosi uero, malo suo redeuntes ad infernum, malum reperturi, grabatum malorum confectione igneum gustabunt. Quos ceteri peccatores sic increpabunt: Nos quidem uos hic in igne comburendos multum abhorremus, quoniam nostrae damnationis operis prauis fuistis occasio. Vnde Deus ignis feruorem uobis, obsecramus, duplicet. Sed ubi sunt o Deus, quos opinio nostra malos reputauit? Vtrum illis aliquod negotium iniunxistis? An oculis nostris sunt inuisibiles? Talem causam in igne medio ueraciter peragent. Tu quidem dic, te tantum esse nuncium Dei potentis, & incomprehensibilis, ueniaeque datoris, regis coelorum & terrae, & cunctorum illis interpositorum, praeter quem non est Deus alius. Diuinum mandatum est maximum. Sed uos non creditis illi, mihi que non pertinet de magnatibus illis ratiocinantibus tractare, sed tantum castigare, mandatumque diuinum explanare. Deus ipse dixit angelis, se facturum hominem de luto. P. Illi itaque quam optime composito, de nostro spiritu insufflauimus: eidemque iussu nostro, praeter Beelzebub recedentem, & incredulum, omnes angeli se humiliabant. Qui quaesitus, cur in Deum insurgeret, nolens se humiliare, respondit: Ego quidem igneus, illo luteo melior existo. Inquit Deus: Hinc exi igitur a diuina spe, ad diem aliam retractus. Illi deinceps terminum usque ad diem publicae resurrectionis postulanti, Deus inquit: Iam tibi terminus positus est ad diem horae scitae. P. Respondit: Per tuum honorem & exaltationem iuro, me cordibus eorum omnium, nisi tantum bonorum, & tibi deuotorum immisurum malum semper. Cui Deus: Veraciter igitur tibi promitto, quod de te tuisque sequacibus infernum implebo. Tu uero dic, te tantum esse missum, castigatum & patefactum mandatum tibi diuinitus, nec quicquam aliud. Cum sim itaque castigator ego, uos adhuc castigamen scietis.

IN n. & c. Hunc librum ab incomprehensibili sapienti & Deo compositum, tibi cum ueritate dedimus. Deum itaque dantem tibi legem puram, corde puro iugiter inuoca. Aduocantes etiam alios Dei loco, non alia de causa faciunt, nisi ut Deum pro illis exorent. Deus autem illorum errorem & controuersiam discutiet, qui mendacibus & incredulis uiam rectam non aperit. Si Deus filium sumplisse uellet, optimum & clarissimum a se creatorum acciperet: quod ipse plurimum abhorret. Est enim unus & solus Deus, fortis & potens, coeli terraeque creator, uerus, inestimabilis, ueniaeque largitor. Qui die noctem inducens, & contra solem & lunam ad terminum statutum promoueri iussit, humanumque genus totum produxit, consequenter ex uno patre, ab eodem sua muliere sumpta, uosque formando tribus obscuris receptaculis disposuit: Et bestiarum octo parilia fecit. Hic inquam Deus est dominus uelut rex totius mundi, praeter quem non est Deus alius. Cur igitur non conuertimini, timentes eum? Incredulitas quidem uestra minime sollicitat eum. Sed ipse uult suos esse credentes, et glorificantes eum, ut sic suis profint animabus. Cum ad Deum secretorum cordium cognitor, dicturum singulis actus suos, uere redibitis, ulterius precare desistite. Quilibet malo laesus, Deum corde puro precatur: liberatus sapientius illius precis obliuiscitur, ponens illi similem, uiam rectam exeundo. Perseueret igitur paulisper in incredulitate sua, quoniam igni deputabitur. Omnis autem inuocans Deum die nocteque, & adorans, diemque futuram timens, diuinam secure misericordiam expectet. An stulti sapientibus coquantur? Hoc quidem nulli nisi discreti percipiunt. P. Omnis quidem Deum timens, & credens, ac benefaciens, in hoc mundo misericordiam diuinam assequetur. Deus enim cuius est terra spaciofa, merentibus bonum innumerum tribuit: cuius est mandatum, quod ipsum inuocem corde puro, legem que missam imitando, credentium primus existam. Aliter autem graue malum subibo. Deum itaque, legemque suam corde puro constanter imitor: uos uero, quos uultis inuocate. Perditores suarum animarum, suaeque gentis, saeculo futuro ueraciter & euidenter perdentur. Ignis enim eos undique reget. Deum taliter suos homines terrentem, summe timete, qui plenum praebet gaudium, diabolos & idola linquentibus, & ad Deum solum se conuertentibus. Auscultantes uerbum meum, recta uia iugiter incedant, melius imitando. Illos enim, sicut sapientes, ad uiam rectam dirigimus. Tunc uis igni deputatos ab ipso proicere, cum super eos uerbum diuinum sit firmatum? Soli timentes Deum, mansiones gradatim distinctas subitus fluentibus aquis, Deo nunquam diuertente se a mandato suo, possidebunt. Deus quidem de coelis in terram aquas dimittit, quibus sementes primo uirides educit, & eosdem deinceps croceas, tandem siccas efficit: Quod satis sapientibus est admirandum. P. Cui Deus cor ad credendum aperit, suam lucem immittit: Corda uero lapidea gestantes, contra diuinam inuocationem, euidenter in erroribus & tenebris inhabitant. Cum timentes Deum uerbum optimum, uidelicet librum ubique consonum sibi audiunt, capilli suorum capitum eriguntur, corda que mollescent ad opis diuinae petitionem, dicendo: Veraciter hanc esse uiam rectam Dei, docentis eam, quos uult. A quo quilibet deuotus, nunquam ab alio dirigitur, quin faciei suae malum diei futurae grauisimum incumbat, cum nos incredulis mala sua peracta gustare praecipimus.

Deos alienos colere dicit hic plinius, qui diuorum patrocinia & intercessionem petunt. Deum non suscepisse filium arguitur ex humilitate Christi Seruatoris.

Machumet primus credentium, id est, nouae sectae conditor.

Obstinati qui dam perditioni destinati.

Deus fidem donat. Alcora sibi ubique consonat: Ideo diuinitus datus. Sed aliquoties sibi discipulus: Igitur non est ex Deo.

Quare Alcorā
parabolis uta-
tur.
Aenigma, quod
sphingem po-
stulat.

Vana est diuo-
rum inuocatio:
Siquidem uolū-
tati diuinæ ne-
mo potest resi-
stere.
De anima opi-
nio impia.
Patroni diui, lo-
co Dei habentur.

Quid si homo
lucretur uniuersum
mundū, an
me autem faci-
at iacturam?
Malis premen-
tibus homines
quidam inuo-
cant Deum:
Bona obuenien-
tia sua arrogāt
industria.
Remissio pec-
catorum.

Pereuntes cul-
pam Deo impu-
tant falso.

pimus. Antecessores quoque suos nostris nuncijs contradicentes, malum im-
prouisum tetigit, & huius sæculi dedecus incubuit, & alius sæculi malum mul-
to peius, atque perditio. Nos quidem in hoc Alchoran Arabico, falsitatis exper-
te, plures induximus similitudines, ut sic memores atque scientes efficiantur ho-
mines. Fuit uir quidam habens quendam participem fidelem & unanimum,
& alium nequam & dissidentē. Illi ne similes & æquales esse censentur. Hoc
exemplum à pluribus (Deo gratias) est ignoratum. Tu quidem, sicut & om-
nes alij, mortalis existis, dicēque futura coram Deo causam & iudiciū omnes
habebitis. P. Nemo deterior est illo, qui Deo mendacium imponit, & ueri-
tati ueniēti contradicit. Nonne locus est incredulis in gehenna & ueritatem
ferentes, atque firmantes, Deum timent, & apud illum omne suum uelle, prout
boni merentur, habebunt. Deus enim illis peccata dimittit, & munus suis ope-
ribus melius & maius efficit. Increduli propter imagines suas inuocatas Dei
loco, tibi terrorem immittunt. Sed Deus, ipsomet teste, suos potanter uindica-
bit, qui est uindex optimus. Quo docente quemlibet uiam rectā, directe pro-
cedit: quemlibet uero deuiare faciēte, nunquam dirigetur. Poterunt ne, quos
inuocatis loco Dei, mihi bonum à Deo uolente propositum auferre, uel ma-
lum repellere? Deo quidem ego me commendo, cui se commendant omnes
sapientes. Operimini uos more uestro, sicut & ego meo: uidebimusque, cui ma-
lum perpetuū & dedecus accidet. Licet tibi missus sit liber diuinitus ad opus
gentis, non tamen sis custos, nisi perficientium uelle tuum. Quilibet namque
sibi, uidelicet uerā uiam seu falsam sequens, operabitur. Morientibus mortis
hora, cæteris hora sopitionis, Deus animas extrahit: quibusdam item reddēs
eas ad horam scitam, quibusdam nunquam, omnia pro suo uelle faciens.
Quod mirandum est sapientibus. Loco Dei sumuntur, quorum alius preca-
tur pro alio. Illi tamen imperio sensuque carent penitus. P. Deus solus est
prolocutor, & iudex cœlorum & terræ, ad quem omnium fiet reditus. Eorū
tamen corda, qui sæculum aliud futurum non credunt, diffugiunt, audiendo
Deum solum inuocandum esse. Cæterorum autem Dei loco sumptorum, in-
uocationi congaudent. Deus autem cœlorum & terræ conditor, omniumque
secretorum cognitor, dissensiones & contrarietates omnes discutiet. Si quili-
bet incredulus totius terræ substantiam duplicatam possideret, diē qua non
æstimatum, qua sæpius ab illo derisum sibi singulis peccatis suis reuelatis aspi-
ciet, eam totam pro se redimendo præberet. Hoc enim malo sibi contingen-
te, Deum intente precatur: adueniente bono, firmat hoc sibi nullatenus esse
datum, nisi per sapientiam suam. Sed plures hoc ignorant: antecessores quo-
que suis malis uisis, peccatisque reuelatis, hoc eodem uerbo potiti sunt. Sed to-
tum lucrum suum nil eis profuit, sicut non suum perdendis quicquam profi-
ciet. Nonne sciunt, Deum huic substantiam multam, illi paucam pro uelle suo
tribuisse: quod credentes admirantur. Gens mea, quæ nefanda peccataque per
petrauit, ne desperet. Deus enim ipse misericors peccata dimittit. P. Deum
igitur ante malorum aduentum adorate: Ad ipsum autem conuersi, & sequē-
tes librum optimum, uobis diuinitus datum. Malo namque subito uobis non
tractantibus inde superueniente, nullum habebitis adiutorem uel uindictam.
Omnis enim anima mala, tunc suum conquerens infortunium, dicet: Qua-
re derisionem feci: non ex Dei parte derisor extitit. Vel inquietis: Si me
tant falso. Deus ad uiam rectam dirigeret, timens essem: Et si nūc mihi daretur reditus,
bonum

bonum efficerem. Respondebit dominus ipse: Nuncio uobis misso contradi-
xistis increduli, unde nunc malum & perditionē incurrite. Imponentes Deo
mendacium, facies suas illa die nigrescere uidebunt, ingressuri gehennam,
quā sibi lucrati sunt. Timentes autem & bonos Deus creans omnia, cuius
sunt uniuersa, mali totius & timoris expertes efficiens, saluabit. Vos ne uiri
nescij, me quenquam nisi Deum solum adorare, persuadetis: Ex prædecesso-
ribus meis percipio, me perdendis associandum, si Deo participes ponam, si-
cut & illi fecerunt, cuius tota multitudo totam terrā includit, in cuius dextera
coeli cuncti prorsus inuoluentur, & incredulorum dicta respuit. Ipsum igitur
10 adoro: Illi gratias reddo. Primo quidem buccinæ sonitu morti succumbent o-
mnia, nisi quæ Dei uoluntas protexerit: Secundo sonante, singula reuiuiscēt,
Dei splendore coeli & terra splendent. Tum Deus omnium conditor cū
prophetis interfectis accedēs, omnia cum ueritate iudicabit, nemini facturis
iniuriam, omniū suum meritum completurus, multasq; gētium cohortes ad
20 ipsius inferni portas ducturus. Illi deinceps ab inferni ianitoribus quæsi-
ti, Nunquid neminem nuncium Dei die illa prædicantē habuissent, responde-
bunt, Ita. Sed uerbum mali super incredulos firmatum est. Dicent & alij: Por-
tas igitur intrate, perpetuam ibi mansionem facturi. P. Cohortes timentiu
ad paradisi ianuas ducendæ, & præcepturæ sibi portas aperiri, hoc à ianitori-
bus responsum audient: Salus Dei super uos bonos, Introite, hic sine fine mā-
30 furi. Vnde gaudentes illi, gratias Deo reddent, ob uerbum suum uerax: Quo-
niam ipsi prius ab ipso telluris heredes constituti, demum in paradiso, optima
beneficiorum mercede, uelle suum omne perficiūt, uidentes circa Deum an-
gelos illius, circa precantes gratiam, & iudicantes inter gentes.

A Z O A R A L.

IN n. & c. Per hunc Alchoran à Deo sublimi sapientēq; cōpositū, ipse mi-
hi diuinitus missus est à Deo ipso, qui peccata dimittit, poenitentes recipit,
benefacientes optime remunerat, largus & immensus, præter quem non est
Deus. Increduli uero tantum in diuina præcepta disputāt: de quorum factis,
30 seu dictis, nullatenus sollicitis. Quæq; gētium, contradicentiū scilicet Noë
pluribusq; per eum cogitauit disputando cum suo propheta uerum tollere.
Ego uero uindictam de singulis sumpsi, quæ qualis esset, perpende. Super in-
credulos enim firmatum est Dei uerbum, quoniam ipsi perpetuum ignē ini-
bunt. Subleuantes uero Dei thronum, & circumstantes, in Deum credunt, et
inuocādo gratiam obsecrant, ut ipse bonis ueniam faciat, dicentes: Tu Deus
incompræhensibilis & sapiens, omnia tua pietate sapientiaq; complectens,
poenitentibus indulge ueniā, tuiq; sequaces ab igne repellens, paradysum tri-
bue: quam sibi, suisq; filiis, & mulierib. ac posteris, bonis scilicet pollicitus es.
Talibus enim iudicij die misericordiā præbebis, gaudiumq; perpetuū. Incre-
40 duli uero tunc dicturi Deum fuisse callidiorē, quando uocati ad fidem nō cre-
diderūt, inquent: O Deus, nobis iam bis mortuis, et bis uiuis, te faciente, cul-
pasq; nostras nunc cognoscentibus, uiam para reditus. P. Nonne uos audi-
to solum Deum risistis, audito participes credidistis? Hodie quidem Dei iu-
dicium est solius omne, qui uobis præcepta tradidit, bonū de coelis posuit: hoc
tamen nemo nisi conuersus ad Deum credidit. Deum itaq; regē throno sub-
limem, & gradatim sublimatorem, licet nolentibus incredulis, & dantem cui
uult spiritum castigaminis, atque dogmatis illius diei, qua solus Deus impe-
n rans;

Ultimo die pri-
mo tubæ cōcen-
tu morietur o-
mnes, secūdo re-
uiuiscēt. Ali-
ter docet diui-
nus Paulus, 1.
Cor.
Iudicium ulti-
mum.

Angeli iudices.
Aliquoties so-
lum Deum iu-
dicare scribit.

Per Alchoran iu-
rat, quod ei sit
exhibitus à
Deo.

Duas mortes di-
liquoties dicit,
ut Apocal. 10.
annis.

rās, omnibus suum meritum iuste daturus, omnium secretorum inspector & promptus dinumerator, uerum dabit iudicium cæteris omnibus, nec amicū, nec peroratorem quicquam de suis factis siue cogitationibus auscultantem habentibus: quippe corda faucibus inhærebunt. Illum inquam omnia uidentem & audientem, corde puro iugiter inuocate. Illi uero quos adoratis Dei loco, nihil mandare poterunt. P. Euntes per terras uideāt, qualiter Deus uir dextera grauissimus potētiōres & clariōres ædificatores suis pro culpis sumptos, quoniam prophetis suis docentibus diuinas uirtutes contradixerunt, nullum Deum alium habere uindictam potentes pessundedit, uelut Pharaonem, &

Moyse et Pharaon.

Et pro uel.

Consilium cuiusdam Aegyptij, quale Gamalielis in Actis Apost.

Haaran, & Karaon dicentes, Moysen de nostris præceptis differentem, mendacem & magum existere, & præcipientes ut filij credentium illi nequaquam meliores interficerentur: cum ille tantum erroris opifex esset. Dixit autem Pharaon: Sinite me Moysen interficere,† et Deum suum, quem terram meam uastaturum timeo, precetur & inuocet. Cui Moyses respondit: Deo domino meo, cunctorumq; uestri, uelut & omnium præsumptuosorum & infidelium, me cōmendo. Interim uir bonus de gente Pharaonis, legē in corde secreto custodiens, accedens sic affatus est: Hominem diuinis cum uirtutibus uenientē & confitentem Deum esse suum dominum, cur interficeres? Si mendax est, sua sibi respondebūt mēdacīa: Si uerax, suorum dictorum meritum accipiet, Deus enim neminem mendacem & præsumptuosum in uia rectam dirigit. Sed in terra uestrum sit iudiciū & sublimitas: quis nos de diuina uindicta superueniente proteget? Cui Pharaon inquit: Nec ego uos, præter quod uideo doceo, nec in uiam nisi rectam mitto. Respondit & ille: O homines, malum diei grauis, & dedecus futurum uobis sicut cōtigīt primis cohortibus timeo.

Ioseph.

P. Ita namq; contigit genti Noë, & Hat, atq; Themuth, suisq; posteris. Die congregationis & edicti, qua perdemini, nō habebitis de Deo uindictam, seu protectorem. A Deo deductus in errorem, nunquam dirigetur. Post Ioseph diuinitus missum uobis, cui etiam nunquam credidistis, nullus postea uobis etiam testibus inde missus. Ita semper Deus præsumptuosos & contradicentes errare faciet, suaq; corda sigillat & obdurat: apud quem omnes ratiocinantes in diuina præcepta sine peritiā sibi tradita, summam difficultatem & odiū

Pharaon postulat construi edificium, per quod coelum scandat. Non semel absurdam fabulam hanc ponit.

inuenient. Pharaon uero sic Hem allocutus est: Aedificium ad cœlestiū portarum attactum mihi construe, ut sic Deum Moysis, quem falsum æstimo, perspiciam. Ita Pharaonem aberrare, sibiq; suum malum placere, cuius artes sibi sunt damnosæ, fecimus. Vir autem ille bonus & credens, ait: Si me secuti fueritis, rectam uiam me doctore procedetis. Huius mundi uita nihil est: aliud uero sæculum est mansio perpetua, ubi peccator omnis meritum consimile possidebit. Benefaciens autem omnis uir seu mulier, paradysum ingrediens, bonum sumet innumerum. P. O homines, me uos ad salutem uocante, cur ignem incurritis? Quare me non in Deum credere, sed cum illo participare ponere, cuius est ipse nescius, persuadetis? Me potius imitemini, uocantem uos ad Deum ueniæ datorem, ante quem uelut ante Deum suum die communis reditus uenient, nec hic nec sæculo futuro cuiquam profecturi. Ego quidem Deo uobis dicta mea commemoraturo me commendo, qui omnia uidet & sapit. Illum igitur à malo, quod timuit, proteximus, inferentes periculum hominibus Pharaonis, qui nunc mane uespereq; foco læsi, in grauiori malo post horam resurrectionis statuentur. Quando pauperes in elatos potentia diuitijsq;

tunc sic ratiocinabuntur: Cum semper nos uestram sectam processimus, nunc
 uel ignem demittite, uel minuite. Illi uero respondebunt: En omnes insumus.
 Iam Deus inter homines diiudicauit. Omnes autem in igne positi, una uoce
 postulabunt ignis ministratores, ut sua prece Deus solum illa una die quiesce
 re permittat. Quibus quærentibus, Nonne uobis Dei nuncius aduenit? Re-
 spondebunt, Ita. Nos igitur inuocetis, atque precemini Deum. Hoc est, nil ni-
 si damnum uestrum est atque dedecus. Ita quidem nuncios nostros suosque facto
 res in hac uita uindicamus de malis, quibus in die futura nulla proficiet ex-
 cusatio, quin repulsam domumque pessimam ineant. Librum quidem Moyse
 traditum, filijs Israël hereditate, scientibus uiam rectam atque memoriam tri-
 buimus. Tu quidem terminum Dei ueracissimum expectans, ipsum mane ue-
 speremque glorificans & inuocans, pro tuis culpis deprecari non desine. Insuper
 ter uero disputantium de diuinis preceptis, cordibus nil nisi malum inhæret.
 Tu uero cuncta scienti uidentique Deo te commenda: cuius cælorum terrarumque
 machina cunctis hominum operibus præcellit. Licet hoc plures minime per-
 pendant. Sed cæcus & uidens, & peccator ac benefaciens, nullatenus coequa-
 tur. Pauci namque credunt, horam illam falsitatis expertem fore uenturam.
 Deus quidem pollicens se responsurum inuocantibus eum, & daturum gehē-
 nam dedignantibus, hic diem motui, lucique, noctem quieti disponens com-
 mode gentibus omnibus, dominus noster est, omnia creans, præter quem
 non est alius Deus. In illum igitur quare non creditis? Ille uobis terram immo-
 bilem, cælumque tectum posuit, uosque pulchræ similitudinis efficiens, uictum
 saporiferum tribuit. Vestri namque, mundi que totius est dominus, uiuus & uerus,
 præter quem non est alius Deus. Cuius solius glorificandi lex est gloriosa: quod
 tamen non credunt nostris preceptis resistentes. Ipsum igitur corde puro iu-
 giter inuocate. Mihi quidem hic diuinitus lege data præceptum est, nullatenus
 illos, quos Dei loco uos adoratis, inuocare: Sed in Deum totius mundi do-
 minum credere, qui primo uos e terra plasmavit, deinceps e spermate per san-
 guinei coaguli successionem puerum educens, senem iuuentute mediante
 perficit. Quidam tamē hora scita prius ueniente, prius pereunt. Illā enim eui
 tare sequendo, uel præeundo, nemo poterit. Ille rursus & mortem inducit:
 quo dicente Fiat, factum est. Qui præceptis per nostros nuncios latis, libroque
 nostro contradicendo uel disputando resistunt, quare se non conuertunt?
 Vellent quidem conuerti, cum illi onerati colla cathenis longis, trahentibus
 illos ad ignem, illic perpetuo mansuros, me sic quærentem audient: Vbi sunt
 participes a uobis positi? Sed inquit. Illi nobis erroribus illatis discesserunt.
 Nuncque cognoscimus, nos adorasse res frivolas et inutiles. Ita Deus incredu-
 los aberrare faciens, inquit: Vos rebus mundanis superbia presumptioneque
 potiti, meritum consimile suscepturi, portas intrate gehennæ, perpetuam ibi
 mansionem habituri. Tu uero, quoniam terminus Dei uerax est, indura, &
 uel partem nunciatorum illis tibi patefaciam, uel te mori, & illos redire fa-
 ciam. Omnium prophetarum ante te missorum, quorum nullus quicquam
 nisi diuinum præceptum attulit, quosdam nominauimus, quosdam autem
 non. Quorum ueritatem hora ueniēte Deus discutiet. Ad incredulorum de-
 trimentum Deus humano commodo bestias creauit. Has enim comeditis, il-
 las equitando, tum sarcinas uestras ad naues seu quouis desertis, tum legatio-
 nes uestras cordis que uoluntates cito perficitis. In ipsum itaque docentem

Exprobratio
 inferiorum ad
 præfides qui se-
 duxerunt.

Prophane di-
 sputationes de di-
 uinis arguunt me-
 tem implant.

Homo:

Fatum:

Propheta par-
 tim nominati;
 etc.

In eo quod iudi-
cas alterum, te-
ipsum condem-
nas.

uos, quare non creditis? P. Quare nō perscrutantur per terras fines suorū antecessorum, potentiorum illis: quorum adhuc indicia terra retinet? Hic tamen ab illis minime semouet opus prauum atque peruersum, nostris nuncijs miracula ferentibus uilis, suæ congaudebant sapientiæ: postea tamen obstinaciter deridebant. Sed nostra uindicta demum apparente dicebant, cum suum credere nil profuit: Nos in Deum unum & solum credimus, nequaquam in participes positos. Mos Dei semper fuit, in incredulitate perseverantes perdere.

A Z O A R A L I.

IN n. & c. Alchoran Arabicus à Deo pio misericordēque positus, res eno-¹⁰
dans, atque discutiens, scientibus his bonum, illis malum nunciat. Sed plu-
res ab auditu illius discedunt, dicentes: Corda quidem nostra contra id quod
prædicas, clauduntur, aurēsque nostræ plumbo sigillantur. Sit igitur inter
nos diuisio, uosq; pro modo uestro, sic ego pro meo, qui sicut uos homo sum,
facite. Mihi quidem nunciatum est, quod Deus uester nō est nisi Deus unus.
Ad illum igitur recto tramite procedite, & precando suppliciter ueniam ac-
quirite. Incredulis autem, qui scilicet nec decimas soluunt, nec aliis aduentū
diei credunt, malum perpetuum incumbet: Velut credentibus & benefaci-
entibus, bonum indeficiens tribuetur. Sed uos quare ponitis pares Deo do-²⁰
mino mundi, qui terram in bīduo creauit, & in ea montibus firmata, cuncta
comestibilia duorum equalium exquisite dierum spacio creans, ex illa semen
omne multiplicatum edidit, posteaq; fumo cœlos ascendente, illi terræq; di-
xit: Vtrum sponte uestra, an uī uaditis atq; reditis? Illi nō responderunt, spon-
te. P. Cœlos deinde septem bīduo distinguens, in singulis eorum res pro
uelle suo posuit. Vnde mundum fulgoribus & custodibus decorauit. Non
credentibus autem in ipsum Deum, talium operum factorem, dicit: Quoniam
ipsi patientur sicut Hat & Themuth, qui nostris nuncijs clam atque palam
persuadentibus, ut in Deum unum crederent, responderunt: Si uellet Deus
nos in eum credere, angelos nobis mitteret: Vobis autem nequaquam fidem
adhibemus. Hath se cum gente sua fallaciter sublimans, inquit: Qui nostri po-³⁰
tentior uiribus existit? Nonne uidere poterant Deum esse potentiorē, cuius
uirtutes etiam uisas ipsi negabant? Illis igitur uentos frigidos in diebus ma-
lis immisimus, illos confundentes, & eosdem tutore uindictęque carentes a-
liis uitæ dolore grauissimo punimus. Themuth quoque uiam rectam do-
cuimus: sed ipse cæcus esse maluit. Vnde illi supplicium & dedecus intuli-
mus: credentes atque timentes saluauimus, hostesq; nostros hora scita coadu-
nandos, in igne perpetuo damnabimus. Opera quorum oculi sui simul & au-
res ac cutes Deo faciente loquentes testificabuntur, putatis ne testibus in ope-
ribus uestris carere, & Deum opera uestra nescire? Oculi uestri quidem &
aures testimonium ferent. Vnde coram Deo nil prodest excusatio, sed obest:⁴⁰
Cum suorum prædecessorum, hominum scilicet & diabolorum, uerbum per-
ditionis super eos sit firmatum, eis que pares constituimus, qui suis inhaerens
manibus atque posterius sibi placere fecerant. Dicent tamen semper incredu-
li: Huic Alchoran nullatenus credatis, sed reiicite, sic que superabitis. Illos
quidem sic nostris resistentes præceptis, ob huiusmodi uerbum grauiter affli-
gemus, illaturis sibi peius operi suo damnationem perpetuam. Sed ipsi die
iudicij Deum postulabunt, ut suos deuiatores sibi monstret, & eos sub plan-
tis pe-

10 *is* pedum suorum ponat. Confessis autem Deum suum esse dominum, sicq̃
 rectis, angeli sui custodes nunciantes sibi gaudium promissum & paradysum,
 dicent: Nos in alius sæculi uita uestri fuimus, & hic nunciamus uobis, quo-
 niam omne uotum uestrum & uelle perficietis. P. Vos boni, mansionem
 uenia, diuinæ que pietatis habituri, ubi non est nisi sermo salubris & opti-
 mus, benefacite, semper inuocando Deum, & confitendo uos in eum crede-
 re, peccatâque cum beneficijs cum sint disparia remouete. Die quidem iudi-
 cij omnis aduersarius uester amicus esse desiderabit. Nemo uero gaudium
 possidebit, nisi benefactor et indurator. Cuicumque contigit impedimentum
 aliquod à diabolo, Dei cuncta uidentis & audientis tutelæ protectionique se
 commendet, cuius sunt miracula dies & nox, ac sol & luna. Nemo uestri so-
 lem seu lunam, sed suum conditorem adoret, & inuocet. P. Multi tamen
 dedignantur, cum Deo uero manentes, ipsum indeficienter adorant die no-
 ctuq̃, qui per aquæ missionem, terram mortuam aperit, & foetum efficit, qui
 mortuos similiter reuiuificabit, cum sit omnipotēs. Tui repræhenses me ne
 quaquam latebunt. Est ne melior, in ignem eijciendus, an timoris expers, ab-
 scissurus? Vestrum placere facite: Me quidem actus uestri non latebunt. Om-
 nes enim contradicentes nostris nuncijs, & libro, iam in libro clarissimo sunt
 prenotati. Hic liber à Deo pio sapienteq̃ compositus, nec mendaciū aliquod
 20 præsens seu futurum indicat, nec à prophetis præteritis contrarium nunciat.
 Qui si Latine notaretur, fieret questio, cur Latinis & Arabicis literis non di-
 stingerentur: dic: Imò credentibus uiam rectam & salutem prædicat. Incre-
 dulorum autem auribus plumbum, oculisq̃ cæcitas inhæret. Vnde illos à lo-
 co longinquo uocabimus: libro Moysi tradito plures contradicentes, unde
 inter illos uelox fieret iudiciū, nisi propter uerbum diuinitus firmatum. Sed
 illi licet dubitent, omnis benefaciens sibi prodest, omnis quoq̃ maleficus si-
 bi nocet, Deo nocente nemini. P. Apud Deum solum est horæ noticia, qui
 modum & quantitatem foetus, & partus arboris & foeminæ perfectissime di-
 noscit. Cui interrogaturo demum incredulos, ubi sui sint participes? inqui-
 30 ent, Nos nescimus. Eorum enim nullus nobiscum est. Ab illis enim prius ado-
 rati, non opinati se talem causam habituros, discedunt. Nullus desperet ora-
 re propter bonum. Cum cuiquam malum accidit, desperat: cum bonum ei tri-
 buitur, ait hoc esse suum, negatque resurrectionem illa hora futuram. Ad
 Deum tamen se conuertens, bonum apud illum inueniet. Nos quidem sin-
 gulis opera sua monstraturi, grauissimum malum incredulis inferemus, qui
 prosperitate contingente operari bonum cessant: malo quidem accidente, Preces malorū.
 multum orant. P. Nonne uidere queunt, hoc à solo Deo compositum esse?
 Nec tamen illi credunt. Quis est peior illo, qui tam longum errorem incur-
 rit? Ego tamen illis diuina miracula, præceptaq̃ coeliq̃ uirtutes, ut uerum per-
 40 cipiant, patefaciam. Nonne sciunt Deum esse testem omnium? Illi uero non
 credunt se redituros ad Deum, omnia scientem & continentem.

A Z O A R A LII.

I N n. &c. Deus incompræhensibilis & sapiens, summus & maximus, cu-
 ius sunt uniuersa coeli & terræ, tibi, sicut & prædecessoribus tuis, librum
 tradit Arabicum, per quem castiges matrem uillarum, & affines, prædicans
 illis de die totius falsitatis experte: quādo quidam paradysum, quidam autem
 gehennæ focum ingredientur. Cælum quidem caderet super homines, nisi
 n 3 per

iudicium nouis-
simum.Angeli custodes
hominum.Spem felicitatis habentes be-
ne operemur.Peccata benefi-
cij pensanda.Alcoran non
mētitur de præ-
sentibus aut fu-
turis, nec pro-
phetis repug-
nat. Proba.

Pœnitentia.

Preces malorū.

Per Alcorā præ-
dicanda iudicij
nouissimi dies.

Cælū caderet.

non angelis pro mortalibus orant. per angelos Deum adorantes, & precantes pro manentibus in terris Deum ipsum piū, ueniā que datorem. Quippe plures Dei loco ceteros adorant quorum cum Deus sit perspicax cognitor, tu minime custos adesse cures. O-
Deum quē uult indurat. &c. mnis enim gens una fieret, si Deus ipse uellet, qui pro uelle suo misericordiam facit his, illos uero punit, suffragio uindictaque carentes, cum alios sui loco sumant. Ille namque cunctipotens est, & mortuos suscitabit, omniumque dissolutiones discutiet. Ad ipsum igitur me conuertens, suae tutelae me commendando. Ipse quidem coelos & terram condidit, & bestiarum pariles, ac de nobismet mulieres creauit, ipseque uidens omnia nil comedit. Ipse quoque cuncta
Deum munera sua inaequali mensura distribuit. sciens, & coeli terraeque clauēs retinens, huic uictum substantiamque multam, illi paucā pro uelle suo praebet. P. Precepta quoque legū & mores, sicut Noe, & tibi, ac Abrahā, & Moyse, ac Christo patefecimus, nunc docemus. Illis igitur adherete, sicut lex praecipit, nec illi controuersantes, nec ab illa discedentes. Hoc autē tēdiosum atque grauissimum est illis, qui non credunt in illum, quem adoratis. Deus autē omne suum uelle perficiens, uiam rectā ad se conuertentibus manifestat. Post scientiam quidē missam, nō antea schismata facta sunt ob inuidiā inortā: Vnde gentes de libris sibi traditis dubitantes, malae suspicionis sunt. Nos autē iam inter eos discernemus, nisi propter uerbum diuinū. Expectā terminū statutum, Deū inuoca: & secundum illius dogma te dirige, nequaquam hominū uoluptates & uota sequendo, sed cōfitendo te credere libris positīs Deo, qui rectū examinatum inter uos fieri praecipit, qui nostri uestrique dominus, nobis nostra, uobis que uestra reddet opera: qui etiam nos & uos omnes coadunaturus, nostram controuersiam discutiet. Ratiocinātes in Deum post nostrum responsum illis factum, friuolas rationes apud Deum habent: cuius hunc librum cum ueritate librāque ponentis, iram & odium merentur. Hora forsis cito ueniet, cuius contradictores quā longissimum errant, & ad illam properantur: Credentes autem pauescunt, quoniam illam ueraciter uenturam agnoscunt. Deus quidem custos subtilissimus, sublimis, & sapiens, cui uult necessariorum praebet copiam. Volens bonum alius seculi, suscipiet illud manu nostra. Studio quoque bonorum huius saeculi, dabimus illa: sed nullo
Qui fruatur bonis temporarijs, sacribus futuris. lam in alio portionem habebit. Increduli quidem habent participes, posito- res morum in lege nunquam a Deo statutorum, quibus malum atque dolor incumbet. Iamque discuterem inter eos, nisi propter Dei uerbum firmatum. Illis nequaquam facta sua timentibus, omne malum accidet: Credentes autem & benefacientes, pulcherrima loca paradisi possessuri, omne suum uelle perficient: hocque lucrum est maximum. P. Huiusmodi quidem pollicitum credentibus & benefacientibus summam leticiam denunciat. Ego uero nihil ob hoc a uobis postulo, nisi quod propinquos uestros diligatis. Omnisque benegerenti bonum suum augebit Deus pius, ueniēque dator. Plures ante te Deo mendacium imposuisse perhibent. Sed si Deo placuerit, cor tuū sigillabit, falsum abradet, uerbum uerum firmabit. Quoniam ipse nos, cuius secreta cordium, poenitentes colligit, peccata dimittit, operumque cunctorum cognitor, & credentium ac benegerentium exauditor, bonum suum augebit, incredulis graue malum inferet, qui pro uelle suo modum atque mensuram omnibus rebus imponens, uelut omnia uidens & sapiens. Nequaquam hic sibi plenum uictum atque substantiam coaceruat, ne a ceteris inuideantur. Ille quidem misericors, imbres iam desperatis tribuit, uelut omnibus imperans, omnibusque glorificandus.

ficandus, qui coelos & terram mirabiliter † machinatus est, & in eis sua posuit *Machinatus est, pro fabrefecit.*
 animalia, potens iterum, hora scilicet qua uoluit, cuncta coadunare: qui per-
 cussurus malos secundum manuum suarum opera, multis ueniam faciet. Naues
 ite uelificatas aquora sulcare facit. Quo uolente uenti quiescunt, marisque pla-
 nities maneret immobilis: quod mirandum est omnibus induratis, Deumque
 glorificatis: praeter quem nec adiutorem nec uindicem habebitis. P. Incre-
 dulos forsitan omnes Deus confundet, forsitan eorum multis ueniam faciet, no-
 strorumque praceptorum contradictoribus forsitan nullum a nobis diffugium
 patebit. Pecuniae uobis datae sunt uitae huius brevis mundi, quibus melior &
 durabilior seruetur apud Deum, ad opus credentium, & se Deo commendā-
 tium, atque respondentium, & orantium, ac consulentium, bonaque sibi data di-
 uinitus expendentium, & a criminalibus ac culpa & ira mala se retrahentium,
 atque diuertentium malum. Cui libet inferentes malum, consimile merentur.
 Dimittens tamen, melius operatur, a Deo optime remunerandus, malos illos
 abhorrente. Vindicans se post iniuriam illatam, nequaquam reus existit. Ma-
 lum enim inferentes, atque nocentes sine causa, soli rei sunt, malum graue passu-
 ri: Patiens tamen & dimittens, praeter ceteris optime facit. P. Ideo positus in
 errorem, post Deum non habebit adiutorem. Incredulis autem, malo uiso quae-
 rentibus, an sit uia redeundi, tot contumeliae tantumque malum infertur, quod
 loquela uisusque, nisi tantum stupido, pro dedecore carebunt die, qua suas animas
 gentemque suam perdituri, perpetuae damnationis iudicium ferent, nullum adiu-
 torem seu uindicem habituri. Viam fallacem exequitur, quem Deus aberrare
 perficit, antequam dies ueniat, qua nemini discedere licebit: nec excusator
 nec adiutor aderit diuinae uoluntati respondentes. Nos quidem non misimus
 te custodem, uel coactorem discredentium a lege. Tuum enim non est, nisi
 rem tantum nunciare. Homo beneficio sibi collato congaudet: Malo uero
 propter peccata sua contingente, confringitur manens incredulus. Dei qui-
 dem est imperium coelorum & terrae, quicquid uult operantis, dantisque pro uel-
 le suo, huic mares, illi foeminas, uel etiam gemellos huius & illius sexus, seu fa-
 30 cientis sterilem: Cum ille sit omnipotens, & sapiens. Non accidit cuiquam ho-
 minum, quod cum eo Deus sublimis & sapiens loqueretur, † nisi per uisionem
 & uelamen interpositum, uel per internuncium, omnia pro uelle suo prae-
 proque dicente. * Tibi quidem, qui librum & legem ignorabas, nostrum spiri-
 tum mittentes, lucem praebuimus, per quam tu pro uelle tuo castigans homi-
 nes, docens uiam rectam Dei, cuius sunt uniuersa coelorum & terrae, & ad ipsum
 redibunt uniuersa.
 A Z O A R A LIII.
 I N n. & c. Hic liber euidenter a nobis Arabice positus, ut per ipsum sapientes ef-
 ficiamini, apud Deum sublimem & sapientem in matre librorum continetur. Nos
 autem illius memoriam pedetentim uobis subtrahemus, quoniam rebelles estis, &
 prophetarum omnium, sicut praedecessores uestri, derisores. Quorum poten-
 tiores subito confudimus. Quorum qualis esset finis, satis innotescit. Increduli ta-
 men interrogati, quis sit coelorum terraeque conditor: dicunt, Deus. Ille quidem terram
 uobis mansionem praebens, illam uis distinxit, ut quorsum gressus tenderetur, pa-
 teret. Idem de coelis aquas moderate mittens, terram mortuam excitat, uos simi-
 liter resuscitaturus, omniumque bestiarum par unum faciens, naues & bestias e-
 quitaturas tribuit: ut uos illas condendo, Dei nomen inuocetis dicendo: O
 Deus, qui nobis haec comoda & necessaria, quibus nequaquam digni fuimus, per
 n 4 fecisti,

Malum reatitia
 re permittit, co-
 tra illud Mosi.
 Mihi uindicta
 et ego retri-
 buam, etc.

Non est Machi-
 meti a Deo in-
 iunctum, homi-
 nes ad religionem
 cogere. Quor-
 sum igitur, aut
 unde sanguina-
 ria ista lex, dei
 ui aduersum in-
 credulos?

† Modus collo-
 quij diuini.
 Machumet per
 spiritum Dei edo-
 ctus, pro suo uel-
 le docuit homi-
 nes. Haec uidelicet
 cet fundamenta
 sectae istius.
 Mater librorum.

fecisti, te glorificamus, ad te redituri. Secundum dictum quidem ponentium participes, & euidenter incredulorum, Deus sibi filias sumens, uobis dedit filios. Vnde quilibet eorum audito rumore de filia, iram in corde suo preme-
De angelis opi- nio absurda. stentes esse foeminas. An adhibiti sunt illi testes in angelorum creatione? Nos autem uestris testibus scriptis à uobis singula per cunctabimur, qui dictis, nos nequaquam in illos credere: si Deus uellet, nullam scilicet sapientiam, sed solas opiniones secuti. Illis tamen forsan librū ante dedimus, sed sequitur eum: imò sectam suorum patrum inuentam se confitentur imitari. Quid uero dicetis, si uobis rem meliorem secta patrum uestrorum attulero? Dicent: 10
Patrum sectatores. Non credimus illi, cum quo uenis. Similiter dixerunt magnates omnium gentium, ad quas primò nostros nuncios misimus. Nos quidem ex illis uindictam sumplimus. Et quis esset finis, perpende. P. Abraham patrem suum, suos que sic affato: Omnibus abrenuncio, quos adoratis Dei loco, in nullum credens nisi in Deum creatorem meum, qui me uiam rectam docuit, uerbumque mansurum, ut sciatur, posuit. Illis, parentibusque suis spacium tribuimus, usquequo ueritas nuncijs manifesti missi sunt illis. Illi uero ueritatem uisam, incantationem esse dixerunt, & se nullatenus illi credere uelle.
Abraham. Moderni conquerentes Alchoran non esse positum super uirum aliquem magnarum uillarum, distribuunt ne dona diuina? Nos quidem in huius sa- 20
Querela, Machumeti homini haud perinde nobili Alcoran commissum. culi uita pro uelle nostro distribuimus, extollentes gradatim quosdam super alios, ut illius ceteri sint obedientes & necessarii. Si gens quidem omnis esset una, negantibus Deum daremus domus tectis argenteis, quibus adessent similiter gradus ad ascensum, & portae de argento, lectique aurei: adderemus de super aurum copiosum. Quibus cunctis, cum sint huius mundi pecunia, apud Deum timentibus se melius reseruatur. Omni quidem caeco in diuino cultu nos adiungemus socium, illum à uia recta diuertentem: se tamen sequi uiam rectam cogitabit. In resurrectionis uero die stans ante nos, in-
Pijs multo praestantiora sunt parata in futuro saeculo, quam in terra quisquam possideat. quiet: Vtinam nobis interesset orientis & occidentis intercapedo. Malus enim & peruersus fuisti socius. Hodie quidem nil uobis proficiet, quoniam 30
Imagines damnat. malum perpetrastis, cuius nunc participes eritis. Tu ne surdos audire, uel caecos, an erroneos docere poteris? Te forsan discedere, eos que mandata mea cognoscere faciam. Quod nobis satis leue est, atque possibile. Legi quidem nostrae tibi missae, quae tibi tuis que uiam rectam atque sapientiam quesitu dignam patefaciet, adhæreat que perscrutare. An nuncijs praemissis aliquas imagines adorare praecipimus Dei loco, qui Pharaoni gentique suae Moysen, confessum se regis mundi nuncium esse, misimus. P. Illum autem cum uirtutibus uenientem diuinis, miraculisque maioribus praecellentem, ut sic saltim conuerteretur, deridebant dicentes: O mage, Deum obdi- 40
Moysis & Pharaonis consiliatio. lectionem nostram pro nobis inuoca: quoniam sic forsan conuerteremur. Malo tamen ab illis remoto, en illi redeunt, Pharaonem enim dicentem, O gens, nonne ego imperans Mizere, & aquis subtus fluentibus, illo contemptibili ferèque non apparente melior existo? An angelis coaequatur? Quare super eum non descendunt aurei torques, & ceteri ornatus? Ipsum inquam dicentem sic, sua gens nequaquam secuta est. Illam igitur incredulam submergēdo cū duce suo, nos posteris exemplū praebuimus. A Christo quoque Iesu Mariae filio parabolas exponente, plures discesserunt, suas imagines praefere-
ferendo,

ferendo, dicendoque, Christum eloquentem esse, suaque praecepta contra- *Iesus Christus a*
 ria. Ille uero non fuit nisi uir tantum, cui multam bonitatem contulimus, do- *multis dereli-*
 ctoremque filijs Israel praeposuimus. Eorum quoque quosdam iudices, terra *ctus ob eloque-*
 rumque reges, nostrae uoluntati possibile esset statuere. Deum quidem, apud *tiam.*
 quem est horae noticia, sequendo, non contradicendo, recto calle proceditis:
 A quo nullatenus uos abducatur hostis uester, diabolus nequissimus. Cum
 Christus diuinis uirtutibus ueniens inquit: En assum uobis cum sapientia, ue-
 stras dissensiones discussura, me que sequendo timete Deum, mei uestrique do-
 minum: schisma maximum cohortibus incidit, & gentibus. Illos autem qui
 non crediderunt, die graui malum grauissimum puniet. Cur non cogitant de *Non credentes*
 hora illis non inde tractantibus subito futura, qua amici cuncti fient hostes, *Christo, punien-*
 praeter eos qui Deum timuerunt? Quibus Deus inquit: Nihil hodie timea- *tur.*
 tis, nec molestemini. Omnes enim qui nostris praeceptis crediderunt, hodie
 cum suis mulieribus paradisum possidebunt, gaudium plenum accepturi.
 P. Cum catenis etenim & poculis aureis, plenis omni suo uelle tum for-
 moso tum saporifero administrabitur illis, illic perpetuo mansuris, omniumque
 uoto suo perpetuo potituris, fructusque multiplices comesturis. Omnibus e-
 nim bonis paradisum haereditatem pro factis suis tribuemus: sicut incredulis
 & malis ignis feruorem, quo nullum leuamen percepturi, desperati sine fine
 manebunt. Nec nos illis nocebitur, sed ipsi sibi damnationem meruerunt.
 P. Illis quidem conquarrendo dicturis, angelus mortis O melich, utinam
 nos perire funditus Deus praecepisset: Ille respondebit, Imò superstites eritis,
 quoniam ueritati uobis missae non credidistis. An cogitastis nos ignoraturos
 uestrorum cordium secreta, uocēque prolata? Imò. Nostri namque nuncij
 sciebant omnia. An adhuc Deum habere filium affirmatis? Ego uero creden- *Dei filium ue-*
 tium atque deuorum primus, a uestro stultiloquio liber, in Deum solum do- *git.*
 minum coelorum & terrae aethroni credo. Tu Deus coelorum terrae que crea- *Machumet pri-*
 tor, sublimis & sapiens, eos gyrouagos & uentilantes usque diem sui lucrū di- *mus fideis.*
 mitte. P. Totius boni multiplicator obtinet, cuius manus obtinet imperi- *obtinere super-*
 um atque iudicium coelorum & terrae, & omnium interpositorum, solus ho- *flue ponitur.*
 ram communis reditus ad ipsum agnoscit: qua nullus adoratus loco Dei pro
 quoquam precabitur, nisi tantum qui uerum dixerit & sciuerit. Increduli-
 tum interrogati, Quis suus creator sit? Inquient, Deus. Cur igitur non credunt?
 Sed haec gens est incredula. Manum igitur tuam tu retrahere, dicens: Salus su-
 per uos: uestrumque meritum agnitori quale sit, integre sumetis.

A Z O A R A LIIII.

IN n. &c. Hunc librum euidenter cuncta bona discernentem, & a Deo
 cuncta uidente, & audiente, scientēque compositum, bonos docentem, *Alcoran nocte*
 malos castigantem, in nocte fructifera posuimus: qui sumus coelorum & ter- *salutifera edi-*
 40 ra & totius interapedinis creator, & dominus uestri, parentūque uestrorum, *tus.*
 uiuos & mortuos faciens, praeter quem non est Deus. Sed tamen plures in-
 credulitate sua manentes, & de nostris praeceptis ludum & ludicrum fa-
 cientes. P. Expecta diem, qua coeli sumus manifestus teget gentes, ma- *Dies iudicij.*
 lumque graue continget malis, tunc dicturis: O Deus, fumum aufer, atque crede-
 mus. Nunc tandem cognoscitis: Nonne uos a nuncijs nostris uirtutes Dei pa-
 refacientibus retraxistis, dicendo, Isti doctores daemones sunt: Nunc quidē
 manum retraham paulisper: sed postea redibitis die, qua maxime festinabo
 uindictam

Aegyptiorum ultio. uindictam meam plene sumpturus. Gens quidem Pharaonis maximum peccatū perpetravit, contradicendo nostronuncio bono uenienti, dicētiq̃, Deū inuocate, me nūcium uidelicet sequendo: nec mihi sapientiam regimenq̃ manifestum afferenti, Deumq̃ protectorem, ne me lapidetis postulanti, praferri uelitis. Sin autē, à me discedite. P. Illi deinceps dicenti: O Deus, hęc gens nequam suam incredulitatem non reliquit: Deus praecepit, Exire festina noctu cum gente sua, mareq̃ factum immobile taliter dimitte. Ipsum enim tuos hostes te persecuturos summerget. Hortos autem eorum relictos, & fontes, ac messes, locaq̃ † formosissima, fructuūq̃ foecunda ceteris hominibus hareditatem tribuimus: Vnde cœlum & terram nec flebant, neq̃ dolebant. Tali-
Alibi uertit amœna. ter filios Israël de malo dedecoreq̃ Pharaonis omnimodè præsumptuosi, modum omnem excedentis, liberauimus. P. Illos super ceteras gentes sapientia uirtuteq̃ sublimauimus. Illi tamen dicētes non esse mortem, præter hanc pri-
Resurrectionē abnegantes. mam, nec aliquos resuscitandos, dicunt prophetis: Si ueridici estis, nostros patres redire facite: uel, an stant illi melius, an gens Tuba, an ceteri priores, prius à Deo semper propter incredulitatem confusi: Nos quidem cœlos & terram & interpositum omne minime pro nihilo, sed cū ueritate, licet plures hoc nesciant, fecimus: uenietq̃ terminus & hora cunctorum die iudicij, qua nullus dominus seruo suo proficiet, nec quenquam alius uindicabit, nisi cui pietas sa-
Gratia Dei seruatur. pientis Dei & incompræhensibilis subuenerit. P. Nos peccatores cibandi
Inferorum tormenta. ex arbore eze cum, quæ uelut ignis in nostris aluis feruebit, cibū illum in igne medio sumētes reseruate, capitibusq̃ demeris focum immoderatum ob uestram superbiam & presumptionem gustate, cui semper contradixistis. Timētes autem, locum hortis et fontibus foecundum possidebunt, uestibusq̃ sericis
Paradisus carnalis. & purpura uestiendi, puellas ducent cum oculis clavis & immensis: quorum albugines candidissimæ, & pupillæ nigerrimæ. Pro uelle quoque suo fructus multimodos absq̃ timore comedent, non gustaturi mortem nisi primā. Deus enim dator optimus, eos à foco liberabit: Hocq̃ munus est maximum. Ita per linguam tuam, ut ceteri sapientes, memoresq̃ fierent, res explanauimus. Sed expecta, quoniam expectant illi.

A Z O A R A L V.

IN n. & c. Hic est liber à Deo sapiente positus, qui mirabilis apparet sapientibus in machina cœlorum & terræ, & in conditione uestri & omnium animalium, in uicissitudine quoq̃ noctis atq̃ diei, & in aquæ donis ad terram excitandam, ac uentorum undiq̃ currentiū motu. Cum hæc omnia, ceteraq̃ similia Dei ueracissime sint miracula, post illius mandatum quid creditis peccatores & increduli, de Deo stulte loquentes: Diuinis præceptis auditis, uel in ridiculum faciunt, uel quasi nihil audientes discedunt. Sed infernum demum incurrent: cum nec opus præteritum, nec quos adorabant Dei loco, quicquam illis proficere potuerunt: quin poenas malūque grauissimum patiantur. Hic quidem liber uiam rectam ostendit: cui resistens, & non credens, graui flagitio perimetur. P. Deus quidem uobis mare nauibus fulcādum, uniuersa cœlorum & terræ humano seruire commodum strauit. Vnde gratias homi-
Alcorano non credentes grauitur puniuntur. no Deo reddat, admirando & glorificando. Homines boni precantur pro malis. desperatis, quatinus Deus illis bonum pro factis suis impendat, ad quem redibunt uniuersa. Omnis benefaciens sibi prodest, omnis que peccator sibi mer-
Boni precantur pro malis. malum ingerit. Filijs Israël iudicium atque prophetiam, ac legem, atque po-
Israëlitarū excellentia. tentiam,

tentiam, & diuitias præ cunctis hominibus mundi dedimus. Illis tamen nulla contrarietas intercidit, nisi post hæc munera sibi data, nostrasque uirtutes agnitas, cuius occasio sola fuit inuidia. Eorum autem dissensiones Deus ipse iudicij die discutiet. Tu tandem cum lege recta, moribusque cum iustis missus, eorum imitator esto, nequaquam uoluntatem inficiorum, quoniam ipsi sibi inuicem associati, coram Deo solum se timentes diligente, tibi nullatenus proficere potuerunt. Hoc autem est lumen, uiaque recta, misericordiaque bonis & confirmatoribus eius. Perseueranter peccatores opinati sunt, mortem & uitam non esse, nisi tantum unam, seque superponendos credentibus & bene gerentibus. Sed hæc quidem eorum opinio fallax & falsa. P. Deus cælorum terrarumque uerus conditor, iuste cuique suum reddet meritum, nemini facturum iniuriam. Nonne uides, qualiter Deus illos à sapientia deuiare fecit, eorum aures & corda sigillans, oculosque tegens, qui sine sapientia uoluntate propria ducti deos sibi constituerunt? Quis uero præter Deum uiam rectam ostendet? Quare memores & sapientes effici recusatis? Dicunt enim, non est uita nisi tantum huius sæculi. Hic namque uiuimus, & mortem incurrimus: hocque sæculum tantum nos nocte dieque perimit. Hoc quidam affirmant, non aliqua scientia, sed opinione sola ducti. Audientes enim præcepta nostra manifesta, non habent, quid contra proferant: nisi tantum, ut suos parentes adducant. Nuncij sibi ueridici sunt. Deus quidem cælorum & terræ conditor, mortis uitæque dator, ad se cuncta redire faciet, licet pluribus hoc nescientibus: horaque ueniente omnes increduli iacturam facient, omnesque gentes suos libros aduocabunt, Deo dicente, hodie fiet uobis secundum opera uestra. En, hic enim liber noster omnes actus uestros complectens, nostra manus scriptus, uobis ueraciter omnes actus uestros aperiet. Hodie quidem omnes credentes, & benefici, misericordiam munus accepturi, plenum intrabunt gaudium. Incredulis autem dicet: Hodie uos obliuiscor: quoniam uos audito sermone de die iudicij, horaque ueracissima, confessi uos inde nihil scire, nec hoc affirmare uelle, ridiculum fecistis huius obliti diei, & in incredulitate firmati. Nunc igitur uiso ridiculo uestro, peccatoque, ignem intretis nec adiutorem nec uindicem habituri. Quoniam Dei præceptorum derisores, huius mundi uitam dilexistis, hodie nec uos quicquam educet, nec excusatio uestra credetur. Hodie quidem sunt omnes gratia Dei sapientis, & incomprehensibilis domini cælorum & terræ, totiusque mundi, cuius in ipsis est sublimitas omnis & honor.

A Z O A R A LVI.

IN n. &c. Hic liber à Deo pio sapiente que positus, qui cælos & terram & eorum inter capedinem non nisi cum ueritate condidit, ad terminum nominatum. Sed qui castigationibus atque doctrinis minime credunt, auditis diuinis uirtutibus, humeros & caput reuertunt. Illi uero quos adorant Dei loco, quid in terra fecerunt? Vel quam portionem in cælis obtinent? Afferte mihi librum aliquem inde, seu signum, ut sic ueraces appareatis. Quis est peior seu stultior illo, quam qui uocat Dei loco non responsurum ante diem iudicij, tunc que futurum hostem suum, nunc autem nescium & negligentem? Ob hoc enim incredulitatis poenam subibit. Increduli quidem audientes præcepta manifesta, dicunt illa magicam artem esse, meque finxisse. Sed si uerum est illud, nullam de Deo partem accipiam

*Epicurei negant
uitam æternam.*

*Patrum autoritatem allegant
pro summa
ratione.*

*Omnes gentes
suis legibus iudicabuntur.*

*Alcoran Dei manu scriptus.
Damnatio infidelium.*

*Auertentes se à
doctrina Machumet.*

Iurat se non finxisse Alcoran.

Machumet ig-
 narus, quid si-
 bi aut alijs fa-
 ciendū sit. Quæ
 confessio dede-
 cet tantum pro
 phetā, estq; con-
 traria magnifi-
 cis iactationi-
 bus ipsius.
 Parentes hono-
 randi.
 Tempus lactan-
 di infantes.

piā, qui iudex noster adērit, & testis pius, ueniāq; dator. Ego non sum pri-
 mus nūciū, nec scio, quid mihi seu uobis gerendum sit. Diuina mandata ta-
 men explanabo: quæ licet Dei sint, hōcque testificent, plures filiorum Israël
 credentes illis, uos minime creditis. Nec Deus malos in uiam rectā dirigit.
 Peccatores autem non credentes, nec rectā uiam uidentes, dicunt: hoc esse
 de priorum mendacijs, neque me uenisse cum hoc, si bonum uel uerum esset.
 P. Moyse prius librum munus que misericordiæ tribuimus, sicut & tibi li-
 brum hunc ueridicum Arabice scriptum, per quem castiges malos, bonisque
 nūciū bonum feras. Dicentes Deū esse dominū omnium & regem so-
 lum, omni timore molestiāque carent. Pro factis enim suis paradysum perpe-
 tuo possidebunt. Parentes suos homo multum honoret, cum sua mater eum
 ui concipit, & in pariendo laborat, & ab imprægnationis hora menses trigin-
 ta lactis alimoniam tribuit. Sic que ductus ad uirilitem, scilicet annorum
 quadraginta spaciū, Deū glorificans, ipsum sic deprecetur: O Deus, fac
 me tibi dignas reddere referre gratias, ob bona mihi parentibusque meis tri-
 buta, tibiq; simul & illis placitū fieri, meis que posteris bonum & commo-
 dum: Quoniam ad te conuersus, in te credo. Tales enim Deus optime colligi-
 git, peccataq; dimittit, & paradysum bonis omnibus promissam tribuet. Ali-
 quo tamen suis parentibus dicente, ut legem diuinā sua secta relicta sequan-
 tur, cum ipsius mandata uera sint, nec imitentur gentem præteritam præsum-
 ptuosā, illi respondent, Maledicitis. Hoc enim est de priorum fallacijs. Su-
 per illos autem firmatum fuit uerbum primum suorum antecessorum, qui sci-
 licet erant disputatores atque diaboli. Nos quidem omnibus suorum ope-
 rum gradus & mercedes implebimus, nulli facturū molestiam, die, qua mon-
 strabimus incredulis ignem, quem sapius contradixerunt. Dicitq; Deus il-
 lis: Quoniam in terra uoluptates uestras sequendo, sine ueritate bonoq; ma-
 la perpetrastis, hodie malum meritum recipietis. Tu castiga gentes, ut Deū
 unum non alium adorent, malumq; diei grauis tantum timeant. P. Dicunt
 autem, Venis ne separatū ab illis nos, quos adoramus? Si ueridicus es, tua di-
 cta manifesta. Dic Deū solū nosse, quod quærunt: teq; nihil facturum, nisi
 quod diuinitus præcipitur, illos aut suam incredulitatē obtinere. Illis autē opi-
 natis nubes uisas, post aquas esse pluuiarū, dicebatur: Non est nisi uentus, illa
 turus uobis graue malum, ad quod festinatis, deleturus omnia iussu Dei. Nil
 igitur superstes existet, nisi domus suæ tantū. Sic enim merentur increduli.
 Illis tamen uictum atq; diuitias, & oculos ac aures, atq; corda, sicut uobis, de-
 dimus. Quæ omnia, cum essent increduli, nil profecerunt eis: quoniā illis acci-
 dit, quod deridebāt. Existentes etiā circa ciuitates confudimus, prius tamen
 explanatis sibi mandatis diuinis: Nec suffragium aliquod ab adoratis Dei lo-
 co, cum illi defecissent, tunc sua mendacia prementes, susceperunt. Cum dia-
 bolos ad auditū Alchoran malos atq; te cōuertimus, ipso percepto gentem su-
 am castigatū fugerunt, dicendo: O gens, iam audiuius librū missum post
 Moysen, omnis sui dicti confirmatorē, & doctorē uiaē ueræ rectæq;. Parere
 uocāti uos ad Deū, illiq; credite, uobis peccata uestra dimissuro, & à graui ma-
 lo liberaturo. Aliter aut in terra nihil uobis prodesse poterit. Sicut Deus cœlū
 & terrā illaboriose & infatigabiliter cōdidit: similiter et mortuos, cū sit omni-
 potens, resuscitabit die, qua ipse mōstraturus contradictoribus ignē, quærēt:
 Nonne uerus est iste focus? Illisq; respondentibus, Ita: dicet, Gustate focum,
 quoniam

quoniam non credidistis. Tu uero fortiter sustine, sicut & ceteri prophetae constantes, Deoq; deuoti: neque tu mandatum festinare uelis. Die namque, qua patebit singulis mandatum nostrum, accedent singuli, quasi non morati nisi per diei horam unam. Mandata cunctis applica: Increduli tantum uero confundentur.

AZOARA LVII.

INn.&c. A' uia Dei se diuertentes, & increduli, factorum suorum perditores, & falsitatis sunt imitatores. Benefacientes, & ueritati super Machumetum positae credentes, ipsius Dei uiam & ueritatem sequuntur, quod cōdonaturus illis peccata sua, cuncta sua negotia factaq; diriget, cum sit omnipotens. Ita Deus homines suis instruit parabolis. Increduli à uobis litibus uicti, usquequo multa fiet caedes, capita perdant. Captiuati firmiter stringant, ut se bene redimant, lis nec cesset ante telorum depositionem. In terra pugnantibus, utrobique fatigatis, Deus quidem ab illis uindictam sumere posset: Sed mauult hos per illos experiri. Omnibus Dei dilectione pugnantibus, Deus facta sua remunerabit, complens quod bonis mandauerat, eisq; paradisum bonis creatam tribuet. Viri boni, si Deo pareatis, uobis auxiliabitur, pedes uestros firmaturus. Incredulis autem, Dei praeceptum audire nolentibus, unde suos actus amittunt, nos cōfusionem & malum inferemus. Quare nō scrutantur terras, ut sciant fines eorum, quos Deus confundit, omnes incredulos similiter confusus: Quoniam Deus est bonorum dominus & uindex. Increduli quidem domino carent. Credentes atq; beneficos Deus in paradiso ponet. Peragant nunc increduli suas uoluntates, moreq; bestiarum comedant: Illos ueraciter ignis sequetur. Quae uilla fuit uestra per nos confusa firmior, protectorem autem non inuenit: Quis enim diuinam uim atq; uirtutem superat? Aut cui placebunt actus illius, nil nisi uoluptates suas sequentis? Eme paradisum, timentibus tributam, ubi sunt aquae ceteris odoriferæ saporq; consimiles. Sunt illic & alij riuus saporiferi, alius lactis, alius meri, alius mellis despumati. Sunt & ibi omnimoda poma. Peccatores autem in igne perpetuo mansuri, potum sument igneum, intestina sua cocturum. Horum autem quidam auscultando applicantes tibi, dicunt: Quid modò dixistis? Amores incredulorum secutis, Deus corda sigillauit: Timentibus autem fidem auget, atq; timorem: unde Dei terminum ueracissimum, horamq; subitam, forsan cito uenturam, semper expectant. Scito non esse nisi Deum unum, quem preceris pro tui cunctorumq; bonorum uirorum seu mulierum delictis, qui quid agas uel legas, intime dinoscit. P. Boni quidem atq; credentes, azoaram de pugna poni multum optant. Illa uero optime composita, pusillanimes & cordis infirmi, quasi iam ferè mortui, audita pugna uos respiciunt. Quibus uel te sequi, uel uerbum scitum proferre melius esset. In ipsius enim praeparatione commodius esset eos uerbum de Deo melius protulisse, uerumq; sic dixisse: Quid cogitastis, cum eūdo terras destructum, uestras gentes disgregastis? Tales quidem Deus repellet, illis surditatem & cæcitatem illaturus. Quare non cōsuluerunt Alchoran? An corda catenata gesserunt? Illis disgredientibus post uirtutes agnitas, diabolus suggestiones prauas intulit. Vnde polliciti sunt, se adhæsuros illis, quibus diuina praecepta displicebant. Deus autem eorum secreta dinoscit. Quid igitur isti secuti Deo displicita, nequaquam dilecta, unde sua facta confundet, facient: cum angeli suas

Leges belligerandi contra infideles.

Premiū militie paradisi.

Ironicos iubet emere paradisi. Ignorauit, Romæ cœlum uenale.

Dies dñi fortasse breui uentura.

Dicit se legere, qui negauit se lucras scire.

Incepit cessatores in bello.

Quare nō datū sit à Deo Machumeti, corda hominum perspicere. suas animas extractum, & facies atque colla percussum aderunt? Nunquid opinati sunt, quod Deus malum in cordibus suis habitum non eliceret? Si uellemus, daremus tibi signum atque peritiā, ut eos formis suis atque uerbis agnosceres. Sed nos eorum actus & mentes penitus agnoscentes, te probabimus, tentantes, usquequo tuas peregrinationes & expugnationes ac opera cognoscamus. A uia Dei disgregientes, prophetæque contradicentes, postquam uiam rectam uiderint, sibi met non Deo negotia sua cuncta confusuro nocent. Deum igitur atque prophetam, ne uestros actus perdati, sequendo credite. A uia namque recta digressis, & incredulitate mortuis, nunquam Deus ueniam dabit. Non sitis contemptores, sed pacem diligite, eamque uocate, 10 quoniam uos digniores & potentiores existitis. Vnde uobiscum Deus de beneficijs uestris nil minui permittet. Huius mundi uita nil est præter ludum et ludicrum. Credentibus autem atque timentibus, optimā remunerationē Deus faciet, à nemine quicquam de pecunia sua postulans. Sed & si sapius ad fatigationem usque peteret, uos nullatenus daretis ei, nisi mortem minanti. Vos quidem dicitis, uos esse distributores rerum in Dei nomine dilectioneque. Quod quidam uestri minime faciunt. Quisquis autem non fecerit, sua deficient animæ. Deus enim est omnium abundans, uos uero pauperes. Vobis discedentibus, uestra loca Deus supplebit alijs, nequaquam talibus, quales uos estis.

AZOARA LVIII.

Remissio peccatorum etiam futurorum promissa Machumeto. **I**N n. & c. Tibi quidem summā leuitatem atque facultatē in acquirendo tribuit Deus, tibi peccata præterita futuraque dimissurus, suū præceptū facturus, qui te docens uias rectas, potenter te uindicabit: qui super te salutem & securitatem, animosque credentium reconciliationem & augmentū fidei ponit, qui sapiēs & incōprehensibilis, exercitus cœlorum & terræ creauit. Credentes uiros seu mulieres in paradiso perpetuæ mansioni missurus, quod sibi leue est: Incredulos ac ponentes cum Deo participes, ac de illo malū cogitantes, in malam uiam repulsurus, grauiter puniet, cum ipse dominetur exercitibus cœlorum & terræ. Te quidem testem, gaudijque nunciū & castigatorem misimus, ut te sequendo in Deum credant, suisque parendo præceptis, illū maxime glorificet, & mane uespereque suppliciter inuocent. Manus suas subleuando soli Deo seruiuerunt. Manus namque Dei suis præsedet manibus. Omnis autem mendax, sibi mentietur: Verbis autem cōstans, misericordiam cōsequentur. Arabes autem rudes domi manentes, pecuniæ suæ simul & gentis impedimentū prætendentes, seque sic excusantes, ueniam postulant: aliud uoce præferentes, aliud corde tenentes. Sed quid impedit Deum omnes actus suos dinoscentem, quin bonū uel malum illis inferat pro uelle suo? Opinati sunt autē hoc etiam optātes, indeque prauī malique facti, quod nunquam ulterius propheta uirique boni suos reuilitarent, sed hominibus nequaquam in Deum credentibus, neque per prophetā secutis, seruorem ignis prædestinauit Deus, imperator cœlorum & terræ, huic cōdonans, illum pro uelle suo dānans, pius uenique largitor. In domo tamen residui, Dei uerba mutare quærentes, fallaciter inquierunt: Cum prædatum iueris, duc nos tecū. Tu uero responde, Nolite me sequi. Sic enim antecessores uestri prius polliciti sunt, decipiendo. Illis tamē dicturis, hoc ob inuidiam fieri, nescientibus tamen hoc, sic responde: Nos uocabimus uos ad pugnantium, & litem maximam, ubi uos, nisi se uerterint alij, pugnare necesse erit. Si pugnapona fugientium, ueritis, maximam à Deo mercedem: si recesseritis, ut prius, graue malum accipietis. 20 30 40

Arabibus detrectantibus militiam minatur.

Premia fortiter pugnantium, & pœna fugientium.

cipientis. Cæcus quidem, & claudus, ac infirmus, nullatenus ob moram & mansionem rei sunt. Demum omnis sequens Deum atq; prophetam, paradiſum poſſidebit. Diſcedens aut, graue malum patietur. P. Viri boni, manus ſuas ſubtus arborem eleuati, Deo placuerunt: qui noſcēs ſecreta cordiū ſuorum, ſecurā firmitatem illis tribuit, & prædam multā ac capturam omnē illis leuiter attulit. Quoniā eos multam capere prædam, hoſtesq; ſuos manus ab illis retrahere, ut ſic illis populis admirandi fierent, præcepit ſine quo docente uias rectas, minime uictoriā ab illis eſſent adepti. Sed ipſe ſuis ſemper propitiſ, omnipotens eſt. P. Si pugnarent uobiſcum increduli, in fugā uerterentur, nec adiutorem, nec uindictam habituri, præter Deum, ius primū immutabile mittentem, qui cūctos actus ueſtros perſpiciens, manus ueſtras ab illis, & ſuas à uobiſ circa Mechā, poſtq; ſuperiores facti eſtis, retraxit. Incredulis aut nos à templo Harā diuertere credentibus, malū ſubitū & improuiſum iam incubuiſſet, niſi propter bonos uiros ſeu mulieres, licet uobiſ hoc ignorantibus. Sed ſi maloriū atq; bonoriū diſiunctio fieret, incredulis malum maximū inferremus. Sed diuina pietas ſuis ſubuenit. Incredulis quidem ſumma fiducia ſperantibus in ſuorū auxiliū, prophetæ ſuiſq; ſecuritatē & fortitudinem, uerbumq; diuini timoris intulit. Vnde munera Dei, ſcientis omnia, meruerunt. Veraciter quidem ſecundum uiſionem ueram diu nitus propheta uidebatur, quoniā ipſe timoris expers, & abraſo capite, Deo uolente, templum Harā ingreſſus, uocem huiusmodi percepit: Ne timeatis: Deus enim ſcit, quæ tu & cæteri ignoratis, quod uobiſ licite captionem tribuit. Ille quidem prophetam doctorem & ducem in lege ſua conſtituit, ut ipſo Deo teſte ſufficiente, legem ſuam ſuper omnes alias extollat, & manifeſtet. Machumetus enim, ſuiq; fautores, incredulorum (Dei iuſſu) uictores exiſtent, ſibi met inuicē proſpicientes, ipſiq; Deo propter ſuā dilectionē humiliantes, faciesq; geſtantes humilitatis, orationes fundunt iugiter. Hiſq; ſecundum teſtamentum & Euangelium aſſimilantur grano, quod in calamum ſurgens, Crementem reddit multiplicem, læticiāq; ſeminantibus, & incredulis iram, Creditibus & beneficiſ, optimam mercedem tribuit Deus.

AZOARA LIX.

I N n. &c. Viri credentes, nolite procedere Dei prophetæq; manus, nec uerba ueſtri ſuper illa prophetæ extollere, nec ipſum ſic aliquam ueſtrum quilibet alius acclamare. Sic enim, licet hoc à uobiſ minime percepto, ueſtra negotia perderetis. Deum autem omnia ſcientem, & audientem, timeſte. Virorum namq; blandi leniſq; ſermonis in prophetam corda Deus in bono probauit, illis ueniā meritumq; maximum daturus. Extrinſecorum atque prædonum te uocantium, plures ſunt inſenſati. Eſſet enim illis melius atque commodius, tuum ad illos exitum expectare. Deus enim eſt piſſimus, ueniāq; largitor. Viri boni cauete, ne ſi quis malus ueriſimilia prædicet, uos inſcios & inueniat iam prophetam habentes. Pœnitentia namq; ſequetur. Moſq; iam uos preſſiſſet, ſi ueſtram uoluntatem omnem ſuus effectus ſecutus eſſet. Deus autem fidei boniſq; dilectionem, & malorum ac incredulitatis abhorriſionem cordibus ueſtris ingeſſit: ſicq; uiam rectam, diligendo Deum, incompræhenſibilem & ſapientem ſequimini. P. * Gentes conſimiles inter ſe pugnam committentes, uel dirigendo pacifica, uel hanc infeſtante

Immunes à militiā.

Deus uictoriā Machumetiſtis concedens, clauos facere uoluit.

Increduli cū fidelibus militantes ad fugam prompti.

Prælium apud Mecham.

Malis parcitur ob bonos inter eos.

Machumet ruſus, ut monachus.

Cautionem nõ raro ponit inter officia pietatis.

Euāgelica parabola de grano ſinapis, aut frumenti.

Obedientiam ſuadet.

* Et ampliſcat, et quidē iā habentes, &c.

* Ratio dirimē di cōtentiones infidelium: nimirū ut Aſyrius rex arbiter interterceſſit inter Iſraēlitas.

tem illam ob inuidiam nec pacificari uolentem, usquequo Dei præceptis obediatis impugna. Illis autem pacem quærentibus, rectum examen inter illas effice, Deus enim iustum iudicium diligit, omnesque credentes fratres sunt. Illis igitur pax est imitanda. P. Nemo uir seu mulier, ut sic maior uideatur, irrideat alium, nec uerbis inhonestis dedecoret, post fidem adeptam. Hoc enim malum est. Semoueat item à se quisque suspiciones malas. Nullus insidietur alij, nec de absente quid mali dicat. An uestri quis carnes fratris sui mortui corrodere uellet? Absit. Timete Deum ueniæ largitorem, qui uos de masculo foeminaque producit, in magnam multitudinem redegit: ut ipse cuncta dinoscens uideret, quis eum plus timendo, plus diligeret. Arabum uulgo dicenti se in Deum credere, responde: Non credis, sed te Deo commendare dicis. Si corda uestra tamen fides intrauerit, & Deum atque prophetam sequendo, in litibus cum pecunijs uestris & animabus affueritis. Aliter namque faciens, non est credens, seu bonus. De uestris operibus negotijsue nil amittetis, cum Deus pius talibus ueniam præstet. Non doceatis Deum legem uestram. Improperantes enim illi, quoniam ipse uerus, solus uos credere faciens, uniuersa coelorum & terræ regens, & eorum omnia secreta, nec non & actus uestros dinoscens, omnia perspicit, & optimam mercedem tribuit.

AZOARA LX.

Alcoran laudat immodice. **I**N n. &c. Per Alchoran disertum summe mirati sunt increduli, nuntium de se metipsis esse missum, indignanterque dicunt, hoc diuinum esse miraculum. Sed licet ipsi dicant, Cum mortui nos in puluerem redacti fuerimus, prolixus erit reditus: tamen nos scimus, quantum de suo numero parua singulis diebus surripit, & quando fiet reditus. Apud nos enim est liber, hæc omnia notans. Illi uero ueritatis missæ contradictores, summe dubitant. Nonne uident, quomodo coelum supernum sine plicæ confusione speciosissimum ornauimus, & terram planando montibus firmauimus, & in ea rerum omnium pares formole creauimus, ad omnium bonorum usum & recordationem: & per aquas utiles coelitus missas producentes hortos, & spicas, ac germina, nec non palmas proceras, & hermodas stylos, uictum scilicet hominibus, terram mortuam excitauimus, consimili quoque potentia ueraciter illos suscitaturi? Sui quoque prædecessores, uidelicet homines Noë & Hat, superbiq; Pharaonis, nec non & Tuba, nostris præceptis, atque prophetis contradixerunt. Illisq; contingit, quod illis prædictum est & prædicatum. Ego quidem hominis conditor, sui cordis secreta cognosco, illi propior quam guttur suum. Nihil autem in dextris uel in sinistris loquitur quis, uel operatur, quin à Deo sciatur atque firmetur. P. Verum ueraciter mortis ebrietas, quam uos diffugistis, flatuque buccinae ueniet iudicii dies, qua cunctæ coram uenient animæ, cum testibus suis adductis. Dicitque Deus: Qui diem istum neglexistis, iam detestis oculis uestris limaciter perspicite, & gehennam omnes intrate, malum grauissimum passuri: qui nostris præceptis contradixistis, increduli manentes, & bona prohibentes, malaque gerentes, & cum Deo ponentes participes. Sui quoque socij dicentes hoc idem sibi contigisse, Deum sic alloquentur: O Deus, nos quidem eis nullatenus errorem intulimus, sed ipsimet errauerunt. Respondebit Deus: Nolite mecum causas agere. Verbum enim meum non mutabitur, quin contradictoribus infernus impleatur, & uos iam meos habuistis nuncios. Infernus quidem ab illo tunc quaesitus, an plenus sit, respondebit: Adhuc tribue. Credentibus

Credentibus quidem, & diuina mandata corde puro custodientibus, in-
 quiet Deus: Paradisum timentibus factam, intrate cum salute. Hæc est enim
 dies, qua perpetuam mansionem illic accipietis, omne uelle uestrum habi-
 turi, quod & ego semper augebo. Plurimæ gentes illis potentiores à nobis
 destructæ, in terra multum malum operatæ, an quoquam in terris appa-
 rent: Hoc quidam sapientes in memoriam reducere deberent, & recolere,
 quomodo sine labore fatigueque cœlos, & terram, & interpositum omne
 sex diebus creauimus. Tu quidem dictum eorum sustine, & ora Deum ante
 solis ortum & occasum, caput bis ad terram inclinans, et expectans, quando
 10 præco clamorem ex propinquo faciet. Illa namque die uocem ueram audient
 omnes, & è foueis exhibunt. Terra namque cito diuidetur, nostra uoluntate iu-
 bente, ut ad nos redeant omnia: quibus prius uitam, postea mortem dedi-
 mus. Nobis omnia sua dicta cognoscētibus, nullam illis castigando uim in-
 feras: sed tantum Alchoran istum illis explana, ut sic timentes dirigas.

Paradisi uolu-
 ptas augenda
 subinde. Igitur
 nō perfectā ha-
 bet felicitatem.

Orantes diem
 dñi expectent.
 Resurrectio.

Docēdi, nō co-
 gendi homines.

A Z O A R A L X I.

INn. &c. Per uentos sufflantes, attractasque nubes ponderosas, & naues
 æquore currentes, angelosque nuncios, hæc omnia præcepta uera sunt,
 diesque ueritatem probans ueniet. Per cœlum uero rubore solis affectum,
 uos uerbis contrarijs inhæretis, quæ quilibet proferens graue malum patie-
 20 tur. Nostra quidem manu perierunt, qui falsas opiniones & dissensiones
 induxerunt. Illi namque lumine, & sobrietate, ac memoria penitus affecti,
 diei ueracissimi aduentum perscrutantur, quam ego monstraturus illis in
 igne, dicam: Gustate, quod festinanter quærebatis. Timentes autem, para-
 disum fontibus fœcundam, esse bonum illic sumpturi, possidebunt. Quo-
 niam prius credentes, paruoque somno contenti, Deum mane precati sunt,
 pecuniamque suam pauperibus & quærentibus distribuerunt: Quod firmis
 & constantibus in terra memorandum esset. P. Ex uestris quidem ani-
 mabus prouenit, quod non uidetis omne uestrum bonum atque uictum
 30 è cœlo procedere, per cœlorum terræque conditorem. Ita uerum erit, ut uos
 loquimini. An de bonis rumorem hospitis Abrahæ percepistis? Quibus
 salutantibus ipsum, ipse salutem reddens, inquit: An boni sitis, ego mini-
 me nosco. Quibus ipse deinceps uitulum saginatum à gente sua referens,
 porrigendo dixit: Quare non comeditis? Ipsum uero timentem ipsos, so-
 lantes responderunt: Ne timeas, sed propter filium sapientem tibi diuinitus
 dandum summe gaudeas. Mulier quidem sua deinceps conquerens, fa-
 ciem suam manu percutiens inquit: P. Vetula sum, atque sterilis. Quos
 respondentes, Dominum omnipotentem & sapientem ita uelle: interro-
 gauit Abraham, Quid quærent? Illi uero responderunt: Nos ad gentem
 40 malam mittimur, ut illis incredulis lapides luteos, & acutos, propter uindi-
 ctam diuinam immittamus. Nos quidem illinc extrahentes, bonos atque
 credentes, unam tantum uidelicet familiam, illic iudicia manifesta grauis ma-
 li timentibus, dimisimus. Pharaonem item & suos exercitus, dicentes Moy-
 sen sibi missum magum existere, in mare summersimus, quoniam rei reper-
 ti sunt. Hat item uentum immisimus, nihil dimittentem, quin in puluerem
 redigeret. Gentem quoque Themut, discedentem à præcepto Dei, post
 spacium sibi permissum fulgur euident occupauit: unde nec surgere, nec uin-
 dictam

Iurat per uen-
 tos, &c. uerum
 esse Alchoran.

Sensu carent,
 qui dubitant de
 die nouissimo.

Esse bonum, est
 ipsa beatitudo.

Culpa sua Deū
 ignoram ho-
 mines.

Abrahā ange-
 los hospitio re-
 cipit, Gen. 17.
 18. 19.

Exempla con-
 gerit incurabi-
 lium hominū.

Pharao.
 Exod. 3. &c.

Hat.
 Themut.

Noë. dictam habere potuit, sicut nec gens Noë, prior suam ob maliciam confusa. Cœlum quidem & omnia cœlestia pro uelle nostro creauimus, optimeq; terram applanauimus, omnium rerum in illa pares constituimus. P. Ego uobis missus nuncius & explanator, hoc uobis castigo, ut ad Deum fugiendo, ipsum solum adoretis, nullum illius participem statuantes. Si tibi uero cōtradixerint, uelut omnibus prædecessoribus mos inoleuit nostris nuncijs cōtradocere, ab illis si discesseris, non reus statueris. Prædicare tamen non desistas, quoniam hoc bonis proficit. Diabolos quidem & homines ad me tantum glorificandum ego feci, nullam comestionem seu uictum ab illis expectans. Mea namq; manus omnem uictum, atq; diuitias, potentiamq; tribuit. Male gerentes quidem, sicut & socij sui, peccati poena punientur. Ad malū itaq; non festinent: quoniam ueraciter illis accidet in die iudicij.

AZOARA LXII.

Error castigandus, quod Deus habeat parem.
Omnia propter se creauit dñs: impiū quoque, &c. & diabolos.
Iurat Dei uindictam impendere.
INn. &c. Per montem Sinai, librumq; lineariter in chartis subtilissimis scriptum, & per superne domum ædificatam, tectumq; sublime, mareq; metis pressum, Dei uindicta superueniet, quam nemo deuitare poterit die, qua cœlum cum uniuersis illo cōtentis mouebitur, & montes cum nubibus, & cōtradictores malum sæpius illis dictum sortientur. Quibus tunc ad ignē gehennæ uocatis, Deus inquit: Hic est ecce focus, cui sæpius deridendo contradixistis. An hunc fantasticum atq; magicum, an uerum esse perspicistis? Illum igitur patienter sustinete. Non minus enim patiemiini, si sustinere nolueritis: cum secundum opera uestra meritum suscepturi estis. Timentibus autem, paradysum possessoris, & ab igne penitus liberandis, dicitur: De fructibus omnimodis uobis datis, optimoq; uictu comedite, atq; bibite, ob actus uestros optimos: & super uestrium stramenta formosissima pro modo uestro discumbite, ducturi uirgines decentissimas, cum oculis immensis atque pudibundis, nusquam nisi tantum ad maritos suos flectendis. Credentium quoq; filios credentes secundum opera sua sufficienter remunerabimus. Illis fructus & carnes pro sui uoti modo multiplicaturi, qui pueris suis speciosis, ut margaritæ constipandi, potum sument, nec uerbi fetidi nec immensi peccati participem. Et horum alij sic alios alloquentur: Quoniam nos hominibus misericordes, Deum prius atq; suppliciter inuocauimus, ipse se pius uenieq; dator nos ab ignis seruore liberauit. Homines ad memoriam reducere non desiste. Quoniam licet non sis prorsus conuersionis efficax, non es auarus, nec uersificator: Cum expectantibus tamen, nec conuerti uolentibus ante mortem, tu simul expectes. An dicunt sua somnia talia fore? an superbia præsumptione uel ducti ponunt alia? an perhibent hunc illa dixisse, & nec ideo se credere uelle? Veniant igitur cum similibus, si uerum dixerunt, nec illos pro nihilo fecimus. An illi cœlos & terram condiderunt? Hoc autem nequaquam asserunt. An apud eos Dei pecunia deponitur? an ipsi de Deo iuste conqueruntur? an scalam, ut cœlestia secreta percipiant, obtinent? Res igitur nouas atque rumores asserant, An remunerationem, an calumnias ab illis quares? Dicent quidem illas sibi grauissimas & impossibiles esse. An est apud eos secretorum noticia? Scribant igitur. An quærunt decipere? Deceptores quidem sunt. An hunc nisi Deum unum? Nolit Deus, quod ipsi perhibent. Qui uidentes aliquid cœleste cadere, dicunt, id esse nubes bonas conglomeratas. Illos usque ad diem dimitte, quia malorum

malorum operatoribus & incredulis, quorum pars est plurima, nec ars alia qua proficiet, nec quisquam adiutor, seu uindex aderit. Tu quidem patienter expecta diuinum iudicium, te uidente gerendum. Cumq; surrexeris, notetq; similiter circiter auroram, Deo grates humiliter redde.

*Iudicium,
Oratio.*

A Z O A R A L X I I I.

INn. &c. Per stellam uespertinam cliens nositer, nullatenus errans, nil ex proprio uelle, nisi tantum diuinitus sibi mandatum loquitur: qui subleuatus ad orientis celsitudinem, ad Deum ipsum instruendum illū, atq; docentem efficaciter, accessit: tanti tamē spacij interuallo, quantū sagitta arcu missa bis transcurreret. Qui tunc praecepta Deum sibi dicentem audiens, animum minime dubitantem inde tulit: ubi nec uos eum de diurna uisione calumniemini. In loco namq; propinquo paradiso, optime de uirtutibus maioribus uidit, oculo suo nullatenus eum fallente. An tribus imaginibus uilis, uidelicet Alletto, Alance, Meneth, masculos Deoq; foeminas adscribitis? Haec quidem est iniusta partitio: quoniam illa non sunt nisi uana nomina, tantum a uobis patribusq; uestris ficta: quibus nullas uirtutes Deus permittit. Sed uos nil nisi tantum opiniones sequimini, uestras & uoluntates. Nunc autem uobis rectum humanumq; uotum a Deo mittitur, huius & alius saeculi domino: sine cuius uoluntate nec etiam aliquis multitudinis angelorum cuiquam prodesse poterit. Alij tamen saeculo non credentes, angelis nomina foeminarum imponunt, nullam peritiam habentes. Opiniones enim uestrum impedire minime potentes, tantum exequantur. Ab illis igitur me nominare nolentibus, sed huius mundi uitam diligentibus, cui totum studium atque sapientiam praebent, manum tuam retrahere. Deus enim recte procedens & aberrantes dinoscens, rebus uniuersis imperans, malis suam mercedem, bonisq; suam similiter iustissime reddet: Qui tamen tum peccata maxima, tum culpas modicas committentibus, amplam misericordiam faciet. Ipsi itaque scienti, qualiter uos primo creauit, & in matris aluo secundo formauit, cur de corporibus uestris diuina debita beneficiaq; non tribuitis? Ille quidem timentes annotat. Nonne uides illum a beneficijs cessare penitus, qui primo paruum praebuit? Apud Deum est uisus atque noticia secretorum. Nonne uidit, qualiter libri Moysis & Abrahæ iam defunctorum praecipunt, ne quisquam peccata peccatis transactis accumulet: cum omnis mercedem suam optime uisurus, secundum opera sua tantum iudicabitur, diuina tamen misericordia meritum augente. P. Omnes quidem redibitis ad Deum, qui ridere & plangere, ac mori & uiuere tribuit, & masculum & foeminam de spermate secundum modum atq; mensuram fecit, omnes alia uice suscitaturus: qui pro uelle suo hos diuites, illos pauperes efficit. Estq; dominus Acheare. Ipse quidem Hath confudit, nec Themuth dimisit, nec genti Noë prius maliciosiori atque superbiori pepercit. Aluncefichet etiam in terram deurgendo, penitus superno cooperuit. An aliquod istorum Dei factorum contradicitis? Vos quidem castigat, sicut & primos. Aliud autem saeculum iam appropinquat, quod nullus nisi solus Deus diuertere poterit. Hoc autem uerbum uos admirantes, nil tamen inde curantes deridetis, indeq; ludum facitis. P. Deum humiliter adorate, & ipsum iugiter inuocate.

*Iurat se in coelum
raptū, didicisse
mysteria haec.
Extat inter Saracenos liber ea
de re fabulosis-
simus. Cuius
summa recita-
tur in Confuta-
tionibus. Nota
erroris effica-
ciam.
Futuri saeculi
assertio.*

*Angelis falso
tribuentes sexū
foemininum.*

*Abrahā libros
a se scriptos re-
liquit. Qui ni-
mirū inter apo-
cryphos Iudaeo-
rum fuerunt.*

*Allegat quēdā
sepius iterata,
quēdam noua
gentiū pereun-
tium exempla.*

*Fingit miracu-
lum, ut lunā bi-
pertito diuisam
reparauerit.*

*Cur igitur to-
ties negauit, se
missum cum
miraculis?*

*Diluuū mira-
culū generale.*

*Exēplū uideli-
cet iudicij di-
uini, &c.*

Themuth.

*Camelū fabulo-
sam reuocat ad
nauseam usq.*

*Alcorā tolera-
bilioꝝ doctrina.
Sodoma perdi-
ta, præter Lot,
Gen. 19.*

Pharao.

Psalterium.

*Deus omnia fe-
cit in pondere
& mensura.
Sap. 11.*

*Paradisi posses-
sio cum Deo.*

IN n. &c. Appropinquauit hora, lunaq; bipertito diuisa est. Hoc tamen cæterisq; mirabilibus, nisi contradictores suas uoluptates, propriaq; uota secuti discesserunt, affirmantes hanc artem magicam esse. Sed cum ipsius post miracula sapius uisa, quæ deberent ad sui conuersionem sufficere, castigari recusant: tu manum ab illis retrahere. Die uero generalis edicti, è foueis quasi locustæ totam terram occupantes, exituri, & ad uocem præconis accelleraturi, suum malum atq; dolorem perspicient. Vnde conquerentes, diem illam grauissimā esse inquierunt. Noë quoq; sui similiter cōtradicientes, eumq; dæmoniacum esse perhibentes, reiecerunt. Vnde ipse coactus, Deum adiutorem uocauit. P. Deus quidem ut se uindicaret iniungens, cœli portas ad aquarum descensum terræq; fontes aperuit. Vnde congregatis auibus ad Dei uelle complendum, illum in fabrica ex asseribus ligneis clauis compaginata, quæ nostro iussu cursum suum peregit, postea dimissa miraculū generibus generale saluauit. Diligenter itaq; perspice, qualiter me uindicando castigamen adhibui. Alchoran quidem istum, iam leuem intelligentibus, misimus: Sed inde quis ne memor efficitur? Homines rursus Hat contradicentes, per uentos illis immisos die malorum & infortunij, illis os penitus diruendo dirimentes, sicut palmas eradicatas destruximus. Ecce qualiter uindictam in illis exercuimus. Alchoran autem istum leuem recordantibus 20 tribuimus. Hominibus rursus Themuth, suo castigatui contradicentibus, & indignanter dicentibus: Huic ne præ omnibus nobis sapientia diuinitus est tradita: Nil nisi mendacium profert. Vnde si nos eum hominem tantum, ut nos, sequimur, erramus. Illis inquam ita dicentibus, eo respondente, Cras scietis, quis mendacijs innititur: nos camelam nemini tangendam posuimus, iniungendo Themuth, ut eorum actus perspiciens, & patienter sustinens ediceret: quatenus aquam inter se diuiderent, hora sua singulis adscripta. Ab illis autem socius suus aduocatus, eam peremit. Sed quæ nostra uindicta castigatum missa sit, recordare. Vocem enim illis immisimus, illos redigentem in puluerem. Iam Alchoran sapientibus alleuiuimus. Homi- 30 nibus quoq; Loth, præceptis nostris contradicentibus, & hospites suos perscrutantibus, sicut & omnibus resistentibus, malum ingessimus, eorum oculos obducendo, pesteq; matutinali diruendo, cum nostro castigatui parere noluerant: familiæ tantum Loth diuina pietate subueniente. Discretis Alchoran hic leuis missus est. Homines quoque Pharaonis nostro nuncio uenienti contradicentes, ui potentiaq; deleuimus. Sunt ne potentiores illis increduli uestri? An habetis in psalterio, quod uobis salutem præbeat? An dicitis uos omnes congregari, ut uobis uindictam adipiscamini? Hora, qua uestrum erit placitum, die scilicet uobis amara, die grauissima, uos omnes prorsus uincemini, terga uertendo. Increduli namque tunc omnes erro- 40 rem & ignem passuri, faciebus suis igne coopertis, dicentem audient: Gustate focum indeficientem. Nos enim omnia cum pondere atque mensura fecimus: mandatumq; nostrum est, ut ictus oculi. Quare castigari renuitis, uilis pluribus ante uos manu nostra confusis? Quorum omnia facta in psalterio reperiri possibile est. Actus enim omnes tam minimi quam maximi scripti sunt. Timentes quidem, paradysum aquis iocundam, in sede uera cum omnipotente Deo rege cunctorum possidebunt.

IN n. & c. Hunc Alchoran, Deus ipse rerum expositionem hominibus patefaciens, docuit: qui solem & lunam secundum numerum, & arbores seipsi humiliantes, & coelum præ cæteris sublimauit, & examen, ne quid falsitatis uel iacturæ trutinando fiat, posuit, humanoq; commodo terram extendit: In qua poma multimoda, & hermodactylos, ac tritici granum ac folia produxit. P. Cui factorum Dei contradicitis? Ille quidem hominem de celcal, atque diabolos ex ignis flamma condidit. Quod istorum operum Dei reprehenditis? Ipse quidem rex est orientium & occidentium. P. Maria currentia ut coirent, ego nolens hic propositam intercapedinem repressi. An uestri quis hoc renuit? Ex illis quidem corallum & margaritas plures extrahunt. An uestri quis hoc negat? Ipsa quoque uasa uelificata in se mouentia gestant. Quis uestri contradicit istud? Omnis quidem res mundana terminabitur: Sola uero Dei maximi largissimiq; facies est interminabilis. An negat hoc aliquis? Vniuersis creaturis coelorum & terræ noua contingunt. Istud uestri quis contradicit? Cum hominibus atque diabolis nostra præcepta spaciose peragam. An uestri quis hoc negat? Vos homines atque diaboli, an ambitum mundi, nisi per meam uoluntatem, egredi poteritis? Minime. Quis igitur huic facto meo non credit? Vobis nullum uindictam habituris, ignem clarum atque fumosum immittam. An huic rei quis uestri fidem non adhibet? Quando coelum diuidetur, ut flos roseus, seu minimū rubicundū existet. An quis hoc negat? Illa die nec homo nec diabolus quæstionem de peccatis faciet. An contradicitis? Incredulos suæ formæ patefacient, ante posteriusq; nostra manu sumendos, & audituros: Hic est infernus, ab incredulis contradictus, in illo tamen ulterius ignem perpetuum passuris. Sed quis hic contradicit? Qui timuerit, coram Deo stans, duas paradisos rerum multiplicium omnimodiq; boni fecundas, fontium que fluxu iocundas, hæreditatem accipiet: Vbi sunt omnium pomorum pariles. An aliquid horum factorum Dei contradicitis? Illic quidem credentes accubabunt tapetis sericis, stramentisq; purpureis, omnibus que sibi dilectis perpetuo potentur, ducentq; puellas formosissimas, ut hyacinthus & margaritæ, ab hominibus atque diabolis nunquam deuirginitas, nec menstruitas. An horum aliquid abnegatis? Bonorum solum præmiorum bonum est occasio. An hic aliquis contradicit? Erunt & illic arbores colore inter uiridem croceumq; nitentes, fontesq; fortiter emanantes, & poma ac palmæ, pomaq; punica. Quod horū uerum esse nō creditis? Illic quidem erunt mulieres optimæ, & speciosissimæ, in umbraculis sedentes, cū oculorum albugine candidissima, pupillisq; nigerrimis, in uirore splendido iacentes, ab hominibus atque diabolis intactæ. An horum aliquid falsum esse dicitis? Deus est totius bonitatis multiplicator sublimis, largusq; atque munificus.

IN n. & c. Rerum euentu ueracissimo contingente, quando nullus mendacio locus dabitur, quorundam exaltatio, quorundam depressio fiet. Tunc que terra penitrebis, & montes in puluerem redacti atomis adsimilabuntur, fietq; cunctorū cohors triperita, scilicet dextra, sinistra, et anterior, quæ

Homines ex umbra, diaboli ex igne creati. Subiectio, qua interrogat, & respondet: nō in cōcinna. probat aut, iudiciū Dei futurū de omnibus, & quæ conditio maneat bonos aut malos.

Due paradisi.

Propter opera bona felicitas confertur. Cui contradicit opinioni tota scriptura sancta.

Dies iudicii. Triplex diuisio hominū in iudicio: in paradiso.

quæ paradiso ditissimæ propius existunt. Gens uero prior posteriorq; pars minima, illic sedebunt accubitati, hi quidem in illorum directis. Quibus *Pincernæ* administrabunt adolescentes pulcherrimi cum phialis, cæterisq; uasis plenis *coelestes.* optimo liquore, nec capitis dolorem nec ebrietatem parituro: electaq; poma, carnesq; uolatilium afferent. Aderunt etiam & uirgines, oculis immensis atque pulchris. Talem itaque suorum factorum remunerationem accipituri, nullum uerbum fetidum seu culpabile, sed tantum salutationis uerbum mutuum audient. Dextræ quoque partis homines inter ficus, arboresq; proceras manentes, umbram immensam cum optimis stramentis, amnemq; fluentem, pomaq; multimoda illis nūquam prohibenda, uirginesq; coæquas, maritos suos maxime diligentes, habebunt. Sunt & in hac *Sermon coelitus.* cohorte pars priorum, parsq; posteriorum. Homines uero sinistri focum pessimum, umbramq; fumi nigerrimi inibunt. Quoniam prius negligentis, & malis obstinaces, dixerunt: Cum nos in puluerem redacti erimus, nunquam nos ulterius, seu patres nostri, resuscitabimur. Sciendum autem, primos atque postremos omnes in die præfinita coadunandos, & deinceps homines errantes atque contradicentes in igne perpetuo mansuri, uelut esurientes de arbore eze cum comesturi, uentres suos sarcient. Deinde igneum quasi sitientes potum haurient. Mihi creatori uestro quare non creditis? Vtrum ego sperma foetumq; , an uosipsi, fecimus? Vos quidem mortem *Dammandi ad sinistram.* manu nostra uobis immissam uindicare non potestis. Nos formas uestras immutamus, & plura uobis ignorata facimus. Primam uero facturam uestram, si memores estis, agnoscitis. Nōne scitis, an nos, an uos hortum seminauimus? Si uestra quidem uoluntas exigeret, penitus exsiccarentur, ut deinceps nostra uis atque uirtus appareret: utrum nos an uos aquas coelitus missas, quas uos potatis, præbemus? Nobis quidem eas falsas dimittere possibile esset. Gratias igitur nostræ maiestati quare non soluitis? Quis uestri lignum ignis materiam fecit? Nos quidem hoc ad commodum memoriamq; bonorum fecimus. Tu Deum iugiter omnibus suis sacris inuoca. Per locum occasus stellarum, quod magnum scientibus est sacra- *Deus hortu uo- luptatis condidit. Gen. 2.* mentum, hic Alchoran optimus à rege mundi compositus est atque pos- *Per occasum iu- rat, Alcoran à Deo cōpositū.* situs, in loco tantum à mundis atque bonis tangibili. Cur igitur illius uerbo contradicitis? Hora quidem à uobis expectata, quasi animæ suis faucibus in- hærebunt. Quibus nos singulis, licet nesciant, propiores attistimus. Quilibet anteriorum & appropinquatorum, quietem & odorem optimum, atque paradysum perpetuam mansionem habebit. Super quemlibet quoq; dextræ partis salus Dei descendet. Residui uero, uidelicet cōtradicentes & erronei, ueraciter ardebunt igne grauissimo permanfuri. Hæc quidem de sæculo su- *40* tura uera sunt: unde tu Deum immensum inuoca suppliciter, & adora.

AZOARA LXVII.

Omnia Dei po- tentiā sentiūt, et ei uenerantur. **I**N n. & c. Vniuersa cœlorū & terra Deū incōprehensibilē & sapientē totius mundi regē, uitæ mortisq; datorē, & oīpotentē, primū & postremū, oīm occultorum & apparentiū, simul & omniū cognitorē inuocant, & adorant. Quippe cœlos & terram sex diebus ille creauit, deinde thronum ascendit. Ipseq;

Ipseque uobiscum ubique actus uestros singulos annotans, & uniuersis imperans, quid terram intret uel exeat, quidque coelos scandat, descendatue, sicut et omnium cordium secreta, cum ad ipsum omnia mandata redeant, dinoscit. *Deus ubique horum ministrans.*
 In ipsum itaque credite, suoque nuncio, & de bonis uobis commissis expendite. *Elemosyna.* Omnis enim credens & benefaciens, mercedem maximam consequetur. Cur itaque non expenditis? Cur Deo suoque nuncio uos ad Deum cultum inuocanti, non crediditis? Si fidem quidem habetis, & creditis, iam a uobis foedus sumpsi. Deus enim facturus uobis misericordiam & ueniam, prophetae suo misit praecepta splendida: quibus uos e tenebris ad lucem educat. *P.* Quare bona uestra non distribuitis in Dei nomine, coelorum mundiisque totius heredis? Qui pecunias suas in litibus agendis ante terrarum atque praedarum captionem consumpserunt, expendentibus postea non aequantur. Maiores etiam meriti sunt. Deus tamen omnium uestrorum actuum cognitor, omnibus beneficientibus in sui nomine, beneficium multiplicando reddet, die qua cuncti credentes tam uiri quam mulieres lucem suam antea & dextrorsum adspicient, optimum nuncium mercedis maximae percipient, uidelicet quod paradisum aquis amoenam possidebunt. Qui cunctis incredulis precantibus illos, ut sibi quid de luce sua sumere liceat, respondebunt: Redite, & uobis lucem lucremini. *Tur-*
 rim igitur inter eos cum patente porta fabricabunt. Erit autem intra portam, omnis quies atque gaudium: Ultra uero, dolor omnis atque miseria. *Fabulosa quaedam turris in paradiso.* Incredulis autem quarentibus, Nonne uobiscum mansimus? credentes respondebunt, Ita. Sed quoniam incredulitatem ante terminum diuinitus nominatum linquere nolulistis, hodie nec a uobis, nec ab aliquibus malis redemptio sumetur: Sed diuinum odium uobis omnibus incumbet. Vident enim nunc increduli, credentes cordibus deuotis & humilibus, Deum inuocare, ueritatisque positae consentire: remanent tamen quales ipsi quibus antea librum dedimus. Sed licet terminus longus positus sit, sintque corda sua multum obdurata, & eorum plurima pars incredula, sciant tamen Deum terram mortuam uiuificaturum. Si sensum quidem haberetis, uobis optime res explanassemus. Omnes credentes Dei praeceptis, suoque prophetae, eorumque testes & confirmatores, ueniam & lucem mercedemque multiplicatam a Deo sortientur. Increduli uero uobis contradicentes, igni deputantur. Scitote uitam huius mundi nil esse nisi ludum & ludicrum, *Vita praesens fabula est.* ornatumque uanum, & opprobrium atque contemptum. Quae cuncta, sicut & multae pecuniae, nec non prolis appetitus sunt, sicut imber incredulis placidus, oriri faciens rem inutilem, citoque marcescentem. In alio quidem saeculo malum perpetuum sequitur. Cum igitur huius mundi pecunia tota nihil sit, Dei que dilectio constans & uera, ad Dei pietatem atque misericordiam, paradisumque promerenda: cuius ad opus timentium Deum atque prophetam fabricatae *Rerum euandarum parabola. Pietatis et beneficentiae praecipuum studium sit.* capacitas est, quanta coelorum & terrae, quam Deus largifluus pro uelle suo suis tribuit, uestrum iter dirigite. *P.* Nullum animabus uestris nocumentum in terra perpetrabitis, nisi quod ante uestri creationem in libro praenotatum fuit a Deo cuncta complectente. Nec amissio rerum facta uobis dolorem inferat, nec euentus futurus gaudium praebat. Deus neminem fraudulentum, uel ostentatorem, aut auarum diligit, Cui, cum sit abundantissimus, nullius ab illo discessus molestiam infert. Nos quidem per nostros nuncios cum

Fatu quo aguntur homines.

Peccata Deum alienant. Esai. 59. 16.

*Iustitia commu-
tatiua.* cum rebus manifestis missos, librum atq; libram, ut gens iustum operetur,
posuimus: qui ferrum fortissimum, & humanis commodis summe necessa-
rium tribuimus. Deus quidem omnipotens atq; sapiens, omnium cognitor,
suum prophetam iudicabit. Noë iam & Abraham nuncios misimus, & eis-
dem filios prophetas dedimus, per quos librum misimus. Eorum tamen qui-
dam boni, plures autem fuerunt increduli. Post illos rursus alijs nuncijs mis-
sis, tandem Christo Mariæ filio misso, cuius sequaces ipsi penitus obediens,
corda constantia, & humilia, atq; fidelia gesserunt, nos Euangelium des-
dimus, non ob aliud, nisi ut per ipsum Dei dilectionem atq; gratiam asseque-
rentur. Sed non ut dignum erat, obseruauerunt. Sed licet plures eorum sint
increduli, eorum tamen credentibus meritum debitum & maximum tribui-
mus. Viri boni, credendo prophetæ, Deum time, uestra beneficia multipli-
cando, reditum uiaq; rectæ lucem & ueniam daturum: Quoniam ipse pius
est, ueniamq; dator. Sciât autem homines libri, se minime potentes super Dei
diuitias existere. Ipse namq; cum in sua manu sint omnia, cui uult, illas tribuit.

AZOARA LXVIII.

*Prophetis &
Deo repugnan-
tes omnes puni-
entur.* **I**N n. & c. Sermonem coram te conquerentis de merito suo, & de Deo uia-
fore cunctorum & auditore, tuumq; Deus audiens, inquit: Sux coniuges
minime sunt suæ matres. Solæ namq; parturientes eos: unde uerbum maria-
tus illius horridum & mendax protulit. Deus autem pius est, ueniamq; dator.
*Peccatorum re-
demptio per
opera bona.* Omnis quidem huiusmodi uerbum proferens, uel aliquem redimat, uel ca-
ptiuum suum liberum faciat, antequam tægat eam. Sic enim præcipit Deus,
omnes nostros actus dinoscens. **P.** Impotens autem huius rei, duos in-
tegre continueq; menses ante concubitus eius ieiunet. Vel huius item im-
potens rei, quadraginta pauperes pascit. Hos quidem fines Deus statuit, ut
in se, suoq; prophetæ credentes agnoscat: Quorum omnis neglector & in-
credulus, graue malum patietur. Omnes quidem Deo suoq; prophetæ repu-
gnantes, Deus ipse, sicut & antecessores suos, destruet. Cuius uirtutibus iam
manifeste positus omnis contradicens, malum & dedecus die publicæ resur-
rectionis, qua Deus omnium suorum factorum dinumerator, quorum ob-
liti sunt illi, uelut testis euidenter pandet, quippe omnium celestium & ter-
restrium cognitor, sortientur. Nusquam est trium conuentus, quin ipse quar-
tus adsit: Nunquam quinq; quin ipse sextus: Tandem omnibus, siue pluri-
bus, seu paucioribus, ille semper præsens adest. Vnde ipse cunctorum cogni-
tor, cunctis omnes suos actus die futura reuelabit. Nonne uident illos, qui
bus super præcepta nostra conuentum interdiximus, a nobis prohibita per-
petrare, uerbumq; peccati proferre, prophetæq; nullatenus credere? Vnde
uenientes ad ipsum dicunt: Deum illa præcepta nequaquam misisse, arbi-
trantes Deum nequaquam uindictam sumpturum de dictis suis, quæ sibi
damnationis uiaq; malæ causa sunt. Vos uero uiri boni, nolite loquendo
malum seu culpam incurrere, nec prophetæ contradicere, sed Deum, ad quæ
fiet uester reditus, timendo, uerbum iustum & honestum proferre. Illorum
autem diabolorum omne uerbum ad id nititur, ut dedecus atq; malum bo-
nis inferatur hominibus: Quod illis est impossibile, nisi Deo uolente, cui se
cuncti boni cõmendant. Vos uiri boni, locum postulantes præbete. Deus
enim uobis locum tribuet. Quærentes sublimationem a uobis, locum excelsi-
sum accipiant. Sic enim Deus omnes uestros actus agnoscens, uestri bonis
atq;

*Diabolus præ-
cipue bonis no-
cere cupit: nihil
tamen potest
efficere, quam
quod Deus
permittit.*

atq; sublimibus gradum sublimem permittet. Cum prophetam cōueneritis, beneficia perpetranda promittite. Quę si minime facere poteritis, Deus pius ueniam dabit. An de beneficijs præcedentibus molestamini? Si beneficijs possibilibus ueniam nequaquam adsequi poteritis, oratores & decimatores estote, sequendo Deum omnium operum cognitorem atq; prophetā. Nōne uident Deum illis iratum esse, qui se cunctis hominibus commendando, scienterq; mendacium proferendo, nec uobis nec illis consentiunt? Qui licet ob sui saluationem iura iuranda faciant, à Dei uia discediunt. Vnde malū & dedecus suscepturi sunt, ignemq; perpetuū passuri, neq; sira pecunia, neq; prole, nec etiam ipso Deo subueniente. A Deo quidem iuscitari, sicut nunc uobis iurairanda facient, extimaturi hoc illis prodesse: Sed minime. Mendaces enim comparebunt. Ipsiq; socij dæmonis, qui præsidens illis eos obliuisci Deum fecerat, perdentur. Praue loquentes, atq; resistentes Deo, suoq; propheta, quos scriptum diuinum semper superaturos asserit, cum Deus sit omnipotens, uelut omnium miserrimi pedibus substernentur & conculcantur. P. Nemo quidem credens in Deum, dieiq; futura, reperiri potest, qui Deo suisq; prophetis resistētes, licet parētes seu fratres filijue seu familiares sint, diligit. Talibus enim Deus ipse suffragans, eorum cordibus fidem atq; cōstantiam inscripsit, daturus illis ueniam placidam, & paradysum, mansionem perpetuam. Illi sunt namq; gens Dei, semper antecedens.

Beneficentia.

Orationes.
Decimæ.Iurandū uio
lantes luet pœ
nā infernalem.Deus fidē cor
dibus saluando
rum inscribit.
Populus Dei.

AZOARA LXIX.

IN n. & c. Vniuersa cœlorum & terræ Deum adorant, incomprehensibilem & sapientem, qui die iudicij incredulos hominū libri, ē domibus suis contra suam opinionem eduxit. Extimabant etenim se protegēdos à Deo, per castra sua munitissima. Deus autem improuissus aduenit, qui tantum eorum cordibus pauorem intulit, quod domus suas bonis hominibus deserebant. Hoc itaq; uidentes, memores estote. Illi uero hoc à Deo dedecus atque malum, nisi propter fugam illis perscriptam acciperent, sæculoq; futuro perpetuum ignem, quoniam suum prophetam impugnabant. Quascunq; suas arbores secueritis, uel suis radicibus firmiter inhaerere permiseritis, diuino mandato perficitur, ut sic incredulis dedecus & damnum inferatur. Deus quidem super quos uult, suum prophetam exaltans, cum ille sit omnipotēs, illi partē prædæ uestræ de terrestrij & eximij statuut, præcepitq; quod opes uillarum Dei sint atq; propheta, & propinquorū atq; orphanorum, & pauperum ac peregrinorum. Quicquid igitur propheta uobis iniunxerit, facite: ab illo prohibita dimittite, timendo Deum, in fine grauem. Pauperes in Dei nomine peregrinantes, ē domibus suis atq; pecunijs exeuntes à Deo, suoq; propheta subuenientes, ueraces existunt. Quorum primi credentes, diligentes ad se uenientes alios sibi præferunt, bonaq; sua diuinitus sibi commissæ cæteris tribuendo sibi subtrahunt, licet eos fames atq; necessitas premant. Horum autem successores Deum taliter exorant: O Deus, nobis nostrisq; prædecessoribus ueniam tribue, omnem maliciam contra bonos homines à cordibus nostris remoue; quoniam tu es optimus largitor ueniæ. P. Nōne uides, qualiter mali suos socios librorum incredulos alloquuntur? dicētes: Nemini super uos fidem adhibebimus, quin uobiscum eiectis à domibus uestris exeamus, & de uestris expugnatoribus uindictam accipiamus. Deo uero teste mentiuntur, Quia si fuerint eiecti, minime cum illis exhibunt,

Victoria cuius
dam meminit.Opes ciuitatū
Dei sunt, &
propheta, &c.

p nec.

nec illos unquam uindictabunt. Licet enim nonnunquam uindicare parauerint, ante uictoriam adeptam fugam proparabunt. Vos enim nunquam aggredi uel expugnare præsumunt, nisi ex castellis munitis, uel post muros. Illis tam men inest sua semotim uerbotenens audacia, dicentibus se simul omnes uni parti fauere, cum eorum uelut insciorum corda penitus disgregata sint. Vnde graue malum subibunt, uelut & sui iam prædecessores suam incredulitatem. Velut diabolus, qui cuidam homini Deo displicita facere persuasit, & eum postea liquit, dicens, Se Deum mundi timere: unde merces uirtusque contigit secundum commune meritum talium, ignis perpetuus. Viri boni, timete Deum, & uideat omnis, quid propter crastinum diem peramittit. Nullatenus obliuiscamini Deum, omnes actus uestros dinoscantem.

Alchorani uis, quæ mōtes liquefaciat. Arrogat autē suis nugis, quæ de potētia diuini uerbi uerissime dicuntur, quod sit malleus cōiundēs pe-

trās, & ignis. Ierem. 23. &c.

* Dei nomina.

Nō recipiendi alicui a doctrina Machumeti ca, ne arcana se-creta cognoscāt.

Abrahā exem- plū est, ne quis falsos deos etiā a populo suo cultos uenere-

* Hostes nō diligendi. Refert il- lud ex lege: dili- ges proximum tuū & odio ha- bebis inimicum tuum, quod Matth. 5. Chri- stus interpre-

Ipse namque tunc uere damnandos uos traderet obliuioni. Homines quidem igni deputati, minime coæquantur hominibus paradisi. Illi namque his meliores existunt. Si super montem quemlibet hūc Alchoran poneremus, pro diuino timore funditus dissolueretur. Hunc sermonem proferimus, ut sic homines memores efficiantur. P. Ille uerus Deus est, præter quē non est Deus alius, æque res occultas ut manifestas agnoscēs, pius, * cōdonator, rex, iudex benedictus atque saluator, omnipotens, altissimus, maximus, participibus illi mendaciter adscriptis carens, omnium creator, res faciens, & corpora formans. Cuius nomina formosissima sunt, cui cuncta cœlorum & terræ subijciuntur, cum ille sit sapiens & incompræhensibilis.

A Z O A R A L X X.

IN n. & c. Meos & uestros inimicos, o uiri boni, uobis nullatenus amicos faciatis, ut uestra sic secreta dinoscant, cū uestre legi ueracissime resistent, & prophetā ejicere quærant. Si firmiter autē in Deum credentes, & in ipsius nomine pugnatōres atque prædatores cōstantes fueritis, ne dicatis secreto, uos amicos eorū existere. Omnis em̄ hoc faciens, longe deuiat, Deusque dinoscit, quid clām, quid uē palām agitur. Si uobis item illi dominati fuerint, uobis hostes existent, uobis cum amaritudine manus atque linguas illaturi, cum eorum uelle sit, uos incredulos permanere. Die quidem futura nemini proderit sua gens seu proles, cum Deus omnium actuum cognitor, lites omnes dirimet, cuique suum daturus præmium. Suntque uobis bonum exemplum Abraham atque sui, qui se suarū gentium aliud quā Deum adorantiū societate lingue re uelut abhorrentes, suumque cultum negligentes, usquequo ad Deum solū cōuerterentur, affirmabant. Abrahā autem suo patri pollicitus est, quod pro ipso a Deo ueniā precando peteret, cōfessus se nec sibi nec illi cōdonare posse. Cuius talis erat oratio: O Deus, nos ad te conuertimur, tuæque tutelæ sumus mittimur, ad te redituri: tuque cor nostrū maleuolum et infestum nullatenus effice, sed ueniam tribue. Quoniam tu es piissimus, & incompræhensibilis, ac sapiens. Istos itaque bonos uobis exemplo positos, in Deum dieique futuræ credentes, sequamini. Omnis autem ad hoc se diuertens, Deum gloriosum negligentē inueniet. Vos fortassis hostesque uestros Deus ipse potēs, & pius, atque condonator, amoris uinculo coniunget: qui minime prohibet, quin honorem atque iustitiam eis impendatis, qui nec uos expugnauerint, nec proseripserint. Deus enim recte facientes diligit, & uobis iniungit, ut non participemini aliquibus in negotiis. * Cū expugnatoribus uero pro lege uestra, & domos uestras uobis auferentibus, nec eos ullatenus diligatis, Sin autem, malis

malis associamini. O uiri boni, mulieres bonas ad uos fide sumpta uenientes optime probate, easque fidei firmæ repertas, ad incredulos minime uertatis, sed illis suos sumptus peractos persoluatis. Illorum enim cōiunctio nō est licita. Eas quidē deinde ducere cū danda dederitis, nec incredulorum mores excuti fueritis, minime dubitetis, Deo sapiente atque discreto illud inter uos iudicante. P. Maritis quoque cūctarum mulierū, ad illos incredulos fugientium, sui sumptus reddantur. Deum timete, in illū credentes. Cum mulieres credentes tibi uenerint o propheta, fideque firmauerint, se nec Deo participem posituras, nec furtū, seu fornicationem, uel filicidium, uel ab aliquo tuo præcepto digressum perpetraturas, & a mendacijs se discessuras, tu quoque fide firma Deum pium ueniamque datorem pro illis exorabis. Viri boni, nec credatis, nec uestra cōmittatis negotia genti diuinam iram promerita, quæ iam a die futura desperat, sicut increduli ab hominibus commissis foueas.

AZOARA LXXI.

INn. &c. Cum omnia cœlorū atque terræ Deum incomprehensibilem atque sapientem adorent, uos homines credentes & boni, cur pollicendo quod nō agitis, Deum offenditis? Ipse quidem diligit pro sui nomine pugnantes, aciebus bene dispositis, more firmiter ædificij structi præeuntes. Cum post Moysen quærentem suā gentem, cum prauis operibus insisteret, post ipsum nunciū illi missum illa Dei uias discrepat, Deus a suis cordibus bonum dimouit, cum ille malos illos abhorreat, & in uiam rectam nūquam dirigat. Christum item Mariæ filium dicentem: O filij Israël, ego uobis a Deo missus nuncius, quod de testamento meis inest manibus, affirmo, uobisque nuncium afferro, de nuncio post me uenturo, cui nomen Machumetus, magum esse illi mendaciter asserbant. Quis autem peior est imponente mendacium Deo, uocanti cunctos ad legem rectam, illosque malos abhorrenti? Illis quidem ore suo Dei uerba delere nitentibus, Deus sua, licet illos pigeat, præcepta complebit, quo nuncium suum cum lege bona, uiaque recta, ut super omnem legem præmineat, licet inde dolentibus qui Deo participes ponunt, misit. O uiri boni, mercaturam uos a maximo malo defensuram patefaciam, uidelicet in Deum atque prophetæ credite, & prædatum ac expugnatum in Dei nomine cum uestris animabus atque pecunijs tendite. Hoc enim, si sapitis, est uobis optimum, cum Deus ob hoc uestra peccata dimittet, & in paradiso habitationes amœnas, domosque perpulchras uobis tribuet. Dabit item & aliud a uobis maxime dilectum, uidelicet uindictam, & terrarum leuem & facilem acquisitionem, bonisque magni gaudij nuncium. † Omnes boni Deo seruiant, ut Christus Iesus Mariæ filius persuasit, interrogans uiros albis indutos uestibus: Quis mihi subueniet, ex parte Dei me sequendo? Responderunt illi, Nos. Quidam autem filiorum Israël crediderunt, quos, cæteris incredulis manentibus, præferendo, longe super illos extulimus.

AZOARA LXXII.

INn. &c. Cœlestia cuncta, atque terrestria cuncta, inuocant Deum regem benedictum, incomprehensibilem & sapientem, * qui scribendi legendi simul inscijs nuncium ex semetipsis excitauit, qui eis prius erroneis uiam rectam, & librum ac discretionem, diuinamque præcepta patefaciens, benedicit illos, & alios etiam deinceps ad eandem legem alliciet. Per Deum sapientē

Mulieres ex aliena religione aduenientes, probanda, etsi faueant incredulis, nō retinenda.

Quæ abesse debent a fidelium mulieribus.

Promissa præstanda.

Recte præliantes Deus amat.

Christus prædixit Machumetū uenturū. In genere sanè dixerat, uenuros multos pseudo-

prophetas, a quibus sit cauendum.

Dei consiliū, ut lex Machumetis omnibus legibus præmineat.

Id euenisse iam prob dolor cernimus, ut

maxima pars orbis eā sequatur.

Christus autē prædixit: Quū ueniet filius hominis, nū reperiturus est fides? &c.

† Christū hortantē homines, ut Deo seruiant.

secuti sunt albis uestibus induti.

ex Apocalyp.

* Machumet ex ignaris literarij excitatus.

Iudæi cōferuntur asino gestant libros. sapientem & incompræhensibilem, qui cum sit ditissimus, hanc suam abundantiam atque diuitias cuilibet pro uelle suo committit. Illi quidem, quibus testamentum portatum misimus, ipsiq; minime tulerunt, assimilantur asino librorum latori. Eorum enim incredulorum, diuinisq; præceptis contradicentium, exemplum pessimum habetur coram Deo, illos nunquam in uitam rectam directuro. O Iudæi, si uerum sit quod dicitis, uos scilicet penitus Deo deuotos & adhaerentes esse, nil tractantes de hominibus, cur mortem summopere nō optatis? Illi uero maximè propter prauos actus suos præmissos eam respuunt. Deus tamen huiusmodi malos agnoscit. Illa mors, quā fugitis, uos assequetur, & ad cognitorem secretorum & apparentium omnium, dicturum uobis omnes actus uestros, ibitis. Quando die ueneris oratum uocatur, omnis bonus forum atque negotium dimittat, & Deum inuocatum eat. Hoc enim est optimum, si sapitis. Oratione quidem terminata, disgregemini, uestra captatum commoda, Deumq; in singulis rebus inuocatum atque precatum, ut sic uestra negotia procedant. P. Dimittentibus autem horam illam, ob mercaturæ seu ioculationis aspectum, dic melius atque iocundius illis mercaturis & ioculationibus apud Deum esse, qui uictum optimum gaudiumq; plenum præstat.

AZOARA LXXIII.

Opprimendi sunt, qui negotiis inuadunt sectatores Machumetis. Ante mortem facultates dissipanda. *Fatum.* **I**N n. & c. Ad te uenientes increduli dicē, se testimoniū perhibere, quoniā tu es Dei nuncius. Deus autē agnoscens quis sit suus nūcius, illos esse mendaces perhibet: qui sacramento facto propter sui saluationē, uisā Dei derelinquunt male gerendo, cū ex credentibus fiant increduli. Nos autē eorū corda, licet ipsi nesciant, sigillauimus. Eorum tamē corpora uisa, quasi stipites per pulchri parietibus infixi, suiq; sermones auditi summe placent tibi. Ab illis tamen, uelut ab hostibus atq; mendacibus, quos & ipse Deus destruet, tibi cauendū est. Ad prophetā enim aduocati, ut ex Dei parte ueniā cōsequant, inuoluendo sua capita diuertunt, & insurgūt. Vnum igitur & idē prouenit, siue cōdones siue nō. Deus enim nunq; illis ueniam faciet. Persuadentes ne prophetæ factoribus sumptus indulgeantur, ut sic suis sumptibus penitus sint inopes atq; mendici, a sublimibus atq; diuitibus pressi diruantur & eiciant. Dei autem, omnes cœlorum atq; terræ diuitias possidentis, nec non & prophetæ atq; bonorum, est omnis sublimitas atq; uictoria, licet hoc ignoret increduli. Viri boni, nō uos detineat quippiā uestrum negotiū in pecunijs seu filijs, ab inuocatione diuina. Hæc enim agens perdetur. Ante mortis aduentum de bonis datis uobis, benefacite, ne tunc necessitate cogente dicatis: O Deus, uitam meam ad terminum propinquum protrahe. P. Eleemosynas enim faciam, & bonus efficiar. Deus autem omnium actus dinoscens, neminem ultra terminum suum aduenientem protrahit.

AZOARA LXXIII.

IN n. & c. Deum omnium iudicem, et omnipotentē, ac glorificandum, omnia cœlorū atq; terræ uelut suum dñm adorant. Ille uestri cōditor, & omnium uestrorū operum atq; secretorū uniuersalis cognitor, quippe nulla latent cū, uos pulchris formis cōdecorauit, & cœlos ac terrā ueraciter, ac uniuersa similiter, & quidem uestri perhibent, creauit. Nōne percepistis uestros antecessores incredulos, ob suorū operum prauitatē graue malū esse passos, grauissimūq; passuros? Nostros em̄ nuncios cū diuinis præceptis missos, increpan-

do dicebant: Vos homines tantum, sicut & nos, vias Dei rectas docere præsumitis. Illos autem sic incredulos manendo, Deus minimè curabat. Dicentibus quidem incredulis, se nunquā resuscitādos, respondeas: Imò per Deum, imò Deus eos suscitabit, omnes suos actus, quod sibi leuissimū est, patefacturus. In Deum itaq; uestrorum operū cognitorem, atq; prophetam, & hunc Alchoran uobis diuinitus missum credite. P. Dies uestre cōgregationis coram Deo cunctorum resuscitatore, uobis fiet amarissima. Credentes autē & benefacientes tūc ueniā adepti, paradysum perenniter inhabitandā, quod est maximū, possidebunt. P. Increduli uero, uestrisq; præceptis contradicentes, 10 igni manfioniq; prauæ perpetuo tradentur. Omnis mali lucrator secundum mandatum Dei solum proficiscitur, nusquam excedens: Sicut & ipse Deus omnia diuoscens, in credentium animum sectam uiamq; ueracem immittit. Deum atque prophetam imitari studete. Quod licet recusetis, prophetā nō attinet, nisi tantū mandata nunciare, & euidenter explanare. Deus quidem unus est, præter quē nō est Deus alius. Cuius tutelæ singuli boni se commendant. Vos uiri boni, cum quædā uestrarum mulierū infantumq; uobis inimicentur, caute uos ab illis: Pro quibus licet precati fueritis, ueniāq; seceritis, Deus solus ueniæ largitor existit. Vestra quidem proles atque pecunia, malorum nonnunquam est occasio. Apud Deum est autem omne com- 20 modum, omnisq; diuitiarū copia. Illum itaq; pro posse uestro timentes exaudite, & sequentes benefacite: Quod uestris utilimū est animabus. Ab auaricia namq; liberi, semper antecedunt. P. Omne uestrum in Dei nomine beneficiū ipse multiplicauit, peccataq; dimittet, glorificandus & sapiens, æque noscens occultum & apparens, incomprahensibilis & immensus.

A Z O A R A L X X V.

IN n. & c. Cum tu Propheta mulieribus repudiū feceris, ante terminum completum & scitum Deum timens, nec à domibus suis illas elicias, nec ipsæ nisi propter res manifeste malas exeant. Terminò quidem accidente, te 30 stibus bonis atq; fidelibus adhibitis, nullatenus coram Deo cuncta uidente mentiri uolentibus, uel eas cum re determinata retine, uel dimitte. Huius enim termini à Deo statuti omnis neglector, suæ nocebit animæ. Foris tamen aliud mandatum deinceps faciet Deus, qui nos nunc castigans atque persuadens in ipsum credere, dieiq; futuræ fidem adhibere, omnes se timentes ab inuolucris & impedimentis expediet, uictumq; tribuet ex parte non cogitata, sibiq; commendatis semper proficiens, omneq; suum mandatum compleri faciens, rebus modum atque mensuram ingerit. Menstrua propter ætatem desperantes trium mensium metam, & prægnantes terminum partus expectent. Timentibus quidem Deum, eius mandatum expeditum est & facile, qui tribuens hoc peccata dimittet, mercedemq; maximam tri- 40 buet. Dimittendas itaque, uobiscum habitare absque malorum & anxietatum illatione facite, & pugnantibus usque partus horam sumptus indulge- te, deincepsq; si prolem aluerint, pactum determinatum & cognitum fir- mate. Iplis autem nutrire nolentibus, alia nutrix adhibeatur, & his uel illis pro mensura uestra posseq; benefacite. Deus enim omnem difficultatem in facultatem redigens, nemini præcepit expendere, nisi secundum modum sui posse. P. Omnibus uillis Dei prophetæq; præceptis contradicentibus, graue malum intulimus, suumq; malum illas gustare fecimus, cum lucrum.

Resurrectio.

Legati munus tantum docere.

Cauendū ab in-
fidijs uxorū
& liberorum.
Opes & liberi
aliquādo malo-
rum occasio.Quomodo Ma-
chumet possit
diuortiu face-
re. Verum ea
prescriptio ge-
neralis sit.Timentib. Deū
lex eius facilis.Machumeticæ
doctrinæ con-
tradicentes oēs
graue suppli-
cium merent.

Quorum finis interitus fuit atque perditio. Omnes itaque sapientes timeant Deum, dantem omnibus credentibus sapientiam, suamque notitiam. P. Mittit enim uobis nuncium docentem & explanantem diuina praecepta, ut credentes & benefacientes e tenebris ad lucem educat. Omnis credens & benefaciens, a Deo paradysum a quo amoenam, perpetuam mansionem, gaudiumque plenum accipiet. Iste quidem septenario coelos terramque numero disposuit, quibus mandata sunt interstita, ut sic ipse cunctipotens, omniaque sua sapientia complectens, a cunctis esse perpendatur.

A Z O A R A L X X V.

*Fingit Deum
permisisse di-
spensatione in
re uxoria. qua
dicunt excogita-
tam, cum uxores
duae illi depra-
hendissent con-
cubentem cum u-
xore Iacobitici
regis.
Inferorum cu-
stodes angeli.*

INn. &c. Cur tu propheta statuis, illicitum a Deo positum, liciter ob tuas ¹⁰rum mulierum amorem? Deus quidem pius ueniamque largitor, omnium do- minus sapiens & incomprehensibilis, tibi iuranda delere praecepit. Pro- phetae quandam suarum mulierum alloquenti, reuelando quoddam, illa respondit: Quis tibi uerbum illud aperuit? At ille, Deus omnium scientissimus, ad quem si conuerteris, omnibus malis cor tuum alienabit. Et si malis obstinaciter inhaeris, Deus dominus uester, & Gabriel, angelique ceteri, hominesque boni testes aderunt. Aliquibus autem repudiatis forsitan Deus meliores, firmam fidei, iugiter orantes, & multum eleemosynarias, tum coniugatas tum uirgines, earum loco restituet. Viri boni, uos uestramque gentem a foco nil nisi sultur & homines comburente, cuius custodes sunt angeli feroces & immensi, ²⁰nunquam a Dei praeceptis digredientes, summopere retrahite, uosque increduli, die iudicii nullam praetendatis excusationem, cum Deus tantum uos secundum opera uestra iudicabit. Vos uero uiri peccata uestra derelinquendo, ad Deum corde puro conuertamini. Ille namque forsitan uobis peccata dimissurus, paradysum a quo amoenam tribuet die, qua nec prophetae nec sibi credentibus dedecus infertur, sed lucem ante se suae dextrae gustabunt, ipsique iugiter una uoce dicent: Tu Deus, quoniam omnipotens es, meam lucem adaugendo nobis comple. Tu propheta incredulos expugnatum & praedatum proficiscere, & ut te timeant, aggredere. Ipsi namque gehennam, uiamque malam semper insequentur.

*Incole paradisi
orant suam felici-
tatem augeri.
Incredulos ar-
mis subigendos
dicit aperte, et
prouerbiu hic
nullum dicit.
Exempla duo bo-
narum mulierum,
totidemque ma-
larum.
Mariam laudi-
bus uehit.*

P. Mulieribus incredulis exemplum sint mulieres Noe atque Loth, quibus ³⁰nil profuit suorum maritorum bonitas, quin Deo praecipiente cum ceteris in- trantibus focum aeternum ingressae sint. Credentes autem sibi sumant exemplum Pharaonis coniugem, & Mariam filiam Ioachim, quarum altera Deum iugiter pre- cata est, ut ipsam a Pharaone, prauisque suis operibus, gentemque mala liberans, sibi domum in paradiso strueret. Altera uero, Maria uidelicet, se dirigendo nil maliciae seu prauitatis operata est. Vnde animam insufflauimus illi, nos- tra uerba librumque confirmanti, & in bonitate perseveranti.

A Z O A R A L X X V I I.

*Opera domini per-
fektissima in coe-
lo & in terra.*

*Siderum lucem
diaboli refu-
giunt.*

INn. &c. Deus rerum multiplicator & omnipotens, cuius manus continet ⁴⁰omnia, mortem & uitam, ut quis apud eum melior efficeretur, intulit, ipseque co- donator & incomprehensibilis VII coelos disposuit. In cuius facturis nil superfluum uel incopositum cuiusque oculus percipiet, licet bis uel saepius intue- ens. Ipse coelum sideribus ornauit lucernis, quae diabolos expellant illinc, timorem iniiciendo. Deum non sequentes, gehennam & infortunium patientur, in inferno pleno, & ob iram nimiam obstrepente, audituri nimiam increpationem ab inferni iudicibus, quarentibus: Nonne uobis nuntii missi fuerant? Respondebunt, Ita; Sed nos illis contradicendo, perhibuimus eos erroneos ex- titisse,

misse, nec Deum quicquid per illos mandasse. Nunc etiā ignis minime nos lae-
 deret, si praeceptis auditis fidem uelut sapientes adhibuissimus. En qualiter
 culpas suas, malumque patefaciendo proferent. Timentes Deum, aequae secre-
 ta cordium & indicia uocum agnoscentem, uenia mercedeque maxima do-
 nabuntur. Non sciunt omnium conditorem omnia scire. Ille quidem ter-
 ram humanis quaestibus & itineribus applanauit, & ex illa foetum humano
 uictui produxit, & ad ipsum omnium fiet reditus. Habetis ne fiduciam de
 coelorum conditore, quod uos simul cum terra minime pessundet? Ipsa qui-
 dem uobiscum sommergenda confundetur. An tuti securique manetis, quod *Terra cum ha-*
 uobis uentos non immittet? Scietis autem postmodum, quod uobis castiga- *bitatorib. sum-*
 uerim. Videte, quis fuit finis antecessorum nostris contradicentium. Quare *mergenda.*
 non perspicitis aues, quas nil nisi Deus solus omnia uidens sustinet? Quis
 in Dei loco uobis feret suffragium? Increduli uero nunquam errare desi-
 stunt. Quis Deo prohibente, uictum atque diuitias uobis ministrabit? Resis-
 stentes autem, & perfidi, suam caecitatem nunquam derelinquent. Virum
 est melior, capite summisso facieque declinata pergens, an recte uiam profici- *Humilitas etiā*
 scens? Deus quidem nos in terra creans, ad quem singuli redibitis, uobis *gestu corporis*
 auditum, & uisum, corque tribuit, licet uestri pauci sibi grates referant. Quae *significata.*
 rentibus illius aduentum termini à te, ut te ueridicum probes responde: Ne- *Incertus aduen-*
 20 mini nisi soli Deo illum esse notum, teque nil nisi nuncium tantum & expla- *tus domini ad*
 natorem existere. Hominibus autem illum uisuris terminum, facies nigre- *iudicium.*
 scent, cum illis dicetur: Hic est ille dies, quem uobis saepe praedicaui-
 mus. Siue Deum, me meosque factores confuturum, siue uenia misericordia que
 donaturum uideritis, quis est graui uindicta Dei malos illos & incredulos
 eijciat? Nos quidem in illum Deum credimus, & eius nos tutelae nos sup- *Abundat,*
 posuimus. Finis autem omnium discernet, quis uiam erroris secutus fuerit, *nos.*
 Si nostram aquam tellus funditus absorbuerit, quis aquam dulcem atque bo-
 nam potum afferet?

30

AZOARA LXXVIII.

IN n. &c. Per calamum & lineas atque scriptum, tu non es nisi Dei nuncius *iurat per cala-*
 10 habitus optimi, mercedem maximam inde sumpturus, non magus, *mū ex scriptio-*
 non daemonicus. Quod fiet euident, quando Deus bonos malos que *nem, se Dei nū-*
 discernens, quis rectam, quisue prauam uiam secutus fuerit, explanabit. *ciū, non magū.*
 Contradicentes, qui te sibi similem esse desiderant, nullatenus sequaris, nec
 iterum crebre iurantes, quoniam ipsi contemptibiles sunt. P. Idem quo-
 que sunt rerum uilificatores, & seditionum seminatores, detractores etiam, *Criminatur*
 bonique diminutores, & culpabiles, ac increduli, prolis tamen atque pecuniae *sue doctrine*
 40 diuites: qui nostra praecepta audientes, illa priorum esse mendacia perhibent, *contemptores.*
 Vnde nos sibi suas facies denigraturi, malum ab illis sapius contradictum infe-
 remus. Talium enim dormientium facies diuina uindicta superueniens, quasi
 noctem coburendo denigrauit. Qui mane nisi tales à ceteris rogati, ut sicut
 prius, si possent, sua negotia peragerent, tandem percipiendo se prauam & falsam
 uiam esse secutos asseriebant. Eorum uero medij dixerunt: Nonne uobis di-
 uinam inuocationem iniunximus? Illi uero se male fecisse, Deum testem ad-
 hibuerunt. P. Sic his illi sui causam erroris improperebant. Forsan tamē Deus
 p 4 hoc

hoc malum in melius mutabit: Quoniam ad illum orandum plene conuertimur. Cum que malum huius mundi magnum sit, constat apud sapientes, aliud maximum esse. Timentibus enim, à Deo paradiscus tribuitur. Vos minime, malos bonis coequare poteritis. Aut quid dicitis? An librum hoc affirmantem habetis? Quis eorum, dictum hoc asserit? Perscrutetur. Vel si participes habent ad sui dicti probationem, cum illis accedant. Die, qua uocabuntur Deum adoratum, hoc agere nequibunt: Quoniam hoc sani uocati recusabunt. Siue paulisper dona illis spacium, qui quæsi reatus emendationem seu beneficium, hoc impossibile sibi dicunt esse. Ego enim sapientissimus & prudentissimus, illos quò nesciunt, attraham. An sunt ipsi ¹⁹ secretorum scientes? Scribant igitur ipsa. P. Tu uero diuinum expecta iudicium, non imitans inclusum pisci, qui reus diuinitus aduocatus, nisi pietas te diuina subueniente, ibi permaneret; per me tamen extractus, bonus effectus est. Increduli librum istum audientes, uisum aduertere nequeunt, sed nuncium dæmoniacum, cum non sit nisi doctor gentium, appellant.

AZOARA LXXIX.

Hat & Themuth ueritati resistentes perierunt. Verum quidem, uerumque ueraciter est illud, cui Hat atque Themuth contradixerunt. Vnde gentem Themuth ob suam presumptionem atque superbiam confudimus, populum Hath uento grauissimo dispersimus. P. Ventus enim illis septem diebus & noctibus octo incum ²⁰ bens, prorsus ut palmas uacuas et fragiles prostrauit eos. Quare si quisquam superstes existat, perpende. Pharaonem item, suosque prædecessores ob errores suos Dei nuncio contradicentes, diuina uindicta grauiter percussit, diluuioque ueniente, nostros per arcam liberauimus. P. Hoc quidem gentibus commemorandum posuimus, ut aure percipiant, cordeque firme recondant. Primo buccinæ sonitu tellus & montes prosternentur, & in puluerem rediguntur, hora ueniente, cælumque fundetur & debilitabitur, & angeli octo Dei thronum sustentabunt. Illa die nullum cuiusquam hominis factum celabitur. Omnisque chartam suam dextra sumpturus, inquiet: O mater, meam chartam legam, qui me uenturum ad hunc computum semper existis ³⁰ mau. Vnde nunc uita dulci perenni perfruar. P. Homines huiusmodi paradiscum sublimem, ubi propinqua pomorum est copia, possidentibus dicitur: Pro uelle uestro, modoque penitus propter actus uestros præcedentes, comedite simul atque bibite. Illi uero quorum sinistris charta committeretur, inquiet: Utinam huius chartæ dono computique noticia careremus, unaque tantum uita fuisset, cum pecunia iam deleta nil nobis proficit. Faucibus enim atque gutture sumpti in ignem proijcientur. P. In cathenis quoque LXX. cubitorum detenti firme uincientur: Quoniam nec in Deum crediderunt, nec pauperibus cibum præbuerunt. Hodie namque nec amicum, nec uictum, nisi tantum peccatorum, uidelicet igneum, cruentum, atque uenenosum inuenient. ⁴⁰ Per res uisibiles & inuisibiles nuncij uerbum bonum est à Deo compositum, non à mimo, uel cantore, uel mathematico. Si quicque enim præter mandat à me profertur, illi dextra sumpta uenam cardiacam abscinderem, nullo mihi prohibere potente. Hoc autem uerum, uerumque ueraciter est, ueram sectam timentibus patefaciens, incredulis maliciam adaugens, nec nobis est ignorantum, qui credunt illi, quiue contradicunt. Tu uero Deum cum ipsius imensis nominibus deprecare, te suæ tutelæ commendans,

INn.&c. Licet homines de malo sapius quæstionem facient, quod ineu-
tabiliter nemine prohibere potente, infert Deus incredulis: Illam diem co-
minus uidens, à cæteris à longe perspectam, qua ad ipsum ascendent angeli
& homines, cuius tantum est spacium, quantum est L. milia annorum, tu pa-
tienter indura. Illa quidem die cælum ut fumus euanesceat, tellus ut lana car-
petur, nec amicus amici recordabitur. P. Illa quidem die quilibet incredu-
lus, pro se redimendo filios suos atq; mulieres, omnesq; suos, totamq; terræ
substantiam tribueret. Tunc enim incredulos, quoniam Deum non adora-
bant, pecuniamq; multā coaceruando nil boni perpetrabant (quippe Deus
hominem sic composuit, ut malo uiso pauescat, bonum adeptum retineat)
graue malum passuros, ignis comprimet: Orantibus iugiter exceptis, & dan-
tibus rem scitam quærentibus, atq; pauperibus, dieiq; futuræ euentū ueraci-
ter asserentibus, uindictamq; diuinam ineuitabilem timentibus, & castis in-
omnes, præter in mulieres proprias, suæq; manui subditas, unde nullus rea-
tus sequitur. A' prædictis alia petens, uelut malus damnandus est. Depositi
custos fidelis, testisq; constans, & uir immutabilis, ac iugiter orans paradi-
sum, & honorem sufficientem habebit. Cum te dextrorsum & sinistrorsum
ambiant increduli, cur suum errorem non relinquent? Quomodo sperant
Deum daturum sibi paradisum? Per orientis & occidentis dominum, nos
eorum loco meliores ponere poterimus. Ipsi uero in me nullam uindictam
exercere poterunt. P. Illos nunc hoc, nunc illud dicere, & ludum at-
que derisionem exercere permittite. Die namq; qua sapius illis dicta repe-
rient, per me suis è foueis confestim resuscitandi, uelut ad concilium profi-
ciscences, uisibus subiectis, minimeq; perspicacibus dedecus fidei sapius illis
prænuntiata, malumq; patientur.

De iudicij die
loquitur.

Si L. millibus
annoru die dñi
abesse dicit, si-
bi cōtraria loq-
tur, sapius scri-
bēs fortasse bre-
ui ueturū. Si tot
annorum iter:
quomodo Ma-
chumet una no-
cte cōfecit bis
Ingenijs homi-
nū esse inditū,
ut malum auer-
sentur, bono
gaudeant.

Uidetur libidi-
ni male tribue-
re aliquid. Sed
in alijs locis re-
quirit castitatē
inter coniuges
de adulterio si-
bi datū priuile-
gium fingit.

INn.&c. Noë missus castigatum homines, ante malī grauis aduentum,
inquit: O uiri, uobis doctor & castigator diuinitus missus sum, ut exau-
diendo me Deum timeatis. Sic que ueniam peccaminum assequemini, pla-
ciumq; dilatabitur. Dei tamen terminum nullatenus euitari sapientes in-
telligunt. Sed licet noctu dieq; illos castigando doceret, nil hic nisi diffugia-
um suum ab illo effecit. Quanto magis enim obnixè eos castigauerit, & à
Deo ueniam illis quæsiuerit, nuncq; secrete, nunc publice, ut Deum ueniæ
datorem obsecrarent, precatus fuerit, tanto magis insurgendo suas aures
digitis, oculosq; palmis suis atq; uestibus cooperuerunt. P. Cælum qui-
dem uobis imbres ad augmentum prolis, atq; pecuniæ, nec nō hortorum, &
amniū donum & incrementū mittet, Deo iubente, qui uos multiformes ef-
fecit, & cælos ordine septeno distinxit, lunamq; lucem, solemq; candelam
constituit. Idemq; uos è terra plasmans, uos ad se denuo suscitando reuoca-
bit, qui terram uestris itineribus planam effecit. Cur ipsum igitur corde pu-
ro moreq; bono non inuocatis? P. Adhuc itē sermonem suū prosequendo
Noë dixit: O Deus, ne nullatenus imitando, sed dolos quā plurimos per-
petrando, id quod sibi pecuniam atque prolem non nisi damno suo tribuit,
secuti sunt. Vnde illi persuadentes, uicissim cæteris, ne suas deferrent ima-
gines, quæ maxima multis erroris occasio fuerunt, uidelicet

Noë, & illius
tēporis exem-
plo hortatur ad
credulitatem.

A cælorum o-
pificio argumē-
tatur Noë.

† Deorum suos
imaginū tem-
poris Noheni-
ci nomina,

Huden,
Schuan,

Dicit Noë pre-
catu, ut totū ge-
nus mortaliū a-
boleretur, quod
scriptura san-
cta non habet.

Schuan, Iaguta, Iannea, Nacen, cum propter castigamina plus aberrave-
rint, reicq; multū extiterint, nostra manu summersi sunt, deinceps in igne posi-
ti, omni tutore vindicēq; carentes. Quod & Noë deuote precatus est, dicen-
do: Tu Deus, nullū eorum peccatorū superstitem esse patere: quoniā plures
errare facient, nullā nisi malā & incredulā prolē faciuri. Mihi uero, meisq; pa-
rētib; atq; credētib; ueniā largire, & incredulis nil nisi cōfusiōē immitte.

A Z O A R A L X X X I I.

Etiā cōfidentes
Alcoranū, et ne-
gātes Dei filiū,
nefanda multa
proferunt de

Deo.
Machumet soli-
tus est coelū a-
scēdere, discēdi
causa. Sed po-
stea iter est prae-
clusum, ne quis
postularet, ut
in oculis homi-
nū ascēderet, ut
Christus fecit.
† Sophistici, ne-
scit homo an sit
in gratia Dei.
In templis quae
Dei sunt, non
inuocandi sunt
fictiij dei.

INn. &c. Mihi diuinitus missum est, quod homines diabolici auscultan-
do dicebant: Nos Alchoran mirabilem auditu, uiam rectam edocens-
tem credimus, nec aliquem Deo sublimi, nec filium nec mulierem habenti, 10
participem ponimus, licet inscientes & inertes multa de Deo nefanda pro-
ferant. Nos autem opinati sumus, nec homines neque diabolos quippiam
Deo falsum imposituros. Quidam tamen exercitus daemonum alijs tantum
persuadent, ut in Deum nullatenus dicendo credant: Nos prius assueti coe-
los auscultatum adscendere, nunc ipsum plenum atque munitum custodi-
bus peruigilibus reperimus, & auscultantem omnem stella lucidissima pro-
sequar. Vnde scire nequimus, † an terrenos odiat, diligatue Deus. Cumq;
nostri quidam boni, quidam terra simus, uias uarias proficiscimur. Nos
autem opinati nihil Deum euadere, nec agere contra posse, rectam uiam
patefactam credimus. Omnis enim in Deum credens, omnium malorum 20
& iniuriarum timore carebit. Quibusdam itaque nostris credentibus, qui-
busdam minime, credentes recta uia gradiuntur: Increduli uero disgre-
dientur ab illa, in ignem feruentem & sursum erumpentem proijcientur. Aquas
tamen bonas illis potum praeberemus, si legem bonam spretis erroribus ac-
ciperent. Cum templa quidem Dei sint, nullum in illis cum Deo participem
inuocetis. P. Ferē multitudo gentium undique concurrens, cui Dei uis
praedicatum & inuocatum surrexit, ipsum conculcauit dicentem: Non in-
uenio quenquam quem adorem, nisi Deum solum, cuius mandata nuncio,
nullum illi participem statuens: de quo neminem protegere uindicareue
quaeso, nec cuiquam bonum uel malum immitto. Omnis autem nō credens 30

* Incertum, dies
dñi quātum ab-
sit: nisi Machu-
meti, qui ali-
quoties dicit se
ignorare.

in Deum, atq; prophetae, perpetuum ignem patietur, dieq; manifestationis
omnium Dei praeceptorum, quis debiliior minorisue computi fuerit, planē
percipietur. * Ego nescio, an illum terminū Deus elōgabit, an statim inferet.
Hoc enim secretum nemini nisi propheta pro uelle suo, cuiq; patefacit, qui
sciens illis omnia nūciata, omniū suorū operū index & dinumerator existit.

A Z O A R A L X X X I I I.

Tēpus orandi
praefinitum.

Iudicium Dei.

INn. &c. Tu propheta nocte surgēdo, eius medietatem parumue minus
plusue pro uelle tuo, uigilijs trahē, & Alchoran iugiter atq; deuote lege.
Hanc tibi grauitatē iniūcio, quoniā cū die ceteris intentus sis negotijs, horae
nocturnae meliores sunt atq; leuiiores. Deiq; nomē inuocando, qui dñs est o- 40
rientis & occidētis, praefer quē nō est Deus, illi te penitus cōmenda, malorūq;
dicta patiēdo, & te inde formose liberando, illos cū mihi cōtradican, sintq;
diuītes, mihi dimitte. Decreto namq; spacio sibi permissio ad nos uenient, su-
scepturi dedecus & ignem, malosq; cibos die, qua terra cum montibus pesa-
fundata, montes ut puluis uentis agītatus efficiuntur. Iam uobis nuncium
uestri testem, sicut prius Pharaoni a nobis, quoniā non credidit, statim per-
dito, misimus: quare non timetis? Nōne creditis diē, qua capita puerilia
canescent,

evanescent, cœlumq; frandetur. Hoc quidem veraciter eveniet. Vnde me- **Hæc vocem in*
 mor atq; sciens effici potest, omnis ad Deum ire proponens. Quod tu non- *Annotatiōibus*
 nunquam ante duarum tertiarum, quādoq; medietatis, nōnunquam unius *reperies.*
 tertiæ noctis transitum surgis, hominesq; tecum morantes similiter, Deus o- *Lectionē Alco-*
 mnes horas noctis atq; diei agnoscens perspicit: qui ueniā inde, quod totum *rani nimirum*
 legere nō potes, præbebit, si pro posse tuo lectionibus insistis. Ipse nāq; novit *requirit.*
 hominū quosdā nōnunq; morbis gravari, quosdā ire lucrātū, quosdā expu-
 gnātū. Omnes itaq; pro posse uestro legite, & orationes fundite, ac decimas
 & elemosynas in Dei nomine facite: apud quē omne uestrum beneficium
 10 præmissum inuenietis. Quod erit vobis melius, optimaq; merces. Ipse nāq;
 precatus, & à nobis glorificatus, ueniam & misericordiam præbebit.

AZOARA LXXXIII.

INn. &c. Virpānis laneis cooperte, cito surgere, teq; corrigere, & à rebus *Officia quoti-*
 iniustis declinare, omniaq; cōtingentia pro nomine Dei sublimis oīumq; *diana.*
 maximi patienter sustinere, teq; tuasq; uestes emundare nullatenus recuses. *Vestitus Ma-*
 Dies quidē rationis omnis amarissima fiet incredulo. P. Illū mihi dimitte, qui *chumetis.*
 solus eum cōdidi, pecuniāq; multā illi pluresq; filios testes præbui, spaciumq; *Impiorū & in-*
 permisi, cuius augmētum ille sperabat. Illū enim in ignē sursum tendentem *gratorum de-*
 ascendere faciā, quoniā nostris præceptis nō credidit, & præmeditate prout *scriptio.*
 20 uoluit, interfecit, cōsulteq; factus est intersector. P. Deinceps iracūdus respe-
 xit, & disgreddiens ac insurgēs, hoc incantationē, & nil nisi uerbis ab homine
 cōpositū esse cōfirmavit. Illū igitur in ignē quietis impatientē & intermina-
 bilē, incredulos cōburentem, cui decē & nouem supersunt, deiciā. P. Nos *Angeli custo-*
 nō posuimus super populū ignis, nisi tantū angelos, eorūq; numerū signau- *des infernalis*
 mus, ut mirentur increduli. Homines uero librorū atq; boni corda firment, *carceris.*
 fidē adaugeant. Homines uero cordis infirmi quærant, ut quid hāc Deus si-
 militudinē exhibuit. Ipse quidem Deus, Hos itaq; deuiare, illos recte profici
 sci pro uelle suo facit. Quod cū sit multa gentibus peritia, nullus exercituum *Dei opera in-*
 Dei, præter ipsum solū, agnoscit. P. Per lunā & aurorā atq; diluculū iste est *comprehen-*
 30 unus maiorum, castigantium atq; docentium gentes, quas credere seu rece- *sibilia.*
 dere uoluerit. Omnibus quidem actus sui pignora fient, exceptis dextræ *Dextra partis*
 partis hominibus, qui paradiso mansuri, uicissim dicent incredulis: Quis *homines bean-*
 uos in ignem deiecit? Respondebunt: Nos quidem nec orationes fecimus, *di, ut cap. 66.*
 nec pauperes cibauimus, & iniuste de Deo locuti, hunc diem usq; ad illius *Ob quæ dānen-*
 manifestam euidētiā, quando nullus prodest intercessor, contradiximus, *tur homines.*
 Quare non reminiscuntur? Quare non se conuertunt homines? Sunt qui-
 dem uelut asini, leonem ex pauore fugientes. Quibus licet multum optan- *Seruiliūter Del-*
 tibus, notulæ bonæ nequaquam tradentur. Quoniam diem illam minime *timentes asino*
 timebant. Hoc autem, nil nisi sapientiam & recordationem, qui uult com- *timenti leonē*
 40 memorat. Hoc tamen agere nemo poterit, nisi Deo uolente, à quo procedit *similes.*
 omne bonum atq; misericordia.

AZOARA LXXXV.

INn. &c. Per diē seculi futuri, animāq; ream, licet homines opinentur, me *Deus iurat se*
 minime potentem ossa sua resuscitare, ego suos digitos erigam atq; reco- *resuscitaturum*
 ponam. Sed homo falsa proferre laborans, aliū aduentum sæculi perscru- *omnes.*
 tatur: quando suis obscuratis luminibus, & luna eclipsim patiente, solique
 coniuncta, diffugiū studiose quærent. P. Locum autem nulli diffugio
 peruium

*Excusatio nul-
la superest.*

peruium reperturi, ante Deum stabūt, dicturum cuiq̃, quid prius postremē peregerit, omni super semetipsum testimonium ferente. Excusare namq̃ se uolenti, Deus inquiet: Lingua tua nullatenus loquatur. Quando hoc nostrū est, qui cuncta congregauimus: Alchoran uobis missum quare non credidistis: Nostrum est hoc explanare. Vos mundum istum tantum dilexistis, negligentes alium. Illa quidem die facies quedam erunt pulcherrimæ, uidelicet aspicientium Deum: aliorum uero turpissimæ, qui nos malum illud illaturus ros minime cogitabant, antequam faucibus inhærebant animæ. Tunc autē carminatorem & medicum quærentes, nec hoc mortem esse penitus opinātes, alterum crus adiungunt alteri, tuncq̃ Deus eos resuscitabit. Eleemosy-¹⁰ nas, & decimas, ac orationes facere respuentes, cōtradicens disgressi sunt. Melius autem, melius illi esset credidisse. An cogitauit homo, nos eum ita dimissuros: quem cum prius esset sperma, deinde coagulum sanguineum, Deus integre formauit, parilesq̃ fecit, mare uidelicet atq̃ sœminam: Nunquid igitur mortuos uiuificare nequibit?

*Qui condidit
hominē, eundē
reparabit.*

A Z O A R A L X X X V I.

*Paradisi de-
scriptio.*

Alchoran.

*Nemo ad Deū
uenit, nisi ipse
uoluerit.*

INn, &c. Post tempus, quo nequaquam homo nominabatur, nos hominē de liquore produximus, dantes illi uisum & auditum, uiamq̃ docuimus, quod quidam rectam, quidam prauam exequentur: gratiasq̃ quidam reddunt, quidam uero minime. Incredulis quidem catheras, & ferrum & fo-²⁰ cum præparauimus. Ex uase uero camphora condito, & ex aperto fonte homines Dei potabunt, quibus inerat uerborum fides atq̃ constantia, timorq̃ diei longissimi mali, & distributorum ciborum pro dilectione diuina pauperibus, & orphanis, & mendicis, quiq̃ cōfessi sunt, se non dedisse uictum illis nisi pro Dei facie, nullam inde remunerationem seu gratiam expectantes, quoniam Deum amaramq̃ diem timuerunt. P. Deus igitur illos ab illius malo diei liberat, dans honorem, & ornatum, atq̃ mercedem maximam, paradisum uidelicet, & lectisternia serica propter indurationem. Vbi nec solis feruorem seu frigus sentient: sed arborum obumbraculum, sibi suos fructus collectos inclinantium, illic habituris. Et ibidem cum uasis uitreis & argen-³⁰ teis optimæ compositionis, illis potus, uelut zinziber saporifer, ex fonte zebil administrabitur. Aderunt & iuuenes uelut margaritæ speciosi, omniumq̃ diuitiarum & bonorum copia. P. Vestes quidem sericas & deauratas illi iuuenes induent, torques argenteos in brachijs ferentes. Vinū quoq̃ benedictum illic Deo dante sufficiet, Huiusmodi quidem mercedem ob actus uestros gratos & commendabiles accipietis. Tu quidem, cui Alchoran istum misimus, diuinum expecta iudicium, non peccatores & incredulos imitans, sed mane uespereq̃ diu Deum deprecans, & humiliter adorans. In loco diligentium mundum istum, dieiq̃ grauissimæ obliuiscantium, nostra uoluntate potente restituemus alios. Omnibus ad Deum progredi uolentibus, quod nemini tamen possibile est, nisi ipse sapiens & immensus uoluerit, hæc sunt commemoranda. P. Qui uult ueniam & misericordiam, misericordiam præbet, malis malum grauissimum illaturus.

A Z O A R A L X X X V I I.

*Deus iurat etiā
per demones.
En sanctā istā
doctrinam.*

INn, &c. Per angelos legationis efficaces, uentosq̃ siccos & imbriferos, daemonesq̃ licitorum & illicitorum discreturos, ac prophetis diuina mandata correctoria uel instructoria concito ferentes, omne nostrum mandatū Omnis per maiore iurat: Hebr. 6, ueraciter

ueraciter accidet. Tum obscurabuntur stellæ, cœlum findetur, ac montes in puluerem redigentur, die scilicet, qua placitum discussurum singula, uobis à prophetis indicitur: quæ contradicentibus grauis erit, et amara. Vos quidem, primis nostra manu confusis, eorum successores persecuti fuimus, & cæteros adhuc incredulos similiter persequemur, quibus iudicij dies erit difficilima. Nos homines ex humore fragili creauimus. P. Hos quoque nos ad scitam horam loco scito constituimus, illius facti potentes. Eisdem quoque mortem & uitam in terra montibus excellis disposita, aquis que dulcibus potui fecunda præbuimus. Contradicentibus autem, dies illa fiet grauissima. Quibus tunc ^{inferorum um-} ^{bra triperitida.} dicetur rem à nobis sæpius contradicentem, & umbram triperito diuisam inite. P. Umbra quidem non minor erit igne, scintillas uelut turres camelosque sufflaui efflante. Illa die nec aliquod fiet proloquium, nec excusatio recipietur. Illa namque dies contradicentibus amarissima, dies est discussionis, qua uos antecessoresque uestri per me congregandi, coram, si me decipere poteritis, decipiatis. Vobis autem contradicentibus, dies erit difficilima. Timentes autem in umbraculis ex fontibus, & fructibus, cæteris que cibis pro uelle suo spaciose propter actus suos comedent atque bibent. Talem namque mercedem bonis exhibebimus, die contradicentibus grauissima hoc uerbum auditoris: Comedite, & paulisper expectantes quiescite, ob uestram maliciam atque uersutiam habitam. Hæc enim est dies malis amara, qui se humilia: rogati non parebant: Sed quod uerbum postea credent, illa dies erit difficilima reprobis.

A Z O A R A L X X X V I I I.

IN n. &c. Et quid rem illam immensam, unde summa uobis innotuit discussio, tam sedulè quærunt: Sciant autem illam, me monstraturo, qui terram planam montibus quasi cardinibus firmaui, uos creans pariles, uestraque quieti somnoque noctem, lucro motuique diem disponens, septemque res firmas superne fabricaui: Ibi lampadem splendidissimam inserens, aquas item ex nubibus ad eductum granorum, hortorumque crebrorum, & cæterorum nascentium demisi. Dies enim omnium discretius, erit illius placiti terminus, qua buccinæ sonitu gentes omnes accedent, cœlum in portas plurimas aperietur, montes ut æstiuæ nebula transcurrent. P. O uos mali, uestrum aduentum infernus sitiet, expectando, qui ueraciter illuc uenturi, ibique mansuri, nec refrigerium quid, nec uinum, sed ignem tantum atque malum ob uestram prauitatem, & huius diei desperationem, nostrorumque præceptorum contradictionem, quæ singula nos in libro notauimus, gustabitis, nihil à me nisi augmentum malorum suscepturi. Timentes uero, sufficienter illic ^{Paradisus uoluit} possidebunt hortos palmarum, & uitium, puellas que consocias, & consimiles, papillis breuissimis, uasaque plena, nullum uerbum inhonestum seu mendax audituri. Hoc est donum, optimaque remuneratio Dei. Contra quem ^{ptuarijs grata.} cœlorum & terræ omniumque interiacentium dominatorem, nullum uerbum proferre poterit, nisi iussus ab illo uerum proferre die ueritatis, qua resurgent animæ, & angeli similiter ordinati. Quam omnis qui uoluerit, credat, & Deum adoret. Illius quidem diei malum à fine fore prædicauimus, qua quisque ^{* Prouerbialis locutio, sumpta ex scripturis, qua summa indicatur angustia, dum dicitur montibus, Cades te super nos.} quod præmiserit, respiciet, et incredulus optabit, * ut tellus efficiatur.

q AZOARA ^{Osc. 10. Lu. 23. Apoc. 16.}

Pharao memorabile exemplū.

IN n. &c. Animas malorum, ui coactasq; bonorum autem leniter et sponte extrahunt angeli, præceptaq; diuina citius omnibus alijs descendendo prophetis afferunt. Die uero bimembris sonitu buccinæ, corda fient contemptu plena, oculiq; tenebris eorū, uidelicet qui se uelut prius ad foueas redire plurimum optabunt. Nonne uides, qualiter Pharaonem cōfessum se Deum esse maximum, indeq; semper contradicentem Moyli, quem Deus affatus in loco benedicto iussit eum adire Pharaonem, ut ipsum pro posse suo uirtutes gerendo cōuerteret, uiamq; rectam patefaceret, Deus in hoc mundo pessumdedit suum ob stultiloquium, sæculoq; futuro fortius supplicium inferens. Hæc quidem diuina uindicta timentibus Deum est memoranda. An estis uos illo potentiores, qui cœlos creans & ornans, sursum extulit, & terram extendens ipsam uobis animabusq; cæteris stabilem montibus uelut anchoris firmauit, et aquas ac herbas in ea produxit, noctemq; tenebrosam, diemq; splendidam fecit. Die quidem grauissima contingente, quisq; suorum recordabitur operum, & ignis ingrediendus ab omnibus contradicentibus, huiusq; mundi dilectoribus, propalabitur uisuris. Timens autem stationem coram diuina præsentia, animamq; suam reprimens ab huius mundi uoluptatibus & amoribus, paradysum possidebit. P. Quærentibus aduentum illius horæ, responde, Illum soli Deo patere, te que nullos nisi timentes illam castigare: Qua uisa, optabunt se non duxisse uitam huius mundi, nisi per unius horæ diei seu noctis spacium.

A Z O A R A X C.

Reprehenditur a Deo, quod ne glexerit quædā, opulentium gratiam captans interim.

IN n. &c. Ad te cæco ueniente, discedens iratus es. Ille tamen forsitan ad bonum conuerteretur, uel saltim quod sibi cōmodum esset, reminisceretur. Pecuniosis autem atq; diuitibus te uinciri atq; fauere quæris, ut sic tibi munera faciant. Sed cur inde tractas, seu curas? A timente quidem mendicare, & a te quippiam quæsitū ueniente, diuerteris. Hæc quidem scire uolentibus summe memoranda sunt, librisq; benedictis sunt adnotata scriptorum manibus. Homo quidem ob incredulitatem suam periit, quem de spermate plasmatum Deus integre formauit, eiq; deinceps uias suas patefecit, tandem eum ad mortem atq; foueam duxit, omnes deinde uoluntate sua potente resuscitaturus. Cur igitur mea præcepta non exequitur? Recordetur saltim homo, suum uictum atq; substantiam considerans. Nos enim aquam ad fructuum ortum misimus. Nos terram aperuimus, & in ea messes ac uuas, & bletes ac oliuas, & herbas uobis bestiisq; uestris, & poma, palmasq; præbuimus. Illa quoq; die contingente homo derelinquit fratrem suum, & utrumq; parentem, & mulieres, atq; filios. Omnium namq; tunc suum proprium peragere negotium satis erit, atq; magnum. Quorūdam autem facies illa die speciosæ fient, & hilares, atq; ridentes: Aliorum autem, uidelicet incredulorum, malum suum uidentium, pallentes erunt & cinericiæ.

A Z O A R A X C I.

IN n. &c. cætera. Die qua sol obscurabitur, stellæ que cadent, montes que fient puluis, locaque uillarum herema, bestiarum que syluestrium inter se similiterque inter se uicissim conuentus aderit, & ad corpora redibunt animæ, & foemina de suæ cædis occasione quæsitæ fuerit, libri que semetipsos ad perspicendum inscriptum sibi reuoluent, cœlumque plicam

plicam in unam colligetur, focusq; fortiter accensus, & paradifus ornata fuerit: Tunc inquam omnis anima suos actus omnes agnoscet. Per stellas combustas, & retrogradas, atq; directas, ac noctem obscuratam, & auroram, hoc uerbum est boni prophete, ipsum absque augmento diminutioneue ferentis, qui coram Deo potens est, ipsi deuote seruiens, suum præceptum nunquam transgrediens. Nullatenus autem est dæmoniâci, seu diaboli. Quò tenditis hoc non est nisi commemoratio, certæ que uia doctrina, omnibus qui re-ctificari studuerunt. Quod tamen nemini contingit, nisi Deo mundi domino uolente.

*Iuramentum de
certitudine do-
ctrinae & san-
ctitate Machu-
metis.*

A Z O A R A X C I I.

IN n. & c. Dum cœlum semetipsum aperiet, foueâq; similiter, & stellarum casus, & æquorum concursus accidet, quid præmiserint, quidue reliquerint, omnes agnoscant animæ. Cur igitur in Deum largum, munificum, homo non credis? Ipse quidem te pro uelle suo formauit. Cur diei futuræ contradicis? Tibi quidē præsumunt uigiles custodes, disertis scriptores, omnes tuos actus scientes atque notantes. Timentes atque boni bonum atque gaudium assequuntur: Contradicientes & increduli, focum interminabilem, nunquam illos dimissurum. Sciendum quidem, illa die neminem alijs imperare: Sed diuina manus omnia tenebit.

Regnum Dei.

A Z O A R A X C I I I.

IN n. & c. Qui modum examinando non seruant, uidelicet infra sistentes, cum ceteris reddunt, ultra uero cū accipiunt, licet se minime uenturos ante Deum in die publicæ resurrectionis arbitrentur, graui supplicio puniētur. Huiusmodi quidem malorum, cæterorumq; diei futuræ nostrisq; præceptis contradicentium, malorum autem tantum: qui lectionem nostrorum præceptorum audientes, illa priorum esse mirabilia confirmāt. Quippe Deus sua corda sigillis ob suos actus impressit, discessurus ab illis die iudicii ad ignem tendentibus, cum angeli dicent: En à uobis sapius contradicentum. Horum inquam liber suis malis insignitus, in terrarum infima reconditur. Liber autem bonorum formosissime scriptus, altissimo loco ponetur, legendus hominibus Deo propinquis: qui puluinaribus, stramentisq; sericis paradiso quiescent, potaturi uinum sapidum, & uelut mustum odoriferum: suisq; faciebus omnis in-erit decor atq; pulchritudo. Erit quidem illi uino cōmixtum de thosucz fonte, uidelicet à Dei propinquis potando. Credentes quidem talia, hoc maxime pro illis laborare deberent. Illa quidem die credentes hoc derisi, sapius deridebunt incredulos, qui cum fructibus ad suas mulieres transeundo, illos erroneos, curaq; carentes sapius adpellare consueuerunt. P. Tunc aut illi boni suis cubantes culcitris, an suorū factorum meritum suscepturi sint, aspicient.

*Libri iustorum
& iniustorum.*

*Fons, unde mi-
scetur potus be-
atorum. Cap.
86. uide.*

A Z O A R A X C I I I I.

IN n. & c. Quando cœlum diuidetur, tellusq; pessundata occulta sua quoq; reuelabit, propter Dei præceptum atq; iusticiam, homo tunc ad Deum iturus, opus tuum omne reperiēs. Cuiuscunq; dextræ sua charta tradetur. Ille quidem leuem habiturus computum, ad suos redibit hilaris. Cuiq; uero charta post tergum committetur, clamabit: Heu heu quàm grauis, quàmq; difficilis hora. In ignem enim proijcietur, ob gaudium hic inter suos habitum, & quoniam niam minime sperabat se rediturum ad Deum, uel uisurum eum unquam. Per occasus ruborem, noctemq; tenebrosam, lunamq; deficientem, ex hinc

*Supra dixit,
chartam esse da-
dam malā in si-
nistras manus.*

mandata post mandata uidebitis. Quare non credunt? P. Cum legitur illis Alchoran, quare non humiliant se? Contradicunt autem, manentes increduli. Deus quidem scit suorum secreta cordium. Tu constanter & euidenter nūcia malum illis omnibus uenturum, exceptis bonis, qui plenum gaudium & honorem integrum absq; contumelijs & opprobrijs sortientur.

A Z O A R A X C V.

Dei preceptum
est immutabile.

Pharao.
Themut.

IN n. & c. Per coelum signiferum, placitq; diem, & testantes ac testificatos ex alhudud, accenso foco percussis, & habitaculorum suorum super se casu dirutis non ob aliud uindicta sumpta est, nisi quia minime crediderunt in Deum sublimem et immensum totius mundi dominum, & testem omnium. Male namq; loquentes de Deo, credentibusq; uiris seu foeminis, nisi resipuerint, malum ignis atque gehennae patientur. Credentes atque benefici paradisi aquarum fluxu iocundam, quod magnum, possidebunt. Omne quidem Dei preceptum firmum est & immutabile. Ipse namq; rerum principium atq; finis, & pius, ueniaeq; largitor, in throno sedens, omnia pro uelle suo perficit. Nunquam ignoratum est tibi, qualiter Deus persecutor exercitus Pharaonis atq; Themuth, incredulos & contradictores obsedit. P. Hic alchoran bonus atque disertus, in tabula castigatissima continetur.

A Z O A R A X C V I.

Ex formatione
hominis doce-
tur mortuorum
reparatio.

IN n. & c. Per coelum, stellamq; currentem lucidā, omnis anima suum opus scriptum inueniet. Homo sui considerando materiam, uidelicet humorē ex dorso uenisq; fluentem, sciat Deum illum reducere posse die, qua cordis hominis secretum omne propalabitur, coelūq; uerso modo mutabitur, & terra confundetur. Hoc quidem uerbum est ueracissimum, non ludicrū. Sed increduli artium atq; dolorum executores, me quoque callidissimum sentient. Paulisper itaq; paulisper illos incredulos dimitte.

A Z O A R A X C V I I.

Orandum est iu-
giter.
Legendum se-
dulo.

Uerum Abrahæ
scripta citat.

IN n. & c. Nomen Dei sublimis iugiter inuoca, qui res equilibriter condidit, disposuit, præcepit, & docuit, herbas educit, & demum exsiccat. Vacat lectioni: Nequaquam obliuioni committas, præter quod Deus noluerit: qui sciēs occultum & manifestum, te rectam in uiam diriget. Memor igitur esto, sicut & omnis timens Deum, non autem incredulus & malus, igne magno cōburendus, ubi nec morte, nisi uita potietur. Hoc enim cōmodum est tibi. Bonum opus perpetrat, qui credit in Deum, & ipsum orationes iugiter fundendo inuocat. Vos autem hanc uitā plus alia diligitis, Sed quamobrem, cum illa melior sit, & æterna? Hoc quidem folijs priorum, Abrahæ uidelicet & Moylis, inscriptum est.

A Z O A R A X C V I I I.

Paradisi sceli-
citas.

IN n. & c. An ignoras homines oculis coopertis, & faciebus inclinatis ad sua negotia semper superstitiose laborantes? Ignem quidem feruentissimum inibunt, fontes ibi fluentes potaturi, & sambuca tantum ibi cibandi, nec eos saturare, nec famem expellere sufficiente. Aliorum autem illa die facies fient formosissimæ, qui propter actus suos, labores que bonos, paradisi excelsam conscendent: Vbi nullum uerbum inhonestum audituri, fontem profilientem, lectos que sublimes cum stramentis sericis puluinaribusq; congestis, & scyphos appositos habebunt. Nonne uident, qualiter Deus nubes conuocauit, coelos extulit, montes disposuit, & terram extendit? P. Illos castiga-

castiga simul, atq; doce. Tu namq; doctor es, non coactor. Omnis quidem dis- Doctor, nō coa-
ctor Mahumet
Sed contrarium
sepius in Al-
coran docet.
Iuramentum
per tempora re-
ligiosa.
Exempla uin-
dicatē incredū-
litatis.
grediens, & incredulus permanens à Deo, ante quem omnes uenient ibi iu-
diciū habituri, graue malum accipiet.

A Z O A R A X C I X.

IN n. & c. Per auroram, noctēsque x. & per pascha, bīdūūque præce-
dens, noctis que transitum, & hoc apud sapientes iusiurandum esse con-
stat. Deus Hat filio * Herantis ædificij structori, quale non alia terra ui-
dit, & Themuth lapidum ermolatori, & Pharaoni Alantheth: his omnibus
uidelicet in terra maleficis & destructoribus, malū grauissimum
intulit omnium inspector. P. Deo cuiquam bonum pecuni-
amq; præbente, dicit ille, meis ex meritis Deus me diligit. uictū
autem tenuem, modicamue substantiam à Deo suscipiēs, inquit: Hominum per-
uersitas, qui bo-
na suo merito
adscribunt, ma-
lis se indignos
putant.
In auaros.
O Deus, cur mihi dedecus efficis? Me quidem iam minime dili-
gis. Quare non impenditis orphanis atq; pauperibus curam bo-
nam, & beneficia? Magis quidem diligitis alienas hæreditates co-
medere, & pecuniam coaceruare. In ipsius autem Dei & angelo-
rum aduentu seriatim disposito, cum infernum palam facient,
quando tellus minutissime scindetur, quid agetis? Illa quidē hora
si sibi proficeret, esset ne possibile, memor efficeretur homo, cum
diceret: O qui sibi præmisit beneficium, opusq; bonum. Illa die
nulli nisi malo nociua, ipsi soli suum uotum abnegabit. Animæ uero bo-
næ dicetur: P. Ad Deum te uerte, suis que te commisce, & paradī-
sum ingredi.

A Z O A R A C.

IN n. & c. Per terram inhabitatam à te, filium que patri similem non iuro: Mirabile dictū,
quod Deus ab-
horret urare
per terram et fi-
lium coequalē,
qui suprà ura-
uit p̄ demones.
Hortatur ad be-
nificentiā.
Quoniam hominem fortem atque potentem fecimus. Ille superbiens nil
sibi præualere extimat, suæq; substantiæ sumptum maximum conquærens,
hoc esse nulli notum arbitratur. Oculos autem & os atque linguam ego illi tri-
bui. P. Viam quoque bipertitam, rectam uidelicet atque fallentem, illi pa-
teseci. Cur igitur hominem non redimit: uel orphanum, atq; mendicum, hu-
mīq; prostratum urgente fame non cibatur? Credentes quidem, & patientes, at-
que benefici insidebunt parti dextræ, increduli uero parti sinistra, quos ignis
feruentissimus prorsus operiet.

A Z O A R A C I.

IN n. & c. Solem apparere diluculo, lunamq; succedere, diemq; clarifica- Exemplar alte-
rum transposue-
rat hæc duo ca-
pita, hoc nem-
pe et præcedēs:
Themuth.
re singula, & noctem operire illam, Deus ipse præcepit: qui struendo cœ-
lum erexit, & in imo terram extendit, habitū que bono ditauit, ani-
mam ipsam malum & bonum edocens. Bonum autem exequens semper
antecedit. Alius autem gressus retrorsum efficitur. Homines Themuth con-
tradicientes suo propheta, illos docenti displicita, & de cibo potu que camelæ
nullatenus interficiendæ castiganti, cum ipsam peremissent, terræ motus
superueniens illos funditus coæquauit. Deus autem talium perpetrator, eos
nequaquam timuit.

A Z O A R A C I I.

IN n. & c. Sicut noctis aduentus diem tegit, dies autē res manifestat, & ma- Diuersissimus
bene aut male
agemū exitus:
sculus atq; foemina differunt, sic & actus hominum minime coæquantur.
Timentem etenim, suæq; pecuniæ in Dei nomine distributorem, Deiq; præ-
ceptorum

ceptorum confirmatorem, & iugiter orantem, in vias rectas dirigemus. Huic autem contrarium, in ignem feruentissimum proiciemus. Quid igitur sibi, malum passuro, sua proderit pecunia? Nos autem utriusque saeculo dominamur. Meum est, vobis rectas vias aperire, & ob ignem illum castigare, quem contradicentes & discredientes inibunt: timens autem, & eleemosynarius, nunquam. Ob hoc quidem nullum peto primum, nisi dilectionem diuinam.

A Z O A R A CIII.

Conditio Ma-
chumetis, & na-
tales.

IN n. & c. Per diluculum atque crepusculum, Deus te nequaquam dimittet, qui te repertum, & orphanum, & incredulum, viam rectam edocuit, & pauperem inuentum ditauit. Huic autem saeculo futurum longe praecellit. P. 10
Orphano nullatenus uim inferas, nec pauperem repellas: Sed de bonis tibi commissis à Deo, benigne partire.

A Z O A R A CIIII.

Vires animi &
corporis Ma-
chumetis, item-
que nomen.

IN n. & c. Nos à te reatum auferentes, cor amplum, capaxque subtilium, ter-
gumque graue fecimus. Nomen item tuum maxime sublimauimus, tuamque
difficultatem facultas, & e contra commutabit. A ceteris uacans negotijs, in-
uocando Deum te iugiter exerce.

A Z O A R A CV.

IN n. & c. Persicos, & oliuas, montemque Sinai, istamque tellurem impaudam,
hominem habitus optimique modi creauimus, & deinceps infra cuncta redi- 20
gimus ipsum. Omnes autem credentes atque benefici, optima mercede dona-
buntur. Vt quid aduentui diei futurae contradicunt aliqui? Nonne Deus re-
ctius & æquilibrium, quam omnes gentes, illa die iudicabit?

A Z O A R A CVI.

Lectio uacan-
di, eaque in Dei
nomine auspi-
canda.
Deus hominem
docuit literas.

IN n. & c. Lectioni uaca, exordium gerendo Dei nomine. Quoniam ipse
maximus omnium, hominem à se creatum ex coagulo sanguineo, nescita-
prius, officiumque pennae docuit. Ipse uero diues effectus, presumptuosus atque
superbus effectus est, ad Deum tamen rediturus. P. Si recta uia proficiscens,
Deumque timens consentiendo prohibenti se beneficium orationesque facere
nostris praeceptis contradiceret, nunquid Deum hoc agniturum non perpen- 30
deret? Ipsum quidem si se diuerteret, collo capillisque uerticibus ob suum pec-
catum atque mendacium retrahi iuberemus ab aduocatis, ipsum ad ignem du-
cturis. Illum igitur non exaudiat, sed Deum adoret, & ad ipsum pro posse suo
semper accedet.

A Z O A R A CVII.

Quae nocte le-
gationes suas di-
mittat Deus, &
Alcoran tradi-
derit.

IN n. & c. Hoc in nocte alchidera, uidelicet foelicissima, mille mensibus me-
liore, super te posuimus. Illa namque nocte fit angelorum Dei mandata fere-
tium atque salutem discessus, non prius aurora terminans.

A Z O A R A CVIII.

Ante Machu-
metem neque lu-
dei neque Chri-
stiani quicquam
secluerunt. Eius
tamē aduentu dis-
sensio est orta.

IN n. & c. Inter librorum homines, statuētesque Deo participes, ante Dei num-
ciū aduenientē, legentēque illis libros benedictos, quibus diuina praecepta 40
sunt inscripta, & praedicantē illis, ut unum Deum adoraret, & orando corde puro
iugiter inuocarēt, & necessaria petentibus impertirēt, quae scilicet lex recta ad-
monet, dissensio, cum prius nihil scissent, atque contrarietas incidit. Omnibus autē
deteriores sunt homines legibus subditi, cum increduli maneant. Deoque par-
ticipes adiungāt. Vnde perpetuum ignem gehennae perenniter patietur. Velut
credentes, & timentes, atque benefici omnium optimi mercedem maximam, ui-
delicet paradysum fontibus irriguam, apud Deum fortientur.

A Z O A R A C I X.

IN n. & c. Die qua mouenda est tellus, omnes suas res ponderosas eiiciet, *Die iudicij omnia sicut mania sicut mania festa.*
 omnis que dicet anima factum suum omne. Deo iubente, uenient homi-
 nes ordinatim, auditum Deum omnibus omnia facta sua monstraturum: Vbi
 beatitudinem præstat, quantum est formica breuis, beneficium, & tantum
 dem maleficium infœlicitatem. *Vel minimū be-
 neficium cōfert
 beatitudinem,
 et contrā.*

A Z O A R A C X.

IN n. & c. Quando strepitum anhelos pectore emisserint equi, & ex suorum
 pedum ictibus ignis lapidibus excussus, & è terra puluis eleuatus ma-
 rione præda facta contingit, homo bonorum atque diuitiarum studiosus,
 Deo nequaquam inde gratiam seu gloriam perfoluit. Nonne cogitauit,
 quod Deus homines è foueis suscitaturus, illis suscitatis omnia facta sua
 reuelabit.

A Z O A R A C X I.

IN n. & c. Die mandati grauis exhibunt homines uelut culices, nunc hac *Dici nouissima
 forma.*
 nunc illac promouentes, sicutq; mōtes ut lana decerpta. Et cuiusq; pon-
 dus immensum præponderabit, uitam uiuet optimam: cui uero leue contige-
 rit, in ignis feruidi præcipitium corruet. *Statim iudi-
 ciarie iterum
 meminit.*

A Z O A R A C X I I.

IN n. & c. Quando nostri rerumq; nostrarū nostra benignitate multus ex-
 creuit numerus, ad foueas usq; negligentes accessistis. Quod uobis eviden-
 ter improperebitur, quando re ipsa, feruoreq; foci uestris oculis perspecto, à
 nobis omnes actus uestri perquirentur.

A Z O A R A C X I I I.

IN n. & c. Per huius horam, & historiam, homo damnum atque perditio-
 nem insequitur, nisi tantum credens, atque beneficus, & ueritatis moni-
 tor, ac indurator.

A Z O A R A C X I I I I.

IN n. & c. Rerum uilificator, & obrectator, atq; pecuniæ coaceruator aua- *Qui damnandi
 rus, quam sibi durabilem, & semetipsum immortalem arbitratur, igne fer-
 uente, uidelicet interminabili hominum que corda comburente, & desuper
 corda imprimente damnabitur. præcipue frau-
 dadores, detre-
 ctatores, auari.*

A Z O A R A C X V.

IN n. & c. Nunquid te latet, qualiter Deus artes hominum elephantis erro-
 re coegit, immittens illis uolucrum multimodarum cohortes quam pluri-
 mas, quæ per nigrorum lapidū infectum, illos uelut tritici corticē euacuabāt.

A Z O A R A C X V I.

IN n. & c. Homines Coraschin æstiuo hyemaliq; motu suo, semperq; se-
 curitatem nunc adepti, dominum huius domus, qui illos ex pauidis tutos
 atque securos, ex indigentibus copiosos atque saturos reddidit, corde puro
 suppliciter inuocent.

A Z O A R A C X V I I.

IN n. & c. Legi contradicentes, & orphanos sua priuantes substantia, ac o- *Non omnia hic
 rationum obliti, nulliq; de sua substantia benefacientes, nisi propter osten-
 tionem superstitionemq; uelut mali perdentur penitus. ponuntur qui
 sunt in Ara-
 bio.*

A Z O A R A C X V I I I.

IN n. & c. Tibi iam fontem in paradiso præparauimus. Orationem igitur
 q 4 coram

coram Deo funde, ipsiq; suppliciter immola. Tuus enim hostis adiutoribus proleq; carebit.

AZOARA CXIX.

Bonum diuor-
tium, Habe tibi
tua. Nos p gra-
tiam Dei retine-
bimus, quæ do-
nauit per Chri-
stum filium suū.
Vi coactis ad se
etiam inde par-
cendum.

IN n.&c. Incredulos taliter alloquere: Ego quidem legem uestram atque sectam minimè sequor, nec uos meam. Igitur mihi mea maneant, uobis que uestra.

AZOARA CXX.

Grauis senten-
tia prophete
de amulo.

IN n.&c. Cum diuina uindicta liberationeq; superueniēte, multas gentes Dei legem assumere uideris, illis ueniam atq; misericordiam à Deo postula. Quoniam ipse pius est, ueniatq; largitor.

AZOARA CXXI.

IN n.&c. Nihil unquam sua pecunia siue lucrum profuit Auileah, quoniā sua manus perdita sit, ignemq; tandem feruentem inibit, quo sua mulier collum fune cathenis uel ligata, lignum afferet.

AZOARA CXXII.

Non desinit ne-
gare filiū Dei.

IN n.&c. Constanter dic illis, Deum unum esse, necessarium omnibus, & incorporeum: Qui nec genuit, nec est generatus, nec habet quemquam sibi similem.

AZOARA CXXIII.

Quid orandum
præcipue.

IN n.&c. In nomine Dei, domini circuli uisibilis, te sanctifica, postulans ipsum, ut ab opere pessimo, malisq; tenebris noctis, magorum & inuidorum & fascinantium nocuentis te protegat.

AZOARA CXXIIII.

Ut à precatio-
ne orsus est, ita
in fine præcipit
orandam opem
diuinā aduersus
diabolū & pra-
uos homines.

IN nomine d. piij, & mis. Te sanctificando, omnium gentium dominum, omnium regem, omnium Deum, iugiter atq; suppliciter exora, ut à diabolū humana corda penetrante, hominibusq; diabolicis atque peruersis te defendat, & liberet.

Subijciuntur in Arabica scriptura uersus aliquot uice coronidis. Qua de causa Latinus interpres omiserit, non possum satis intelligere.

Alhigere est re-
gnum Sarace-
nicū, ut in uitis
successorum Ma-
chumeti.

ILLVSTRI GLORIOSOQVE VIRO PETRO CLVNIA-
censi Abbate præcipiente, suus Angligena Robertus Retenensis librum istum transtulit. Anno domini MCXLIII. anno Alexandri MCCCCIII. anno * Alhigere DXXXVII, anno Persarum quingentesimo undecimo.

**EXPLICIT LIBER LEGIS DIABOLICAE SARACE-
norum, qui Arabice dicitur Alchoran, id est, collectio
Capitulorum, siue præceptorum.**

INCIPIT DOCTRINA MA-

CHUMET, QUAE APVD SARACENOS MAGNAE AV-
thoritatis est: ab eodem Hermanno translata, cum esset
peritissimus utriusque linguæ, Latinae scilicet
atque Arabicae.

Hic libellus à Machumete scriptus non est, sed ab alio eiusdem spiritus propheta: qui forma dialogi cō-
prehendere summam uoluit præcipua dogmata Machumetis. Estque à sectatoribus receptus inter authen-
ticos libros. Quem pius lector cognoscat, non tantum ut Milesias & Apuleianas fabulas: sed etiam ut exem-
plum doctrinae, in quam iusto Dei iudicio prolabuntur, qui Christi Seruatoris doctrinam salu-
tiferam non habent in precio, & libentius attendunt fabulis à ueritate
animos abducentibus.

Rat nuncius Dei, oratio Dei super eum & salus, se-
dens inter socios in ciuitate sua Iesrab, & descendit
super eum angelus Gabriel dicens: Salutat te Deus
ô Machumeth. Respondens ait: Ipse est dominus sa-
lutis. Ab eo namque procedit, & ad eum reuertitur. Et
ille: Veniunt, inquit, ad probandum te quatuor ui-
ri prudentissimi. Ipsi principes Iudæorum, & ma-
gistri in Israël. Maximus eorum Abdia iben Sa-
lon. Præterea dictus Abdalla iben seleh. Cui Ma-
chumet: Ad salutem ueniunt amice, an in oppro-

Abdia Hebr. et
Abdalla Saracæ-
nis Dei seruus
sonat. Aliqui
uocant Andia.

brium: Ad salutem, inquit. Tunc nuncius Dei patruelem suum Haali, filium
Abitalib, in occursum eorum egredi iubet, descriptis ex nomine singulorum
personis & habitu. Qui cum occurreret, salutatur dicens: Salue Abdia iben Sa-
lon, & cæteri per ordinem, singulos suis nominibus appellans. Qui admi-
rantes rogant, quis ei singulos ita discrete indicarit, aut unde præscierit uenturos.
Respondit, se missum à patruele suo Machumet, cum huiusmodi indicij. Sequi-
tur uirum conferentes inter se de ijs quæ audierant, non sine admiratione. Cum
ergo peruenissent ad prophetam, procedens Abdia iben Salon, ait: Salus su-
per te Machumet. Et ille: Salus, inquit, super eum qui salutem sequitur, & po-
tentiam Dei timet. Cui Abdia: Ego, inquit, Abdia iben Salon, et hi socij mei
periti legis nostræ, uenimus legati à populo Iudæorum, exquirendi causa à te
loca per legem nostram minus perspicua nobis. Videris enim, prout audiui-
mus, qui laborem hunc si placuerit, facile absolvere possis. Et ille: Ad temptan-
dum, inquit, an ad inquirendum: Ad inquirendum, ait. Licet igitur, inquit,
quantum libuerit, quæras. Tunc ille ex centum quæstionibus principalibus,
quas per omnem legem suam exquisite excerptas, scriptas attulerat, primam
proponens ait: Dic ergo, si placet, in primis ô Machumet, propheta es, an
nuncius? Respondit, Et prophetam & nuncium constituit me Deus. Sic enim
ait in Alchoram: Partem misi super te, partem non misi. Et sermo Dei alter: Nec
est possibile homini colloqui Deo, nisi per internuncium. Ait, Verum di-
cis. Dic ergo, legem tuam prædicas, an legem Dei? Respondit, legem Dei. Et
ille: quid est lex Dei? Respondit, Fides. Quæ fides? Ait, Non dii, sed Deus ipse
unus, sine partecipe. Ego Machumet seruus & nuncius eius, prædicans finem,
quo sine dubio mortui resurgent. Ait, Verum est quod dicis. Dic itaque si
placet,

Iudei referunt
ad Machume-
tum quæstiones
obscuras sue le-
gis.

Mach. nuncius
& propheta.

Mach. non suus
sed Dei legem
prædicat.

placet, quot sunt leges Dei? Respondit, una. Quid ergo dices de prophetis, qui te præcesserunt? Respondit: Lex quidem, siue fides, omnium una, sed ritus diuersorum nimirum diuersi. Ait: Ita est, ut dicis. Sed dic deinde, Intra-
 Vna lex seu fi-
 des Dei: sed di-
 uersorum ritus
 diuersi.
 Tria necessaria
 ad salutē, fides,
 credulitas, opa.
 Alfurcan qua-
 re dicatur.
 Nō simul Alco-
 rā traditus Ma-
 chumet. quod
 in Alchorano ta-
 men sepe dici-
 tur, & mox in-
 ferius huius li-
 bri author.
 Quatuor Deus
 suis manibus fa-
 bre fecit.
 Mystera nume-
 rorum ab uno
 ad centum.
 nus Deus si-
 ne filio.
 Quinque ora-
 tiones Dei.
 Dies ieiunij 10.
 XIII. cālele
 pendētes circa
 thronum Dei.
 placet, quot sunt leges Dei? Respondit, una. Quid ergo dices de prophetis, qui te præcesserunt? Respondit: Lex quidem, siue fides, omnium una, sed ritus diuersorum nimirum diuersi. Ait: Ita est, ut dicis. Sed dic deinde, Intra-
 bimus paradysum pro fide, aut credulitate, aut pro opere? Respondit, Et tria hæc necessaria. Et cōtingit tamen, ut si quis ex Iudæis aut Christianis siue gē-
 tilibus ad fidem Saracenorum conuersus ante opus morte occupetur, sola fi-
 des sufficiat. Sicq; siue Iudæus, siue Christianus, siue etiam gentilis, omni pie-
 tatis operi satisfaciens, nec id amore Dei, & ipsum & opus eius ignis assumet.
 Ait, uerum est. Sed dic, si placet, misit Deus tibi scriptum? Respondit, sic.
 Quod? Dicit, alfurcā. Cur dictum alfurcan? Dixit, quia discretæ sunt senten-
 tiæ & figuræ eius: Nec enim simul descendit super me uerbum Dei, quemad-
 modum simul data est lex Moyfi, psalmi Dauid, & euangelium Christo. Ait,
 uerum dicis. Dic ergo cōsequenter, quod habet principiū alfurcan? Respon-
 dit: initium libri. In nomine Dei misericordis & miseratoris. Quid post? Ait,
 abugēt, & cætera. Quid est abugēt? Respondit: a, deus, b, potentia dei, g, pul-
 chritudo dei, d, lex dei. Præuenit enim Dei pietas iram. Ait ille: id quomo-
 do? Respondit: cum enim præ cæteris creatus Adam, primum confurgeret,
 stertuitauit, dixit, Deo gratias. Quod audientes angeli dicunt, Pietas Dei su-
 per te Adam. Et ille, amen. Quibus dominus, Præcepi orationem uestram.
 Ait, ita quidem est, ut dicis. Procede ergo, & enumera si placet, quæ sunt il-
 la quatuor genera, quæ Deus proprijs manibus operatus est? Respondit: Ma-
 nibus quidem proprijs ædificauit paradysum altiore, plantauit arborem tu-
 bæ, plasmauit Adam, scripsit tabulas Moyfi. Ait: Et hæc quidem ita, ut dicit: so-
 lum ut adiungas, quis tibi indicauerit. Respondit: Gabriel, ex domino uni-
 uersitatis. Ait, Ita certe uerum est. tantummodo subiungas, in qua forma, uiri
 an foeminae? Respondit, uiri sane: erectus, nunquam dormiens, neque come-
 dens, neque bibens, nisi laudem & gloriam Dei. Ait, & hoc quoque uerum.
 Nūc itaq; si placet, per ordinē exponas, quid est unū, deinde quæ duo, quæ
 tria, quæ quatuor, v. vi. vii. viii. ix. x. & ita per ordinem, usque ad centū.
 Respondens ait: Vnum quidem Deus, cui nec particeps, nec socius, nec fi-
 lius, in eius manu uita & mors, ipse super omnia potens. Duo uero, Adam &
 Eua, unde par in paradiso, antequam eijcerentur. Tria uero, Michael, Ga-
 briel, Saraphiel, archangeli secretarij deitatis. Quatuor, lex Moyfi, psalmi Da-
 uid, euangelium, & alfurkan. Quinq; sunt orationes Dei, quas mihi Deus &
 populo meo nulli præ cæteris sæculi prophetarum datas, neq; futuri cuiquam.
 Sex, dies illi quibus creaturam suam Deus consumauit. Septem, sunt cœli.
 Sic enim ait in Alchoran: Ordinauit septem cœlos. Octo sunt angeli, qui in
 die iudicij portabūt thronum Dei. Nouem miracula, miracula Moyfi. De-
 cem uero, dies ieiunij: quorum tres in itinere peregrinationis, septem in redi-
 tu. Undecim stelle, quas Ioseph in somnio se adorare uidit. Duodecim, men-
 ses anni. Tredecim uero, undecim uidelicet stellæ, cum sole & luna. Qua-
 tuordecim, candelæ pendentes circa thronum Dei, longitudine quingento-
 rum annorum. Quindecim, quoniam Alchoran continuo quidem descendit
 à summo cœlo usque ad infimum: inde paulatim lapsus est usque ad quintum
 decimum diem ramadam, sic enim ait Alchoran: Mensis ramadam, in quo
 descendit Alchoran. Sedecim, sunt legiones angelorum Cherubin circa thro-
 num Dei, laudantes nomen domini sui. Decem & septem, nomina Dei inter
 innum

imum terræ & infernum: quæ si interposita non essent, erumpens æstus inferni totum mundum consumeret. Decem & octo, interstitia inter thronum Dei & ærem: quæ si interposita non essent, claritas Dei totum mundum excaceret. Decem & nouem, sunt brachia zachæ infernalis fluuij, qui in die iudicij ualido sonitu clamabit, & respondebunt omnes damnati. Viginti, quia uicesimo die ramadam descenderunt psalmi super David, xxi. Nam uicesimo primo die ramadam natus est Salomon, & montes laudauerunt Deum. Viginti duo, Nam uicesimo secundo die ramadam, ignouit Deus David peccatum Vriæ, xxxiii, nam uicesimo tertio die ramadam natus est Christus, filius Mariæ, orationes Dei super eum. Vicesimo quarto, locutus est dominus Moyfi. Vicesimo quinto, diuisum est mare Moyfi, & populo Israël. Vicesimo sexto, dedit Deus tabulas Moyfi. Vicesimo septimo, deglutiuit cetus Ionam eiectum nauis. Vicesimo octauo, reddidit Deus uisum Iacob, cum afferret Iudas camisiam Ioseph. Vicesimo nono, assumpsit Deus Enoch. Tricesimo, abiit Moyses in montem Sinai. Hic interruptit Iudæus, dicens: Fac breue, optime Machumeth, & expedite. Siquidem mirum in modum cuncta exqueris. Faciam, inquit, quod postulas. Sed ne ante finem quæsitum desista: Quadragesima sunt dies, quos ieiunauit Moyses. Quinquaginta uero, quia diem iudicij continuabit spacium quinquaginta milium annorum. Sexaginta sunt uenæ terræ singulorum colorum: quæ uarietas si non esset, nulla inter homines foret noticiæ discretio. Septuaginta uiros assumpsit sibi Moyses. Octuaginta ictus debentur inebriato. Nonaginta, quia angelus missus ad David, ait: Nonaginta oues habebat hic socius meus, & ego unam, quam abstulit mihi. Centum uero sunt ictus, quibus in adulterio deprehensi flagellantur. Ait, Et habet quidem omnia ita recte, ut sunt, integre executus es. Procede ergo si placet, & expone, quomodo facta est terra, & montes, & quæ eis nomina, & quando fuerunt: Respondit, Deus Adam de limo, Limus autem erat de spuma, Spuma autem de procellis, Procellæ uero de mari, Mare autem de tenebris, Tenebræ uero de luce, Lux de uerbo, Verbum de cogitatione, Cogitatio uero de iacinto, Iacintus autem ex præcepto Esto & fuit. Ait, Verum est quicquid dicis. Dic ergo, quot angeli præsumt hominibus? Respondit: Singulos homines bini circumstant angeli, alter à dextris, alter à sinistris. Dexter uero benefacta hominis scribit, Sinister malefacta. Ait, Vbi assident homini, aut qualiter in quo scribunt? Respondit: Super humeros hominis sedent. Calamus, lingua eorum: incaustum, salua linguæ: Tabula notoria, cor eorum. Ait, Et hoc quoque uerum est. Sed prosequere, si placet: Quid post hoc operatus est Deus? Respondit, Tabulam & calamum. Dic, quam tabulam, & quem calamum? Respondit: Tabulam quidem, in qua scriptum est quicquid fuit, est & erit, in coelo et in terra: Calamum uero, de luce clarissima. Ait, Quem longitudo calami? Respondit: Longitudo quidem itineris quingentorum annorum, latitudo uero octuaginta itineris annorum. Octuaginta dentes habet, qui non cessabunt scribere, quicquid fit in mundo, usque ad diem iudicij. Sic enim ait in Alchoran: Nun uua calam uua me asturum. Ait, Et tabula unde? Respondit, De smaragdo uiridissimo, uerba eius de margaritis, dorsum eius de pietate. Ait, Quotiens ergo respicit Deus illam tabulam per diem & noctem? Respondit, Centum sexaginta, singulisque respectibus erigit quem uult, & deponit quem uult. Sic enim ait in Alchoran: Quotidie Deus in uoluntate sua. Ait, Nec de his quicquam

Quid inferni
prohibeat flamm
as à terra.
Zachæ fluuius
infernalis, ut
Styx.
Psalteriū xx.
die ramadā tra
ditum Dauidi.
Natalis Christi.

LX uenæ terræ
singulorum co
lorum.
Nō angelus, sed
propheta fuit.
Origo rerum fa
bulosior quàm
in Theogonia
Hesiodi.

Angeli duo cu
stodes singulis
hominibus, quæ
annotant in ta
bula res uniuersas.

Calamus è lu
ce portentosa
magnitudinis.

quicquam, nisi uerum. Procede ergo, & expone, cur coelum dictum est coelum.
 Respondit: Ideo quidem, quia de fumo creatum: fumus uero, uapor maris.
 Sic enim ait in Alchoran: Vualme am uuagehu. Ait: Quid ergo habet, quod
 uiride est? Respondit, ex monte kaf. Mons enim kaf ex smaragdis paradisi.
 Qui mons orbem terrae cingens, coelum sustinet: sic enim ait in Alchorā: kaf
 uualcoram elmegid. Ait, Habet itaq; coelum portas? Respondit: Habet, itaq;
 portas pendentes. Ait, Et portae clauēs? Respondit: Et portae clauēs in thesau-
 ro Dei. Ait, Et portae unde? Respondit: Portae aureae, portarum serae de luce,
 clauēs de pietate. Ait, Vera refers. Sed coelum istud nostrum, dic unde crea-
 tum est? Respondit, Primum de aqua uiridi, secundum de aqua clara, tertium
 de smaragdo, quartum de auro purissimo, quintum de hiacinto uiridi, sextum
 de nebula lucida, septimum de splendore ignis. Ait, Neque hoc quicquam
 nisi uerum. Quid ergo super coelos septem? Respondit, Mare uiuificum. Ait,
 Quid deinceps? Respondit, Mare nebulosum. Ait, Prosequere per ordinē us-
 que ad summum. Procedit desuper mare aëreum, desuper mare lapideum, de-
 super mare tenebrosū, desuper mare solati, desuper luna, desuper sol, desu-
 per nomen Dei, desuper supplicatio, desuper Gabriel, desuper pergamenū
 rasum, desuper plenū, desuper septuaginta interualla lucis, desuper LXX, mi-
 lia interuallorum uirtutes, desuper LXX, milia montium, desuper mille spa-
 cia, in unoquoq; LXX, milia turbe, in unaqua; turba quinq; milia angelorū,
 nunquā cessantiū laudare dominū uniuersitatis, desuper addet almuncihe, id
 est terminus angelicæ dignitatis; desuper uexillū glorię, desuper interualla de
 margaritis, desuper interualla gratiæ, desuper interualla potētiae, desuper in-
 terualla diuinitatis, desuper interualla dispensatiōis, desuper scabellū, desuper
 solū, desuper domus uniuersitatis. Ait, Mirū in modū cuncta, prout sunt, exe-
 cutus es. Sequitur itaq;, ut decernas, si placet, utrū ne fideles sint sol & luna, an
 infideles? Respondit: Fideles quidē, & obediētes omni mādato Dei. Quid
 ergo habet, quod nō equaliter lucet? Respondit: Aequali quidē uirtute & splē-
 dore creauit eos Deus. Euenit ergo, ut incerta esset diei & noctis uicissitudo,
 quousq; Gabriel præteruolans motu uolitandi, forte ut sic ala sua lunam teti-
 git, & exinde luna obscurata est. Sic enim ait in Alchorā: Præposui diei & no-
 cti luminaria, & extinxi nocturnum, & illuminauī diurnum. Ait: Cur ergo
 nox dicta nox? Respondit, Quia nox uelamen maris & foemine. sic enim ait
 in Alchoran: Posui noctem uestimentum, & diem uictum. Ait, Et hoc quoq;
 prout ueritas habet. Consequenter itaque, si placet, edissere, quot sunt ordi-
 nes stellarum? Respondit, Tres. primus, dependentium per catenas à solio
 Dei, lucentium usque in septimum thronum; secundus, stellarum quæ & coe-
 lum ornant, & quando diaboli ad insidiandum cœlestibus consilijs subintra-
 re parant, occurrentes fugāt, Sic enim ait in Alchoran: Et coelum cum eis or-
 nauimus, & diabolis eas obiecimus. Tertius est inspectu angelorū. Ait, Ne-
 que hæc uspiam à ueritate recedunt. Dic ergo, quot interfunt inter nos & coe-
 lum maria? Respondit, septē. Ait, quot uero uenti inter nos & coelū. Respon-
 dit, tres. Primus uentus sterilis, quem emisit Deus ingentē abat. Secundus ni-
 ger, eleuans mare: & hic exasperabit ignem in die iudicij. Tertius est, qui ter-
 ris marisq; ministrat. Ait, Neq; hic quicquā nisi uerum. Quot sunt interualla
 inter nos & coelū? Vnum planē: quod nisi interpositū esset, omnia terrena cœ-
 lestis consumeret ardor. Ait, Et hoc certe uerum. Si solum subiungas, ubi sol?
 Respondit,

Respondit, In fonte calido, fons uero in colubro; coluber in intervallo, in- *Sol in calido*
 teruallum in monte kaf, kaf autem in manu angeli tenentis mundum usque *fons sedē ha-*
 in diem iudicij. Ait, Verum est quod dicis. Dic deinde, Quis modus deferen- *bet, et alia lōge*
 tium sedem Dei? Respondit: Capita eorum sub sede Dei, pedes sub thronis *absurdissima.*
 VII. tanta quidem ceruicis amplitudine, ut si continue uolaret auis, uix mil-
 le annis ab una aure perueniret ad alteram. Cornua super capita eorum *Vehiculū Dei,*
 implicata, uictus & potus eorum laus & gloria Dei. Quorum prima *nō quale Eze-*
 acies, cuius dimidium nix, dimidium ignis, nec tamen uel ignis niuem con- *chielis.*
 sumit, uel nix ignem extinguit. Secunda acies, cuius dimidium tonitruus, di-
 midium fulgur impermixta. Tertia, cuius dimidium gleba, dimidium unda: *Interualla cœ-*
 nec tamen unda glebam diluit, uel undam ebibit gleba. Quarta, cuius dimi- *lorū, cōtra de-*
 dum uentus, dimidium aqua, incommota ab inuicem. Quinta, cuius dimi- *mōstrationes*
 dum ferrum, dimidium ignis, inconfusa ab inuicem. Sexta, cuius dimidium *astronomicas.*
 aurum, dimidium argentum. Septima, cuius dimidium laus, dimidium glo-
 ria. Octaua, de fulgidissimo splendore. Ait, Nec hoc quoque uspiā aliter quā
 ueritas habet. Nunc itaque fiducialiter oro, ne pigeat, exequaris spacium a no-
 bis usque ad cœlum. Respondit: A nobis quidem usque ad infimum cœlum, *Aues inter cœ-*
 iter quingentorum annorum; tantumque per ordinem ab unoquoque ad pro- *lum & terram.*
 ximum, & amplitudo uniuscuiusque itinerum quingentorum annorum: Tot
 20 unoquoque angeli, quod nemo numerare potest, nisi solus Deus. Ait, Et hoc
 quoque uerum. Dic itaque consequenter, quæ aues sunt inter nos & cœlum?
 Respondit: Aues quædam, quæ nec cœlum neque terrā unquam attingunt. *Aues inter cœ-*
 Ipsæ colubri albi iubas habentes equinas, comas ut coma mulieris, alas ut a- *lum & terram.*
 ues. Oua pariunt super caudas suas, ibidemque filios producunt, illinc usque
 in diem iudicij. Ait, Ita quidem uerum est. Dic ergo, mundus iste cur dictus
 mundus? Respondit: quia mundus iste factus fuit præter aliud sæculum. Si
 enim cum illo factus esset, perpetuus foret, ut illud. Ait: uerum est, Dic dein-
 de, finis cur dictus finis? Respondit, quia eo resurget omnis creatura. Ait, Ita
 est. Subiunge ergo, sæculum aliud, cur dictum aliud? Respondit, quia postre-
 30 mum, post mundum istum superstes futurum, cuius nulla similitudo expri-
 mi potest. Nec enim coloni eius mortales, neque dies eius sub numero. Ait,
 Similiter & hoc uerum. Sed quid? Aliquid nempe hodie proponam, ubi in-
 eidas. Dic ergo si placet, Quis filius patre fortior? Respondit, ferrum. Quid
 ferro? ignis. Quid igne? aqua. Quid aqua? uentus. Ait, & hæc omnia uera.
 Nec cesses, sed dic consequenter: Adam cur dictus Adam? Respondit, quia
 creatus de limo terrarum omnium, non unius. Si enim de uno creatus esset,
 nulla esset inter homines noticiæ discretio. Ait: Ita est: dum subiungas. Cum
 factus fuit Adam, quā intrauit spiritus in eo? Respondit, per os intrauit inui-
 tus, & per os exiuit. Ait, Quid ergo dixit, ei Deus? Respondit, Habita tu & cō-
 40 iunx tua paradysum: Comedite & bibite, tantum ne huic arbori appropin-
 quetis. Ait, Quæ nam fuit arbor illa? Respondit, arbor tritici. Ait, Quæ forma
 arboris? Respondit, septem spicas habebat, unam rapuit Adam, in qua erāt
 grana quinque, de quibus duo comedit Adam, duo dedit Eux, quintum de-
 tulit secum. Ait, Quantum fuit granum? aut quid inde fecit? Respondit, Ma-
 gis fuit ouo, quod ubi in sexcentas particulas comminuisset, produxit ex eo
 cuncta seminum genera. Ait, Quā receptus est paradiso expulsus? Respon-
 dit: Adam in India, Eua in Nubia. Ait, Quid induebant? Respondit, Adam
 r tria

*Sol in calido
fons sedē ha-
bet, et alia lōge
absurdissima.*

*Vehiculū Dei,
nō quale Eze-
chielis.*

*Interualla cœ-
lorū, cōtra de-
mōstrationes
astronomicas.*

*Aues inter cœ-
lum & terram.*

*Aliquid factū
ante hunc mun-
dum.*

*Aenigmata, nō
qualia Hiram
Solomoni pro-
posuit.*

*De hominis
formatione
fabulatur.*

*Arborē sciētiae
boni & mali,
dicit arborem
tritici.*

*Adā eiectus pa-
radiso peruenit
in Indiam, Eua
in Nubiam.*

trita folia de paradiso, Euam coma cooperiebat. Quam ergo conuenerunt? Res-
 pōdit: In Arafē. Ait, Vter de altero factus? Respondit, Eua ex Adā. Vnde
 est quod mulier operitur? Ex costa eius sinistra. nam si a dextra, æque fortis
 esset. Ait, Quis habitauit terram ante Adam? Respondit, Primum diaboli,
 deinde angeli, post angelos Adam. Inter diabolos & angelos septem millia
 annorum, inter angelos et Adam M. anni. Ait, Rem omnem ut gesta est nar-
 ras. Sed de his satis est. Transeamus ad alia: & dic si placet, Quis incēpit pe-
 regrinationem? Respondit, Adam. Ait, Quis rasit caput ei? Respondit, Ga-
 briel. Ait, Quis circūcidit Adam? Respondit, ipsemet. Ait, post Adam quis
 circuncisus est? Respondit, Abraham. Ait, Et hæc quidem manifesta sunt.
 Habemus alia. Dic si placet, Quam nam est terra, quam semel uidit sol, nunquā
 deinde uisurus usque ad finem sæculorum? Respondit: Quando mare diuise
 Moyses, denudatus est fundus pelagi, quem tunc uidit sol, post reditum una-
 darum amplius non uisurus. Quid ergo uidetur Abdia, ne reperis hæc in le-
 ge tua? Et ille, Nec hæc quidem, nec multa alia, quæ pectus mihi ministrat.
 Age, Dic deinde, quæ nam est domus habens duodecim portas, per quas
 duodecim portiones exeunt, duodecim cum generationibus? Respondit,
 Rupis illa, quam percussit Moyses, aperuit duodecim portas, & emisit duo-
 decim fontes, per duodecim tribus Israël. Ait, Verum dicis. Sed dic, cui ter-
 ræ locutus est Deus? Respondit, Monti Synai præcepit, ut eleuaret Moysen
 usque ad cælum. Ait, Bene dicis. Dic deinde, qui uiuit, nec habens spiritum?
 Respondit, Nox. nec enim spiritus uenit usque ad mane. Ait, Hoc quoque ue-
 rum. Age ergo, quid in primis lignum, postea cum spiritu? Respondit, Vir-
 ga Moysi nunc lignum, nunc serpens. Ait, ita est. Nunc itaque refer, si placet,
 Quæ foemina ex masculino tantum, & quis masculus de foemina tantum? Re-
 spondit, Eua ex Adam solo, Christus ex Maria uirgine? Ait, ita quidem re-
 fers, ut uerum est, dum subiungas, Quæ sunt terra illa, quæ sine uiri commi-
 xtione edita fuerunt? Respondit, Adam, aries Abrahamæ, & Iesus Christus.
 Ait, uerum est. Dic deinde, quod sepulchrum motum est cum sepulto? Re-
 spondit, Cetus cum Iona. Ait, uerum est. Dic ergo consequenter, qui sunt so-
 li illi duo, quorum sepulcra ignorantur? Respondit, Abitabil. & Moyses. Ait,
 Id quomodo? ut breuiter de utroque exponas. Respondit: Ibetabil quidem
 cum mortem præsentiret, iniunxit, ut post obitum camelus superposito sua-
 nere suo impelleretur ad eundem, quocumque fors duceret, eundemque seque-
 rentur, quousque sponte procumberet. Sic factum, ubi funus ab Ibetabil defe-
 rens camelus procubuit, f. diendo repertum est monumentum, quod Noë
 præparauit Abitabil. Sepulto itaque amissus est locus, nec unquam postea
 repertus. Moyses uero cum solus per desertum uagaret, sorte sepulcrum uia-
 cum & apertum inuenit, recte ad quantitatem suam effossum. Quod ad-
 mirans, incēpit ad propriam staturam metiri. Interea angelus mortis adue-
 nit ad interficiendum Moysen. Quem cum cognouisset Moyses, quæsiuit
 dicens: Ad quid uenisti? Respondens, missus sum pro anima tua. Cui Moys-
 es, Qua ergo putas eam eripere? per os enim non poteris, quo locutus sum
 Domino: neque per aures, quibus audiui uocem Domini: neque per oculos,
 quibus faciem domini uidi: neque per manus, quibus donum Dei recepi: ne-
 que per pedes, quibus montem Synai conscendi. His auditis, abiit angelus.
 formaque mutata, attulit pomum de paradiso, quod cum olfaciendum porri-
 geret.

Diabolos et an-
gelos ante Adā
incoluisse terrā.

Adā peregrina-
tionem ad Me-
chan cōstituit.
Idē rasus, uideli-
cet ut Machu-
met, et circum-
cisus.

Aenigma de
mari rubro.
Subdola cauilla-
tio in diuinam
legem.

In Alcorā scri-
bitur, ut Moyses
cum famulo na-
uem repererit.

Aenigma de
nocte.

Aenigma de ba-
culo Moysi.

Aenigma de E-
ua & Christo.

Aries Abrahæ
sine parente
editus.

Aenigma de
Iona.
Sepultura Abi-
tabil.

Sepultura Mo-
sis & mors fa-
bulosissima.

10

20

30

40

geret, recepit Moyses. Cumq; naribus apponeret, arripuit eum angelus per nares, per quas tanquam emungens animam eius extorsit. Quo facto, remansit corpus eius in sepulchro, nemini unquam reperto. Ait, ita quidem factum est, ut dicis. Sed dic quis ignis comedit & bibit, & ex quo extinguitur, non accenditur usq; in diem iudicii? Respondit, Ignis in corpore humano, uictu sustentatur, & anima abeunte extinguitur. Nec antequam illa redeat, accendetur. Ait, Et ita uerum est. Dic deinde, quid paruum semper, quid magnum semper? Respondit, Lapilli, & montes. Ait, bene est. Sed dic, ubi est medium terræ? Respondit, In Hierusalem. Inde namq; dispersæ sunt gentes, & illic congregabuntur. Ibi erit pons et statera super infernum, quod apportabunt illuc septuaginta millia angelorum per totidem tenaces. Ait, Et ita est. Sed quare Hierusalem dicta domus benedicta? Respondit, quia in directo coelestis Hierusalem, quodq; locutus est ibi Deus & angeli cum patriarchis & prophetis: deditq; ibi Deus Moyse præcepta tria millia quingenta quindecim. Ait, Et ita constans est. Dic deinde, quis humor fit neq; de celo, neq; de terra? Respondit, sudor animalium laborantium. Ait, bene dicis. Sed memora, si placet: quomodo facta est nauis? Respondit, Nauem incoepit primus Noë: claues dedit Gabriel: intrauitq; Noë cum filiis, & procedens ex Arabia super Meccam, circuiuit septies. Inde nauigās super Hierusalē, & eam septies circuiuit, peruenit in montē Iudææ, ibiq; decrescentibus undis, hærens resedit. Ait, quidem ita est. Dic ergo, ubi fuit interim Mecca? Respondit, Assumpsit eam Deus in cœlum, Hierusalem uero cōmisit monti Abikobez, & seruauit eam in uentre suo. Ait, Omnia quidē ut gesta sunt, exponis. Dic ergo, Quæ ratio, quod qui nascitur similis est patri, aut matri, eorumue parentibus? Respondit, Quum superat uoluptas uiri uoluptatem mulieris, trahit conceptus similitudinem patris, eiusq; parentū: Sic in parte altera, superante mulieris libidine. Ait, Et hoc uerum. Expone consequenter, punit Deus quenq; sine ratione? Respondit, non. Ait, Et filijs infidelium quid faciet? Respondit, Venient in die iudicii filij infidelium ante faciem Dei, & dicet eis: Quis est dominus uester? Dicent, Tu domine, qui creasti nos. Cui ergo seruisti? Quem adorasti? Domine noster, neq; aurum, neq; linguæ officio uti, neq; nuncium tuum sequi potuimus. Dicet eis, Faceretis ergo aliquid si præciperetur uobis? Dicent, Digne domine noster & iuste, quicquid præcipere placet. Tunc effluere præcipiet unum de fluuijs inferni, & dicet eis: Infilite in gurgitem istum. Hinc ergo qui obedierint, illæsi exhibunt, & in paradysum transibunt: qui uero renuerint, ibunt cū patribus suis in infernum. Sic enim ait in Alchoran: Qui obedierint, erunt in paradiso, qui renuerint, in inferno. Ait, Vere ita est. Sed uellem, si est aliqua horum similitudo, eam mihi exponeres. Respondit, Ita. Nam & fidelium filijs, si qui nascuntur cæci, sordi, muti, eadem sit quæstio. Ait, ita quidem uidetur, dum consequenter exponas. Quomodo soluetur terra? Ignis terram diriget in cinerem. Cinerem aqua diluet. Ait, Ita est. Sed montes unde exierunt? Respondit, de monte Kaf: fixitq; eos Deus palos in terra. Sic enim ait in Alchoran: Posui terram planam, & montes palos terræ. Ait, Verum dicit. Dic cōsequenter, quid nā restat sub his septem terris? Respondit, Bos. Ait, & pedes bouis super quid? Respondit, super lapidem album. Ait, quæ forma bouis? Respondit, caput eius

Aenigma de calore hominis uitali.

Aenigma de lapillis seu calculis & motibus. Hierusalē umbilicus orbis.

Item cur domus benedicta. Apud Hierusalem præcepta Moyse data, quum nūquam adierit.

Aenigma de sudore.

Mecca seruata per diluuiū in cœlo, et Hierusalem in mente Abikobez. Causa formæ in liberis, et similitudo parentū.

Infidelium filij li berabuntur in die iudicii, si obediemes Deo infilierint flumen.

Ut terra soluenda. Vnde montes. Sub terris septē bos portemose magnitudinis & formæ.

eius in oriente, cauda in occidente. Ei quadraginta cornua, & totidem dentes, à cornu ad cornu iter mille annorum. Ait, Et sub lapide, super quem
Mons zohot in inferno. stat, quid? Respondit, Mons cui nomen Zohot. Ait, Cuius hic mons? Respōdit, inferni. Ait, Quæ ei amplitudo? Respondit, Itineris mille annorum. Hūc ascendet omnis turba infidelium. Cumq; uerticem confederint, omnis intre miscet mons, omnemq; turbam deiciet in profundum inferni. Sic enim ait in Alchoran, Sourhīcubu azohot; quod est, destruet eos zohot. Ait, uerū est, quod dicis. Sed quid sub monte? Respondit, Terra. Quod est ei nomen? Respondit, Vuerelea. Quid sub ea terra? Respondit, mare. Quod est ei nomen? *Alkafē mare.* Alkafem. Et quid infrā? ut omnia per ordinem edisseras. Respondit, terra ¹⁰ Aliolen, infrā mare Zere, infrā terra Neama, infrā mare Zegir, infrā terra therib, infrā alia terra Agiba, alba ut lac, redolens ut muscus, mollis ut crocus, lucida ut luna. Super hanc congregabit Deus omnes iustos. Sic enim ait in Alchoran: In die illo mutabit terram pro alia terra. Infrā hanc mare *Alknitar mare.* Alknitar: Infrā piscis nomine albehbut, cuius caput in oriente, cauda in occidente. Super cuius dorsum terræ & maria, tenebræ, aër, & montes usque *Piscis maximus sustinens terrā & mare.* in finem sæculorum. Infrā piscem, uentus piscem sustinēs, infrā mons, infrā tonitruus, infrā fulgur. Sub his mare sanguineum, infrā infernus conclusus, infrā mare igneum, infrā mare opacum, infrā mare po*, infrā mare nebulosum, infrā laudes, infrā glorificatio, infrā solium, infrā tabula, infrā ca- ²⁰ *Mirū Chaos potius, quàm ordo atq; digestio partium mundi.* lamus, infrā maius nomen Dei. Et quid infrā? Respondit, Infinita quærendo prosequeris Abdīa. Quis ultra potest? Præter quod æqualis est undique uersum omnipotentia Dei. Ait, Res mira. Nihil quidem aliter quàm est uel opinari uideris. Sed prosequere deinceps si placet, & dic. Quæ sunt tria quæ de paradiso in hunc mundū uenerunt? Respōdit, Mecha, & Iesrah, et Hierusalē. Ait, Verū dicis. Dum subiungas, quæ quatuor in hoc mūdo ex inferno? Respondit, Vastat ciuitas ægypti, secunda Antiochia Syriæ, tertia Ehberam Armeniæ, quarta Elmeden Chaldææ. Ait, Et hoc quoq; uerum. Consequenter ergo metire mihi orbem. Respondit, Orbis quantitas iter unius diei. Ait, Quomodo? Respondit, Totum enim sol ab ortu suo usq; ad occasum permeat. Ait, Argute quidem hoc animaduertisti.

Nunc itaq; si placet, quoniam summa & infima uides, paradysum oro, & quæ incolis eius uita, planè mihi describas. Respondit, Quia cōuenienter & ex ordine quæris, placet, dum attētus assis. Paradysi namq; solum aureū, smaragdus & hyacinthis crebro interpositis distinctū, omni fructifera consitum arbore, decurrentibus per amœna fluentis. Quorū alia quidem lac, alia mel album, alia uinum purissimū fundunt. Dies enim mille annorū, annus quadraginta milliū annorū. Quid ergo? Nunquid nō ita beatitudini sufficere uidetur? Ait, Quinimo, & uere uideri poterit, dum incolarū eius habitum & usum exequaris. Respondit, Incolis quidē eius, quicquid desiderari potest, ⁴⁰ statim aderit. Omni siquidē colore uestientur, præter nigrū: Qui color neminem illic attinget, excepto præcone modò, qui ob insigne huius uitæ meritū propriū colorem singulari priuilegio retinebit. Perfecti omnes in statura quidem Adæ, in forma uero Iesu Christi, nunq; incrementū aut detrimentum aliquod patientes. Ait, Hæc quidē ita uere sunt. Assume iam de uicū & uoluptate eorum, à primo introitu incipiens. Respondit, Primum quidem ingressi *Præco, id est Machumet, insignis in paradiso singulari uestitu.* Christi. In Alcoran tamen aliquoties pueri indicantur,

gressis uescēdum proponitur iecur piscis albebut, cibus quā ultra mirari *Esus piscis ex*
 possis delectabilis, Succedunt fructus arborum, potusq; defluentis paradisi, *fabulis iudeo-*
 deinde quicquid affectarint, præsto erit. Ait, Dic ergo, cū quicquid influit, et *rū de Leuiathā.*
 effluere necesse habet, nōne ut comedēt, sic & iam egerere oportebit? Respō
 dit, Nō sequit̃. Nā & infans in utero dum uiuit, uescitur, nec tamē egerit. Et
 quā cito egerere incipit, mortalitatis legem subit. Quæ & illos, si egererēt,
 necessitas cōsequerēt. Si quid tamen superfluit, id per sudorē exit, odorē mu-
 sti fragrātem. Ait, Bene quidem, & discrete huic obiectioni respōdisti, dum
 subiungas, etiā ne panem & carnes comedent, ut fructus & cætera? Respon-
 10 dit, Planē quidem quicquid gestierint, oblectamenta tantū, nō fame præter
 illicita: quæ nec ipsis placebunt. Ait, Quæ nā? Respondit, uerbi gratia, caro *Causa, cur a*
 suilla. Ait, Beasti me, optime Machumet. Eā siquidē & nobis Iudæis, & scio *porcina carne*
 nō sine causa, prohibuit Deus: quā uelim, nī pigeat, per Deum obsecro in- *abstinendū, ple-*
 ter cætera, dum locus est, edisseras. Respondit, Placet, dū studiosus ades. Nā *na stoliditatis*
 Iesus Christus, dum rogaretur à discipulis, ut modū arcæ Noë, habitūq; su- *et blasphemie.*
 perstitis in ea generis humani exponeret, tacitus rogantes audiens, formulā
 ex luto inter manus suas confectam iecit humi. Et ait, surge in nomine patris
 mei. Et surrexit homo canus. Cui Christus, Tu quis es? Respōdit, Ego Iafeth
 filius Noë. Cui Iesus, Itā ne canus mortuus es? Respondit, Nequaquā. Sed in
 20 hac ipsa hora, putans me ad diem iudicij surgere, metu canus effectus sum.
 Præcepit ergo Iesus, ut omnem historiam arcæ discipulis rogantibus expo-
 neret. Tunc ille rem omnem à primordio narrans, ordine peruenit ad locū,
 ubi cum secessus inquit pondere egestionis arcā inclinaret, timuimus ualde.
 Cōsultuit itaq; pater Deum. Cui Deus: Adduc, inquit, elephātem, & uerte po-
 steriōra eius super locū. Et fecit. Vbi ergo elephas finem suum hominū ege-
 stioni iniiecit, surrexit sus grandis. Satis ne uidetur ergo causæ Abdia, uitādi
 animal immundum? Ait, Certe satis: Dum prosequaris, quid profecerit hac
 necessitate editus. Respondit, Quæ cum omnem (inquit) massam illā rostro
 fossorio dispergeret, cōceptum insuetis naribus fortorem efflans, murem edi-
 30 dit. Qui deinde tum tabulas indesinenter roderet, consulto pater Domino,
 leonem in fronte percutit. Leo concitus, flatu anhelō cattum naribus eiecit.
 Hic Iudæus: Bene, inquit, omnia. Sed hoc satis, ne à proposito longius digre-
 diamur. Et quoniā de uictu incolarum paradisi plene exposuisti, restat, ut de
 uoluptate eorum prosequaris. Et illud primum, quoniā comedent & bibēt,
 si etiam misceantur illic mulieribus, idq; qualiter, & qua lege. Respondit, Si
 ullum oblectamenti genus deesset, beatitudo minime plena esset. Frustra er-
 go deliciae adessent, si uoluptas deesset. Quinimo si quicquid uolunt, præsto
 est, & quascunque, & quomodocunq; uolunt habent, & qualiter, & ubi, &
 quando, & quantum, & quotiens uolunt, sine mora & difficultate, ita quidē,
 40 quod quas hic uxores habuerunt fideles, habebunt & illic, cæteræ, cōcubine
 erunt. Ancillarum uero non erit numerus. Ait, Optime quidem & ad un-
 guem omnia. Sed illuc recolens, quod dicis, præter illicita: cum illic uini flus-
 enta describas, quæro quid nam operis illic habeant, si uinum illicitum est? *Causa, ob quam*
 aut si licitum est, quid tibi causæ assumis in hoc sæculo uini prohibendi? Re- *à uino abstine-*
 spondit, Adeo quidem argute quæris, ut necessario una quæstione geminā *tur. Aliā tamen*
 responsionem extorqueas. Vtrūq; ergo exponam, & illic esse licitum, & hic *reddit ipse Ma-*
 illicitum. Erāt enim angeli duo Arot & Marot, missi olim à Deo de cœlis in *chumet in Al-*
 terram,

terram, gubernando & instruendo generi humano, tribus his interdictis, ne
 occiderent, nec iniuste iudicaret, nec uinum biberent. Multo itaq; tempore
 sic habito nocti iudices essent per uniuersum orbem, uenit eis die quodam
 mulier præ cunctis foeminis omnino pulcherrima, causam habens aduersus
 maritum. Quæ ut parti suæ accommodaret iudices, inuitauit ad prandium.
 Sequuntur. Illa satagens, cõuiuantibus inter epulas & pocula uini apponit.
 Adstat ministrans, offert crebro, instat ut sumant. Quid plura? Vicerunt
 blandiciæ mulieris. Inebriati poculis, in hospitam formosam in caluerunt.
 uicti, accubitus postulant. Spondet ea conditione, dum alter uerbum do-
 ceat, per quod ascendebant cœlos: alter, per quod descendebant. Placet con-
 dictio. Cum ergo didicisset, eleuata est subito, & ascendit cœlos. Quod cum
 uideret Deus, explorata causa, posuit eam luciferum, pulcherrimā inter stel-
 las, ut fuerat inter foeminas. Illis autem in iudicium uocatis, proposuit eis De-
 us, ut eligerent inter pœnam huius sæculi & pœnam alterius. Elegerunt hæc.
 Depensi sunt ergo per cathenas ferreas, demissis capitibus in puteo bebil,
 usq; in diem iudicii. Quid ergo Abdia? Nōne sufficiens uidetur causa cur
 & illicitum sit uinum, & hic illicitū? Ait, certe satis, & merito. Sed quæ niā
 hæc ad plenū exposita sunt, uellem si placet, ut etiā de inferno breuiter per-
 curras. Recte postulas, & ita faciā. Inferni siquidē solum sulfureū, fumosum,
 crebra pice interfertum. Ipse totus flammis terribissimis afluens. Sunt in colas-
 cus & putei profundissimi, pleni pice feruente, suppositis flammis sulfureis,
 quibus quotidie immerguntur damnati. Sunt illic & arbores, quarum fru-
 ctibus uescuntur: quo cibo nihil grauius in toto mundo excogitari potest.
 Ait, Bene omnia exponis, si interferas, ubi est ille, quem Deus euocabit post
 diem iudicii? Respondit, in medio uallis inferni, in ualle gurgis, in gurgite
 puteus, in puteo arca, in arca uictus cathenis, astrictus compede, spe con-
 stans, per mille annos incessanter misericordiam appellabit. Ait, Quid ergo
 faciet ei Deus? Respondit, Post mille annos adduci faciet eum, & dicet ei:
 Quid tibi uis miser, qui aures meas inquietare non desinis? Quæ te fiducia
 ducit? Quo merito speras? Responder gemens, Domine Deus meus, ego
 non habeo Deum nisi te, qui misereatur mei. Tu satis habes præter me, ubi
 iram tuam uindices. Miserere mei Domine, miserere mei. Ait, Quid tunc?
 Respōdit, eum reddi inferno. Adducetur, nec adhuc inuocare misericordiā
 Dei cessabit. Misertus tandem misericors miserator, eripi præcipiet eum.
 Cumq; pice nigrior eum infernalis calor tangat. Interrogabunt angeli, quas-
 liter paradisi incolis misceri possit? Tunc lauari præcipiet eum Deus in fonte
 aërio, & fiet albus totus, præter maculam in fronte. Mundatus ergo incedet
 per paradysum, in publico conspectu omnibus uocabulis. Hic ergo assigna-
 bunt eum in inuicem omnes uidentes, ereptumq; inferno, quali impropes-
 rando hinc inde murmurabunt. Ille uerecundus usq; adeo pudore superab-
 bitur, quousq; dicat, malle inferno reddi, quā huiusmodi probra longius
 ferre. Dicit itaq; misericors miserator angelis suis, ut iterum eum in eodem
 fonte quinquies lauent. Quod ubi fecerint, auferetur nota de fronte eius, fi-
 eriq; similis paradisi incolis, & ita cessabit opprobrium. Hæc sunt quæ te de
 inferno quæsisse opinor Abdia. Procede si quid superest. Ait, Omnia quidē
 ita ad unguem executus es, ut nullum penitus intermiseris nodum.

*Metamorpho-
 sis foemine ue-
 nuste in stel-
 lam Veneris.*

*Inferorum
 descriptio.*

*De liberato ex
 inferno fabula
 absurdissima.*

Nunc

Nunciatq; per Deum tuum obsecro, ut quoniam cuncta tibi quasi prae
manibus, diem iudicii planè mihi describas. Respondit, Placet, dum attentus
adlis. In die illo mandabit Deus angelo mortis, ut omnem creaturam spiri-
tum habentem interimat, tam angelos omnes, & diabolos omnes, quàm ho-
mines, aues, pisces, beluas, & pecora. Sic enim ait in Alchoran: Omnia mor-
tua prater Deum. Post hæc uocabit angelum mortis, dicens: O Adreiel, est-
ne quid superstes ex omni creatura mea? Dicit, Nihil domine mi, præter me-
seruum tuum imbecillem. Tunc dicit ei, Quoniam omnem creaturam meā
occidisti, abi hinc inter paradysum & infernū, & occide postremo teipsum,
10 ac morere. Abibit infelix, atq; in præscripto interuallo proiectus humi, & a-
lis suis inuolutus, seipsum suffocabit, cum tanto quidem mugitu, qui & cœ-
lestes spiritus & terrena animalia si uiuerent terrore exanimaret. Stabitq; te-
tus mundus uacuus per quadraginta annos. Post hoc cœlum & terram pu-
gno continens dicit: Vbi nunc reges & principes & potentes sæculi? Cuius
est regnum, & imperium, atque rerum potentia? dicite, si ueridici estis. Et his
20 uerbis ter repetitis, suscitabit Seraphielem, & dicit: Accipe tubam hæc, &
descende in Hierusalem, & clange. Tunc accepta Seraphiel tuba, cuius lon-
gitudine itineris quingentorum annorum, stans in Hierusalem insufflabit tu-
bam, exintus omnes animas iustas & iniustas inibi interim seruatas. Animæ
euolantes in omnem terram, quæq; ad corpora sua, ubicunq; sint dispergen-
tur, atq; ad primum hunc sonitum omniū ossa congregabuntur. Transactis
quadraginta annis iterum sonabit. Ad quem sonitum ossa, carnem, & ner-
uos assument. Atque inde post quadraginta annos ubi tertio sonuerit, om-
nes animæ corpora sua induent. Sic factio, ignis ab occidente accensus,
omnis creatura Hierosolymā agitabit. Quò cum omnes peruenerint, celsi-
fabit. Hic ergo ubi per quadraginta annos in sudore suo natauerint, expectā-
tes iudicium, tot tandem miseris affecti appellabunt Adam, sic dicentes:
Pater Adam, pater Adam, ad quid nos genuisti? huiusmodi scilicet miseris, Adā, Noë, A-
& tormentis? Ita ne pater filios sub incerto fine, inter spem & metum fluita-
brahā. Mose, ne
30 repateris? quoniam Deum ora, ut planè finiat de nobis qcquid inter paradi-
sum & infernū facturum est. Respōdebit Adā, & dicit: O filij filij, scitis ut sua-
dente diabolo inobediēs præcepto Dei extiterim, quæ causa, ut indignus hoc
habitus officio, uel huiusmodi præsumā. Sed ite ad Noë. Cōuersi ad Noë, di-
cēt: Intercede pro nobis, electe Dei pater Noë. Respōdebit Noë dicēs: Feci
quod potui, saluaui uos in diluuiō. Hic nihil mihi superest officij. Sed ite ad Ma-
Abrahā. Appellabunt Abrahā, dicentes: Pater fidei & ueritatis, pater Abra-
ham, respice nos miseros, & miserere. Quibus Abraham: Quid à me petitis?
Non recolitis, ut diu uagabundus idololatra incircuncisus errauerim? Non
sufficio. Sed appellate Moysen. Appellabunt Moysen, dicentes: Audi nos
40 electe nuncie Dei, & propheta, famule Dei Moyses. Quibus Moyses: Quē
appellatis? Nōne legem uobis dedi, miraculis confirmaui, nec tamen cre-
didistis? Si mihi credidissetis, facere possem quod postulatis. Sed ite ad Iesum
Christū. Cōuersi ad Christū, dicent: Iesu Christe, spiritus, uerbū et uirtus Dei, Christus. spiri-
tus, uerbum, &
moueatur pietas tua, & intercede pro nobis. Tunc dicit eis Iesus: Quod à
me petitis, ipsi amisistis. Missus quidem fui uobis in uirtute Dei, & uerbo ue-
ritatis: uos aut aberrastis, & me plus quàm ego prædicauerim uobis, Deum
uestrum

Adreiel ange-
lus mortis.

Vt nouissime
mors abolibi-
tur.

Seraphiel tuba
mortuos exci-
tabit.

Adā, Noë, A-
brahā. Mose, ne
gam bus patro-
cinū in die iu-
dicij, res perue-
nit ad Iesum
Christum, po-
stremo ad Ma-
chumet.

Abrahā pater
fidei & ueri-
tatis.

Christus. spiri-
tus, uerbum, &
uirtus Dei.

Scopus prima-
rius diaboli in
omni doctrina,
obscurare glo-
riam filij Dei, &
occidere myste-
rium eternum
ueræ salutis.
In Alcorā Chri-
sto tribuitur e-
nā patrociniū.

Mors in arietē
mutabitur.

uestrum fecistis. Hoc itaq; beneficium meum amisistis. Sed ite ad ultimum prophetarum, hunc significans, cum quo loqueris Abdia, Ad quem conuer-
si dicent: O nuncie fidelis, & amice Dei, quā male quidem peccauimus.
Exaudi nos pie propheta Dei, spes una superstes. Nam post te, in quo spera-
bimus? Exaudi nos, potentia, tibi à Deo collata. Aderit itaq; Gabriel: nec im-
potentem sinet amicum suum uoluntatis suæ. Procedent socij ante faciem
Dei, dicetq; eis Deus: Scio ad quid uenistis. Absit itaq; ut fidelis mei uotum
in aliquo quassem. Hic ergo ponte facto super infernum, ad caput pontis
aderit statera: qua libratis uniuscuiusque factis, ambulabunt super pontem.
Salui ergo transibunt, damnati in infernum decident. Quære deinceps Aba-
dia, quid placuerit. Et ille, Proh dolor, quæ me hucusq; dementia tenuit, ut
uerum luce clarius non uiderem. Sed quoniam omnia tibi pro uoto meo
occurrunt, procede. Nunquam enim hæc audire fatigarer. Enumera ergo
acies populorum in die illa, & discerne fideles atque infideles. Respondit,
Erunt acies omnium hominum, cxx. è quibus tres tantum fidelium, reli-
quæ omnes infidelium: Eritq; longitudo uniuscuiusq; aciei itineris mille ana-
norum, latitudo uero quingentorum. Ait, Vere ita est, ut dicis. Conclude
postremum hoc, quod cum omnes creaturæ in eum modum, quo descripsi-
sti, inter utramque regionem diuisæ fuerint, quid fiet de morte? Respondit,
Mutabitur mors in arietem, & adducent eam inter paradysum & infernum.
Eritq; magna inter utriusq; regionis incolas dissensio. Nam populus para-
dysi metu mortis necem machinabitur. Infernales uero spe mortis, superstitia
tem fore cupient, uincet populus paradisi, & mortem inter paradysum
& infernum occident. Hinc Iudæus exclamans, ait, Vicisti optime
Machumet, siste, & recipe confitentem me. Ego credo, &
uideo, quia non sunt dij, sed Deus unus omnipotens,
cuius uere tu nuncius & propheta,

E X P L I C I T doctrina Machumet, quæ apud Saracenos magnæ
authoritatis est, licet ibi multa mēdacía sunt, & multa ridiculosa.

De

DE GENERATIONE MACHUMET

ET NVTRITVRA EIVS. QVOD TRANS
TVLIT HERMANNVS DALMATAScholasticus subtilis & ingeniosus, apud Legio-
nensem Hispaniæ ciuitatem.

Quisquis scripsit apud Arabes de natalibus & educatione Machumetis, dignus est auctor illo quem
studei mendacijs inter diuos ponere. Estq; uel ob hoc dignissimum scriptum quod legatur, ut euidentius
cernatur, quibus hominibus ad suam religionem opus sit somnijs, & reuelationibus, & confi-
dis miraculis: quibus nituntur præcipue inter Christianos, qui uolunt deiculi
haberi. ut qui libris conformitatum, & id genus commentis
impudentissimis, sua miserè fulciunt.

Iber generationis nuncijs Dei Machumet, oratio
Dei super eum, & salus, ab Adâ & Eua per ordinē
parentū utriusq; sexus, usq; ad tempus quo produ-
xit eum Deus perfectū, gratiosum, & idoneū sibi.
Cuius authores per ordinē, primus Kabalachbar,
deinde Abnabdalla Machūet filius Eize. Post hūc
Abnalmutarreff, Abderachin filius Eize, deinde
Abuzaid filius Elearab. Post quem Abumachu-
met, Alabez filius Abdalla, Sicq; Alfald filius Iah-
sar atq; Abulambez. Deinde Ezerigi filius Fulenum. Post quē Machumet
Abhalati. Postremus filius Zaid Abnamar. Primus igitur Kabalachbar, se-
quentium omnium testimonio, cum in scripturis prophetam hunc sæculo
nasciturum studiose didicisset, omnēq; historiam uiri astrologico testimonio
approbasset, Ecce sæculorum serie in ipsis diebus suis uirum natum audit,
in ciuitate Arabiæ Ieresab, omnia prouidentia suæ signacula præferentem.
Celebri deinde fama, frequentiq; testimonio motus, hominem adit. Quem
undique uersum perspicies, omnēq; modū eius & cōuersationē obseruans,
ita quidē ut ipsas etiā corporis notas easdē quas præsignauerat, reperiret, ut
in fronte maculā, inter scapulas huiusmodi characterē, hunc ipsum Machu-
met esse plene depræhendit. Quod deinde ut etiā sæculorū serie diuinaq; dis-
positione eū probaret, incipiens ab Adâ & Eua usq; ad Machumet ordinē

Genealogia
Machumetis,Abnalmutar-
reff.Scriptura de
uenturo Ma-
chumet.Propago pro-
phetarum.Ab hæresi Se-
thiana acceptū
est, quæ dixit
oēs prophetas
à Seth originē
ducere.

Reator Deus omnipotens, ut primū Adâ creauerat, cōsurgētis recēs
cerebrū subito cōtremiscens sonuit naturaliter, quasi frondes uento cō-
motæ. Quod stupentī Adæ, dñs inquit, Quē miraris? Adâ signū est prophe-
tarū & nunciorū mandatiū. Hoc ergo lucis semē uirtutis meæ dono cōce-
ptum, nō nisi dignis lūbis, mundæq; uulua cōmendabis. Fuit itaq; lux nasci-
turi ex eo prophete Machumet, omnibus dieb, resplendēs ex facie Adâ tanq;
sol in rota circuli sui, aut luna in nocte plenilunij. Quotiescūq; etiā aggressus
rus erat lauare & mūdare castigabat, dubius qua hora dñs semen lucis ex eo
pmoueret. Obseruabat ergo Eua præcepta mariti, quousq; cōcepit Seth, pa-
trem prophetarū & caput nunciorū Dei. Qua ipsa hora lux splendēs, à facie
Adam migrauit in faciem Eua. Fuitq; exinde Eua cunctis diebus in formæ
decore,

decore, lucis que splendore addens usque adeo, quod & aëris terræ que
 animantia uultus eius nitore admirata stuperent. Stupens & ipse Adam,
 se à tactu grauidæ cohibuit. Singulis itaque diebus angeli salutantes ad
 Seth. ueniunt, odores paradisi afferentes, quousque genitus est Seth solus:
 Nam præter Seth omnes partus Eux gemelli fuerunt, singuli ex masculo
 & foemina. Nascens itaque Seth, maternæ lucis splendorem propria fa-
 cie præfert, matre exuta. Posuit que Deus inter infantem & satanam ter-
 minum, quem transire nequiret usque ad septem annos. Stetit que lux
 erecta inter coelum & terram, per quam angeli super Seth descendebant.
 Præco etiam super thronos audiebatur, cunctis diebus clamans: Gaude 10
 terra, & exulta, digna luce Machumet. Super eum oratio Dei & salus
 fuit. Itaque lux illa resplendens à facie Seth cunctis diebus, quousque ap-
 propinquaret terminus Adæ. Adam uero uidens imminere sibi termi-
 num, acceptum manu filium Seth ducit ad locum oratorium, sic que affa-
 tur: Quæ seruanda commendo fili, omni uigilantia & cautela custodias.
 Deum siquidem, & Dei nostri præceptum habeo, ut ante obitum meum
 testamentum tibi faciam lucis, quam præfers: Ne, quemadmodum ego
 quoque diuino iussu seruaui, eam unquam nisi sancto digno que commen-
 des. Conuerso que ad Dominum sermone, ait: Domine Deus meus,
 ecce ego, prout præcepisti mihi, semen lucis, quod priuilegio quodam 20
 mihi commisisti, uni de filiis meis commendauit. Mitte ergo de ange-
 lis tuis testimonium inter me & eum, antequam uitæ nostræ fiat separa-
 tio. Vix ita dictis, adest angelus Gabriel cum septuaginta millibus ange-
 lorum, singuli cum paginis albis, calamo que de calamis paradisi, salu-
 tantes Adam, & dicentes: Audita est uox tua Adam. Dixit enim Do-
 minus, ut ordo generationis procedat. Scriptum itaque edictum Adam
 hæredi sub angelorum testimonio reliquit, sigillo Gabrielis eadem hora
 signatum. Induit itaque Dominus Seth tunica duplici, punicea, splendens
 Machuueliet te ut sol, tenui ut flos uiolæ. Eadem que hora in præsentia cœtus angelici
 soror et uxor Seth. sub omni testimonio desponsatur Seth soror Machuueliet, candida, matri 30
 Eux statura & habitudine æqualis, formæ decore uultus que uenustate
 similis. Sic facto, mortuus est Adam. Seth uxorem cognouit, concepit E-
 nos. Audit igitur grauida cunctis ex locis continuas angelorum saluta-
 tiones, in gloriam & benedictionem lucis Machumet, seruauitque eam,
 omnis que cœtus angelicus, tam ab homine malo, quam à spiritu mali-
 gno. Nato igitur Enos, & adulto, pater admonitum consilium diuinum
 que decretum prædicat, seruandi luminis & propagandi cum dignitate
 & reuerentia. Per ordinem ergo lucis priuilegium Enos commendat filio
 suo Chainan, Chainan uero filio Machieil, Machieil autem filio Bara-
 dæ, Baradæ uero ex Barra coniuge genito filio Enoc, Enoc autem filio 40
 Mathusalem ex coniuge Thurige, Mathusalem uero filio Lehet magno &
 forti, Lehet autem filio Noë ex Kainusa filia Kebil: Noë uero filio Sem
 ex Genrara, cum arcula pariter testamentum lucis continente, ab A-
 dam tradita, ex materia splendida, gemmeis ualuīs, ex aureis catheris,
 & smaragdinis laquearibus dependentibus, ordinatis in ea mansionibus
 omnium prophetarum, Sem itaque luce Machumet resplendens, uxorem
 rem

rem ducit ex stirpe regia. Commendatq; lucis priuilegium filio Arphaxat, Arfaxat autem ex Margena coniuge filio Heber, qui & Hud propheta: Cui omnia loca conclamabant, hanc lucem nascituri propheta Machumet, qua omnia idola destruebat, quacunque graderetur. Eber autem ex Musacha filio Felech, Felech autem Salech, Salech Argauua, Argauua Sorach, Sorach Thaod, Thaod Tharoch, Tharoch autem Abraham, ex Ibecilne coniuge. Qui cum nasceretur, erumpentia duo lumina ex oriente & occidente in medio mundo concurrerunt, sancta que est lux una omnem mundum illuminans à terra usque ad coelos erecta. Factus que est sonitus angelorum per uniuersum orbem plenus tripudio, & modulamine coelestium cum ingenti præconio, eam esse lucem propheta Machumet, super eum oratio Dei & salus. Exaltauitq; Deus Abraham, quemadmodum Adam. Stupens itaque Abraham dicit Domino, se nunquam uirtutem huic similem uidisse. Cui Dominus: Hæc inquit lux, quam admirari non sufficis, ex semine tuo nascituri amici & nuncij mei est: Cuius anima in prima animarum creatione, animæ tuæ permixta est. Cuius uerbum in uirtute mea: Cuius nomen in coelo Achmet, in terra Machumet, in paradiso Abualtrazim. Fuit itaque lux illa ex Abraham facie resplendens, senescente iam Sara sterili. Quæ cum diuinam promissionem ex mariti uerbis quasi diffidens sæpius retractaret, Abraham angeli coamonitu Hegir ancillam adit, statimq; luminis claritas in faciem grauidæ migrat. Nascitur Ismahel, patrum lumen præferens. Sed Sara grauius ferens, Quid est, inquit, quod ego uacua maneo, atque alia seminis tui fructum proferet, quæ ego totiens promissum, diu frustra expecto? Quam cum nequaquam desperans iugi affirmatione solaretur, adueniunt hospites angeli numero tres, qui inter cætera Samam impregnare inducunt. Postremo igitur Abraham cum imminere sibi terminum sentiret, aduocatis filijs, in cuius facie lumen suum cognouit, ei luminis testamentum cum arcula continente tradidit. Ducit itaque Ismahel Beelam, filiam Albar. Quam cum cognouisset, genuit Keidar, paterna luce futuri propheta fulgentem, Cui septem dona collata sunt, nulli ante simul habita. Fuit enim ualidus, audax, pulcher, uelox, æquus, uenator, sagittarius. Factus que rex, uxorem duxit Miliam de terra Isaac. Accidit itaque die quodam, ut dum uenatu sequeretur, uocem audiret dicentem: O Keidar, ne lumen tibi commissum indigne colles. Quod faciendum restet, sacrificijs responsa quæres. Hic monitus, omni relicto negotio in terram Ismael proficiscitur. Qua primo altari constructo septingentos arietes adhibet. Quos dum sigillatim immolaret, holocaustum coelestis arripuit ignis, quousque uox audita est, proficisci iubens sub arborem heremi, captandi responsi causa, quid faciendum restet. Pergit, auditq; uocem, uxorem ducendam ex Arabia, nomine Algadira. Parens igitur angelicæ uoci per omnia, in Arabiam proficiscitur, lato que terrarum spacio peragrato, peruenit ad regem Alierchamin, filium Aomar: cui unica filia erat Algadira. Algadira ducit Keidar. Reuersusq; in patriam, uxorem grauidat: in qua concepti seminis lucem propheticam emicaret. Indignati filij Isaac, seditionem mouent Keidar, causam proferentes pro eo, quod ipsi filij sint propheta: Sibi potius deberi testamentum lucis propheticæ. Tunc Keidar accedit ad arcam, aperire parans, subitoq; audit uocē prohibentem

Ibecilne mater
Abrahæ.

Ostentum, sed
commentitium.

Opinio uanissi-
ma de anima.

Tria Machu-
meti nomina.

De uxorib. Is-
maelis. Gen. 21.
Cedar septē do-
tibus insignis.

Alierchamin
rex Ismaelita-
rum: cuius filia
Algadira, uxor
Cedar.

hibentem illicita, futuroq; sæculo diuinitus reseruata, sed deferenda arcu-
 Iacob. Cui dum Keidar diuinæ institutioni obtemperans deferret, audit Iac-
 cob in terra Chanaā sonitum arcę: occurritq; cum filijs, Keidar arcam testa-
 menti tradidit Iacob. Cui Iacob: Gaude (inquit) Keidar, & exulta. Natus
 est tibi nocte ista filius, cœlesti præconio prædicatus. Cui Keidar, Quidē
 quos rumores noctis proximæ de Aram afferres in terra Chanaan? Cui Iac-
 cob: Vidi, inquit, nocte ista cœlos apertos, cœlestiq; lumine mundum omnē
 illustrari: angelos uero quasi ex ministerijs, officio ascendentes & descen-
 dentes. Inter cætera præconium ingens audiui, Algadirā peperisse tantæ ce-
 lebritatis causam. His dictis, reseruata apud Iacob arca testamenti, Keidar
 abiit, reperitq; natum Hamel, paterno decore insignitum. Adultum igitur
 Hamel cum pater Meham duceret ad sanctuarium Abraham, obuiat in ita-
 nere angelus mortis in forma hominis, habitoq; uiantium sermone ait, cona-
 filium sibi fore cum Keidar. Keidar aurem præbenti, angelus animam per
 aurem eripit: Cadit mortuus inter manus filij. Filio defunere patris anxio,
 adueniunt uiri, quorum auxilio sepultus est Keidar in monte Casiber. Vae-
 luit igitur Hamel duabus patris uirtutibus, ualetudine & uenatione. Post
 hæc ducit Hariedam, gignitq; Thebicht, patrio insigni decorum. Thebicht
 uero genuit Hamiesfa, Hamiesfa autem genuit Adeth, qui primus de tribu
 Ismahel scripturis operam dedit. Adeth autem genuit Aduue. Aduue autē
 Adnen, cui ob formæ inuidiam insidias pleriq; pararunt. Adnen autem ge-
 nuit Machat regem bellicosum, Israëlī infestum. Machat autē genuit Nizar:
 in cuius facie cum pernitentem uideret pater lucem nascituri propheta, hos-
 locausta arietum filio sacrificat. Nizar autem genuit Musarē: cuius claritatē
 cum pater miraretur, castigauit, ne semen lucis nisi digno utero cōmendā-
 ret. Sanctumq; pacti chirographum, in sanctuario Mechę seruatum est. De-
 inde Musar duxit Kerinam de gente sua. Quę confecta senio, peperit Aliez.
 Qui cum diu sine coniuge maneret, commota sunt uiscera eius, audiuitq; so-
 nitum lumborum suorum. Territus, diuinos adit. Responso monitus, ducit
 Machara. Ex qua nascitur Madraca. Madraca uero genuit ex Pharadz Hoe-
 rima, cui in uisione mandatum est ducere Atamram filiam Vdem, ex qua ge-
 nuit Kinena. Kinena uero genuit Annofra ex Kehiana. Adulto igitur An-
 nofra pater somnium exponit, quod ante ipsum uiderat. Arborem uidelicet
 ex lumbis suis confurgentem, micantibus ramis cœlos cōtingere: per ramos
 uero homines albos ascendere, & descendere. Responsumq; à diuinis: arbo-
 rem tantam esse prolem ingentem, quæ & terras illuminaret, & cœlos ascen-
 deret. Tantus igitur extitit Annofra, ut cum Deus ab angelis suis quæreret,
 dicens: Est ne hodie homo in terris memor nominis mei? Responderunt an-
 geli, neminem planē, excepto Annofra filio Keinena de tribu Ismahel. Post
 hæc Annofra ducit Rahel: ex qua nascitur primo Luie, Luie uero Galiben,
 Galiben uero Kab, Kab autem Murrā, Murra Cudai regem Arabiæ fortem,
 prudentem, et iustum. Cudai uero genuit Abdamenef, regem potentem per
 quatuor mundi partes. Habuitq; Archxam arcam Himahelis uexillum Niz-
 zar, & clauē omnium idolorum Mechæ. Genuit Abdamenef quintq; filios.
 Primus Hesim, dominus paternæ lucis, nascituri propheta Machumet res-
 gnum possidebit, uir tantæ mundiciæ, ut testatus fuerit ei dominus in hæc
 uerba: Testimonium adhibeo nostrum angeli mei, quod hominem hunc om-
 nīs

Adeth primus
 inter Ismaeli-
 tas literis ope-
 ram dedit.
 Machat rex
 Israëlitis infe-
 stus.

Somniū. Et ua-
 nitas est, ubi
 multa somnia.

Melic.
 Cudai rex
 Arabiæ.

10 mnis immundiciæ immunem feci, ut digne in lumbis eius semen lucis nunci-
 cij mei Machumet carni et sanguini eius miscuerim. Fulgebat enim facies eius,
 non minus quàm luna & lucifer. Quæ causa erat, ut tam insigni uiro omnia
 supplicarent. Currebant ex omni parte reges & principes, offerentes filias
 uirgines regi. Repudiabat omnes pariter cum filia Constantini, filij Helenæ,
 Romanorum imperatoris, non immemor diuini moniti, non superesse di-
 20 gnâ in terra suscipiendo lucis semini, excepta Seline filia Zeit, filij Amar,
 filij Leuit, filij Harras, filij Addi, filij Bahar regis. Genuit igitur Hesim ex cõ-
 iuge Seline Abdalmutalib, omni uirtute plenum, pariter cum lucē futuri
 prophetae. Qui cum die quadam dormiret, somnio perterritus, subito per-
 30 gefactus est. Perterritus ita, nititur diuinis. Responso accepto, desponsatur
 Hende filij Achamet. Igitur Abdalmutalib cū esset x v annorum, pater He-
 sim terminū sibi presentiens, principes & magnates regni sui cõuocat, fieriq̃
 præcipit filio Hommi pariter etiam arcam Ismahelis, uexillumq̃ Nizar, o-
 mniaq̃ armaria Mechæ, & insignia hæredi reliquit. Huic igitur omnis prin-
 cipum populus tributa soluens, metalli aggerem congerunt. Eratq̃ omnis
 illa terrarum pars huic regi subdita, excepto Cæsare filio Hermetis regē Me-
 40 diae; cuius inimicitias superare nequiuit. In diebus Abdalmutalib quotiens
 nimia siccitas terram urgebat, concurrebat omnis populus ad regem, arre-
 ptamq̃ manu ducebant in montem Caliber. A quo cum ex facie eius lux
 illa terram illustraret, continuo sequebantur pluuia. Accidit in terra, ut rex
 orientis Abrahath, filius Assabachi, excitaretur in Abdalmutalib, ut Mecham
 omnesq̃ terminos eius extirparet. Factumq̃ est, ut cum multitudine graui
 irruens ciuitatem obsideret, totis terminis eius deprædatis simul cum qua-
 50 dringentis camelis Abdalmutalib. Incolæ ad regem confugiunt, consilia &
 auxilia captantes. Solatur rex, firmatq̃ fiduciam, exponens ciuitatem illam
 dominum habere coelestem, qui fouere & protegere eam non desinat. Hæc
 dicens, paucis comitatus procedit in montem Caliber: unde splendor nunci-
 cij Dei tanquam plenilunij ex eo ubiq̃ erumpens, usq̃ in sanctuaria Mechæ
 60 in modum cerei flammantis corruscat. Quo uiso, firmata securitate, comites
 redire iubet. Ipsum Mecha recipit. Videns igitur hostis se quasi neglectum,
 mittit equitem strenuum Heiater Abhianieri causam quæsiturum, ad regem
 Mechæ. Ad quem cum uenisset, uiso lucis insigni, pedibus eius prouoluitur.
 Exposito nuncio, consurgens Abdalmutalib equitem sequitur. Venit ante
 regem Abraahath. Abraahath exurgens uenientem excipit, secumq̃ rex regē
 collocat. Mutuis itaq̃ uerbis habitis, conuersus Abrahath in faciem Abdalmu-
 talib, sciscitatur: Vtrum ne id lumen primus ipse habuerit, an ex parentibus
 collatum. Respondit, per omnem patrum successorum seriem descendisse.
 70 His habitis, iubet Abrahath elephantem in ostentaculum produci. Procedens
 elephas, corruit ad pedes Abdalmutalib, simulq̃ in uocem humanam erum-
 pens, his uerbis insonat: Salus super te Abdalmutalib, & super lumen, quod
 ex lumbis tuis emicat. Tecum dignitas & claritas, honor & uictoria. His cõ-
 motus Abrath, magos, sortilegos, aruspices, & ariolos accersiri iubet, cau-
 samq̃ rei percūctatur. Qui dicunt, non id exhibitum esse Abdalmutalib, sed
 semini lumborum eius. Vnde egressurum prædicant regem, cunctis mundi
 regibus maiorem futurum. Post hæc Abrath rogat causam aduentus Abdal-
 80 mutalib. Cui cum exposuisset de camelis, ait: Quia ut primum uisus, statim
 maiorem

Cōstantini Ro-
 manorū impe-
 ratoris filiā ob-
 latā in matri-
 moniū respuit
 Hesim.
 iterum somniū.

ingens uis opū
 ex uexilligib.
 Cæsar filius
 Hermetis.

Mira pluuiarū
 euocatio.
 Abrahath rex
 orientis.

Mecha obsessa.

Elephas loqui-
 tur gratia Ma-
 chumeti, ut as-
 na Balaam sci-
 licet.

Machumet cū-
 ctis mundi re-
 gibus maior.

maiolem tuo me uicisti. Et camelos reddam, & in cæteris uoto tuo concedam, excepta aduentus tantum causa Mecham destruendi. Reddit Abdalmutalib: iubetq; ciues ad montana effugere. Ipse sanctuaria concludit, cum huiusmodi oratione: Domine quiscunque es huius domus, cum homines etiam mansiunculas suas defendant, quanto magis tu Domine domum tuam? Interea Abrach castra mouet, iubetq; omnem exercitum ciuitatem aggredi, elephantem cum omni mole impedimentorum præmittere parans. Concitus elephas, ut eo impelli sentit, horridus barriens procidit. Agitari frustra conantur. Nam nec flagellis, nec tympanis ad aures tinnientibus proficiunt. Matura tandem ultio diuina auium multitudinem immittit. Aues desuper lapidibus immissis, omnem exercitum obruunt. Inter cæteros Abrahæ medius crepuit, totaq; caro & ossa eius subita peste consumpta, horrendè fetida, corui colorem induit. Hostium itaq; reliquis tota regione abundante, ipse Abdalmutalib immensè ditatus, duxit Bethalam filiā Hares. Ex qua natus est ei Abulheb, malignus & infidelis. Mortua Vehela, duxit Zaada filiā Giez: ex qua genuit Alaabez. Mortua Zaada, duxit Hūcida, ex qua genuit Hāza. Posthac & Hūcida mortua est. Accidit igitur die quodam, ut dormiens super lapidem, quem Abraham in sanctuario suo Mechæ fundauit, uideret uisionē: Cuius terrore expergefactus, diuinos adit, sequente paruulo Alaabez filio, exponitq; uisionem, ut ex lūbis suis cathenā producente uiderit quadripartito hinc usq; ad ortū solis, illinc usq; ad occasum sursum usq; in cælū, deorsum usq; in profundum abyssi: subitoq; tota cōplicita, in immensam arborem mutata surrexerit, uiridem & floridā, qualis nunq; uisibus humanis patuit. Interea adstantes sibi duos senes, ad quos cōuersus cum rogauerim, ait, qui fuerint, alter Noë, alter Abrahā, prophetas altissimi Dei se esse cōfessi sunt. His inquit expergefactus, ad uos nescios cōsulendos adueni. Datur responsum, ex lumbis eius egressurū hominem, per quē cœli & terræ credant, omnesq; nationes ad iustitiā & ueritatem cōuertat, qui tuens omnē dolum & iniquitatē destruat. Moratus est ergo Abdalmutalib aliāquādiu dubius, cui mulierū temporis sui potissimū iungeretur: quousq; oraculo didicit, Fatimā filiā Aomar ducendā. Ducit Fatimā datis in arras spōsalem, camelis, & totidem talentis auri. Genuit ex ea Ibetabil, & Eminā, & Beratam: Nec splendor lucis à facie eius migrauit, quousq; die quodā uenatu reat diēs oratione soluta fessus, ut sit, aque poculo sitim extinguit. Haustus liquor lūbos cōcitāt. Vxorem adit. Grauida lucis splendore coruscat. Coniuge tūc deinde exuto, peperit. Igitur Abdalla, qui primū dictus est Abdallet, minorū filiorum Abdalmutalib procedit. Abdalla paternæ lucis splendore coruscus, cuius natiuitas eadē hora Alathor Syro cognita est. Habebat em̄ Syrus telā de lana candida, tinctā in sanguine Ioānis filij Zacharię, quæ hora natiuitatis Abdalla stillare cœpit. Quod ille scripturarū, quas legerat, testimonio cōfessus, rens, cognouit Abdalla filiū Abdalmutalib. Notatoq; annorū, mensium, & dierum cōputo, ut cognouerit, inuenit. Cū igitur ætate processisset Abdalla, conuenit multitudo magorū & aruspicum, cū sortilegis & ariolis, multa id genus plebe, ut occiderēt eū, pro eo quod de semine eius omnis cultura suæ ruinā præuidebant. Datus est igit Abdallæ pædagogus tutor, qui uidebatur homo, nec erat, ipsumq; perpetuis excubijs obseruans, oēs illorum uisus frustrabat. Pugnabāt eo tēpore Arabes cū Syris, quotiensq; ex Arabia quiquā

Iterū in elephā
to miraculum.

Iterū somnium.

Abdalla, qui
et Abdallet.
Iudeus astrono
mus fuit & do
ctus in lege sua
& Christiano
rum, Abdallæ
familiaris.

Miraculosus
sanguis bapti
ste Ioannis.

Magi cōiurant
in necem
Abdallæ.

in

in Syriā uenirēt, à diuinis Syriæ ab Abdalla reuersis, quid de illo uisum esset, sciscitabantur. Quibus ille, se reliquisse eum in magna uirtute & fortitudine, lumenq̃ illud præclarum & admirabile, quod præsentabat, nequaquam eius esse, sed nascituri ex eo prophetæ, & nunciij Dei Machumet. Posthæc collecti sunt septuaginta sapientes de Iudæis, coniurati omnes unanimiter in necem Abdallæ. Arreptis igitur LXX gladijs toxicatis, pariter omnes Mechā proficiscuntur: ita quidem ut noctu irent, lucem quiete & silentio, & in abscondito transigentes, quousq̃ in finibus Mechæ in abscondito recepti sunt. Hic dum, ut mos erat, quietem noctem ut præstolarentur, fors Abdallam † uenerat pergentem solum, per medias ingerit insidias. Cognito quē quærebant, libera actione oblatum totus hostium populus strictis gladijs occurrit: Circundant hominem. Homini laboranti auxilio ueniunt uiri, qui uidebantur homines, nec erant: Partimq̃ cæsis, partim dispersis hostibus, laborantem eripiunt, & incolumem saluant. Aderat eminens hoc conspiciens, qui nec interim appropinquare cessauit, Abdemenes Azuchri. Cumq̃ cognouisset Abdallam, reuersus domum conuenit uxorem Berram de filia Hemina, quam pulcherrimam & honestissimam habebat, ut si quo modo fieri posset, amore caperet Abdallam, antequam alijs occuparetur. Factum est autem, ut Berra cum filia ornatissimè composita, quasi uisitandum Abdallam uenerit. Visæ uirginis amore iuuenis hæsit. Nec immemor uisionis, qua id præscriptum acceperat, aut longum differens, Eminam ducit. Quo zelo per omnem ferè Arabiam mulierum multitudo correpta est: in tantum, usque quo ad ducentas numero flamma frustra sperati amoris consumptæ interierunt. Quamplures uero ex longa uexatione uix deinde resipuerunt. Ventū est longa sæculorum serie usque ad terminum, quem prouiderat Deus, & præscripserat, ut lumen prophetæ Machumet ipsum tandem in mundum prodiret. Factaq̃ est in mense † dulceia, nocte ueneris, diei * Arrasia, uox domini ad Arriduam, dicens: Aperi portas paradisi, omniaq̃ eius penetralia. Nocte siquidem complacuit mihi, ut lumen nunciij mei ex lumbis Abdalla in uterum Eminæ transferam, in mundum processurum. Sic factio, cū iret Abdalla filius Abdalmutalib, iudex & dominus Arabum, ad domum orationis, respiciens uidit lucem magnam à domo sua in cœlum efflammaré. Quod cum simul comitantibus assignaret, & ipsi idem se uidere testati sunt. Post hæc mortuus est Abdalla, prægnante uxore. Transactis igitur diebus XII saabem, feria secunda prodit in lucem ipse Machumet. Nato Machumet bus XII saabem, feria secunda prodit in lucem ipse Machumet. Qua ipsa hora inclinata sunt idola, & denigrata. Arreptus etiam Lucifer ab angelis, immersus est profundo maris alcazū: Vnde uix post quadraginta dies euadens, in montem Kobelz aufugit. Quò cum terribili fragore & horrendo mugitu omnes angelos suos cōuocasset, quid causæ sit, anxij rogant. Causam exponens, Quia natus est (inquit) Machumet filius Abdalla, quē Deus produxit, missum in gladio radianti, acie cūcta penetrante, in nostrā planè ruinā, ne quicq̃ nobis in mundo supersit, nec restet locus, quo non perueniat per eum doctrina de unitate Dei, qui cūcta creauit. Propter hunc etiā prophetā dānaui me Deus, & posuit Satanā maledictū. Ille enim est propheta † alumi arabide * Althoras, id est a fomeris. thoras Tuhenn azezenn, dñs uirgæ & camelī, fidelis Deo: Cuius unitatem prædicans,

*Iudei cōiurant
in Abdallā pa-
trē Machumet.*

*Videtur legēd.
fors: quæ inue-
nerat, &c.*

*cc. mulieres
ob unius amo-
rem mortue*

*† Is est mēsis po-
stremus Arabū.
* Id est, dies quo
aperiūtur por-
te templi Me-
che.*

*Abdalla prin-
ceps Arabum.*

*Abdalla pater
nōdum edito
Machumet ex-
cedit ē uiuis.*

*† Alumi, id est
laicus, uel illite-
ratus. aliter al-
lumi legitur. Et
hec uerba in te-
xtu ponuntur.
* Althoras, id
est natione, s.
provincia Aza-
zemi, id est
a fomeris.*

*Al, de Alchoras
Tuhemi, id est,
ex ista provin-
cia Azzemi, id
est, à fonte.*

*Dolo, hypocrisi,
mendacio, e-
gregie fucum
fecit.*

*Omnia plena
sunt miraculis.
Nota statim cō-
tradictionem
in uerbo.*

*Machumet tres
clauas accepit.*

*Id est, templum
Mechæ.
* Id est, ab eo-
dem templo.*

*Machumeti cō-
seruatū, quicquid
negatum alijs
prophetis.*

*Christus regna-
bit, et Machu-
met cadet.
Fibeit, id est,
in domo.*

prædicans, omnem participatū abiget. A quo, & gente eius, & cor & oculi mei obstruentur, ut nec super sit locus fugæ nostræ tutus. Cui satellitum suorum principes respondentes, aiunt; nec hoc domine rex noster curæ tuæ causa sufficiens est. Meministi siquidem, ut Deus Adam septem uirtutibus perfectum creauit. De quibus cū hoc tēpore una tantū super sit, an metuis, quā in illum præualuimus, nos resistere huic nō posset. Quibus ille; Nequaquā, inquit, cōfido. Hominem siquidē uideo, qui dolum & iniquitatem perdens, iustitiam & ueritatē seruabit. Aggrediemur, inquit, genus humanū per concupiscentias eorum, dolo & hypocrisi, omnique ingenio mendacij. Multisque huiusmodi frustra solantur. Cum autem anno illo tota illa pars terrarū sterilitate deprauata esset, Deus nati prophetæ & nunciij sui benedictione & salutritate totam repleuit. Posuitque ea nocte per omnem Arabiam interstitium inter masculum & fœminam, quod nemo Arabum tota illa nocte transgredi potuit. Omnibus etiā magis, sortilegis & ariolis eo die artificium suum defecit. Euerfa sunt eadem hora omnia solia regum ab ortu solis usque ad occasum, ut nullum staret erectum. Qua ipsa hora iecit Deus præconem per cœlum & terram, natum sibi amicum fidelem & benedictum. Testatur & mater, filium nec in utero, nec partu, ullum fecisse dolorem: Hoc referens, quod cum sola esset in domo solitaria parturiens, nec adesset qui sitiēti poculum ministraret, nec ipsa sufficeret. Adest, inquit, mulier cum baculo in uase perlucido, haustumque præbens, laborantem reficit. Assunt & obstetrices albis indutæ, similes filiabus Abdemenes, ut iusta me admiratione terruerint, quis illis indicauerit, aut unde tam celeres aduenerint. Interea uocem audio dicentem, recipi infantem ab oculis hominum: uideoque acies auium cum rostris smaragdineis, atque alis hyacinthinis, extendentes uisus meos ab ortu solis usque ad occasum. Territa ad infantem respiciens, uidi quasi inflexum, tendentem digitos ad cœlum, tanquam fundendis precibus. Aduenit & uir albis indutus, tres clauas margaritis similes infanti proponens. Quas cum simul omnes collegisset infans, exclamauit dicens: Recepit Machumet clauem uictoriæ, & clauem legum, & clauem propheticæ. Sequuntur tres uiri, faciebus tanquam sol radiantibus. Quorum primus peluim smaragdina nam cum quatuor ansis margariteis continentibus proponens, ait, Hic est mundus iste, & cardines eius: Hic oriens, hic occidens, hic meridiēs, hic septentrio: uideamus quam partem capiet. Illo totum ē medio capiente, ait: Quia recepit Machumet † Alkaaba per Dominum cœli & terræ, & Abalakibla toti mundo imperabit, Capiensque urceolum ex secundo, infantem septies lauit, deinde manu tergens, euoluensque sigillum inter scapulas eius scriptum characterem impressit. Tunc assumens eum inter alas, affixo ore in aurem longum fudit susurrum, nemini auditum. Datoque in fronte osculo, ait, Gaude, & exulta Machumet. Tibi enim conseruatum est, quicquid cæteris negatum fuit prophetis: quos omnes sapientia & cordis amplitudine superas. Cum tibi præ cæteris data sit clauis uictoriæ, eris sine metu et horrore: nec restabit in mundo, qui nomen tuum non prædicet. Hunc dicit Alabem fuisse Arriduā. Attestatur & auus Abdalmutalib, quod cum esset in oratione † fibeit Alcharam idolum Abel adorans, repente insonante ualido fragore perterritus est. Hic (inquit) adstitit uir alatus, alarum attactu perterritum confortans. Interea uocem magnam audio ter repetitam: Deus maior,

maior, dominus Machumet omnipotens, domumq; ipsam hæc & uerbis in-
 tonantem: Nunc emundauit me Deus ab idolis, omniq; eorum spurcicia.
 His attonitus ad uisendū nurū properat, pulsat, aperit. Visa nuru, Quid (in-
 quit) o nurus optima, quid uides? Dormio, an uigilo? Nurus, Vigilas sanē.
 Et ille, Vbi est ergo splendor faciei tuæ? Cui illa, in nepote tuo. Iam em peperī,
 Socer, ludis neme. Nam nec uerisimile est, quod dicis. Nullum enim signū
 partus in te comparet, præter splendoris absentiam: cum præsertim nec par-
 turientis solatium, nec partus auxilium aliquod sola relicta uideam. At illa,
 Per domus huius penates, peperisse me nō dubites. Et ille, Vbi est ergo de-
 10 monstra, ut uisendum adeam natum, Cui nurus: Nechodie uidere tentes,
 quoniam certum habeas his i x diebus humanis uisibus prohibitum. Hic il-
 li extracto gladio, Aut tu (inquit) iam uisendum dabis, aut ceruicem huic
 gladio: aut ego quidem, ut utriq; satisfaciam, in meipsum hunc gladium con-
 uertam. Mulier uicta, illic esse, digito assignat: Ille irrumpens, ut penetralia
 adire parat, uir terribilis obuius opposito ense aditum prohibet. Viso terri-
 tus, in fugam conuertitur, impedito linguæ officio per septem dies. Hic igitur,
 ut Ibenabem asserit, certatim conueniunt omne auium genus, tum hu-
 bes & uenti ex omnibus mundi partibus, postremo & cœtus angelici pro e-
 20 ducatione infantis altercantes. Dicebant enim se aues commodiores esse nū-
 trimento infantis, pro eo quod diuersis fructibus cōgerendis faciles sint. Di-
 cebant uenti, Imō nos potius, qui totius mundi odoribus eum replere possu-
 mus. Dicebant nubes, Quinimo nos cōmodissime, quibus omnium aqua-
 rum dulcedinem ministrare prōptum est. Indignati angeli aiunt: Ad quid
 hic nobis hæc cura supersit? Litem compescuit uox diuina, dicens: Non aufe-
 retur manibus hominum. Nam beata ubera, quæ suger: beatæ manus, quib-
 us tractabitur: Beata domus, & cubile eius. Iniunxitq; Deus curam hanc et
 officium Halimę filię Ducib Azadi. Cuius rei causam & ordinem Halima
 ipsa exponit, dicens: Anno siquidem eo tota Arabum regione fame pereun-
 te, ego grauida tanto grauius uiuebam, quanto sterilia rura quærendis uitæ
 30 suffragiis peragrarè minus ualebam. Producebam tamen utcunque uitam,
 sufficientem campestribus quibusq; herbiculis, nō mihi magis anxia quàm
 fortui, gratias agens per omnia Deo. Peperi tandem, nec longe post partum
 ecce in uisione somniantem me uir ad flumen perducit lacte candidius, mel-
 le dulcius, croco suauius, butyro blandius: unde bibere iubet, unde implear
 lacte & beneficio. Cumq; bibissem, monet denuō. Cum que bibissem, cogit
 tertio. Post hæc conuersus in me, Nosti ne me, ait: Respondi, Non. Tunc il-
 le, Ego sum (inquit) Gratia, quam agere Deo nō intermisisti, in omni affe-
 ctione tua. Mando igitur, ut Mecham pergas. Inuenies enim illic gratiam,
 & ampla beneficia: unde cum integro splendore tanquam plenilunium re-
 40 dibis, omniaq; hæc silentio seruabis. Tunc manu sua pectus meum tangens
 ait: Leum gratia Dei, det tibi & lactis abundantiam & beneficiorum. His ex-
 pergefata, plenam me & integram reperi, lacte ex uberibus meis in modū
 canalis profluente: idq; eo nempe tempore, cum tota propemodum gens
 Arabum fame periret. Attenuante namq; manē corporum & habitudo &
 color immutata erāt. Gemebat omnis domus, nec audiebātur per uicos nisi
 tanquam agrotantium uoces. Deerant & lachrymæ intensa siccitate. Nec
 mirum, omnis enim tellus arida, omni uirore carebat, Arbores† ne de flori-
 bus,

Ibenabem ci-
 tatur.

Certamen de
 Machumetis e-
 ducatione, ma-
 ius quàm de pa-
 tria Homeri.

Halima nutrix
 Machumeti.

Gratia.

Ne, pro nō solū
 uerumetiam,

bus, imò etiam frondibus nudæ. Ipsi etiam montes & sylvæ gramina ignorabant. Inter hæc, hisc̃p̃ similia, me subita commutatione & habitudine plenam, & colore integram, mirandum, omnis populus accurrit, id ualde stupentes, quod cum externo die fame cōsumpta nec homo uiderer, hodierno delicijs affluens uiderer filia regis. Itaq; die quodam ego & plures aliæ cum in partem Mechæ, ut solebamus, quærendis graminibus exiuissemus, audiuius semel omnes præconem uociferantem, quod Deus altissimus & benedictus per totum illum annum ab oriente usque ad occidentem interdixisset omnem partem, tam hominum quàm dæmonum, causa unius qui natus est Malchorais. Ipse sol diei, & luna noctis. Accurrite ergo mulieres de Malchorais. Alchorais. Benizat, & inuenietis filios nutriendos. His auditis reuertuntur omnes, qui semel mecum audierunt, ut cum maritis suis conferrent de uerbo, quod audierant. Instituunt iter Mecha. Ego cum marito meo asinam sedens, postrema egredior. Dumc̃p̃ pergo, audio aluum asinæ † mutu gressus dah dah resonante, utpote potu inundante sine cibo. Inter hæc maritus increpat, ut acceleremus: quoniam præcesserunt omnes. Audio simul omnibus ex locis uocem Hamen hamen ô Halime. Coniugem appello, Non audis, quæ audio? Ille, Quid audiam? Infana es, aut paues. Virget asellam stimulo. Illa imbecillis uix mouebatur. Peruenimus e monte in uallem. Et ecce uir, in manu sua telum splendidum, quo percutiens asinam super uentrem, ait, Perge iam ô Halima cum pace & salute ad effectum uisionis tuæ. Præcepit mihi Dominus, ut custodiam te ab omni homine malo, & omni spiritu maligno. Appello coniugem, Audis ne & uides, quæ audio & uideo? Ille, Quid habes pauida? Tecum esto. Audiam ne & uideam, ubi nec uox sonat, nec corpus adest? Impellit asinam. Illa ic̃tu uiri restituta facillime profiliit: ita quidem, ut alias omnes, quæ longe præcesserant, nos facile consequeremur. Peruenimus mane prope Mecham ad duo milliaria. Hic ego fessa confidens, maritum præmitto, ammonitione uocis quam audieram, ad domum Abdalmutalib. Interea omnes alias accersierat Abdalmutalib, omnesq; repudiarat infans. Vnde reuersæ omnes iam inuenerant, quod quæsierant. Solus superest filius Abdalla, & ego sola. Interea perueni & ego, audio quæ præconem, quem iecerat Abdalmutalib: Si superstes est alia de mulieribus Benizat, ueniat. Et ueni. & respiciens Abdalmutalib rogat, Cuias est? Respondeo, de † renizat. Et ille, Quod tibi nomen? Ego, Halima. Hic ille, Pæ bath beth, inquit, Zaad & Helin † rō omnia in una responsione: Est mihi nepos orphanus, nomine Machumet, qui iā omnes alias repudiauit. Veni uidere. Faciam, inquam, si prius cōiugem consuluerim. Et ille, Ne obtestor, offensa recedas. Ego, nequaquam. Maritus recipere consuluit. Interrupit fratrueis meus, qui unā nobiscum aduenerat, quid mihi uelim, ut orphanū penuriæ domus meæ adiciā. Ego cōcessionem mariti nec immemor uisionis, infantē postulo. Exhilarata est facies audientis. Acceptaq; manu, deducit ad penetralia. Intransi assurgens mater infantis Emina, cultu & forma splendens ut lucifer, ait: Grates & gratias. Tibi ô Halima datur infans, super eum oratio Dei & salus. Inuolutus syndone laneo lacte candidiore, musto suauiore: subtus interula serica uiridis blandissima, resupinus dormiens mellitum attingens. Expergefacio, Aperiens oculos, arrisit. Ex ore lux emicat usq;

Deus edicto uenit oēm partem.

Malchorais.
Alchorais.

Forte, inter.

Vox congratulationis.

Benizat.
Al. secundo.
Machumet orphanus, quippe posthumus.

usque in coelum. Stupens faciem eius operio, per horam deinde mammillas præbeo. Recepit dexteram. Nam Ibenabez ait, sinistram eum collegæ suo, filio nutricis, nomine Daram, reliquisse. Recepto igitur infante, cum ad coniugem redirem, ait, Halima, respiciens uidi inclinato eum capite humiliari ablato infanti. Et dicebat, Gaude Halima. Nec enim ulla nostrarum cum tanto beneficio reuertitur. Mandauit autem mater, ne Mecha discederem, antequam consilium eius audirem. Quod expectans transactio triduo, nocte quarta forte, ut fit, expergiscor. Et respiciens uideo uirum uiridi perlucido indutum, ad caput infantis sedentem, osculis frontem paruuli continue repetentem. Suauiter excito coniugem, ut miraculum uideat.

Ille uidens susurrantem conspicit, & silentio rem seruari monet. Transactis itaque diebus, cum reditum omnes pararent, procedimus & nos. Cumque confedissem asinam, præbet maritus paruulum. Procumbit asina, tanquam adorando. Suscepto consurgit, & subleuato capite præcurrit omnes, qui iam præcesserant. Et cum uiderent, admirantes rogant: Hæccine est asina tua, per deos ô Halima? quam nudius tertius totiens releuari uideamus? Respondi, hæc ipsa, hæc ipsa. Asina tanquam pro se respondens, & in uerba humana prorumpens, alta uoce proclamat: Sic me Deus ex pereunte resecit, ex morte in uitam restituit. O si sciretis, quis est, quem defero.

Asina Machumeti se inclinat.

Asina loquitur, testimoniū redēs Machūcti.

Hic est, inquit, sigillum prophetarum, Dominus nunciorum, melior prioribus, amicus Dei omnipotentis. Quid plura? Perueni ante alias omnes; omnisq; fortuna mea ita commutata est, ut non solum domus mea, uerum omnis uicinia fortunæ meæ fauorem senserit. Ita ergo educatus est, ita creuit, ut nullus unquam nutrientem molestiis infestaret. Factum que est, ut cum puer iam inter pueros lusum iret, & rediret, die quodam lusu rediens, interrogat dicens, Vbi sunt fratres mei? ô mater, cum eos hic non uideamus? Respondi, abesse ad pascua, nec ante uesperum redituros. Coepit flere, dolens, quod ipse cum eis non ierit. Solata sum, promittens. Mane facto, appositis quæ & solis terrori & osculis fascinantibus opponuntur, puerum

Superstitio.

cum filiis meis ad pascua mitto. Sic que multis diebus facto, ecce die quodam uenit accurrens filius meus Danira, ualido clamore totam domum terrens: Accurrite: nec enim fratrem meum Machumet, nisi mortuum inuenietis. Territus pater quærit, quid nam acciderit. Ille tres uiros puerum è medio sociorum arreptum in montem eleuasse, aperto que uentre totum euiscerasse ait. Accurrimus amentes, inuenimus que ut dixerat in monte illæsum. Tum rogamus queruli, quid nam acciderit? Ille quasi terrefactus, Tres (inquit) uiri de pascuis arreptum huc eleuarunt. Quorum primus à pectore usque ad umbilicum nihil lædens aperuit, aperta que uiscera niue lauit. Succedens secundus, cor per medium scidit, & è medio

Danira filius Halimæ, collataneus Machumeti.

Machūct puer euisceratus & repurgatus.

granum nigrum eripiens, abiecit dicens, Hæc est portio diaboli. Tertius loca extergens, me ut fueram, & sum restituit. Quo facto me in una libræ lance posuerunt, in altera decem uiros, & iterum partis meæ pondus uicit. Sic facto, Sinite, inquit unus: Nec enim innumerabilis hominum multitudo huic æqui pendere posset. Osculisq; mihi in capite & fronte datis, abeunt. Et ecce digito assignans, ait, Abeuntes nōne uidetis? Hicq; tanquam febre percussus, intremuit. Tremulū solliciti diuino, quoniā uicinum

Machūct multis præpoderat.

Quod uerū est, sano intellectu.

Auguriū adhibitum Machumeto.

*Machumet ho-
stis deorum.*

*Senatus in por-
ta. Quo loco
causas antiqui-
tus actas esse,
patet in Iob
& Moſe.*

*Querela deo-
rum uidentium
per Machumet
ſe deſtruendos.*

habebamus, adducimus. Cui cum rem expoſuiſſemus, ab ipſo audire uelle ait. Ille ab initio rem omnem per ordinem pandit. Aurem diuinus attentus præbet. Vix dum finierat: Et ecce aruſpex inflammatus ſpiritu, iniectis manibus arripit puerum, & adſtringens exclamat: Hunc credite, ſi ſuperſtitem dimittimus, ruinam omnis fidei & religionis noſtræ patimur. Pro turba deorum accurrite io populi, ſi quos deorum ſacra mouent: nec tantam diuinitatis cladem patientes, me potius cum ipſo pariter perimite. Hic ego uehementer irruens, puerum eripio. Domumque reductio conſulit omnis uicinia, ut ab ſolitaria educatione puerum parentibus reddam. Credito conſilio, cum puero Mecham tendo. Cumque per maiorem portam intrarem, in introitu portæ ſenatus conſederat. Hic & ego cum audiendo cauſas conſediſſem, puero ante me collocato, ſubitò inter manus meas puer euauit. Exclamo territa, quis nam ſubduxerit, aut ſit: ubi uiſus fuerit: Omnes uidiſſe negant: clamantem dementiæ potius & furoris increpantes. Ingemino miſerandas uoces, lachrymis profluens. Audientes plangentem, ſolatio accurrunt. Dumque circumſtant, adſtitit ſenex tremulus, ſerula ſubnixus, monens ut Abhabel reſponſum quæram. Cui cum reſponდიſſem oſ, * dos ne pro eo rogem fruſtra quem ipſi adeò ſuſpectum habent, ait. Sequere ergo me, ſi tu deſperas: Ego pro te orabo. Sequor. Ingreſſus itaque ſenex incuruatur Abel principi, ſicque ſocijs dijs per gyrum datis oſculis, manibus & genibus Abel ſupplicat pro puero Machumet filio Abdalla, filij Abdalmutalib. Hic ipſe Abel, omniſque illic adſtantium & multitudo contremiſcens intonat: Noſ ne ſtulte ſenex inſeſtare uenis, eum nominans, qui in ruinam noſtram natus eſt: Abi hinc male ſane. Ita ne te ſenium alienauit, ut tui oblitus aliena tractes? Hinc ego, ingeminato dolore anxia recedo, cogitans, ut ante rumorem ego prior ad Abdalmutalib occupem, aggredior. Ille ut audiuit, uehementi furore concitus, ualido clamore totam urbem commouet. Arreptoque gladio: Quoniã, inquit, inuidia mihi nepotem ademit, ego hodie tantam eandem in Alchorais conficiam, quanta nullis audita ſæculis: aut integram mihi uindictam reddat, ut ſaltem iram abundantia ſanguinis ſatiet. Affluit turba magnatum & plebis. pauideque tremantibus alijs, procedentes principes ſolantur, dicentes: ut quid hic domine rex? Nonne equorum curſu totam prouinciã luſtrare poſſumus, ne ullus ſuperſit locus, qui abſconditum retineat? Sic factio, fruſtra fatigati redeunt. Rex impatiens templum ingreditur, ut ſaltem deorum munere amiſſum recuperet. Audit interea præconem cœlitus clamitantem, iuxta fluuium Tahene ſub arbore heremi reperiendum. Proſiliunt rapidi: inueneruntque puerum, cum gaudio & exultatione magna reducant.

Ego regijs muneribus diues, læta domum cum gratiarum actione rediui, &c.

Incipit

INCIPIT CHRONICA MENDOSA

ET RIDICVLOSA SARRACENORVM.

Libellus iste de uitis Machumetis & successorum eius, etsi non integer est, quod colligi potest ex primo libro Cribrationis Alcorani Nicolai de Cusa: non tamen ingratus erit studiosis, dum integrum nascisci liceat. Ostendit autem initia & pessimas artes, quibus imperium Machumeticum est conditum. quædam etiam, quæ lectioni Alcorani accommodata sunt.

N creationis suæ primordio Deus, manu propria quatuor cōdidit, prout multorū Arabū, cæterorūq; Saracenorū plurimum testimoniū perhibet, & authoritas asserit. Ego uero Latinus interpres, eorū nomina silētio cōmendauī. Vt em̄ à latinitatis regulis prorsus sunt aliena, sic illi licet diligēter adnotata, penitus manerēt frugis omnis expertia: Nisi quis uerborū prolixitatem, & foliorū augmentum, fructum extimet. Creauit igit̄ primò calamū, per cuius officiū ad mundi finē ab ipsius initio cuncta prænotentur: Secundò, protoplastū primum Adā: Tertiò, thronū: Quartò, paradysum. Ad Adæ quidem plasmationē pugno suo Deus puluerem multicolorē collegit. Vnde quædā hominis in diuidua albedine, quædā nigredine, quædam colore medio: quædā item malicia, quædā bonitate, sic cæteris qualitatibus participant. Propheta Machumetus Arabes alloquens, ait: Vos generationes LXX, nascendo secute sunt: Omnibus gētibus probitate bonitateq; præcellitis. Subsequenter & ipse perhibuit, Deū hominī nomen imposuisse, priusq; crearetur. Eiusdem est, quod foetus in aluo materna per XL dies sperma perseverat. Illud XL diebus sequentibus in coagulū sanguineū cōdensat. Vnde carnis foetus corporis lineamenta suscipiens, in diebus XL succedentibus format. Illi tandem quadragenario dierū numero sequente, angelus à Deo mittitur, ut animā inspiraret illi, quatuorq; necessaria præscribat, uidelicet quo uictu, quo uitæ termino, qua sorte fruet̄. Vnde per Deum, præter quem nō est Deus, inter dānandū quēpiā & paradysum intercapedo solū cubitalis ex operatiōis suæ meritis appareat, necessario redibit ad opera, quæ ab angelo præscripta illū in ignē detrudēt. Huius q; cōuersa siue cōuersionē pādāt. Spacia quidē temporū inter patres nostros primæuos, tū inter se tū inter suos successores habita ita dinumerat. Adā præcessit Noē per MCCXLII annos. Post Noē quidē uenit Abrahā, annis MLXXX. Inter Abrahā autem & Moysen uoluti sunt annī DXV. Inter Moysen & Dauid, D. & LXIX. Inter Dauid & Christū, mille CCL. Inter Christū & Machumetum, tandē DC. & XX. Sciendū est quidem, quoniā exceptis prophetis cæterarū gētium, inter Moysen & Christū de filijs Israhē facti sunt prophetae M. Inter Christū autē & Machumetum quatuor. Ex prædictis itaq; inter Adam & Machumetum, colligitur numerus annorū quinq; millia CCCXXVI. Notandū itē, quod Christi mater Mariā, cuius totam uitā LXII annī mēsi sunt, post ipsum quinquēni spacio superstes extitit. Super Adam defunctū Seth, Gabriele iubente, XC V orationes fudit. Cum dies aut̄ hodierna numerum orando quinarium seruet, sciēdum est, orationes quinq; factas fuisse propter Adam hominem, XC uero propter ipsum patrem & ducem omnium gentium. Fuit quidem & est orationis initium, alla uuaackbar, id est, Deus & omnium maximus,

Aliquid differt
rentie inter A-
rabes & Sarracenos.

Quatuor deus
principio creauit,
calamum,
Adā, thronum,
paradysum.

Arabes oēs gentes
præcellunt bonitate. quod
olim Persæ sibi arrogabant.
Formatio hominis in utero.
Anima inspiratur ab angelo.
Fatum.

De temporibus
rationes falsas
ponit plerasq;

Israhēitarū prophetae mille inter
Moysen & Christum.
Mariæ uita annorū LXII.
quæ V. annis post Christi
ascensum,

Numerus
prophetarum.

Horū prophe-
tarū crebra est
mentio in
Alcoran.
Christus ulti-
mus Iudæorum
propheta.
Libri sacri.
Gentes sapien-
tissimæ.

Machuet sexto
millenario mū-
di uenit.
Origines popu-
lorum falsæ, ut
Gen. 10. &c.
Gog.
Propheta in li-
bello hoc pro
Machuet poni-
tur, per antono-
masiam.

De ista luce in
natalibus Ma-
chumeti.
* In Fortalicio
fidei, ex libro
generationis
Mahurit talis
est successio.
Ismaël, Cedar,
Hamel, Te-
bich, Hamessa,
Adech, Adue,
Adne, Mahak,
Nisar, Muzar,
Alien, Emose-
ra, Melich,
Vain, Luue,
Galibem,
Caph, Mirrha,
Coidai, Abde-
menoph, Abde-
mutaliph,
Abdalla,
Machomet.

mus. Sciendū est, omniū prophetarum numerū esse centū x x millia: legas-
torum autem diuinitus missorū gentibus prædicatur c c c x v. Horū quinq-
fuerunt Hebræi, uidelicet Adam, Seth, Esdrik, Noë, Abrahā. Arabes quoq-
quinq- fuerunt, scilicet Huth, Schale, Ismaël, Schaib, Machumetus. Leges ta-
men optime prædicauerunt, tum uiribus atque potentijs tulerunt. Propheta
primus Iudæorū Moyses extitit, Christus ultimus. Est item scitu dignū, quod
prophetis cœlitus missi sunt libri c i i i i, Quorū L, dati sunt Seth, Moyse testamē-
tum, Christo Euangeliū, Machumeto Alchorā. Omnium gentiū sapien-
tissimæ sunt quatuor, uidelicet Arabes, Persæ, Romani, & Iudæi. His namq-
ceteræ collatæ nihil censentur. Cum quidā cui per somniū apparuit Machu-
metus, gradū obtinens sextum cuiusdā celli loci septem gradibus distincti, il-
lud reuelasset ipsi, tale propheta responsum edidit: Locus ille mundum desig-
nat, suorum graduū numerus mundi spaciū, uidelicet v i i millia annos. In
quorum sexto millenario ego uenio: post quē non est alius propheta uentura-
rus. Finem quidem mundi propinquū clarificabit ortus solaris in occidente,
& occasus in oriente. Sciendum item, quoniā cum Noë tres filios habuerit,
scilicet Sem, Cham, & Iaphet, ex Sem processerunt utiles, boni uiri, uideli-
cet Arabes, Romani, & Persæ. De Cham item bonitate uiri præditi, scilicet
Aethiopes, Alhabaes, & Aegyptij. Orti autem sunt ex Iaphet † Obog &
Magog, ceteræq- gentes in Deum minime credentes. Propheta quæsitus, 20
quando præceptum est ipsum fieri prophetam? Respondit, inter corporis
Adæ creationem, animæq- suæ inspirationem. In filijs Himaël Deus sibi
prælegit Kyuem, & in filijs Kyuem Choras, & in illius filijs Hesim: Inter
eiusdem filios Machumetum prælegit, & præamauit. Eius quidem gene-
ratio totius simpliciter fornicationis expers, ex Adam legitime processit ut-
que ad ipsum naturalem illius egressum ab aluo materna. Illiq- nascenti
Deus lucem quandam imposuit, Choras uidelicet, quæ (uelut plures pera-
hibent) duobus millibus annis ante plasmationem Adæ manibus creatos-
ris inhærens, ipsum adorauit, sicut & angeli. Hanc deinceps ab ipso Deo
creante Adam, illius costis inclusam, sicut in terram, ipse detulit. Eandem 30
item Deus in arca Noë costis misit. Ipsam itidem suscepit diuinitus Abra-
ham, in ignē proiciendus. Consequenter quoq- uentres illa maternas semis-
ne uicissitudinis ingrediens, ad Machumetum orientem peruenit, ipsum
illuminans. Cuius hæc est generatio.

SEQUITVR GENERATIO MACHUMETI.

Machumetum quidem genuit Abdalla, qui fuit filius Abdalmutalif:
qui fuit Adamanef: qui fuit Facien: qui fuit Kaleph: qui fuit Mortat:
qui fuit Kabni: qui fuit Lunay: qui fuit Paliff: qui fuit Phasce: qui fuit Melich:
qui fuit Anascere: qui fuit Chinene: qui fuit Hudhaifa: qui fuit Mudicita:
qui fuit Ylges: qui fuit Mudhar: qui fuit Schaad: qui fuit Adiren: qui fuit 40
Abhimasta: qui fuit Nisca: qui fuit Celif: qui fuit Amir: qui fuit Amubascar:
qui fuit Acaba: qui fuit Abhuen: qui fuit Almucaien: qui fuit Numbib:
qui fuit Kaab: qui fuit Thebit: qui fuit Ismaël: qui fuit Abrahæ: qui fuit
Ydriff: qui fuit Staron: qui fuit Hut: qui fuit Felech: qui fuit Amer: qui
fuit Farcastad: qui fuit Sem: qui fuit Noë: qui fuit Lemich: qui fuit
Almuta Vuaslak: qui fuit Annast: qui fuit Kanok: qui fuit Bard: 40
qui

Non possūt barbara illa nomina recte instaurari sine libris Arabicis, nec etiam mul-
tum in his momenti est situm.

qui fuit Belchil, qui fuit Chamen, qui fuit Anusc, qui fuit Seth, qui fuit Adæ
 protoplasti. Huius quidem generationis series sic ex ordine paterni san-
 guinis processit. Matrem illius Eminam, genuit Azohaar filia Veheb. *Pater illius
 fuit Hayop.*
 Quam genuit Abdemilef. Abdemilef autem natus est ex Azoharata, filio
 Kileff. A quo primum naturæ generis utriusque parentis sui coniungun-
 tur. Natus quidem circumcissus & hilaris prodiens ex aluo materna, die lu-
 næ duodecima die mensis rabe, primo anno, anno Elfil post eius initium,
 sexagesima die eiusdem idem Elfil, Anno uicesimoquinto fundatum est
 Alkabat anno uero quadragesimo Machumet propheta datus est. Elfil autē
 10 ille secum adiutorem ducens, Abruatam filium lacum regis Alhabasc in me-
 dio Almuhamam Mecham profunditus atq; profectus dirutum Alkaba, ut
 sic iram suam saturaret, uindicta grauissima sumenda ob plenum pudore fa-
 ctum, uidelicet egestionem cuiusdam ciuis Mechensis, in templo ab Elfil
 ipso fundato, in cuius medio casulam similem Alkaba apud Mecham circui-
 endam peregrinantibus ædificauit, cum exercituum suorum uniuerso ferē
 numero contritus est, & in partes minutas quasi grana frumenti redactus.
 Iniectu lapidum nigrorum ab auribus multimodis diuinitus missis, uindic-
 catum scelus illud. Machumet quidem post septem dies ab ortu suo nutriti-
 ci traditur. Pater in Yetrib animam expirauit. Quò deinceps mater sua
 20 cum illius tota pecunia simul & altrice puerum ferens, ipsum auunculis
 suis custoditum & educatum tradidit. Finitis autem annis quatuor ab ortu,
 mater inde rediens, Mecham in itinere præoccupata migravit. Puer itaque
 à nutrice sua commissus auo suo, scilicet Abdaalmutalif, ipsum patronum
 & alitorem beniuolum sortitus est octo annorum spacio. Seraphim quo-
 que per terminum semper auditus, nunquam uero uisus, sibi curam atque
 custodiam impendebat. Cui consequenter Gabriel archangelus datus est
 30 custos per uigintinouem annos. Ille quidem annorum quadraginta legem
 à Gabriele sibi commissio suscipiens, per triennium illam omnibus, præter
 admodum paucos, scilicet credentes, oculuit. Emenfis autem x viii men-
 sibus à tēpore quo sui factores illū ducem atq; primatē statuerunt, à Gabriele
 archangelo Hierusalē ductus, ab eodem est illic in cœlū subleuatus. Vnde ad
 terrā facto descensu, socijsq; sibi iunctis, uidelicet Eubogara, et Ali, ac Zaid,
 profectus Athariff publice docuit, cōmuniter perhibens, se prophetam esse.
 Indeç Mecham reuersus est. Annis tamen decem uelut gyrouagus nūc hac
 nunc illac gradiens, quocumq; scilicet spes aliquos ad Deum legemq; cōuer-
 tendi duxit eum, procul dubio pollicentē paradysum cōuersis, ferē nihil iro-
 niæ ridiculiq; unquā gessit, indeficienter tamen & efficaciter insistens. Vnde
 singulis in domibus eam allexit. Tandē in loco sui comitatus Alabem turbā
 40 lxx uiroꝝ iam per eum cōuersoꝝ, cōquerentem eū tāto labore torqueri,
 prædicationisq; latentis cura tabescere, cū iam potēs esset legē uiꝝibus infer-
 re, uenientē aspiciens, à comite suo pertimescente quæsitus, quid nā esset illa
 cohors? Inquit illam suæ legis esse, nequaçq; ulterius hic passuros, sed legem
 manu collata illo aduentus sui potēte constanter affirmabat, & legem ui-
 ribus illaturos: cum iam nulla domus credentis expers maneret. Illis quidem
 sic eum consulentibus, quid sua uoluntas disponderet? Inquit ille: Mea quidē
 uoluntas exigit, uos mādāta legis penitus exequi, & sibi in diuitijs ac pauper-
 tate coniuui. Et uos alterna firmaçq; dilectione quasi filiali, uel propria per-
 frui;

*Mors parentis
 Machumet.*

*Angeli custo-
 des Machumeti.*

*De hoc uanif-
 simū cōmentū
 in libro Halma
 hereig. Summa
 tū autē refer-
 tur à Richardo
 in Cōsūtatione
 Alcoran.*

*Subintravit ut
 uulpes, et clām
 operatus est my-
 steriū iniquita-
 tis, donec cōfir-
 matis partibus
 existimauit se
 ui aliqd posse.
 Doctrina Ma-
 chumet uerbo.
 Nā in animo co-
 gitauit amplius
 diuē sibi cōpa-
 rare: ut Alcorā
 satis docet.*

*Ensis sepe plus
quàm ratio effi-
cit. Qui gla-
dium accipit,
gladio peribit.*

frui: Et à uobis nullatenus alienas uxores fornicatoriè respici: uos item à ma-
lis abstinere, & illa prohibere, bona persuadere, & perpetrare: Et in Dei no-
mine lites peragendo, metum uimq; inferendo circa pascha decimi diei dula-
hega leges inferere summo desiderio. Vobisq; pro talibus operibus paradia-
sum uere promitto. Vnde Zaid filius Zuzara fidem sumpsit prophetae, sibi
fidem suam mutuo tradens, ceteriq; similiter auxilium illi fortiter gerendi.
Mecham itaq; profectus, secum ducēs Eubocarā, & Ali, atq; Zaid, & Thala-
ha, ac Bibel conuerti, suāq; legis mandata sequi fecit. Comen & Zaid, &
Talha, ac Azubair, ceterosq; tot, quod numerum quadragenarium imple-
uerunt, cum Aomar, qui gladium suum euaginans Deum iurauit, se nullate-
nus ultra passurum diuinam inuocationem legisq; suae celebrationem oc-
culte fieri. Viribus enim notatur suae uiam fortis armatus inuenit: Ensisq;
timor saepius plus quàm rationis amor efficit. Deinceps ergo armate fortisq;
manus uiribus propheta confusus, aperte multa cum audacia praedicauit, cu-
ense, cum ore proficiens. Deoq; iubente cum exercitu Yetrib aggressus est.
Ipse quidem & Eubocara Yetrib tendentes, ceterisq; uilis exire praeter Ali
depositorum custodem, ut illis redditis eum sequeretur, admonet. Fauri, ca-
uernam ingressi, per trium noctium duorumq; dierum spacium ibi morati
sunt. Quo duobus sibi camelis adductis, ab Amer & Abdala, inde minabat
perrexerunt. Vbi noctis dieiq; mora consumpta, quendam scilicet Aomar
adibant: Cum quo quadriduana mora peracta, Ietrib uadentes, illam in-
gressi sunt feria secunda, die duodecima rabe primi. Vbi bonorum multia-
tudine conuersorum perenni constipatus, septendecim mensibus non alias
quàm centum uersus Hierusalem orationes fudit. Deinde ab ipso Deo ca-
stigatus, orando uersus Alkaba faciem suam uertebat.

QUALITER EXPUGNATA MECHA VIOL

*lenter legem suam imposuit, et in prophetam simul et in regem eleuatus sit, et
de tota uita eius usque ad mortem.*

*Primum praelium
Machumet
apud Mecham.*

Romodam igitur die XIII. feria VI. anno secundo post exitum suum
Mechae, eiusq; derelictum, uel post eius biennium seu triennium, ut pla-
cet Abbohut, certamen certauit primum. Secundum autem, die Albantara
seu Zeabb, anno quarto, seu quinto secundum alios, peregit. Anno quidem
sexto in mense dulcada* apre albudembie pugnauit. Anno uero septimo, in
quo suam peregrinationem Romadam Mecham expugnaui: ubi per XV.
noctes moram impendēs, orationes deuote fudit. Inde profectus Hunaim,
gentem Illiche Vezin mensis Schauuel medio repertam deuicit. Vnde mul-
ta trophaei spolia sumpta uiritim diuisit. Consequenter ciues Tharf obsedit
menstruo spacio. Vnde fatigatus absq; captione discedens, Ietrib usq; perue-
nit. Mechae deinceps dominio ditauit Azeib, qui secundum quosdam eodē
anno uidelicet octauo, Arabibus, alijsq; multis Saracenis comitatus, Mechā
peregrinando petijt. Fuit autem eodem anno praefectus Mechae Moaad fi-
lius Gadel manu prophetae, ut Alchoran iuraq; tenendo in pecuniarum di-
uisione morte ueniente doceret. Anno quidem octauo, mense Raieb, Ma-
chumet cum exercitu suo Tamhich profectus, templum usq; in diem hodie-
num durabile constituit. Illic ab ipso quidem missi Zalid, & Meluuelid, ad
Alozaida filium Almataliff regem Aliendel, illum sibi tributarium effectū
in

in regno suo dimiserunt. Machumet Iechibrit reuersus, Eubocharam misit Ietrib.
 Mechā, iniungens, ut cū gente sua peregrinationē faceret, & edicens, ne qs
 ulterius nudus illic egredere, nec quispiā prāter hoīes suā legis intrōmitte-
 ret. Et si tunc, anno uidelicet x. credentium tantū populus accessit, Eodē eti-
 am anno reges circūquaq; cirtis suis admonuit, & ad legem suā beniuole su-
 scepit. Direxit itē nuncios suos cū eadem admonitiōe, ad regem Persarum,
 uidelicet Rezre, Abdalha. Misit q; Dechera filiū Aaifa, ad Romanorum
 imperatōrē. Et Aomar filiū Alasci, ad regē cinne: & Alale, ad imperantem
 duobus fretis: & Animarata filiū Mumaia, ad regem Aethiopiā: Achatib fili-
 10 um Rabea, ad Iabala regē Hesthē: & Stuna, ad Alūkaritz, regem scilicet Ale-
 xandriā. Eodē item anno in prādicta peregrinatione Dulhada quinq; die-
 bus residuis Machumet Mecham ueniens, diemq; festū expectās, hoībus pu-
 blice leges atq; iura mōstrauit. Vnde Ietrib reuersus, ubi per totū Dulcheia,
 residuū anni scilicet xi. terminū, & sequēter per totā almuħara atq; Saphar
 permanit. Vbi feria secūda mēsis rabe primī xii die, in quarto scilicet Ietrib
 primū ingressus est, uitam expirauit. Illius igit̃ alhigerā integre decēne spa-
 cium mensum est. Sūm opere quisq; diligenter attendat, oēm hoīem ineuita-
 biliter morti succumbere. Loco quem Deus suā sepulturae praelegit, in do-
 20 mo Aiscae mulieris suae, filiae Eubocare, qua teste per morbum cardiacum o-
 bj̃t, sepulchrū in loco suae dormitiōis, ubi die adhuc hodierna tēplum uide-
 tur, ex laterib; coctilibus sibi stratū est. in quo corpus suū est conditum, tribus
 albis panis inuolutum, ubi nec peplum affuit, nec interula. Quidā quāsitū, cu-
 ius aetatis esset, illi phibebāt, ipsius mētum raris canis albescere. Illā tamen ca-
 niciem mentum musto cāterisq; perūctum occuluit. Aly quidē ā quibusdā
 interrogatus de illius qualitatibus, respōdebat, illum habuisse caput immen-
 sum, faciē albedinis & ruboris innati participem, barbā prolixā, pedes opti-
 mae cōpositionis atq; coloris. Gradiendo quidē aque fluxū ab alto in imum
 imitabatur. Idem ipse asserit, se nūq; uidisse quēq; tanto decore talisq; forma
 prāditū. Eius quippe facies oīm gentium faciebus luce praeuit. Nec minus
 30 cordis benignitate magnanimitateq; ualuit. Vnde quadā die equo currens
 sella carente apud Ietrid, cum hoīes illius casum timerent ob equi cursus im-
 petum, nimitq; turbaret, ille securus inquit, Aequoris similē inueni. Cū illi
 pponenti Romano imperatori chartā mittere, diceretur, ipsum minime lite-
 ris adhibiturū nisi sigillatis, annulū argenteū sigillī formā habentem fieri ius-
 sit, & eidem insculpi, Machumet nuncius Dei. Apud ipsum quidē eandem
 dignitatem obtinuit Teidē filius Kakiz, quam apud regem iusticiarius. Scri-
 ptōres sui fuerunt Zaidz filius Thebit, & Inoaypha filius Effitu. Exercitus
 xix eduxit. Bis peregrinatus est. In Dulhada Mechā quater uisitauit. An-
 40 no quoq; sequēte in Dulcada semel, & in eodē mense uice secūda, cū prāda
 adductam de Humani distribuit. Tertioq; in cōsimili mense peregrinatio-
 nem efficiens, Mecham aduenit. Suae quidē uitae spaciū lxxiii anni mensi-
 sunt. Perhibuit post illum autē xii ex natione Chorasc sui uice posituros.
 Quorū primus, uidelicet Eubokare, uita breuis erit. Secundus autem Arabs
 erit optimus, molendini quidem dominus, scilicet Aomar filius Alathab, ui-
 tam longā ducturus. Tandem ob iustitiā perimetur. Propheta uisum suum
 ad Ademen uergens, illū sic affatus est: Si tibi Deus camisiā induerit, nūq;
 tuae uoluntati parens auferre coneris. Sin autē, per Deum cuius manibus in-
 t̃ tereft

Legationes cir-
cummittens ad
principes inui-
tat ad suam su-
perstitionem.

Alhigera, id
est, regnū Ma-
chu. X. an-
norum.

Forma Machu-
met.

Benignus et
magnanimus.

Titulus Machu-
met in finitis
partibus mode-
stior uicariorū
Christi.

XIX expedi-
tiones suscepit.
Aetas Machu-
meti.

terest anima nostra, nō erit camelo trāsitus per acus foramē difficilior, quā tibi ingressus in paradysum. Ipse quoq; testatus suae legis praecepta, omniūq; sequentium praelatorum constanter atq; diligenter obseruari usq; ad finem XII. uicariorum suorum decorasse. Maxima quidem turbæ secutæ illum, sic locutus, domumq; reuersus, quærentiq; rerum euentus post illos XII. ille respondit: Contrarietates contrarietates. Ac ei dicunt: Abdalla filius Monoz interrogatus, inde perhibuit prophetam affirmasse XII. suorum post se dominaturos, secundum morem & numerū subditorū Moyli. Machumet hortū quendā ingressus, suo clienti familiari, uidelicet Neg iniunxit, quatenus percutientem portam extrinsecus introduceret, dupliciq; gaudio latificaret dicens: quoniā post me populū meū reget, & paradysum premiū suscipiet. Ille igitur praeceptū Dei sui properas perficere, Eubokarā extrinsecus repertū nimium exultat. Secundo quoq; domini sui iussu Aomar percutientē introducens inquit, Post Eubokarā regnabis, & paradysum possidebis. Tertio uero percutienti scilicet Odmē, seruies prædictus ore prophetae monitus ait, post Aomar regni gubernacula fortieris, & per eadem uita priuaberis. Ille quidem introgressus, hoc audito molestus prophetam curiosissime cōuenit. Post tuæ legis professionem nec me mendacio pollui, neq; membrum uirile cum dextra tetigi. Respondens autem propheta, sic proculdubio futurū affirmavit. Cuius sententia est, Nullū praelatum ingressurū paradysum, nisi populo sibi cōmisso optime præerit, prout sibi disposuerit. Omnis quidē minimū regimini præsidens, ad iudiciū manibus mento stricte suppositis ueniet. Quas libere semouere sibi licebit, si regendo iustitiam exercuerit. Sin autem, immotæ manebunt, usquequo cunctorum iudiciū terminetur. Omnis exauditor mei, Deum exauditorem inueniet. Hocq; de uicariis meis penitus censendum. Vnde nec ipse Deus exaudiet, non audientes me, seu meos. Ipse propheta semel in templo fuit prædicans. Inquit, Si quilibet Aethiops seu captiuus uobis præpositus fuerit, illum sicut me diligenter audite. Omnium hominum Chorasce boni bonos, maliq; malos imitabuntur. Me quoq; legis dignitas et obseruatio perseverabit, quamdiu de Chorasce perstites erunt. Mei quoq; successores habitu uilissimo potentur, usque ad triginta annos. Ultra uero ornatibus gaudebunt, atq; superbia. Sciendum item, omni prophetae quatuor consiliatores esse datos, duos scilicet coelestes, sicut huic Michaëlem & Gabriëlem; duosq; terrestres, quales sunt Eubokara & Aomar. Asserebat quidem Moaxi filius, Ocfin se audisse prophetam dicentem, quod illi de Corasce præ cæteris instituta gubernacula tractabant. Post mortem tamen omnia praecepta legis obseruent, iuraq; peragant ex doctrina Eubokaræ & Aomar. Illius item prænunciatum est ore, post se triginta duos subsequi, Deoq; sibi mendaciū imposituros. Quorum unus, scilicet Alasrued, rex erit Chanaa, ubi subtilissimum est artificium pannorum sericorum. Alius quidem, scilicet Musthaleime, regno cui nomen Aliema

DE SUCCESSORE EIVS EUBOCARA.

Communi igitur assensu prophetae præsagium comitante, regni gubernacula legisq; curam suscepit Eubokara, cui cognomen Abdalla. Huius autem pater fuit Odmē, filius Amir: Amir autem genitus ex Amara, filio Kaab, Kaab autem fuit filius Zaid, filij Thaib, qui genitus est ex Murra. In quo

Nullus praelatus paradysum ingreditur, nisi si populo suo bene præerit.

Obedientia.

Vaticiniū Machumetis de luxu & superbia posterorum. Quatuor consiliarij singulis prophetis.

Fortē Aliemoma, ut inferius.

Vocatur etiam Ebuberk, & Empokora, etc.

quo eius atq; prophetæ † nō concurrunt. Mater quidem eius Celine, cui co-^{† Natura, uel}
gnomen Oamalaſair. Illa autem genuit Kathriam, filium Amace: qui fuit^{natiuitates.}
natus Kaab, Kaab quidem genitus est ex Zaid, filio Kaib, filio Morrae. Sub-
limationis quidem illius die mortis prophetæ celebratæ principes extiterūt,
Bestie, & Aomar, & Bobaida fauore. Ipse quidem eleuatus, impugnando
malos & incredulos ad legem conuertit: quam ipse penitus more prophetæ
tum firmiter obseruauit, tum cæteros hoc idem facere coëgit. Mendaces autē
prædictos, scilicet Almustaī, Hileme, & Holesued peremit, & Aliemoma
in suam seruitutem redegit: dolosumq; Talha captiuauit. Vnde nec quis illi^{†. Nō possum}
resistere quiuīt. Eius color subniger extitit: statura mediocris: barba rara atq;^{coiectare quid}
que prolixa. Fuit quidem & macilentus, manus † aichuina, tingere solitus.^{scriptum sit.}
Philis ipsum cōsumendo, per x v. dierum spacium infestans, mortē * illutit.^{* Intulit.}
illi. Super quē duobus pānis inuolutū orationibus fuis ore † domar, iuxta p^{† Aomar.}
phetā sepultus est: Qui anno alhigere & iii menses ac xiii dies est priuatus
uita. Propheta Deum exorans inquit, Tu Deus genti misericordiam atque
protectionem præbe, per Eubokaram & Aomar in lege firmissimam.

S E Q V I T V R de Aomar, successore Eubocare.

A Omar cōsequenter legem, & diligentem curā legis administrauīt. Il-
le quidem patrem habuit Alhata, filiū Alphail, quē genuit Abdalore
20 filius Reia, filij Adij, geniti ex Kaab. A quo ramī generis illius atq; prophe-
tæ prodeunt. Natus autem ex matre Khacuna filia Oscib, quem genuit Al-
mughira, filius Abdalla. Illum autem genuit Aomar, filius Maktum. Ille qui
dem, sicut Eubokara, primitus nutu prophetæ sublimatus, legem indeficien-
ter obseruauit: populum sapienter uirtuoseq; rexit: numerosis exercitibus
multas suæ potentiaē terras subiugauit. Ipsius iussu ob ritum sunt congrega-
ti ter scripti: At scriptores pro modo sui meriti remunerati. Ipse rursus pri-
mo singulis templis orationes sic in mense Romodan fieri præcepit, & ordi-
nauit, ut mense completo totus Alchoran perlegeretur. Annulum gessit
prius habitum à propheta, consequenter ab Eubokara. Scriptores eius fue-
30 runt Abdalla, & Zaid filius Thebit. Ipse quidem longus extitit, subniger,
caluus, barbam habens raram, & semper albedine tinctam, manu quoduis
opus optime peragens. Interfecit eum tamen captiuus Almigira. Vitam
suam mensi sunt sexagintatres anni. Iuxta prophetam & Eubokaram sepul-
turam sortitus est. Annis singulis Mecham peregrinatus est, Morbo graua-
tus, uitæ termino ueniente præcepit, ut communi consilio sui loco uicē que
fungeretur, qui melior dignior que inter septem ab illo præelectos, uideli-
cet Odinn, Ali, Thalha, Azur, Vbair, Caad, Abdarakem. Qui præcedens,
hoc audito, dixit: Regnum ego renuo, sed deliberemus, quis aptior uideat^{Optimus regno}
40 tur. Electionis igitur dignitatem Odinem obtinuit, qui c. etiam solis portio-
nem accepit ab Auff filio Abdarakinum. Qui patre iubente, ut de pecunia
sua singulis residuis Dobera c. præberet solis, singulis præter Odinem qua-
draginta contulit. Regnauit quidem Aomar decem annis & sex mensibus,
uno die minus. Qui subleuatus decimotertio anno alhigero uitam uigesi-
mo quarto finiuit. Præcepit propheta, ut iuxta eum sepeliretur, ubicunque
mortuus. Omnis teste propheta uitam exuens, absque consiliatore bono,
more bestiali morte mala perire perhibetur.

DE ODMEM, QUI SVCCCESSIT AOMAR.

Odmem quarto loco rex constitutus, atque doctor, fuit filius Alphen: qui fuit filius Alaci: qui fuit Vtraien: qui fuit Abdastametz: qui fuit Abdamineff. De quo processerunt huius atque prophetae genera. Ortus est quidem ex matre Aruua, filia Rabea, filij Abib. Quem genuit Abdastamz, filius Abdamineff. Vnde parentis utriusque genus effluxit. Iste per triduum ante mortem Aomar generali favore praelatus statutus, annulum sua manu gessit prophetae, duorumque successorum illius. Quo in puteum ex illius insipientis manu lapso, alium iterum argenteum fieri iussit, his literis insculptum: Vel indurabis, uel poenitebis. Scriptorem habuit Mareuue filium Alhakem. Faciem habuit albam, uenuste compositam, staturam mediocrem, barbam prolixam. Ab omnibus uel ante sui conuersionem ad legem, & postea summe dilectus. Qui multum pecuniosus tum ob mercaturam, tum ob sapientiam atque prudentiam, largus atque munificus in prophetam atque bonos inuentus est, omnesque sui reddituum & tributorum clementum senserunt. Ipse quidem ceterorumque auxilio Alchoran integritatem collegit primo. Qui post multarum terrarum captionem in Ietrib lectioni uacans, in domo propria, manu maximae turbae accurrentis peremptus est. Quem insepultum triduo spacio, deinceps quinque boni uiri noctu uenientes, ipsum latenter sepulturae commiserunt. Vixit annis octoginta septem, imperauit duodecim annis, una die minus. Propheta quodam in locolites post eum uenturas praedicens, de quodam illic facie cooperta transeunte dixit: Ille uiam ueritatis non derelinquet. Quem quidam illo profectus agnoscens esse Odmim, indeque quarens prophetam, an illum intellexisset, respondit: Ita, Propheta quoque loquendo prosequens inquit: Omnibus meliores Deus meos socios praeter prophetas posteros elegit. Quibus tamen omnibus bonis, bonitate praecellunt quatuor, scilicet Eubokara, Aomar, Odmem, & Ali. Ait item, Qui me uidit & credidit, bonam mercedem habebit. Septuplum tamen, qui me non uiso crediderit. Nullus hucusque propheta peremptus est, nisi cuius mortem comitata est caedes septuaginta hominum. Nec successor etiam quisquam eius uicarius, nisi cum quo perempti sunt triginta quinque. Turba praedicta donum Odmem & ipsum obsidente, quidam uir propinquus exiens, cui nomen Abdalla, filius Aomar, taliter illius impetum atque furorem mitigare nifus est, Ait enim: Propheta defuncto, & similiter tribus eius sequacibus illius nutu, sicut & Odmem, ut saepius praedictum est, praelectis, si mortem Odmem affectatis, atque figitis, nobis illo mellorem restituite. Quod, uelut arbitror, uobis occurrere impossibile.

Hali.

DE TALI NEPOTE MACHVMET.

HAli consequenter regnum sortitus est. Filius fuit Abithaliff, filij Hescer, quem genuit Abdamineff. Vnde ille atque propheta deriuati sunt. Mater autem sua dicebatur Fatima, filia Azad, quem genuit Hescem. Die quidem caedis Odmem hic eleuatus est. Multis tamen dissentientibus, & ob hoc Mecham euntibus, fugitiuis ad Aysca filiam Eubokarae coniugem prophetae: Cui adherendo, suo fulciti consilio rebelles effecti sunt. Vnde dies calameli partibus ambabus L. necem plorauit. Discedentes autem inde, Aalireuersus est Alchufa, Aisca uero Ietrib. Tandem Moaxia filius Cephin suo exercitu,

Symbolu annu
lo signatorio re
gis Odmem in-
scriptu: uel con
stans eris, uel
poenitebis.

Alchoran col-
lectus.

Impie detortu
ad Machumet
uerbu Christi,
Beati qui non ui
derunt & cre
diderunt.

Vltio caedis pro
phetarum.

19

20

30

40

exercitu, similiterq; filius Odmem cum suo, simul cum illo uindicare ten-
dens paternum sanguinem iuxta fluuium † Abforat bella gerentes, de ci- Forte Aforat, id
est, Euphrates.
uibus & adiutoribus Arachæ propè ciuitatem Aracham conueniunt. Ibiq;
quinquagintaquinque diebus contra suos hostes bella gerentes, de illis ui-
gintiquinque morti dederunt, nec sine detrimento suorum. Ex uiris enim
Hescem sexagintaquinque animas † spirauerunt. Vnde deinceps utraque † exspirau-
runt.
parte deliberante, paciç consulente, omnium assensu communi duo uiri,
ex parte uidelicet Aali & ciuium Arachæ Alascari, ex parte Moauui suo-
rumq; Ammara filius Alasci, electi sunt, ut eorum iudicium terminum bel-
lis imponens, suis in locis alios bonos atque dignos restitueret. Illis igitur
egressis deliberatum ad locum, cui nomen Algendel, Alascari consilium
Aali ab honore suo priuari iudicauit. Alter uero ipsum suo regno firmum
affirmat. Sic tamen lite diuisa, nec pace facta, Aali reuersus est Alcupha,
Moauuia uero Hescem. Istis deinceps tempore multo manum bello ne-
gantibus, sui uicissim homines inter se ter prædando, ter pugnando mala
fecerunt. Illis postea Cepham conuenientibus, Aali partem uigintiquinque
uiorum protegebant, partem uero Moauuia septuaginta. Aali uero pro-
fectus expugnatum Albestera, triginta secum duxit. Istis quidem bellis
communis sententia perhibuit, omnes bonam uitam ducentes illic perem-
20 pros paradysum possidere. Post illa bella peracta, eis iterum armatis ad bel-
lum, magnis factis exercitibus, Abdarakum filius Mulgem in templo pere-
mit Aali mense romadam, anno Alhigere quadragesimo. Qui post oratio-
nem factam super eum ore filij sui Alhatem, ex parte solaris occasus extra
uillam Alculpha sepultus est. Vitæ quidem suæ spacium quinquaginta se-
ptem amplexum est. Annis quatuor, mensibus nouem regnauit. Annuli
sui sculptura talis erat: Corde deuotus, Deus est meus dominus. Colorem
eius subnigredo notabat, staturam breuitas commendabat. Barbam pro-
lixam, brachia & tibias pilosas gestabat. Qui talis apud prophetam hoc per-
hibentem inuentus est, qualis est Aaron apud Moysen: hoc tamen excepto,
30 quod hunc prophetam nullus propheta sequitur. Prophetæ quoq; senten-
tiam nemo nisi uir bonus diliget, hos quatuor scilicet Eubokaram, & Ao-
mar, ac Odmem, & Aali. Cuius filij, uidelicet Alhatem & Alhuacin, quanto
cunctis iuuenibus paradisi præcellunt, tanto superantur à bonitate patris.
Cuius fuit sublimatio anno alhigere trigesimo sexto.

DE Alhatem, successore Hali.

Alhatem patre suo defuncto, per Arachæ ciues in regem subleuatus
est. Qui natus ex Fatima filia prophetæ, similitudinem prophetæ for-
mamq; representauit. Suus annulus his literis fuit insignitus: Dei solius est
exaltatio. Eius scriptor Ouaidalla manum auxiliij cæteris Arachæ sublima-
40 toribus illius confidenter conferens, illum comitatus est pugnaturum con-
tra Moaxia, cum exercitu uenientem de Hescem. Illis igitur coniunctis in
EleMBER, Alhatem exercitus ambos aspiciens, pietate cædis belliciç periculi
motus, se manibus Moaxiæ supposuit, illum sibi præferens. Illis igitur cum
utroque exercitu profectis Alcupham, illic Moaxiæ & Alhatem pecuniam
pro uelle suo tribunt, transmittentes illum Ietrib. Postea per ipsius manum
apud Alcuphe Almughire rege constituto, ipse Moaxia Hecchera reuer-
sus

sus est, ambobus exercitibus comitatus. Alhatem ex hora suæ sublimationis usque ad redditionem honoris, quinque menses et uiginti dies numerauit. De quo semel eo præsentem sic propheta locutus est: Per puerum istum pacem super duos exercitus, quorum alter alterius mortem studebit, Deus conuertet. Pater suus, scilicet Aali, simpliciter solis uacans litibus, nunquam peregrinatum fuit. Fuit anno XLV. mortuus in Ietrib, die prima, x die Almuharan, anno Alhigez XLV. Fuit autem natus anno Alligez tertio. Propheta tunc litem faciente, Alhatem ob quoddam somnium uisum bellari reuocauit. Videns enim propheta in somnis tenentem manum super thronum Dei, & manum Eubokare iacentem super humerum prophetae, & super illius scapulas manum Aomar, cuius humerum tenuit manus Odmem, inter quos ipse cruorem cernens, & causam illius querens, audiuit illis patefacientibus, illum esse sanguinem Odmem, cuius uindictam Deus ipse requireret.

DE REGNO MOAUI.

Moauui itaque filius Cephim, filij Zargar, filij Nuharb, filij Vmayer, filij Aadastemus, filij Abdemineff, unde propheta descendit: natus ex matre Huid, filia Oetebe, filij Rabea, filij Abdaasteniz, filij Abdamineff. Hic in qua pace firmata, communi fauore sublimatus, omnia redegit in melius. Ad quem omnes orientales & occidentales confluxerunt, illi parentes. *Annus Alema.* Annum autem in quo contigit illud, annum alema, id est, annum congregationis appellauerunt. Ille quidem iustitiae bonorumque morum firmissimus tutor, mitis, expers iracundiae, sapiens, modestus in prophetam, omnesque bonos largifluus. In littore maris Romanorum multa munimina cepit, & in terra Christianorum multa mirabilia peregit. Erat illius inscriptum annulo: O Deus, ueniam mihi præbe. Scriptorem habuit Vuabaidalla. Dedit quidem Albestum Alkigire, Alcupha ei dempta, & Azed tradita: qui fuit uir bonus, & in utraque urbe prædicta templum fundauit. Fuit autem Moauui colore candidus, facie uenustus, statura mediocris, oculos habens uarios, barbam assuetus tingere. Cum Alhima & Alchatin ipsius quondam inspiciente puteum quendam ore cruentato, per spasmus uita per aliquot dies molestata finiuit. Qui post orationem factam super eum a filio suo Iezid, in Damasco sepultus est mense raieb, anno alhigere sexagesimo. Totam eius uitam mensi sunt octoginta anni. Regnauit annis nouemdecim, uno die minus. Potens tamen fuit super Hescem uiginti annis, ante Aomar & Odmem. Secundum prophetae testimonium Algoda terra Damasci, ceteras terras a Sarracenis habitatas fertilitate superat. Moauui profecto cum Odmem in expeditionem & peregrinationem, quidam dux eorum dixit, post Odmem regnabit Hali. Respondit alius, Imo qui mulam albam equitat: significans Moauui. Quod etiam concessit Hali, percunctatus inde prophetam iam animo suo bono dato, bonis hominibus inuitatis, ab illo quidam illum sic precantem audierunt: O Deus, uoce Moauui scribere, & numerare, & illum a malo protegere. Propheta nunc sic suos discipulos affatus est: Cum uos omnes pastores sitis, uestrae curae & custodiae Deus quaesitor existet, qui perscrutabitur mulierem de custodia domus uiri sui, seruientem de domini pecunia sui, singulos similiter de singulis operibus suis. Hali quaesitus, cur sibi successorem non elegit, respondit: Nolo quidem hic, propheta tam

ram imitans. Sed si Deus uos dilexerit, uos unanimes faciet, ut uestra delibe- *Egregium de*
 ratione uir bonus & dignus uobis rex perficiatur. Quidam uir probus testa- *conferendis ma-*
 tus se nunquam uidisse meliorem Moaui post prophetam, percunctatus *gistratibus.*
 à quodam alio, an ille de bonitate superasset Eubokaram, respondit: Eubo-
 kara fuit melior, sed iste bonus. Huius similitudinem etiam retulit de illo
 ad Aomar & Odmem, Moaui primus cum Odmem, alijs que multis uiris
 & mulieribus nauigio † Christianorum est ingressus. *terram.*

DE REGNO IEZID.

10 **I**ezid filius Moaui, filij Cephin, natus ex Maiocara filia Ietrib, filij Calp,
 filij Iohimer. Die obitus sui patris, per quem prius adhuc uiuum electus
 est, in regnum accepit populo fauente. Suus annulus has habuit literas:
 Deus est Dominus meus. Scriptor suus Amere. Ille quidem morbum
 paralyticum, staturam longam habuit. Qui scribens ad Abdalla filium A-
 zabair, inquit: Iam tibi missis à me compedibus aureis, & cathenis argen-
 teis, illis uinctus ad me festinanter accede. Ille uero rescribens, illi dixit: Tu-
 um uerbum me nequaquam emolliet, uel eneruabit, nisi prius lapide se
 mollem masticatorum prabente. In Harram † ex pcc pleumonia obiit, anno *ex peripneu-*
 20 tricesimoseptimo. Super quem locum Damascus frater eius orationem se- *monia.*
 cit, & eum terræ commendauit. Regnauit annis tribus, mensibus octo, die-
 bus duodecim. Solebat autem dicere: Nemo praelatis & regibus maledicat,
 sed ut Deus emendet deuotè postulet, sicut etiam iussit propheta. Quodam
 tempore nimium feruido, hominibus in expeditione potantibus atque di-
 centibus, Iezid libate pocula ob illius tentorium clausum, impetus uenti su-
 perueniens tentorium euulsit. Et sic illum † natari lectioni innotuit. Dice- *uacare.*
 bat quoque prophetam præcepisse, subditos omnes patienter obtemperare
 suis regibus, siue praelatis, licet malis & flagitiosis, atque dixisse: Misericor-
 diam uos consequimini, illi poenam. Tyrannos igitur uobis praelatos,
 30 licet pecuniæ uestræ corporibusq; detrimentum inferentes, æquanimiter
 sustinete. In diebus eius ciues Alcupha scripserunt Alhiatem filio Dali, pro-
 mittentes ei regnum, si à Mecha rediret. Amer autem filius Iezid
 illud percipiens, obuius illum deuicit, & in Alcuphe
 confinio peremit, die decimo Al-
 myharan.

† 4 Annotat

ANNOTATIONES ERVDITI CVIVS-

DAM ET RECENTIORIS SCRIPTORIS, QVI ALI
cubi citat Nicolaum Cusanum, quæ in marginibus Alcorano fuerunt
adiectæ. Aliquot etiam capitulum argumenta & censuræ.

Eus multis nominibus ap-
pellatur in hoc libro, ppter
multifariâ illius potentiam.
Dicitur itaq; misericors: quia
bonis omnibus bonû auget, malis om-
nibus uel poenâ suâ minuit, uel æ-
qualem reddit. Dicitur etiâ pius: quia
cunctos inuocantes exaudit, oibusq;
uolentibus subuenit. Dicitur item sa-
lus: quia expers est totius detrimenti,
et quia saluat, donûq; salutis dat bene-
ficis, qui scilicet in ipsius dextra sede-
bunt. Dicitur fortis, quia nihil est illi gra-
ue uel difficile. Nō iracundus: sustinet
em suos detractores, & sibi malû im-
ponentes. Dicitur etiâ mundus: quia
nihil nisi bonû et honestû diligit. Dicitur
benedictus: uel quia ipse solus est
benedictio, uel quia cuncti benedicunt
ei. Pater etiâ dñs, sed perfectius quàm
cateri: ipse nâq; solus omnibus rebus
dñatur. Fides etiâ, seu credulitas: sed
hec nomina quibuscûq; prioribus non
assimilantur, omnes em in eum cre-
dunt, ipse autem in nullû. Ipse quoq;
firmat omnes, nullus autem eum. Te-
stis: quoniam omnia noscit, omniaq;
reuelabit. Fidelis: omne nâq; dictum
suum atque promissum efficit, nun-
quam mentiens, mendacium semper
abhorrens. Dicitur etiam tector: mul-
ta namq; celat, regens illa mente sua.
Abundans: nullis em indiget, omnia
possidens. Largifluus: cû & ipse tēpo-
rale bonû, & æternû tribuit. Cōditor:
Ipse namq; solus omnia creat, et nihil
† tres. ei est impossibile. Inspector, uel uisor:
nihil em latet eum. Propinquus: quia
præsens ubiq;. Immensus: continet
enim omnia, à nullo cōtentus. Altus:
præest enim omnibus, omnibus supe-
rior. Patiens: non enim est impetuos-

sus, sed uindictam differt ad tempus.
Potens, uel potentiosus: Illi namque
cuncta leuia sunt.

Notandû est legentibus librû istû,
quod licet Deus ipse, prout Machus 10
metus fingit, dicens se nec unquam
legisse, nec literas uidisse, ne putetur
ab illo compositus, legem istam ma-
nu propria scripsit, prophetæ que
prænominato tradidit, ut mundo
prædicaret eam. Et tamen ipse lo-
quendo, personarum assumit uaries
tatem. Nunc enim loquitur in perso-
na Dei, nunc prophetæ, nunc bono-
rum Deum inuocantium, ipsiq; græ 29
tias agentium: nonnunquam etiam
bonos increpantium, secundum lo-
corum diuersitatem.

Nota quod liber iste Alcoran est
summæ apud eos authoritatis: Ita
ut quisquis contra aliquem diceret,
statim sine mora interficeretur.

Dicunt etiam, quod si quis hunc
librum in uita sua millies legere po-
tuerit, quandam mulierem in paræ 30
diso habebit, quam paradisitam uo-
cant: miræ, ut ipsi delirant, pulchritu-
dinis & magnitudinis: ita ut superci-
lia eius tanta sint, quantus est arcus
qui apparet in nubibus.

Sciendum autem, quod lingua A-
rabica maximâ cognationē habet ad
Hebraicam. Vnde & Arabes isti, qui
hic Ismaëlita uel Saraceni dicuntur,
sicut Iudæi à dextra in sinistram, non 40
à sinistra in dextram, sicut nos, scri-
bendo literas ducunt.

Eliph, lem, mim, a, l, m. Hast li-
teras Arabicas in principio libri po-
nunt, quod sigillum libri dicunt.

Causa uero, quod ab huius-
modi caractere inquirunt: quoniam
eliph,

eliph, & in ordine literarum & in nomine Dei prima est apud eos. Per lem uero maiestas Dei, per mim imperium designatur: ut insinuent Deum omnipotentem, cuius hic nunciatus, & huius præcepta.

Azoara Arabice, uultus Latine dicitur. Vnde quod nos capitulum dicimus, illi uocant azoarā. Sicut enim uultus maxime notat, quis uel qualis sit homo: sic capitulū, quid sequens litera dicere uelit. Secundum quosdam azoara oraculum sonat. Illi namque soli iudiciū tribuit. Prophetas autem dicit fore patronos & adiutores suorum professorum. A Z O. I.

Primū capitulū istud breue matrē libri dicit ob hoc, quoniam ex eo tota lex originē sortitur, & fundamentū: si cut lex nostra ex oratione dominica. Et est fundamentū, & initium, & summa omnium orationū eorum. Azoara primum septem uerba continet. Verba sententias uocat cuiusq; capituli, iuxta quosdā eorum. Licet multi Saraceni dicant, se nescire discernere, quomodo, uel qualiter hæ sententiæ distinguantur in lingulis uersibus. Oratio autē in libri initio præmissa, quā matrē Alcorani uocāt, eo quod principium & finis est orationū omnium eorū. Verba sunt Machumeti. Nam per totū librum nullū cuiq; uerbū adscribit, nisi soli Deo colloquenti Machumeto. Misericordi.) In primis ipse Machumet loquitur, quasi exhortans ad agendas gratias creatori: eo quod sibi talē legē dederit. Nā deinceps per totum librū quasi Deus loquitur ad ipsum, aliquādo singulariter, aliquando pluraliter. Aliquando uero personarū uarietate adsumit, ut quandoq; ipse propheta loquat, quandoq; boni inuocantes, uel malos increpantes, secundū locorū diuersitatē. Hostes Dei Iudæos uocat, quia Christū prophetā optimū absq; peccato semp uiuentē,

iustissimū, & à uirgine natū absq; reatu suspēdere uoluerūt. Cui multas contumelias intulerūt, & prophetas multos antecedētes multis modis penitus afflixerūt, multos etiā morti dederūt. Christianos dicit erroneos tum quia putat illos adorare tres deos, tum imagines. Iudiciū s. dies. Postre.) dies ultima, qua cuiq; dabitur merces iusta. Beneuol.) scilicet ut prophetas.

Azoar. 2 Capitulū de boue ducentorum octogintaquinque uerborum. Singula cap. de aliqua re, quæ in eo specialiter memorat, appellat. Sicut istud primum, quod idcirco de boue nominatur, quia hic fabulose intexit cuiusdam uaccæ mentionem. Cuius tamē rei memoriā in ueteri testamento esse constat: sicut & multarum fabularū, quas hic mendose inducit, tam ex nouo quā ex ueteri testamento penē omnes materias habuit, licet omnia mendacissime narret, sicut Iudæi eum & hæretici docuerunt. In primo capitulo statim orationes & eleemosynas laudat: ut scilicet sub hac quasi boni similitudine, ad sibi credendum incautos alliciat. Et hoc per totum librum nota, quia mira calliditate quando aliquid & impiū dicturus est, uel iam dixisse se recolit, mox aliquid boni uel de ieiunio, uel de oratione, uel de laude Dei interferit ita: Sicut post aperiens turpitudinē mendacio inescatis, quo ubique plenus.

Domini Iesu.) Hoc dicit propter Christianos, quos mirabili infania putat tres deos credere, quia Christū & Spiritū sanctum æquales Deo patri dicunt. Et nota, quod in isto hæresis Arriana reuixit. Manum.) Hic iactat, quasi nullus hominum talem librum facere possit. Paradiso.) Nota quia talem paradisum uitamq; promittit, scilicet carnalium deliciarū. Quæ fuit antiqua heresis olim, & in isto nunc peius repululat.

- 4 Admittit Alcoran, Christum sequentes præferri omnibus: cum Christus sit omnibus sanctiss. prophetis superpropositus. Ideo subiungit, præ cæteris præbuimus te, ex intentione. Intendit Christo scilicet potius adherendū: prout late deducit Nicol. Cusanus Card. cap. octauo, in Cribratione Alcorani. 5 De gente Ioachim ducentorum uerborum.
- 7 Ut cauti & præmuniti (præmuniti legendum) sint in bellis.
- 8 Quot uxores habere debeāt, & de substantia eis diuidenda, & de multa cura mulierū. 9 Item de mulierib. Et præcepta quadā stulta, & ut post coitum & egestionem anteq̃ orent, lauent culum, & cætera uerenda.
- 10 Cohortationes ad pugnā, & ea quæ sepe solet deliramenta repetit.
- 11 In qua asserit, nō occidisse Iudeos Christū, sed nescio quē similem eius: nec Deum habere filiū. Itē solitas insanias dicit: quod & saepe facit.
- 12 Ea quæ solet, repetit more suo: Vana & fabulosa & impia intexit.
- 13 Christianorū sacerdotes & p̃sules dicit magis sibi credere. Quod ualde dolendū est. 14 Hic dicit, non sibi datum à Deo miracula facere, & cætera bona, & friuola, quæ solet.
- 15 Iterat quæ solet: & fabulæ de Abraham, & quibusdā alijs prophetis.
- 16 Multiplicat solitas nēnias, & insanias repetit.
- 17 Hic retexit fabulas infinitas de Adam & Eua, & Belzebub, & prophetis quibusdā inauditis: & de Moyse solita deliramenta, & insanias, & uerba stultissima reiterare nō cessans, agitante eum spiritu maligno.
- 18 Eadem quæ solet, deliramenta repetit: pugnas & deprædationes contra eos, qui sibi non credunt, incessanter persuadendo.
- 19 Ea quæ solet repetit, & maxime

cohortationes ad pugnam, & ad prædam, & ad rapinam.

20 De solitis nugis, atque mendacijs.

21 Solitis insanijs & mendacijs plena. 22 Continet fabulas & mendacia de Ioseph, nescio ubi inuēta, & à sacra historia omnino aliena.

23 Solitas fatuitates ineptissimas replicat.

24 Stultitiæ & uanitatis plena.

Nota similitudinem arboris.

25 Solitas fatuitates replicare non cessans. Exig.) Hic dicit diabolu ex igne creatu. Plasm.) Replicat fatuitatem, de adoratione Adæ ab angelis.

26 Verba iteru atq̃ iteru replicans stultitiæ atq̃ insaniæ plenissima. Exempl. null.) Nota exēpla, quæ ponit. Mendax.) Hic excusat se nō esse mē

dacē, cū tamen nihil aliud quā mendacia ubiq̃ & per totū fingit. Latini.) Hic specialiter cōtra Latinos loquitur. Villæ.) Nota parabolam.

27 Seruū.) te scilicet o Machumet. Lōginq̃.) id est, Hierusalē, Harā, id est Mechæ. Parente.) Nota de honore parentū. Ne ponas.) scilicet quod Deus habeat filiū uel æqualē. Oratio.) A mane usq̃ ad uesperā orationibus incumbendū est. Licet oēs.)

Si omnes homines & diaboli conuenirent, non possent facere librum similem Alcoran. Nec filium.) Solitam blasphemiam replicat.

28 Deum habere fil.) Nota impietatem magnā. Adolescent.) Nota quomodo peruertit historiā illā, quæ inuenitur de septē dormientibus, & quā mendaciter & turpiter eā narraret. Nihil te fact. firm.) Nota ut nihil affirmet. Parab. de duob.)

Nota parabolas stultissimas.

Moyse.) Fabula stultissima de Moyse. Alex.) Nota fabulam de Alexandro ridiculosam.

29 Hic

29 Hic est mediū Alcorāi diaboli. Azoara xxi. fabulas habet mēdaciſſimas atq; ſtultiſs. de Ioanne baptiſta, de natiuitate Domini, de Moyſe, de infinitis atq; ridiculoſis tmerai, loannes.) Nota mendacium impudēs, & quod nullam omnino ſcripturarū ſciebat: qui nomen Ioannis & in propheta Hieremia, & in libris Machabeorum præceſſiſſe non nouerat.

Spiritum qui mutar.) Nota, quā hæretice delirans, uult dicere, nunciū qui miſſus eſt ad Mariam, ipſum ſpiritum Dei fuiſſe in ſimilitudine hominis, miſerrimus, quid dicat, neſciēs.

Imprægn.) Nota turpem & mendacem narrationem, atq; hæreticam, de partu uirginis. Mihi quidem orat.) Nota impietatem, quam repetere non ceſſat. Deum filium.) Soli tam blaſphemiam replicat. Per alchirna, Locus idolorū.) quæ deſtruxerat, intelligitur.

30 Stultitiarum, & fabularum, atq; impietatum pleniffima. Tua ſorore.) Vbiq; mendacia, quæ à diabolo didicerat, repetit etiā cōtra ſcripturā. Noſtris act.) Nota dictū. Ad uxor ali.) Non ſeruauit hoc præceptum peſſimus ribaldus, quia multorum uxores rapuit.

31 Mendacijs & uanitatibus copioſe referta. Villa.) ſcilicet Mecha, uel quælibet alia. Cibis pot.) ſcilicet ut eſſent fortes fortes, ſi qui pugnādo intulerunt leges, quod uult dicere de Abrahamā, & de Moyſe, ſcilicet quod pugnādo, & uiolenter cogendo ad legē ſuam homines cōpulerunt: ut talī exemplo magis animet eos ad pugnandū & interficiendū omnes, qui ei credere nolēbāt. Ipſum cōfund.) id eſt, ipſam falſitatem ueritas cōfunderet.

Deum filiū.) Nota ſolitā impietate. Dauid.) Nota fabulas ſtultiſſimas de Dauide & Salomōe. Martial, indū.) Dicit inſanus, quod Dauid primus in

uenerit artificiū lorice faciendæ: cū in ſcriptura ſacra legatur Golias, quē ipſe Dauid occidit, habuiſſe lorica.

Mulierū opt.) Nota dictū de Chriſto & matre ipſius. De matre Domini uult dicere, ſed impie dicit atq; hæreticē, Deum ſcilicet inſufflaſſe ei animam ſuā neſcio quā. Alchiſl.) Nota fabulas infinitas, & Alchiramū prophetam inauditum, quem magis arbitror aliquem fuiſſe diabolum.

Prænoſcitur à Deo.) Hoc dicit in excuſationem ſui, qui propheta non erat, niſi diaboli.

32 Variantes leg.) Chriſtianos uariatores legum appellat, uolēs dicere illos Euāgelium corrupiſſe, & ad ſuum libitum cōmutaſſe. Abraha.) Abraham dicit fundāſſe templum Mechæ.

Tibi controuerſ.) Deum ſcilicet cōtemnunt, non te.

33 Caſtitem.) Nota, & uide caſtitem diaboli. Aiſſerdeū.) Locus paradifi, quem iſte ſuis promittit. Filiū mori.) Nota ſtultitiā & impietate ſolitā. Nota hic, de Chriſti et matris ſue paradifo. Nos ueritate nūcio.) Nota quā miſere et ſtulte putat filiū Dei à nobis quaſi alium Deum intelligi.

34 Vana, ſtulta, impia. Vxorib, impon.) Nota cōpaſſionē eius circa mulieres adulterātes. Male loquent. de mul.) Itē cura mulierū, quas credibile eſt eum rogāſſe, ſicut ſuū familiariffimum, ut de eis in Alcorano ſuo loqueretur ſtudioſe, eaſq; attente cōmendaret. Domū ingr.) Nota. Dicit ut nullus ingreditur domū niſi ſuam propriā, nō tamen repente ingreditur: ſed antē aduentu ſuo nunciato: timēs uidelicet deprehendi cū uxoribus alienis, quas aſſidue ſcortabat leccator peſſimus. Domibus de.) Nota quaſi liter ſit orandum. Nubium nigerr.)

Nota ſtultitiā. 35. Vana, ſtulta, & impia. Hath, Them.) Nomina ſuorū pphetarū. Intercapedo, eſt

est spacium inter unam rem & aliam.

36 Nutriui puer.) Nota mendaciū de Moyse. Si ceperitis.) Nota, quāta fabulositas. Hut.) Nota Hut et Hat pphetas, qui nūq̄ fuerūt. Themuth.) Nota superius istum omnes istas fabulas induxisse: quas iterum repetit, non habens quid dicat. Pessundauimus) id est, conculcauimus.

37 Pauimentum.) Nota insaniam.

38 Harā, prohibitis à nutritura eius.) Hale licitum significat, Harā illicitū. Mundanæ petu.) Nota stultitiā atq; mendacium. Non enim qui bene uertitur diuitijs, in futuro sæculo perdet. Karon.) Nota, quomodo nō habens quid dicat, ad fabulas Iudæorum cōuertitur: sicut & sæpe facit.

39 Imagines.) Hic loquitur contra imagines Dei. Abrah, diues.) Nota paulo ante illum dixisse, quod qui diues esset in hoc sæculo, in alio perditus esset. Nunc autem dicit, Abrahā diuitē in hoc sæculo, & tamen bonis cōnumerandum. Et hanc eius cōtrarietatem atque stultitiā ferē ubique inuenies.

40 Stulta, uana, et impia.

41 Vana, stulta, & impia.

42 Vanitatis & fallaciā pleniss. De suo spiritu insufflās.) Deus de spiritu suo insufflans Adā, &c. ubi nota opiniōem ipsius de anima. Incredul. in ign.) Nota, quanta contrarietas. Illum quē dixi perpetuo in igne mās surū, statim dicit ad Deū cōuertendū.

43 Vana, stulta, & impia. Tuas muli.) Nota, quanta cura de mulieribus suis: quas ad minus XIII. habebat. Viri seu foemine.) Nota, quomodo post tantam curam mulierum suarum, statim sermonem facit de castitate: ut cooperiat leccitatem suam, qui prae cunctis hominibus in mulieres libidine insaniebat. Tu uirū à Deo dit.) Hoc dicit propter seipsum, introducēs Deum sibi loquentem, ut cuiusdam uxo

rem, quam ualde amabat, licenter stupraret, & postea sibi eam uxorem acciperet, quasi ex precepto Dei dantis sibi licentiam sicut prophetae sancto, quā alij nō habebant: uidelicet ut oēs adulteri sint. Tibi mulier.) Nota iterum leccitatem, quomodo facit sibi Deum loqui, ut quascunq; uoluerit, cōstupret. Nullus propheta.) Nota quomodo uult cooperire, & quomodo temperare, quod superius dixerat. Hoc totum propter uxores suas dicit, sicut zelotypus, & adulter pessimus. Midena.) de tali loco.

44 Vana, stulta, & impia.

Salom.) Nota, quanta fabulositas de Dauide & Salomone, & quotiens eā reiterat. Corā Deo.) Nota, quā in sanē & stulte loquitur, sicut daemoneus. Missus cunct. gentibus.) Hic dicit, quod sit nuncius ad omnes gētes. Homo mag.) Nota, quomodo conscius ipse sibi de se putat oīa dici. Ita enim erat omnino, sicut dicebat illos dicere de se.

45 Vana, stulta, & impia.

Alkmer, est aliquid uile & modicū.

46 Leccitatis plena. In paradiso lect.) Nota leccitatem insanā, & paradysum, quam promittit suis.

48 Dauid.) Nota insanias fabulosissimas, quæ sequuntur. Portē parad.) paradysus Machumet. Homine delut.) Nota, qualiter istam suam primam fabulam, quā diu intermiserat, modo repetit, quid dicat nō habens.

49 Si Deus fil.) Nota insaniam solitā, & blasphemiam. Tribus recepta.) Hic uult dicere, quod in uulua uel in matrice mulieris tria sunt receptacula, ubi formatur homo. Quod ei forsitan aliquis physicus dixerat. Octo parilia bestiarum more solito inspiciter dicit: cum non solum octo, sed multa parilia bestiarum fecit Deus. Credentium primū.) Dicit se primum credentium. Alcorā fals, expert.) Imò omnis

- nis quodāmodo ueritatis. Exemp.)
 Nota exemplum.
 51 Stulta, uana & friuola. Hic li-
 bet à Deo.) Mētiris, sicut penē ubiq̃.
 52 Solitis nugis atq̃ mendacijs ple-
 nissime referta.
 63 Stultissimis mendacijs & nugis
 plena. Christo.) Nota de Christo,
 & parabolis ipsius, & de solita im-
 pietate.
 54 Impia atq̃ sacrilega.
 55 Stulta, uana, et impia. Filijs Isr.)
 Nota hic quid dicat de filijs Israhel.
 56 Stulta, uana, et impia. Nō sum
 prēm.) Dicit hic, se nescire quid sibi
 suisq̃ gerendum sit. O Deus fac.)
 Nota ubiq̃ stultitiam.
 57 Stulta, mēdax, et impia, 58. Azoa
 rā, oraculū uel praeceptū. Azoaras sin-
 20 gulas chartas Alcorani dicit: quas per
 Gabrielem sibi à Deo mitti mēdacissi-
 me confingebat, non simul, sed paula-
 tim dicens eas super se uenire.
 59 Diabolica & insana.
 61 Per uent.) Nota, quā stulte iu-
 rat, quod scriptura eius uera sit, &
 quā insana iuramenta facit.
 62 In.) Nota iterum stultam iura-
 tionem.
 30 63 Vana, mēdax, & impia. Suble-
 uatus.) Dicit se in cœlum eleuatum, et
 locutum fuisse cum Deo. Vana no-
 mi.) Nomina idolorum, quæ tunc co-
 lebant Saraceni, dicentes fœminas ab
 ipsis esse creatas. Qui tūc.) Hoc simi-
 liter. Ascheare.) Nomē gentis alicu-
 ius, quam fingit, fuisse sicut & alias
 multas, quæ etiam nunquam fuerunt.
 64 Luna.) Aliquod signum conti-
 40 gerat in luna: quod dicit per se factū.
 Themuth.) Nota, quoties istas fabu-
 las de Noë, & de Hat, & de Themuth
 iam iterauit, non habens aliud quid di-
 cat. Camel.) Ecce iterum camelam
 Themuth, quā occiderant ei nescio
 qui, qui nolebant ei credere. Psalt.)
 Cuius psalterij mentionem facit, ne-

scio. Sed puto, quod audierat ab ali-
 quo nominari psalterium, & putat sibi
 scripta esse, quæ nūquam audita sunt.
 65 Hermodactyli fructus sunt pal-
 marū. Hominem de Celcal.) Nota
 saepe repetitam fatuitatem de angelis.
 Omnis res mund.) Quā insane lo-
 quitur sicut diabolico spiritu agitatus.
 Ignem clariss.) Nota quā stultē di-
 cat ignē clariss. atq̃ fumosum. Para-
 dis.) De paradiso sua, nota plurima.
 66 Paradis.) Nota, quod huiusmo-
 di paradisum semper describit & pro-
 mittit. Diligūt enim Saraceni talia de-
 lectamēta, esse scilicet semper in hor-
 tis, inter arbores atque aquas, habere
 secum pulchras mulieres, comedere
 deliciose, luxuriari, & cōcumbere in-
 desinenter.
 67 Scitote uitam huius.) Nota bo-
 num dictum. Nullum animal.) Hic
 loquitur de præsciētia. Christo.) De
 Christo & euangelio.
 68 & 69 Vana, mendax, & impia.
 71 Christū.) De Christo, quod præ-
 nunciauerit Machumetum, & ipsius
 nomen expresserit. Christus Iesus.)
 Iterum de Christo.
 73 Vanissima & impia.
 74 Diabolica.
 75 Mulierib.) Nota, quanta est ei
 compassio circa mulieres.
 76 Hic facit se increpari quasi à
 Deo, quare aliquid de suis uxoribus
 suspicentur: cum sint ipsæ bonæ, et nō
 sit opus eis aliquid prohibere. Iura-
 iurand.) Quæ iuramēta coëgerat eas
 facere, quod Dei fidem seruarent. In-
 suff.) Nota quod saepe repetit de insuf-
 fatione animæ beatæ Mariæ, & quid
 intelligat ex præcedentibus & subse-
 quentibus, diligens lector inquirat.
 78 Calam.) Nota fatuum iuramen-
 tū. Iterū crebro.) Et tu pessime, qui
 non cessas stultissima iuramenta facere,
 de illis es. Alius.) Aduerte lector,
 qd alius genitiuus in hoc opere pro al-
 terius

terius quasi semper ponitur.

80 Vanissima. Quinquaginta an.) Nota fatuitatem de annis, &c. Mulieres prop.) Aduerte hic pessimū ribaldum, in facto libidinosum cum uxoribus proprijs.

81 Diabolica.

83 Vanitatis & insanix plena.

Fraudetur.) id est, scindetur.

85 Mendax, ut supra. Per diem.)

Iuramenta fatua, quæ Deo adscribit.

86 Mendax & uana. Paradis.)

De paradiso sua.

87 Per angul.) Nota sæpe stultissima iuramenta, quæ Deo attribuit.

88 Timentes suffic.) De sua paradiso. Optimaq; remunerat.) Mētiris, quia maior est, quam Christus in Euāgelio promisit. Angel.) Prosequitur suam fatuitatem de angelis, quos de igne creatos asserit, & mortuos, & tandem resurrecturos.

93 Paradis.) De paradiso sua.

98 Aliorum autem facies.) De paradiso sua. Illos castig.) Cur ergo præcipis, ut gladio ad tuā legem conuertantur homines? Et si non coactor

sed doctor es, cur nō rationibus ut homo, sed potentia ut bestia & animalia bruta homines subiicis? Sed ut mēdax ubiq; tibi met ipsi contrarius existis.

107 Noctem alchideram uocat, in qua dicebat super se uenisse angelos, & attulisse Alcoran.

108 Librorū ho.) Librorū homines & legibus subditos, Christianos uocat et Iudeos. Maxime aut de Christianis uult dicere, quod ante suū aduentū dissensioēs habuerint, & nihil sciuerint: sed ipse attulerit bonam legem, & legerit eis libros benedictos. Deo particip. adiung.) Christianos hic maxime notat, putans infelices, quod tres deos credant.

115 Nunquid.) Hic tangit aliquam fabulam inauditam, ut uideatur dicere mirabilia.

116 Homines Corasch uocabātur, de quorum progenie ipse erat.

121 Amilcaf.) Iste aliquis erat inimicus eius.

122 Deum unum.) Nota impietatem, quam nec in fine tacere potest.

FINIS.

LECTORI STUDIOSO.

Tanta religione ac fide usi sumus in describenda etiam insensissimi Christianæ religionis nostræ inimici lege, ut exemplari primo quod imitari per omnia statueramus, quia deprauatissimum tamen erat, ad duo alia quæ paulopost amicorum aliquot opera nacti sumus, diligenter collato, & consulto etiam ubi necesse uidebatur Arabico optime atque emendatissime scripto, quicquid uel leuiter uariarent illa inter sese, uel cum melior quoque lectio forte animo nostro occurreret, annotandum id qualecunq; esset, atque hic seorsim adijciendum esse operæ precium duxerimus. Itaq; etiam hanc industriam nostram, Christiane lector, æqui boniq; consule.

ANNOTATIONES VARIAE LECTIONIS DIVERSORVM QVATVOR EXEMPLARIUM, quibus in describendo conferendoq; sumus usi: primo numero paginam, altero uerbum denotante.

8	Pessimum	Alias pessimi	nopoli scriptū, quantū ex lituris cōijcere licuit.
7	translationem	al. transferri	al. parata
16	produxi	al. ex arabico ad latinitatem perduxi.	al. & lsm.
24	Hoc ego	al. Hæc ego	al. Sicq; dum
29	Fortē legend. Quam si superfluam quidā ratus fuerit, quoniā quibus resistere debeant talibus armis muniti, nō assunt, nouerit, &c. et ita habebat ferē exemplar Latinū Constāti		al. trinum
			al. Vnde dom pluraliter
			al. omnis mendacij atque peccati immunem
			Mariæ filium
			al. putant

V A R I A E L E C T I O N I S.

V A R T I A E L E C T I O N I S.

3 20	putant etiam	al. putant. e. leg. enim	sequi non aliam legem quam rectam	
21	diaconibus	leg. diaconis	13 mutant	al. militantes
23	legend. hanc moderni.		cod. simul incon.	al. simul & incon.
33	insistendo	forte legendum infestando	15 tonitrua	al. tonitrus
4 15	pthomos	al. per thomos legend. per	24 Sin autem, pro sin minus, subinde po-	nit interpretes
	thomos. Nam singulas Azoaras, id est, uisio-	nes ad se perferri finxit, ut quidam dicunt.	29 tamen	al. cum
20	propriando	In altero exemplari de-	30 nefanda & a Deo	al. nefanda & adeo
	sunt hæc. al. properando. forte legend.		33 omni sciens	al. omnium sciens
	probando etiam reprobauit		38 suæ præ	suæ sapientiæ
21	Deum	al. Dominum	10 1 si hab.	al. scilicet hab.
25	uaccinus	leg. fatuus	9 Sit autem.	Sit autem mentis uestræ
26	nifu	al. rifi	constans	
29	ac gentis	leg. ad gent.	17 alius, pro alterius, sapissime ponit	
30	uelanit	pro, insanientium ritu bla-	41 Illis itaq; al. Namq; descendantibus	
	terat		11 7 annotesceret	leg. innotesceret
33	seduere	al. deest uere	10 reddidisse	leg. rediisse
46	primo sumptam	al. patriæ. legen-	19 tamen	al. autem
	dum, patriarchæ sumptam	cod. legen.	cod. bonam	al. bona
	Et super hæc		21 Euocem	al. & uocem
5 1	arque multorum	al. atque multorum	30 parantes. leg. præferentes. al. præsentis	
	aliorum libidini patens atq;		36 P. Cæteris que	al. Moysi, cæ-
2	adiunxit	Legendum uidetur, maio-	teris que	
	rem sibi uelut exemplo prophetico nume-		43 qui	al. qui dicentes, uos nulli nisi
	rum perditorum adiunxit		libro uobis dato credere uestræ legi	
10	prædicatio	al. prædicando	12 13 Salomoni	al. Solomoni bono pat.
12	somnia	al. semina	cod. præfagiorum. al. præstigiorum	
16	uel Saracenorum	al. & Sar.	22 cæloque. pro cælo terræq; præpositione	
17	tota	al. deest	transposita	
29	complebitur	leg. complebuntur	26 inuigilate	orationibus inuigilate
30	unum fil.	al. uerum. al. uerbum	47 nisi bene	al. nisi tantum
31	dicendo	al. de Deo	13 1 Licet ipsi	al. ipsi tuæ, alias tantum
40	meritum	al. nutum	14 mediatorum. alib. filium. forte leg. fidum	
6 4	felicitatem	al. diuinitatem	14 44 quemlibet	leg. quolibet
	cod. quam	rem quam	47 eisq; nullum. alias desunt uerba ista, eisq;	
6	exitit	al. extiterit	&c. usq; cum sectam, &c.	
11	coniiciet	al. uiciet	15 19 derisorum	leg. diuisorum
13	Et hic	leg. hoc	24 quisq;	pro unusquisque
19	eo temp.	al. eo adhuc tempore	35 ferè	ferè usq; ad
25	multis uoc.	etiam uocatis	43 nemo	nemo nisi uobis
34	inquirere	inquiremus	47 multum	al. inultum. indemense
35	minimus	al. humilis	16 13 uia	al. me
41	pudor	al. dolor	15 repatriati	pro patriæ redditu, seu reduces
43	ganiret	forte garrirer	20 discretionis	leg. discretiores autem
7 12	serio	al. sero	36 Deo uitæ	al. Deo omni uitæ
16	gressum	gressus	40 discretius	al. discretius
19	huc usq;	al. huc usq; dicam. forte legè	17 1 Litium. Litem pro bello subinde ponit	
	dum, Non dicam quam perniciosus		suo more	
22	noluit	leg. uoluit	5 Guerra, Gallicum uocabulum pro bello	
35	pro sui	al. profui	6 dissidentes, al. dissidis pro discrepantes	
36	tamen	al. tantum	33 emundatis	al. emundatæ
37	coagmentatum	al. commentatum	39 redimantur	leg. reducantur
39	minus tamen	alib. minus obnixe	18 6 pollire	leg. polire
8 12	fastidium	alib. meum fastid.	20 Ita uos	al. itaque uos
24	cuius postrema	al. iudicium. cuius	46 imminere	al. innumerari
9 9	P. Ista litera nō est aliud nisi paragraphum		19 20 Ipse scit	pro, scit præsentia & futura,
	arabicum. Ita in margine erat annotatum in		subinde ponitur.	
	exemplari altero:		21 comprehendite	leg. comprehendente
10	annuunt	al. amminutis	31 Item qualiter	al. à me

ii 2 20. 2

ANNOTATIONES

20	3	ostendendo	leg. ostentando	32	26	maximo	al. maxime
13		cogitationum	al. cogitetiam uest.	37		Antheut	leg. Amotheat
14		tum pecuniæ	al. tamen	40		quàm effrenes	leg. quo effreniores
17		ueniam	leg. delictorum ueniam	33	16	leg. propter malos homines	
18		quandocq;	leg. quidem	20		leg. præ cæteris suadere, ut manus	
27		sufficientibus	al. suis subijcientibus	43		duplicatur	leg. duplicabitur
40		rediens	al. digrediens	34	17	leg. bonum propter hoc redimat	
21	19	me	al. uel	35	17	leg. namq; ter uel tibi magnus.	
29		mater, uide annotationes 1 capitis		27		leg. amorem suum retrahit	
33		pater	al. ipsum	28		abuiam pro deuiam	
40		mutari	al. mutariue	31		omnes benefaciētes. Ab hoc loco usq; rem	
22	7	prohibetur	al. prohibet			etenim inuoluentes &c. omnia desiderantur	
10		deceptare	leg. disceptare uetuerit			in altero exemplari	
15		tortoris	leg. tutoris	43		Sic	leg. si
22		dator	leg. dator & mortificator, cui	36	12	Viri	al. P. Viri boni
46		permittit	forte promittit	21		conniti	leg. coniuncti
23	5	mulieribus	leg. mulieribus splendidior	37	3	sibi suisq; nostris uel nil agerent. Hæc uera	
		& mundior				ba sex defunt alias	
7		Tibi quæ	al. qui, leg. Tibiq;	9		prius	leg. post
33		eisq;	leg. eos qui	38	29	perdit	al. perdat
36		profligam.	leg. profligabo	39	11	leg. multa uero adhuc	
42		firmū al. cū firmū nullatenus credere uelis		15		al. nisi Deus omnipotens	
45		uestriq;	al. nostriq;	19		leg. a Deo uero uenire	
24	13	solum	al. solus	25		prædestinatum	al. prædestinaturum
14		agnitis	al. traditis	28		Ingrediemur	al. uos ingrediemini
34		nos	al. nobis	40		ipsum	al. Deum
44		teste	leg. testes	40	5	multum terram	leg. multi in terra
46		diuinaq;	al. deest	8		oppositum	al. suppositum
25	3	facti suam	al. facti sunt	18		P. post, &c. Hæc defunt in altero exempla	
38		tibi	leg. tibi ueraciter patef.			ri usq; Illos quidem	
26	13	uestro	al. modo	31		monstratam	al. monstrauius
14		præmuniti, p præmoniti subinde ponitur		45		effecisse	leg. effecisset
16		rodunt	al. ungues rodunt	41	6	hæc	leg. hoc
20		Induraueritis. Indurare pro perseverare		17		nostra	al. mea
		aliquoties ponit		18		similiter inored.	al. simul incredulos &
29		fitim al. similiū, leg. simul uel similiū.		35		marciam	leg. inertiam
37		legatum	al. ligatum leg. & ipsum	41		cæteris	al. certus
		legatumq;		45		obstinanciam	leg. obstinaciam
40		& pro &c.	al. defunt	42	23	perpetrabant	al. spectabant
27	2	Incubuerint al. similiter & cæteri incubu		47		nitetis	leg. nitentini
		erint. Isti quidem &c.		43	6	Quando	al. Et non, leg. Quando non
14		item	al. igitur	16		ulterius	al. alterius inde
23		obstantiam	al. abstinentia leg.	28		alias chilatim. In Arabico	בחרתן
		obstinacia				שאבתן קצילתן חאם	
28	4	perpetra	pro impetra	45		queret.	uel potius quasitum
eod.		consolens	al. consulens	44	35	uenies	al. ueniens
16		prauis	al. prauis	45	23	hic nequaquam	legen. hæc uel hoc
28		congregati	al. congregari	35		curia	al. iura
44		quem	leg. quo	41		ad cælos. al. aut cælo per scalas ascendere	
46		antecedentes anteced. paratum al. &		46	7	astruximus	leg. destruximus
1		& ab hac	al. & ab hac ab ijs	15		subita	al. subito
		leg. & ab hac & ab illis		22		cognoscatis	al. cognoscitis
29	43	fœminis	al. fraternis	47	10	te usq;	leg. usq; quo uerbum aliquod
46		rectum	al. recte	44		nostrum	al. uestrum
30		leg. mulier adulterio quatuor &c.		48	2	posterioribus al. pastoribus, leg. posteris	
23		leg. uestras propter mendacia		12		ammonere	leg. admonere
30	36	specta	al. suspecto leg. suspicione	2		credidisse pro credituros fuisse	
31	3	secretum leg. secreta plana uel palam		13		annotat	al. annoscat, forte, agnoscat
9		partis uere	al. partus uero datoris libri	27		ut	al. ne
							29 qua

V A R I A E L E C T I O N I S.

29	qua	al. Quia	25	contraria	al. gratia. legendum, prohibem
31	calidos	leg. callidos		tesq; contraria	
38	quit	al. quint. leg. quiuit, uel quæfieri	34	uindexq;	al. iudexq; uefter
50 30	decolandum	leg. decollandum	68 35	Deum quamtotius,	al. dominum quæto
51 3	prædicatas	al. prædicans, uel prædictas		citius. leg. Deū quantotius, id est euestigio	
15	utilimum	pro utilissimum	69 7	prouectiorem	al. profectiorem. leg.
39	uestra	al. nostra		perfectiorem	
44	fuerit	al. fuerunt	18	pœnitentem	al. petentem
45	formans	leg. foras	24	dedecore	leg. dedecere præmendî
46	reditione	leg. redditione	28	adfit	al. Absit
52 13	delectionem	al. detectionem	36	Est'ne	al. Et
21	perhibemus	al. phibemus, leg. peribimus	39	hic	leg. hæc
53 9	Bonoq;	al. Bono quoq;	70 13	conscriptus	al. adscriptus
13	similiter	al. similiter	26	omni uestra	leg. omni uitæ substantia
54 25	factores.	pro fautores, uel sectatores	31	uergetis	pro torquetis
55 8	sustineant	al. sustineat	42	Nescitis	pro ignorantia
24	uidentibus	al. ludentibus	71 20	malis gentibus	leg. mala gerentibus
56 13	dimittent	al. demittent. Et pro Ego,	22	Mezera est Aegyptus	מצרים
	habent, Ergo		35	præmunitis	al. præmonitis
27	differptim	al. discerptim	72 30	beneficis	al. beneficijs
57 1	meus	leg. meos	34	hoc	al. hic
5	meo	al. modo	40	firmato	al. confirmato
6	stabilis	al. stabilis	42	præsidebit	al. possidebit
12	inquam	al. in quem	46	iudice	al. iudice
59 1	animabus	leg. animalibus	73 6	inuocarent	al. inuocaret
32	fume	al. fumme	12	A	al. An
37	Hæc	al. hic. leg. hæ	13	quomodo leg. quia Deo cōnumerentur	
60 14	Quoniam	al. Quando	18	hoc	leg. hic
33	perpenderet	al. compræhenderet	19	terminetur	al. timeretur
61 11	aliud	al. aliq	25	præmunens	pro præmonens
30	increator	leg. in creatura	30	decanos	al. decanos. leg. de cauernis
62 26	munitos	al. inimicos	37	interueniens	al. inueniens
37	in mense	leg. immensa	74 6	qui	leg. quæ
63 5	uendiderit	al. uendiderint. et pro sunt, sint	10	refutabimus	pro reſciemus
12	timendus	al. timentibus	17	præmunientes	al. præmonientes leg.
24	Deum	leg. diem		præmouentes	
27	altiore	al. maiorem	27	uestri	al. nostri
33	Heuhami	al. hennaim Arab. חננים	76 14	peccamina	al. precamina
47	Ozair	Arabice עזיר	30	spem	al. spe
64 1	efficiet	al. efficit	31	Discernentis	al. discernentibus hæc
18	atiscens	leg. adsciscens	77 33	ostium	al. hostia, uel ad hostiam
27	Quid	al. Quod	37	seruiens	pro famulo
28	loquentium	al. loquenti	78 28	hic	al. huc
42	redeuntibus	al. reddentibus	79 7	persuafione	al. persuasionem. leg.
45	uestra nobiscum	leg. nostra uero uobiscū		persuasionum	
47	noster	al. uester	80 4	reuertite	pro reuertimini
65 6	sed	leg. sed si	9	usq;	leg. usquequo
7	retrambuli	pro desertores	34	Mezara	al. Mezaran, id est Aegyptum
25	construētores	al. consecratores	81 2	meiq;	al. nunquam
26	leg. similibus ac incredulis		6	iustitiā	al. incitiā nequanquā reliquistis
32	factoribus	al. fratribus. leg. fautoribus	11	discernens	al. discernens
40	derelictum	al. delectum	19	messes	pro segetes
46	beneficia	leg. benefici atq;	20	diem	leg. diei
66 2	placita	al. pollicita	43	& teneb.	al. aut tenebræ
22	factoribus	al. fratribus, uel fautoribus	47	fabricetis	al. eorum opponitis
26	enim	al. etenim	82 1	uidet	al. uide. leg. uidelicet
45	primis	leg. præmijs al. primus	4	Redimendo	al. tribuendo redimendo
67 47	leg. Medinensium: & pro litem, librum			non colligentur.	leg. pro se redimendo tri-
67 1	bis	al. his		buerent, non colligentur	

ANNOTATIONES

8	computi	al. compoti	36	al. Tequidem nisi a me recedas uel lapidibus &c.	
29	prædecessorum	al. præcessorum	100	44	distincte al. dispecte
83	3 quæq;	al. quem	47	nuncium al. omniū. & Alchimia	קרי
25	posteriorum	al. posteriorum	101	21	attingente al. obtingente
43	uere	al. ferè	30	uisuq; mei	leg. iussuq; meo
84	5 nostra	al. uestra	35	formoso	pro modesto
38	dinumerationis	al. dinumerationes	37	quot	al. quod
85	2 Quoniam	al. Quum	102	1	existit al. existit
5	Alchirā. Arab. מן קטרלון	de uinculis	3	cum simile	al. consimile
15	nolentibus	al. uolentibus	13	An tu	al. aut
19	non minus	leg. nihilo minus	40	adopraui	al. præoptaui
26	gestabilem	leg. gustabilem	41	Ascemeli	leg. Aschemeri
29	dimittentes	al. emittentes	47	quotquam	leg. quodquā, pro aliquod
30	hæredes	al. hæredem	104	21	fictitium pro figmentum
40	suaq;	al. suisq;	27	Quorquot	al. Quorumquot
44	quarum quam	pro aliquam	35	Experte	al. expertes
86	15 aliās	pro aliō	38	quisquam	pro quicunq;
26	Alhigero	Arabice אלהגר	105	3	continuauimus al. æstimauimus
32	immenso	al. immente	4	quicquam	al. quenquam
35	disceprores	leg. disceptores	5	hominum	leg. hominem
47	canidicum	al. caufidicum	20	quoquam al. quocq;	leg. Quoquam,
87	45 prædicendo	al. deprecans		pro aliquo aut quocunq;	
89	2 syropus	al. syrobus	22	quotquā leg. quodquam	pro quodcunq;
4	sapientibus	al. à scientibus	30	Hic'ne al. Desunt ista,	leg. hæc'ne les
25	proficuum	leg. proficua. & pro		rio seu ludicre locutus, &c.	
	Ita	al. Itaque	41	hic	leg. hoc
30	quæremus	al. postulabimus	106	8	magistrum forte magisterium
91	6 illis	al. illis deinceps auxiliati	17	Heldra al. Hefora. Arabice	هفرا
11	forfis	pro forsan, uel forassis		idrefora	
21	computum	al. compotum	24	eis	leg. ei
22	priuatos	al. primates	29	discrepant	al. discrepant
28	hocq;	al. hoc	35	tenditis	al. tenderitis
41	alioquin	al. alloquium	107	5	die al. di
92	6 terras	leg. terræ. & pro applicare	8	aberrabit	Aberrare, pro repellere
	al.	amplificare	38	adoratur	al. honoratur
93	2 tuis	al. suis	44	Haran	al. Haram
45	amœnam	al. auream	46	hic	leg. hoc
94	33 hoc	al. hic	108	23	mesquide al. mesquidem
38	arrachim	al. arrakim	36	autem	al. aut
42	sopitionis	al. sopitiemus	109	9	nisi pro solo, uel duntaxat
45	demirationem	al. demonstrationem	12	in credulitate	leg. in incredulitate
95	10 uidentur	al. uiderur	22	culicem	al. calicem
26	CCCLX	al. CCCIX	40	Alferdeum	al. aifferdeum legen.
27	hæc	al. hic		Alphar deus	
39	parabolam	al. parabola	45	V I I. operibus. leg. uirorib. uel uiroperib.	
40	circumfitos	al. confitos	110	1	intinctioni leg. forte inter incommoda
44	dolendum	al. delendum	7	hic	leg. hoc
47	quid	leg. quum	11	Tannor	al. Tamnor. leg. tannoro
96	5 diffuctum	al. defluxum	20	humanam	al. mundanam
20	perlegens	al. perleget	21	item	leg. iterum
97	10 quilibet	al. quidlibet	45	prohibente	al. perhibente
26	immensus	al. immisus	111	10	auferemus leg. auferemus
98	4 minutissimum	al. munitissimum	16	uinitis	al. initis
47	in hoc	al. ut	44	telluri	al. tellure
99	5 hic	leg. hoc	112	7	tum corruptus, al. rament
7	arrutebat	Arab. رطب ryteban	10	hic	leg. hoc
13	iminebat	al. inemebat. leg. innuebat	20	hic	leg. hoc
21	hic	leg. hoc	20	placitum	al. placidum
28	prædica	al. prædicta			59 tempore

V A R I A E L E C T I O N I S.

39	temporibus	al. turpibus	123	8	uerecundæ	al. uerecundiæ
113	21	nurabunt			puellarum	al. puellam
36	nocte	al. noctem	20		uel	al. illis
47	debetur	leg. debetur, ipsius officiū est	26		hale	leg. alæ
114	7	pollutariū al. pollitorū. leg. interpellatorū	28		leg.	gentiꝝ suæ malæ
8	uestro. lege nostro. & Ad	al. deest	38		autem	al. aut
14	uel utrius. al. utriusue, pro alterutrius		43		copia	al. copiam
19	libiro	al. libro	124	16	perferunt	al. referunt
24	ministraturo	leg. monstraturo	21		haram	al. horam
37	Hæc	al. hic	44		Karon	al. Baron. Arab. كرون
43	hic	leg. hæc	47		extimes	al. exumas
115	9	athomi			respondebat	al. respondebit, hic
17	contēptui. al. contemplū	leg. contēptim	5		destructas	al. destructos
20	ponamur	al. ponemus	6		uoluit	al. noluit
26	miræ	al. miræ subuersurus	17		uenturis	al. uenturus
31	diuerteret	pro diuertisset	20		discussurus	al. diffusissimus
116	14	quicquam	29		couniendum	al. commerendum. leg.
		al. quidem, ead. lin. ueran			connumerandum	
27	Hæc	al. uocantes	30		hoc	al. hic
28	Si	al. Hij	126	8	uindex	al. iudex
43	intimentur	leg. Sed	9		uestrorum	al. nostrorum
117	1	noster	19		Vrte	al. ullo
5	cum	al. uester	127	8	propter	al. super
26	quod	al. deest	10		Vos	al. Nos
29	uiam prauam	al. quot	29		Christiani. Arab. مسيحي	populus Romanus. Sicenim Imperator Constantinopoli tanus tum uocabatur
35	utrunq;	al. sunt praua	32		fert	al. fiet
118	25	nostris	38		mira facient. al. facientium malum	
34	profer	al. nostrumq;	47		& nobis. al. & nobis form. nobiscum	
119	19	sunt	128	18	quæq;	al. quàm. leg. quanquam
22	liber illis	al. uestris	23		quæ	leg. quanquam
23	mimos	al. deest	28		fructificat	al. fructificet
26	sunt	al. sint	37		uobis	al. nobis, nostras, nostris
29	ratione	al. rationeq; dici	43		fient	al. fiant
33	foco al. facto. Et pollicitus	al. pollicita	45		tandem	pro denique
33	hic	leg. hoc	129	10	optime	al. optimi
120	8	qua	14		uadentes.	al. uidentes. uel deuias
30	sciscitante	leg. Quare			uidentes	
34	Gyrait	al. sciscitantem	15		seu	leg. ceu
	al. uir autem	al. generauit, al. Gyrait.	22		Aluchmen.	Arab. Lotmen لوتمن
36	perempter	leg. pertentat	28		fomentando	pro fouendo
38	Sede al. sedē.	al. sede leg. sede quidē sua	29		biennium	al. bigeminum
40	aduectam	leg. aduecta	38		gyromagus	leg. gyrouagus, pro erro
42	pauimentum	al. peramentum. leg.	41		& cœli	abundet &
	per pauimentum		130	5	quoq;	al. quaquam. leg. nullius
47	disgregatē	al. disgregatæ			quoquam, pro nullius prorsum	
2	augurium	al. augumini	7		maris al. Imarum, leg. marium uel. ma	
121	8	Ingenium pro re ingeniose inuenta &			ris Incaustum pro atramento scriptorio	
	excogitata		12		quod	al. qui
27	ambiguit	al. ambigunt, renuunt	29		spaciosa	al. speciosa
40	tandem	pro deniq;	30		nostri	al. uestri
122	8	hominibus	44		cum	leg. quem
13	hæc	al. donum	131	5	quot	al. qui
17	commodus	al. hic	9		fides	al. fines
18	præcellens	al. commodius	18		illac	al. illas
19	leg. & exercitiis suis	al. præcellentes	36		superuenissent	al. superuenisset
29	Eum	al. Cum	44		certus mortis	al. cæcus Certus mortis,
39	esse	al. est			qui putat sibi mortem imminere	
41	hoc	al. hic				
43	attulerit	al. attulit				

ANNO TATIONES

132	5	subcubuerunt	leg. succubuerunt	33	Iezin	Iefefin יֵזֶפֶן
13		hæredes	al. hæres	40	in primum. al. In premium, pro primo	
20		& ipsum	aliàs & deest. leg. etiam		extraxit	
		benefaciendi		141	21 uisum, id est, ad uidendum	
23		uestris	al. nostris	22	Inhalander,	al. inha lander
34		quidem	al. quidam		Arab. Dhoalauthed, pro arbore. Arab.	
40		uestrisq;	al. nostrisq;		קִלְחֹנֶת	
46		se nunciat	pro, ipsos habituros	25	computi	al. compoti
1		præstat	al. præstant	29	memores	al. memores
133	6	subcumbere	pro concumbere	32	causantibus	al. cantibus
17		Quærens	al. quærenti, aut quolibet	37	nobis. al. uobis & pro coniungentes,	
23		Cumq;	al. Cum		contingentes	
32		quouis	pro ubicunq;	46	pro iussu	al. permissu
38		causæ	al. causa uidetur	142	5 submersores	al. subuersores
134	11	hoc	al. hic	6	computo	al. compoto, & pro nobis.
18		uestris	al. nostris		uobis	
23		paropsides	al. parapsides	8	mihî	al. inde
25		rarissime	al. rarissimi	22	igneum	al. ignium
29		Cheib	al. Theib. Arab. עֵיב	143	12 sumpta	al. sumptam
32		tamarintas	al. tamarintam. uoluit dice	13	uester	al. noster
		tamoratem. Arabice uidetur	Caphura arbor	17	dicturum	al. dictorem
		poni, ut medici quidam uocant.		18	desistite	al. desistite
39		quam.	al. quàm, pro tantum quantum	144	33 qua.	leg. quæ sapius ab illo derisa
45		quia	leg. qui	36	hoc	al. hic
135	1	aduentus	al. aduentum	145	10 sonitu	al. sonitum
20		dicemus	al. cum dicemus		32 per	al. Post
31		eum	al. tantum	146	6 uindex	al. iudex grauissimos
136	18	inducit	al. inducet	10	Haaran, Hemen	חֶמֶן
19		uester	al. noster	32	Hem,	al. Heum, leg. Hemen
20		alkitiner	al. alritiner, leg. Alkitmer	147	2 infumus	al. infirmos
		Arab. קִטְמִינִי		29	iuuentute	al. iuuentutem mediam
32		cōtradictis, id est quum eis cōtradiceretur		30	pereunt	al. peremie
38		completuram	al. completam	148	39 potiti	al. possiti
43		sericeas	pro sericas, & Deum. al. ad	14	sic	al. sicut
		cūm leg. Deum, uel à Deo		28	incumbet	al. Incumbent
137	22	nisum	al. uisum	34	punimus	leg. puniuimus
30		unquam	al. nunquam	149	39 uestris	al. nostris
42		quam	pro quantum	3	uestri	al. nostræ leg. uestri
44		permittebatur	al. permittebat	150	13 adhærete	al. adhærente
138	1	ignoratarum, al. ignotarū. leg. generatarū		25	perficiens	al. proficiens
9		equituras	pro uecturas	27	properantur	al. proërrantur. leg.
15		siue	al. sine		properant	
17		necquiequam	al. nec quotquam	151	24 respondentes	al. respondente
19		qui	pro quis	43	uobis leg.	nobis. & protendes
22		accubitati	pro suffulti		retur, leg. tenderent	
23		placitum	al. placidum	152	1 ponentium	al. potentium
26		Quum	al. Quoniam	7	nos	leg. uos
32		nec. leg. ne. Vel, al. uobis		30	Socius hodie legendum	
46		Imo, affirmantis, pro sanè, uel hic sane		36	gentiq;	al. gentisq;
139	2	seriem	al. serie	153	7 ueniens	al. adueniens
34		nobis	al. uobis	25	Imò. puto pro uerum, nos scimus.	
43		ezetus, al. ezecus. leg. ezecum, Arab.		154	15 Tuba. Arab. תֻּבָּה	uel apiculo uarias
		תֻּבָּה ut 54. Et cod. cyros	al. cyros	10	תֻּבָּה	shethone, uel Thethiobe
45		quiddam	al. quidam	155	5 leg. uoluntatis, aut uoluntatum	
140	1	corde	al. Deo corde puro	21	hoc	al. hic
2		finis	al. suus	23	obliuiscor	al. obliuiscar
15		pueri	al. purè mitis. al. tu es mitis	156	5 hoc	al. hic
28		Alioq;	al. Aliena	6	necq; me.	al. uix uenisse cum hic
29		quæ	al. quare. & Balen	33	quod	al. quid
			al. Balem			14 exister

VARIAE LLECTIONIS.

34	existet	al. extitit	169	10	subuendente	al. superbiente
40	percepto	al. praecepto	15		conculcabuntur	al. condalcabuntur leg.
157	8 Machumetum	al. Machometum Arab.			conculcabuntur	
	Machmed		18		diligit	al. diliger
9	credentes	al. credentibus prauis	30		secueritis	al. securitis
21	litibus	al. in litibus	33		terrestrijs	al. bestijs. & exuuijs
20	confundit	al. confudit	35		Quicquid	al. quicquam
71	dixistis	al. dux estis	170	4	semotim	al. seniorim
47	facient	al. faciet	6		suam	leg. ob suam
158	39 neque per	al. nequaquam	27		hoc	al. hic
159	13 credentibus	al. quarentibus	171	2	casq;	leg. eosq; fidei
26	prospicientes	al. prospicitur	20		discrepat.	leg. discreparet uel dissiparet
32	procedere	al. praecedere	24		Machumetus	al. Ahametus
33	aliquam	al. aliquem	32		Hoc	al. Hic
160	34 percepto	al. procepto leg. praepropto	33		uestra	al. uiam
23	parua. Intelligenda est mora		172	20	Ad te	al. A te
24	nos	al. uos	173	9	uestrisq;	al. nostrisq;
25	summe	al. summa	12		animum	al. omnium
26	plica	al. plica	21		utilimum	pro utilissimum
32	Pharaonis.	In Arab. post Pharaonem	41		pugnantibus	al. pragnantibus
	Lor ponitur. Eadem linea Tuba.	al. Thob-	174	15	obstinaciter	al. festinaciter al. hostia
	ba תבוע				naciter	
35	quin	leg. quando	175	1	etiam	al. est
39	limaciter	pro limis oculis	4		uocum	al. focum
161	44 quin	al. quando	10		quod uobis	al. pro uos
25	quoquam	pro usquam	13		feret	al. ferē
27	contenti	al. contempti	18		sibi	pro illi
28	uestris	al. nostris	25		eiciet	pro eripiet
33	uestrum	al. nostrum	27		bonam	al. horam
162	4 ipso	al. ipsius	47		tamen	al. tantum
6	hoc	al. hic	176	30	computum	al. compotum
7	inoleuit	al. uiolauit	33		modoq;	al. meoq;
	discefferis	leg. discefferitis	35		dono	al. donum
	ead. lin. desistas	al. resistas	36		nobis	al. uobis
11	pœna	al. pœno	177	22	dicere	al. ducere
163	6 noſter	al. uester	24		confestim	al. confessa
39	Acheare	al. Aſcheare Arab. افسح	34		caſtigauerit.	Coniunctiua pro indicati-
	& Arab. Almorh phethethe				uis praeteritis imperfectis	
164	13 Dei	al. adei	178	1	Schuan. Arabice ita ſcribuntur uden, Soa-	
18	illis os	al. illos ducendo			ahan, ſaguthe ſehuke. non ponitur au-	
39	uobis	al. nobis			tem ſannea	
41	dicentem	al. dicente	26		uir	al. uiri
165	4 quid	al. quis	37		Tu	al. tuo al. o
8	celcal. Arab. زلزل zelzel quod Hebraeis		179	1	fraudetur. Arab. monphatirun, ſignificat	
	& Syris umbram ſignificat				autem כטר ſyris frangere ac rumpere	
24	ante	al. autem	180	1	poſtreme. Eſt aſyndeton ſed legendum po-	
26	hic	leg. hoc			ſteriusue	
30	tapetis	pro tapetijs uel tapetibus	19		exequenter	al. exequuntur
36	horum	al. hoc al. hic	30		collectos	al. collectis
44	pentrebit	al. melit leg. tremat uel	31		zelzebil, Arab. زلزلة ſelzebilam	
	tremabit		46		diſcreturos	al. diſcretiores
166	2 directos	leg. directe	181	1	ſindetur. al. fundetur leg. ſindei uel ſcindei	
20	uobis ipſi	al. nos	24		morita	uel oritur
25	noſtra uis atque	al. noſtrum atque uir	26		ueſtraq;	al. noſtroq;
	rus, & aquas	al. aquam	31		portas	al. porta
29	ſacris	al. ſacre	34		quid	pro aliquid
167	34 nos	al. uos	182	2	coactas	al. incoactasq;
168	7 inuocanti	pro uocanti uel innitenti	8		Pharaonem ut ipſum. Hac in altero exem-	
17	merito	al. marito			plari omnia deſunt	

Confessum

ANNOTATIONES

Confessum se Deum esse maximum, indeque			al.		
semper contradicentem Moyfi, quem Deus af-			8	sancta	Torach
fatus in loco benedicto, iussit eum adire Pha-			17	Aabualtazim	al. facta
raonem.			36	Qua al. quo. leg. qua. pro ubi, ut isto se	al. Abualkazim
13	stabilem	al. strabilem	pore locuti sunt.		
15	quidem	al. quidam	42	Alierchamin	al. Alierhamin
21	optabunt	al. optabant	6	afferres	al. afferens
45	inter se	al. inter	14	aurem	al. aurem
183	7 certa	al. uetstra	16	Casiber	al. Tasiber uoluit
33	thosnez	al. Thosuz. leg. Thesnimin	18	Thebicht	al. Thebit
184	11 resipuerint	al. respuerint	19	Hamiefa	al. Hamiefa
25	dolorum	al. a dolus	22	Machit	al. Machat
29	Vaca	al. uota	23	pernitentem	al. pränitentem
33	nisi uita, &c. Planior erit contrarietas il-		26	Sanctum	al. factum
la, nisi cum uita Nam semel atq; iterum dicit da-			30	Machara al. Maham. ead. lin. Hecrima	
mnatos nec uiuos mortuos			al.		Horeima
42	sufficente	al. sufficienter	31	Atamram	al. atamrat
285	2 ante quem	al. antequam	34	micantibus	al. micantius
7	Herantis	al. Herantans	39	posthæc	al. post
8	ermolatori	al. erinolator	40	Primo Luie al. lumine futuri prophæ-	
27	conquærens	al. conquirens	ta præfulgēs. Melic autem genuit Falhrem:		
41	interficiendæ	al. interficiente	Falhrem autem		
186	5 eleemosynarius, pro miti & benefico in		205	10 pergefactus	al. expergefactus
	egenos		12	Achamet	al. Ahamet
16	commutabit	al. commutabitur	19	arrepam	al. arrepta
19	impauidam	al. nipandam	20	Casiber	al. Tasiber
28	proficiscens	al. proficiscentes	21	in terra	al. interea
29	timens	al. timentes	22	Abrahat al. Arahat. ead. lin. excitarent	
35	alchidera	אלכידר alchideri	al.		excitaret
187	6 infelicitatem	al. infelicitate	23	exuirparet	al. exstuparet
8	anhelo	al. anelo	26	captantes	al. capientes
20	Quando al. Quoniam. et ead. lin. exer-		30	corruscat	al. chorruscat
	cuit al. excreuit		35	Abraahat	al. Abhraat
26	insequitur	al. consequitur	43	Abrath	al. Attahat
40	ex	al. &	206	1 maiorem	al. amore
47	Tibitiam font. Paulo aliter apud Ara-		6	Abrach	al. Abraham
	bes legitur.		15	Vehela al. Behelo, & paulo ante Bethala	
188	12 Auileah. al. anileathe. ad. lin. quoniam		16	Zaoda	al. Zoada
	al. quando. leg. quin. Arab. אעני ענה		20	producente	forte, prodeuntem
	Eagnei Enhu.		24	patuit	al. ponuit, uel paruere
201	5 Kabalacbar	al. Kabalahar	26	nescios	al. nescius
8	post quem	al. postquam	28	quituens	al. defunt
9	Alabez	al. alubez	31	in arras	al. marras
10	Ezerigi	al. Azerigi	32	Berram	al. Beream
11	Abhalati	al. Alchalachi. ead. lin.	35	coruscat	al. chorruscat
	Kabalachbar. al. Kabalachor.		37	coruscus	al. chorruscus
15	Ieresab	al. Iesefab. in Arab.alconi	38	Alathor	al. Alahor
	ietharib		39	filij	al. filiz
21	probaret. al. proparet	al. propriorit. for-	41	mensium al. mensorum, uel mensarū	
	te prophetaret		46	frustrabar	pro frustrabatur
24	quasi	al. quām	47	quiquam	pro aliqui
25	dominus	al. sonus, dominus inquit	207	11 actione	al. occasione
202	36 admonitum	al. adnutum	15	Azuchri	al. Azuhri
42	uero	al. uno	19	uenerit	al. uenit
43	continente	al. continentem	24	Quamplures	pro complures: ead. lin.
203	3 hanc lucem	al. hominem luci na-		al. respuerint	
	sciturum		27	dulcheia al. Dulheia. ead. lin. Arrafia	
5	Leg. Salech autem Argauna			al. Aorafa	
6	Thaod	al. Toad & Tharoch	33	assignaret, pro indicaret. & ipse, pro ipsi	
				34	diebus

V A R I A E L E C T I O N I S.

34	xij Saabē	al. demēse Sabeē, id est, nono	36	Abdalmutalif	Abdalmutalib
37	immerfus	al. uniuersis	215	1 Chamen	Chaimen
44	necquicquam	al. nequaquam	16	minuras	al. imminuras
208	5 an metuis	al. metus uis, quæ	19	Yetrib alib. Ytrarip, quæ est propē Me-	
11	saturitate	al. saturitatem		cham in Arabia.	
32	ut iusta	al. ut ubi iusta. al. ubi iusta	24	octo annorum	al. octo m̃
34	Illo	al. Illum	29	Emenfis	al. emerfis
37	manual.	manutergm̃ al. munamnu	32	Eubogara	Eubokara uel Ebubeik
	tergio exterfit			socer Machum.	
45	Alcharam.	al. Alch, id est ueritum yd &	33	communiter	constanter perhibens
	templa. Alchoram al.		37	unquam	al. materiam
209	1 Hæc &	al. hic & in	42	hic	hæc
11	certum	al. certus	47	conniui	fortè communicare
15	adire	al. adiret	216	8 Comen	forte Odmen
27	Ducib.	al. Dueib	12	notatur	fortè legendū uoluntatis
43	idē eo	al. in eo	42	præfectus	al. præstitus
210	10 Malchorais	leg. in Alchorais	217	5 cirtis, chartis, id est epistolis	
41	deducit	al. ducit	31	Ierid	Ierib
46	mellitum	al. molitum	40	Humani	al. himaim
47	Expergefacio	al. expergefacta	46	Ademen	Odmen
211	8 Quod	al. Quid	218	1 acus	al. alicuius
17	releuari	al. reuelare	2	mento	al. meto
18	hæc ipsa	al. semel ponitur	219	39 Odinem	al. Oalmen
212	13 fit	al. sic. lege scit	220	4 Abdamineff	Abdomenef
16	Abhabel	al. ab Habel. leg. Abel	15	omnesq̃	al. disq̃
17	os dos	al. id fideos	26	posteror	al. post
24	Hinc	al. Huic	33	propinquus	al. proprius
36	Tahene	al. Tuhene	36	figitis	facitis
213	24 est	al. &	44	fulciti	fultri
28	inspiret	al. spiret	221	15 ter prædando	al. terpidando
34	habita	al. habet	28	brachia	al. brachiorum tib;
45	fuisse	al. esse	33	iuuenibus	al. nmemus
214	4 tamen	tum	222	7 Alhigez	al. Alhigræ
19	Alhabaes Libes	& Obog al. Gog			

Series Chartarum primī tomī.

* 6   a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u.

Omnes terniones.

CONFVTATIONES

LEGIS MACHVMETICAE, QVAM VOCANT ALCORANVM, singulari industria ac pietate à doctissimis atq; optimis uiris partim Latine, partim Græcè, ad impiæ sectæ illius, errorumq; eius impugnationem, & nostræ fidei Christianæ confirmationem olim scriptæ, ac magno studio hinc inde conquisitæ, inq; lucem editæ.

Quorum catalogum uersa pagina continet.

Adiecta quoq; est Lodouici Viuis Valentini, uiri doctissimi, de Mahumete & Alcorano eius Censura, ex Libris ipsius de Veritate fidei Christianæ decerpta, unà cum alijs lectu dignissimis.

Cum gratia & priuilegio Imperiali
ad septennium.

CONFUTATIONVM LEGIS MACHVMETICAE,
secundo hoc Tomo comprehensarum Catalogus.

- Lodouici Viuis Valentini de Mahomete & Alcorano ipsius Censura, è Libris
eius de Veritate fidei Christianæ decerpta.
- De Mahometo, eiusq; legibus, & Sarracenorum rebus, ex Volaterrano.
- Mahumetanorum sectam omni ratione carere, Commentatiūcula lectu dignis-
sima, Hieronymo Sauonarola autore.
- Disputatio Christiani eruditissimi, qui diu uersatus est apud principem Sarra-
cenorum cum magna dignatione, & Sarraceni sodalis ipsius, aduersus doctri-
nam & flagitia Mahumetis.
- Cribrationum Alcorani Libri tres, Reuerendiss. atq; doctissimo D. Nicolao
de Cusa Cardinali autore.
- Richardi fratris ord. Prædicatorum, uiri doctissimi, Confutatio legis à Mahu-
mete Sarracenis latae, per Demetriū Cydoniū in linguam Græcam translata.
- Eadem Richardi Confutatio è Græco rursus Latinitate donata, Bartholomæo
Piceno interprete.
- Christianæ fidei Exomologesis, siue Confessio, Sarracenis facta, cum primis
quidem pia, & spiritum planè Apostolicum redolens, Græcè & Latine, incer-
to autore.

DE MAHOMETE, ET ALCORANO

IPSIUS, SIVE SARACENORVM LEGE, LODOVICI

Vivis Censura, è libris eius de Veritate fidei

Christianæ excerpta.

Rima ætate Mahometes fuit pauper, & exercuit latrocinia: tum
nactus opulentas nuptias, militavit sub Heraclio imperatore, in-
ter populares suos Arabes. In ea militia occasionem principatus ac
potentiæ inuenit. Nam quum Arabes irati Heraclio discessionem
ab eo fecissent, hic se ordinibus iratorum militum admiscuit, eo-
rumq; animos aduersus imperatorem exacuit, & in defectione
confirmauit. Tum creatus est à parte quadam militum dux Mahu-
metes, quemadmodum ij solent in omni seditione extolli, qui pra-
ua multitudinis consilia comprobant, potentesq; & principes in-
sectantur. Humilitatem generis & uitæ prioris sordes multi in nouo duce aspernabantur. Ipse ut
ab illo se contemptu uindicaret, quod est apud stolidam plebem facillimum atq; efficacissimum, di-
uinitatem suis actibus prætendit, non iam se ducem & principem ferens, militari fauore electum,
sed prophetam & nuncium Dei omnipotentis, ut obtentu diuinitatis omnes haberet dicto audien-
tes. Caput uero negotij erat, Deū misisse primò humano generi Moysen, hinc Christū IESVM,
instructos facultate prodigiorum: homines illis non se præbuisse obsequentes: statuisse Mahume-
tem mittere sine miraculis, armatum, ut quos non mouissent oracula, cogerent arma: se esse postre-
mum nuncium, nec futurum postea alium, prædictum à Christo in Euangelio, prænunciatum luce
admirabili quæ ab Eua per successionem generis in omnes mulieres transierit usq; ad matrem suā,
&c. de quibus plura in Alcorano, hoc est lege sua, quam sibi dicit cœlitus traditam, ut communica-
ret hominibus: in qua est mira eius inconstantia. Aliàs enim dicit, se gentem habere peculiarem,
cui sit missus: & neminem intellecturum suum Alcoranum, nisi sit Arabs, aut sciat Arabicè. Ali-
às dicit, omnibus se gentibus ferre leges. Præterea nec minus securè infinita mendacia in Alco-
rano confingit, partim ex Thalmut Iudæorum, quæ tamen ipse magis corrumpit, ut de Adā, de Cain
& Abel, de prædicatione Nœ, de morte Moysi: de Pharaone, qui iussit sibi ædificium usq; ad cœ-
lum extrui, ut uideret deum Moysi: de Solomone, quod haberet exercitū hominum dæmonum &
auium, ipsum glorificantium: de Dauide, cui montes & aues obediebant. Iam quæ sunt aperte pla-
nis uerbis in ueteri Testamento explicata, ipse deprauat, & narrat falso, ut de Moysen, de Pharaone,
de Gedeone & Saule & Nœ & arca, de Abraham & Lot, de Ioseph. De nouo autem Testamen-
to narrat falso natalem Domini, & de Ioanne baptista, &c. Nec solum de utroq; Testamento tam
licenter mentitur, sed & de historijs gentium. Alexandro ait tributam à Deo scientiam rerum om-
nium. Quis unquam id tradidit inter tot Latinos scriptores & Græcos, qui illius uitæ & res ge-
stas memoriæ mandarunt? Fieri profectò non potest, ut Mahometes legerit utrunq; Testamentū.
Nam & si ego de illo pessime sentio, non tamen arbitror fuisse tam excordem, ut sic aperte mutaret
& detorqueret, quæ nihil ipsi oberat integra relinquere. in quibus etiamsi fuisset error, non tamen
erat is tanti, ut diuina correctione indigeret. Sed de utroq; Testamento partim ipse fando audiue-
rat nonnulla, quæ præuè retinuerat: partim Christiani & Iudæi persuaferant sic habere. Itaq; ea
scripsit, per quæ manifestò uanitas & imperitia illius se patefaceret, & ueritas esset ad percipien-
dum non difficilis. Nec ipse quid sit euangelium nouerat: quanquam sæpe dicit Christo esse da-
tum librum euangelium à Deo. Nullum librum Deus dedit Christo, nec ipse euangelium scripsit,
sed lætissimum nuncium attulit generi humano, reconciliationem fieri hominis cum Deo, & placa-
tam iram Dei, cessare ultionem, reditum ad gratiam patère: quo nullus est nuncius melior. Euange-
lium enim bona est annuntiatio. Eiusdem notæ est & illud, quod ait Dauidi missum esse psalterij
librum, quum ille sigillatim psalmos composuerit, & cecinerit Domino. At quo ore, quanta impu-
dentia,

dentia, quasi nihil mutasset, Si quid (inquit) dubitatis in his, quærite ab ijs qui librum legerunt ante nos, quærite ab ijs qui legem & euangelium legerunt: hoc est, à Iudæis & Christianis. Hunc tu putes uel frontem habuisse, uel cor? Neceſſe est uel illum nihil legiſſe, ſed quæ accepiſſet ab alijs, habuiſſe pro indubitis, in quo eius tarditas & ſocordia oſtenditur: uel ſi quid legit & nouit, non proiecſſe ſolum & proſtigatæ, ſed dementiſſimæ eſt impudentiæ, eos pro ſe teſtes adducere, quorū teſtimonio ſciat ſe condemnatum iri. Profecto alterum neceſſe eſt: uel ipſam beluam fuiſſe, uel eos quibus loquebatur habuiſſe pro beluis. Plura de Alcorani & Mahumetiſ erroribus, nempe quàm abſurda de Deo, de Chriſto, de rerum natura, de die extremi iudicii, de beatitudine ſtatuat, itemq; de legibus & uita Saracenorum pleniffimā tractationē reperiēs in Lodonici Viui de Veritate fidei Chriſtianæ libro 4. qui in hoc ipſo confutādo totus uerſatur. Nos iſta duntaxat hoc loco adieciſſe, ut diſputationis huius ſaltem admoneremus lectorem, operæ precium duximus.

DE MAHOMETO, EIVSQUE LEGIBVS,
& Saracenorum rebus, ex Volaterrano.

Saracenorum gente Arabiæ felicis numeroſa ac bello potētiſſima, nulla magis Chriſtianos exſecruit: eius Ptolemæus & Marcellinus in primis meminere. Li diu regibus Perſarum unā cum reliqua Arabia ſeruierunt, uſq; ad Heraclij principis tempora, annū uidelicet ſalutis DCXX. Tūc primum Mahumetes ex eis caput extulit, quem (ut reſert Bibliothecarius) humili genere natū, defunctis parentibus captiuum, Abdemonaples Iſmaelitici uir generis emit, ſibi gratum ob formam & ingenium. Quapropter mercimonijs ac negocijs ab eo præſcitur. Frequentabat ea tempeſtate domum Abdemonaplis Sergius monachus, qui ob ſectam hæreſeos è Conſtantinopoli in Arabiam fugerat, Machumetemq; ob ingeniū ualde diligebat. Interim herus ſine liberis moritur, uxor uidua & quinquagenaria hunc ſibi in uirum capit, Is igitur cum ſæpe in alienationem mentis ſe uenire oſtendat, & tanquam qui morbum patitur comitalem, corpore proſtrerneretur, admirante uxore: Deſine, inquit, mirari, hoc mihi ex ipſius Dei ſpiritu me corripiente prouenit, qui mihi futura ſuggerit. Seq; planè prophetam dictitabat, atq; hæc omnia iuuante & conſulente Sergio agebat. Paulatimq; uulgata fama, nec multo poſt hæres ab uxore moriēte inſtitutus, opibusq; adauctus, ſimulq; autoritate, inter ſuos legem condere cœpit: nouamq; propterea ſectam edidit, ab Hebræis nonnulla mutuando, partim etiam à Chriſtianiſ. Circumciſionem & abſtinentiam porcinæ ſimul & uini præcepit: ieiunium menſem continuum ſeruare, tantumq; noctibus uelci, diurnam abſtinentiam longa crapula compenſando. Veneris diem colunt, quod in hac ille rex factus: uel (ut quidā aiūt) ut Hebræis Chriſtianiſq; diſſentiant: eademq; de cauſa ad meridiē conuerſi Deo ſupplicant. Vxo- res, quot pro facultatibus licet, ſas ducunt habere: quarū Zelotypi ſolent eſſe: adulteras capite ple- ctendo: nullam fceminam niſi operta facie forās prodire, mancipijs pro libidine uti, uoluptates corporis futuræ felicitati minime officere. Tris tantum prophetas admittunt, quos Razales uocant, Mahumetem, Moſem, & Chriſtum, quem minime deum alioquin eſſe putant: & angelos, ueterem etiam legem recipiunt. Hæc reliquaq; præcepta in uolumine cōſcripſit, quod Alcoranū appellant, atq; in latinum ſermonem cōuertit Ioannes Hiſpanus in concilio Conſtantienſi, Martini V tempo- re. idq; Chriſtianiſ argumentationibus publice refellit. Contra hoc item Ricardus ordinis Præd. ſummusq; Theologus librum condidit: quem Demetrius Cydonius in Græcū ſermonem cōuertit. Hac igitur ſuperſtitione armatus Mahumetes, obtemperantes Saracenorū animos ad rebellandum cōtra Perſas excitauit. Vixit annos XL. Moriens prædixit ſe iturū in cælū: quod diu expectātes, tandem tetro coacti odore ſepulchro mādauit apud Mechā ciuitatē, quæ aditur ab eis ut à noſtris Hieroſolyma. Poſteius mortē plures è ſucceſſione principes eius gentis, partito inter ſe exercitu ali- bi alij regnauerunt, uarijs etiā nominibus appellati, Calyphæ, Amorræi, Admirati, Miramemelini, Sultani, quæ eſt apud eos ſumma poteſtas. Homar igitur à Mahumete tertius, poſt Perſas ſubiuga- tos, Hieroſolymā omnēq; Syriā cepit, anno circiter DCLXX. ſedente Agathone et Conſtantino IIII imperatore. deinde Aegyptū inuaſere, cōſtituto apud eā Calypha. Res itaq; in columis Sarace- norū uſq; ad Mauguet Perſidis principē durauit. Hic cum Himbraelem Babylonæ regē ex eadem ſecta

ORIGINE ET IMPIETATE.

secta expugnare uellet, inter se quoq; disiderent, Muchaletum Turcam ex Scythia accersuit: a quo postea Persidis imperio exutus fuit. Hinc Turca quaquauerus praeualentes, etiam Aegypto potiti sunt per Syracinum, qui Calypha interfecit, Almerici regis Hierosolymitani tempore: Sultanusq; appellatus est, cui Saladinus successit. Verum Saraceni ex Asia puls, alij alia loca petiere. In Africam transgressi, apud Carthaginem regiam constituerunt: inde in Sicilia Sardiniamq; ac nonnullas Tyrrheni maris insulas, simul & Baleares inuaserunt. Anno DCCXXX, duce Miramolino Hispaniam petiere, quod bellum in eius descriptione commemorauit. Eodem fere tempore Zulemone duce in Thraciam traicientes, Constantinopolim Leone IIII. imperante classe potentissima ob sidione triennali cinxerunt: quam relinquere tandem diuinitus coacti sunt, peste maxima fameq; consumpti. Anno DCCCLVII. sedente Leone IIII. ex Africa soluentes, Sicilia omne occupauerunt. In Italiam quoq; transfretantes, Apulia capta, apud Nuceriam sedem constituerunt multos annos, egressiq; inde Ostiam usq; cursitauerunt. Inde agrum populi, basilicas etiam apostolorum dicuntur incendisse, quibus Leo cum Romana iuuentute occurrens eos repressit. Haud multo post, anno uidelicet DCCCXVII, iterum oram percurrentes, Ioannes X. pontifex ad Minturnas nobili praelio fudit. Anno DCCCXXXV, ex Africa soluentes, Sicilia, Sardinia, Baleares, insulasq; Hetruriae plures occupauerunt: oraq; eius omne, simul & Genua populi sunt. Ad loca quoq; in Adriaticum uergentia penetrantes, Lotario Imp. & Sergio sedente, Ancona adplicuere, toto fere Picensi littore occupato: unde apud Crotonem uictores Venetorum classis fuere. Qui uero in Hispania erant conati in Galliam traicere, ab Eudone Aquitaniae duce contra Francos uocati, a Carolo Martello clade memorabili afflict, interfectis ex eis prope CCC milibus. Insequentibus deinde temporibus Hispaniae regum, praesertim Ferdinandi nunc regnantis uirtute, ex Europa penitus puls sunt: qui quamuis Africae nunc quoq; dominantur, uiribus tamen ac uetere belli gloria magnopere ceciderunt. Duplex eorum hodie qui restant genus in Africa: qui urbes colunt, & Nomades, qui foris armenta pascunt, quotidieq; per agros incerta sede uagantur: quorum est praecipua conditio, formidiniq; urbanis sunt, a quibus & uectigal certum exigunt. Annis abhinc XXV. Cidianus quidam propheta nomine inter eos coeperat ad spem gentem profligatam reuocare, opinionione uitae uirtutisq; sed breui tempore pereuntis hominis uanitas animaduersa. Saraceni Arabesq; omnes lingua utuntur Arabica, & propria, illorum sectae communi, uerum indigenae longe puriore.

MAHUMETANORVM SECTAM OMNI

ratione carere, Commentatiuncula lectu dignissima,

Hieronymo Sauonarola autore.

AT Mahumetani quodammodo inter Iudaeos & Haereticos medij, postremo nobis loco conuincendi supersunt. Nam & Iudaeorum circuncisionem imitantur, & omnium fere haereticorum errores coaceruarunt. Ideo non multo labore haec contra illos pugna conficietur. Si quis enim inter eos uersetur, illorumq; mores ac religionem diligenter consideret, legiferiq; Mahumetis perlegat Alcoranum, quem inuolabili fide tenendum putant, facile uanitatem rei deprehendet. Omnis namq; uera religio aut a naturali, aut a supernaturali lumine profiscitur. Sed eorum superstitiio penitus confusa, a neutro horum lumine prouenit. Quis enim uel mediocriter rationis philosophiaeq; peritus, tam in speculatiuis quam in practicis, eam religionem facile subuerteret. Cuius autor se literarum omnino ignarum fuisse ostendit. Librum enim suum, quem Alcoranum, id est praceptorum collectionem uocat, adeo inulsa ac confusa tradidit, ut a nemine ordinem ullum in eo deprehendi posse existime: quod praecipuum ignorantiae est atq; secordiae signum. Tot praeterea in eo fabulae, totq; contra bonos mores imperata uel permissa continentur, quae Philosophi ludibria & nefaria censerent, ut ea irridere satius sit quam refellere. Huiusmodi ergo religio ab ipso lumine naturali, cui contraria est, prouenire non potest. Neq; etiam a supernaturali proueniet. Quicquid enim naturali lumini aduersatur, ipsi etiam supernaturali contrarium est, ut postea ostendemus. Itaque quae malo inchoata sunt principio, bonum perraro uel nunquam exitum sortiuntur. Sed haec secta autore gloriatur Mahumet.

DE MAHVMETANAE SECTAE

Qui sicut certa tradit historia, prorsus irrationabilis, sceleratus, adulter, & populorū praeator fuit. Cumq; epileptico, ut fertur, morbo saepe correptus collaberetur, interrogatus cur id ei contingeret, se angeli colloquio tunc frui referebat. Vi autē & gladio, nō rationibus instructus, pollutionibus primū malaq; arte homines rudes ac impuros sibi ascivit. Quibus paulatim alios in suā lasciviā fabulosamq; sectam pellexit. Armisq; peruagante licentia, imbellem multitudinē subegit. Cum ergo origo pessima fuerit, neq; à Deo cœpisse, neq; bono potest fine concludi. In Alcorano item Mahumetes Euangelium uetusq; Testamentū ubiq; probans atq; confirmans, Christū cōmendat: quem de uirgine natum, prophetamq; uerissimū cōfiteatur. Quid ergo insipientius dici potest, quā eadem affirmare & negare, nec eam quā probat doctrinam, sed contrariā sequi? Illud autem ridiculum est, quod in erroris sui excusationē affert, dicens Euangelii à nobis esse cum ueteri Testamento deprauatū. Quod tam facile ac aperte refellitur, quā leuiter temereq; prolātū est. Pro certo enim constat, utriusq; Testamenti codices Hebraicis Græcis Latinisq; literis iuxta harū nationum idiomata antiquis monumentis asseruari, & per uniuersum orbem ex ijs cōplura uolumina eodem exemplo uarijs tēporibus fideliter esse transcripta, uetustissimisq; nouissima cōfirmari. Quomodo ergo in tot exemplaribus, apud diuersas mūdi nationes, uarijs linguis dissimilibusq; hominū studijs & ingenijs potuit hæc simul locū habere deprauatio? Imò ex huiusmodi scripturarū cōsensu illius fabulæ ac mendaciæ, quibus ineptē procaciterq; utrumq; Testamentū uitiauit, planē deprehenduntur. Vera in super religio ad bene beatēq; uiuendū, & ad cordis puritatem, ueritatisq; contemplationē est ordinata. Eiusmodi autē secta, terrena tantū sapiens, nulla ueræ beatitudinis mentione habita, bestialem quandā uoluptatem uentri consentaneā post præsentem uitam pollicetur. Ne quis uero eum parabolice locutū existimans, in aliū sensum illius uerba accipienda putet, asseruatio totius sermonis ostendit. In quo liberū sibi mentiri putans, nihil in figuris à se traditis inter tot deliramenta unquā dixit. Huius ergo uanitas religionis per se declaratur. Nil præterea diuinū aut mirabile in hac secta, propter quod à Deo existimāda sit, apparet. Nullis enim, quemadmodum Christiana religio, fulcitur miraculis. Quod ipse Mahumetes attestatur. qui ait Christo miraculorum uirtutem, quibus potissimè mundū conuerteret, sibi uero gladij potestatem esse cōcessam, & ad hoc missum ut per uim ad fidē suam populos cōpellat, perinde ac per tyrannidē uoluptatesq; fiat acceptabile Deo sacrificiū. Quod autem maximū inter eos habetur, est ubi pronuntiatur, Non est Deus nisi Deus, & Mahumetes nuncius eius. Et saepe repetit Alcoranus, Deus est magnus & potēs: & notissima quædā de Deo, multis postea deturpata fabulis. Quas nec pueri nostri dignarētur.

Nemo in super inter eos magnarū diuinarumq; rerum autor uel propheta aliquando uisus est: sed fatuos stultosq; quosdā, per furorem ac insaniam seipsos ferientes, ac debacchantes, tanquā sanctos uenerantur, apud quos nulla omnino diuinorum peritia est. Quā stulte etiam Mahumetes in Alcorano sibimet contradicat, uel ex eo apparet, ubi se nescire fatetur, utrum ipse & sui in uia sint salutis, nec ne: neminemq; inter mortales haberi, qui Alcoranum intelligat. Nonne is autor de sua deq; aliorum salute incertus, ac mandata perplexa inscrutabiliaq; proponens, potius lapidibus obruendus quā imitandus fuit? Cum itaq; nullis rationibus, nullis miraculis, nullaq; uitæ sanctimonia huiusmodi dogma fundatū sit: sequitur ut omni ex parte sit sugillandū. Quod si disputandi cum eis daretur locus, facillime uanitatis huius error detegeretur. Sed inscitia ac prauitatis suæ cōscius Mahumetes, callide mandauit, nō nisi gladio religionē suam tuendam esse. Ut quod ratione & honestate defendi non poterat, ferino impetu decerneretur. Sed fortē obijciat aliquis: Cur fide Christi iam in toto orbe terrarū propagata, passus est Deus opere Mahumetis innumeros populos ab imperio ipsius Christi subduci, & ad alias leges cōpelli? nec ultricem manum tanto tempore in eos extendit? sed potius illorum imperiū in hunc usq; diem augeri permisit? Si ergo Christus est Deus, illiq; Mahumetes aduersus, cur se à Mahumete superari passus est? Vera igitur (inquiunt Saraceni) fides nostra est, uestra autē falsa. Hoc enim potissimū argumento aduersus Christianos se defendūt, quo etiam multi nostris ita obuoluuntur, ut quid respondeant, prorsus ignorent. At nos primò respondemus, ex hoc superiora argumenta nostra, quibus Christum Deum & religionem Christianam ueram esse probauimus, nō infirmari. Nam si uita sanctior ea, quā docuit Christus,

inueniri

inueniri non potest: atq; si nemo alius à seculo tot mirabilium & diuinorum patrator operum comparuit, quis dubitet hunc cœlitus deum & hominem pro salute humani generis aduenisse, quem tanta ac tanta oracula, signa, gesta, successusq; testantur? Quod si qua in terris religio uera est, nulla præter Christianã alia dari potest. Quæ profecto Mahumetis legi penitus cesseret, si meliora præcepta ab eo introducta, aut maiora opera fuissent exhibita. Cum autem in eius lege uniuersq; populo nil magnificū, nil præclarum, nil singulare editū sit, sed enormia & subsannanda multa conspiciantur, nunquid præferendus est Christo, eo quod multos à catholica fide seduxerit, plures debellauerit, & in malo inualuerit? Cur non pari argumento humani generis subuersor diabolus Christo melior dici potest? qui plures multo quàm Mahumetes à ueritate detorquet. Cur iustis sanctisq; uiris impij & bonorū corruptores, qui plures quàm iusti ad se trahunt, non præponuntur? O admirabile argumentū, Mahumetem Christo præponi, quia rudes & eneruatos populos ipsius fraudibus & pollicitationibus, minis in super & gladio à fide Christi sanctissima subductos, ad uoluptatem perditosq; mores induxerit. Sanè operæ premium est in malitia gloriari. Haud talia nostra sunt argumenta. Non his religio nostra nititur fundamentis. Quid uero mirum est si pauciores Christum sequantur, iubentem benefacere, & mala pati, & propter inuisibilia omnibus mūdi blanditijs abstinere, durāq; omnia acerbaq; potius eligere quàm modestiam? continentiam, iustitiam, pietatem fidemq; maculare? Quod si illorum ualida esset ratio, omnis philosophia confundi posset, dum bonum malum, uerum falsum, ac lucem deniq; ipsam tenebras existimare appellareq; liceret. Pauci enim philosophorum ueritatem uerumq; bonum sequuntur. Ideoq; rari inter eos uiri integri extiterunt. Si ergo uitam ex numero commendemus, certe bonum quod à perpaucis obseruari consuevit, malum potius, multorū autem errorem bonum esse dicemus. Quod cum absurdum sit, cōstat ab ipso Mahumete non ideo Christum esse superatum, quod diuina iustitia permittente multos lasciuientia licentia armisq; subegit: quemadmodū etiam diabolo ac prauis hominibus assidue incautos & inertes simplicesq; & innocentes circumuenire & opprimere permissum est. Nam si Christus cum adhuc eius nomen ignotum esset, & nouitate ignominiosæ mortis inaudita omnibus fugiendus & nihili pendendus uideretur, contra uniuersum mundum præualuit: quid modo si uellet, post eius ubiq; gloriam celebratam receptamq; efficere possit? Nōne facilius nunc quàm ab initio Christiani nominis palma consurgeret? Sed hæc omnia ipso sciente ac permittente, quemadmodū etiam ab ipso prænunciata sunt, in ultionem scelerū euenerunt. Scriptum est enim: Multi sunt uocati, pauci uero electi. Ecclesiāq; sæpenumero aucta & diminuta est. Liberum enim ad uirtutes & ad uitia nobis Deus dedit arbitrium; nec ab ipso deo in alterutram partem coguntur homines. Neq; enim stare natura cogi possunt, alioquin neq; merito, neq; demerito locus esset, si libertas cessaret. Deus autem præmijs tantum homines attrahens, & pœnis à malo deterrens, nō semel cōcessæ naturæ uiolator, sed conseruator existit. Delinquentibus itaq; uarias pœnas cōminatus, primam statuit, nisi cito resipisceret, mentis excacationem. Vnde in persona Christi & iustorum omnium contra impios loquitur Dauid: Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorū semper incurua. Et ad Esaiam ait Dominus: Vade excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne quando uideat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, et conuertatur, & sanem eum. Sic & incredulis Iudæis, qui cedere primi debuerāt cordis obstinatione Euangelio, sæpius & euersio Hierusalem, eorumq; captiuitas usque in finem mundi duratura prænunciata est.

Item multos à fide catholica defecturos, paucosq; saluandos legimus. Vbi in ipso Euangelio de nouissimis diebus loquitur Dominus: Quia enim abundabit iniquitas, refrigescet (inquit) charitas multorū. Et alibi: Cum uenerit filius hominis, putas inueniet fidem in terra? Et Apostolus eius Paulus ad Timotheū scribit: Spiritus manifestè dicit, quia in nouissimis tēporibus discedēt quidā à fide, attendentes spiritibus erroris, et doctrinis dæmoniorū, in hypocrisi loquentium mendaciū. Deniq; si Euangelicā doctrinam reuoluamus, hæc omnia à Christo prænunciata, & ipso permittente subsequuta esse cōperiemus. Male uiuentes enim suo priuat lumine, ac in cæcitare relinquit. Quemadmodum ergo Iudæos propter ipsorū superbiam pertinaciāq; ita & Mahumetanos aliosq; à fide contu-

DE MACHVMET. SECTAE ERRORIB.

maces propter scelera puniuit. Nulla enim poena grauior infligi potest, quam ueri luminis recta; uitae priuatio: propter quam certa damnationis aeternae uia praecipitium ducit. Nam prout superius declarauimus, extra fidem Christi nulla rectitudo nulla; salus, sed error ac perditio est. At forte dices, Cur pro patribus filij poenas luunt? Si enim priscae Iudaei ac Mahumetani peccauerunt, cur in filios & nepotes eorumq; posteros huiusmodi poena deuoluta est? Respondemus itaq; eam esse Christianae fidei ubiq; terrarum manifestationem, & miraculorum famam, ut nemo se excusare possit, quin ei ueritatis inquirendae cognoscendaeq; facultas oblata sit. quae si neglexerit, ipsi imputetur. Neq; enim in parentum reatu ueniret ultio, nisi idem crimen sequeretur. Aut si iuxta rationem naturalem uitam saltem componeret, ab ipso Deo, qui in necessarijs nemini deest, sed semper est praesto, procul dubio illustraretur. Id quod iam satis supra ostendimus. Quamquam occulta insuper Dei iudicia plurima sunt, quae ab hominibus inuestigari non possunt. Propterea ait Apostolus: Conclussit Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur. Moxq; inscrutabilem & profundissimam diuinam maiestatis abyssum expauescens, exclamat: O altitudo diuitiarum, sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiae eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Illud tamen sciendum est, quod sicut Dominus noster IESVS CHRISTVS futura haec mala praenunciauit: ita Ecclesiae quoq; suae in stabili petra fundatae nunquam defuturum attestatus est, dicens: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. Sicut ergo quae is praenunciauit, ad hunc usq; diem omnia euenerunt, inter quae multorum a fide cernitur defectio: ita credimus, Ecclesiam in aeternum permansuram. Tam solida enim habet fundamenta, ut putare nefas sit ea posse subuerti. Quinimo ubi ultrix ira Dei in pessimos Christianos ceterosq; infideles completa fuerit, Ecclesiam illum suam renouaturum, atq; uniuersum terrarum orbem ad se conuersurum esse confidimus, ut fiat unum ouile & unus pastor. Quod non procul abhinc omnino fore speramus. Atq; ita per uarias temporum uices nunc prospere, nunc aduerse nauigans Petri nauicula perseuerabit, donec ueniat dies Domini magnus: in quo manifesta erunt abscondita tenebrarum, iustissimaq; Dei iudicia tum demum cognoscentur. Nunc autem quod ad peruersitatem Mahumetis pertinet, satis dictum est: postquam neq; diuinis neq; humanis rationibus se tueri potest, sed sola ui atq; irrationali impetu fertur. Cumq; nullum uolentum possit esse perpetuum, quanto magis aucta est, tanto maiore corruiet lapsu. Cuius sane ruina seductis ab eo populis comperta ueritate fiet in salutem.

DE HAERESI HERACLI

ET PRINCIPATV AC LEGE

Machumeti.

Disputatio Christiani eruditissimi, qui diu uersatus est apud principem Saracenorum in magna dignatione: et Saraceni sodalis ipsius, aduersus doctrinam & flagitia Machometis, dignissima uisa est, quæ ex XXIII. libro Speculi historialis huc adisceretur. Licet enim in compendium sit contracta, multa tamen cõinet ad historię cognitionē pertinentia, multa quæ ad lectionem Alcorani conferunt. Ipsum uerò superbum molimen Machumeticę superstitionis, uelut aries ualide impressus, subruit & demolitur. Vt facile appareat, quanto potentior sit ueritas paucis & simplicibus uerbis exhibita, quàm mendacium infinita uerborum congerie & uersutia fultum.

Er idem tempus Cyrus Alexandrinus episcopus & + Ser-
gius Constantinopolitanus patriarcha Monothelitarum hæ-
resim prædicabant: qui scilicet unam tantū in Christo natu-
ram esse putabant. A quibus deprauatus Heraclius Augu-
stus, post tantas uictorias aberrauit à catholica fide. Vnde
diuino iudicio Agareni, qui & Saraceni dicuntur, Humma-
ro duce + cœperunt lacerare. Nam Hummarus Damascum

Pyrhus

*eius imperium
grauiter*

*Machumeti ge-
nus.*

*ad
didicit*

tante

Machumet

& regionem Phœnicis, & Hierusalem, totamq; Syriam occupauit, & Antio-
chiam comprehendit. Promotus est etiam Mauchias à præfato tyranno prætor
10 & amiras totius regionis, quæ est ab Aegypto usq; ad Euphratē. Hac præterea
tempestate Saraceni, qui & Turci dicuntur, Machumet pseudopropheta eis du-
catum præbente, à suis sedibus exierunt, & imperium Heraclij grauiter deuasta-
re cœperunt. Porro iste Machumet Saracenorum & Arabum princeps & pseu-
dopropheta, fuit de genere Ismaël filij Abrahamæ. Qui cum in primæua ætate sua
esset mercator, pergebat frequenter cum camelis suis + apud Aegyptum & Pa-
læstinam cum Iudæis & Christianis, à quibus tam nouum quàm uetus + testa-
mentū. Sed & magus perfectissimus effectus est. Et cum hac illacq; discurreret,
contigit ut Corozoniam ingrederetur prouinciā: cuius prouinciæ domina
Cadigam nominabatur. Quæ cum diuersas species, quas secum Machumet at-
tulerat, miraretur, cœpit ei præfata mulier familiariter adherere. Quam Machu-
20 met incantationum suarum præstrictam phantasmate, cœpit astu paulatim in er-
rorem inducere, dicens ei: quod ipse esset Messias, quem esse uenturum adhuc Iu-
dæi expectant, Suffragabantur uerbis eius tam incantationum præstigia, q̃ calli-
ditatis eius ingenia copiosa. Quæ opinione nō solū potens mulier est decepta, sed
& omnes Iudæi, ad quos fama eius pertingere poterat, ad eum cum Saracenis ca-
teruatim confluebant, attoniti + tanta nouitate rei. Quibus cœpit nouas leges
30 fingere, & eis tradere, adhibens etiam ipsis legibus testimonia de utroq; Testa-
mento. Quas leges Ismaëlita suas appellant, eumq; suum legislatorem esse faten-
tur. Præfata quoq; mulier uidens hominem Iudæorum & Saracenorum pariter
contubernio uallatum, existimabat in illo diuinam latere maiestatem. Et cum
esset uidua, adsumpsit eum sibi maritum. Sicq; Machumet totius prouincię illius
obtinuit principatum. Deinde uerò Arabes ei adherentes, regnum Persidis
cœperunt infestare, ac demum orientalis imperij fines usq; ad Alexandriam su-
per Heraclium inuadere. Post hæc uero + cœpit cadere frequenter epileptica
passione. Quod Cadigam cernens, oppidò tristabatur, quod nupsisset impurissi-
mo homini & epileptico. Quam ille placare desiderans, talibus sermonibus de-
mulcebat eam, dicens: Quod Gabrielem archangelum loquentem mecum con-
templor,

A

templor, & non ferens splendorem uultus eius, utpote carnalis homo, deficio & cado. Credidit ergo mulier, & omnes Arabes & Ismaëlitæ, quod ex ore archangeli Gabriëlis illas susciperet leges, quas suis discipulis dabat: eò quod Gabriël archangelus sæpe à deo mittatur hominibus sanctis.

DE QVIBVS DAM LIBELLIS, IN

quibus agitur de ipsius fallacijs.

*Comitali la-
borasse Ma-
chumetum.* **E**rtur autem + libellus in partibus transmarinis, de Machumeti fallacijs, in quo legitur, quod ipse uolens sibi conciliare animos populi Arabum, dicebat se esse prophetam ad eorum salutem diuinitus missum: ut uidelicet legem Iudaïs & Christianis, quæ nimirum rigida nimis ac seuera esset, mitiorum præceptorum promulgatione temperaret. Et ut eiusdem missioni adinstar Moyfi prodigia quædam uiderentur attestari, populum assignata die cõuocauit ad certum locum, quasi legem diuinitus missam in signis & prodigijs accepturum. Tunc eo sermocinante ad populum, columba quæ in uicino erat, ad hoc ipsum fallaciter edocta, super humerum eius aduolans stetit, & in eius aure iuxta morem solitum grana inibi reposita comedens, quasi uerba legis suggerere ei simulauit. Taurus quoq; similiter ad hoc ipsum consuetudine quadam edoctus, ut de manu eius pabulum acciperet, ad uocem eius coram populo uenit, & quasi legis nouæ mandata cœlitus missa, quæ ipse cornibus eius alligauerat, detulit. Sed & Picerias lacte ac melle plenas, quas ipse in certis locis terræ latenter infoderat, quasi per diuinam reuelationem ibidem effodi fecit, & populo uelut in signum abundantiae futuræ, quam per eiusdem legis obseruantiam idem populus mereri iuberetur, ostendit. Sicq; quasi miraculis & magnalibus diuinis congratulantes & acclamantes seduxit, atq; ad legem suam quasi diuinam recipiendam pertinaciter animauit. Porro de libro + regis ipsius, qui Alchoranus dicitur, qualiter confectus sit, et quàm dilaceratus atq; confusus, dicitur paulo inferius. Hic enim pauca libet inserere, de libello disputationis cuiusdam Saraceni & cuiusdam Christiani de Arabia, super lege Saracenorum & fide Christianorum, inter se: Qui ambo probati philosophi, & in secta sua perfecti, Emirhelimomini regi Saracenorum erant familiares ac noti, sibiq; inuicem amici charissimi. Hunc autem librum fecit dominus Petrus abbas Cluniacensis de Arabico in Latinum transferri, à magistro Petro Toletano, iuuante Petro monacho scriptore: cum esset idem abbas in Hispanijs constitutus, cum imperatore Alphonso, eo anno, quo idem imperator Choriã ciuitatem cepit, & inde Saracenos fugauit.

Machumet idolatra.

DE ORIGINE AC VITA MACHUMETIS.

Homo igitur iste, uidelicet Machumet, pupillus fuit in sinu patris sui Abdamanef, qui cognominatur Abdemutalla. In cuius tuitione pater ipsius moriens, eum commendauerat: Eratq; tutor & curator illius. Ipse uero præterea cultor fuit idolorum, quæ uocantur Ellech & Aleze in Mecha, cum omni domo & generatione sua, sicuti in sua scriptura testificatur dicens, ita dictum sibi fuisse, Nonne tu fuisti pupillus, & collectus es: et in errore, et iustificatus es: et pauper, & ditatus es: Ita ergo uixit, usquequò peruenit ad seruitium camelorum Adege filiae Hulert, cuius factus fuerat mercenarius. Et proficiscebatur cū camelis in Syriam & in alia loca, donec duxit eam uxorem, interueniente causa, quam tu scis. Postquàm uero se diuitem factum eiusdem mulieris opibus uidit, conatus est super gentem & patriam suam regnum arripere. Sed dum hoc ad effectum, prout propheta non cupiebat, non posset perducere, præsertim cum paucos adhuc fautores haberet, men sibi uendi arte & ingenio magno usus est, ut qui rex esse non poterat, prophetam se Dei sciat Mach, mularet esse, & nuncium. Hoc displicuit omni parentelæ & generationi eius, quæ

quæ uocabatur Choraes. Cumq; hoc modo prophetæ sibi nomen usurpasset, ingressus est ad homines, qui tanto facilius qualibet astutiæ machinatione decipi poterant, quanto longius ab omni sapientia, & usu ciuilitatis, totiusq; humanæ prudentiæ honestate per agros & uillulas sequestrati, quid Dei nuncius uel propheta esset, aut in quo cognosci deberet, denique quid inter ueritatem & mendacium, inter fatuitatem distaret & sapientiam, discernere nesciebant. Ad hos decipiendos cuiusdam astrologi, cuius postea nomen & causam dicemus, & opere et concilio non mediocriter confortatus, homines ad se pestiferos, & uiarum insidiatores, fugitiuos quoq; et homicidas sibi aggregauit. Quos etiã ad deuia syluarum, ad cacumina montium, & ad proxima fontibus loca circūquaq; mittebat, insidiari scilicet negociatoribus, & iter agētib; ad interficiendū eos, & diripiendū tā camelos q̄ cetera quæ ducebāt, uel quæ negotiationis uel necessitatis causa portabant.

DE FURTIS ET LATROCINIIS EIVS.

DE ipso etiã scimus, q̄ primo tempore prophetiæ suæ, cū de ciuitate ueniret ad Mechā, & inueniret hominem camelū habentem, eundē illi camelū abstulit, et cum iam quinquaginta triū annorū esset, tali beneficio predicationis suæ primordia dedicauit. Habuit autem ibi quadraginta de suis, qui affuerunt custodientes eum ab illis de Mecha, quos ualde infestos habebat: eo quod ipsi omnes artes eius & maleficia nossent. Oderant quippe illum nimis, quod cum latro & pestifer esset, prophetam Dei se esse stultis hominibus mentiebatur. Abijt autē in ciuitatem quandam destructā, quā ex maiori parte Iudæi pauperes inhabitabant: in quam cum ingrederetur, uolens ostendere iusticiæ suæ regulam, & propheticæ modū, pupillis cuiusdā carpentarij filijs domū abstulit, & in eā meskidā fecit. Deinde misit in prima sua expeditione Hanzetā filiū Abdimelech cū equi Machumeti latrocinia ex reuertebant de Syria. Cūq; illi occurreret Hebegel filius Hyssen in trecentis uiribus de Mecha & dispersos, ubiq; cum eo erant, nullum certamen ausus cōmittere, dispersis fugit. Post hec in secunda expeditione misit Hugaida Alarachi, filij Amichallabi sicut nouisti, in + L X. militibus, ut esset duplex numerus primo coetui, & nec facile ab aliquo terreri possent, ad loca proxima Alfatati. Cui occurrit Ebezefin cum suis militibus. Inter quos tanta extitit effusio sanguinis, quantam ipse nouisti. Ego autē nullū ibi ab angelis adiutū audiui, cū dicatur in Alchorano, quod angelus Gabriël in similitudinē equitantis super albā equā, habens uestimenta uiridia, comitatus fuerit filios Israël, cū eos persequeretur Pharaon in cccc. curribus. Sed ueniamus ad tertiā expeditionē. In qua cū missus esset Zaïd filius Ebibacad, similiter nō longe ab Alfatati in xx. uiris, & nō inuenisset camelos: iā enim altera die transierant, spe sua & desiderio frustratus, inanīs & uacuus redijt. Licet autē tres istę expeditiones sufficere possint ad conuincendā falsitatē tui prophete, non tamen alias ipsius, quas per se uoluit facere improbitates, tacebimus: illā scilicet primū commemorantes, quæ egressus est ad capiendos camelos Choraes, quando uenit ad locum qui dicitur Gueden. Vbi cū cōuenisset Vmbrem filium Guhselmuhin, et non praualeret aduersus eum, redijt uacuus. Iterū exijt per semetipsum, donec uinceret lambo, quærendo iterū camelos Choraes, q̄ erāt apud Sem, & quibus insidiabatur in redeundo. Et quīs tunc pro eis acriter dimicaret, tandem confusus abscessit. Aduerte si huiusmodi expeditiones ad Dei prophetā debeant pertinere, in quibus nihil aliud q̄ fraus & uiolentia, & humani sanguinis effusio, & quicquid prorsus latrones et uiarum insidiatores faciunt, agebatur. Fueruntq; expeditiones ipsius uiginti sex, præter insidiarum assultus, qui fiebant nocte ac die. Quarum nouem ipsemet fecit, reliquas socijs imperauit.

suis **F**aciebat etiam, quod peius est, ut si qui ei in istis + maleficijs contradicerent, uel in aliquo eum reprehenderent, statim eos, ubicunq; sibi contingerent aut per se, aut per suos, dormientes siue uigilantes proditorie iugularet. Sicut senem *Iudeus quidam* illum Iudæum dormientem, securū, in lecto suo ideò iugulari fecit, quia se ab illo *dormiens à Ma* uituperatum dicebat. Quis unq; nō dico prophetam, sed qui uel in modico qua- *chumete ob-* lemuncq; Dei noticiam haberet, talia fecisse auditus est? An non poterat aliter de *truncatus.* Iudæo illo suas iniurias uindicare, nisi dormientem confoderet? Quod non solū apud deum, sed & apud omnem creaturam ipso auditu super omnia mala horri- bile est. Certè quod de brutis animalibus, ipsa humani cordis naturalis affectio fieri detestatur, adeò ut pullos auium in nido repertos nullatenus occidere, pro lege teneat, iste de hominibus faciebat. Vnde igitur hoc illi, nisi ex diaboli partes, qui proditor & homicida primus ab initio extitit, inesse poterat? Quod & huma- no & diuino iudicio omnes impietates exuperat. Vbi est, quod dicebas eū in sua scriptura dixisse, Missus sum ad homines cum pace & misericordia? Hæc & his similia, quæ si per singula dicerentur, possent fatigare legentem: tu uide, si pro- phetæ Dei opera sunt. Nam illam ridiculosam ipsius expeditionem, superfluum puto retexere. In qua cum ei præciso labro, dentiū etiā inferiorum mediū excusa- *Machumet uul-* sus fuisset, insuper et à Gutheba filio Abhiacad in fronte et facie uulnera suscepis- *neratus.* set, filius Cumennæ dextrum cum humero brachium penè illi sustulerat: nisi à *euassisset* 20 Thala filio Humetcalla, qui ibi digitum perdidit, defensū + euaderet. Cui tamen digitum, quod satis prophetā decussisset, nō restituit, ostendens q̄ alienus sit ab illo qui sicut Euangelium narrat, etiam inimico auriculam abscissam reddidit. Iste enim nec amico, qui se pro illo morti obiecerat, in aliquo subuenire potuit. Et ubi erant angeli, qui olim cum prophetis semper fuisse leguntur, eosq; à perse- cutoribus defendisser, sicut Heliā ab Achab, Daniele et socios eius à Nabucho- donosor, multosq; alios, quos numerare longum est.

DE IMPVDICITIA EIVS, ET FLAGITIIS.

Libidinis man- **Q** Vi tale dedecus in scriptura prophetiæ suæ sibi facere non erubuit, ut di- *cipium turpissi-* ceret datum suis renibus à deo, XL uiros in coitu potentissimos forti- *mum Mach.* tudine libidinis adæquare. Vbi quoq; inter cætera, rebus odoriferis & mulieri- bus se delectari dicit. Sed ut etiam de his aliquid nominatim dicamus, nōne ip- se cum adamasset Zameb filiam Gayssi, uxorem Zaidi, & non posset eam habe- re, Deum illi in Alchorano introduxit loquentem ita: Cui dedit Deus, ego illi fa- ciā uirum tuum retineri super te: Tu autem timebis Deum, & celabis, quod facturus est. Et si times hominem, magis Deum. Iterum ad seipsum loqui Deum faciens. Cū (inquit) compleuerit Zaidi uir eius uotum suum in ea, tunc eam dabi- mus tibi. Nihil est enim prophetæ difficile in eo, quod Deus instituit. Quid uerò *Ayssa Machu-* turpius dici potest, quàm quod in sua uxore, quæ uocabat Ayssa, ipse fecisse dici- *meti uxor.* tur? Hæc enim cum pulchra esset, & libidini dedita, diligebatur à Zhaphagam *de illo* 40 filio Almuhatham Ethsulami, qui & consuetudinarium cum ea stuprum gere- bat, ipso Machumet sciente & consentiente. Cumq; multi + inde loquerentur, & testificarentur, maximeq; Musatha et Hazen, ad ultimū uero Hali filius Abita- lib princeps & nobilis inter suos inde eum liberius argueret, copiam mulierum esse dicens, nec decere tantū hominem à muliercula dehonestari, dignamq; repu- dio esse cōfirmaret, respondit, nullā sibi adeò charā uel dilectā, utpote quam *Odium inter* uirginem acceperat, et adhuc iuuenulā. Videbatur non se inde curare, nec pro- *Ayssa & Ha-* pter hoc mulierem sibi habilem dimissurum. Vnde usq; hodie odium est in Ara- *li posteros,* bia inter generationem Ayssæ & generationem Hali. Postmodum uero dicit in *Alco,*

Alcorano, mulierem illam innocentem esse, & sibi hoc diuinitus reuelatū. Fuerunt autem uxores eius x v. ingenuæ, & duæ ancillæ: Quarum una fuit Hune-
teline, cuius nomen Iud, filia Abimnei. Ipsa est seducta mater infantium, de qua Machumeti uxores.
dixit Machumet, quod auferret ab ea zelū, quando discessit ab eo ad matrem suam, fugiens uxorem Gaifaræ; quam postea reuocauit, dans ei uestes, & orna-
menta & duas armillas. Ipsa uerò accepit hæc de possessione huius sæculi, & futu-
ri. Alia fuit Zameb filia Gayssi, Zaidi, cui ipse misit portionem carnis, & ipsa re-
spuit. Vnde & ipse indignatus est in eam, propter illam quoque in alias uxores ira-
tus, proposuit se ad nullam earum ingressurum per unum mensem, ingressus ta-
men uicesimo nono die. Alia quoque Zaphia Iudæa alabastraria, filia Hai, filij Ap-
tab; quam docuit gloriari super alias uxores suas, quæ improperebant ei iudaif-
mum, & ut diceret eis: Ego, cuius pater est Aaron, patruus Moyses, maritus Ma-
chumet. O quæ longè est ab ista impura & turbulenta doctrina, Christianæ disci-
plinæ pia & sancta religio. Si una sola uxor à Dei amore impedit hominem; quo-
modo qui + tantas habebat, officium prophetæ congrue adimplere poterat? Offi-
cium namque prophetæ non aliud est, quæ ieiunare, orare, prædicare, & his similia bona
opera facere. Quibus, miror, si homo tantis flagitijs deditus unquam potuit uacare, cium.

DE HOC QVOD FALSO PROPHETA DICTVS SIT.

20 Quid si quis obijciat, multos male uixisse, sed tamē bene docuisse, qualiter
etiā uester ppheta docuerat, uideamus. Propheta est, ignota prædicēs siue Propheta quis.
de præteritis siue de futuris. Scimus autem, quod olim quando prophetæ fuerūt,
non statim quicumque hoc nomen usurpasset, auctoritatem habebat: Sed longa &
diuturna uitæ sanctitate, signis quoque & miraculis à principibus & populis Dei
primitus comprobatus, huius nominis gloriam obtinebat. Si dixeris, eum multa
præterita enarrasse, ueluti scilicet de Adam, de Noë, de Abraham, de Moysè, & Machumet
Christo, utinam sicut apud nos erant, ipse ea ueraciter prædicaret, & non per mul-
ta mendacia delirans, totam penè scripturæ sanctæ ueritatem subuerteret. Quan-
tum ergo ad præterita, iam de ordine prophetarum cecidit, qui tot mendacijs ue-
ritatem corripit. Sanè si aliquas fabulas, forsitan ad suum libitum, cōposuit, quæ
nunquam auditæ sunt, nullatenus ei credendum est. Quia & hoc à quolibet faci-
le potest fieri, & ipse iam in alijs mendax probatus est. De futuris uero quod ni-
hil dixerit, nec teipsum ignorare puto, maximè cum in tota scriptura eius nihil
tale inueniatur. Vnde & quantum ad futura, à prophetali gratia exclusus. Iam
nec signis, nec miraculis, nec prophetia, nec uita inter prophetas esse merebitur.
Nam illud totum, quod de paradiso quasi prædixisse uidetur, ad nihil aliud nos
cogit, nisi ut dicamus, eū ita mentiri de futuris, sicut probatus est mentitus fuisse
de præteritis. De signis uero & miraculis, quod non sint illi data à Deo, ipse sibi
testis est, dicens: Nisi sciremus eos tibi non credituros, sicut nec alijs credide-
runt, daremus tibi signa & prodigia. Iterum forsitan dices, quia nisi esset pro-
pheta, nunquam ad talem potentiam peruenisset. Maxime cum socij eius Machumeti
pauci essent numero, quando pugnauit contra regem Persarum, qui erat for-
tissimus atque potentissimus, & obtinuit triumphum. Quamuis uero sem-
per illi qui Dei cultores sunt, hostes suos superent, tamen inueniuntur etiam in
scriptura sacra pauci idololatæ multos Israëlitas fugasse. Sed & illi qui semper
uincunt, non propter sua merita semper uincunt; sed quia illi contra quos dimi-
cant, tali poena digni sunt. Nihil enim mirum est, Persarū gentem idololatram
& spurcissimam à Machumet uictam esse. Non quia ipse melior illis erat: sed
quum ipsi hoc promeruerant, ut à sibi consimili diabolo punirentur. Illud denique
quod sibi dicit Deum dixisse, Nisi sciremus eos tibi non credituros, &c. ad Ara-
bes

bes quid pertinebat, qui nec prophetam uiderant, et ideo nec signa prophetica contemplasse unquam potuerant? Cuius autem impudentiae est dicere, illos signis eius non credituros, qui non sine signis tantum, sed et sine aliquo alicuius boni indicio, quod nec pecora facere debuissent, pessimae uitae homini crediderunt?

DE FABVLIS AB EO CONFICTIS.

Quia ergo illud tam philosophicis rationibus, quam diuinis autoritatibus sua etiam confessione ab omni prophetali gratia extraneum esse probauimus, restat, ut quales sint fabulae, in quibus contra id, quod supra dixerat signa se fecisse, asserit, uideamus. Dicitur itaque ibi, quod aliquando audiens ululantem lupum, Machumeti signa ridicula et fabulosa. + inde 10
focijs ait, se ex uoce illius intelligere, quod lupus ille inter alios maior et princeps omnium esset. O signum propheticum. Nonne similiter potuit dicere, quod lupus etiam in illa uoce prophetam esse signaret? Quis enim + illud posset arguere, cum quid inter se lupi dicant, homines nesciant? Certum fabulam hanc multo urbanius, si quid intelligeret, componere potuisset. Sicut & de quodam alio lupo ibi refertur: quod cum allocutus fuisset Veheben, filium Haizelhim, statim sic factus est Saracenus. Vbi si leonem pro lupo ille fabularum compositor posuisset, multo elegantior fabula extitisset. Sed non immerito fabulis suis praecipue lupos intexuit, qui more lupi rabidus semper & cruentus incessit. Qui etiam bouem Zozai domino suo locutum fuisse dixit, & quod super ubera Humemabet mulieris manum suam posuerit. Item quod ipse praeeperit arbori, & statim adorauit eam. quod tamen Saraceni ipsi falsum esse testantur. Iterum dicit, quod cum Zameb iudea uxor Zelem, filij Muslim, Iudaei in oue assa uenenum sibi apposuisset, scapula ouis locuta sit ei, dicens: Noli me comedere, quia ueneno + confecta sum: Et ipse noluit comedere. Comedit autem inde infecta 20
Ouis scapula locuta. Elbetem filius Mazu, & mortuus est. Vellem scire, utrum ipse solus, an omnes qui cum eo aderant, uocem illius scapulae audierint. Si enim ille solus audiuit, quare socium suum inde comedere permisit. Si uero omnes audierunt, mirum est quomodo ille comedere ausus fuit. Nisi forte de suo propheta sperans, quod etiam mortuum resuscitare potuerit. Iterum narratur ibi, quod aliquando miserit manum suam in cauernam, unde exierunt aquae, de quibus ipse bibit, & socij eius & pecorarius. Quod Machumet 30
fil. Azari. magis de Machumet filio Azari narrari solet, cum de utroque apud Saracenos incertum & friuolum habeatur. Ipse quoque ista omnium mendacissima esse testatur, cum in maiori scriptura sua dicat, signa sibi non esse data. Et cum iterum loquitur, dicens: Non sum missus nisi uirtute gladij: et qui non suscepit meam prophetiam, occidatur, aut reddat tributum pro infidelitate sua, & dimittatur. Vnde uero apertius aut manifestius ipso teste falsa esse illa omnia comprobantur, quam ex suis iterum dictis, quibus in Alchorano sic loquitur: Quicquid inueneritis scriptum pro me, conferte illud cum Alchoran. Et si ei non concordauerit, scitote, quia innocens sum ab illa scriptura, & non est mea. Ergo secundum istam regulam, signa illa omnia respuenda sunt, quae nullatenus in Alchoran inueniuntur. 40

DE MORTE IPSIVS.

Iam illud tam ridiculum nobis, quam lamentabile suis est, quod cum praecipisset Machumeti ridicula apotheo- sis. 10
eis, ut mortuum se non sepelirent, eo quod tertia die assumendus esset in coelum: ipsique praecipuum obseruantes magnis hoc desiderijs expectarent, & iam a secunda feria in qua mortuus fuerat, usque ad uesperam quartae feriae longa expectatione fatigati, nihil aliud in eo quam foetoris magnitudinem superexcescere cernebant, tandem (sicut retulit Humbrem) nudum eum proiecerunt. Guinbran tamen filius Helizam dixit, quod lotus & tribus uestibus indutus, sepultusque sit per manus Hali, filij Abitalib, & Alfadi filij Alahabet, filij Abdemutalla patris sui. Fertur enim, quod per septem dies morbo pleuritico egrotauerit, & amiserit sensum, septimo uero die conualuerit. Iratus est Hali filius Abitalib, eo quod perdidit. 40

diderat sensum, & dixit hoc ei. At ille iussit nullum amplius remanere secum in domo, nisi Alahabet filium Abdemutalla. Alia uero die septima mortuus est, & intumuit uenter eius, & retro curuatus est minimus digitus eius. Et fuit obitus eius secunda feria XII. die mensis rabeg primi, anno LXIII. uitæ ipsius, postquam agrotare cepit XIII. die. Vita ergo eius LXIII. annis extitit. Quorum in prophetia XXIII. expendit, X. in Mecha, XIII. in ciuitate. Hæc sunt quæ fecit Machumet, à principio usq; ad finem.

DE INSTABILITATE SECTATORVM EIVS.

Mortuo uero Machumet, omnes ab eo decepti, reuersi sunt statim unusquisq; ad suā, quā ante tenuerant, sectā, siue idololatriam, siue quamlibet aliam; præter paucos sue cognationis, qui expectabant se fore successores in regno. Eo tempore fuit Ebubere filius Amichahaf, uir prudens & callidus; qui non multo post regnum adeptus est. Quod uehementer displicuit Hali, filio Abitalib, quousq; rex adeo illum obsequijs & blanditijs delinuiuit, ut etiam regnum ei post se delegaret. Illos qui auersi fuerant à secta Machumet, omni ingenio ad eā reuocans, iterum eos stulticiæ mancipauit. Quidam enim timore, quidā spe honoris, & facultatū, alij alterius cuiuslibet lucri causa, omnes tamen simulatorie, non ex animo redierunt. Puto autem te optimè recordari, quod dominus meus Emurhelmoni, aliquando cum essemus ei adstantes, & quidam quererentur de aliquo, qui uidebatur esse Saracenus, & non erat, coram omnibus responderit. Dixit enim ita; Ego miror, quod de isto solo, quasi aliquid nouū mihi dicatis: cū sciam non istum solum, sed multos alios nobiliores & probiores in palatio meo, Saracenos esse. ostendunt quidam se esse, sed non sunt. Est enim, inquit, mos penè omnium, ut sicut de Iudæo proverbium dicit; Iudæus nisi postquam efficitur Saracenus, Iudæus non est; Et uix aliquis suam legem, nisi prius aliam acceperit, diligit. Ego autem de hoc quid aliud debeo uel possū facere, quā quod dominus meus Machumet ipse faciebat? Nam illi hoc etiā contigit, ut ferè omnes, & maxime qui ei proximiores et familiares esse uidebantur, non nisi simulate ac deceptorie legem eius tenerent. Adeo enim spernabatur ab eis, & quicquid dicebat, pro nihilo habebant, odientes eum in cordibus suis: ut quadā die uolentes eum occidere, expectarent eum in quadam ualle, quatenus transeunte illo terrificarent subito mulam eius, ut præcipitatus interiret. Qui tamen nunq; propter hoc eis se iratum monstrauit. Eius igitur exemplo omnes istos, qui siue de Christianis, siue de Iudæis, siue de paganis Saracenos se esse dicunt in regno meo, & non sunt, nunq; ad aliud cogā. Scio nāq; quod nullus Christianus qui timore Saracenus fieret, in Saracenitate permanebit. Similiter de alijs sentio. Quid ergo amplius possū facere? Videat Deus, & iudicet. Hoc solū faciā, ut semper maledicam eis.

QVOD LEX EIVS NON SIT DIVINA.

Sed iterū si forte dixeris, nō debuisse me reprehendere ipsum illū, si se aliquando uindicauit: cū hoc inueniatur fecisse Iosue, & ceteri multi prophete; Scias aliud esse quod fit præcipiente Deo, aliud quod homo præsumit. Deus enim hoc illis præcipiebat. De cuius præcepto, quodcūq; sit, quādocūq; sit, nō licet homini iudicare. Ergo inquis, nec Machumet + de hoc hic reprehēdi: Siquē & illi Deus talia præcepit. Vnde tamen probas, quod deus illi præcepit; deus enim ille si deus fuit, in aliq se deū esse ostendere debuit. Secundū ea uerò, quæ superius ostendimus, nec signis nec miraculis hoc ostendit. Nos igitur eū deū fuisse nō credimus. Quod em̄ de Deo credimus, tā in nouo q̄ in ueteri testamento, signis & miraculis cōmendatū nobis & cōfirmatū est. Nec aliū unq; pro deo habebimus, nisi illū unū & uerum, qui quotiens legē dare uoluit, signis hanc diuinis & mirabilibus, confirmauit. Propheta uerò tuus quis fuerit, uel unde uenerit, nescio, cum dica-

Prophetarum
omnium finis
in Ioanne ba-
ptista.

tur mihi à domino meo IESV CHRISTO, quod in Ioanne Baptista finis sit omnium prophetarum. Illud quoque prudentiæ tuæ nullo pacto convenire arbitror, quod invitare me voluisti, ut scilicet dimitterem sacrosancta & spiritualia domini nostri CHRISTI præcepta, Ex quibus ipse mihi non illam sordidissimam quæ descripsisti paradisum tuam, sed æternam angelorum vitam in cœlestibus promittit: & accederem ad impurissimos & pecuales ritus, non à Deo, quod absit, imò à spiritu fornicationis, & gastrimargiæ miserrimis & carnalis feculentie servis infelicissimis persuasos. Quorum, sicut de similibus Paulus apostolus dicit, Deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum. Qui non nisi terrena, caduca, uentri & libidini congruentia sapiunt, nec sapere possunt. Excæcavit enim eos spiritus immundicie. Qui æternam putredinem & uermes immortales hæreditabunt: quia porcorum more semper in stercore & fœtore libidinis uolitantur. Ego enim mirari non sufficio, quomodo persuaderi potuit, non dico alicui sapienti, sed illi qui per somnium aliquid humani cordis se habere putaret, istum fuisse prophetam, cum eius & uita & doctrina ita contraria sint non solum diuinæ religioni, uerū etiā humanæ honestati: ut ipsa quoque bruta animalia pene hoc intelligere possint. Sed ut iterū aliquid mitius dicemus quis unquam sanctorum & diuinorum nuntiorum, quos à Deo esse missos cognouimus, in terrore gladii se missum asseruit? Quis ita facinorose uixit? Quis denique tot spurcicias docuit? Aut quis ita uentri & libidini genus humanum prostituit?

QUALITER PER FALLACIAM FUIT DATA LEX.

Lex duplex à
Deo tradita.

Iterum tamen ad præcepta eius diligentius inspicienda reuertamur, quæ ego nescio ad quam legem pertinere uideantur. Duas enim à Deo accepimus, unā gratiæ, alteram iusticiæ. Lex gratiæ à Christo data est, lex iusticiæ à Moyse. lex gratiæ talia iubet: Diligite inimicos uestros, Benefacite ijs qui oderunt uos, & cætera huiusmodi. Lex iusticiæ, oculum pro oculo, dentem pro dente, uisuram pro uisura, percussuram pro percussura, & cætera quæ ad talionem pertinent, reddi imperat. Harum duarum nullā socij tui esse manifestum est. Multitudo enim antequam ipse emergeret, una à Christo, altera à Moyse data est. Cum enim istæ duæ tantummodo leges hominibus datae sint, quarum altera diuina, altera humana magis esse uidetur: ista tertia lex à socio tuo inuenta, quid erit nisi diabolica?

Machumeti lex
diabolica.

Diabolo enim inspirante maxime hanc subito, nescio unde emeruisse cognoscimus: quæ nec humana nec diuina esse probatur. Sed inter utrumque prodigiosa facie, nunc hoc nunc illud uideri uolens, et se nunc illam nunc istam esse cōfingens, nullum alium nisi diabolum, qui se inter deum & homines semper medium facere natus est, imitatur. Sed forsitan dicis, inde probari hanc legem esse diuinā: Quia cum Machumet idiota & sine literis esset, nullatenus eam scribere uel annunciare hominibus nisi diuina uirtute potuisset. Maxime cum ipse dicat: Quia nec homines nec dæmones talem scripturam facere possent. Et iterum: Si hanc legem fecissemus descendere super montem, inclinaret se mons ipse, & adoraret eam, præ timore Dei. & alia multa friuola & nihil rationis habentia, quæ turpenta & manifesta signa prophetiæ socij esse dicis, quibus probetur esse uera. O signa & miracula in istis ait Machumet. O signa comparanda mari rubro diuiso, & soli ad imperiū Iosue stanti, & Christi præcepto mortibus imperati. Imò uere magna tam ueritatis quam uirtutis inopia, quæ tibi hæc sola argumenta, imò deliramenta omni ratione & uirtute uacua dereliquit.

QUALITER ALCHORANI LIBER CONNEXVS SIT.

Sergius monachus.

Sergius monachus cum in monasterio grauiter peccasset, et propter hoc excommunicatus & expulsus fuisset, uenit ad regionem Cuhenne: & inde usque ad

ad Machā descendens, ubi erant duo populi, unus cultor idolorū, & alter Iudaicus, inuenit ibi Machumet, qui colebat idola, uolensque aliquid facere, unde monachis illis qui eum expulerant placeret, & reconciliari mereretur (erant enim hæretici Nestoriani, qui dicunt Mariam non peperisse deum, sed hominem tantū) omni studio & conamine persuadebat ei, ut ab idolis recederet, & Christianus Nestorianus esset. Quod cū effectui mācipasset, discipulus ei factus est Machumet, & ille se propter hoc Nestoriū nuncupauit. Et ita factū est, ut ab ipso monacho aliqua de ueteri & nouo Testamento edoctus, ipsa in Alchorano suo fabulose ac mendose intexeret. Hoc & ille persuasit, ut in Alchorano suo poneret dictum à Deo, quod monachi & presbyteri Christiani familiariores ei esse deberent, quia non superbiunt. Cum uerò cognouissent Iudæi, quod multi, & etiam Machomet ipse, ad qualemcūque quasi umbrā Christianitatis illū monachum se querentur, & penē illud quod postea factum est per Machumet, per istum + Nestoriū iam consummatū esset, prosilierūt tres Iudæi, & timentes ne in uerā Christianitatem quandoque Machomet incideret, accesserunt ad eum, & maliciosa caliditate socios uel discipulos eius se esse in hac secta dicentes, ei que turpiora uel nequiora in Alchorano sunt, scribere persuadentes, usque ad finē eius cū eo semper fuerunt. Post mortem uerò Machomet, cum, sicut diximus, unusquisque redisset ad sectam suam, & successisset in regno Ebubere, Hali quoque filius Abitalib, licet nobilior eo, sub ipso maneret, prædicti Iudæi uolentes iterū turbare omnia, persuadebant Hali, dicentes: Quare cū sis fortis & nobilis, non te in prophetā eleuas, sicut fecit socius tuus Machumet; qui erat Christianus Nestorianus? Et erimus tecum, sicut fuimus cū illo, adiuuantes te in omnibus. Ille autem, utpote iuuenis, & totius bonæ doctrinæ expers, facile acquieuit. Iam enim quasi ad hoc prædoctus fuerat. Siquidem aliquando cū puer esset, & uagabundus, ut illius ætatis est, quadā die per aliqua deuia incederet, + Nestorij illius pseudomonachi latibulū, unde ab eo Machumet furtim responsa dabantur, offendit. At ille cum se deprehensum uideret, puerū tam minis quā blanditijs induxit, ut hoc nulli hominum proderet. Itaque iam penē ad hoc incipiendum declinauerat Hali.

30 Sed rex Ebuberc hoc comperto, ad se uenire mandauit. Quem cum uenisset, tantis blanditijs ac promissionibus delinuiuit, ut ab huiusmodi incepto omnino desisteret, seque illi subditum in omnibus exhiberet. Iudæi tamen non cessauerunt facere, quod potuerunt. Nam accepto libro ab ipso Hali, quem reliquerat ei Machumet, quicquid sibi uisum est, aut addiderunt, aut detraxerunt, aut mutauerūt. Ex quibus illud est unū: Dicūt Iudæi, Christiani nihil sunt: Dicūt Christiani, sed Iudæi stulti sunt. Itē inter alia multa & fabulosa illud capitulū, ubi est fabula de formica. & aliud, in quo est fabula de ape, & aliud de aranea narrat.

Q V A L I T E R E I V S D E M S C R I P T V

ra dilacerata sit.

40 **Q** Valiter autem scriptura ista non solum à Iudæis, sed etiam ab alijs multis uariē + incepta, diuerse intellecta, multiformiter exposita, & tandem penē tota dilacerata sit, ex aliqua parte explicabimus. Post XL. uel sicut alij uolūt, post sex menses, ex quo regnare cœperat Ebuberc, uocauit Hali filium Abitalib, & dixit ei: Quare præsens non fuisti, quando factus sum rex, & non cum alijs nobis adstitisti, cum sis magnus princeps & nobilis? Respondit Hali, Quia occupatus fui in colligenda scriptura, sicut iniunxit mihi propheta. Et iā collegerat Eleage filius Nizef multos codices, et diminuerat multa in illis. Sicque ceteri multi. Quidam enim legebant secundum Hali scilicet + familia, & domestici, et propinqui, familiares eius, illam scripturam quæ fuerat apud Choraïs, & quæ prima illius fuisse dicebatur,

Nestorianus cebatur, quam tradiderat ei + Nestorius monachus: quem uocabat aliquando Gabrielem, aliquando spiritum fidelem. Alij uero legebant collectum à diuersis hominibus. Multi uero secundum Arabem quendam, uenientem nuper de solitudine: qui multa inde scripserat absq; sensu & ratione. Alij secundum Zabefatin, et Arabin, alij secundum alios. Qui omnes in membranis & rotulis, quod unicuiq; uidebatur, transtulerant. Erant itaq; uarij inter se & discordes, dicebantq; cum legerent alter ad alterum: Ego melius quam tu, sed tu deterius quam ego: Et ego totum habeo, sed tu nihil: Sed tu nihil, & ego totum. Hoc igitur modo alijs addentibus, alijs minuentibus, alijs mutantibus, alijs alio quolibet modo corrumpentibus, liber ille omni fide indignus effectus est.

DE ITERATA COLLECTIONE ILLIUS, ET DISSIPATIONE.

Alcoran colligentium altercatio. **D**Eniq; mortuo Ebubere, & succedente sibi Ozimen filio Hafen, cui insidia batur Hali, filius Abitalib, & quarebat eum interficere: cum perlatum fuisset ad regem de diuersitate scripturæ, & assiduus contentionibus & rixis, quæ propter eam fiebant: dicerentq; illi sapientiores, timere se, ne de hac causa seditiones & dissidium orirentur in regno, maximeq; ne ex toto scriptura illa periret: præcepit rex, omnes libros & chartulas undecunq; colligi. Licet tamen Hali, Abitalib, & Ibenmuzod libros suos dare noluerunt: reliqui uero collecti, dati sunt in manus Zeidi filij Zebith Aleuzari, et Abdalla filij Alahabet, ad redigendum omnia in unum codicem, & emendandum. Dictumq; est illis: Si contigerit uos in aliquo capitulo non posse concordare, scribite illud secundum exemplar & auctoritatem Choraïs. Quod & ipsi fecerunt. Sicut, uerbi gratia, quando inueniunt in quodam loco arcam, & alius dixit arcem, & alius arcum, tandem secundum id quod habebat Choraïs, dixerunt. Sic & de multis alijs. Facientesq; quatuor similes codices, unum miserunt in Mecham, alium in Syriam, alium in Aleiarac, alium relinquerunt in ciuitate. Sed ille qui ad Mecham missus fuerat, incendio periit, quando uastata est Mecha ab Ozeario. Ille uero qui in ciuitate remansit, in diebus Gezit filij Maïoma, perditus est. Tertius qui in Aleiarac erat, à tempore Almufat nuscq; cõparuit. Rex aut Azimẽ, qui libros illos preceperat fieri, quæcunq; remanserunt in chartis, præcepit comburi. Ex his igitur uarietatibus & mutationibus, quæ superius dictæ sunt, contigit, ut multa ibi capitula diuersa inter se & sibi inuicem contraria inueniantur. Sicut, uerbi gratia, capitulum bouis & capitulum uaccæ: de quibus dicitur, quod capitulum bouis ante fuerit prolixius capitulo uaccæ, nunc uero breuius. Dicitur etiam, capitulum corruptum esse & imperfectum. Dixit etiam Aïssa uxor Machumet, Hali multa inde abstulisse, & penè totum demutasse, & insuper prohibuisse homines, ne legeretur Alchoran, & propter hoc multos sæpe uerberasse.

QUALITER RECOLLECTA ET DISSIPATA SIT.

Alcoran pri- mum quatuor codices tantum Meche uastatio. **P**ost multa iterum tempora Elehagig filius Vizes cum regnare cõpisset, iussit congregari omnes libros, & chartas & uolumina: confectisq; ex eis uno codice ad suum libitum, postquam multa adiecit & multa detraxit, multaq; + narrauit, cætera omnia quæ ubicunq; inuenirentur, iussit incendi. Fecit autem de suo libro exemplaria. Ex quibus unum misit in Aegyptum, alterum in Syriam, alterum in ciuitatem, alterum in Mecham, alterum in Mesopotamiam, alterum in Albazara. Aliquando etiã uenerunt ad istos multi de gente Elueh beti, qui idolatrae erant, & simulantes se uelle esse Saracenos, ut legem eorū si possent annihilarent, multa nihilominus in prædicta scriptura, ubicunq; latenter poterant, modis omnibus lacerabant. Quod si nulla alia uarietatis huiusmodi scripturæ cauisse sciret, uideretur, quam ex illo habebatur, scilicet quod Hali, & Ebubere, & Ozimẽ & Gos

& Gonor semper discordes fuerant & inimici, sufficeret. Dum pro certo constat, singulos eorum pro sua intentione alterū aduersus alterū in libro illo iuxta propriam uoluntatem, quicquid sibi placuit, ad suæ commodum uel addidisse, uel *uariasse* minuisse, uel + narrasse. Viri certe probi Saraceni, & qui satis inde dolebant, mihi sapius hoc dixerunt, quod tota Alchorani scriptura adeo commixta & confusa sit, ut quicquid ibi est, totum sine continuatione, sine compositione, absq; omni uerborum ordine, postremo absq; ullo sensu uel ratione uideatur.

DE VILITATE STILI EIVS, ET MATERIAE.

10 **M**iror autem, quid illic tibi placere possit. Nam si eloquentia consideretur, *Alcorani etiam Arabici barbaries.* nemo tam turpiter aliquid Arabice scripsit. Quantum enim ad sapientes Arabicos scriptores, quid est totum Alchoran, nisi digna risu barbaries? Si uero sententiæ perpendantur, ego nihil ibi uideo, si tamen esse potest, aliquid boni. Nam mala illic multa reperiri non dubium est, quæ uel quilibet stultus similiter, aut certè multo elegatius fingere possit. Esto tamē bona ibi uideantur esse aliqua, sicut uerbi gratia, ut aliquando ieiunetur, oretur, & ut fiant aliqua eleemosynæ: Nunquid primum talia inuenta sunt à Machumete, qualia scilicet ante ipsum *Quicquid in Alcorano boni est, multo melius docuisse prophetas alios & Christum.* nullus audierat? O quanto sanctius, quanto honestius, quanto rationabilius & Moyses, & Helias, & alij prophetarum multi? Iohannes quoq; baptista, sed & ipse dominus omnium IESVS CHRISTVS, & ieiunauerunt, et adorauerunt, & misericordias impenderunt: nos quoq; ieiunare, & orare, & eleemosynam dare ante prodigiosam prophetiam Machumet infinitis retro temporibus docuerunt. *Ieiunium.* Cesset cesset Machumet, earum rerum uelle uideri magister primus, quarū nec dignus fuit in aliquo discipulus esse uel ultimus. Absit absit à nobis talis prædicator ieiunij, qui post monstruosum ieiuniū sic omni libidini & ingluuiei operam impendere præcipit, ut non ad aliud uideatur instituisse ieiunium, quàm ut postea uoluptuosius & appetentius excitetur omnis turpitudine libidinum. *Machumeti sectatores quales.* Iam uero illud quod & tu mihi dixisti, & ipse in eadem scriptura prædicauit, hanc scilicet scripturam talem esse, qualis nec ab hominibus, nec à demonibus fieri potest, certe satis ipse elegit, quibus diceret, rusticissimos uidelicet & agrestes *Alcorana plura etiā ab alijs scripta.* homines, qui et nouiter de diuersis sectis uenerant, ipsamq; linguam Arabicam ignorabant. Cæterum si hoc nobis exponere liceat, per omnia sic ei concedimus, quod uerè tam stulta, tam inhonesta, tamq; irrationabilis scriptura nec ab hominibus, nec à demonibus fieri potest. Puto enim, quod etiam daemones talia scribere erubescerent. Sanè si tantū uult Machumet gloriari de suo Alchorano, quanto magis gloriari possent alij quidam, quos te ignorare non puto: Muzeilenia, Heleaisi, & Aethiops Alabazbi, & Calliata Ellecedi? Qui eodem tempore æmulatione illius, ut & ipsi nomen sibi apud homines compararent, suum quisq; Alchoranum fecerunt: multoq; honestiora, et saltem in aliquo uerisimilia conscripserunt. Sed quia non ex toto uentri & libidini frena laxabant, nō tantos bestiarum hominum greges asininos post se trahere potuerunt.

DE IMPERITIA ET FICTIONE ILLI ADHAERENTIVM.

40 **S**tergo miraris, quare tantum + hæc scriptura placuit, pro certo teneas, nulli *quibusdam* nunquam nobili uel sapienti eam placuisse; sed miserrimo imperitissimo uulgarium hominum generi. Qui ab eo de locis syluestribus congregati, cum has primas literas audissent, rei nouitate stupefacti, sacrilegas fabulas diuina esse oracula crediderunt. Deniq; cum & paupertate & assiduo ruralium operum labore confecti fuissent, cibi, potus, preciosarum uestium, amoenitatis umbrosæ, uasorum spectabilium, uxorū insuper pulcherrimarum, & infiniti concubitus, aliarūq; spurcissimarum paradisi deliciarum, quas etiam te proh dolor enumerare non *puduit,*

pecuini
 Arabes horto-
 rum amantes.
 Machumeta
 ne secta simu-
 latores.

puerum, beatitudinem audientes, seque ibi ex promissione Machumet iam iamque futuros esse sperantes, ad omnia quaecumque uoluit, + pecorini homines cucurrerunt. Inde est, quod contra regem Persidis exiens, sic adiutus est ab eis, ut uinceret. Promiserat siquidem omnibus, qui in bello ipso mori pro eo eligerent, sui paradisi delicias. Quidam tamen magis idcirco pugnasse dicuntur, ut hortos optimos, quos in Perside uiderant, obtinerent. Nam & illos se post uictoriam daturum eis dixerat, ut & in hoc seculo & in futuro semper in hortis essent. Nosti autem Arabes quantum delectentur hortorum pulchritudine. Sed dicis: Non solum rustici illi, sed & multi alij sunt secuti eum. Verè multi alij, sed pessimi, & leccatores, & qui grauati aere alieno, uel pro suis sceleribus morituri, hanc solam euadendi uiam inuenerant. Nam dic mihi obsecro, quem unquam sapientem, aut nobilem, aut honestum ad Saracenitatem uenire uidistis? Illi enim qui e Iudæis uel e Christianis adhuc ueniunt ad uos, absit ut aliqua prouocati honestate hoc faciant. Sed quia miseri & impudici legis suae regulas non ferentes, ad latam & spaciosam uiam, quam socius tuus docuit, se conuertunt. Quod quibusdam maxime Christianis contingit. Quorum lex spiritalis & coelestis, omnia quae in mundo sunt, cõtemni spe & amore uisionis Dei aeternae præcipiens, dum carnales & fluxas infelicium mentes comprimit, statim ab ea diffugiunt: quia pugnare contra concupiscentias negligunt. Hoc tamen certissime scias, quia neque Iudæi, neque pagani, neque Christiani, quocumque modo se exterius habeant, & si uenientes ad uos de uestra secta se esse simulent, unquam ex corde uobiscum sint. Simulant quidem se esse, quod non sunt, ut, sicut prædixi, aliquod corporis euadant incommodum: aut ut porcinis uoluptatibus, quarum apud uos copia est, perfruantur. Adeo autem quicquid facitis, pro nihilo ducit, ut saepe inter se loquentes, Machumet & legem eius maledicant, nec dignum eum aliquando fuisse prophetia uel Dei lege affirmant.

DE NOMINE MACHUMET, QVOD

falso dicatur in throno scriptum.

Scriptum
 Angelis quomodo loquitur
 Deus.

Sane superfluum mihi uidetur tecum agere de illis, quae tuam non latent industriam, qualia sint apud uos, & quam nulli pudenda, scilicet diuersitas in praconio, celebritates exequiarum, uarietas in testimonio, orationes solennitatum, sollicita ad plagam meridianam conuersio, & modus legendi, & modus discernendi, similesque huiusmodi uarietates. Quae omnia in corde tuo quam nihil sint, scio: cum hac sola superficie teneas, non tamen propter principatum quem tenes, dimittere uelis. Porro illud quod mihi scripsisti, Antequam saecula crearet deus, + fuisse in throno, Non est deus, nisi deus, Machumet nuncius Dei: unde acceperis, aut ibi inueneris, nescio: cum nec in Alchorano, nec in alia qualibet ipsius inueniatur scriptura. Veruntamen ponamus, ut alicubi hoc repertum sit. Velim ergo, ut mihi dicas, si hoc in throno scriptum est, quis scripserit. An aliquis scripsit hoc deus? Sed quis posset scribere, cum nec dum saecula creata essent? An Deus ipse sibi scripsit, timens scilicet perdere nomen suum, nisi illud scriberet? Quod satis absurdum uidetur. Sed forsitan deus scripsit, ut angeli possent hoc legere. Et hoc non minus insulsum est sentire. Non enim per literas loquitur deus angelis, sed illuminatione praesentiae suae, quae illis ubique adest. Num praeterea propter homines scriptum est, ut ipsi legerent, & scirent? Sed homines in throno quomodo legerent? Restat ergo, friuolum & uanum esse: quod & te ipsum intelligere credo, teque tibi ipsi scienter illudere. Sicut quidam de socijs dicunt, qui hoc pro nihilo habent, dicentes a Iudæis confictum esse, & inter alias fabulas mixtum, ut risum de uobis toti mundo mouerent. Certe cum aliquis uult benedicere Machumet, & ultra modum laudare, hoc solummodo dicit: Deus tu benedic Machumet,

chumet, sicut benedixisti Abraham & generationi eius. Vnde & in libro eius scriptum est: O filij Israël, recordamini beneficiorum quæ ego exhibui uobis: quia prætulí uos omnibus gentibus. Si ergo ita + benedíci Machumet à Deo, sicut benedíctus fuit Abraham & generatio eius, super omnes laudes & benedictiones est, et si filij Israël prælati sunt à Deo omnibus gentibus, cū tamen nec Abraham, nec generatio eius nomen habeant scriptum in throno: quomodo factum est, ut nomen Machumet, qui secundum hanc regulam ipso Abraham & generatione eius minor habetur, ibi scriptum sit?

Machumeto
benedicendi for-
mula.
+ benedicitur

DE SUPERSTITIOSIS IEIUNIIS

et lauacris Saracenorum.

DEniq; inuitas me ad quinque orationes, & ad ieiunium mensis ramazan. Vbi non tam tibi respondeo, quam ut ipse tibi respondeas, uolo. Dixisti enim in tua exhortatione, quod inter alia, quæ de nostra religione cognoueras, etiam orationibus monachorum & ieiunijs interfueris, genuflexiones & instantiam deprecationum uideris, & cætera omnia, quæ uerè sancta & cœlestia esse nullus negare poterit. Super animam ergo tuam hoc pono, & teipsum iudicem facio. Scio namq; pro certo, quia si, quod iudicium rationis exigit, inde dicere uolueris, quantum ad ieiunia & orationes Christianorum, ieiunia & orationes uestrorum non solum ieiunia & orationes non esse clamabis: uerum etiam quod tales sordes ueris & sanctis seruorum Dei uirtutibus se comparare ullo modo ausæ sint, cum maxima indignatione ridebis. Quod uerò frequenti corporum + lauacris & maxima indignatione ridebis. Quod uerò frequenti corporum + lauacris ho-
minem purificari creditis, easq; lauacra totiens frequentatis, hoc tibi respondeo, quod Dominus meus in Euangelio suo Iudæis similia facientibus ait: Vae uobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris ornatis de foris, cum habeant intus cadauera. Ita uos quidem lauatis corpora uestra forinsecus, & corda uestra polluta sunt iniquitate. Quid ergo prodest lauare manus & pedes, & extergere caput, & insistere orationibus: cum conscientia cordis, & mens, & animus occupata fuerint in effusione sanguinis, & diripiendis substantijs aliorum, uxoribus quoque & filijs captiuandis? Vide ergo, quomodo respondet eis spiritus uiuificans, Oportet enim hominem prius lauare interiora cordis sui, & purificari à cogitationibus pessimis: deinde si placet, & si necesse est, etiam corpora.

Ieiunia & ora-
tiones.

lotione.
Lotionum fre-
quentia.

DE CIRCUMCISIONE, ET PROHIBITIONE

carnis porcine, & uxoris repudio.

Circumcisio uerò quid ad uos pertineat, scire non possum, cum nec Machumet circumcisus fuerit, nec in Alcorano suo inde aliquid dixerit. Nisi forte Abraham in hoc uos sequi dicatis. Cum enim uos Ismaëlis filios esse iactetis, & Abraham dicatur à Deo, non in Ismaële, sed in Isaac reputabitur sibi semen: uos in femine Abraham quomodo estis, qui ad Isaac nullo modo pertinetis? Si uos dicitis Christum fuisse circumcisum, quid ad uos, qui Christiani non estis? De cuius tamen circumcissione quam rationalis fuerit, si uel digni essetis, uel in aliquo ad eum pertineretis, plenissime responderemus. Nunc uerò cum nec Iudæi nec Christiani sitis, circumcissionem inuenistis. Nisi certè, quod ualde credibile est, hoc etiam à Iudæis libro uestro insertum sit: ut sicut de quibusdam Paulus apostolus dicit, in carne uestra gloriarentur, dum uos more suo circumcidi facerent, & suos in errore socios habere gauderent. Quare etiam Machumet porcum comedi uetuerit, nescio. Nam & Iudæi à porco & à quibusdam alijs prohibiti sunt. Ratio certa apud nos est, quorum fidei lex illa militabat. Et licet nos modo illa corporaliter non seruemus: ea tamen quæ ibi significabantur, spiritualiter implemus. Quibus in nouo Testamento reuelata sunt omnia per Christum, qui utri-

Machumet nõ
circumcisus

Ismaëlitæ.

Porcina cur
interdicta.

B usq;

usque testamenti conditor est. Ipse enim dixit per apostolum suum: Omnia munda mundis, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Illam uero turpitudinem + audiens non exhorreat, quam non erubuit Machumet in Alchorano suo ponere: Vt scilicet uiro quodocumque uoluerit, qualibet etiam causa, possit uxorem repudiare; sed non nisi prius alteri uiro iungatur, nec si uelit, possit eam reuocare. Hanc certe legem etiam bruta animalia, si loqui possent, turpissimam esse clamarent.

DE PEREGRINATIONE AD

domum Mecha.

Quid est autem, quod me inter alia legis uestre optima etiam ad Alahagh, hoc est, ad peregrinandum in domum Dei illicitam, quae est in Mecha, exhortatus es: ad proijciendos quoque lapillos, & ad inuolutionem lintheoli circa renes? Miror etenim, quod ita mecum loqueris, ac si nunc me primo nosse inciperes. Nunquid ego aut caecus, aut surdus nuper effectus sum, aut forsitan mutatus in puerum? Cui sic illudere possis, ut modo primum discere incipiam inanes & fatuas superstitiones, quae nec rationem, nec honestatem in aliquo habere probantur. Quasi uero nesciam, quid sit, & unde processerit, uel qualiter ad uos ritus ipsius errorque stultissimus inter alia mala deuolutus sit. Nonne in hac & illa praecleara socii tui + idolorum destructione diligentia? Vt cum Veneris cultus a ceterorum cultu suos discipulos inhiberet, istud tamen in honore Veneris fieri Mecha. Mecham suam permetteret. Quod quale sit, uel a quibus coeperit, quoniam tu te ignorare + simulas, audi. Duarum Indiae gentium, quae uocantur Zechian & Albarachur ma, antiqua consuetudo fuit, nudos & decaluatos, magnisque ululatibus personantes simulachra demonum circumire, angulos quoque osculari, et proijcere lapides in aceruum, qui quasi pro honore diis extruebatur. Inde enim est, quod in libro Salomonis lo- Salomonis dicitur: Qui proijcit lapidem in aceruum Mercurij. Faciebant autem cus. hoc bis in anno, sole scilicet existente in primo gradu arietis, & rursum cum esset in primo gradu librae: hoc est, initio ueris & autumnii. Hac ergo consuetudo cum ab Indis ad Arabes descendisset, eamque suo tempore apud Mecham in honore Veneris Machumet celebrari reperisset, sic illam manere praecipit, cum tamen cetera idololatriae praestigia remouisset. Illud uero soli Veneri in illa celebratione dicitur exhiberi solitum, ut lapilli retro, id est, sub genitalibus membris proijcerentur, eo quod Venus illis maxime partibus dominetur. Vnde adhuc ita fit in domo Dei, quam tu uocas illicitam, id est, ubi nihil licet, nisi quod sacrum est. Veruntamen cum hoc a nudis ex toto hominibus, semper fieri soleret, non tulit hoc humana uerecundia. Instituerunt aliqui, ut proiectores lapidum paruo saltum lintheolo renes obtegerent, ne omnino denudati homines canum impudentiam imitarentur. Hanc ergo insaniam merito creditur Machumet saluam & incolumem, cum reliquas demonum culturas cessare praeciperet, dimisisse, ne dominam suam Venerem, in qua se esse potentissimum ipse iactabat, penitus sine honore relinqueret. Pro quo beneficio talem illi gratiam Venus rependit, ut ad Machumeti Veneri additum. eum totam huius gloriam referri, utpote ad singularem amicum, aequanimiter impendatis. Quod apud quosdam uestrum tantae stulticiae deputatur, ut uir prudens Gomar filius Hazha cum ad osculandos lapides (quod ante alia Machumet & fecerat, & fieri iusserat) aliquando accessisset, sic locutus fuisse dicatur: Ego scio, quia lapides istos osculari nec obest, nec prodest. Sed quia sic fecit, fierique iussit noster propheta, facio: licet sit omnino inutile.

dicuntur fieri mira.

ECce quid est alahagh uestrum, & alchimar, & peregrinatio in domum Dei illicitam. Ecce ad quæ sacra, ad quam festiuitatem, ad quantæ honestatis & utilitatis celebrationem amicos tuos inuitas. Obsecro charissime, ut & nobis in hoc & tuæ quoque uerecundiæ amodo parcas, nec homines ad huiusmodi spurcicias, sed magis porcos, si ita uolueris, aduoca. Nunquid autem uerissimum in tua laudatione dixisti, quod scilicet mira ibi fieri uideantur. Et uerè mira non solum uidentur fieri, sed fiunt: quando rationabiles homines in bestialem sensum mutati, ista quæ narrauimus & similia faciunt. Non enim hoc facere possent homines, nisi prius ab humanæ rationis iudicio ad pecualem animalitatem conuerterentur. Verum ne dicas, nos serio, non ludo tecum agere debere, dimittamus paululum ioca, & quod ad rem pertinet, differamus. Quæro igitur à te, quæ sunt illa mirabilia, quæ ibi fieri uidisti, uel audisti? Nam si me interrogares de locis uel de ecclesijs Christianorum, tale aliquid non unum ego, sed mille tibi loca numerare & ostendere possem, in quibus cæci uisum, surdi auditum, muti loquelam, paralytici uel quolibet alio modo claudi gressum recipiunt. Ad ultimum, ibi omnium generum languores & incommoda, siue animarum siue corporum, depelluntur. Ibi etiam sæpe, quod maius est, ipsi mortui resuscitantur. Et hoc non aliis quibus exterioribus adiumentis, siue quolibet genere medicinæ humanæ, sed fide, & oratione, & pura cordis deuotione id apud Deum & sanctos, pro iusticia et uera pietate erga mortuos impetrante. Tu ergo si unquam uel semel huiusmodi uirtus aliqua in illa quam uocas domum Dei, facta sit, enarra: Et si saltem unum tale quid ibi aliquando factum mihi ostendere potes, concedo uera esse, quæ dicis. Sed quoniam scio te id nullo modo posse, non enim illud tacuisses, si haberes, quando me inuitans, & mirabilia illa narrans, nihil habuisti quod diceres, nisi quia lapilli proijciuntur: quod non uirtutis diuinæ miraculum, sed diabolicæ impuritatis constat esse deliramentum. Cur illa loca sacrata etiam dixeris, respondere nequis.

Christianorum ecclesiæ miraculis celebres.

DE HOC QVOD MACHOMETVS IVBET

homines ad sectam suam uiolenter cogi.

DEnique inuitas me ad uiam Dei, quæ est expeditio contra aduersarios, & incredulos, & participatores, scilicet in ictu gladij, & populatione & deuastatione, donec ingrediantur in fidem Dei, & testificentur, quia non est Deus nisi Deus Machumet, & quia Machumet seruus eius & nuncijs, aut reddant tributum subiecti. O tu prudens & sapiens, obsecro te, quomodo possunt continuari uerba tua? Nam multum discrepant, cum dicas hoc contra tuam scripturam, quam credis esse à Deo, quæ ita dicit: Missus est hominibus pariter in pietate & misericordia. Qualis habetur misericordia cum effusione sanguinis, & latrocinio, & prædæ? Si autem iterum apposueris nobis Moysen, quoniam ipse cultores idolorum expugnauerit, recordare illa prodigia & miracula, quæ legisti eum fecisse in lege: & uidebis, quod iustum est credere, illum ex præcepto Dei hoc fecisse. Similiter de Iosue filio Nun, cui sol & luna steterunt. Quæ miracula cum fieri non possint nisi ab electis Dei, credimus, quod quicquid fecere, iussu Dei factum sit. Tu autem nunquam legisti in diuina scriptura, aliquos ad Deum uiolenter conuersos: nec præceptis, gladio, direptione, captiuitate, sicut tuus socius fecit, & iussit obedire, coactos. Multi certe olim hæretici fuerunt, quorum tamen nullus nec gladio, nec aliqua coactione aliquem ad suam sectam pertrahere conatus est, sed fallacijs. Quicunque enim uoluit inducere homines ad ueritatem siue

Machumet sanguinarius. Moses

Iosue An uiolentia cogendi homines ad fidem.

Hereticorum fallacia. ad mendacium, non potuit hoc facere sine aliqua uel saltem uerissimi prædicatione. Et omnes quidem præter socium tuum ita fecisse noscuntur. Ipse enim ad suam sectam non ita homines, hoc est, non sola arte calliditatis aut ingeniosa loquacitate, sed gladio, & uiolentia, & oppressione, & depopulatione coëgit. Numquam auditum est ab aliquo, quod ille dicebat hominibus: Quicumque non confitebitur me prophetam esse domini seculorum, gladio illum feriam ego. Et omnes quicumque de progenie mea sunt, similiter facient, & domum eius diripiam, etiam minando & omnem familiam eius captiuitate affligam.

Prophete exstimatione sibi Machumet. etiam minando arrogat.

DE VANIS PROMISSIONIBVS

et minis Machometi.

NON scripsimus ex inuidia uel indignatione, sed causa disputationis, ad quam nos tu prouocasse uideris. Compulisti nos pauca de multis in medium proferre. Noster siquidem ignis latebat in lapide; sed tuo chalibe excussus, coactas erupit in flammis. Quocirca tam tibi quam omnibus qui meum scriptum uiderint, plane & fiducialiter loquor. Quoniam illa ad quæ me inuitasti de rebus labilibus & fugitiuis, tam stulta & inania sunt, ut etiam si æterna essent, nullatenus homo rationalis ea deberet appetere, uel suum ad hæc animū inclinare, præsertim cum aperta sint asinis & porcis, siue ceteris animalibus in quibus nihil aliud est quam comedere, et bibere, & concubere. Hic etenim mūdus, qui maxime per mundi, rerūq; mundanarum uanitas. ista miseros decipit, apud rationabiles homines cum omnibus illecebris pro nihilo deputatur; qui solerter ac ueraciter cuncta eius blandimenta & gaudia fugitiua & misera esse considerantes, seque ab ipsius laqueis uiriliter excutientes, CHRISTI Domini uera & sempiterna bona in futuro seculo promittentis sacro sanctis uestigijs adhæserunt. Istis autem tuis inordinatis admonitionibus nemo dignus habetur, nisi qui suæ carnis miserie subiaccens, pronus & præceps ad quæ libet libidinis incitamenta, sicut equus & mulus fertur, & rapitur. Ego autem te non puto credere, me ad talia anhelare. Sapientes enim ac rerum causas subtiliter perpendentes, ab omnibus illis, quæ tu pro magno munere in libro tuo promittis, longe distare uidentur. Illi enim indefinenter toto nisu per Dei gratiam e- laborant, concupiscentias & uitia carnis extinguere. Et ut etiam quod non naturaliter superfluum habetur in corpore, possit auferri sanctissimæ castimonie studio seipsos non desinunt castigare. Deus enim non creauit hominem ad hoc, nec in die iudicii ad hoc simile resuscitari faciet. Tu autem in libro tui socii scis hoc scriptum esse: Nos non ad aliud homines & dæmones creauimus, nisi ad colendum nos. Deinde aduersus soluit pactum, et destruit ædificium, præcipiens uxores tres uel quatuor ducere, & ancillas quantacunque inueniri poterūt, unumquemque sibi applicare: Insuper & more pecudum comedere & bibere absque ordine, omniq; moderationis discretionem. Capitulum uero repudiij, & licitæ reuocationis hic ponere, nisi prolixus esse timerem, & librum istum uerbis inhonestissimis sordidare refugerem. Nam & ipsi gentiles, qui filios suos idolis immolant, hanc turpitudinem omnimode abhorrebant. Ego autem confundor talia nominare, & scribere. Illud uero quod mihi aliquando dixisti, & me tuis minis uerberasti, fiducia liter in CHRISTO agens non timeo. Dixisti enim mihi: Considera quæso diligenter, & hanc iniuriam tibi inferre noli, neque quod noceat prouoca. Audi ergo Dominum IESUM CHRISTVM in suo Euangelio mihi dicentem: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: Sed potius eum timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Ego igitur securus & constans, scio & credo, quia nullus in animam meam potest statem

statem habet: nisi Dominus IESVS CHRISTVS, cuius nomen sit gloriosum & benedictum. Qui in me abundare fecit clementiam domini mei Emir molimini. Nam & ego & mei similes, qui eius uel longe uel propè familiaritate gaudemus, sub umbra alarum ipsius in securitate, & æquitate, atque benignitate manemus.

EXPOSITIO CVLTVS SARACENICI.

FRustra igitur inuitas me ad sectam tuam dicens: Inuito te ad quinque orationes, quas quicumque impleuerit, petitione sua, non fraudabitur, nec damnum aliquod pertimescet: eritque tam in hoc sæculo quàm in futuro laudandus. Istæ *Quinque orationum superstitio.* quippe orationes duabus institutionibus datæ sunt, una quidem à Deo, altera à Dei nuncio. Sunt enim post cœnam tres genu flexiones, & duæ in aurora, & post meridiem duæ, & duæ post solis occasum. Quicumque autem aliquid ex hoc dimiserit, à peccato immunis non erit, & oportet illum pœnitere, & subdi correptioni. Institutio orationis inter diem & noctem XVII genuflexionibus constat. In aurora duæ, post meridiem IIII, in uespera quatuor, post solis occasum quatuor, in prima cœna ante comestionem duæ, post cœnam (quæ uocatur ultima, quando iam est alahathama, id est densitas tenebrarum) duæ. Rursus inuito te *ieiunium.* ad ieiunium mensis ramazan, quod Deus iudex instituit, & in eo Alchoran uenire fecit. In quo mense de nocte prædestinationis testificatus est, & nox illa melius mensibus melior habet. Ieiunabis in die ab omnibus cibis et potibus, & concubitu, usquequo solis lumen occidat, & noctis ordo incipiat. Tunc comedes, & bibes, & concumbes per totam noctem, quousque filum album à nigro discerni possit. Hoc enim liberum & licitum est, & uita tranquilla & suavis à Deo. Tunc uero si puritate mentis ad celebrandam noctem prædestinationis peruenire merueris, ab omni malo & nunc, & in futuro seculo securus eris. Dixit etiam deus gloriosus & excelsus: Scripsi uobis ieiunium numeratis diebus, sicut scripsi illis, qui uos præcesserunt, fortassis timebitis. Si quis infirmus est, aut occupatus itinere, eundem dierum numerum alio tempore soluat. Illorum uero ieiunium, qui ieiunare non poterint, uictu unius pauperis redimatur. Interim qui obedierit, melius illi erit. Si enim ieiunaueritis, & scieritis, quod hominibus utile est, & iustificatio *Libidinis uisus in ieiunio concessus.* nis testimonia, & Alfurcan, propriam mercedem habebitis. Dormire uero cum mulieribus in ieiunio, licentiâ uobis tribuo. Illæ indumentum uobis sint, & uos similiter illis. Præsciuit enim Deus, quod circumcisuri essetis animas uestras, et pœnituit eum, & liberauit uos. Adhærete igitur illis, & diligite hoc, quod uobis scripsit Deus. Comedite & bibite, donec in aurora discerni possit filum album à nigro. Deinde perficite ieiunium usque ad noctem sine coitu mulierum. Eritis enim perseverantes in domibus orationum: tamen appropriabitis eis. Hæc sunt præcepta Dei. Præferbat enim nuncius Dei uespertinam cœnam matutino cibo. Iterum inuito ad domum Dei illicitam, quæ in Mecha sita est, et uidere illicitum nunciij Dei, & considerare uestigia & loca ipsius, & quomodo lapilli proiciuntur retro quod uocatur Alchimar, & inuolutionem linteoli circa renes, & quomodo osculatur angulus domus illius, & uidere loca illa sacrata, et multa mira, quæ ab hominibus appetuntur. Iterum inuito te ad expeditionem diuinam, *Expeditio diuina.* quod est contra inimicos, & aduersum incredulos proficisci, & expugnare participatores & hæreticos in ore gladij, donec ad fidem Dei ingrediantur, & testificentur, quia non est Deus, nisi Deus Machumet, & ipse nuncius Dei et seruus, aut tributum reddant.

DESCRPTIO PARADISI IUXTA

figmenta Machometi.

Iterum inuito te ad confessionem Dei, ad cuius nutum resuscitabuntur mortui, qui iudicabit eos in iusticia, & bonis bona retribuet, & malis mala. Et faciet suum populum eos qui sibi obedierunt, & confitentes singularitatem eius testificati sunt, quod Machomet est propheta ipsius & nuncius, & crediderunt omnibus, quæ super eum descenderunt à Deo, in excipiendo legem uidelicet de paradiso, in quo multa bona sunt illis præparata, cum habuerint armillas de auro & electo, eruntque uestimenta eorum serica, & dicent: Gratias Deo, quia non abstulit à nobis retributionem. Nulla oppressio uel molestia eos tanget. Habebunt certum alimentum, & fructus, & erunt in paradiso deliciarum exultantes, & sibi inuicem occurrentes honorificati. Discurretur per eos uasis argenti candidi. Quilibet bibentes delectabuntur. Non erit ibi luctus, neque moeror. Habebunt mulieres uenustis oculis. Habebunt cœnacula, & supercœnacula, sub quibus erunt flumina. Nunquam enim promissio Dei fallit. Et dicetur eis: O cultores Dei, nolite hodie timere; Tristitia non appropinquabit uobis. Ingedimini paradysum uos & uxores uestræ, & estote securi. Discurretur per uos calathis et scutellis aureis, & habebitis quod animæ appetunt, et concupiscunt oculi in secura mansione in hortis et fontibus. Ibi primo primam noctem alia non sequetur. Et faciet eos securos à tormentis inferni. Hæc est gratia Dei tui. Ipsa est enim liberatio magna. Dixit enim Deus gloriosus et excelsus: In paradiso, quem pollicitus sum timentibus me, sunt flumina, aquarum, in quibus nihil noxium est. Sunt flumina lactis, cuius sapor nunquam deficit: flumina quoque uini, bibentium delectatio: flumina uerò mellis purissimi, habent siquidem omnes in eo fructus, & remissionem à Domino. Dixit quoque gloriosus & excelsus: Timentibus Deum optime erit in ultimis. Aperientur eis portæ horti Eden, ubi pariter discumbentes præcipient sibi afferri uinum, & abundantiam fructuum, & habebunt oculis uxores speciosissimas. Hoc eis promittitur in die iudicii. Victus ibi nunquam deficiet. Dixit iterum Deus gloriosus & excelsus, in descriptione paradisi: Sunt in eo duo fontes currentes. Sunt in eo pomorum arbores, & palmæ, & mala punica. Discumbent in excelsis uiridarijs super pomis & prunis. Adducentur timentes Deum in paradysum per turmas & agmina congregati. Quibus cum hostiarij ianuas aperuerint, dicent: Pax uobis, habemini: Suauiter ingredimini, & estote hic in perpetuum.

AD HVC DE EODEM.

ET dixit gloriosus excelsus: Feci eos occurrere gaudijs & delectationibus, & dedi eis pro retributione paradysum, eò quod patientiam habuerunt. In quo erunt discumbentes super plumaria, & non percutiet eos sol, neque frigus: Et super eos umbræ illius permanebunt. Per quos etiam uasis argenteis & canistris discurretur, similiter & uasculis modicis argenti, & pixidibus ministrabitur eis, & facient eos potare uase quasi commixti ginginberi. Fons in eo est qui claritas appellatur. Non audient ibi dolum, neque mendacium. Hæc est retributio domini tui, quod est donum præmaximum. Dominus enim eorum liberabit eos à cruciatu inferorum, dicens: Comedite & bibite securi, discumbentes in lectulis dispositis. Dedimus eis uxores pulcherrimas, nihilque eis de suo malo opere imputabitur, & unusquisque secundum quod appetit, obtinebit. Dedimus eis diuersitates pomorum, & quicquid carnis ad edendum concupiscunt, & ut sibi propinquet inuicem. Ministri sicut aurum fulgentes discurrent per eos, ad seruendum parati. Et dixit benedictus & excelsus: Præcedentibus & festinantibus denatur man-

tur mansiones in paradiso uoluptatis. Pauci de primis, & pauci de nouissimis erunt super lectulis ordinatim dispositis, semetipsos ad inuicem intuentes. Inter quos erunt ministri sine fine mansuri, tenentes discos & conchas & uasa preciosa. Quicquid de pomis uel de carne uolatilium uoluerint, obtinebunt. cum quibus adhærebunt mulieres uelut margaritæ fulgentes, scilicet sui operis præmium. Non existit illic dolus uel iniquitas, sed tantum pax & salus. Hæc est descriptio paradisi, quam præparauit Deus credentibus in se, & in nuncio eius. Vbi præparata sunt illis multa delectabilia edendi, & bibendi, & dormiendi cum mulieribus intactis. Quæ sunt uelut lapides preciosi sine fine splendentes, & accipient omnia, quæ oculi eorum concupiscunt, & habebunt honorem & uitam. Et sedebunt super thoros mollibus induti, & purpureis: ornatique quoque armillis preciosis & nitidis. Vultus eorum hilares & iocundi. Inter quos mares & feminae feruientes ambulabunt, & uelut aurum rutilantes fragrabunt ut muscus, & uariae aromatum species. Bibent de fonte suauitatis, & dicetur eis, Auete in omni pace. Comedite & bibite, & delectamini, eo quod digni estis, cum omni securitate.

DESCRIPTIO INFERNI IUXTA EVNDEM.

In fideles uero qui participes faciunt Deo, & pares illi attribuunt, & prophetæ Dei non credunt, nec epistolam eius suscipiunt, & præceptis Dei aduersus prophetam eius rebelles effecti sunt, deputabuntur gehennæ incendio: Eruntque Inferno destinā
dī qui. in cruciatu & stridore ineffabili, & igne sine fine inextinguibili. Quorum cutis quotiens ignis ardore consumitur, totiens ad noua iterum supplicia reparatur. Mansio eorum puteus abyssi, potus omni felle amarior, cibus de arbore quæ appellatur azachum, & est omni pessimo sapore deterior. Erunt sub ira Dei cum diabolo, & angelis eius. Dixit quoque Deus gloriosus & excelsus: Qui non credunt mirabilibus Dei, & prophetas & eos qui ueritatem predicant interficiunt, erunt in horribili cruciatu. Quorum opera maligna, nullo eis auxiliante, super ipsorum capita redundabunt. Morientur, nec tamen à cruciatu liberabuntur. Et dixit, Arbor azachum data est pro delectatione impijs. Ipsa est enim, quæ in profundo abyssi nascitur, cuius fructus quasi dæmoniorum, De quo manducantes Alzechon uentrem suum implebunt. Denique omnibus malis subiicientur, & semper ad inferni supplicia reuoluentur. Superius & inferius caligo, ignis, & tenebræ. Et dixit: In die resurrectionis facies eorum qui Deo non credunt, horribiles atque nigerrimæ. Nunquid enim gehennæ mansio impiorum non est, & eorum qui nostris signis non credunt, & damnandi sunt? Et dixit: Qui non crediderunt, detrudentur in infernum conglobati. Ad quem cum peruenerint, & ministri portas aperuerint, dicent illis: Nonne ex uobis erant nuncij missi ad uos, qui uobis insinuantes præcepta Dei, annunciauerunt diei istius occursum. Intrate igitur portas gehennæ, ad habitandum in ea sine fine. Hæc domicilia præparata sunt superbis. Et dixerunt qui in igne summersi sunt, ministris: Deprecamur uos, orate pro nobis Deum, ut alleuiet nobis cruciatum huius diei. Ministri responderunt: Orate. Sed quid oratio impiorum, nisi error? Ex hinc sentient pondus catenarum, & uincula. Erunt pallentes in igne, & rursus fatigati in igne. Tunc uidebit eos afflictione oppressos, & tumidis oculis latenter aspicientes. Iterum dixit benedictus & excelsus: Impij permanebunt in cruciatu gehennæ, ubi detrussi ulterius non respirabunt. Nos nihil illis iniuste fecimus, sed ipsi sibi impij extiterunt. Tunc uociferabuntur: Usque quo damnandi sumus, o rex? Dixit, Ita manebitis sine fine. Et iterum dixit: Arbor azachum cibus est peccatorum: feruet in uentre sicut sulphur. Accipite illum, & ad horribilia inferni loca deducite, & super caput eius cruciatus & dolores infundite. Hæc sunt enim opera, quæ facieba-

tis. Et dixit gloriosus & excelsus: Afferte aquam amaram, quæ viscera eorum dirumpat. Væ non credentibus in die qua nec permittentur loqui, ut aliquā habeant excusationem. Hæc de illa disputatione duorum philosophorum, pagani & Christiani, breuiter excerpti, ad insinuanda fragmenta & fallacias Machometi.

LECTORI.

Hic statim subiungere Richardi Florentini Confutationem Alcorani, itemque Confessionem Christianæ fidei, consilium erat: nempe quod præter alias rationes, & tempore uterque libellus prior esset. Verum cum amicorum quorundam ope utrumque etiam græcè scriptum nuper nacti essemus, uisum est ordinem nonnihil immutare, ut cum alijs quæ sequuntur Græcis in Alcoranum disputationibus coniungantur. Idque te amice Lector, hoc statim loco ad monendum duximus, ne quid aliud forte suspicareret.

CRIBRATIO ALCORAN

NICLARISS. VIRO D. NICOLAO

De Cusa Cardinali autore.

PIO SECVNDO, VNIVERSALIS ECCLESIAE

summo sanctissimoq; Pontifici S.

Vme sanctissime Papa libellum hunc, per humilem seruulū tuum fidei zelo collectum. Vt dum more ter sancti Leonis Papæ, prædecessoris tui, Nestorianam hæresim apostolico spiritu, angelico ingenio, diuinoq; eloquio damnantis; tu Machumetanam sectam de illa exortam, eodem spiritu, pari ingenio, facundiaq; æquali, erroneam, eliminandamq; ostendes, cito prompteq; quædam rudimenta scitu necessaria ad manum habeas. Tuo etiā iudicio, qui in episcopatu fidei princeps es, illum & cuncta quæ scripsi scribamūe, atq; me totum, ut fidelem decet, subijcio in nullo unquam ab apostolico tuo throno dissensurus.

Pius.
Leo.

PROLOGVS.

Eci quam potui diligentiam intelligendi librum legis Arabū, quem iuxta translationem per Petrum abbatem Cluniacensem nobis procuratam Basileæ habui: cum disputatione eorum nobilium Arabū, quorum unus socius Machumet, nifus fuit aliū trahere qui doctior & magnus inter Arabes, Christianam fidem quam zelose coluit, ostendit potius tenendam. Erāt etiā alia quædam opuscula de generatione Machumet, & duodecim successoribus eius in regno, & de ipsius doctrinis ad centū quæstiones. dimisi librum apud magistrum Ioannem de Segobia, & ad urbem Constantinopolin perrexi, ubi apud fratres Minores habitantes apud sanctam crucem, reperi Alchoran in Arabico, quem mihi in certis punctis fratres illi prout sciuerunt, explanarunt. In Pera autem, in conuentu sancti Dominici erat translatus, modo quo Basileæ dimisi. Quæsiui si quis Græcorum scripsisset contra illas ineptias; & non reperi nisi Ioannem Damascenum, qui parum post initium illius sectæ fuit, pauca ualde scripsisse, quæ habentur. Fuit tunc Balthasar de Luparis mercator apud Constantinopolin: qui uidens me sollicitū circa prædicta, narrauit quomodo doctissimus & maximus inter Teucros, postq; in Pera occulte de Euangelio sancti Ioannis instructus fuit, cum duodecim uiris magnis ad Papam uenire proponeret, & plene informari, si ego secrete eis de conductione prouiderem. Comperi relatione fratrum hæc sic se habere: & disposui conductionem, ut petierunt. Et quia ille supremus præerat hospitalibus, uoluit illa uisitare: & demum declinando ad locum ubi nauis eos expectabat, Romam proficisci, sed pestis eum in uisitatione abstulit. Dominus Balthasar, qui nunc miles Bononiæ moratur, sæpius mihi retulit, omnes doctores eorū, euangelium ualde amare, & libro legis suæ præferre. Demum concitauī fratrem Dionysium Carthusium, ut scriberet contra Alchoran: qui fecit, & misit opus suum magnū Nicolao Papæ. Vidi post hæc Romæ libellum fratris Ricoldi ordinis prædicatorum, qui Arabicis literis in Baldach operam dedit, & plus cæteris placuit. Vidi & aliorum fratrum de ea materia scripturas catholicas: maxime sancti Thomæ, de rationibus fidei ad Cantorem Antiochenum: & ultimo reuerendissimi domini Cardinalis sancti Sixti, hæreses & errores Machumet uiuis rationibus cōfutantis. Ego ingenium applicui, ut etiā ex Alchorā Euangelium uerū ostenderē

Petrus Clunia
censis.Ioannes Dama
scenusDionysius.
Ricoldus.
Thomas.

&

& ut hoc facile fieri possit, cōpendiosum meū conceptum paucis prēmittam.

Appetitus. **Spiritus.** **E**xperimur in nobis appetitū quendam esse, qui ob motum qui in eo est, spiri-
tus dicitur: quodq; ratio motus ipsius est bonum. In ratione enim boni, mo-
uetur appetitus. Sic uidemus bonum sua vi trahere spiritum nostrum: ac quod
nulla est alia ratio cur bonum appetitur, nisi quia bonum, finis igitur desiderij,
bonum. Neq; potest aliunde spiritus noster habere appetitum boni, nisi à bono.

Bonum. Bonū igitur, est creator spiritus nostri ad se: & est eius principium pariter & fi-
nis. Non igitur quiescit spiritus noster, nisi in suo principio. Et quia spiritus no-
ster intellectualis non est ipsum bonū quod appetit, cum bonū illud non sit in ip-
so: si enim in ipso intellectu esset, esset intellectum sicut scitum in scientia est scien-
tia: Ignorat igitur intellectus quid sit bonū illud. Appetit ergo spiritus intelle-
ctualis, in sua natura cōprehendere bonū illud. Nā etsi nulli deesse possit quod
est, cum esse sit bonū: tamen nisi intellectus intelligat ipsum, caret eo, & quiesce-
re nequit. Et cum intellectus quid sit hoc bonum, quod esse nō dubitat, ignoret:
non habet etiam scientiam nominis eius, et conceptum de ipso facere nequit, quē
non hæsitat omni cōceptu maiorem & meliorem. Et quoniam nihil experimur
in nostro intellectu compræhendi, quod per sensum in ipsum non intrat (cæcus
enim à natiuitate scientiam coloris non habet) scimus bonum illud non esse de
regione huius sensibilis mundi, quodq; spiritus noster in hoc mundo ad quietem
non perueniet. Cum autem sciamus appetitum boni illius nos non habere fru-
stra, etiam certi sumus spiritum nostrum intellectualem nō esse de sensibili mun-
do, sed quod exuta sensibili uita ipsius appetitus ad quietem pertingere poterit.
Verum nisi ad hoc nostræ intellectuali naturæ iste mundus conferret, frustra in-
traissemus in ipsum. Oportet igitur quod fateamur, nos in hoc mundo habilitari
uel dehabilitari posse, ad hoc quod in futuro seculo quietemur uel inquietemur.

Via ad cogni- **Via** autem per quam in hoc mundo transire debemus, ut habilemur ad appra-
tionem boni ue- **hensionem** desiderati boni, non debet esse nisi bona: & quæ seducit, mala erit.
ra quæ. Hæc sic se habere, cuiq; habenti intellectum clarum est. Sed cum multæ possint
uiæ esse quæ bonæ uideantur, manet hæsitatio, quæ sit illa uia uera & perfecta,
quæ certitudinaliter nos ducit ad cognitionem boni, quod quidem bonum no-
minamus Deum: ut dum de ipso conferimus, nos mutuo intelligamus. Moyses
quidem descripsit unam: sed non est ab omnibus recepta, nec intellecta. **CHRISTUS**
Machumet. **S T V S** illam illuminauit, & perfecit, multis tamen adhuc incredulis remanenti-
bus, Machumet eandem uiam, ut ab omnibus etiam idololatriis reciperetur, faci-
liorem describere nisus est, licet astu maligni seductus. Et hæc sunt magis fama-
tæ descriptiones, dictæ uic: licet alia multæ sapientū & prophetarum factæ sint.
Omnes autem descriptiones iam dictæ, in fundamento habent bonum illud sæ-
pe dictū, esse maximū: & ideò unū, quod unū Deū omnes appellant: suasq; descri-
ptiones bonas dicunt, quia sint ipsis, aut putetur ab eodem bono Deo reuelatæ.
Clarū est autē, quod cum nullus purus homo Deum cōcipere possit, quod non
habemus certitudinem, qualemcunq; purū hominē nobis posse uiam ad sibi ig-
notū terminū pādere. Vnde si nec Moyses, nec Machumet unq; dū in hoc mun-
do essent, sæpe dictū bonū uiderūt (Deū enim nunq; uidit homo) quomodo tunc
alijs iter ad ipsum pādere potuerūt? Esto aut quod sermones aliquos eis immis-
sos publicassēt, qui figurabāt seu significabāt Deū, & uia ad ipsum: tamen ipsi il-
los exponere nō potuissēt, neq; alius homo. Et si aliquis homo hāc uia manifesta-
re potuisset, aut posset, illū utiq; maximū omniū hominū esse necesse fuisset, quē-
admodū Mesia esse oēs nationes fatent. q; si ille homo nō esset ipsa omniscies di-
uina sapiētia, per quā deus omnia operatur, utiq; q; sibi incognitū esset, reuelare ne-
quiret.

quirit, IESVS aut uirginis Marię filius, CHRISTVS ille, per Moysen & pphetas
prænunciatus uenturus, uenit, & uiam sæpe dictā, cum nihil ignoraret, manife-
stissime propalauit, attestante etiā Machumet. Certū est igitur, quod qui CHR I-
STVM & uia eius sequitur, ad cōprehensionem desiderati boni perueniet. Vnde
si Machumet in aliquo, CHRISTO dissentit; necesse est, ut hoc aut faciat ignoran-
tia, quia CHRISTVM non sciuit, nec intellexit; aut peruerſitate intentionis, quia
non intendebat homines ducere ad illū finē quietis, ad quem CHRISTVS uiam
ostendit, sed sub colore illius finis, sui ipsius gloriā quæsiuit. Vtrunq; aut uerum
credi oportere, cōparatio legis Christi ad legem ipsius docebit. Tenendū igitur
credimus: ignorantiam, erroris & malivolentię causam esse. Nemo enim cogno-
scens CHRISTVM, dissentit ab ipso, aut detrahit eidem. Intentio autem nostra
est, præsupposito euangelio CHRISTI, librum Machumet cribrare, & ostende-
re illa in ipso etiam libro haberi, per quæ euangelium si attestatone indigeret,
ualde confirmaretur. & quod ubi dissentit, hoc ex ignorantia, & consequenter
ex peruerſitate intentionis ipsi Machumet euenisse. CHRISTO non suam glo-
riam, sed Dei patris, & hominum salutem; Machumet uero non Dei gloriam &
hominum salutem, sed gloriam propriam quærente.

ALIVS PROLOGVS.

Refert nobilis ille Arabs Christianus, de quo suprà memini, Sergium
monachū de monasterio suo eiectū, Mechā applicuisse, ibiq; duos po-
pulos repperisse, idololatrias, & Iudæos, prædicasseq; ibidem fidem
Christianā, prout Nestorius illā tenuit, ut fratres suos illius sectę pla-
caret ad gratiā: quia omnes idololatrias cōuertisset ad fidē, inter quos
Machumet erat, qui conuersus de idololatria, mortuus est Christianus Nestoria-
nus. Sed tres astutissimi Iudei se Machumet coniunxerunt, ut ipsum auerterent,
ne perfectus fieret, & illi suaserunt uaria mala. Post uerō mortē Machumet, om-
nibus ad suā sectā reuertentibus, illi Iudæi acceſſerunt Hali filiū Habitalix, cui
Machumet suas collectiones dimisit: & persuaſerunt ei, ut sicut Machumet, ita
& ipse se in prophetā eleuaret, & apposerunt, & deposuerunt de libro Machu-
met, quæ uoluerunt. Videtur igitur quod Machumet ab initio fundatus fuit per
Sergiū, ut esset Christianus, et legem illā seruaret. Ab illa uia nō potuerunt Iudei
ipsum amouere: sed ut quantum possent retraherent, addiderūt illa per quæ uide-
retur propriæ sectæ propheta, & ueteri testamento non minus quā euangelio
fidem dare. Sergius autem obtinuit ab eo (ut refert suprà allegatus) quod ipse
posuit in Alchoran Christianos maiores amicos, maxime religiosos & sacerdo-
tes, quā Iudæos. & quamuis hæc dicat, tamen postea à Iudæis inductus, Chri-
stianos deridet, qui suos prælatos & pontifices Dei loco uenerantur. Hoc ideo,
quia Christiani nominant illos nomine quo solus Deus nominatur, scilicet do-
minos. Nulli autē conuenit illud, nisi Deo. Sicut enim in Exodo habetur: Domi-
nus, ipse est Deus. Facit etiam de decem nominibus Dei aliquando mentionem,
inter quæ est Adonai, quod dominus interpretatur. & nomen ineffabile per A-
donai significatur, legitur, & exprimitur. Ideo in Alchoran, nulli nisi deo tribuit
hoc nomen, imò nec CHRISTO, nec Mariæ uirgini. Et quia Christiani nomināt
CHRISTVM, Dominum IESVM, & Mariam dominā: dicit, quod loco Dei ipsi
uenerentur. Et sicut cauet quod nunq; nisi Deo tribuat hoc nomē Dominus, ita
cauet quod nunq; Deo tribuat nomē pater: quia dicit deū, put uult omnia facere,
ideo nō cōuenit ei actus generationis. Quādo igit ipse de Christianis bona dicit,
intelligit de uestitis in albo: sic em̄ discipulos nominat, & de credulis Christo, u-
ti Nestorianos putabat, quorū errorē ignorauit, nec alios Christianos cognouit.

Machumeti
scopus.
Ignorantia er-
roris & ma-
liuolentię cau-
sa.

Ricoldus.
Sergius mona-
chus.

Hali successor
Machumeti.

Domini appella-
tio soli Deo
conueniens.

Patris appella-
tio in Deo.

Nestoriani.

Ne-

Nestorij error. Nestorius autem omnia quæ sunt in Euangelio acceptauit: & quod in **CHRISTO** esset corpus, anima, & diuinitas: circa modum autem unionis errauit. Fatebatur corpus & animam uniri unione naturali, ut esset uerus homo: sed hominem illum uniri diuinitati aiebat per gratiam, sed non per communem gratiam, quia boni Deo uniuntur, sed per plenitudinem gratiæ, ob quam una esset Dei & hominis **IESV** uoluntas. propter quam excellentissimam gratiam de **CHRISTO** uerificaretur, ipsum esse filium Dei. Sed non admisit Mariam esse matrem Dei: quia id quod in **CHRISTO** reperitur à matre sua receptum, non conuenit Deo. sic uoluit naturam humanam in **CHRISTO** esse deificatam. Et quia euangelium dicit, quomodo uerbum Dei factum est caro, non quod caro sit facta uerbum Dei: ideo hunc sensum damnauit ecclesia in Concilijs uniuersalibus, tertio, & quarto, dans matri **IESV** nomen quod est theotocos, id est Dei genitrix. *Maria theotocos.* Nestoriani autem generationem æternam consentunt. Quare uidetur Machumet contra sanctissimam trinitatem & generationem æternam nihil uoluisse scribere, solum pluralitatem deorum damnans, ut dicetur. Etiam si quis interrogasset Machumet, in qua forma misisset Deus ad homines legatum plus quam angelum, certum est ipsum dixisse: si Deus angelum mitteret legatum ad homines, eum forma humana indueret, sic, & si plus quam angelum mitteret, responderet. Misit autem, secundum ipsum, **CHRISTVM**: quem dicit uerbum Dei, & *Christum Dei uerbum esse cõfitetur etiam Machumet.* filium Mariæ. Quare cum uerbum Dei sit eiusdem naturæ cuius est Deus, cuius est uerbum (omnia enim Dei, Deus sunt, ob simplicissimam eius naturam) quando uoluit Deus summum legatum mittere, misit uerbum suum, quo non potest maior legatus concipi. Et quia ad homines misit, uoluit quod indueret humanam naturam mundissimam: quod ita fecit in uirgine Maria, ut sæpius legitur in *Euangelij ueritatem reperiri etiam in Alchoran.* Alchoran. Non igitur erit difficile, in Alchoran reperiri euangelij ueritatem: licet ipse Machumet remotissimus fuerit à uero euangelij intellectu. Nec est præmittendum, quo modo capitula collectionis dicti libri legis Arabum, non continentur ad inuicem: sed quolibet de per se, integrum existit: & proprius est rhythmus, seu carmen plene mensuratum. In hoc enim summum studium adhibuit *Alcorã uersib. scriptum.* compiler, ut blanditijs dictaminis cunctos alliceret, & in stuporem uerteret, sicque dictata faceret diuina uideri. Hinc ignoscendum mihi, si non uidebor undique congruum ordinem tenere: quando confusissimi libri continentiam discussionem.

OPVS IN TRES LIBROS DIVISI, ET
cuiuslibet Capita Annotauit.

CAPITA LIBRI I. HUIVS operis.

De Alchoran: & quod Deus uerus nõ sit autor eius.	Cap. 1.	Quod elegantia dictaminis nõ probat Alchoran Dei esse dictamen	7.
Quid continet Alchoran, secundum eius laudatores.	cap. 2.	Quod CHRISTVM sequentes omnibus præferuntur.	8.
Quid continet, secundum iudicium perfectorum.	3.	Quod Alchoran male dicat Christianos incredulos, quia CHRISTVM filium Dei dicunt.	9.
Quod Alchoran fide careat, ubi sacris scripturis contradicit.	4.	Quod clare ostenditur CHRISTVS Dei filius.	10.
Quod euangelium sit Alchoran præferendum.	5.	Cur CHRISTVS non se nominauit Deum, sed Dei filium.	11.
Quod euangelium sit lux ueritatis Alchoran.	6.	Laudes CHRISTI ex Alchoran, & ostensio	12.

Intransio diuinitatis eius. 12
 Facilis ostensio, CHRISTVM qui est uer- 13
 bum Dei patris, esse eius filium. 13
 Obiectio ex Alchoran, & eius solu- 14
 tio. 14
 Quod IESVS, quia Messias, est Dei ue- 15
 rus filius. 15
 Quod CHRISTVS quia uerbum & le- 16
 gatus summus Dei, est Dei fi- 16
 lius. 16
 Quæ testimonia Alchoran continent, 17
 CHRISTVM Dei filium esse. 17
 Quomodo in Alchoran intelligi debet, 18
 CHRISTVM esse spiritum & animā 18
 Dei. 18
 Quomodo in Alchoran intelligi debet, 19
 CHRISTVM esse uirum bonum & 19
 optimum, & faciem omnium gen- 19
 tium. 19
 Digressio ad manuuctionem diuino- 20
 rum. 20
 CAPITA LIBRI II. 20
 De theologia mystica, secundum quā 21
 Deus est ineffabilis. Cap. 1. 21
 De theologia affirmatiua, secundum 22
 quam Deus est creator trinus & u- 22
 nus. 22
 Quomodo ex operatione intellectu- 23
 alis naturæ, uidemus diuinam. 23
 Quomodo de fecunditate intellectu- 24
 alis ad fecunditatem diuinæ nature e- 24
 leuamur. 24
 Manuuctio ex ijs quæ in mundo sunt, 25
 ut uideatur Deus trinus. 25
 Manuuctio de intellectuali trinitate, 26
 ad diuinam. 26
 Manuuctio eiusdem per amorem. 27
 Declaratio sanctæ trinitatis. 28
 Aenigma licet remotum, benedictæ 29
 trinitatis. 29
 Iterum ex tribus personis manu- 30
 ctio. 30
 Quod necesse est Arabes fateri trinita- 31
 tem 31
 CHRISTVM ueraciter fuisse mortuum 32
 & crucifixum. 32
 Quod crucifixio sit CHRISTI exalta- 33
 tio & glorificatio. 33
 Quomodo Deus animam CHRISTI 34

ad se reduxit, ipsum transfigurari fe- 14
 cit, & assumpsit. 14
 De resurrectione IESV CHRI- 15
 STI. 15
 Mysterium natiuitatis & mortis Chri- 16
 sti. 16
 De fructu mortis CHRISTI. 17
 De paradiso. 18
 Inuectio contra Alchoran. 19

CAPITA LIBRI III.

Quod Alchoran, fide unius Dei salua, 20
 omnibus blanditur, CHRISTVM 20
 tamen preferendo. Cap. 1. 20
 Quod Machumet ignorauit quid a- 21
 gendum & sentiendum, & nihil fir- 21
 mi reliquit. 21
 Cur dicuntur saluati credentes Al- 22
 choran, & quod gladius est magi- 22
 ster. 22
 Quod deus Alchoran uideatur deus 23
 absolutus, & deus alius quo de loqui 23
 tur, rebus sit immerfus. 23
 Quod Deus Alchoran uideatur mi- 24
 nor omnibus rebus, et seruus Machu- 24
 met, atq; eius conceptus. 24
 Quod Machumet temere contra Dei 25
 præcepta CHRISTVM in Christianis 25
 persequitur. 25
 Quod Machumet credat Dei præsci- 26
 entiam necessitare ad omnia quæ a- 26
 guntur. 26
 Quod finis operis Machumet, fuit sui 27
 exaltatio. 27
 Quod Machumet nunc scribat CHRI- 28
 STVM deum & hominem, nunc ho- 28
 minem tantum, sic nunc singularem 28
 Deum, nunc pluralem. 28
 Quod Machumet continue uariat, ut 29
 in exemplis. 29
 Contra id quod lex Alchoran sit lex 30
 Abrahamæ. 30
 Quod Alchoran male dicat Abraham 31
 fuisse idololatram, & uera historiā po- 31
 nitur. 31
 De promissione facta Abrahamæ fide- 32
 li. 32
 Quod pactum Dei & Abrahamæ exclu- 33
 dit Ismaëlitas; in CHRISTO me- 33
 diatore concluditur. 34

C Quod

Quod non nisi Christianus trinitatem
in unitate adorans, Abrahæ filius esse
esse possit. 15.
Quod Arabes legem Abrahæ penitus
ignorent, & eius sint persecutores 16.
Persuasio qd Solthanus mandet Ma-
riam uirginem theotocon credi, & lu-
men euangelij amplecti. 17.
Ad califfam de baldach quod Iudæi de

Abraham apposuerunt in Alcho-
ran. 18.
Ostensio sine CHRISTO non posse
felicitari. 19.
Ostensio CHRISTVM me-
ruisse Christianis immortalita-
tem. 20.
Declaratio similitudinis Adæ &
CHRISTI. 21.

10

DE ALCORAN ET QVOD
DEVS VERVS NON SIT AVTOR EIVS.

C A P. I.

Alchoran.
Alfurkam.
Mater libri.
AZORA.

St liber legis Arabum Alchoran, ob præceptorum collectio-
nem, atq; Alfurkam, ob discretam capitum separationem, no-
minatus. Habet & alia nomina. Dicunt quidam obseruato-
res libri, illum aliter in Oriente, & aliter in Hesperijs parti-
bus distingui. Occidentales enim, post orationem quæ præ-
mittitur, & mater libri nominatur, aiunt totum librum azo-
ras seu capita habere 123. Orientales uero primam azoram,
aiunt durare utq; Soret amrâ, quod est quintum Cap. in libro Hispaniarum.
Hic liber ut in Hispania legitur in latinum uersus, per nos uisus est, & ubi de
hoc libro legis quicquàm allegamus, illud in latino illo haberi, dicere intēdimus.
Huius autem uidetur apocryphus. Aiunt enim quidam Arabes, ipsum Machu-
met quendam de Arabia de genere Ismaël composuisse. Alij uero dicunt, Ma-
chumet dixisse hunc librum in septem uiris à deo descendisse, quos nominant.
Alij dicunt, mortuo Machumet quatuor differentes et discordantes Alchoranos
per quatuor quos nominant, sibi aduersantes, compositos. Dicunt etiam quidā,
hunc qui in usu est, Merbam filium Elheken composuisse, & alios igni tradidisse.
Fertur etiam Elgag, uirum potentem s; sententias detraxisse de libro, & totidē
alias addidisse. Legimus in chronica Machumet, & regum suorum successorū
quomodo Gomar secundus rex post Machumet, ordinauit orationes fieri in sin-
gulis templis, in mense remadam, & Alchoran, cōpleto mense, perlegi. Cui suc-
cessit Odiner, qui auxilio aliorū, integritatem Alchoran primo collegit. Ex qui-
bus certum est, licet Machumet aliqua præcepta ex testamento & euangelio col-
legerit, quæ præcepta Dei seu Alchoran dicebantur; tamen liber iste in sua inte-
gritate post eius obitum collectus est. Liber uero ipse in primo cap. sic dicit: O-
mnis aduersarius, Gabrielis hunc librum tuo cordi per creatorem intimantis, i-
psūq; diuino præcepto tuis commissum manibus, &c. Hec ut dei uerba ad Ma-
chumet leguntur, & sapissime in libro eadem sententia repetitur, quæ uult so-
lū deum creatorem autorem libri esse. Sed ut sapientiores Arabes & ueræ his-
toriæ habent, & liber ipse atq; nomen Alchoran ostendit, tunc est collectio quo-
rundam præceptorum. & quæ quidem collectio, nullo modo deo uero attribui
potest. Vnde ipse colligeret, qui est ipsa sapientia? Oportet igitur, quod colle-
ctio quæ non potest nisi in tempore fieri, nequaquàm deo ascribatur: cuius ope-
ratio est supra omne tempus sine successione. Cui igitur debet ascribi collectio,
nisi ho-

Alchorani auto/
res.
Gomar.
Odiner.
Autorem Alco-
rani non esse
Deum.

nisi homini: qui de diuersis scripturis collectionem facit, & collecta ut uult appellat, quemadmodum hæc collectio Alchoran dicitur: Ideo quidam sapientes libri defensores, aiunt collectionem esse humanam: intimationem uero dei, per Gabrielem esse. Verum est, collectionem hominis esse, sed quod deus creator uniuersi, per Gabrielem ipsum librum intimauerit cordi Mahumet, non potest esse uerum: cum illa in libro contineantur, quæ ob suam turpitudinem, iniusticiam, & notam mendacij, & contradictionis, deo sine blasphemia ascribi nequeant. Alius igitur erit autor eius, quam Deus uerus: nec potest esse, nisi deus huius seculi. Hic enim est, qui excæcat mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio euangelij gloriæ CHRISTI, qui est imago Dei inuisibilis. quibus cum euangelium sit opertum, ipsi pereunt, ut apostolus Corinthiis scribit. Hic falsus deus, seu princeps huius mundi, qui à principio est mendax, per aliquem suorum angelorum, qui speciem lucis, & nomen forte Gabrielis assumpsit, inueniens Machumet hominem idololatram, Venerem colentem, & omnia quæ huius mundi sunt concupiscentem, ad hoc aptissimum: per ipsum principali- ter, & eius successores, mendosam Alchoran collegit, cui hæreticos Christianos & peruersos Iudæos aptos ad hoc consiliarios adiunxit. uti sunt Sergius Nestorianus, & Iacobita Baheira: & Iudæi, Fincees & Abdia, nomine Salon, postea dictus Abdalla: ut ueræ historiæ de hoc apud Arabes reperiuntur. Et licet multa testimonia uideatur continere de laude ueteris testamenti, & euangelij, & prophetarum Abrahamæ, Moyssi, & maxime IESU CHRISTI filij Mariæ uirginis: tamen cum illis omnibus quo ad uerum & salutarem finem contradicat (ut infra patebit) potius ad decipiendum hæc laudes posite creduntur.

Collectio.

Christus imago Dei.

Machumet idololatra, & Veneris cultor.

Sergius.

Batheira.

Fincees.

Abdia Salon.

Abdalla.

Q U I D C O N T I N E T A L C H O R A N ,

secundum eius laudatores.

Caput II.

Discunt autem sequaces Machumet, bona intentione Alchoran scriptum, & continere Machumet orphanum, erroneum seu idololatram, atque pauperem, legis & scripturæ penitus ignarum, solum natiuam Arabum linguam scientem, multas uxores habentem, à Deo misericordiam consecutum, diuitem, & magni cordis subtilium capacis, & alti nominis factum. Quem ipse Deus doctorem rudis gentis Arabicæ & idololatræ constituit, legatum que suum ad ipsas creauit, & eis prophetam præposuit, absque tamen manifesta miraculorum potestate, ut gentem illam sibi commissam ab errore in uitam reduceret. Et reuelauit ei Deus, ut fidem Abrahamæ uiri iustissimi (qui à deorum cultura recedens, unum solum Deum uniuersorum creatorem adorauit) acceptaret, & ab Arabibus acceptandam suaderet, absque tamen uiolenta coactione, prædicaretque illum solum & unicum omnium creatorem, & non alium esse imperatorem & regem uniuersi, omnium bonorum datorem, omnipotentem, uitæ & mortis dispensatorem, sapientem, incorporalem, incomprehensibilem, & terminalem seu infinitum, piûm, & misericordem, ueniamque datorem omnibus fidelibus ipsum adorantibus & inuocantibus, qui in die illa tremendi iudicij, quæ erit omnium terminus, resuscitabit mortuos ea facilitate qua ipsos creauit. & iudicabit inter bonos & malos, dans fidelibus & credulis secundum merita sua perpetuam paradisi omnium uoluptatum & desideriorum mansionem, & uitam optimam: Incredulis uero & malis, iuxta demerita cuique, gehennam & perpetuam pœnam. Librum uero Alchoranum à Deo descendisse dicunt, cuius libri mater & uerissimum fundamentum, fides præmissa unius Dei, et reditus

Machumet qualis prædicetur à sectatoribus ipsius.

Alchorani summa.

omnium ad ipsius terribile iudicium affirmant. Alia autem quæ in ipso libro continentur, quædam aiunt probationes illius fidei, quædam uerò leges Arabum, quas secundum librum illum creduli Arabes seruare tenentur, si Deo quem colunt obedire, & in eius gratia persistere uolunt, & iuxta merita felicem assequi in paradiso remunerationem. Vnde omnes hanc fidem tenentes, Musfilmannos, scilicet sanæ fidei appellant: siue sint homines, siue angeli, aut dæmones. Hanc igitur fidem dicunt de necessitate salutis, omnes qui ignem æternum uitare uolunt, tenere oportere, in quam omnes, ut aiunt, præteriti prophetæ consentiunt. Ideò liber ille, nulli prophetarum contradicit, sed approbat eos, & confirmat libros à Deo ipsis traditos: scilicet testamentum Moyli, psalterium David, & euangelium traditum IESU CHRISTO filio Mariæ uirginis, concludens, omnes prædicta credentes, & legem in libris legis suæ scriptam obseruantes, liberari à gehenna. Dicunt, quomodo omnibus gentibus deus natiuos nuncios miserit, & eas commonuit quid credere & quid agere ipsas oportet, ut in die iudicii inter bonos connumerentur, & paradysum plenum gaudij assequantur: ne causam habeant tunc se excusandi, non recepisse doctorem & commonitorem: quodq; illis Dei nuncijs credere debebant, & diuinis per eos promulgatis præceptis obedire, in quo decipi non poterant. Quomodo enim Dei uerbis parendo, in Deo confidens, qui est ueracissimus, quisquàm in die illa se posset reperiri deceptum? Quare concludunt, quod si uarietas legum uel rituum in identitate fidei in uarijs gentibus per Dei nuncios præcepta reperiatur, hoc quidem obedienti, nequaquàm quo minus apud piissimum atq; iustissimum iudicem condignum præmium assequatur, obesse poterit. Enumerat autem prophetas & Dei nuncios, quibus credendum erat, Abraham, Ismaëlem, Isaac, Iacob, Moysen, CHRISTVM, & alios plures. Hæc est summa continentia Alchoran secundum libri illius laudatores.

QVID CONTINET ALCHORAN, SECVNDVM

iudicium perfectorum. Cap. III.

SEd qui tam inter Arabes quàm Christianos perfectionem dono Dei assequi cupiunt, aduertunt, quoniam sub prætextu huius eradicationis idololatriæ, asserit CHRISTVM nec Dei filium, nec crucifixum, & quod hæc adiectio uideatur totius libri intentio: scilicet quod CHRISTVM seu Messiam nec Dei filium, nec crucifixum persuadeat, quoniam CHRISTVM filium Dei esse, & in cruce mortuum, est fides illa quæ uincit diabolum & mundum, & sola est uera & perfecta, & nulla fides præter illam resistere potest diabolo, & dare uictoriam et immortalem uitam fidei, in regno cælorum intellectualem & incorruptibilem. Ideò hoc medio sathan, de mundo ipsam euangelicam fidem omnino eliminare conatur: quemadmodum uidemus multa Christianorum regna iam à fide uera CHRISTI recessisse, & Arabum legem acceptasse. Scimus autem tam ex euangelio, quàm Alchoran, Mahumet non posse præualere, sed CHRISTVS demum uincet, ut infra patebit. Multi etiam Christiani sub principibus sectæ Arabum CHRISTO deuotius seruiunt, & infiniti Christiani renegati, & Arabes, & eiusdem legis cum ipsis, timore gladij fingentes se illius sectæ, in hora mortis profitentur se Christianos, sic finaliter omnes facient.

Quod

QVOD ALCHORAN FIDE CAREAT.

ubi sacris scripturis contradicit.

Cap. IIII.

Dicit autem quidam sapiens, attendendum, quomodo necesse fuit, Machu- *Machumet li-*
 met (qui nullam præter Arabicam linguam sciuit, nec legendi artem, nec *terarum pro-*
 scribendi habuit, etiam si eloquentia Arabica rythmica & poetica præ cæteris *sus imperitus.*
 pollebat, quia præ cunctis Arabicis libris Alchoran laudatur:) habuisse Iudæos
 & Christianos, qui illi in Arabica lingua ea quæ in ueteri testamento, psalterio,
 atq; euangelio continentur, referrent. Nam in illis sacris literis per Alcho-
 ran approbatis & confirmatis, tanquam lucidis & perfectis doctrinis, eum
 peritum esse oportebat, cum sint Alchoran substantia, & præsuppositum, &
 nominantur supra aliqui ex illis, qui ei adhæserunt. Sed cum illi hoc obje-
 retur, quod sic instrueretur, cecidit in faciem suam, & contractæ sunt ma-
 nus eius & pedes, & socij cooperuerunt ipsum uestibus suis. qui ad se re-
 diens dixit: Deus misit corripere uos de sermone quem dixistis, quod ta-
 les me docerent, & legit unam sententiam ex Azora eluael, quod interpretatur
 palma, quæ sic habet: Scimus quod ipsi dicent, quod instruet eum homo lingua
 eorum qua loquuntur persica. Hæc autem Arabica patens est. Ex hoc dixit,
 Quomodo potest dici quod illi me instruerent, quorum unus persicus, & alter
 Hebræus est, qui dixerunt ei: Potest esse quod lingua sua loquantur tibi, & ex- *Quando Ma-*
 ponant, & tu lingua tua omnia rectifies. nec inuenit responsionem. Ecce *chumet flore-*
 ipsum Machumet à diuersis instructum. Et quia eo tempore, quando Ma- *rit.*
 chumet post CHRISTVM annis 624. tempore Heraclij Imperatoris incœpit,
 multæ hæreses circa euangelij & ueteris testamenti intellectum dudum exorta-
 fuerunt, & synodaliter reprobate: est uerisimile ad ipsum plures confluxisse, qui
 puritatem intelligentiæ dictarum scripturarum permixtam cum nouitatibus o-
 pinionum minus uerarum habebant, & scripturas ueteris testamenti cum Tal-
 muthicis narrationibus, & euangelij claritatem cum Apocryphis libris permi-
 scebant, & prout ipsum uisum fuit ipsi Machumet recitabant. Fertur etiam, su- *Historie Alcho-*
 præ nominatos Iudæos se Machumet coniunxisse, ut impedirent ne perfectus *rani cur à uete-*
 fieret Christianus. Ex quo & poetico scribendi modo euenisse aiunt, raro con- *ris & noui te-*
 cordare historias in Alchoran descriptas, cum ipsis in ueteri testamento & euan- *stamenti histo-*
 gelio politis. Sed contra hæc (ut aiunt) nititur Machumet respondere, se non *rijs dissideant.*
 nisi à deo informatum: uolensq; excusationem adducere, dicit 25. cap. Cum sit
 hæc (scilicet in Alchoran) alicuius uerbi pro uerbo mutatio, deo compositio. *“*
 nem suam sciente: dicunt increduli, tu quidem non es nisi mendax, cum adeo *Variatio in qui-*
 uerba tua uaries. sed huius rei plures sunt inscj. Ipse namq; deus & spiritus be- *bis intelliga-*
 nedictus, hunc librum ueracissimum composuerunt. Sed hæc excusatio confi- *tur.*
 cta & mendax, non sufficit: quin libri compositor uariis reperiatur, quod de
 uero & incommutabili deo asserere blasphemia est. Neq; dicimus uariationem,
 si sit uerborum aliqua mutatio, stante identitate sententiæ, sed ubi sententiæ Al-
 choran non est eadem cum euangelio, aut ueteri testamento, tunc enim nequa-
 quam excusabilis est Alchoran, quin concedi oporteat, deum illa non tradidisse,
 se, cum non concordent cum prioribus diuinis, & per Alchoranum approbatis *Maria soror*
 libris. Puta, ait in Alchoran, uirginem Mariam matrem IESV, sororem Aaron, *Mosis.*
 & filiam Amram: certissimum est, illum qui hæc Machumet narrauit, errasse,
 & ueram euangelij historiam ignorasse. cum Maria filia Amram, soror Moyfi
 & Aaron, mortua fuerit annis plus mille, & in deserto sepulta, ante uirginem

Mariam matrem IESV CHRISTI gloriosam, quæ, ut in eodem legitur Alchorano, fuit tempore Zachariæ patris Ioannis baptistæ. Et cum hæc non semel, sed pluries Alchoran dicat, hoc unicum exemplum sufficit errorem reperi in libro, & ideo dei compositionem non esse. Adhuc dicit Capite septuagesimo quinto de Maria in fine: Maria se dirigendo, nil malitiæ seu prauitatis operata est. unde animam inflauimus illi, nostra uerba librumq; confirmanti, & in bonitate perseveranti. Certum est Mariam ante Alchoran penes sexcentis annis mortuam; Quomodo tunc confirmauit librum Alchoran, de quo tamen Arabes ipsum loqui intelligunt? Sic errat in Capite trigesimo quinto in recitatione illa, quando Moyses uenit ad Pharaonem: ubi Pharaos dicit, se Moysen in sua domo nutriuisse. Nam ille Pharaos qui Moysen nutriuierat, diu mortuus fuit ante reditum Moysi ad Aegyptum: Exodi cap. 4. Fuit enim quadraginta annis Moyses in Madian, quo tempore obierat. Talia plura reperiuntur dissona à ueritate sacræ scripturæ, à Deo, ante Machumet traditæ, & Alchoran præferendæ. Nec Alchoran hoc negat. Sic enim Capite decimonono dicit: Si de mandatis tibi missis quicquam dubitas, antecessorum tuorum libros legendo ueritatem tibi missam agnosces, ne sis ambiguus nunc, nunc negans, nunc affirmans. Ecce iubet in dubijs recurri ad libros priores, qui etiam admittit, quod ueriores seu meliores libri ostendantur, & illis stetur. Sic enim Capite trigesimo dicit: Recentes te magum affirmantes, tu dic, Librum isto meliorem, uesrum dictum affirmantem afferte, eumq; beniuole sequar. Ecce quomodo nunc uult affirmare Alchoran euangelio præferendū. Non sunt igitur ea quæ in Alchoran continentur, ut Dei uerba acceptanda, quando prioribus à Deo traditis, & per Alchoran admissis libris, aduersantur,

Q. VOD EVANGELIUM SIT ALCHORAN PRAEFERENDUM. Cap. V.

DEscendentes itaq; ad magis particularia, ut deueniamus ad id quod intendimus, scilicet euangelium Alchoran præferendum, dicimus eum qui Alchoran in Hispania in latinum uertit, referre in principio Capite quinto seu Soritam sic haberi: Deus pius & misericors, uiuus & altissimus, præter quem non est alius, qui prius uetus testamentum, deinceps euangelium rectas uias hominibus tradidit: postremo librum ueracem, uidelicet Alfurcan, uestræ legis confirmatorem, desuper uobis tribuit. Isteque continet uerba quædam firmissima & infringibilia, quæ sunt libri mater & materia: quædam uerò alia, & reliqua. Ecce quomodo uetus testamentum & euangelium rectas uias dicit continere, & confirmat ipsa: Alfurkan uerò dicit ueracem, & continere quædam firmissima, quæ sunt mater & materia libri, & quæ illa sint supra dictum est, & continentur in oratione in principio libri quod principium mater libri nominatur, scilicet quod sit unus Deus creator adorandus ac timendus, & terribilis iudex in die ultimi iudicii, quando est resurrectio. alia non habent illam firmitatem infringibilem. Quare ubi discordant, cum ueteri testamento uel euangelio, potius standum illis. Ad idem attende aduertendum, quomodo in Alchoran legitur, Deum Iudæis dixisse, Cap. 12. CHRISTVM Mariæ filium, cui commisimus euangelium, quod est lumen & confirmatio testamenti ac castigamen, & recta uia timentibus Deum, ad uestræ legis complementum misimus. Alibi sæpe nominat euangelium lucidum, & aliquando splendidissimum. Cum ergo hoc ita sit, quod euangelium in se omnia necessaria

necessaria ad salutem contineat, & suppleat ad legem ueteris testamenti quæ supplenda restabant; nihil igitur in Alchoran reperitur, quod sit necessarium ad salutem, ultra id quod in euangelio continetur; & non est aliquid necessitatis in ipso Alchoran, quod non sit euangelio conforme. Ait etiam quidam deuotus, et Arabicæ linguæ peritus, qui in Baldach studio Alchoran operam dedit; in cap. Elmeide sic haberi: Limitauimus uestigia hominum per IESVM filium Mariæ ueracissimum patenter, & dedimus ei euangelium, in quo est directio & lux & ueritas manifesta. Ex his patet Alchoran Arabas ad euangelium remittere, tanquam ad lumen & rectam uiam Deum timentium. Dicit enim in Alchoran: Sciendum quidem, uiros legum nullius legis fideiue perfectionem assequi, nisi testamenti & euangelij, ac huius libri à Deo positi præceptis pareant. Nec hoc potest de illis Christianis intelligi, qui lucidissimum librum euangelij sequuntur, cum ipse in plerisque locis attestetur, illos CHRISTI discipulos in albis uestitos, perfectissimos esse. Oportet igitur ut de Iudeis & Arabibus, qui sunt uiri legum, intelligatur. Mandatur etiam septuagesimo capite Alchoran, quod omnes boni Deo seruiant, ut CHRISTVS IESVS Mariæ filius persuasit. Si igitur ad hoc boni Christiani nituntur, ut faciant quemadmodum ibidem Alchoran continet, certissimum est, ipsos ab illis qui Alchoran credunt, irrepraesensibiles esse. Viri legum.

Q U O D E V A N G E L I V M S I T

lux ueritatis Alchoran.

Cap. VI.

Alchoran dici non potest sufficere, & uia recta esse, nisi includatur in ipso euangelium, & solum illud constet, lucem ueritatis & recte uiae in Alchoran dici debere, quod euangelio consonat. Nec de euangelio hæsitabat autor Alchoran. Allegat enim passus & continentias euangelij, de eo quod CHRISTO parabolas exponenti, aliqui abierunt retro, de grano frumenti, de cæco nato, & alijs. Illud enim euangelium de quo locutus est, & allegabatur per ipsum in partibus Arabiæ, & undique reperitur, etiam fortassis hodie & prius scriptum in aliquo antiquo uolumine quam Alchoran conficeretur, & cū ab initio fidei Christianæ per tot centenos annos ante Machumet euangelium mundo publicatum & hucusque inuariatum maneat, de quo nec Machumet tunc legitur dubitasse; mirandum est, cur Arabes pro intellectu Alchoran generaliter non addiderint studio & lectioni euangelium, sicut multi sapientes eorum, secrete euangelium summa deuotione amplectuntur, cum sine eius scientia nihil perfecte ex Alchoran trahere possint. Sed ut quidam peritus ait, alia causa non est nisi quia sapientes eorum sciunt, quod falsitas Alchoran de facili deprehenderetur, si ad legendum sacros & ueraces dictos libros admitterentur. Vnde & si quis recte considerat, illi nationi Arabum non fuit legatus necessarius ad aliam, quam ad euangelij fidem & legem docendam. Post enim CHRISTVM, omnium prophetarum etiam secundum Alchoran altissimum, & librum euangelij omnium librorum perfectissimum, nihil melius restabit à deo expectandum. Hinc si quid pulchri, ueri, et clari in Alchoran reperitur, necesse est quod sit radius lucidissimi euangelij, & hoc uerum uidet, qui euangelio lecto ad Alchoran se transfert. Vnde contemptus huius mundi, et prelatio futuri seculi, persuasio iusticiæ & operum misericordiæ, & diuini proximi amoris Euangelij loca aliquot recitari in Alchorano.
Arabes quosdā Euangelium religiose amplecti.
Euangelij ratio quicquid est ueri in Alchorano.

C 4 unde

Quibus luceat
euangelij splen-
dor in Alchorā.

unde uenditio omnium suorum, etiam animæ ipsi deo, maximi lucri conuincuntur. Vnde habetur quod mori pro deo sit uiuere æternaliter, unde uirtutum dilectio, usurarū, homicidiorum, periuriorum, fornicationum, atq; adulteriorum, alienorumq; concupiscentiæ prohibitio, in Alchoran suæ claritatis splendorem receperunt, nisi ex euangelica perfectione & conuenientia. Cur alia multa, quæ circa uoluptatem sensibilem & immundiciam carnis promittuntur in Alchorā, tenebrosa & tetra uiliatq; ab omnibus sapientibus etiam Arabibus reputantur, nisi quia ab euangelicis promissis discordant, ut infra latius dicitur. Lucet igitur euangelij splendor in Alchoran, illis scilicet qui spiritu CHRISTI ducuntur, etiam præter intentionem autoris; sed non ipsi lubrico Machumet, & illis antichristis, qui hoc seculum futuro præferunt, & nihil bonū iudicant nisi huic mundo & eorum concupiscentijs conformetur. Illi putant Deum autorem Alchoran, sua corrupta desideria confirmare; non aduertentes, nihil ueri esse, quod euangelio contradicit.

Q U O D E L E G A N T I A D I C T A M I N I S

non probat, Alchoran Dei esse dictamen.

Cap. VII.

Nō quia eleganti
oratione aliqd
compositum,
ideo uerum.

Nec debet quenquam mouere id quod dicit alibi, librum Alchoran non potuisse, nec ab omnibus hominibus, nec dæmonibus componi, ob ipsius admirabilis dictaminis elegantiam, ac quod ideo diuinus censeretur. Esto enim quod hoc donum Machumet habuerit, quod censetur per alios Arabes singulare, diuinum, & inaccessibile; & hoc arguat ob pulcherrimum dictamen, dulcedinem, & blandiciem sermonis stupendam, & cunctis mirabilem, librum dei donum esse: non tamen propterea est affirmandum, omnia quæ in ipso conscripta sunt Dei uerba esse, qui uerax est, & stabilis, & sibi nequaquam contrarius. Vnde cum multa in Alchoran de ijs quæ in testamento & euangelio habentur, adeo uariantur, quod simul cum prædictis uera esse non possint, utiq; deo ignorantiam & inconstantiam atq; mendaciū ascribi oporteret, quod tamen etiā in Alchoran pro maximo peccato habetur. Quod autem dulcis sermonum compositio non concludat dictata uera, patet ex tertio cap. Alchoran, ubi sic dicitur: Plures eloquij melliflui, quorum uox cordi non consonat, deum sui cordis testem inuocant, cum ipsi tamen perniciem, gentiq; flagitium, fructibusq; pestem inducere nitantur. hi tales gehennæ puteo, poenis undiq; uexati sepelientur. Sed si, ut sequaces Alchoran aiunt, admitteremus, libro Alchoran finem et intentionē esse, non solum non detrachere, nec deo creatori, nec CHRISTO, nec prophetis ac legatis dei, nec libris diuinis testamenti, psalterij, & euangelij; sed gloriā dare deo creatori, laudem & testimonium CHRISTO Mariæ uirginis filio super omnes prophetas perhiberi, testamentum & euangelium confirmare & approbare (cuius contrarium omnes sapientes & zelosi credunt, ut supra patuit) utiq; tunc cū hoc intellectu Alchoran legens, licet uaria occurrant quæ offendant legentem, quasi ille liber ob suam contrarietatem, quam tam in se habet quam cum euangelio & testamento, non possit dei esse, ac quod Machumet uir muliebris, lubricus, totus huius mundi & sensibilium amator, de peruersa idololatria & ignorantia ad legationem dei & propheticiū spiritum sine potestate miraculorum à deo assumptus non debeat credi, nec ipsius simplici relationi stari, qui inconstans & uariis reperitur, & Dei arcana se ignorare confitetur, & multa fortia argumenta quæ in Alchoran contra Machumet in uarijs obijciuntur, & non soluuntur: tamen quando hæc omnia sic considerantur quod prædictæ intentioni seruiant, tunc

tunc aliquis elici potest fructus. Puta, cum quis legit uitam Machumet quæ in Alchoran scribitur, statim intelligat, ideò illam deo permittente insertam, ut sciat ipsum non esse, nec CHRISTO, nec Moyse, nec alijs prophetis comparandum, & multo minus præferendum. Quando enim comparatur uita & scientia aliorum prophetarum ad uitam & scientiam ipsius, statim uidetur, nullum debere potius sequi Machumet quàm CHRISTVM, quod etià Alchoran manifeste confitetur.

QVOD CHRISTVM SEQUENTES,

omnibus præferuntur. Cap. VIII.

Admittit Alchoran, CHRISTVM sequentes præferri omnibus, cum CHRISTVS sit omnibus sanctissimis prophetis suprapositus. Ait enim sic fictus Deus in Alchoran, Cap. 4. Omnium prophetarum alio super alium per me sublimato, & eorum quibusdam cum Deo locutis, CHRISTO Mariæ filio animam nostram propriè conferentes, uim atq; uirtutem præ cæteris præbuimus. Ecce ait, præ cæteris præbuimus. Si igitur prophetas nobis à Deo missos audire & sequi tenemur, præ cæteris utiq; CHRISTVM sequi tenemur. Hoc clarissime Alchoran ex intentione intendit, CHRISTO scilicet potius adhærendum. Dicit enim alibi Alchoran, CHRISTVM dixisse: Timentes Deum, me sequamini. Deus enim meus uesterq; dominus est, quem adorantes, recto proceditis tramite. Et subiungit: Quomodo uiri albis uestibus induti ipsum secuti, alijs omnibus per Deum suprapositi sunt. Et alibi scribitur, ut supra allegauimus: euangelium esse lumen & confirmationem testamenti, & castigamen, & rectam uiam deum timentibus, & legis complementum. Ecce CHRISTVM & eius euangelium sequi, est sequi lumen, & ire per rectam uiam deum timentium. Et iterum alibi: Iam diuina ueritas nobis data, rectam uiam proficiscentibus ostendit. cuius obseruatio, salutem obseruantibus generat, error quidem detrimentum. Ecce diuina ueritas utiq; per CHRISTVM in euangelio est patefacta. Alibi de eodem sic ait: Tandem CHRISTO Mariæ filio misso, cuius sequaces ipsi penitus obediētes corda constantia, & humilia atq; fidelia gesserunt, nos euangelium dedimus, non ob aliud nisi ut per ipsum Dei dilectionem atq; gratiam assequerentur, sed non, ut dignum erat, obseruauerunt, & licet plures eorum sint increduli, eorum tamen credentibus meritum debitum & maximum tribuimus. Iterum alibi: Omnes boni Deo seruiant, ut CHRISTVS IESVS Mariæ filius persuasit, interrogans uiros albis indutos uestibus, quis mihi subueniat ex parte dei me sequendo: responderunt illi: Nos. Quidam autem filiorum Israël crediderunt, quos cæteris incredulis manentibus, longè super illos extollimus. Iam satis ostendimus ex Alchoran, CHRISTVM potius quàm Machumet, & euangelium potius quàm Alchoran sequi oportere. Nunc descendentes inquiramus, an omnia quæ in Alchoran scribuntur, tendant ad gloriam dei. Omnes enim homines creatos esse ad glorificandum Deum, Alchoran attestatur. Videtur autem qui plures deos ponit, uelle Deo suam claritatem & gloriam obfuscare. Ideò ponere Deo socios, participes, filios, alios deos, est gloriæ magni Dei detrahere, & confundere atque diuidere uniuersum, & cuncta in schismate & in confusione & malo ponere, ut Alchoran declarat, secundum intellectum quem Arabes libro attribuunt.

QVOD ALCHORAN MALE DICIT

Christianos incredulos.

Cap. IX.

CVM tu auctor libri Alchoran, solum deorum pluralitatē damnes, cur Christianos, qui CHRISTVM filiū Dei credunt, incredulos dicis? Nonne postq; Alchoran

Lectiois Alchorani fructus.

Christus prophetis omnibus præstantior, Alchorani quodque testimonio.

Euangelium.

Omnes homines ad glorificandū Deum creati.

Alchoran pluries negauit deum filium sumpsisse, se in **xxxi. Cap.** sic resoluit
 dicens: Deus nequaquam filium seu participem sumpsit alium deum, tunc enim
 quisque cum suis facturis ueniens, in alium insurgeret. Dicit alium deum: in quo
Christus Dei fili-
lius, non alius
Deus. declarat, Christianos non esse incredulos, si dicunt **CHRISTVM** dei filium non
 esse alium Deum. In quantum enim gloriæ dei non detrahit societas, participatio
 & filiatio: Alchoran secundum uos non intendit illa de Deo tollere, cui nihil per
 fectionis deesse potest. Sed in quantum illa dicunt aliū deum, & illi uel illis glo
 riam illam soli creatori debitam tribuunt: tunc detrahunt à Deo creatore suam
 gloriam, & alteri diuidunt, nec manet deus creator, deus, quando non habet om
 nem gloriam, & maior in gloria esse posset. Ideo nulla ratione hoc dici potest. im
 plicat enim contradictionem, plures esse deos: quando sequitur nullum esse
 Deum, cum quisque careat summa gloria, quæ soli Deo conuenit. Alchoran huic
 sententiæ secundum uos consentit, & ait omnes prophetas in hoc concordare:
 nec in hoc Christiani & Iudæi contradicunt. Et Alchoran dicit, Mahumet mis
 sum ad Arabes idololatrias, ut eos ad cultum unius Dei creatoris ducat. Si igitur
 Mahumet est ad hunc finem tantū missus ad idololatrias suæ nationis, cur Chri
 stiani persecutionem patiuntur, qui nec sunt Arabes, nec plures deos colunt? Pa
 tet satis Alchoran, secundum etiam intellectum quem ipsi Arabes tribuunt, non
 negare quin Deus habeat filium seu filios, dummodo non sit alius Deus, aut alij
 dii. Christiani enim & Iudæi non sunt repræhensibiles in eo, quod in oratione ad
 Deum creatorem & originem omnium, nominent ipsum patrem: & quemad
 modum hoc tam in ueteri testamento quàm euangelio legitur, liber Alchoran
 non intendit negare, nisi quod sibi absurdum uidetur, homines se dei filios ap
 pellare. Sic enim ait cap. **xi.** Vos Iudæi atque Christiani, si dei filij eiusque dilecti es
 stis, prout uos dicitis: cur uobis culpas atque peccata gerentibus, poenas & malum
 ingerit? Certe uos nihil aliud quàm homines estis, à deo ueniæ mercedisque maxi
 mæ datore, ad quem omnium erit reditus, creati. Videtur ex hoc, ipsum arguere
 præsumptionem & modum dicendi, quasi filiatio dicat consubstantialitatem.
 Sed ubi nō intenditur, non negat: et quia in testamento ueteri ac euangelio nus
 quam legitur, **CHRISTVM**, aut alium quemcumque sic filium dei appellari, quod
 sit alius deus à patre creatore: nec probationem Alchoran refellit quisquam
 Christianorum, scilicet deum non posse sumere filium, neque ab uxore, cum non
 habeat, neque si sumeret nobilissimam creaturam in filium. Non enim esse potest
 creatura eiusdem naturæ cum creatore, sicut necessario filius existit. Et si assu
 mere deus filium, utique cum in tempore fieret talis assumptio, filius creatura es
 set. Concludit igitur Alchoran, impossibile esse deum habere temporalem fi
 lium, quam conclusionem Christiani nequaquam impugnant. Negat autem Al
 choran, **CHRISTVM** filium dei, licet ipsum exaltet supra omnem prophetam.
Christū esse fi-
lium Dei, negat
Alchoran. Interrogo autem te subditum libro Alchoran, cur negatur Messias filius dei,
 cum in euangelio per te approbato, sæpius legatur **CHRISTVS** dei filius. Forte
 dicis ex Alchoran, **CHRISTVM** coram deo ad rationem positum, quod se deum
 nominauerit, hoc constanter negasse, ideo huius contrarium in euangelio repe
 riri, nequaquam admittit. Non tam admiramur, quando **CHRISTVS** coram
 deo de hoc inculpatus sit quod se Deum nominauerit, & quomodo præsens
 fuerit Mahumet, qui deum inuisibile (ut ipsemet fatetur) nunquam uidit, quam
 planè irridemus. Ignorabat ne deus ueritatem, & **CHRISTO** falsum imposuit:
 aut si ueritatem, tunc primò sciuit, postquam **CHRISTVS** se excusauit: nonne se
 cundū Alchoran **CHRISTVS** est in carne mortali uiuus, in quodā loco ameno
 aquis irriguor, & ait ipsum uenturum denuo in hunc mundū, demū moriturū, &
 resurrecturū

surrecturum, & in iudicio futuro rationem operum suorum redditurum? quo-
modo hæc concordant, hæc esse facta, quæ in futuro iudicio secundum Alchorā
fieri expectantur? Nonne dicit Alchoran, nullum uiuum hominem deum acce-
dere, & cum eo colloqui posse? Ecce quod huic dicto Alchoran non est fides ad-
hibenda, & ut hoc ex textu Alchoran uerum uideatur, aduerte sic in textu dici
ex Cap. 14. fictitio deo dicente: O IESV Mariæ fili, tu persuades hominibus, ut
dei loco te matremq; tuam deos habeant & uenerentur. Respondit IESVS: No-
lit deus, ut quid præter uerum dicam, & si protuli, tu nosti, quia tu omnium se-
creta cordium noscens, mei cordis arcanum penetras, ego uero nequaquam tui.
Tu scis itaq; nil hominibus nisi mandata tua dixisse: scilicet, quod te deum meū
& suum inuocent & adorent, quorum quādiu tibi placuit, testis affui. Nunc
autem tu, qui es testis omnium, postquā ab illis ad te me sublimasti, eorum co-
gnitor existas, quibus si malū feceris, gens tua sunt; si condonaueris, tu es incom-
prehensibilis & sapiens. Dicit deus: Nunc instat dies, quo sua uindictis ueritas
perficiet. eis etenim ueniam, quoniam me secuti sunt, quod ipsis præ cæteris lu-
crum est maximum, & paradysum aquarum fluxu dulcissimam, ubi perseverēt,
tribuam. Ego nanq; omnipotens deus, cœlo & terræ & uniuersis quæ eorum
capacitas continet, impero. Ecce textum, qui nihil facit contra diuinam CHRI-
STI filiationem. Sed quod CHRISTVS nunquā persuaserit se & matrem loco
dei uenerari, nec id euangelium habet, nec Christiani credunt. Non enim uenit
IESVS, nisi ut daret gloriam deo patri suo, & suam nequaquam quæsiuit.

Christus solius
patris gloriam
quæsiuit.

QVOD CLARE OSTENDITVR, CHRI-

stum esse Dei filium. Cap. X.

Diceret Arabs: Si CHRISTVS deus fuisset, utiq; cum Iudæi dicerent, quia tu
homo cum sis facis teipsum deum, nō excusasset se, allegando in lege deos
dici, ad quos sermo dei factus fuit, sed clare respondisset. Dicimus eum clare re-
spondisse, aiebat enim: Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est, & non po-
test solui scriptura, quem pater sanctificauit et misit in mundum, uos dicitis, quia
blasphemias, quia dixi, filius dei sum. Si non facio opera patris mei, nolite credere
mihi. Si autem facio, & si mihi non uultis credere, operibus credite, ut cognosca-
tis, & credatis, quia in me est pater, & ego in patre. Ecce quā clare locutus est:
scilicet, non esse blasphemiam, si se filium dei dixit, & ideo se tacite deum confes-
sus sit. Nam si sermonum dei capaces dii dicuntur, non est dubium, quin is quē
pater ut pater ab æterno sanctificauit, & in tempore in mundum misit, non bla-
spemat, si se dei filium appellat. Pater enim, ut pater, non generat nec sanctificat
nisi filium, qui autem sanctificatus est à patre ante mundum, & deinde in mun-
dum missus, utiq; coæternus patri est. Quod autem hoc cognosci possit, quantū
ad credulitatem sufficit, opera ostendunt, quæ nullus hominum ante ipsum fecit
ita quod humanæ naturæ illa ascribi non possunt, aut creaturæ, sed creatori. Nisi
igitur pater creator esset in CHRISTO, quomodo eius opera CHRISTVS fecis-
set? Essentia igitur patris, quæ operatur omnia in CHRISTO erat, Et si deus pa-
ter essentialiter est in CHRISTO, erit CHRISTVS eius filius, quia eiusdem essen-
tiæ. Erit igitur CHRISTI, quia filius, in patre, cum extra essentiam patris filius
esse non possit. Sicut si auctoritatem mittentis uideo mittentem, & æ-
qualem auctoritatem in missu uideo missum: utiq; mittens
est in missu, & missus in mittente ob æqualita-
tem. De quo infra latius.

Sermonum Dei
capaces, dii ap-
pellati.

Christus Dei
filius.

Quod

QVOD CHRISTVS NON SE NOMINAT DEVM,

sed Dei filium. Cap. XI.

ADhuc attente considera fidem Christianam esse, patrem omnipotentem esse Deū creatorem, & CHRISTVM, illum Deum nominare suum patrem. Ait enim in euangelio ad Iudæos: Est pater meus, qui glorificat me, quem uos dicitis, quia Deus uester est. Ille bene intelligit CHRISTVM non se Deū nominasse, quia se patrem suum nominasset. Ostendit autem se satis filium Dei, quando illum semper patrem nominauit, quem Iudæi Deum dixerunt. Vnde Dei filium se non Deum, se nominauit, & non deum; cum nominatio Dei, sit nominatio patris CHRISTI. Est igitur CHRISTVS filius Dei patris, & non Deus pater. & est uerus filius dei patris, ideo & consubstantialis patri: licet non alius Deus, quam pater. Vnde CHRISTVS non est Deus pater creans omnia, sed est Dei patris uerissimus filius, eiusdem naturæ cum patre, per quem Deus pater creat omnia. CHRISTVS igitur non est nisi Dei filius unigenitus, & hinc eiusdem essentiae & naturæ cum deo patre: cum hoc sit de natura filij patris, ut sit cum eo eiusdem essentiae & naturæ, uti filius hominis est eiusdem essentiae et naturæ cuius est pater eius, eiusdem scilicet humanæ naturæ: sed essentia humana non est idem cum homine, ut tamen essentia diuina est idem cum deo, ob simplicitatem maximam diuinitatis. Ideo filius hominis licet sit eiusdem naturæ humanæ cum patre, non tamen idem homo, sed alius. Filius autem dei est idem deus cum patre, & non alius. Hæc clarissime sacrum euangelium reuelat, quod Alchoran approbat in genere, & ei in specie non contradicit, ut ex sequentibus ostenditur.

LAUDES CHRISTI EX ALCHORAN.

Or ostensio diuinitatis eius.

Cap. XII.

SCribitur enim in Alchoran, Mariæ uirginis filiū IESVM CHRISTVM esse, sper hæc uerba: O Mariæ, omnibus mulieribus et uiris splendidior, mundior, atq; iocundior, tibi summi nunciij gaudium cum uerbo dei, cui nomen est IESVS CHRISTVS, qui est facies omnium gentium in hoc sæculo atq; futuro, sapiens uir, optimus ab uniuersitatis creatore mittitur. Illa respondit: O Deus, cum uirum non tetigi, filium quomodo habebō? Inquiunt angeli: Deo nihil erit impossibile, omnia ut uult operanti. ipse filium tuum cum diuina uirtute uenientem, librum legiferum, omnisq; magisterij peritiam, & testamentum & euangelium edocebit. Ille cæcos & mutos curabit, morpheaticos et leprosos mundabit, mortuos creatore cooperante uiuificabit: quæ cuncta à credentibus in deum miracula censentur, uetus testamentum confirmabit. scq; cum diuina uirtute uenisse patefaciens, inquiet: Timentes Deum, me sequamini. Deus enim mei uestriq; dominus est, quem adorantes, recto procedunt tramite. Iterum alibi sic: IESVS Mariæ filius, Dei nuncius, suusq; spiritus, & uerbum Mariæ coelitus missum existit. Ecce IESVM, ecce Mesiam seu CHRISTVM, & uerbum Mariæ coelitus missum, hoc est à deo coeli missum: quare eiusdem naturæ, cuius deus mittens. Non enim dici potest, quod diuinum uerbum, cum sit dei uerbum, sit aliud quam deus simplicissimus. Deus enim, & suum uerbum, non sunt duo distincta, sed idem Deus simplicissimus. Sic igitur patet: Deum mittentem, & suum uerbum missum, esse eiusdem naturæ diuinæ: sed cum mittens Deus non seipsum mittat, nec alium deum mittat, non erit mittens missus, nec alius deus, deus mittens, & alius missus.

FAe

FACILIS OSTENSIO, CHRISTVM, QVI EST

uerbum Dei patris, esse eius filium, Cap. XIII.

ADHVC sic. Certum est ex Alchoran, uerbo Dei omnia esse creata. uerbum *Verbum Dei*
igitur Dei, increatum est, quoniam per ipsum omnia creata sunt. Est igitur *increatum, per*
tur uerbum, æternum, increatum. Non est igitur uerbum sensibile; sed plus *ipsum uero re*
quàm intellectuale. Intellectuale uerò uerbum, per quod intellectus omnia ope- *ata omnia.*
ratur, intellectualis est conceptus. nam nisi intellectus intueatur in conceptum
suum, quem intellectualiter generat, non facit quicquam intellectualiter. Sicut
ædificator domus in uerbum seu conceptum intuetur, per quem ædificat. Di-
citur autem uerbum, nam sicut uerbum extrinsecum sensibile, generatur à uer-
bo intrinseco intellectuali: sic conceptus generatur ab intellectu, & dicitur eius
uerbum. Intellectualis igitur natura, omnia per uerbum suum format, & per
uerbum reformat. Aedificator enim per uerbum format domum: & si ruit, per
idem uerbum reformat. Deus sic per uerbum format, & reformat. Hoc uerbum *Verbum idem*
uocatur etiam sapientia, omnia enim deus per sapientiam facit. Et dicit Alcho- *quod Sapientia.*
ran: CHRISTVS cum diuinis uirtutibus adueniens inquit, En assum cum sa-
pientia uestras diffensiones discussurus, meq; sequendo, timete deum. Nominat
igitur Alchoran, id quod prius uerbum aiebat, nunc diuinam uirtutem & sa-
pientiam. Sic uerbum ratio dicitur. Omnia enim cum ratione facta sunt. Nihil *Ratio.*
enim est, cuius legitima ratio non præcessit. Sic uerbum sermo dicitur, ars, seu
magisterium, per quod Deus omnia facit. Euangelium uerò illud nominat uer-
bum, sine quo factum est nihil, & idem uerbum nominat Dei unigenitum, per
quem fecit & secula. Sed cur potius Alchoran nominat uerbum, quàm filium *Unigenitus dei*
illum per quem omnia facta sunt? Fortassis ex eo, quia cum uellet omnem mo-
dum pluralitatis deorum eliminare à rudibus idololatriis, noluit occasionem da-
re errandi illis qui capere non poterant filiationem intellectualem, aliter quàm
in sensibili mundo uidetur. Intellectuali uerò foecunditati propinquius uerbum
quàm filius accedit. Neq; apta locutio est, Deum habere filium, nam cum Deus
sit pater omnipotens, omnium creator, qui omne id est quod habet, cum nihil
sibi deesse possit: non est apta locutio, ipsum habere filium, quia idem uidetur, ac
si diceretur, Deum patrem esse filium: cum habere in ipso sit esse. Propter hoc ta- *Ioannes Zacha-*
men non intendebat euangelio contradicere, nec testimonio Ioannis Zachariæ, *ria F.*
quem approbat, & ait esse confirmatorem uerbi, qui in euangelio confirmat
CHRISTVM esse filium Dei unigenitum. Vnde cum illum quem Christiani
nominant CHRISTVM, nomet Dei uerbum, & Mariæ filium: tantum in hoc
à Christianis uidetur discrepare.

OBIECTIO EX ALCHORAN,

et eius solutio. Cap. XIII.

DIceret aliquis: Nonne sic legitur in Alchoran? Pars plurima mentiendo di-
xit, Deum habere filium: quomodo hæc non contradicunt euangelio? Di-
co Alchoran se declarare. Addit enim: Coepit ne deus filias plus diligere? quid
iudicatis immemores? An uestri dicti rationem firmam habetis? librum quidem *Deum non ha-*
uestrum, si ueraces estis, in medium afferte. Ecce Deum non habere filium hu- *bere filium hu-*
mano modo, euangelio non contradicit: cum Deus sit spiritus, qui carnem et os *mano modo.*
sa non habet. Sed quod CHRISTVS sit unigenitus Dei filius, librum euangelio-
rum in medium proferre poterimus, & ueraces reperiemur. Adhuc diceret:
Nonne azora antepenultima sic habet? Constanter dic illis, Deum unum esse,
nec necessarium omnibus & incorporeum, qui nec genuit, nec est generatus, nec ha-
bet quenquam similem. Respondemus, illam azoram intelligi debere taliter,
D quod

quod per ipsam intendit dare Deo gloriam, & non detrahere à CHRISTO laudem. Vnde cum incorporeus Deus & deitas sint idem, si Deus de quo loquitur azora deitas intelligitur, non contradicit euangelio. Deitas enim cum sit essentia diuina, nec est generans nec genita, nec habet aliam deitatem sibi æqualem: sed pater generat filium eiusdem essentiae. Vnde considerare te oportet, quod licet idem sit Deus & deitas, cum Deus simplicissimus sit penitus incorporeus & incompositus, tamen quando respicis in deitatem, nullam uides generationem: cum respicis in Deum, uides ipsam. Nam Deum patrem nominari, in ueteri testamento, psalterio, & euangelio clare legitur: deitatem autem, non legitur, patrem uocari. Si igitur Deo conuenit quod pater nominetur, & in hoc non imponitur ei ullum mendacium: tunc cum uerum sit ipsum Deum esse patrem, non inconuenit Deo quod Deus filius nominetur, cum pater non intelligatur pater sine filio. Etiam azora illa, licet ad exclusionem plurium deorum posita sit, cum ad hoc totus liber principaliter tendere uidetur, per eius sequaces, & ad hunc finem per eos irreprehensibilis iudicetur: tamen etiam secundum ueritatem euangelicam azora tolerari potest, Deum uidelicet nec genuisse, nec generatum esse. generatio enim in diuinis cum sit in æternitate, nunquam transiuit in præteritum, ut deus dicatur genitus, uel generatus: sed Deus pater æternus, generat Deum filium æternum, eadem deitate Deum, eadem æternitate æternum.

Q U O D I E S V S Q U I A M E S S I A S,

est Dei uerus filius. Cap. XV.

ADhuc dico, eo quod Alchoran dicit IESVM Mariæ filium Messiam seu CHRISTVM, omnia quæ prophetae fatentur de Christo, ipse fatetur. Dicit autem Micheas propheta: Et tu Bethleem effrata, paruula es in milibus Iuda. ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israël, & egressus eius ab initio, à diebus æternitatis. Hic propheta de generatione Messiae loquitur: & duplicem ponit generationem, unam temporalem in Bethleem, aliam æternam. Ab initio mundi prophetatum est, deum, Messiam saluatorem in mundum missurum. Certum est, Messiam ante mundi constitutionem esse, ut CHRISTVS de se loquens in euangelio attestatur ad patrem, dicens: Clarifica me pater claritate, quam habui ante mundi constitutionem. Ecce dicit, Clarifica me pater. Vnde si Deus Messiam missurus erat, illum qui ante mundi constitutionem clarificatus fuit: utique ille Messias, qui ut omnium supremus & maximus saluator expectabatur, Dei filius, fuit alius à patre ipsum missuro. Deus igitur erat, eiusdem scilicet naturæ cum patre ante omnem creaturam. si enim tunc fuit, quando non nisi natura diuina fuit utique illius naturæ fuit, & ideo Deus fuit. Hinc Esaias propheta dicebat: Deus ipse ueniet, & saluabit nos, tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Et sequitur ibi de semita & uia recta, quæ sancta uocabitur: euangelium sic appellans, uti Alchoran. Ita Baruch propheta uidit ipsum Messiam deum, & Dei sapientiam, uenturum, & cum hominibus conuersaturum. Sic cæteri. Nec difficile hoc uerum uideri. nam Messiam uenturum in hunc mundum, ante eius natiuitatem ex uirgine Maria, prophetae uiderunt, & Iudæi crediderunt: sicut & hodie uenturum credunt. Non potest dici, quod dum Messiam uiderunt, & illum uenturum prænunderunt, creaturam aliquam uiderint, sed diuinam uirtutem & potentiam mente conspexerint, quam in hominem uenturam, & in mundo se manifestaturam expectarunt. Et sicut crediderunt & expectarunt, ita factum est. & non est alius Messias de Maria natus, & alius quem uidentes seu prophetae uiderunt: sed iam ipse quem mente in æternitate contemplati sunt, in tempore apparuit. Neque opus est ad præsens, ut multa

ta de Messia dicamus: cum IESVS sit ille CHRISTVS, de quo omnes scripturæ locutæ sunt, & attestantur ipsum esse, quemadmodum euangelium de CHRISTO loquitur. nec Alchoran minus de CHRISTO intendit affirmare, q̃ euangelii et prophete. Vnde cum ait, ipsum summū dei nunciū uenisse cū uirtute dei, ac quod se cum illa uirtute seu potestate uenisse patefecerit, maxima de CHRISTO affirmat. Quo modo legatus est capax potestatis Dei ipsum mittentis, si non est sic summus, quo maior esse nequeat: quo modo est pura creatura, quo purior & nobilior per Deum creari non possit: quomodo poterit creare, quæ non est simpliciter maxima, ita quod maior per Deum fieri nequeat, & ei communicari plenitudo diuinæ potestatis?

Q V O D C H R I S T V S, Q V I A V E R B V M E T L E /

gatus summi Dei, est Dei filius. Cap. XVI.

Verbū igitur, quod in uirgine Maria humanā recepit naturā, nō fuit uerbū nisi omnipotens omnipotentis dei patris, cuius incapax est omnis creatura. Recte igitur ait Alchoran, Illi sapientiā & omne magisteriū ascribens. et in hoc optime ait, quod affirmat CHRISTVM patefecisse mundo, se cum diuinā potestate uenisse, ut scilicet ipse legatus Dei cum omnia dedit in manu potestatis eius, omne id posset quod homines à Deo petere possunt: miracula enim quæ CHRISTVS operatus est, patefecerunt in ipso esse eandem potestatem quæ est in Deo patre, qui eum misit. Et ut hanc patefactam Alchoran rudibus melius declararet, enumerat in summa curationes incurabilium morborum per homines, & resurrectionem mortuorum: etiam addens, quomodo factis de luto auibus insusflando eis uitam tribuit, quasi diceret, nihil defuisse ei quæ deo ascribimus. Sic in doctrinis suis Machumet asserit, CHRISTVM ex terra in nomine patris sui, Iaphet filium Noë excitasse, ut referret gesta patris sui Noë in archa. Per quæ uerba etiam patet, ipsum CHRISTVM filium Dei, quem patrem eius asseruit: & ad quem finem hæc facta sit patefactio, Alchoran concludere uidetur, scilicet ut fidem haberent. Nam cum nullus nuncius, qui est purus homo, sit talis quod necesse sit ipsi credi, cum omni rationali creaturæ, quantumcunq̃ ueraci, deus ueracior em creare possit: manet hæsitatio, an illi quis talem fidem dare debeat, quod ipsum sequatur. Non est autem apud quemcunq̃ dubium, deum esse ueracem, & eius filium cum sit eiusdem naturæ, nequaquam minus ueracem quàm deum creatorem. Patefecit igitur IESVS, se CHRISTVM & legatum cum omni uirtute & potestate dei ad salutem hominum, ad quos missus fuit: quia IESVS. Ideo adiecit, ut ait Alchoran: Timentes deum, me sequamini. Deus enim meus uesterq̃ dominus est. Filio enim regis unigenito & hærede uniuersorum ad regnum misso, & patefacto quod ipse sit filius & legatus patris sui, sciunt cuncti ipsum esse summum legatum, quo pater nullum potuit maiorem mittere: quodq̃ ipse cum sit unigenitus, dilectissimus regis patris sui filius, cū omni uirtute et potestate uenit, & ei sit penitus credendū & obediendū. Ille filius cōuenienter utiq̃ diceret: Timentes regē patrē meū, me eidē obediendo sequamini. rex enim ipse meus uesterq̃ dñs est. Vnde illi qui Machumet illa uerba in Alchoran sæpe repetisse aiunt, scilicet CHRISTVM dixisse Deum suum & aliorum dominum, ad ostendendum CHRISTVM non se confessum deum fuisse, cum dicat deum suum dominum, Alchoran male interpretantur. Approbare enim IESVM esse CHRISTVM, & euangelium esse uerum, & negare CHRISTVM esse filium Dei, implicat contradictionem. Sed optime conuenit CHRISTO filio dei, nominare patrem suum, suum dominum: quando fatebatur, se filium & legatum ad ipsius hono-

Iesum Christum
esse Mesiam.

Christus Dei
legatus.

Ex libro de In-
fanta Christi.

Christus Deum
patrem cur do-
minum suum
uocet.

honorem & gloriam augendam aduenisse, & nequaquam suam querere, ut Euangelium attestatur.

Q V O D T E S T I M O N I A A L C H O R A N

continent, CHRISTVM Dei filium esse.

Cap. XVII.

Diceret aliquis: Quid sibi uult Alchoran, ubi fatetur, quod CHRISTO Mariæ filio spiritus diuinus auxilium atq; testimonium extitit: Spiritum diuinum testimonium dedisse CHRISTO, Ioannes Zachariæ attestatur: ut in euangelio scribitur. Aitenim: Quia uidi spiritum descendantem quasi columbam de cælo, & manentem super IESVM; & ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ipse mihi dixit: super quem uideris spiritum descendantem & manentem super eum; hic est qui baptizat in spiritu sancto, & ego uidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius dei. Spiritus igitur diuinus in columbæ specie super CHRISTVM in Iordane descendens, dedit testimonium, quod & Ioannes perhibuit, CHRISTVM esse filium dei. Dedit etiam in omnibus apostolis ille spiritus, & alijs sanctis testimonium, usq; ad mortem inclusiue, quoniam IESVS est CHRISTVS filius dei. Quale autem auxilium dederit CHRISTO in uirgine Mariæ concepto de spiritu sancto, & in omnibus qui spiritum sanctum receperunt pro arra promissionum CHRISTI, & quomodo ille suggessit fidelibus ut intelligerent ueritatem eorum, quæ CHRISTVS locutus fuit, quoniam est spiritus ueritatis, sciunt, qui euangelium attente, atq; sanctorum scripta studuerunt. Hoc meo arbitratu notandum, quomodo Alchoran extollit Ioannem Zachariæ, tanquam illum cui omnino credendum: quem dicit uirum bonum, uirginem perseverantem, magnumq; prophetam, uerbum dei confirmantem, & similiter testimonium sancti spiritus allegat. Hæc omnia misericors deus inferi uoluit, ut sic sapientes remittat ad ueritatis testimonia, ne CHRISTO detrahat, si rudi populo hoc palam non publicat, ob causam supra positam, CHRISTVM filium Dei. Nam etsi dixerit Deum inuisibilem, incorporalem & quem nemo unquam aperta facie uidit, ita quod quisq; bene intelligere poterit inuisibilem CHRISTVM sensibilibus oculis non fuisse, secundum conditionem illam inuisibilem & corporalem, deum; tamen quia timuit, spiritualem diuinam uerbi Dei naturam incredulos attingere non posse, ideo illis idiotis & ignaris, quibus loqui oportebat ut talibus sensibilibus, de intellectualibus nihil sentientibus, cautius considerabat negatiue prædicandum, CHRISTVM Mariæ filium non esse filium Dei, cum filius Mariæ homo corporalis & uisibilis esset, quæ naturæ diuinæ non conueniunt. Eum tamen habere uirtutem & potestatem diuinam, quæ sola fide uideri potuit, attestantibus operibus illis miraculosis, quæ nemo hominum ante eum fecit: negare non potuit.

Ioannis Baptiste laus ex Alchorani testimonio.

Q V O M O D O A L C H O R A N I N T E L L I G I

debet, CHRISTVM esse spiritum & animam Dei.

Cap. XVIII.

Diceret, Cur fatetur Alchoran CHRISTVM spiritum Dei: & alibi, quod Deus ipsi animam suam propriè contulit. Dicimus, Alchoran animam & spiritum sæpe pro eodem capere: & nos intelligimus per illa, uitam illam intellectualem, quæ sapientia est. Contulit enim ei Deus piam & misericordem animam suam, hoc est uitam, non appropriatè, sed propriè. ita ipse CHRISTVS ait in euangelio: Sicut pater habet uitam in semetipso, ita dedit filio uitam habere in semetipso. Ecce quomodo Deus pater animam seu uitam suam propriè dedit

Christus quo modo spiritus & anima Dei.

ait **CHRISTO**: ut pater animalis, suam uitam animalem propriè dat filio suo, ut in semetipso uiuat, sicut pater uiuit, à quo uitam recipit. Vna est igitur uitalis natura Dei patris, & eius filij **CHRISTI**: quod Alchoran per unam utriusque animam expressit. Et quia in patre est uita omnipotens, ita ut quem uoluerit uiuificet; ita & dedit filio, ut ita quem uoluerit uiuificet, & ideò illa uita spiritus Dei dicitur, propter uitalem motum. Omnis enim motus à causa occulta, spiritus dicitur, etiam uentus. In uita enim, nisi uitalis & delectabilissimus motus esset, non esset uita uiua. Quare sicut somnolentia est figura mortis, ita uigilantia ob spirituales motum figura uitæ. Recte igitur id Alchoran dicere potuit, quod **CHRISTVS** de se in euangelio loquitur: Ego sum uita & resurrectio, scilicet à morte. Et alibi: Verba quæ locutus sum, spiritus & uita sunt. Spiritus enim **CHRISTI**, est spiritus bonus, qui ad bonam uitam & immortalem, quæ Deus est, mouet. Sed spiritus diaboli, est spiritus malus, qui mouet ad mortem perpetuam.

Spiritus.

Q V O M O D O I N T E L L I G I D E B E T A L C H O R A N

CHRISTVM esse uirum bonum, & optimum, & faciem omnium

Gentium. Cap. XIX.

QUæreret aliquis, quid hoc significat quod Alchoran ait, **CHRISTVM** uirum bonum & optimum, & faciem omnium gentium in hoc, futuroq; seculor. Dicimus, Alchoran uirginem Mariam super omnes uiros & mulieres exaltare, & bene: quia mater est **CHRISTI** filij dei. Certum est autem, **CHRISTVM** supra Mariam eius matrem exaltatum. Erit igitur uir bonus, & optimus, quoniam melior esse nequit. Omnis uir quantumcunque bonus, quodiu non est adeò bonus quod melior esse nequit, non est simpliciter optimus in posse & esse. & cum solus deus sit simpliciter bonus, imò optimus, ac bonitas ipsa, certum erit, uirum qui sic est bonus, participando bonitatem quod etiam est optimus, inter illum et deum non posse mediare quenquam. Sed sic erit ille uir bonus, quod etiam ipsa bonitas. Vnde **CHRISTVS** est bonus, bonitate creata: quæ non est ipsa bonitas secundum eam naturam, qua uir seu homo. & cum hoc bonus bonitate increata, quæ est ipsa bonitas, cum sit adeò bonus, quod optimus, qui melior esse nequit. Patet, quomodo idem **CHRISTVS**, ut est filius Mariæ, matris suæ humanæ habens naturam, est bonus bonitate creata: & ut est filius Dei, patris sui diuinam habens naturam, est optimus, hoc est bonus bonitate increata. Quæ ideò optima, quia nec melior, nec aliter esse potest, cum sit actu omne id quod esse potest. Quod autem **IESVM** faciem ait omnium gentium, tam huius quam futuri seculi, maxime **CHRISTVM** extollit. Nam per hoc exprimit, illum esse de quo propheta Dauid dicebat: Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te deus in æternum. Vbi est resplendentia pulchritudinis uitæ, nisi in facie? Quid pulchrius facie omnium uirtutum? Quid aliud **CHRISTVS** secundum prophetam Dauid, nisi dominus uirtutum, & rex omnis gloriæ, claritatis, & formositatis? Quare ipse est filius Dei, in quo habet pater summam complacentiam: & est **CHRISTVS**, unctus præ confortibus suis. Vnde dicit Machumet in doctrinis: Perfectos in statura Adæ, & forma **IESV CHRISTI**, resurgere in die iudicii. Nam hæc forma, quæ est facies omnium gentium, est perfectio perfectorum. **CHRISTVS** igitur est, per quem perfecti iudicantur. & eius forma est illa, quæ solum immortalis uitæ apta est. Qui igitur similes ei erunt, intrant in gaudium domini. Ob hoc Alchoran alibi pluries repetit, quorundam facies in die iudicii albescere, & claras fieri, scilicet perfectorum &

Christus supra matrem suam exaltatus.

Christus quomodo bonus, & optimus.

Quomodo Iesus omnium gentium facies.

Facies aliorum beatorum; quorundam nigrescere, scilicet incredulorum & malorum. Et ut per-
uiescere in die breuiter dicam: CHRISTVS est omne id, quod in omnibus gentibus presentis
aucij, aliorum & futuri seculi uere & iuste laudatur. Hinc ipse est omnium facies decora, in quo
nigrescere, omnes gentes quiescunt & benedicuntur.
quid.

DIGRESSIO AD MANVDVCTIONEM

diuinorum. Cap. XX.

Rubella.

*Vitrarij mi-
randa ars.*

*Operationum
intellectualium
ratio.*

*Deus spiritus,
quomodo intel-
ligatur.*

Quomodo Alchoran CHRISTVM dicit rubellam, cuius interpretationē alij
dicunt esse flatū dei, alij spiritū dei, alij uerbū dei, alij animā dei: licet hæc in-
terpretationes nō uariant ueritatē. Qualitercūq; enim interpretetur, siue sit fla-
tus, siue spiritus, siue anima, siue uerbum Dei, necessario deus est, ut satis patet in
præmissis. Nobis tamen uidetur, quod hæc interpretatio, quod sit uerbum Dei,
scilicet intellectuale, quod conceptum appellamus, quia cum sacratissimo euan-
gelio concordat, sit merito acceptanda. Et ut simpliciores exemplo sensibili du-
cantur, per quod patrem, uerbum, & spiritum aliquammodo à remotis uideant, pro
intellectu præcedentium & sequentium est considerandum, quomodo magister
qui uitra facit operatur. Vitrificatura enim est opus intelligentiæ. Carentes in-
tellectu, eam artem non capiunt. Applicat autem cannam ferream, & ei adhære-
re facit aptam materiam, & insufflat in ipsam, & efficit uas uitreum prout uolue-
rit. In eo flatu est considerandum, quomodo intra materiam operatur, & format
eam. Opus enim illud, similitudinem habet operis naturæ. Ars enim ab extrinse-
co operatur. Natura enim intrinsece, ut quisq; scit & uidet. In eo igitur flatu, con-
sidero duo, unum est extrinsecum eius, & est sensibile: ut est uentus, seu aër, qui
expiratur per artificem, in intrinseco illius cōsidero intellectum, quia artifex ad
finem faciendū uas uitreum, operatur. Intelligit enim id quod facit. Hic intelle-
ctus non intelligeret nec se, nec id quod operatur, nisi de se generaret conce-
ptum uasis quod efficit. & hunc conceptum intellectualem, uerbum dicimus.
Loquitur enim intellectus suam intentionem, & conceptum quem intra se ui-
det, & sensui uisibilem facit. hoc uerbum generatur ab intellectu, se in ipso expli-
cante: sicut sermo generatur à conceptu se explicante. & quia sermo sine flatu
non explicatur, potest sermo flatus appellari humani conceptus, & conceptus
pariformiter dici potest flatus intellectus. Ab intellectu igitur, & eius uerbo, pro-
cedit intellectualis motus, qui cōplet operationem. Vtq; ista sic esse intellectu-
liter, quisq; conspiciere potest. In efflatione igitur uitrificatoris, uideo intellectu-
lem scilicet intellectum eius uerbum, & utriusq; spiritum seu motum, quæ si ibi
non essent, nunquā ipsa efflatio formam uasis introduceret. Neq; tamen intel-
lectus, uerbum eius, & utriusq; spiritus, propterea recedunt à uitrificatore, quia
in efflatione uidentur. Conformiter fiunt omnes operationes intellectuales, li-
cet non corporali efflatione, sed intellectu, uerbo eius & motu seu spiritu utrius-
que: in sensibilibus per sensibilia in sensibili materia, mediante medio & orga-
no siue instrumento sensibili. A creatore uerò omnia mediante uerbo, diuino
motu seu spiritu in esse procedunt. Sicut enim ipse est absolutus ab omni contra-
ctione, ita absolute sine medio extrinseco creat intellectualem naturam, & cun-
cta ut uult. Sed est considerandum, quomodo deus instruxit Eliam tertio Re-
gum decimonono, quod ipse non esset in forti spiritu seu uento subuertente
montes, nec in commotione eum sequente, nec in igne commotionem subse-
quente, sed in sibilo auræ tenuis, ignem subsequente. Dominum igitur in sub-
tili sibilo tenuis aëris esse, ipsum spiritum esse omni spiritu quantumcūque
tenuissimo subtiliorem ostendit. Non est autem Deus spiritus in sibilo tenui,
aliter

aliter quam spiritualiter sine loci occupatione, sicut intellectus in sermone. Neque spiritus ille, qui Deus, est alicuius alterius spiritus aut accidens, sicut accidit substantiæ: sed est spiritus seu motus substantialis, omnem substantiam & cuncta creans. In quo est omnium scientia, siue ars: & intellectus, scientiæ & artis pater: prout infra de hoc suo loco latius dicetur. Substantiam igitur spiritum esse, & Deo similiorem, qui spiritus est, patet. Et quidem philosophus attendens, quomodo granum post euaporationem spiritus, in qua, natura perdit fecunditatem, seminatum fructum nequit producere: dicebat, substantiam spiritum esse. Hæc sic dicta sint, ut rudiores Alchoran subditi, eleuent mentem ad spiritualia, considerando spiritum imitari Deum per omnem substantiam. Quodque substantialia, quæ solo intellectu conspici possunt, utique accidentalibus sensibilibus sint longe præferenda. Cum accidentis non sit esse, sed adesse. Ac quod in scholis diuinis studere debemus, nequaquam comparantes generationem in diuinis & intellectualibus generationi sensibili: nec gaudia uitæ diuinæ, ad quam aspiramus, gaudijs uitæ mundanæ: cum impropotionaliter intellectualia excedant sensibilia. Vt sic de Alchoran recedant ad euangelium Christi, tutum, intellectuale, & diuinum.

LIBRI PRIMI DE CRIBRATIONE
ALCHORAN FINIS.

CRIBRATIONIS AL

CHORAN, D. NICOLAI DE CVS A
Cardinalis, Liber Secundus.

DE THEOLOGIA MYSTICA, SE-
cundum quam Deus est ineffabilis.

C A P. I.

Vnc accedamus ad elucidationem trinitatis, quam in diuinitate colimus, & ostendamus Alchoran, pia interpretatione non contradicere trinitati, modo quo nos de ipsa loquimur, qui euangelio inheremus. Dicit fortassis aliquis Arabs, Quauis negari nequeant hæc quæ de laude euangelij dicta sunt, per nos, qui Alchoran uti Dei uerbum colimus: tamen cum sana fides sit unius, solius & singularis Dei omnium creatoris, sine omni particeps, sine socijs, sine pluralitate, sine filio seu filijs et æqualitate quacunque, & Christiani dicant pluralitatem Dei patris creatoris, & Dei filij eius, & Dei spiritus sancti utriusque, non contradicere euangelio: ideo Alchoran Musselmanni præferunt euangelio. Et Califæ in Baldach, ubi studium eius sectæ est, inhibent euangelium & philosophiam publice legi. Experti enim sunt, ante prohibitionem, eos qui euangelio operam dederunt, Christianos factos, & quendam Califam Christianum crucem in secreto pectoris continue portasse, ac philosophos Alchoran deridere. Ideo u. Cap. Alchoran, dicitur: CHRISTVS IESVS Mariæ filius, Dei que nuncius, suusque spiritus, & uerbum Mariæ cœlitus missum existit. In Deum itaque illique suo legato credentes, ne dicatis Deos tres esse, cum non sit nisi unus Deus, qui filio caret: eique omnipotenti, uniuersa cœli

Trinitati an
contradicat Al
choran.

Musselmanni.
Califæ.

sa coeli, terræq; subiecta sunt. CHRISTVS quidem ipse minime negare poterit, sicut nec angeli deo propinqui, quin dei sublit imperio. Ad hoc respondemus: *Deorum pluralitatem damnari etiā euangelio.* Euangelium omnem deorum pluralitatem non solum damnare, sed impossibilem affirmare. Deum enim principium & unde omnia oriuntur, nemo dubitat. Pluralitas quomodo esset principium, cum ante pluralitatem sit unitas seu singularitas, quæ necessario est æterna, cum sit purum principium: quod ideo æternum esse necesse est, quia principium, & non principiatum. Illud autem principium potest considerari sine respectu ad principiatum, ut non plus sit principium quam non principium, ea consideratione, est penitus infinitum & interminum, incompræhensibile, & ineffabile. Tunc certe cum excedat omnem sensum, & omnem intellectum, & omne nomen, & omne nominabile, nec dicitur unus, nec trinus, nec bonus, nec sapiens, nec pater, nec filius, nec spiritus sanctus, & ita de omnibus quæ dici aut cogitari possunt, ut Dionysius Ariopagita hoc astruit, quoniam omnia talia nomina excellit & antecedit in infinitum. Sic manet absconditus ab oculis omnium sapientum, & nulli creaturæ, sed sibi tantum cognitus. Et hoc tantum de ipso cognoscimus, quod ipse est ipsa infinitas, excedens omnem creatum intellectum infinite. Eo modo, cum de ipso nihil propriè dici & affirmari possit, quod non excedat: in silentio tantum admiramur & contemplamur, & colimus. De illo intermino & infinito Deo loquitur Alchoran 29. Cap. dicens: *„Sicq; terminum scilicet mundi huius, seu diem iudicii nullatenus mendacem expectans, illum solum Deum consideret, cuius nullus est terminus, præter quem non est alius Deus. Et in Capite 64: Omnis quidem res mundana terminabitur, sola uero Dei maximi largissimique facies est interminabilis. An negat hoc aliquis? uniuerfis creaturis coelorum & terræ noua contingunt,*

DE THEOLOGIA AFFIRMATIVA,

secundum quam Deus est trinus & unus.

Cap. II.

Mundi creati principium. Alio modo aduertimus mundum istum uisibilem, cum aliter esse posset quam nunc est, non esse à seipso: nam fuisset antequam esset. & cum aliter posset esse, puta aut maior aut minor, uel alio modo: cum magnitudo sua sit terminata & finita, cui non repugnat quod maior sit aut minor, utiq; ab aliquo principio seniori ipso id est quod est, quod ipsum sic fecit, & non aliter. Illud autem principium cum non necessitaretur ab alio, quia principium ante quod non est aliud principium, liberum fuit & est creare & non creare, quemadmodum intellectualis natura libera in suis operationibus. Sicut autem intellectus quando operatur, necessario in mente seu in compræhensione habet id quod operatur, aliter nesciret quid operaretur, & non esset intellectus: sic habet etiam necessario in scientia seu arte, id quod operatur. Si enim arte operandi careret, quomodo operaretur? habet denuò necessario id quod operatur in uoluntate, cum nolens nihil faciat nobilis intellectus. Experimur in nobis qui intellectualiter operamur, illa sic esse necessaria. Quomodo enim pictor per intellectum pingeret, nisi in mente haberet quod pingeret? Et quomodo posset pingere id quod in mente habet, si scientia pingendi careret? Et quomodo perficeret, quando nollit? Vnde uidemus uoluntatem non esse artem, nec mentem, nec artē mentē. Non em̄ eius quod uolo, semper artē habeo: nec eius quod in mente habeo, scientiam seu artem habeo. Et licet sciētiam pingendi habeam, tamen Mahumet depingere nequeo, cum ipsum mente non teneam. Vnde si mens

mens, scientia, & uoluntas sint eiusdem intellectualis substantiæ & naturæ, ac etiam ex mente generetur ars & scientia (carens enim mente caret arte, & carens mente & arte, caret libera uoluntate & electione) procedit igitur libera uoluntas à mente & scientia seu arte, & hoc primo notabis. Consequenter aduerte, quomodo id quod est in mente operantis intellectus, est etiam in arte & in uoluntate: & non est aliud in mente, aliud in arte, & aliud in uoluntate: aliter non esset una perfecta operatio. Id uero quod in mente, est mens (ibi enim compræhensum & compræhensio, seu mentionatum & mens, idem sunt) sic id quod in scientia est, scientia est. Scitum enim, ibi scientia est, atque id quod in uoluntate est, uoluntas est. Ibi enim uolūtum, uoluntas est. Patet igitur non aliud esse mentem, & aliud scientiam, & aliud uoluntatem, sed idem essentialiter, licet non conuertibiliter. sic scilicet, quod mens licet non sit scientia seu uoluntas, non tamen est aliud mens quàm ars & uoluntas. Exigit igitur nobilitas intellectualis naturæ, quæ libera est, mentem non esse scientiam de se genitam. Quia cum sit ab ipsa mente genita, non est mens seu pater generans. Sic exigit mentem & scientiam à mente genitam non esse uoluntatem ab ipsa & arte procedentem. Procedens enim, non est illa à quibus procedit. Hæc ideo, ut libere & perfecte posset intellectuales producere operationes. Hæc agricola seminator grani, bene capit. Oportet enim ipsum in sua compræhensione habere semina grani, & in sua scientia artem seminandi granum, & in uoluntate uoluntatem grani seminandi. Seminare enim, est opus intellectus, & hæc sic se habent.

Voluntas libera à mente & scientia procedit.

Mens. Scientia. Voluntas.

Q U O M O D O E X O P E R A T I O N E I N T E L L E -

ctualis naturæ, uidemus diuinam. Cap. III.

AT quoniam intellectualis natura hoc, & hanc nobilitatem non habet nisi à creatore suo (nam operatur in similitudine creatoris sui) sicut creando ueras res producit, ita intellectus imago eius, operando producit similitudines uerarum rerum. Creare enim, est essentiare: & intelligere, est assimilare. Quare creator omnium cum intelligat id quod creat, & sciat seu artem habeat, & uoluit: tunc unus creator omnium ad hoc quod nobilissimus & perfectissimus atque liberrimus sit, creator ueraciter trinus est. Cuius similitudo, in nostro intellectu uno in essentia, & trino in operatione, præmittitur. Diuinam igitur mentem, in qua omnia quæ creari possunt, æternaliter consistunt, Christiani patrem & creatorem appellant. Artem uero eius omnipotentiam, seu sapientiam, siue scientiam, eius filium uocant, per quem omnia facit. Voluntatem uero sine qua nihil esse potest, cum à patre & filio scilicet mente & arte procedat, spiritum sanctum constituentur, qui omnia ad effectum producit. Sunt autem indiuisa trinitatis illius operationes, quia est una omnium operatio & creatio. In creatione igitur ex similitudine operationis intellectualis unius creatoris uidemus trinitatem, ob quam trinitatem. Moyses Deum creatorem pluraliter in principio Genesis per Elohim, & uerbum (Faciamus hominem) expressit, licet alibi diceret, Ego Deus zelotes. Sic & in Alchoran ait Deus: Nos, homines ex humore fragili creauimus. Et alibi: "Cælum quidem, & omnia cœlestia pro uelle nostro creauimus. Licet alibi dicat: "Dic meæ genti, ego sum Deus misericors. Et quemadmodum Moyses & Machumet per expressionem pluralitatis in creatione seu operatione Dei noluerunt plures deos fateri, sic Christiani propter trinitatem recedere nolunt ab unitate Dei creatoris.

Creare. Intelligere.

Pater, creator.

Filius.

Spiritus sanctus.

Elohim.

Quomodo

QVOMODO DE FOECVNDITATE INTELL

ctualis, ad foecunditatem diuinæ naturæ eleuatur.

Cap. IIII.

ET ut per sensibilia in foecunditatem intellectus, & de illa in diuinam te eleues foecunditatem: attende, dum uides tot pulchras & uarias structuras ciuitatum, templorum, castrorum, & ædificiorum, tot uarios pannos, tot picturas & ornatus, tot linguas, tot scientias & artes, atq; libros, tot dulcissimas harmonias, tot delectabiles dictiones, tot ordinatas politias, & alia innumera esse opus simplicis atq; * rini intellectus, inuisibilis & nullo sensu perceptibilis, à quo hæc omnia exiuerunt, & non exiuisent, nisi in eo intellectualiter multo altiori gradu præexisterent: & mirabilem ualde uides intellectum, tunc ascende ab intellectu ad creatorem ipsius, & omnium, ut uideas eius diuinam foecunditatem, quomodo intelligentie, coeli, stellæ, sol, luna, elementa, et omnia quæ sunt, uiuunt, & intelligunt, sunt opus simplicissimi atq; foecundissimi creatoris: & quod creatio, est ostensio eorum quæ semper & æternaliter in mente ipsius fuerunt ipse, & in arte seu sapientia semper & æternaliter fuerunt idem ipse, & in bene placito uoluntatis suæ æternaliter fuerunt idem ipse deus benedictus. qui diuitias gloriæ suæ ex mera bonitate sua ostendit, sicut diues intellectus ad ostensionem gloriæ suæ se in operibus suis ostendit & communicat, & ea quæ intra se habet intellectualiter, quanto præcisius potest, sensibilibiter nititur explicare, ut sic iuxta naturam boni se diffundat, & participabilem faciat. & uidebis deum simplicissimū, ineffabiliter diuitem & pulchrum, atq; plenum omni foelicitate uitæ gloriôsæ. de cuius diuitijs, ipse tot lucidas intelligentias formis plenas, tot splendidas stellas, tot uiua animalia, tot dulcissimos odores, & sapes, atq; pulcherrimos flores, & cætera innumerabilia produxit & ostendit.

MANDVCTIO EX IIS QVAE IN MVNDO

sunt, ut uideatur Deus trinus.

CAP. V.

ET quia Mahumet in eo quod deum credit creatorem omnium, etiam de illo asserit necessario quæ de eius trinitate Christiani confitentur: ideò ut ad diuinam foecunditatem partum, & amorem omnis Arabs possit quantum sufficit fidei, pertingere: iterum dicimus, mundum istum sine foecunditate, prole, & amore non posse perseuerare & subsistere, certissimum esse. Nam his sublati, mundum deficere oportet, & foecunditate, partu, & amore unus est mundus: unius igitur mundi sunt foecunditas, partus, & amor. Nec foecunditas prole, & amore est alius mundus, & partus alius, & amor alius: sed sunt unus & idem mundus. & sic hæc sunt unius mundi, ut nihil mundi sit sine illis. Participatur enim foecunditas mundi, & partus, & amor, in angelis angelice, in hominibus humane, in brutis brutaliter, in uegetatiuis uegetaliter, in mineris mineraliter, in coelis coelice, in sole solariter, in luna lunariter, in stellis stellariter, in entibus entice, in elementis elementariter, in uiuis uitaliter, in intellectualibus intellectualiter, & ita de singulis suo modo. Et unde habet mundus illa ut sit necessariò ita trinus, sicut unus, nisi à creatore? Si igitur sine hac trinitate mundus naturam non haberet, nec naturalem perfectionem, nec benedictionem à Deo possideret, quæ in unitate essentiae sic triniter lucet, quomodo dicemus creatorem, ista perfectione naturali carere, quam omnibus tribuit, ut sint meliori modo quo esse possunt? Sicut igitur creatum est, unitarium: ita & creator, cum creatum à se nihil sit, & omne id quod est in hoc subsistat

sistat, quod est imago & similitudo creatoris. Trinitas igitur quæ in creatura uideatur, est à trinitate increata tanquam imago ab exemplari, & causatum à causa. Est igitur unitrinus Deus, qui creauit unitrinum mundum ad sui imaginem & similitudinem. In diuina igitur natura, est fecunditas, proles, & amor. Fecunditas, Deus est, qui & origo & pater; proles autem ipsius fecunditatis, filius: amor, nexus utriusque.

Deus unitrinus,
quemadmodum
et mundus ab
eo creatus.

MANVDVCTIO DE INTELLECTVA

li Trinitate ad diuinam. Cap. VI.

ET ut in creatura magis deo simili, imaginē illius uideamus, ad naturam intellectualem inspiciamus. In ipsa enim natura intellectuali speculatiua, quæ sit fecunditas, proles, & amor, ostendunt nobis libri innumerabiles contemplatiuorum. Quot theorematum circa ueritatem generauit intellectualis fecunditas: quot delectationes processerunt ab illis, & suauitates spirituales: quæ fecerunt illos pro nihilo habere gaudia huius mundi. Sic de intellectu practico dicendum, ut supra tetigimus. In illa enim natura intellectuali est fecunditas, quæ de se generat uerbum, seu conceptum intellectualem: & ab ipsis procedit amplexus, seu uoluntas. Quando enim mens, uerbum, seu noticiam generat, statim procedit amplexus, seu uoluntas, sicut enim id quod non scitur, non amatur: ita non potest non procedere à mente & noticia uoluntas. Scientia enim est de numero bonorum honorabilium: bonum autem est quod appetitur, omnia enim bonum appetunt. Ita patet, quo exemplo duci poterimus ad diuinam trinitatem. Deus enim non potest dici ignorans seipsum: si autem se intelligit, de se conceptum seu uerbum suum ipsius generat, nec est idem, generans uerbum & genitum, seu concipiens & conceptum, nec aliud in essentia diuina, cum Deus suus ipsius conceptum talem generet, quod non possit esse perfectior. Erit igitur æqualis æqualitate substantiali, quæ est perfectior accidentali: quare nequaquam alterius naturæ seu essentiæ, sic nec amor ab ipsis procedens, potest dici ea à quibus procedit: nec potest dici aliud, cum sit perfectissimus ante omnem alteritatem: quare consubstantialis illis, à quibus procedit, & hoc intenditur.

Natura fecunditas, proles, amor.

Voluntas à mente & noticia.

MANVDVCTIO EIVSDEM PER AMOREM.

Cap. VII.

ADhuc ut ratione utentes, uideant nos qui trinitatem credimus, rationabiliter moueri, alio exemplo ad idem procedamus. Nemo est qui non uideat, amorem omnino necessarium ad hoc quod mundus subsistat: quoniam eo sublatum, penitus nihil subsistere potest. In naturis intellectualibus & uitalibus amorē reperiri, sicut & in omni quod subsistit, suo modo certum est. Priuabimusne deum amore, qui est creator & dator omnis amoris? Si igitur Deum dicimus amorem habere, utique id est quod habet. Deus igitur, essentialis charitas, seu amor est. Quoniam autem amor unit, amor perfectissimus qui maior esse nequit, neque minor, cum sit substantialis, maxime unit. Video igitur in essentia ipsius amoris unitatis, unitatem, quomodo enim esset unus uniens amor, sine unitate? Video etiam æqualitatem in ipso. Nam amor gignit sui ipsius æqualitatem, scilicet amorem, uti dicitur: Si uis amari, ama. Unitas igitur generat æqualitatem. Video deinde procedere ex unitate amoris & eius æqualitate, utriusque connexionē, scilicet amorem connectentem unitatem amoris generantis, & æqualitatem amoris geniti. Amor igitur est connexio patris, & eius filii, à quibus procedit. Certum est autem, unitatem esse ante omnem multitudinem: quare æterna est. Æqualitatem ante omnem pluralitatem, quia plura eo ipso quod plura sunt inæqualia. Cadit igitur ab æqualitate inæquali

Amor ad mundi subsistentiam necessarius.

Unitas, Æqualitas.

Connexio. aequalitas; est igitur aequalitas aeterna. Sic & nexus aeternus, quia ante pluralitatem. Plura enim necessario sunt ab inuicem diuisa. Diuisio uero cadit a connexionem. ante igitur omnem diuisionem est connexio procedens ab unitate & aequalitate eius. Sic patet unitatem, aequalitatem, & connexionem, ante omnem multitudinem inaequalitatem & diuisionem, aeterna esse. & cum non possint esse tria aeterna, cum ante omnem multitudinem sit unitas, quam multitudo praesupponit, sicut inaequalitas praesupponit aequalitatem, & diuisio praesupponit connexionem: ideo unitas, aequalitas, & conexio non sunt tria aeterna, sed una aeternitas, sic non sunt tria: quia si essent tria, essent tria aeterna. Non est igitur aliud unitas, aliud aequalitas, aliud utriusque nexus, quia tunc essent tria: & tria aeterna. nec tamen propterea unitas, est aequalitas, aut conexio, cum aequalitas sit genita ab unitate. genitum autem, non est generans: nec nexus, est unitas, aut aequalitas, quia ab ipsis procedit, procedens autem, non est illa a quibus procedit. Patet igitur, quomodo in essentia diuini amoris, unitas amoris, aequalitas amoris, & nexus amoris, non sunt tres amoris: quia unus amor, non est aliud ab alio, licet unitas amoris generantis, non sit aequalitas amoris geniti, aut nexus amoris utriusque ab ipsis procedens.

DECLARATIO SANCTAE TRINITATIS.

Cap. VIII.

Dei perfectio. Nunc patet, quod qui non attingunt, non aliud non esse idem, & non idem non esse aliud, non possunt capere unitatem, aequalitatem, & nexum esse idem in essentia, & non inter se idem. ideo trinitatem in deitate non capiunt, nisi in tribus dijs. CHRISTVS autem nos docuit, Deum patrem uiuificare, & filium eius uiuificare, & etiam spiritum procedentem ab utroque uiuificare: ut in euangelio eius per Ioannem apostolum descripto legitur. Non sunt tamen propterea nec tres uiuificatores, nec tres dii uiuificantes: licet pater non sit filius, nec spiritus sanctus ab illo & filio procedens. Palam est, illos qui haec non capiunt, non habere conceptum perfectiorem de Deo perfectissimo: sed sibi fingere Deum quandam nequaquam ultimam felicitatem felicem, innaturalem, sterilem & infocundam, carentem dulcedine paternalis & filialis atque utriusque amoris & gaudij, atque perfectione focunditatis, non attendentes Deum per Esaiam dixisse: Nunquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam? dicit dominus. Si ego, qui ceteris generationem tribuo, sterilis ero? dicit dominus Deus tuus. Neque possunt Arabes hunc Esaiam prophetam respuere, cum in Alchoran nullus prophetarum respuitur, sed omnes acceptantur.

AENIGMA, LICET REMOTVM,

benedicte Trinitatis, Cap. IX.

Opportet in istis ad aenigma recurrere, quousque habeamus intellectum exercitatum. Vidi aquam magnam inter rotundas ripas sine alterius aquae influxu & effluxu semper eiusdem quantitatis, habentem in circuitu focundas arbores, segetes, & prata: & rustici prope habitantes non sufficiebant laudare aquam qua nullam putabant dari meliorem. Admirabar quomodo non diminueretur & exiccaretur, cum non uiderem riuulum in ipsam fluentem, & cur non putresceret, quia stagnalis apparuit. Accessi propius, & subtiliori consideratione diutius habita, comperi in medio fontem apparere, & hoc, ex flumine, qui effluit de centro uidebatur, sic esse iudicaui, & dixi: Haec forte est ratio, cur haec aqua nunquam minuitur, quamuis arboribus & seminibus atque herbis praestet, unde uegetentur: quia uiuus fons non sinit ipsam imminui, & quamuis sit stagnalis inter ripas, tamen continue innouat seipsam, quia procedit ex fonte & fluuiio fontis.

No

Non igitur putrescit, nec corrumpitur, quia non antiquatur, sed semper ex fecunditate fontali innouatur. Vnde uidi ipsam aquam, esse fontem, fluuium & stagnum, & hoc æqualiter: quia non magis fuit fons, quam fluuius, & stagnum. & in stagno fluuium & fontem, nec tamen fons fuit fluuius uel stagnū, nec fluuius fons uel stagnum, nec stagnum fons uel fluuius. Nec hæc uidi, nisi intellectualiter considerans fontem de se generare fluuium. Ideo fons & fluuius, differunt ut generans & genitum, siue ut pater & filius. Nec stagnum, potest esse fluuius, uel fons, à quibus procedit. & dixi: fons, unitas: fluuius, æqualitas: nexus utriusq, stagnum. Conclufi igitur: quoniam si ad æternitatem dimisso ænigmate ascendero, ipsam ueriori modo comperio trinam & unam, quàm hanc uisibilem aquam, & facilius, superius dicta, de generatione & processione æterna, indubia fide credidi. Dixi etiam in Alchoran scribi: ex aqua omnia uiuentia esse. Igitur si aqua ista dat uitam uegetatiuam omnibus circumstantibus arboribus & seminibus & herbis, sine sui diminutione: quanto magis creator aquæ huius, omnibus creaturis dat omnia sine sui diminutione? aquam in aqua uidi fontem, fluuium, & stagnum: transsumo ad absolutam essentiam, de qua omnia quæ sunt, id quod sunt, recipiunt, tam illa quæ sunt, quàm quæ sunt & uiuunt, & quæ sunt uiuunt, & intelligunt.

Aqua eadem
fons, fluuius, et
stagnum.

Æternitas tri-
na & una.

INTERVM EX TRIBVS PERSONIS MANV-

ductio. Cap. X.

Adhuc attende. Non ita dicimus esse plures humanitates, sicut plures homines: sic non est idem humanitas, et homo, sed idem est deitas et deus, propter simplicissimam essentiam diuinam. Vnde sicut non sunt plures deitates, ita nec plures dii. & non sunt nisi tres personæ in humanitate, scilicet ego, tu, ille. Vnde ueraciter dico, Ego sum homo, tu es homo, ille est homo. & sunt tres illæ personæ eiusdem humanitatis. Vnde igitur haberent hoc illæ personæ, nisi creator Deus esset similiter trinus in personis, & unus in essentia? Potest igitur Deus ueraciter dicere: Ego sum Deus, tu es Deus, ille est Deus eiusdem deitatis. & non sunt tres personæ, tres dii: quia non sunt tres deitates, sed sunt unus Deus, quia una deitas, quæ Deus. Certum est etiam, tres personas in unitate, non esse unitatem seu singularitatem: & tres personas in numero, non esse nisi numerum & pluralitatem. nos autem dicimus tres esse diuinas personas in unitate, non in numero: & tres humanas personas in numero dicimus, ideo plures homines.

Deus & deitas
idem.

Deitas una, ut
Deus unus.

NECESSE EST ARABES FATERI TRINI-

tatem. Cap. XI.

Quod autem Arabes oporteat hanc Trinitatem in diuinis fateri, patet. Nam nisi fateantur, cum credant Alchoran esse librum ueritatis, conuincuntur deo dare participem. Scribitur enim in Alchoran, quomodo Deus dixit Mahumet: Tibi quidem, qui legem & librum ignorabas, nostrum spiritum mittentes lucem præbuimus. Et alibi: Cum hoc tibi diuinitus misso, spiritus benedictus penitus iustus cor tuum penetrauit, ut cum eo castiges Arabice. Iterum alibi de CHRISTO dicit: IESVS Mariæ filius, Deiq, nuncius, suusq, spiritus & uerbum Mariæ cœlitus missum existit. Iterum alibi: Ipse namq, Deus, & suus spiritus benedictus, hunc Alchoran librum ueracissimum composuerunt. Consimilia in multis alijs locis Alchoran habet. Vnde cum spiritus Dei benedictus non possit dici creatura, & missus spiritus non sit à seipso missus, ideo nisi dicas ipsum esse tertiam personam in diuinis, & à patre & filio missam (quia dicit in plurali mittentes) necesse erit quod ponas plures deos, scilicet mittentes & missum. Iterum uerbum dei cœlitus missum, est IESVS Mariæ filius, & non potest uerbum dei esse

Trinitatis asser-
tio etiam in Al-
chorano.

esse creatura, quia uerbo domini omnia sunt creata. Verbum igitur Dei, Deus est. Si igitur est Deus, & non est secunda persona quæ filius dicitur, scilicet uerbum patris, erit necesse, quod ponas plures deos, & uerbum Dei particeps Deo. Vide quando uis hoc negare, quod uerbum Dei non sit filius dei eiusdem naturæ cum patre, ne uidearis deo dare participem, tunc tu das deo participem. Et hoc etiam probatur ex illa autoritate: Deus & spiritus eius librum composuerunt. Si Deus & spiritus non sunt duo dii, sequitur quod spiritus sit persona in diuinis. Oportet igitur Arabes de necessitate fateri trinitatem: aliàs sunt increduli, dantes Deo participem. Adhuc sic: Euangelium fatemini librum lucidissimum & ueracissimum, in illo continetur unum esse Deum patrem & filium & spiritum sanctum, nihil igitur in contrarium allegari potest per uos, quando hoc uobis ex euangelio ostenditur, cum non sit minoris autoritatis euangelium quam Alchoran, ut Alchoran tradit. Quod autem in euangelio reperiatur, certum est. Legitur enim in ipso, CHRISTVM dixisse: Vnus est bonus Deus. Item: Sic deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Item: Paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater. Alibi: Spiritum ueritatis, qui a patre procedit. Et iterum CHRISTVS mandat: Baptizantes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Ex quibus & alijs euangelij locis clare colligitur, unum esse Deum patrem, & filium, & spiritum sanctum. Et hæc de sancta trinitate dicta sint.

CHRISTVM VERACITER FVISSE

mortuum & crucifixum. Cap. XII.

Restant non parua discordantiæ Alchoran ab euangelio elucidandæ. Scribitur enim in Alchoran, Cap. XI, CHRISTVM non fuisse mortuum, sed alium quendam CHRISTO similem Iudæos suspendisse, sed CHRISTVM nullatenus interfecisse, quia Deus incomprehensibilis & sapiens eum ad se transmutare fecit, in quem uirilem ueraciter ante mortem credent, & eorum seculo futuro testis astitit ille. Hæc ibi. Sed euangelium & cunctæ scripturæ alborum seu discipulorum atque historiæ temporum, concorditer affirmant, non solum CHRISTVM mortuum, sed etiam secundum scripturas prophetarum de Messia taliter, ut prædictum, reperitur mortuum esse. Et quia secundum libri sequaces, Alchoran non debet intelligi quasi sibi contradicat: & cum euangelium & prophetas approbet, ideo intellectus quærendus, quid in his prædictis intelligi uelit. Et primo eliciamus conformia euangelio, in quo scribitur demum CHRISTVM unum pastorem, et uniuersum hunc mundum unum eius ouile futurum. Conformiter asserit Alchoran, omnes uiros legum tam ueteris testamēti quam noui, atque legis Arabum, in ipsum ante diem iudicij ueraciter credituros. Totum autem studium Alchoran, est persuadere, in solum Deum credendum. Et quia hic asserit, quod omnes uiri legum ueraciter in CHRISTVM credent: utique CHRISTVM à diuinitate non separat, nec alienum facit, sed diuinæ naturæ ipsum esse tacite affirmat. Sic aiebat CHRISTVS in euangelio: Qui in eum credent, in deum patrem crederent qui eum misit. Secundo asserit euangelium & Alchoran, extremi iudicij eundem iudicem & testem. Hunc autem iudicem euangelium dicit CHRISTVM esse. Hoc & Alchoran hic tacite approbat, cum dicat CHRISTVM testem illorum sibi fidelium in futuro seculo. Per consequens fatetur CHRISTVM etiam, & iudicem, sicut & euangelium. Non erit autem iudex secundum Alchoran, nisi Deus creator. Erit igitur CHRISTVS homo, quia iudex etiam deus. Dicit autem Alchoran Cap. 46. Tu Deus omnium conditor, cum prophetis interfectis accedens, omnia cum ueritate iudicabis. Attende, si deus iudicabit cum interfectis prophetis, & CHRISTVS est super omnes, qui non deerit

Euangelij autoritas, Alchorani testimonio.

Christum non esse mortuum affirmat Alchoran.

Alchorani scriptura.

Christus iudex & testis in extremo iudicio futurus.

deerit in iudicio: etiam secundum Alchoran (ut patet ex præmissis) erit & ipse de interfectis prophetis primus, & supremus, & ipsa ueritas, et demum uerbum uerax, per quod omnia iudicabuntur secundum allegatum locum Alchoran. Vnde recte ait euangelium: Deum patrem omne iudicium dedisse filio suo, quia & filius hominis est. Per formam enim humanam iudicat homines sibi similes filios dei esse, sicut ipse est, & ita erunt filij immortalis uitæ, & dissimiles, filios eternæ mortis existere. Vnde patet secundum piā interpretationē Alchoran, hæc secreta non nisi sapientibus uoluisse reuelare. Ideo ait, illū nihil secretorum subtile, & solis sapientibus facilem esse Alchoran, alijs autem difficilem. Non erant enim rudes Arabes, quos ait Alchoran omnium incredulorum pessimos, aperte de secretis in illo principio informandi. Quod si Machumet ipsis simpliciter euangelium predicasset, & non dedisset propriam legem, accessissent ad legē Christianā, quā penē sexcentis annis refutarunt. Prædicauit igitur ipsis, quomodo essent Ismaelita, & ab Abraham ortum habuissent: quodq; tam Iudæi q̃ Christiani illū uirū ut prophetā laudarent, & eius fidem approbarent, per quam à deo maxima esset hic & in alio seculo assecutus. & cum hoc facerent gentiles, qui sequendo Abraham eiectionis idolis, aliquam aut Moyse aut CHRISTI legem fouerent: à fortiori ipsi, qui ex Abraham nati essent, facere deberēt. Quodq; deus ipsum Mahumet in suū nuncium ad eos elegisset, & præciperet eis, Abrahamæ fidem & legem acceptare, uiri scilicet optimi & fidelis, nec Iudæi, nec Christiani, quos antecessisset, qui eiectionis idolis, se ad uniuersorum creatorem conuertit, ipsumq; adorauit, eiq; obediuit, similiter & posterī eius Isaac, Iacob, & duodecim tribus Israël. Hoc modo persuasit multipliciter idolorum culturam abijci, quam prius ob euangelium nunquam abijcere curarūt, maxime quia euangelica perfectio eis grauis uisa est, & talis, quod eorum parentes eam acceptare timebant, edocti (ut & Alchoran continet) eos qui Christianitatem acceptant, & non seruant mandata, plus omnibus deū offendere, & grauissime in inferno cruciari. Quare Machumet ipsis secreta euangelij occultabat, credens quod sapientibus in futurū patefcere possent, sicut etiam sanctum euangelium multis mansit in principio obscurum & incognitum, et successiue est magis & magis apertum, & nisi hoc expediuisset, CHRISTVS uulgo non fuisset parabolice locutus.

Q U O D C R V C I F I X I O S I T C H R I S T I

exaltatio & glorificatio. Cap. XIII.

Nunc aduertamus, ut mysterium eliciamus mortis CHRISTI: quomodo intelligendum sit, CHRISTVM non fuisse in cruce mortuū. Primo certum est ipsum concordare cum euangelio, quod CHRISTVS uiuat. Si igitur uiuit, & expectatur ut redeat in mundum, ad conuertendos omnes uiros legum, utique ex hoc constat, Christianos qui eius euangelium acceperunt, non accepturos aliud euangelium ab ipso, cum istud sit perfectum etiam secundum Alchoran. Alij igitur si libros sequuntur euangelij contrarios, aut discordantes, utiq; necesse erit illos proijcere, & euangelium amplecti. Non sunt igitur illi in uia recta, sed tunc primum erunt. Absurdum est igitur ualde, Arabes persequi euangelij obseruatores: ex eo capite, quia eorum Alchoran, secundum ipsorum intellectum non concordat. Faciunt enim contra Alchoran, in eo quod persequuntur credentes, & in ipsis euangelium, in Alchoran approbatum. Dicunt forte: Christiani in eo non sunt Christiani, sed blasphemī, quod credunt CHRISTVM dei uerbum, per perfidissimos Iudæos in cruce suspensum. Respondent Christiani: Alchoran post mortem CHRISTI quasi sexcentis annis compositus, approbat euangelium tempore mortis CHRISTI scriptum, & prophetas qui ante mor-

Alchoran, solis sapientibus facilis.

Arabes.

Machumeti prædicatio qualis.

Abraham.

Euangelica perfectio grauior uisa Arabibus.

Euangelium ab Alchorano approbatum.

tem CHRISTI prophetarunt, CHRISTVM tunc uenturum quando uenit, ita facturum sicut fecit, ita moriturum sicut mortuus est. Et attendendum, quomodo Gabriel angelus Danieli reuelauit, post 62. hebdomadas CHRISTVM occidi debere, ut legitur Danielis 9. Cap. quemadmodum & factum fuit. Ille enim Gabriel angelus hæc reuelauit propheta, quem ponit Mahumet, sibi Alchoran intimasse. Quomodo igitur hoc stabit, quod Gabriel iussu Dei mortem CHRISTI propheta prædixerit, & eidem lapso tempore illo prius per ipsum prædicto, dicat, ipsum non fuisse mortuum, deum & se mendaces faciens? Adhuc considera, quomodo CHRISTVS ante mortem sic se in cruce moriturum suis discipulis prædixit. Ita concorditer dicunt historice illius temporis: & sic tenuerunt omnes tam Christiani, quam Iudæi & gentiles, ante Mahumet quasi sexcentis annis. Vnde debet argumentum sumi, quod si Alchoran hoc negat, utique euangelio est potius standum, cum nullam rationem assignet. Dicunt autem quidam compositorum Alchoran uisum fuisse, hoc esse blasphemum, & de tanto propheta credi non debere, quasi non dicat ad eius honorem. Sed si hoc sic putauit, utique mysteria crucis CHRISTI ignorauit. Crucifixio enim CHRISTI, est ipsius CHRISTI exaltatio, & glorificatio, Christianorum iustificatio et uita, et omnium hominum resurrectio. Multi fuerunt reges & principes, qui Christianos deridebant & persequabantur, eo quod crucifixum colerent, uti Egeas in Achaia Andream primum CHRISTI discipulum: cui apostolus respondebat, hanc derisionem euenire ob ignorantiam mysteriorum mortis CHRISTI in cruce, quæ per gentiles capi non poterant. Et Paulus apostolus, dum de cruce CHRISTI prædicaret, licet Iudæis esset scandalum, & sapientes mundi Græci hoc stulticiam reputarent: tamen non tacuit, quousque redemptionis mysteria Christianis aperiret. Certum est igitur, quod Alchoran illis Arabibus, si sine mysteriorum apertione CHRISTVM crucifixum aperte asseruisset, CHRISTVM in eorum mentibus non magnificasset. Voluit igitur secundum piam interpretationem, occultare ipsis uilem mortem, & quod adhuc uiueret & uenturus esset affirmare. Quoniam eius resurrectionem a morte, per potestatem quam habuit animam suam ponendi & iterum assumendi (ut in euangelio fatetur) non potuisset persuadere, nisi ipsum non solum hominem, sed & Deum ostendisset: quod unitati Dei, quam prædicabat, aduersari putabat. Nec conueniebat fidei suæ asserere, ipsum, iam a morte resurrexisse, ut statim diceretur. Ideo sic forte locutus est. Dicit tamē hæc taliter, quod sapientes elicere possunt, euangelium uerissimum esse ut putabat.

Q U O M O D O D E V S A N I M A M C H R I S T I A D

se reduxit, ipsum transmigrare fecit & assumpsit.

Cap. XIII.

Alchoran recitat, quod cum increduli fraudulentè cū CHRISTO agerent, scilicet studentes ipsum per mortem extinguere, delusi sunt. Quem creator taliter affatus est: Ego tuam ad me reducens animam, & exaltans, ab incredulis te liberaui. Post hoc alibi dicit, quomodo Deus ipsum CHRISTVM ad se transmigrare fecit. Iterum alibi dicit, CHRISTVM per Deum ad se assumptum. Hæc omnia ordinate Christiani sic esse affirmant. Nam euangelio teste, dum clamaret uoce magna in cruce ad patrem, ut quid eum dereliquisset, & subiungeret, quod in manus suas commendaret spiritum suum, quem sic clamando emisit, tunc hoc uerificatum est, quod deus animam eius ad se reduxit. Idem enim est anima & spiritus. Sed per resurrectionem, uerificata est transmigratio. Iuit enim per mortem ad uitam immortalem. Sic eum deus ad ipsum, qui solum habitat immortalitatem, transmigrare fecit: & hanc transmigrationem Christiani pascha nominant.

nominant. De quo etiam Alchorā meminit. Vltimò in ascensione CHRISTI ad
 patrem assumptio uerificata existit. Negat autem Mahumet, Iudæos eum pere-
 misse: sed dicit, alium illi similem ipsos suspendisse, nullam faciens unquam de
 cruce mentionem. Aduerte Mahumet sic forte argumentari uelle: CHRISTVS *Christum à Iu-*
 uiuit, ergo per Iudæos non est peremptus. Si enim peremptus fuisset, quomodo *deus crucifi-*
 uiueret, nisi resurrexisset? Resurrectio autem mortuorum nondum aduenit, sed *xum quomodo*
 uentura est dies in qua omnes resurgent & redibunt. Ante illum diem omnia *neget Alcoran*
 quæ uitam habent, siue angeli, siue homines, siue alia animalia, extingui necesse
 est: ut omnium resurrectio & reditio fiat. CHRISTVS igitur qui uiuit, quod cer-
 tum est, nunquam fuit peremptus, morietur tamen tandem, et in die resurrectio-
 nis resurget. Hæc est Mahumet persuasio, quæ in Alcoran licet sparsim, conti-
 netur. Tamen Cap. 48. dicit: Primo quidem buccinæ sonitu morti succumbunt
 omnia, nisi quæ Dei dextera protexerit. Secundo sonante, reuiuiscunt. Et hæc
 nota propter sequentia. Et aduerte, quod Mahumet tenet solum Deum resusci-
 tatorem mortuorum, & quod resuscitati & resuscitandi non debent cenferi re-
 surrexisse à mortuis. Ideo oportet illos denuò mori ante diem resurrectionis. De-
 inde considera, inter diem mortis & diem resurrectionis secundum ipsum nul-
 lum sensibile tempus currere. Ita quod Abel filius Adæ primus mortuus, quan-
 do resurget, non iudicabit se diutius fuisse mortuum, quàm ille qui statim ante
 diem resurrectionis morietur. Dicit enim Cap. 55. in fine: Die namq; iudicij, qua
 patebit singulis mandatum nostrum, accedent singuli quasi non morati, nisi per
 diei horam unam. Sic dicit etiam Cap. 29. & in alijs locis sapissime. Ob hoc de
 illo medio tempore post mortem, & ante resurrectionem non facit æstimatio-
 nem, licet dicat, illos qui propter deum mori uidentur, non mori. Sic etiam in Al-
 coran scribitur. Obsequio dei peremptos nemo mortuos existimet, sed illos po-
 tissimū uiuos & sanos. & alibi: Obsequio diuino, deiq; dilectione mortem sube-
 untibus, diuina pietas gaudia præbens, superuenit. Et iterum: In uijs dei morien-
 tes, nequaquam mortui dicendi sunt. Illi namq; de bono dei dilectioneq; gauden-
 tes, apud Deum uiuunt: expectantes post se relictos, nihilq; timentes. Vnde licet
 dicat, omnis anima mortem gustabit, tamen cum euangelium dicat, non debere
 timere eos qui cum corpus occiderint, non habeant quid amplius faciant, quia
 animam occidere non possunt, sed eum qui etiam ultra hoc potest animam mitte-
 re in gehennam. Ideo secutus est euangelium & libros sapientiæ, quomodo ius-
 ti, licet oculis insipientium uideantur mortui, sunt tamen uiui & in pace. Et nihi-
 lominus animas talium demum mortem gustaturas affirmat, ut resurgant in ge-
 nerali resurrectione, quam appellat diem ueritatis. Dicit enim sic in Alchoran: *Dies ueritatis.*
 Die ueritatis, qua resurgent animæ & angeli. Et in doctrinis ad Abdalla: In die
 illo mandabit Deus angelo mortis, ut omnem creaturam spiritum habentem in-
 terimat, tam angelos omnes, quàm diabolos omnes, quàm homines, aues, pisces,
 beluas & pecora. Sic enim ait in Alcoran: omnia mortua præter deum. Et sub-
 iungit: Quomodo Adriel angelus mortis, demum seipsum interimet. Post sequi-
 tur resurrectio, sic dicens: Tunc Raphaël accepta tuba, cuius longitudo quingen-
 torum annorum, stans in Hierusalem, insufflabit tubam, & efflabit omnes ani-
 mas interim sibi seruatas, quæ euolabunt ad corpora sua. Secundum hanc opi-
 nionem certum est, CHRISTVM non esse peremptum à Iudæis, quo ad animam.
 propter deum enim, ipsum interfecissent: & tales non debent cenferi mortui.
 Vnde id quod Iudæi CHRISTVM suspenderūt, falsum est omnino. Sed id quod
 sequitur in Alcoran, Profitentes etiam se suæ cædis auctores, cordibus suis non
 minimam ambiguitatem inde gerunt, sed eum nullatenus interfecerunt: est be-

ne considerandum. Videtur enim, quod ex his uerbis non negetur, quin Iudæi cædis CHRISTI auctores esse possint: licet ipsum non interfecerint. Non negatur igitur, CHRISTVM crucifixum in toto, Alchoran: quam crucifixionem non Iudæi, sed Pilatus facere poterat, modo quo dicit euangelium.

DE RESURRECTIONE IESV CHRISTI,

Cap. XV.

*Christi resurre-
ctio asserta in
Alchoran.* **Q**UOD autem CHRISTVS expers malorum, mortuus, & sua uirtute iterum uiuus accessit, ex Capite uicesimo octauo, medio scilicet, Alchoran uidetur manifeste haberi, ubi CHRISTVS post multa sic scribitur locus: *10*
 „Deus me uirum non difficilem, sed malorum expertem creauit: & super
 „me est diuina salus in die meæ natiuitatis & mortis, à qua uiuus iterum accedam.
 „hoc est de CHRISTO Mariæ filio uerbum uerax, in quo tamen plurimi dissentiunt. Ecce dicit de die mortis, & non de die generalis resurrectionis, sicut dicit alibi de Ioanne Zachariæ. Vbi dicit, quod diuina salus super ipsum Ioannem die natiuitatis, mortis & resurrectionis. Et ideo intelligo, CHRISTVM ante illum diem mortuum, & iterum uiuum accessisse, modo quo euangelium hoc recitat. Vnde non est uerum, CHRISTVM & omne uiuum mori
Adriel. sonante buccina, aut per Adrielem mortis angelum, ut in doctrinis Mahomet legitur. Ideo pro correctione illius assertionis Capite quadragesimose- *20*
 „cundo adijcitur: Omnia morti succumbere, nisi quæ dextera Dei protexerit. et si aliquis sit illa protectione dignus, utique CHRISTVS erit, quo nullus dignior, imò ipse est illa Dei manus dextera, seu potentia: per quam Deus fecit, & facit, atque faciet omnia. Facit ad hoc id quod legitur in Chronica Machumet & ipsius successorum regum, Mariam matrem IESV post ipsum quinque annis superstitem fuisse, & quinquaginta quatuor annos uixisse. Sed dicite nobis magistri legis Arabum: Si propter Deum interempti non sunt mortui, quia apud Deum uiuunt: utique anima illorum à corpore separata uiuet, debetne anima illorum post hoc die occisionis omnium uiuentium mori? & si dicitis quod sic: Nonne ille Dei amator, in uia Dei ambulans, qui ea die interficitur per angelum mortis, etiam non moritur in anima, sicut si dudum ante fuisset interfectus? Si sic: Non erit igitur ille secundum animam Dei generalis resurrectionis mortuus, quare nec prius interempti propter Deum. Non enim erunt peioris conditionis. Anima igitur omnium talium nunquam morietur, neque resurget: licet homo totus ex anima & corpore, qui mortuus fuit, resurget. Et quia non est conueniens, dicere animam peccatoris mortuam, & extinctam, à deo resuscitari ad finem, ut ardeat æternaliter in gehenna: ideo CHRISTI doctrina, animam non posse occidi, utique uerissima est. Oportet ergo, *Anima immortalis.* quod id Alchoran, Omnia mortua præter Deum, intelligatur in comparisonem ad Deum: qui solus habitat immortalitatem. A quo omne uiuens in *40*
 „tantum uiuit, in quantum ipse Deus id illi tribuit. Sed Deus tribuit animæ intellectiue ut libere uiuat, & iudicetur si errorem ueritati præfert. Non deficiet igitur, cum sit subiectum diuini iudicii. Animalia uero ratione carentia cum non possint iudicari, & ad iudicium ipsa resurgere non sit necesse, in uanum resurgerent. Et quomodo eadem animalia resuscitarentur, anima priore non redeunte in corpus, quæ penitus per mortem fuit extincta, & in nihilum redacta? Sic anima intellectiua cum creetur ex nulla præiacenti materia, si ipsa per mortem in nihilum redigeretur, quomodo eadem resurgeret? Ita nec angeli, nec dæmones resurrectione opus habent: cum sint intellectualis naturæ

naturæ, & iam iudicati. Neq[ue] opus est ut cuncta non iudicanda ad Deum, à quo sunt, redeant: cum apud ipsum nihil transeat in obliuionem, seu præteritum. Oportet igitur Arabes intelligere talia euangelio dissona, modo quo Christiani euangelio inhærentes. Ideo non sine optima causa Alchoran euangelium sapientissimum asserens, rectam uiam esse dicebat. Non est igitur asserendum, CHRISTVM iterum moriturum, & demum cum alijs resurrecturum, sed uere à mortuis resurrexisse.

*Euangelium esse
lucidissimum,
uiam rectam, &
asserit Alchoran.*

M Y S T E R I V M N A T I V I T A T I S E T
mortis CHRISTI. Cap. XVI.

10 **A**T ut causam mortis CHRISTI in cruce uideamus, præmittendum, Deum
omnia in ostensione gloriæ suæ creasse. Nam cum rex incognitus in gloriâ
sua nō possit censerî magis rex quàm non rex, & careat honore & beneficentiâ,
ideo ut uideatur uirtus & gloriâ sua, ac per hoc magnus cognoscatur, honoretur,
& glorificetur, omne suum studium applicat & conuertit. Non autem ostendit
gloriâ, nisi intelligentibus. Sic Deus creaturas intellectuales, capaces iudicij
gloriæ & ueritatis creauit, ut cognoscatur, & propter illas, cuncta inferiora, quo
niam propter semetipsum omnia operatus est, ut in Cap. XCIII. Alchoran
dicitur, ipsum esse rerum principium & finem. Homo autem inter illas intelle-
ctuales infimum locum tenens, intellectum habet in potentia, indigens alio actû,
20 qui ipsum de potentia in actum ducat. Positus est igitur in paradiso, dotatus in-
nocentiâ: ut innocens sub obedientia dei uiuens, demum gratia dei ad uisionem
gloriæ dei sui transferretur, & ea frueretur. Sed quia homo liber suâ diaboli
elegit potius per scientiam ascendere, quàm per innocentiam & obedientiam: re-
cusauit Deo obedire, ut secundum promissâ diaboli esset per se sciens bonum &
malum. De paradiso perditâ innocentia eiectus existit: & qui prius, si stetisset,
semper uiuere potuisset, factus est mortalis & ignorans, & propter hoc non fuit
possibile, ullo unquam tēpore ex omni studio suo ipsum ad immortalitatē & ui-
sionem gloriæ dei pertingere, quæ ab omni mortali uideri nequit. Nec erat reme-
dium, nisi ille qui ipsum ad hoc creauit, etiam denuò gratiose reformaret. Ad
30 hanc igitur reformationem aptandam, probatus est homo, an lege naturæ, quæ
ipsi concreata est, proficere posset, cui postea lex scripta superaddita, hominem
erexit ad speranda promissâ dei: primo in sensibilibus, deinde in intellectu-
libus. Et inter omnes prophetas, omnium saluator Messias à deo mittendus, præ-
nunciatus est aliquando uenturus, qui uirtutem dei habens, complete ipsum dei
populum reformaret & saluaret, hic tandem diu expectatus, de cœlo summus le-
gatus & dei filius, in forma hominis humilis & pauper & pauperis filius uirgi-
nis Mariæ, in hunc mundum ueniens, IESVS CHRISTVS nominatus, cum di-
uina potestate apparuit, se opere hanc potestatem & dei uirtutem palam doctri-
na cœlesti & miraculis diuinis habere ostendens, ut uiderent in ipso deum patrē
40 qui ipsum misit operari: & uerba quæ loquebatur, ueracis Dei esse. Cui Ioan-
nes Zachariæ, testimonium certissimum dedit: & illa quæ apud patrem suum
cœlestem uidit, enarrauit. & qui eius uerba receperunt, compererunt ipsum
esse Dei uerbum ueracissimum. Dedit igitur ipse Dei filius dilectus, omni-
bus qui crediderunt eum Dei filium, potestatem filios Dei fieri. Nam in hoc fuit
omnis diligentia eius, ut crederetur filius & uerbum dei, tunc enim, firma fide
cuncta quæ annuntiaret reciperentur, & promissis eius de regno futuro cœli, re-
surrectione à morte, & æterna uita indubia fides adhiberetur, & eius præcepta
seruarentur. Quis enim peccaret, quando ex uerbo dei indubitato sciret, pecca-
tum inferre mortem perpetuâ: & quis nō obediret usq[ue] ad mortē, quando nō hæ-
sitaret

*Omnia à Deo
ad gloriæ suæ
declarationem
creata.*

*Hominis lapsus
& restitutio.*

*Christi incar-
natio.*

*Christus per se
morti nō obno-
xius.*

Christi mors.

Resurrectio.

*Christus morte
sua uel maxime
Dei filius decla-
ratus.*

fitaret in uerbo dei, sibi pro temporali morte uitam perpetuam à deo optimo re-
muneratore tribuendam? Quomodo enim homo dubitare poterit in promissis,
qui certissima fide ea dei promissa esse credit? Intrauit igitur IESVS in hunc mun-
dum, sine quacunque carnis concupiscentia & uoluntate uiri; mori nequaquam
obnoxius, quæ ob actuale peccatum primorum parentum & originale eorum,
eorundem filiorum ex carnis concupiscentia genitorum cunctos quos permisit
deus inuasit. Erat igitur innocens IESVS, liber à morte; qui nec in peccatis na-
tus est, nec ullum unquam peccatum fecit. Reuelauit ea de patre cœlesti & eius
regno & gloria, quæ sibi soli nota erant, & nulli alteri; cum nemo patrem un-
quam uidisset in hoc sensibili mundo, ubi non uideri potest, & se uitam, uitam, &
ueritatem propalauit. Scripturas aperuit, quoniam de ipso erant; & quod ipse me-
dicus, contra omnes infirmitates corporis & animæ, etiam contra mortem esset,
facto & doctrina patefecit. Quod ipse rex & Messias esset; licet regnum suum
de hoc mundo non esset, atque hunc mundum, & hanc sensibilem uitam pro ni-
hilo habendam, comparisone futuri sæculi & uitæ, uerbo & facto manifestauit.
Et post multa signa & miracula, ut ostenderet hanc uitam propter ueritatem &
regnum immortalis uitæ contemnendam, & deo usque ad mortem etiam crucis
turpissimam obediendum: ipse qui esse potuit immortalis, si uoluisset, mortuus
est. Sic Deum patrem suum, qui ita uoluit, clarificando; & morte sua innocentissi-
ma omnibus hominibus ipsum per fidem recipientibus & induentibus, æternam
secum uitam promerendo. Meruit enim consummata mors innocentissimi uni-
geniti filij Dei, quam in humana natura passus est, redemptionem omnium capti-
uorum per satanam, mortis auctorem, in qua CHRISTI morte, quisque fidelis ei-
dem incorporatus, mortuus est, & uitam meruit. In morte igitur crucifixi Mes-
sias commortui omnes fideles, meruerunt uitam sibi perpetuam in CHRISTO re-
tribui. Resurrexit autem die tertia propria uirtute, qui habuit potestatem po-
nendi animam in morte, & iterum sumendi eam in resurrectione. Unde eius re-
surrectio est, per quam omnes homines resurgunt, qui cum eo eiusdem sunt hu-
manæ naturæ, quæ in ipso est uitæ immortalis unita. Resurrexit autem tertia die,
ut facto probaret resurrectionem mortuorum credendam, quam docuit die iu-
dicii expectandam. Ipse est igitur, in cuius morte morimur, & in cuius resurre-
ctione uiuificamur: & per quem accessum habemus ad Deum patrem creato-
rem, ad uidendum ipsum in gloria sua, & cum eo ipsum CHRISTVM IESVM
eius filium semper benedictum. Ex his perquam breuiter tactis, constat mortem
CHRISTI in cruce ignominiosam, maxima habere mysteria, & fuisse tam fideli-
bus necessariam, quam CHRISTO gloriosam, qui mortuus est, ut clarificaret pa-
trem; & ostenderet, quantus ille est cui Messias in suo corpore, & turpissima &
dolorosissima morte usque ad omnium terribilium terribilissimum ostendit obe-
diendum: & quanta est illius Dei pietas & remuneratio fidelium, qui omnibus
Christiformibus ob filij sui mortem eis communicatam, cum eodem suo dilecti-
ssimo filio regnum uitæ retribuit possidendum. Hæc mors CHRISTI cruci-
fixi, IESVM clarificauit esse diuinæ bonitatis filium. Quoniam non fuisset adeo
pius, misericors, & uoluntarius ad obediendum usque ad mortem inclusiue, nisi
perfectissimus fuisset & deiformis, sic reuelans patrem per testimonium in
sanguine suo, Deum esse supra omnia amandum, & sic ei seruiendum, & e-
ius præcepta implenda, & uitam futuram magnificandam usque ad huius mi-
seræ uitæ contemptum. Ostendit etiam promissa patris sui, & quæ de seipso præ-
dixit impleta; & ueracem esse patrem, seque eius ueritatem: omnemque scientiam
& scripturarum mysteria, atque quantum sit pater de cœlis ab omnibus diligen-
dus,

duſ, patefecit. Hæc ſciunt filij lucis, qui CHRISTVM ſequuntur: & filij tenebrarum, huius mundi amatores, ſpiritu CHRISTI carentes, ignorant.

DE FRVCTV MORTIS CHRISTI.

Cap. XVII.

Diceret aliquis zelofus Arabs: Si mors CHRISTI clarificat patrem omnium creatorem, utiq; potens & laudabilis eſt, & de hac re iocundum eſſet plenius informari. Zelo illius uiri, conabimur pro noſtra paruitate aliqua adhuc aperi-
 10 perire, ut quiſq; ſic eſſe non hæſitet. Nam cum non ſit dubium, peccata diuidere inter deum & hominem, ut ait propheta, dicens: Peccata ueſtra diuiſerunt inter uos & deum ueſtrum. & hinc Dauid propheta imitator dei ait, iniquos odio ha-
 20 bui: hoc quidem peccatum poteſt eſſe ab ortu, ut ſic in peccatis conceptus à matre exiſtat ex immunditia & uoluptate carnis, ut idem propheta ſe conceptum aſſerit. Et quoniam omnes ſic ex Adam à matre ex uoluntate uiri concepti ſunt, & nemo mundus illa munditia quæ eſt deo grata, Iob dicente: Nunquid iuſtifi-
 30 cari poteſt homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Na ſcimus enim filij iræ cum ſpiritu concupiſcentiæ carnis, qui non eſt de regno intellectuali cœlorum Dei noſtri incorporei, & experimur ex pronitate ad malũ, quam ab adoleſcentia habemus, nos non moueri ſpiritu dei bono, & hoc in nobis dei dono experimur. Deus enim ſic hominem compoſuit, ut malo uiſo expa-
 40 ueſcat: ut ait Cap. 79. Alchoran. Quapropter nullus eſt ex Adam uia concupiſcentiæ natus, qui non ſit à Deo, uel uitio originis, uel peccati actualis ſeparatus: ſolo CHRISTO excepto. Qui, atteſtate etiam Alchoran, à matre uirgine Maria, quæ nunquam mala operata eſt, ſine uirili ſemine ſeu carnis uoluptate, mundiffi-
 50 me natus exiſtit. Et non eſt natus filius iræ & odiij aut abominationis, ſed mundiffiſimus: quare Deo inter omnes qui fuerunt & erunt homines, dilectiſſimus. Hic utiq; nullum unquam fecit peccatum actuale. Ipſe enim eſt de quo ſcriptum eſt: Qui peccatum nõ fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Et ita à Deo nunquam diuiſus, ſeu ſeparatus. Hunc diuina ſapientia, in ſui unionem aſſumpſit. Nam ſicut ſapientia maliuolam animam & corpus ſubditum peccatis abominatur, ſic
 60 diligit ſanctam animam, & corpus ab omni peccato mundiffimum, & ſibi perpetuo foedere deſponſat. Ipſe eſt igitur primogenitus ſimiliter, & unigenitus ſuius regis uirtutum, qui eſt rex gloriæ. Nam ſi (Moyſe teſte) Deus dixit, filius meus primogenitus eſt Iſraël: negari non poteſt, CHRISTVM in Iſraël, omnium primum qui Meſſias, atq; ipſum primogenitum Dei in orbem terrarũ miſſum, qui & ſimul eſt unigenitus dei filius, ut ipſe CHRISTVS ait: Qui nõ credit in me, iam
 70 iudicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti filij dei. Si igitur hunc ſuũ dilectiſſimũ primogenitũ et unigenitũ filiũ Deus dedit, p ſalute mudi, utiq; maxime mundũ dilexit. Quod autẽ hoc fecit, atteſtatur euangelium quod dicit: Sic em̃ deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret. Nonne empti ſumus precio
 80 magno? puta precioliſſimo ſanguine unigeniti filij eius, ut ſimus Dei, qui fuimus ſub principe tenebrarum. Ait enim Alchoran, quod Adam à Deo præceptum minime operatus, ius mortale ſubiuit. Vnde totum genus humanũ ob peccatum primi parentis ſpoliatum innocentia, quæ ſola in regno cœlorum locum habet, ſubditum principi huius mundi æternaliter damnatum, ad priuationem uiſionis gloriæ dei, quæ mors eſt intellectualis naturæ, ſoluit debitum in morte
 90 unigeniti filij dei, qui pro omnibus ipſum ut Meſſiam & regem intellectualis uitæ recipientibus, mortuus eſt. Sic omnes in eius morte mortui ſatiſfecerunt, & liberati ſunt à ſeruitute principis mortis. Mors enim unigeniti, qui plus omnibus diligebatur à Deo, precioliſſima: abunde ideo ſatiſfecit, quia fuit mors
 præci-

Peccata diuide
re inter Deũ et
homines.

Chriſti natiuitas.

Chriſtus primo
genitus pariter
et unigenitus
Dei filius.

Chriſti mors
pro nobis, eiusq;
meritum.

præcedentis dolorem mortis, ut ait propheta, quem omnes morientes ignorant;
 20 Quare dicit idem: Vere languores nostros ipse portauit. Et dum ad fidelem, fili
 dei patrem Abraham respicimus, quantum ipse meruit, quia filium suum unigenitum
 Isaac ut deo placeret in mortem tradere uoluit, statim uidemus quid meruit Mes-
 sias, seipsum in mortem tradens, ut deo placeret, in redemptione generis huma-
 ni. Vide ineffabilem laudem dei patris, in eo quod filio suo non pepercit, sed pro
 nobis omnibus tradidit illum. Nonne meruit habere innumerabilem multitudi-
 nem filiorum & hæredum regni sui cœlestis, quemadmodum Abraam? Et quid
 meruit IESVS realiter turpissima & dolorosissima morte mortuus, quæ omnes
 dolores morientium excedit? Certe quia uitam dedit, resurrectionem à mortuis
 meruit pro se & fratribus suis patri acquisitis: inter quos ipse est ut primogeni-
 tus, in multis fratribus principatum tenens. Nec est regnum intellectualium cœ-
 19 lum ut æstimandum, ut est regnum huius mundi: quod dum plures habent, qui-
 dum. libet minus habet, sed dum idem sine defectu ab innumeris potest uideri & intel-
 ligi, ipsum regnum intellectuale ab innumeris intellectibus potest à quolibet in-
 solidum possideri. Intellectualis est uita resurgentium, ut sciant & delectentur se ui-
 uere. Quæ esset remuneratio fidelis pro deo morientis, si maneret in morte, aut
 si nesciret se uiuere? potius homo optat non esse, quam sine omni intellectu esse.
 Sapientia. Quare non resurgit homo ad uitam intellectualem, nisi in sapientia, quæ est sapi-
 da scientia, ut se sapiat & sciat uiuere. Sapientia autem quæ participatur in omni
 20 bus intellectum habentibus, in Messia magisterium habet. Participatione igitur
 illius magisterij, uiuit omnis in CHRISTO resurgens, quia ipse est resurrectio
 & uita, quæ appetitur. Iam uidet quisque zelosus, quantum opus reformationis
 humanæ naturæ excedit opus creationis, & quam sapienter omnia sunt ordina-
 ta. Sapientia autem quæ omnia sapientissime disposuit, tam circa mortem quam
 resurrectionem CHRISTI, licet nunquam CHRISTVM dereliquerit, non tamen
 mortua est, CHRISTO secundum humanitatem per separationem animæ et cor-
 poris mortuo, nec est alia sapientia quæ assumpsit IESVM hominem, quam illa
 Anima Dei. sapientia patris dei creatoris per quam cuncta creauit, quam Alchoran, animam
 Dei nominare uidetur, cum dicat animas hominum participare tantum de ani-
 30 ma dei, quantum ipsa sapientia relucet, sed anima CHRISTI plenitudini sapien-
 tiæ dei est unita. Ob hoc ait Alchoran, deum propriè animam suam CHRISTO
 Fabulæ ex A- dedisse: & ipsum illam ab utero matris habuisse, certis miraculis exemplificat.
 pocryphis. Loquebatur enim, ut ait, matri suæ in puncto natiuitatis, ipsam confortando. Re-
 spondit tunc pro ipsa, illa die cum consanguineis malum de matre suspicanti-
 bus. Loquebatur quando uoluit infantibus, sicut senibus; & luto formato, ut ho-
 mo aut auis fieret. Et ita factum, Mahumet in doctrina sua & in Alchoran asse-
 rit. Sic locutus est cæco nato, ut uideret; leprosis, & alijs infirmis, ut sani essent;
 mortuis, ut uiuerent. Hæc & plura ex euangelio & Alchoran elici possunt: qui
 liber eum etiam sapientem asserit, dans ei idem nomen quod Deo, quem incom-
 40 præhensibilem & sapientem sapientissime affirmat. Si igitur fatetur CHRISTVM
 absolute sapientem, sicut & deum patrem, non erit alia sapientia patris creato-
 ris, & alia CHRISTI. Sed pater creator per suam sapientiam, quæ CHRISTVS
 est, omnia operatur. Hæc est sapientia immarcescibilis, uitam dans omni intelle-
 ctuali naturæ, quæ sine sapientia mortua est. Ideo ad illius apprehensionem, fi-
 nis tendit creationis intellectualis naturæ: quam homo, nisi mediatore CHRI-
 STO, in quo humana omnibus hominibus communis natura, sapientiæ sup-
 premæ indissolubiliter unita est, attingere potest in sua propria natura hu-
 mana, CHRISTO & sibi communi. Quare CHRISTVS est magister,
 habens

habens doctrinam & uerbum uitæ intellectus nostri, reuelator omnium quæ in thesauro Dei continentur, ostensor patris, fontis sapientiæ & gloriæ eius, quæ ostensio, est receptio sapientiæ in se intellectualiter, uiuificans æternaliter ipsum, & faciens ipsum similem CHRISTO filio Dei, qui est in gloria Dei patris. Et hoc est esse foelicem, & regnare perpetue in cœlestibus summo gaudio beatitudinis, & hæc sunt promissa CHRISTI, omnibus ipsum recipientibus firmissima.

DE PARADISO. Cap. XVIII.

Diceret Arabs aliquis: Remota sunt & multum distantia illa quæ de paradiso in Alchoran leguntur, & ea quæ euangelium promittit, Alchoran enim desideriorum omnium complementum credulis et legem seruantibus promittit, describitq; illa desideria quæ cōmuniter appetuntur per uoluptuosos: sed euangelium solum promittit intellectualem foelicitatem, quæ est in uisione intellectuali, & scientia, sapientia, & cognitione. Respondemus, semper nobis apparuisse, tantum inter paradysum Mahumet & CHRISTI interesse, quantum inter sensibilia & intellectualia: aut inter uisibilia, quæ sunt temporalia, & inuisibilia, quæ sunt æterna. Sic & de Alchoran & euangelio pariformiter. Sunt tamen qui allegant pro excusatione compositoris Alchoran, quomodo ipse rudes Arabes trahere uolebat, ut in unum creatorem crederent, qui dedit eis uiuere in hoc sæculo temporali, quod ille etiam eis esset daturus, in sæculo futuro perpetuo uitam sine defectu, multo ista uita meliorem. Quodq; ad hunc finem, ut in Alchoran legitur, plures similitudines introduxit, quas tamen nō exposuit, sed sapientibus illas notas reliquit. & nisi exempla sumplisset ab hac uita sensibili prædicendo futuræ uitæ iocunditatem, neque intellexissent, neq; moti fuissent propter promissa eis incognita. Ait enim Cap. 51. Cre-
dentes & benefacientes pulcherrima loca paradisi possessuri, omne suum uelle
perficient. Hocq; lucrum est maximum. Huiusmodi pollicitum, illis summam
læticiam denunciat. Vnde uidetur unam conclusionem uelle prædicare, scilicet
quod Deus est remunerator fidelium sibi seruientium, secundum spem & deside-
ria seruientis: pro seruitute temporali temporalia assequetur, pro perpetuis per-
petua, pro uoluptuosis uoluptuosa, pro intellectualibus seruans intellectualia
habebit. Sic enim dicit cap. 6. Deus omnium uota dinoscens, omniumq; diues,
mundana quærentibus temporale, cœlestia petentibus atque cœlestibus summū
bonum tribuit. Et Cap. lib. dicit: Studioso bonorū huius seculi dabimus illa, sed
nullā in alio portionem habebit. Ideo ubi in primo cap. dicit bonos paradysum in-
troire, ubi dulcissimas aquas, pomaq; multimoda, fructus uarios, et decētissimas
ac mundissimas mulieres omneq; bonum in æternum possidebunt: aduertē-
dum ad id quod dicit, omneq; bonum in æternum possidebunt: utiq; illud non
est aliud quam Deus. tamen sensibilibus promissiones sapissime repetit. & de-
mum in Cap. 64. dicit: Omnes itaq; sapientes timeant Deum, dantem omnibus
credentibus sapientiam, suiq; noticiam. Et cap. 107. dicit, Paradysum apud Deum
fortientur. Et sæpe ponit similia, scilicet quod æterna uita, æternum gaudium, &
beatitudo, sit remuneratio. Dicit etiam in doctrinis, quod nulla futuri seculi tradi
possit similitudo. Ideo non uidetur finaliter, quod possit euangelio contradicere,
quod paradysum intellectualium & sapientū, uisionem dei & eius sapientiæ seu
CHRISTI asserit. Ideo Alchoran alibi, eos qui in inferno sunt, priuatos ait discre-
tione & sapientia. Etiam alibi, enumeratis omnibus quæ in hoc mundo uiden-
tur, & quæ sæpe promittit paradysum intransibitibus: addit, quod bona futuri secu-
li his omnibus sunt meliora, quoniam istud seculum in comparatione ad il-
lud futurum nihil sit. Vnde sicut per similitudinem cruciatus ignis sensibilis
poenā

Christi præ-
stantia.

Inter Mahume-
ti paradysum
& Christum
quanta distan-
tia: item inter
euangelium &
Alchoran.

Alchorani sco-
pus.

Futuri seculi
nullā tradi si-
militudinem
posse.

poenam eorum qui damnati sunt describit, ita per aquam & fontes vitam saluato-
 torum. Non tamen complete intellectualem felicitatem describit, secundum *A-*
Auicennae de uicennam in metaphysica sua. Nam licet esset de lege Arabum, affirmat Machu-
Machumet te- met corporalem felicitatem describere, & quod intellectualis, illa multo excel-
simoniu. lentior, per sapientes melius describatur. Sed Alchoran licet minus extense, per-
 fectam felicitatem sapientum ponat in noticia Dei & sapientiae, quae est filius
 Dei secundum praemissa: quemadmodum & euangelium ex CHRISTI perfe-
 ctissima doctrina. Praeterit enim iste mundus cum concupiscentiis suis. Illa uero
 quae futuri & perpetui mundi sunt, habent se ad ista huius mundi sicut perpe-
 tuum ad corruptibile. Vnde noticia seu uisio Dei patris & sapientiae eius, pa-
 scit immortaliter intellectum, quia sapientia est immarcescibilis, ut liber sa-
 pientiae docet.

INVECTIO CONTRA ALCHORAN.

Cap. XIX.

Sensibilia intel-
ligibilia ima-
gines. **A**duerti dum legerem Alchoran, quomodo saepissime fit mentio de die tre-
 mendis iudicii, paradiso, & inferno, & semper uarie & per similitudines.
 Cum aliter id quod nunquam in conceptum hominis intrauit, describi non pos-
 sit, nisi coniecturaliter ad sensibilia, quae intelligibilium imagines existunt, &
 quia ita uidi per uarias similitudines regnum coelorum signari in euangelio &
 ueteri testamento, intra me admittere, posse illa pia sequacium libri interpre-
 tatione excusari. Verum postquam legi ibidem, castitatem in uirgine Maria, &
 in Ioanne Zachariae, & generaliter in omnibus laudari, & quod concubitus in
 templis prohibetur, & lotio post ipsum praecipitur ante orationem ob eius foedi-
 tatem, quodque mundicies Deo grata sit, ac quod Deum uident boni, & cum ipso
 sunt in paradiso, & quod Deus ipsos maxime amet, & eis id quod maximum est
 retribuet, ac quod ipsum maximum, simpliciter non sit nisi gaudium sempiternum
 & incorporeum: stupebam de eo quod saepe de puellis, & earum papillis, & bei-
 stiali concubitu in paradiso totiens replicauit, dicens Cap. 88. illam esse optimam
 Dei remunerationem credentium: & uerecundabar illa turpia legere, intra me
 dicens: Si Mahumet adscribit Deo hunc librum plenum turpitudine, aut si ipse
 scribit & Deo auctoritatem tribuit, miror quomodo sapientes & casti uirtuteque
 praediti, Arabes, Mauri, Aegyptij, Persae, Afri, & Turci, qui illius legis esse di-
 cuntur, Mahumet pro propheta habeant, cuius uitam nemo sequi potest, qui ad
 regnum coelorum anhelat, ubi non nubent, & similes angelis sunt, ut CHRISTVS
 docuit. Nam tam turpia ita turpiter nemo loquitur, nisi plenus omni tali turpi-
 tudine. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Et hoc uerum esse, patet ex Cap.
 42. ubi dicit Deum uoluptates etiam illicitas alijs, iuxta prohibitionem quae po-
 nitur 7. Cap. Alchoran in fine, & uoluntarias quascunque, ei permisisse, & quod
 iuramentum licitum factum per ipsum, ne adulteraretur cum Maria Christiana
 Iacobina, praecipisset deleri. De quo loquitur Cap. 75. in principio, contra illa quae
 alibi de damnatione adulterorum & periurorum dicit. Ipse enim in Cap. 77. per
 iuros, qui ob sui saluationem iurarunt, esse damnatos affirmat. Quomodo igitur
 non ueretur Deum blasphemare, cui ascribit periurium praecipisse, ut adul-
 terium continuaretur per ipsum? Probant & hoc plura quae circa mulieres permi-
 sit. Vt illud Cap. 3. Mulieres uobis subiectas penitus, pro modo uestro ubicun-
 que uolueritis parate. Et Cap. 8. tot permittit uxores, quot quiuerit quisque subiu-
 gare, seu castigare. Et cap. 9. sic dicit: Liber hic uobis coelitus missus, licitum atque
 tenendum hoc uobis statuit, ut pecunijs uestris castas mulieres eis praebendo du-
 catis. Itaque taliter uestris factis, quod deinceps placuerit, ruboris atque timoris ex-
 pertes

partes agite. Et si reperiatur David excessisse in numero uxorum, aut alios pos-
tea sanctos, hoc non excusat Mahumet, qui uia legis indulgit, quasi deo sic uo-
lente, quod prius apud omnes prophetas & legislatores fuit inauditum, & est blas-
phemia, deo hoc imponere quod perfecte legi aduersatur. Et consideraui, quo-
modo legi in Alchoran Cap. LXXVI, sic præcepisse deum Mahumet: Vt te ue-
racem comprobes, non dic te nisi nuncium tantum esse. Idem in Cap. LXXVII.
in principio per iuramentum deus affirmat, nuncium scilicet ad Arabes idolola-
tras. Et Cap. LXXVII. Tuæ quidē linguæ nullam facultatem indulsimus, nisi ut
deum timentibus, nuncium gaudio plenum & castigamen incredulis nunciet.
Et Cap. LXXXII, Dicito, mihi nihil iniunctum est nisi solum Deū adorare, nec illi
participem aestimare: cui me commendo, & ad ipsum redibo. Si hæc uera sunt,
cur non seruauit: cur alijs sibi non iniunctum iniunxit? Cur cap. LXXVII. se do-
ctorem gentium nominauit, qui secundum præmissa nuncius ad Arabes idolo-
latras fuit? Et si de his sibi non commissis intrittere nullatenus præsumpsit, dic
Mahumet, cur loqueris contra euangelium & uetus testamentum, & nouam le-
gem & librū docere tentasti, quasi hæc tibi commissa fuerint? Quando fateris
tuæ linguæ non esse facultatem concessam, nisi ut nuncies deum timentibus nun-
cium gaudio plenum, & castigamen incredulis: in his facile tibi et cuiq; creditur.
Hoc enim quisq; dicere & nunciare potest, cum sit uerum, & a deo uero, omne
est uerum, a deo te potestatem hæc dicendi habere, tibi & omnibus dicentibus fa-
cile credi potest. In alijs uero quomodo loqui præsumis, cum tibi non sit a deo
nec iniunctum nec indultum? Et si dicis, cur tibi credam, quando deo nō obedis?
Vtiq; excusabilis es: nisi uarietatem immutabili deo, ut soles, tribuas, ut sic blas-
phemando euadas. omnipotens tamen deus inter omnia illa spurca & uana, & sa-
pientibus etiam Arabum abominabilia, talia etiam inseri uoluit: in quibus euan-
gelicus splendor sic lateret occultatus, quod sapientibus diligenti studio quesitus
seipsum manifestaret. Tanta etenim est lux euangelica, quod sine ipsa nihil appa-
rere potest uerum & clarum. Sed omne dictum & scriptum illa luce carens, quæ
dicit: Ego sum lux mundi, illuminans omnem hominem uenientē in hunc mun-
dum, ut qui sequitur me non ambulet in tenebris: est obscurum, inordinatum, te-
nebrosum, mortiferum, & intellectualem naturæ abominabile, licet bestialitati &
animalitati quæ est de hoc sensibili mundo sapida uideatur.

Mahumet tan-
tum nuncius.

Euangelij lux.

DE CRIBRATIONE ALCHORAN LIBRI SECUNDI FINIS.

CRIBRATIONIS AL-

CHORAN, D. NICOLAI DE CVSA

Cardinalis, Liber Tertius.

40 QVOD ALCHORAN FIDE VNIVS DEI SALVA
omnibus blanditur, CHRISTVM tamen præferendo.

GLV. TIVAR. C. A. P. I.

Portet ut qui Alchoran legit, aduertat, quomodo salua fide
quæ est, non est deus nisi deus, nulli intendit contradicere. Ideo
ita uariat ea, ubi dissensiones esse sciuit, ut quisq; aliquid grati
reperiat, cuiuscunq; hæresis aut sectæ fuerit. puta sæpe dicit, q
inter mortem & resurrectionem cuiuscq; uix hora interlit, ne
de statu animarū ante iudiciū opus sit dubitare. Tamen etiam
F interserit

Alchoran ad om-
nium hæreses
& sectas acco-
modatum.

interferit aliquas in amœno loco fontibus referto, medio tempore locari, ut de
 CHRISTO & uirgine Maria cap. XXXII. scribit, & iustis ob deū interemptis,
 quos uiuere in deo asserit. Sic etiam dicit, aliquas usq̃ in diem iudicij igne crucia
 ri, eodem cap. XXXII. licet nullas dicit in paradiso uel inferno ante sententiam
 iudicis in die finali reperiri. Hæc ita ambigūe scribit, quod contrarias doctrinas
 hæreticorum & recte sentientiū de animabus defunctorum ante iudiciū fouet
 Cur subinde de re uideatur; sic nititur in omnibus facere opinionibus. Nam de regno cœlorum
 Paradiso loqua non dicit quicquā, sed de paradiso sæpiissime loquit̃, ac si de paradiso terrestri
 tur Alcoran; de intenderet, & quod ad locum unde eiectus fuit Adam, homo post diem iudicij si
 regno uero cœ delis & meritis restituetur, ibi perpetuo mansurus. Tamen ne Christianorū pa
 lorum nihil. radisum, scilicet regnum cœlorum negligere uideatur, duas ponit in certo loco
 paradisos, & gradus in ea plures, & in paradiso aliquando illa reperiri affirmat,
 quæ Christiani credunt in regno cœlorū haberi, scilicet uitam æternam. Sic dicit
 cap. XXV. Res mundana cito, diuina nunquā peribit. secundum optimum mo
 dum suorū operum quemq̃ deus remunerabit, uitam tribuens æternam, siue uir
 fuerit, siue mulier. Ecce æterna uita est diuina, quæ in regno dei cœli habetur, &
 per Christianos expectatur. Sic etiam dicit cap. XVIIII. Tandem omnes obserua
 tores diuinorum præceptorum, plenum gaudium atq̃ perpetuū sortientur. Hoc
 autem non potest esse, nisi apud deū qui habitat in cœlis. Dicit etiam cap. XXVI.
 bonos assequi paradisum, ubi de diuina substantia eis tribuetur. ita facit de cun
 ctis. Vnde allegat deum eodem cap. XXV. sibi sic dixisse: Hunc librum non alia
 de causa tibi commisi, nisi ut hominibus suas contrarietates exponas. Iterū in eo
 dem Cap. loquitur: Te misimus, ut ipsius Abrahæ legem sequareis, nusq̃ digre
 diens, ne sis incredulus. Sabbati quidem custodiam non iniunximus, quia inerat
 contrarietas atq̃ dissensio, quas deus futurus iudex discutiet. Et alibi illum alijs
 præfert, qui credit prophetis, & inter eos non discutit. ut Cap. IIII. circa finem. et
 Cap. XI. sic dicēs: Deo suisq̃ legatis inobedientibus, & inter eos discutere uolen
 tibus, scq̃ parti, non toti, sicq̃ rectam uiã assequi putando credere confitentibus,
 uelut ipsius ueritatis incredulis, malum atq̃ contemptum ingeremus: credenti
 bus autem prædictis, nec inter eos discutientibus, mercedem innumerā pius ue
 niæ largitor deus tribuet. Ecce quomodo in contrarietate & discordia cuiuslibet le
 gato dei dicit credendum. ita quod nullius opinio particulariter sit sumenda, imò
 discussio ad Deum in iudicio remittenda. Hoc modo sæpiissime loquitur, dubia le
 gū et prophetarum ad illum diem ueritatis esse remittenda. Sed quia dicit succes
 siue & pedetentim Alchoran uenisse, ut cap. XXVI. ait, Ideo est considerandum
 ante hoc cap. XI. scilicet cap. III. discussionem inter prophetas factam, & CHRI
 STVS sibi legitur omnibus suprapositus, quare in dubijs CHRISTO standum: qui
 dicebat se non uenisse soluere legem, sed adimplere: ac quod omnia quæ scripta
 erant in lege & prophetis, de eo fuerunt. Vnde cum CHRISTVS sit finis & con
 clusio legis & prophetarum omnium, qui prophetarunt aut prophetabunt, quan
 do eius de terminationi statur, omnium prophetarum discussioni statur.

QVOD MACHUMET IGNORAVIT QVID

agendum & sentiendum, & nil firmiter assertum

reliquit. Cap. II.

Christo creden
 dum in dubijs. QVOD ipse autem Mahumet non sit primus, fatetur cap. LV. dicens: Ego
 non sum primus nuncius, nec scio quid mihi seu uobis gerendum sit. di
 uina mandata tamen explanabo: quæ licet ibi sint, hocq̃ testificent, plures filio
 rum Israël credentes illis, uos minime creditis. Ecce qualis est Machumet pro
 pheta, ignorans quid sibi gerendum, & alijs: nisi ea quæ prius præcepta fuerunt
 allegans

allegans pro se Iudæos in testēs, scilicet ipsum diuinā priora præcepta testamenti explanare. Dicit etiam, eos qui præcepta Moyſi sequuntur, assequi beatitudinē. Aliquando autem Iudæos omnes damnat: quia resurrectionem non credunt, CHRISTVM non accipiunt. Sic Christianos, CHRISTVM sequentes, saluos dicit. Alibi uerò tam Iudæos quàm Christianos, quia utriq; Deo filium tribuunt, incredulos ait. Licet de Iudæis hoc non sit uerum, quod deo filium tribuant. Omnes autem incredulos sapissime damnatos affirmat. Sic Cap. XLIX, dicit: Firmatum est Dei uerbum super incredulos, quoniam perpetuum ignem inibunt. Sed Cap. LI, dicit: Incredulos forsan deus omnes confundet, forsan multis ueritatem dabit. Sapissime etiam dicit, omnes animas redire ad corpora in resurrectione. In Cap. XVIII, dicit sic: Morientibus, mortis hora, cæteris hora sopitionis Deus animas extrahit: quibusdam reddens eis ad horam scitam, quibusdam nunquàm: omnia pro suo uelle faciens, quod mirandum est sapientibus. Alibi angelos dicit animas ē corporibus extrahere. Sic resurrectionem generalem, quā penē in omni Capite repetit, in dubio dimittit, quando ait: quibusdā animas extractas nunquàm reddere. Ob hoc nihil certi apud ipsum manet, nisi quod unus est deus creator uniuersi. Ideò solum fidem unius Dei sapissime asserit, de necessitate salutis. Et demum etiam de hoc dubitans, resoluit omnem necessitatem ad hæc uerba: Non est Deus nisi Deus, & Mahumet est nuncius eius. Et addunt sui, magnus. Deū nemo dicit paruum, quia magnitudinis eius non est finis. Nec quisquàm dicit hoc falsum, scilicet quod Deus sit Deus. Etia idololatra plures deos colens, hoc uerum fatetur, Deum scilicet esse Deum, quia per se notum. Nullus igitur incredulus nec fuit, nec erit. Sed quod addit, & Mahumet est nuncius eius: si intelligitur quod sit nuncius ueritatis, scilicet illius propositio- nis per se notæ, non est magnum. Semper enim uerum fuit de eo & quocunq; alio, uerum nuncium esse, qui hoc nunciaret. Aliter autem hoc credere, scilicet q̄ Mahumet sit nuncius dei, non potest esse necessitatis. Nam fuit tempus in quo hoc fuit uerissimum, scilicet non est deus nisi deus: & falsum fuit, quod Mahumet fuit nuncius eius, quia nondum natus erat. Si igitur tunc per fidem illam, Non est Deus nisi Deus, saluabantur hoc credentes: ita necessario omnes omni tempore, hoc tantum credentes, nec tempore eius erat necessarium, quod omnes saluandi crederent Mahumet nuncium dei, cum ipse fateatur se nuncium ad Arabes & suam nationem missum. Neq; Arabes tenebantur ei credere quod esset nuncius Dei ad eos, quando non uenit cum miraculis & uirtutibus talibus, quæ in ipso dei uerbum esse testificarentur. Sed cum sine potestate miraculorum compareret, & communem peccatorum uitam ageret, fuissetq; idololatra, ut alij Venerem colens: non mirum si ei opposuerunt, quomodo per aliquem deorum offensus, ut se uindicaret, se nuncium dei finxisset, ut Cap. XX, Alchoran. Alibi Cap. XXX, opponebant ei, quomodo ipse homo eis similis esset, cum arte magica eos accessisset. Cuius uolumen, uel somnium uel fictitium esset. Et talia multa per ipsum allegantes, quæ non potuit aliter soluere, nisi quod Cap. XXI, dixit: Inquiunt, si diuinis cum uirtutibus aduenisset, nonne testimonium de prioribus libris attulimus? Ecce adducit in testimonium priores libros, scilicet euangelium & testamentum. Dicit enim Cap. XV II. Quod mentio de eo fiat, & nominetur in testamento & euangelio. Et Cap. LXX, dicit CHRISTVM prædixisse: Nuncium post me uenturum Mahumet nomine denuncio, quem mendaciter magum dicent. Ecce omne testimonium, quod Mahumet sit nuncius dei. Sed cum penitus sit falsum, constat nihil uerum manere, nisi hoc solum, non est deus nisi deus.

Mahumet
qualis propheta.

Alcoran sepe
sibi contraria
dicere.

De deo solum
certa Alcorani
assertio.

Mahumet,
quomodo Dei
nuncius.

Mahumeti nul
la miracula.

CVR DICVNTVR SALVATI CRE-

dentes Alchoran, & quod gladius est magister.

Cap. III.

Postquàm Mahumet uidit se deficere in ueritate, & mendacia quæ ex testamento & euangelio allegabat, rudi ignorantī populo non posse diu occultari, Christianis & Iudæis hoc uerum negantibus, cum nec in ambobus nec in altero librorum allegatorum mentio fiat aut nominetur Machumet, ad arma se tran-

„ stulit, & populo dixit: Iussit deus gentes me gladio expugnare, donec testificen-

„ tur, quod non est Deus nisi deus, & quod ego sum nuncius eius. Quod si hoc fece-

„ rint, confestim saluabunt sanguinem & pecuniam suam. Terrore igitur percussi

multi mandato paruerunt, & salui facti sunt à sanguinis effusione, & rapina, &

Saluati, qui & nominabantur saluati seu Musselmanni. Et attende, quomodo sæpe se solum na-

Musselmanni. tium Arabum nuncium, qui prius prophetam non habuerunt, asserit. Deinde

„ generaliter dicit in cap. Prophetarū, deum dicere: Non misimus te nisi ad uniuers-

„ litatem gentium: in hoc, ut in alijs, contradictionem Deo suo tribuens. Et demū

postquàm multi accesserunt, dimisso quod esset nuncius Dei, fecit præconisari.

„ Quicumq; dixerit, non est deus nisi Deus, intrabit paradysum. Et ut Arabes ser-

uare dicuntur, tunc intentio Machumet erat, confessionem faciens paradysum

intrare, etiam si fornicatus, latrocinatus, & alia peccata fecisset, quia fides

saluaret. Deposuit igitur mandato Dei sui Capite L X X I I. de titulo lega-

„ tionis nomen Dei. Sic enim ibi scribitur: Vt uerax comproberis, non te nisi nun-

„ cium tantum dicas. Sic Machumet, qui se dei nuncium nominauit, reprehensus

à Deo suo, se solum nuncium dicere debet. Et quia non est illi uisum quod conue-

niret intentioni præconisare, non est Deus nisi deus, & Machumet nuncius: ideo

dimisit totum de nuncio. Sic ad eos uenientes, per eleuationem unius digiti pro-

fessionem unius dei faciūt, quod dicunt sufficere. Est igitur ultima resolutio pro-

bationis omnium quæ in Alchoran leguntur, gladius. Sic enim in Cap. prophe-

tarum, in Alchoran scribitur de Machumet: Dixisti somnia, & blasphemias cō-

„ cinnasti, uel forte poetizas. Venias saltem cum miraculo uno, quemadmodum

nuncijs priores. Respondit: Destruimus, inquit deus, ciuitates ante eos quæ nō

„ crediderunt. Nec etiam uos miraculis crederetis, nisi per gladium. More suo

Deum iussisse dicens, uiolentiam hominibus inferri. Faciens Deum, quem sæ-

pissime scribit coactionem & uiolentiam talem sibi inhibuisse, mutabilem, ua-

rium, & mendacem. De quo post hoc subiungetur.

QVOD DEVS ALCHORAN, VIDEATVR DEVS

absolutus: & Deus alius, de quo loquitur, rebus sit immerfus.

Cap. IIII.

Nunc inquiramus quis sit deus Alchoran. Nam ait sic Deus Mahumet cap.

„ N X X I I I I. Nos item hominem de terra & luto (diabolo prius ex igne pesti-

„ fero creato) plasmuimus; cū me plasmaturū hominem de luto, & eidem animæ

„ meæ portionem insufflaturū, angelis intimaui. Et Cap. X X V I. Perquirentibus

„ cuius sit anima, dic, dei, qui tibi nō nisi paucā inde sapientiā tribuit. Et X X X. cap.

„ ubi de Ioanne Zachariæ loquitur, dicit deus, quod animā suā uentri matris in-

„ sufflauit, & illā filiūq; suū manifestū miraculū fecit. Cap. X X X I. ait: Deus homi-

„ nem de luto plasmauit, posterosq; suos ex humore fragili, eidemq; de suo spiritu

„ insufflans. Et Cap. X L V I I. Deus dixit angelis, se facturum hominem de luto.

„ Illi itaq; q̄ optime cōposito, de nostro spiritu insufflauimus, eidemq; iussu nostro

„ præter Beelzebub recedentem & incredulū omnes angeli se humiliabant. Qui

„ quæsitus cur in deum insurgeret, nolens se humiliare, respondit: Ego quidē ig-

neus,

neus, illo luto melior sum. Et Cap. x x v i. dicit Deus: Credentibus, hocque pro-
merentibus, cū eorū facta mihi grata, paradīsum tribuā, his & illis de diuina sub-
stantia, quæ minime parua est, largiturus. Ex his patet, quomodo deus qui in Al-
coran loquitur, nominat aliū deū. Dicit enī: Dic quod sit dei, non nostri, uel mei, *Deus Alcorani
alius à Deo re/
bus immerſo.*
Si igitur deus qui loquitur in Alcoran, est deus deorū, & deus de quo loquitur
est alius deus, cuius dicit esse animā, & qui animā suā distribuit hominibus, & di-
uidit suā diuinā substantiā sibi gratis, & suū spiritū insufflat in uentres prægnan-
tium, utiq; deus Alchoran est absolutus & imparticipabilis. Et Deus de quo ille
deus loquitur, est immerſus rebus & diuifibilis: igitur & corporalis. Et ita cum
10 omnis anima mortē gustabit, ut dicitur in Alchoran Cap. x x x v i i i. Et anima
sit ipſius quæ est, & omnium, ipſe mortalis est. Sic angeli & dæmones corporeæ
& igneæ naturæ erunt. Et si deus habet animā, & homines, igitur & angeli: ut
fatetur Cap. x l v. Et ita anima angelorum est anima dei, ipſis communicata: &
deus ille, erit naturæ creaturarum: & omnes creaturæ rationales, erunt naturæ
illius dei, cū in ipſis natura illa dei sit contracta: & ita erit forma cuiusq; & pars
compositi, dans esse cuilibet. & nō est ille deus creator qui ex nihilo creat, sed ex
seipſo omnia format: ita est hyle, seu materia. Sicut enim ex sua anima animas, *Alcorani deus
inſtar materie*
& suo spiritu spiritus: ita ex suo corpore corpora, & suo esse omnia quæ sunt, &
ex ſuis aliis alas angelorum, unī duas, alteri quatuor, ut quodam loco Alcoran de
20 illis aliis dicit. Verum si dicis animam esse dei summī & creatoris unicī, & quod
deus ille in Alcoran loquens, dicens quod anima sit dei, loquatur de se deo, scili-
cet unico omnīū creatore, tunc anima eius erit etiam deus, cum nihil sit Dei niſi
deus. Igitur omnis creatura formæ intellectiua, erit deus & creatura: deus secun-
dum spiritū seu formam, & creatura secundum corpus in unitate hypostatica.
Et cum CHRISTVS habeat animam dei non secundum portionem aliquam, nec
appropriatē, sed propriē: utiq; ipſe erit propriē deus & creatura: hoc est, plenus
& perfectus deus, sicut plenus & perfectus homo. Non sic aliæ creaturæ rationa-
les, quoniam in illis anima Dei est partialiter, imperfecte, & impropriē. Ideo nō
dicuntur propriē deus & creatura, sed impropriē sic dici poſſent, ſolus uero CHR I
30 STVS propriē. Hoc quidem necesse est fateri, qui Alchorā acceptat. Vnde patet, *In Chriſto om-
nis creaturæ
perfectio.*
quod CHRISTVS est perfectio absoluta intellectualium creaturarū, de cuius ple-
nitudine omnes participant. In CHR ISTO igitur capite, omnis creaturæ est per-
fectio, quæ nec potest esse maior nec minor. Quia est omne id quod esse potest.
In alijs autem creaturis, est perfectio, quæ potest esse maior & minor. Est enim
CHRISTVS, ut ualor auri in auro puro: & aliæ creaturæ intellectuales, ut ualor
auri in alijs metallis, quorum unum plus habet de ualore auri, & aliud minus.
Q V O D D E V S A L C H O R A N V I D E A T V R M I
nor omnibus rebus, & ſeruus Mahumet, atq; eius conceptus.

Cap. V.

40 S Ed quomodo hoc ſtabit, quando Deus Alcoran iurat per dominum orientis *Deum Alcora-
ni iurare etiam
per uiles creatu-
ras.*
& occidentis? Per hoc enim apparet, quod Deus qui loquitur in Alchoran,
recognoscat alium deum ſuperiorem ſe, & dominū orientis & occidentis ſe ma-
iorem. Non erit igitur deus ſupremus & absolutus. Imò iurat per calamum, fi-
cum, culicem, & multa ſimilia quæ ſunt creaturæ. Deus enim testamenti & euan-
gelij non reperitur ſic iuraſſe, ſed ſolum, per ſemetipſum, cum maiorem non ha-
beat: nec mutauit modum iurandi, cū ſit deus conſtans abſq; mutatione. Iſte autē
deus Alchoran, cum per uiles iuret creaturas, & nūc per illas, poſtea per alias, in-
conſtans & uarians, erit minor omni creatura. Fit enim confirmatio dicti per ue-
raciorē

*Alcorani deus
seruus Machu-
me. i.*

*Machumet de
seipso loqui dis-
sidentia.*

*Alcorani ora-
cula nihil aliud
quam cōceptus
Machumeti.*

*Ad fidelem nemo
cozendus, etiam
iuxta præceptū
Alcorani.*

raciorem et maiorem, per quem iuratur, & qui in testem adducitur, ut dicto fides detur. Item adhuc si aduertitur ad Cap. XLII. Deus Alchoran seruus est Machumet. Ipse enim & angeli pro Machumet orant. Loquitur deus, quæcunque ipse Mahumet loqui uerecundatur. Mediator est inter mulieres Mahumet et ipsum, seruiendo ardori immundissimæ concupiscentiæ eius, dispensando ob hoc contra iuramentum licitum, & leges atque promissa, ut suæ uoluntati complaceret: assumens in se uerecundiam & culpam atque peccata, ut Mahumet ipse nec famam nec reputationem perdat. Ecce quomodo Mahumet fecit deum seruum suum: & hoc undique constat. Nam cum Cap. XLVIII. de se Machumet dicat: Dei mandatum est, quod ipsum inuocem corde puro, legem missam imitando credentium primus existam. Aliter graue malum subibo. Deum itaque, legemque suam constanter imitor. Et LV. Cap. de se dicit: Ego uero credentium & deuorum primus. Quomodo ista compatiuntur se cum eo quod tu dicis, te non seruare nec legem nec licitum iuramentum, quia Deus inhibuit tibi ne seruares, quando immundum cor tuum uoluptatē carnis legi & sacramento prætulit, tu introducis deum tibi sic mandasse: quomodo es tu credentium & deuorum primus, qui alibi Moysen primum affirmas: fuisti ab initio peccator, & peccare non cessasti, & mortuus es in domo unius mulieris tuæ, post innumeras sanguinis effusiones, prædas, stupra, & pauperum oppressiones. Si deus tibi iniunxit, ut uirum iustum Abraham sequare, si es ultimus prophetarum ut asseris, quomodo es primus credentium & deuorum? Non est igitur deus Alchoran ille deus magnus, cui omnis rationalis creatura credere debet, quia omnium creator, sed est Deus tuus, qui per te loquitur ea quæ tu concipis. Omne igitur quod in Alchoran reperitur deum dixisse, si est uerum aut falsum, non nisi conceptui Mahumet ascribi debet. Et quia multa scripsit aut scribi fecit, quæ à Sergio & Baheira atque suis socijs Iudæis audiuit, & non intellexit, sicut forte nec illi qui ei retulerunt, ideo ipse non omnia intellexit, & soli deo ascribit intelligentiam Alchoran. Qui ut Cap. LXXXII. legitur illi iniunxit, ut iugiter & deuote etiam de nocte Alchoran legeret: quod tamen contradicit illi dicto, quod legendi scribendique sit inscius, atque libi in Alchoran posito.

Q U O D M A H U M E T T E M E R E C O N -
tra Dei præcepta CHRISTVM in Christianis
persequitur. Cap. VI.

Adhuc dicito: Postquam deus toties tibi dixit, uim nequaquam propter leges inferas, in Cap. IIII. & Cap. XV. Ab incredulis quidem, nil mali seu contumeliarum illis inferens, licet illi per iram & inscitiam de Deo male loquantur (cuique namque gentium sua sibi placita, formosaque uideri fecimus) recede: ad Deum autem cum redierint, opera sua Deo pandente cognoscent. Et Capite decimonono dicitur: quod non sunt gentes cogendæ ad fidem. Quia nisi Deo uolente nemo credere poterit, qui malos & indiscretos in sua sorditie dimittit. Ibi de hoc plura. Et Capite quinquagesimonono: Nullam illis castigando uim inferas, sed tantum illis Alchoran explana. Et in alijs pluribus locis. Quomodo, inquam, contra Deum tuum qui tibi hæc suauiter, præsumis dicere, Deum præcepisse ut incredulos capias, interficias, & spolies, cogas credere, aut tributum soluere: Deo magnam facis iniuriam & contumeliam, apud quem coacta seruitia, uitia sunt. Ideo uult seruitores ex sua libera electione, sibi fideles & credulos. Tu dicis Capite decimonono, Deum tibi dixisse: Contradicentibus dicito, ut sibi

ut sibi sua sint negocia, tibi tua. Non dicit, quod uolentiam eis inferas. Alibi
 ais, tales contradictiones Iudæorum, Christianorum, & aliorum in die ultima
 diffiniri. alibi introducis Deum, te laudantem de pietate & mansuetudine. Quo-
 modo te alium facto manifestas, & Dei testimonium falsificas? quid est hoc quod
 deum tuum toties sibi ipsi facis aduersari, quoties tu sententiam mutasti? In cap.
 x x v. ais: Post fidem habitam, incredulus ui coactioneque factus, fidem legemque
 corde suo retinens, non damnabitur, sed hæc sponte faciens, Scis enim Christia-
 nos fidem unius Dei habere sine particeps seu alio Deo, & ideo secundum te cre-
 duli sunt. Ideo & si coacti tibi uideantur consentire, corde tamen Christiani ma-
 10 nent, & tecum non damnabuntur. Cur CHRISTO in Christianis intantum ad-
 uersaris, quod eos persequeris, quos non negas in sua lege saluari? Fuerunt Chri-
 stiani ante te, & CHRISTVS possedit in suis fidelibus huius mundi magnam
 partem, constantissima obedientia usque ad mortem infinitorum Dei martyrum.
 Cur persequuntur tui sequaces CHRISTVM, ut auferant acquisitum populum? *Martyrum cō-
 stantia, & eo-
 rundem per
 Christum con-
 firmatio.*
 Confortamur autem per euangelium, cui post tot approbationes iniuriaris. Vbi
 ait CHRISTVS: Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam, quoniam
 20 ipsorum est regnum cœlorum. Beati estis, cum maledixerint uobis homines, &
 persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos, mentientes pro-
 pter me. Gaudete & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cœlis. Sic e-
 nim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante uos. Ecce hæc est consolatio no-
 stra, in omni tribulatione & angustia nostra. Quoniam de morte transferimur
 ad uitam æternam.

Q V O D M A H V M E T C R E D I T, D E I

præsentiam necessitare ad omnia quæ aguntur.

Cap. V II.

A Dhuc dic Machumet, Cur Christianos persequeris? Si ais, propter pecca-
 tum; Responde, si tu credis coactione quem uiolentari posse ut fiat bonus,
 30 cur tunc nono Capite dicis, Deum criminalia peccata nequaquam condonare,
 sed minora? Et Capite duodecimo habetur: Homines prauos ad uiam rectam
 Deus minime dirigit. Et cur ais decimonono Capite, Deum dixisse: Dei uerax
 est uerbum, quod incredulos nunquam conuertendos affirmat. Et Cap. quadra-
 gesimonono: A Deo deductus in errorem nunquam dirigitur. Et Cap. L X V I.
 Nullum animabus uestris nocumentum in terra perpetrabitis, nisi qd ante uestri
 creationem in libro prænotatum fuit à Deo cuncta complectente. Nonne ista cla-
 re ostendunt, non posse malos per te in uiam rectam dirigi, cum nec deus illos di-
 rigat? Dicis tamen saepe contrarium istis, ut in omnibus facis. Qui enim sunt tui
 sequaces, intelligunt te uelle, quod omnia quæ homo facit, ideo facit, quia sic
 40 Deus faciendum prænotauit, non solum quod Deus omnia futura præuiderit,
 sed quod præuisio necessitet. Quod est penitus erroneum, & tollere omnes le-
 ges & iudicia, præmia & poenas. Sed quia deus in æternitate omnia uidet simul,
 quæ sunt in tempore successiua, tunc simul uidet natiuitatem & mortem, & o-
 mnem hominis intermedium cursum. Et hæc uisio non necessitat. Sicut
 cum te uideo cadere, non cadis, ideo quia te uideo cadentem, sed quia tu ca-
 dis, te uideo cadentem. Videt igitur Deus omnia, & quæcunque agit homo,
 in æternitate sciens cuncta, iudicium iustum faciens secundum opera bona
 & mala, quæ homo in tempore facit, & apud ipsum æternaliter præsentia
 sunt.

sunt. Adhuc dicito: Quid uis ut faciat credulus, quem ad Alchoran remis-
tis, cum nemo (ut dicis) ipsum intelligat nisi solus deus, & sapientes diuinam sci-
entiam habentes? Et huius contrarium etiam asseris, scilicet Alchorā, clarum &
facilem. Quis ista capiet? Et ita omnia inuoluīs per contradictiones & uarieta-
tes, quod argumentum illud quod pro Alchoran facis Cap. 1 X. concludit. Ais e-
nim: Nisi dei esset, contrarietates multas contineret. Ideo cum sibi ipsi toties con-
tradicat, utique ex Deo esse non potest.

Q V O D F I N I S O P E R I S M A H V M E T

fuit sui exaltatio. Cap. VIII.

Machumeti scopus in Alcoran. **S**ed uisus es mihi o Mahumet, prae-textu religionis, dominandi potētati quæ-
sisse: omnia enim in gladium resoluis, & gladio saltem ad tributum perueni-
re. Persuasisti quemlibet in sua lege saluari posse, ac quod deus fidelium constan-
tiam diligat, uariantes uero nequaquam. Deinde accipis gladium, quasi illos ue-
lis ad ueritatem compellere, quos animasti constantes manere. Sed das optionē
ipsis, ut uel uariant, uel tributum soluant. Quis non intelligit finem tuæ religio-
nis, zelum & ritum tuæ legis tantum ad hoc tendere, ut domineris? Tributo e-
nim, quis deo & tibi satisfacit. Non erat alia intentio tua, quam quod Deo & reli-
gione medijs magnus esses. Nunquam credidisti ea uera, quæ fingis Dei præcep-
ta: quia non seruasti ea. Nonne deum facis asserere in Alcoran, Christianos tuos
meliores amicos quam Iudæos? Et alibi persecutionem, quam quidam in Chri-
stianos exercuerunt, detestaris: dicens, quomodo Deus confortauit eos. Capite
XXXIX. In principio à gentibus in terra propinqua pessimaque Christiani supe-
rati, post nouem annos earum uictores per deum, cuius sunt prima postremaque
mandata, facti sunt. Ex illis non uidetur, te aliquibus inimicitijs seu legis tuæ ra-
tione Christianos illos persequi, sed solo dominandi appetitu uim ipsis intulisti,
& tuis successoribus tale exemplum reliquisti, utique pessimum ualde. Eundem
enim dominandi animum habentes, ubique Christianos persequuntur. Sed Chri-
stiani dei dono, demum suos uictores superabunt.

Q V O D M A H V M E T N U N C S C R I B A T C H R I

stum Deum & hominem, nunc hominem tantum, sic nunc singularem Deum,
nunc pluralem. Cap. 1 X.

Miraculorum diuinitas. **D**E CHRISTO etiam sæpe Alchoran talia dicit, quæ ipsum diuinæ naturæ
consortem concludunt. Nam fundamentum ponit, miracula diuina esse:
CHRISTVM autem miracula super omnes fecisse approbat. Et non solum illa
quæ in euangelio continentur affirmat, sed etiam quæ in alijs libris (qui quoniā
occulti sunt ob auctoris innoticiam, Apocryphi nominantur) allegat, ut est de
creatione auium uiuarum ex luto, & pleraque alia, quæ CHRISTVM diuinæ na-
turæ fuisse concludunt. Habere enim generalem omnium miraculorum potesta-
tem diuinum est. Sic enim IESVS se Messiam probauit, quando Ioannes Zacha-
rie ex uinculis duos ad ipsum misit, interrogando: Tu es qui uenturus es, scilicet
Messias: an alium expectamus? respondit IESVS: Euntes renunciate Ioanni,
quæ audistis & uidistis. Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi
audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur, & beatus qui non fuerit
scandalizatus in me. Ecce quomodo IESVS respondit, per opera, seipsum esse
illum Messiam expectatum, quem Ioannes his auditis non hæsitaret Dei fi-
lium esse, cui spiritus sanctus in Iordane testimonium perhibuit. Sic etiam
Alchoran ipsum ad consortium diuinæ naturæ nititur eleuare, quando di-
cit, omnibus prophetis quantumcunque Deo familiaribus & proximis,
CHRISTVM

CHRISTVM supraponi. Vtiq; qui etiam altissimis prophetis supraponitur, inter illum & diuinam naturam nihil mediat, cum nullus eo proximior Deo dari possit. Dicit etiam Alchoran, deum bonos homines inhabitare, & CHRISTVM maxime bonum, seu optimum omnium asserit. Ipsum igitur deus maxime inhabitat, ita quod perfectissime cum omni plenitudine, adeo quod natura humana est diuinæ naturæ ipsum inhabitantis summo gradu unionis unita, quam hypostaticam siue personalem uocamus; uti in homine corpus unitur animæ, seu animalis natura unitur intellectuali naturæ. Quapropter inter naturam humanam & diuinam, ipse CHRISTVS est mediator, & talis, quod sicut inter ipsum & homines nihil mediare potest propter identitatem naturæ humanæ ipsius & omnium hominum, ita etiam inter ipsum & deum nihil mediare potest, propter identitatem naturæ diuinæ dei & ipsius. Et quamuis Alchoran talia de CHRISTO dicat, per quæ sapientes ista facile elicere possunt; tamen alibi uariat, & illa de CHRISTO dicit, quæ uidentur in CHRISTO consortium diuinæ naturæ negare. Quando ait, Mariam uirginem eius ueram matrem, & ipsum cum matre usum fuisse humanis cibis & comestilibus; cum tamen alibi ponat, quod deus nihil comedat, & dicat etiam, quod deus sit CHRISTI dominus & superior, qui eum & matrem posset si uellet annihilare, sicut alias creaturas; & quod non sit nec Deus, nec filius dei, nec concurrens aut particeps. Et talia dicit, quæ prioribus dissona uidentur; quæ tamen si sibi ipsis non contradicunt, necesse est ut intelligantur modo quo præmisimus, scilicet CHRISTVM non esse alium deum, licet eiusdem diuinæ naturæ cum omnium creatore. Sic & de unitate Dei sapissime repetit, unum solum deum creatorem esse; & tamen pluries in opere creationis, & alijs in Alchoran loquitur diuinitas pluraliter, scilicet, Nos creauimus hominem. Quæ tamen singularitas & pluralitas si sibi etiam non contradicunt, intelligere oportet ut prædiximus, scilicet quod trinitas seu pluralitas quæ exprimitur per Nos creauimus, non sit in numero seu in plurali numero affirmanda, sed in singulari quæ est unitas. Pluralitas enim, etiam apud Grammaticos non est pluralis numeri, quia singularis unitas. Ita etiam apud theologum, pluralitas est in unitate simplicissimæ diuinæ naturæ. Et ideo non est nisi ipsa singularis & una deitas, quæ Deus: quemadmodum breuiter in præcedentibus tetigimus. Et hoc uidetur dici in Alchoran XXXII. Cap. in fine. Inhibet enim ibi inuocationem alterius dei, dicens: Quia apud Deum solum, totus est illius numerus.

QVOD MACHVMET CONTINVE

uariat, ut in exemplis. Cap. X.

Dicit in Cap. septem dormientium, quo modo quisq; in secretis & occultis dicere potest quid sibi uidebitur, quasi in hoc non sit reprehensibilis. Ideo in recitatione opinionum diuersarum, etiam contrariarum, modo unam, postea aliam amplecti uidetur. Omnia autem reputat occulta, in quibus propheta & eorum libri eis (ut asseritur) dati non concordant: præceptis à deo datis cuilibet separatim exceptis. Nam illa obseruari debere per eos quibus facta sunt, fatetur. In eo autem in quo concordant omnes propheta secundum ipsum, à propheta Abraham incipiendo usq; ad ipsum, est fides unius dei creatoris, iudicis in die resurrectionis, quam resoluit in uerba ista: Non est deus nisi deus. Sine qua fide, ut asserit, nemo saluatur. Quod si quis simpliciter sic crediderit, & legem sibi datam per prophetam seruauerit, paradysum possidebit, si non crediderit, nisi deus uenire largitor indulerit, condemnabitur æternaliter; si uero crediderit, & præcepta legis non seruauerit, impoenitensque fuerit, condemnabitur. poenitens uero

Alchorani de
Christo testimo
nia.

Christus eiusdē
naturæ cum
Deo, non Deus
alius.

Occultorum
esse libera iuda
cia.

Machumeticæ
fidei summa.

uero ante mortis articulum, à datore ueniae misericordiam consequetur. Hæc
Transseuntes de esse uidetur intentio, ut supra dictum est. Videtur tamen uarie loqui de transeun-
lege una in aliã tibus de una lege in aliam. Dicitur enim sic in primo cap. Sciendum autem gene-
 raliter, quoniam omnis recte uiuens, Iudæus seu Christianus, seu lege sua relicta
 in aliam tendens, omnis scilicet Deum adorans, bonique gestor, indubitanter diu-
 num amorem consequetur, & infra: Omnis uero peccator, culpæ culpam accu-
 mulans, igne perenniter comburetur. Dicit omnis, generaliter, etiam sua lege re-
 licta in aliam tendens. Cap. uero III. dicit: A tua lege desides, absque intermissione
 tuæ genti bellum inferent, usquequò eam ad suam legem si possibile sit conuertat.
 tuam autem propter aliam mutans, & in ea manens, hic & in alio seculo reus ig-
 ne indeficiente peribit. Ecce contra hoc quod primo generaliter dixit, nunc ex-
 cipit homines suæ legis, scilicet quod illi in alia lege non saluentur. Et contra il-
 lud IIII. cap. sic dicit: Vim nequaquam propter legem inferas, cum recta prauaque
 uia patefacte sint. Non credens in idola, sed in creatorem: mandatis dei sapientis
 & audientis, & omnibus eum adorantibus propitius, tenebris ad lucem perducitur.
 Incredulus autem contrarius, distrahitur igne perpetuo cruciandus. Hoc di-
 ctum cum primo concordat, sine exceptione generaliter loquens. Sic V. cap. dicit:
 Credentes quidem in deum, peccatorumque suorum ueniam postulantes, et ab ignis
 feruore liberationem, abstinentes & ueraces, orationibus insistentes, & elemo-
 synarum, deo teste & angelis atque scientibus, qui unum solum deum incomprehensi-
 bilem & sapientem creatorem esse fatentur, coram quo nulla lex probabitur, nisi
 tantum hominum sese totos suarumque negotia deo uouentium, paradisi gaudio per-
 fruuntur. Ecce quomodo generaliter loquitur, sicut in primo cap. Similiter dicit
 XII. cap. Omnes qui in deum crediderint, & iudicii diem expectantes benefecerint,
 nihil timeant. Cap. XXVII. aliter dicit: Scilicet tu librum, uidelicet Alchoran,
 ex insperato tibi missum habens, ab illius mandatis nequaquam ulterius digrediaris:
 ne sis incredulus, aut incredulorum adiutor. Et cap. XLI. Quis deterior,
 quam post nostrorum præceptorum perceptionem delinquens, uel recedens? Iam
 per Moysen librum filius Israël tradidimus, quem sequentes penitus indubitanter
 deo coniungentur. Ecce introducit deum illa dixisse: quasi quisque legem dei
 quam recepit tenere debeat: alioqui malus reputabitur. Et quia Christiani plus
 alius legem secundum ipsum uariant, eos legem uariantes, sæpe ignominiose appel-
 lant. *Christiani legem*
uariantes, iuxta
Alcoran. lat. Secundum igitur hoc dictum, non solum de lege eius existens, sed nec Iudæus
 nec Christianus, sine transgressione & peccato legem semel acceptam mutare po-
 test. Ait enim alibi, deum fideles & constantes in sua lege plus alijs diligere. It-
 rum dicit cap. XLVIII. Omnis quidem deum timens, & credens, ac faciens in
 hoc mundo, diuinam misericordiam assequitur. Et apertius cap. LI. sic dicit: Præ-
 cepta quoque legum & mores, sicut Noë & tibi ac Abraham & Moyse ac CHRISTO
 patefecimus, nunc docemus, illis ergo adhærete, sicut lex præcipit, nec illis
 controuersantes, nec ab illis discedentes. Ecce aperte fatetur, non uelle præceptis
 legum & morum præteritis prophetis patefactis contradicere, sed illa docere: &
 ideo illis præcipit adhære, & nequaquam ab illis (ut lex præcipit) discedere.
 Alibi ait, Christianos & Iudæos incredulos, & omnes tales damnatos. Quis po-
 test ex his solidi aliquid elicere?

CONTRA ID QVOD LEX ALCHORAN

fit lex Abraham. Cap. XI.

Sed dicito Mahumet, credulitas est necessitatis: tibi autem ais à Deo re-
 uelatum, ut legem Abraham sequaris, non declinando ad dexteram uel
 ad si-

ad sinistram, ne reperiaris incredulus. Quomodo præsumis dicere, legem quam Alchoran continet, Dei esse, cum nulli ostendas Abraham talem legem dedisse? Nonne si tibi deus reuelauit legem Abraham sequendam? si lex Moyfi data, & lex CHRISTO data, sunt in diuinis libris testamenti et euangelij, ut asseris necessario à lege Abraham nec ad dexteram nec ad sinistram declinant. Quomodo igitur præsumis dicere, tuam legem eminere præ alijs? Non sunt duæ leges testamenti & euangelij, sed una diuina lex, quam CHRISTVS non soluit, sed compleuit, ostendendo spiritum intelligentiæ legis, qui sub litera continetur, & non cognoscebatur, neque uetus, neque nouum testamentum deuiat à lege Abraham, sed explicat ea quæ Abraham præcepta erant: scilicet quod coram domino ambularet, ut esset perfectus. Hoc præceptum Moyses explicat, quomodo coram Domino esset ambulandum, Christus uero explicat quomodo ambulans coram Domino iuxta explicationem legis Mosaicæ, peruenire possit ad perfectionem Abraham præceptam. Nihil igitur de lege Abraham restat explicandum. Quomodo igitur lex tua quæ Arabum dicitur, dici potest lex Abraham, quando ab euangelio declinat? Vtique non debes præsumere, deum tibi maiorem peritiam dedisse quam CHRISTO, quem & tibi & cunctis prophetis præfers. Oportet igitur ut fatearis, non esse nisi unam legem & Abraham & Moyfi & CHRISTI: quæ seruantibus summam remunerationem æternæ uitæ promittit. Neque possunt esse plura perfectissima, cum quodlibet posset esse perfectius. Sola igitur una est perfectissima uia seu lex, ad unum perfectissimum finem perducens: quæ alia esse non potest, quam illa per quam CHRISTVS qui omnium perfectissimus, iuit & docuit eundum. Quid facit te adeo uariantem & uacillantem in omnibus, nisi ignorantia CHRISTI? Dicis IESVM Mariæ uirginis filium esse CHRISTVM, & in hoc non erras: sed quid CHRISTVS sit, penitus ignoras. Si uero scires firmissima fide, CHRISTVM uerum filium Dei patris & Mariæ matris: tu uideres uitam æternam, quæ est summa & desideratissima felicitas, non esse per hominem attingibilem, nisi in ipso. Et deus in te maneret, & tu in deo: & non fluctuares in opinionibus eorum qui CHRISTVM ignorant. Vtinam tu literas sciuiesses, & studuiesses saltem illius discipuli CHRISTI dilectissimi Ioannis euangelistæ paruam Canonicam epistolam: uacasses utique à labore Alchoran, & acquieuiesses illi luci ueritatis. Cur uoluit deus, ut illi in albis uestiti CHRISTVM sequerentur, toties in Alchoran summis laudibus extollerentur (de quorū numero fuit ille euangelista Ioannes CHRISTO dilectissimus, & permanēs uirgo) nisi ut uos illius libri Alchoran cultores, & illorum uitam & doctrinam perquirentes imitarentur. Querite igitur lucem in allegata epistola, ut ad CHRISTVM, qui lux uera est omnem hominem illuminantem pertingatis: & inuenietis thesaurum sapientiæ & intelligentiæ omnium scripturarum.

Testamenti & euangelij lex una.

Machumet literarum imperitus.

D. Ioannis epistola canonica.

QVOD ALCHORAN MALE DICAT,

Abraham fuisse idololatram, & uera historia ponitur.

Cap. XII.

Quod autem euangelium perfectissime nobis legem Abraham tradiderit, nunc ostendere conabimur. Et primo, Euangelium & euangelij obseruatores non detrahunt laudi Abraham, quemadmodum Alchoran, & eius sequaces, qui aiunt Abraham primo idololatram, & post conuersionem suam Tharæ suum genitorem de idololatria reprehendisse. De quo multa Alchoran narrat. Hoc autem Abraham in ignominiam cedit, ut in doctrina Machumet legitur: quomodo ipse ob idololatriam illam, indignum se fatetur intercessorem apud Deum. Hoc Machumet non habuit ex textu ueteris testamenti, sed ex quadam

Abraham non fuisse idololatram.

*Iosephus histo-
riographus.*

Hebraei.

*Vera de Abra-
hamo historia,
ex sacris lite-
ris, non Iudaeo-
rum fabulis.*

*Abram, Abra-
ham.*

Sarra, Sarra.

Ismael.

Isaac.

quadam glösa, quam quidam Iudæus pro euasione obiectionis quæ fit de annis Tharæ & Abrahæ cogitauit, quam Christiani non acceptant, neq; Iudæus Iosephus, historiographus maximus. Vnde nequaquam est credendū, Abraham de ciuitate Vr Chaldæorum eductū, idololatram fuisse, aut eius patrem, aut auum Nachor, uel Heber (à quo ipse & Iudæi hebræi dicti sunt) aut Noë, siue aliquem alium prædecessorem eius. Ad mandatū dei Abraham subito egressus est, de terra & cognatione sua in terrā Chanaan, & deus ob hanc obedientiā dixit: Faciā te in gentem magnā, & benedicā tibi, & magnificabo nomen tuum, erisq; benedictus. Benedicā benedicientibus tibi, & maledicā maledicentibus tibi, atq; in te benedicentur uniuersæ cognationes terræ. Et iterū: Omnem terrā quam con-
spicis, dabo tibi & semini tuo usq; in sempiternum, faciamq; semen tuum ut pul-
uerem, si potest quis hominū numerare puluerē terræ, semen etiam tuū numera-
re poterit. Et iterū: Noli timere, ego protector tuus sum, & merces tua magna ni-
mis. Et iterum: Non erit uernaculus tuus hæres tuus, sed qui egredietur de ute-
ro tuo, ipsum habebis hæredem. Suspice cælum, & numera stellas si potes, sic e-
rit semen tuum. Credidit Abraham deo, & reputatū est illi ad iusticiam. Et ite-
rum: Ego deus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus, ponamq; fœ-
dus meum inter me & te, & multiplicabo te uehementer nimis. Cecidit Abrahā
pronus in terram, dixitq; ei deus: Ego sum, & pactum meum tecum, erisq; pa-
ter multarum gentium, nec ultra uocaberis Abram, sed Abraham: quia patrem
multarum gentium constitui te. Faciamq; te crescere uehementissime, & ponam
in gentibus, regesq; ex te egredientur. Et statuam pactum meum inter me & te,
& inter semen tuum post te in generationibus tuis fœdere sempiterno: ut sim
Deus tuus, & feminis tui post te. Sarrai uxorem tuam non uocabis Sarrai, sed
Sarrai, & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritq;
in nationes, & reges populorum orientur ex eo. Cecidit Abraham in faciē suā,
& risit in corde suo, dicens: Putasne centenario nascetur filius, & Sarrai nonage-
naria pariet: dixitq; ad dominum: Utinam Ismael uiuat coram te, quem ex A-
gar ancilla habui, Sarrai hoc desiderante & deprecante. Et ait dominus ad A-
braham: Sarrai uxor tua pariet tibi filium, & uocabis nomen suum Isaac, et con-
stituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini eius post eum.
Super Ismael quoq; exaudiui te. Ecce benedicam ei, & augebo & multiplica-
bo eum ualde. **XII.** duces generabit, faciamq; illum in gentem magnam. pa-
ctum uerò meum statuam ad Isaac. Postea ut deus mandauit, circumcidit se A-
braham & Ismaelem **XIII.** annorum, & omnes uiros domus suæ. Deinde appa-
ruit ei dominus in ualle Mambra, sedenti ad ostium tabernaculi sui in ipso fer-
uore diei. Cui cum aperuisset oculos, apparuerunt ei tres uiri stantes propè eum,
quos cum uidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adora-
uit in terra, & dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, non transeas ser-
uum tuum, sed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes uestri, & requiesci-
te sub arbore: ponamq; buccillam panis, & confortetur cor uestrum, postea
transibitis. Qui dixerunt, fac ut locutus es. Sarrai concepit, & peperit filium
in senectute sua, tempore quo prædixerat ei deus: uocauitq; Abraham nomen
filij sui, quem genuerat ei Sarrai, Isaac: & circumcidit eum die octauo, sicut præ-
ceperat ei Deus, cum centum esset annorum. Cūque uidisset Sarrai filium
Agar Aegyptiæ, ludentem cum filio suo Isaac, dixit ad Abraham: Ence ancil-
lam hanc, & filium eius, non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.
Et dixit Deus ad Abraham: Omnia quæ dixerit tibi Sarrai, audi uocem eius:
quoniam in Isaac uocabitur tibi semen, Sed & filium ancillæ faciam in gentem
magnam;

magnam, quia semen tuum est. Deinde tentauit Deus Abraham, dicens: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac: & uade in terram uisionis, & offeres eum ibi in holocaustum, super unum montium quem monstrauero tibi. Tulerunt Abraham ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium, ipseque portabat in suis manibus ignem & gladium. dixit Isaac: Vbi est uictima? dixit Abraham: Deus prouidebit de uictima, fili mi. Cumque colligasset Isaac filium suum, & posuisset in altare super struem lignorum, extenditque manum, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum. Et ecce angelus domini de coelo clamauit, dicens: Abraham, ne extendas manum tuam super puerum, neque facias ei quicquam. *Abraha mors.*

10 Nunc cognoui quod timeas dominum, & non peperceris filio tuo unigenito propter me. Abraham uidens arietem inter uepres cornibus haerentem, ipsum obtulit pro filio. Per memetipsum iurauit, dicit Dominus: quia fecisti rem hanc, & non pepercisti filio tuo unigenito, propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas coeli, & arenam quae est in litore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terrae, quia obedisti uoci meae. Moritur Sarra, Abraham aliam capit uxorem, ex qua habuit filios. Deditque Abraham cuncta quae possidebat, Isaac, filiis autem concubinarum, largitus est munera: & separauit eos ab Isaac filio suo. & deficiens, centum LXXV. annorum mortuus est. Dixitque Deus Isaac: Ero tecum, & benedicam tibi. Tibi enim & semini tuo dabo uniuersas regiones has, 20 cum, & benedicam tibi. Tibi enim & semini tuo dabo uniuersas regiones has, complens iuramentum quod spopondi Abraham patri tuo. Et multiplicabo semen tuum, sicut stellas coeli, daboque posteris tuis uniuersas regiones has, & benedicam in semine tuo omnes gentes terrae, eo quod obedierit Abraham uoci meae, & custodierit praecepta & mandata mea, & caerimonias legesque seruauerit. Ecce quae de Abraham, uera leguntur.

DE PROMISSIONE FACTA ABRAHAE

fideli. Cap. XIII.

Abraham uero pater multarum gentium, quia pater fidei: Credidit enim deo, & reputatum est ei ad iusticiam. Ideo omnes deo credentes, modo quo Abraham, iustificantur per fidem. Et quia Isaac filium Deus illi dedit propter fidem, 30 quialiter secundum naturam cursum ab Abraham XCIX. annorum, ex Sarra nonagenaria, & insuper sterili, cui muliebria deficiebant, generari non potuit: scimus, per fidem nos desideria consequi aeternae uitae, supra mortalem nostram naturam. Optamus siquidem filios habere, ut in ipsis noster mortalis defectus instaretur, & in ipsis uiuamus. Per fidem uero uidemus Abraham desiderium iusti ficatum. Meruit igitur consequi desiderium suum ab eo, cui credidit nihil impossibile. Per fidem consecutus est uitam in filio sibi a Deo dato, & consequenter in posteris usque in sempiternum. Dicit enim Deus: Terram hanc semini tuo dabo usque in sempiternum. Viuit igitur in sempiterno semine suo Abraham. Et 40 quomodo uiuit: non secundum carnem, modo quo in Ismaele filio suo pater Abraham uixit, qui fuit filius secundum carnem: non secundum repromissionem, sed secundum spiritum, modo quo uiuit spiritus credentis in promissis Dei. Patet igitur Abraham cum deo quod esse debet sempiternum, continuatur per Isaac, non per Ismaelem: scilicet in semine fidei, non in semine carnis. Hinc omnes fideles, in Isaac uocati sunt semen Abraham. Filij igitur Abraham, sunt credentes Deo in tantum, quod fide iustificentur. Ideo aiebat propheta: Laetare sterilis quae non parit, erumpe & clama quae non parturit: quia multi filij desertae, magis quam eius quae habet uirum. Quare ex Sarra libera, licet sterili, Isaac promissus: ostendit omnes gentiles fideles in patre Abraham benedictos, filios promissionis

Fidei uis.

Abrahae uita quomodo sempiterna.

G fionis

Abrahæ emen sionis esse. Sic itaq; dum deus Abrahæ promitteret semen eius uehementissime
benedictum, augendum, in quo omnes gentes benedicerentur, & omnes tribus terræ, utique
Christus, de CHRISTO locutus est pactum dei & Abrahæ, scilicet quia unus ipse creator
 esset Deus eorum. Seruatum est per omnes filios Abrahæ prophetas, qui circa
 illius pacti obseruantiam summe uigilarunt. Et deinde deueniendum erat ad om
 nium prophetarum maximū, ubi semen illud uehementissime creuit, in quo esset
 plenitudo promissæ benedictionis. Et hic est CHRISTVS, in quo Abraham & o
 mnes fideles æternaliter uiuunt. Ideo dum uirgo Maria fecundata CHRISTO
 „ exultaret in spiritu, & anima eius deum magnificaret, aiebat: Suscepit Israël pue
 „ rum suum, recordatus misericordiæ suæ. Sicut locutus est ad patres nostros, A- 10
 „ braham, & semini eius in secula. Ex cuius cantico scimus, CHRISTVM puerum
Christus, uerus esse Israël, uirum uidentem deum, secundum promissionem factam Abrahæ &
Israhel. semini eius. Et Zacharias propheta, pater Ioannis baptistæ, de IESV dicebat: Ip
 sum esse cornu salutis, erectum in domo Dauid, scilicet Messiam saluatorem. Si
 „ cut locutus est per os sanctorum qui à seculo sunt, & secundum iusiurandū quod
 „ iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis. CHRISTVS igitur, fi
 lius Abrahæ, est illud promissum semen, filius scilicet immortalis, in quo omnes
 fideles uiuunt æternaliter, cum omnes tribus terræ fideles in patre Abraham sint
 benedictæ, & ipse uiuat in filio suo IESV, semine benedicto, uiuunt sic omnes
 benedicti in patre & in filio benedicto. Quapropter CHRISTVS dicebat ad Iu- 20
 dæos, quomodo sciret eos esse filios Abrahæ, scilicet secundū carnē. Sed quia hoc
 nō sufficebat ad uerā filiationē spiritus, ideo dicebat: Si filij Abrahæ estis, opera
Abrahæ filij ue Abrahæ facite. Instruens illos, eos ueros esse Abrahæ filios, qui eius opera faciūt,
re qui. qui scilicet sunt creduli, & deo obedientes. Dicit etiā, quod Abraham exultauit ut
 uideret diem suū; & quod uidit, & gauisus est. Vidit igitur ante se CHRISTVM,
 & illum sibi promitti, & ex sua progenie, & hunc aduentus diem dum uideret,
 gauisus est, & in hac uisione certificatus est, omnia sibi promissa compleri, nec
 hæc promissa sibi facta fuisse propter legem aut circumcisionem solum, sed pro
 pter fidem. Hæc mysteria à sæculis abscondita, nobis per CHRISTVM & disci
 pulos eius manifestata sunt.

Q V O D P A C T V M D E I E T A B R A H A E E X -

cludit Ismaélitas, & in CHRISTO mediatore con
 cluditur. Cap. XIII.

NVnc attendite uos Arabes, quomodo uos ex Ismaële secundum carnem
 geniti, non estis in fœdere & pacto Abrahæ cum deo, sicut filij promissio
 nis ex Isaac, & nullam habetis partem hæreditatis Abrahæ, quia ex ancilla A
 gar geniti, & aduersarij spiritus, sicut caro semper est contra spiritum. Et non po
 testis esse benedicti in semine Abrahæ, nisi sitis filij Abrahæ in spiritu per fidem,
 & tunc assequi poteritis repromissionem benedictionis in CHRISTO, qui est fi
 nis & complementum promissionis. Intelligite igitur fidem spiritu capi, & ter 40
 minari in CHRISTO uiuo, uita immortalis & sempiterna, cum sic sit filius homi
 nis, quod & filius dei, qui solus est immortalis. Legitur autem in primo cap. Al
 chorān, Abraham sic orasse: O deus, nostræ prolis filium mediatorem prophetā
 „ excita, cæteris gerenda, uirtutesq; tuas scripto notificantem, eisq; benedicientem
 „ cum tu sis doctor excelsus, omnia sciens & audiēs. Ecce quomodo de CHRISTO
 mediatore inter deum & hominem Abraham loquens, sic orat. Nec potest de a
 lio intelligi, cum loquatur de propheta filio prolis, eius scilicet Isaac, quem Deus
 nominat unigenitum eius. Et hic mediator est inter deum & hominem, quia ip
 se solus est inter quem & Deum nullus mediat, cum sit altissimus propheta
 CHRI-

CHRISTVS, qui solus est deum patrem notificans, quia filius eius, & fideles in semetipso ut maximus sacerdos benedicens. Videte Arabes quomodo sequimini Abraham, qui hanc fidem non tenetis: quomodo corā deo ambulatis ut perfecti sitis, ut quando non estis filij repromissionis in **CHRISTO IESV**: quārite, & non reperietis deum unquam legatum, aut doctorem, prophetam, uel nuncium misisse, qui non fuerit de obseruantibus pacta & fœdera quæ Deus pepigit cum Abraham, Isaac, & Iacob. De eorum enim genealogia omnes fuerunt, quibus deus spiritum prophetiæ dedit: non de genealogia Ismaëlis, cū quo deus pacta non iniit, sed ipsum excludens, Isaac elegit. Licet ei ob Abraham benediceret, & eius semen multiplicaret, & **XII** principes ex ipso nati sint. Ita quod in benedictionibus tam huius seculi, quā futuri perpetui, sempiternam benedictionem est affecutus. Nec uos moueat, in Cap. **XI** Alchorā, Ismaëlem inter prophetas post Abraham ante Isaac poni, & in Cap. **XXVIII** nuncium & prophetam appellari. Nam huius dicti non habet testimonium scripturæ, nec testamenti, nec euangelij. Sed de eo legitur, angelum Agar de eo grauidæ prædixisse, ipsum ferum hominem, qui tentoria sua contra fratres figeret, futurum. Posuit autem Machumet hæc in Alchoran, ut se, qui erat Ismaëlita, de genere prophetæ probando, facilius prophetam & nunciū esse Arabibus persuaderet. Sed deficiens in hoc, qualis sit habendus ostendit. Dicit autem in Cap. **XLVI**. Abraham ad Isaac dixisse: O fili, mihi quidem per uisionem nunciatum est, quod te decollarem. Quid tibi inde placeat, dicito. Qui respondit: Nunciatum tibi perpetra. me namq; fortiter passurum omnia, reperiēs. Si sic est ut ibi scribitur, utiq; Isaac deo & patri suo usq; ad mortem obediens, meruit ille esse in quo deus uocauit semen benedictionis omnium fidelium. Nam utiq; maxima fuit Abrahæ fides, qui cum credidisset Deo semen suum in Isaac uehementissime multiplicandum, adhuc dum iuberetur illum filium in holocaustum deo offerre, non replicuit hoc fore contra dei promissa. Quia non dubitauit de illis, etiam si in holocaustum offerretur. Sed sperabat, Deum potius promissa adimpleturum, si eidem in occisione filij obediret: sciens, apud ipsum nihil difficile, uel impossibile, qui mortuos facillime resuscitat.

QVOD NON NISI CHRISTIANVS TRINITATEM in unitate adorans, Abrahæ filius esse possit.

Cap. **XV**:

Perfectissima igitur Abrahæ fides, cuius Isaac uerus fuit successor & hæres, typum seminis illius perfectissimi Messiae gerens, obediens deo patri suo usq; ad mortem, etiam turpissimam. Sed quid amplius notandum? Certe quod aries pro Isaac oblatus est. Aries ille qui repertus est per Abraham, quem pro filio obtulit, oblationem & uictimam significauit **CHRISTI**, qui uerè oblatus & mortuus est, ut Isaac fidelis & omnis fidelium generatio uiuat. Isaac igitur significauit **CHRISTVM**, ob pronitatem obedientiæ usq; ad mortem, quæ inesse debet omnibus uerè fidelibus. Sed aries significat **CHRISTVM**, ut est holocaustum, morte sua omnes dei filios per consummatam fidem saluans, & à morte perpetua liberans. In doctrinis Machumet dicitur, arietem sine commixtione, sicut **CHRISTVM**, natum. Abraham autem, si recte capis ô Arabs, non fuit (ut Alchoran quodam loco dicit) ante **CHRISTVM**, & ideo ipsum Christianum negat, sed ante ipsum fuit **CHRISTVS** Dei filius, Deo patri suo coæternus. Ita enim legitur, **CHRISTVM** in euangelio dixisse: Antequam fieret Abraham, ego sum. Vidit igitur prophetico spiritu, ipsum Messiam mediatorem & saluatorem aliquando in mundum uenturum, sine quo nec se nec quenquam ad Deum

Christus solus
mediator inter
deum & homi-
nes.

Prophetarum
omnium genus
ex Abraham.

Ismaëlem falsò
præponi Isaac,
in Alcoran.

Abrahæ fides
maxima.

Isaac Christi
typus.

Cur aries pro
Isaac oblatus.

Christus ante
Abraham.

Abraham Christianus. patrem accessum habiturum credidit. Ideo Abraham Christianus fuit, sperando medio CHRISTI se immortalem uitam indubie assecuturum. Hæc est sola & perfecta fides Abraham, quæ & esse debet omnium qui sanam fidem habere uolunt, & per ipsam foeliciter saluari expectant. Vidit Abraham tres in ualle mambræ, & pronus in terra adorauit, dicens: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, non transeas seruum tuum. Vnum dominum, in trinis personis adorauit. Vtiq; hæc est Christianorum adoratio, quam nisi uos Arabes faciatis, non estis Abrahamæ successores. Quomodo putatis uos Abrahamæ uiri iusti uestigia insequi, qui Abrahamæ filios persequimini? Vnus est Abrahamæ filius, uniuersorum hæres, IESVS CHRISTVS Mariæ uirginis, filia Abrahamæ filius. Hic, cuius typum Isaac gessit, uerus hæres uniuersorum. Quia idem & dei filius, est CHRISTVS, deus uerus, qui est merces magna nimis Abrahamæ. Deus dedit Abrahamæ filium Isaac, quia credidit deum in promissis ueracem; sed propter obedientiam quam in filio offerendo ostendit, dedit ei filium CHRISTVM, uniuersorum regem & dominum. Vos uero, ô Arabes, non creditis Abraham talem mercedem pro sua iusticia & obedientia assecutum. Minus igitur de Abraham creditis, quam Christiani, ueri Abrahamæ filij. Non eritis igitur cohæredes CHRISTI filij Abrahamæ, qui fideles Abrahamæ filij esse recusatis.

QVOD ARABES LEGEM ABRAHAE PE-

nitus ignorent, & eius sint persecutores. Cap. XVI.

Circumcisione non fieri Abrahamæ filios: curq; illa à Deo instituta. **E**St ne hoc satis quod circumcidimini, quasi in hoc legem ipsius impleatis? Circūcisio non arguit uos Abrahamæ filios, qui credidit Deo, & reputatū est ei ad iusticiā, sed fides Abrahamæ iustificat. Iustus erat Abraam nondum circumcisus. Sed deus qui elegit Abraam, Isaac, & Iacob, & eorum posteros in populum suū peculiarem, pactum firmari uoluit, quod ipse esset deus eorū, in obedientia circūcisionis, ita quod fœdus tale cum quolibet in illa sanguinis effusione ad obediendum deo facta, amplius negari non posset; quodq; à cultu accepti dei recedens, præuaricationis suæ testimonium in corpore suo circūferret. Christiani uero in CHRISTO circumcisi, cum sint corpus CHRISTI mysticum per fidem & baptismi facti, iam circūcisi in CHRISTO, nomine suo se fideles dei omnibus manifestant. Si circūcisio, signum est uoluptatū carnis abscissionis, utiq; legem uestram illas abundantius indulgentem, non esse Abrahamæ ostendit. Mandatur circūcisio, & octauo die natiuitatis fieri, modo quo Isaac fuit circūcisus: uos autem non mandatum dei exequentes, in XIII. anno (quia tunc Ismaël fuit circūcisus) eam, ut sitis Ismaëlita, facitis. Scitis Abraham, ut fratrem suū liberaret, iuste arma sumplisse, & tamen de spolijs & rapinis & aliorum bonis noluisse ditari. Vos autem in iniustis aggressionibus, rapinis quaritis impinguari, & ex lege uestra uobis licere asseritis, quæ tamen à lege Abrahamæ in nullo debet declinare. Blasphematis deum Abraham in Abraham, quando hæc legi Abrahamæ conformia mentimini. Lex uestra dat deo quintam partem spoliiorum, cuius sunt uniuersa. Quid ridiculosius? Dicitis: Hæc fiunt contra incredulos. Nonne hoc est occultum secundū uestrā legē, quis melius ambulet, licet quisq; se putet rectius ambulare? Deus enim, ut Alchoran dicit, dedit cuilibet genti qua sua sunt ei placita. Ideo hoc occultum, spectat ad iudicem occultorū extremi iudicii. Ostendite ubi hoc Abraham aut, fecerit, aut fieri præceperit. Et quia non reperietis, male dicitis uos Abrahamæ legem sequi. Quoties dicit liber uester: Si deus uellet, omnes eiusdē legis & ritus essent. sed sic, uti uidemus, permittit. Cur uos præsumitis de mundo aliter disponere q̃ deus? nisi quia deo ad corrupta uestra desideria plus omnibus blasphemando abutimini? Dicitis fortassis, Nos decimamus sicut Abraham. Nonne Abraham, Melchi-

Melchisedec sacerdoti dedit decimas: Quid figurabat rex salem, sacerdos summi dei, aliud quam Messiam? hoc David propheta de ipso dicit Deum dixisse, *Melchisedec de cime ab Abraham date.* Psalmo CIX. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec. *Ismaélite Abrahamæ successores.* IESU CHRISTO sic illud psalmum in euangelio exponente. Si datis decimas CHRISTO æterno sacerdoti, decimas Abraham sequimini. Si non datis ei, etiā si detis, non estis sequaces Abraham. Vos autem persequimini CHRISTVM, & ipsum spoliatis & opprimitis in suis membris, ideo iniuriā facitis Abraham, cuius gloriamini successores. Vtinam intelligeretis, mysteria huius panis & uini, oblationis æterni sacerdotij & cœlestis mensæ, æternaliter pascere. De qua in Alchoran tunc perfecte uideretis, quod sicut substantia panis & uini, quæ non est uiua, opere naturæ depuratur & assumitur per substantiā humanam in sui unionem uiuam, quoniam substantia nutritiua transit in unionem substantiæ aliti: sic substantia uiua hominis depuratur opere uerbi dei, & demum assumitur in eius unionem, ut uiuat uita altiori quā prius, scilicet diuina & æterna. Et in hoc uidetur, quomodo uerbum dei CHRISTVS, & eius corpus mysticum, uiuunt uina uita per unionem antedictam, immortalē & perpetua. Sed hæc mysteria occultissima, per uos capi non possunt, qui non creditis personalem unionem humanæ naturæ & diuinæ in CHRISTO. Neque fructum supra dictum gustare unquam poteritis, qui estis increduli, & sine spe.

SVASIO, QVOD SOLTANVS MANDET

Mariam uirginem theotocon credi, & lumen Euangelij amplecti.

Cap. XVII.

Nunc post hoc, O tu Solthane Babylonice princeps gentis magnæ, confide *Solthanus aliquando Christianus, regni gratia apostata factus.* ra cur tibi ascribis custodiam legis Arabum commissam. Fuiſti aliquando Christianus, & abnegasti (ut aptus esses ad principatum) fidem Christianam. non fateris te CHRISTVM abnegasse, sed minus credere de eo quā prius. Credebas enim eum filium Dei uerum, modo secundum legem Arabum non credis. Non abnegasti fidem unitatis dei, quam habuisti, & tenes modò. Credebas Mariam matrem IESU CHRISTI esse theotocon genitricem scilicet Dei: modo dicis, uirginem Mariā esse matrem CHRISTI, sed non dei. Credebas CHRISTVM in Hierusalem per Pontium Pilatum crucifixum pro nostra salute, uisitasti locum sepulturæ in Hierusalem, uidisti signa quæ acciderant mortis hora, scilicet scissuram petreæ ex terræ motu, modò negas eum mortuum, & astruis eū adhuc uiuum. Vidisti deuote & sæpe locum natiuitatis circa præsepe in Bethleem: modò negas hoc uerum, dicens, sub palma quadam in loco solitario CHRISTVM natum. Mira res est, factus es Solthanus, non ut imminuas laudes & exaltationē CHRISTI, & matris eius Mariæ uirginis. Loca illa quæ ad laudem constructa sunt in perpetuā memoriam crucifixionis & natiuitatis IESU, quæ perhibet testimonium continuū mille annorum & plurium (ne detrahas laudi) esse finis, & te per illa conuinci nō erubescis. Credidisti aliquando Gabrielem missum à deo ad uirginem Mariam in Nazareth, & ei annunciasse quomodo ipsa paritura esset IESVM filium dei, modò credis Amrā patrem Mariæ, & per consequens ipsam non esse illam de qua euangelium dicit, quæ secuta est illam primam Mariā plus quā mille annis. Et si dicis Alchoran in hoc errasse, consequens est quod Gabriel euangelicus sit uerus, & Gabriel Alchoranicus sit mendax. Considera si Mahomet per Iudæos sibi assistentes deceptus fuit, qui illi persuadebant, Mariam matrem CHRISTI sororem Aaron fuisse, in multis eum decipere potuisse tanquā penitus ignarum historiarum temporū. Expetit à te uirgo gloriosissima Maria, ut restituas ei honorem à deo datum, & in tertia synodo sub Theodoro

fio, atq; quarta sub Martino imperatoribus declaratum. Respice in illos glorio-
 sos imperatores, Theodosium, Martinum, Constantinum, & ceteros, qui glo-
 riam uirgini & matri CHRISTI summo studio augere procurarunt. Si princeps
 es, aduerte hæc esse honoris tui, ut similiter facias, cum ad idipsum obligeris ex
 euangelio prius per te professo, & nunc in acceptatione Alchoran de nouo firma-
 to & approbato. Diceres fortassis; Absit absit, quod ego debitum honorem Ma-
 riæ uirgini dare recusem. Neq; enim sic intelligo Alchoran. Ideo blasphemantes
 ipsam, mando mortis supplicio tradi. Sed deest intelligentia circa modum ge-
 nerationis IESU CHRISTI de uirgine. Respondeo; Modus incarnationis uer-
 bi excedit humanum intellectum, sed cum euangelium dicat, uerbum caro factum,
 hoc utiq; à te credi oportet, si euangelio credis. Et istud sufficit, si credis matrem
 CHRISTI, qui CHRISTVS est uerbum dei in uirgine incarnatum, modo quo
 deus hoc operatus est. Si itaq; præceperis in omni imperio tuo omnes credere e-
 uangelio, modo, tali quo Aegyptij, Afri, Romani, Asianiq; crediderunt, & glori-
 ficauerunt uirginem Mariam tempore Mahomet, & ante & post omnes Chri-
 stiani, aut maior eorū pars, iustum erit mandatum tuum, Deo & CHRISTO &
 uirgini intemeratæ fore acceptum, & infinitarum animarum tribues salutem &
 quietem, tibiq; laudem immortalem & uitā perpetuā. Euenire debet tempus (ut
 supra dictum est ex Alchoran) quo non erit nisi fides CHRISTI. Incipe tu acce-
 dere, & sequentur te omnes orbis & sectæ illius principes. Tunc dicetur: Ecce
 deus permisit fieri mala, ut euenirent bona, Fides euangelij ubiq; ab idololatriis
 orientalibus sprete fuit, uenit lex Arabum, quasi nolens consentire in ipsam, &
 ad cultum eos unius dei, approbato tamen occulte euangelio, conduxit. Nunc pla-
 cuit deo, quod approbatum euangelium, coopertum multis ineptijs in Alchorā
 (quemadmodum approbatur saepe in eodem libro) in lucem ueniat. Ita ducen-
 tur de lege Arabum ad euangelium prius fortissime resistentes, ad gloriam ma-
 gni dei, regis regum, creatoris & dominatoris uniuersi.

AD CALIPHAM DE BALDACH, QVOD

Iudei de Abraham apposuerunt in Alchoran. Cap. XVIII.

PRimum à tua prudentia, qui præes legi Alchoran, deposco, utrū credis deū
 esse auctorem Alchoran, an non? Si non, cur mandas tantam diligentiam li-
 bro illi in studio Baldach adhiberi, qui de seipso perhibet falsum testimonium,
 cum dicat se à deo compositum, quod tu non credis? Si uero credis librum illum
 dei uerba continere, quomodo potest liber dicere, quod per Gabrielem deus ip-
 sum Machumet intimaui, per hæc uerba: Gabrielis hunc librum tuo cordi per
 creatorem intimantis? Quomodo possunt hæc uerba deo loquenti adaptari, qui
 est creator? Tu nosti per discursum libri talia sepiissime reperiri, quæ per se osten-
 dunt, non esse uerba dei qui loquitur, Esto igitur, quod istis et alijs obiectionibus
 non obstantibus, tu omnino credas deum libri illius collectorem. Credere igitur
 te oportet omnia esse uerissima, quæ in ipso continentur. Dico igitur, quando le-
 gitor Cap. xvi, Ego quidem, cui deus uiam rectam atq; directam, illam scilicet
 Abraham non increduli patefecit, & immisit. Quid per Ego intelligis? si dicis, Ma-
 chumet, utiq; non sunt illa uerba dei, nec eis credendum. De se igitur Machumet
 testimonium perhibens, nihil probat: & illa uerba cum in Alchoran sint scripta,
 dei esse prædixisti, quæ simul stare nequeunt, Adhuc nonne Cap. vi ponitur: Tu
 uerò cæteris intima, deū ueraciter iniunxisse, quod Abraham sectā imitent, qui ne
 incredulus nec idololatra. Si hæc deus ei præcepit, & post hoc Cap. xvi. eidem
 primo immisit & patefecit uiam Abraham (Alchoran enim successiue descendit,
 & pedetentim, ut Cap. xxvi.) quomodo hæc simul stabunt, & quomodo com-
 patiantur?

Incarnationis
 uerbi modus, su-
 præ captum hu-
 manum.

Futurum tem-
 pus quo nulla
 sit fides nisi in
 Christum.

An Deus Alco-
 ran aut cre-
 dendus.

Alchoran pede-
 tentim collectus

patiantur se illa quæ in VI. cap. dicit, Abraham nec incredulum nec idololatram fuisse, & in doctrinis idem affirmat. Dicit, cum Mahumet XL. annorū, de idolo Machumet idola-
latra conuersus sit per Sergium monachū Christianū & Nestorianum, cuius e-
tiam habitum religiosum acceptasse dicitur, & in ea fide mortuus asseritur: quo-
modo est hoc uerū, quod Abraham legem tenuerit? Vbi legisti in Alchoran præ-
ceptū de circuncisione, aut Mahumet circuncisus: utiq; non in octauo die nati-
uitatis suæ, ut Isaac & filijs Abraham fuit præceptum, nec in XIII. anno, ut Imael
(tunc enim idololatra fuit) nec postea legitur circuncisus. Sed quia Christianus,
licet Nestorianus, utiq; baptizatus fuit. Nestoriani em̄ Euangelium amplectuntur, Nestoriani.
& baptizantur. Neq; est uerisimile, Machumet ista in Alchoran scripsisse. Nam
ut patet ex Alchoran, euangelij laudes ponuntur in XII. cap. & ante capita illa
quæ legem Abraham immisam Mahumet dicunt. Similiter & laudes CHRISTI
cap. IIII. quæ credi possunt à Mahumet positæ, cū esset Christianus, ut præfertur.
Certū est aut̄ ipsum, CHRISTVM omnibus prophetis præferre, & legē euange-
licā omnibus alijs legibus, ideo quod derelicto CHRISTO & euangelio ad A-
brahā fuerit per deū remissus, nequaquam est consonū rationi nec uerisimile, cū
Christiani in obseruantia euangelij nō dubitent omnē perfectionē fidei & legis
Abraham contineri. Ista igitur de lege & uia ipsius Abraham. Verisimiliter Iudæi Alchoran à Iu-
post mortem eius apposuerunt ad Alchoran, quoniam in eorum manibus erat-
collectio Machumet, ut præmittitur. Nunc uides Califa, uos, per astutos, peruer-
sus, dei blasphemos Iudæos esse seductos, qui Alchoran nunquam in uita Mahu-
met publicatum (neq; eius unquam continentia plene cuiquam reperitur com-
municata) post mortem Machumet, antequam Iudæi illi qui Machumet adhæse-
rant, & collectionem præceptorum eius in sua potestate habuerant, ipsam Hali
(cui Machumet tradi mandauit) assignarent, illa inseruerunt de Abraham,
cuius se Iudæi filios iactant, atq; alia multa quæ in Alchoran remanserunt. Hæc
cū optime scias, sume uirilē animū in dei timore, & ueritatē mendacio præferas.

O S T E N S I O, S I N E C H R I S T O N O N P O S S E

quenquam felicitari. Cap. XIX.

Secundo considera, quomodo CHRISTO IESV & eius euangelio absq; om-
ni hæsitacione etiam secundum Machumet subiici debeas, si ad æternam ui-
tam peruenire speras: quoniam sine CHRISTO hoc omni homini impossibile Sine Christo
est. Et ad hoc ostendendum, præmitto etiam secundū Alchoran, hominem mor-
talem nullo modo posse quocunq; studio aut exercitio uirtutis immortalē fieri. Mortalis enim natura si seipsam efficere posset immortalē, faceret & seipsam
deum, qui solus per naturam est immortalis, etiā secundū Alchoran. Non potest
igitur aliquis homo talia studiosa facere opera, propter quæ merito & de iure
habet immortalis. Et cum immortalitatem omnes desideremus, nemo erit felix ul-
tima felicitate, nisi ipsam assequatur. Nec sufficeret, illā sine merito habere. Qui
etenim non assequitur regnum immortalitatis ut hæres & dominus per iusticiā,
nōdum est felix. Non enim uassallus, qui de gratia id habet quod habet, felix est,
quia seruus: sed dominus, & hæres. Quomodo igitur erit possibile, quod homo
ad regnum cœlorum & immortalitatis perueniat, ut sit rex & dominus & hæ-
res regni illius, si mortalis immortalitatem sic mereri non potest, quod ei de-
beatur? Sicut enim sensibilis uita cuiuscunq; bruti animalis nullo unquam exer-
citio ad hoc ascendere poterit, quod fiat intellectualis & intelligens, licet unum
animal brutū plus uideatur per doctrinā hominis ad conformitatem intelligen-
tiæ ascendere, quā aliud: nunquam tamen erit possibile, bestiā fieri intelligentē.
Sed si aliquod reperiret animal speciei bestialis capax doctrinæ, taliter q̄ exerci-
tio con-

nō cōtinuato apprahenderet intelligētiā eorū quē homo intelligit, & hoc opere ostenderet, nequaquā uerum esset illud animal fuisse puram bestiā, sed habuisse intellectum, cui animalitas illa brutalis speciei fuisset ut suæ hypostasi unita; ideo id quod in radice illa quam hypostasim dico habuit naturaliter, potuit etiam in assumpta specie brutali congruo mereri exercitio. Et quemadmodum hæc de bruto & intelligentia uera sunt, sic de homine & diuinitate, quæ & immortalitas nominatur, dici oportet. Nullus enim homo, quantumcūq; uideatur immortalitati seu Deo similior quā alius, nunquā tamen per quodcūq; exercitium studiosum licet sanctior continue fieret, ad diuinitatem seu immortalitatē perueniret. Et si quis peruenisse creditur, necesse fuit quod illius hominis radix seu hypostasis fuerit diuina, ut in assumpta humanitate exercitio uirtutis apto immortalitatem mereri posset, quam habuit in radice seu in hypostasi. Vos autem secundū Alchoran, non dubitatis hominem fide & operibus mereri posse, quod per sententiam dei iudicis æterna uita in die extremi iudicii ei adiudicetur. De CHRISTO igitur minime hoc uerum dubitatis, quod eo nemo dignior. Oportet igitur fateri, quoniam CHRISTVS homo mortalis meruit immortalitatem in humana natura, quod illa humana natura in ipso radicata, & (ut sic dicam) hypostatizata fuit in diuina, ut preferetur; et in nullo alio homine natura humana ita eleuata fuit, ut eius hypostasis esset diuina. Ipse enim solus altissimus. Nullus igitur homo alius immortalitatem mereri potuit, neque potest, naturæ suæ humane; solus autem CHRISTVS potuit. Meruit igitur immortalitatem, omnibus eiusdem naturæ humanæ sibi conformibus. Ideo intelligimus per angelicam Gabrielis annunciationem Mariæ uirgini factam, in euangelio scriptam, ipsum IESVM à deo nominatum, quia saluator est, saluum faciens populum suū: & Messiam siue CHRISTVM regem esse, de cuius regno sunt omnes qui æternam & immortalem uitam assequuntur.

O S T E N S I O, C H R I S T V M M E R V I S S E

Christi meritū.

Christianis immortalitatem. Cap. XX.

Intellige Calipha, quod CHRISTVS meruit hoc regnum immortalitatis in humana natura assumpta de uirgine, quia in radice seu hypostasi fuit immortalis per naturam. Vnde sicut ipse secundum hypostasim diuinam fuit naturaliter immortalis, ita in assumpta humana natura meruit, ut esset immortalis. Natura igitur humana in ipso non est facta immortalis solum ex gratia unionis eius cum diuina hypostasi, sed etiam ex exercitio uirtutis. Meruit enim deposita mortalitate per mortem, quā ob obedientiam dei passus est, fieri amplius immortalis. Messias igitur, seu CHRISTVS rex, præ consortibus unctus, natura & merito rex est æternæ seu immortalis uitæ. Hoc quidem regnum suum est, qui est rex uirtutum & gloriæ, & in ipsum ipsius regnum, omnes creduli & fideles per ipsum, ut sint contregnantes, uocati sunt; & qui audiunt uocem eius, & sequuntur ipsum, possident immortalitatem. Iam clare conspicias, CHRISTVM esse mediatorem dei & hominum, & nullum hominem fide & operibus, nisi per ipsum, mereri uitam æternam. Ipse est hæres regni dei immortalis, quod solus deus inhabitat, ad quod omnes homines aspirant. Hæres quidem omni dicendi modo, secundum naturam, & constitutionem. Et quia secundum naturam est hæres, tunc dicitur uerus filius Dei; filius enim hæres est naturalis. Et secundum constitutionem hæres est, & dicitur filius hominis, unctus præ consortibus suis. Duplex est autem constitutio; una, quæ simpliciter dependet ab electione constituentis, alia, quæ non solum ab electione constituentis dependet, sed ex merito constituti, ac si rex habens filium & fortē aduersarium, faceret proclamare, quod illū militē in heredē constitueret qui aduersarium uinceret, & naturalis filius seruilem militarem induens formā uictor fie-

Christus Dei
& hominum
mediator.

Constitutio du-
plex.

ret, ille omni modo hæres esset, natura, & constitutione. Ita CHRISTVS, hæres
 uniuersorum natura & constitutione existit. Induit enim hominis seruilem for-
 mam, & principem huius mundi uicit, dei aduersarium, de cuius manu liberauit
 humanam captiuam naturam, ad dei imaginem & contemplationem eius crea-
 tam. Vides CHRISTVM perfectissimum dei hæredem, natura & merito filium
 dei & filium hominis, & omnes homines Christiformes, per ipsum dei hæredes
 & filios, & ipsius CHRISTI cohæredes. Hæreditas autem est regnum uitæ æter-
 næ, in quo uidetur deus pater in gloria sua, & CHRISTVS uictor in gloria dei pa-
 tris. Neq; alius potest esse uerus Alchoran intellectus, uti tu ipse pura mente cõ-
 spicis. Hæc si recte aduertis, uides in CHRISTO non esse nisi unam diuinam
 hypostasim, in qua radicatur humana natura. Hypostasis uero diuinæ & immor-
 talis naturæ, humanam in se colligit naturam, ob quam hypostasim CHRISTVS
 est una diuina persona, licet sit diuinæ pariter & humanæ naturæ. Et de ipso di-
 cuntur cõmunicatione idiomatũ, quæ diuinæ naturæ pariter & humanæ tribui-
 mus. De quo poteris, si uelis, à multis doctis Christianis sufficienter informari.

*Christiani om-
 nes Christi co-
 hæredes per ip-
 sum.*

DECLARATIO SIMILITVDINIS ADÆ ET
 CHRISTI. Cap. XXI.

ET quia circa modum, quo humana natura diuinæ hypostasi uniatur, pleriq;
 non recte imaginati sunt, quoniam illud quod omnem intellectum exupe-
 rat, imaginatio non attingit, ideo pauca circa hoc, ne erres sequendo aut Nesto-
 rium aut Euticen, aut alium aliquem non sanè intelligentem, scire debes, quod si
 cur v. Cap. Alchoran scribitur, IESVM, Adæ quodammodo similitudinem gere-
 re, ad bonum intellectum. Hoc sic uerum concipe. Adam à deo creatus ut præse-
 set animalibus, rex & Messias animalium fuit. In eo enim altior hypostasis quàm
 in brutis, scilicet naturæ intellectualis fuit, in se brutalem animalitatem colligens
 & uniens. Ob quam etiam hypostasim naturæ intellectualis, una fuit persona li-
 cet intellectualis pariter & brutalis naturæ. Et quoniam omne perfectionis ordi-
 ne, natura est prius, deus omnia antecedit non tempore, cum non sit in tempore,
 sed natura, quia perfectior. Ita Deus, antiquior intelligentia. Intelligentia, anti-
 quior sensibilitate seu brutalitate. Sensibilitas antiquior uegetabilitate. Dico an-
 tiquior, non tempore, sed ordine & dignitate atq; perfectione. Eo dicendi modo
 intellectualis natura in Adam antiquior sensibili, in se uniuert sensibilem naturam.
 Et factus est rex omnium uita sensibili uiuentium, quia ipsam sensibilem uitam in
 unionem antiquioris intellectualis uitæ assumpsit, & mouit corpus uiuens uita
 sensibili, ad actus uitæ intellectualis. Sic CHRISTVS quodammodo in similitu-
 dine tali concipi potest, esse Messias & rex omnium uiuentium uita intellectu-
 ali. Quia diuina uita antiquior intellectuali, in se uniuert uitam intellectualem
 hominis, & mouit illam humanam intellectualem naturam ad operationes
 diuinas. Dicitur autem, quodammodo esse similem CHRISTVM Adæ,
 non totaliter. Nam uita intellectiua in Adam, non solum in se uniuert uitam
 sensibilem, sed quia inter ipsam intellectiuam & sensibilem quædam potuit
 esse proportio, cum quælibet sit finita & creata, hinc uita intellectiua in unio-
 ne prædicta facta est forma, formans sibi unitam sensibilem uitam. Diuina autē
 uita in CHRISTO, licet in se hypostatice uniret uitam intellectiuam humanam,
 non tamen formaliter; cum inter diuinam uitam, cuius magnitudinis non est fi-
 nis, & intellectiuam finitam non possit cadere proportio, quæ est necessaria in-
 ter formam & id quod format. Cum tamen hypostasis sit infinitæ uirtutis, natu-
 ram in se attractam nunquam deserit, sicut uirtus magnetis in suam hypostasim
 ferrum attractum nunquam deserit, & per medium attracti ferri aliud ferrum at-
 trahit;

*Christi & A-
 dæ similitudo.*

*Christus quate-
 nus Adæ simi-
 lis.*

trahit; & hoc faceret in infinitum, si uirtus esset infinita. Non tamen fit uirtus illa magnetis forma ferri, neque transit in ferrum ut fiat ferrum. Neque componitur cum ferro ut fiat unum tertium ex ipsis compositum, sed remanentibus naturis incorruptis, ita ferrum hypostasi uirtutis magnetis adheret, quod ipsam non deserit, siue sursum, siue deorsum, siue lateraliter moueatur. His ænigmatibus quamuis remotis, CHRISTVM aliquantulum apprehende. Adhuc sicut Adam terrenus in se complicauit omnem hominem qui uenturus erat in hoc regnū & hunc mundum sensibilem, ita quod complicate omnes homines in ipso erant, & ab ipso receperunt ut huius mundi homines esse possent, ita in CHRISTO, secundo scilicet Adam cœlesti, complicate sunt omnes prædestinati ad uitam immortalem alterius mundi & regni cœlorum, à quo necessario omnia recipiunt, ut illius incorruptibilis cœlestis regni ciues & domestici esse possint. Quæ clarissime & apertissime sic esse reperiēs, si deus dignabitur tibi oculos aperire, ut legas & intelligas sacratissimum euangelium. Quod tibi cōcedat Deus pius & misericors, semper benedictus: Amen.

FINIS.

BARTHOLOMÆVS PICENVS DE MONTEARDVO,

Ferdinando Regi Aragoniæ & utriusque Siciliæ S. P. D.

VM Demetrius Cydonius, uir utriusque linguae peritissimus, è latino in græcum, opus Richardi fratris ordinis Prædicatorum transtulisset, non ab re mihi uisum est Sereniss. atque catholice rex, illud rursus è græco in latinum conuertere. Non quod apud Latinos huiusmodi opus extare non existimem, sed cum uidissem Demetrium Cydonium opusculum illud è Latino in Græcum elegantiori sulo transtulisse, idcirco pro uiribus conatus sum libellum illum iterum ea dicendielegantia quoquo modo in nostram linguam transferre, & eum in nitidiorem cultum, candidioremque stylū pro uiribus redigere, & tibi serenissime atque catholice rex, illum dedicare debere. Qui solus inter Christianorum reges hac nostra tempestate Mahometanam sectam maximis cladibus affecisti. Nam non minimam laudē tibi comparasti, cum Beticam prouinciam, quæ per octingentos annos Mahometanam fidem coluerat, in Christianorum potestatem redegisti, & nunc uniuersam Aphricam capere intendas: quam facile assequi poteris, cum gentes illæ hoc tempore imbelles sint, quoniam cum Christianis diu pugnare non consueuerunt. Difficilius enim tibi fuit Beticam prouinciam expugnare, quàm totam Aphricam in potestatem tuā asserere. Erant enim in Beticam milites illi strenuissimi, cum Hispano milite bellari semper assueti. At hi contrā homines ignaui, uentri & ocio dediti, cum Christiano nomine iamdiu præliari desueti. Nec sunt in bello exercitati, quales olim duce Hannibale Hispaniam & Italiam occuparunt. Nec eam copiam armorum habent, quam Hispanus miles, in bello strenuissimus & exercitatus, habere dicitur. Nec ibi magnæ desunt opes, quibus militum animi spe præde maximè accenduntur. Omnia tibi prospere succedent, si reliquias incœpti belli prosequaris. Nec est quod uereare, bellum in Hispania tibi ab aliquibus moueri, præsertim hoc tempore, nouo tibi ob affinitatem cum Christianissimo Francorum rege fœdere inito. Prosequere igitur inchoatum bellum, & omnes uires tuas in Aphricam transfer. Quam facile Deo duce subiugabis, & ea quidem subacta, & in Christianorum potestatem redacta, facile deinde Hierosolymam recuperabis, quæ tam ampla, tam fertilis, tam sancta terra Sultano Babylonis hoc tempore paret. Qui autem nunc eam patriam tutantur, serui sunt uenales, ex diuersis prouincijs empti, & hi quidem ad summam uiginti milium non ascendunt. Qui cum coacti essent à Christiana religione discedere, Mahometanam nunc sectam sequuntur. Reliqui uero Sarraceni qui eis subiiciuntur, quàm molles sint & effœminati, ex hoc coniectare possumus, quod his nunquàm licet arma tractare, nec equum ascendere, nec uirile quicquàm facere, sed uel agriculturam, uel mercaturam, uel alia huiusmodi uilia exercent. Quod cum ita sit, nemini dubium est quin facillime ex ea expeditione uictoriam cum maximo triumpho sis reportaturus, & ciuitatem sanctam Hierosolymam, in qua Saluator noster dominus IESVS CHRISTVS euangelium prædicauit, et nouum testamentum nobis constituit, ab immanissima Mahometanorum superstitione liberabis. Quæ quàm uana sit, quàm frivola, quàm nullius momenti, in præsentiarum nihil attinet dicere: quoniam eam tunc primum intelliges, cum hanc Richardi fratris Consutationem diligenter lectitaueris. Vale.

RICHARDVS

Psal. 113.

rūt mihi iniqui fabulationes, sed nō sic
lex tua domine. Sed data est & appōita
tūc lux doctrinę ecclēsię, cū multi magi
stri tūc apparerēt, et diuinā scripturā a-
perirent: Hilarius hic fuit, Augustinus,
Hieronymus, & Gregorius. insurrexe-
ritq; et multitudo sanctorū patrū, qui in
eremis pfectę & sincerissimę uitę erāt:
adeo, ut & per eos draconis os debili &
uulgari lino ligatū sit: & sic diuinarum
scripturarū efficacīa os loquentium inī-
qua obturatū est. Sed statim posthęc

III. Per falsos
fratres.A temporibus
Gregorij ma-
gni ultima per-
secutio Machu-
meti & Papę.

inualuit ecclēsijs tertia corruptio, ex fal-
lis fratribus uidelicet periculū. Vnde &
post Gregorij tempora statim tribulatio
per corruptos homines intellectum ro-
borauit, in hypocrisis mendaciū loquen-
tium, & tot mendacia & figmenta rena-
ta sunt uitę, doctrinę & iustitię: ut mul-
ti essent, qui descenderent, & adiuuaret
iniquos & tyrannos (in tantam enim hi
fatuitatem & prauitatem prolapsi sunt)
ē conuerso perfectissimos homines obla-
tarent, eisq; detraherent. Hęc contra
ecclēsiā corruptio usq; ad senium & se-
nectutem permanebit: ut nequaquam
spes aliqua relicta sit, nisi diuini auxilij,
& pro ueritate instantię. Vnde & pro
temporibus his dicit David: Omnia
mandata tua ueritas: In iuste persecuti
sunt me, adiuua me. Quasi dicens: Et si
prostrata est ad tempus ueritas, oportet
tamen hanc uelocissime exurgere, & ef-
ficaciter cognosci, maximē diuino coo-
perante auxilio. In hoc igitur tertio con-
ditionis statu, post tēpora uidelicet bea-
ti Gregorij, in temporibus Heraclij, in-
surrexit ueritati & dei ecclēsię homo q-
dā diabolicus, primogenitus satanę, in
libidinē procliuus, & ex fraude machina-
mentis deditus, nomine Mahometus.
Qui consilio & auxilio illius qui mēdax
& mendacij pater est, iniquā & mēdacij
plenā, tanquā ex diuino ore prolatā le-
gem cōposuit: quā quidem legem Alco-
ranum nominauit, uidelicet diuinorum
māditorū collectionē. Hic Mahometus

supra

τόμοι πῶς ἀνομοὶ ἀδολοχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὀνό-
μος σου κινεῖται. ἀλλ' ἐδύθη καὶ πρὸς ἐτέραν τῶ-
τε τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησίας, πολ-
λῶν διδασκάλων ἀναφανέντων, καὶ τῶν
θείων φανειζόντων γραφῶν. ἰλαρίος οὗτος ἦν,
αὐγουστίνος, ἰερώνυμος, καὶ γρηγόριος. ἀνέ-
στη τε καὶ πλῆθος ἁγίων πατέρων γὰρ ταῖς ὁμή-
μοις, τελείας καὶ ἀπλουσίως ὄντων ζωῆς. ἵνα
καὶ δι' αὐτῶν τὸ τοῦ θρακικοῦ σώμα ἀδελ-
φῶν καὶ ἰδιωτικῶν λίνων διεσπασθῇ. καὶ οὕτω
τῶν θείων γραφῶν φανερῶν τὸ σῶμα τῶν τῶν ἀ-
νομα λαλούντων περικυβητοῦ. ἀλλ' οὐδὲν με-
τὰ ταῦτα ἐπεφύη ταῖς ἐκκλησίαις ἡ τρί-
τη φθορά, ὅ ἐκ τῶν ψευδοδιδασκάλων δηλαδὴ
κινδυνός. ὅθεν καὶ μετὰ τοὺς τοῦ μακαρίου
Γρηγορίου χρόνους, οὐδὲν ἡ θλίψις κατέχρη-
σε δι' ἀνθρώπων καταφραδερμῶν τὸ νοῦν, γὰρ
ὑποκρίσει λαλούντων ψεύδους. καὶ ποσά τὰ
ψεύδη καὶ πλάσματα ἀνεφύη βίου, διδασ-
καλίας τε καὶ δικαιοσύνης, ὥστε πολλοὺς εἶ-
ναι τοὺς συναγορεύοντας καὶ συναγωνιζομέ-
νους τοῖς πονηροῖς καὶ τυράννοις, καὶ εἰς ὅσον οὐ-
δεὶς δικαιοσύνης καὶ πονηρίας ἐλάσσωσι καὶ τὸν ἀν-
ναντίον, καὶ τῶν τελειοτάτων τοὺς καθήλα-
κτῆντας καὶ ἀσσύροντας. αὕτη δὲ ἡ καὶ τῆς ἐκ-
κλησίας φθορά, ὥς γινέσκει καὶ πρὸς θεῖον ἀγαπᾶ-
σθαι, ὥστε μετὰ μὲν τὸν ὑπάρχον ἐλπίδα, πλὴν θέας
βοηθείας, καὶ τῆς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας γνῶσεως.
ὅθεν καὶ ὑπὲρ τῶν κακῶν τούτων φησὶ, πᾶ-
σαι αἱ ἐνέχουσαι σου ἀληθεία. ἀδίκως καταδω-
ξάμε. βοήθησόν μοι. μονοουχὶ λέγων, εἰ καὶ
καὶ πρὸς κακὸν τεταπείνωται ἡ ἀλήθεια, διὰ
μὲν τοὺς πάντας τάχιστα ἀναστῆναι, καὶ πρὸς
γνωθῆναι, μετὰ τῆς θέας σωδούσης ῥο-
πῆς. γὰρ ταῦτα πίνω τῇ τρίτῃ κατασάσει,
μετὰ τοὺς χρόνους διανοῶν τοῦ μακαρίου
Γρηγορίου, ὅθι τῶν κακῶν Ἡρακλείου, ἐπα-
νέστη τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἀν-
δρωπὸς τῆς διαβολῆς, προτόρκος μὲν οὗσα
πάντα, ἀσελγὴς δὲ, καὶ ταῖς ἐκ τῆς σκηνῆς τέ-
χνας ἐκδιδουμένης, ὀνόματι μαχοῦμετ', ὅς
τῇ βουλῇ καὶ τῇ συμμαχίᾳ ἐλέηνου, ὅς ψεύδους
τε ἐστὶ, καὶ τοῦ ψεύδους πατρὸς, ἀνόσιον καὶ ψέ-
δοις γέμοντα, ὥς ἂν ἐκ τοῦ θείου σώματος ὑ-
πογορεθμῶν συνέβηκε νόμος. ὅν δὲ καὶ ὀνό-
μου, ἀλλοτρίου ὀνόμασεν, δηλαδὴ τῶν θείων
πρωταρχῶν ἀναγωγῶν. οὗτος ὁ μωαμεθ,
ὑπὲρ

Fides ex pati-
entia sancto-
rum uincet.

Apoc.

Machumet.

Alcoranum.

Tertium, quod lex hæc non est lex Dei, propterea quod neq; uetus, neque nouum testamentum hanc testantur: et quod necesse est Saracenis, parere dictis ueteris testamenti & euangelij.

Quartum, quod neq; in stylo, neq; in modo cum alijs conuenit.

Quintum, quod non conuenit secundum sententias cum aliquo altero.

Sextum, quod in multis sibi ipsi contradicit.

Septimum, quod nullo miraculo confirmatur.

Octauum, quod non est secundum rationem.

Nonum, quod manifesta continet mendacia.

Decimum, quod uiolenta.

Vndecimum, quod inordinata.

Duodecimum, quod iniqua.

Tertiumdecimum, de Alcorani institutione, & quis fuit huius legis opifex & inuentor.

Quartumdecimum, de fictione improbatissimæ uisionis.

Quintumdecimum, de quibusdam sex quæsitis in Alcorano communibus, & de Christi ad Mahometum excellentia.

Sextumdecimum, de euangelij ad Alcoranum excellentia.

Decimumseptimum, de Saracenorum responsione ad prædicta.

DE PRINCIPALIBVS HVIVS ius legis erroribus. Caput I.

Primum igitur decet scire principales errores, quos Saracenorum lex ponit, secundum quos maxime diuinæ legi aduersatur. Notandum igitur, quod omne antiquorum cœnum, quod diabolus in alijs sparsim disseminauit, in Mahometum comprehensim euauit. Hic enim cum Sabellio negat omnino trinitatem: Dualitatem autem quandam ponit in diuinis, quæ nihil honestum & diuinis simile in se ipsa

Τεῖτον, ὅτι ὁ νόμος ἐστὶν, ἢ ἐστὶν νόμος θεοῦ διὰ τὸ μὴ πλὴν παλαιῶν, μὴ πλὴν νέων διαθήκῃ, πύτω συμμάρτυρεν, ὅτι τοῖς παλαιῶν ἀνθρώποις πᾶσα ἀνάγκη πείθεσθαι τοῖς ἐν παλαιῇ διαθήκῃ, καὶ τοῖς τοῦ διαγγελλίου ἡμετέροις.

Τέταρτον, ὅτι μὴ ἔχει φερόμεν καὶ ἡμετέροις ἄλλοις συμβαίνοντα.

Πεντῆτον, ὅτι μὴ συμφωνεῖ κατὰ διανοίας ἐπὶ τῶν πινί.

Ἑκτόν, ὅτι ἐν πολλοῖς ἐαυτῶν ἀντιλέγει.

Ἑβδόμον, ὅτι μὴ ἐνὶ θαύματι βεβαιούται.

Ογδοόν, ὅτι μὴ ἐστὶ κατὰ λόγον.

Ἐννατόν, ὅτι ὁ μολογούμενα ποιεῖται ψεύδεται.

Δέκατον, ὅτι βία καὶ πῶς τῶν εἰς αὐτὸν ἐρχομένων.

Ἐνδ' ἑκάτον, ὅτι ἀτάκτον.

Δωδέκατον, ὅτι πονηρὸς.

Τεῖσκα καὶ δέκατον, πῶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ συγγραφῆς. καὶ τίς ἐστὶν τὸ νόμος τοῦτον δ' ἡμετέρος καὶ εὐερέτης.

Τεσσαρὶ καὶ δέκατον, πῶς τὸ πεπλάσθαι τὴν ἀδελφότητα θεωρεῖται.

Πεντακαὶ δέκατον, πῶς τινων ἐκζητημάτων ὑπὸ τῶν ἀληθινῶν κοινῶν. καὶ πῶς τῶν τοῦ χειρὸς πῶς τὴν μαχομένον ἐπεροχῆς.

Ἑπτακαὶ δέκατον, πῶς ἐν τῇ σαφῶς ἀκλῶν ἀρελογίας, πῶς τὰ πνευματικά.

Hæc ratione utitur & Cluniacensis Abbas.

Πρῶτον πίνω περὶ οὗ καθεῖν τὴν ἀρεχιδεῖρας ἀρεῖται, ὅς ὁ τῶν σαφῶς ἀκλῶν τῆς νομοῦ, καθεῖν μάλιστα τῶν θεῶν νόμων ἡνωπιούται. Ἰστέον πίνω, ὅτι πάντα τὴν τῶν ἀρεχιδῶν ἀρεχιδῶν βόρεον, ὅς ὁ διάβολος ἐν τοῖς ἄλλοις διηρημένως κατέπειρεν, εἰς τὸν μαχομένον ἀδελφόν κατέπειρεν. Οὗτον γὰρ μετὰ μὴ τοῦ σαβελλείου, ἀρεῖται πάντως τὴν τελευτᾶ. διὰ τὴν δὲ πᾶσα τῶν τῶν ἐν τοῖς θεοῖς, μολογούμεν καὶ τοῖς θεοῖς ἀναλογον ἐκφαίνειν.

ἢ ἰαυτῇ δυνάμει, πείσῃ δὲ ἐπορόπι-
 ούσαν ἀρχῇ. ὑποτίθησι γὰρ αὐτῷ τε τὴν
 θέαν οὐσίαν, καὶ τὴν ταύτης ψυχῇ. ὁθεν
 εἰς τὸ ἀληθεῖαν πλινθωτικῶς εἰσάγει δια-
 λεγόμενον τὸν θεόν, ὡς δοκεῖ αὐτῷ τὴν τοῦ
 θεοῦ ψυχῇ, καὶ αὐτὸν τὸν χριστὸν ἄλλης πα-
 ρα τὸν θεόν ὑπαρχειν οὐσίας, καὶ ἐλάττω
 τοῦ θεοῦ καὶ ὑποταγματικῶς αὐτῷ· συμπε-
 ρέμεν δὲ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀρεῖα καὶ διονομία, ὑπο-
 10 πιδίσι τὸν χριστὸν, ψιλὸν εἶναι κτίσμα, πάν-
 των μὲν τοῖς τῶν ἄλλων ὑποδρέχον. αὐτῇ
 δὲ ἢ δόξα ἐκ τῶν πλατωνικῶν ὡρμηδὸς δο-
 κεῖ, ὑποπιδεμένων τὸν ἄκρον θεόν, πατὸρα
 πάντων, καὶ δημιουργόν, ὃς οὐ τινὰ νοῦν ἔ-
 λεγον πρῶτον ἀπερὶνῶσαι, ὅτι πάντας εἶναι
 οὐ λόγους τῶν ὄντων, καὶ ὑψηλότερον πάν-
 των, ὅτι καὶ πατρὸς νοῦν προσηγόρευον.
 καὶ μετὰ τῶν εἶναι τὴν τοῦ κόσμου ψυχῇ.
 ἐφεξῆς δὲ τὰ λοιπὰ κτίσματα. τὰ τρίτω ὅτι
 20 ταῖς γραφαῖς ποδὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ θεοῦ λεγόμε-
 να, ταῦτ' ἐπ' ἐκείνον τὸν νοῦν ἀνήγον ἐκείνοι.
 μάλιστα, ἵνα καὶ τὴν θέαν γραφῇ τὸν ἱερόν
 τοῦ θεοῦ, θεοῦ σοφίαν, καὶ θεοῦ λόγον κα-
 λῆναι ἢ δόξαν καὶ ἢ τοῦ ἀβυσσῆος συνάδει, ὅς
 ὑπὲρ τὴν τοῦ πρώτου οὐρανοῦ ψυχῇ, τὴν
 πρώτῳ νόστον ὑποτίθησι, κινῶσαν τὸν πρῶ-
 τον οὐρανόν, ἥς ἐπέκεινα ὅτι ἵνα ἄκρῳ τὸν
 θεόν καθίσταται. οὕτω τοίνυν οἱ ἀριανοὶ ἐνό-
 30 μισαν ποδὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ θεοῦ, ὡς εἶναι κτίσμα ὑ-
 ποδρέχον πάντων τῶν ἄλλων κτισμάτων· οὐ
 μισοῦντος, πάντα τὸν θεόν δεδουμένον
 ναί. ὁθεν καὶ ὁ μακάριος ὑποτίθησι τὸν χριστὸν,
 ἡγίωτατον καὶ ἡγαρετώτατον ἀνθρώπου, ὑ-
 πὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. διαρρήδην
 δὲ πῶς αὐτῷ φησὶν εἶναι καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπου.
 ἐνομάζει γὰρ αὐτὸν λόγον θεοῦ, καὶ πνοῦμα θεοῦ,
 ἡ ψυχῇ τοῦ θεοῦ. καὶ δὲ θεὸν κατ' ἀλήθειαν λε-
 γόμενον, πάντας πασι γὰρ ἡγεῖται. καὶ πῶς
 τὴν ἀπόδειξιν τοῦτο, δύσιν μάλιστα χρεῖται.
 40 ἐνὶ μὲν, ἵνα μὴ δ' αὐτὸν τὸν χριστὸν, μηδ' ἐπὶ
 ποτε ποδὶ ἑαυτοῦ ὅσοι διίσχυεῖσθαι ἢ εἰπεῖν.
 ἐτόρῳ δὲ, καὶ τὸν καὶ τὸν εἰπεῖν. ὁθεν φησὶν,
 ὡς οἱ χριστιανοὶ φασὶν τὸν χριστὸν εἶναι θεόν. καὶ
 τοῖς τοῖς ἱσθαι εἰπόντες αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ,
 πρὸς κοινὴν τὸν θεόν καὶ τὸν ἡμῶν, τὸν κύ-
 ριον καὶ τὸν κύριον ἡμῶν. ταῦτα ἡ μακρότερον
 ὁδεύμεν, ἵνα πάντες γινώσκω, ὡς ὅτι πινος τῶν ἀρ-
 χῶν

ipsa potest demonstrare, cum totius alte-
 ritatis principiū sit. Supponit, enim di-
 uinā essentia, & huius animā. Vnde in
 Alcorano inducit Deū pluraliter loquē-
 tem: ut uideatur ipsa anima Dei, et ipse
 Christus alterius præter Deū esse elien-
 tia, & minoris Deo, & ei subdita: cōue-
 niens in his cū Arrio & Eunomio, sup-
 ponit Christū excelsam esse creaturā,
 omnes tamē alias creaturas excedentē.
 Hec aut opinio ex Platoniciis mota ef-
 fe uidetur: qui supponunt summū Deū
 patrē omnium & creatorē, ex quo quā-
 dā mentē dicebāt primū defluxisse, in
 qua quidē sunt oēs rationes entiū, & o-
 mnibus excellior est: quē & paternam
 mentē appellabāt. post hunc esse mūdī
 animā dicebant: deinceps aut reliquæ
 sunt creaturæ. Quæ igitur de filio Dei
 in scripturis dicuntur, hæc ad illā mentē
 illi referebāt: maxime aut, quod & diui-
 na scriptura filiū Dei sapientiā & Dei
 uerbū appellat. Cū qua opinione & ea
 quæ est Auicēne cōuenit, qui supra pri-
 mū cœlū primā intelligentiā supponit,
 quæ primū cœlū mouet, ultra quam in
 summo Deū firmari dicit. Sic igitur Ar-
 riani existimauerūt de filio Dei, quod
 esset creatura, quæ oēs alias creaturas ex-
 cedit: quæ mediante omnia Deus creauit.
 Vnde & Mahometus supponit Chri-
 stū sanctissimū, & hominē uirtute præ-
 ditū supra oēs alios. Palam aut qd in eo
 dicit esse supra hominē, appellat eū eū
 uerbū Dei, et spiritū Dei, et animā Dei:
 Deū aut secundū ueritatē dici, omnino
 ridiculū putat. Et ad demonstrationem
 huius, duobus maxime utitur: uno qui
 dē, quod nunq̃ ipse Christus de seipso
 hoc asseruit, uel dixit: altero autē, quia
 ipse contrariū dixisse uidetur. Vnde di-
 cit Mahometus, quod Christiani dicunt
 Christū esse Deum, etenim Iudæis ipse
 Christus dixit: Adorate Deū meum, et
 Deū uestrū, dominū meū, et dominum
 uestrū. Hæc aut longius exposui, ut oēs
 cognoscāt, quod illud quod in princi-

Opinio Platonē
 corum de Deo.

i. Corin. i.

Ioan. i.

Opinio Auicē-
 nenae de Deo.

Opinio Arria-
 norum.

Ioan. 10.

Anti christi do-
gma de Christo.

Scopus doctri-
nae Machume
ticae.

† & Iacobitis,
et c.

Diaboli seruan-
di secundū Ma-
chumetem.

Non Origenē,
sed perfidos hæ-
reticos, abuten-
tes nomine san-
ctissimi uiri.

prio in mundo per Arrium seductor dia-
bolus nō potuit perficere, hoc post hæc
marcescēte quidem in ecclesia zelo, ma-
licia autē crescēte per Mahometum ad-
impleuit, & tandem per antichristi ne-
quitia roborabit. Qui persuadēbit mun-
do, quod neq; uerus Deus, neq; Dei fi-
lius est Christus, & neq; homo bonus.
Principalis igitur intentio Mahometi,
est, persuadere, Christū neq; deum, neq;
filium esse Dei, sed sanctum quendā &
sapientem hominē, et prophetam maxi-
mum, absq; patre ex uirgine genitum.
In quibus cum Carpocrate hæretico cō-
uenit. Itē affirmat, impossibile esse Deū
habere filium, propterea quod uxorem
nō habet. Cum eodem rursus hæretico
etiam in hoc cōuenit. Additque, quod
si Deus haberet filium, in periculo iam
omnis res esset, tanquam futurum schis-
ma esset inter eos ex necessitate. In qui-
bus cum Iudæis & Cerdonio hæretico
conuenit. Subiungitq; neque à Iudæis
Christum fuisse interemptum, neq; cru-
cifixum, sed alium quendam illi simi-
lem. In quibus cum Manichæis, † con-
uenit. Additq; & Deum ad se ipsum ac-
ceruisse, & rursus eum in fine mundi ap-
pariturum, & interempturum Anti-
christum. Post hæc autem faciet Deus
Christum mori. Qui autem passionem
Christi negat, negat omnia ecclesiæ my-
steria, quæ à diuina passione efficaci-
am habent. In quibus cum Donatistis
hæreticis conuenit. Dicit autem & dæ-
mones posse saluari, per Alcoranum
& quod multi eorum cum hoc audi-
uissent, facti sunt Saraceni, sequens in
his aliquo modo † Origenem, qui di-
cit saluandos fore dæmones. Dicitque
& ad Deum ascendisse, quando pro eo
Gabrielē misit Deus, et manū huic Deū
imposuisse, & tantū Deo tāgente rigidi-
tatis sensum cepisse in corpore, ut & is
usq; ad medullā spinæ dorsi pertrāsiret.
In quibus manifestū est, qd cū Antropo-
morphitis cōmunicat, q corporalē Deū
affue-

χλὺν ὅν τῷ κόσμῳ διὰ τοῦ ἀφ' αὐτοῦ πνεύματος βα-
λομένη· ὁ δὲ διάβολος, οὐχ οἶσεν πειρᾶσαι· ὅσοι μετὰ ταῦτα μαρτυροῦντο μὴ
ὅν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ζήλου, ὅτι δὲ πεινρίας αὐ-
ξανομένης, ἀνεπλήρωσε διὰ τοῦ μωάμεδ. ἀλλ'
ὁμῶς διὰ τοῦ ἀντιχρίστου, καὶ εἰς τέλος ὅ-
σοι τὴν πονηρίαν. ὅς ἀναπέσει τὸν κόσ-
μον, ὡς οὐτ' ἀληθὴς θεός, οὐτε θεὸς ὅς οὐ
ἡ χριστός, ἀλλ' οὐδ' ἄνθρωπος ἀγαθός. ὁ πῶν
τοῦ μωάμεδ πίνων σκωπὸς τοῦ μωάμεδ ὅτι, τὸ
πείθειν τὸν χριστὸν μὴ τε θεόν, μὴ τε ἵσον εἶ-
ναι θεῷ· ἀλλ' ἄγιον πινὰ καὶ σφόδρ ἄνθρωπον,
καὶ πρῶτον μέγιστον, ἀνδρὶ πατρὸς ἐκ παρ-
θενος γεννημένον· ὅν οἱς καρποκρατεῖ τῶν
ἀρετικῶν συμφωνεῖ. ἐπὶ δ' ὁσυχάζεται, ἀδύ-
νατον εἶναι τὸν θεόν ἔχειν ἵσον, διὰ τὸ μηδὲ
γενναῖον ἔχειν. τῶν αὐτῶν δὲ πάλιν ἀρετι-
κῶ καὶ πῶν τοῦτω συνάδω· πρῶτον δὲ,
ὡς ἐπὶ ὁ θεός ἔχειν ἵσον, ὅν λινδύων αὐτῷ
ναὶ τὸ πᾶν, ὡς ἐσμένον καὶ σχίσματ' 2^ο
ὅν αὐτοῖς ὅτι ἀνάγκη, ὅν οἱς ἰουδαίοις καὶ κέρ-
δωνι συμφωνεῖ τῶν ἀρετικῶν. διατένεται
δὲ, μὴ δ' ὑπὸ τῶν ἰουδαίων χριστὸν ἀν-
εῖναι, μὴ τε σαυρωθῆναι, ἀλλὰ πῶν ἄν-
θρωπος ἐκείνῳ ὁμοῖον· ὅν οἱς συμφέρεται μανι-
χοῖς. πρῶτον δὲ καὶ τὸ, τὸν θεόν εἰς
ἑαυτὸν μετακαλέσασθαι τὸν χριστὸν, καὶ πᾶ-
ν αὐτὸν πρὸς τῶν τέλει τοῦ κόσμου φε-
νήσασθαι, καὶ θανατώσειν τὸν ἀντίχριστον.
μετὰ δὲ ταῦτα ποιήσειν τὸν θεόν, ἀποδο- 3^ο
ναι τὸν χριστὸν. ὁ δὲ τὸ πᾶν ἀρνέμε-
νός τοῦ χριστοῦ, ἀρνέται πᾶν τὰ πῶν
ἐκκλησίας μυστήρια, ἐκ τοῦ θεοῦ πάνθους τὸ
δραστήριον ἔχοντα. ὅν οἱς τοῖς ἀρετικαῖς θη-
ναπταῖς συμφωνεῖ. φησὶ δὲ, καὶ τοὺς δαί-
μονας δύνανται σωθῆναι, διὰ τοῦ ἀλκο-
ράνου· ὡς τε καὶ πολλοὺς αὐτῶν τοῦτο ἀ-
κούσαντας, γινώσκειν σαββακλινούς. ἐπὶ
μὲν ὅν τοῖς ἀμαρτωλοῖς τῶν ὁμοίων, λέ-
γων σωθῆναι τοὺς δαίμονας. πᾶν δὲ 4^ο
καὶ πρὸς τὸν θεόν ἀνελθεῖν, ὅτι ὑπὲρ τοῦ-
του τὸν γαβριὴλ ἀπέστειλεν ὁ θεός, καὶ πῶν
χεῖρα τοῦ θεοῦ ὥνθηναι, καὶ ποσάυτης
ἀφ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ψύχης ἀειδησιν λαβεῖν ὅν
τῶν σώματι, ὡς τ' αὐτῶν διελθεῖν μέχρι τοῦ
ἐκείνους μυστοῦ. ὅν οἱς δ' ἄλλος ὅτι κοινῶν τοῖς
ἀνθρωπομορφίταις, σωματικῶν φάσκουσι
τοῦ

τὸν θεὸν λέγει δὲ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ
 μακεδονίᾳ συναδόντων. ἐν οἷς δὲ φάσκει
 αὐτὸ ἀγγέλους δαίμονας γεγονέναι, μὴ βαλ-
 ῶντας πρὸς τὰ ἴδιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀδὲ
 πρὸς κληῖσαι, οὐδὲνα μιμούμενοι φαίνε-
 ται. ληρεῖ δὲ καὶ τὴν ἐχάτῃ τοῦ ἀνθρώπου
 μακαριότητα, ἐν ἀκολασίᾳ καὶ τρυφῇ λέ-
 γοντι, καὶ ἱματίοις πολυτελεῖσι, καὶ παρὰ
 δέισις. ὁμολογῶν ἐν τούτοις κυρίῳ θεῷ
 10 ἀρετικῶν, καὶ τισιν ἀρχαίοις ἀπίστοις. καὶ ἐν
 τοῖς τοῖς δὲ δὲ ἐμὲ λέγει, τὰ τοῖς ἀρε-
 τικῶν θύλων ἐπαυνῶν. συγχωρεῖ δὲ καὶ
 πλὴθὺς γυναικῶν ἵν' ἔσῃ γάμος, παλαιῶν
 καὶ νεωτέρων ὁπόσας αὐτὸς ἐν πολέμῳ
 λαβὼν διώκων παρέχει. καὶ τὰς ἄλλων
 δὲ γυναικας, ἀσφαφῶς λαμβάνει. τοῖς ἀ-
 ρετικῶν νικολαΐταις, ἐν τούτοις ἐπὶ μὲν
 πάντας δὲ δὲ φησὶ ἀναρεῖσθαι, τοὺς μὴ
 20 τοῖς τούτου πεδομένους νόμῳ, πλὴν εἰ μὴ
 φόρος τελοῖεν. δοκεῖ δὲ συγχωρεῖν καὶ τὰ σό-
 δομικὰ ἵν' αὐτοὶ καὶ γυναιξί, ἐν τοῖς
 τοῖς βοῶν κεφαλῶν· εἰ καὶ οἱ τοῖς ἁγίοις
 ἐκείνοι, ταῦτα σεμνοτάτως ποιεῖν ἐξηγῶ-
 σαι συγκαλῶντες. ὁ δὲ πᾶς τούτου σκο-
 πὸς ὅτι, ἀποκρίσθαι μὴ πάντες αὐτὸν μέ-
 γα καὶ σεμνὸν ἐν τῇ κρίσει, καὶ δυσχόρειαν
 ἔχον ἐν τοῖς κατὰ θεὸν βίωσι. συγχωρεῖν δὲ
 πάν, ἐφ' ὅτι αὐτὸν ἐπιτρέπεις ὡς, οἱ τοῖς
 παρῶσι προσκλωμένοι. καὶ μάλιστα τῶν
 30 ἄλλων οἱ ἀρράβων, γαστριμαργίαν διηλονό-
 τι, ἀρπαγῇ, καὶ ἀκολασίᾳ. περὶ δὲ
 τῶν ἀρετῶν, οἷον ταπεινοφροσύνης, μακρο-
 θυμίας, εὐλογίας, ἐγκρατείας, ἢ τῆς εἰς τοὺς
 πλῆστον ἀγάπης, ἢ τοῦ ἐσχάτου τέλους,
 οὐδὲν (ὡς εἶπεν) ἀξιόλογον εἶπεν. ὡς αὐτὸν
 τὸ περὶ τούτων τῶν αὐτοῦ ψάλλει μὴ
 ῥαδίως ἐλέγχει, διὰ τὴν τοῖς παλαιῶν ἢ και-
 νῶν διαθήκης, ἢ καὶ δι' ὧν ἐγράψαν οἱ φιλο-
 σοφῆσαντες, ἐν οἷς καὶ αὐτοὶ περὶ τῆς ἀρετῆς
 40 κακίας καὶ τοῦ ἐσχάτου τέλους διελάβον,
 μολὼν μὴ δαμῶς τοῖς εἶναι προσέταξεν,
 ὅπως αὐτὸν περὶ αὐτοῦ τεθῇ νόμος ἵνα
 τοῖς ὑπαρχέ. ἀναρεῖσθαι δὲ καὶ τοὺς ἱκανοὺς
 τίς τὸν λέγειν τολμῶντας. αὐτὸς δὲ τὸ, τὴν
 ψαλτηρίῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις προφήταις, λίαν
 ἐγκωμιάζει, καὶ πολλά τοῖς αὐτοῖς φησὶ τὸν
 ἱερόν περὶ τῆς βίβλου, καὶ τοῖς
 ἁγίοις

asseuerant. Dicit & spiritum sanctum
 creaturam esse, cum Macedonio con-
 ueniens. In quibus autem dicit ange-
 los daemones factos esse, cum noluis-
 sent mandante Deo Adam adorare, ne-
 minem in hoc imitari uidetur. Nuga-
 tur autem, & ultimam hominis bea-
 titudinem, in intemperantia & deli-
 cijs dicens esse, & uestibus sumptuosis,
 & hortis irriguis, conueniens in his cum
 Cerintho haeretico, & quibusdam an-
 tiquis infidelibus. Et circumcisionem o-
 portare tenere dicit, commendans, quæ
 haeretici Ebionis sunt. Concedit & mul-
 titudinem uxorū in nuptijs, pelliculis
 & ancillarum, & quotquot quis in bello
 capiens posset educare, & aliorum uxo-
 res indifferenter capere, haeticos Nico-
 laitas in his sequens. Omnes autem dicit
 oportere interimī, qui huic legi non ob-
 temperant, nisi tributa soluāt. Videtur &
 concedere Sodomitica in uiris et mulie-
 ribus, in Capitulo de uacca, & si horum
 successores hic honestioribus expositio-
 nibus cooperiant. Huius autem omnis
 intentio est, resecare, quicquid erat ardu-
 um in credendo, & difficile in operando.
 concedere autem omne ad quod procli-
 ui erant, quæ presentibus capiuntur, &
 maxime aliorū Arabes, gulā uidelicet, ra-
 pinā, & intemperantiā. De uirtutibus au-
 tem, sicut humilitate, patientia, pace, con-
 tinentia, aut in proximum charitate, uel
 de extremo fine nihil, ut ita dicam, pre-
 cio dignū dixit. Ut autem aliquod de his
 mendacium nō facile argueretur per ue-
 tus uel nouum testamentū, uel & per ea
 quæ philosophātes scripserunt, in quibus
 & ipsi de uirtute & uitio & extremo fine
 tractauerunt, nihil quicquam fide di-
 gnum esse iussit, quod legi ab eo la-
 tæ contrarium esset. Interim quæ man-
 dauit, qui contrarium aliquod huic di-
 cere auderent, grauiori poena plecti.
 Ipse autem psalterium & alios prophe-
 tas ualde laudauit, & multa de eo dicit
 Christum uaticinatum esse in euāgelio;
 H 3 filijs

uidentur uiolē-
 tius uerba Ma-
 chumetis expo-
 sita, zelo qui-
 dē pro fide Chri-
 stiana, sed non
 secundum sci-
 entiam.

Item de iustifica
tione hominis
per Christi fidu
ciam, &c.

filij Israel, cum dixit: Nuncio uobis apostolum Dei, qui uenturus est post me, & nomen eius Mahometus. Affirmatque nomen hoc ab eterno scriptum esse in throno Dei, in superiori parte, ad dexteram. Ad hæc autem credendum nullum miraculum ostendit, sed nudans ensen dixit, non in uirtute miraculorum, sed armorum à Deo semissum esse. Hi sunt principales errores quos continet Alcoranum, quod est lex Saracenorum. Quæ autem in illo mendacia continentur, ferè infinita sunt, de quibus in nono capitulo tractabimus.

QVOMODO OPORTET CVM
hij uersari. Cap. II.

Atqui cateche
sis apostolorum
hæc primo tra
didit etiam pue
ris.

Es. 6.

Prius refellenda
Mahometi p
uersa dogmata,
quàm Christia
nitas proponā
tur.

Secundo autem oportet scire, quod ualde curiosi sunt audire aliquid nostræ fidei, & maxime de diuina trinitate & incarnatione, non tamen uolunt his credere, neque possunt hæc intelligere. Et quia superant rationem, et humanum excedunt intellectu, illa nec credere uolunt, nec intelligere possunt. Dicitur enim in Esaia: Si non credideritis, non intelligetis. Et quoniam contraria sunt Alcorano, quod ipsi constantissime supponunt esse uerbum Dei, & ideo illa non suscipiunt, sed ea derident. Dicitur enim in prouerbijs: Vir insipiens non suscipit uerba sapientiæ, nisi dicas ei quæ sibi placet. Vnde non oportet his statim à principio diuina proponere, neque ante porcos margaritas spargere: sed conandum in primis uanam legem eis ostendere. Non enim oportet uirtutes inferere, nisi prius passiones radicibus euellatur. Oportetque & in omnibus breuem uiam eligere. Facilius autem est illorum fidem falsam ostendere, quàm nostram ueram demonstrare. Fides enim cum eorum sit, quæ non aspiciamus, donum est Dei. Vnde nostra quidē fides ualde secundum mandata uera existens, non uidetur esse corporalibus. Illorum autem solum apparens, non à rebus,

TINI ΤΡΟΠΩ ΔΕΙ ΤΟΥ
ποις συγγινεσθαι.

ΔEI δὲ εἰδέναι, ὡς λίαν εἰσι πορίσθαι, ἀπούειν τι τῆς ἡμετέρας πίστεως· καὶ μάλιστα περὶ τῆς θείας τριάδος, καὶ τῆς σαρκώσεως. οὐ βούλονται μὴ τοῖς πιστεύουσιν, οὐτὶ διώκονται ταῦτα νοεῖν, ὡς αὐτὸν ἡμετέρου παρεβαίνοντα λόγον, καὶ νικῶντα τὸν νοῦν. λέγεται γὰρ ἐν τῷ ἡσάια· ἐὰν μὴ πισθύνουσιν, οὐ μὴ σωθήσονται. καὶ εἰς τὸ ἐναντία εἶναι τῷ ἀληθεύοντι, ὅπως ἐναντιῶνται οὕτω θεῶς εἶναι λόγια ὑποτίθενται. διὰ τὰ θεῶς οὐ παραδέχονται, ἀλλὰ κατὰ γελῶσιν αὐτῶν. λέγεται γὰρ ἐν ταῖς παροιμίαις, ἀνὴρ ἔφερον οὐ παραδέχεται λόγους σοφίας, πολλὴν εἰ μὴ λέγεις αὐτοῦ τὰ ἀρετὰ. ὁδὸν οὐ δίδει τὸν τοῖς θυδὺς θρασυχὴς τὰ θεῶς προσέλαβεν, μὴ δὲ ἐμπροσθεν τῶν χοίρων σκορπίζειν τοὺς μαργαρίτας· ἀλλ' ἐπιχειρεῖν ἐν περὶ τοῖς, τὸν νόμον αὐτοῖς ματαίωσεν ὅντα δεικνύσαι. οὐ γὰρ δὲ τὰς ἀρετὰς ἐκκηρύττειν, μὴ πρότερον τῶν καδῶν προσερίξω ἀναπαυμένων. εἰ δὲ καὶ ἐν πᾶσι τῶν ἐπίτομον ὁδοῦ ἀρετῶν. ἴσθαι δὲ ὅτι τῶν ἐκείνων πῶς φαῦλον ἀποδεικνύσαι, ἥτοι ἀληθῆ τῶν ἡμετέρων ἀποδεικνύσαι. ἢ γὰρ πῶς τῶν μὴ βλεπωμένων οὐσιν, δῶρον δὲ θεοῦ. ὁδὸν ἢ μὴ ἡμετέρᾳ πῶς, σφόδρα κατὰ τὰ πραγματικὰ ἀληθῆς οὔσα, οὐ δοκεῖ τοῖς σωματικωτοῖς. ἢ δὲ ἐκείνων μόνον δοκῶσα, οὐκ ἀπὸ

ἀπὸ τῶν πραγμάτων πικρῶς δοκεῖ. ἀλλ' εἰ
 μὴ πρόσεσιν ἀρδ' εἴσεις ἀρδ' εἰκνύσαι τὰ τῶν
 θεῶν τριάδ' (καὶ τ' ἄλλα ὅσα τ' πίστεως, ὅ-
 τω γὰρ ἔτι πίστες ἴω, οὐτε μὴδ' ἄξια) ἔχο-
 μεν μὲν τοὶ τῶν θανατηφόρων ἀνθρώπων, ἢ
 καὶ τὸ ἀλκοράνιον συμμαρτυρεῖ. ἐπὶ τῇ καὶ
 τὰ θαύματα ἐκείνων, μήτε ταῦτα, μήτε γὰρ
 φιλικῶς μαρτυρεῖν ἔχοντων. εἰ γὰρ καὶ τὸ ἀλ-
 κοράνιον φησὶ πρὸς τὸ θεοῦ, μὴ λεγέται τρεῖς
 10 θεοὶ, καὶ ἀποδίδωσι τὸν λόγον αὐτίκα λέ-
 γων, ὡς εἰς μόνον εἰς ὁ θεός, ἀλλ' ἡμεῖς οὐ πύ-
 ρου πύρραντιον φαμεν, ἀλλὰ συγκαταπί-
 μεθα τοῦ πᾶσι, ἐν οἷς φασὶν ὅτι εἶναι θεόν.
 οὐ φαμεν οὐ μόνον ὅτι εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀ-
 πολοῦσα πᾶσι. οὐτ' αὖτε κοινωνόν τινα δι-
 δάμεν καὶ συμμετόχον, ὡς περ αὐτοὶ τῶν
 ψυχῶν, ἢ τὸν λόγον, ἢ τὸ πνεῦμα, ἢ θεὸν
 τινὰ νοῦν, ὡς δοῦλον, ἐκ τῶν ἡμῶν ἀνωτέρω φη-
 σάντων. εἰ δὲ δὲ τῶν ἀνθρώπων νῶν ὁμοιω-
 20 τῶν θεῶν μεγαλειότητα. καὶ νομίζουσιν ἐκεί-
 νων μὴ εἶναι, διὰ τὸ μὴ διδάσκειν τοῦτους
 νοεῖν τῶν τῶν προσώπων διακρίσειν, χω-
 εἰς τοῦ διακρίνειν καὶ τῶν οὐσίαν. ἀλλ'
 οὐδ' οὕτως ἰσχυροὺς ἔχουσι λόγους πρὸς
 τοῦτο, οὓς οὐκ ἂν διωκόμεθα λυγρὰ δυνάμει.
 τοῦτο ῥῖνον ἀρκεῖ πρὸς ἀπολογία τῆς πί-
 στεως. ἐκεῖνο δὲ δὲ μᾶλλον αὐτοὺς ἀπα-
 τῆν, τί βούλεται τὸ παρ' αὐτοῖς ἀλκορά-
 νιον, ὅταν τοσαυτάκις εἰσαχθῇ πληθυντι-
 30 κῶς περὶ ἑαυτοῦ διαλεγόμενον τὸν θεόν,
 λέγοντι μὴ ἀποδῶν ὄντα καὶ ὅτι. τοῦτο δ'
 ἐπαπειλὴν αὐτοῦς, ἵνα ἀναγκασθῶσιν
 ἐκφραστῶν ἐν τοῖς προσώποις ὁμοιοῦν. πε-
 ρὶ δὲ τοῦ τῆς σαρκώσεως μυστηρίου, ὅπερ
 αὐτοὶ μὲν ἀρνούνται πανταπάσι, ἡμεῖς
 δὲ πιστεύομεν ταῖς θανατηφόροις ἐπὶ ὁμο-
 νοίᾳ ῥήσεσι, δὲ ζητεῖν ὅτι αὐτῶν, πόθεν
 ἴσασιν ὡς ἀδωάτωρ τὸν θεόν σαρκωθῆ-
 ναι. ἢ γὰρ ὅτι μὴ δεινῶς, καὶ τοῦτ' ὅτι
 40 ψεύδονται. παντοδύναμον γὰρ ὡν, πάντα
 δύνάται, ἐν ὅσοις οὐκ ἔστιν ἀντίφασις. ἢ ὅ-
 τι μὴ ἡπίστατον τοῦτο ποιῆσαι, καὶ οὕτως ὁ-
 πόρ καὶ πρότερον. ἢ ὅτι μὴ βεβούληται
 καὶ τίς αὐτοῦ σύμβουλος γέγονεν; ἢ διεδύ-
 νηται μὲν, ὡς περ καὶ ἡλιον ἐλατῶνα τοῦ
 νῦν ὄντος ποιῆσαι, καὶ μέγιστα, οὐ πε-
 ποίηκε δὲ. καὶ τότε ἀπαπειλὴν αὐτοῖς,
 ἀπόδει-

à rebus, talis apparet. Sed & si nobis non
 insint demonstrationes, ostēdentes quæ
 sunt trinitatis, & alia quæ ad fidem perti-
 nent (neq̃ enim tunc fides mercede di-
 gna esset) habemus tamen euangelicam
 auctoritatem, quam etiam Alcoranum
 testatur: item et miracula, cum illi nec au-
 ctoritates nec miracula habeant. Et si e-
 nim Alcoranum de Deo dicit, Ne dica-
 tis tres deos: & reddit rationem statim di-
 cens, quod sit unus. Sed nos non huius
 contrarium dicimus: sed simul hæc af-
 firmamus, in quibus dicit unum esse
 Deum, quem dicimus non solum unum
 esse, sed etiam simplicissimum. Neque
 ei consortem quendam damus, & simul
 participem, sicut ipsi, animam mundi,
 uel uerbum, uel spiritum, uel diuinum
 quendam intellectum tanquam seruum
 ex dictis nobis superius. Non oportet
 autem humano intellectui adæquare di-
 uinam maiestatem, & existimare illam
 non esse, propterea quod hi non possunt
 intelligere personarum discretionem,
 absq̃ quo & essentiā discernāt. Sed neq̃
 sic fortes rationes habent ad hoc, quas nō
 possumus soluere. Hoc igitur sufficit ad
 defensionem fidei. Illud autem oportet
 potius † eos petere: quid uult Alcoranū
 apud eos, quando totiens inducit Deum
 de seipso pluraliter loquentem, cum sim-
 plex sit & unus? Hoc autem eos peten-
 dum, ut cogantur numerum in personis
 confiteri. De mysterio autem incarnatio-
 nis, quod ipsi quidem negant omnino,
 nos autem credimus, sequentes euange-
 lica dicta, oportet quærere ab eis, unde
 sciant, quod impossibile est Deum incar-
 natum fuisse. Vel enim quod nō potuit,
 & hoc est falsum. Omnipotēs enim cum-
 fit, omnia potest, in quibus non est con-
 tradictio. Vel quod nesciuit hoc facere.
 & sic quod & prius. Vel quod noluit: Et
 quis eius consultor fuit? Vel autem po-
 tuit quidē, sicut solem minorem quàm nūc
 est facere, et maiorem, tamen nō fecit. Et
 tunc petendū eos demonstratiōe huius

† pro, ab eis in-
terrogare.

Inquisitio super
mysterio incarna-
tionis.

dare, quod nō fecerit. Hoc autē eis demō-
strare est impossibile, quod neq; incarna-
tus est uidelicet, De diuinitate autē Chri-

*Etiā ante Cai-
pham non nega-
uit. Idq; fecit ex
mādato patris,
Ps. 2. predicans
preceptū, &c.
Ioh. 8.*

Matth. 16.

Ioh. 20.

*Ita uocant Go-
liath, quem Da-
uid occidit suo
gladio.*

sti utitur quidem demōstratione Maho-
metus, quod neq; Christus seipsum dixit
esse Deum. Sed & si ante resurrectionē
non dixit de seipso hoc palām, sufficien-
ter tamen hoc aperuit dicens: Ego prin-
cipium, qui & loquor uobis. Et Petrum
commendauit, quod palām hoc dixit, di-
cens: Beatus es Sīmon Bar Iona, quia
caro & sanguis non reuelauit tibi, sed
pater meus, & reliqua. Ipse autem mani-
feste hoc noluit dicere, propterea quod
occultē uenit, ut & prudentia & humi-
litate, & non uī uinceret eum, qui homi-
nē uicit astutia. Propter hanc igitur ratio-
nē, ante resurrectionem non dixit Chri-
stus palām de seipso, Deus sum, secundum
quam rationem neq; piscator prädicit pi-
scibus reuelanter, sub cibo esse escam, sub
esca esse hamum. Post resurrectionē au-
tem manifeste hoc ostendit, dicens, dans
spiritum sanctum et potestatem dimitten-
di peccata: Accipite spiritum sanctum,
& quorumcunq; dimiseritis peccata, di-
mittuntur eis: quorūcunq; retinueritis,
retēta sunt, & reliqua. Et Thomas quoq;
palām confessus est hoc, dicens: Domi-
nus meus, & Deus meus. Dato autē, hoc
nequaquam à Christo dictum esse, pro-
pterea quod humilia quidem uerba pro-
fert, praeclara autem opera ostendit: suffi-
cit discipulos eius hoc palām dicere, qui
hoc dicentes, similia Christo signa fece-
runt. Sed quoniam Saraceni negant mi-
racula et uerba Apostolorum, propterea
quod contraria sunt Alcorano, insisten-
dum cōfutationi tam perfidiae legis, quod
non est lex Dei, & quod Saraceni debēt
fufcipere euāgelica testimonia, similiter
& quae sunt Veteris testamenti. Hoc au-
tem per ipsum Alcoranum possibile est
demonstrari, ut Ogolih suūplius
ense interimatur.

Q V O D

ἀποδείξειν τὸν Χρ. ὅτι δὲ αὐτοῖς ἀπεδείκνυ-
ναι ἀδύνατον, ὅτι μὴ σεσαρκῶται θεοῦ ὄ-
ντι. ποῦ δὲ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, καὶ
τοῦ μὴ ἀποδείξει ὁ μωῦσος, ὅτι μὴ δὲ ὁ Χρ-
στὸς αὐτὸν εἶπεν εἶναι θεόν. ἀλλ' εἰ καὶ πρὸ τῆς
ἀναστάσεως οὐκ ἐφίσητο ὁ Χρ. πρὸς αὐτοὺς δια-
λέξασθαι, ἵνα καὶ οὕτως ἠνίξαστο, λέγων, Εἰ
ἡ ἀρχὴ, ἡ τῆς καὶ λαλῶ ὑμῖν. καὶ τὸν πέτρον
ἀπεδείξατο διαλέξασθαι ὅτι εἰπόντα, λέγων,
μακάριος εἰ σὺ μὲν βαρ. ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ
αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου, ὁ
πατήρ σου. αὐτὸς δὲ φανερῶς οὐκ ἠδέλησε ὅτι
εἶπεν, ὅτι τοῦ κεκερυμμένως ἐλθεῖν, ἵνα φρονή-
σει καὶ ταπεινώσει, ἀλλ' οὐκ ἐχρὴν νικήσῃ τὸν
ἀνθρώπου νικήσαντα πανουργία. ὁ Χρ. ὅτι
τοίνυν τὸν λόγον, πρὸ τῆς ἀναστάσεως οὐκ
ἐρεκην ὁ Χρ. πρὸς αὐτοὺς διαλέξασθαι, θεός
εἰμι. καὶ ὅτι οὐδ' αὖ ἐλπίς πρὸς τοῖς
ἐχθροῖς ἀνακεκαλυμμένως, ὡς πάλιν προ-
φῶν εἶναι τὸ δέλεαρ, ὡς δὲ τὸ δέλεαρ εἶναι
ἀγκίστρον. μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν, φανε-
ρῶς ἐδείξετο ὁ Χρ., ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
καὶ ἰζουσίαν τὴν τοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀμαρτίας. ὁ
θς. ἔπειτα λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἂν τινος ἀ-
φῆτε τὰς ἀμαρτίας ἀφ' ἑαυτοῦ αὐτοῖς, ἂν ἴνα
κρατῆτε, κεκρατῆται. καὶ τὰ λοιπὰ. καὶ ὁ
θεός ὁ διαλέξας ὡμολόγησε ὅτι, εἰπὼν,
ὁ κυριὸς μου. ὁ θεός μου. δεδωκέναι ἡ μὴ ἀμῶς
παρὰ τοῦ Χριστοῦ ὅτι εἰρηδία, ὅτι τὸ ταπει-
νὸς μὲν λόγους πρὸς φέρειν, μεγαλοπρεπῆ
δὲ τὰ ὄργα δεικνύειν, ἀρκεῖ τὸ τὸν μαθη-
τὴν αὐτοῦ διαλέξασθαι ὅτι εἶπεν. οἱ τοῦ
λέγοντος, τὰ αὐτὰ ὅτι Χρ. σημεία ἐποίη-
σαν. ἀλλ' ἐπεὶ οἱ σαρκῶν κληροῖ ἀννοῦνται τὰ
τεθαύματα, καὶ αὐτὸς λόγους τῶν ἀποστόλων,
διὰ τὸ ἐναντία εἶναι ὅτι ἀληθεύειν, πειρα-
τῶν, κατὰ τοὺς νόμους τοῦ οὐτοῦ παρὰ νό-
μον νόμον, δεικνύειν ὡς οὐκ ἐστὶ νόμος
θεοῦ, καὶ ὡς οἱ σαρκῶν κληροῖ ἀφ' ἑαυτοῦ δέχε-
σθαι τὰς θαυμαστικὰς μαρτυρίας, ὁμοίως ὁ
δὲ καὶ τὰς τῆς παλαιᾶς διαθήκης. ὁ Χρ. δὲ
δὲ αὐτοῦ πῶς ἀληθεύειν δεικνύσθαι δι-
νατόν. ἵν' ὁ γολιάθ ἀναιροῖτο ὅτι
ἵψα ὅτι αὐτοῦ.

ΟΠ

ΟΤΙ Ο ΝΟΜΟΣ ΟΥΤΟΣ,
οὐκ ἐστὶ νόμος θεῶ, ἀλλὰ τὸ μῆτι τῶν πα-
λαιῶν, μὴ τε τῶν νέων ἀσθενηῶν, τότε
συμμετρῶν. ὅτι τοῖς σαρκικῶς πα-
σκαίνοντο πειθεῖσθαι τοῖς ἐν παλαιᾷ ἀσ-
θενείᾳ, καὶ τοῖς τοῦ διαγ-
λίου ῥητοῖς.

QVOD LEX H AEC NON
est lex Dei, propterea quod neque Vetus, neque No-
uum testamentum hanc testantur: et quod Saracenis
necesse est parere dictis Veteris testamen-
ti et Evangelij. Ca-
put III.

10 Τρίτον δ' εἰ γινώσκεις, ὅτι τὸ ἀληθινόν
οὐκ ἐστὶ νόμος θεῶ. οὐτε γὰρ ἡ παλαιὰ
ἀσθενεία, οὐτε τὸ διαγέλιον, τότε συμμε-
τρῶν τοῖς ἀμφοτέρωθεν τὸ ἀληθινόν μαρτυρεῖ,
ὅτι ἀληθῶς εἰσὶ νόμοι θεῶ. μόνον δ' ὁ μαχού-
μετ σωτῆρισμῳ ἑαυτῶν, καὶ ποδὶ ἑαυτοῦ μαρ-
τυρεῖ. ὁ γὰρ τῷ θεῷ νόμος, ὡς πρὸς σὺν τῇ
ἐστὶ σωτηρίας, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κεκαλυμμένη
τεχνίτου, καὶ ἕκαστος τῶν κειμένων ἔχειται
τῷ ἐτόρῳ. ὡς τε καὶ ἕκαστος τῶν προφητῶν,
καὶ προφητοὶ περὶ τοῦ ἄλλου, καὶ μέμνη-
ται τοῦ τῶν. καὶ πάντες προφητοὶ οὖσαν πε-
ρὶ τοῦ χριστοῦ. Εἰ τοίνυν καὶ ὁ τῶν σαρκικῶν νό-
μος, νόμος τῶν τοῦ θεῶ, καὶ ἡ εἰς ὅσον τὸν
νόμον κλησὶς οὐ σαρκική, ἀλλ' αὐτοσκοπική,
ὡς αὐτὴ φασί, πῶς ἔγωγε διέλαθε εἰς ἄλλους
προφήτας, ὡς τε μνησθῆναι εἰπεῖν τὴν ποδὶ ἑαυ-
τοῦ ἡμεῖς γὰρ εἰδὲν ἐν ῥητοῖς, ἢ τὸν μαῦσιν, ἢ
ἄλλον πινὰ τῶν προφητῶν, ἢ αὐτῶν τὸν χρι-
στον, εἰπόντας τὴν ποδὶ τοῦ μαῦσιν, ἢ ποδὶ τοῦ
καὶ τῶν νόμου. εἰ μὴ ὅτι εἰρηκε ποδὶ τοῦ,
30 δ' εἰ φυλάττειν αὐτὸν ἡ διὰ τοῦ προφήτου. εἰρηκε
δὲ ὁ χριστός, μέγας ἰωάννης τὸν νόμον εἶναι,
καὶ εἰς προφήτας. ὡς τε γινώσκαι τὸν κόσμον,
μνησθῆναι τοῦ λοιποῦ προφητῶν ἐλπίσας,
πρὶν πινος ἤσαντο προφητοῦντα, ἐφ' ὅν διε-
πάντας ἐλπίσαν. ὁ δὲ μαῦσιν, καθολικὸν
ἑαυτὸν εἶπεν εἶναι προφήτην. ἡμεῖς δ' ἄγ-
νοῦμεν, εἰ καὶ προφήτης ὅλως ὄν. ἰσμεν
μὲν τοι, ὡς οὐδεπώποτε πινούτῳ τὴν ἑνὶ
κόσμῳ γεγονέναι πινούτῳ, ἐν οὗτω βραχεὶ χρό-
40 νῳ ποσύνους ἀνθρώπους καὶ δῆμους κτισά-
μεν ὅπως οὖν. πρὸς ὅσον δ' ἀποκρίνοντα
οἱ σαρκικοί λεγόντες, τὸν μαῦσιν καὶ εἰς
ἄλλους προφήτας, προφητοῦσαι ποδὶ τοῦ μαχού-
μετ τὸν δὲ χριστόν ποσύνους καθαρῶς ποδὶ
αὐτοῦ προφητοῦσαι, ὡς τε καὶ τὸ ὄνομα πινού-
ται. ὅθεν εἰρηκεναι τοῖς ἡοῖς ἰσραὴλ, διαγ-
γελίζομαι ὑμῖν τὸν ἀπόστολον τοῦ θεῶ, ὅς ἔστι
μετ'

Tertio oportet scire, quod Alcora-
nū non est lex Dei, neque enim Ve-
tus testamentum, neque Evangelium hanc
testantur: quæ utraq; Alcoranū testatur,
quod uerè sunt leges Dei. Solus autem
Mahometus constituit se ipsum, & de se
ipso testimoniū perhibet: Lex enim Dei
tanquam cathena quædam est cōtinua
ab eodē artifice fabricata, & quilibet a-
nulorum alteri cohæret, & quilibet pro-
phetarū de alio prophetizat, & memi-
nit huius, et omnes prophetizauerūt de
Christo. Si igitur & Saracenorū lex, lex
esset Dei, & in hanc legē uocatio, non
peruersio, sed conuersio esset, ut ipsi di-
cūt: quomodo sic latuisset alios prophe-
tas, ut nullus aliquid de eo ipso diceret?
Nos enim nihil inuenimus Moysen,
uel alium quendam prophetarum, uel
ipsum Christum, dicentes aliquid de
Mahometo, uel de lege secundum eum,
nisi quando † dixit, Nos cauere à fal-
sis prophetis. Dixit autem & Chri-
stus, usque ad Ioannem legem esse &
prophetas, ut mundus cognoscat nul-
lum posthac prophetam uenturū, qui
de aliquo qui uenturus sit, sit uaticina-
tur, ad quem oportet oēs sperare. Ma-
hometus autē uniuersalem seipsum dixit
esse prophetam. Nos autē ignoramus,
si et propheta omnino est. Scimus tamē,
quod nunquā talis quidam seductor fuit
in mundo in sic breuī tēpore, qui tot ho-
mines & populos sequaces sibi fecerit.
Ad hoc autē respondent Saraceni, dicen-
tes Moysen & alios prophetas, uaticina-
tos fuisse de Mahometo: Christus autē tā-
to clarius de eo uaticinatus est, ut & no-
mē eius diceret. Vnde dixit filijs Israēl:
Nuncio uobis apostolū Dei, qui ueniet
post

Scriptura Dei
seu cathena in-
ter se coheret.

† iussit
Matth. 7. 12.

post me, & nomen eius Mahometus.

Sed Iudæi corruerunt Moyli legem & prophetas, Christiani autem euangelium, ut nihil ueritatis in lege & euangeliijs remaneret, nisi quantum est in Alcorano. Ostendam autem hoc esse inconueniens, et primum per Alcoranum.

*In Lat. transl.
cap. 20.*

Dicitur enim in capitulo de Iona: Si de quib. uobis reuelauimus dubitatis, querite ab his, qui priusquam uos librum legerunt. Qui autem ante Saracenos librum legerunt, Christiani sunt & Iudæi, qui pentateuchum susceperunt & euangelium: ut ipse Mahometus exponit. Is igitur dicit Saracenis, querere à Christianis & Iudæis de rebus ambiguis. Quomodo autem rursus remisit hos Mahometus ad falsa testimonia, si quidem uerus fuit propheta, ut dicunt: Non igitur tempore Mahometi Christianorum & iudeorum libri corrupti erant. Sed neque

*Libri sacri non
corrupti.*

possibile est hoc dicere, quod post hæc passi sunt corruptionem. Dicitur enim in capitulo Elagar, quod significat lapidis: Nos (dicit ex persona Dei) monitiones Dei fecimus descendere: & nos easdem seruabimus. Monitiones autem dicuntur apud eos, euangelium & lex Moyfi. Deus igitur testimoniū scripturæ suæ ipsius seruauit inter fideles, & ante Mahometum, & post hæc seruabit. Itē in capitulo Elmaida, quod significat mēsam, dicitur, quod iudex Empazæne dixit Mahometo, quādo Iudæi iustitiā & iudiciū ab eo quærebāt: Si uenient ad te, iudica inter eos iuste. Deus enim amat eos qui faciunt iusticiā. Et quomodo hi quæruni iusticiā à te, cū apud eos sit uetus testamentum, in quo est iusticia Dei? Itē talem corruptionē & mutationem scripturarum impossibile est uniuersalem esse et publicā. sic enim scire potuissent & aliæ gentes. Sed neque particularis occulta, sic enim relictū esse potuissent quidā libri integri & absque corruptione: sed in omni lingua & prouincia lex & euangelium similiter scripta inueniuntur. Itē

quatuor

μετ' ἐμὲ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μαχοῦμετ. ἀλλὰ οὗτοι ἰσχυροὶ διαφθεῖραι τὴν τοῦ μωσέως νόμον, καὶ οὗτοι πρὸ φήτας· οὗτοι δὲ χριστιανὸς, τὸ θανατοῦ. ὡς τε μὴ γὰρ ἐν τῷ βιβλίῳ νόμου, καὶ τῆς γὰρ τοῖς θανατοῦ αἰσθητοῖς ἀληθείας φησὶ ποιεῖν, ἀνδρῶν ἐμφόρουμένων τῷ ἀληθινῷ. δὲ εἰς τὸ εἶναι οὗτοι ἀσυστατοὶ οὐκ. καὶ πρῶτον, εἰς τὸ ἀληθινῶν. λέγει γὰρ ἐν τῷ πῶτι τῷ ἰωνᾷ κεφαλαίῳ, εἰ ποῦ ὡς ὑμῖν ἀπεκαλύψαμεν ἀμειβόμενοι, ζητήσατε παρὰ τῶν προφῶν ὑμῶν τὸ βιβλίον ἀνεγνωστόν. εἰ δὲ πῶς τῶν περὶ κλητῶν ἀνεγνωστόν τὴν βίβλον, οἱ χριστιανὸι εἰσι, καὶ οἱ ἰσχυροὶ, οἱ τὴν περὶ τὸν δόκον δεξιὰ μὲν καὶ τὸ θανατοῦ, ὡς αὐτὸς ἐξηγεῖται ὁ μαχοῦμετ, αὐτὸς ἀρὰ φησὶ τοῖς περὶ τὸν δόκον, ζητήσατε παρὰ τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν ποῦ τῶν ἀμειβόμενων. πῶς δ' αὖν ἀνέπεμψε τοῦτους ὁ μαχοῦμετ, ὡς τῷ φουδῶς μαρτυρίας· εἰ πῶς ἀληθὴς ὡς προφήτης, ὡς λέγουσιν. οὐκ ἀρὰ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μωσέως τὰ τῶν χριστιανῶν καὶ ἰσχυρῶν βιβλία διεφθαρμένα ὡς πῶς· ἀλλ' οὗτοι οὗτοι διωκτοὶ λέγουσιν, ὡς μετὰ ταῦτα περὶ τὸν δόκον τὴν φθορᾶν. λέγεται γὰρ ἐν τῷ βιβλίῳ κεφαλαίῳ, ὁ δὲ ἰσχυρὸς, ἡμεῖς (φησὶν ἐκ πρῶτον τοῦ θεοῦ) τὰς νόμων μνήσεις τοῦ θεοῦ πεποιήκαμεν κατεβλήσας, καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ φυλάξομεν. ὑπομνήσεις δὲ λέγονται παρὰ αὐτοῖς τὸ θανατοῦ, καὶ ὁ τοῦ μωσέως νόμος. ὁ θεὸς ἀρὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς αὐτοῦ γραφῆς τετήρηκεν ἐν τοῖς πῶσι καὶ πῶς τῶν μωσέως, καὶ μετὰ ταῦτα πῶς φησὶ ἐν τῷ βιβλίῳ κεφαλαίῳ τῷ ἐλμαϊδῶ, ὁ σὺ μαινὲς τράπεζαν, λέγεται ὅτι ὁ κριτὴς ἐμπέλομεν εἰπε τῷ μαχοῦμετ, ὅτι οἱ ἰσχυροὶ δικαιοσύνην καὶ ἡμεῖς ἐζητοῦμεν παρὰ αὐτοῦ· ἀνέβηθαι πρὸς σέ, κρινόν μετὰ τὴν δικαίαν· ὁ γὰρ θεὸς ἀγαπᾷ οὗτοι ποιοῦντες δικαιοσύνην. ὅπως οὗτοι δικαιοσύνην ζητοῦσι πρὸς σέ, παρὰ αὐτοῖς οὗτοι τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ἐν ᾗ ἐστὶ δικαιοσύνη θεοῦ; ἐν τῇ τοιαύτῃ φθορᾷ καὶ μεταβολῇ τῶν γραφῶν, ἀδυνάτου καθολικῶς εἶναι καὶ δημοσίαν· οὕτω γὰρ αὐτὸς ἡδὲ σάν καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη. ἀλλ' οὗτοι μερικῶς καὶ λαθραία· οὕτω γὰρ αὐτὸς κατελίποντο τὴν βίβλον ἀκέραιαν καὶ δίχα φθορᾶς. ἀλλ' ἐν πᾶσι γλώσσῃ καὶ ἐπερχία, ὁ νόμος καὶ τὸ θανατοῦ ὁμοίως ἐνέεικονται γεγραμμένα. ἐν τῇ τε

τὰς τέσσαρας θύαγγέλους, οὐτὶ κατὰ τὸν αὐ-
 τὸν καιρὸν, οὐτ' ἐν ἑφ' αὐτοῖς τόποις, οὐτ' ἐν
 ἑφ' αὐτοῖς ἰδιωμασι διέκρινον. ἀλλ' οὐδ' ἐ-
 ν αὐτῷ τοῦ αὐτοῦ συγγραφῆως, ἀλλ' ὁ μὲν ματ-
 θαῖος ἑβραϊκῶς ἐν τῇ ἰσραήλ, ἑλληνικῶς δ' ἐ-
 ν ἰωάννης ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ λουκᾶς
 ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ὁ δὲ μαρκῶς λατινικῶς ἐν τῇ
 ἰταλίᾳ. ἡ δὲ πούτωρ εἰς τὸ λατινικὸν ἐρμη-
 νεία, γέγονε διὰ τοῦ ἰδρονύμου, καὶ τῶν ἄλ-
 λων, πρὸ τῶν χρόνων τοῦ μωάμεθ. καὶ με-
 μνήκασι τὰ ἀντίγραφα ἐν πάσαις ταῖς δια-
 λεκτοῖς. οὐκ ἀρξάμενοι τὸν λόγον διὰ τὴν φθο-
 ράν οὕτως ἀχρεωθῆναι τὰς βίβλους, ὥς
 καὶ ἀγνοηθῆναι. Ἐπ' οὐδ' ἐν ὅσῃ ἐν τῇ πί-
 σει οὕτως ἀναγκαῖον καὶ μέγα, ὥς πορὶ ἡ σαρ-
 πωσις τοῦ θεοῦ λόγου, καὶ τῆς τοῦ ἀνθρώ-
 που ἐκείνου εἶναι θεόν. περὶ τούτου δὲ, καὶ
 δυσχερέστατον τὸν λόγον περὶ δῶναι. διὸ
 καὶ οἱ ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ἀσθεῖς ἐν τείκε-
 20 σι τοῖς σὺν ἡμεῖς ἐπισκοπῇ καὶ κατόλου ἐδίδωσαν αὐ-
 τοῖς χριστιανούς, καὶ παρεστήσαντο διέξασθαι τὸ
 θύαγγέλιον καὶ τὴν πίσιν, διὰ τὸ λέγεσθαι
 τὸν ἀνθρώπον ἐκεῖνον εἶναι θεόν. οὐχ ὅτι μὴ
 πολλούς ἢ δὴ πρότερον καὶ ἀνδρας καὶ γυ-
 ναικας θεούς καὶ θεὰς εἶναι ἐδίδωσαν, ἀλλ'
 ὅτι πορὶ ὁ χριστός, μὴ ἐν δ' ἐδωκότων τῶν ῥω-
 μαίων, θεὸς εἶναι ἐλέγετο, ὅπορ ἐκεῖνοι ἐκώ-
 λυνον, ὥς τε μὴ δ' ἔνα λέγεσθαι θεόν, τῶν τῆς
 30 συγκλήτου ψήφου χωρεῖς καὶ διὰ τὸ τοῦ θεοῦ
 πούτου μὴ διέχεσθαι κεινόνον. εἰ γὰρ τοῦτον
 ἐδίδωσαν, ἡ ἀναγκαῖον αὐτὸν καταλιπεῖν
 τοὺς ἄλλους θεούς. ὅπορ καὶ αὐτὸ ἐναντίον
 τοῖς ἄλλοις θεοῖς τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τῶν
 ῥωμαϊκῶν νόμων. πῶς ἂν τοῖνυν οἱ χριστιανοὶ
 αὐτῇ τῇ ἐαυτῶν βλάβῃ καὶ λύμῃ τῆς πίσεως
 καὶ ὀφειδισμοῦ κατ' αὐτῶν τῶν ῥωμαίων ἀρ-
 χόντων, εἴλοντο τοῖς θύαγγέλοις προσθῆναι
 πρᾶγμα, οὕτω μέγα τε καὶ ἀπίθανον; πάν-
 40 τόν γὰρ ἡδίσταντο τοῦτον τὸν νόμον ἀγιώτατον
 καὶ ἐνλογώτατον, αὐτὸν τὸν πάντα λόγον
 ὑπερβαίνοντος τοῦτον λέγει δὲ, τὸ τοῦ ἀνθρώ-
 που ἐκεῖνον εἶναι θεόν. εἰ πὶ ἀρξὴ τῶν θύαγγε-
 λίων ἐδ' εἰ μεταβαλεῖν αὐτοὺς χριστιανούς, μετέβα-
 λον αὐτοὺς ἀρχὴς ὁ ἀφείλον, εἰ πὶ τὸν ἀπίθανον.
 καὶ προσέθηκαν αὐτὸν τὰ πῆθαι μᾶλλον, ἢ τὸ
 ἀναπαλιν. Ἐπ' οὕτως ἂν οἱ χριστιανοὶ τοῖς ἰσραή-
 λαις συνελθεῖν ἡδυνήθησαν, ὡς ἀρχαίως μίση

διαχω-

quatuor euāgelia, neq; eodem tēpore,
 neq; in eodē loco, neq; in eodē idioma-
 te edita sunt, & ab eodem auctore: sed
 Matthaeus quidem hebraice in Iudaea, *Vide Eusebij hē-*
 Ioannes autem grāce in Asia, similiter *storian.*
 aut Lucas in Achaia, Marcus uero la-
 tine in Italia scripsere. Horum aut in la-
 tinum interpretatio facta est per Hiero-
 nimum & alios ante tēpora Mahome-
 ti, & remanserunt exemplaria in omni-
 bus linguis. Nō igitur possibile est, per
 quasdam corruptiōes sic inutiles libros
 fuisse, ut ignorarentur. Item nihil est in
 fide sic necessarium & maxime arduū,
 sicut incarnatio uerbi: id est, hominem
 illum esse Deū. De hoc difficillimū fuit
 mundum persuasisse. Quare & Roma-
 ni & alij impij in trecentis continue an-
 nis, & uniuersaliter persecuti sunt Chri-
 stianos, et recusauerūt suscipere euange-
 lium & fidē, propterea quod dicebant
 hominē illum esse Deū. Non quod nul-
 los iam prius & uiros & mulieres deos
 & deas esse susceperint, sed quod Chri-
 stus non cōcedentibus Romanis Deus
 esse dicebatur. Quod et illi prohibebāt,
 ut nullus Deus diceretur, absq; sentētijs
 senatus: et propterea, quod Deus hic cō-
 fortē non suscipiebat. Si enim hūc susce-
 pissent, coacti essent alios deos relinque-
 re: quod & ipsum cōtrarium erat mori-
 bus prouinciarū & legū Romanorum.
 Quomodo igitur Christiani in eorū ip-
 sorum dāno, & pernīcie fidei, & irritati-
 one Romanorū principū, cōtra eos coe-
 pissent euāgelij addere rē imperuasibi-
 lē? Oēs em sciebāt hāc legē sanctissimā
 et rationabilissimā esse, quippe quae om-
 nē rationē nō excedat: huius dico iā di-
 citi, scilicet hominē illū esse Deū. Si igitur
 aliquid eorum quae sunt in euāgelio
 oportebat Christianos mutare, muta-
 uissent iam a principio, & abstulissent
 si quid fuisset imperuasibile, & addidis-
 sent iam persuasibilia magis q̄ ecōuer-
 so. Item quomodo Christiani cū Iudeis
 cōuenire potuissent, qui antiquo odio
 separa-

Verbi incarnā-
tio praecipua E-
uangelij pars.

Vide Tertull.
in Apolog. de
Tiber.

Euangelij per
Christianos nō
fuisse corruptū.

Christianis cum
Saracenis cōue
nire magis, q̄ cū
Iudeis.

separabantur, corrupētes scripturas,
& maxime addētes illud in quo nequa
quam conueniunt: Neque enim Iudei
dicunt Christum, uel Deum esse, uel
hominem bonum, unde quantum ad
hoc, Christiani magis cōueniunt cum
Saracenis: qui dicunt Christum ad mi
nus sanctissimū hominē esse. Item ante
aduentum Mahometi, Christiani, &
maxime in oriente, diuisi erāt in diuer
sas sectas: Nestorianorū uidelicet, & Ia
cobitarum. Nestoriani aut cum Sarace
nis maxime conueniunt: quare & Ma
hometus proprie eos uenerari iubet.
Quomodo igitur Iacobite cū Nestoria
nis conuenire potuissent ad euangelij
corruptionem, qui tāto odio inter se di
uisi erant, ut & se mutuo interimerent?
Sed tamen ipse inueni & legi euange
lium apud utrūq, idem quod est apud
nos. Itē cuius gratia excepissent Chri
stiani nomen Mahometi ab euāgelij,
cum is tātum laudet Christum, & illius
matrem et euangelium: Quare dicit in
Alcorano, quod in euāgelio Christi est
rectitudo et perfectio. Sed nō illinc ma
gis abstulerūt nomen diaboli, & Pilati,
qui Christum flagellauit: minimeq, &
nomē Iude, qui hūc tradidit. Item quo
modo rationabile, Christianos addidit
se in euangelio, Christum & crucifixū
esse, et mortuum: cum honorabilius ho
minibus uideatur, nequaquam crucifi
xū esse: & omnino inconueniens hoc,
& Deum esse: sicut in euāgelio dicitur.
Quam autem consequentiam habere
possunt duo hec tantum inter se diuer
sa, in proprijs dogmatibus supposuisse:
sicut uidelicet, eundem & uerum esse
Deum, et uere mortuum? Item supposi
to, in omnib. libris Christianos hoc ad
didisse: quis enim omnibus hominibus
persuaderet, et in illorū cordibus id infi
geret? & tamen uniuersus mundus per
suasus est, intantū quod hoc susceperūt
principes, tyrāni, & philosophi ab indo
ctis et pauperib. hominib. Quare & Ca
lyphas

διαχωρίζοντο, διαφθείροντες τὰς γραφὰς
καὶ μάλιστα προστιθέντες ἐκεῖνο, ὃν ὁ μὴ δα
μῶς συμφωνοῦσι; οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἰσθ' αἰοί φα
σι τὸν χριστὸν, ἢ θεὸν εἶναι, ἢ ἀνθρώπου ἀγα
θόν. ὅθεν ὁ λόγος κατὰ ἴδωρ, τοῖς παρὰ κληροῖς μάλ
λον συμβαίνοντι οἱ χριστιανοί, λήγουσι τὸν χρι
στὸν τοιοῦτον ἀγίωτατον ἀνθρώπου εἶναι.
ἐπὶ πρὸς τὸ μαχρὸν μετὰ παρρησίας, οἱ χριστι
ανοί, καὶ μάλιστα οἱ ἐν τῇ ἀνατολῇ, διηρημένοι
ἦσαν εἰς διαφόρους αἰρέσεις, τὰς τῶν νεστορια
νῶν δ' ἡκολούθησεν, καὶ ἰακωβιτῶν. οἱ δ' ἐνεστορια
νοί, μάλιστα τοῖς παρὰ κληροῖς συμφωνοῦσιν.
διὸ καὶ ὁ μωάμεθ, ἰδίως αὐτοὺς τιμᾶσαι πα
ρακελεύεται. πῶς αὖ τοίνυν τοῖς νεστορια
νοῖς οἱ ἰακωβίται συνηλθον, πρὸς τῷ θεῷ δι' αὐ
γελίου φθορὰν, ποσὺν τῶν μίσει ἀλλήλων διη
ρημένοι, ὥς τε καὶ ἀλλήλων ἀποκτενῶσαι.
ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς καὶ εὐρον, καὶ ἀνέγνων, πα
ραμφοτόροις τὸ δι' αὐγελίου, ταῦτον ἔχει παρ
ἡμῖν ὅν ἅπαντες ὄν. ἐπὶ τοῦ χαλεποῦ διερίοντο
αὐτῶν δι' αὐγελίου οἱ χριστιανοί, τὸ ὄνομα τοῦ
μωάμεθ, αὐτοῦ ποσὺν τὸν χριστὸν ἐπα
νοῶντο, καὶ τὴν ἐκείνου μετὰ καὶ τὸ δι' αὐ
γελίου. ὥς τε καὶ λέγει ἐν τῷ ἀλκοράνῳ, ὥς
ἐν τῷ δι' αὐγελίου τὸ χριστοῦ ἔστιν θυσιῆς καὶ
πλεόστης, ἀλλ' οὐκ αὐτὸν ἐκείθεν μάλλον ἀφεί
λον τὸ ὄνομα τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ πλάτου,
τὸν χριστὸν μασησάμεντο. οὐχ ἡκιστα δὲ καὶ
τοῦ παραδεδωκότος τοῦτον ἰσθ' αἰ. ἐπὶ πῶς
θυσιῶν προδιδόναι τοὺς χριστιανούς ἐν τῷ θεῷ δι' αὐ
γελίου τὸν χριστὸν, καὶ σαυρωθῆναι καὶ ἀποθῆ
ναι ἀληθῶς ἐν τιμωτοῦ τοῖς ἀνθρώποις δο
κῶντο. τοιοῦτα μὲν ἐσαυρωθῆναι, καὶ πάντας
πάντας ἀσυμφωνεῖ τὸ καὶ θεὸν τὸν αὐτὸν εἶ
ναι, ὥς ἐν τῷ δι' αὐγελίου λέγεται. ποῖον δ'
αὐτὸν ἔχει τὴν ἀκολουθίαν, διὸ τοσοῦτον ἀλ
λήλων διάφορα ἐν τοῖς ἰσθ' αἰοῖς δόγμασι ὑ
ποδέσθαι, ὥς τε διηλαδ' ἡ τὸν αὐτὸν καὶ ἀ
ληθῆ γε εἶναι θεόν, καὶ ἀληθῶς τεθνηκῆναι.
ἐπὶ προστιθέντες ἐν πάσαις ταῖς βίβλοις
τοὺς χριστιανούς τοῦτο προδιδόναι, τίς αὖ οἷός
τε ἐγγίνετο πᾶσαις παλαιοῖς ἀνθρώποις, καὶ
ταῖς ἐκείνων ἐγγράφαις τοῦτο καρδίας. καὶ
ὅμως ὁ κόσμος πᾶς ἀναπέπαισαι, καὶ ἐ
λεξαντο τοῦτο ἀφ' ὧν καὶ τὴν αὐτῶν, καὶ
φιλόσοφοι, παρὰ ἀδ' ἰσθ' αἰοῖς καὶ ποιητῶν
ἀνθρώπων. ὥς τε καὶ τὸν ἐν τῇ βαβυλωνί καὶ
λυφᾶ

λυφᾶν χριστιανὸν ἀπεθανεῖν, καὶ σαυροῦ εὐρε-
 θῆναι φέροντα ἀπὸ κρημνίστου αὐτοῦ τοῦ βα-
 χιλιῶς τε τοῦ γυμνασίου μαρτυρῆσαι, ὅτι αὐ-
 τὸν ἦν σαββακλῶν τὸν ἀρχόντα χριστιανὸν
 ἀπεθανεῖν. ὅθεν ὁ ἀπεφθάνων ἴδεν ἰδίᾳ τα-
 φῆναι, πόρρω τ' χωρεῖς, ἐν ᾧ θάψην ἐθὺς αὐ-
 τὸν καὶ λυφᾶς. καὶ ἴδεν τὸν τάφον αὐτοῦ
 εἶδεν ἐν βαβυλωνί. Ἀραγε ἐν πάσι τοῖσι
 τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ ἀληθοῦς, καὶ ἰχυραῖς ἀκ-
 10 ρείῃσι ὁ φανεροῖς σημείοις, τὸ εὐαγγέλιον ἀ-
 παθεῖ καὶ ἀμεταποίητον μένειν. ἐπεὶ τοίνυν
 ὁ μωᾶμεθ τὸ εὐαγγέλιον ὑπὲρ πάντας ἄλλας γρα-
 φὰς ἐπαινεῖ, καὶ μετ' ἐκείνο τὴν παλαιὰν
 ὁραβήκην, ἀναγινώσκοντες αὐτὴν ὡς οἱ σαββα-
 κλῶν διέχεσθαι τὰ ἐν τοῖς εὐαγγέλοις, ὅτι
 παλαιὰ ὁραβήκη ἦν. Ἐν ᾧ ὁ ἀληθοῦς
 ἐν τῇ κεφαλῇ τῷ ἐλμαῖδᾳ, ὁ ἐρμηνεύει
 τὸ ἀπὸ τοῦ λέγει ὅτι ἡ τοῦ βιβλίου ἐταιρία, ὁ
 20 ὅς ὅλως ἴσμεν εἰ μὴ πληρῶσαι ἐν τῇ εὐαγγε-
 λίᾳ καὶ τὸν νόμον. ἐταίριαν δὲ τ' βιβλίου φη-
 σὶ αὐτὸν ὁραβήκην, ὡς πρὸς αὐτοὺς φησὶν, ὅθεν
 λέγει· εἰ μὴ πληρῶσαι τὸ εὐαγγέλιον ὅτι τὸν
 νόμον. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ σὺ ἀπὸ κρημνίστου
 τὸ ἀληθοῦς, ὁ μόνος, ὡς αὐτοὶ φησὶν, ἀπὸ
 κρημνίστου τῶν σαββακλῶν. ἀνάγκη ἄρα ὅτι
 τῶν ἐν τῇ εὐαγγέλιᾳ καὶ τὸν νόμον, ὡς
 πρὸς τὸ ἀληθοῦς, ὅτι πᾶσι τῶν ἐν τῇ
 οἱ σαββακλῶν ἐταίρια λέγοντες τὸ βιβλίον ἡ
 30 τὸν τὸ μωᾶμεθ σὺν τῶν πολλοῖς τοῦ ἀλη-
 θοῦς δεικνύται τοῖσι. λέγεται γὰρ τοῖς σαβ-
 βακλῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τῷ ἐλμαῖδᾳ, ὁ ἐρ-
 μηνεύει τὴν μωᾶμεθ, πρὸς τὸ τέλος, μὴ εἶναι
 ἐν τῇ εὐαγγέλιᾳ νόμον χολάειν. ὅθεν ἐκεῖ γέγρα-
 πται· ὁ ἐταίριος τοῦ βιβλίου, μὴ χολάειται ἐν
 τῇ ὑμετέρῳ νόμῳ, καὶ μὴ εἰποιτε πρὸς τοῖς
 θεοῦ πλὴν ἀληθείας. πάντες τὰ ἐν ἐκείνῳ τῇ
 κεφαλῇ ὅντα δεικνύουσιν, ἐταίριαν τοῦ βι-
 βλίου λέγουσιν αὐτὸν σαββακλῶν. δεικνύται δὲ
 40 ὁραβήκη καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ τῷ ἐλμαῖδᾳ, πε-
 ρισσὴν τὸ βιβλίον τέλος. εἰ δὲ ὁ λαὸς οὐκ
 βόλονται λέγειν, τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὸν πα-
 λαῖον νόμον πάντες ἀφαιρῆσαι, εἰς ἃ
 τῶσαν αὐτοὶ ἀπέβαινον ὁ ἀμεταποίητος, ὁ δε-
 ξόμεθα. μάλιστα δὲ ὡς δεικνύτωσαν μονοθεῖς
 ἐν πάσι ταῖς ἀρχαῖς, ὡς πρὸς ἡμεῖς αὐτοὶς
 τὸν γὰρ γομν. φανερὸν εἶναι, ὅτι τὸ ἀληθοῦς
 νομὸν ἔστι νόμος θεοῦ, ὅτι τὸ μὴ τε τ' παλαῖον
 νόμον,

lyphas apud Babylona Christianus mor-
 tuus est, & inuenta est crux in collo eius,
 ut testaretur, quod ipse Saracenorum prin-
 ceptus Christianus mortuus est. Vnde &
 ostenditur, quod hic Calyphas proprie
 sepultus est, seorsum a loco in quo mos
 erat alios sepelire. Et hoc sepulchrū ipse
 uidi apud Babylona. Congruit igitur o-
 mnibus modis, & testimonio Alcorani,
 & fortibus demonstrationibus, & mani-
 festis signis, euangelium incorruptum et
 incommutatum esse. Quoniam igitur
 Mahometus euangelium supra alias scri-
 pturas laudat, & post illud uetus testamē-
 tum, cogi possent conuenienter utiq; Sa-
 raceni suscipere dicta in euangelij et ue-
 teri testamento. Item in Alcorano in
 capitulo Elmaida, quod interpretatur
 mensa, dicitur, quod libri societas nihil
 est, nisi adimpleant euangelium & legē.
 Societatem autem libri dicit Saracenos.
 Vnde dicit, nisi adimpleāt euangelium
 & legem: similiter aut, & quod tibi reue-
 latum est, id est Alcoranum: quod solis,
 (ut ipsi dicunt) reuelatum est Saracenis.
 Necesse igitur & his habere euangeliū
 & legem, sicut & Alcoranum, & adhuc
 seruare. Quia autem Saraceni societas
 libri dicuntur, secundum Mahometi in-
 tentionem, in multis Alcorani ostendi-
 tur locis. Dicitur enim in capitulo Elma-
 ida, quod interpretatur mulieres, circa fi-
 nem, quod Saraceni nō uacillent in lege
 sua. Vnde scribitur: O societas libri no-
 lite uacillare in lege uestra, & ne dicatis
 de Deo preter ueritatem. Hac quæ sunt
 in illo capitulo, ostendūt societatem libri
 dici Saracenos. Ostēditur autem palām
 & in capitulo Tulem, circa finem libri.
 Si autem contendentes, uolunt dicere,
 euangelium & ueterem legem omnino
 corruptam esse, ostendant ipsi integram
 & immutatam, & suscipiemus: maxime
 autem ostendant unicum typum in om-
 nibus linguis, sicut nos eis adduximus.
 Manifestum igitur, quod Alcoranū non
 est lex Dei, propterea quod neq; uetus
 I lex,

Calyphas Sara-
 cenorum prin-
 ceptus Christia-
 nus mortuus.

Societas libri,
 pro Saracenis.

Alcoranum nō
 esse legem Dei.

lex, neq; euangelium (quæ diuinæ leges sunt, ut & Mahometus confitetur) hanc testantur, sed potius aduersantur.

QVOD ALCORANVM NON est lex Dei, quoniam non habet stilum & modum cum alijs conuenientem. Cap. IIII.

Alcoranum metricè scriptum.

Quarto oportet scire, quod Alcoranum non est lex Dei, propterea quod nō habet stylum, nec modū diuinæ legi similē. Est igitur stylo rhythmi cum uel metricū, & assentatione plenum in sermonibus, et fabulosum. Quod autē stylo rhythmicū sit, per totū librū manifestū est legentibus, Exemplū autē huius nō possum apponere, propterea quod non potest saluari rhythmus uel uersus uere et secundum omnia, cum in latinū transfertur. Saraceni autem & Arabes in hoc maxime gloriātur, quod locutio quæ est apud eos, legis celsitudinem habet et rhythmum, & in hoc maxime ostenditur librum à Deo cōpositum fuisse, & Mahometo secundum locutionem reuelatum esse. Mahometus idiota existens, ignorabat talem sententiam & locutionem. Cuius contrarium apparet. Videmus enim in diuina scriptura Deum loquentem cū Moyse, & cum alijs prophetis, & nunq̃ rhythmis uel uersibus his loquentem. Moyse autē legem, & euangeliū, dicit Mahometus à Deo esse, Deum libros Moyse et Christo dedisse. Sed hi non sunt metrici uel rhythmi. Et nullus aliorum prophetarum qui diuinam uocem audierūt, dixit Deum metricè locutū esse, quod & sapientes & philosophi homines dedignātur. Vnde & intulerūt quidā hoc Mahometo, sicut dicitur in capitulo Elēpī, quod interpretatur propheta, dicētes ei: Potius quidē igitur somnias, potius quidē igitur tripudias, & alia quæcūq; talia huic improperebāt, considerantes quod nō solū hec locutio nō est à deo, sed neq; omnino prophetica. Vterius autē lex hec plena est assentatione in uerbis, & magis quā quis posset credere uel dicere. Aliquando enim per totum capitulum

Lex Saracenorum plena assentatione.

νόμον, μή τε τὸ θναγγέλιον (ἃ θεὸς ἐστὶν νόμος) ὁ μωάμεθ ὁμολογῇ) τὴν τῶν συμμαρτυρεῖν, ἀλλὰ μάλλον ἠκαντισθετα.

ΟΤΙ ΤΟ ΑΛΚΟΡΑΝΟΝ ΟΥΚ ἔστι νόμος θεῶ, ἐπεὶ μὴ φεῖται καὶ ἡ θεὸς τοῖς ἄλλοις συμβαίνοντα.

Τεταρτον δὲ γινώσκω, ὅτι τὸ ἀλκοράνον οὐκ ἔστι νόμος θεῶ, ὅτι τὸ μὴ φεῖται ὁμοίαν ἔχει τῷ θεῶ νόμῳ. ἔστι γὰρ τῇ φεῖται σὺν ῥυθμῷ, ἢ μετρικῷ, καὶ κακίας μεσὸν ἐν τοῖς λόγοις, καὶ μυθικῷ ἐν τῇ διανοίᾳ. ὅτι δὲ τῇ φεῖται ἔστι ῥυθμικὸν διόλου τῷ βιβλίῳ, φανερόν τοῖς ἀναγινώσκουσιν. παρὰ δὲ εἰγμά δὲ τούτου οὐ δύναμαι παραθεῖναι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι σώζειν τὸν ῥυθμὸν ἢ τὸ ἐπὶ ἀληθῶς καὶ κατὰ πάντα μετρηλὴν εἶναι εἰς τὸ λατινικόν. οἱ δὲ σαῖρακλωὶ καὶ οἱ ἀράβων, ὡς τὸν τῶν σεμνύνοντων μαλιστα, τῷ τῶν φεῖται τῷ παρὰ αὐτοῖς νόμῳ. ὅτι ἔχει καὶ ῥυθμὸν. καὶ φασὶν, ἐν τῷ τῶν μαλιστα δεικνύειν, τὸ βιβλίον, ὡς τῷ θεοῦ συνεθεῖσθαι, καὶ τῷ μωάμεθ κατὰ τὴν ἀρετὴν ἀναλφύβει. ὁ γὰρ μωάμεθ ἰδιώτης ὢν, οὐκ ἠδὲ τοιαύτῳ διανοίᾳ τε καὶ φεῖται. οὐ τὸν νῦν φανερὸν ἀριόλως. ὁ δὲ γὰρ ἐν τῇ θεῶ γραφῇ διαλεγόμενον τὸν θεὸν μωῦσῃ καὶ ἰωβ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγίοις προφήταις, καὶ ὁ δὲ τῷ ῥυθμῷ ἢ ἔπειτα τῷ τῶν λαλῶσαντα. τὸν δὲ τῷ μωῦσῃ νόμον, καὶ τὸ θναγγέλιον φασὶν ὁ μωάμεθ παρὰ θεοῦ εἶναι, καὶ τὸν θεὸν τὰ βιβλία αὐτῷ μωῦσῃ καὶ τῷ χριστῷ δεδωκέναι. ἀλλὰ ταῦτα οὐκ εἰσὶ μετρικὰ ἢ ῥυθμικὰ. καὶ τῶν ἄλλων δὲ προφητῶν τῶν τῷ θεῶ ἀκηρότῳ φωνῇ, ὁ δὲ εἰς ἔφησε τὸν θεὸν μετρικῶς διαλέχθαι. ὁ καὶ οἱ σοφοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι τῶν ἀνθρώπων ἀπαξίον. ὅθεν προήνεγκαν τὸν τῶν καὶ τῷ μωάμεθ πινές, ὡς λέγεται ἐν τῷ κεφαλαίῳ ἐλεμπίς, ὁ ἐρμηνεύεται προφηταί. λέγοντες αὐτῷ, μάλλον μὲν ἐν ῥαφιδῇ, μάλλον μὲν ἐν ὀνειροπολείς, μάλλον μὲν ἐν χορδαῖς, καὶ ἄλλα ἅττα τοιαῦτα τῷ τῶν ὡνείδῃ ζοῦ, συννοῶντων ὡς ὁ μόνον ἢ τοιαύτη φεῖται ἐκ δὲ πρὸς τὸ θεῶ, ἀλλ' ὁ δὲ ὅλως προφητικῇ. περαιοτέρῳ δὲ κακίας δὲ μεσὸς ἐν τοῖς λόγοις ὅτι ὁ νόμος, καὶ πλεον ἢ καὶ ὅσον αὐτοῖς πισθίει, ἢ εἰποι. ποτὶ γὰρ διόλου τῷ κεφα.

κεφαλῶν ὑφαίνειν ἀξιόλογον δ' ἐ οὐδ' ἔν, μό
 νομ δ' ἐ ὅτι ὁ θεὸς ἐστὶ μέγας καὶ ὑψηλός, καὶ
 σοφός, καὶ καλός, καὶ ὅτι αὐτοῦ εἰσι πάν-
 τα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, καὶ
 τὰ μεταξὺ. καὶ ὅτι δικαίως κρινεῖ, καὶ κατ'
 ἑκαστον ῥῆμα ἐπαναδιπλάζει λέγων, ἀνεί-
 δω αὐτός, καὶ τοῦτο παντελῶς ἀνδρὶ ἀνάγ-
 κης πινός ἐπαναλαμβάνει ἐκατοντάκις καὶ
 πλείον. καὶ μετὰ ταῦτα φησὶν, οὐκ ἐστὶ θεός
 10 πλὴν τοῦ θεοῦ, καὶ πισδύετε εἰς τὸν θεόν, ὅτι
 εἰς τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ· αὐτὸν ἀπόστολον
 θεοῦ ὀνομάζω. καὶ φησὶ ταῦτα πάντα ἀ-
 μέσως ὅτι αὐτοῦ τῷ σώματι· εἰρηδαίει τοῦ
 θεοῦ, καὶ ὅτι οὐκ αὐτὸς εἶπεν λέγειν ὁ μα-
 χήμετ, ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶν ἔθ' ὡς τοῦ θεοῦ,
 αὐτὸν περὶ αὐτοῦ ὡς πρὸς ἑτέρου λέγειν,
 ὅτι ὁ θεὸς ἐστὶ μέγας καὶ ὑψηλός, καὶ ἄλλας
 τοιαύτας, ὡς ἐπανακινουμένων ἀπὸ τοῦ αὐ-
 τοῦ. σημειώσω δ' ἐ καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ ἀπο-
 20 κρίσεις καὶ μαχίται σαρκενῶς ὁ νόμος οὗτος
 ὀνόμασι χρῆται· οἷον, τοῖς τῆς σωουσίας
 καὶ λαγνείας, ὡς περὶ ἑθ' ὡς τῇ χαμαιτυ-
 πείῳ λέγεσθαι. τὰ δὲ πρὸς τῆς φρεσίνος
 τῆς γνώσεως, βέβαιον καὶ φανερόν τοῖς ἀνα-
 γινώσκουσι πάνσι, ὡς εἰν μὴ δόξας. ἀλλ' εἰ
 καὶ ὁ λόγος τοῦτο· ὅτι, ὅτι πῶς μὴ τοῖς ὁλί-
 γα πινὰ ἀξιολογώτορα δ' οὐκ αὐτὰ παραδή-
 σω. λέγεται γὰρ ἐν τῷ κεφαλῶν τῷ νημα-
 λῇ, ὅτι ἐρμυλύνεται μῆα, ὡς ὁ σολομών μεγα-
 30 λην ἀγγέλων σωτήριον στρατὸν, καὶ ἀνθρώ-
 πων, καὶ ἀλόγων ζώων. ἀπὸρχόμενοι δὲ εὐ-
 ρον ὡς περὶ πῆμα μῆων ποταμῶν, καὶ τότε δὴ
 εἶπεν ἡ μῆα· ὦ μῆα, ὑμεῖς εἰσέλθετε εἰς τὰς
 κατοικίας ὑμῶν, ἵνα μὴ ἐξαφθέρει ὑμᾶς ὁ
 σολομών, καὶ τὸ στρατόνμα τοῦτον. καὶ ἡ
 μῆα ὑπεμείδῃσας. καὶ μετ' ὀλίγα πάν-
 τα τὰ ὅρνια ἐν τῷ στρατόνματι εὐρητο.
 ἀποῦσα. καὶ εἶπεν ὁ σολομών, τί ὅστις ὁ-
 τι οὐχ ὁρῶ τι καλῶς ταύτῃ, καὶ ἀ-
 40 φιλῶ ταύτης τι καφαλῶν, ἢ ἀποδώσει μοι
 τὸν λόγον, δι' ὃν ἀπ' ἐμοῦ ἐστὶ πόρος. καὶ
 εἶπεν, ἔμαθον ὁ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε. καὶ ἦλθεν
 πρὸς ὑμεῖς ἐκ Ἀραβίας μετὰ ἀλφειῶν ἀγγέλων.
 εὐρον γὰρ γυναῖκα βασιλεύσαν ἐν αὐτοῖς,
 καὶ ἠνάγκασε ταύτην καὶ τὸν λαόν αὐτῆς
 σέβειν τὸν ἥλιον ἀνδρὶ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ λοι-
 πὰ. Ἐν τῷ κεφαλῶν τῷ καραμάς, ὁ ἐρ-
 μινεύεται

pitulum subtextit precio dignum qui-
 dem nihil, solum autem quod Deus est
 magnus & excelsus & sapiens & bonus,
 & quod eius sunt omnia quæ sunt in coe-
 lo, & quæ sunt in terra, & quæ sunt in me-
 dio, & quod iuste iudicat. Et secundum
 quodlibet uerbum duplicat, dicens: Lau-
 detur ipse. Et hoc omnino absq; necessi-
 te aliqua duplicat centies & plus, & post
 hæc dicit: Non est Deus præter Deum,
 & credite in Deū, & in apostolum eius,
 seipsum apostolum Dei nominans. Et di-
 cit hæc omnia absque medio ex ipso ore
 Dei dicta esse, & quod nesciebat hæc di-
 cere Mahometus, sed hic est mos in Deo
 eum de seipso tanquam de altero dicere,
 quod Deus est magnus & excelsus, & a-
 lia huiusmodi: quæ duplicare defuetum
 est. Notandū et hoc, quod etiā turpissi-
 mis & maxime carnalibus nominib. lex
 hæc utitur, sicut his, scilicet coitus & lu-
 xuriae, sicut mos est his qui humi depres-
 si sunt. De locutione iam & sententia, fir-
 mū & manifestū est omnibus legētib.,
 quod sit fabulosa. Sed & si per totū talis
 est, in quibusdā tamen pauca quædā quæ
 precio digniora uidentur apponā. Dici-
 tur enim in capitulo Emele, quod inter-
 pretatur musca, quod Salomon magnū
 angelorū congregauit exercitū, & homi-
 num, & irrationaliū animalīū. Receden-
 tes aut inuenerunt quasi fluuiū quendā
 muscarū, & tunc iam dixit musca. O mu-
 sca, uos introite in habitationes uestras,
 ne corrumpat uos Salomon, et exercitus
 huius. Et musca subrisit. Et paulo post o-
 mnes aues in exercitu inuentæ sunt, mu-
 sca autem absens. Et dixit Salomon:
 Quid est quod non uideo muscam? pu-
 niam eam, & amputabo caput eius: uel
 reddet mihi rationē propter quam adest,
 & lōge est. Et dixit: Didici quod uos ig-
 noratis, & ueni ad uos ex Sabæa cum ue-
 ris nuncijs. inueni enim mulierem impe-
 rantem illis, & coēgi eam & populum
 eius colere solem absque Deo. & reli-
 qua. Item in capitulo Caramar, quod

Alcorani obsec-
 ritas.

Fabula de Mu-
 sca.

Fabula de luna.

interpretatur luna, dicitur: Appropinquavit hora, & luna contrita est. Quod interpretantes horum magistri, dicunt Mahometum cum socijs eius stetit. Videntes autem lunam appropinquantem coniunctioni, dixerunt ad eum: Ostende nobis prodigium quod dam. Et tunc ille duobus digitis eius annuit lunæ, id est pollice & medio. Quo facto, in duas partes luna diuisa est, & altera quidem pars cecidit in montem Elices, qui imminet ab una parte Mechæ: reliqua autem pars ad alterum montem, qui appellatur Rubus, ad aliam partem urbis positum. Sic autem luna diuisa intrauit in tunicam Mahometi, & ipse rursus hanc instaurauit.

De uermis morte Salomonis signum.

Item in capitulo Sæui, dicit uermem significasse mortem Salomonis demonibus. Vbi dicit expositio, quod Salomon innixus suipius baculo, tanto dolore repete correptus est, ut statim expirauerit, diuino autem miraculo non cecidit. Dæmones autem qui ei seruiebant, uidentes eum stare, credebant ipsum dormire. Et natus est quidem uermis e terra, et corosit baculum cui innixus erat. Quo contrito, cecidit Salomon. Et tunc currentes dæmones, cognouerunt eum esse mortuum: & ex eo coeperunt hominibus iuxta posse nocere. Item in capitulo Narrationum, ipse Mahometus reddit causam, propter quam uinum prohibitum est. Dicit enim, Deum ad terram duos angelos misisse, ut bene imperarent, & iuste iudicarent. Erant autem hi angeli, Aroth & Maroth. Veniens autem quædam mulier iusticiam habens, ad prandium hos uocauit, & apposuit eis uinum: quod ne biberent, eis Deus mandauit. Inebriati autem, de coitu eam requisierunt. Quæ consensit, & pacta est super hystamen, quod alter quidem horum eam in cœlum ascendere faciat, alter uero descendere. Quæ & in cœlum ascendit. Deus autem uidens hanc, & iusticiam quam habebat audiens,

Vini Saracenis interdicti causa.

μνηνέται σελῶν, λέγεται, ἡ χιτὼν ἡ ὥρα, καὶ σωφρίβη ἡ σελῶν. ὁ δὲ κηρύμνοι οἱ πύτων δ' ἰδὲ ἀσκαλοῖ, φασὶ τὸν μαχρὸν μετ' ἱσθῶν μετὰ τῶν ἰσθῶν αὐτοῖ. ἰδὲν τὸ δὲ τῶν σελῶν ἐγγίξουσαν τῇ σωφρίβῃ, ἔπειτα πῶς αὐτὸν, δ' εἶπον ἡμῖν τὸρας τί. καὶ τὸ τ' ἐκείνῳ τοῖς δυοῖν αὐτοῖ διακτύλοις, γένεσε τῇ σελῶν, τὸν τίς τῶν ἀντίχειρ. καὶ τῶν μέσῳ. ὁ γὰρ κηρύμνους, εἰς δ' ὅμορῃ ἡ σελῶν δ' ἰσθῶν. καὶ δ' ἀπὸ τοῦ μετὰ τῶν τμημάτων, ἔπειτα ἡ τὸ ὅρῳ τὸ εἰλικές, τὸ ἀπὸ κείνου ἀφ' ἐνὸς μέρους τῇ πόλει μεσκάς. τὸ δὲ λοιπὸν ἐφ' ἑτέρου ὅρῳ, καλούμενον ὀρθόρῳ, πῶς τῶν ἀλλὰ μερεῖ τῆς πόλεως καίμενον. οὕτω δὲ ἡ σελῶν δ' ἰσθῶν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν χιτῶνίσκον τοῦ μαχρὸν μετ', καὶ αὐτὸς πάλιν ταύτῃ ἀπεκατέκτισον. Ἐπ' ἣν τῶν κεφαλαίῳ τῷ σελῶν, φασὶ τὸν σκώληκα σιμῶναι τὸν θάνατον τοῦ σολομῶντος. ὅς δ' αὖ μοσι. γένεσε φασὶν ἡ δ' ἰσθῶν, ὅτι ὁ σολομῶν ἐπὶ τῷ ὀρθῷ τῇ ἐκείνου βακτηρίᾳ, ὑπὸ τοσαύτης ἀφῶν ὀδύνης σωφρίβῃ, ὥς τε παραχρῆμα ἐκτανθῆναι. δ' εἶπε δὲ θάνατον, οὐ κατέπεσεν. οἱ δὲ πύτων δ' ἰσθῶν λαβόντες δαίμονες ὀρῶντες αὐτὸν ἐσώπα, ἐπὶ σκώληκα. δ' ἰσθῶν τῇ βακτηρίᾳ, ἡ ἐπερείδετο. ἡς σωφρίβῃς, κατέπεσεν ὁ σολομῶν. καὶ τὸ π' ἰσθῶντες οἱ δαίμονες, ἔγνωσαν αὐτὸν περικηρῶν. δ' ἐκείνου ἡ φασὶν τοὺς ἀνθρώπους κατὰ πᾶσαν αὐτῶν τῇ δυνάμει βλαπῆναι. Ἐπ' ἣν τῶν βιβλίων τῶν διηγήσεων, αὐτὸς ὁ μαχρὸν μετ' ἀποδίδωσι τῇ αὐτίᾳ, δ' ἡ τὸ αὐτὸ κηρύμνους. φασὶ γὰρ, τὸν θεὸν αὐτὸν τῇ γλῶσσῃ ἀγγέλους ἀπεσταλκῆναι, ὥς τε καλῶς ἀρχεῖν, καὶ δικαίως κρίνειν. ἡσαν δὲ οὗτοι οἱ ἀγιοὶ ἄγγελοι, ἀφῶν, καὶ μαρῶν. ἐλθόντες δὲ πρὸς τὴν δυνάμει χροῦσα, ἐπ' αὐτοῖς τὸν πύτων ἐκείλεσε καὶ παρεθῆκε τὸν τοῖς οἱ δ' ἰσθῶν, ὅρ ὁ θεὸς μὴ πείρ αὐτοῖς ἐντελέα. μεθυδόντες δὲ ἐξέπυσαν ταύτῃ ἐφ' ὅβρις οἱ καὶ σωφρίβῃ αὐτῶν τῶν τοῖς μύτοι, ὥς τε τὸν ἑτέρου μετὰ τῶν αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνειν διδασκῶν, τὸν δὲ λοιπὸν κατεβαίνειν. ἡ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν. ὁ δὲ θεὸς ταύτῃ ἰδὼν, καὶ τῇ δ' ἰσθῶν τὸν οὐρανόν, ἀκούσας,

ἀκούσας, πεποίηκεν αὐτὸν ἑωσφόρον· ὥς τ'
 εἶναι τὰν τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ μεταξὺ τῶν ἀσε-
 βων, οὕτω καὶ τὴν ἐν τῇ γῇ μεταξὺ
 τῶν ἡμιανθρώπων. ὁ δὲ οὐρανὸς δὲ τοῖς ἀμαρταν-
 οῖσι ἀγγέλοις αἰρέσεως, ὅπου βούλονται κα-
 λαδίως αἰνέσαι, ἐν ταῦτα δὲ κλονοῦν ἢ ἐν τῷ μέλλον
 π. ἐλομνίω αὐτῶν ἐν τῷ παρόντι μάλλον
 τιμωρεῖσθαι, ὡς ἡρότησεν πύππος ἐν τῷ 71
 βαβυλωνίου φρέατι, τῇ ποδῶν σὺν ἀλύσεως
 10 σιδῆρας, μέχρι 71 ἐν τῇ κελσί ἡμέρας. ταῦτα
 καὶ τοῖς ὁμοίαι, ἐν τῷ πειρηματικῷ πε-
 ριέχονται νόμῳ. δι' ὃν πᾶς σφόδρα δυνάμει
 ἐν ἀεγνίσκειν τὸ πλάσμα, καὶ ὅτι κατ'
 οὐδ' ἕνα πρόπον νόμῳ ὅτι θεῷ. οὐδὲ γὰρ ἐ-
 σὶν εἰσὶν τῷ θεῷ, εἰς ταῦτα μὴ μόνον εἰς ἀλ-
 γὰς τοῖς ἀνθρώποις.

ΟΤΙ ΤΟ ΑΛΚΟΡΑΝΟΝ ΟΥΚ

ἔστι νόμος θεῷ, ἐπεὶ μὴ συμφωνεῖ κατὰ
 20 διανοιαν ἐστὶν πινί.

ΔΗΛΟΝ δὲ καὶ τὸ οὐδὲν, μὴ εἶναι νό-
 μου θεῷ τοῦ ἀλκοράνου, διὰ τὸ μὴ
 25 εἶναι τοῦ θεοῦ νόμῳ συμβαίνειν, μὴτε
 τοῖς φιλοσόφοις τοῖς ποῦ ἀρετῶν καὶ τοῦ
 ἐν ἀνθρώποις ἐσχέτου τέλους διαλαβοῦσιν.
 ὡς ἔστιν γὰρ οἱ φιλόσοφοι αὐτὸν τὴν ἀν-
 θρωπίνην διδασκαλίαν, ἐν τῷ νοερῷ μόρ-
 30 τῆς ψυχῆς εἶναι· καὶ τὸν νοῦν ἀκρῶν ἐν τῷ
 ἀνθρώπῳ δυνάμει ὄντα, τοῦ ἀκρῶς εἶναι νοη-
 τοῦ· καὶ τὴν διδασκαλίαν ἀρετῆς ἀδελφῶν εἶ-
 ναι· καὶ τὴν ἀρετὴν ὡς τὰ μεγαλὰ εἶναι,
 καὶ δύσχαρῆ· καὶ ἄλλα ποιεῖται, εἰ καὶ μὴ
 35 πλείους νοεῖν τὰ ποιεῖται ἡδυνάτω. ὁ δὲ χει-
 ρὸς αὐτὰ ταῦτα ἐν τῷ θναγγελίῳ δείκνυσιν,
 λέγων, σκληρὸν εἶναι τὴν ἀπάγασσαν εἰς τὴν ζωὴν
 ὁδόν, καὶ ὀλίγους εἶναι αὐτὴν ὁδοὺν ὁδοῦν
 40 πλατεῖαν δὲ εἶναι τὴν ὁδοὺν τὴν ἀπάγασσαν εἰς
 τὴν ἀπώλειαν, καὶ τὰ λοιπὰ. ἐν τῷ 28 δὲ τῇ
 τοῦ ἀριστοτέλους ἀφάσει συμβαίνει, ὡς φησι,
 δύσχαρὲς εἶναι κατ' ἀρετὴν γενεῶν, ὡς πρὶν ἐν
 κύκλῳ τοῦ κέντρου τυχεῖν, ὅπρ' ὀλίγοι ποιεῖ-
 σιν. Ἐπὶ δὲ ὁ χριστὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου διδασ-
 45 καλίαν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ θεωρίᾳ τίθησιν, λέγων,
 αὐτὴν δὲ ἡ ἀιώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσι σὲ
 τὸν μόνον ἀληθινόν θεόν. αὐτὰ δὲ ταῦτα
 γνωριμώτατα εἰσι ἐν τῇ πελαγίᾳ ἀναθήκῃ.
 71

audiens, fecit eam Luciferum, ut esset
 hæc in cælo inter astra ita pulchra, sicut
 & in terra fuit inter mulieres. Data autē
 peccantibus angelis electione ubi uelint
 puniri, tunc uidelicet, uel in futuro, eli-
 gentibus eis in presenti potius puniri, pē-
 dere fecit hos per pedes catena ferrea in
 Babylonis puteo, usq; in diē iudicij. Hęc
 & his similia in prædicta lege continen-
 tur, propter quæ quilibet sapiens potest
 utique rem cognoscere, & quod nullo
 modo lex est diuina, neque enim soli-
 tus est Deus per tales fabulas cum
 hominibus loqui.

Conclusio.

Q V O D A L C O R A N V M N O N

est lex Dei, quoniam non conuenit secundum sen-
 tentiam cum aliquo altero.

Cap. V.

MAnifestum & hinc est, non esse le-
 gem Dei Alcoranum, propterea
 quod neq; cum lege Dei conuenit, neq;
 cum philosophis, qui de uirtutibus & de
 extremo fine qui est in hominibus tra-
 ctant. Supposuerunt enim philosophi
 ipsam humanam felicitatem in intelle-
 ctuali parte animæ esse, & intellectum
 summam in homine potentiam existen-
 tem, extremi esse intelligibilis, & foe-
 licitatem uirtutis præmium esse, & uir-
 tutem circa magna esse & difficilia, &
 alia huiusmodi, & si nō perfectē talia in-
 telligere poterant. Christus autem hæc
 ipsa in euangelio ostendit, dicens angus-
 55 tam esse uiam quæ ducit in uitam æter-
 nam, & paucos esse qui per eam ueniunt;
 latam autem esse uiam quæ ducit in per-
 ditionem, & reliqua. In hoc autem cum
 Aristotelis sententia conuenit, qui dicit
 difficile esse secundum uirtutem operari,
 sicut attingere centrum in circulo, quod
 pauci faciunt. Christus autem & homi-
 nis felicitatē in Dei speculatione ponit,
 dicens: Hæc est uita æterna, ut cognos-
 cant te solum uerū Deum. Hæc autem
 ipsa notissima sunt ex Veteri testamēto.

Felicitas homi-
 nis secundū phi-
 losophos.

Matth. 7.

I 3 Abrahæ

Abrahæ enim factæ sunt promissiones, cui Deus propriè promisit eū ipsum dare in terra promissionis, & seminis benedictionem, & Moyses autem, cui tot mirabiles gratias Deus præbuit, qui & Deus in supposito edificio speculis digne se ipsum considerans non hoc sufficere ei,

Exod. 33.

constanter petijt uidere uultum Dei & gloriam eius, Mahometus autem de uirtutibus quasi nihil tractauit, sed de bel-
lis & rapina latam uiam sibi ipsi conuenienter elegit, & sumptuosius sequacibus, filijs perditionis & mortis. Vnde nihil ad salutem eis prodest dicere: Non est Deus præter Deum, & Mahometus est apostolus Dei. De ultimo autem fine cum nullo conuenit: præterquam cum antiquis quibusdam, qui uitam irrationalium uixere, & non discretionem faciunt inter intellectum & sensum. Vnde & foelicitatem in sensualibus quibusdam supponunt, in cibis uidelicet, & in intemperantia, & in hortis & uestibus sumptuosis, de quibus post in sexto capitulo speculabimur, Et non possibile est hæc secundum similitudinem quandam dici ab eis, sicut & in euangelio mensæ et cibi & talium est mentio in uita æterna.

Parabola Euangelij & Alcorani longe diuersa.

Ostenduntur autem hæc ex euangelio secundum similitudinem dici, quoniam multa etiam aperte illic dicuntur de æterna beatitudine. Sed in Alcorano nihil omnino de uera beatitudine dicitur manifeste, sed sicut conueniens est homini qui nihil de hac deprehendit, solum autem secundum litteram talem pingit foelicitatem, qualem conueniens est hominem carnalem & intemperantem appetere. Sed & si nihil de uera foelicitate uel considerauit, uel promisit hominibus, quædam tamen uera et insignia de ultimo fine Saracenorum demonstrauit, quasi diuino spiritu afflatus. Dicit enim Saracenis ipse Mahometus: uos post me in septuagintatres partes diuidemini, quarum una saluabitur, reliqua uero ois igne destruetur. Hæc sententia sic ualet apud eos, ut nullus neque sapiens,

Vaticiniū Mahometi de Saracenis.

Ἰσὺς γὰρ ἀβραάμ ἐδίδουσαν αὐτῷ ἐπαγγελίαν, ὡς
ἔνι ὁ θεὸς ἰδίως ἐπέχεσθαι αὐτὸν δοῦναι πῶς
τῇ γῇ τῇ ἐπαγγελίας καὶ τῇ τοῦ σπέρματος
δουλοῖαν. καὶ ὁ μωϋσῆς, ὡς ὅσαυτα θαυμαστά
χαρίσματα ἐχρηγήσεν ὁ θεός, ὁ δὲ τὸν θεὸν ὅτι
ὑποκειμένη κτίσματος θεωρῶν, ἀξίως αὐτοῦ
κατανοῶν, μὴ τοῦτ' ἀρκεῖν αὐτῷ, ὑδιμόνως
ἡπισσεν ἰδὲν τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ. ὅθεν
αὐτοῦ. ὁ δὲ μαχόμετ' ὑπὲρ μὲν ἀρετῆς ὡς πρὶν
δ' ἐν ἐπραγματεύσασθαι, ἀλλὰ ὑπὲρ πολέμων. 10
ἀρετῆς τῆς πλατείαν ὁδὸν αὐτοῦ συμφώ-
νως ἀρετῆς, καὶ τοῖς αὐτοῦ ὁπαιοῖς, τοῖς
ὑποῖς τ' ἀρετίας τῷ θανάτῳ. ὅθεν εἰς τὸν πῶς
σωτηρίαν αὐτοῖς σωτὴρ τὸ λῆγειν, οὐκ ἔστι
θεὸς πλὴν τοῦ θεοῦ, ὁ μαχόμετ' ἀπόστολος δὲ
τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ δὲ τοῦ ἐχθροῦ τέλους, εἰς τὴν συμ-
φωνεῖ πλὴν ἀρχαίς πιστῇ, βίον ἀλόγων βε-
βαιώσῃ, καὶ μὴ ὑπεκλινῇ μετὰ τὴν νῦν καὶ ἀ-
δίκησιν. ὅθεν καὶ τὴν διδασκαλίαν ἐν αἰδου-
τοῖς πιστοῖς ὑποτίθενται, ἐν προφῆταις διηκόνῃ 20
καὶ ἀποστολῇ καὶ πᾶσι δόξαι, καὶ ἱματίοις
πολυτελεῖς, ὑπὲρ ὧν μετὰ ταῦτα ἐν τῷ ἐκ-
τῷ κεφαλαίῳ θεωρηθήσεται. καὶ ὁ διωκτὴρ
ταῦτα καὶ ὁμοιοτήτά τινα λέγειται παρὰ
αὐτῶν, ὡς καὶ τῷ διδασκάλῳ τραπεζῆς καὶ
προφῆς καὶ τῷ πειστωρ δὲ μνήμη, ἐν τῇ αἰσ-
νίᾳ ζωῇ. δὲ ἐκ τῆς διδασκαλίας, ταῦ-
τα καὶ ὁμοιοτήτά τινα λέγειται. ἐπεὶ πολ-
λὰ καὶ ἀνακεκαλυμμένως ἐκεῖ λέγεται ὑπὲρ
τῆς αἰωνίας μακαριότητος. ἀλλ' ἐν τῷ ἀλφ- 30
βάνῳ, εἰς τὴν πάντα πᾶσι ὑπὲρ τῆς ἀληθῆς μα-
καριότητος λέγεται φανερῶς, ἀλλ' οἷον εἰ-
κὼς παρὰ ἀνθρώπων μὴ εἶναι τὴν αὐτῆς κατὰ
λαμβάνοντες, μόνον δὲ ἡτ' ὁ χάρισμα τοῦ
τῷ ἀναλογησάμεντες αὐτοῦ τῷ διδασκα-
λίᾳ, οἷον εἰκὼς ἐκείνου ἀνθρώπου ἁγίου καὶ
ἀκόλαστον. ἀλλ' εἰ μὴ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀληθῆς δι-
δασκαλίας ἢ γνῶσιν, ἢ ἐπέχεσθαι τοῖς ἀνθρώ-
ποις, τινὰ μὲν καὶ ἀληθῆ καὶ πίστιμα ὑπὲρ
ἐσχάτου τέλους τῆς σαρκῶν ἀπεφύλα- 40
το, ὡς πρὶν ὑπὲρ τῆς ἐπιγόμενης τῶν δυνά-
μεως. φησὶ γὰρ τοῖς σαρκῶν αὐτοῦ ὁ μωϋ-
σεῦς. ὑμεῖς μὲν εἰς ἐβδμήκοντα τρεῖς
διαμερισθῆσθαι μοίρας, ὧν μία σωθήσεται,
τὸ δὲ ὑπόλοιπον πάντων καταλογηθήσεται
τῷ πυρὶ. αὕτη ἡ ἀπόφασις, οὕτω κα-
τεῖ παρὰ αὐτοῖς, ὡς τε μὴ εἶναι μὴτε σφοδρὴ 50
μή τε

μήτι ἀνὸν τῶν ταύτων φαυλίζειν. ἄλλα ποῦ
 τοῦ αὐτοῦ δμοίως ἀπόφασις ὅτι ἦν ἡ ἀλκο-
 ρανῶν, ἡν ἡ κεφαλὰ ἡν ἡ μαρτυρία, ὃ ἐρμηνεύεται
 μαρτυρία, λέγουσα, πάντας εἰς τὸν ἄ-
 ὧν ἀπελθόντες οὗτοι παρὰ κλῶν. ταύτων
 τῶν ἀποφασίς ἀληθείας τῶν εἰρησίων, εἰ
 καὶ πᾶσι σώματι καὶ ὑπερβολῶν ψευδῶν
 πωρηνεῖται. καὶ οὕτως ὁ ψευδῆς πωρην-
 της ἡν τῇ πρώτῃ ἀληθείας σωαδῆι, ἐπὶ οὐκ
 10 πλατείᾳ ἢ ὁδῷ ἢ ἀπαγορεύει εἰς τὴν ἀπώ-
 λειαν, καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐ-
 τῆς. ἀλλ' ὅπως ποίνων ἐκ τῆς πωρηνεῖας
 συμβαίνει, ὅτι τῶν παρὰ κλῶν νόμου εἶναι
 πλατῶν, ὅτι πολλοὺς εἰν τῶν παρὰ κλῶν οὗτοι
 δι' αὐτοῦ εἰσόντας, καὶ εἰς τὸν ἄδ' ὡν κατόρ-
 χουμένους. καὶ ὅτι, οὐκ ἐκ τοῦ σώματος μόνου
 ὅτι ἀληθείας ὁ νόμος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ σώματος
 τοῦ παρ' αὐτοῖς πωρηνεῖται. Ἐπὶ τοῦ ἀλκορανῶν
 ὁ συμφωνεῖ τῶν τοῦ θεοῦ νόμου, ἡν τε ταῖς ἡν
 20 λαῖς, καὶ οἷς ἀπ' αὐτοῦ. ὁ μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ νό-
 μος, ὡς ἡν φόνου, ἀρπαγῶν, ὑδινυμῶν, ἀ-
 πώντα τοῦ ἀλκορανῶν ἢ κελεύει γίνεσθαι, ἢ
 συγχωρεῖ. Ὅτι ὅτι ἡν ταῖς δίκαις σωαδῆι. ὁ
 μὲν τῶν μωσέως νόμος, ὅτι τὸ δὲ χηλίου,
 φασὶ μὴ εἶναι κατὰ δίκην εἶναι, μαρτυροῦντες
 ἑνὸς ἀλλ' ὑπὲρ σώματος ὁ νόμος μαρτυροῦν ἢ τῶν.
 τὰ δ' ἡν καὶ τὰ τούτων, εὐερίσθονται ἡν ἡ
 κεφαλὰ ἡν ἡ ἐλνῶν, ὃ ἐρμηνεύεται φῶς. ὁ
 πῶν τὸ ἡ ἀναγκάζει αὐτὸς ἐκκλῶναι τῶν
 30 σφραγισμῶν καλῶνται, συμφωνούσας δὲ
 ἀσφαλῶς συγκαθόσθαι φασὶ. ὅτι αὐτὸ
 ὁ νόμος καὶ ἡν ἡ κεφαλὰ ἡν ἡ ἐλμυκνίμ,
 ὅπου συγχωρεῖ μετὰ τῶν ἰδίων γυναικῶν,
 καὶ ὡν ἡν τῶν πολέμων λάβει μίγνυσθαι. φα-
 νερόν τῶν τῶν, τὸν τοῦ ἀλκορανῶν νόμου μὴ εἶναι
 νόμου θεοῦ, μήτε πᾶσι θεοῦ εἶναι, εἰ μὴ πᾶσι συγ-
 χωρεῖται, ὡς πᾶσι καὶ ἄλλα κακὰ. ὁ φερεῖ γὰρ
 ἐκείνη, καὶ ἡν τῶν σφραγισμῶν τοῦ θεοῦ, ὅς τῶν τῶν
 ἀνθρώπων βέλεται σωτηρίαν.

40 ΟΤΙ ΤΟ ΑΛΚΟΡΑΝΟΝ ΟΥΚ
 ἔστι νόμος θεοῦ, ἐπεὶ ἡν πολλοῖς ἐαυ-
 τῶ ἀνπλέγει.

Ἐκ τῶν δ' εἰθεωρεῖν, ὡς ὁ τοῦ ἀλκορανῶν
 νόμος, ὅτι τοῦ θεοῦ νόμου μόνου ἀποπα-
 τῆ, ἀλλ' ὅτι ἐαυτῶν συμβαίνει, καὶ ὅτι ὁ
 πῶν καὶ ὅτι, καὶ αὐτὸς ἀφαινεῖται ὁ μω-
 μεδ. φασὶ γὰρ ἡν ἡ κεφαλὰ ἡν ἡ ἐλνῶν,

piens, neq; insipiens uilipendat. Alia autē
 similis de eo est sententia in Alcorano, in
 capitulo Martij, quod interpretatur Ma-
 ria, quæ dicit, omnes in infernum Sara-
 cenos ituros. Hanc sententiam uerissimā
 esse credo; & si ab ore secundū excessum
 mendaciæ antè allata est. Et in hoc falsius
 propheta cum prima ueritate conuenit,
 quæ dicit: Lata est uia quæ ducit in perdi-
 tionem, & multi sunt qui ingrediuntur
 per eam. Manifeste igitur ex prædictis
 conuenit, Saracenorum legem latam es-
 se, & multos esse Saracenorum qui per
 eam ingrediuntur, & in infernum tran-
 seunt. Et hoc non ex ore solum ueritatis
 manifestū, sed ex ore prophete qui apud
 eos est. Item Alcoranum nō conuenit
 cum lege Moyli in mandatis, & in quib.
 nos auertit. Lex enim Dei prohibet cæ-
 dem, rapinam, concupiscentiā omnem:
 Alcoranū autē uel iubet fieri, uel permit-
 tit. Item neq; in iudicijs cōuenit. Moy-
 si enim lex & euangeliū dicit, nullū debe-
 re uno testante condēnari, sed in ore triū
 uel duorū testiū stat omne uerbū. Cōtra-
 ria autē horum inueniuntur in capitulo El-
 mir, quod interpretatur lux, ubi prohibe-
 tur ne cōpellant eas castitatē dimittere,
 cum consentientibus autē secure similiter
 dormire dicit. Hoc autem ipsum manife-
 stum est in capitulo Elminim, ubi permit-
 tit cum proprijs uxoribus, & cū quibus
 quis in bello capere posset misceri. Mani-
 festum igitur, Alcorani legem nō esse le-
 gē Dei, neq; à Deo esse, nisi forte p per-
 missionem, sicut & alia. Differt enim ab
 illa & secundum intentionem Dei: qui
 salutem hominum desiderat.

Matth. 7.

Cum Mofi lege
 non conuenire
 Alcoranum.

QVOD ALCORANVM NON
 est lex Dei, quoniam in multis sibi ipsi contra-
 dicit. Cap. VI.

Sexto oportet speculari, quod Alco-
 rani lex nō solum à diuina lege eloga-
 tur, sed neq; cum seipsa cōuenit. Et hoc,
 quoniam mala est, & ipse Mahometus
 ostendit. Dicit enim in capitulo Elnesa,
 I 4 quod

*Contradicere quod interpretatur mulieres: Nisi à Deo
sibi Alcoranū esset hoc Alcoranum, multæ in eo con-
trarietates & contradictiones inueniren-
tur. et eī ipse in multis locis dicit, quod
Deus non deducit errantem: & tamen
ipse in multis locis docet orare, ut dedu-
cantur à tenebris in lucem, et ex rectitu-
dine in rectitudinē. Item dicit de seipso,
quod factus est orphanus in errore, idola
tra enim erat. Sed tamen ipse dicit, quod
talem eum prophetam fecit Deus, quo-
niā quando Deus eum accersiuīt, ascē-
dit ad Deum usq; ad septimum cœlū, &
impetrauit ueniam ab angelo quodam,
qui milies mundo maior erat, quem in-
uenit suū ipsius peccata deplorantē. Itē
dicit, eum prophetam esse uniuersalem:
sed tamen dicit Alcoranum arabicis lite-
ris à Deo datum esse, neque ullam aliam
linguam eum scire præter arabicam.*

*Alcoranū Ara-
bic scriptum.*

Item dicit in capitulo Inpacara, quod
interpretatur iuuenca, quod Iudæi &
Christiani & Sabæi saluabuntur, et in ca-
pitulo Abraam, dicit post hæc, quod nul-
lus saluabitur, præter eos qui sunt in le-
ge Saracenorum. Et ipse mandat his,
ne disputent asperis uerbis cum homini-
bus alterius sectæ, sed suauibus. nō enim
ad hominem pertinet deducere, sed ad
Deum solum. Et unusquisque pro se-
ipso solo, non pro alio rationem red-
det. Post hæc autem ipse in plurimis lo-
cis mandat interimi omnes, & spolia-
ri, qui non credunt, quousque credant,
uel tributa soluant. Item ipse dicit in
capitulo * comem: Quod eorum qui
suscipiunt alterum Deum præter De-
um, horum tu non sis custos uel cura-
tor, sed sibi soli hoc seruauit Deus.
Hæc autem est precio digna contradi-
ctio, hinc quidem, totiens mandare in-
terimi infideles: illinc autem, rursus
mandare, neminem tanti sceleris es-
se punitorem, sed soli Deo pro his pu-
nitionem seruari. Item ipse in capi-
tulo Elteminim, in fine, seipsum iacetat,
quod nō est ex his qui cōpellunt credere.

Sed

ὁ ἐρμηνεύεται γυναῖκα, εἰ μὴ παρὰ θεοῦ
ὡς ὅτι τὸ ἀληθεύον, πολλὰς ἡναντίον
τοῖς εὐερίσκειν αὐτὸν ἐν αὐτῷ. ἀλλὰ μὲν,
πολλὰς ἐν αὐτῷ ἡναντίον τοῦ καὶ ἀντιφά-
σεις εὐερίσκεινται. καὶ γὰρ αὐτὸς ἐν πολλοῖς
τόποις φησὶν, ὅτι ὁ θεὸς οὐχ ὁδὴν αὐτῷ πλά-
νῳ μὲν καὶ ὁμῶς αὐτὸς διδᾷ ἄσκει πρὸς ὅ-
τινδε, ἐν ὁδῷ αὐτῷ καὶ ἀγνοοῖτο ἐκ τῆς σὺ-
χνης εἰς τὸ φῶς, καὶ ἐκ τῆς ἀνομιᾶς εἰς τὴν δὴ-
θύτητα. Ἐπὶ τῇ φησὶ πρὸς ἑαυτῷ, ὡς ἡρώδοτος
ὁ βασιλεὺς ἐν πλάτῃ εἰδὼς ἀλάτρου καὶ ἡλίου. ἀλλ'
ὁμῶς αὐτὸς φησὶν, ὅτι τριῶν αὐτῶν πρὸς ἑ-
αυτὸν ἐποίησεν ὁ θεός, ὅτι ὅτι ὁ θεὸς αὐτῶν με-
τακλίσετο, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θεόν, μέγας ἐβό-
μα ὁρᾷ. καὶ ἔτι σε συγχρόνῳ ἀγγελοῦ τι-
νὸς, χιλιᾶς μείζονι ὄντι τοῦ κόσμου, ὅν ἐν ἑνὶ θεῷ
νοῦν τὰ τὰ ἑαυτῷ ἀμαρτήματα. Ἐπὶ φησὶν
ἑαυτῶν πρὸς ἑαυτὸν εἶναι καθολικόν. ἀλλ' ὁ-
μῶς φησὶ τὸ ἀληθεύον ἀφ' ἀρχῆς καὶ ἄρᾳ μα-
σὶν ὡς τὸ θεὸς δὲ ὁβλῶναι. μὴ δ' ἐμὴν τὴν αὐ-
τῶν ἄλλῳ γλῶσσαν εἰδὲν καὶ πλὴν τῆς ἀφ' ἀ-
ρχῆς. Ἐπὶ φησὶν ἐν τῷ κεφαλῷ τῷ ἱμνῷ
καρᾷ, ὁ ἐρμηνεύεται ἀμαρτίας, ὅτι οἱ ἰσθ' αἰῶ-
καὶ οἱ χειριστοὶ, καὶ οἱ σωβειοὶ σωθήσονται.
καὶ ἐν τῷ κεφαλῷ τῷ ἀμαρτίας φησὶ μετὰ
ταῦτα, ὅτι ἐν εἰς σωθήσονται, πλὴν ἐν τῷ
νόμῳ τῶν σαφ' ἀρκλῶν. καὶ αὐτὸς ἐντέλλε-
ται τοῖς τοῖς, μὴ ἀφ' ἀρχῆς λόγους πρᾶξις
ἐτοῖας ἀφ' ἀρχῆς. ἀλλ' ἡ τοῖς λόγοις. οὐ γὰρ
ἀνθρώπου ὅτι τὸ κατὰ τὴν, ἀλλὰ τὸ θεὸς
μόνος. καὶ ἐκ τῆς ὡς ἑαυτῷ μόνος, ἀλλ' ὅτι
ὡς ἄλλου λόγῳ δ' ὡς. μετὰ δὲ ταῦτα αὐ-
τὸς ἐν πλείοις τόποις ἐντέλλεται, ἀποκτε-
νεῖν πάντας, καὶ λωποδυνεῖν αὐτὸς μὴ
πισθύνοντας, μέγας αὐτὸς ἡ πισθύνουσιν, ἡ τελέ-
σωσι φόρους. Ἐπὶ αὐτὸς φησὶν ἐν τῷ κεφα-
λαίῳ τῷ καὶ, ὅτι τῶν δεχομένων θεὸς ἐτοῖ-
πλὴν τοῦ θεοῦ, τούτων ἐκ εἰς παιδαγωγός
ἡ ἀδελφότης, ἀλλ' ἑαυτῷ μόνῳ ὡς τῆς
καὶ ὁ θεός. ὡς δ' ἐστὶν ἀφ' ἀρχῆς ἡναντίον
φωνία, τὸ ἐν τῷ μὲν τοσαύτης πρὸς
τῆς, ὡς ἀπίστους ἀρκεταίνουσι ἐκείνῳ δὲ
πολλὴν πρὸς τῆς, μὴ δ' ἑαυτῷ τῷ θεοῦ μόν-
ους εἶναι καὶ αὐτῶν, ἀλλὰ μόνῳ θεῷ πλὴν ὡς
τούτων πρὸς τῆς. Ἐπὶ αὐτὸς ἐν τῷ
κεφαλῷ τῷ ἐλπινὸν, πρὸς τῷ τέλει, ἑαυ-
τῶν ἀφ' ἀρχῆς, ὡς ἐκ ὄντος ἀναγκαζόντων. πῶς
δὲ

10 ἢ οὐκ ἔστιν ἐκ πούτων, ὁ περιστάσων ἀπο-
 κτείνεσθαι καὶ λαποδυντεῖσθαι πύς μὴ πι-
 σδύοντα; τίς γὰρ μείζων ἀνάγκη τοῦ φόνου;
 Ἐπὶ γὰρ τοῖς κεφαλαίαις τῆς βοῦς, συγχωρεῖ τὸ
 παρὰ φύσιν μίγνυσθαι ἀνδράσι καὶ γυναί-
 ξιν. φησὶ γὰρ τοῖς σαῤῥακλινῶς, μὴ μολύνειν
 ἑαυτοὺς μετὰ τῶν ἀπίστων, ὡς μὴ ἀπισ-
 τῶσι. καὶ πάλιν τῶν γυναικῶν φησὶν· αἱ γυναί-
 κες ὑμῶν, ἀφύονται ὑμῶν. ἀφωτρίσαστε γὰρ
 αὐταῖς, ὡς ἂν βλέπετε. ἀλλ' ὅμως γὰρ τοῖς αὐτῶν
 κεφαλαίαις προσέτι, ὅτι οἱ ἰδί τῶν λατῶν σὺν-
 μιται, ἀνομιον παῖδες εἰργάσαντο, καὶ ταῖς
 προτόφοις γυναικῶν ἀκίδου. Ἐπὶ αὐτὸς φησὶ
 τῶν τοῦ ἀβραάμ καὶ ἰσαάκ καὶ ἰακώβ, καὶ
 τῶν ἡμῶν αὐτῶν, ὅτι ἦσαν σαῤῥακλινοί. ἀλλ'
 ὅμως αὐτὸς φησὶν εἰρηδοῦν αὐτοὺς παρὰ τοῦ
 θεοῦ, αὐτὸν εἶναι δικλιδὴν εἰς τὴν πίσιν τῶν
 τῶν πατρῶν σαῤῥακλινῶν. πῶς οὖν ἦσαν
 ἐκεῖνοι σαῤῥακλινοί, εἰ πάντων τῶν σαῤ-
 20 ρακλινῶν ὁ μαχοῦμετ πατρῶν τῶν; Ἐπὶ τῇ
 ἀνάγκῃ, πῶς σαῤῥακλινούς παρὰ τοῦ τοῦ θεοῦ
 ναὶ τὸν νόμον τῶν τῶν σαῤῥακλινῶν. ὁ δὲ
 τῶν σαῤῥακλινῶν νόμος τὸ ἀληθεύον ἐ-
 στί, ὁ δὲ δίδωται μετὰ τὸν τοῦ μαωσέως
 νόμον καὶ τὸ θύαγγέλιον, ὡς ὁ γὰρ ἐν αὐτοῖς
 περιέχεται τοῖς ἀληθεύον. πολλοὶ μὲν
 οὖν, οὐκ ὡς ἐπὶ αἰσῶσι ἐπὶ διηλδοῦ μετὰ
 τὸν μαωμέδ. ὁ δὲ νῶε, καὶ ὁ ἀβραάμ. καὶ
 ὁ ἰσαάκ, καὶ ὁ ἰακώβ, καὶ παρὰ τοῦ θύαγγ-
 30 γελίου καὶ τοῦ μαωσέως γεγονόσιν. εἰ δὲ
 λέγει σαῤῥακλινούς εἶναι πούτους, διὰ τὰ
 προειρημένα τὰ τοῦ νόμου καὶ πάντα αὐ-
 τῶν ὅσα προείρησαν προφήται ὄντων· εἰ δὲ
 ὡς ἀρεσκοντο αὐτοῖς τοῦ ἀληθεύον, καὶ
 τοῦτο ἀδύνατον. πολλοὶς γὰρ τῶν ἡμῶν
 τοῦ ἀληθεύον νομοθετημένων τὰ ἔργα-
 τὰ ἐποιῶν ἐκείνοι. Ἐπὶ αὐτὸς φησὶ, τὸν θεόν
 καλῶσαι τοὺς οἰωνούς· καὶ ὅμως αὐτὸς φη-
 40 σι μετὰ ταῦτα, γὰρ τοῖς κεφαλαίαις τοῖς ἐ-
 λαράφ· οἰωνίζεσθαι. εἰ ἐπὶ τῶν μὴ δυνάσθαι,
 γὰρ τοῖς σχήματι γού τοῦ διακτύλου. καὶ ὁ
 μὴ τοῦτο ποιῶν, ἀνάθεμα. Ἐπὶ αὐτὸς φη-
 σιν, ἑαυτὸν ἀπειλῶναι τοῖς ἀρεφί, ὅτι τὸ
 μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἀπόστολον πινὰ πρὸς τὸ θεόν.
 φησὶ δὲ, καὶ τὸ ἀληθεύον γὰρ μόνον τῇ ἀρεφ-
 βικῇ γλώσσῃ δίδωται. φησὶ δὲ, καὶ ἑαυτὸν μὴ
 εἰδέναι ἄλλω διαλέκτῳ πλην τῇ ἀρεφβικῇ.
 389

Sed quomodo hoc uerum est? cum ipse
 mandet interimiri & spoliari eos qui non
 credūt. quæ enim maior cōpullio quàm
 cades? Item in capitulo Bouis, concedit
 quod est præter naturā, misceri masculis
 & mulieribus. Dicit enim Saracenis, ne
 maculent seipsos cum infidelibus ante-
 quam credāt. Et de mulieribus dicit: Mu-
 lieres uestræ, terra est uestra: arate eas, si-
 cut uultis. Sed tamen in eodem capitulo
 antè dixit, quod Sodomitæ tēpore Loth
 abominabile peccatum commiserunt, et
 nationibus quæ prius fuerant desuetum.
 Item ipse dicit de Abraham, Isaac, & Ja-
 cob, et filiis eius, quod erāt Saraceni. Sed
 tamen ipse dicit, quod est ei à Deo reue-
 latum, eū esse uidelicet in fidem hāc pri-
 mum Saracenum. Quomodo igitur erāt
 illi Saraceni, si omniū Saracenorum Ma-
 hometus primus fuit? Item nō necesse, ef-
 se quosdam Saracenos, antequam lex la-
 ta esset Saracenorū: Saracenorū autē lex
 est Alcoranū, quod iam est, & datum est
 post Moyli legē et euangeliū, sicut in ip-
 so Alcorano cōtinetur, immò modicum
 plus est q̄ septingenti anni quod fuit Ma-
 hometus. Incepit enim anno à natiuita-
 te Domini nostri quingētesimo nonage-
 simooctauo: Noë autē & Abrahā et Isaac
 & Iacob ante euangeliū & Moysen fue-
 runt. Si autē dicit Saracenos esse hos pro-
 pterea, quod præsciebāt quæ erant legis:
 Etenim omnia esse potuissent quæcunq̄
 præsciuerāt, cum prophætæ essent. Si autē
 dicunt, quod placebat eis Alcoranū: &
 hoc impossibile. In multis enim quæ ab
 Alcorano sancita sunt, cōtraria illi facie-
 bāt. Item ipse dicit prohibere auguria.
 Auguria,
 et tamē ipse dicit post hæc in capitulo Ela-
 phar: Auguremini, si aliter non potestis,
 in scissura digiti: & qui hoc nō facit, ana-
 thema sit. Item ipse dicit, seipsum missum
 esse Arabitis propterea, quod hī non ha-
 bent apostolum quendam à Deo. Dicit
 autem & Alcoranum in sola lingua ara-
 bica datum esse, dicitque & seipsum
 nescire aliam linguam præter arabicam.
 Vnde

Nefanda libi-
do.

Mahometus Sa-
racenorum pri-
mus credens.

Mahometi tenē-
pora.

Mahomet
Arabs tantum
idiota,

Vnde cum adhaesisset Mahometo quidā Iacobita Mapyra, & Salonus Persa, & Abdala ex Perside, et ipse Selam Iudeus, & quidam alij dicerent, quod instruebāt eum, & ipse cecidit in faciem suam, & cōtractae sunt manus eius & pedes, & socij cooperuerunt eum uestibus suis. Et tandem ad se rediens, dixit: Deus misit me ad corripiendum uos de sermone quem dixistis, quod tales me doceant. Legitq; eis unam sententiam, quae est in fine lectionis Elnael, quod interpretatur palma, quae sic dicit: Scimus quod ipsi dicēt, quod instruunt eum cum loquuntur sic ei in lingua persica, haec autem arabica facilis est. Et ex hoc dicit: Quomodo possibile est illos me docere, quorum alter quidem Persa est, alter uero Hebraeus? Qui dixerunt ei, possibile esse eorū ipsorum lingua tecum loqui, & exponere tibi: te autem tu ipsius lingua omnia construere. Non inuenit ad hoc responsionem. Sed si non poterat instrui ab Hebraeo & Persa, qui propinqui sunt: quomodo ipse poterat remotiores ab eius lingua docere? Ipse tamen post haec dicit, se ipsum missum esse ad uniuersitatem gentium. Vnde in Capitulo prophetarum ait, dicere ei Deum: Nos misimus te ad uniuersitatem gentium. Sed quomodo uenire potuit ad omnes gentes, quae diuinae erant in septuaginta linguas, qui ignorabat aperire sui ipsius uerbum in alia lingua praeterquam arabica? Manifestum igitur, contrarietatem & mendacium manifestum esse, eundem solis Arabibus missum esse, & omnibus gentibus. Non igitur lex Dei est, in qua tot cōtrarietates est inuenire.

Q V O D L E X S A R A C E N O -
rum nullo miraculo confirmatur.

Caput VII.

S E P T I M O est considerandum, quod neq; Alcoranum est lex Dei, quae miraculis cōfirmetur, neq; Mahometus est apostolus Dei, nullum enim miraculum hoc testatur. Quando enim Deus misit

Moysem

ὁθρην πρὸς τοὺς Ἰσραηλῖτας· ὅτι μαχρὸν μετὰ τινὲς
ἰακωβίτης μιπτὰς, καὶ σαλῶνου πέρσου, καὶ
ἀβδὰ ἀλλὰ ἐκ τῆς περσίδος καὶ αὐτοῦ, καὶ
σελάμ ἰουδαίου, καὶ πινῶν λεγόντων ὡς ἔσθι
αὐτῶν ἐκεῖν· διδάσκουσιν, αὐτὸς πρὸς αὐτοὺς
ὡπὶ πρόσωπον, συνελκνυδιστῶν αὐτοῦ τῶν
χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τῶν ἐσθῶν αὐτοῦ
καλυψάντων αὐτοὺς τοῖς ἱματίοις αὐτοῦ, πρὸς
ἐαυτοὺς ὑπογράφεις εἰπὼν· ὁ θεὸς ἀπέσταλκεν
ἐλθεῖναι ὑμᾶς πρὸς τοῦ λόγου, ὃ εἰρήκατε, ὡς
ἐμε ποιοῦσι διδάσκουσιν. ἀνέγνω τε αὐτοῖς
ἐν ψαλμῷ, ὅτι ὡς ὅστις ἐν τῇ τέλει τοῦ
ἀναγνώσματος τοῦ ἐλναελ, ὃ ἐρμηνεύει
ταὶ φοίνιξ, οὕτω λέγω· ἴσμεν ὅτι ὁδοῦ
αὐτοῖ, ὅτι ἀνθρώπων διδάσκει αὐτοὺς· ἡ δὲ
γλώσσα ἡ αὐτοῦ ἀσπάζονται, ὅτι προσκύνει
αὐτῇ δὲ ἡ ἀρραβινική, ἡ δὲ αὐτοῦ· καὶ κτύπον
φυσί, πῶς δυνάμεν ἐκείνους ἐμε διδάσκειν,
ὡν ἑαυτοῦ μὴ πέρσου δὲ, ὃ δὲ λοιπὸς ἐν
ἑαυτοῦ· εἰπόντων δὲ ἐκείνων, δυνάμεν εἶναι
τῇ ἐαυτοῦ ἀσπάζονται πρὸς σὲ ἀσπάζονται,
καὶ ἐκτίθεσθαι σοι, σὲ δὲ τῇ παντὶ γλώσσῃ
πάντα σωτήριον· οὐχ ἔστι πρὸς ὅσον ἀπό-
κρισιν· ἀλλ' εἰ μὴ οἷός τε ἐν ἑαυτοῦ καὶ
πέρσου διδάσκει, ὁμοιοτρόπων ὄντων αὐτοῦ,
πῶς ἐκεῖν· ἡ δὲ αὐτοῦ πρὸς πάντας
αὐτοῦ γλώσσας διδάσκει· αὐτὸς μὴ τι με-
τὰ ταῦτα φησὶν, ἐαυτοὺς ἀπεσπάζει πρὸς
τὴν ὁλότητα τῶν ἑθνῶν. ὁθρην ἐν τῷ κεφαλαίῳ
τῶν πρὸς φησὶν, φησὶν εἰπεῖν αὐτοῦ τὸν θεόν·
ἡμεῖς ἀπεσπάζομεν σε πρὸς τὴν ὁλότητα
τῶν ἑθνῶν· ἀλλὰ πῶς αὐτὸς ἀπῆλθεν εἰς πάντα
τὰ ἑθνη, εἰς ἐβδμήκοντα γλώσσας διηρημέ-
να, ὃ ἀγνοῶν ἀποστοματίζει τὸν ἐαυτοῦ λό-
γον ἐν ἐτόρῃ γλώσσῃ, πᾶσι τῆς ἀρραβινικής
δύομι ποίνω δὲ, ἡ γνησιότητα καὶ ψεύδους
ἀπαρκαλύπτου ἐν τῷ, τὸν αὐτοῦ μόνους τὰ
τοῖς ἀρραβινικοῖς ἀπεσπάζει, καὶ πᾶσι τοῖς ἑθνε-
σιν· ἐκ ἀρᾶ νόμου· δὲ τὸ θεῶν, ἐν ᾧ ποσαύτως
γνησιότητας ἐστὶν εὐρεῖν.

Ο Τ Ι Ο Υ Δ Ε Ν Ι Θ Α Υ Μ Α Τ Ι Ο

τῶν ἀρραβινικῶν νόμου· βεβαιῶται.

Ε Β Δ Ο Μ Ο Ν δὲ θεωρεῖσθαι, ὅτι οὐ
μασι βεβαιούμεν, οὔτε ὁ μωαμεθ ἀπό-
στολος· δὲ τὸ θεοῦ· οὐ δὲ γὰρ θαῦμα πύ-
τοι συμμαρτυρεῖ, ὅτι γὰρ ὁ θεὸς ἀπέστειλε
τὸν

Gentes 70. lin
guis diuise.

40

τὸν μωϋσῶν εἰς τὸν φαραὼν μεγάλα τῶρατα
 εἰδείν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡλίας καὶ ἑλισαῖος
 καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται, μεγάλα καὶ ἀνέ-
 κουςτα ἐργάσαντο θαύματα· καὶ μάλιστα
 οἱ καινὸν τι εἰς τὸν βίον εἰσνεγκόντες. ὁ
 δὲ χριστός, ἰδίως ἐν θαύμασι καὶ σημείοις με-
 γιστοῖς ἐληλυθὲν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς ὁ μαχού-
 μετ ἐν τῷ ἁλκωρᾶν φησὶν. εἰ δὲ λέγοιεν
 οἱ σατράκωνοι, πολλὰ καὶ μεγάλα θαύμα-
 10 τα ποιῆσαι τὸν μαχούμεν, ὥσπερ ὁ ἀπο-
 κταθεῖναι τὸν σελήνῳ διαρεθεῖσαν, καὶ
 πηλὴν ὑδατὸς ἐκ τῶν αὐτῶν δακτύλων
 ἀπορρύνειν, λίθους δὲ ἰσοῦ, καὶ φαντίον
 τῷ αὐτῷ ἁλκωρᾶν. κωλύει γὰρ ὁ μα-
 χούμεν, περὶ αὐτοῦ τι ποιῶν πειθεῖν,
 πᾶσι τῶν ἐν τῷ ἁλκωρᾶν γεγραμμένων.
 περὶ πάντων φησὶ τῶν πεφνημένων πολ-
 λοὶ πολλὰ ἐψεύσαντο, ὅσοι ἵνα καὶ περὶ
 ἐμοῦ λογίζονται πινές, ἐκείνο μόνον περὶ ἐ-
 20 μοῦ πειθεῖσθαι, ὃ βουδεύεται τῇ δυνάμει
 τῶν λόγων τοῦ ἁλκωρᾶν. ἐκείνους γὰρ θαύ-
 ματα μὴ ποιήσας, καὶ ἴσως εἰς βουλόμε-
 νους, εἰσέγει διαλεγόμενον τοῦ θεοῦ, καὶ
 φάσκοντα, εἰπε κύριος πρὸς με, ἵνα ἴσως θαύ-
 ματά σε ποιῶν οὐ συγχωρῶ, ἵνα μὴ καὶ σὺ
 διὰ τὰ θαύματα, ὅσοι τοῖς ἄλλοις προ-
 φήταις συμβῇ. τῇ ἑαυτοῦ τοίνυν ἐλέγχε-
 ται μαρτυρεῖα, οὐδὲ σημεῖον πεποινηκός.
 καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ μαχούμεν, συνεχῶς ἐν τῷ
 30 ἁλκωρᾶν φησὶν, ὅτι τῶν ἀνθρώπων λεγόν-
 των αὐτῷ, εἴξω σημεῖον, ὥσπερ μωϋσῆς
 καὶ χριστός καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται ἐποίη-
 σαν, ἀπεκρίνατο· ὅτι ὁ μωϋσῆς ἦλθε με-
 τὰ σημείων, καὶ οἱ ἄλλοι ἀπεσεληνώθη πα-
 ρὰ θεοῦ, καὶ μάλιστα ὁ χριστός, ὃς ἐν μεγίστοις
 ἐληλυθε τῶρασι, καὶ ὁ κόσμος οὐκ ἐπίστυ-
 σε πύρις· ἀλλ' ἔλεγε, φαρμακὸς καὶ γόη-
 τας εἶναι πύρις, διαρῦτο ὁ θεὸς οὐ συ-
 νεχώρησέ μοι θαύματα με ποιῶν, οὐ γὰρ
 40 αὐ ἐπίστυον· ἀλλ' ἦλθον ἐν δυνάμει ὁ-
 πλων. πύρις δὲ ἐλέγχεται φανερῶς τῶν
 ψόδων· ὅτι πῶς γὰρ οὐκ αὐ ἐπίστυσαν
 πύρις, ποιήσαντι θαύματα· οἱ πειθεῖ-
 σαντες αὐτῷ θαυμάτων χωρὶς, μόνον ἐν-
 τελαμνῶν ἀποκτείνουσαι, καὶ ἀρπαζέιν,
 καὶ πλείους διαφθείρειν γυναῖκας· καὶ ὁ-
 δόντες αὐτὴν ὁδόντες, καὶ ὁφθαλμὸν αὐτῇ
 ὁφθαλ

Moysen ad Pharonem, magna prodigia Propheta mira-
 ostendit: similiter autem & Helias et He culis declarati.
 lisæus, & aliæ prophetæ magna & inaudi-
 ta miracula fecerunt; & maxime qui no-
 uum quoddam in uitam inferebāt. Chri-
 stus autem proprie in miraculis & signis
 maximis uenit: sicut & ipse Mahome-
 tus in Alcorano dicit. Si autem dicant
 Saraceni, multa & magna miracula fe-
 cisse Mahometum, sicut reintegrare lu-
 nam diuisam, & fontem aquæ ex eius
 digitis defluxisse: fabula est hoc, & con-
 trarium eidem Alcorano. Prohibet e-
 nim Mahometus de eo aliquid tale cre-
 dere, præterquam quæ scripta sunt in
 Alcorano. De omnibus prophetis di-
 cit: Multi multa mentiti sunt: quod ne
 de me existiment quidam, id solum de
 me uerum credatur, quod Alcorani
 auctoritate fulcitur. Ille enim cum mi-
 racula non fecisset, & hoc ostende-
 re uolens, inducit Deum loquentem
 & dicentem: Dixit dominus ad me, Pro-
 pter hoc miracula te facere nō permitto,
 ne tibi propter miracula eueniat quod
 & alijs prophetis accidit. Suoipsius igitur
 testimonio conuincitur, nullum si-
 gnum fecisse. Ipse enim Mahometus
 continue in Alcorano dicit, quod cum
 homines ei dicerent: Ostende aliquod
 signum, sicut Moyses uenit cum signis,
 & alijs scilicet, & Christus, & aliæ pro-
 phetæ fecerunt. Respondit, quod Moy-
 ses & prophetæ missi sunt à Deo: &
 maxime Christus, qui in maximis pro-
 digijs uenit, & mundus non credidit
 his, sed dixit hos ueneficos & incan-
 tadores esse. Propter hoc Deus non
 permisit mihi facere miracula, non e-
 nim credidissent. Sed ueni in poten-
 tia armorum. Hoc autem manifestissi-
 me ostenditur quod falsum sit. Quo-
 modo enim non credidissent huic fa-
 cienti miracula, qui absque miraculis cre-
 diderunt solum mandanti interimere &
 rapere, & plurimas mulieres corrup-
 pere, & dētem pro dente, & oculum pro
 oculo

De Machume.
 to solum creden-
 da quæ in Alco-
 rano cōtinentur.

Machumet ue-
 nisse cum poten-
 tia armorū, pro
 miraculis.

oculo effodere. Proclui enim sunt ad talia qui in mundo uersantur: quare uix à multis iudicibus & tortoribus et punitio nibus coërceri possunt. In potentia autē armorum, quod pro miraculo inducit, manifestum est mendacium. Non enim semper uictor fuit, sicut Moyses, & Iesus Naue, & Helias: quos angelus domini semper protexit, & uincentes fecit. Mahometus autem aliquādo uincebat, aliquando uincebatur: sicut & alij tyranni. Dentes enim eius cōtriti sunt in bello, & facies collisa. Ex quo manifestum, quod nō est miraculum quod ab eis pro signo asseritur, magnam uidelicet mundi partem ei repēte adhæsisse. Talem enim cōstituit legem, & talia dedit mandata, ad quæ homines sine legibus proclui sunt: ut in superioribus manifestū est. Mandauit enim mihi dominus, dixit, ense gentes expugnare, quousq; confiteant, quod nō est Deus præter Deum, & quod ego sum apostolus Dei. Quod qui confessi sunt, eorum argentū eo conseruauerūt, & sanguinem. Hinc & Saraceni, saluati dicuntur. Qui enim Mahometi mādata suscipiebant, seruabantur, & ab eo, & ab eis q sub illo erāt: neq; interimebant eos, neq; spoliabāt. Vnde & Saraceni nō uocantur saraceni, sed Meselamin: quod in pretatur, saluati. Et deridēt Christianos, qui dicunt seipsos saluatos: multis autem talem salutem à Mahometo suscipientibus propter prædictā causam, Iussit post hæc predicari, quod quicunque dixerit, non est Deus præter Deum, intrabit in paradysum: & si mœchus sit, uel latro. Venit autem ad eum quidā qui Euordi dicebatur: quærens ab eo, si hoc est uerum? Respondit autem, Etiam. Et addit ad prædicta: Si bibat etiam uinum, uel & interficiat. Et addit, Etiam si torserit abidode nares. Ad confirmandum autem hæc omnia, nullum signum ostendit, sed nudauit ensē. Item clarius continetur, in Capitulo prophetarum. Legitur enim sic illic: Dixi de Mahome

Mahometus nō
semper uictor.

Saraceni, qui et
saluati.

Meselamin.

Abidonda

ὁφθαλμοῦ ἐξορύττειν. ὑδρῶν περὶ γὰρ πῶς
τὰ ποταμῶν, οἱ ἐν κόσμῳ ἀναστρεφόμενοι
ὡς τε μόλις ὑπὸ πολλῶν δικαστῶν καὶ βα
σανιστῶν καὶ κολαστῶν κωλύεσθαι δύναι
ται. τὸ δὲ ἐν δυνάμει ὀπλῶν ἀφίχθαι, ὅπου
ἀντὶ θαύματος εἰσέρχεται, φανερόν ἐστι. ἴδου
δὲ. οὐ γὰρ αἱ νικητὴς αὐτῶν, ὡς πόρ οὐ μόνον
σῆς, καὶ ὁ τοῦ ναυῆ ἱησοῦς, καὶ ἡλίας ὡν ἄγ
γελος κυεῖς αἱ ἐπερήσθη, καὶ νικῶντας
ἐποίη. ὁ δὲ μαχόμενος γίνεσθαι μὲν γίνεσθαι, ἐ
νίστε δὲ γινώσκω, ὡς πόρ καὶ οἱ ἄλλοι τύραν
νοι. οἱ γὰρ ὁδόντες αὐτοῦ σιωπῶντες βισσαν
ἐν πολέμῳ, καὶ τὸ πρόσωπον. ἐξ οὗ, ὡς οὐκ
ἐστὶ θαῦμα τὸ παρ' αὐτῶν ἀντὶ σημείου πῶς
μίζομενον, τὸ μέγα μὲν δὲ πλεονότι τὸ κόσ
μος αὐτῶν προσπεθίμω ἐξείφνης. τοῦτον
γὰρ γινώσκω νόμον, καὶ τριάντας δ' ἐδω
κεν ἡντολὰς, ἐφ' ἅπας οἱ ἀνθρώποι καὶ νόμων
χωρὶς ὑπαρχουσι δυνάμεις, ὡς δὲ ἡσυχία ἐν τοῖς
αὐτοῖς. γινώσκω γὰρ μοι κύριος, φησι, ἐ
φει κατὰ πολέμῳ τὰ ἔθνη, μέχρις αὐτοῖς ὁμοιο
γῆσιν, ὅτι ἐκ ἐστὶ θεός πᾶσι τοῖς θεοῖς, καὶ
ὅτι ἐγὼ ἀπόστολος εἰμι τοῦ θεοῦ. ὅπου οἱ ὁμοι
ογῆσαντες, ἐφύλαξαν τὸ ἀργύριον αὐτῶν,
καὶ τὸ αἷμα. ἐν τούτῳ καὶ οἱ σαρρακίνοι, λε
γονται σεσωμένοι. οἱ γὰρ τὰς τοῦ μαχόμετος
δεχόμενοι ἡντολὰς, ἐφυλάσσοντο καὶ τὸ αἷ
μα, καὶ τὸν ἑαυτοῦ. καὶ οὐκ ἐφόνοντο
αὐτοὺς, οὐκ ἐλωποδύτου. ὅθεν καὶ οἱ σαρ
ρακίνοι, οὐ καλοῦνται σαρρακίνοι, ἀλλὰ
νεσελαμίμ. ὁ ἐρμηνεύεται, σεσωμένοι.
καὶ κατὰ γὰρ τῶν χριστιανῶν, λεγόντων
ἑαυτοὺς σεσωμένους. πολλῶν δὲ ἐπὶ τῶν ποι
αὐτῶν σωτηρίαν περὶ τοῦ μαχόμετος λα
βόντων, διὰ τὴν πειρασμὸν αἰτίαν, ἐ
κέλευσε μετὰ ταῦτα κερύττειν, πᾶσι
τοῖς λεγόντες, μὴ εἶναι θεὸν πᾶσι τοῦ
θεοῦ, εἰσελόντες εἰς τὸν παραδείσον, εἰ
καὶ πόρ ἐστὶν ἡ λησῆς. ἦλθε δὲ πῶς πῶς
αὐτοῖς ὁδοῦ ἡ λεγόμενος, ζητῶν παρ' αὐ
τοῦ, εἰ τοῦτ' ἐστὶν ἀληθές; ἀπεκρίνατο
ναὶ. καὶ πρὸς θεὸν, ἡ καὶ τὴν τοῦ οὐδοῦ
ἐὰν εἶνα. πρὸς δὲ τὸ βεβαιῶν ταῦτα πᾶσι
τα, οὐδὲν ἔδειξε σημεῖον. ἀλλ' ἀπεγύμ
νου μόνον τὸ ξίφος. ἐτι κατὰ πρότερον πε
ριέχεται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῶν προφητῶν.
ἀναγινώσκεται γὰρ οὕτως ἐκεί. ἐπορ πῶς
τοῦ μω

το μωαμεθ· φυτέσιμ, ἡνυπνίωμ ἀκνήδας,
 βλασφημίας σωυέθηκας, ἢ ἴσως ῥαψωδεῖς,
 ἐλθέ πρὸς ἡμᾶς τοῖς ἀρχισιν ὃν ἐνὶ θαύματι,
 ὃν τρόπον καὶ οἱ πρότερον ἀπετέλησαν. ἀ-
 πεκρίθη, καὶ περὶ ψαμν (εἶπεν ὁ θεός) τὰς
 πόλεις ἡνώπιον τῆ μη πισδυσάντων, καὶ με-
 τὰ ταῦτα οἱ πρὸ ὑμῶν ἐκ ἐπισδύσαν· ἀλλ'
 οὐδ' αὖ ὑμεῖς ὑπὸς δύνετε, εἰ μὴ εἰς ξίφους.
 διὰ χυρίξου δὲ ὁ μωα, ὡς ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς αὐ-
 10 τὸν ὁ γαβριὴλ ἀπετέλλει, ἄγων πρὸς αὐτὸν
 καὶ τὸ ζῶον, ὄνον μὲν μείζον, ἡμίονος δὲ ἑλατ-
 τερ. ὄνομα δὲ τῷ ζῳῷ, ἐλμπεράκ. δι-
 λέγει δὲ τὸ ζῶον, πῶς περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ὡ-
 ρα ὁ δὲ πρὸς τὴν ἡμέραν χιλιετών ἐτῶν. καὶ
 ταῦτα ἐποίησεν ἐν νυκτὶ· καὶ τινες ἄλλοις λή-
 ρας, πῶς ὡν ἡν ἡν δὲ καὶ τὰ κεφαλὰ αὐτῶν μετὰ
 ταῦτα εἰρήσεται. ἢ δὲ χριστιανικὴ πίστις, πῶς
 μεγάλων ἡνυπνίωμ, ὡς θαύμασι φανε-
 ροῖς καὶ χρυσίοις ὅλην τεθεμελιώται, ἀπὸ οὐ
 20 μόνον· πεποίηκεν ὁ χριστός, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπό-
 στολοι μετ' αὐτὸν, πρὸς τὸν δὲ καὶ οἱ διδασκα-
 λοί, οἱ τὸ εὐαγγέλιον ἐπὶ τὰς γραφάς τῶν ἀποστό-
 λων ἐξηγησάμενοι. ὡς μέγα τῶν πρὸντων καὶ
 ῥῶν εἰσαγωγῶν τὰ θαύματα, δαιμόνων ἐλα-
 νομένων, ἀσθενῶν θεραπευομένων, νεκρῶν
 ἀνιστανόμενων. ταῦτα τὰ θαύματα οἱ χριστι-
 νοὶ ἐπεποίησαν, ἐπὶ ποῖσιν, οἱ λέγοντες τὸ
 εἰσαγωγὴν χριστοῦ ἀληθῆ ἐπὶ μόνον εἶναι θεόν·
 ἀπὸρ εἰς λέγοντες οἱ σαββαίτιοι μὴ πισδύειν,
 30 ὡς μὴ ἡμετέροις, δὲ εἰς ὅλην αὐτοῖς μείζον θαῦ-
 μα· φανερόν, ὅτι ὡς πρὸ τοῦ χριστοῦ ἡν ὁλος
 ὁ κόσμος· πῶς εἰς ὅλους ὅλους ἀπὸν· μά-
 λιστα δὲ οἱ ῥωμαῖοι, οἱ τὸν ἡσυχίαν ἔχοντες
 μοναρχίαν. ἀλλ' ὅτι τὸν τῶν χριστιανῶν εἰς ἐ-
 ξουσίαν πῶς, ἐπὶ μόνον ἐπισδύσαν ἀληθῆ θεόν
 εἶναι τὸν εἰσαγωγὴν χριστοῦ, ἀλλὰ ἐπὶ κατέστη-
 σαν πάντων τῶν ἄλλων θεῶν, οἱ πορὶ ὡς πορὶ
 τὸν χρόνον χρυσίους αὐτοῖς εἰς τῶν εἰδῶν
 εἰδύσαν. βαρὺ δὲ ὅτι αὐτοῖς ἐπέθηκεσαν
 40 τὴν χριστιανικὴν πίστει, ὅτι αὐτῶν καὶ μεγ-
 λων ὡς τῶν τῶν ἡσυχίαν οἶον καὶ ταφρο-
 νείμ ἡσυχίαν, καὶ ταφρονείμ εἰς αὐτῶν, ἀγαπᾶν τοὺς
 ἐχθρούς, δύναντες ὡς τῶν διωκόντων, δυνερχεῖν
 τοὺς καὶ ποιῶντας, τὰ ἄλλοτρία μὴ ἀρπα-
 ζειν, τὰ ἴδια χαρίζεσθαι. ταῦτα πάντα ὁ κόσ-
 μος ὡς πρὸς εἰς αὐτὸν, τὸν πρὸς τὸν τὰ
 εἶναι ἀποβαλλόμενος· ἢ πῶς δὲ ἰκανῶν
 θανμά-

Mahometo, id est infomnia audiuiſti,
 blasphemias composuiſti, uel forte can-
 tas. Veni ad nos ad minus in uno mira-
 culo, quo modo & qui prius miſſi ſunt.

Reſpōdit: Subuertimus (dixit Deus) ur-
 bes coram non credentibus, & poſt hæc
 qui fuerunt ante uos, non crediderunt.

Sed neq; uos creditis, niſi per enſem. Af *Fabula de Elma*
parac.

ſerbat tamen, quod à Deo ad eum miſ-
 ſus eſt Gabriel, ducens ad eum quoddā
 animal, maius quidem aſino, minus au-
 tem mulo, nomen autem animali erat El-
 maparac. Loquebatur autē animal, am-
 bulabatq; in hora uiam quinq; miliū an-
 norum, & hæc faciebat in nocte. Et quaſi
 dā alias fabulas, de quibus in decimo ca-
 pitulo poſt hæc dicitur. Chriſtiana autē
 fides quæ ardua præcipit, in miraculis ma-
 niſeſtis & utilibus tota fundata eſt, quæ
 non ſolum fecit Chriſtus, ſed etiam apo-
 ſtoli poſt eum, præterea & magiſtri qui
 euangelium & ſcripturas apoſtolorum
 expoſuerunt, & uſq; ad præſentia tēpo-
 ra durant miracula, dæmoniorū quæ ex-

pelluntur, debīlium qui curantur, et mor- *Chriſtiana fi-*
dei miracula.

tuorum qui reſurgūt. Hæc autem mira-
 cula Chriſtiani fecerunt et faciunt, dicen-
 tes Chriſtū crucifixū & uerū & ſolum
 Deū eſſe. Quæ ſi dicāt Saraceni nō crede-
 re, tanquam hæc non facta ſint, oſtendā
 eis maius miraculū. Maniſeſtum enim,
 quod ante Chriſtum totus ferè mundus
 idolis honorē tribuebat, maxime aut Ro-
 mani, qui mūdi monarchiā tenebāt, ſed
 hi Chriſtianorū fidem ſuſceperūt, & nō
 ſolū crediderūt uerū Deum eſſe Chriſtū
 crucifixū, ſed et reſpuerūt oēs alios deos,
 qui tāto tēpore reſponſa eis per idola de-
 derunt, graue autem nihil impoſuerunt,
 cum Chriſtiana fides ſic deſueta et ardua

mundo impoſuiſſet, ſicut contemnere *Præcepta Chri-*
ſtiana.

mundum, contemnere ſeiſum, amare
 inimicos, orare pro perſequentibus,
 benefacere malefacientibus, aliena nō
 rapere, propria donare. Hæc omnia
 mundus ſuſcepit, ritum priſtinum ab-
 ῥiciens. Vel igitur ſufficientibus mira-

culis

culis persuasus est, uel absque miraculis. Maius autem est miraculum, & absque miraculis per homines idiotas & simplices potuisse hoc fieri. Et hoc fecerunt Christiani, non alios interimentes, sed ab alijs eis illatam mortem patienter sustinētes. Manifestū igitur omnibus modis Christianorum fidem in miraculis stupendis fundatam esse: Mahometi autem fidem nullo miraculo. Talis enim est, qualis neque miraculis indigeat. maxime autem ad Saracenos, homines carnales & mundanos: prudentiores autem horum & literarum peritiā habētes, & uirtutē uiri sibi uendicantes, nullā huic fidem adhibent.

QVOD LEX MAHOMETI irrationalis est. Cap. VIII.

Mahometi lex
irrationabilis
quatuor modis.

O Ctauo considerandum est, quod & absque omni miraculo possibile esset Mahometi legem à mundo esse susceptam, & confirmatam tanquam legē Dei, si solum rationabile cum seipsa haberet, & propter eum qui legem tulit, & propter seipsam, & propter opera, et propter finem. Primum quidem igitur manifestum, quod irrationabilis est propter legislatorem. Irrationabile igitur omnino sic sanctam legem ut ipsi asserunt, uidelicet quod Alcoranum uerbum Dei sit, datā esse à sic iniquo uiro, rapace, mœcho, homicida, & peccatis alijs subdito, quae omnia manifesta sunt his qui illius uitā sciunt. Sed Saraceni ad hæc respondent, quod & Dauid in adulteriū simul & cædem incidit, Moyses autem homicida fuit: sic & de Mahometo possibile dicere. Verū prophetam esse Dei, et si aliquando sub peccato fuit: uterque quidē taliū legitimus Dei propheta fuit. Sed hoc nullā habet uim. Dauid enim & Moyses poenitentia eorū ipsorū peccatū correxerūt, et hoc est inuenire. Dauid enim annūciauit suū peccatū, grauiterque seipsum cruciauit, quare & ueniā meruit. Vnde postquam dixit, Peccaui: dixit ei Nathā ab ore Dei, Dominus dimisit tibi peccatū tuum. De Mahometo autem minime dictū est, quod uel

θαυμάτων πιδείξῃ, ἢ θαυμάτων χωρὶς. μὲν γὰρ δὲ ὅτι θαύμα ὅτι, ὅτι θαυμάτων χωρὶς δὲ ἀνθρώπων ιδιωτῶν καὶ ἀδιγῶν δεδιωκτοῦ ὅσον γινώσκει. καὶ τὸ τ' ἐποίησαν οἱ χριστιανοί, ὅτι ἄλλως φονδύοντες, ἀλλὰ τὸν παρ' ἄλλων αὐτοῖς ἐπαγόμενον θάνατον ὑπομένοντες μακροθύμως. φανερόν ποίνων ἅπανσι τῶν ποιοι, τὴν ἥν χειριστῶν πίσιν, ὡς θαύμασιν ὁμοιοῖσι ἰδρύνει. τὴν δὲ τὸ μαχόμεν ἐδῶκεν θαύματι βοηθεῖν. ποιῶντι γὰρ ὡς, οἷα μηδὲ θαύματι δῖναι, μάλα καὶ πῶς παρ' ἑαυτοῦ ἀνθρώπου καὶ ὑπομνήσεως. οἱ δὲ σιωπῶντες πάντων, ὅτι γραμμάτων ἔχοντες πείραν, καὶ ἀρετῆς ἀντιποιούμενοι ἀνδρῶν, ὅτι μίαν ταύτην νέμεσι πίσιν.

ΟΤΙ Ο ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ ΝΟΜΟΣ ἄλογός ἐστιν.

O Γδομ θεωρητικῶς ἀν εἶναι, ὅτι καὶ χωρὶς παντὸς θαύματι δυνάτῃ ἀν ὡς, τὸν τὸ μαχόμεν νόμον ὑπὸ τὸ νόμον δεχόμεναι τὴν καὶ βεβαιωθῆναι ὡς νόμον θεοῦ, εἰ μόνον τὸ ὄντοσιν εἶναι μὲν εἰαυτοῦ, καὶ διὰ τὸν θέντα τὸν νόμον, ὅτι αὐτὸν καὶ ὅτι τὴν ὁρῶν, καὶ ὅτι τὸ τέλος. πρῶτον μὲν ἐν δὴ καὶ, ὡς ἄλογός ἐστι, ὅτι τὸν νομοθετῶν. ἄλογον γὰρ παντελῶς, ὅτι ἄνθρωπος νόμον, ὡς οὗτοι διὲν χυρίζονται, ὡς καὶ λόγον δεῖ τὸν ἀλλοτρίον καλεῖν, δεδιωκτοῦ παρ' ὅτι ἀνοσίε ἀνδρῶν, ἀρετῆς, μοιχῶ, φονέως, ὅτι ἀμαρτήματα ἄλλοις ὑποκείμενα, ὅτι πάντα φανερά τοῖς τὸν ἐκείνου βίον εἰδόντι. ἀλλ' οἱ σαφῆς καὶ πῶς ταῦτα ἀπολογώμεν, ὅτι ὅτι δὲ ἀβιδὸς μοιχῶς ὁμῶς καὶ φόνου πορίεπισον. καὶ ὁ μωυσῆς δὲ φονεὺς γεγονέναι ἐκείνους μὲν τοῦ τούτου, ὅτι νομῶν ὡς πρὸς τὴν θεῶν οὐτὼ καὶ ποῦ τὸν μαχόμεν δυνάτῃ λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὴν εἶναι θεοῦ, εἰ καὶ ποτε ὑπὸ ἀμαρτίαν ἔχοντες. ἀλλὰ τὸν οὐδεμίαν ἔχει ἰσχύν. ὁ μὲν γὰρ ἀβιδὸς ὅτι μωυσῆς, μετανοοῖ τὴν εἰαυτοῦ ἀμαρτίαν διορθώσαντο. καὶ πῶς τοῖς ἐστὶν εὐερεῖν. ὁ γὰρ ἀβιδὸς ἐξήγγειλε τὴν εἰαυτοῦ ἀμαρτίαν, ἰσχυρῶς τὴν ἐπιμαρτυρίαν εἰαυτοῦ. ὅτι καὶ συγγνώμης ἡξίωται. ὅτι μετὰ τὸ εἰπεῖν, ἡμαρτήν, εἰπον αὐτῷ ὁ νόμος ἀπὸ στόματι τοῦ θεοῦ, κυρίως ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀμαρτήματα σου. περὶ δὲ τοῦ μωυσεῖος, οὐδ' αὖτως εὐερεῖται, ὡς ἡ τὴν εἰαυτοῦ

τοῦ ἀμαρτίαν ἀνῆγγειλόν, ἢ μετάνοσον.
 μᾶλλον μὲν οὐμ προσέθηκε τῇ ἀμαρτίᾳ
 καὶ βλασφημίαν, παρὰ νόμον βεβαίως
 αὐτῷ. ὥς γὰρ ἀπασιμ ἐγνωσται τοῖς
 σαββακλινοῖς, ὁ μωάμεθ ἢ ἡρὰ πινὸς μαρείας ὁ
 νομαζομένης ἰακωβίτιδ^Θ, ὡς ἐχρεῖσα-
 το πούτω ὁ τῶν ἰακωβιτῶν βασιλεὺς μα-
 κωά^Θ. ὁ δὲ ἐκ τῶν τῶν μωάμεθ γυναι-
 κῶν, ὅν ἄτορα μὲν ἐλέγετο ἀνέσε, θυγάτηρ
 τοῦ ἐμπιπεκέρ, εὐχρησάτη τῶν ἄλλων. ἢ δὲ
 10 τοῖσι ἄασα, θυγάτηρ ὁμάρ, ἐκινουῦτο ζυ-
 λωτυπία πρὸς τὴν μαρείαν. αἱ ἡμέραι πνί-
 πρὸς αὐτὸν εἰσελθοῦσαι, εὐρον αὐτὸν συγ-
 κειθῆντα τῇ μαρείᾳ, καὶ εἶπον· οὕτω δ' εἰ-
 ποιῆμ τὸν προμήτιω; καὶ ὁ ἀσχυθεῖς,
 ὡμοσε, μὴ δ' ὅτι τῷ λωιπὸν γινώσκειται
 τὴν μαρείαν. καὶ ἡρεσεν ὁ ὅρη^Θ αὐταῖς. ὁ
 λῶγου δ' ἐπαρρήνεν^Θ χρόνον, οὐχ οἶ^Θ
 20 τὴν ἐργῶν ἐαυτὸν ὠδοσχεῖν. διὸ καὶ νόμον
 ἔθηκεν, ὡς πορὶ ἐκ στόμα^Θ θεοῦ, ἀποκαλύ-
 ψαν^Θ αὐτῶν, καὶ ψῆφον ἐξελέγκην ἐν
 τῶν ἀλφωρῶν, ἐν τῶν κεφαλαίων τῶν ἐλμε-
 τιστῶν, ὁ ἐρμηνεύεται ἐποχή, ἢ ἀνασθεμα.
 ὅθεν φησὶν· ὡς προφητῶν, τί κωλύεις, ὁ σοὶ
 συνεχώρησεν ὁ θεός; χαρίζεσθαι ζητεῖς ταῖς
 σῆς γυναιξίν; ἢ δ' ἡ σοὶ νόμον ἔθηκεν ὁ θεός,
 ὡς ἐξῆναι σοὶ λύσαι τοὺς σὺς ὄρκους. οὐ-
 τως ὑποκρίσας, ἐγνω πάλιν αὐτῷ, εἰπὼν
 λύσαι τὸν ὄρκον αὐτῶν τὸν θεόν, μαρτυ-
 30 ραῦντων ὡδὶ τοῦτο μιχαὴλ καὶ γαβριήλ.
 καὶ εἶπεν αὐτῶν μία τῶν αὐτῶν γυναικῶν·
 ὡς μωάμεθ, λίαν ἐπαυόδασεν ὁ θεός ὡδὶ τῇ
 σὺ ἐπιθυμία. ἐβέλυσεν δ' ἐδὶα τὸν τοῦ εἰπεῖν·
 ἵσως ὁ θεός σοὶ ζήλων, ἀνοσίῳ κενώσινωκην ὀρ-
 γῶ. καὶ προσέθηκε, μὴ αὐτὸς ὁ θεός σοὶ τοῦ-
 το ποιῆσαι ἐντέλεστον, ἐπεὶ σὺ τοῦτο διὰ
 στόμα^Θ μαρτυρεῖς; ἵσως ὁ θεός, χαρίζε-
 σθαι σοὶ ζητεῖ, διὰ τὸν τοῦ καὶ πλησιάζει
 σοὶ. αὐτὸς δὲ ταῖς δυοῖν γυναιξίν ὅλων ἀνέγ-
 40 νων τὸ ἐπόμενον ἐν τῶν κεφαλαίων τῆς ἐπο-
 χῆς, καὶ εἶπεν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ,
 μετάνοήσατε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐξέ-
 κλιναν αἱ καρδίαι ὑμῶν πρὸς τῆς κατη-
 γορίας λέγων, ἥς κατηγόρησαν αὐτῶν ἐπὶ
 τῶν ἀθεσμιῶν γαμῶν. ἐπετοί τε ἐφεξῆς, εἰ
 ὑμᾶς ἐκβαλεῖ, δώσω αὐτῶν ἀντ' ὑμῶν
 βελτίους ὑμῶν σαββακλινῶς, πεισῶν, πλου-
 σίας,

uel suūplus peccatū annunciauerit, uel
 poenituerit: potius quidem igitur addidit
 blasphemiam, iniqua lege id affirmans.
 Sicut enim omnibus Saracenis notū est,
 Mahometus forte cuiusdam Marię amo-
 re tenebatur, quę Iacobitis appellabatur,
 quam ei donauit Machobęus Iacobitarū
 rex. Duę autē ex uxoribus Mahometi,
 quarum altera quidē dicebatur Aiese, fi-
 lia Empipecer, aliarum nobilissima: alte-
 ra autē Aasa, filia Omar, mouebatur ze-
 lotypia in Mariam. Quę quodam die ad
 eum uenientes, inuenerunt ipsum simul
 dormientē cum Maria, & dixerunt: Sic
 oportet facere prophetam: Qui uerecun-
 datus, iurauit nūquam posthac se cogni-
 turū Mariam. Sicq; placatae sunt ad iusu-
 randum. Paucō autem post tempore ela-
 pso, non potuit seipsum continere. Qua-
 re & legem tulit tāquam ex ore Dei, qui
 ei reuelauit, & sententiā intulit in Al-
 corano in capitulo Elmetearē, quod in-
 terpretatur uocatio, uel anathema. ubi di-
 cit: O propheta, quid prohibes quod tibi
 concessit Deus? Gratificari quærīs tuis
 uxoribus, iam tibi legem tulit Deus, ut li-
 ceret tibi soluere tua iuramenta. Sic peie-
 rans, cognouit rursus eam, dicens solui-
 se iusiurandum ei Deum, testantibus su-
 per hoc Michaële & Gabriele. Et dixit
 ei una ex uxoribus eius: O Mahomete,
 ualde studuit Deus in tua concupiscen-
 tia. Voluit autē propter hoc dicere: For-
 te Deus tibi æmulans, ut iniquo tecum
 communicaret opere. Et addidit: Nun-
 quid Deus ipse tibi hoc facere mādauit,
 quoniā tu hoc per os testaris: forte Deus
 gratificari tibi quærīt, & appropinquare
 tibi. Ipse autem duabus uxoribus totum
 legit quod sequitur in capitulo Vetatio-
 nis, & dixit tanquam ex persona Dei:
 Pœniteat uos coram Deo, quoniam
 declinauerunt corda uestra, de accusa-
 tione dicens, qua eum accusauerunt
 de incestu. Sequitur quę deinceps: Si
 forte Deus uos repudiauerit, dabo pro
 uobis ei meliores uobis Saracenas,
 K 2 fideles,

Mahometi in
 Mariam Iacobit
 in amor.

Periuirium ob
 libidinem.

μάτων τὰ σαρκικά & αἰσχα, εἰ καὶ ἔδοι πα
 νίως ὡς περ ὁρᾷ πρὸς ἀναιδῶς ἐπὶ γν, ὃ δ' ἐδιδι
 κα συνιστάζωμ. ὅσο δὲ ὅτι καὶ δὴ καὶ αὐτὸς
 εἰς ἑρῆδ' ἡμ φησὶν, ὅτι ἐστὶν ἀνθρώπων ὅτι ἔστι
 ἡσυχία δὴ αὐτῶν τὸ ἀλκορᾶν νοεῖν. καὶ
 πῶς πρὸς ταῖς ἐν τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτῶν, εἰ μὴ δ' ἐ
 δῶκε ὅτι νοεῖται; δ' εἰ δὲ γινώσκουσιν, ὡς ὅτι ἔστι
 ὁ ἀγγελῶν ὅτι ἐστὶν, ὅτι περ ἔχουσιν τὸν μὲν ὅτι
 νοεῖται, ἔστι δὲ πῶς φωνὴ ἐκ τῶν μύλων. ἀλλ'
 10 ὅτι δὲ τὰ πρὸς ἐκ τῶν ἐν τῷ τῷ δὲ ἀγγελῶν
 ὅτι καὶ τὰ λόγον. φησὶ γὰρ ὅτι πολλοὶς τόποις,
 τὸν θεὸν πρὸς ταῖς ἐν τοῖς ἀγγελοῖς, πρὸς
 κωδοῦσαι τὸν ἀδ' αὐμ. καὶ ὅτι μὲν μὴ θελήσαν
 τας, γὰρ αὐτῶν δ' αἰμονας; αὐτῶν δὲ πρὸς κωδοῦσαν
 τας, μὲν αὐτῶν ἀγγελοῖς. ὅτι πῶς αὐτῶν ὁ θεὸς ὅτι ἐ
 λατρεῖ δὴ ὡς λατρεῖται, ὅτι τοῖς ἀλλοῖς τῶν αὐτῶν
 κόνων ὁ φελομύλων ὅτι ἐδῶκε δὴ ἐξαι; Ἐπὶ καὶ τῷ
 λόγῳ τῷ δὲ ἀγγελῶν, ἀλλοῖς ὅτι. ἔστι γὰρ ὅτι
 ἐκείνῳ ἔστι νόμῳ μάλιστα ὅτι μόνον ἀναγκάσθαι
 20 ὡς αὐτοὶ φασί, τὸ δ' ἐστὶν, τὸ δὲ ἀγγελοῖς πα
 ταχῶς, ὡς ἐκ τῶν θεῶν πλὴν τῶν θεῶν, ὅτι ὁ μαχόμετ
 ὅτι ἀπόστολος. πρὸς αὐτῶν τῶν, ὅτι ὅτι ὁ θεὸς ἐστὶ
 μέγας. ἀλλὰ τῶν δὴ ἀγγελοῖς ὅτι ἐστὶν ἡ τοιαύτη; ὅ
 δ' εἰς γὰρ ὅτι λόγῳ γὰρ μὲν ὅτι, ὅς αὐτῶν εἰποι τὸν
 θεὸν εἰς μικρόν. Ἐκ τῶν λέγεται πρὸς ταῖς, ὅτι ἐστὶ
 θεὸς πλὴν τῶν θεῶν, ἀλλοῖς ἐστὶ καὶ δ' αὐτῶν, καὶ
 παρ' ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν ἐκ τῶν, εἰς τῶν εἰς θεὸς, εἰς
 πλὴν. ὅτι ὡς πάντων ἀλλοῖς ἐστὶν ὅτι, ἡ το
 αὐτῶν ἐπὶ αὐτῶν πλὴν τῶν, ὅτι ἐστὶ γὰρ ἀγγελοῖς, εἰ
 30 μὴ ἀγγελοῖς. ὅτι ἐστὶν ἀνθρώπος, εἰ μὴ ἀνθρώ
 πος. ὅτι ἐστὶν ὁ ὅτι, εἰ μὴ ὅτι. ὅτι γὰρ βδὲ καὶ
 ὁ κῶν, ὅτι ἐστὶν ὅτι. ἡ δὲ λέγεται, ὁ μαχόμετ
 ὅτι ἀπόστολος τῶν θεῶν, λίαν ὅτι ἀμφοβολος.
 ποῖα τοῖνυν αὐτῶν ἐκ τῶν σωματικῶν τῶν δ' ὅτι τοῦ
 τῶν πρὸς ταῖς ἐν τοῖς μὲν καὶ δ' αὐτῶν γν
 τῶν, τῶν δὲ τοιαύτης ἀγνώσεως καὶ δ' αὐτῶν; ἡ
 ποῖα ἀρετὴ ἡ ὡφέλεια, τῶν τοιαύτης ὁμολο
 γεῖν, καὶ ὅτι ἐστὶν ἀναγκάσθαι, ὡς τῶν δὴ ἀγγ
 κῶν σῶζεσθαι πάντας τὸν ὅτι ὁμολογοῦνται;
 40 Ἐπὶ ὁ μαχόμετ ὅτι ἔστι πρὸς ἐκ τῶν νόμῳ
 φησὶν, ὅτι πάντες οἱ ἀνθρώποι ὅτι ἦσαν, καὶ
 μὴ αἰρέσεως, ὅτι μὴ δὲ θεοσεβείας, τὸν δὲ θεὸν
 εἰς φῶς αὐτῶν τοιαύτης ἀρετῶν τῶν εἰς φῶ
 ρῶν πρὸς ταῖς. ὅσο δὲ αὐτῶν μὲν τῶν δὴ ἐκ
 εἰς αὐτῶν ἀλλοῖς, ὅτι γὰρ μάλιστα εἰς θεὸς, καὶ μὴ
 λιστῶν ἐκ τῶν καὶ δ' τῶν ἀνθρώπων σῶ
 τηταὶ ἀγαθῶν; οὐκ αὐτῶν διὰ τῶν τοῖς ἀν
 θρώπων

matum est carnalis & turpis, & si hi raro
 sicut Aratus impudenter dixit, Non ti
 muī coiens. Hoc autem & ipse palam di
 cit, Non est homo in mūdo qui possit Al
 coranum intelligere. Et quomodo man
 dauit Deus hoc seruari, si nō dedit & in
 telligī. Oportet autē scire, quod in euāge
 lio nihil est, quod non possimus etiam in
 telligere, fidei lumine adiuti. Sed neq;
 propter doctrinā quā in eo continetur,
 est secundum rationem. Dicit enim in
 multis locis, Deum mandauisse angelis,
 adorare Adam: & eos quidē qui nollēt,
 fieri demones: adorantes autē, manere an
 gelos. Et quomodo Deus mādaſſet idolo
 latrīā, & angelis honorē tribuisset, qui iō
 li Deo debebatur? Item et ratione doctri
 nā irrationabilis est, ex dictis ipsoꝝ. In
 illa enim lege maxime necessariū (ut ipsi
 dicunt) hoc est, ut dicatur ubiq; quod nō
 est Deus prāter Deū, & Mahometus est
 apostolus Dei, additq; Et quod Deus est
 magnus. Sed quā annūciatio est ista?
 Nullus enim qui ratione utitur, dicere
 posset Deum esse paruū. Item propositio
 quā dicit, Non est Deus prāter Deū: ue
 ra est per seipsam, & à nullo ei contradi
 citur, siue unus sit Deus, siue plures. Et in
 omnib; uerissima est talis duplicatio, nō
 est enim angelus nisi angelus, & non est
 homo nisi homo, & nō est asinus nisi asi
 nus, bos enim et canis nō est asinus. Quē
 autē dicit, Mahometus est apostolus Dei:
 ualde est ambigua. Quā igitur ratio con
 nexionis harū duarum propositionum,
 unius quidem per seipsam notā, alterius
 autē per seipsam ignotā? Quā uirtus uel
 quā utilitas, ut quicumq; hoc cōfiteatur,
 de necessitate saluetur? Item Mahome
 tus in prādicta lege dicit, quod om
 nes homines unum erant, & unius se
 ctæ, & unius religionis, Deus autem di
 uersos eos fecit, qui misit diuersos pro
 phetas. Hoc autem neque quousq; appa
 reat uerum esse potest. Maxime enim u
 nus Deus, qui maxime unitatem & ho
 minū salutē amat. Nō enim diuississet ho

idololatriā!

Ridicula pro
positionum cō
nexio.

*sectarum di-
uersitas.*

mines in diuersas sectas & errores & perditiones. Sed hoc inuidia demonis factū est, & nequitia hominū, permissione tamen Dei, qui permittit eos qui nolūt credere ueritati, in diuersos errores incidere. Item Mahometus in prædicta lege iubet tanquam ex ore Dei, interimī infideles, id est eos qui nō sunt Saraceni. Itē dicit de eis, quod non possunt recta cogitare, cum a Deo non deducuntur: Deus autē eos non deducit. Sed inconueniens interimī, propterea quod non possunt: quos autem possunt, non conueniens est cogere, propterea quod non placet Deo seruitus coacta. Interimī autē nisi credāt, uel aliquo modo simul impelli ad credendum, & ipse qui hæc mandat Mahometus, inconueniens iudicat & irrationabile. Dicit enim in capitulo Ionæ: Si uoluisset Deus, omnes iam credidissent qui sunt in terra. & tu cogis homines ut credant? Et nullus potest esse fidelis, nisi hoc ei concessum sit a Deo. Hoc autem latius

*Ad fidem nemo
cogendus.*

III.

*Absurda in Al-
corano pleraq.*

explicabimus in sequentibus, in nono capitulo. Irrationabilis est autē lex hæc & propter hæc de quibus tractat. Facit enim capitulum propriū de formica, et aliud de aranea, & aliud de fumo, cuius autem gratia Deus talia mandauit de formica & de fumo? Item dicit, quod nunquā Deus parcere posset, ostendentī terga inimicis, & reliqua. Quod autē peccatum, fugere hominē in bello, uidentē se ipsum in periculo: Sed uoluit uel bellicosos ipsos, uel audaces Mahometus facere. Itē lex quæ iubet de lauatione, irrationabilis est omnino. Mādat enim quādo orare uelint, lauare manus et uultum & podicem et pudibunda, & palmas pedis, & brachia usque ad cubitum. Si autem non inueniant aquam, intingi manus in puluere: & post hæc terentes manus puluere illitas per faciem, puluere illinire sufficienter eorum ipsorum uultum. Sed & si lauare rationabile: rationabilius iam esset lauare cor, secundum Hieremiam dicentem: Laua cor tuū a nequi-

θρώπου εις διαφόρους αἰρέσεις, καὶ πλάνους, καὶ ἀπωλείας. ἀλλὰ τοῦτο φθόνῳ τοῦ δ' αἰμα-
νῶ γέγονεν, καὶ πονηρίᾳ ἀνθρώπων, πῶς αὐ-
ρήσει μὴ τοῖς θεοῖς, ἀλλ' μὴ ἐκλογίμους πιστεύσαι
τῇ ἀληθείᾳ, διαφόροις ὑποπείσιν αἰρέσει
συγχωρήσαντες. Ἐπὶ ὁ μὲν αὖ ἐν τῷ περὶ
μὲν νόμῳ κελεύει, ὡς περὶ ἐκ σώματος θεοῦ, φε-
νδύει αὐτὸς ἀπίστες, τὸ τίς αὐτὸ μὴ ὄντας σαφ-
ρανέως. καὶ τοῖς ἐπὶ αὐτῷ, ὡς ὁ δ' ὕ-
νανται τὰ ὀρθὰ φρονεῖν, μὴ πῶς θεοῦ ὁδὸν ἡ-
νοῖ· τὸν δὲ θεὸν αὐτὸς μὴ ὁδὸν ἡγεῖσθαι. ἀλλὰ ἀπο-
πορ φονδύει, ὅτι τὸ μὴ διωκῶν· ἐς τὸ διωκ-
μὲν ἐκ πλοσῆτον ἢ ἀναγκάζει, διὰ τὸ μὴ
ἀρεσκύν τῷ θεῷ τὴν κατ' ἐκλογὴν μὲν
λατρείαν. τὸ δὲ φονδύει αὐτὸς μὴ πιστεύσαι-
ν, ἢ ἔτιον τῷ πορ σιωπῶν εἰς τὸ πω-
σύνειν, καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα πλοσῶντων μα-
χόμεν, ἀποπορ κείνῃ καὶ ἄλογον. φησὶ γάρ
ἐν τῷ κεφαλῶν τοῦ ἰονᾶ· εἰ ἡδεῖν ὁ θεός,
πάντες αὐτὸς ἐπισύσαν, οἱ ἐν τῇ γῇ. καὶ σὺ
ἀναγκάζεις αὐτὸν ἀνθρώπους ὡς τὴν πιστεύειν, ὅ-
τι εἰς διώκον εἶναι πιστός, εἰ μὴ τὸν αὐτῷ
χειρὶ δέξῃ παρὰ θεῶν; ὅτι δὲ πλατύνοντες ἐπὶ
φελδόμεθα, ἐν τοῖς ἐπιμύτοις ἐν τῷ δεκάτῳ
κεφαλῶν, ἄλογον δὲ ὅτι ἐπὶ τῷ νόμῳ, ὅ-
τι τὰ ποδὶ ἐν πραγματεύονται. πῶς αὖ
γὰρ κεφαλῶν ἰδιῶν ποδὶ τοῦ μύρμηκος, ὅ-
τι ἄλλο ποδὶ τοῦ ἀράχου, καὶ ἄλλο ποδὶ τοῦ κα-
νῶ, τὴν δὲ χεῖρ ὁ θεός τοιαῦτα ἐντεῖλατο
ποδὶ τοῦ μύρμηκος ὅτι καπνῶ; ἔτι φησὶν, ὡς
ὁ δὲ ποτ' αὐτὸς ὁ θεός συγγνώμην σαρξάνων, δέ-
ξαντι νῶτα τοῖς ἐχθροῖς, ὅτι τὰ λοιπὰ. πῶς ἡ
μαρτία, φυγεῖν τὸν ἀνθρώπον ἐν πολέμῳ, ὅτι
ταῖς αὐτῶν ἐν κινδύνῳ; ἀλλ' ἡ ἐκλογὴ ὅτι πολ-
μικὸς αὐτὸς ὅτι ἐκλογὴς ὁ μαχόμεν ποιῆσαι.
Ἐπὶ ὁ νόμος ὅτι διακελεύει ποδὶ τὸ ἀπλῶς,
ἄλογος ὅτι παντλῶς. πλοσῶν γὰρ, ὅτι πλο-
σεύαται θέλοντες, νίπην τὰς χεῖρας, καὶ τὸ
πρόσωπον, καὶ τὸν πλοκόν, καὶ τὰ αὐδῶν,
καὶ τὰ πέλματα, καὶ τοὺς βραχίονας μέχρι
τοῦ πῶχε. εἰ δὲ μὴ εὐροῖς ὕδωρ, βαλῆ-
σαι τὰς χεῖρας ἐν τῇ ἁνῇ, καὶ μετὰ ταῦ-
τα τείνοντες τὰς χεῖρας κενομυλίας διὰ
τοῦ προσώπου, κενεῖν ἰκανῶς τὸ πρόσω-
πον ἑαυτοῦ. ἀλλὰ εἰ τὸ ἀρνίον αὐτῶν, ὅ-
τι λογώτερον αὐτῶν πλοῦν τὴν καρδίαν ἢ τὴν
τέτατον τοῦ ἰσχυρίσθαι πλοῦν τὴν καρδίαν
ἐν

καὶ πονηρίας. τὸ δὲ κῆνιν ὑπὸ τῆς ἡμέρας πρὸς πᾶσι
 σώπῳ, ποῖον δῶνάτου λόγον ἔχειν; μέλλον
 μὲν ἐν ὅσῳ τὸ νῆπτερον ὄντορ, ποσὺν τὸ
 κινεῖσθαι καὶ τὸ αἰσχρὸν, ἀποπόρῃ δὲ καὶ ἀ-
 λογοῦ. μάλιστα δὲ ἀλογὸν ὁ νόμος ἐστὶν δι-
 καὶ ὁ πόρῃ τῇ ἀρεσκῇ. δῶνάτου γὰρ παρὰ
 κινεῖσθαι ἐκβάλλειν τὴν ἐαυτοῦ γυναῖκα, καὶ
 πάλιν αὐτῇ καταλλάττεσθαι, ὅσκις αὐτὴν
 τῷ ἀρεσκῇ, ἢ ἀπαρεσκῇ. ὅτῳ μὲν τι, ὅτι με-
 10 τὰ τὴν τρίτην ἐκβολὴν μὴ δῶνάται αὐ-
 τὴν εἰς δέχεται, πλὴν εἰ μὴ τις ἐπὶ τῷ σα-
 κινῶς αὐτῇ γνοίη, μὴ οὐσαν ἐν ποίῃ ἐμμή-
 νοις. εἰ δὲ ταύτῃ γνοίη, μὴ ἰκανῶς ἐν τετα-
 μένῳ ἀεδοίῳ, ἀναγκῇ παραιτῶν γινώσκει
 ταύτῃ, ἰκανῶς ἐν τεταμένῳ τῷ μίλει.
 ὅθεν ὅταν βούλωνται καταλλάττεσθαι ταῖς
 ἐαυτῶν γυναῖξιν, τίμημα διδῶσι τὴν φλῶ-
 πιν, ἢ ἐπὶ τῷ δυνάτῃ προσώπῳ, σιωποῦμε-
 νῇ ποιῶντῃ γυναῖκί, καὶ μετὰ ταῦτα μαρ-
 20 τυρῆσονται δημοσίᾳ, καὶ ὁρῶντι βούλε-
 σθαι ταύτῃ ἐκβάλλειν. οὐ γινώσκοντες, ὅ-
 τῳ δῶνάτου καταλλάττεσθαι αὐτῇ ἐ-
 αὐτῇ. ὅτι οὐδὲ ποσὺν ἀρεσκῇ αὐ-
 τῇ οἱ δὲ δυνάται, ὡς τε λέγειν αὐτὰς, μὴ δῶ-
 νάται ἐκείνων χωρίζεται. καὶ τότε ὁ πρῶ-
 τος ἀρεσκῇ τὸ τίμημα καὶ τὴν γυναῖκα,
 ἐκπῆται πῶς ἐαυτοῦ ἐλπίδι. ὡς νόμος
 οὐ ποσὺν ἀνδράποισι, ὅσον ζῶντι λόγον
 ἐστὲρμῶντος προσήκων, ἀλλ' οὐ τῷ δυνά-
 30 τῷ πάντῃ σὺν λόγῳ διοικῶντι. μάλιστα δὲ
 ἀλογὸν οὗτο ὁ νόμος ἐστὶν, κατὰ τὸ τέλος
 καὶ τοὺς μετὰ οὗς ἐπιχέεται. φησὶ γὰρ
 ὁ δυνάτης τῷ ἀνδράποισι, ὅτι ἡ μακαριότης τῶν
 παρὰ κινεῖσθαι δὲ, κατὰ τὸν πρῶτον παρὰ δέσους
 κινεῖσθαι γυναῖκας τε καὶ παλαιὰς πολ-
 λὰς νέας, ἀσχυρὰς καὶ καλὰς, πορφυ-
 ροῖς ἱματίοις ἐνδεδυμένας, σκύφους δὲ χρυ-
 σούς καὶ ἀργυρούς διὰ τῶν τραπέζων δια-
 τρέχοντας, σιτία ἡδίστα. ταῦτα μάλι-
 40 στα καταλέγει ἐν τῷ κεφάλαιῳ τῷ ἐλεγα-
 μῶν, ὃ ἐρμηνεύεται ἐλεήμων. ἐν δὲ τῷ
 βιβλίῳ τῆς διδασκαλίας τοῦ μαχούμετ,
 οὐ οἱ λόγοι μεγάλα δῶνται παρ' αὐτοῖς,
 ἐκτίθησιν τὴν τάξιν τῶν σιτίων. καὶ φησὶ
 πρῶτον μὲν εἶναι ὅσον τῶν προτεθει-
 μένων ἐκεῖ, τὸ ἥπαρ τοῦ ἀλμπεπὸν ἰχ-
 θύος, σιτίων ἀκρῶς ἡδύ. καὶ μετὰ ταῦτα
 ἐκ δέ.

à nequitiā. Pulverem autem apponere
 uultui, quān potest habere rationem.
 Magis quidem igitur quātum lauare est
 rationale, tantum pulvere illiniri incō-
 ueniens est & irrationabile. Maxime au-
 tem irrationabilis hæc lex uidetur, quæ
 est de repudio. Potest enim Saracenus
 eijcere suipsius uxorem, et rursus ei con-
 ciliari totiens quotiens huic placuerit uel
 displicuerit, sic tamen ut post tertiam repu-
 diationem non possit eam suspicere: ni-
 si quis alter eam carnaliter cognouerit,
 non existentem in menstruis. Si autem
 hanc cognouerit non sufficienter exten-
 so testiculo, necesse ulterius hanc cogno-
 scere sufficienter extenso membro. Un-
 de quando uolunt conciliari cū suipsius
 uxoribus, dant precium cæco cuidam,
 uel alteri uili peridnæ, quæ cum tali uxo-
 re simul futura est. Et post hæc testabitur
 publice, & dicet uelle hanc repudiare.
 Quo facto, primus potest eam sibi conci-
 liare. Aliquando autem tantum placet
 eis secundū, ut dicant non posse eas ab il-
 lis separari. & tunc primus amittens pre-
 cium & uxorem, decedit à suipsius spe.
 Quorum lex non tantum hominibus,
 quantum animalibus ratione priuatis cō-
 ueniens est. Sed neque Deo, qui omnia
 similiter cum ratione gubernat, conue-
 nit. Maxime autem hæc lex irratio-
 nabilis est secundum finem, et premia quæ
 promittit, dicit enim per totum Alcora-
 num, Beatitudo Saracenorum est, irri-
 guos hortos possidere, mulieres & pelli-
 ces iuuenes, uerecundas et pulchras, pur-
 pureis uestibus indutas, scyphos autem
 aureos & argenteos per mēsas discurren-
 tes, et cibaria suauissima habere. Hæc ma-
 xime numerat in capitulo Elragman,
 quod interpretatur miserator. In libro au-
 tem de doctrina Mahometi, qui liber apud
 eos est magnæ auctoritatis, exponit
 ordinem cibariorum. Et dicit primum
 quidem esse ferculum eorum quæ illic
 sunt apponenda, epar alimpeput pi-
 scis, cibariorum ualde suauē, & post hæc

Repudij lex ab
surdissima.

III.

Beatitudo Sar-
acenorum in quib-
us sita.

sequentur incōuenientia: tum quia erit multiplicatio in infinitū, tum quia quorum erit similis generatio, nō erit similis generationis terminus. Homines enim p generationē quæ est ex spermate, nūc quidē corruptibilē uitā habent, tunc aut incorruptā habebūt. Et præter hec: Omne genitū corruptibile esse necesse est, propterea quod generatio & corruptio sunt cōtraria, & circa idē. Si aut qui tunc gignētur homines corruptibiles erūt & moriētur, si rursus nō resurgent, sequit illorū animas semp manere separatas à corporib. quod est incōueniens, cū sint eiūdē speciei cū animabus eorū qui resurgent. Si aut & illi resurgēt, oportebit & illorū resurrectionē alios rursus expectare, ut simul omnibus qui eandē naturā participant, donū resurrectionis cōferatur. Itē ipse Mahometus unū solum ponit diē resurrectionis, id est in fine mūdi, in die iudicii: de resurrectione aut illorū, uel de natiuitate, nullā omnino mentionē facit. Itē nulla ratio esse uidetur, quare oporteat quosdā expectare ad simul resurgendū, si non oportebit oēs expectare. Si aut quis dicat, quod in his qui resurgēt erit quidē usus cibariorū & rerū uenerearū, sed neque propter conseruationē uel augmentum corporis, neq; propter humanæ speciei augmentū uel per mansionē, solū aut propter uoluptatē, quæ talibus actiōibus accidit, ut nulla uoluptas hominib. absit in extrema mercedis retributiōe, sicut patet Mahometus in libro de doctrina sua dicit. Manifestū igit, quod hoc multis modis incōuenienter dicitur. Primū quidē, quod resurgentū uita erit melius ordinata quā hanc quæ præsens est. In hac autem uita impossibile & inordinatū quoddam esse uidetur, si quis propter uoluptatem utatur cibarijs uel rebus ueneris, sed non propter necessitatem reseruandī corpus, uel procreandī filios. Et hoc rationabiliter, uoluptates enim in prædictis actionibus non possunt esse actionum fines. Sed econuerso potius quidem

ἐφίεται ἄρπα· πῦρ μὲν, ὅτι ἔστι ὁ πολυ-
λαπλοασισμὸς ἐπὶ ἁπασιν· πῦρ δ' ἐ-
στὶν ὅσον ὁμοία ἡ γῆνις, οὐκ ἔστιν ὁμοιότης
καὶ ὁ τῆς γῆνις ὅρος. νῦν μὲν ἔχουσιν
φθαρτὴν ζωὴν, τότε δ' ἀφθαρτὴν καὶ πα-
ρά ταῦτα, πᾶσι τὸ γῆνι καὶ φθαρτὴν
εἶναι ἀνάγκη, διὰ τὸ τῶν γῆνις ἐπὶ τῶν φθο-
ρᾶν φαντῖα εἶναι καὶ περὶ τὸ αὐτὸ. εἰ δ' ἐ-
οἶ τότε γῆνι καὶ ἀνδρωποὶ φθαρ-
τὴν ἔσονται, καὶ ἀποθανοῦνται, εἰ πάλιν
οὐκ ἀναστήσονται, ἔπειτα τὰς ἐκείνων ψυ-
χὰς αἰ μὲν τῶν σωμάτων κεχωρισμέ-
νας· ὅπως ὅσον ἄσπερον, πῦρ αὐτὸ εἶδους
οὐσας ταῖς τῶν ἀναστάντων ψυχὰς. εἰ δ' ἐ-
λίσσονται ἀναστήσονται, ἔδει καὶ τῶν ἐκεί-
νων ἀνάστασιν ἄλλους πάλιν ἀναμύνειν, ὥς
δ' ἅμα πᾶσι τοῖς τῆς αὐτῆς φύσεως μετασ-
χεῦσι τῶν σωμάτων χαρισθῆναι τῆς ἀναστά-
σεως. Ἐτι δ' αὐτοὶ ὁ μαχόμετ, μίαν μόν-
ον τίθησιν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, πῦρ 20
ταῖς ἐν τῇ τῆς αὐτοῦ ἡμέρας, ἐν τῇ ἡμέ-
ρᾳ τῆς κρίσεως. περὶ δ' ἐτὶ τῆς ἀναστάσεως
ἐκείνων, ἢ τῆς γῆνις, οὐδ' ἐμὴν πᾶν
τάπασι μνήμην ποιεῖται. Ἐτι οὐδ' εἰς λό-
γον εἶναι δοκεῖ, διὰ τὸ πᾶσι ἀναμύν-
ειν πρὸς τὸ ὅμοιον ἀναστῆναι, εἰ μὴ δ' ἐπὶ πᾶ-
σι ἀναμύνειν. εἰ δ' ἐτὶ τις λέγει, ὅτι ἐν τοῖς
ἀνιστάμενοις ἔστι μὲν χρεῖσι σιτίων τε καὶ
ἀφροδισίων, ἀλλ' οὐτὶ διὰ σωτηρίαν ἢ
αὐξήσιν τοῦ σώματος, οὐτὶ διὰ τῶν πῦρ 30
ἀνθρώπου εἶδους αὐξήσιν ἢ διαμονὴν, μόν-
ον δ' ἐπὶ τῶν σωμάτων ταῖς πᾶσι
ταῖς πράξεσιν ἡδονῶν, ἵνα μνησθῇ τοῖς
ἀνθρώποις ἡδονὴν ἀπὸ τῆς ἐσχατῆς μισθω-
ποδοσίας, ὥς περὶ διαφρήσειν ὁ μαχόμετ
ἐν τῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ φησὶ, δὴλον
ὡς πολλαχῶς ἀτόπως λέγεται πῦρ. πρῶ-
τον μὲν, ὅτι οἱ τῶν ἀνιστάμενων ζωὴ τῆς
παρούσης ἀτακτοτέρα ἔστι· ἐν ταύτῃ δ' ἐ-
πὶ τῇ ζωῇ, ἐμπαθεῖ καὶ ἀτακτοὶ εἶναι δοκεῖ,
εἰ τις διὰ μόνον ἡδονῶν χρεῖσι σιτίων
τε καὶ ἀφροδισίων, ἀλλ' οὐ διὰ τῶν ἀ- 40
νάγκων τῶν σωμάτων τὸ σῶμα, ἢ τοῦ σώματος
ποιεῖται. Ἐπὶ τῷ δ' ὁ λόγος αἰ γὰρ ἐν ταῖς πᾶσι
ἐργασίαις ἡδονῶν, ὅτι αὐτοὶ εἰσι τῶν
ἐργασίων τέλη, ἀλλὰ τὸ ἀνάπαλιν μάλλον.

ἡ γὰρ φύσις πρὸς τοῦτο τὰς ἡδονὰς ἔτα-
 ξεν ὅτι ταύτας ταῖς ἡγερέσεις, ἵνα μὴ διὰ
 τοῦ πόρου τὰ ζῶα τῶν ἀναγκαίων ῥύτων
 τῆς φύσεως ὀργῶν ἀφίσταντο· ὁ σωθεῖν
 ἂν, εἰ μὴ τὰ ζῶα ἡδονὰς προεκαλοῦν-
 ται· ἐστὶ ποίνω τάς ἀπρεπὲς καὶ πλεον-
 εῖας, εἰ διὰ μόνας τὰς ἡδονὰς αἱ ἡγε-
 ρεῖαι αὐτοῦ τελείντο. οὐδ' αὖτως ἀρὰ ὅτι τοῖς
 ἀνισταμένοις, ὡς ἡ ζωὴ δυτακτοτάτη ὑπόκει-
 10ται, τῇ ποιότητι ἔστι χρεῖς· καὶ πολλὰ
 ἔλαττον ὅτι τοῖς τοῖς, ἢ μέλλουσιν ἔστι
 δυσδαιμονία. ἄλλως γὰρ, τί ἐκώλυε καὶ τὰ
 λοιπὰ ἄλογα ζῶα δυσδαιμονία εἶναι, ὅτι ταῖς προ-
 ερημνύαις ἡγερέσεις ἡμῶν κρινονοῦνται; Ε-
 πὶ εἰ ὅτι ταύτας ταῖς ἡγερέσεις ἡ ἐσχάτη τῆ
 ἀνθρώπου δυσδαιμονία ὄσιν, ὡς ὁ μαχρόμετ-
 ρος ἀνθρώπου δὲ λέγει, τὴν ὅτι χαίρει νῦν
 εἰς ἐγκρατὸν ἔσθαι ῥύτων, ἀλλ' οὐ μάλ-
 20λον ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐδίειν τε καὶ ἀπολα-
 σθαι, ἵνα ὅτι ταῦτα δυσδαιμονία πινὲς ὦ-
 μιν, ἀλλὰ παρὰ ταῖς ἀνθρώποις, καὶ πα-
 ρὰ τοῖς σαρρακηνῶσι δὲ αὐτοῖς, σεμνότερον
 δὲ ἐγκρατὸν ἔσθαι ῥύτων. ἔχουσι δὲ καὶ ἡ
 νὰς ἀνδρῶν θεωρητικὸς καὶ ἐγκρατὴς, οὗς
 μάλιστα ἐπαινοῦσιν. ἀλλ' ἐπὶ ἀνοήτων ὄσιν λίαν
 λογικῶς ἀλλ' ἐπὶ ἀνθρώπων φρονήσεως παν-
 τὰ παρὰ ἐπρημνίῳ, ὅτι ἐστὶ σωκαλονοῦνται
 αὐτοῖς, καὶ λέγειν, εἰ ὅτι ταύτας ταῖς ἡγε-
 ρεῖαις ἡ ἐσχάτη τῇ ἀνθρώπου δυσδαιμονία
 30 ὄσιν, τί ποιήσει ἀρὰ ἢ χωρεῖσθαι ψυχὴν πρὸ
 τῆς ἀναστάσεως, ἢ μὴ τε ἐδίειν δυαμνίῳ, μὴ
 τε ἀσελγάνειν; ἀλλ' οὐδ' οἱ ἀγγελοὶ πο-
 τὴν δύωσονται εἶναι δυσδαιμονία, τῶν τοῖς
 τῶν ἡδονῶν ἀγνοῦσι. Ἐπὶ εἰ ὅτι πολλὰς
 μὲν ἔχει γυναῖκας, ἀναρδιμήτους δὲ παλ-
 λακὰς καὶ νεωτέρους, ἢ ἐσχάτη τῶν ἀνδρῶν
 δυσδαιμονία ὄσιν, πῶς αὖ δύωσονται αἱ γυναῖ-
 κες εἶναι δυσδαιμονία, εἰ μὴ ἔχουσιν πλείους ἀν-
 40δρας; ἀλλὰ πάλιν, πῶς δύωσονται τὸν ἀν-
 δρα εἶναι μακάριον, ὅτι τὴν ἢ μὴ πολλὰς ἄλ-
 λας ἀνδρας ἔχει; ἀνάγκη πίνω, ἢ πλὴν γυναῖ-
 κας εἶναι δυσδαιμονία, καὶ τὸν ἀνδρα δύωσιν ἢ
 τὸν ἢ ἀνδρα μακάριον, τὰς δὲ γυναῖκας ὅτι
 τὰς νεωτέρους αὐτῶν, καὶ δυσδαιμονίας. πῶς ὅτι δύ-
 νατον, εἶναι μακάριον, ὅτι πᾶσα ἡ οἰκία ἢ ἀγα-
 πᾶ, ἀθλία ὅτι καὶ δυσδαιμονία ὄσιν; ἐν λογιώτερον
 πίνω λέγειν, ὅτι αὐτὸς ἀνδρας ὅτι τὰς γυναῖκας
 ἀθλίας

quidem natura ad hoc voluptates ordi-
 navit in his actionibus, ut non propter la-
 bore animalia ab his necessarijs natu-
 ræ operibus elongarentur: quod accide-
 re posset, nisi animalia voluptates provo-
 carent. Est igitur ordo inconueniens &
 præposterus, si propter solas voluptates
 actiones hæ perficiantur. Nequaquam
 igitur in his qui resurgent, quorum uita
 bene ordinatissima supponitur, taliū est
 usus, & multo minus in talibus futura e-
 rit felicitas, aliter enim quid prohibet, et
 reliqua animalia irrationalia felicitia esse
 in prædictis actionibus, quæ nobiscum
 cōmunicant: Item si in his actiōibus ex-
 trema hominis felicitas est, sicut Maho-
 metus palàm dicere uidetur, cuius gratia
 nunc oportet ab his contineri, & non po-
 tius die ac nocte comedere & luxuriari,
 ut & hic felices esse possimus: Sed apud
 omnes homines, & apud Saracenos ipsos
 honorabilius uidetur, continere ab his.
 Habent aut & quosdam uiros speculati-
 uos & cōtinentes, quos maxime laudat.
 Sed quoniā fatuum est, ualde rationabili-
 ter loqui cum homine prudētia omnino
 priuato, liceat simul insanire et dicere: Si
 in talibus actionibus extrema hominis
 felicitas est, quid faciet igitur anima se-
 parata ante resurrectionē, quæ neq; co-
 medere, neq; luxuriari potest? Sed neq;
 angeli poterūt esse felices, cum tales vo-
 luptates non gustent. Item si in habendo
 quidē multas mulieres, innumerabiles
 autem pellices & iuniores extrema homi-
 num felicitas est, quomodo possent mu-
 lieres felices esse, nisi haberent plures ui-
 ros? Sed rursus, quomodo possibile est ui-
 rū esse beatū, cuius uxor multos alios ha-
 beat uiros? Necesse igitur, uel mulierem
 beatam esse, & uirum infelicem: uel ui-
 rum quidem felicem, mulieres autem
 & iuniores eius infelices. Quomodo
 autem possibile est, esse beatum ali-
 quem, cuius omnis domus quam a-
 mat misera & infelix est? Rationa-
 bilius igitur est, & uiros & mulieres
 miseras

Voluptates in
 quæ usum à na-
 tura instituit.

Cōtinentia ip-
 sis etiam Sara-
 cenis laudabilis.

Iuramentorum
Dei in Alcora-
no absurditas.

Quare uinum
prohibeat.

miseras esse et infelices. Hic tanq̃ in trāf-
gressione dicta sufficiāt, ad demonst-
randum irrationabilem esse legem secundū
finem & prēmium quod promittit. Irra-
tionabilis est & secundū alia multa quæ
in hoc continentur, sicut id quod frequē-
ter inducitur, quod Deus iurat per fide-
lem urbem, & per ficetum & oliuetum;
quod palam apparet in Capitulo Eltim,
quod interpretatur ficus. Homines per
maiores suos iurant, sicut per Deum, uel
per sanctos: Deus autem nō habens ma-
iorem per quem iurare posset, consuevit
per seipsum iurare, ut ipse ad Abraam iu-
rauit, sicut fertur in primo Geneseos. Per
ficetum autem uel oliuetum iurare, ua-
num est et irrationale omnino. Item ipse
prohibet uinum, propter ebrietatis eua-
sionem, sicut in pluribus locis dicit. Sed
cum uinum per seipsum malum non sit,
sufficit solam ebrietatem cauere. Sed ui-
detur omnes Saracenos suspectos habe-
re, quod nullus eorum possit uel medio-
criter, uel cum sobrietate uino uti, unde
eius dehortatio ex necessitate cogit uel
malum esse uinum simpliciter, uel Sara-
cenos uniuersaliter incontinentes esse.

QVOD LEX SARACENORVM
manifesta contineat mendacia.

Cap. IX.

NOno oportet considerare, quod
lex hac non est lex Dei, quoniam
manifesta cōtinet mendacia. Deus enim
summa & prima est ueritas, a quo dici ali-
quod mendaciū, est impossibile. In Alco-
rano in cap. Ione dicit: Quis in ueritatē
ducit? & respondēs dicit, Deus dirigit ue-
ritatem, & qui dirigit ueritatem est ue-
ritas, & conuenit eum imitari. Et post hec
uere non cōgruit diuine legi, dici aliquid
sine Deo, sed mendacium et figmentum
absq; Deo dicitur. Sicut enim inquit Au-
gustinus: Si in euangelio unum solum
mendacium inueniretur, totum euan-
gelium secundum eandem rationem
suspectum esset & falsum. Alcoranum
autem, multa quidem uera continet,
quæ

ἀβλίας εἶναι καὶ κακοῦ ἀίμονας. τοῦ τὰ ὡς πορ-
γὴν πρεσβύσει εἰρημνία, ἀρκείτω πρὸς τὸ δ' εἰ-
ξαι ἄλογον εἶναι τὸν νόμον, κατὰ τὸ τέλος καὶ
τὸ ἄθλον ὁ ὑποχρεῖται. ἄλογον δὲ καὶ κατὰ ἐ-
τορὰ πολλὰ, τὰ γὰρ τούτῳ πόδεχόμενα. ὡς
πορ αὐτῷ συνεχῶς παρεμβάλλεται ὁ θεὸς
ὁ μὲν κατὰ τῆς πίστεως πόλεως, καὶ ἡ τῷ
συκκῶν καὶ τῷ ἐλαιῶν. ὁ φάνετο δια-
ρήδ' ἡ γὰρ κεφαλαίῳ τῷ ἐλτίμ, ὁ ἐρη-
νύεται συκκῶν. οἱ γὰρ ἀνθρώποι καὶ τῷ μέζοντι
ὁ μὲν ὁμνύει, οἱ δὲ τῷ θεῷ, ἢ τῷ ἁγίῳ. ὁ
δὲ θεὸς μὴ ἔχωρ μέζονα κατὰ οὐ αὐτὸς ὁμνύει,
εἰσὼν ὁμνύει κατὰ ἑαυτοῦ, ὡς αὐτὸς ἔφη
τῷ ἀβραάμ, ὡς λέγεται γὰρ τῷ πρώτῳ τῆς
γῆνεσεως. τὸ δὲ κατὰ τῷ συκκῶν καὶ τῷ
ἐλαιῶν ὁμνύει, μάταιον δὲ, καὶ ἄλογον
παντελῶς. Ἐπὶ αὐτὸς κωλύει τὸν οἶνον, διὰ
τὴν τῆς μέδης ἀποφυγῆς ὡς φησὶν γὰρ πλῆ-
σι τόποις. ἀλλὰ τῷ οἴνου μὴ κατὰ ἑαυτοῦ ὁ
τῷ κακοῦ, ἥρκει μόνῳ τῷ μέδῳ φυλά-
ξασθαι. ἀλλὰ δοκεῖ πάντας τοὺς σαβρακ-
νοὺς ὑποπτεῖν, ὡς κατὰ τὸν αὐτῶν διω-
μνῶν ἢ μετρίως, ἢ μετὰ νήψεως χρῆσθαι τῷ
οἴνῳ. ὅθεν ἢ τούτῳ ἀποτροπὴ, δι' ἀνάγκης
ἀναγκάζει λέγειν, ἢ κακοῦ εἶναι τὸν οἶνον
ἁπλῶς, ἢ ὅτι σαβρακκινούς ἀκρατεῖς ὑπαρ-
χειν κατὰ δόλον.

ΟΤΙ Ο ΤΩΝ ΣΑΡΡΑΚΗ

νῶν νόμος ὁμολογεῖται μὲν πρὸς

εἰς καὶ τὸ δόλον.

EΝναρμ δ' εἰ διωρεῖν, ὅτι ὁ νόμος οὐ-
τῷ οὐκ ἐστὶν νόμος θεοῦ, ἐπεὶ ὁμο-
λογούμενα πορεύεται τῷ δόλῳ. ὁ γὰρ θεὸς πρῶ-
τη καὶ ἀκρα ὅτιν ἀλήθεια, παρ' οὗ λεχθῆ-
ναι τι τῷ δόλῳ ἀδυνάτω. γὰρ τῷ ἀληθεῖ
νῶ δὲ γὰρ κεφαλαίῳ τοῦ ἰωνᾶ φησὶ, τίς
εἰς τὴν ἀλήθειαν ἔγει; καὶ ἀποκρίνεται, εἰ-
πέ, ὁ θεὸς κατὰ δυνάμει τῇ ἀλήθειαν καὶ ὁ κα-
τὰ δυνάμει τῷ ἀλήθειαν, ἐστὶν ἀλήθεια, καὶ
προσέκει τῷ μίμειδαι. καὶ μετὰ τοῦτ' αὖ-
ἀληθῶς ὁ ἁρμόζει τῷ νόμῳ, τότε λέγεται
πρὸς αὐτὸν θεῷ. ἀλλὰ τὸ τῷ δόλῳ ἐπὶ τὸ πλάσμα
αὐτοῦ θεῷ λέγεται. ὡς γὰρ φησὶν αὐτοῦ, εἰ
γὰρ τῷ θύαγγελίῳ γὰρ μονοῦ τῷ δόλῳ εὐείσκει-
το, ὅλον αὖ τὸ θύαγγελίον καὶ τὸν αὐτὸν λόγον
ὑποπτεῖν καὶ τῷ δόλῳ ὅτιν ἀδυνατῶν μὲν
τὸ δὲ ἀληθεῖον, πολλὰ γὰρ ἀλήθειαν πορεύεται
γὰρ

ἢ πῶς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέως
 καὶ τοῖς προφήταις περιεχόμενα. ἀλλ' αὐ-
 τὸς ὁ μαχόμενος ποσῶντα ἐκ τῶν ἰδίων πε-
 ριεβαλεῖ ψεύδῃ, ὥς δ' ὅλον ἀληθῶς ὑποπ-
 τον καὶ ψεύδῃ. ὁ φέλει νομίζεσθαι, καὶ ὁρ-
 γον τοῦ ψεύσου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. ἀ-
 νήγονται δὲ τὰ ἑνὲν καὶ ψεύδῃ περὶ ἑαυ-
 τοῦ, περὶ τῶν χριστιανῶν, περὶ τῶν ἰου-
 δαίων, περὶ τῶν ἀποστόλων, περὶ τῶν πα-
 τερῶν, περὶ τῶν δαιμόνων, περὶ τῶν
 10 ἀγγέλων, περὶ τῆς παρεξήνου μαρείας. περὶ
 τοῦ χριστοῦ, περὶ τοῦ θεοῦ. καὶ περὶ ἑαυτοῦ
 μάλιστα, ὅτι ἐστὶ τέλος, καὶ σφραγίς, καὶ
 σιωπὴ πάντων τῶν προφητῶν. καὶ προσ-
 τὰς ἀποκτείνωναι πάντας τὸν μετ' αὐ-
 τὸν διισχυρίζομενον εἶναι τινα προφήτην.
 ἀλλὰ μὴ σιωπᾶν ἢ χεῖρ κρεῖς, ὥς πῶς μὴ
 δυνάσθαι μετ' ἐκείνον δοῦναι ἑτέρον πονεῖν
 20 καὶ προφητείας. καὶ ὅτι οὐ μόνον οἱ χριστι-
 νοὶ καὶ οἱ ἰουδαῖοι λέγουσι παρ' αὐτοῖς εἶναι
 προφήτας μετ' ἐκείνον, πονεῖν μαρτυρίας
 ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐδέξαντο ἐν βαβυ-
 λῶνι προφήτην τινὰ σόλεμ ὀνομαζόμενον,
 ὁ ἐρμηνεύεται κλίμαξ, ὅν οἱ πύργοι ἀπέκ-
 τεναν, καὶ μετ' αὐτοῦ οὐκ ὀλίγον πλῆ-
 30 θος σαρρακηνῶν. ἐπὶ δὲ περὶ ἑαυτοῦ φη-
 σιν, ἐπαίρων ἑαυτόν, ὥς ὅτι ἐκ προσώπου
 τοῦ θεοῦ. ὅτι εἰ πάντες ἀνδρῶν ποιῶντες
 θεῶν, καὶ πάντες τὰ πονεῖν οἱ ἄγγελοι,
 οὐκ αὖθις δύναντο ποιῆσαι τοιοῦτον ἀλυσά-
 νον, οἷον ἔστιν. ἢ τίνι οὐτὼ τοῦτο νοεῖ,
 ὥς μὴ δυνάσθαι ἐκείνων ποιῆσαι ἀνδρῶν
 τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας. καὶ τὴν θαυμαστόν, εἰ
 μὴ δυνήσονται ἔσθαι, ὅτι καὶ αὐτοὶ οὐκ ἔ-
 νον θεοῦ πεποιθέναι φησιν; ἢ τοῦτο νοεῖ,
 ὥς οὐκ αὖθις δύνανται ἐκείνων ποιῆσαι,
 εἰ καὶ ὑπὸ θεοῦ βοηθοῖντο. ἀλλὰ τοῦτο φα-
 νορά βλασφημία ἐστίν. περὶ δὲ τῶν χριστι-
 ανῶν φησιν, ὥς διολόντων ἐν τῷ θεῷ κοινω-
 40 νόν. ὁ φανερὸς ἐστὶ ψεύδῃ. φασὶ γὰρ οἱ
 χριστιανοὶ κατ' ὅλον τοῦ κόσμου, ὅτι ὁ θεὸς
 ἐστὶ μόνος εἰς, καὶ ἀπολύτως. μετὰ
 ταῦτα φησιν, ἐν τῷ κεφαλαίῳ ἐν τῷ πλ-
 τούμπε, ὁ ἐρμηνεύεται μετανοία, ὅτι οἱ
 χριστιανοὶ θεοποιοῦσι πρὸς ἐπισκόπους αὐ-
 τῶν, καὶ πρὸς ἀρχιερεῖς καὶ πρὸς μοναχοὺς. ὁ
 ψεύδῃ ἐστίν. ἔστι δὲ ἐφ' ὃ μαχόμενος, ὥς
 ἀνθρώπος

quæ in euangelio & lege Moyfi & pro-
 phetis continentur : sed ipse Maho-
 metus tot ex proprijs manifesta inse-
 rit mendacia, ut totum ferè suspectum et
 falsum debeat existimari, opus illius qui
 mendax est & pater eius. Reducuntur
 autem quæ in eo mendacia continentur,
 ad decē genera principalia. Dicit enim
 mendacia de seipso, de Christianis, de lu-
 daeis, de Apostolis, de patriarchis, de dæ-
 monibus, de angelis, de uirgine Maria,
 de Christo, de Deo. Et de seipso qui-
 dem dicit, quod est finis & sigillum & si-
 lentium omnium prophetarum. Et iubet
 interim, quicumque post eum se prophe-
 tam esse asseruerit. Sed nō sic contracta
 est manus Domini, ut non posset post il-
 lum dare & alteri spiritum prophetiæ. Et
 quod non solum Christiani & Iudæi di-
 cunt apud eos esse prophetas, qui post il-
 lum spiritum prophetiæ habuerunt, sed
 & ipsi susceperunt apud Babylona pro-
 phetam quendam, qui Solem appellaba-
 tur, quod interpretatur scala, quæ Tarta-
 ri interemerunt, & cum eo nō paucā mul-
 titudinem Saracenorum. Item de seipso di-
 cit, seipsum extollens tanquam ex perso-
 na Dei, Quod si omnes homines cōgre-
 garentur, & omnes spiritus uel angeli,
 non possent facere tale Alcoranum sicut
 est hoc. Vel igitur sic hoc intellige, quod
 non poterunt illi facere absque auxilio
 Dei: et quid mirum si non poterunt hoc,
 quod & ipse non sine Deo se fecisse di-
 cit? Vel hoc intellige, quod neque po-
 tuissent illi facere, etiam si à Deo adiuti
 essent. Sed hoc manifesta blasphemia
 est. De Christianis autem dicit, quod
 dant Deo socium : quod manifestum
 est mendacium. Dicunt enim Chri-
 stiani totius mundi, quod Deus est ma-
 xime unus & simplicissimus. Post hæc
 dicit in capitulo Telteumpe, quod in-
 terpretatur pœnitentia, quod Christi-
 ani deificant episcopos suos, & ponti-
 fices, & monachos : quod falsum est.
 Hoc autem dixit Mahometus, tanquam
 L homo

Decem genera
 mendaciorum
 in Alcorano.

i. de seipso.

Sole propheta.

i. de Christianis.

homo ignarus Christianæ linguæ. Christiani enim Chaldaei & omnes orientales, uocant episcopos et monachos, colentes eos, Rampan, quod interpretatur magi

Rampa. ster, uel maior meus, In arabica autem lingua, rampa est nomen Dei, quod interpretatur dominus, absolute, quod & de solo intelligitur Deo. Sicut & apud nos quando dicimus, Dominus tecum. Falso igitur dicit Mahometus, quod deos Christiani hos uocant. Item idem dicit de Christianis, quod deificant Mariam. Inducit autem in capitulo Elmeide, quod interpretatur mensa, quod Christus excuset se de eo apud Deum, quod non dixit mundo, matrem eius esse deā.

Maria Christiana
nis nō pro dea.

Et uerè: neque Christiani hoc dicunt, Mariam uidelicet esse Deum uel deam, sed dicunt, quod fuit purissima mulier. Etenim euangelium non deam eam no-

Ioh. 2. c. 19. minat, uel nunciam, sed mulierem.

Item inducit in eodem capitulo, dicens de Christianis & Iudæis, quod non sunt hi filij Dei, uel amici Dei. Quod ostendit ex eo, quod affliguntur pro peccatis, sicut ipse dicit. Hæc autem demonstratio falsa est omnino. Multæ enim tribulationes iustorum, Et sicut ad He-

Heb. 12.

breos dicit Apostolus: Flagellat omnem filium quem suscipit. Aliter tamen iusti, & aliter impij flagellantur à Deo. Etenim ipsis Saracenis multa flagella Tartari intulerunt, & si legem non habeant.

6. De Iudæis.

De Iudæis dicit Mahometus in capitulo Telteumpe, quod interpretatur poenitentia, quod deificant Eleazar, & dicunt quod ipse est filius Dei. Hoc autem manifeste est mendacium. Iudæi enim nullum hominem Deum faciunt, neque filium Dei dicunt esse. Item in capitulo Elnafa, quod interpretatur mulieres, dicit quod ipsi iudei dicunt interemisse Christum Iesum filium Mariæ apostolū Dei. Hoc autem manifeste est mendaciū. nō enim Iesum, Christum dicunt esse Iudei, neq; apostolum fuisse Dei, sed hominem iniquum, & dicunt ipsi, propter blasphemiam

ἀνδρῶν ὅτι ἀνεπισήμων τῆς διαλέκτου. οἱ γὰρ χριστιανοὶ, χαλδαῖοι, καὶ πάντες οἱ ἀνατολικοὶ χριστιανοὶ καλοῦσι τοὺς ἁγιογράφους καὶ τοὺς μοναχοὺς, τιμῶντες αὐτοὺς, ὡς πάντες ἐβλῶνεν τοὺς διδασκαλοὺς, ἢ μείζων ἐμοῦ. ὅτι ἐν τῇ ἀραβικῇ γλώσσῃ τὸ ράμπαν ἐστὶν ὄνομα τοῦ θεοῦ, ὃ ἐβλῶνεν τοὺς κύριους ἀπολελυμένως, καὶ ποδὶ μόνου νοοῦ μνημονοῦ τοῦ θεοῦ ὡς ποδὶ καὶ παρὲς ἡμῶν, ὅταν λέγωμεν, ὃ κύριος μετὰ σοῦ. Ἐπὶ τίνι οὖν μαχόμεθα, ὅτι θεοὺς οἱ χριστιανοὶ τὸν τοῦ καλοῦσιν. Ἐπὶ αὐτῇ φησὶ περὶ τῶν χριστιανῶν, ὅτι θεοποιοῦσι τὴν μαρίαν. εἰσάγει δὲ καὶ τὸ κεφαλαῖον περὶ ἐλμεϊδῆ, ὃ ἐβλῶνεν τοὺς τραπέζας, τὴν χριστὸν παρακαλοῦμεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν θεόν, ὡς εἰπόντες τὸν κύριον, θεόν ἐν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. καὶ ἀληθῶς οὐδ' οἱ χριστιανοὶ οὕτως φασὶ, τὴν μαρίαν μαρίαν, δηλονότι θεόν ἐν ἡμεῖς, ἀλλὰ λέγουσι ψιλλῶν γινώσκει μαρίαν. καὶ γὰρ τὸ δύναμις γέλιον, ὃ διὰ αὐτῆς ὀνομάζεται, ἢ ἀγγελίδας, ἀλλὰ μαρίαν. Ἐπὶ εἰσάγει ὅτι τὸ κεφαλαῖον λέγουσιν ποδὶ τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἰουδαίων, ὡς οὐκ εἰσὶν ὅτι ἡοὶ θεοῦ, ἢ φίλοι θεοῦ. ὃ δ' ἐκινῶσιν ἐκ τοῦ θλίβεσθαι τὰς ἀμαρτιῶν, ὡς αὐτοὺς φησὶν. αὐτὴ δ' ἐν ἀποδείξει, ψαλμὸς δὲ παντελῶς. πολλὰ γὰρ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων. καὶ ὡς πῶς τοὺς ἐβραῖους φησὶν ὁ ἀπόστολος, ματιχοὶ πάντες ἡμῶν, ὃν παραδέχεται. ὅμως καὶ οἱ δίκαιοι οἱ ἀσεβεῖς ματίζονται παρὰ τοῦ θεοῦ. καὶ αὐτοὺς γὰρ τοὺς παρὰ κληροῖς, πολλὰς ἐπιλήψεις καὶ οἱ τὰ τρεῖς ματίζας, καὶ τὴν νόμον μὴ ἔχοντες. περὶ δὲ τῶν ἰουδαίων φησὶν ὁ μακάριος, ὅτι κεφαλαῖον τῶν πελοῦμπε, ὃ ἐβλῶνεν τοὺς μετανοίας, ὡς θεοποιῶνται τὸν ἐλεάζαρ, καὶ λεγόντων ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ ἦος τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ φανερῶς δὲ ψαλμὸς. οἱ γὰρ οἱ ἰουδαῖοι, ὁ δὲ ἄνθρωπος θεοποιῶσιν, οὐτε ἡμῶν θεοῦ φησὶν εἶναι. Ἐπὶ τῷ κεφαλαῖον περὶ ἐλμεϊδῆ, ὃ ἐβλῶνεν τοὺς γυναικῶν, φησὶν αὐτοὺς ὡς ἰουδαῖους λέγειν ἀρεκτεῖναι τὸν χριστὸν ἰησοῦν, τὸν ἡμῶν ὁ μακάριος τὸν ἀπόστολον τὸν θεόν. ὅτι φανερῶς δὲ ψαλμὸς. οὐ γὰρ τὸν ἰησοῦν, χριστὸν ἐν φησὶν ὅτι ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὁ ἀπόστολος γινώσκει θεόν, ἀλλ' ἄνθρωπον πονηρόν. φησὶν αὐτοὺς ποδὶ βλασφημίας

φημίας αὐτὸν ἀποκτείνει. πάλιν δὲ τῶν
 ἀποστόλων φησὶν ὅτι ἐν κεφαλῇ τοῦ
 αἵματος, ὅτι φησὶ πατέρα γένεσθαι τοῦ
 αἵματος, ὅτι ἐκεῖνοι ἐμαρτύρησαν καὶ
 εἶπον ἐν τοῖς χεῖσιν, ὡς εἶναι σαῤῥακίνοι,
 μιμηταὶ καὶ ἀπόστολοι τοῦ μαχομένου. τοῦτο δὲ ἐστὶ
 ψευδὲς. ὁ μὲν γὰρ χεῖσος καὶ οἱ ἀπόστο-
 λοι, πρὸ τοῦ μαχομένου γεγονόσιν ἐφα-
 σίς ἐτισιν. ὁ γὰρ μαχομένης, ὡς τῶν τοῦ
 10 ἡρακλείου χρόνων ἀνεφάνη, ὅς ἡρξάτο βασι-
 λεύειν ἐν ἐξακκοσίοις δεκάτῳ ἔτει τῆς
 τοῦ κυρίου σαρκώσεως. ὅθεν ἔτι εἰς τὴν ἐ-
 πὶ κλήσιν ἐστὶν, ἀφ' οὗ γέγονεν ὁ μαχομένης.
 εἰσι δὲ χίλιοι διακόσιοι, καὶ πλείον, ὅτε οὗ
 γέγονεν ὁ χεῖσος καὶ οἱ ἀπόστολοι. καὶ πῶς
 ἠδυνάσαντο οἱ ἀπόστολοι εἶναι σαῤῥακίνοι,
 καὶ μιμηταὶ τοῦ μαχομένου, ὃς ἐκ προσώ-
 που τοῦ θεοῦ ἐντέτακτο (ὡς αὐτὸς φησὶν
 ἐν τοῖς ἀλκοράνοις, ἐν κεφαλῇ τοῦ ἐλ-
 20 κανιμάς; εἶναι σαῤῥακίνον) ὁ πρῶτος τοῦ
 νῦν σαῤῥακινισμός, ἀπὸ τοῦ μαχομένου
 ἡρξάτο. οἱ ἀπόστολοι ἄρα, οὐκ ἐμαρτυ-
 ροῦν εἶναι ἠδυνάσαντο, οὐτ' ἐκεῖνοι μιμηταί,
 οὐ ἐξακκοσίοις ἐτισιν ἡγήσαντο. ἢ, εἰ σαῤ-
 ρακίνοι ἦσαν ἐκεῖνοι, αὐτὸν ἠδυνάσαντο εἶ-
 ναι πρῶτον. πάλιν δὲ τῶν πατριαρχῶν,
 τὸ αὐτὸ διίσχυρίζεται. φησὶ γὰρ ἐν πλείο-
 σι τόποις τοῦ ἀλκοράνου, ὅτι ὁ Ἀβραάμ,
 καὶ ὁ Ἰσαάκ, καὶ ὁ Ἰακώβ, καὶ οἱ υἱοὶ ἐκεί-
 30 νων, σαῤῥακίνοι ἦσαν. τὸ δ' αὖτε φησὶ
 καὶ πάλιν τοῦ νόε, ὅτι ἦν σαῤῥακίνος, καὶ
 ὅτι διὰ τοῦτο ἐπὶ ἡλθον ὁ κατακλις εἰς
 τὸν κόσμον, διὰ τὸ ἐκείνον καὶ παραινέειν
 τοὺς ἀνθρώπους γένεσθαι σαῤῥακίνους, αὐ-
 τοὺς δὲ ἀπαρνεῖσθαι. τοῦτο δὲ πάντε-
 λως ἐστὶ ψευδὲς. πῶς γὰρ ἠδυνάσαντο εἶναι
 σαῤῥακίνος, ὅς προσηγόρευτο τοῦ μαχομένου
 δι' ἡλίου πνευματικῶς ἐτισιν; ἐτι δὲ καὶ
 αὐτὸν τοῦ μαχομένου λέγουσιν, αὐτὸν γέ-
 40 νεῖσθαι πρῶτον σαῤῥακίνον ἐν τοῖς χρόνοις.
 ἠδυνάσαντο δὲ λέγειν, τὸν νόε καὶ τὸν Ἀ-
 βραάμ εἶναι σαῤῥακίνους, ὡς αὐτῶν τοὺς
 σαῤῥακίνους γνησιότατον. αὐτὴ γὰρ ἡ ἐξή-
 γησις, ἐναντία ἐστὶ τοῖς ἀλκοράνοις, ὅπου λέ-
 γεται τὸν Ἀβραάμ μὴ γένεσθαι χριστιανόν, μὴ
 δὲ ἰουδαῖον, ἀλλὰ σαῤῥακίνον ἀκριβῶς. ὁ
 νόε γὰρ δὲ, ὡς πρὶν ἐκ τοῦ Ἀβραάμ γεγονόσιν οἱ

sphemiam eum interemisse. De apo- 4. De apostolis.
 stolis autem dicit in capitulo Abraam,
 quem dicunt patrem fuisse Moyli, quod
 illi testati sunt & dixerunt Christo, quod
 essent Saraceni, imitatores eius et apostoli
 Mahometi. Et hoc autem est mendaci-
 um. Christus enim & apostoli ante
 Mahometum fuerunt sexcentis annis.
 Mahometus enim in temporibus He-
 raclei apparuit, qui incepit impera-
 re anno sexcentesimo decimo ab in-
 carnatione Domini. Vnde uix septin-
 genti anni sunt, ex quo fuit Mahome-
 tus. Sunt autem mille ducenti, & plus,
 ex quo natus est Christus & aposto-
 li. Et quomodo apostoli potuerunt Sa-
 raceni esse, & imitatores Mahometi,
 cui ex persona Dei mandatum est (si-
 cut ipse dicit in Alcorano, in capitulo
 Elcaminar) quod sit ipse primus Sarace-
 nus. Primus igitur Saracenisimus a Ma-
 hometo incepit. Apostoli igitur neque Sa-
 raceni esse potuerunt, neque illius imitato-
 res quem sexcentis annis precesserunt.
 Veli Saraceni erant illi, impossibile est
 eum fuisse primū Saracenum. De pa-
 triarchis idem asserit. Dicit enim in plu-
 ribus locis Alcorani, quod Abraam &
 Isaac & Iacob & filij illorum Saraceni e-
 rant. Idem autem dicit & de Noë, quod
 fuit Saracenus. Et quod propterea dilu-
 uium uenit super terram, quia ipse præ-
 dicabat hominibus, quod fierent Sara-
 ceni, & ipsi renuerunt. Hoc autem om-
 nino est mendacium. Quomodo enim
 potuit Noë esse Saracenus, qui præcessit
 Noë. Mahometum duobus milibus quingen-
 tis annis. Item & ipse Mahometus dicit,
 seipsum fuisse primum Saracenum in
 mundo. Impossibile autem est, dice-
 re, Noë & Abraam esse Saracenos,
 quod ipsi Saracenos genuissent, hæc e-
 nim expositio contraria est Alcorano,
 ubi dicitur: Abraam non fuisse Christia-
 num, neque Iudæum, sed purū Saracenu.
 Necesse igitur, sicut ex Abraā nati sunt
 L 2 Saraceni,

Machomet sex-
 centis annis po-
 sterior Aposto-
 lis.

s. De patriarchis.

Saraceni, sic ex eo & Noë Iudai & Chri-
 stiani nati sunt. Et dicunt etiam Sarace-
 ni, quod Deus promisit Mahometo, ut
 nullus introeat in paradysum ante eum.
 Et post hæc assumpsit eum Deus, & du-
 xit in paradysum. Et uidit illic uiros &
 mulieres multas, & dixit: Quid est domi-
 ne? Dominus autem dixit ad eum: Ne
 mireris, & hi enim imitatores tui sunt.
 Imitatores autem esse Mahometi impos-
 sibile, nisi per Alcoranum: sed hoc non
 fuit reuelatum ante tempora Mahome-
 ti, sicut in pluribus eius locis continetur,
 & maxime in principio. Huius autem fi-
 gmenti mendacium quicumque intelle-
 ctum habet, potest bene considerare, &
 propter hoc in talibus uersari non oportet.
 De dæmonibus autem speciale
 quoddam capitulum in Alcorano est,
 ubi palam dicitur, quod dæmonum mul-
 titudo multa audientes Alcoranum, ga-
 uisi sunt, & testati sunt, quod per ipsum
 poterant saluari. Dixerunt autem & se-
 ipsos Saracenos, & saluati sunt. Hoc au-
 tem quantum mendacium continet, nō
 est necessarium argumentatione quadā
 demonstrari. De angelis autē dicit, quod
 omnes adorauerunt Adam, præter dia-
 bolum. Item dicit ipse, quod quando ad
 Deum uenit cum Gabriele, uidit in cœ-
 lo angelum unum qui milies maior erat
 mundo, & flebat suis peccata. Et ip-
 se ueniā suis precibus sibi impetrauit. Et
 multa alia falsissima dicit, de quibus latius
 narrabimus in fine presentis operis, cum
 dicemus uisionē maximæ fictionis, quā
 seipsum uidisse asserit. Item palam dice-
 re uidet de angelis, quod sunt corporei.
 Dicit enim in capitulo Sad, in pluribus
 locis, quod angeli ex igne creati sunt, ho-
 mines autē ex terra. Dicit enim in alijs lo-
 cis, quod sunt magni spacio, sicut in se-
 quentibus dicitur. De uirgine autem
 Maria dicit palam in capitulo Abraam,
 quod ipsa fuit filia Abraam, Abraam autē
 pater fuit Moyse & Aarō. In capitulo autē
 Mariem, quod interpretat Maria, palam
 dicitur,

¶ I. de demoni-
 bus.

¶ II. De ange-
 lis.

¶ III. De uir-
 gine Maria.

σαρρακλωοι, ουτως δὲ αὐτοὶ καὶ τοῦ νόου
 ἰσθ᾽ αἰοὶ καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐληνὴνθησαν. καὶ
 τοῦτο δὲ φασι οἱ σαρρακλωοι, ὡς ὁ θεὸς
 μαχόμετ' ἐπέσχετο, μὴ δὲ ἵνα εἰσελθεῖν
 εἰς τὸν παράδεισον πρὸ αὐτοῦ. Ὁ μετὰ ταῦ-
 τα ἀνέλαβεν αὐτοὺς ὁ θεός, καὶ ἤγαγεν εἰς τὸν
 παράδεισον, καὶ εἶδεν αὐτοὺς ἀνδρας τε καὶ
 γυναῖκας πολλὰς. καὶ εἶπε, τί ὁδε κύριε; ὁ δὲ
 κύριος πρὸς αὐτὸν, μὴ θαυμάσις. Ὁ δὲ γὰρ μι-
 μηταὶ σὺ εἰσὶν. ἀδωῶα τὸν δὲ μιμητὰς εἶν τοῖς
 μαχόμετ', εἰ μὴ εἴη τοῖς ἀληθεύουσιν. ἀλλὰ ὅσον
 ἐκ τῶ ἀποκεκαλυμμένου πρὸ τῶ χρόνου τοῦ
 μαχόμετ', ὡς πρὸς τὴν πλείονος τὸ πῶς αὐτοῦ
 εἰσέχεται, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἀρχῇ. τούτου δὲ τοῦ
 πλάσματος τοῦ φθιτοῦ, πᾶς νοῦς ἔχωρ δὲ
 νατοῖ καὶ τανούσαι, καὶ εἴη ὅσον ἐν τοῖς τοῖς
 τοῖς εἰσέχεται ὁ δὲ εἶ. πρὸς δὲ τῶν δαιμόνων,
 ἰδοὺ τὴν κεφαλὰν ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὅσον
 ὅπου εἰσέχεται ἡ λέγειται, ὡς δαιμόνων πλῆ-
 θος πολὺ, ἀκούσαντων τὸν ἀληθεύοντα, ἐχά-
 ρισαν, καὶ ἐμαρτύρησαν ὡς ἠδωῶα τὸ διὰ
 τὸν πῶς ὁ αὐτοῦ. ἀνείπον δὲ καὶ ἰαυτοὺ σαρ-
 ρακλωοὺς, καὶ ἰσθ᾽ αἰοῖ. ὅσον δὲ ὅσον πρὸς
 φθιτοῦ, οὐκ ἀναγκάσθω ὑπὸ χεῖρματι τινὶ
 ἀποδείκνυσθαι. περὶ δὲ τῶν ἀγγέλων φησὶν,
 ὡς πάντων πρὸς κεκαλυμμένον τῇ ἀδ' αὐμ, πλῆ-
 θος τοῦ εἰσέχεται. ἐπὶ φησὶν αὐτοῖς, ὡς ὅτι πρὸς
 τὸν θεὸν ἀπῆλθεν μετὰ τοῦ γαβριήλ, εἶδεν
 ἐν τῇ οὐρανῷ ἀγγελοῦ ἵνα, μυριάδας μί-
 λονα τοῖς κόσμου πάντος, ὅσον αὐτὰ πᾶς ἰαυ-
 τῶν ἀμαρτίας, ὡς συγγνώμην ἰδ' αὐμ δεινῶς
 αὐτοῖς ἐφ' ἡμέραν. καὶ πολλὰ ἄλλα φθι-
 τῶν φησὶν, περὶ ὧν διεφθιτῶν ἰαυ-
 τῶν φησὶν ὅσον αὐτὰ πρὸς τὸ πῶς τῆς παρ-
 ούσης πραγματείας, ὅταν πρὸς τὴν μάλιστα πε-
 πλασμένης θεωρίας εἰσαχθῶν, ὡς ἰαυτοῦ
 ἰδ' αὐμ δι' ἡμέραν. ἐπὶ διαφθιτῶν λέγειν
 ὅσον πρὸς τῶν ἀγγέλων, ὅτι εἰσὶ σωματικοί.
 φησὶ γὰρ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ σὰδ, ἐν πλείονος
 τοῖς τοῖς, ὅσον αὐτοὶ ἐκ πυρὸς ἐδημιουργήθη-
 σαν, οἱ δὲ ἀνδρωποὶ ἐκ χροῦς. φησὶ γὰρ ἐν τῇ
 τοῖς τοῖς, ὅτι εἰσὶ μεγάλοι τῇ εἰσαχθῶν. ὡς
 ἐν τοῖς ἐπομῶν εἰρήσεται. πρὸς δὲ τὴν παρ-
 ούσας μαρτίας, φησὶ διαφθιτῶν ἐν τῇ κεφα-
 λῇ τῇ ἀμαρτίᾳ. ὁ δὲ ἀμαρτίαν, πατὴρ τῶν
 μωσέως καὶ ἀαρῶν. ἐν δὲ τῇ κεφαλῇ τῇ
 μαρτίᾳ, ὁ ἐρμηνεύεται μαρτία, διαφθιτῶν
 φησὶν.

φησὶ, ὡς ἡ τοῦ χριστοῦ μήτηρ μαρία, ἀδελ-
 φὴ τῶν ἀδελφῶν· καὶ ὅτι μὴ μωϋσῆς καὶ ἀ-
 ρὼν ἔσχον πινὰ ἀδελφῶν λεγομένων μα-
 ρίαν, καὶ ὅτι οἱ τρεῖς οὗτοι ἦσαν υἱοὶ τοῦ
 ἑμερᾶ, ἀλλοτρίον γὰρ τῶν παλαι-
 πομένων. ἀλλὰ μετὰ τὸ ταύτης τῆς μα-
 ρίας, ἐπὶ τῆς μακαρίας παρθένου τῆς μαρίας,
 τῆς μητρὸς ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, χί-
 λια πεντακῆσια ἐπὶ ἔρρηκσαν. καὶ ἡ μὴ
 10 πρῶτη μαρία, ἣν τῆς ὁρῆμω ἀπέθανεν, ὅτε
 ὁ μωϋσῆς ἦεν δεξιὰ τῆς ὁρῆμω ὑπὸ τῶν γλῶ-
 τῆς ἐπαγγελίας, τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ, τό τε
 δὲ, οὐδὲ ἡ ῥώμη καὶ οἰκιστοὶ μετὰ τὴν
 τῆς ταῦτα πεντακῆσιον ὑπὸ τῶν χρόνων ἐξ-
 κίου βασιλείας ἰουδα· ὅς γε γέγονε μετὰ ἐπ-
 τακῆσια ἐπὶ καὶ πλείω. ὁ δὲ χριστὸς ἰησοῦς
 μετὰ ἐξέκλειαν γέγονε τῶν βασιλείας, γνηθὲς
 ἐκ τῆς παρθένου μαρίας, ὑπὸ τῶν χρόνων
 βασιλείας ὁκτακῆσιον, μετὰ ἐπτακῆσια ἐ-
 20 πὶ καὶ πλείω ἀπὸ ἐξέκλειαν, ἐφ' οὗ χρόνου ἡ
 δὲ εἶχεν τῶν τοῦ νόμου μοναρχίαν οἱ ῥω-
 μαῖοι, ἀπὸ τῆς βασιλείας εἰς τὴν ἰουδαίαν.
 ὅθεν καὶ ἐμαρτύρησαν οἱ ἰουδαῖοι, μὴ ἔ-
 χειρ βασιλεῖα, εἰ μὴ λαίλαρα. καὶ σημείω-
 σαι, ὅτι καὶ τὸς φησὶ αὐτοῖς· ὅτι τῶν
 ἐν βιβλίῳ περὶ τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ, ἡ μὴ
 ῥώμη ὠκοδόμητο ὑπὸ τῶν χρόνων ἀρχῆς, ἡ
 κατὰ πινὰς ἄλλους τοὺς ἐξέκλειαν. τότε δὲ τῶν
 30 χρόνων τῶν ἰσραὴλ ἣν τῆς γὰρ τῆς ἐπαγγε-
 λίας, ὁ τῶν ἐπτακῆσιον δεκάκλειον. ἐξ ὧν,
 εἰρησὶ ἐπὶ μὴ ἀνέκρουσαι τῶν ἰησοῦ τοῦ
 ναυῆ. τῶν δὲ χρόνων τῶν κετῶν, ἐπὶ τρία
 κῆσια εἰκοσιγνῆα· ἐξ οὗ δὲ ἤρξαντο βασιλεῖς
 ἐν αὐτῇ τρίακῆσια δεκάκλειον ὅτι ἐπὶ. ἀφ'
 οὗ δὲ οἱ τῆς πόλεως δεκάκλειον κατεβλήθησαν
 μετὰ τῆς γνηθὲς τοῦ χριστοῦ, ἐπτακῆσια
 πεντακῆσιον ὅτι ἐπὶ, ὡς περὶ φησὶ ὁ διάκονος
 παῦλος ὅτι ταῖς ῥωμαϊκαῖς ἰστορίαις. συνεχώ-
 ρησε δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον, ὅτε πᾶσι
 40 τοῖς ψαλμοῖς ἀλλῶναι τὸν μαχόμεν, ὡς πᾶν
 τα αὐτῶν πορραδίως τῶν ἀπᾶντων φωρεῖται.
 πᾶσι δὲ τῶν χρόνων φησὶ ὁ αὐτός, ὡς ἐκείνος ὅτε
 θεός ὅτι, ὅτε θεὸς υἱός. ὡς αὐτός ὁ χριστὸς πᾶσι
 ἑαυτοῦ ὅτι ἐκ φησὶν, ἀλλὰ μετὰ ὑποβολίας
 πᾶσι τῶν ἐαυτοῦ ὑπὸ τῶν θεῶν πᾶσι, ὡς μὴ
 ποτε τῶν χρόνων τῶν εἰρηκῶν. ὅτι ἡ φανερώ-
 σις τῶν χρόνων τῶν εἰρηκῶν. ὡς μὴ
 ὅτι ψαλμοῖς. γεγραπὶ γὰρ ὅτι ἡ φανερώ-
 σις τῶν χρόνων τῶν εἰρηκῶν. ὡς μὴ
 ἰωάννης

dicitur, quod Maria mater Christi soror
 fuit Aaron. Et quod Moyses & Aaron
 habuerunt quandam sororem qua Ma-
 ria appellabatur, & quod hi tres erant fi-
 lij Abraam, quod manifestum est in se-
 xto Paralipomenon. Sed inter hanc Ma-
 riam & beatam uirginem Mariam ma-
 trem Iesu Christi filij Dei, mille quingen-
 ti anni intercessere. Et prima quidē Ma-
 ria in eremo mortua est, quando Moy-
 ses duxit per eremum filios Israel ad ter-
 ram promissionis. Tunc autem neq; Ro-
 ma aedificata erat, sed post haec fundata
 fuit in temporibus Ezechiae regis Iudae,
 qui fuit post septingētos et plures annos.
 Iesus autem Christus post Ezechiam re-
 gem natus est ex uirgine Maria, genitus
 in temporibus Octauiani imperatoris,
 post septingētos & plures annos ab E-
 zechia, quo tempore iam Romani muni-
 di monarchiam tenebant, & miserunt re-
 ges in Iudaeā. Vnde & Iudei testati sunt,
 se nō habere regem, nisi Caesarem. Et
 nota quod sicut dicit Augustinus, Ro-
 ma fundata est in tēporibus Achaz, uel
 secundum quosdam alios, Ezechiae. Et
 tūc habitabat populus Israel in terra pro-
 missionis, quod fuit septuaginta quin-
 quaginta annis: quorū uiginti septē peruenerunt
 quidem ad Iesum Naue. Tempore au-
 tē Iudicum, anni trecenti uigintinouem;
 ex quo incōperunt esse reges illic trecen-
 tis sexaginta duobus annis. A quo au-
 tem urbis fundamenta iacta sunt usque
 ad natiuitatem Christi, septingēti quin-
 quaginta duo anni interfuere, sicut dicit
 diaconus Paulus in Romanis historijs.
 Permisit igitur spiritus sanctus, Mahome-
 tum sic manifestum mendacium capere,
 ut quilibet homofacile deceptionem ani-
 maduerteret. De Christo dicit idem,
 quod ille neque est Deus, neque filius
 Dei: & quod ipse Christus de seipso hoc
 non dixit, sed quod apud Deum se humi-
 liter excusauit, nunquam mundo hoc di-
 xit. Hoc autem manifeste est menda-
 cium, Scriptum enim est in euangelio
 L 3 Ioannis,

Num. 26.

Ioh. 9.

XVIII. lib.
de Ci. Dei.

9. De Christo.

Ioannis, quod ipse dixit seipsum filium
esse Dei, & tunc Iudæi uoluerunt eum
quali lapidare propter blasphemiam. *Christus Dei* *filius, Deus, prin-*
cipium, &c. xit autem et seipsum æqualem esse Deo,
& principium, quod soli Deo maxime
est proprium, dixit que: Si uerbis meis

non uultis credere, credatis operibus.

Ante autem demonstratum est in tertio
capitulo, quod impossibile est quod Sa-
raceni dicunt, corruptum esse euange-
lium, & quod euangelium quod est apud
nos, & uetus testamentum, debent susci-
pere. Sed & ipse Mahometus in capitu-
lo Elacaph, querit demonstrari ei aucto-
ritatem libri qui scriptus est ante Alcora-
num. Posthæc dicit de Christo: quod ipse
neque crucifixus est, neque mortuus, sed
Deus in fine mundi faciet hunc mori: &
alia infinita mendacia, quorum contra-
ria in euangelij & alijs scripturis conti-
nentur, quæ longum esset enarrare. De

De Deo. Deo autem simpliciter asserit, quod nul-
lo modo possibile est eum habere filiū,

quoniam uxorem non habet. & hoc cō-
tinuè repetit, dicens pro alia quadam
forti argumentatione. Hæc autem argu-
mentatio similis est, sicut si quis dicat,
Deum non esse substantiam, quoniam
non habet accidens, uel non uiuere, quo-
niam nō comedit, uel respirat. Fatua est
talis phantasia, & hominis carentis intel-

Quomodo fi-
lius ex patre. lectu & ratione. Christiani enim nō tan-
quam ex muliere dant filium Deo, sed si-

cut ex igne caliditatem, ex sole aut splen-
dorem, & uerbū ab eo qui loquitur. quæ
omnia uere dicuntur gigni, & si non ex
muliere. filius enim Dei splendor est, &
uerbum sempiterni patris, coæternum
& consubstantialiale, & in eadem æqua-

Heb. 1. litate. Sicut autem caliditas & splen-
dor non separantur ab igne, ignis ta-
men aliquando à splendore nobiscum
sine caliditate communicatur, sicut in
luce lampadis: aliquando autem ca-
liditas absque splendore est, sicut in
accenso ferro. Sic & filius Dei potuit in-
carnari, & absque quo incarnatus esset pa-

ιωάννου θναγγελίῳ, ὅτι αὐτὸς εἶπεν ἑαυ-
τοῦ ἵδιον εἶναι θεοῦ. καὶ τότε οἱ ἰουδαῖοι ἐ-
δελήσαν αὐτὸν λιθοβολῆσαι, ὡς πρὸς βλασ-
φημίας. ἐφησε δὲ ἑαυτὸν καὶ ἴσον εἶναι θεῷ,
καὶ ἀρχῶν, ὁ μαρτυρῶν μόνῳ θεῷ οἰκείον.
καὶ εἶπεν, εἰ τοῖς λόγοις μου μὴ δέλεται πῖ-
σθαι, τοῖς ὅροις πιστεύετε. πρὸς τοὺς
δὲ ἐν τῷ τείτρῳ κεφαλαίῳ, ὡς
ἀδωάτων λεγερὶ τοὺς σαρκικιστοὺς, ἐφ-
θαρμύειν τὸ θναγγέλιον. καὶ ὅτι τὸ παρ' 10
ἡμῶν θναγγέλιον καὶ τὸν παλαιὸν διαθή-
κην ὁφείλουσι διεχέσθαι. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ
μαχόμενος ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλεγκτῇ, ἐν-
τὴν διεχθῆναι αὐτῷ τὸ ῥητὸν τοῦ βιβλίου
ὁ γέγραπται πρὸς τὸν ἀληθεύοντα. μετὰ τοῦ-
τα φησὶ περὶ τοῦ χριστοῦ, ὡς αὐτὸς οὐτὲ
ἐσαύρωται, οὐτὲ ἀπέθανεν, ἀλλ' ὁ θεὸς
πρὸς τῷ τέλει τοῦ κόσμου ποιήσει τὸν
ἀποθανέντα. καὶ ἄλλα ἀπειρα φερόμε-
νων τ' ἀναντία ἐν τοῖς θναγγελίοις, καὶ ταῖς 2
ἄλλαις γραφαῖς περιέχονται. ἡ μακρὴ αὖ-
τις καταλείβει. περὶ δὲ τοῦ θεοῦ ἀπολύτως
διισχυρίζεται, ὡς αὐτῷ τῷ τῷ δυνά-
τον αὐτὸν ἔχειν ἵδιον, ὅτι μὴ δὲ γυναικὸς ἔ-
χει. καὶ τὸν σιωπῶντος ἐπανακηκεῖ, αὐ-
τὸν ἄλλου τινὸς ὑποχρηματῶν ἰσχυροῦ. τῷ
το δὲ τὸ ὑποχρηματῶν ὅμοιον ὡς πρὸς εἶπος
τοῦ θεοῦ μὴ εἶναι οὐσίαν, ὅτι μὴ ἔχει συμ-
βεβηκός. ἡ μὴ ζῶν, ὅτι μὴ ἐδίει ἡ ἀναπνέ-
οντα. ἡ τοιαύτη φαντασία, καὶ ἀνδρά- 3
πον ἐσθρημνίσαντος λογισμοῦ καὶ νοῦ. οἱ γὰρ χει-
στάντες, οὐχ ὡς ἐκ γυναικὸς διδόντες ἵδιον τῷ
θεῷ, ἀλλ' ὡς πρὸς ἐκ μὲν τῷ πρὸς τὸν θε-
μῶν, ὅς ἡλίον δὲ τὸ ἀπαύγασμα, καὶ τὸν
λόγον ἀπὸ τοῦ λέγοντος, ἡ πάντα ἀλη-
θῶς λέγονται γινώσκειν καὶ μὴ ἐκ γυναι-
κὸς. ὁ γὰρ ἵδιος τοῦ θεοῦ, ἀπαύγασμα ὅτι
καὶ λογῶν τοῦ αἰδίου πατρὸς, σιωαῖδι
καὶ ὁμοούσιον, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἰσότητι.
ὡς πρὸς δὲ ἡ θόρυβος καὶ τὸ ἀπαύγασμα οὐ 4
χωρίζονται τῷ πρὸς, τὸ πρὸς μὲν τοῦ ἵδι-
ου τοῦ ἀπαύγασματός. ἡμῶν ἀνδρὸς τῆς θε-
μης κοινωνεῖ, ὡς πρὸς αὐτῷ τῷ τῆς λαμπρό-
της φωτός. γινώσκει δὲ τῆς θεμης ἀνδρὸς τῷ
ἀπαύγασματός, ὡς πρὸς ἐν τῷ πεπρω-
μένῳ σιδήρῳ. οὕτω καὶ ὁ ἵδιος τῷ θεῷ, ἡ
δυνάμει σαρκωθῆναι, καὶ ἀνδρὸς τῷ πρὸς
τοῦ πρὸς

ἡ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου σαρκωθῆναι, εἰ
 ἀδελφεοὶ εἰσι τὰ ὄργανα τῆς τριάδος. ἔγωγε πά-
 λιν ὁ ὅς τοι θεὸς, ὁ τοι θεὸς λόγος, τὸ τοι πατὴρ
 ἀπαύρασμα, ἡ δὲ αὐτὸς ἐν ἀειδιπτῷ βιβλίῳ γρα-
 φῆται, ὡς τε ὑπὸ ἀνθρώπων ἀναγινώσκεις, ὡς
 κινδυνεύεις τὰ ὄργανα αὐτοῦ ὁράειν, ὡς σαρκί
 ἐνωμένον. ὡς ἡ βιβλίον τὸ γεγραμμένον,
 τὸ ἐστὶν ἡ σὰρξ, ἡ δὲ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ. ὁ δὲ τοι
 πνεῦμα λόγος, κλητὶς ἐν τῷ αἰῶνι ὡς πατήρ καὶ τὸ
 10 τοι βασιλεὺς πρόσταγμα, τὸ τὸν λόγον αὐτὸν εἰς
 τὸν αὐτὸν γλῶσσαν βιβλίῳ πέμποντος, αὐ-
 τὸς ἡ ἐκ αὐτοῦ καὶ θεὸς, τὸ δὲ βιβλίον διώταται
 καὶ αὐτὸς. φασὶ τοίνυν οἱ χριστιανοί, τὸ χριστὸν λό-
 γον ὄντα θεὸν, ὅν ἐστιν θεὸς. τοι δ' αὐτὸν ὅτι ὁ μα-
 χόμετ' ποδὶ αὐτοῦ ἐφισχόν, εἰ ὡς μήτε αὐτὸς ἔμε-
 νος, μήτε νοῦν. φασὶ γὰρ ἐν τῷ ἀλκοράνῳ ἐν
 τῷ κεφαλῷ τῷ ἐλνεσῶ, ὃ ἐρμηνεύει ἡ γυναῖς
 20 κες, ὅτι ὁ χριστὸς ἵστος ὅς τ' μαρίας, λόγος ὅστις
 τοι θεὸς, ὡς πνεῦμα ὅστις θεὸς. φασὶ τοίνυν ἐκ
 30 λεγόν ὁ μαχόμετ', ὅτι ἀδελφεοὶ τοῦ θεοῦ ἐχόν
 λόγον ἢ πνεῦμα, ἐπεὶ μὴ ἡ γυναῖς ἐκ ἐχόν
 τοῦ τοίνυν ποδὶ τῷ ἀλκοράνῳ, ὡς τε ζητή-
 σαι αὐτὸς πρὸς τὸν μαχόμετ', ὅταν λέγῃ τὸ χριστὸν
 λόγον ἐστὶν τὸν θεόν, καὶ πνεῦμα ἐκ θεοῦ, ποτόρον
 ποδὶ τὸ πνεῦμα ὡς τὸν λόγον φασὶ τὸν πεφο-
 ρεῖν, ἢ ποδὶ τὸν ὁσιώδους, τὰ τῶν ποδὶ τῶν κρι-
 στῶν, ἢ τῶν ἀκρίτων. εἰ ἡ ποδὶ τὸν ζωτικόν, ἢ τῶν
 τοῦ κριστῶν, ὅπως ὁ μόνος ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦ-
 μα τὸ θεὸς ἐστὶν ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ ὡς οἱ λόγοι καὶ
 30 τὰ πνεύματα τὸ ἄλλω πεφορῶν, ὡς τῶν ἄλ-
 λων μακαρίων ἀνθρώπων. ὡς κατὰ τὸν ὅτι ὁ μα-
 χόμετ' ὅστις ἐπαινος ὅστις ποδὶ τῶν χριστῶν, ὅν ὁ
 μαχόμετ' ἰδίως ὡς ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους ἐξ
 40 λεγὲν συμβάλλει. ἀλλ' ὅτι φασὶ τὸν τοῦ λόγου
 ὡς τὸν τοῦ πνεύματος, πλῆθυσιν ὡς ὁ θεὸς ὡς
 εἰ αὐτὸς ἀδελφός, ὡς πατήρ εἰσέγει τὸν ὅλον τὸν
 ἀλκοράνῳ. εἰ δὲ λέγει ποδὶ τὸν ἀκρίτων ὡς ὁσιώ-
 δους λόγος τὸν θεόν ὡς πνεῦμα, ὅπως συμβάλλει
 σιν ἡμῖν ἐπὶ τῇ σαρκώσεως ὡς τὸν τῆς τριάδος
 40 μυστήριον. Ἐπὶ φασὶν ὁ μαχόμετ' ποδὶ τὸν θεόν, ἐν
 τῷ κεφαλῷ τῷ ἐλμυρνίμ, ὡς εἰ ὁ θεὸς εἶχεν
 ὅν, ἐν κινδυνῷ αὐτὸν ὅλος ὁ κόσμος. ὡς γὰρ
 αὐτὸν αὐτοῦ χρίσμα. αὐτὸν ἡ ὑπόθεσις, λίαν
 ὅτι ὡς ὁσιώδους. ὡς ποτὶς γινώσκοντες τὸν τοῦ
 θεοῦ ἐχόν ὅν, εἰ μὴ ποτὶς καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς καὶ
 ὡς ποτὶς τακτὸν. ἡμεῖς δὲ φασὶν, ὅτι ὁ ὅς τῶν
 θεῶν, λόγος ὅστις τὸν θεόν, καὶ ὡς ἡμεῖς τὸν πατὴρ,

ter uel spiritus sanctus, & si indiuisibilia
 sunt opera trinitatis, Sic rursus filius Dei
 & uerbum Dei patris, potuit in sensibili
 libro scribi, ut ab hominibus legeretur,
 & sensibilibus opera eius uiderentur, &
 esse carni unitus. Et liber quidē scriptus,
 potuit interrumpi, uerbum autē Domini
 manet in aeternum. Sicut & regis man-
 datum, qui mittit uerbū eius in libro ad
 terram quę sub eo est: ipsum autē uerbum
 nunquam comburi potest, liber autē com-
 buri potest. Dicunt igitur Christiani, Chri-
 stum, cū sit uerbū Dei, filiū esse Dei. Hoc
 idē & Mahometus de eo dixit, & si neq;
 sciebat, neq; intelligebat. Dicit enim in
 Alcorano in capitulo Elnesa, quod inter-
 pretatur mulieres, quod Christus Iesus fi-
 lius Marię, uerbū est Dei, & spiritus est
 Dei. Quare igitur non dixit Mahome-
 tus, quod impossibile est Deū habere uer-
 bum uel spiritum, quoniam uxorem nō
 habet? Quarendum igitur a Saracenis,
 ut quęrant ipsi a Mahometo, quando di-
 cit Christum uerbum esse Dei, & spiritū
 ex Deo, utrū de spiritu uel uerbo dicit,
 de accidentali quod profertur, uel de essen-
 tiali, id est creato. Sic nō solū uerbū & spi-
 ritus Dei est a Deo, sed & uerba & spiri-
 tus aliorū prophetarū, & aliorū hominū
 beatorū. Et secundū hoc nō magna quę-
 dā laus est hęc de Christo, quę Mahome-
 tus proprie & supra oēs homines uult cō-
 stituere. Sed neq; propter talē rationē &
 talem spiritū pluraliter Deus de seipso lo-
 quitur, sicut inducunt in toto Alcorano.
 Si autē dicit de increato & essentiali uer-
 bo Dei et spiritu, sic utiq; nobiscū sentiūt
 tam de incarnatione, quā de mysterio
 trinitatis. Itē dicit Mahometus de Deo
 in capitulo Elminim, Quod si Deus ha-
 beret filiū, in periculo iam totus mūdus
 esset. esset enim schisma inter eos. Hęc
 autem suppositio ualde falsa est. Suppo-
 nit enim, non possibile esse Deum habe-
 re filiū, nisi iniquum & audacem &
 inobediētem. Nos autem dicimus, quod
 filius Dei est uerbū Dei, & sciētia patris,

Verbum.

Psal. 110.

Mahomet Chri-
 stum uerbum et
 spiritū esse Dei
 fatetur, non autē
 tem filium.

Dei filius uer-
 bum ipsius,

per quam omnia operatur. Verbum autem comprehensum in mente, & artificis scientia, nunquam in homine separatur à concipiente intellectu. Nisi alicubi blasphemans Mahometus dicat, dissentire ad seipsum Deum, & contraria dicere suipsum intellectui & cogitationi. Idem Mahometus dicit in capitulo Elezat, quod Deus & angeli eius orant pro Mahometo & Saracenis.

Quod quidem est angelorum, est omitendum. Deus autem quando pro eis orat? Quem orat? Angelos, uel homines, uel seipsum? Sed hoc est mendacium, orat seipsum: & maxime secundum Mahometum, qui uerbi incarnationem negat, & neque personarum discretionem ponit in diuinis. Ponit autem &

*Alia mendacia
ex Alcorano.*

alia mendacia quaedam, & impossibilia, sicut in capitulo Elafiar, dicitur quasi ex persona Dei: Si hoc miserimus Alcoranum super unum montem, uideres iam eum utique scissum à reuerentia & timore Dei. Et sicut in capitulo Elcaminar, quod interpretatur luna, dicit, quod luna contrita est: & multa alia, quae longum esset enarrare. Vnde potest omnibus sapientibus manifestum esse, legem illam non esse à Deo, quae tot & sic manifesta continet mendacia. Inueniuntur autem post haec & alia quaedam absfona, quae tanquam firma Saraceni affirmant, translata ex Alcorano in modum expositionis, continentur autem palam in libro Mahometi de expositionibus: ex quibus cum multa sint, pauca hic commemorabo. Vnum est quod dicit, quod creatum fuit coelum ex fumo, fumus autem ex exhalatione maris, mare autem ex quodam mōte qui Caph appellatur, & is circumit totum orbem terrarum, & sustinet coelum. Dicitur etiam solem & lunam aequalis lucis & uirtutis fuisse, & nullam discretionē esse inter noctē et diem. Aliquando autem accidit, quod dū uolaret Gabriel, ala eius lunā tetigerit, quae & sicut nunc uidemus, obscurata est. Itē dicit, &

suem

δι' ἧς πάντα ὀργάζεται. ὁ δ' ἐ' λόγῳ ὁ συληφθεὶς ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ ἡ τοῦ τεχνίτου αὐτοῦ ἐκείνου, οὐδέποτε οὐδ' ἐν τῷ αὐτοῦ πῶ δ' ἴστανται τοῦ συλλαμβάνοντος τοῦ. εἰ μὴ πῶν βλασφημῶν ὁ μαχόμετ, εἰς διχονομίαν πρὸς αὐτὸν τὸν θεόν, καὶ ἀντιλεγόμεν τῷ αὐτοῦ νόμῳ καὶ νοήματι. Ἐτι ὁ μαχόμετ φησὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλαζαπ, ὅτι ὁ θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ὄνχονται πρὸς τὸ μωαμέθ καὶ τῶν ἄλλων σαφ. 19
ρακλῶν. τὸ μὲν οὖν τῶν ἁγγέλων, παρεκτίον, ὁ δὲ θεὸς ὅτι πρὸς αὐτῶν ὄνχεται, τίνι ὄνχεται; τοῖς ἁγγέλοις, ἢ τοῖς ἀνθρώποις; ἢ αὐτῷ; ἀλλὰ τοῦτο ὅτι φησὶ, τὸ ὄνχεται αὐτῷ καὶ μάλιστα κατὰ τὸν μαχόμετ, ὃς καὶ τὴν τοῦ λόγου σαρκώσιν ἀρνείσθαι, καὶ οὐδὲ διακρίσιν προσώπων τίθησιν ἐν τοῖς θεοῖς. τίθησι δὲ καὶ ἄλλα ἅψα φησὶ καὶ ἀδύατα, ὡς πρὸς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλαστοῦ λέγεται, ὡς πρὸς ἐκ προσώπων 20
τοῦ θεοῦ, εἰ ἐπὶ μὲν τῶν τοῦ ἀλκοράνου εἰς ἐν τῷ ὄρω, εἰς ἐν αὐτῷ σχιζομένη τῆς διλαθείας καὶ τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ. καὶ ὡς πρὸς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλκαμάρε, ὃ ἐρμηνεύεται σελῶν, φησὶν, ὅτι ἡ σελῶν συνετρίβη. καὶ πολλὰ ἄλλα, ἃ μακρόν αὐτὸν ἐπαρθεῖν. ὅθεν διώσθαι πᾶσι σοφοῖς γινώσκειν καὶ φαίνεσθαι, τὸν νόμον ἐκείνον μὴ εἶναι παρὰ θεῷ, ποσά τα καὶ οὕτω δὴ λα ποδεῖχοντα φησὶ. εὐρίσκοντα δὲ μετὰ ταῦτα 30
καὶ πῶς ἄλλα ἀπαρδόντα, ἃ πρὸς ὡς βέλους διήχρυνονται οἱ σαφ. ρακνοὶ, μεταφερόμενα ἐκ τοῦ ἀλκοράνου ἐξηγησιως τρόπῳ ποδεῖχοντα δὲ σαφ. ῥηδῶν, ἐν τῷ ποδεῖ διηγήσεω τοῦ μωαμέθ βιβλίου. ὃς ὡν πολλῶν ὄνχων, ὀλίγων ἐν ταῦτα μνημονόσω. ἐν ὅσῳ ὁ φησὶν, ὅτι ὁ κησὸς ὕδατος, γέροντι ἐκ κηπνοῦ. ὁ δὲ κηπνὸς, ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως τῆς θαλάσσης. ἡ δὲ θαλάσσα, ἐκ πν. ὄρους κῦφ καλῶν μέλου, ὁ περιζώννυσιν ὅλῳ τῷ οἰκουμένῳ 40
νῶν, καὶ ἀνέχει τὸν οὐρανόν. φησὶ δὲ καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, ἵσου φωτός καὶ δυναμείως γινώσκειν, καὶ μὴ δὲ μίαν διακρίσιν εἶναι μετὰ νυκτός καὶ ἡμέρας. ποτὶ δὲ περὶ μίον τοῦ γαβριήλ, σιωπῶν τὸ πρὸς αὐτοῦ ἀφαιδαι τῆς σελήνης, ἢ καὶ ὡς πρὸς ὄρω μὲν νῦν ἐσθ. τίς ἐστι. ἐπὶ φησὶ, τὸν μὲν σῶν

*Mahometi li-
ber de Alcora-
ni expositioni-
bus. Is est qui in
scribitur, Dedo
titima Machu-
meti.*

τῷ τὸν ἀγριὸν ἐκ τῆς κόπρου τοῦ ἐλέφαν-
 τος γυνηδύσαι, τὸν δὲ μὲν ἐκ τῆς κόπρου
 τοῦ χίρου, τὸν δὲ γαλλῷ ἐκ τοῦ μετόπου
 τοῦ λεοντος. ὅτε οὖν τὸν πρόπον ἐξηγεί-
 ται. ὄντος γὰρ τοῦ νῶε ἐν τῇ κιβωτῇ με-
 τὰ τῶν ὁσίων καὶ τῶν ζώων, ὅτε πρὸς ἀπό-
 πατον ἐχώρου, ἐκλίνετο ἡ κιβωτός· καὶ
 μαλιστα, ὅτε ὁ ἐλέφας ἀπῶιεν. καὶ διὰ τὸ
 λίαν φοβεῖσθαι, ἠρώτησεν ὁ νῶε τὸν θεόν.
 10 ὃς εἶπεν, ἀπὸ λείας, καὶ προσκύνησον τὸν πό-
 τον αὐτοῦ πρὸς τῇ ὁπῇ, ὅς τις πορείσιν
 ἡ πορεύσθαι. οὐ γὰρ μόνον, ἀλλὰ τὸ ἐξίεν ἡ
 κόπρος, καὶ σὺ αὐτῇ χίρῳ μέγιστον
 λίαν. οὐτῶν ῥύγχει τὰς κόπρους (ὡς εἰώθειν)
 ὁρῶσιν, ὁ μὲν ἐγγυῆθη. καὶ ἤρξατο
 καταπίειν τὰς σαυίδας τῆς κιβωτοῦ. καὶ
 τότε μαλιστα ἐφοβήθησαν. καὶ ἐπερωτή-
 σας ὁ νῶε τὸν κύριον, ἐπαύταξε τὸν λεόν-
 τα ἐν τῇ μετόπῳ. καὶ ἐξῆλθε γαλλῷ, ὃς
 20 τῶν μυκτῆρων αὐτοῦ. καὶ ταύτῃ εἶναι
 φησὶ τὴν αἰτίαν, διὲν ἡ τῇ χίρῳ
 λείας ἀκαθάρτα εἶναι φασὶ. φησὶ δὲ πάλ-
 λιν ἐν τῇ αὐτῇ, ὅτι ὁ θεὸς πρὸς τῇ τέ-
 λει τοῦ κόσμου ἀποκτενεῖ πᾶσαν κτί-
 σιν, καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους,
 καὶ οὐδὲν ὑπολειφθήσεται ζῶν, πλὴν τοῦ
 θεοῦ καὶ τοῦ θανάτου. ὃς οὖν ἀγγέλῳ πε-
 λεγόμενον ἀδελφῇ. καὶ τότε ἐντελεῖται
 κυεῖν τῇ ἀδελφῇ, ἀποκτείνει αὐτὸν. οὐ
 30 γὰρ μόνον, φωνήσει κυεῖας φωνῇ μεγάλῃ,
 καὶ ὁρῶν τὸν εἶσιν οἱ σατράπαι τοῦ κόσμου,
 καὶ οἱ ἀρχόντες, καὶ μετὰ ταῦτα ἀναστήσονται
 πάντα. αὐτὸς τε πάλιν ὁ μαχρὸς μετ', ἐποίη-
 σε βιβλίον, ὅπου ἐγράφη δώδεκα χιλιάδας
 λόγων θαυμασῶν. θαυμαζόντων δὲ καὶ ἡ
 ποιῶν, εἰ πάντα ἐκεῖνα ἀληθῆ ἐσιν, ἀπεκεί-
 νατο μόνον τὰ τριγίλια ἀληθείαν ἔχειν, τὰ
 οἱ ἄλλα ψευδῆ εἶναι. ὅταν κρίνω ἐν τῷ πᾶσι
 ἐκ μὲν βιβλίου ψευδὲς τὴν καταλαμβάνειν,
 40 φασὶν οἱ σατράκλωοι, καὶ ὅτε τὸν μαχρὸν
 μετ' εἶπεν, μὴ πάντα εἶναι ἀληθῆ, εἶναι δὲ
 καὶ τοῦτο ἐξ ἐκείνων. τὸ οἱ ὑπόλοιποι, ὁ
 λοιπὸν ἐν τῇ αὐτῇ ἰσχυρῶς ἐξάμειν. ὅτε πάλ-
 εδύω τοὺς σατράκλωους πειρὴν καὶ ὑπὸ τοῦ
 ἐλκροσίου. εἰ γὰρ καὶ πολλὰ ψευδῆ ἡ κατα-
 λαμβάνονται ἐν αὐτῷ, ὅμως δὲ πᾶσι πᾶσι
 ἐξάμειν ἐν αὐτῇ ἀληθῆ, ὡς πορθεῖν λόγῳ
 πᾶσι

suem agrestem ex stercore elephantis na-
 tum esse, murem autem ex stercore por-
 ci, cattum autem ex fronte leonis. Hoc
 autem isto modo exponitur. Cum enim
 Noë esset in arca cum filiis & animalibus,
 quando ad latrinam secesserunt, in-
 clinata est arca, & maxime quando ele-
 phas aderat. Et propterea quod ualde ti-
 muit, consuluit Noë Deum. Qui dixit:
 Recede, & adora podicem eius ad fora-
 men, ex quo provenit stercus. Quo facto
 simul exiuit stercus, & cum eo porcus
 ualde magnus, cuius rostro stercora (si-
 cut consuevit) effodiente, mus natus est,
 & incœpit rodere tabulas arcæ. Et tunc
 maxime timuerunt. Et interrogans Noë
 Dominum, percussit leonem in fronte.
 Et exiuit † mustela per nares eius. Et
 hanc dicunt esse causam, propter quam
 carnes porci non licitas esse dicunt. Di-
 cit autem rursus in eodem capitulo,
 quod Deus in fine mundi interimet om-
 nem creaturam, & angelos, & arch-
 angelos, & nihil relinquet uiuens præ-
 ter Deum, & Mortem: quæ est angelus
 quidam, qui dicitur Adriel. Tunc man-
 dabit dominus Adriel, ut interimat se-
 ipsum. Quo facto, clamabit Dominus
 uoce magna, & dicet, Vbi sunt satrapæ
 mundi & principes? Et post hæc re-
 surgent omnia. Ipse quoque rursus Ma-
 hometus fecit librum, in quo scripsit
 duodecim milia uerborum mirabilium.
 Mirantibus autem & quærentibus qui-
 busdam, si omnia illa uera sunt: Respon-
 dit, Sola tria milia ueritatem habere,
 alia autem falsa esse. Quando igitur
 in prædicto libro falsum quoddam de-
 præhenditur, dicunt Saraceni, & hoc
 Mahometum dixisse, non tamen om-
 nia esse uera, & hoc ex illis esse. reli-
 quum autem totum in suo robore per-
 manere. Credo etiam idem facere Sara-
 cenos in Alcorano, Et si enim multa
 mendacia depræhenduntur in eo, ta-
 men propter quædam, quæ in ipso
 continentur, uera, sicut Dei uerbum,
 in præ-

Porcus et mus
 ex stercore.

cattus. ita enim
 habet liber de
 Doct. Machi
 meti.

Mors, Adriel.

Duodecim milia
 uerborum
 mirab. liber.

in precio habetur apud eos. Dicitur est autem nobis superius, quod sicut dicit Augustinus: Si unum solum uerbum falsum in euangelio inueniretur, iustum esset, quod totum euangelium friuolum et uanum existimaretur et fabulosum. Ego autem firmiter sensi, quod Saracenorum maxime sapientes, & qui literarum peri-

Alcoranū ipse etiam Saracenis suspectū, ideoque publicari illud egre sustinent.

tiam habent, uerbis Alcorani nullam adhibent fidem, sed fictionem doctrinae eius auertunt. Signum autē huius, quod cum alijs sapientibus hi publice disputare recusant, sicut ego per experientiam ipsam cognoui. Et ipsum Alcoranum in medium afferri nolunt, uehementissime enim tristantur, cum ab alijs legitur, & nequaquam uolūt in alias linguas ipsum transferri. Scimus autem, quod purum aurum neque aquam timet, neque ignem, neque indicē. Et propter hoc Christiani ueritati Dei confidentes, quæ fortissima est, & manet in æternum, libenter de Euangelio cum alijs nationibus disputant, & gaudent cum alijs nationibus disputare, & gaudent cum ab alijs nationibus legitur, desiderantque ipsum omnibus publicari, & in alias linguas transferri, & non literis solum, sed etiam scripturis publicis Christi passionem ostēdunt, quod ab alijs gentibus ludibrium et ignominia uidetur.

QVOD VIOLENTA SIT LEX
Saracenorum. Cap. X.

DEcimo debemus cōsiderare, quod Alcoranum non est lex Dei, uiolenta enim est. Et ut breuiter dicam, lex hæc proprie dici potest lex cædis & mortis, non solum quod ad eternam mortem nos mittit, sed quod corporali cæde homines cogit credere his quæ ab eo ipso dicuntur. Et in ipso Alcorano in capitulo Emparaca, quod interpretatur uacca, dicitur, quod in lege Dei nō est compulsio, & quod iam definitum est equum ab iniquo. Quæ enim est maior compulsio, quod

Alcorā lex mortis.

πράται περ αὐτοῖς. ἔρχεται δὲ ἡμῖν ἀνα-
τόρω, ὅτι καὶ ὡς φησὶν αὐτοὺς εἶναι, εἰ μόνον εἰς λόγον ὡς δὲ ἡς ἐν τῷ διαγγελίῳ εἰ-
λέκετο, ὡς αὖ δικαία αἰτία τοῦ διαγγε-
λίου ὅλον μακάριον λογίζεσθαι καὶ μὴ δῶδαι.
ἐγὼ δὲ βεβαίως ἠδόμεν, ὅτι τῶν σαφῶς αὐ-
τῶν οἱ μάλιστα σοφοὶ καὶ γραμματέων ἔχον-
τος πείραν, οὐ πιστεύουσι τοῖς τοῦ ἀληθοῦ-
νου λόγοις, ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἐν διδασκα-
λίας αὐτοῖς ἀποκεκαλυμμένον ὄντι. σημεῖον 10
δὲ τοῦ, ὅτις ἄλλοις σοφοῖς αὐτοῖς δημοσίᾳ δια-
λέγεσθαι, παραιτεῖσθαι ὡς περ ἐγὼ διὰ
τῆς πείρας ἐγνων αὐτοῖς. καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἀλ-
κοράνον οὐ βούλονται δημοσιεύεσθαι ὡς φη-
σὶν ὅτι τὰ γὰρ ἄχθονται, ὡς ἄλλων ἀναγι-
νωσκόμενον, καὶ οὐδ' αὖτως ἐθέλουσι εἰς ἄλ-
λα γραμματα καὶ διαλέκτους αὐτὸ μεταφέ-
ρεσθαι. ἰσμεν δὲ, ὅτι τὸ κατὰ τὸν χυσιόν,
οὐτε διδόντες οὐτε τὸ πῦρ. καὶ διὰ τού-
τοι χειριστοὶ, τῇ τοῦ θεοῦ ἀληθείᾳ παρρησίᾳ 20
τοῦ, ἰσχυροτάτη τὴν οὐσὴν καὶ μένουσιν εἰς
τὸν αἰῶνα, ἀσμελῶς περὶ τοῦ διαγγελίου
τοῖς ἄλλοις γράψουσιν διαλέγονται, καὶ χεῖρας
ἐπὶ ἄλλων ἀναγινωσκόμενον. ὡς δὲ τοῦ
αὐτοῦ πᾶσι δημοσιεύεσθαι, καὶ εἰς ἄλλας με-
ταφέρεισθαι διαλέκτους, καὶ οὐ γραμμάσι μόνον,
ἀλλὰ καὶ γραφαῖς. δημοσίαις τὸ τοῦ
χειρὸς παρὰ τὸ δεικνύουσιν, ὅτι περ ἐπὶ τῶν
ἄλλων ἐθνῶν παγινώδην, καὶ ἀτιμία νο-
μίζεται. 30

ΟΤΙ ΤΟ ΑΛΚΟΡΑΝΟΝ
οὐκ ἐστὶ νόμος θεοῦ.

ΔΕκατον ὁφείλομεν σκοπεῖν, ὅτι τὸ
ἀλκοράνον οὐκ ἐστὶ νόμος θεοῦ. βίαιος
γάρ ὄντι, καὶ σιωπῆως εἰπείν, ὁ νόμος οὐ-
τε πνεύματος αὐτοῦ λέγειτο νόμος σφαγῆς καὶ
θανάτου, οὐ μόνον ὅτι αἰωνίῳ παραπέμπει
θανάτῳ, ἀλλ' ὅτι σφαγὴ σωματικὴ καὶ βί-
α τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων βιάζεται, πιστεύειν τοῖς
ἐν αὐτῷ λεγόμενοις. καὶ τοι γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ
ἀλκοράνῳ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλμπακαρά,
ὃ ἐρμηνεύεται βῆς, λέγεται, ὡς ἐν τῷ νόμῳ
τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστὶ βία, καὶ ὅτι τὸ ἴσον ἐστὶ ἀρχὴς
ἡδὲ δίδωσται, οὐκ ἐστὶ δὲ μείζων ἀνάγκη τῆς
δίκης

quodcunq; uolueris, lingua tantum, sed non corde, timore ensis. Omar autem filius Catempadi coactus dixit: Domine, tu scis quod solo timore mortis fio Saracenus. Et filius autem Empiasca timore ensis factus est Saracenus. Vnde misit et literas ad Mesce, quas mulier quædam occultauit sub crinibus capitis, nuncians his qui sunt in urbe aduentum Mahometi, ut cauerent ipsi uim doctrinæ illius.

Notandum autem, quatuor esse partes eorum qui retinent errorem Mahometi. Prima, eorum qui ingressi sunt Saracenisimum per ensen, ut dictum est: qui etiam nunc eorum ipsorum errorem cognoscentes, resipiscerent utique, nisi eum propter ensen timerent. Alia particula eorum est, qui decepti sunt à diabolo, credentes uera esse, mendacia. Tertia particula est eorum, qui nolunt discedere ab errore maiorum suorum, sed dicunt, detinere ea quæ eorum patres detinebant, à quibus maxime discedunt: qui pro idololatria, quam prius detinebant, Mahometi sectam tanquam minus malam sine dubio elegerunt. Quarta pars eorum, qui propter remissionem uitæ, et mulierum multitudinem, & alia remissibilia, potius in his immundiciam quam æternitatem futuri seculi amauerunt, & cum his concordantes sunt, qui apud eos sapientiores appellantur. Et qui literarum peritiam habent, non credunt legem illorum esse ueram, uel bonam simpliciter: sed uehementia uoluptatum sedat iudicium rationis, prout dicit sapiens. Sicut & multi literarum experti apud Christianos, non seruant Euangelij legem, & si credant ueram esse & bonam, potius imitantur uiam Alcorani, quam uis credant in ueritate illum errasse. Et huius rei signum in utrisq; est, transmutantur enim quidam Saraceni in Christianos, & Christiani quidam fiunt Saraceni. Christianus quidē nunquā in morte fieret Saracenus, sed in uita: Saracenus autem in morte potius fit Christianus, q̄ in uita.

Vterq;

ὁ πόρ' αὖ θέλεις, γλώσσῃ μόνον, ἀλλ' ἂν καρδίᾳ, τῷ δ' εἰς τοὺς ξίφους. ὁ δὲ ὁμάρ' ὁ γὼς τοῦ κατεμππασθῆναι ἀναγκασθόμενος εἶπε, κύριε σὺ οἶδας ὅτι μόνον τῷ τῷ θανάτῳ φόβῳ γίνομαι σαῖρακλῶς, καὶ ὁ γὼς δὲ τοῦ ἐμππασθῆναι τῷ φόβῳ τοῦ ξίφους γέγονε σαῖρακλῶς. ὁ θῆν' ἐπέμψεν καὶ γράμματα εἰς τὴν μεσκή, ἃ ζωὴ τις ἐκρυψεν ὑπὸ τὰς τρίχας τοῦ κεφαλῆς, κλυύων τοῖς ἐν τῇ πόλει τὴν παρεσίαν τοῦ μωάμεθ, ὡς τι φυλάττειν αὐτοὺς τὴν βίαν τῆς ἐκείνου διδασκαλίας. ἰσίου δὲ, τίς τὰς εἶναι μοίρας τῶν κατεχόντων τὴν πλῆν τὴν τοῦ μωάμεθ, πρώτῃ μοίρᾳ, τῇ τὸν σαῖρακλῶς κλυισμόν' ὑπελθόντων εἰς τοὺς ξίφους, ὡς εἰρητοί· οἱ καὶ νῦν τὴν αὐτῶν γινώσκοντες τὴν πλῆν, ὅμως οὐκ αὐτοὺς, εἰ μὴ τὸ ξίφος εἰδ' εἰλίω. ἄλλῃ μοίρᾳ δὲ, τῶν ὑπὸ τοῦ εἰσβολῆν ἡπατημένων, πεισδόντων ἄλλῃ δὲ εἶναι τὰ ψυδῆν. τρίτῃ μοίρᾳ, τῶν μὴ βουλομένων ἀποσιῶσαι τῆς πλῆν τῶν προγόνων αὐτῶν, ἀλλὰ λεγόντων κρατεῖν ἡ κατεχόν καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν ὡς ἀφίσαντο μάλλον, οἱ αὐτοὶ τῆς εἰδωλολατρίας, ἢ πρὸς τὸν κατεχόν, τὴν τοῦ μωάμεθ αἰρεσίῃ. ὡς αὖ ἡτορ' πονηρὰν, ἀναμειβόμενος πρὸς αὐτοὺς. τέταρτῃ μοίρᾳ δὲ, τῶν διὰ τὸ ἀνερῶν τῆς ὁδοῦ, καὶ τὸ τῶν ζωακῶν πλῆθος, καὶ τὰ ἄλλα ἡνδοσιμα, μάλλον τὴν ἐν τῇ τοῖς ἀκαθαρσίαις ἐλπίδιότητι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἡγάπησαν. καὶ πού τις εἰσὶ σὺμφρονος, οἱ παρὰ τοῖς σαῖρακλῶς σφώτοροι λεγόμενοι, καὶ γραμμάτων ἡδίστοιμον ὄντες. οὐ γὰρ πεισδύουσι τὸν νόμον ἐκείνων ἀληθῆναι, ἢ ἀγαθὸν ἀπλῶς· ἀλλ' ἡ σφοδρότης τῶν ἡδονῶν κατεπαύει τὴν καὶ σὺν τοῖς λόγοις, ὡς φησὶν ὁ σοφός. ὡς πρὸς καὶ πολλοὶ γραμμάτων ἐμπροσθὶ τῶν τοῖς χριστιανοῖς ἐφυλάττειν τὸν τοῦ θνατοῦ νόμον, καὶ τοῖς πεισδόντες ἀληθῆναι καὶ ἀγαθόν· μάλλον δὲ τὴν ὁδοῦ μιμνῶνται τοῦ ἀληθοῦς, καὶ τοῖς πεισδόντες ἐπὶ ἀληθείας ἐκείνου πεπλάσθαι. τῶν συμείρη ἐν ἀμφοτέροις μεταπιβεμένων γὰρ τῶν σαῖρακλῶν εἰς χριστιανὸς, ὁ χριστιανὸς πινὼν γινόμενων σαῖρακλῶν· ὁ δὲ χριστιανὸς δὲ ποτ' αὖ ἐν τῷ θανάτῳ γινόμενος σαῖρακλῶς, ἀλλ' ἐν τῇ ζωῇ. ὁ δὲ σαῖρακλῶς ἐν τῷ θανάτῳ μάλλον γινόμενος χριστιανός, ἢ ἐν τῇ ζωῇ.

ἐκὰς τῶν αἰσῶν χριστιανὸς αἰρεῖται μᾶλλον ἅρ-
 θανεῖν, ἢ σαῤῥακλῶδες· εἰ μὴ πον τῇ πειρασμῇ
 νη βία ἀφελῆσθαι. τρία δ' εἰσι φανερῶτατα
 10 τῇ βίᾳ τῶν πειρασμῶν νόμου, αὐτοὶ τῶν πει-
 ρασμῶν, ὅπου ἡ ψαυταῖς λέγει καὶ
 πειράσασθαι ἀρκτεννῶσαι. πρῶτον δὲ, τὸ τὸν
 μαχόμετον ἐκείνοις εἰπεῖν ὡς τὸν ποῦτον ὁρᾶμε-
 νῶν τὸν νόμον αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον αὐτὸς αὐτοῖς ὁρᾶ-
 μέν καὶ ἡ ἐν τοῖς ὁπλοῖς ἰσχύς, καὶ ἡ πρόσ-
 20 καιρος διωκεία. ἀλλ' ὁμοιωθῶν μὲν, καθὼς
 φησιν ὁ χρυσόμοι, τριάντη τις ὅτιν ἡ πῆς
 ἀληθείας φύσις, ὡς τε καὶ πρὸς πολλῶν πολε-
 μευμένων μᾶλλον ἰσχύει· ὡς τε καὶ τὸν αὐτοῦ
 τὸν ἰσχυρὸν ὑπὸ πολλῶν βοηθῶν, ὅν ἐαν
 τῶ ἀδυνάμει, ἢ ἀλήθεια τοῖνυν, ὅ δ' εἶται ὅτι
 30 τῇ πειρασμῶν διωκείας βοηθείας· καὶ μάλι-
 στα ἡ τῇ κύριε ἀλήθεια, ἡ ἡς μένει εἰς τὸν αἰῶ-
 να. ὁ γὰρ τῶν χριστιανῶν νόμος, τῶν τῶν διω-
 μῶν καιρῶν, τριακιστοῖς δ' ἔκα ἔτισι συνεχῶς
 20 ὁρᾶται· καὶ μάλιστ' ἐπέδωκε καὶ τῶν ἀ-
 ελιμῶ τῶν πειρασμῶν, καὶ τῇ λαμπρότητι τῶν
 δαυμάτων. σιμείον δὲ καὶ τὸ τῶν βίᾳς, τῶν
 παρ' ἐκείνοις νόμου. ὅταν γὰρ ὡς τῶν διδασ-
 καλῶν σιωπῶνται, ὡς τε τὸν νόμον αὐτοῖς
 διδάσκειν· ὁ δὲ τῶν σαῤῥακλῶν διδασκα-
 λος, ὁ τῶν λόγων κατηγεμῶν, πρῶτον ἀργυ-
 νώσας τὸ ξίφος, γυμνὸν κατέχει τῇ χειρὶ· ἐ-
 φ' ὅσον διδάσκει, ἢ τίθησι πρὸς κατὰ πληθύν-
 30 ὃν ὑπερανεστηκότι πόπῳ πινί. οἱ χριστιανοὶ δ' ἐ-
 διδάσκοντες, οὐ ξίφος, ἀλλὰ σταυρὸν ἀερε-
 σιν· οὐ βίᾳς σιμείον δ' ἐκινῶνται, ἀλλ' ἡμερό-
 τητος, ὡς αὐτὸν ἀνθρώποι πεμπόμενοι παρὰ
 τῶν χειρῶν ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. τρι-
 τὸν δὲ σιμείον τῶν φόνων καὶ τῇ βίᾳς δὲ, τὸ
 οὐδ' ἀσυνείους ὑπὸ τῶν σαῤῥακλῶν ὁρᾶται·
 φεδοῖ, φονεὶς ἐσομένους ἀνθρώπων. οἷς δ' οὐδ'
 ἡμερῶν τῇ πείρῃ φόνους, τῶν αἰώνιον ζωὴν
 40 ὑποσχεῖται. ὅς καὶ ἀποστέλλει πᾶσαν ταχὺ,
 οὐδ' ἀρχόντας τῇ νόμῳ δολίως ἀρκτεννῶντας.
 ὅτι δὲ οἱ ἀσεβῆς καὶ τῇ ἐχθρῇ καὶ ἀκρε-
 πῶν τῇ λίλτον ὁρος, ὑπακούει τε τῶν σελτά-
 νων τῇ βαθυλῶντος, κεφαλὴν ὄντι τῶν σαῤῥακ-
 νῶν. καὶ αὐτοὶ δὲ τῶν νόμοις τῇ τῇ τῇ σα-
 ρακλῶν εἰσι, ὅς καὶ αὐτοῖς ἀσεβῆς πρὸς τῇ
 σαῤῥακλῶν, ἀλλὰ ἰσχυρῶν, οἷον ῥίζα καὶ
 φυλὴ τῶν σαῤῥακλῶν, καὶ πρῶτον ἐκδικη-
 τοῦ καὶ συντηρητοῦ τὸν νόμον τὸν μωαμεθ.
 πρὸς

Vterq; igitur horum potius eligit Chri-
 stianus mori quam Saracenus, nisi ali-
 quo modo prædicta vi abstrahatur. Tria *Tria signa vio-*
 sunt manifestissima signa uolentiae, præ-
 dictae legis, absq; his quæ totiens ante di-
 cta sunt: quod quidem fuit, quod totiens
 dicit & mandat interimere. Primum si-
 gnum est, quod Mahometus illis dixit,
 intatum permanere legem eius, in quâ-
 tum eis permaneat & in armis uis, et tē-
 poralis potentia, Sed sicut dicit Chryso-
 stomus, talis est ueritatis natura, ut & cū
 à multis oppugnatur, fortius inualescat:
 & econuerso mendacium, cum à multis
 adiuuatur, in seipso debilitatur. Veritas
 igitur non indiget auxilio ex temporali
 potetia, & maxime Domini ueritas, quæ
 manet in æternū. Christianorum enim *Psal. 116.*
 lex, persecutionis tempore trecentis an-
 nis continue durante, maxime creuit, &
 numero fidelium, & splendore miracu-
 lorum. Signum autem & hoc uolentiae
 legis apud illos. Quando enim ad do-
 ctrinam conueniunt, ut legem eos Sara-
 cenorum magister doceat, & qui debet
 proponere uerbum, primum nudans en-
 sem, nudum manu detinet, in quantum
 docet, uel ponit ad terrorem in quodam
 eminenti loco. Christiani autem docen-
 tes, non ensen, sed crucem tollunt, non
 uolentie, sed mansuetudinis signa osten-
 dentes, tanquam homines qui mittuntur
 à Christo, sicut oues in medio luporum.
 Tertium autem signum cædis & uolentiae
 est, quod asselinij à Saracenis nutri-
 untur, homicidæ hominum futuri, qui-
 bus ex ipsa actione actiua & passiuia ui-
 tam æternam promittunt, et mittunt eos
 per orbem terrarum, ut principes mundi
 dolose interimāt. Hi aut asselinij, castra
 habent & arces circa Siltum montē, obe-
 diuntq; Sultano Babylonis, qui est caput
 Saracenorū. Hiq; legibus & ordine Sa-
 raceni sunt, & nō uocantur asselinij à Sa-
 racenis, sed Ismaelitis, quasi radix & tri-
 bus Saracenorum, & primi defenso-
 res & conseruatores legis Mahometi.

M Ad

Sultanus Baby-
lonis.

Ad hoc enim præcipue instruuntur & nutriuntur, ut cedem faciant. Hoc scelus non Christiani solum, qui sanctissimam legem habent, abominantur, sed & Tartari, qui nullam legem seipsos habere dicunt, præter naturalem. Ex his igitur apparet manifeste, quod Saracenorum lex, lex est cædis & uiolentiæ. Est autem uiolentum, cuius motus est ab extrâ, qui nullum momētum huius quod mouetur remittit, ut dicit Aristoteles. Et ex hoc manifestum, quod non est lex Dei.

QVOD ALCORANVM NON
est lex Dei, inordinatum enim est.

Cap. XI.

VNdecimo considerandum, quod Alcoranum nō est lex Dei, inordinatum enim est. Quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt, ut dicit Apostolus. Videmus autem hoc in operibus naturæ, et in sacris scripturis. Firmissimum enim non solum Christianis, sed etiam ipsis Saracenis, Moyse legem & prophetas & euangelium à Deo esse. Hæc autem omnia ordinata sunt. Moyses enim ualde ordinate incipit à mundi creatione, & deinceps totum pentatheicum percurrit secundum ordinem temporis & historiæ, & alij autem prophætæ bene ordinate processerunt secundum ordinem temporis, demonstrantes quando & quibus regibus, uel secundum ordinem historiæ, uel ad minus secundum ordinem materiæ. Et euangelium bene ac ordinatissime procedit, & temporis ordine, & historiæ, & materiæ. Incipit quidem ab incarnatione & natiuitate Christi, deinceps autem de uita & doctrina & miraculis eius, & post hæc de morte & resurrectione & assumptione dicit. Alcorano autem omnino nullus est ordo temporis. Neque enim dicit quibus regibus, uel secundum quod tempus. Neque historiæ ordo est. primum enim capitulum unde incipit, dicitur inscriptio uel aperitio libri, in quo indubitatō proprie incipit ab oratiōe & laude Dei. Et absque medio, post breuē orationē tractatum

πῶς ὁ θεὸς γὰρ ἰδίως αὐτὸν συνέθετο καὶ τὴν φωνήν, ὡς τὴν φωνὴν ὁ θεὸς ἀκούει. ὁ θεὸς ἄλλοι οὐκ οἱ χειριστοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ τὰς παρὰ τοὺς νόμους, βεβηλωμένοι, ἀλλὰ καὶ οἱ τὰς παρὰ τοὺς νόμους, ἐκ τῶν νόμων ἐκείνων φασὶν ἔχειν πάλιν τὸ φυσικόν. ἐκ τούτων τίνων φαίνεται φανερῶς, ὡς ὁ τῶν σαφῶς ἀκλῶν νόμος, νόμος δὲ σφαγῆς καὶ βίας. ἐστὶ δὲ βία, οὐκ ἡ κίνησις δὲ ἐξωθεν, οὐδὲ μίαν πῦρ κινουμένην ἐν ἑαυτῇ, ὡς φασὶν ἀριστοτέλης. καὶ τούτου διῆλθε, ὡς οὐκ ἐστὶ νόμος θεοῦ.

ΟΤΙ ΤΟ ΑΛΚΟΡΑΝΟΝ
οὐκ ἐστὶ νόμος θεοῦ, ἀλλὰ
τὴν γὰρ.

EΝ δὲ κατὰ θεωρητικόν, ὅτι τὸ ἀλλοῦ νόμος οὐκ ἐστὶ νόμος θεοῦ. ἀλλὰ τὴν γὰρ ὅτι τὰ δὲ παρὰ τοῦ θεοῦ, τὰ τὰ γὰρ εἰσὶν, ὡς φασὶν ὁ ἀποστόλος. ὁ δὲ μὲν δὲ ὁ θεὸς γὰρ τῆς φύσεως ὁ θεός, καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡ φωνή. βεβαιώτατον γὰρ ὅτι οὐ μόνον χειριστοῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς σαφῶς ἀκλῶν, τὴν πῦρ μωυσέως νόμον καὶ πῦρ προφητῶν καὶ τὸ ἀναγγέλιον παρὰ τοῦ θεοῦ εἶναι. ταῦτα δὲ πάντα, τὰ τὰ γὰρ εἰσὶν. ὁ μὲν γὰρ μωυσέως λίαν θυτάκτως ἤρξατο ἐκ τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας, καὶ ἐφεξῆς ὅλην τὴν πάντων ἰστορίαν διέφηλθε, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἰστορίας. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ προφηταὶ, θυτάκτως προήλθον, δεικνύοντες κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν, πότε καὶ ὅπου ποίῳ βασιλεῶν, ἢ κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἰστορίας, ἢ τοῦ λαοῦ, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ ὅπου. καὶ γὰρ μὲν ἀπὸ τοῦ σαφῶς ἀκλῶν καὶ τῆς γνησίως τοῦ χειροῦ, ἐφεξῆς δὲ περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν θαυμάτων καὶ τοῦ καὶ μετὰ ταῦτα, περὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἀναλήψεως. ἐν δὲ τοῦ ἄλλου, παυτελῶς ὁ δὲ μὲν δὲ τὰς, οὐτὶ χρόνος. ὁ δὲ γὰρ λέγει ὅτι τίνων βασιλεῶν, ἢ κατὰ τὴν τάξιν τοῦ χρόνου. οὐτὶ ἰστορίας τάξιν. ὁ μὲν γὰρ πρῶτον, ὅθεν ἤρξατο, λέγεται ὡς γὰρ, ἢ διὰ τοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ ἀναμνηστικῶς οἱ κείως ἤρξατο ἐκ τοῦ προοιχῆς καὶ ὕμνον θεοῦ. ἐφεξῆς δὲ ἀμέσως μετὰ βραχείαν θυτάκτως ἤρξατο.

ἤρξατο τῆς πραγματείας, καὶ δὲ κεφάλαιον
 δ' οὐτόν ποτε ἔλ πυρρῶς βοός, ὡς ἔβουσε μωυ
 σῆς, ἥς ἰσορία δὲ ἐν τῷ λονίτικῳ. τρεῖς
 καὶ δὲ κεφάλαιον, περὶ τοῦ οἴκου τοῦ ἀβρα-
 ᾶμ, ὃς γέγονε πατὴρ μωυσέως· ἐν ᾧ πολλὰ
 περὶ τοῦ χειρὸς παρεγίνετο βαλλεῖ, καὶ φη-
 σὶ τὴν παρεγόνου μαρίαν ἀδελφὴν γυναι-
 κος μωυσέως καὶ ἀαρῶν. καὶ ἐφεξῆς ἐπε-
 ταὶ τὰ τέσσαρα κεφάλαιον περὶ τῶν γυ-
 10 ναϊκῶν, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, οὐ-
 τως ἀτάκτως, ὡς τε μὴ δὲ εἶναι ἀνθρώπων
 ὃς αὐτὸ δύναντο λόγον ἀποδοῦναι τῆς τάξεως
 τῆς ἰστορίας καὶ τῶν κεφαλαίων. ἀλλ' οὐδὲ
 αἱ τῆς ὕλης τάξεις δὲν. οὐδ' ἐποτε γὰρ μία
 ἐπεξεργαστοῦ ὕλιν δυτακτως, ἀλλ' ἐφε-
 ξῆς ἀπὸ μιᾶς ὕλης ἐφ' ἑτέρων ὑποθέσειν
 πανταλῶς ἀσύμβατον μεταφέρεται, ἀν-
 τικρὺς ὡς πόρ θ' ἐξενῶς. ἀλλ' οὐδὲ τάξις
 ἔχει ὑποχειρηματωρ, ἢ πινὸς ἀποδείξεως.
 20 ἀλλ' ἡ διδασκαλία πᾶσα, ὅθ' ὑποθέσει
 πρῶτοι. καὶ ὑποθέμενοι πινὰ πρῶτα
 καὶ ἑαυτῶν ἀληθῆ, ὅθ' ἐκείνης ἄλλω τι-
 νὰ συμπράττει, μὴ γνέχουσιν καὶ ἐν πῶς
 τῶν πρῶτων. οἷον δὲ τὸ συνεχῶς παρ' αὐ-
 τοῦ λεγόμενον, ὅτι ὁ θεὸς ὑψηλὸς δὲ καὶ
 ἀγαθός, καὶ τὸ ἀληθινόν· νόμος δὲ σω-
 τήριος, καὶ ὁ θεὸς δὲ θεός, καὶ ὅτι οὐδὲ
 δὲν ἄλλ' ὁ θεὸς πᾶν τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μω-
 υσὴς δὲ προφήτης ἀληθῆς. ὁποῖον δὲ ἐ-
 30 σὶ τοῦτο τὸ συμπέρασμα, τὸ τὸν μωυ-
 σὴν εἶναι ἀληθῆ τοῦ θεοῦ δούλον, ὅτι ὁ θεὸς
 ἐστὶ θεός. καὶ ὡς πόρ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ
 ἐλμαϊδῷ, ὃ ἐρμηνεύεται τὸ ἀπὸ τῆς φησὶ, καὶ
 τίς ποτε ἡμεῖς ὁ θεὸς οἰκίαν ἐλαράμ, τοῦτέ-
 σιν αὐτῇ δὲν οἶκός μεσκέ· μὴ ἐστὶ ἐλ-
 νησίας τοῦ σαββατισμοῦ. καὶ γινώσ-
 κετε, ὅτι ὁ θεὸς πάντα οἶδε, τὰ ἐν οὐρανῷ
 καὶ τὰ ἐν γῆ, καὶ ὁ θεὸς οἶδε πᾶν ὁ-
 πόρ ἐστίν. ἀλλὰ τίς τοσοῦτον ἀνόντ', ὡς τ'
 40 ἀμολογεῖται, εἰ ὁ θεὸς πάντα οἶδεν; ἐστὶ δὲ
 καὶ πινὰ ἀμολογεῖται, ποίαν ἀποδοῦναι
 ἔχει τὸ, τὸν οἶκόν μεσκέ καὶ τὴν νησίαν τοῦ
 σαββατισμοῦ μὴ πινὸς γινώσκειν αἰὲν
 γινώσκει τοῦ εἶδέναι τὸν θεόν πάντα γινώσ-
 κει· συνεχῶς δὲ δοκεῖ ἐξηλεγεῖσθαι ὡς πόρ ἐ-
 νυπνιαδεῖς, καὶ μάλιστα ποτὶ τὸ τέλος τοῦ
 βιβλίου, ὅπου δοκεῖ εὖ λόγους ἀπὸ λείπειν
 καὶ τῶν

tum incœpit. Et est capitulum secundum
 de fulva boue, quàm obtulit Moyses, cu-
 ius historia est in Leuitico. Tertium au-
 tem capitulum est de domo Abraam, qui
 fuit pater Moyfi, in quo multa de Chri-
 sto interserit, & dicit uirginem Mariam
 sororem fuisse Moyfi & Aaron. Et dein-
 cept sequitur quartum capitulum, de
 mulieribus. Similiter autem et de alijs sic
 inordinate procedit, adeò quod nemo
 est qui possit reddere rationem ordinis
 historiae & capitulorum. Et neque ma-
 teria ordo est. nunquam enim unam
 materiam bene ordinatèque pertranlit,
 sed deinceps ab una materia ad alteram
 per suppositionem omnino imperti-
 nentem transfertur, tanquam abstra-
 ctus. Sed & neque ordinem habet ar-
 gumentationum, uel alicuius demonstra-
 tionis. Sed omnis doctrina ex supposi-
 tione procedit, & suppositiones quan-
 dam propositionem per seipsam ueram,
 ex illa aliam quandam concludit, quæ
 nihil commune habet ad primam. Sicut
 est continue quod ab eo dicitur, quod
 Deus est excelsus & bonus, & quod Al-
 coranū lex est salutis, & Deus est Deus,
 & quod nullus est alius Deus præter De-
 um, & Mahometus est propheta uerus.
 Quæ autem hæc conclusio, Mahome-
 tum esse uerum Dei seruū, et quod Deus
 est Deus? Et in capitulo Elmaïada, quod
 interpretatur mensa, dicit: Constituit no-
 bis Deus domum Elaram, id est uocatio-
 nis. Hæc est domus mensæ. Mensis est ie-
 iunij Saracenismi. Et hoc est, ut sciatis,
 quod Deus omnia nouit quæ sunt in cœ-
 lo & quæ sunt in terra, & Deus scit quic-
 quid est. Sed quis est tam demēs, ut dubi-
 tet quin Deus sciat omnia? Sed posito
 quod dubitetur ab aliquo, quæ est hæc
 consequentia, quod mēsa & ieiunium
 mensis Saracenismi faciat scire, quod
 Deus scit omnia? Et cōtinue autem uide-
 tur loqui tanquā somniator, & maxime
 circa finē libri, ubi uidetur ei uerba defi-
 niator.
 M 2 cere

Loquitur Ma-
 hometus ut so-
 mniator.

cere. Sicut in capitulo Elcapherū, qđ interpretat Hæretici, dicit de uerbo ad uerbum: O execrables, nō adoro quod uos adoratis, neque uos adoratis quod ego adoro: Ego nō adoro quod uos adoratis, neq; adoratis uos, qđ ego adoro. Vobis uestra lex, & mihi mea lex. Sed quilibet hæreticus potest hoc dicere, ut intercīdat materiā quę est de inquisitione ueritatis. Et neq; reminiscor me inuenisse in toto libro unā solā argumentationē, quę secundū rectā suppositionē & conuenientem ordinem procedat. Nominum autem ordo illic grammaticē & rhythmicē optimus est. ferē enim totus liber metricus & rhythmicus est. Vnde & ualde gloriāntur Saraceni, in sic pulchro & ornato arabicę locutionis modo: & ex his argumentantur, uerum prophetam fuisse Mahometū. Nō enim sic ornate sciuiset loqui homo omnino idiota. Sed sicut superius uisum est in quarto capitulo, nō cōsueuit Deus loqui in mūdo, uel cū prophetis, per uersus uel rhythmos. Sic igit manifestū, quod lex hæc non est à Deo, quę nullū habet ordinē nisi solū rhythmicū, & grāmaticum, qui Deo nō cōgruit.

QVOD LEX SARACENORVM
nō est Dei, iniqua enim est. Cap. XII.

DVodecimo oportet considerare, quod lex hæc nō est à Deo. Deus enim est summe bonus: optimi autē est, optima facere, secundū Dionysii. Quod autē lex Alcorani iniqua est, ex ipso Alcorano manifestū est. Dicitur enim in capitulo Elcaph, & in capitulo Elgem, quod interpretatur dæmones, quod ipsum Alcoranū placet dæmonibus, & in eodem delectātur: Dæmones autē iniqui sunt & peruerfi secundū uoluntatē, quibus preter iniquū aliud placet nihil: Alcoranum igitur malum est. Item, Alcoranum causa est omnium malorum, sicut cædis, rapinæ, periurij, & huiusmodi, quæ non solum permittit Alcoranum, sed etiam mandat (sicut superius manifestum fuit) & maxime cædes. Non suffi-

αὐτοῖς. ὡς πρὶν ἐν τοῖς κεφαλαίοις τοῖς ἐλκῆφ
ἐμ, ὁ ἐρμηνεύεται ἀρεπῆς, φησὶ κατὰ λέ-
ξιν· ὡ βλασφημοὶ, οὐ προσκυνοῦν, ὁ προσκυ-
νεῖται. οὐδ' ὑμεῖς προσκυνοῦτε, ὁ προσκυ-
νοῦ. ὑμεῖς δ' ὑμέτερον νόμον, καὶ ὑμεῖς ὁ νό-
μος· ὁ ἐμός. ἀλλὰ πᾶς ἀρεπῆς εἶδος δυνά-
ται λέγειν, ἵνα διακόπῃ τὴν ὕλην τὴν πε-
ρὶ τῆς ζητήσεως τῆς ἀληθείας. ἀλλ' οὐδὲ μίμη-
ναι ποτε διὰ παντός τοῦ βιβλίου γινόμενον
ἀνὰ χεῖρα ἐν ἑαυτῷ· ἀνὰ χεῖρα ἐν ἑαυτῷ
πρὸς πρὸς ταῖς. ἡ δὲ τῶν ὀνομαστικῶν τὰ-
ξιν ἐκεῖ, γραμματικῶς καὶ ἀριθμικῶς καλ-
λίστη δὲ. σχεδὸν γὰρ τὸ βιβλίον ὅλον, καὶ
ῥυθμικῶς ὅσον. ὅσον λίαν καυχῶνται οἱ σαφ-
ρακλῶν ἐφ' οὗτω καλῶ καὶ κενωσμημῶν
ἑρραβικῆς διαλέξεως τρόποι. καὶ τῶν
ἀνὰ χεῖρας, ἀληθῆς προφήτης εἶναι τὸν μα-
χόμεν. οὐκ αὖ γὰρ οὗτω κησμίως ἡ πίστις
διαλέγεσθαι, ἀνὰ χεῖρας πανταχῶς ἰδιώτης.
ἀλλ' ὡς ἀνατόρῳ πεδωρηται ἐν τοῖς πεπύ-
τοις κεφαλαίοις, οὐκ εἰσὶν ὁ θεὸς διαλέγεσθαι
τοῖς νόμοις, ἢ τοῖς πεπύτοις, δὲ ἐπ' αὐτῶν ἢ ῥυθ-
μῶν. ἡ τῶν τῶν φανερῶν, ὅτι ὁ νόμος ἐστὶ
ἐκ ἐστὶ παρὰ θεῶν, μηδεμίαν ἔχων τάξιν, εἰ μὴ
μόνον ῥυθμικῶς καὶ γραμματικῶς, ἢ τοῖς θεῶν
ἐχ' ἀρμόζει.

ΟΤΙ Ο ΝΟΜΟΣ ΟΥΤΟΣ
ἐκ ἐστὶ νόμος.

ΔΩδέκατον δὲ θεωρεῖν, ὅτι ὁ νόμος οὗτος οὐκ ἐστὶ παρὰ θεοῦ. ὁ γὰρ θεὸς ἄκρως ὅσον ἀγαθός. τοῦ δὲ ἀρίστου ὅσον, ἀρίστα ποιῶν, κατὰ τὸν διονύσιον. ὅτι δὲ ὁ νόμος τοῦ ἀλκωρῶντος πονηρός ὅσον, ὅσον τοῦ ἀλκωρῶντος φανερόν. λέγεται γὰρ ἐν τοῖς κεφαλαίοις τοῖς ἐλκῆφ, καὶ ἐν τοῖς κεφαλαίοις ἐλγέμ, ὁ ἐρμηνεύεται δαίμονες, ὅτι αὐτὸ τὸ ἀλκωρῶντος ἀρεσκει τοῖς δαίμοσι, καὶ χαίρουσιν αὐτοῖς. οἱ δαίμονες πονηροὶ εἰσὶ καὶ διαστραμμένοι κατὰ τὴν θε-
λησιν, οἷς πολλῶν τοῦ πονηροῦ, οὐδ' ἐν ἑτα-
ρον ἀρεσκει· τὸ ἀλκωρῶντος ἀρεσκει καὶ ἐν
αὐτῷ. ἐπὶ τὸ ἀλκωρῶντος, ἀπὸν δὲ πᾶν τὸ
τῶν κακῶν· οἷον, φόνος, ἐρπηγῆς, ὑπορκίαις,
καὶ τῶν τοιούτων· ἃ δ' ἡ αὐτὸν μόνον συγχωρεῖ
τὸ ἀλκωρῶντος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν θεόν, ὡς ἀνωτέ-
ρω γέγονε δῆλον, καὶ μάλιστα φόνους. οὐχ
ἐκαστὸν

Alcoranus me-
tricus & rhyth-
micus.

Alcorani lex
iniqua.
Argument. 1.

40

ἰκανὴ δὲ ᾤοντο, τὸ πρὸς αὐτοὺς αὐτὸ ἀπί-
 σους ἀρετὴν νύκαι, ἀλλὰ μὴ αὐτὸς πιστὸς. φησὶ
 γὰρ ἀναμνηστικῶς, ὅτι ὁ πιστὸς οὐκ ὀφείλει ἀ-
 πικτείνυναι πιστὸν, αὐτὸς δὲ αὐτὸς ἀπίστος ἀ-
 πικτείνυναι ἐντέλλεται, εἰ μὴ φόβος τελείῃ. τὸ
 αὖτε φόβος τελείῃ, ἰκανὴ δὲ αὐτῶν αἰτία, τὸ ἢ
 φρονεῖν, ἢ μὴ, ὡς τε οὐ κατὰ ἀπίστους; τὸ
 τοῦτο. Ἐπὶ καὶ τὸν πᾶσι τοῖς τοῖς ἀλ-
 λοῦν λέγεται, οὐδ' ἐν ὅτι μετὰ καὶ καὶ, ἢ
 10 ἢ θεῷ ἢ δὲ ὁ ἰδιότης. τὸ δὲ ἀλ-
 λοῦν πολλὰ καὶ ἄλλα ἢ δὲ ὁ ἰδιότης τῶ
 θεῷ, παρὰ τὰ αὐτῶν εἰρημνία ἐν ἢ ἐν
 καὶ κεφαλῶν, περὶ τῶν ἐν τούτῳ ποδὶ
 καὶ ἢ δὲ ὁ, ἢ τῶν αὐτῶν εἰς τὸν θεὸν ἐπα-
 νακάμπτει εἰς τὸ ἀλλοῦν (ὡς φησὶ) νόμῳ
 ἐπὶ θεῷ. διὰ μέγα δὲ καὶ ἄλλα πλεονάζει
 καὶ ἐν γὰρ ἢ κεφαλῶν ἢ ἐλεμφοῦ, ὁ
 ἐρμωδύεται ἐν ἢ, φησὶν, ὅτι εἰς τινὰ τοῖ
 θεῷ καὶ τοῖς ἀποστόλοις καὶ ὁ δὲ τῶν
 20 θεῷ τὸ πᾶσι μέρῳ ἢ ὡς καὶ ἐν ἢ. ἀλ-
 λὰ μὴ ποτε ὁ θεὸς ὅπως δὲ πονηρὸς, ὡς τε συγ-
 χωρεῖν ἀρετῶν, ἢ ἐκείνῳ τὸ πᾶσι μέρῳ
 εἰς μέρῳ; ἢ ὅπως πᾶσι ὁ θεὸς, ὡς τε μὴ ἔχει
 ὅθεν αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν, ἢ τῶν τῶν
 καὶ αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν, ποδὶ ὡς
 καὶ ἀλλ' ἔχει, εἰ μὴ συγχωρεῖται τῶν ἀρετῶν
 γὰρ, ὡς τε ἐκείνῳ καὶ αὐτῶν, ἀλλ' ὡς ὁ
 καὶ καὶ αὐτῶν αὐτῶν ποδὶ ὡς τῶν
 30 ἢ ἀγαθῶν. Ἐπὶ εἰς τὸν ὅτι ἀλλοῦν κα-
 λῶν τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἀρετῶν ἢ ἀλ-
 λα τινὰ τῶν καὶ, ὅπως αὐτῶν ἢ καὶ
 συγχωρεῖται καὶ αὐτῶν. φησὶ γὰρ, μὴ ποῖν
 παρὰ τὰ τῶν καὶ ἢ ἀρετῶν τῶν θεῷ.
 εἰς τὸν ποῖν, αὐτῶν δὲ ἐν ἢ οἰκτιρ-
 μων, ἢ ὡς αὐτῶν συγχωρεῖται. ποδὶ ἢ ἀ-
 καὶ, ὅθεν ὅθεν ποτε ἐν τῶν αὐτῶν
 ὅθεν αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν ἢ ἀλ-
 καὶ πᾶσι τῶν τῶν ἀρετῶν αὐτῶν, ὅθεν
 40 θεὸς πᾶσι τῶν θεῷ, καὶ ὁ μὴ αὐτῶν ἀποστόλοις δὲ
 τῶν θεῷ, ὡς πᾶσι αὐτῶν γέγονε δὲ αὐτῶν ἐν
 πᾶσι κεφαλῶν. ποδὶ δὲ τῶν ἀρετῶν,
 διαρρήδην φησὶν ἐν ἢ κεφαλῶν ἢ ἐλ-
 μων, ὁ ἐρμωδύεται καὶ αὐτῶν οὐ λογί-
 ται ὡς ὁ θεὸς τῶν ἀρετῶν τῶν ἀρετῶν,
 ὡς αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν ποῖν
 ἢ ἀρετῶν, ἀλλὰ πᾶσι. καὶ μετὰ τῶν
 φησὶν,

sufficiens autem excusatio est, mandare
 infideles interimiri, sed neque fideles. Di-
 cit enim indubitato, quod fidelis non de-
 bet interimere fidelem: ipsos autem infi-
 deles mandat interimere, nisi tributa sol-
 vant. Tributum igitur solvere, sufficiens
 causa est interimendi, uel nō. Quare nō,
 inquātum infideles sunt, est tale? Item,
 sicut in pluribus locis Alcorani dicitur, 3
 Nullum est maius malum, quā Deo
 mendacium iniungere. Alcoranum au-
 tem multa & alia mendacia iniungit, prae-
 terquam quae dicta sunt superius in nono
 capitulo, de mendacijs quae in hoc con-
 tinentur, quae omnia in Deum reflectit.
 Possumus autem & alia plura ostende-
 re. Incapitulo enim Elemphaal, quod
 interpretatur Lucra, dicit, quod sunt
 quaedam Dei & apostoli lucra, & dent
 Deo quintam partem ex quibus lucran-
 tur. Sed nunquid Deus est sic iniquus ut
 permittat rapinam, ut illinc quintam ca-
 piam partem: uel sic pauper Deus, ut non
 habeat unde nutriet pauperes eius & ui-
 duas & orphanos & peregrinos, de qui-
 bus illic loquitur, nisi permittat rapinā?
 Quare ut illinc lucretur, certe iam facit
 Mahometus Deum consortē sibi in ma-
 lo, qui non potest habere cōsortem in bo-
 no. Item, & si aliquando Alcoranum
 prohibeat rapinam & periurium, & alia 4
 quaedā mala, tamen haec prohibitio, per-
 missio quaedā potius est. Dicit enim: Ne
 faciatis mala, nō enim placent Deo. Sin
 autem feceris, ipse est misericors & mise-
 rator, & facile uobis parcat. De rapina
 aut nihil unquā mandauit ut restituatur,
 neque talē ipsi consuetudinē habet, sed suf-
 ficat in fine Saracenorum dicere, Non est
 Deus praeter Deum, & Mahometus est
 apostolus Dei, sicut superius manifestum
 fuit in quinto capitulo. De periurio aut
 palam dicit in capitulo Elmin, quod in-
 terpretatur mēsa: Non imputabit uobis
 Deus fraudationem iuramenti, sed inuo-
 cationem eius. Quasi dicat: Periuriū nō
 obligat ad culpā, sed ad poenā. Et postea
 M 3 subdit:

Alcorani men-
dacia.

Periurium.

Mahometi per-
inrium.

subdit. Pro transgressione autem eius, sufficit decē pauperum educatio, uel totidē indumentū, uel unius captiui redēptio. Qui autem hæc non potest facere, ter ieiunabit. Ex istis equidem sequuntur omnia mala. Non enim timent rapere, uel decipere, uel peierare, nec fidē seruare: cum Christiano præcipiatur, fidē seruare oportere etiā inimicis & infidelibus. Habent tamen quoddam indubitātō genus iuramenti Saraceni, quod non de facili transgredierentur, de quo post hæc speculabimur. Mahometus autem palām dicit in capitulo Elmetaare, quod interpretatur necatio, quod Deus dispensauerat ei, ut non seruaret quod licite iurauerat, non amplius uidelicet ad la cobitissam quandam accedere, quæ Maria appellabatur, & sic peierauit: cuius remissionis testes sunt, ut dicit, Michaël & Gabriel. Iniqua igitur est lex illa, quam sequitur omnia mala. Est autem iniqua propterea, quod tot & sic magna mala et mendacia Deo iniungit. Et præter prædicta, etiā alia multa iniungit mendacia, et fatua. Dicit enim, quod Deus se excusat ex eo, quod misit apostolum Mahometum, hominem, & non angelum. & ait, quod Deus dixit, quod misisset angelos, sed ipsi nō potuissent mundum cum securitate pertransire. Sed nunquid Mahometus securius per mūdum, quā angeli, accedebat: quod si angelos intelligit bonos & pacificos homines, adhuc non est dubium, quod boni & pacifici homines securius mūdū pertranseunt quā mali. Inducitq; Deū continue loquentē, et dicentē, qd nō ludī gratia creauit mūdū. Sed quis est tā demēs, ut existimet de mūdō, quod tanq; ludens fecit mūdum? Item Mahometus Saracenus homo existens, & continuæ intemperantiæ deditus, in capitulo Elinir. Elacap, inducit Deum dicentem: Ne ingrediamini domum alicuius nisi inuitati & uocati, & nisi perfrestrepant de foris. Et addit tanquā ex persona Dei: Et postquam ingressi fueritis

φυσίμ ὑποκαταστήτω, ὑπὲρ δὲ τῆς παρὰ θεοῦ
σεως αὐτοῦ ἀρκεῖ δὲ καὶ πρὸς τῶν τρεφῶν, ἢ
γυνὴμα τοσούτων, ἢ ἐνὸς ἀρχιμαλώτου λυ-
τρωσις. ὁ δὲ ταῦτα μὴ διαμαρτυρεῖται, τῶν
νυκθυσί. τῶν τῶν δὲ ἐπὶ τῶν πᾶσι κα-
καῖς, οὐ γὰρ διδοίμεσιν ἀρπαξέμεν, ἢ ἀπα-
ταῖν, ἢ ὑποκαταστήτω. ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τῶν
πιστῶν, τῶν χειρῶν τῶν πιστῶν τῶν πᾶσι
σιν δὲ φυλακισθῆναι καὶ τῶν ἐχθρῶν καὶ
ἀπίστοις. ἔχουσιν δὲ τι ἀναμνηστικῶς οἱ σαρ-
ρακῶν γὰρ ὁ θεός, ὅπως οὐκ αὐτῶν
παρὰ βαῖν, περὶ οὗ μετὰ ταῦτα θεωρε-
θήσεται. ὁ δὲ μωσαϊστὴς διαρρήδην φησὶν
ἐν τῷ κεφαλῶν τῷ ἐλμετῶν ἀρῶν, ὁ ἐρμῆ-
νύεται ὅτι ὁ θεὸς γινώσκων αὐτῶν μὴ
φυλάξαι, ὁ δὲ δικαίως ὡμώμοκε, τὸ μὴ ἐπὶ
δὴλον ὅτι προσελθεῖν ἰακωβιτίσῃ τινί, ὁ
νομαζομένη μαρίαν. καὶ οὕτως ἐπὶ ὁρκισθῶν.
ἡς γινώσκων μαρτυρεῖται εἰς τὸν φησὶν, ὁ μι-
χαὴλ καὶ ὁ γαβριὴλ. πονηρὸς ἀρῶν ὅτι
νόμος ἐκείνῳ, ὃς ἐπὶ τῶν πᾶσι κα-
καῖς. ἐστὶ δὲ πονηρὸς καὶ διὰ τὸ τοσούτα
καὶ οὕτω μεγάλῃ κακῇ καὶ ψεύδῃ ὑπὸ
δύναμι τῷ θεῷ. καὶ παρὰ τὰ εἰρημνία δὲ,
καὶ ἄλλα πολλὰ ὑπὸ τῇ ψεύδῃ καὶ ἀ-
νόμῳ. φησὶ γὰρ τὸν θεὸν παρὰ τῷ θεῷ, ὅτι
τὸ πᾶσι ἀποστόλων τὸν μαχόμεν, ἄνθρω-
πον ὄντα, ἀλλὰ μὴ μάλ्लον ἀγγέλους, ὅτι
τὸ ἐκείνους μὴ δυνάσασθαι μετ' ἀσφαλείας
τὸν κόσμον διέρχεσθαι, καὶ μήπως ὁ μα-
χόμεν ἀσφαλέστερον τῶν ἀγγέλων διεί-
ρη τὸν κόσμον. εἰ δὲ τοὺς ἀγαθοποιούς καὶ εἰ-
ρηνοποιούς διὰ τῶν ἀγγέλων, βούλεται
νοεῖν, ἐπὶ οὗδ' οὕτως ἀμείβωμεν τοὺς ἀ-
γαθούς καὶ εἰρηνοποιούς τῶν ἀνθρώπων ἀσ-
φαλέστερον διείρη τὸν κόσμον, ἢ τοὺς πο-
νηρούς. εἰσάγει δὲ τὸν θεὸν σιωπῶν διὰ
λεγομένην, καὶ λέγοντα, ὅτι οὐ παιδείας
χάρις ἐδ' ημιούνησε τὸν κόσμον. ἀλλὰ τίς
ποῦν τὸν ἀνόμῳ, ὥς τι λογισάσθαι πρὸς τὸν
θεοῦ, ὡς πάλιν πεποίηκε τὸν κόσμον. ἐπὶ ὃ
μαχόμεν σαρκενὸς ἀνθρώπου ὡν, ἐπὶ συνεχῶς
ἀπολασίᾳ προσκείμενῳ, ἐν τῷ κεφαλῶν
τῷ ἐλμετῶν ἐλαξάπ, εἰσάγει τὸν θεὸν λέγοντα,
μὴ εἰσέλθῃς εἰς οἰκίαν ἀκλήτους, καὶ προσκί-
του, ὡς αὐτὸς περὶ τῶν πᾶσι κα-
καῖς καὶ φαρμακῶν ἐξέλθῃ, καὶ μὴ ἵστα-
σθαι.

20 **Ο**τι πῶς τὸ ὁμιλεῖν πᾶς θυροῦς· βαρὺ γὰρ
 ὅτι τοῦ πεφῆνται, ὡς ἀρχαῖα λέγειν· ἀλλ'
 ὁ θεὸς ἐκ ἀρχαῖα λέγειν τὴν ἀλήθειαν· ὡς
 ἐν βραχεὶ δέ, πᾶν ὅτι αὐτὸς ἠδὲ λησε ποιῆσαι,
 ἢ αὐτοῦ παρ' ἄλλων γηρέσσει, τὸ ὅλον τοῦ
 θεῷ ἀντιπῆσαι, ὡς ἐκείνου πλοσπίσονται οὐ
 τῶ γίνεσθαι· καὶ τὸν τῶ πᾶν τὰ κακὰ
 ἠκολούθησαν, ὡς πῶρ δὲ αὐτοῦ πᾶς τοῦ νόμου·
 πῶν τῶν, ἀποκτείνωμαι, ἀρπαζέμεν, μοι-
 10 χθύνειν μετὰ πῆς γυναικὸς ζεῖν, ἀμοιβῆς
 ποιέμεν, μετὰ μαρτίας φιλιακωδότης ἀπο-
 κείμ, καὶ μὴ φυλάττειν πῆς ἐν πῆς ὑπερ-
 μύνοις, πονηρὸς ἀρὰ δὲ ἐν τῷ νόμῳ, ἀρε-
 κῶν μὲν τοῦ δὲ βόλῳ, πῶν τῶν πῶν δὲ εἰς
 τὰ πονηρὰ· ἐκ ἀρὰ παρὰ θεοῦ δὲ ἐν, ὅς ἀκρῶς
 δὲ ἐν ἀγαθὸς, καὶ παρ' οὐ ἀγαθὸν μόνον πρὸς
 σι, καὶ ἐν δὲ ἐν γῆ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΛΚΟΡΑ-

20 **Ν**ο συγγραφῆς· καὶ τίς ὅτι τοῦ νόμου τῶν
 τοῦ δὲ μετὰ γῆς καὶ εὐρετής.

Επεὶ τὸν τῶν δὲ εἰκται, ὅτι τὸ ἀλκορά-
 νομ, ὁ δὲ πᾶν σαφὲς ἀκρῶν δὲ πῶν νόμου,
 ἐκείνι παρὰ θεῷ, ἐπεταῖ ζητῆσαι πῶν τῶν
 μᾶλλον καὶ μετὰ τῶν, καὶ πῆς συστάσεως τῶν
 πῶν μετὰ τῶν ἀλκοράνου, δὲ τῶν γινώσ-
 κειν, ἐν βεβαίῳ τῶν πῶν τῶν πῶν παρ'
 ἐκείνοις σοφῶν, καὶ ἰχυροῖς ἀρὰ εἰκται λό-
 γοις, τῶν πῶν τῶν ἀλκοράνου ποιητῶν ἐκ
 30 αὐτοῦ πῶν γηρέσσει, ἀλλὰ διάβολον, ὅς ἰδὼν
 φθόνῳ καὶ παραχρησέσει θείᾳ, διὰ τῆς πῶν
 λαὸς ἀμαρτίας καὶ τῶν, ὡς ἠρξάτο ἀναπε-
 ταμῶν καὶ ἰχυρῶς φιλιακῶς τοῦ ἀντι-
 στῆναι τῶν τῶν δὲ διάβολος, τῶν τοῦ χειρὸς πῶν
 σι, ὅτι τῶν ἀνατολικῶν αὐξάνουσαν μέρεσι,
 καὶ τῶν εἰδωλολατρίαν ἐκλείπουσαν, ἢ τῶν
 θῶν τῶν ἢ δὲ τῶν χροῶν τοῦ τῶν πόρῶν βασι-
 λείας τῶν μῶν τῶν εἰδωλολατρίαν, δὲ τῶν χει-
 40 σιανικῶν τῶν βασιλείας ἡρακλείου, ὅς δὲ
 καὶ τῶν τῶν ὑψηλῶν πῶν γῆς ὅν αὐτὸς ὡς
 δὲ μῶν τῶν χροῶν ἐκ χρυσῶν καὶ ἀργύρεα καὶ
 λίθων τιμίῳ, δὲ τῶν εἰδωλολατρίαν, τῶν
 εἰδωλῶν τοῦ χειρὸς ὅτι τῶν ὑψηλῶν τῶν δὲ
 πῶν, καὶ ἐπὶ ὑψηλῶν μῶν, μῶν τῶν δὲ
 νῶν ἐκτελεῖν τῶν πολυθείαν, μῶν τῶν
 λῶν τῶν μῶν νόμου καὶ τῶν τοῦ χειρὸς
 δὲ ἀγγέλιον ἀρὰ ἐν τῶν, ἢ δὲ καὶ τῶν πᾶν τῶν
 νόμου

fueritis & comederitis, exite, & ne stetis
 ad loquendum cum ianitoribus, quia mo-
 lestum est prophetae, & uerecundum est
 dicere. Sed Deus non uerecundatur di-
 cere ueritatem. Breviter autē, quicquid
 uolebat facere, uel quod fieret, id totum
 Deo iniungebat, idēq; mādabat quod ita
 fieret. Et ex hoc subsecuta sunt omnia
 mala, quasi ex auctoritate legis: id est, in-
 terimere, rapere, mœchari, cum uxore
 Zeith incestum committere, cum Maria
 Iacobitissa peierare, & non seruare fidē
 in promissis. Iniqua igitur lex hæc, quæ
 placet quidem diabolo, & quæ ad multa
 mala nos inducit. Non igitur à Deo est,
 qui summe bonus, & à quo bonū solum
 procedit, malum autem nihil.

Conclusio.

DE ALCORANI INSTITVTIO
 ne, & quis fuerit legis huius opifex &
 inuentor. Cap. XIII.

Quoniam igitur demonstratum
 est, quod Alcoranum, Saraceno-
 rum uidelicet lex, nō est à Deo, sequitur,
 quærere de discipulis Mahometi, & de
 constitutione prædicti Alcorani. Opor-
 tet igitur scire, quod firmissime creditur
 à sapientibus illorum, et efficacibus ratio-
 nibus ostenditur, primum Alcorani au-
 ctorem non hominem fuisse, sed diabo-
 lum. qui propria inuidia & diuina per-
 missione, propter peccata populi, præua-
 luit inchoare solēniter & efficaciter per-
 fidiam antichristi. Videns igitur diabo-
 lus fidem Christi in oriētalibus partibus
 maxime crescere, & idololatriam defice-
 re, superato iam Chosroe Persarum rege
 et Medorum idololatra, per christianis-
 simum Heraclium imperatorem, qui ex-
 cellam turrim diruit, quam ipse Chos-
 roes edificauerat ex auro & argēto & la-
 pidibus preciosis, propter idololatriā: &
 quod crux Christi iam tū erat p Heracliu
 exaltata, & amplius exaltāda: et cum nō
 posset diabolus amplius multitudinē de-
 orū defendere, nec omnino Moyli legē
 et Christi euangeliū negare, qā iā p totū

Alcorani auctor
diabolus.

Mahometi con-
ditio.

Translatio cru-
cis Christi in
Hierusalem.

Mahometi ar-
rogantia.
Mahomet
idiota.

Mahometi se-
ctatores.

mundum divulgatum erat: excogitavit
figmento legis cuiusdā, quasi mediā in-
ter nouum & uetus testamentum, mun-
dum decipere. Et ut hoc ad effectum de-
duceret, assumpsit hominem quendā dia-
bolicū, nomine Mahometum, religione
idololatram, fortuna pauperem, mente
superbum, maleficijs celebrem. Et quidē
libētius assumpsisset diabolus hominem
bonæ famæ, si hoc ei permissum esset: si-
cuti & libētius temptasset hominem per
aliud animal, in quo amplius ipsius male-
ficia celarentur, quā per serpētem. Sed
non permisit diuina sapientia, nisi ut tale
animal assumeret, et per talem hominem
mundum inuaderet, ut ipse mundus faci-
le posset considerare, qualis lex illa esset,
quæ per talem legislatorem data est. Su-
perato igitur Chosroe à prædicto Hera-
clio, & translata sancta cruce in Hierusa-
lem cum triumpho, sexcentesimo uicesi-
mo anno ab incarnatione Domini, deci-
mo quinto autem imperij Heraclij, ap-
paruit quidam Mahometus arabs, qui
primū diues factus per quandam uiduā,
quā in uxorem duxit, & post hæc prin-
ceps latronum factus, in tantam proru-
pit superbiam, ut et rex Arabum fieri uo-
luerit. Sed quia ipsi non susceperunt eū,
quia de genere & opinione uilis erat, fin-
xit se esse prophetam. Et cum comitiali
morbo laboraret, ne firmiter quis eo de-
tentum esse crederet, cōtinue cadens, di-
cebat angelum cum eo colloqui. Dabat
autem post hæc responsiones quasdam,
quas (ut dixit) audiebat quasi per modū
campanæ circumsonantis auribus eius.
Et quia idiota erat, & illiteratus, dedit ei
diabolus socios proprios, & quosdam he-
reticos & Iudæos, & Christianos simili-
ter hæreticos. Adhæsit enim ei quidam
Iacobita, nomine Baïra, & durauit cum
Mahometo usque ad mortem. Ferturq̃,
quod Mahometus postea interfecit. Sed
& Iudæi quidam, Phinees uidelicet,
& Audia, nomine Salon, post hæc
autem Audala dictus, & Selem: qui
etiam

κόσμον διαπονημισμὸν, ἔγνω πλάσ-
ματι νόμου πινός, ὡς πρὸς τὴν μέσσην τῆς πα-
λαιᾶς καὶ καινῆς ἀπατήσαι τὸν κόσμον.
καὶ ἵνα πῦτο εἰς ὄργον ἀγαγῇ, πρὸς ἐλα-
βετό τινα ἀνδρωποῦ διαβολικόν, ὀνόματι
μωάμεδ, τῇ θρησκείᾳ εἰδωλολατρῶν, τῇ
τύχῃ πόνηκτα, τῷ φρονήματι ὑπερήφαν-
ον, κακουεργίας ὑπερφανον. καὶ ἡδίων
αὐτὸν προσελαβέτω ἀνδρωποῦ ἀγαθῆς φήμης,
εἰ πῦτο παρεχόμενος. εἰπὼν καὶ ἡδίων αὐ-
τὸν πρῶτον ἀνδρωποῦ ἐπέειρασεν δι' ἐτέ-
ρου ζῶον ἢ δι' ὄφιν, ὅτι ὡς ἡ ἐκείνου πονηρία
μᾶλλον αὐτὸν ἀπεκρύβη. ἀλλ' αὐτὸν συνεχώρη-
σεν ἡ θεία σοφία, καὶ διὰ τούτου ποιούτων
ἀνέλαβε ζῶον, καὶ διὰ τοιούτου ἀνδρω-
που τῷ κόσμῳ ἐπέειρα, ὡς τ' αὐτὸν τὸν
κόσμον ραδίως διωκιδύμῃ κατανοῶσαι,
ποταπὸς αὐτὸν εἶναι ὁ νόμος ἐκείνου, ὃ δὲ ποι-
οῦν δοθεὶς νομοδότην. πῦτο χροσίου πεί-
νω ἡττηθῆναι παρὰ τοῦ εἰρημίου ἡρα-
κλείου, καὶ μετ' ἐνεδύθη πῦτο ἁγίου σαυ-
ροῦ εἰς τὴν ἱερουσαλὴμ μετὰ θείας ἐκείνου
ἐξακρωσιστοῦ ἐκείνου ἐκτὸς ἀπὸ τῆς
τοῦ κυρίου σαρκώσεως, πονηρικαὶ ἐκείνου
δὲ πῦτο βασιλεὺς ἡρακλείου, ἀνεφάνη τῆς
μαχόμεναι, ἀρὰ. ὅς τὸ πρῶτον πλοῦσι
γεγονὼς, διὰ τὸν χῆρας, ὡς εἰς γυναι-
κα ἡγάγη, καὶ μετὰ ταῦτα ἀρχὼν λι-
τῶν γεγονὼς, εἰς τριάντην κατέπεσεν ὑ-
περφανίαν, ὡς τε καὶ βασιλεὺς ἀρρε-
βων γυνέσθαι θελήσας. ἐπιληπτικὸς δὲ ὢν,
ἵνα βεβαίως κατὰ τὸς πῦτο εἶναι πισθύνεται,
συνεχῶς πῦτο, ἐλεγε ἁγίους αὐτῷ
συλλαλεῖν. εἰδὼν δὲ μετὰ ταῦτα ἀπο-
κρίσεις πινάς, ὡς (ὡς ἐλεγε) ἦκουε δίκην
κώδων πονηρικῆς αὐτοῦ τῆς ἀσπί. καὶ
ἐπεὶ εἰδὼς τῆς λιτῆς, καὶ ἀγανάκτα, εἰδὼς
καὶ αὐτῷ ὁ διαβολὸς ἐτόρους οἰκίους αὐ-
τῷ ἀρεπτικούς πινάς καὶ ἰουδαίους, καὶ χρι-
στianούς ὁμοίως ἀρεπτικούς. προσεκολλή-
θη γὰρ αὐτῷ τῆς ἰακωβίτης, ὀνόματι βασι-
λεῖ, καὶ διήρκεσεν μετὰ πῦτο μωάμεδ σχε-
δὸν μέχρι θανάτου. φαίνεται δὲ, ὡς με-
τὰ ταῦτα αὐτὸν ὁ μαχόμεναι ἀπέκτει-
νεν. ἀλλὰ καὶ ἰουδαῖοι πάντες, φινεὲς δηλο-
νόπ, καὶ αὐτοὶ ὀνόματι σαλῶν, μετὰ ταῦ-
τα δὲ αὐτὸν ἀλλὰ εἰρημνίσθη, καὶ σελέμ, ὃς
καὶ

καὶ γέγονε· σαρράκλωι· καὶ πινδ· νεστέια
 νοί, οἱ μάχιστα· κρινωνοῦσι· σαρράκλωις· λέ-
 γοντο·, μὴ θεὸν γεγενῆσθαι ἐκ τῆς μαρίας
 παρθένου, ἀλλ' ἀνδρῶπων ἰσχυῶν χεῖρσιν.
 καὶ πῶτε συνέθηκεν ὁ μωαμεθ πινὰ νόμου
 πρότω, διὰ τῶν ἐτόρων, λαμβάνων πινὰ
 μὲν ἐκ τῆς παλαιᾶς, πινὰ δὲ ἐκ τῆς και-
 νῆς διαθήκης. οὐ μὲν τότε ὁ λαὸς εἶχεν τὸ
 ἀλκοράν. λέγεται μὲν τοῦ ἐν ταῖς αὐτῶν
 10 ἰσραήλ· εἰπεῖν τὸν μαχόμετον κατ' ἡλθον ἐπ'
 ἐμὲ τὸ ἀλκοράν· ὅτι ἐπ' αὐτῶν· καὶ ὁ
 πόρ' αὐτῶν πολλὴν, ἀρετήν. λέγουσι δὲ τὸν
 γένεσθαι τὸν ναφὲ, καὶ ἐόν, ὁμάρ, ὁμβρά, ἐλ-
 ρισάρ, ἄσπης τὸν ἥον τοῦ κετήρ, καὶ τὸν
 ἥον τοῦ ἄμερ. ὁρῶμεν τίνων αὐτῶν, ἀνέγ-
 νωσάν ποτε ὅτε ἠνέπιον τοῦ μωαμεθ; καὶ
 πάλιν οὐδ' οὐσί, οὐχί, ἀλλ' ἠνέπιον τῷ πρὸς
 20 βυτόρων, καὶ οὕτως μέχρι τοῦ μωαμεθ.
 βέβαιον δὲ ἔστιν, ὅτι οὗτοι οὐ συνεφώνησαν
 τοῖς πρώτοις πρὸς βυτόροις ἐν τῇ ἀναγνώ-
 σει τῶν κατήχουσι. ὁ δ' ἐκνυται ἐκ τοῦ,
 τὸ τοῦ πρώτου μόρ' ἀναγνωσμά· ἡναι-
 τὸν εἶναι τῶν δ' αὐτόρων μέρος. ἀπὸ γὰρ τοῦ
 καιροῦ τοῦ μωαμεθ οὐδεὶς ὡς ἡμῶν γε-
 γονε τοῦ ἀλκοράν, εἰ μὴ ὁ αὐδ' ἀλλὰ ὁ ἥος
 τοῦ μεσερούσι, καὶ ὁ ζεῖδ ὁ ἥος τοῦ ταμ-
 πῶθ, καὶ ὁ καναὺ ἥος ὁφωῖ, καὶ ὁ ἐμωῖ
 ἥος τῶν. περὶ δὲ τοῦ ἀλῆ τοῦ ἥου τοῦ ἀ-
 30 βιτλέμ, πινὲς λέγουσιν ἐπίστανται μέρος,
 πινὲς δὲ οὐ. ἐκαστὸν δὲ τῶν συνέθε-
 κεν ἀλκοράν, τῶν ἄλλων ἀλκο-
 ράνων ἀνομοιότατον. ἐπολέμησαν δὲ καὶ
 πρὸς ἀλλήλους μέχρι θανάτου, μὴ διεχ-
 μένοι τὰ τῶν ἄλλων. μετὰ δὲ τὸν ἐκένων
 θάνατον, ἐδιχρόνησεν ὁ λαὸς ἐν τῶν ἀλκο-
 ράνων, μέχρι τοῦ καιροῦ τοῦ πόρ' αὐτῶν, τοῦ
 ἥος ἐλεκέμ, ὅς συνέθηκεν αὐτοῖς ὅτε τὸ ἀλκο-
 ράνον ὁ νῦν ἔχουσιν, ἡνέπεσε δὲ καὶ τὰ ἄλ-
 40 λα ἀλκοράν. καὶ τότε οἱ εἰρημῆνοι ἐπ' αὐτῶν
 πόλεων ἀρχόντων, ἀντίποινα ἀλλήλοις ἡνέ-
 πη γραμματικῇ καὶ τοῖς ἰδίῳις ἰδιώμασιν. εὐ-
 ρομῶν δὲ ἐν ταῖς ἰσραήλ αὐτῶν, ὅτι τὸ τοῦ ἀ-
 ποσταλίου κεφάλαιον ἐπερέβαινε· τὸ δὲ κε-
 φάλαιον τῆς βοῆς τὸ πρῶτον ἐν διακρίσει
 50 ἡνέπεσε ἀποφάσειν ἡν, νῦν δὲ συνέ-
 θεκε τὸ ὅλον ἐκ διώδικα. φασὶ δὲ ἄλλοι
 καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς βοῆς, χιλίας ἀποφάσεως
 ποδεχείμ

qui etiam facti sunt Saraceni. Et quidam

Nestoriani, qui maxime cum Saracenis Nestoriani.
 conveniunt dicentes, quod Deus nō est
 natus de beata uirgine, sed homo Iesus
 Christus. Et tūc composuit Mahometus
 quædam in modum legis, per socios, assu-
 mens quædam quidem à veteri, quædam
 autem à nouo testamento. Non tamen
 tunc populus habebat Alcoranum. Dici-
 tur tamen in eorum historijs, quod Ma-
 hometus dicit: Descendit ad me Alcora-
 num in septem uiris, & quicquid est satis
 sufficit. Dicunt autem hos fuisse, Naphe, Alcorani autē
 & Eon, Omar, Omra, Eleefar, Asir filiū res.
 Cethir, & filium Amer. Diximus igitur
 eis, quando legerunt hoc coram Maho-
 meto: Et omnes dixerunt, quod nō, sed
 coram senioribus, et sic usq; ad Mahome-
 tum. Firmum autem est, quod hi non cō-
 uenerunt cum senioribus prioribus in li-
 tera quam nunc tenent. Quod probatur
 ex eo, quod litera primæ partis contraria
 est parti secundæ. A tempore enim Ma-
 hometi nullus peritus fuit Alcorani, nisi
 Audala filius Mesetud, & Zeith filius
 Tampeth, & Ocanan filius Ophyn, &
 filius Oenpe filius Tap. De Alete autem
 filio Abitalem, quidam dicunt scire par-
 tem, quidam autem nō. Quilibet autem Alcorani
 horum composuit Alcoranum, aliorum Alcorani
 Alcorano dissimillimum. Pugnaverunt
 autem & inter se usque ad mortem, non
 fuscipientes quæ erant aliorū. Post mor-
 tem dissensit populus in Alcorano, usq;
 ad tempus Mermpan filij Elezen, qui cō-
 posuit eis hoc Alcoranum, quod nūc ha-
 bent. Combussit autem & alia Alco-
 rana. Et tunc etiam ciuitatum præfecti
 septem contradicebant sibi in gramma-
 tica, & proprijs idiomatibus. Inueni-
 mus autem in eorum historijs, quod
 repudiij capitulum excedebat capitu-
 lum bouis, quod primum in ducen-
 tis triginta sententijs fuit, nunc au-
 tem totum constitutum est in duode-
 cim. Dicunt autem alij, quod & capi-
 tulum bouis aliquando mille sententias
 contine-

Alcorani muer-
 tiones.

continebat, hodie tamen octogintaseptem. Referunt etiam & de quodam potenti, nomine Elgas, quod abstulerit ab Alcorano octogintaquinque sententias, & addidit alias totidem alterius sensus. Quomodo igitur est uerum quod dicunt de Alcorano, quod Deus dicit, Nos descendere fecimus monitionem, et nos eā seruabimus: Narrant etiam quēdam historiam, quod Mahometus ueneno mortuus est, nec habuit populus Alcoranū.

Mahometi
mors.

Cum autem Empeumpecer fusciperet principatum, præcepit ut quilibet colligeret quæ posset: & hoc quod est præ manibus, Alcoranum composuit, reliqua autem combussit. Sed in capitulo Elamram, de Alcorano dicitur, quod nullus præter Deum cognouit huius expositio nem, & qui profunditatem sapientiæ habent, dicunt: Credimus ei, totum enim est à nostro Deo. Et uere in hoc libro multa sunt sic dispersa, sic inordinata, sicut etiam superius manifestum est, ut nullam sententiā dicant, dementiam potius & mendacia cooperiant. Factum autē fuit, quod conuenerunt hoc esse Alcoranum, quod nunc in manibus habent, & dicunt Deum Mahometo reuclauisse, et scripsisse ex ore Dei. Elphocaa autem, id est, magni doctores & expositores, nun

quam conuenerunt in expositione eius, neque in æternum conuenient. Et sic nō solum orientales ad occidentales, sed orientales inter se, & occidentales inter se, & in eisdem scholis diuersæ sunt sectæ, & tantum diuersæ, ut una condemnet aliam. Quidam enim sequuntur Mahometum, & sunt plures: quidam autem Hali, & sunt pauciores, & minus mali, & dicunt Mahometum tyrannica potentia sibi ipsi usurpauisse, quod fuit Hali. Insurrexerunt autem contra utroque quidam philosophiæ experti, & incipientes legere in libris Aristotelis, & Platonis, relinquebant omnes Sacerdotum sectas, & ipsum Alcoranum. Quod intelligens ex Babylo-

Constitutio Ca
lyphe.

ne qui

ποδείχειν ποτε, σήμερον δὲ ποσὺν καὶ ἐπὶ
δρακόνια ὁδοῦντα ἐπὶ αἰμφίερεται δὲ καὶ
πρὸς τὴν θύλακα τοῦ ὀνόματι ἐλγῶν, ὅτι ἀφ' αὐ
λγῶν ἐκ τοῦ ἀλκοράντος ὁδοῦντα πρὸς τὴν ἀπο
φάσεις, καὶ πρὸς τὴν ἀλλας ποσὺν αὐτὰς εἰς
ἄλλον σκοπὸν ἀφορώσας. πῶς τίνων ἐστὶν
ἀληθῆς, ὅπου φασὶ πρὸς τοῦ ἀλκοράντος εἶπεν
τὸν θεόν, ὅτι ἡμεῖς κατεβήκαμεν περὶ τὴν γῆν
τὴν ἀνάνησιν, καὶ ἡμεῖς αὐτῶν φυλάξομεν;
δηγοῦντο δὲ τινὲς αὐτῶν ἰστορίαν, ὡς πῶς
μαχοῦμετ φαρμάκῳ ἀρθεύοντες, οὐκ ἔχον
ὁ λαὸς ἀλκοράντος. τὸ δὲ ἐμπειρομπεκὲς τὴν
ἀρχὴν λαβόντες, καὶ πρὸς τὴν ἀνάνη
δύναμι ἐκαστον ὁ δυνάστης, σιωπῶντα τὸ νῦν
ἐν χειρὶ ὁ ἀλκοράντος, τὰ δὲ λοιπὰ κατε
καύθη. ἐν δὲ τῇ κεφαλῇ τῇ ἐλαμράμ, πρὸς
εἰς τοῦ ἀλκοράντος φασὶν, ὅτι οὐδ' εἰς πλὴν τοῦ
θεοῦ ἐγνώ τὴν πύκν ὁ δὲ ἡγήνησιν. καὶ οἱ βασι
σοφίας ἔχοντες, φασὶ, πρὸς τὸν αὐτὸν, ὅλον
γὰρ ἐστὶ πρὸς τοῦ ἡμετέρου θεοῦ. καὶ ἀληθῶς ἐν
τῷ τῇ βιβλίῳ πολλὰ εἰσιν ὅπως σιωπῶ
ντα, ὅτι δὲ ἀποσπασμένα ἐκ τῆς ἀλήθειας, ὡς καὶ ἀ
νωτέρῳ γέγονε δὲ ἡμεῖς, ὡς μὴ δὲ μίαν διδο
νοίαν λεγόντων, τὴν αὐτοῖαν μάλλον καὶ πρὸς
φύσιν συγκαλύπτειν. γέγοναι δὲ συμφωνῶ
σαι τὸτ' ἐν τοῦ ἀλκοράντος, ὁ νῦν ἔχοντες ἐν χει
ρὶ, καὶ εἶπεν, ὅτι θεὸς ἀρκαλύνει τὸν μα
χοῦμετ, καὶ αὐτὸν γράφει ἐκ στόματος τοῦ
θεοῦ. οἱ δὲ ἐλφικαὶ, τὸτ' εἰσιν οἱ διδασκαλοὶ οἱ
μεγάλοι, οἱ ἐξηγηταί, ὅτι ἐποπτεῖ συμφωνῶν
σαν ἐν τῇ ὁδοῦντα αὐτῶν, οὐκ εἰς τὸν αὐτὸν
συμφωνήσαντες. καὶ τὸν ὁ μόνον οἱ ἀνατολι
κοὶ πρὸς τὸν δυτικόν, ἀλλὰ καὶ οἱ ὁ ἀνατο
λῆς πρὸς ἀλλήλους, καὶ οἱ δυτικοὶ πρὸς ἀλλή
λους, καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς σχολίοις διαφοροὶ εἰ
σιν αἰρέσεις, καὶ ποσὺν διαφοροὶ, ὡς τὰ
μίαν τῆς ἀλλης κατεφωτίζεσθαι. τινὲς μὲν
γὰρ ἐπὶ τῇ μαχοῦμετ, καὶ εἰς τὴν πλεί
οντες τινὲς δὲ τῇ ἀλήθειας, καὶ οὐκ εἰς τὴν ἐλάτ
τους, καὶ ἡμεῖς κακοί. καὶ φασὶ, τὸν μαχοῦ
μετ τυραννικῇ δυνάμει σοφιστῶν εἶναι
τῇ τῇ ἀλήθειας ἐπανέστησαν δὲ ἐκ τῶν τοῖς
ῥακηνῶν τινὲς φιλοσοφίας ἐμπροσθί, καὶ ἀρξά
μενοι ἀναγινώσκοντες ἐν τοῖς βιβλίοις ἀριστο
λους καὶ πλάτωνος, ἀπεσποράκιον πάσης
τῆς τῶν σαρρακηνῶν αἰρέσεις, καὶ αὐτὸ
τὸ ἀλκοράντος, ὁ νόστος κατεφωτῆς τῆς ἐκ τῆς
βυλῶν

Βυλῶν, ὀνόματι ὡς ὁ δόμοσιν ἐν Βα-
 Βυλῶνι τὴν ἀκαδᾶμειαν καὶ τὴν μνηστει-
 ζεῖαν σχολῶν, λαμπροτάτας οὐσας καὶ με-
 τιμνῆς τὴν παρὰ τὸ ἀλκοράνου ἀναγνω-
 σιν. καὶ ἔταξεν, ὅσοι αὖ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν
 ἔρχοντο εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἵνα τὸ ἀλκορά-
 νου διδάσκονται, ἔχουσι κατοικίας καὶ ἀ-
 ναλώματα ἐκ τοῦ κοινῶν ἀναγκάια. καὶ διω-
 εῖσθε τοὺς σαρρακηνούς καὶ τοὺς ἑβραῖους
 10 ῥάων προσέχοντας, μηδ' ἑνὰ τρόπον σχολά-
 ζειν ἐν τῇ Φιλοσοφίᾳ. ὅτι ὁ αὐτὸς οὐδὲ καλούς
 σαρρακηνούς εἶναι νομίζουσιν, τοὺς Φιλοσο-
 φίας προσέχοντας. ὅτι τὸ αὐτοῦ τοῦ φαυ-
 λίζου τοῦ ἀλκοράνου, ὅτι τὰς ἀνωτέρω εἰρη-
 κημίας αἰτίας, γίνετο ὁ γόργος καὶ γυνάτω
 κεφαλῶν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΓΛΑΣΘΑΙ

τὴν ἀδελφότητά τινος
 εἰς αὐτόν.

20

Τῷ Εὐσταθίου καὶ ἑκατέρω δ' εἰς θεωρεῖν, ὅπως
 πεπλάσμενον θεωρεῖν ὁ μαχρὺ μετ
 τῶν ἐθνικῶν, ὁ ζήνησις οὐσαν ἀλκοράνου π-
 νός. φησὶ γὰρ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῇ ἑβρῶν ἰσ-
 ραήλ, αὐτὸς τῷ παῖσιν αὐτοῦ διελθεῖν τὸν δ' αὖ
 τοῦ αὐτοῦ ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐκ τοῦ θυκτηρίου τοῦ
 ἐλαράμ, ὁ δ' αὖ οἶκός μετ' ἐμὲ, καὶ τὸ πρῶτον
 τῶν θυκτηρίων, ὁ δ' αὖ οἶκός ἀγίος ἐκείνου
 30 λήμ, τὸν θυκτηρίον καὶ τὰ λοιπὰ. ὁ ζήνη-
 σις δὲ τῆς ἀρραβώσεως τῆς αὐτοῦ δ' αὖ, ὅτι ὁ μα-
 χρὺ μετ' ἐν μιᾷ τῇ ἡμέρᾳ ἐφάλλετο τὴν ἐβρι-
 νῶν αὐτοῦ ὡραν, καὶ τὴν ἑβρῶν εἶπε τοῖς αὐ-
 θρώποισι, ὡς ὑμεῖς ἀνθρώποι, κατανόησάτε
 χθὲς μετὰ τὸ εἰσελθεῖν με ὑμῶν, ἦλθε πρὸς
 με ὁ γαβριήλ μετὰ τὴν ἐσχάτην ἐσπερινὴν
 ψαλμωδίαν, καὶ εἶπε μοι, ὡς μωαμέθ, γν-
 τὴν λέγει σοι ὁ θεός, ὡς σκεψάσθαι αὐτόν.
 40 εἶπον, καὶ ποῦ αὐτοῦ ὡς σκεψάσθαι; καὶ
 εἶπον ὁ γαβριήλ, ἐν τῷ πότῳ ὅπου ὁ δ' αὖ.
 καὶ ἡγάγε μοι κτλῶ, μετὰ μὲν ὄνον,
 ἐλαττόν δ' ἐν ἡμίονον. καὶ τὸ ὄνομα, ἐλμπε-
 ράκ. καὶ εἶπε μοι, ἀναβαίνει τὸν, καὶ ἔλα-
 νε μετὰ τὸ ὄνον τὸ ἅγιον. καὶ ὡς ἐφρόν-
 τιζον ἀναβαίνειν, ἐφυγε τὸ κτλῶ. καὶ εἶ-
 πον αὐτῷ, ἵστασθαι ἀσφαλῶς, ὁ μαχρὺ
 μετ' αὐτῷ ὅτι ὁ δ' αὖ Βουλόμην ἀναβῆναι.
 καὶ

bylone quidam nomine Calyphas, ædifi-
 cavit apud Academiam & Stanzeriam
 scholam, quæ charissimæ sunt, & trans-
 mutavit lectionem in Alcoranum. Et or-
 dinauit, quod quicumque ex provinciis
 ueniunt Babylona, ut Alcoranum di-
 scant, & habeant habitationes & expen-
 sas necessarias à publico. Et decreuit,
 quod Saraceni qui Alcorano uacāt, nul-
 lo modo philosophiæ operam nauent.
 propter hoc nec bonos Saracenos esse
 existimāt, qui philosophiæ operam dāt:
 propterea quod huiusmodi Alcoranum
 uilipendunt, propter causas supe-
 rius dictas in octauo et no-
 no capitulo.

DE FICTIONE IMPRO-

batisimæ uisionis. Cap.

XIIII.

Q Vartodecimo oportet speculari, quod fictam uisionem Mahome-
 tus composuit, quæ est expositio cuius-
 dam Alcorani. Dicit enim in capitulo fi-
 liorum Israël: Laus ei, qui fecit transire
 feruum eius in una nocte ex oratorio
 Elaram, quod est domus Mechæ, usque
 ad longissimum oratorium, quod est do-
 mus sancta Hierusalem, quam benedici-
 mus, & reliqua. Expositio autem senten-
 tiæ huius est, quod Mahometus una die-
 rum psallebat matutinam eius horam.
 quam cum perfecisset, dixit hominibus:
 O uos homines, considerate. Heri post-
 quam ego discessi à uobis, uenit ad me
 Gabriel post ultimam uespertinam psal-
 modiam, & dixit mihi: O Mahomete,
 mandat tibi Deus ut uisites eum. Cui di-
 xi: Et ubi uisitato eum? Et dixit Gabriel:
 In loco ubi est. Et adduxit mihi iumentū
 maius quidem asino, minus autem mu-
 lo, & nomen eius Elmparac. & dixit
 mihi: Ascende hoc, & equita usque ad do-
 mum sanctā. Cumque curarem ascendere,
 aufugit iumentū. Dixitque ei: Sta firmiter.
 Mahometus enim est, qui uult te ascendere.
 Et re-

Mahometi ut
 sit ficta.

Fabula miræ lei-
 pida, quæ cum
 Luciani Veris
 narrationibus
 quoque conferri
 possit.

Et respondit iumentum: Nunquid pro eo missum sum? Respondit Gabriel: Utique. Et dixit iumentum: Non permittam eum ascendere, nisi prius rogauerit Deum pro me. Ego autem intercessi pro iumento apud Deum meum, ascendique ipsum, & ambulabat me insidente tenui gressu: collocabatque ungulam pedis in orizonte, uisus fui. Et sic ueni in domum sanctam in minori spacio, quam quantum oculi ictus perfici posset. Erat autem Gabriel mecum. & duxit me ad rupem in domo sancta Hierusalem, & dixit mihi Gabriel: Descende, quoniam ab hac petra ascendes in coelum. Et descendi. Et Gabriel ad rupem iumentum Elmparac, cum cingulo ligauit, & portauit me in humeris suis usque ad coelum. Cumque uenissemus ad coelum, pulsauit ianuam Gabriel, dictumque fuit ei, Quis es? Respondit, Ego sum Gabriel. Dictumque fuit rursus ei: Et quis est tecum? Respondit, Mahometus. Dixit autem ianitor: Nunquid pro eo missus fuisti? Et dixit Gabriel, Etiam. Et aperuit nobis ianuam. Et uidi gentes angelorum: & bis flectens pro eis genua, effudi orationem. Et post hac cepit me Gabriel, & duxit me ad secundum coelum. Erat autem spacium horum duorum coelorum iter quingentorum annorum. Et quamprimum pulsauit ianuam, responsio facta est ei secundum omnia similis usque ad septimum coelum. In quo septimo coelo describit se uidisse populum angelorum. Prolixitas uniuscuiusque angeli multo milies mundo maior erat, quorum quisque habebat septuaginta milia capitum, & in quolibet capite septingenta milia ora, & in quolibet ore mille septingentis milibus idiomatibus. Et asperxit unum angelorum flentem. Et quaesiuit causam fletus eius. Et respondit, se peccatum esse. Ipse autem orauit pro eo,

Monstra angelorum septimi caeli.

καὶ ἀπεκρίθη τὸ κτλῶθ, μὴ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποσιᾶλῃ; ἀπεκρίθη ὁ γαβριὴλ, ναί. καὶ εἶπε τὸ κτλῶθ, οὐ συγχωρήσω αὐτὸν ἀναβλῦναι, εἰ μὴ πρότερον ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ θεοῦ δεήσῃ. ἐγὼ δὲ ἐδεήθην τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τοῦ κτλῶθ. ἐπέβλεψεν δὲ αὐτῷ, καὶ περικύπτει ὑποκαθήμενός μου πορτὰ λεπτῇ. ἐσείζει π. τὴν χηλὴν τοῦ πορτῶς ὃν ἔσθ' ὁ εἰζόντι τῆς ὁψέως αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς ἦλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἁγίου, ὃν ἐλάττην διὰ σῆματι, ἢ ὅσον αὐτὸν ὁ βολὴ ὀφθαλμοῦ τέλει δέσῃ. ἡ δὲ καὶ ὁ γαβριὴλ μετ' ἐμοῦ. καὶ ἤγαγε με εἰς ἀπορρώγα ὃν ἔσθ' οἶκός τ' ἁγίου ὃν τῇ ἱεροσολίμῃ. ὧς εἶπε μοι ὁ γαβριὴλ κατὰ βῆθι, ὅτι ἀπὸ τῆς πέτρας ταύτης ἀναβήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ κατέβλεψεν. καὶ ὁ γαβριὴλ ἠσφαλίσατο μετὰ κύκλου πρὸς τὴν ἀπορρώγα τὸ κτλῶθ τὸ ἐλμπαρακ, καὶ ἐβάστασέν με ὃν πῶς ὥμοις αὐτοῦ, μέχει τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ὅτε ἦλθομεν πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐκῶσε τὴν θύραν ὁ γαβριὴλ, ἐρρήθη δὲ πρὸς αὐτόν, τίς εἶ; ἀπεκρίθη, ἐγὼ εἰμὶ γαβριὴλ. ἐρρήθη δὲ πάλιν αὐτῷ. καὶ τίς ὅστις μετὰ σοῦ; ἀπεκρίθη, ὁ μαχρὸς μετ' ἐμοῦ. εἶπε δὲ ὁ θυρωρὸς, μὴ ὑπὲρ τοῦ τοῦ ἡ ἀποσιᾶσῃ; ναί. καὶ ἠνοίχεν ἡμῖν τὴν πύλιν. καὶ εἶδον ἔθνη ἀγγέλων. καὶ δις κέμεν ὑπὲρ αὐτῶν τὰ γόνατα, βέχεον πρὸς σὺν. καὶ μετὰ ταῦτα, ἔλαβέν με ὁ γαβριὴλ, καὶ ἤγαγε με πρὸς τὸν δεύτερον οὐρανόν. ἡ δὲ τὸ διασκεῖν τῶν δύο τῶν οὐρανῶν, ὃς ὅς πρὸς ταῦτα ἐτῶν. καὶ ὡς πρὸς πρῶτον ἐκῶσε τὴν θύραν, καὶ ἀπόκεισιν γεγονός αὐτῷ κατὰ πάλιν ὅμοια μέχει καὶ τοῦ ἐβδόμου οὐρανοῦ. ὃν ὡς ἐβδόμου οὐρανοῦ διαγράφει, ἰδεῖν λαόν ἀγγέλων. τὸ μῆκος ἐνός ἐκάστου ἀγγέλου ἡ πύς κόσμου πολλὰς χιλιόπαιδας, καὶ εἶχε τὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χιλιόπαιδας κεφαλῆς, καὶ ὃν ἐκάστη κεφαλὴ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σῶματα. καὶ ὃν ἐκάστη σῶματι, χιλίας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς γλώσσας, αἰνοῦσας τὸν θεόν, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μυσταῖς ἰδιώμασι. καὶ πρὸς σέβλεψεν ὃν τῶν ἀγγέλων, βελουῶντα. καὶ ἐζητήσῃ τὴν αἰτίαν τοῦ θρῆναι αὐτοῦ. καὶ ἀπεκρίθη, ἁμαρτίαν εἶναι. αὐτὸς ὃν ἐδεήθη ὑπὲρ αὐτοῦ.

αὐτοῦ. οὕτω τε φησὶν, ὁ γὰρ βεῖν παρ' ἐμοῦ
 τὸ με ἀγγέλω ἐτόρω, καὶ κενὸν ἄλλω, καὶ
 ὅπως ἐφ' ἑξῆς, μέγας ἐστὶν ἡ γνώσις τοῦ θεοῦ καὶ
 τοῦ βήματος αὐτοῦ. καὶ ἡ ψαλμὸς μου ὁ θεὸς τῇ
 χειρὶ αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν ὤμων, ἕως ἧς ἡ ψυχὴ
 τῆς ῥ' ἱερὸς αὐτοῦ διήλθε μέγας τοῦ μενέου
 ῥ' ἱερώς τοῦ νότου. καὶ εἶπε μοι ὁ θεός, ἐπέ-
 θηκα σοὶ καὶ ῥ' ἱερώ σου θυγάς. καὶ ταύτη
 δὲ μοι πρὸς τὸν τέτατον οὐρανόν, συνειδού-
 10 λον σὺν ὁ μωυσῆς, ἐπανελθεῖν με πρὸς τὸν
 Φαίσαρ τὸν λαόν, μὴ ὄντα διωκτὸν ὁ ζαρκίμ
 ποσάτους θυγάς. καὶ τῇ πρώτῃ ἐπανόδῳ,
 ἔλαβον ἀνέστη ἀπὸ δ' ἑκα μέγας καὶ ῥ' τετάρ-
 τος ἐπανόδου καὶ τῇ πέμπτῃ ἐπανόδῳ, το-
 σοῦτον εἰς τὸ ἔλαττον ἦλθεν ὁ τῶν θυγῶν,
 ὡς ολίγας ἡναπομέναι. εἰπόντ' δὲ τὸ μω-
 σῆς, μὴδὲ τοσοῦτον διωκόμεθα τὸν λαόν·
 ἐγὼ ἀσχυδαίς ὡς ποσάτους ἀναβάς, οὐκ
 ἀνέβην πλεον· ἀλλ' ἐλθὼν εἰς τὸ ἐλμπαι-
 20 ράκ, ἡλαυνον ἐπανόδῳ εἰς τὸν οἶκον τοῦ με-
 κέ. οὕτω δὲ πάντων χρόν' ἔλαττον, ἢ τὸ
 δ' ἑκατον μέγ' τῆς νυκτός. τῆς δὲ θεωρίας
 ταύτης πλεον ὁ παρ' ἐλπίσιν, ἢ ὁ δι' ἡγεσίας
 μετὰ φησὶν ὁ συγγραφεὺς. ταύτῃ δ' ἐτὶ
 θεωρίᾳ δι' ἡγεσίας τοῦ μωυσῆος πάν-
 τ' ῥ' λαῶν, ἀπέστησαν τοῦ νόμου αὐτοῦ χι-
 λιάδ' ἀνθρώπων. εἰπόντων δ' ἐκεί-
 νων αὐτοῖς, ἀνέβηδ' ἡμετέρας εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ-
 ρῶντων ἡμῶν, καὶ εἰδομένων τῶν συναντῶντας
 30 σοὶ ἀγγέλους· ἔκ' ἐπ' ἐγὼ τὸ ἑαυτοῦ ψαλμὸν,
 ἀλλ' ἐπ' ἡγεσίας ῥ' θεῶν μου, μὴ ἀλλ' ὅτι εἰ-
 μὴ ἐγὼ, ἢ εἰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπόστολ'·
 οὕτως γὰρ ῥ' κεφαλὰ τῶν προφητῶν δι-
 γὰται περὶ τῶν ἡγεσιῶν χρόν' παρ' αὐ-
 τοῦ σημεία, εἰ πορ πρὸς τοῦ μωυσῆος· ἡγε-
 σίας ἡγεσίας, βλασφημίας συνήγαγον, ἢ ἡ-
 σίας ποικιλικῶς φθιγγῇ. ἐλθὲ πρὸς ἡμῶν τοῦ
 λαχιστον ἐν ἐνὶ θαύματι, ὅρ' τρόπον ἀπεσπ-
 λησαν καὶ οἱ πρότερον. ἀρκέινεται ἀνέτρε-
 40 ψαλμὸν (ἐφ' ἡγεσίας ὁ θεός) τὰς πόλεις, ἐμπροσθεν
 τῶν μὴ πισδύοντων. μὴ, ὅτι πισδύουσιν; καὶ
 πῶς ἀναμνῶσι παρ' αὐτοῦ τὰ θαύματα; ἀρ-
 κέινεται αὐτοῖς, ὅτι οἱ πρὸς ἡμῶν ἐκ' ἐπισπ-
 σαν θαύματα, ὅτε πισδύει, εἰ μὴ ὅτι ξίφος.

ΑΝΤΙΡΗΣΙΣ.

Απόσταθ' ὅτι οἱ τὰ μαχόμετ' φρονδύ-
 τος, εἰ ἀληθὲς τὸ ἀλκοράνιον νομί-
 ζετ'.

eo. Sicq̃, inquit, Gabriel commendaui
 me alteri angelo, & ille alio, & sic dein-
 ceptis, quousque steti coram Deo, & tribu-
 nali eius. Et tetigit me Deus manu eius
 inter humeros, usque adeo, ut ad medul-
 lam spinæ dorsi mei frigiditas manus
 eius pertransiret. Et dixit mihi Deus: Im-
 posui tibi & plebi tuæ orationes. Cum-
 que descendissem ad quartum cœlum;
 consuluit mihi Moyses, ut reuerterer ad
 leuandum populum, qui tot orationes
 ferre non poterat. Et primo reditu obti-
 nuî remissionem à decem usq̃ ad quar-
 tam, & à quarto reditu usque ad septi-
 mum. Et in fine tantum in minus uenit
 numerus orationum, ut pauca remane-
 rent. Cumque diceret Moyses: Nec hoc
 poterunt ferre homines, ego præ confu-
 sione uerecundatus, quod totiens ascen-
 derim, nolui plus ascendere, sed rediens
 ad Elmparac, equitavi descendens in do-
 mum Mechæ. Horum autem omnium
 tempus minus fuit quàm decima pars no-
 ctis. Visionis autem huius plus est quod
 dimisimus, quàm quod narrauimus. Cū
 que narrasset Mahometus uniuerfis gen-
 tibus, mille homines à lege recesserunt.

Dicentibus autem illis ei: Ascēde de die
 in cœlū, ut nos aspiciamus, & uideamus
 obuiantes tibi angelos. non recognouit
 suuspius mēdacium, sed dixit: Laus Deo
 meo. Nunquid aliud quoddam sum ego
 quàm unus hominum, & apostolus? Sic
 in capitulo prophetarum, narrat de his
 qui quærebant ab eo fieri miracula, sicq̃
 dixerunt Mahometo: Audiuiisti insom-
 nia, blasphemias cōgregasti, uel forte poē-
 tice loqueris. Veni ad nos ad minus in
 uno miraculo, quo modo missi sunt &
 priores. Respondit: Subuertimus (dixit
 Deus) urbes coram non credentibus, nū-
 quid hi credent? & quomodo expectant
 ab eo miracula? Et respōdit eis: Quoniam
 qui præcesserūt uos, non crediderūt mi-
 raculis, & neq̃ uos etiam miraculis cre-
 deretis, nisi per ensē. Audite igitur
 Mahometani, si Alcoranum uerū existi-
 N matis;

Obiectio Sarrā-
 cenorum.

Solutio uanā
 Mahometi.

Mendaciorum
Mahumeti im-
pudencia.

matitis, ipse enim Mahometus est, qui affirmat nullum miraculum se fecisse. Longe autem plures fuerunt quos ensis consumpsit, quam qui gratis eum secuti sunt, sicut superius demonstratum est. Hæc sola fictio uisionis prædictæ, debet sufficere ad confutandum quicquid dixit & fecit Mahometus. Sicut enim sapenumero antè dictum est, sic permisit eum spiritus sanctus mentiri, ut quilibet homo facile figmentum cognosceret. Nunc quidem dicit de seipso inaudita miracula, aliquid quando autem dicit se nullum miraculum fecisse, & aliquando dicit, quod est solum nuncius, & homo: aliquando uero, quod & plus est quam angelus, & supra angelos. Et quare indiguit asino uel iumento à Mecca usque ad Hierusalem, qui ex Hierusalem usque ad ultimū cælum ascendit absque asino? Quomodo potuit tot splendores angelorum in cælo sustinere, qui dicebat, quod quando apparebat sibi unus angelus, semper in terram concidebat, & spumans agitabatur, et incuruabantur et contrahebantur manus & pedes eius? Et neque in prædicta uisione ponit se raptū, sed dicit, quod ascendit cum corpore simul et anima, cuius signum est, quia dicit quod Deus manu sua tetigit eum inter humeros, & sensit frigiditatem usque ad medullam spinæ dorsī. Vnde Deum & angelos supponit, positionem habere spacio corporali.

DE QVIBVSDAM SEX QVÆ
sit in Alcorano communibus, & de Christi
ad Mahometum excellentia.
Cap. XV.

Consequenter mouendæ sunt dubitationes quædam, & quæstiones in Alcorano, de quibus cum non possint rationem reddere Saraceni, non solum uocabuntur simpliciter, sed etiam cogentur demonstrationibus, coacti in conuiuium ueritatis introire. Prima quæstio est,

Ζητεῖται. αὐτὸ τὸ μαχόμετ ἡ Βιβλιοῦ τοῦ μα-
δὲν πεποινηκῆναι θαύμα. πολλῶν πλείους ἐ-
γόντο, οὗς τὸ εἶπε ἀνέλασε τῶν ἐκόν-
των ἀπολυθῆσάντων αὐτοῦ, ὡς περὶ ἀνω-
τέρω δεδῆλωται. ὅσοι μόνον τῆς πεποινημέ-
νης θεωρίας τὸ πλάσμα, ἐχρημίσαντο πρὸς
ἀσχυλίω παντός, ὃ πεποίηκε, καὶ εἶπεν ὁ
μωαμῆθ. ὡς γὰρ πολλὰς πεποινηται, οὐ-
τω συνεχώρησεν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
ψύσασθαι, ὡς τε πάντες ἀνθρώπων γὰρ 10
δὴς ὑπὸ γῶναι τὸ πλάσμα. νῦν μὲν γὰρ
φῆσι πρὸς ἑαυτὸ ἀνέκυστα θαύματα, ἀλ-
λοτε δὲ φησιν, ὅτι ἀπεσαλμῆναι ὅτι μόνον
καὶ ἀνθρώπων. ἤνισται δὲ, ὅτι καὶ πλείον
δὴν ἀγγέλων, καὶ ὑπερ ἀγγέλων * εἶπται.
τί δὲ καὶ εἰς τὸ οὐν ἡ κτίσις, ἀπὸ τῆς με-
κὲ μέχει τῆς ἰδρουσαλήμ; ὅς ἐκ τῆς ἰερουσα-
λήμ μέχει τὸ ἰσχύον οὐρανοῦ ἀνῆλθε χω-
εἰς οὐν. καὶ πῶς ἡδυνῆθη ἡ σῶσις αὐ-
τῶν ἀγγέλων ἐν τῇ οὐρανῷ ὑπομένειν, ὅ 20
λέγων, ὡς ὅτι αὐτοῦ εἰς ἀγγελῶν ἐπεφάν-
η, καὶ ταπείνη συνεχῶς ὑπὸ τῶν γλῶ, καὶ
ἀφ' ὅν ἀποπνεῖν καὶ συνελκεῖν τὰς χεῖ-
ρας καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἀλλ' οὐδὲ ἐν
τῇ προειρημένῃ θεωρίᾳ ἑαυτὸν ἡρώαδας
φησιν, ἀλλὰ μετὰ σώματι καὶ ψυχῇ ἀ-
νελθεῖν. σημεῖον δὲ, ἀφ' αὐτοῦ τὸν θεὸν αὐτὸν
τῇ χεὶρ ἐν τοῖς ὅμοις, καὶ ἀντιδιδῶν ψύ-
ξεως μέχει καὶ τοῦ μυελοῦ τῆς γάχεως τοῦ
νότου. καὶ τοὺς ἀγγέλους τῶν καὶ τὸν 30
θεὸν ὑποτίθῃσι θέσιν ἔχειν σωματικῇ δυν-
σασει.

ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΕΞ ΖΗΤΗ-
μάτων ὑπὸ τοῦ ἀληθοῦς κοινῶν,
καὶ περὶ τῆς τοῦ χριστοῦ πρὸς
τὸν μαχόμετ ὑπε-
ροχής.

Επομένως κινητικὸν αὐτὸ εἶναι ἀρείας πινὰς 40
καὶ ζητήσεις ἐν τῷ ἀληθοῦς, πρὸς ὧν
μὴ δυνάμενοι λόγον οἱ σαββατικοὶ ἀποδύνα-
οὐ μόνον κληθήσονται ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἀ-
ναγκασθήσονται ταῖς ἀποδείξεσι, βιαζόμε-
νοι, εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆπνον τῆς ἀληθείας.
πρῶτον

πρῶτον ζητημαὶ ὅτι, τί βόλεται τὸ ἄλκορα-
 νον λέγειν, ὅταν τοσαυτάκις εἰσάγῃ τὸν θεὸν
 πληθυντικῶς ποδὶ ἑαυτοῦ ὁμιληγόμενον; φη-
 σὶ γὰρ ὅτι τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἡμιπακούρῳ,
 ἐκ ποσῶν τῶν τοῦ θεοῦ, εἰπομένων τοῖς ἀγγέλοις,
 προσκυνήσατε τῷ ἁδ' αὐμ, καὶ τὰ λοιπὰ. Ἐ-
 ἴδωμεν μετὰ ταῦτα διόλου λέγει μέλει τοῦ τί-
 λους τοῦ βιβλίου, ποτε μὲν πληθυντικῶς πο-
 ρεῖ ὁμιληγόμενος, ποτε δὲ ἐνικῶς. Βεβαίωτα-
 10 τόν δ' εἰδὶ πᾶσι χριστιανοῖς καὶ ἰουδαίοις καὶ
 ἥν σαβρακλῶν τοῖς λόγῳ χωρμύοις, ἥνα εἶ-
 ναι τὸν θεόν, καὶ μόνον καὶ ἀπλοῦν, καὶ μὴ
 διῶντα ἔχειν πινὰ κρινῶν. ὁμοίᾳ τίνι
 πληθυντικῶς φερέγεται πορὶ ἑαυτοῦ; ἀλλ' ὅ-
 διῶντα λέγειν, πορὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων
 τὸν θεόν λέγειν. λέγεται γὰρ ἐκεῖ, εἰπομένων τοῖς
 ἀγγέλοις. ἐστὶ τίνι ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ὅτι, οὐ
 ἥν ἀγγέλων, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀγγέλους. Ἐπὶ ὅ-
 τῳ κεφαλαίῳ τῷ σαδ', λέγει ὅτι πάντες οἱ
 20 ἀγγελοι προσκυνήσαν τῷ ἁδ' αὐμ, πλὴν τοῦ
 σαβόλ. πᾶσιν ἁρ' αὖ τοῖς ἀγγέλοις εἰπὼν ὁ θεός,
 προσκυνήσατε τῷ ἁδ' αὐμ. Ἐπὶ ὅτι πολλοῖς τό-
 ποις τῷ ἄλκοραν, εἰσέρχονται διὰ ταῦτα πινες
 ὁμιληγόμενος πληθυντικῶς πορὶ τῷ θεῷ ὅτι τοῦ
 τοῦ ὁμοῦ γένους, ὅτι αἱ οἱ ἀγγελοι ὁμοῦ τῷ
 θεῷ κρινῶν, ὡς πορὶ ὅτι τῷ ὁμοῦ δ' ὁμοῦ
 γένος, ὅτι τῷ δικαιοῦσι τοῦ ἁσέως. λέγεται γὰρ
 ὅτι πλείστοις τοῖς τοῖς τῷ ἄλκοραν, ἡμῖς (φουρ)
 εἰδ' ὁμοῦ γένους τὸν ὁμοῦ, ὅτι πλὴν γὰρ, καὶ
 30 τὰ μετὰ τὸν ὁμοῦ καὶ ἡμῖς εἰδικαῖοι
 μὲν τὸν ὁμοῦ, ὅτι ἡμῖς ἀπεκρίκαμεν τῷ
 ὁμοῦ τῷ μαρτίᾳ, ὅτι δὲ ὁμοῦ αὐτῷ πινόμε-
 ῖον, ὅτι τὸ ὁμοῦ τῷ θαύματι, ὅτι τοῦ
 τὰ πινὰ ὅτι οἱ ἀγγελοι ὁμοῦ διῶντα ὁμοῦ
 νωνεῖν τῷ θεῷ. οἱ γὰρ ἀγγελοι εἰδ' ὁμοῦ γένους
 ὁμοῦ τῷ θεῷ. ἀλλ' ὅτι σὺ δ' ὁμοῦ γένους τῷ θεῷ
 τὸν ὁμοῦ ὅτι τῷ γένους, ὅτι τὰ μετὰ τὸν. ὅτι δ' ὁ
 νωνεῖν λέγειν οἱ σαβρακνοί, ὡς ὁμοῦ πληθυντικῶς
 ἐκεῖν φωνή, φωνή δὲ τοῦ θεοῦ, ἡ φωνή τοῦ καὶ
 40 πινος ἐπὶ τὸν ὁμοῦ τῷ κρινῶν, ὅτι τῷ
 τα πεποιήκην ὁ θεός, ὡς φασὶ. δ' ὁμοῦ γὰρ, ὅτι
 πινὸν ὅτι τῷ ὁμοῦ τῷ θεῷ κρινῶν, ὅτι δ' ὁμοῦ
 κρινῶν διῶντα ὁμοῦ τῷ ὁμοῦ γένους τῷ θεῷ. Ἐπὶ ὅ-
 διῶντα λέγειν, πληθυντικῶς τὸν θεόν ὁμιλη-
 ῖν, ὅτι τὰς ὅτι αὐτῷ ὁμοῦ πορὶ τῷ ὁμοῦ ὁμοῦ
 διῶντα, σοφίαν, δικαιοσύνην, ὅτι τὰ τοῦ
 τα, ὡς οἱ ὁμοῦ καλῶσι σαφά. ταῦτα γὰρ

est, Quid uult Alcoranum dicere, quan-
 do totiens inducit Deum pluraliter de se
 ipso loquentem? Dicit enim in Elimpa-
 ceram, ex persona Dei: Diximus ange-
 lis adorare Adam, & reliqua. Et post hec
 per totum dicit usq; ad finem libri, aliquā-
 do pluraliter de Deo loquens, aliquando
 autem singulariter. Firmissimū enim est
 omnibus Christianis & Iudeis & Sarace-
 nis, qui ratione utuntur, unum esse Deū,
 & solum & simplicem, & non posse ha-
 bere consortem quendam. Quare igitur
 pluraliter loquitur de eo ipso? Et nō pos-
 sunt dicere, quod Deus loquit de seipso
 et de angelis. Dicitur enim ibi, Diximus
 angelis. Est igitur locutio hæc Dei, non
 angelorū, sed ad angelos. Item in capi-
 te Sad, dicitur, quod omnes adorauerūt
 Adam, præter diabolum. Omnibus igitur
 angelis dixit Deus, Adorate Adam.
 Item in multis Alcorani locis inducun-
 tur tales quædam locutiones pluraliter
 de Deo, in talibus actionibus in quibus
 angeli nequaquam cum Deo communi-
 cant, sicut in creatione mundi, & iusti-
 ficatione impij. Dicitur enim in pluribus
 locis Alcorani: Nos, dicit, creauimus cœ-
 lum & terram, & quæ sunt in medio, &
 non in cassum iudicauimus hominem, et
 nos misimus filium Mariæ, & dedimus
 ei spiritum sanctum & euāgelium, & mi-
 racula, & talia quædam in quibus angeli
 nequaquam possunt communicare cum
 Deo. Angeli enim creati sunt à Deo, sed
 non simul creant cum Deo cœlum & ter-
 ram, & quæ sunt in medio. Et nō possunt
 dicere Saraceni, quod pluralis illa uox
 est Dei, & cuiusdam alterius intellectus
 qui excedit creatum, per quem fecit om-
 nia Deus. Constat enim, quod quicquid
 est præter Deum, creatura est, & à Deo
 creatum, & nulla creatura potest esse si-
 mul creatrix cum Deo. Item non pos-
 sibile est dicere, quod Deus pluraliter lo-
 quitur propter diuersas quæ in eo sunt qua-
 litates, sicut est potētia, sapiētia, iustitia, et
 talia quæ Arabes uocāt Saphat. Hæc em̄
 N 2 non

Questio, I. Cur
 Deum in plura
 li de seipso lo-
 quentem toties
 introducat Al-
 coran. I.

non accidentia sunt in Deo, neque differē-
 tię, sed sunt in ipsa diuina essentia. Vnde
 in Deo nullam compositionem nec plu-
 ralitatem faciunt, ut per illa Deus de se-
 ipso pluraliter loquatur. Quin imò nec
 homo, nec angelus propter eorum differē-
 rētiām, potest de seipso pluraliter loqui:
 & si hec in homine & angelo accidentia
 sunt, & quandam in his compositionem
 faciunt. Et ueretalis locutionis modus,
 Deum uidelicet unum existentem, plu-
 raliter de seipso loqui, semel à Moyse
 inuenitur in Genesi illatus. In formatio-
 ne enim hominis, locutus est Deus, di-
 cens: Faciamus hominem ad imaginem
 nostram. Quod dicunt Iudæi, uocem es-
 se Dei ad angelos. Quod quidem est con-
 trarium diuinę scripturę, quę nunquam
 dicit angelum secundum imaginem ho-
 minis formatum esse, sed secundum ima-
 ginem Dei. Et hoc est quod etiam addit
 Moyses deinceps, post illos sermones di-
 cens: Et fecit Deus hominem secundum
 imaginem & similitudinem suę ipsius, se-
 cundum imaginē Dei fecit eum. Est igitur
 uox illa patris ad filium, uel totius tri-
 nitatis ad seipsam. Vnus enim et simplex
 Deus essentia, trinus est in personis. Et
 hoc dicere potuisset Alcoranum simpli-
 citer, nisi timuisset posse esse personarum
 discretionem, discretionem secundum es-
 sentiam. Propter hoc dicit in capitulo El-
 nefan: O societas libri, ne uacetis in lege
 uestra, & ne dicatis de Deo præter ueri-
 tatē, quod Christus Iesus filius est Marię,
 & Apostolus Dei, & uerbum Dei, quod
 in ea posuit per spiritum sanctum. Ecce
 hic nominat Deum, & uerbum Dei, &
 spiritum sanctum. sed timēs, ne propter
 hæc diuina essentia diuidatur, uel multi-
 plicetur, uel terminetur, subiungit sta-
 tim: Et ne dicatis tres Deos, quoniam
 Deus, Deus unus est. Ecce quantum
 appropinquauit ad illud quod est ma-
 xime arduum in fide, modo quodam
 hoc dicens Ioannis: Pater & uer-
 bum & spiritus, & hi tres unum sunt.

Inducit

οὐ συμβεβηκότα εἰσὶν ἢ τρεῖς θεῶν, οὐτε δια-
 φορα, ἀλλ' εἰσὶν αὐτῇ ἡ θεία οὐσία. ὅθεν ἔν
 τρεῖς θεῶν οὐδέ μίαν σωθεῖσιν ἢ πληθῶ ποι-
 οῦσιν, ὡς τε εἰς ταῦτα τὸν θεὸν πληθυν-
 κῶς διαλέγεσθαι, μάλλον μὲν οὖν οὐτ' ἀν-
 θρωπῶ οὐτ' ἄγγελλῶ, διὰ τὴν φύσιν
 διαφορὰν, δυνάμει περὶ αὐτοῦ πληθυ-
 νικῶς λέγειν. καὶ τοι ταῦτα ἔν τρεῖς ἄγγελων
 καὶ τρεῖς ἀνθρώπων συμβεβηκότα εἰσὶ, καὶ
 τινὰ σωθεῖσιν ἔν τούτοις ποιοῦσι. καὶ ὅν
 τως, ὅτι οὐτῶς τῆς διαλέξεως τρόπῳ, τὸ
 τὸν θεὸν διπλοῦντι γινῶντα πληθυντικῶς
 περὶ αὐτοῦ διαλέγεσθαι, ἀπαξ ὑπὸ τοῦ
 μωσέως εὑρίσκειν ἔν τῇ γένεσι, εἰς γενέσθαι
 μὲν. ἔν γὰρ τῇ πάλαι τὸν ἀνθρώπου,
 ἐλαλῆσεν ὁ θεὸς λέγων, ποιήσωμεν ἄνθρω-
 πον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν. ὁ φασιν οἱ ἰου-
 δαῖοι, φωνῶν εἶναι τοῦ θεοῦ πρὸς τοὺς ἄγγε-
 λους· ὅτι ὅτι ἔστιν ἡμετέραν τῇ θεῇ γραφῇ, ἡ
 τις οὐδέ ποτε φησὶ τὸν ἄγγελον κατ' εἰκό-
 να ἀνθρώπου πεπλάσθαι, ἀλλὰ κατ' εἰκό-
 να θεοῦ. ὁ καὶ προστίθησιν ὁ μωσέως, ἐφε-
 ξῆς μετ' ἐκείνους τοὺς λόγους λέγων, καὶ ἐ-
 ποιήσεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ
 ὁμοίωσιν αὐτοῦ, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν
 αὐτόν. ἐστὶ φωνὴ ἢ φωνὴ ἐκείνη, τοῦ πα-
 τρός πρὸς τὸν υἱόν, ἢ ὅλης τῆς τριάδος
 πρὸς αὐτὴν. ὁ γὰρ εἰς καὶ ἀπολύτως θεὸς τῇ
 οὐσίᾳ, τριαδικῶς ὅτι τοῖς προσώποις. καὶ
 τοῦτ' αὖ εἶπεν καὶ τὸ ἀληθεύον ἀπολύτως, εἰ
 μὴ ἐδεδοίκεν τὸ μὴ διῶναι εἶναι προσώ-
 πων διακρίσιν, ἀλλ' ὅτι τῆς κατ' οὐσίαν εἰ-
 κείας. εἰς ἑξῆς φησὶν ἔν τρεῖς κεφαλὰς
 τρεῖς ἐλνισαὶν ὡς ἐπεί τῆς βίβλου, μὴ χο-
 λάζεσθαι ἔν τρεῖς νόμῳ ἡμῶν, καὶ μὴ λέγεσθαι
 πρὸς θεοῦ πλὴν τῆς ἀληθείας, ὅτι ὁ χριστὸς
 ἰησοῦς υἱὸς ὅτι τῆς μαριίας, καὶ ἀποστόλῃ
 τοῦ θεοῦ, καὶ λόγῳ θεοῦ. ὁ ἔν αὐτῇ ἐβηκε
 διὰ πνεύματῳ. ἰδοὺ ἔνταῦθα ὀνομαζέ-
 θεον, καὶ λόγον θεοῦ, καὶ πνεύμα ἅγιον. ἀλλὰ
 φεβόμεν ἵνα μὴ εἰς ταῦτα ἡ θεία οὐσία με-
 ειδοῖ, ἢ πληθυνθῇ, ἢ διειδοῖ, πρὸς τίθησι πα-
 ρεούτως· καὶ μὴ εἴποιτε τρεῖς, ὅτι ὁ θεὸς
 θεὸς ὅτι εἰς. ἰδοὺ ποσὸν πεπλησιασμένον, ὁ μά-
 λιστα μέγιστον ὅτι ἔν τῇ πίστει, τρόπῳ πινά-
 ταυτὰ λέγων τρεῖς ἰωάννης· ὁ πατήρ, ὁ λό-
 γος, ὁ πνεύμα, καὶ ὅτι οἱ τρεῖς τὸ ἑν εἰσὶν.
 εἰσάγει

Gen. 1.

Trinitas etiam
 Alcorano posi-
 ta, nominibus
 Dei, uerbi, spi-
 ritus sancti.

1. Ioan. 5.

εἰσαγγεῖν τὸν ἑαυτοῦ ἀλλοφρονῶντα ὁ μωσαϊκὸς
 τὸν θεὸν πληθυντικῶς διαλεγόμενον, ἀγ-
 νοῶν τὴν αἰτίαν. ὁ δὲ τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν
 πρῶτον ζήτημα, ὅτι καὶ πῶς πῶς πῶς πῶς
 αὐτῶν, τὸν θεὸν ἑαυτοῦ μόνον εἶναι καὶ ἀπλῶς.
 αὐτοὶ δὲ ἔχουσιν τὸν τὸν ἀλλοφρονῶντα. ὁ θεὸς ἔχει
 καὶ λόγον καὶ πνεῦμα. καὶ οὕτω πῶς πῶς
 τὸν ἀληθῆ καὶ ἑαυτοῦ καὶ ἀπλοῦ θεόν, ὡς μὲν ἔ-
 να ἐνικῶς εἰσαγγεῖται. εἰς δὲ τὸ τριαδικόν εἶναι
 τοῖς πρῶτοις, ὅτι καὶ πληθυντικῶς.

10 Δυνάτορον ζήτημα ὅτι, ὅτι τὸ ἀλλοφρονῶν
 σωχέστατα μνηστικῶς τὸ ἀγίον πνεῦμα, καὶ
 καὶ τὸ λόγον τὸν θεόν. τί τὸν τὸν τὸν τὸν
 πνεῦμα τὸ ἀγίον; καὶ τίς ὁ τὸν τὸν τὸν
 μὲν δὲ τὸ ἀγίον πνεῦμα, φησὶν τὸν τὸν
 κεφαλῇ τὸν εἰσαγγεῖται ἐκ πρῶτον τὸν
 θεόν. ἐδῶκα μὲν τὸν ἱσχύ τὸν ἑαυτοῦ τῆς μα-
 ρίας, ποιεῖν τὰ καὶ δυνάμεις φανερά
 ἐπὶ τῇ αἰσθησὶ καὶ τὸν πνεῦμα τὸν ἀγίον,

20 καὶ τὸ τὸν αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει εἰς τὸν τὸν
 τὸ κεφαλῇ. Ἐπὶ φησὶν τὸν κεφαλῇ
 τὸν εἰσαγγεῖται ἐκ πρῶτον τὸν ἀγίον καὶ τὸν
 αὐτῶν ἐκ τὸν πνεῦμα τὸν ἀγίον καὶ τὸν
 πλείους ἄλλοις τόποις, τὰ ὅμοια εἰσαγγεῖται
 πῶς τὸ ἀγίον πνεῦμα, καὶ ὁ δυνάτω
 λέγειν οἱ σαρκῶν κτίσταις, οἷον ἀγ-
 γέλους τῶν ἀγαθῶν, ἐπεὶ ἐνικῶς πῶς αὐτῶν εἰσα-
 λέγεται, ὡς πῶς ἐνός ἀγίου. οἱ δὲ ἀγιοὶ ἀγγέ-
 λοι πολλοὶ εἰσι, καὶ πάντες εἰσι τὸν θεόν. τίς

30 τὸν τὸν ἀγίον ἐνικῶς πῶς αὐτῶν εἰσαγγεῖται;
 καὶ λέγειν ἡμετέρας καὶ ἀγίον. καὶ ἐπὶ οὐκ αὐ-
 τῶν μὲν ἐγκρίτως πῶς τοῦ χριστοῦ, ὅν τὸ ἀλ-
 λοφρονῶν ἰδίως σκοπεῖ σιωπῶν, τὸν δὲ τὸν
 θεόν αὐτῶν ἀγγέλους φύλακα. ἡμετέρας γὰρ τὸν
 θρώπων, ἐκ τὸν ἀγγέλους φύλακα. καὶ γὰρ ὁ θεὸς
 ποιεῖ τὸν ἀγγέλους πνεῦμα τὰ ἡμετέρας ἀπ-
 σόλους, ὡς φησὶ τὸ ἀλλοφρονῶν τὸν κεφαλῇ
 τὸν εἰσαγγεῖται. Ἐπὶ οἱ ἀγγελοι, οὐκ ἀγιάζουσι
 οὐδὲ ἀνθρώπους, ἀλλ' ὁ θεὸς ἀμέσως καὶ μό-

40 νον. ὡς πῶς μόνον ὁ θεὸς τῶν ἀμαρτιῶν ἀφαι-
 ρεῖ, καὶ τὸν λέγειν τὸν τὸν ἀλλοφρονῶν. τὸ πῶς
 ρημῶν τὸν πνεῦμα, ἀληθῆς ὅτι θεός. ἀ-
 ληθῆς δὲ θεός, ὅτι πῶς πνεῦμα τὸν εἰσαγγεῖται
 μὲν, ὁ λέγων δὲ δῶκα μὲν αὐτῶν πνεῦμα ἀ-
 γιον, καὶ ἡμετέρας ἐκ τὸν πνεῦμα
 τοῦ ἀγίου. ἐπεὶ τὸν τὸν τὸν τὸν τὸν
 καὶ ἀπλῶς, καὶ οὐ δυνάτω εἰσαγγεῖται,
 ἢ διὰ

Inducit igitur in Alcorano Mahometus
 Deum pluraliter loquentē, ignorans cau-
 sam. Manifesta igitur hinc prima quæ-
 stio, quod communiter credimus cū his
 Deum esse unū, & solum & simplicem,
 ipsi autem habent in Alcorano, Deus ha-
 bet & uerbum & spiritum, & sic cre-
 dimus uerum & unum & simplicem
 Deum. Et proprie de se loquitur sin-
 gulariter: propterea autem quod trinus
 est in personis, aliquando de se pluraliter
 loquitur. Secunda quæstio est, quod

Quæstio II. de
 spiritu sancto.

Alcoranum continue meminit spiritus
 sancti, & uerbi Dei. Quis est ille spiritus
 sanctus, & quod est illud uerbum Dei?
 De spiritu sancto quidem dicit in capitu-
 lo Elpalceram, ex persona Dei: Dedi-
 mus Iesu filio Mariæ ut faceret prodigia
 & miracula manifesta & perfecimus eū
 per spiritum sanctum: & hoc idem repe-
 tit per totum capitulum. Item dicit in
 capitulo Elempai de Maria, Inspirauimus
 in eam ex spiritu sancto. Et in pluri-
 bus alijs locis similia dicit de spiritu san-
 cto. Et non possunt dicere Saraceni, cre-
 aturam quandā esse, sicut angelus quidā,
 scilicet bonus, quoniam singulariter de
 eo loquitur, tanquam de uno sancto. San-
 cti autē angeli plures sunt, et omnes sunt
 Dei. Quæ igitur causa, ut de illo singula-
 riter diceret, nostro & sancto? Item
 non esset magna laus de Christo, quem
 Alcoranum intendit singulariter com-
 mendare, quod Deus dedisset ei ange-
 lum custodem. Etenim Deus facit an-
 gelos spiritus, & nostros apostolos: si-
 cut dicit Alcoranum in capitulo Elmai-
 ce. Item angeli non sanctificant ho-
 mines, sed Deus immediate, et solus: tan-
 quam solus Deus potest peccata dimitte-
 re, sicut dicit in Alcorano. Prædictus igitur
 spiritus uerus est Deus, uerus autem
 Deus & qui de prædicto spiritu loquitur
 dicens: Dedimus ei spiritum sanctum,
 & inspirauimus ex spiritu sancto.
 Quoniam igitur diuina essentia una est
 & simplex, non potest discerni, uel
 N 3 diuidi

diuidi: & ibi est dans & datum, dans, qui dicit, Dedimus: & datus, qui dicitur spiritus sanctus, qui dicitur datus & inspiratus. Inter dantem autem, & qui datur, requiritur ut distinguatur personaliter solum, non essentialiter, & sic solis relationibus distinguuntur. Et hec est sola discretio, quam Christiani in personis diuinis faciunt. Hanc eandem omnino quaestionem quam de spiritu sancto quaesiuimus, possumus querere etiam de uerbo Dei. Dicitur enim in capitulo Abraam: Dixērunt angeli beatæ Mariæ, O Maria, Deus preposuit te supra omnes mulieres. Et post hæc dixerunt angeli: O Maria, nūciat tibi Deus, uel nūciat tibi uerbū eius, & nomen eius Christus Iesus filius Mariæ. Et in capitulo Elnefa dicitur: Ne dicas de Deo præter ueritatem, quod Christus Iesus filius Mariæ apostolus est Dei, & uerbum Dei, quod ipse posuit in ea per spiritum sanctum. Affirmat igitur omnino, Christū uerbū esse Dei. Queritur igitur, quod sit hoc uerbū Dei: utrū uerbū accidentale, uel potius personale & reale. Si dicit uerbum esse uocale solū, & accidentale: hoc nō potest dici. loquitur enim de Deo Alcoranū & Euangelium singulariter, & de uno uerbo tantū: uerbū autē Dei uocale & accidentale, quod a Deo exit, nō unū, sed multa. Omnia enim bona uerba & sancta et uera, uerba Dei dici possunt. Item nō esset excellēs cōmendatio Christi, quē Alcoranū intendit singulariter cōmendare, si propter hoc dicitur uerbum Dei, tanquam uerba Dei dicens. Nō enim solus Christus, sed etiam aliī prophetae uerba Dei nunciauerunt, & tamen nullus illorum dicitur uerbum Dei. De solo enim Christo euangelium & Alcoranum dicit, quod sit uerbū Dei. Si autem essentialiter uerbum capiat, manifestū quod sempiternū esset uerbū Dei, & Deus uerus. Sicut enim uerbum quod procedit ex ore corruptibilis hominis, corruptibile est ex necessitate: sic uerbum quod ex sempiterno ore procedit,

ἢ διακρίσθαι· ἐκεῖ δ' ἐστὶ δὲ ὁ δὲ δὲ καὶ διδόμενον. διδὲν γὰρ, ὁ λέγων δεδωκεμεν, διδόμενον δὲ, τὸ πινόμενον ὁ δίδωται, καὶ ἐμφυσᾶται. μετὰ τὸ δὲ τὸ διδόντος καὶ διδόμενους, ζητεῖται δὲ αὐτοῖς, ἀνάγκη τὸν διδόντα καὶ ἐμφυσῶντα θεόν, ὅτι τὸ διδόμενον ἐμφυσόμενον πινόμενον, πρὸς ὅσον πινόμενον, ἀλλ' οὐκ ὁσιώδ' ὡς. καὶ ὅτι μόναις ταῖς ἀναφοραῖς διακρίνονται. αὐτὴ δὲ μόνῃ ἢ διακρίσθαι, ἢ οἱ χριστιανοὶ ἐν τοῖς θεοῖς πρὸς ὅποις πῶς αἰσι. τοῖο δὲ αὐτὸ παντὶ πασι ζήτημα, ὁ πῶς τὸ ἅγιον πινόμενον ἐκ τῆς σαρκὸς, διωάμεθα ζητεῖν, ὅτι πῶς τὸ λόγος τὸ θεῶν. καὶ γὰρ ἐν τῷ ἀληθεῖ νῶ, σωτηρίας μεμνη τὸ λόγος τὸ θεῶν. λέγειται γὰρ ἐν τῷ κεφαλῷ τῷ ἑκτον, εἶπον οἱ ἄγγελοι τῇ μακαρίᾳ μαρίᾳ, ὡ μαρία, ὁ θεὸς πρὸς ἡμᾶς σε ὑπὲρ πάντας τὰς γυναῖκας. καὶ μετὰ ταῦτα εἶπον οἱ ἄγγελοι, ὡ μαρία, ὅτι γὰρ γελῶνταί σοι ὁ θεός, ἢ ἀναγγέλλει σοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, χριστὸς ἰησοῦς υἱὸς τῆς μαρίας. καὶ ἐν τῷ κεφαλῷ τῷ ἑκτον λέγειται, καὶ εἶπεν πῶς τὸ θεῶν, πλὴν τῷ ἀληθείας, ὅτι ὁ χριστὸς ἰησοῦς ὁ υἱὸς τῆς μαρίας ἀπόστολος ἐστὶ τὸ θεῶν, ὅτι λόγος τὸ θεῶν, ὅν αὐτὸς ἐβήκειν ἐν αὐτῇ δὲ πνεύματος ἁγίου. διὰ τοῦτο τῷ νῶ παντὶ πασι, τὸν χριστὸν λόγον εἶναι θεῶν. καὶ τῇ τῇ τῇ τῇ, πῶς αὐτὸς εἶπεν ὁ θεὸς λόγος, πῶς τὸν λόγον συμβεβηκός, ἢ μάλλον πρὸς ὅσον πινόμενος ἐκ τῆς μαρίας. εἰ λέγει λόγον εἶναι φωνητικὸν μόνον, ὅτι συμβεβηκός, ὅτι οὐκ αὐτὸν δύναιτο λέγειν. διαλέγειται γὰρ πῶς αὐτὸ τὸ ἀληθεῖς, ὅτι τὸ δὲ ἀληθεῖς ἐνικῶς, ὡς πρὸς ἑνὸς μόνου λόγον. ὁ δὲ φωνητικὸς λόγος ἐκ συμβεβηκός, ὅτι εἰς, ἀλλὰ πολλοί. πάντες γὰρ οἱ ἄγιοι λόγοι ἐκ τῶν ἀγίων, καὶ ἀληθείας, λόγοι θεοῦ διωάννη λέγειται. ἐπὶ δὲ ἐκ αὐτῶν ὑπὲρ ἑκάστην ἐκ τῶν τῶν χριστῶν. ὅν ἰδίως τὸ ἀληθεῖς βούλεται ἐπαινεῖν, εἰ δὲ ὅτι λέγειται λόγος θεῶν, ὡς αὐτὸς λόγος εἶπεν τὸ θεῶν. ὁ μόνος γὰρ ὁ χριστὸς, ἀλλὰ ὅτι οἱ ἄλλοι πρὸς τὸν αὐτὸν λόγον ἀνέγγειλαν τὸν θεῶν, ὅτι ὁ μόνος δὲ εἰς ἐκείνων λόγος λέγει τὸ θεῶν. πρὸς ἑνὸς γὰρ τὸν χριστὸν τὸ δὲ ἀληθεῖς καὶ τὸ ἀληθεῖς φησὶν, ὡς εἶναι λόγος θεῶν. εἰ δὲ ὁσιώδ' ὡς καὶ πρὸς ὅσον πινόμενος ὁ λόγος λαμβάνεται, δὴ ἄλλοι, ὡς αὐτὸς αὐτὸς εἶπεν ὁ τὸ θεοῦ λόγος, καὶ θεὸς ἀληθὴς. ὡς πρὸς γὰρ ὁ ἐκ τῶν τῶν τῶν τῶν φθαρτῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸν λόγον, φθαρτὸς ἐστὶν.

III. Christus
quomodo uerbum Dei.

Argumentatio
a contrario.

ὅτι ἀνάγκη ὅτι, οὕτω καὶ ὁ ὅτι αἰδίου προ-
 ελθόντων καὶ σώματι τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' οὗ
 τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ μεταξὺ (ἰ-
 ναί τῳ καὶ ἀληθεύοντος λέγειν) ἐποίη-
 σεν, ἀφ' ὧν καὶ αἰδίου εἶναι ἀνάγκη. πάν-
 τ' ἐκ τοῦ θεοῦ προῖόν, οὐσιωδῶς ὅτι θεός.
 καὶ ὅτι τὸν τρόπον, θεός ὅτι τοῦ θεοῦ
 λόγῳ. ὅθεν ἐπεὶ ὁ λόγῳ καὶ λέγοντι
 καὶ τοῦ νοοῦντος τὸν λόγον διαφέρει τὸ
 10 τὸν πᾶν. ὅν δὲ τῇ θεῷ οὐσίᾳ, οὐ δύναται
 εἶναι διαίρεσις ἢ διακρίσις, ἀνάγκη ἐκεί-
 νου προσωπικῶν μόνῳ διακρίσιν, ὡς
 τὸν λόγον καὶ λέγοντι, ἀναφορὰς ἑα-
 κείνου μόνου, ὡς πᾶν καὶ πᾶν τοῦ ἁγίου
 πνεύματος εἰρηται. καὶ οὕτω ὅτι ὁ λό-
 γῳ, ὅς ὁ θεός πάντα τὰ γινόμενα εἶπε, γε-
 νέσθω, καὶ γέγονεν. ὡς πᾶν καὶ ὅν τῳ ἁλ-
 λοῦντος λέγεται. καὶ κατὰ τοῦτο συμφω-
 νεῖ τὸ ἀληθεύοντος τῳ θ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἰωάν-
 20 νου, ὅς φησι, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. ἐπεὶ
 πᾶν τὸ λέγοντι ὁ λόγῳ συλλαμ-
 βάνεται, καὶ νοοῦντος γινώσκεται καὶ τὸ ἀφ'
 ἐτέρου γινώσκοντος, καὶ ὁμοιότητά τοῦ εἶ-
 δους καὶ τῆς φύσεως λέγεται ὅτι, διὰ τοῦ
 τὸν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, λέγοντι ὅτι τοῦ
 θεοῦ. ὡς πᾶν ὁ ἡλίου εἰ τοῦτο ἀπαύρασ-
 μα ἐγγύς ὅτι αὐτοῦ, ὡς εἶναι ἡλίου, πάν-
 τως ἐκείνου τὸν ἡλίου καὶ τὸ ἀπαύρασμα
 καὶ ὅτι αὐτὸν ἐλέγοντι τοῦ ἡλίου. ὅν τούτω
 30 μὲν τοῖς ὅτι ἢ ἑαυτοῦ, ὅτι ὅν μὲν τῷ κτίσ-
 ματι ὅν τοῖς διαφέρει τὸ εἶναι καὶ ἢ οὐσία,
 οὐ δύναται πολλαπλασιασθῆναι τὰ ἑαυ-
 τὸν μὲν, καὶ καὶ τῆς φύσεως πολλαπλα-
 σιασθῆναι. ὅθεν ὁ ἀνθρώπου ἄλλου ἀν-
 θρώπου γινώσκ. ὁ δὲ θεός, ὅν ὅ ταντὺν ὅτι
 τὸ εἶναι καὶ ἢ οὐσία, ὅτι αὐτοῦ γινώσκοντος
 40 λόγον, οὐκ ἄλλως θεὸν γινώσκ. ἢ γὰρ θεὸς οὐ-
 σία, οὐτ' ἀνόμοιός ὅτι, οὐτ' ἀνέφυκε πολ-
 λαπλασιασθῆναι κατὰ τινὰ τρόπον, ὅτι τὸν
 ἄκρην τελειότητα καὶ ἀπλότητα. ὁ μὲν
 μὲν πᾶν ἀκούσας τοῦ χριστιανούς, λέγον-
 τας τὸν θεὸν ἔχει ὅτι, οὐκ ἠδυνήθη λογισα-
 σθαι, ὡς διὰ τὸν ὅτι ὅτι χωρὶς γυναικός. καὶ
 ὅτι οὐδ' ἄλλο παρ' ἑαυτοῦ ὅτι ὅτι ὅτι
 μα πόρ' τοῦ μὲν ἔχει ὅτι τὸν θεόν, ἢ ὅτι οὐκ
 ἔχει γυναῖκα. καὶ οὐκ ἠνέγνωσεν ὅτι ὁ δαβὶδ,
 ὅν τοῦτο ἐγκωμιάζει, πᾶν τὸν φύσει ὅτι,
 εἶπε

dit, per quod cœlum & terram & quæ
 sunt in medio (ut Alcorani uerbo utar)
 fecit, sempiternum & incorruptibile esse
 necesse est. Quicquid ex Deo autē pro-
 cedit, essentialiter est Deus, & hoc modo
 Deus est Dei uerbum. Vnde cum uer-
 bū aliquo modo differat à dicente & cō-
 tinente uerbum, & in Dei essentia non
 possit esse diuīsiō seu distinctiō essentia-
 lis, oportet quod ibi sit distinctiō perso-
 nalis: et quod uerbū à dicente proprijs et
 solis relationibus distinguatur, sicut et de
 spiritu dictum est. Et hoc est uerbū, quo
 Deus omnia quæ sunt dixit, et facta sunt:
 sicut & in Alcorano dicitur. Et secundum
 hoc conuenit Alcoranum cum Euan-
 gelio Ioannis, qui dicit: Omnia per
 ipsum facta sunt. Quoniam igitur ab
 eo qui loquitur, uerbum compræhen-
 ditur, & intellectualiter gignitur: &
 quod ab altero generatur, secundum
 similitudinem speciei & naturæ, dicitur
 filius: propter hoc, uerbum Dei dicimus
 filium Dei. Sicut sol si generaret ex se ta-
 lem splendorem qui esset sol, illum solem
 & splendorem diceremus filium solis.
 In hoc tamen est differentia, quod in
 creaturis, in quibus esse & essentia dif-
 ferunt, non possunt multiplicari subie-
 cta, cum non multiplicatur natura. Vn-
 de & homo alium hominem gignit:
 Deus autem, in quo idem est esse &
 essentia, ex seipso uerbum gignens, non
 alium Deum generat. Diuina enim es-
 sentia neque dissimilis est, neque innata
 est multiplicari secundum aliquem
 modum, propter summam perfectio-
 nem & simplicitatem. Mahometus igitur
 audiens Christianos dicentes De-
 um habere filium, nesciuit considera-
 re, quod possibile est esse filium absque
 muliere. Et propter hoc nullam aliam
 adduxit argumentationē, nisi quod De-
 us non potest habere filium, quia uxore
 non habet. Et non excogitauit quod di-
 xit Dauid, quem tantum commendauit
 Mahometus, qui præter filium naturalem,

Verbum essen-
 tiale.

Ioan. i.

Filij appellatio.

Mahometi opi-
 nio de filio Dei.

dixit Deum multos habere filios ad-
 Psal. 81. ptiuos, dicens, Ego dixi, dii estis, & filij
 excelsi omnes: & non ex muliere. Alias
 tamen licet Mahometum simul cum eo
 intelligere, qui dicit Mariam posse habe-
 re filium absq; uiro: sed quomodo, non
 conuenienter considerauit, quod Deus
 & absq; muliere potuisset habere filium.
 Verum igitur dixit Mahometus, quan-
 do dixit Christum Iesum filium Mariæ,
 & uerbum Dei esse: sed non intellexit.
 Si enim intellexisset, dixisset: Ex quo est
 filius Mariæ, est uerus homo: ex quo est
 uerbum Dei, est uerus Deus. Non enim
 est Deus compositus & imperfectus, si-
 cut homo, cuius uerbum et comprehen-
 sio mentis, & ars & actio, non est homo.

Quicquid est Dei, est Deus. Vnde & uerbum Dei, Deus est, & intellectus
 Dei, Deus est, & actio Dei, Deus est. Al-

coranum autem hominem solum cepit
 Christum. Et propter hoc postquam di-
 xit, quod uerbum est Dei, addidit, quod
 Iesus sic est apud Deum, sicut Adam, quē
 creauit de limo terræ: & dixit ei, Esto. Et
 quomodo hoc cum præcedentibus con-
 uenit: Cum enim dixerit, quod Deus in-
 fuderit uerbum Mariæ, & spiritum eius,
 ex quo natus est Christus, & post hæc
 rursus opinatur, ut Adam is sit quem for-
 mauit ex terra: inconueniens igitur, uer-
 bum Dei et spiritum eius terram esse. Ni-
 si aliquo modo Dei naturam terram sup-
 ponamus, quod absit. Esset enim uerbum
 eius, & spiritus eius, sicut quædam sta-
 tua, quæ neque intelligit, neque spirat.
 Nunc autem Deus noster, qui est bene-
 dictus in sæcula, uidet & audit omnia, &
 habet uerbum incarnatum ex Maria uir-
 gine, & spiritum sanctum qui eam ob-
 umbravit, & humanitatem uerbi ad-
 impleuit. Si autem existimant & in

In Adam non fuisse uerbum Dei, nec spiritum sanctum, & terra illius unitum esset, & spiritus reple-

ἔπειτα καὶ ἄλλους ἄνθρωπους εἰσποινεῖν ἔχειν, λέ-
 γον· ἐγὼ εἶπα, θεοὶ ἐστέ, καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάν-
 τες· καὶ οὐκ ἐκ γυναικὸς. ὁμοῦς ἔστι συ-
 ναγοποιεῖν αὐτοῖς, ὁ μαχόμετ' εἰπὼν τῷ
 μαρίαν δυνάσθαι ἔχειν υἱὸν ἀνδρὶ ἀνδρὸς·
 πῶς οὐκ αὐτὸς εἰκότως ἐλογίσαστο, ὅτι ὁ θεὸς
 καὶ ἀνδρὶ γυναικὸς ἐδύνατο αὐτὸς ἔχειν υἱόν.
 ἀληθεὶς τινὺς ἐφησεν ὁ μαχόμετ', ὅτι εἰ-
 πὼν τὸν χειρὸν ἰησοῦ τὸν υἱὸν τῆς μαρίας,
 καὶ λόγον εἶναι θεοῦ· ἀλλ' οὐκ ἔγνωσκον.
 εἰ γὰρ ἔγνοίαι, εἴπουν ἅμ', εἰ καὶ ὁ υἱὸς ὅστις ἐστὶ μα-
 ρίας, ἀληθινὸς ὅστις ἀνθρώπου, καὶ κατὰ λό-
 γον ὅστις τοῦ θεοῦ, ἀληθινὸς ὅστις θεός. οὐ γὰρ ἔ-
 σιν ὁ θεὸς συνθετός· ἢ ἀτελής, ὡς πῶς ὁ ἀν-
 θρώπου, οὐ ὁ λόγος καὶ ἡ σύλληψις τῆς
 δεικνύσας, καὶ ἡ τέχνη, καὶ ἡ ἐνέργεια οὐκ
 ἔστιν ἀνθρώπου. μάλλον μὲν οὐρ ὁ πῶς αὐ-
 τὸν τοῦ θεοῦ, θεὸς ὅστις. ὅθεν καὶ ὁ τοῦ θεοῦ λό-
 γος, θεὸς ὅστις· καὶ ὁ νοῦς τοῦ θεοῦ, θεὸς ἔ-
 σι· καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ θεοῦ, θεὸς ὅστις. τὸ δὲ
 ἀληθεῖς, ἀνθρώπου μόνου ἔλαβε τὸν χει-
 ρὸν. καὶ ὁ λόγος μετὰ τὸ εἶπαι, ὅτι λόγος
 τοῦ θεοῦ, προσέθηκεν, ὅτι ὁ ἰησοῦς οὐ-
 τὸς ὅστις πρὸς τὸν θεόν, ὡς πῶς ὁ ἀδάμ ὁρ-
 πλάσθη ἐκ τῆς γῆς. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἔσο-
 καὶ ὁ λόγος πῶς τοῖς προφητοῖς συνάδει,
 ὡς τε τὸν αὐτὸν δοξάζειν ὑμῖν μὲν τῇ
 μαρίᾳ τὸν λόγον καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ,
 ὅς οὐ γινώσκον τὸν χειρὸν· καὶ μετὰ ταῦτα
 πάλιν δοξάζειν, ὡς τὸν ἀδάμ αὐτὸν εἶναι,
 ὅρ' ἐπλάσθη ἐκ τῆς γῆς. ἀσύμβατον παν-
 τὸς, τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα
 αὐτοῦ χοῦν εἶναι. εἰ μὴ πῶς τῷ τοῦ θεοῦ
 φύσει χοῦν ὑποβώμεθα, ὅπως ἀπείη. ὡς
 γὰρ αὐτὸς ὁ λόγος αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα αὐ-
 τοῦ, ὡς πῶς τῆς ἀνδρείας, μήτε νοῦν, μή-
 τε πνεῦμα. νῦν δὲ ὁ θεὸς ἡμῶν, ὅς ὅστις ὕψισ-
 τος εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅρα καὶ ἀκούει
 πάντα, καὶ ἔχει λόγον σεσαρκωμένου ἐκ
 τῆς ἀγίας παρθένου, καὶ πνεῦμα τῆς παρ-
 θένου ἐπισκιάσαν, καὶ τῷ ἀνδρόπῳ
 τοῦ λόγου πληρώσαν. εἰ δ' ὅς ὑπολαμβά-
 νουσιν ὁμοίως καὶ ἐν τῷ ἀδάμ, τὸν τε λό-
 γον τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα γινώσκον, ἀλλ'
 οὐκ ἐκφύγονται τοῦ ψεύδους τὸ φανε-
 ρόν. εἰ γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ τῇ σαρκὶ καὶ τῷ
 χροίεον ἦν ὡς, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ
 ἐπλήρωσε

ἐπλήρωσε τὸν ἄδ' αὖ, οὐδ' ἐπὶ τ' αὖ ἡ πύτη-
 σιν ἐκείνου ὁ σατανᾶς. ἡ κατέβαλεν, ἔρξ' δ' ἐ-
 λόγῳ αὐτοῦ εἶπεν ὁ θεὸς ἔρξ' ἄδ' αὖ, ἔσο, ὡ
 πάντα πεποίηκε, καὶ ὅς ἐξ αἰδίου ἡ παρ
 αὐτοῦ. ἔστι τοίνυν ὁ χειρὸς, θεὸς ἀληθὴς, ἐ-
 πεί καὶ λόγος θεοῦ. οὐ γὰρ ὅτι ἐλάττω τὸ
 θεὸς ὁ λόγος αὐτοῦ. ἔστι δ' ἐκ αὐθροπῆς ἀ-
 ληθὴς ἐκ τῆς παρθένου μαρίας γεγεννημένος,
 καὶ καὶ δόσιν ἀνθρώπου, καὶ ἀπόστολος ὅτι
 10 τὸ θεοῦ, καὶ πεφάνηται αὐτῷ καὶ δοῦλος.
 καὶ ὅσον πῶς ἔσθ' ἡ καλῶς φησὶ τὸ ἀλκορε-
 νομ ὅτι ἔρξ' κεφαλαίῳ ἔρξ' ἐλνεσᾶ, ὅτι οὐτε ὁ
 χειρὸς, οὐτ' οἱ ποιοὶ ἀγγελοὶ ἀγνῶσιν αὐτὸν
 καὶ τὸν ἐν τῷ θεῷ, τὸν ἐκείνῳ καὶ δὲ ἀνθρώ-
 που. ὅτι ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τὸν ὅλον ἔρξ' ὅλα
 γὰρ, αὐτὸν τὸν χειρὸν εἶπεν πῶς ἐαυτοῦ
 ὡς ἐν δοῦλῳ θεοῦ, ἵνα μὴ πάλιν εἰσαγα-
 γῇ, ἀλλ' οὐδ' ἐξ αὐτοῦ εἶπεν, ἐγὼ εἰμι θεός.
 οὐδ' ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀληθεὶς καὶ φανεροῖς
 20 ὁρῶν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ θεὸν ὄντα ἀλη-
 θῆ, καὶ ἀνθρώπου ἀληθῆ. καὶ ὅτι ἔρξ' εἶπεν,
 εἰ μοι οὐ θέλετε πισδεῖν, τοῖς ὁρῶν πισδε-
 σαι. καὶ αὐτὴ ὅτι ὁρατικώτερα ἀπόδει-
 ξις, ἢ εἰ λόγοις μόνοις ἔρξ' εἶπεν, εἴρηται δὲ
 αὐτῷ, διὰ τὴν πρὸ τῶν πάντων ἔρξ' οὐκ
 ἔρξ' ἐξ αὐτοῦ. οἱ δ' ἀπόστολοι καὶ οἱ ὀ-
 ἀγγελισαί, καὶ πρὸ τῶν καὶ μετὰ ταῦτα
 νῦν φανεροῦς λόγους καὶ θαύματα καὶ εἰ-
 30 ποὶ καὶ εἰς αὐτὸν, ὡς πάντα τὸν κόσμον συ-
 νελαθῶναι, ἔρξ' πισδεῖν. ὁ δ' ἐμάχοντο,
 μετὰ τὸ καλῶς εἶπεν τὸν χειρὸν εἶναι λό-
 γον θεοῦ, οὐκ ἔστιν ὅτι τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' αὐτῇ
 πρὸ ἐαυτοῦ, εἶπεν αὐτὸν τὸν χειρὸν μὴ
 εἶναι θεόν. ἔρξ' μὲν ὡς εἶπεν, παραιτήσα-
 σθαι τὸν χειρὸν ἐαυτοῦ ὑπὸ τῷ θεῷ πει-
 πύτου, ὁ φανερῶς εἰδείχθη ἡ δόξα ὅτι ὅτι
 ἔρξ' ὁρῶν κεφαλαίῳ. τὸν δ' ἐπ' εἶπεν
 αὐτὸν χειρὸν εἶπεν, προσκυβεῖται τὸν θεόν
 μου καὶ θεὸν ὑμῶν, τὸν κύριόν μου καὶ κύ-
 40 ριον ὑμῶν, τὸν δ' ἐοῦδαμῶς ἔρξ' λόγῳ πῶ
 οἴσεται. καὶ ὅσον γὰρ ἀληθὴς ἀνθρώπου
 ἡ καὶ ἀληθὴς δοῦλος ἡ τῷ θεῷ, ὡς ἀνω-
 τέρῳ γέγονε δ' ἡλόν. συμβέβηκε τοίνυν ἔρξ'
 μαχόμεν, ὁ πειρὶ τῶν ἄλλων αὐτὸς ἐγρα-
 ψεν ὅτι ἔρξ' κεφαλαίῳ τῷ ἰωάνᾳ, λέγων, ἐν
 πνεύματι ἀποδοκιμάζοντες αὐτὸν μὴ νοοῦσι, καὶ αὐ-
 τὸν δ' αὐκάντως ἐξηγεῖσθαι. ὡς καὶ αὐτὸς
 ἀπεβ-

repleuisset Adam, nunquam decipere po-
 tuisset illum sathanas, uel fefellerit. Ver-
 bo tamen suo dixit Deus Adā, Esto, hoc
 eodem uerbo quo fecit omnia, quod qui
 10h. 1.
 dē ab aeterno erat apud Deū. Itaq; Chri-
 stus uerus est Deus, & uerbū Dei, Neq;
 enim uerbum Dei minus est quā totus
 Deus. Est etiam homo uerus, ex uirgine
 Mariā genitus: & in quantum homo, &
 apostolus est Dei, & propheta Dei, et ser-
 uus Dei. Et quantum ad hoc, bene dicit
 Alcoranum in capitulo Elnesa, quod ne-
 que Christus, neq; fideles angeli nega-
 bunt eum seruum esse Dei, id est, in qua-
 tum homo est. Non inuenitur tamen in
 toto euangelio, quod ipse Christus dicat
 de seipso, quod sit seruus Dei, ne errorē
 inducat. Sed neq; palām dixit, Ego sum
 Deus, neq; homo, sed ueris et manifestis
 operibus ostendit, seipsum & Deum es-
 se uerum, & hominem uerū. Et propter
 10h. 10.
 hoc dixit: Si mihi nō uultis credere, ope-
 ribus credite. Et hac est efficacior proba-
 tio, quā si uerbis solis hoc dixisset. Di-
 ctum est autem superius, quare ante pas-
 sionē hoc non dixit palām. Apostoli aut
 & euangelistae prius, & posthac & alij
 prae dicatores, sic manifesta uerba et dixē-
 runt & ostenderunt, ut totus mundus cō-
 uinceretur hoc credere. Mahometus au-
 tem, postquam benedixit Christum esse
 uerbum Dei, non stetit in ueritate, sed cō-
 tradixit sibi ipsi, dicens, ipsum Christum
 nō esse Deum. Tamen dixit, quod apud
 Deum se excusauit, quod patuit superius
 in nono capitulo, manifeste falsum esse,
 tum quia dicit quod ipse Christus dixit,
 Adorate Deum meum et Deum uestrū,
 dominum meum & dominum uestrum. 104m. 20.
 Hae autem ratio nequaquam constat. 10h. 19.
 In quantum enim uerus homo fuit, ue-
 rus seruus est Dei, ut superius manife-
 stum fuit. Contingit ergo de Maho-
 meto, quod de alijs ipse scripsit in ca-
 pitulo Ionae, dicens, quod quidam re-
 probant quae non intelligunt, & quae
 non possunt exponere. Sicut & ipse
 reprob-

10h. 1.

Christus, uerbū
Dei, homo, apo-
stolus, propheta,
seruus.

10h. 10.

104m. 20.

10h. 19.

reprobauit mysteriū incarnationis, propterea quod ipse nō intelligebat, nec poterat exponere quæ in euangelio dicebatur de Christo. Et secundum eandem rationem neq; trinitatis mysterium suscepit. non enim potuit intelligere personarum discretionem, absq; discretionem quæ est secundum essentiam. Et quid mirum si homo carnalis non percipit excellentissima Dei mysteria? Hæc quidem igitur sufficiant de tertia quæstione. Quarta quæstio est, quod Mahometus continue in Alcorano laudat legem Moyfi, et Iob, & Dauid, & dicit psalterium librum esse clarū, supra omnes autem libros commendat euangelium, in quo dicit esse salutem & deductionem. Queritur igitur, Quare neq; habent, neq; legunt Saraceni libros istos, neq; interpretantur? Christus enim, cum commendasset Moysen & alios prophetas, Christiani cum hos non haberent, acceperunt illos à Iudæis, & eos in diuersas linguas transferri fecerunt, habentq; illorum libros autenticos, leguntq; eos in scholis. Dicunt autem Saraceni, Iudæos quidem corrupisse libros ueteris, Christianos euangelii & libros noui testamenti, & quod nihil ueritatis remansit in mūdo, præterquam quod est in Alcorano. Sed antè demonstratum est hoc in tertio capitulo, quod hoc est falsum, et contrariū Alcorano. Item, Quomodo tātus propheta, qualem existimāt esse Mahometum, tantum commendasset corrupta exemplaria, et dixisset in his esse salutem & deductionem? Vel quomodo non prædixisset in posterum esse corrumpenda? Sed potius contrarium dixit. Quod si in ambiguo quodam de Alcorano fuerint Saraceni, quærant ab his, qui ante eos libros legerunt: id est, à Christianis & Iudæis. Et hoc dicit in capitulo Ionæ. Oportebat autem potius dicere: Ne credatis his qui corruptos libros habent. Item in capitulo Abraam docet, ut Saraceni quærant auctoritatem legis Moyfi, dicens: Affer-

IIII. De libris
Moyfi, et euangeliij.

Libri noui et ueteris Testamenti an à Iudæis, et Christianis corrupti.

ἀπεδοκίμασε τὸ μυστήριον τῆς σαρκώσεως, ὅτι
τὸ μήτε νοεῖν μήτε διδάσκειν ὅτι κηρύσσεται τὰ ἐν
τῷ θύραγγέλιῳ λεγόμενα πρὸς τὸν Χριστὸν. καὶ
κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅτι τὸ πλῆθος τῶν
μυστηρίων πρὸς ἐξάκρον, οὐ γὰρ ἡ διδασκαλία τοῦ νοεῖν
τὴν τῶν πρὸς ὅπῳ διακρίσιν, ἀλλ' οὐ πλῆθος κατὰ
τὴν οὐσίαν διακρίσεως. καὶ τί θαυμάσιον, εἰ
ἀνθρώπων σαρκίως οὐκ ἔγινε τὰ ὑποβρε-
βησέντα τῶν τοῦ θεοῦ μυστηρίων; ταῦτα μὲν οὖν
ἀρκεῖται πρὸς τὸ τρίτον ζητήματ'.

Τέταρτον ζητήμα ὅτι, τὸ τὸν μαχόμετον
νεχέσθαι ἐν τῷ ἀληθεῶς ἐγκωμιάζειν τὸν
νόμον Μωϋσέως, ὅτι τὸν ἰωβ, καὶ τὸν δαβὶδ, ὅτι
λέγει, τὸ ψαλτήριον βιβλίον φωτίζον. ὡς
δὲ πάντα τὰ ἄλλα βιβλία, ἐγκωμιάζει τὸ θύ-
ραγγέλιον, ἐν ᾧ φησὶν εἶναι σωτηρίαν καὶ ὁδὸν
ἡγίαν. ζητεῖται δὲ οὖν, εἰ πᾶσι ἔχουσιν, ὅτι ἀ-
ναγινώσκουσιν οἱ σαββαίτικοι ταύτας τὰς βί-
βλους, ὅτι ἐρμηνεύουσιν ἐν ταῖς σχολαῖς; τὸ γὰρ
Χριστὸς τὸν Μωϋσῆν συστήσαντος, ὅτι αὐτὸς ἄλλος
πρὸς τὴν αὐτὴν αὐτῶν, ὅτι Χριστιανοὶ μὴ ἔχοντες αὐτῶν, ἔλα-
βον ἐκ τῶν ἰσραηλίων, ὅτι μετ' ἐνέχθησαν τοῦτους
ἐκ διαφόρων γλωσσῶν πεποινησιν, ἔχοντες
τὰ ἐκείνων βιβλία αὐθεντικά, ἀναγινώσκου-
σι τε αὐτὰ ἐν τοῖς σχολαῖς. λέγουσι δὲ οἱ σαβ-
βαίτικοι, αὐτὸ μὲν ἰσραηλίους διαφθεῖραι τὰ βί-
βλια ἐν παλαιᾷ, αὐτὸ δὲ Χριστιανὸς τὸ θύραγγέ-
λιον ὅτι τὰ βιβλία ἐν καινῇ. καὶ ὅτι ὅτι ἐν τῇ
ταῖς γραφαῖς ἀληθείας ὑπαπέμεινε τῷ νό-
μῳ, πλὴν ἐν τῷ ἀληθεῶς ὅτι. ἀλλὰ πρὸς
ἀποδείξεσθαι ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ, ὅτι
ἰσραὴλ οὐκ ἔστιν ὁ ἰσραὴλ, καὶ ὑμῶν τῶν ἀληθεῶν.
Επὶ πῶς ὁ ποῦν τῶν πρὸς τὴν, ὅποιον νομί-
ζουσιν εἶναι τὸν Μωάμεδ, ποῦν τὸν αὐτὸν ἐπὶ
σε τὰ διφθαρμένα ἀντίγραφα, ὡς τ' εἴπωμεν
ἐν αὐτοῖς εἶναι σωτηρίαν καὶ ὁδὸν ἡγίαν; ἢ πῶς
οὐ προεῖπε ταῦτα φθαρσόμενα μετὰ ταῦ-
τα; μᾶλλον μὲν οὖν εἴπει τὸν πῦν τῶν.
ὡς εἴπωμεν ἐν ἀμμιβόλῳ πνι περὶ τοῦ ἀληθεῶ-
νου γένουσι οἱ σαββαίτικοι, ζητεῖν ἐκ τῶν πρὸ
αὐτῶν λαβόντων τὰς βίβλους, πού τις πα-
ρὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ἰσραηλίων. καὶ τὸ
το φησὶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἰωνᾶ. εἰ δ' εἴ-
μᾶλλον εἴπωμεν, μὴ πιστεύετε τῷ νόμῳ διαφ-
θαρμένῳ ἔχοντι βίβλους. Επὶ ἐν τῷ κε-
φαλαίῳ τῷ ἀμμιβόλῳ, διδάσκει αὐτὸς σαββαί-
τικὸς, ζητεῖν τὸ ἡνὶ τὸν νόμον Μωϋσέως, λεγόμε-
νον ἐν τῷ κε-

10

20

30

40

ἡνίκα τὴν πλὴν πρὸς τὸν δούχον, εἰ ἀληθὴς ἐστὶ.
 καὶ ἀναγνώσκει, καὶ τὰ λοιπὰ. ἡ δὲ ἀετρία τοῦ
 καὶ ἀναγνώσκει σαφῶς καὶ τὰ πρὸς τὴν
 να βιβλία, ὅδε μὲν ἀλλὰ ὅδε, πλὴν ὅτι ἴσασιν
 οἱ σοφοὶ τούτων, ὡς ῥα δὴ ὡς ἀλλοῦται τὸ ψαλ
 τὸ ἀληθὲς, εἰ τὰς ἀγίας καὶ ἀληθεῖς
 γινώσκουσιν βιβλίου. ὅθεν καὶ τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ
 καὶ ὁ ῥαγὶς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ, καὶ τὰς α
 ρας θεοραπείας ὑπὲρ τῶν, τοῦ καὶ τὸ ψαλτὸ αὐ
 τοῦ φανερόν καὶ βίβλου. ὡν μὲν ὅδε, τὸ ἡνίκα
 λαοὶ αὐτὸ ἡνίκα τὸν πρὸς ἀληθὲς λέγον
 τας, ὅ γέγονε δὴ πρὸς αὐτοῦ τὸν πρὸς τὰς
 τὸ κεφαλαιῶν, δὲ ὑπὲρ τὸν, τὸ εἰπεῖν μὴ διαλέ
 γεται μετὰ ἀνθρώπων ἀλλὰ ἀετρίως. τρι
 τὸν, τὸ καὶ τὸν τὰς πρὸς τὸν πρὸς τὸν
 τὸ κεφαλαιῶν πρὸς ἀμρὰν, μὴ πρὸς τὸν πρὸς
 πλὴν τὸ ἐπομύλιον τὸ ἡμετέριον νόμον. ὅτι τὸ
 τὰ εἰπὼν, πρὸς τὸν ἀναγγέλιον ὡς πρὸς τὸν
 ὁ δὲ ἡνίκα. φησὶ ὅτι σαφῶς καὶ μὴ δὲ ἡνίκα
 20 μὴ πληρώσαντας τὸ ἀναγγέλιον ὅτι τὸ νόμον.
 ὁ φέλουσιν ἀρὰ ἔχειν αὐτὰ. τὰ τὰς, τὸ χωρὶ
 ζεῖν παντὶ ὡς ἐκείνων, ὅτι λέγειν, ἐμοὶ ὁ ἐμὸς
 νόμος, ὅτι ὑμῖν ὁ ὑμέτερος, ὅτι τὰ λοιπὰ. καὶ
 μετὰ τούτων, ἐλθόντες ἐς ἐμὲ, ὡν ἐγὼ πρὸς
 τὸν, καὶ γὰρ ὡν ὑμεῖς. καὶ ὅτι φησὶν πρὸς τὸν
 κεφαλαιῶν τοῦ ἰωνᾶ. εἰ πρὸς οἱ σαφῶς καὶ κα
 ὡς ἐλθόντες αὐτὸν τὸ ἀληθὲς συμβαλὼν,
 ὡς ἀμρὰν αὐτὸν ὁ δὲ ἡνίκα. ὅτι γὰρ αὐτὸ
 ἀναγγέλιον, ὅτι τὸν νόμον καὶ ὡς, ὅτι τὰς ἀλ
 30 λας ἀγίας γραφάς, καὶ αὐτὸ τὸ ἀληθὲς
 καὶ ὅταν ἐγκωμιάζω τὸν καὶ ὡς, ὅτι δαβὶδ,
 ὅτι σολομὼν, ὅτι ὅτι ἄλλος πρὸς τὸν, λέγον
 τας σιωπῶν, ὡς τὰ τὸν ὅτι πρὸς τὸν πρὸς
 τὸ ὅτι. τὰ τὰ πρὸς τὸν πρὸς τὸν πρὸς
 μα, πρὸς τὸν πρὸς τὸν πρὸς τὸν πρὸς
 ὁ καὶ ὡς, πρὸς τὸν ἀληθὲς ὡς αὐτὸν πρὸς
 ἀλλοῦν πρὸς αὐτὸν ὅτι γὰρ, πρὸς τὸν πρὸς
 ὅτι θεὸν ὅτι ἀπόστολον, ὡς αὐτὸν τὸν θεὸν ὅτι
 ἀποστόλων, ἀποστόλων τὸν θεὸν ὅτι τὸν ἀποστόλων. ὅτι
 40 μὴ γὰρ μόνον τὸν θεὸν ὅτι φέλουσιν πρὸς, πρὸς
 λαοί, ὡς ἐργασίαν ὡς αὐτοῦ, καὶ ἀποστόλων
 ὅτι. αὐτὸς γὰρ ὅτι μόνος ὁ ἀρχὴ ὅτι τὸ πρὸς
 πάντων. ὅθεν ὅτι εἰς ὅτι πρὸς τὸν πρὸς
 μὴ τὰ τὰ εἰπεῖν, ὅτι τὸν θεὸν ὡς αὐτοῦ
 ὅτι πρὸς τὸν πρὸς, ὡς μὴ ὅτι μὴ ὅτι πρὸς
 νωνόν ὡς συμμερίζω γὰρ ὅτι. ὁ μὲν γὰρ κύ
 ὡς πρὸς τὸν νόμον τὸν καὶ ὡς, τὸν ὅτι αὐτοῖς
 φησὶν.

Afferte pentatheucum, si ueraces estis, et
 legite in eo: & reliqua. Causa autem quod
 Saraceni non legunt predictos libros, nul
 la alia est, nisi quod sciunt horum sapien
 tes, quod facile deprehenderetur menda
 cium Alcorani, si sanctos & ueraces li
 bros legerent. Vnde & Alcoranum ma
 liciose prouidit sibi ipsi, & quatuor mede
 las supposuit, ut mendacium eius non ma
 nifestum constitueretur. Quorum unum
 quidem est, mandare interim qui con
 trarium aliquid Alcorano diceret, quod
 manifestum fuit superius in quarto capi
 tulo. Secundum dicit, ne disputent cum
 hominibus alterius sectae. Tertium, pro
 hibet his credere. Dixit enim in capitulo
 Abraae, Ne credatis alicui, nisi his qui se
 quuntur nostram legem, & quod in euā
 gelio est salus & deductio. Dicit etiam,
 quod Saraceni nihil sunt, nisi adimpleant
 legem & euangelium, ergo debent euā
 gelium habere. Quartum, separat se om
 nino ab illis, & dicit: Mihi mea lex, & uo
 bis uestra, & reliqua. Et post haec: Liberi
 estis uos, a quibus ego facio. & ego, a qui
 bus & uos. Et hoc dicit in capitulo Ioseph.
 Si igitur Saraceni bene acciperet confi
 lium Alcorani, proculdubio deduceren
 tur, habuissent enim euangelium & legem
 Moysi, & alias scripturas, maxime, cum
 ipsum Alcoranum continue commen
 det Moysen, Dauid, Salomonem, & alios
 prophetas: & frequentissime dicat, quod
 alterum alteri non praefert. Et haec ad quar
 tam quaestionem. Quinta quaestio est.
 Quid uult dicere Mahometus in Alcora
 no, quod totiens dicit & repetit de se scri
 bens, Credite in Deum & apostolum, obe
 dite Deo & apostolo, sequamini Deum &
 apostolum? Scimus enim, soli Deo deberi
 fidem, honorem diuini cultus, actionem obedi
 entiae, & sequelam uitae. Ipse enim solus est
 principium, et finis omnium. Vnde nullus unquam
 propheta ausus est haec dicere, et Deo se
 ipsum in talibus associare: cui nullum unquam
 possibile est socium uel simul participem
 fieri. Dominus enim in lege Moysi Iudeis
 dixit:

Cur Saraceni le
 gis et euange
 lij libros non le
 gant.

Quatuor pra
 cipue Alcora
 ni cantela.

Quaestio V. de
 consortio Dei.

Apoc. 22.

Deut. 32. dixit: Scitis quod ego sum solus. Propter
 a. Regum 18: hoc autem & Helias dicit: Si dominus
 est, ite post ipsum: si autē Baal, sequami-
 ni eum. Videtur igitur ex talibus, Maho-
 metum non solum dare se Deo partici-
 pem, sed facere seipsum illius socium, &
 simul consortem. Et sic dicitur in capitu-
 lo Elnefa: Non parcat Deus, si quis ei de-
 derit participem. Solus autem Christus,
 neque confors neque particeps Dei, sed
 Deus uerus & homo uerus, potuit dice-

Ioh. 14. re: Credite in Deum, & in me credite,
 qui tamen nunquam dixit: Credite in
 Deum & in me, uel obedite Deo & mi-

Questio. 6. hi, ne homines crederent eum Dei parti-
 cipem & cōsortem. Sexta questio est:
 Cum Alcoranū de Christo quidem mul-
 ta dicit, & magnifica, econtrario autem
 pauca de Mahometo, & quidem uilia,
 quæritur igitur, Quare Saraceni non po-
 tius sequuntur Christū quam Mahome-
 tum, & euangelium quam Alcoranum?
 Et quia cōtraria iuxta se posita magis elu-
 cescent, uideamus ē regione & intrinse-
 cus, quid Alcoranū de utroq; narrat. Di-

Quid Alcora-
 num de Christo
 narret, quidq;
 de Mahometo.
 cit enim Alcoranum, quod Christus suæ
 matri fuit annunciatus per angelum, &
 sanctificatus per spiritum sanctum, et uir-
 tute Dei conceptus, non operatione na-
 turæ, & ex sanctissima uirgine Maria, et
 supra omnes alias mulieres mundas, ge-
 nitus est. De Mahometo autem nihil ta-
 le dicit, sed quod fuit orphanus, et uagus,
 à Deo conductus. Item dicit de Christo,
 quod est uerbum Dei, & secundum hoc
 nihil potuit ignorare: Mahometus autē
 fuit propheta incertus, dicit enim, se ne-
 scire quid de se fiet, ac suis. Dicit etiā ipse:
 Nescio utrū ego aut uos sumus in recti-
 tudine. Vnde et fertur dixisse de patre et
 matre sua: Utinam scirem quod est opus
 eorum. Item fertur, quod ipse fuit præ-
 stigiatus à Iudæis, acubus ab aliquibus
 mulieribus in uultum careum immis-
 sis, & proiectis in puteum. Affir-
 mant que communiter, ipsum Ma-
 hometum ueneno uitam finiuisse, quod
 assumpsit

φησιν, ἴδετε ὅτι ἐγὼ εἰμι μόνος. ὅτι ἴδετε δὲ
 καὶ ὁ ἡλίος φησιν, εἰ κενὶ ὁ θεὸς ὄξει, πο-
 ρεύσει ὁπίσω αὐτῷ, εἰδὲ βάαλ, ἀπολυθῆ-
 σατι αὐτῷ. δοκεῖ τίνυναι ἐκ τῶν ποιούντων
 ὁ μαχόμετ, οὐ μόνον δὲ δόναι τὸν θεὸν κοι-
 νῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιῆναι ἐκείνου κοι-
 νῶν καὶ συμμορίων. καὶ οὕτω λέγεται
 ὅτι ὁ ἀλκοράν, ὅτι ὁ κεφαλαῖος ὁ ἐλ-
 νεσῶ. οὐ φέρεται ὁ θεός, εἰ τις αὐτῷ δίδω-
 ναι κοινῶν. μόνος δὲ ὁ χεῖρος μήτε κοινῶν, 10
 μήτε συμμεριζῆς ὡς τὸ θεοῦ, ἀλλὰ θεὸς ὡς
 ἀληθὴς καὶ ἄνθρωπος ἀληθὴς, δὲ δὲ αὐτῷ
 λέγει, πορεύετ εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πο-
 ρεύετ· καὶ τοὶ ἐκείνους οὐδέποτε εἶπε, πο-
 ρεύετ εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ, ἢ ὑποκύνετ
 ὁ θεὸς καὶ ἐμοί, ἵνα μὴ πορεύσωνται οἱ ἄν-
 θρωποι κοινῶν αὐτῶν τῷ θεοῦ, καὶ συμ-
 μετόχου; ἐκ τῶν ζητημάτων ὅτι, ὅπως ὁ ἀλ-
 κοράνους ποιεῖ μὴ τοῦ χεῖρος πολλὰ φη-
 σι καὶ μεγαλοπρεπῆ, τὸν αὐτῶν δὲ δύτι. 20
 καὶ ποιεῖ τοῦ μαωμέθ. ζητεῖται τοίνυν, ὅτι
 οἱ σαβρακῶν οὐ μάλιστ' ἀπολυθῶσι ὁ
 θεὸς ἢ ὁ μαωμέθ, καὶ ὁ δὲ δὲ ἀναγγεῖλαι
 ὁ ἀλκοράνους; καὶ ἐπὶ ταύτων τὰ παρὰ
 ἀλλὰ τιθεμένα, μάλιστ' ἐκφαίνοντα, ὅτι
 μὴ καὶ πρὸς ἀλλοτρίους ἀλλήλους, τί τὸ ἀλ-
 κοράνους ποιεῖ ἐκαστὸς διέξεισι. φησὶ γὰρ τὸ
 ἀλκοράνους, τὸν χεῖρος τῷ αὐτῷ μὴτε δὲ
 ἀγγεῖλαι δὲ ἀναγγεῖλαι, καὶ διὰ τὸν δὲ
 τὸ ἅγιον ἡγιασθαι, καὶ δωάμεν θεοῦ συ. 30
 νεληφθαι, ἀλλ' οὐ φύσεως ἡμετέρας καὶ ἐκ
 παρθένου ἀνωτάτης, καὶ ὑπερ πάντας τὰς
 ἄλλας γυναῖκας καὶ παρὰς γεγενῆσθαι. πο-
 ρεῖ δὲ τὸν μαωμέθ οὐδὲν τοῖς τοῖς φησιν, ἀλλ'
 ὅτι ὁ ὁρφανὸς καὶ πλανήτης ὑπὸ θεοῦ συ-
 ναχθεῖς. ἐπὶ φησὶ ποῦ τοῦ χεῖρος, ὅτι ὁ λό-
 γος θεὸς καὶ ἡ δὲ ὁ δὲ, ὅτι ὁ ἡδυνάτω ἀγνοεῖν.
 ὁ δὲ μαχόμετ, ὡς πρὸς φησὶ ἀμωβόλ.
 φησὶ γὰρ αὐτὸν ἀγνοεῖν, τί ἐστὶ αὐτῷ, ἢ
 τοῖς ἰδοῖς. αὐτὸς τε εἶπεν, ἀγνοῶ πόσους 40
 ἐγὼ ἢ ὑμεῖς ἐστὶν ἐν δυνάμει. ὅθεν καὶ φέρε-
 ται εἶπεν αὐτὸν ποῦ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς
 μητρὸς, εἶθ' ἡδὲν τί ὄξει τὸ ὄργον αὐτῶν. ἐπὶ
 τε φέρεται, ὅτι αὐτὸς γέγονε παρὰ τῶν ἰου-
 δαίων καὶ εἰς φέρεται ἀπορρίψαι. ὡς
 κρατῇ τε κοινῇ αὐτὸν τὸν μαχόμετ δὲ
 ληθηρεῖ τὸν ζωὴν ἐκπέσαι, ὅπως ἡνέβαλε
 πύργον

οὗτω τὴν φλέβα τιμωμένη ἰουδαία τις.
 Ἐπ' αὐτὸς μὲν ὁ χειρὸς ἐκ τοῦ ἀβραάμ κα-
 τήγετο διὰ Ἰσαὰκ, ὃς γεγόνασιν αἱ ἐπαγ-
 γελίαι περὶ τῆς βυλογίας καὶ τῆς ἐλπίμενης
 κληρονομίας. ὁ δὲ μαχόμενος κατήγετο διὰ
 τοῖς ἰσραήλ, ὃς οὐκ ἀνέκριν' ἡ ἐπαγγελία· ἀλ-
 λά πῶς ἐκείνου γέγραπται μόνου, ἔσται σιδη-
 ρὸς ἄνθρωπος, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ὡς πάν-
 τας, καὶ τὰ λοιπὰ. Ἐπ' ὁ μὲν χειρὸς οὐδέ-
 ποτε οὐδέ μίαν ἐποίησεν ἁμαρτίαν. τὸ γὰρ
 πνεῦμα τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, οὐ δύ-
 ναται πλανηθῆναι· ὁ δὲ μαχόμενος, εἰδὼλο-
 λάτρης γέγονε, καὶ φονεὺς, ἀσελγὴς τε καὶ
 ἀρεπταῖς, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἁμαρτήμασιν ἐ-
 νοχῶ, ἐφ' οἷς ὁ θεὸς (ὡς φασιν) αὐτῷ συνέγ-
 νω. Ἐπ' ὁ μὲν χειρὸς φεικτὰ πεποίηκε θάυ-
 ματα, καὶ χρησιμα. ὡς γὰρ λέγεται καὶ ἐν
 τῷ κεφαλαιῷ τῷ ἐλμοῖδε, πῶς τῷ τέλει,
 ὁ χειρὸς, τυφλοὺς ἐφώτισε, λεπτοὺς ἐκαθά-
 ρισε, καὶ νεκροὺς ἀνέστησεν· ὁ δὲ μωαμέθ πε-
 ποίηκε θάυμα οὐδ' ἐν, κατὰ τὸ ἀληθεῖς λόγον·
 καὶ ἅτινα περὶ αὐτοῦ λέγουσι, ἢ ἅποπα,
 ἢ ἀδύνατα εἶσι, καὶ ἀπληρῆ, ὡς πῶς τὸ πλὴν
 σελήνῳ διαρθεῖσαν ὡς κενόδοσαι· ἢ ἅ-
 χρεα, ὡς πῶς τὸ πλὴν καὶ κληρὸν φθέρξασθαι·
 ἢ παντάπασιν κεκρυμμένα, πολλὰ γὰρ ἔλε-
 γον ἑαυτῶν ποιεῖν ἐν κρυπῇ καὶ νυκτὶ, ἃ
 τῷ ἡμέρας ἀπαυτῶν μὴ δ' ἐκινῆσαι οὐκ ἐ-
 χον. ὅθεν αὐτῷ ἔλεγον, πῶς ἀνέρχεσθαι εἰς
 τὸν οὐρανὸν νυκτὸς πῶς τὸν θεόν, ἀναβη-
 θι καὶ ἡμέρας ὁρῶντων ἡμῶν, καὶ πιστεύσο-
 μεν. ὁ δὲ χειρὸς μέγιστος καὶ μεγαλοπρεπὴς
 θάυματα ἐποίησεν ἡμέρας καὶ ἐν τῷ φανερῷ,
 καὶ πολλῶν ὁρῶντων ἐνώπιον, ὡς τε φανε-
 ρὰ εἶναι τὰ ὄργα ἐκείνου. μετὰ ταῦτα ὁ μὲν
 χειρὸς διδασκαλῶν γέγονεν ἐξοχῶ. ὡς
 γὰρ λέγεται ἐν τῷ ἀληθεῖ λόγῳ, ἐν τῷ κε-
 φαλαίῳ τῷ ἐλμοῖδε, ὡς πῶς ἐκ προσώπου
 τοῦ θεοῦ· ὃ χειρὸς, ἀναλόγισαι πῶς σοὶ δέ-
 δωκε πνεῦμα ἁγίον, ὡς τε ἐβλέπεσθαι ἐπὶ
 ἐν τῇ βρεθρική κλίτῃ κείνου, καὶ εἰδέναι
 ἅσα σε βίβλου καὶ σοφίαν, τὸν μωσέως νόμον
 καὶ τὸ εὐαγγέλιον ὁ δὲ μωαμέθ. διδασ-
 καλῶν ἁγνοῶν, ἄνθρωπος ἰδιώτης, οὐδὲ
 μίαν εἰδὼς γλῶσσαν πλὴν τῆς ἑαυτοῦ, ἁγ-
 νοῶν καὶ τῷ ἐρμηνείαν τοῦ ἑαυτοῦ νόμου. φησὶ
 γὰρ, μόνου τῶν θεῶν εἰδέναι τὴν τοῦ ἀληθεῖ

assumpsit, cum huic Iudæa quædam ue-
 nam secuisset. Item, ipse quidem Christus
 ab Abraam descendit, & Isaac, cui facta
 est promissio de benedictione, & conse-
 quenda hæreditate. Mahometus autem de-
 scendit per Hismaël, ad quem non per-
 uenit promissio: sed de eo scriptum est,
 quod erit ferreus homo, & manus eius
 contra omnes, & reliqua. Item Christus
 nullum unquam peccatum commisit.
 Spiritus enim Dei & uerbum Dei non
 potuit peccare. Mahometus autem ido-
 lolastra fuit, & homicida, lasciuus & ra-
 pax, multisq; alijs peccatis cōnoxius, in
 quibus Deus, ut dicunt, ei pepercit. Item
 Christus stupenda fecit miracula, & uti-
 lia. Sicut enim dicitur in capitulo El-
 maide, in fine, Christus cæcos illumina-
 uit, leprosus mundauit, & mortuos su-
 scitauit. Mahometus autem nullum mi-
 raculum fecit, secundum Alcoranum.
 Et quæ de eo dicuntur, uel inconueni-
 entia, uel impossibilia sunt & absona, si-
 cut lunam diuifam reintegrare: uel inu-
 tilia, sicut camelum loqui: uel omnino
 occulta. Multa enim dixit seipsum in
 occulto & nocte facere, quæ in die re-
 quisitus, ostendere non potuit. Vnde
 ei dixerunt: Dicis te ascendere in cœ-
 lum ad Deum nocte, ascende de die,
 ut uideamus nos, & credemus. Chri-
 stus autem maxima & magnifica mi-
 racula faciebat de die, & in manifesto,
 & coram multis testibus uidentibus: qua
 re manifesta sunt opera illius. Præterea
 Christus quidem magister fuit excel-
 lens, sicut dicitur in Alcorano. Et in
 capitulo Elmeide, quasi ex persona Dei:
 O Christe, considera quem dedi tibi
 spiritum sanctum, ut loquaris. Item,
 In cunabulis docui te librum, & sa-
 pientiam, & legem Moyfi, & euan-
 gelium. Mahometus autem doctor fuit
 ignarus, & homo idiota, nesciens a-
 liam linguam nisi suam, ignorans e-
 tiam interpretationem legis suæ. Di-
 cit enim, solum Deum scire Alcora-
 ni ex-

Christi ad Ma-
 hometum excel-
 lentia, per col-
 lationem.
 Gen. 16.

obnoxius.

Mahometi mi-
 racula.

Mahomet
 idiota.

ni expositionem. Item Christus secundū euangelium crucifixus est, & mortuus, & resurrexit uere, & ascendit in cœlos, & sedet ad dexteram Dei. Alcoranū autē dicit, quod non est mortuus, sed assumpsit eum Deus. Quare & secundum euāgelium, & secundum Alcoranum, & in omnem euentum Christus uiuit. Mahometus autem omnino mortuus est. Sed melior est adiutor uiuus, quā mortuus. Omitto alias secundum quodlibet excellentias, quas de Christo euangelium posuit. Mirum igitur, quare Saraceni nō sequuntur potius Christum quā Mahometum, & euangelium potius quā Alcoranum, cum ualde credibile sit, per meliorem legislatorem meliorem legem datam esse, & melius à Deo conseruatam ueracem & incorruptam, sicut superius demonstratum est in tertio capitulo.

DE EVANGELII AD AL-
coranum excellentia. Cap.
XVI.

Evangeliū autem ad Alcoranum excellentiam, facile ex superioribus dictis possumus cognoscere. Antē enim demonstratum est, non esse Alcoranum legem Dei, propterea quod neque uetus neque nouum testamentum hanc testantur, & quod neque in stilo, neque in sententijs cum alijs conuenit, & quod contradicit sibi ipsi, & quod nullo miraculo confirmatur, & quod est irrationabile, & quod manifesta continet mēdacia, et quod uiolentum, & quod inordinatū, & quod iniquum, & quod ambiguum, hæc enim omnia per ipsum Alcoranū breuiter sunt antē demonstrata. Veruntamē id ipsum Alcoranum legentibus, melius hæc demonstrantur. Quare nos audacter dicere possumus, si nobis credere non uultis, Alcoranum legite. Horum autem contraria in euangelica doctrina manifeste apparent. Etenim Mahometus præcipue, quasi supra omnes prophetas qui sunt uel qui futuri sunt, Christū cōmendauit, &

Acoranū legendum, ut quā sint absurda eius dogmata intelligatur.

νου ὁζήνησιμ. Ἐπὶ ὁ μὲν χριστός, κατὰ τὸ εὐ-
αγγέλιον ἐσαύρωται, καὶ τίθηκε, καὶ ἐγ-
κετο αὐτῷ, ἀνῆλθε πρὸς τοὺς οὐρανοὺς,
καὶ καθίηται ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ. τὸ δὲ ἄλκο-
ραν φησὶν, ὅτι οὐ τίθηκεν, ἀλλ' ἀνέλα-
βεν αὐτὸν ὁ θεός. ὡς τε κατὰ τὸ εὐαγγέλιον
καὶ κατὰ τὸ ἄλκοραν καὶ κατὰ πᾶσαν
ἐκκλῆσιμ, ὁ χριστός ζῇ, ὁ δὲ μαχόμετ πᾶσι-
λῶς τίθηκε. Βελτίων δ' ἐστὶ τοῦ πεινῶ-
τος βοῦδος, ὁ ζῶν βοῦδος. καὶ παραλείπω
τὰς ἄλλας καὶ ἑκαστὸν ὑπορχαίς, ὡς περὶ
τοῦ χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον τίθησι. Θαντα-
στὸν ποίνω, πῶς οἱ σαῦρακλινοὶ οὐ μᾶλλον
ἀπολουθοῦσι τοῦ χριστοῦ, ἢ τοῦ μοῦκα. καὶ
τοῦ εὐαγγελίου μᾶλλον, ἢ τοῦ ἄλκοραν. μά-
λιστε λίαν ὄντ' ἐπιπιδαν, ὅσα τὰ βελτίονα
νομοθετοῦν βελτίονα νόμον δεδῶτα, καὶ βελ-
τιον σωτηριούμιον ὑπὸ θεοῦ, ἀληθῆ τε καὶ
ἀδιάφθορον, ὡς ἀνωτέρω δ' ἐδείκται ἐν τοῦ
τρίτω κεφαλαίῳ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕ-
λίου ΠΡΟΣ Τὸ ἄλκοραν ὑπε-
ροχής.
κεφαλ. 15.

Τὸ δὲ τοῦ εὐαγγελίου πρὸς τὸ ἄλκο-
ραν ὑπεροχὴν, ἐκ τῶν ἀνωτέρω
ἐξημελιῶν σαφῶς διωαίμεθα γινώσκειν. πρῶ-
τον ἀποδείκνυται γὰρ, μὴ εἶναι τὸ ἄλκοραν
νόμον θεοῦ, ὅσα τὸ μήτε τὴν παλαιάν, 30
μήτε τὴν νέαν πούτῃ συμμαρτυρεῖν. καὶ
ὅτι οὐτε ἐν τῇ φράσει, οὐτε ἐν ταῖς ἀποφά-
σεσι, συμβαίνει τοῖς ἄλλοις. καὶ ὅτι ἀντιλέ-
γει ἑαυτοῦ. καὶ ὅτι οὐδ' ἐνὶ θαύματι βεβαίω-
ται. καὶ ὅτι ἐστὶν ἄλογον. καὶ ὅτι φανερά πε-
ρίχει ψεύδ' ἡ. καὶ ὅτι βίαιον, καὶ ὅτι ἄτακ-
τον, καὶ ὅτι πονηρὸν, καὶ ὅτι ἀμώβολον.
ταῦτα γὰρ πάντα ὡς ἐν βραχεὶ δ' ἐκείνῳ τῷ
ἄλκοραν πρὸς ἀποδείκνυται. πλὴν τοῖς ἐν
αὐτοῦ τοῖς ἄλκοραν ἀναγινώσκουσιν, βέλ- 40
τιον δ' εἰκνυται ταῦτα. ὡς θ' ἡμᾶς θαρρόυν-
τως διδάσκει λέγειν, εἰ ἡμῖν πιστεύειτε, βλά-
δι, τὸ ἄλκοραν ἀνάγνωτε. τῶν δὲ τάναν-
τια ὑδὶ τῇ εὐαγγελικῇ διδασκαλίᾳ φαίνε-
ται καὶ θαρῶς. ὅτι γὰρ ὁ μαχόμετ, ὡς περὶ ἑξήρη-
μίνως ὑπερ πάντας τοὺς ὄντας πρὸς φήτας, ἢ
ἰσομλῶν, ἐπ' ἡμῖν τὸν χριστόν, ὅτι τὸ τοῦ
εὐαγγε-

ευαγγελίου. διδασκαλίαν ἐμεγαλυνῶν ὑ-
 πὲρ πάντων τῶν θείων γραφῶν. Ἰσμεν δὲ ὡς
 οὐδ' ἐν ὅσῳ οὕτως ισχυρὰ καὶ δυνατὴ μαρ-
 τυρία διδασκαλίας ἡ βίου, ἡ ὁ παρὰ τῶν
 ἐπαγγέλων αὐτοῖς μέμνηται ἀδικοῦντων ἔπει-
 νον. φησὶ δὲ αὐτὸς ὁ μαχόμενος ἐν τῇ ἀλκο-
 ράνῳ, ἐν τῇ κεφαλῇ τῇ ἐλμειδὲ, ὡρίσπε-
 μιν τὴν ὁδὸν τῶν ἀνθρώπων δὲ τοῦ ἰησοῦ
 χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ μαρτίας, τοῦ ἀληθεύοντος πε-
 ρὶ φησὶ καὶ δεδωκεμὴν αὐτῇ τὸ ευαγγέ-
 λιον, ἐν ᾧ ὅστις ὁδὸν ἡγία, καὶ φῶς, καὶ ἀλήθειαν
 φανερὰ. ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς τόποις τοῦ ἀλ-
 κοράνου ἐξηρημνίως ἐγκωμιάζει τὸ ευαγγέ-
 λιον. ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ευαγγέλιον ἐν πά-
 σιν χώραις καὶ δὲ ἀλλήλαις ὑψηλότερα τῇ κῶ-
 μῳ φανεροῖ αὐτό. ὥστε θαρροῦντως εἰποίμι
 αὐτῷ καὶ τοῖς σατράκωνσι, εἰ τῇ ὁμῇ
 τῶν μαρτύρων βέλτοι οὐκ ἢ μὴ βέλτοι οὐκ ἐπισ-
 τῶν, πῶς τοῦ ευαγγελίου, ἐν αὐτῷ τῇ ευαγγε-
 λίᾳ ἀναγνώσκει καὶ ἐπεὶ, καθὼς λέγει ἐν τῇ
 ἀλκοράνῳ ἐν τῇ κεφαλῇ τῇ ἐλμειδῇ, ἐν
 λόμῳ ὁ θεὸς ἀληθεύειν τὴν ἀλήθειαν διὰ
 τοῦ λόγου αὐτοῦ, καὶ δὲ ἀκρότητος τὴν ἀρχὴν
 τῇ ἀρετῇ, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ ἀληθεύειν,
 καὶ τὴν ματαίωσιν ματαίωσθαι, πρὸς ἡ-
 σίαν, καὶ ὡς νόμος ἐν ὁ θεός, ἵνα μὴ ὁ κόσμος
 δι' ἀγνοίαν ἀπολυται, τὸν κοινῶς πᾶσι καὶ
 μόνον ἀναγκάσει νόμον, οὐδέστιν τὸν τοῦ
 ευαγγελίου, οὐκ ἐν ἑνὶ τόπῳ, ἀλλ' ἐν διαφόροις
 30 ἐπαρχίαις, ἐν ἑνὶ ἰδιώματι, ἀλλὰ διαφό-
 ροις καὶ καθολικοῖς διαλέκτοις γραφῶναι,
 ἑβραϊκῶς καὶ ῥωμαϊκῶς, καὶ μετὰ ταῦτα
 πᾶσι, εἰς πάντας μετανεχθῆναι τὰς δια-
 λέκτους. πῶς δὲ τὸ τοῦ ευαγγελίου τέλει,
 ἡγεῖται τοῖς αὐτοῖς μαθηταῖς ὁ χριστός, εἰς
 πάντας τοὺς κόσμους δὲ ἀσκητικῶς κηρύττει τὸ
 ευαγγέλιον. ὅπως ἵνα τελειῶσαι ἰσχύσωσι,
 δίδωκεν αὐτοῖς χάρισμα γλωσσῶν, καὶ δὲ ὡ-
 ναμὶν θαυμάτων. τὸ δὲ ἀλκοράνου ἀρράβι-
 40 κῶς μόνον αὐτῷ φησιν ὅτι τὸ θεὸς δεδωκεν.
 ὅτι σατράκωνοι βεβαίως πισδύουσι, μηδὲν
 δύνασθαι ὅτι γινώσκουσιν, τὴν ἀρράβικὴν ἀγ-
 νοοῦντα διαλέκτον. ἔπειτα δὲ, μὴ πάντας γι-
 νώσκουσιν τὴν ἀρράβικὴν γλῶσσαν, μήτε δὲ ὡ-
 ναμὶν ταῦτα μαρτυρεῖν. γὰρ γραφῆται δὲ ἐν
 τῇ ἀλκοράνῳ, καθὼς καὶ ἀπὸ δεδεικται, μὴ
 δὲ δύνασθαι πᾶσι τὴν ἐν τῇ νόμῳ τῇ
 σατράκῳ.

euangelij doctrinam supra omnes diui-
 nas scripturas magnificauit. Scimus au-
 tem, quod nullum sic est tam ualidum,
 tamq̃ potens testimonium doctrinae uel
 uitae, quam laus ab his qui conantur re-
 prehensionem inducere. Dicit autē ipse
 Mahometus in Alcorano, in capitulo El
 meide: Terminauimus uiam hominum
 per Iesum Christum filium Mariae, uera-
 cissimum prophetam, & dedimus ei euā-
 gelium, in quo est deductio & lux & ue-
 ritas manifesta. Et in multis locis Alcora-
 ni praecipue commendat euangelium.

Etenim ipsum euangelium in omni loco
 & lingua excellentissime mūdo seipsum
 manifestat. Quare confidenter dicere
 possem de eo Saracenis: Si uestro Maho-
 meto uultis, uel non uultis credere de e-
 uangelio, id ipsum euangelium legite.

Euangelij mani-
 festatio cuius-
 modi à Deo in-
 stituta.

Et quoniam, sicut dicitur in Alcorano in
 capitulo Elemphal, uolens Deus quod
 uerificetur ueritas per uerbum suum, &
 intercidatur gubernatio haeticorum,
 & ut ueritas uerificetur & uanitas eua-
 nescat, prouidit & dispensauit Deus, ne
 mundus per ignorantiam periret, ut lex
 illa, quae generaliter omnibus & sola ne-
 cessaria erat, lex ea quae est euangelij,
 non in uno loco, sed in diuersis prouin-
 cijs: neque in uno idiomate, sed diuersis
 et in omnibus linguis scriberetur, hebrai-
 cae, graece, & latine, & post haec fideliter
 transferretur. In fine autem euangelij
 mandauit discipulis suis Christus, ut in
 uniuerso mundo efficaciter euangeli-
 um praedicarent. Quod ut perficere pos-
 sent, dedit eis gratiam linguarum & uir-
 tutem miraculorum. Alcoranum autem
 arabice solum sibi ipsi dicit à Deo datum
 esse: & Saraceni firmiter credūt, nullum
 posse hoc scire qui arabicam linguam ig-
 noret. Sequitur autem, non omnes scire
 arabicam linguam, neque posse hanc di-
 scere. Scriptum autem est in Alcorano,
 sicut & antè demonstratum est, nullum
 posse saluari, praeter eos qui sunt in lege

Marci 16,

Saracenorum. Quare conuenienter quæri posset, si solos uelit Saracenos Deus saluos fieri, & eos qui arabicam linguam sciunt. Christianorum autem lex, quæ scripta est in omnibus linguis, dicit, quod Deus uult omnes homines saluos fieri. Saraceni igitur, qui solo nomine saluati dicuntur, sicut antè dictum est, & alij omnes qui secundum ueritatem saluos se fieri uolunt, discant Christum esse saluatorem, legantque euangelium in quacunque lingua uolunt, & inuenient ferè contraria omnia quæ prædicta sunt & demonstrata ab Alcorano. Inuenientque, quod **Laud euangelij Christi.** Moyse lex & propheta ipsum testantur, & nullam esse euangelij contrarietatem, sed potius complementum & perfectionem omnium aliarum scripturarum. **Stilisimplicitas.** Inuenient quoque in euangelio stilum non metricum uel rhythmicum, sed simplicem & communem, non quidem propter simplicitatem scribingentium, sed propter utilitatem legentium, ut ab omni simplici et idiota conuenienter intelligi posset. Modum non habet assentatorium, neque turpia uel desiteta nomina, sed communia & honestissima. Fabulam autem omnino nullam continet euangelium: & si qualem aliquando parabolas apponit, ex ipsa uerbi consequentia manifeste ostenditur, quod parabolice loquitur. Conuenit autem in sententijs, non solum cum alijs sacris scripturis, sicut dictum est, sed etiam cum philosophis, qui de uirtutibus & de extremo hominum fine demonstratiue, uel rationabiliter tractauerunt. Addit etiam quædam excelsissima, ad quæ naturalis humana ratio non potest peruenire. Et nequaquam aliquid dicit, cui quis demonstratiue possit instare, quia cum demonstratio contineat uerum, nihil potest esse ei contrarium nisi falsum. Speculatibus autem diligenter, nulla contradictio in euangelij continetur. Quare non solum unum euangelium cum seipso conuenit, sed etiam quatuor inter se, in omnibus necessarijs circa fidem, simpliciter conueniunt: id est, de incarnatione,

σαρρακινῶν. ὥς τ' εἰκότως αὐτὸν ζητηθεῖς, αὐτοὺς μόνους βούλοιτο σωθῆναι τοὺς σαρρακηνούς ὁ θεός, καὶ τοὺς γινώσκοντας τὴν τῶν ἀγγέλων γλῶσσαν. ὁ δὲ τῶν χριστιανῶν νόμος, ὁ ἐν πάσαις γράμμασιν αὐτοῖς ἐφαλέκτο, φησὶ, τὸν θεὸν πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι. οἱ σαρρακινῶι τοίνυν οἱ μόνω θεῷ ὀνόματι λεγόμενοι σεσωσμένοι, καὶ ὡς πεφίρηται, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες οἱ κατὰ ἀλήθειαν σωθῆναι βουλόμενοι, μαρτυροῦν τὸν 10 χριστὸν εἶναι σωτῆρα, ἀναγινώσκοντες αὐτὸ ἐν εὐαγγελίῳ ἐν ᾧ αὐτὸν βούλοντο ἐφαλέκτο, καὶ εὐρίσκουσιν σχεδὸν ὅσα πάντα τοῖς προφητοῖς καὶ δι' ἐγγράμμοις ὑπὸ τοῦ ἀληθοῦς. εὐρίσκουσιν συμπαρτυροῦντα αὐτῷ τὸν τοῦ μωσέως νόμον, καὶ τοὺς πεφίρητας, μηδεμίαν οὐσίαν πῶς αὐτοὺς τοῦ εὐαγγελίου ἐναντιόηται, ἀλλὰ πᾶσι ἐν συμπληρωπῇ καὶ τελειότητι πάντων τῶν ἄλλων. εὐρίσκουσιν τε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ φράσιν ὅτι 20 τρικλῆς ἢ ῥυθμικῆς, ἀλλ' ἀπλῆ καὶ κοινῇ· ὅσα τὴν ἀπλότητα τῶν γραφόντων, ἀλλὰ ὅσα τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀναγινώσκόντων, ὥς δ' ὑπὸ παντὸς ἀπλοῦ τε καὶ ἰδιώτου οἰκίως ἀναγινώσκονται διδάσκει. ἡ δὲ ἐκεῖ οὐ καλὰ κενὸν, ἀλλ' ὅτι ἀσχετὰ ἢ ἀβέβαια ὀνόματα, ἀλλὰ καθαῖα καὶ σεμνότερα. μὴ θορὰ δὲ ὅτι ἡ πᾶντεως πᾶντεως τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ εἰ πᾶσι ἐν ᾧ πᾶσι παρὰ τὴν 30 ἐκτίθηται, ὅτι παρὰ τὴν ἀπλοῦς ἐφαλέκτο, σιωπᾶ δὲ ἐν ταῖς ἀποφάσεσιν οὐ μόνον ταῖς ἄλλαις ἱστορίαις γραφαῖς, καὶ ὡς ἐφίρηται, ἀλλὰ καὶ τοῖς φιλοσόφοις τοῖς πεφίρηται καὶ τοῖς ἐσχάτου τῶν ἀνθρώπων τέλους ἀποδείκνυται ἢ λογικῶς πραγματευομένοις, πῶς οὐκ ἐστὶν καὶ πᾶσι ἐν τῇ ἀπλότητι, ἐφ' ᾧ ὁ φυσικὸς καὶ ἀνθρωπίνος λόγος ἐδιδάσκει ἐκείνους, καὶ οὐδ' ἐν ὁμοίᾳ φησιν, ὅτι αὐτὸς ἀποδείκνυται ἡσυχία. πῶς γὰρ 40 ἀποδείξω ἀληθὲς περὶ ἐκείνης, μόνον τὸ φερόμενον ταύτην διὰ τὸν ἡντιπῶντα. ἀλλὰ καὶ τὸ σημεῖον τοῖς, οὐδὲ μία ἐναντιολογία ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εὐρίσκει. ὥς τε μὴ μόνον ἐν εὐαγγελίῳ ἐαυτῷ συμφωνεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ πᾶσι ἀλλήλοις ἐν πᾶσι τοῖς πεφίρηται τῇ πίστιν ἀναγκαίως, ταῖς, πᾶσι τῇ σαφείᾳ,

Nulla contradictio in 4. Euangelij.

κώσεως, τῆς διδασκαλίας, τοῦ πάθους, τῆς
 ἀναστάσεως, τῆς ἀναλήψεως τοῦ χειρὸς, καὶ
 τοῦ γε τῶν ποσῶν διαγγελίῶν ἐν δια-
 φόροις τόποις καὶ διαφόροις διαλέκτοις,
 ἐπὶ τῇ ὑπὸ διαφόρων συγγραφέων ἔξ αὐ-
 τῆς συγγεγραμμένων, ὡς πείρηται. Πῶς
 μὲν τοῦ τῶν ἀποστόλων ὑπέλαβον ἐν τῇ
 διαγγελίᾳ εἶναι ἡνωμένον, διὰ τὸ ὅτι
 ἐν τῇ διαγγελίᾳ γέγραπται, ἐν ἄλλῳ μὴ πε-
 ριέχεται. τὸ δὲ οὐκ ἐστὶν ἡνωμένης,
 ἀλλὰ μᾶλλον οἰκονομία τοῦ. τοῦ γὰρ ἁ-
 γίου πνεύματος παροτρύνοντος τὸ παρ'
 ἑνὸς διαγγελιστοῦ σεσηπηνένον, ἐπὶ αὐ-
 τῷ. τὸ δὲ ὑφ' ἑνὸς διαγγελιστοῦ γράφειν, οὐ-
 δὲ ἡγήσατο τῶν ἄλλων τριῶν, ἢ ἡνω-
 μένῳ εἶναι. ἀλλὰ καὶ οὐ τοῖς ποσῶν,
 οὐ πάντα τὰ ὄντα ἢ τοὺς λόγους τοῦ χει-
 ρὸς συνεγράψαντο, ἀλλὰ μόνον τὰ πρὸς
 σωτηρίαν ἀναγκαῖα. ὡς δὲ ἡ χριστι-
 ἀνικὴ διδασκαλία, τελείως θαύμασι βεβαιῶ-
 νται, φανερώς ἐν τῇ ἐβδόμῳ κεφαλῇ
 περὶ τοῦ ἐδείκται. καὶ οὐ δὲ ὡς πλείον
 ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀναγινώσκωμεν. οὐδεμία δὲ ὅτι
 ἐν τῇ ἑσμῇ διδασκαλίᾳ ἢ νόμῳ οὕτως
 ὅλον ὡς καὶ τέλει, ὡς περὶ ὁ διαγγε-
 λικὸς, ὅς πάντα τὰ πάθη ἐκ τῆς εἰς αὐ-
 τῶν οὐ μόνον τοῦ ἀτακτοῦ ἐνέργειαν, ἢ
 τοῦ ἐξωθεν ῥῆμα καλύψαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀ-
 τακτοῦ τοῦ λογισμοῦ κίνησιν, ἢ τὴν ἐνδο-
 30 δεικνύσιν, οἷον ὑποθυμίαν, ὀργὴν ἀτακτοῦ,
 καὶ τὰ τοιαῦτα, οἷς πάντα τὰ ἐξω καὶ
 ἔσω ἐκτείνονται. ἐφύλαξε δὲ καὶ ἀπέκλεισε πάν-
 τα τὰ ἀγαθὰ ἐν τῇ ἐντολῇ τῆς τελειότη-
 τος ἀγάπης, τοῦ τοῦ δεικνύοντος καὶ τοῦ πλη-
 σίου. ἢ τις ὅτι πληρώμα νόμου. φυτὸν δὲ
 σης γὰρ φιλίας καὶ ἀγάπης τελείας, ἢ
 τῶν ἰδίων ἀγαθῶν τοῖς ἄλλοις κοινωνεῖν ἀ-
 ναγκαῖα, οὐκ ἐπὶ ὅτι ἀναγκαῖον δικαιο-
 σῶν ζητεῖν, ἡμετέραν πρὸς τὸ τὰ ἄλ-
 40 λότρια ἀποδοῦναι. Ἐπὶ ποιεῖται τὸ διαγ-
 γέλιον τὸ οἰκειότατον καὶ φυσικὸν πρὸς ἀγ-
 μα. ὅσα αὐτὸν θέλει ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄν-
 θρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε ὁμοίως αὐτοῖς. ὁ
 μόνον τοῖς κτησιμολοῖς οὐδὲν ἐν ἄλλῳ ὅτι
 ἀναγκαῖον πρὸς ἀγμα, ὅσον πρὸς αὐτὸν πλη-
 σιον. ὁ μόνον δὲ ἀληθεῖα ποιεῖται τὸ διαγ-
 γέλιον, ἀλλ' ὡς περὶ πειθύνουσιν οἱ διδασκαλοὶ τῇ
 χριστιανικῇ

natione, doctrina, passione, resurrectione,
 ascensione Christi, & spiritus sancti
 missione: & si quatuor euāgelia in di-
 versis locis & diversis linguis, nec non à
 diversis auctoribus à principio conscri-
 pta sunt, ut antè dictum est. Quidam ta-
 men simpliciores existimauerunt, in euā-
 gelio esse cōtrarietatem, propterea quod
 illud quod in alio euangelio continetur,
 in alio euangelio non continetur. Hoc
 autem non est contradīctio, sed potius di-
 spensatio Dei, quasi inspirante spiritus san-
 cto, ut quod ab uno euangelista prater-
 missum est, alter dicat: quod autē ab uno
 euangelista scriptum est, nullus aliorum
 trium negavit, uel contrarium aliquid di-
 xit. Sed hi quatuor nō omnia opera, uel
 uerba Christi conscripserunt, sed solum
 quæ ad salutem sunt magis necessaria.
 Quomodo autem doctrina Christiana
 perfecte miraculis sit confirmata, in septi-
 mo capitulo manifeste antè demonstra-
 tum est: quare non oportet amplius in
 eisdem uersari. Nulla autem est in mūdo
 doctrina, uel lex, quæ sic rationabilis exi-
 stat & perfecta sicut euangelica, quæ om-
 nes passiones radicitus auellit. Non solū
 inordinatam actionem & exterius uer-
 bum prohibet, sed & inordinatum ani-
 mi motum, uel intrinsecum affectum, si-
 cut cōcupiscentiam, iram inordinatam,
 & similia, ex quibus omnia mala exte-
 ra sequuntur. Plantauitq; & conserva-
 uit omnia bona in mandato perfectissi-
 mæ dilectionis, Dei uidelicet & proxi-
 mi. Habita enim amicitia & charitate p-
 perfecta, quæ propria bona cum alijs cōmu-
 nicare cogit, non est necessarium iusti-
 ciam quærere, quæ nos inducit ad resti-
 tuendum aliena. Item continet euan-
 gelium naturalissimum & propriissimū
 mandatum. Quæcunque uultis ut fa-
 ciant uobis homines, & uos facite simi-
 liter eis. Quo solo habito, non est ne-
 cessarium aliud præceptum respectu pro-
 ximi. Non solum etiam ueritatem con-
 tinet euangelium, sed, sicut credunt
 O 3 Christiani

Christi opera et
 dicta non om-
 nia in Euange-
 lijs scripta.

Euangelicæ le-
 gis perfectio:

Medicij et uia-
 lentie experts
 Euangelium;

Christiani doctores, si unum solum mendacium in euangelio inueniretur, totum euangelium merito suspectum haberetur, sicut superius determinatum est in nono capitulo. Violentiam autem nullam permittit euangelium, quinimo et ipsam uiolentiam, & iniuriam patienter oportere ferre ait, dicens: Si quis te alapis percusserit ad dexteram genam, uerte & alteram, & si quis a te capiat pallium, ne prohibeas eum, sed da etiam tunicam. Docet etiam pro illata iniuria et odio, beneficium & dilectionem reddere dicens: Diligite inimicos uestros, Benefacite odio habentibus uos, & orate pro malignantibus, & his qui uos persequuntur. Non tamen hoc aduersatur, si quidam Christianorum iniqui non seruant haec omnia. Non enim iniquorum peruersio prohibet sanctissime legis perfectionem & ueritatem. Bene ordinatissima autem est euangelij doctrina, sicut ante demonstratum est decimo in capitulo, & temporis ordine, & loci, & doctrinae, & materiae. Incipit enim ab incarnatione Christi, determinans quae ad natiuitatem huius sunt conuenientia. Et post natiuitatem conuenienti tempore ostendit doctrinam & sapientiam eius. Et post haec, & potentiam & miracula, & deinceps passionem & mortem, ultimo autem resurrectionem, & in coelos ascensionem. Sanè nullum magnum potest inueniri in doctrina tantae perfectionis: etsi instabiles & indocti dicant, blasphemias quasdam in euangelio contineri, sicut de incarnatione Christi & passionem, item de trinitatis mysterio: de quibus, ut ante dictum est, scriptum est in Alcorano, quod ipsi reprobant quae non intelligunt. Certissima uero est lex euangelica, quia certissime scitur quo tempore, quo loco, a quibus hominibus conscripta est euangelica doctrina. Certissimum etiam est, quod conuenientissime et facillime intelligibilis est, quia credenda praeposuntur per reuelationem Dei, & non inuestiganda per rationem, ut sim-

χειστατων, εἰ γὰρ μόνον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εὐ-
ροιτο ψευδὲς, ὅσον εἰκότως ἀν' ἀπορήσει,
ὡς πρὸς καὶ ἀνωτέρω διώκεται ἐν τῷ ἡνιάτῳ
κεφαλαιῷ. Βίαν δὲ εἶδε μίαν συγχωρεῖν τὸ θυ-
αγγελίον· μάλλον μὲν ἐν καὶ αὐτῷ τῷ βίαν
ἐν τῷ ἀδικίαν μακροθύμως δ' εἰν φέρειν φη-
σιν, λέγων, ἐὰν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιάν
σπαρῶνα, σπείλον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ εἰ
πῆς ἀπὸ σοῦ λάβοι τὸν χιτῶνα, μὴ καλύψῃς αὐ-
τόν, ἀλλὰ δὸς καὶ τὸ ἱμάτιον. διδάσκει δὲ 10
καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιγενέσεως ἀδικίας καὶ μί-
σους θυποῖαν καὶ ἀγάπην ἀποδοιδναί, λέ-
γων, ἀγαπᾷτε αὐτοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιᾷ-
τε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν
ἐπηρεαζόντων καὶ διωκόντων ὑμᾶς. οὐ μὲν
ἴδω ἡμεῖς πούτου, εἰ πινδὲ τῶν χειστατων πο-
νηροί, οὐ φυλάσσει ταῦτα πάντα. οὐ γὰρ
οἱ τῶν πονηρῶν διαστροφὴ, καλῶς τὴν τῷ
ἀγιωτάτου νόμον τελειότητα καὶ ἀλήθει-
αν. ὁ τακτοῦ δὲ εἶναι ἡ τῷ εὐαγγε- 20
λίῳ διδασκαλία, καὶ ὡς προσηγορεύει
ταῖς ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ κεφαλαιῷ, καὶ τὸ χρο-
νον τάξει, καὶ τόπον, καὶ διδασκαλίας, καὶ
ὕλης. ἀρχεται μὲν γὰρ ἐκ τῆς σαρκώσεως τοῦ
χειστοῦ, καὶ διορίζεται τὰ πρὸς τὴν γέννησιν
πύργῳ ἀνήκοντα. καὶ μετὰ τὴν γέννησιν,
τῷ προσήκοντι καιρῷ δ' ἐκκινεῖ τὴν διδασ-
καλίαν καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, καὶ μετὰ
ταῦτα τὴν δυνάμιν καὶ τὰ θαύματα· καὶ
ἐφεξῆς τὸ πάθος καὶ τὴν θάνατον, ἔρχε- 30
ται δὲ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸς ἀ-
νάληψιν. ἀληθῶς ἡ εἰδὼν πονηρὸν διωκτὴν
εὐρεθῆναι ἐν διδασκαλίᾳ τοσαύτης τελεί-
τητος· εἰ καὶ οἱ ἄσπετοι καὶ ἀπαιδευτοὶ λε-
γουσι βλασφημίας πινὰς ποδεχέσθαι ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ, ὡς πρὸς περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ
χειστοῦ, καὶ τὸ πάθος, ἔτι τε πρὸς τὸ τ' τριά-
δος μυστήριον, πρὸς ὅν (ὡς πρὸς εἰρη) γέγραπ-
ται ἐν τῷ ἀποστόλῳ, ἀποδοκιμαζόντων δ'
μὴ νοοῦσι. βεβαιωτάτη δ' εἶδω, ὡς βεβαιω- 40
τα γινώσκουμένη, πίνι χρόνῳ, πίνι τόπῳ, καὶ
πρὸς τῶν ἀνθρώπων ἡ εὐαγγελικὴ σωτηρία
φῆ διδασκαλία, ἐπὶ τῇ βεβαιωτάτῃ εἶδω, ὡς
τελείως νοουμένη, καὶ κατὰ τὴν προσηκου-
τα πρόπον· περὶ δὲ ταῦτα γὰρ, ὡς δ' εἶον ταῦ-
τα πισδεῖν, δεῖα ἀποκαλύψει· ἀλλ' οὐ γὰρ
τίσιν ἡ κατὰ τὴν λογισμῶν ἀνθρωπίνων,
ὡς τε

Math. 5.

Luce 6.

Math. 5.

Euangelice do-
ctrinae ordo.Certitudo euan-
gelij, & facili-
tas.

10 **Π**ρὸς τοὺς ἀπολυσομένους ἐπὶ αὐτῶν ῥα-
 δίως ἀναβάνειν δυνάσθαι. ἐπὶ δὲ δ' εἰ γινώσ-
 κειν, ὅτι μὴδ' ἐν ὅσῳ ἐν τῷ θανάτῳ, ὁ μὴ
 δυνάτω ὑφ' ἡμῶν νοεῖσθαι, τῷ πῶς πίστεως
 βοηθουμένων φωτῇ. εἰ δὲ καὶ ἀσφαλεστάτη
 ὁδὸς, ἀλλ' ὅμως οὐχ' ὑπὸ πάντων νοεῖται,
 ἀλλ' ὑπὸ τῶν ταπεινῶν μόνον, καὶ ταπεινῶν
 τῇ καρδίᾳ. οἱ δὲ ὑπερήφανοι καὶ περικυφῶντες, ὅ-
 δυνάτω αὐτῶν νοεῖν, ὡς οὐ νοῦς οὕτως ἐ-
 20 **κ**αι πῶς αὐτῶν, ὡς ποτὶ ὁ φησὶ νυκτορδ' ὁ φ-
 σαλμός πῶς τὸν ἥλιον. οἱ δὲ ἱεροὶ φησὶ χειρισαν-
 τὸς πίστεως δ' ἰδ' ἀσκαλοῖ, ὅς ὡς νυκτερὸν ὁ-
 ἐν νυκτὶ πᾶν τῶν, ἀλλ' ἀτρεῖς ὁφθαλμοῖς,
 ὡς ποτὶ ἄσπ' τῆς φησὶ ἀληθείας ἀκτῖνας ἐν ἑαυ-
 τοῖς θεωροῦσι. τοῖς δὲ ἄλλοις τοῖς ἀγνοοῦσι,
 καὶ λόγον ζητοῦσιν, οἱ κείον ἐρμηνεύουσι τὰ
 φησὶ πίστεως καὶ τῆς ἀληθείας μυστήρια. ἀλλ' ὅ-
 λεγουσιν αὐτοῖς ὡς ποτὶ ἐν τῷ ἀληθεῶν, ἐν
 30 **τῷ** κεφαλῇ τῷ ἑλεναρεῖν, ὅτι δ' ἐοικὼς
 σαφ' ῥακλινῶν λέγειν τοῖς ἄλλοις γῆρας τοῖς
 μὴ πισθύνουσι καὶ λέγουσι τῷ ἀληθεῶν,
 ἐμοὶ ἢ τοῖς ἢ ἐμῇ, καὶ ὑμῖν ἢ ὑμετέρᾳ. ἀλλ'
 εἰσὶν ἐμοὶ πῶς ἀπολογία πᾶν τῷ ἀ-
 πῶν λόγον περὶ φησὶ ἐν αὐτοῖς πίστεως καὶ
 ἐλπίδος. ὅσοι δὲ ὅσον ἰδοὺ τὸ σφῶν, λόγον
 τὸ ἰδοὺ ὅσον ἀποδοῖσθαι. ἄλλως γὰρ αὐ-
 τῶν ἀνόητος ἡ δυνάτω νόμον σωλὲθῆναι, ὅ-
 συμπορεύειν ὅσον αὐτῶν βούλει, καὶ λέγειν,
 μὴδ' ἐν δ' εἰς ἐκείνῳ πισθύνειν τοῖς ὑπὸ αὐ-
 30 **τῷ** τῷ ἐμῇ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΣΑΡΡΑ-
 κλινῶν ἀπολογίας, πῶς τὰ
 πρὸς ἐμῇ.

Πρὸς ταῦτα δὲ ἀπ' ἑαυτοῦ ἀπολογεῖσθαι
 πᾶν δ' εἰσὶν ἀμύνειν σαφ' ῥακλινῶν, καὶ
 δυνατοῖς, λέγοντες ὅτι φαμὲν τὸ θανάτῳ
 ἐκ εἰς πᾶν θεῷ τῷ ἀληθεῶν ὅσον φησὶν ὅτι
 φαμὲν ἀπὸ τοῦ πᾶν θεῷ ὅσον ἀλλ' ὅσον μεγα-
 40 **λα** τῷ πᾶν πᾶν τῷ θανάτῳ, ὡς τὸ μὴ
 ἀρκεῖν τὸ νόμον ταῦτα τελῆσαι. τίς γὰρ τὸν
 θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, ὅτι τὸ πλησίον ὡς ἑαυτῷ
 δυνάτω ἀγαπᾶν; τίς δυνάτω ὑπὸ τῷ δυνάτω
 τῶν ὀφειλῶν, ὅτι συνοφραντῶν; τίς ἐξ ὅλης
 φησὶ καρδίας δινεργεῖν αὐτῶν καὶ ποιῶντας; ὅ-
 ἀλλὰ δὲ ἵνα τελῶνται πᾶν τῷ θανάτῳ
 (α). ὅτι εἰναι ἐκ ἡμῶν νόμος ἱερῶν δυνάτω,

πρὸς τὸν

ut simpliciōres ad eā facile accedere pos-
 sint. Item oportet scire, quod nihil est in
 euangelio, quod non possibile sit a nobis
 intelligi, qui fidei lumine sumus adiuti.
 Et licet in se certissima, tamē nō ab omni-
 bus intelligitur, sed ab humilibus solum,
 & humilibus corde. Superbi autē & car-
 nales non possunt hanc intelligere: quo-
 rum intellectus sic se habet ad eam, sicut
 uespertilionis oculus ad solem. Sacri au-
 tem Christianae fidei doctores, non tan-
 quam uespertiones in nocte uolant, sed
 attentis oculis tanquam aquilae, ueritatis
 radios in seip[s]is contemplantur: alijs au-
 tem ignorantibus, & rationem quæren-
 tibus, proprię interpretantur fidei & ue-
 ritatis mysteria. Et non dicunt eis, sicut
 in Alcorano in capitulo long, & in capi-
 tulo Elcapherim, quod cōueniens est Sa-
 racenos dicere alijs nationibus quæ non
 credunt, & contradicunt Alcorano: Mi-
 hi mea fides, & uobis uestra. Sed sunt pa-
 rati ad responsionē cuiuscūq[ue] poscenti ra-
 tionem de fide, & spe quæ in eis est. Hoc
 autē est propriū sapientis, rationem et cau-
 sam sui operis reddere. Aliiter enim quilibet
 fatuus posset legem condere, & con-
 cludere quicquid uellet, & dicere, nihil
 oportet contrarium credere his quæ ab
 eo posita sunt.

DE SARACENORVM RESPON-
 sione ad prædicta. Cap. XVII.

AD hæc autem conantur responde-
 re quidam superstitiosi & conten-
 tiosi Saraceni, dicētes: Nō dicimus quod
 euangelium non sit a Deo, cum Alcora-
 num hoc manifeste testetur, neque dici-
 mus imperfectum esse, cum a Deo sit, sed
 tam ardua & perfecta continet euange-
 lium, ut non sufficiat mundus ea perfec-
 re. Quis enim Deū ex toto corde, et pro-
 ximū sicut seipsum potest diligere? Quis
 potest pro persequentibus & calumnian-
 tibus orare? Quis ex toto corde benefa-
 cere malefacientibus? Et alia quædam per-
 fectissima mandat euangelium. Quoniā
 igitur non erat lex quæ potuisset seruari,

Ο 4 prouidit

Sapientis pro-
 prium.

Euangelij præ-
 ceptorū per-
 fectio.

Objectionis Sar-
acenorum con-
futatio.

providit mundo Deus per legem salutis, & levia fecit mandata, & dedit mūdo Alcoranum, quod minime continet difficulta hęc, sed facile est ad saluandum homines per ipsum. Vnde dicūt, Alcoranum magis esse commune, & ualde sufficere ad salutem mundo. Et propter hoc uocāt Alcoranū antonomatice, legem salutis. Dicunt igitur, quod Alcoranum succedit quasi loco euangelij, & quicquid boni erat in euāgelio, totum est in Alcorano, & quod iam non est opus euāgelio. Sed hoc manifestū continet mendacium. Nō enim possibile est dicere, ad tempus datū esse euangelium, ut puta usq; ad Alcoranum, & post hęc Alcoranum ei successisse ad salutem hominum. cum Alcoranū manifeste testetur, quod in euangelio est deductio & salus. Pręterea non potest dici, quod postquā dedit euangelij, aduertit quod mundus nō poterit ipsum seruare, & correxit stilum, & temperauit pręceptum, ut Deus facta nostra putet ab euentu. Sciebat enim Deus a principio, et quid euangelium continet, et quid homines ferre possunt. Pręterea & ipsum Alcoranum dicit, quod nihil sunt Saraceni, nisi adimpleant euāgelium, & legē Moy si, ut superius dictum est. Christiani autē solum euāgelium adimplere debēt. Item quomodo posset euangelium perfectum dici, si non posset secundum uires ab hominibus seruari? Item, si perfectū est euāgelium, & ad salutem necessaria cōtinet: quid obstat, si quędam alta consilia continet, quę magnę perfectionis existant? hęc tamen non dicit necessaria esse ad salutem. Item, quantum quęque lex magis remissibilis est, tantum est per se minus mercede digna. Si igitur Alcoranum est remissibilius quā euāgelium, non ergo similiter est ad salutem efficax. Non enim dedit Deus legem minoris efficacię, & ad salutem laboriosiore. Et constat in Alcorano, quod & per ipsum Alcoranum demones saluari possunt, ut superius manifestum fuit in septimo

Demones saluari possē, Alcorani testimonio.

περὶ τὸν κόσμον ὁ θεὸς ὅσα πῦρ νόμον ὁ σωτηρίας, καὶ ἐκόντως τὰς ἡνθρώπους, ὅς ἐστιν ὁ κόσμος τὸ ἀληθινόν, μὴ περιέχειν τὰ δυσχερῆ ταῦτα, ἀλλὰ ῥάδιον ὅτι πρὸς τὸ σωθῆναι διὰ αὐτοῦ τοὺς ἀνθρώπους. ὁ δὲ φασὶ τὸ ἀληθινόν μᾶλλον εἶναι κοινόν, καὶ λίαν ἀρκεῖν πρὸς σωτηρίαν ὅτι ὁ κόσμος καὶ ὅσα ὅσα καλοῦσιν τὸ ἀληθινόν πᾶν ὅμως, νόμον σωτηρίας. φασὶ εἶναι, ὅτι τὸ ἀληθινόν διεδέξατο τὸ εὐαγγέλιον. ὅτι πᾶν ὅπου ἔστιν ἡ γὰρ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὅπως ὅλοι ἐν τῷ ἀληθινῷ εἴη. ὡς τὸ ἡμῶν ἐν ἡμεῖς τὸ εὐαγγέλιον. ἀλλὰ ταῦτα φανερόν ποδείχθη. ὅτι ὁ δὲ φασὶ τὸ ἀληθινόν λέγειν, πρὸς καὶ ὅτι διεδέξατο τὸ εὐαγγέλιον, οἷον μέγας τὸ ἀληθινόν. ὅτι μετὰ ταῦτα τὸ ἀληθινόν, αὐτὸ διεδέξατο πρὸς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. αὐτὸ γὰρ τὸ ἀληθινόν φανερώς μαρτυρεῖ, ὅτι ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὅτι ὁ δὲ ἡμῶν καὶ σωτηρία. ἐπὶ τὸ νῦν λέγειν, ὅτι μετὰ τὸ εἶναι τὸ εὐαγγέλιον, ὁ θεὸς σιωπῇ, ὡς οὐ δύνασται ὁ κόσμος τηρῆσαι αὐτό, ὅτι ὅσα ὅσα διεδέξατο μὲν τὴν ἐρημίαν, τὴν δὲ ἐν πολλῇ καφότητι ἐποίησιν, ὡς αὐτὸς τὸ ἀρκούντων τὰ δέοντα γινώσκοντες σωσεις, ἡ δὲ γὰρ ὁ θεὸς ὅς ἐστιν ἡμῶν, τὸ εὐαγγέλιον ποδείξει, τὸ δὲ οἱ ἀνθρώποι σιωπῇ. ὅτι αὐτὸς δὲ τότε, ὅτι αὐτὸ τὸ ἀληθινόν φασὶν, ὡς ὅτι ἐν οἱ σαρκεννοί, εἰ μὴ πληρώσιν τὸ εὐαγγέλιον, ὅτι τὸ νόμον μωσέως, ὅτι τὸ ἀληθινόν, ὡς εἴρηξεν ἡ νωτόν. οἱ δὲ χριστιανοὶ μόνον τὸ εὐαγγέλιον πληρώσιν ὁφείδουσιν. ἐπὶ πῶς αὐτὸς ἡ δὲ τὸ εὐαγγέλιον τέλειον λέγεται, μὴ ἀνάλωτον ὅτι τὸ ἀνθρώπων διωκόμεν, μὴ δὲ ἡνῶς τηρεῖται διωκόμεν. ἐν εἰς τέλειον ἐστὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὅτι περιέχει τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν ἀναγκαῖα, τὴν θανάτου εἰς ζωὴς ὅτι ἄλλας συμβεβηκέναι ἡμῶν περιέχει, μεγάλης ὅπως τελεότητος, ταῦτα πρὸς μὲν τοὺς μὴ λέγειν ἀναγκαῖα ἐν πρὸς σωτηρίαν. ἐν ὅτι τὸ νόμος μᾶλλον ἐστὶν αὐτός, ὅτι ποσὸν ἐστὶ καὶ ἐαυτὸν ἡμῶν ἐμμεδῶ. εἰ εἶναι τὸ ἀληθινόν καφότητον ὅτι τὸ εὐαγγέλιον, οὐχ ὁμοίως ἄρα ἐστὶ πρὸς σωτηρίαν ὁφείδουσιν. ὅτι γὰρ αὐτὸς ὁ θεὸς νόμον ἀφανερώς μὲν πρὸς σωτηρίαν, ὡς πᾶν τὸν δὲ λέγεται δὲ ἐν τῷ ἀληθινῷ, ὅτι διὰ αὐτοῦ καὶ οἱ δαίμονες σωθῆναι δύνανται, ὡς ἀνωτόν γεγενεσθαι διὰ τὸ ἐν τῷ

ἐδιδίμου κεφαλῶν, οἱ πινον τὸ δυνάμει δὲ τὸ
 θυαγγελίου σωθῆναι. ἐστὶν ἄρα τὸ ἀληθινὸν σω
 τηρῶδες μᾶλλον, ἢ τὸ θυαγγελίου. ὥστε τὸ
 πινόντων, ἐστὶν ὑπερέσπερον. Ἐπὶ εἰ τὸ ἀληθινόν
 νομ, ῥάων νόμος ὅστις, ὑπὸ κινδυνώτορον ἐμεί
 ζον. ἄξιον μέμψεως ἐστὶν, τὸ μὴ φυλάττειν
 αὐτὸ. ἀλλ' οἱ σατράκηννοι, ὅσοι τὸ πινόντων ὑπὸ
 κινδυνώτορον ἄρα ἀμαρτάνουσιν. ὅτι δὲ ὅσοι
 πινόντων, δὴλον. πίνουσι γὰρ οἶνον, ἐν βοτάνῃ
 10 ναις μεθύουσιν, ἐδίδουσι τί τινα ἀκατέκρητα
 πινόντων, ὅτι πινόντων τὴν νησίαν, ὅτι τὴν
 πινόντων, ὅτι ἀναλίσκουσι τὴν τὴν αὐτῶν
 θυπορίαν. καὶ ἄλλα πολλά, ἀ βέλπου οἶδον
 ὅτι τὴν πινόντων αὐτῶν ἀναστροφῇ πείσαν πύτων
 λαβῶν. εἰτ' ἄρα ῥάδιον ὅσοι φαίνον, εἰτ' ὑπε
 ρέσ, τὸ κινδυνώτον ἐκ ἐκφύγουσιν. ἀλλ' ἐπ' ἀλη
 θείας ὁ μαχόμενος ἐπεχείρησε μὴ ῥάδιον δο
 ναί νόμον, ὅτι συγκεχώρηται μὴ τοῖς πινόντων
 20 τῶν σωθῆναι τὸ κεφάλαιον, ὥς τε μὴ πολλά δυν
 αμὶ πινόντων. πινόντων μὴ γὰρ ὁ νόμος ἐκεί
 νος ὑπερέσπερον πινόντων, ὅτι τὸ νομίζον. λέγει
 γὰρ ὅτι αὐτῶν, ὥς ὅτι μόνον νομίζον τὸ θεῶν. ὅσοι
 δὲ ὅπως ὅστις ἀλλογον, δὴλον γέγονον αὐτῶν
 ῥα ὅτι τὸν κεφαλῶν. Ἐπὶ τὸ ὑπερέσπερον
 ὅτι πινόντων πινόντων. φησὶ γὰρ τὴν πινόντων
 μαρίαν, πινόντων γυνῆσαι τὸν ἰησοῦν, ἐπὶ τὸν
 θεῶν ἔχει λόγον καὶ πινόντων ἄγιον. ὅτι τινα ἀ
 ναγκάια εἰσιν πινόντων τὴν ἡμετέραν πίσιν, πινόντων
 30 θάνατον βεβαιωθῆναι. Ἐπὶ τὸ ὑπερέσπερον ὅστις
 ἀπὸ πινόντων δὲ ὅστις οἶνον ὅστις, τὸ πινόντων
 τινόντων, ἐπὶ τὸ μὴ πίνειν οἶνον, ἐπὶ τὸ πινόντων
 λατῆρας δὲ τὸ σίκερα καὶ δὲ ἄλλων τὴν με
 θύν, ἐπὶ πινόντων νησίαν ἐπὶ πινόντων, ἐπὶ πινόντων
 πινόντων ὅτι τὴν πινόντων θεῶν δεδιδόμην θυπο
 ρίαν ἐκείνην. ἐπὶ πινόντων ἄλλα, ἀπὸ ὀλίγοι φυ
 λατῆρας τὴν σατράκηννῶν. ὥς πινόντων πινόντων γέγο
 νε τὸν ἰησοῦν ἀναγκάσιον καφωτόρας γυνῆρας
 40 τῶν τὸ θυαγγελίου ὅτι πινόντων, καὶ ὥς πινόντων
 πινόντων τὸ ἀληθινόν σωθῆναι, ὅτι πινόντων πινόντων
 πινόντων ἢ ἀναγκάσιον, ἄλλον ἐλαφρότορον νό
 μόν σωθῆναι, ῥάδιον δυνάμει ὅτι πινόντων πινόντων
 πινόντων. ἢ ὀλίγων ὄντων τὸ σωθῆναι, μέμ
 ψις αὐτῶν ἡκολούθει τῶν θεῶν, τοῖς πινόντων πινόντων νό
 μων, ὅτι πινόντων πινόντων πινόντων οἱ ἀνθρώ
 ποι. εἰ γὰρ ὅσοι πινόντων, εἰ ἄρα ὅτι πινόντων
 πινόντων. ὥς τε πινόντων τὸ θυαγγελίου ὅτι
 νόμον πινόντων θεῶν, ἀγνώστα τὸν πινόντων, ἐπὶ τὴν δυν
 αμὶ πινόντων πινόντων ὅτι πινόντων πινόντων.

septimo capitulo, qui nō possunt saluari
 per euangelium. Est igitur Alcoranū ma
 gis salutare quā euangelium, ergo & la
 boriosius & difficilior. Itē, si Alcoranū fa
 cilius est, & periculosius, maiore re
 prehensione dignū erit eā non obseruari.
 Sed Saraceni eam nō seruant: periculo
 sius igitur peccāt. Quod aut eam nō ser
 uāt, nec cōplent, manifestū est. Bibunt e
 nim uinū, & inebriātur, comedūtq; illici
 ta apud eos: nō seruant ieiuniū, neq; ora
 tionē, neq; expendūt iuxta eorū faculta
 tem, & alia multa, quæ melius scit qui in
 cōuersatione inter eos experientiā horū
 capit. Siue facilē hanc dicūt, siue difficilē,
 periculum non euadunt. Sed in ueritate,
 Mahometus conatus est quidē facilē legē
 dare, nō tamen permissum est sic calamū
 tēperare, quā difficilia multa interserue
 rit. Cōtinet enim lex illa difficultatē mul
 tam ad eā intelligendā. Dicitur enim in
 Alcorano, quod à solo Deo intelligitur.
 Hoc aut quomodo sit irrationabile, ma
 nifestū fuit in octauo capitulo. Itē cōtinet
 etiā difficultatē ad credendū. Dicit em̃,
 uirginē Mariā peperisse Iesum, & Deū
 habere uerbū & spiritū sanctū, quæ neces
 saria sunt ad nostrā fidē, & tamen mira
 culis confirmata. Itē difficilis est propter
 opera adimpleri, sicut circūcidī, & nō bi
 bere uinū, & cauere ebrietatē per cicērā,
 & alia quæ sunt de ieiunio & oratione, et
 de collatione cuilibet secundū facultatē
 sibi datā à Deo, & multa alia, quæ pauci
 Saracenorū seruant. Sicut igitur fuit mū
 do necessarium, quod alleuiaretur prae
 pta euāgelij, & daretur Alcoranū leuius:
 ita posset dici ab aliquo, quod esset neces
 sarium ut daretur alia lex leuior, quæ pos
 set ab hominib. obseruari, & tam euāge
 lium quā Alcoranū delerentur. Vel si
 pauci saluarent, esset culpa Dei, q̃ talē le
 gē dedit quam hoīes seruare nō possent.
 Quod si hoc est incōueniens, standū est
 in primo, scilicet quod euangelium sit lex à
 Deo, sanctissima pariter & obseruabilis
 mūdo, & quæ uires hominū nō excedit,

F I N I S.

Saracenos non
 seruare Alcora
 ni legem.

Alcoranum
 difficile.

CHRISTIANAE FIDEI CONFES- SIO, FACTA SARACENIS, IN- certo autore.

Sive Richardus Florentinus, quod stylus & alie quaedam circumstantie subindicant, siue alius hanc fi-
dei Christianae exomologesin fecit: pia certe est, & spiritum apostolicum redolet. Exhibet autem formam
profutendi catholicam & orthodoxam Christi religionem citra petulantiam & maledicta: rursumq; sine omni
foco figuratae potius abnegationis, quam confessionis. Quod si ardentibus uotis à patre meſis impetraremus ali
quot eiusmodi operarios, qui peritua diuinarum scripturarum instructi, & amore diuino inflammati adirent
nationes alienas à Christo, ut ille uir eximius Aegyptum adiit, didicisset linguam Arabicam, & doctrinam istius
sectae propius inspexit, mox inde Christianam fidem exposuit, & eorum dogmata reſellit, seruata Christiana
moderatione, uideremus breui fructus copiosos in horrea domini Dei nostri colligi.

Ostales, &c. Christia-
nae fidei professores, à
longinquis partibus ue-
nientes, existētesq; gra-
tia Dei sanæ mentis:

Hodie in nomine san-
ctissimæ trinitatis, patris, & filij, & spiri-
tussancti, unius summi & omnipotentis
Dei, creatoris et gubernatoris uniuerso-
rum, pura & sincera intentione, et nulla
humana passione moti, corā tua et tuo-
rum terrena & transitoria potestate nos
humiliter præsentamus, ad duo firmiter
et constanter faciendum. Primò quidem
ad profitendum nomen Domini nostri
Iesu Christi, eiusq; sinceræ & immacu-
latae fidei, atq; sancti euāgelij ueritatem:
Secundò ad annūciandum uobis uiam,
extra quā salui esse nō potestis. Ad pri-
mū cogit nos diuinus honor atq; amor.
Etenim in lege diuina scriptum est: Dili-
ges dominum Deum tuum ex toto cor-
de tuo, ex tota anima tua, ex tota mente
tua. Quæ quidem dilectio ad diuinum
pertinet honorem & amorem, qui qui-
dem honor & amor in libera tandem,
spontanea & uoluntaria coram homini-
bus confessione ostenditur, & declara-
tur. Vnde & Dominus Iesus in euange-
lio suo ait: Omnis qui confitebitur me
coram hominibus, cōfitebor & ego eum
coram patre meo, qui est in cœlis: & qui
erubuerit me, & meos sermones, hunc fi-
lius hominis erubescet in maiestate sua,
& patris,

Duo aguntur in
hac oratione.

Μεῖς οἱ δ' αἰνές, ἐν τῇ τοῦ
πατρὸς χειρὶ στανικῆς τῶν
σεως ὁμολογητοῦ, ἀπὸ μα-
κρῶν τόπων ὄρχημενοι,
ἐκ παρρησίας τῇ τ' θεῷ
χειρὶ πύγνους διανοίας,
σήμερον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἁγίου πάτρους τοῦ
θεοῦ, τοῦ πατρὸς, τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
ματος, τοῦ ἐνὸς ἁπλοῦ καὶ παντοκράτορος
θεοῦ, τοῦ δι' ἡμῶν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
χριστοῦ καὶ εὐλκεῖναι σκεπῶν καὶ, μὴδ ἐν
ἀνθρώπων πάθει κινέμενοι, ἐμπροσθεν τῆς
σῆς καὶ τῶν σῶν γνῶν καὶ πρεσβυτέρων ὁμολο-
σίας, ταπεινῶς παριστάμεθα, ὥστε δ' ὅσον
πειθεῖσαι βελτίως καὶ δικαίως, πρῶτον μὲν,
ὥστε ὁμολογήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ χριστοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἀμωμήτου πνεύ-
ματος αὐτοῦ, ἐν τῇ ἁγίᾳ συναγωγῇ τῇ ἀληθείᾳ.
διδόσκον, ὥστε ἀναγγεῖλαι ὑμῖν τῇ ὁδοῦ, ἥς
ἐξωσθήναι ἐδύνασθαι. πρὸς τὸ πρῶτον ἀναγ-
γεῖλαι ἡμᾶς, ἡ τοῦ θεοῦ τιμὴ καὶ ἁγία. Ἐπεὶ ἐν
τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ γέγραπται, ἀγαπήσεις κυ-
ριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, ἐξ
ὅλης τῆς ψυχῆς σου. καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,
ἡ ἡς δ' ἡ ἀγάπη ἀνάγει πρὸς τῇ τ' θεῷ τιμῇ
καὶ τῷ πόθῳ. αὐτὴ δὲ ἡ τιμὴ καὶ ὁ πόθος δ' αἰνῶν
τοῦ θεοῦ φανερεῖται ἐν τῇ ἐλπίδι καὶ ἐκδοσὶ ἡμῶν
πρὸς τῇ ἀνθρώπων ὁμολογία. ὁθεν καὶ ὁ
θεὸς ὁ πᾶς με ὁμολογήσει ἐμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ αὐτὸν ἐμπρο-
σθεν τοῦ πατρὸς μου ἐν ἑξακοῖς, ἐν ὅσῃ αὐτὸν
χαιρῶ καὶ ἐν ὅσῃ ἐμὸς λόγος, ὁθεν καὶ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐπαυχῶνται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ,
καὶ

ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὁ ἅγιος ἄγγελος ἁγίων.
 πῶς τὸ δευτέρου διεγείρει ἡμᾶς ὁ ζήλος ὁ ἡ
 γαπὴν ἡ ἀδελφικὴ. ὅθεν ὁ τῆ ἀνωτέρου εἰρημ
 νη ἡντολὴ πρὸς τὴν ἀγαπῆς τῆ θεῶ, ἀμέσως συ
 νάπτει ἡ ἡντολὴ πρὸς τὴν ἀγάπης τῆ πλησίον.
 ὅταν γὰρ λέγει, ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν
 σου, ὁ πατὴρ πᾶς, κύριος ἐπάγει, καὶ τὸν πλη
 σίον σου ὡς σεαυτὸν. τὸ πᾶς, πῶς τὸ αὐτὸ τέ
 λος, πῶς τῆ αὐτῆς σωτηρίαν ὁ εὐδαιμονίαν,
 10 πῶς καὶ σεαυτὸν ἀγαπᾷς ὁ ἀποθυῖς, ἀγα
 πῆσεις ὁ τὸν πλησίον σου, ὁ τῆ αὐτοῦ αὐτοῦ
 φροντίς σωτηρίαν. γνωστὸν ἐν ἑσῶ ὑμῖν ποθὲν
 νότατο, ἡμᾶς εἰν αὐτοῖς, ἀλλὰ πολλῶν ἡδὴ ἡντολῶν
 τῆ θεοκρατίας τῆ θεῶ ἀπερρωμένους, εἰ ὁ ἀνα
 ξίτης καὶ ἀμαρτωλὸς, ὁ πεφυτευμένος ἐν τῇ
 οἰκῇ κυρίου, πῶς τὸ μελετᾷ ἐν τῇ νόμῳ αὐ
 τῆ ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ ἐν τῇ ἀκριβοῦς μελέτῃ
 αὐτῆ καὶ ἐξετάσει, ἀληθεύει ἐν τῇ ἀχθῇ, ὁ
 20 τῆ πίστεως τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν τῆν χριστιαν
 ῶν, ἥς τινος ἡμᾶς ὁμολογητοῦ, ἐστὶν ἀ
 ληθεύει, ὁ δὲ μέν ἐν ἑαυτῇ ποθεῖ ἡσυχίαν ἀπὸ
 τῆς ἡσυχίας, καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῆ χριστοῦ, ὅτι νό
 μος θεῶ ἀμωμος, ὁ δὲ σφῶν τὰς ψυχὰς. μαρ
 τυρία τῆ κυρίου πίστεως, σωτῆρας πᾶσι τοῖς
 οἰς. δικαιοσύνη κυρίου ἐνθεῖαι, ὁ φανεῖται
 καὶ δίκαιος. ἡντολὴ κυρίου τηλαυνῆς, φανερῶς
 ὁφθαλμοῖς, ὡς ἀπὸ αὐτῆ τοῦ θεῶ καὶ πατὴρ ὁ
 30 τοῦ λόγου αὐτῆ, ὁ δὲ τῆ σωτῆρας αὐτῆ, ὁ δὲ αὐτῆ τοῦ
 μονογενεῖς ὁ αὐτῆ, ὁ δὲ πᾶσαν ἐκ τῆ μηδενός
 τῆ ἡγίας κτίσις, νομοθετήσας ὑπὸ τῆ πατρὸς
 αρχῶν, πολλῶν πῶς περὶ οὐδὲς, ὑπὸ τῆ πῶ
 φητων περὶ οὐδὲς, ὁ δὲ ἀφ' οὗ ἀνίγνασι ὁ
 τύποις περὶ τυπῶν πῶς πολλῶν χρόνων, ἐν
 ἡσυχίᾳ τῶ λαῶ τῆ θεῶ, τῶ τε καλεσμένῳ τῆ
 ἐκείνῳ καὶ τῶ τῆ ἐθνῶν καὶ ὑστερον, ὁ δὲ αὐτῆ
 τῆ θεῶς σωτῆρας ἡντολῶν πᾶσι τῆν κόσμῳ
 τῆ ἀποστόλου καὶ φανερωθεῖς, θαυμαστοῖς σημε
 40 οῖς ὁ δυνάμει βεβαιωθείς, ὑπὸ τῆ ἀποστόλων
 κηρυχθεῖς, καὶ τῶ ἀμαρτανωδῶν, αὐτοῦ
 τῆ τῆ νομοδότης ἡσυχίας, ὁ αὐτῆ τῆ ἁγίων
 ἀποστόλων, καὶ τῆν ἀναειλημένων ἐφεξῆς μαρτυ
 ρῶν, τῆ τῆ ἁγίων τῆ χριστοῦ ὁμολογητῆ καὶ διδασ
 κάλων ῥήματα καὶ πᾶσι εἰς γὰρ, πολλαχῶς
 καὶ θαυμαστῶς φανερωθεῖς, καὶ τῆν ἁγίων χη
 ρῶν καὶ πᾶσι βίαις καὶ πολλοῖς ἡ ἀνθρώπων ἐν
 κηρίᾳ καὶ καθαρότητι πᾶσι ἐφ' ὧν ἐφ' ὧν
 βίαις, καὶ τῆ τῆ μετανοούντων αὐτῆν θαν
 μασίαι

& patris, & sanctorum angelorum. Ad
 secundum incitat nos zelus & amor fra
 ternus. Vnde & superiori mandato & di
 lectione Dei immediate adiungitur præ
 ceptum de dilectione proximi, cum dici
 tur: Diliges Dominum Deum tuum, &c.
 Subiungitur & statim: Et proximum tuum
 sicut te ipsum, id est, ad eundem finem, ad
 eandem salutem et felicitatem, ad quam te
 ipsum diligis & dirigis, diligas & proxi
 mum tuum, & eandem ei procures salu
 tem. Notum itaque sit vobis dilectissimi, nos
 esse homines iam a pluribus annis diu
 no cultui dedicatos, licet indignos & pec
 catores, plantatosque in domo Domini ad
 meditandum in lege ipsius die ac nocte.
 In cuius diligenti meditatione et perscru
 tatione verissime didicimus, quod fides
 ecclesiæ catholicæ Christianorum, cuius
 nos sumus professores, est verissima, nul
 lam in se continens fallitatem aut men
 daciū. Et euangelium Christi est lex domi
 ni immaculata, conuertens animas: testi
 monium domini fidele, sapientiam præ
 stans paruulis. Iusticiæ domini recte, lati
 ficantes corda: præceptum domini luci
 dum, illuminans oculos, utpote ab ipso Deo
 patre per uerbum suum, per sapientiam
 suam, per ipsum unigenitum suum filium, per
 quem uniuersam ex nihilo produxit crea
 turam, dictata a patriarchis multis præsi
 gnata, a prophetis prædicta uarijs ænig
 matibus & figuris, multis antea sæculis
 apud utrumque populū Dei, scilicet qui Iu
 daeorum dicebatur, & gentile, præfigura
 ta. Et tandem per ipsam diuinā sapientiam
 humanatā mundo tradita, & manifesta
 ta, mirabilibus signis & portentis cōfir
 mata, ab apostolis prædicata: ipsius legis
 latoris Iesu Christi, ipsorumque suorum aposto
 lorum, et innumerabiliū subsequentium mar
 tyrū sanguine cōsecrata: sanctorū Chri
 sti confessorū & doctorū uerbis & exem
 plis multipliciter et mirabiliter declarata:
 sanctorū uiduarū & uirginū diuina po
 tius quam humana cōtinentia et puritate uir
 ginali decorata: ipsorum poenitentia mirabi
 bili

Excellentia et
 certitudo fidei
 Christianæ.

bili purgatione super niuem dealbata.
In qua omnem humanum intellectū ex
cedentia prædicantur: uoluptates car
nis cohibentur: omnia quæ in mundo
sunt, contemni docentur: & inuisibilia,
immaterialia, spiritualia, & æterna, non
qualia caro & sanguis persuadent, pro
mittuntur. Sed ut cum Alchorano con
cludamus, in qua est directio, & lux
& ueritas manifesta: Quantum igitur
ad primum, tota mentis nostræ deuo
tione, toto cordis nostri desiderio & fer
uore prædicamus, & confitemur nomen
domini nostri Iesu Christi, quod est su
per omne nomen: ita ut in nomine Iesu
omne genu flectatur, cœlestium, terre
strium, & infernorum: & omnes lingua
confiteatur, quia dominus Iesus in glo
ria Dei patris. Ipsam etiā quæ de ipso est
fidem, unusquisq; nostrum sic cum eccle
sia catholica summa cum deuotione pro
fitetur: Credo in Deum patrem omnipo
tentem, creatorem cœli et terre: & in Ie
sum Christū filium eius unicum dominū
nostrū: qui conceptus est de spiritu san
cto, natus ex Maria uirgine: passus sub
Pontio Pilato: crucifixus, mortuus, et se
pultus. Descendit ad inferos, tertia die re
surrexit à mortuis, Ascendit ad cœlos, se
det ad dexteram Dei patris omnipoten
tis, inde uenturus est iudicare uiuos &
mortuos. Credo in spiritū sanctum, san
ctam ecclesiam catholicam, sanctorū cō
munionem, remissionem peccatorū: car
nis resurrectionē ad uitā æternam, amē.
Credimus etiam, quicquid cum his cre
dit sancta mater Ecclesia: siue ad ministe
rium fidei, siue ad diuina præcepta; siue
ad sacramēta quibus regeneramur ad ui
tam, siue ad euangelicam quocūq; modo
pertineat legē. Quantum ad secundū an
nūciamus, prædicamus, & firmiter profi
temur, quod Dominus noster Iesus Chri
stus uere filius Dei, uerus Deus & uerus
homo est uia per quā itur ad salutē uerā,
& in cœlum ascenditur, ipso in euange
lio dicente: Ego sum uia, ueritas, & uita.

Via

μασία καὶ θάρσει, ὡς χίονα λευκανθός. ὅ
ποῖον νόμον, πάντα τὰ τοῦ ἀνθρώπου ὡ
πορβαίνοντα νοῦν κερύθρονται, αἱ τῆς σα
ρκὸς ἡδοναὶ κωλύονται, τὰ ἐν τῷ κόσμῳ πάν
τα διδασκονται κατὰ φρονεῖναι, τὰ δὲ ἀό
ρατα ὁ αὐτὸς καὶ τῶν δυνατῶν καὶ αἰώνια,
ὅχι ὅποια ἢ σὰρξ καὶ τὸ αἷμα συμβουλεύου
σιν, ἐπαγγέλλονται. καὶ ἵνα μετὰ τοῦ ἀλ
κωρῶντος συμπαράνωμεν, ἐν ᾧ ὅστις ἢ διόρ
θωσις, καὶ τὸ φῶς, καὶ ἡ φανερωθεῖσα ἀλή
θεια ὅσον οὐκ ὡς τὸ πρῶτον, ὅλη τῆς ὁ
νοίας ἡμῶν τῇ σχεσει, ὅλη τῆς καρδίας τῆς
ἡμετέρας τῇ ὑποθυμίᾳ καὶ τῇ ζήσει κερύ
σμεν καὶ ὁμολογώμεν, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τὸ ὡς πατρὸς ὄνομα, ὅ
τως ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ πατρὸς γόνυ κλί
νεσθαι, ἐπουρανίων ὑποταγεῖν καὶ τὰ χερσίων.
καὶ πᾶσαν γλῶσσαν ὁμολογεῖν, ὅτι κύ
ριος ἰησοῦς ὅστις ἐστὶν θεὸς πατὴρ. ὁ αὐτὸς
κύριος αὐτῶν πᾶσι, ἡμεῖς ἡμῶν ὅτω μετὰ
τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας σὺν ἁγίᾳ ὑπακοῇ
ὁμολογεῖται πνεύματι εἰς θεὸν πατέρα πάντοτε
ποῦν, ποιητὴν ὕψους καὶ γῆς. καὶ εἰς ἰησοῦν
χριστόν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν μετὰ τὴν
ἡμῶν, συλληφθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, γυν
θέντα ἐκ μαριίας τῆς παρθένου ὑπὸ πον
τίᾳ πλάττει, σωρῶντα, ἀφθαρτόντα, ταφέν
τα, κατελθόντα εἰς τὸ ἄδλω, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀνελθόντα εἰς οὐ
ρανὸς, καθήμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς ὅτι
τοῦ κράτους θεοῦ μετὰ ταῦτα ὁρχώμεθα
ζῶντας ὡς νεκροὺς. πνεύματι εἰς πνεύματι ἁγίῳ,
ἁγίαν ἐκκλησίαν καθολικὴν, ἁγίων κοινωνί
αν, ἀφίεσιν ἁμαρτιῶν σαρκὸς ἀνάστασιν,
ζωὴν αἰώνιον, ἀμὲν. ἐπὶ πνεύματι, εἰς σὺν
τύποις πιστεύει ἡ αὐτὴ ἁγία ἐκκλη
σία, εἰς τὸ εἰς μυστήριον τοῦ θεοῦ, εἰς
ἐκείνους, εἰς τὸ πρὸς τὰ μυστήρια δι' ὧν ἀνα
γγελλόμεθα πρὸς τὴν ζωὴν, εἰς τὸ πρὸς τὸν
ἀγγελίου νόμον τῷ πνεύματι ἀναφέρεται. ὁ
σὺν πρὸς δεύτερον, ἀναγγέλλομεν, κερύθρονται,
ὁ βεβαίως ὁμολογώμεν, ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν ἰ
ησοῦς χριστός, ὁ ἀληθὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἀληθὴς θεός
καὶ ἀληθὴς ἄνθρωπος, ὅστις ὁ δὲ, ὁ ἰησοῦς
μετὰ τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας, ὁ εἰς οὐρανὸν
ἀναβαίνοντα, αὐτοῦ ἐν τῷ ἀναγγελίῳ λέ
γοντος, Εἰμι ἡ ὁδὸς, ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωὴ.
ὁ δὲ

Symbolum.

ἰδὲ οὗτος δὲ κλονότι, δι' ἧς ἀποδυνάμειται μὴ πλα-
 νηθῶμεν. ἀλλ' ἵνα, δι' ἧς φωτισθῶμεθα, μὴ ἀπα-
 νηθῶμεν. ἵνα, δι' ἧς ζωοποιεῖσθαι, μὴ ἐκλίπω-
 μεν ἀπὸ τοῦ ὁδοῦ. ὅθεν οὗτος πρὸς αὐτὸν μὴ ἀπαρ-
 χῇ τὴν ταύτην, πλανᾶται, ὅς τις ταύτην μὴ ἀπαρ-
 χῇ τὴν ἀλήθειαν, ὅς τις ταύτην μὴ ἀπαρ-
 χῇ τὴν ζωὴν, νεκρὸς ὅστις. ὅθεν
 ὁ μέγας τις τοῦ θύναγγελικῆ νόμος διὰ πνεύ-
 ματος, βοᾷ σαλεγόμενος πρὸς τοὺς ὀνόματι
 10 τοῦ χριστοῦ, οὐκ ἔστιν ἄλλο ὄνομα δοθῆναι ὑπο-
 στασὶν, ὅν ὡς εἰ ἡμεῖς σώζεσθαι. αὐτὴ κρίνεται
 εἴη ἡ ὁδὸς, ἀπὸ ἧς ἐάν τις ἐκκλίνῃ πρὸς δεξιὰ
 ἢ ἀριστερά, πλανᾶται. ὅθεν φησὶν εἰς τὸν ὁδὸν τῆς
 σωτηρίας ὁ τοῦ αἰωνίου διδασκαλίας, αὐτὴ ἐ-
 στί ἡ ὁδὸς, ἥν ὁ ἡμέτερος νόμος ὁ θύναγγeli-
 κὸς δὲ κινύσιν ὁ φησὶν. ὅτι ἵνα εἴπω μὴ ἡ
 συλληπτικὴ καὶ σωτηρίας, ὅτις ὁ νόμος ὁ ἡ-
 μῶν ὁ θύναγγeliκὸς δὲ κινύσιν τὴν πνευματι-
 κὴν ὁδὸν ὅν προσι. πρῶτον, πῶς αὐτὴ ταύτην
 20 τῆς ὁδοῦ βλέπωμεν καὶ γινώσκωμεν, ὅτι ὁ
 ὁ δὲ πίστις. ἀνὰ τὸν, πῶς αὐτὴ ἐν αὐτῇ τῇ
 ὁ δὲ εἰσερχόμεθα εἰς αὐτήν, ὅτι ὁ δὲ τῇ
 μυστηρίων. ἵνα, πῶς μετὰ τὸ πειθῆναι ἐν αὐ-
 τῇ, κατὰ δύναμιν ὁδοῦ, ἵνα μὴ αὐτῇ κατὰ
 πῶμεν, ὅτι φησὶν ὁ δὲ ὁδὸν τῆς σωτηρίας ὁ τῆς
 διδασκαλίας. ὅτι ὁ δὲ τῆς ἡμετέρας τῆς ἡ-
 βῆς. ὅς τις ἐν θελῇ σῶσθαι, πρὸ πάντων
 χρειᾶς ὅστις αὐτῷ, κρατῇ τῆς καθολικῆς πίστεως,
 30 κλονότι τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ τῇ θύναγγeli-
 κῇ, ὡς αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ ὁ δὲ τῇ θύναγγeli-
 κῇ διδασκαλίᾳ ἵνα φωτισθῇ. ὅτι βλέπει καὶ γι-
 νώσκει ταύτην τὴν ὁδὸν, ἥς ἔξω εἰς ὁδοῦται
 σώζεσθαι. μετὰ ταῦτα, ἵνα τὰ μυστήρια τῇ ἐκ-
 κλησίᾳ εὐλαβῶς ἀναγένηται, ὡς αὐτὴ πειθῇ ἐν
 τῇ ὁδῷ, δι' ἧς ἀναγένηται ὁ δὲ ὁδοῦ πρὸς τὴν
 σωτηρίαν. ὅθεν, ὡς αὐτὴ διωκθῇ πρὸς τὸν ὁδοῦ
 τῇ σωτηρίας καὶ τῇ διδασκαλίᾳ ἀσφαλῶς
 φησὶν, χρειᾶς ὅστις, ἵνα φυλάτῃ τὰς θύναγγeli-
 κὰς ἐντολὰς ὅτις, ὅτι τὰς ἀρετὰς τὰς
 40 θεολογικὰς ὅτις ὅτι τὰς ἠθικὰς τῆς αὐτοῦ ζωῆς
 τῆς ὁδοῦ καὶ ἐνεργῆ. καὶ εἰς αὐτήν, ὡς πρὸς ὁδοῦται, ὅτι
 τῇ σωτηρίαν ὑμῶν, ὅτι πρὸς τὸν θεόν ὅτι πρὸς τῇ
 πνευματικῇ ὁδῷ, ἥ τις ὁδοῦ ὁ χριστός, ἄλλως
 καὶ πλεον. φρονεῖν ὅτι νοεῖν, πρὸ ἐν τῷ ἀληθινῷ
 καὶ ὑμῶν ἔχει. ὅτι πρὸς τὸν θεόν, ὅτι πρὸς τὸν θεόν
 αὐτῇ τῇ κυρίῳ ἡμῶν ἰησοῦ χριστῷ πολλὰ ἀληθινὰ
 ὅτι φανερὰ, ὅτι ὅτι ἡμεῖς ὁμολογῶμεν, ἔχει, ὅμως
 διότι

Via uidelicet, qua dirigimur ne erre-
 mus: ueritas, qua illuminamur, ne deci-
 piamur, uita qua uiuificamur, ne deficia-
 mus à termino. Vnde quicumq; non est
 in hac uia, errat: quicumq; hanc nō aspi-
 cit ueritatem, in tenebris est: qui hac nō
 uiuificatur uita, mortuus est. Vnde &
 magnus quidā euangelicę legis eximius
 prædicator clamat, loquens de nomine
 Iesu: Nō est aliud nomen datū sub cœlo,
 in quo oportet nos saluos fieri. Hęc
 est igitur uia, à qua si quis declinat ad
 dexteram uel ad sinistram, errat, nec
 pertinget ad terminum salutis, & foelici-
 tatis æternæ. Hęc est uia, quam lex no-
 stra euangelica ostendit, & demonstrat.
 Et ut aliquid summarie & salubriter
 proferamus: Hęc lex nostra euangelica
 ostendit prædictam uiam in tribus. Pri-
 mō, qualiter hanc uiam uideamus & co-
 gnoscamus, & hoc per fidem. Secundō,
 qualiter in illa uiaponamur et statuamur
 & hoc per sacramenta. Tertiō, qualiter
 iam in ipsa positi dirigamur, ne ipsam
 deferamus, & terminum salutis & foelici-
 tatis attingamus, & hoc per præcepta &
 uirtutes. Quicumq; igitur uult saluus esse,
 ante omnia opus est ei ut teneat catholicā
 fidē, scilicet ecclesię catholicę Christiano-
 rū, prout ipsi ecclesię per euāgelium tra-
 ditur ad hoc ut illumineat, & uideat, atque
 cognoscat hanc uia extra quam nō est sa-
 lus. Deinde ut sacramenta ecclesię reue-
 rēter suscipiat, ut ponat in uia per quam
 necesse est ad salutē ambulare. Tandem
 ut possit terminum salutis & foelicitatis
 secure attingere, opus est ut obseruet e-
 uangelica præcepta & diuina: & secun-
 dum uirtutes theologicas pariter & mo-
 rales suam uitam ordinet, & operetur.
 Oportet ergo, dilectissimi, pro uestra sa-
 lute tā de Deo quā de supradicta uia,
 quæ Christus est, et plus sentire, quā in
 uestro Alchorano habeatis, in quo licet
 tam de Deo quā de ipso domino no-
 stro Iesu Christo multa uera & præclara,
 quæ & nos confitemur, habeatis: tamen
 P quia

Pet. Act. 4.

Euangelium tri-
pliciter uiam
Christum mon-
strat.

Ecclesię fides.

εὐαγγέλιον καὶ θυαγγέλιον καὶ ἡντολίω τοῖς
 ἡοῖς ἰσραὴλ ἐδιδάξαν, τὴν παλαιὰν εὐαγγέ-
 λιον ἐβεβαίωσαν, καὶ τινὰ τοπρὸ τοῦ κεκω-
 λυμένα τοῖς ἡντολίω τοῖς σιωνοῖς εἰρημέ-
 τὰ ταῦτα δ' ἡ καὶ πλείονα ἄλλα λαμπρῶς εἰρημέ-
 να ἡν τοῖς ἀλχοράνῳ, ποδὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἡ-
 σοῦ χειρῶν, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, καὶ μετὰ
 πάσης ἀσθενείας ἀποδεχόμεθα. ἀλλὰ διότι τῷ
 αὐτῷ σηκῶ, ὃ καὶ ἡν τοῖς θυαγγελίῳ λέγον
 10 ται, καὶ τὰ πλείω καὶ μέζω τῶν πεποιημέ-
 νων ἀφίγνται καὶ ἀπὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ,
 εἰς τὸν βιβλίον τοῦ ἀλχοράνῳ, ὃ μόνον ἐκ
 ἀρκείας πρὸς τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ πάντα
 πασι δὲ ἡν τοῖς σωτηρίας. τὰ πεποιημένα
 τίνων ποδὶ τοῦ χειρῶν, ἡν τοῖς ἀλχοράνῳ κεί-
 μενα, ἀνάγκη εἶναι καὶ ἄλλως νοεῖν. καὶ ἐπέκει-
 να τούτων ἄλλα μέζονα ὁ ὑψιλότορος ποδὶ
 χεῖρῶν πιστεύειν. εἰ γὰρ πιστεύειν, ὅτι ὁ χεῖρ
 ὃ μόνον εἶναι τοῦ παρθένου μαρτίας, ἀλλ' ἐπὶ καὶ
 20 τοῖς δὲ μονογενὲς υἱός, ὁμοῖος καὶ ὁμοτύπος
 τοῦ πατρὸς καὶ πάντα τοῖς θεῶ καὶ πατρί, ὃς αὖ-
 τος, καὶ ἀνδρὶ χρόνος καὶ ἀρχὴς, ὡς θεὸς λόγος,
 ὡς σοφία, ὡς δυνάμις, ἡντολίω δὲ ὁ πάντων
 εἰρημέ. ὃς τις ὑπερὸν δι' ἡμᾶς αὐτῶν
 πους, καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ τῇ
 ἐκ τῶν ὁρατῶν, καὶ ἰσαρκίῳ ἐκ τῶν δυνά-
 τῶν ἁγίῳ καὶ μαρτίας τοῦ πατρὸς, καὶ ἀνδρῶ-
 νος γέγονεν. ὁ πρὸς ἐσαυρώθη, ὁ ἀπέθανεν, ὁ
 ἐτάφη ἀληθῶς καὶ ταῦτα ἡν τοῖς ἰδίῳ πρὸς
 30 πᾶσι. ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη ἀπὸ τῶν νε-
 κρῶν, ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν τῇ ἰδίᾳ δυνάμει ὡς
 θεός, ὅθεν κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν νε-
 κρῶν καὶ ταπλάτῃ τοῦ ἀλχοράνῳ ὑμῶν. ὁ καὶ
 ταῖς ἡν τοῖς ἀφίγνται τοῖς πατρός. ὁ πρὸς ὑπερ-
 ἡν τοῖς τέλει τῶν αἰώνων ἐλθούσῃ μετὰ δό-
 ξης, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. ὁ τοῦ βασιλείας
 ὁ ἐστὶν τῶν αἰώνων. εἰ γὰρ τίνων πιστεύειν, ὅτι ὁ χεῖ-
 ρὸς εἶναι ἀληθὲς θεός, καὶ ἀληθὲς ἀνθρώπος,
 σωτὴρ καὶ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, ἡντολίω εἰς τὸν
 40 αἰῶνα ἡν τοῖς τῶν τάξιν μελχισεδέκ. καὶ ἀμνός
 ὁ ἀμώμος, ὁ ἁγῶν τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ κόσμου, ὁ
 χωρὶς πάσης κλῆς τοῦ βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὁ πᾶ-
 σαν ἡν τοῖς οὐρανῶν καὶ τῶν γῆς ὁρῶν. ὁ πᾶν
 οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἀφ-
 ὅθεν, ὅτι βασιλεύσει ἡν τοῖς οὐρανῶν καὶ τῶν
 οὐρανῶν, καὶ τῶν βασιλείας αὐτοῦ ἐκ
 τῶν αἰώνων, ὅτι ὁ χεῖρὸς εἶναι ἐκείνῳ, ὃν ὁ
 θυλογ-

testamentum ac euangelium mandatūq;
 filijs Israël edocuerit, uetus testamentū
 confirmauerit, & quaedā prius prohibita
 licitis annumerauerit. Hæc utique et plu-
 ra alia præclare dicta in Alchorano de
 domino nostro Iesu Christo & nos credi-
 mus, & cum omni ueneratione suscipi-
 mus. Sed quia non eadem intētionē qua
 in euangelio dicuntur, & plurima, & ma-
 iora prædictis omittuntur, & negantur
 de ipso: ideo liber Alchorani non solum
 nō sufficit ad salutē, sed omnino est cōtra
 salutē. Prædicta igitur de Christo in Al-
 chorano posita, necesse est et aliter intel-
 ligere, & ultra ea alia maiora & altio-
 ra de Christo credere. Oportet enim
 credere, quod Christus non solum est
 Mariæ uirginis, sed etiam Dei unige-
 nitus filius, consubstantialis & coæ-
 qualis per omnia Deo patri ab æterno,
 & sine tempore ac initio, ut Dei uer-
 bum, ut sapientia, ut uirtus, genitus:
 per quem omnia facta. Qui propter
 nos homines, & propter nostram salu-
 tem descendit de cœlis, & incarnatus
 de spiritu sancto, ex Mariā uirgine, &
 homo factus sit. Quod etiam crucifixus,
 mortuus, & sepultus uerè, & in propria
 persona fuerit. Quod à mortuis tertia die
 resurrexerit, ascenderitq; in cœlum pro-
 pria uirtute, ut Deus, unde uenerat:
 non ut creatura tractus, ut Alchoranus
 uester fingit. Sedeatq; nūc ad dexteram
 patris. Quod tandem in fine sæculi uen-
 turus sit cū gloria, iudicare uiuos et mor-
 tuos: cuius regnī non erit finis. Oportet
 igitur credere, quod Christus sit uerus
 Deus & uerus homo, saluator & redem-
 ptor mundi, sacerdos in æternum se-
 cundum ordinē Melchisedech, agnūs-
 que immaculatus, qui tollit peccata
 mundi: habens clauēs regnī cœlorum,
 & omnem in cœlo & in terra potestatē.
 Cuius potestas æterna est, & regnum
 eius incorruptibile. Quod regnet in do-
 mo Iacob in æternum, & regnī eius non
 erit finis. Quod Christus sit ille, in quo

Quis sit Chri-
 stus.

benedicendæ erant omnes gētes, de quo promissio facta est Abraham in Isaac filio libere, & non in Ismahele filio ancillæ, te ste scriptura: Eijce ancillā & filium eius, quia in Isaac erit tibi semen. Quod ipse sit ille Messias, & propheta magnus, de quo Moyses & propheta scripserunt in lege. Quem Abraam summo desiderio expectauit, ut uideret: & tandem uidit, & gauisus est. Qui à prophetis nominatur angelus testamēti, Emanuel, Salutare, Consiliarius, Deus, fortis, pater futurī sæculi, princeps pacis. Hæc & multa alia tradit euangelium de uia salutis, quæ Christus est, ut eam uideamus, & cognoscamus per fidem. Verum quia modicum proficit cognoscere & uidere uiam salutis, nisi in ea homo sit, & ponatur in ea: ideo ultra fidem, necessaria sunt euangelica sacramenta. Inter quæ primum, & ianua aliorum est sanctum baptisma: de quo ait Dominus in euangelio Ioannis ad Nicodemum: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et post resurrectionem suam ascendēs in cœlum, tradēs huius sacramenti formam, inquit discipulis: Euntes igitur, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quaecumque mandauī uobis. Et iterum: Euntes in mundum uniuersum, prædicate euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Est igitur hoc sacramentum, quo regeneramur ad uitam, necessarium ad salutem: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Cum igitur Alcoranus prohibeat omnino hanc baptismi regenerationem, non aperit, sed potius claudit regnum Dei his, qui eum sequuntur. Necesse est ergo, ut qui uult saluus esse, & introire in regnum

εὐλογηθῶσιν τοὺς πάντας αἰῶνας, καὶ πνεῦμα οὐκ ἔστι παρὰ γένος, ὡς καὶ ἐν τῷ ἱσακ τῷ υἱῷ τοῦ ἰσὼφ τοῦ πατρὸς, καὶ οὐκ ἐν τῷ ἰσμαὴλ τῷ υἱῷ τοῦ ἰσὼφ τοῦ πατρὸς, μαρτυροῦντος τῆς γραφῆς τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς. διότι ἐν τῷ ἱσακ ἐστὶν οἱ ἀνέρες μα. ὅτι αὐτὸς ὄντως ἐκείνῳ ὁ μεσσίας, καὶ ὁ μέγας προφήτης, ποῦ δὲ ὁ μωυσῆς καὶ οἱ προφῆται ἐξαΰσαν ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι ὁ ἀβραάμ ἄκρα ὑποδυμία προσεδόκησεν ἰδεῖν, καὶ ὁ 10 σοφὸν εἶδε, καὶ ἐχάρη. ὅς τις ἐκ τῶν προφητῶν ὀνομάζεται, ἄγγελος θεοῦ, ἐν μαρτυρίᾳ, σωτὴρ, σύμβουλος, θεός, ισχυρός, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀρχὴν εἰσεύνης. ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα παραδίδωσι τὸ εὐαγγέλιον ποῦ ἐν ὁδοῦ ἐν σωτηρίᾳ, ἢ πρὸς ὅτι οὐδεὶς, ἵνα αὐτῷ ὁρῶμεν καὶ γινώσκωμεν ὅτι πιστῶς, πλὴν, διότι ὁ λόγος ὡφελὲς γινώσκωμεν τὴν ὁδὸν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ βλεπόμεν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνθρώπος ἢ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, 20 ὅτι ὁ ἐπὶ ἐκείνῳ ἐν πίστει ἀναγκάστει εἰς τὰ εὐαγγελικά μυστήρια ἐν οἷς περὶ τῆς καὶ δύναμις τῶν ἄλλων ὄντων τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. πνεῦμα οὐ φησὶν ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ ἰωάννου πρὸς νικηδὸμον. ἀλλὰ καὶ μὴ λέγει σοι, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀναγινώσκοντες ὅτι τὸ καὶ πνεῦμα τοῦ ἁγίου, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἀνέωρεν εἰς τὸν οὐρανόν, παραδίδους τὸν τοῦ μυστηρίου τὸν 30 τύπον, εἰπε τοῖς μαθηταῖς, προσευχόμενοι ὡς διδασκετε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδασκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ πάλιν, προσευχόμενοι εἰς τὸν κόσμον πάντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον παντὶ τῷ κόσμῳ ὁ πνεῦμα καὶ βαπτισθεῖς, σωθήσεσθε. ἐστὶν οὖν τὸ μυστήριον, ὡς ἀναγινώσκοντες πρὸς τὴν ζωὴν, ἀναγκάστει πρὸς σωτηρίαν. διότι ἐὰν μὴ τις ἀναγινώσκῃ ὅτι πνεῦμα καὶ ἁγίος, ὁ δὲ 40 ναὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἐπεὶ οὖν οὕτως, τὸ ἀληθινόν καὶ πάντως ταῦτα τὸ βαπτισματὸς τῆς ἀναγίνεσθαι, ἐκ ἀνάγκης, ἀλλὰ μᾶλλον κλείει τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ πρὸς ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ. ἀναγκη τίνυνται ὄντως, τὴν δίδοντα σωθῆναι καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν

Sacramenta.

Baptismus.

30 05

Præcepta de
officijs.

τὸ μέγιστον. Ἡ δὲ δ' ἔ. ὁ γὰρ ἡ βυδαμονία, ἡ δὲ
 βυδαμονία νόμος ἐπιχρῆται τοῖς χριστιανοῖς,
 ὁ σωίζεται ἐν κτήσεϊ γυνών ἀγαθῶν, ἐκ τῆς
 τροφῆς παντοδαπῶν σαρκῶν, ἡ γούμ κρεῶν
 καὶ κρεπῶν, ἐκ τῆς πόσεϊ οἴνου, μέλιτος, καὶ γά-
 λακτος, ἐκ τῆς ἡλύτης ἡ γούμ ὑδάτων τρε-
 χόντων, ὁ χετῶν δ' κλονότι καὶ πηγῶν, ἐκ τῆς
 ποδὶ πλοκῆ καὶ ἀκροασίας σερκικῆς ὡραιοτά-
 των μυστικῶν καὶ πρὸς θένων, ἐκ τῆς ἀλλοις, πρὸς
 10 ἅπαντα ἡ σερκικῆς ἀποθυμίας καὶ ἡ θνητῆς ὕλη
 διεγείρει, ὁποῖον πρὸς εἰσορ ὕμιν τὸ ἀλκορά-
 νορ ὕμιν ἐπιχρῆται. ἀλλ' ἡ βυδαμονία ἡ
 μῶν τῶν χριστιανῶν, ἡ ζωὴ αἰωνία λέγο-
 μεν, σωίζεται οὐσίως μὲν καὶ ὑπερεπι-
 κῶς, καὶ ἐαυτῶν, καὶ χωρὶς τινος κτιστοῦ μέ-
 σου, ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτῆς. Ἡ βέβαιος οὐσίαις καὶ
 φύσεως. ὅθεν ὁ κυρίως ἡ μῶν ἐν τῇ βυδαμο-
 νίᾳ φησὶν, αὐτῇ δὲ ἡ ἀπάντη. Ἡ ζωὴ, ἵνα γι-
 νῶσκονσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινόν θεόν, καὶ ὅν
 20 ἀπὲς φλας ἡ σερκικῶν καὶ διότι τὸ ποῖόν
 ὁρῶμεν ἔστι ἐν τῇ ὁρῶντι δὲ ἀγάπης, ἡ ἡς
 μεταβάλλει τὸν ὁρῶντα εἰς τὸ ὁρῶμεν, αὐ-
 τῇ τῇ θεωρίᾳ ἀκροθυθήσει μεταμέμφωσις
 τῆς καὶ ἐκτασις, ἡ τινὶ ὁ ἀγαπῶν θεωρεῖ ἡς ἀ-
 ποτλδύθησεται, καὶ κρατήσεται τὸ ἀγαπῶ-
 μεν. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν ἔστι ἐν τῇ λοιπῇ, αὐ-
 τοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος, ὁ μένων ἐν ἐμοί, καὶ
 ἐγὼ ἐν αὐτῷ. διότι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. καὶ ὁ
 30 μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῇ θεωρίᾳ μένει, καὶ ὁ
 θεὸς ἐν αὐτῷ, καὶ διότι πρὸς τὴν ἐνωσιν τοῦ
 ἀκρῶς σιωπερῶντος, ἐπεταὶ ἡ σερκικῆς ἀκρῆς, αὐ-
 τῇ τῇ θεῷ καὶ αὐτῇ θεωρίᾳ ἀκροθυθήσει
 ἀνεκδοκίαν γλυκύτης καὶ ἡδονῆς, ἡ ἡ
 δὲ ὁ νόματι ἀπολαύσιν λέγομεν. καὶ τοιαύ-
 τη, ὁποῖαν οὐτε νῦν νοῦσαι, οὐτε γλῶσσαι δὲ
 λῶσαι θνητῶν δύναται. ἡ δὲ θαυμάζωμεν δὲ
 εἶδ' ὁ πρὸς τῆς ἐν πνύματι ἐβόα λέγων, ὡς,
 πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χριστότητος σου κύριε,
 40 ἡ ἐκρυψας τοῖς φοβουμένοις. σε. παρὰ δὲ
 τὴν προσημνίαν τῆς βέβαιος θεωρίας μακα-
 ριότητα, ἡ τινὶ ἡ ἡμετέρας ψυχῆς ἀκρεῖαν
 μακαριωθήσεται, ἐφομεν καὶ ἐν τῇ σώμα-
 τι τὴν βυδαμονίαν, καὶ τὰ τὸν αὐτοῦ πρό-
 πορ. καὶ γὰρ τὰ σώματα τῶν μακαρίων ἐ-
 σονται ἀθάνατα, ἀφθάρτα, καὶ παντελῶς
 ἀπαθῆ, λεπτὰ πρὸς τὸν τοῖς, καὶ ἡ ὕψος.
 καὶ πλεον, πρὸ ὁ ἡλίου νῦν ἐστίν, καὶ λαμπρὰ
 καὶ

arduitate itineris. Etenim felicitas
 quam lex evangelica promittit Chri-
 stianis, non consistit in possessione bono-
 rum terrenorum, non in esu omnigeno-
 rum carniū & fructuum, non in potu
 uini mellis & lactis, non in suauitate fo-
 nitus aquarum currentium, riuulorum
 scilicet & fontium: non in amplexu &
 luxu carnali, pulcherrimarum mulie-
 rum & uirginum: non in ceteris, ad
 quæ carnalis concupiscentia & morta-
 lis fex instigat, cuiusmodi paradisum
 uobis uester promittit Alchoranus. Sed
 felicitas nostra Christianorum, quam ui-
 tam æternam dicimus, consistit substan-
 tialiter quidem & essentialiter per se, &
 absque quocunq; creato medio in uisio-
 ne ipsius diuinæ essentia & naturæ. Vn-
 de Dominus noster in euāgelio ait: Hæc
 est uita æterna, ut cognoscat te solum ue-
 rum Deum, & quem misisti Iesum Chri-
 stum. Et quia tale uisum erit in uidente
 per amorem, qui transformat aman-
 tem in amatum, ad ipsam uisionem se-
 quitur transformatio quædam & tensio,
 qua amans deiformis efficitur, & tene-
 bit amatum: immò & unum erit in reli-
 quo, dicente Domino, Qui manet in me,
 et ego in eo, quia Deus charitas est, et qui
 manet in charitate, in Deo manet, &
 Deus in eo, quia ad unionem summæ cō-
 uenientis, sequitur dilectio summa. Ad
 illam diuinam & æternam uisionem, se-
 quitur inenarrabilis dulcedo & suauitas,
 quā proprio nomine fruitionē dicimus.
 Et talis, qualem nec mens cogitare, nec
 lingua ualet exprimere mortalium. Quam
 admirās Dauid propheta in spiritu cla-
 mabat, dicēs: O quæ magna multitudo dul-
 cedinis tuæ Domine, quam abscondisti ti-
 metibus tuis. Preter prædictā diuinā uisio-
 nis beatitudinē, qua anima nostra ex in-
 tegro felicitabitur, habebimus et in cor-
 pore beatorū erūt immortalia, incorruptibi-
 lia, et omnio impassibilia, subtilia deniq;
 et agibilia, et plusq; sol modò sit, splendida,

In quo uita
 æterna, seu felicitas.

ἀντὶ τῶν μικρῶν τὰ μεγάλα διδόναι, καὶ πρὸς
 σάκεας σου αὐτῶν αἱ ἀγίας, ὅτι τῇ θεωρίᾳ τῆς
 πατρικῆς δόξης καὶ ποιῆσαι μετ' αὐτοῦ ὅτι οἱ
 θραυνοὶ συγκαθίσθαι, ὅτι τῇ ἀθανάσιᾳ τῇ ἰδι-
 αν δ' αἰετοῦ, πρὸς ἡμῶν τῇ ζωοποιήσει τῇ ἰδίᾳ αἰ-
 ματος αὐτοῦ τῷ πνεύματι καὶ ὡς δεδξασμέναι
 ἐλαλήθη πόδι σου ἡ πόλις τοῦ θεοῦ, ὡς ἀγαπήσῃ
 τὰ σκηνώματα σου κύριε τῷ διωκόμενῳ. ἡ δὲ
 θυμὸς ἐκλάπαι ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τῆς
 20 κυρίου. ἔλεγον οὖν προφῆταις, ἡ καρδιά μου καὶ ἡ
 σάρξ μου, ἡγαλλίασεν ἡδὲ θεῷ ζῶντι. ποιῶντι
 ὅτι οὐκ ἔστιν, ἡ εὐδαιμονία τῶν χριστιανῶν.
 ποιῶντι ἡ ἐλπίς ἡ ἡμετέρα. τοῦτον τοῦ ἁγίου
 ἀναγγελίᾳ τὸ τέλος καὶ τὸ πέρας. ὅχι οὐκ οὖν
 σάρξ ἐμὴ ἐπιστρέφεται ὑμῖν, ἀλλ' ὅπου
 ἔχουσιν τὰ θραύνη καὶ ἀγγελικὰ πνεύματα.
 ὅπου ὡς καὶ παροχέει ἐφυλάξει, ὅχι ἡ δαυ-
 κας, εἰ αἱ πρὸς ἡμῶν πατέρων, τῷ πνεύματι
 ἀγάπης ἐξαφθόντων, ποιῶν καὶ ἀναείδ-
 30 οντα ἡσυχίαν ἡδ' εὐφροσύνην καὶ χαρμονικῶς ἡσυχί-
 ας, εἰ γονεῖς, εἰ γυναικες, εἰ παῖδες, εἰ πρὸς
 θεῷ, σαρκεὶς ἡδοναὶς, ὅτι τὰ ἅλα πάντα τοῦ αἰῶ-
 νος ἀγαθὰ ἐκείνῳ ἡρνήσαντο, ἵνα πρὸς ταύ-
 τῳ καὶ συντομίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ
 καὶ ἐλευθερίᾳ φθάσωσιν. καὶ διότι ἡ
 ἀγάπη τοῦ χριστοῦ (ἡ τις τὸ κατ' αὐτὴν θέλει
 πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, ὅτι εἰς ἐπίγνω-
 σιν ἀληθείας ἐλθεῖν) ἡ ἀγάπη καὶ ἡμᾶς, ἵνα ἀ-
 φθόνως πάντα τὰ παρούσης ζωῆς τὰ ἡδ' αἰ-
 30 καὶ συμφέροντα, ἀπὸ μακροτέρων μερῶν καὶ
 μετὰ μεγάλων κόπων ὡς ὑμῶν ἐλθώμεν,
 καὶ ὁμολογήσωμεν καὶ ἀναγγείλωμεν, ὅτι
 ἡ ὁμολογησώμεν καὶ ἀναγγείλωμεν. ὅτι τοῦ
 τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐκτεθώμεν, ὅτι
 τῷ πνεύματι ἡμᾶς κατ' εἰκόνα αὐτοῦ λο-
 γιστοὺ καὶ νοετοῦς δημιουργήσαντι, ἵνα
 μακροθυμῶς δέξωμεν ὅτι οὐκ οὖν τοῖς γε-
 γραμμένοις ἀπὸ ἀναγγέλωμεν καὶ ὡς λο-
 γιστοὶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ δι-
 40 κολουμένου, τὰ γραμματα ἡμῶν μετὰ
 λόγου ἐρρηνήσκητε. καὶ αὐτὸ τῷ λόγῳ
 συμφωνοῦν εὐρηκεῖ, ἐκείνο ὡς λογιστὴ δέ-
 ξομεν. αὐτὸ δὲ τι ἄλλως ὑμῖν δοξῇ ἀναγ-
 γελῶμεν, ἵδου ἐτοίμους ἡμᾶς προσφε-
 ρομεν, ὡς οὐκ ἀποδώσωμεν τὸ πνεῦμα
 τῷ θεῷ τῷ ποιήσαντι αὐτό, ὅτι τῇ βο-
 40 θείᾳ καὶ τῇ διωκόμενῃ εὐπρόσδοκῳ, ὅταν
 παύσῃ

pro modicis magna praestare, & adduce-
 re secum sanctos in uisione paternae glo-
 riae, & facere secum in coelestibus confi-
 dere, suique immortalitatem largiri, ad
 quam sui sanguinis uiuificatione eos re-
 parauit. O quam gloriosa dicta sunt de
 te, ciuitas Dei. O quam dilecta taber-
 nacula Domine uirtutum, concupiscit et
 deficit anima mea in atria Domini. Dice-
 bat propheta, Cor meum & caro mea ex-
 ultauerunt in Deum uiuum. Talis profe-
 cio est felicitas Christianorum: talis
 spes nostra: talis sancti Euangelij finis &
 terminus. Non qualem caro & sanguis
 promittit nobis, sed qualem habent coe-
 lestes & angelici spiritus. Pro quo obti-
 nendo, nō mirum si priores nostri patres
 igne charitatis accensi, uaria & innu-
 mera pertulere alacriter & gaudēter tor-
 menta: si parentibus, si uxoribus, si libe-
 ris, si denique diuitijs, delectationibus
 carnis, ceterisque huius saeculi bonis spon-
 ta renuntiabant, ut ad hanc & uelocius
 & securius atque liberius pertingerent.
 Et quia charitas Christi (quae quantum in
 ea est, uult omnes homines saluos fieri,
 & ad agnitionē ueritatis peruenire) coe-
 git nos, ut dimissis omnibus uitae prae-
 sentis commodis, a longinquis partibus, &
 cum magnis laboribus usque ad uos ue-
 niremus, profiteremur quae, & annun-
 ciaremus quae professi sumus, & an-
 nunciauimus. Ideo rogamus uos, & ob-
 secramus in eo, qui nos omnes ad sui
 imaginem, rationales & intellectua-
 les creauit, ut patienter his in scriptis
 suscipiatis, quae annunciauimus: & ut
 rationales, ad imaginem & similitudi-
 nem Dei creati, scripta nostra cum ra-
 tione discutatis. Et si quid rationi con-
 sonum reperietis, illud ut rationales sus-
 cipite. Si quid uero aliter uobis uidea-
 tur esse nunciatum, ecce paratos nos offe-
 rimus, etiam quousque reddamus spi-
 ritum ad Deum, qui fecit illum, in illius
 auxilio & uirtute, qui dixit, Dum stete-
 ritis

ritis ante reges & p̄sides, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini. dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Ad ostendendum, quod omnia quæ scripsimus, sancto euangelio & rationi sunt consona. Si autem nec p̄dicta cū ratione discutere, nec nos ulterius audire, ordine & circumstantijs seruatis debitis, uolueritis: excusamus nos corā Deo & omnibus angelis & sanctis suis, & inuocamus in testes cœlum & terram, & omnem creaturam, quod iuxta posse circa salutem uestram fecimus, quod facere potuimus: ponentes animas nostras pro uestra salute, & charitate, iuxta Euangelium, quod dicit: Maiorem charitatem nemo habet, quā ut animam suam ponat quis pro amicis suis. & pro laude Domini nostri Iesu Christi, qui

est Deus benedi-

ctus in sæcula.

Amē.

FINIS.

εαθήτε ἑνώπιον βασιλείων καὶ ἀρχόντων, μή
 λογίζεσθαι, πῶς ἢ τί λαλήσετε· δοθήσεται γὰρ
 ὑμῖν ὃν ἐκείνι πῆ ὥρα, τί λαλήσετε. πῶς τὸ
 δεῖξαι, ὅτι πάντα ὅσα ἐγράψαμεν, τῷ ἁγίῳ
 θυαγγελίῳ ἐστὶν λόγῳ εἰσι σύμφωνα. εἰ δὲ μή
 τε τὰ περὶ ἐρημικά σὺν λόγῳ ὀδυνῆσαι, ὅτι
 ἡμῶν πλεον ἀκούσαι, ἢ τῶν περὶ
 εὐάσεων φυλακισμένων τῶν ὀφειλομένων, δε-
 λήσεται, ὅθεν πῶμεθα ἡμᾶς αὐτοὺς ἑνώπιον τῶ
 θεοῦ καὶ πάντων τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων 10
 αὐτοῦ, καὶ ὑποκαλουμένα μαρτύρους τοῦ ὀ-
 ρανοῦ καὶ τῶν γλῶ καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν, ὅ-
 τι κατὰ διύαμιν ποῦ τὴν σωτηρίαν τὴν ὑ-
 μιτοῦραν ἐποιήσαμεν, ὅπου ποιῆσαι ἡδυνήθη-
 μεν, πῶθεντος τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὑπὲρ τῆ σω-
 τηρίας ὑμῶν καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ τὸ θυαγγε-
 λιον· ὁ φησιν, ὅτι μέρινα ἀγάπῃ τοῦ εἰς ἐχθ-
 ῆ ἵνα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ τῆς ὑπὲρ τῶν ἁ-
 λων αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ τῆ δόξης τοῦ κυρίου
 ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὅς ἐστι θεὸς ὁλο-
 γημὴν 20 εἰς αὐτὸν αἰῶνας.
 ἁμῶν.

ΤΕΛΟΣ.

HISTORIAE DE SARACENORVM

SIVE TVRCARVM ORIGINE, MORIBVS, NE-

quitia, religione, rebus gestis: itemq; de ordinatione po-

litiae eorundem domi & foris, & disciplina ac or-

dine militiae Turcicae, deq; itineri-

bus in Turciam,

Vnà cum uitis omnium Turcicorum imperatorum ad nostra

usque tempora, alijsq; lectu dignissimis, hocq; prae-

ferim saeculo cognitu utilissimis, ac

ualde necessarijs.

Quorum catalogum proxima statim

pagella indicabit.

Cum gratia & priuilegio imperiali
ad septennium.

CATALOGVS EORVM QVAE TERTIO

hoc Tomo continentur.

MARTINI Lutheri epistola ad pium lectorem.

De moribus, religione, conditionibus & nequitia Turcorum, Septemcastrensi quodam autore incerto.

Epistola Pij Papæ 11. ad Morbisanum Turcarū principem, qua & ostensis Mahumetanæ sectæ erroribus, ipsum admonet, ut relicta illa, ueram solidamq; legis Euangelicæ eruditionem amplexetur.

Morbisani Turcarum principis ad Pium Papam responsio.

Ordinatio politiæ Turcarum domi & foris, incerto autore.

Turcicarum rerum commentarius Pauli Iouij episcopi Nucerini, ad Carolum v. imperatorem Augustum.

Ordo ac disciplina Turcicæ militiæ, eodem Paulo Iouio autore.

Ioannis Lodouici Viuis, de conditione uitę Christianorum sub Turca, libellus.

Quibus itineribus Turci sint aggrediendi, Felicis Petantij Cancellarij Segniæ ad Vladislaum Hungariæ & Boëmiæ regem liber.

Iacobi Sadoleti episcopi Carpentoraëtis de regno Hungariæ ab hostibus Turcis oppresso & capto, Homilia.

MARTINVS LVTHERVVS

LECTORI PIO S.

RATIAM & pacem in Christo. Hunc librum de religione & moribus Turcorū oblatum, libenter accepi, & non sine consilio, ut mihi uideor, sano, edere constitui. Haftenus enim cum uehementer cuperem nosse religionem & mores Mahumetistarū, nihil offerebat, quā quaedam Confutatio Alkorani, & item Cribratio Alkorani Nic. de Cusa, Alkoranum uerò

etiamnum cupio legere. Videbatur sanè tam ille Confutator, quā Cribrator, pio studio Christianos simpliciores, uelle à Mahometo abstertere, & in fide Christi retinere. Sed dum nimio student, quæq; turpissima & absurdissima ex Alkorano excerpere, quæ ad odium faciunt & ad inuidiam mouere possint uulgum, & bona quæ in eo sunt, uel transeunt non confutata, uel occultunt, factum est, ut parum fidei & auctoritatis inuenerint, quasi uel odio illorum uel impotentia confutandi sua uulgarint.

Hic autem uir, quisquis fuerit huius libri author, uidetur summa fide causam agere, qua fide & apud me magnā auctoritatem consecutus est, ut ei fortiter credam, tanquam synceriter uera narranti. Et quanquā modica & parua sunt quæ narrat, & plura & maiora desiderem, tamen ea ipsa modica & parua fideliter ostendit. Sic enim ea narrat, ut non solum mala eorum recitet, sed etiam optima eorum iuxta opponat: eaq; sic prædicat, ut nostros homines illorum collatione arguat, & uituperet. Nec tamen ea probat tanq; pie facta, sed animose & fortiter, quantum pro illo tempore fieri potuit, confutat. Hæc sunt sanè certa signa candidi & synceri pectoris, nihil scribentis ex odio, sed ex amore ueritatis omnia narrantis. Qui enim hostem uituperat tantum, & solum turpia & absurda eius criminatur, honesta uerò & laudabilia eius tacet, is magis nocet causæ quā profit. Quid enim facilius, quā palam turpia & inhonesta (quæ seipsa confutant) criminari? At bona honestaq; specie detracta, cōfutare: hoc est causæ prodesse, hoc est scandala tollere, & angelum lucis mentita forma spoliare, & sua propria turpitudine & rapina lucis odiosum reddere.

Itaq; ex hoc libro uidemus, Turcorum, seu Mahometi religionem, caeremonijs (penè dixerim) & moribus, esse multo speciosiorē, quā nostrorum etiam religiosorum, & omnium clericorum. Nam ea modestia, & simplicitas uictus, uestitus, ædium, & omnium rerum, ut hic

liber indicat, item ieiunia & preces, conuentus generales uulgi, apud nostros non uidentur uspiam: imò impossibile est, uulgus nostrum ad ea persuaderi. Deinde miracula & monstra abstinentie & disciplinæ in religiosis ipsoꝝ, quem nō pudefacerent monachorū, siue sit Cartusianus (qui uolunt optimi uideri) siue Benedictinus: Vmbræ sunt nostri religiosi ad illos collati, & uulgus nostrum planè prophanium ad illorum uulgus comparatū. Nec ipsi uere Christiani, nec Christus ipse, nec apostoli, neq; prophete, tantā speciem unquam præstiterunt. Atq; hoc est quod multam facile à Christi fide deficiunt ad Mahometū, & ei tam pertinaciter adhærent. Ego planè credo, nullum papistā, monachum, clerum, aut eorum fidei sociū, si inter Turcos triduo agerent, in sua fide mansurum. Loquor de ijs, qui seriò fidem Papæ colunt, & optimi inter eos sunt. Cætera turba, & maior eorum pars, præsertim Itali, quia porci sunt de grege Epicuri, nihil prorsus credentes, securi sunt ab omni hæresi & errore, fortesq; & inuicti in sua fide Epicurea, tam contra Christum, quàm contra Mahometum, & contra ipsum suummet Papam.

Atq; hoc consilio hunc librum edimus, & in faciem aduersantium Euangelio protrudimus, ut stulta sua opinione cōfusi, re ipsa experiantur, & manibus proprijs palpent, hoc quod Euangelium docet, uerum esse. Nempe, Christianam religionem longè aliud & sublimius aliquid esse, quàm cæremonias speciosas, rasuram, cucullos, pallorem uultus, ieiunia, festa, horas canonicas, & uniuersam illam faciem ecclesiæ Romanæ per orbem. Nam in his omnibus superant longissimè Turci, qui tamen Christum & negant, & ardentissimè persequuntur, nō minus quàm nostri Papistæ eundem negant & persequuntur. Deinde & hoc palpent esse uerum, scilicet Christianam religionem longè aliud esse, quàm bonos mores seu bona opera. Nam in his quoq; ostendit is liber, Turcos longè superiores esse Christianis nostris.

Itenunc Tyranni & Pontifices, & propter fidem Christi, id est propter cæremonias uestras, occidite, exurite, suffocate, proscribite, & pleno impetu insanite: cum hic uideatis, uestrearum cæremoniā claritatem non esse claritatem, propter excellentem claritatem Turcorum: & uestros mores, ad illorum mores collatos, planè abominationes esse. Itaq; pro apologia quadam Euangelij nostri, simul hunc librum edimus. Nunc enim uideo quid causæ fuerit, quòd à Papistis sic occulatur religio Turcica: cur solum turpia ipsoꝝ narrarint. Scilicet quod senserunt, id quod res est, si ad disputandum de religione ueniatur, totus Papatus cum omnibus suis caderet, nec possent fidem suam tueri, & fidē Mahometi confutare: cum ea confutare oporteret, quæ ipsimet maximè probant, & quibus maximè nituntur: & ea tueri, quæ illi ma-
ximè

ximè probant, & quibus maximè nituntur.

Sunt, fateor, plurima apud Turcos in speciem quoque turpia, & absurda fortasse, & interim plura creuerunt: nec modo per omnia tales nunc Turci sunt, quales hic liber pingit, ante captam Constantinopolim, id est ante septuaginta annos editus, sicut solent omnia cum tempore in peius prolabi. Sed hæc mala pulchrè teguntur specie tam efficaci & ualida cæremoniarum, bonorum morum, & falsorum miraculorum. Nam quid non fuit apud nostros quoque turpitudinis, in tot monstris libidinum, auaritiæ, ambitionis, superbæ, inuidiæ, discordiæ, blasphemæ, mendaciorum, uanitatis, impietatis: ut Sodomam & Gomorram uinceremus: & tamen hæc tecta fuerunt infirmiore specie cæremoniarum, quàm Turcorum est, ut ea omnia non uiderentur, & ipsi nihilominus sancti haberentur. quanto minus mouebunt Turcos sua turpia, tam religiosæ cæremonijs ornata:

Proinde hunc librum, etiam hoc altero consilio edimus, ut scandalum Mahometicum præueniremus. Cum enim in uicino nunc Turcam & suam religionem habeamus, monendi sunt nostri, ne specie religionis illorum & facie morum commoti, aut humilitate nostræ fidei ac morum deformitate offensi, negent Christum suum, & Mahometum sequantur. Sed discant, religionem Christi aliud esse, quàm cæremonias & mores. atque fidem Christi prorsus nihil discernere, utræ cæremoniæ, mores & leges, sint meliores aut deteriores: Sed omnes in unā massam contusas, discant ad iustitiam nec esse satis, nec eis esse opus. Hæc nisi discamus, periculū est, ne plurimi ex nostris Turci fiant, alioqui procliuēs ad multo minus speciosos errores.

Et quamuis hic author Turcorum absurda & turpia satis exagitet, deinde eorum speciosa scandala (quibus & ipse motus aliquādo lapsus est, uti fatetur) satis candidè & rectè confutet: tamen uidemus illo tempore non ita ualuisse in publico nostra summa præsidia, & robustissima arma, quæ sunt articuli de Christo, scilicet quòd Christus sit filius Dei, mortuus pro nostris peccatis, resuscitatus ad uitam nostrā, quòd fide in illum iusti, & peccatis remissis salui sumus, &c. Hæc sunt tonitrua, quæ destruunt non modò Mahometum, sed & portas inferi. Mahometh enim negat Christum esse filium Dei. Negat ipsum mortuum pro nostris peccatis. Negat ipsum surrexisse ad uitam nostram, negat fide in illum remitti peccata, & nos iustificari. Negat ipsum iudicem uenturum super uiuos & mortuos, licet resurrectionem mortuorum & diem iudicii credat. Negat Spiritum sanctum: negat eius dona. His & similibus articulis est munienda conscientia contra cæremonias Mahometi. His machinis Alkoranus eius confutandus est.

Nam si iam dictos articulos quis neget, quid illi profit, etiam si an-

gelorum religionem habeat, etiam si bis sit Turcorum religiosus: Contra, si quis hos articulos teneat, quid illi noceat, si neque tam multa ieiunet, oret, uigilet, abstineat: neque uictu, uestitu, gestu, re familiari tam modestus sit. Sint Turci, sint Papistæ his rebus clari: at simul uerâ fide uacui, & iuxta alijs criminibus turpissimis oppleti sunt, & coram Deo abominabiles, & apud homines odibiles. Sed uenia huic danda est auctor, qui communi uitio seculi, maiora non attigit: & quæ attigit, stilo usitato sui temporis formauit. Laudandus uerò ob insignem zelum, candorem & diligentiam, quibus quantum potuit, præstitit fideliter. Plura forte dicam, si quando mihi ipse Mahometus, Alkoranusque suus in manus uenerit. Spero enim Euangelium nostrum tanta luce fulgens, etiam impetum facturum esse ante iudicii diem, in ipsum Mahometum, abominabilem prophetam, quod faciat

Dominus noster

IESVS CHRISTVS

cito, Cui sit gloria æterna, Amen.

Procemium

PROOEMIUM IN TRACTA-
TVM DE MORIBVS, CONDITIO-
nibus, & nequitia Turcorum.

*Tametsi author huius libri de religione ac moribus Turcorum nomen suum modeste suppressit: pa-
etiam tamen indicat, & quo tempore ad quae loca perductus sit, quaque occasione perspexerit res Tur-
corum. Ut appareat ex omnibus circumstantijs, eum mereri fidem in hac historia. Mihi equidem ui-
detur beneuolo Domini consilio adolescens illo ingenio, illoque animo praeditus, ex regione Septemca-
strensi abductus, & per 22. annos in exilio conseruatus, uelut Daniel quispian, & in eas domos in-
troducitur, ubi exactissime posset cognoscere omnem Turcicam institutionem, quam ecclesia Chris-
tiana exponeret. ut percepta conditione Christianorum sub Turcica seruitute, extimularentur
homines ad uitam componendam ex uerbo Dei ad omnem pietatem, ne unquam tradantur in manus isto-
rum hostium. Nec offendat lectorem pium, quod sermo non habet exactam elegantiam Latini ser-
monis, quum intelligi plane possit. Et multa leguntur barbarissima oratione scripta, quae
tamen parem fructum afferre non possunt lectoribus.*

MANISSIMA persecutionum genera, non tam hu-
mana quam diabolica, tribulationes & angustias, & terrores
nouissimorum temporum, quae humano generi futura prae-
dicta sunt, & adhuc quotidie annunciantur, in serie tam ueteris
quam noui testamenti, in horrendis draconum & bestiarum
figuris, & stupendis coelorum & elementorum motibus, & coe-
lestium spirituum tam insolitis actibus & gestibus, haecenus in
10 codicibus legebamus. Nunc autem non multis exemplaribus opus est, cum ma-
nifestis experientijs, luce clarius doceamur, ea in foribus nostris adesse, & cerui-
cibus nostris incessanter & indubitanter incumbere. Nisi forte non uidemus
illam cruentissimam beluam, inimicum crucis Christi, draconem crudelissimum
(sectam dico & cateruam Turcorum infidelissimorum) demolitis cunctis par-
tibus orientalibus, & afflatus suo, populi Christiani multitudine infinita, uene-
no suae infidelitatis infecta, finibus Italiae appropinquare, & ad ruinam Roma-
nae ecclesiae, quam solam haecenus intactam reliquerat, totis uiribus inhiare.
O quis non doleat super tot & tantarum animarum morte, quas quotidie aper-
tis faucibus insatiabiliter deuorat, & suae damnationis haeredes facit? O perni-
20 tiosa & crudelis nimis persecutio. O a seculis inauditum scelus. Non enim in cor-
pora, sicut caeteri persecutores, sed & in animas saeuit. Et dum corpora exterius
fouendo, sub pietatis specie non occidit, interius fidem auferendo, animas sua
diabolica astutia occidere intendit. Huius rei testimonium innumerabilis mul-
tudo fidelium esse potest, quorum multi promptissimi essent pro fide Christi,
& suarum animarum salute, in fide Christi mori, quos tamen conseruando a mor-
te corporali, & ductos in captiuitatem, per successum temporis, suo infectos uene-
no, fidem Christi turpiter renegare facit. Huius rei ueritatem & in meipso ex-
pertus didici, qui cum multo mentis gaudio expectabam mortem pro fide Chri-
sti subire, & tamen (ut inferius declarabo) de igne semiuuius extractus, & uitae
30 redditus, per successum temporis detentus in manibus eorum, ueneno erroris
eorum quasi infectus, de fide Christi non modicum dubitauim. Et nisi misericor-
dia Dei mihi adfuisset, & me custodisset, turpiter eam negassem. Igitur mea
intentionis in hoc tractatu est, ea quae de actibus, conditionibus, moribus, & ne-
quitijs Turcorum, experientia me docuit, memoriae & scriptis recommendare:
ut si secunda uice (quod Deus auertat, licet adhuc satis timeam) me iam senem
in manus eorum incidere contingat, ab eorum erroribus melius quam iuuenis

feci, me custodire ualeam. Et credo, quòd etiam multū utilitatis possit conferre, si unusquisq; fidelium istis temporibus talia audire, legere, studere conaretur, eo quòd sicut liquidè constat, multi, imò innumerabiles Christiani, fidem Christi renegant, ignorantes, imò nō credentes ea quæ de eorū astutia dicuntur, donec illaqueati docentur experientia, quod prius intelligere neglexerunt.

PROLOGVS.

1436. in obitu

Sigismundus
Imperator.

Septem castra.

natiuitatis

Mulenbach

VNC autem meæ infelicitatis historiam præponere uolo, quomodo scilicet & quando captus fui à Turcis, & ductus in eorum captiuitatem, ut ex his etiam illis quæ dicturus sum, unusquisq; certius fidem faciat, dum me non fabulas seu ficticia, sed expertam in meipso ueritatē narrare simpliciter deprehenderit. Vnde cum Anno Domini † M. ccccxxvi. in obitu Imperatoris Romanorum Sigismundi, magna inter Hungaros & Alemannos exorta fuisset dissensio de faciēdo rege, eo quòd Imperator legitimū successorē sibi nō reliquisset: Turcus magnus, qui uocabat Moratbeg, pater illius qui nunc regnat, uidelicet Mechemetbeg, cum magna exercitus multitudine partes illas intrauit, dicebatur enim habuisse trecenta milia equitū, ea intentione ut totam Hungariā deuastaret: quod fecisset, nisi cuiusdā fluuii inundatio (Deo sic disponente) sibi impedimēto fuisset. Illa itaq; intentione frustratus, direxit aciem ad prouinciā ultramontanā, quæ Septem castra uocatur, & omnia sibi occurrentia crudeliter deuastauit & demolitus est, nullo sibi impedimento obstante. Ea tempestate ego iuuenis xv, uel xvi annorū, eiusdem prouinciæ, anno præcedente recesserā de loco † ciuitatis meæ, & uenerā in quoddā castellū, seu ciuitatulam nomine Schebesch secundum Hungaros, in Teutonico uerò † Mulenbach, studendi gratia. Quæ quidē ciuitas tunc erat satis populosa, non multū tamen bene munita. Ad quam cum Turcus uenisset, et castris positis expugnare cœpisset, dux Valachorū, qui cum Turco uenerat, propter antiquā (quam prius cōtraxerat cum ciuibus ipsius ciuitatis) amicitiam, uenit ad murū, & sedata pugna, uocatis ciuibus persuasit, ut suis cōsilijs cōsentirent, & cum Turco nō pugnarent, eò quod nequaquā ciuitatis munitio esset sufficiens ad resistendū (hoc enim eius erat cōsiliū, ut ciuitatem Turco cum pace darent) & ipse à Turco impetrare uellet, quod Maiores ciuitatis usq; ad terrā suā secū ipse duceret, & postea quando placeret eis, recedere, uel etiā stare possent: reliquum uerò uulgus sine aliquo rerū uel personæ detrimento Turcus in terrā suā duceret, illicq; data ipsis terra ad possidendū, deinde ad placitū recedere uel habitare in opportunitate tēporis, in pace possent. Quæ omnia ut promiserat impleta uidimus. Impetratē igitur sunt cū hoc pacto induciæ usq; in crastinū, ut unusquisq; posset se disponere cum rebus & familia cum pace exituri. Quidā uir nobilis cū fratre suo æquē strenuo uiro, qui prius fuerat Castellanus, & cum Turcis multū cōflixerat, huiusmodi cōsilio & pacto nequaquā acquiescens, dixit se prius centies uelle mori, quā se & uxore suā & filios in manus Turcorū tradere. Persuasit etiā q̄ pluribus alijs. Et electa una de turribus quā introiuit, & per totā illā noctē arma & uictualia intulit, & fortiter muniiuit. Cum his igitur & ego turrim intraui, & expectabā cum magno desiderio magis mortē q̄ uitā. Facto itaq; mane, Turcus magnus in propria persona ad portā ciuitatis uenit, & omnes exeuntes unūquemq; cū familia sua, iussit scribi, & deputatis custodib; in terrā suā duci, sine aliquo rerū uel personæ nocumento. Ciues quoq; & maiores duci Valachorū, eodē modo ducendos in suā terrā cōcessit. Cū igit uniuersus exercitus eius de hac præda nullā partē habere potuisset, cū maximo impetu & intolerabili furia unanimiter ad turrim, in qua eram,

eramus, spe aliquid lucrandi cucurrerunt. Quanta autem & qualis hæc fuerit tempestas, lingua nulla sufficeret exprimere. Tanta erat densitas sagittarum & lapidum, quod densitatem pluuiæ uel grandinis excedere uideretur. Tantus erat clamor pugnantium, & fragor armorum, & strepitus currentium, ut coelum & terra concuti uiderentur in momento. Et quia turris multum decliuis erat, im-
mediate tectum sagittis & lapidibus contriuerunt: propter fortitudinem tamen murorum nequaquam poterant præualere. Cum igitur tardior esset hora, ut puta sol declinans post meridiem, & nihil profecissent, inito consilio, alijs pugnantibus
30 alij ad deferendum ligna cucurrerunt, & struem lignorum quasi ipsi turri æqua-
uerunt. Submisso igitur igne, nos quasi, sicut decoquuntur panes in furno, decoxerunt. Etiam quasi omnibus mortuis, cum uidissent amplius neminem
in turri moueri, distrahentes ignem irruerunt per ostium, ut si forte aliquos se-
miuiuos inuenissent, refocillatos extraherent. Me quoque eodem modo extrahen-
tes, mercatoribus uenditum tradiderunt, qui me cum cæteris captiuis positum in
catena, transito Danubio, usque in† Adrianopolim, ubi est sedes ipsius Turci ma-
gni, deduxerunt. De anno autem Domini prædicto, usque ad annum Domini M.
CCCC. LVIII. inclusiue, illius durissimæ captiuitatis grauissima onera & intole-
rabiles angustias, non sine corporis & animæ periculo, sustinui: & tandem Deo
auxiliante, ut infra ostendam, liberatus, superauim.

declinatus

Adrianopolim

Adrianopolis

sedes Turci.

QVOMODO TVRCI TERRAM

ET REGIONEM ORIENTALEM INCOEPE-

runt possidere & inhabitare. Cap. I.

ECVNDVM omnes historias scribentes aperte constat, quod lex Mahometi, & secta Sarracenorum incœpit circa annum Domini sexcentisimū, sub Bo-
30 nifacio quinto, & Heraclio Imperatore. Floruit autem circa annū Domini octingentesimū, sub Leone quarto, & Ludouico Imperatore. Tunc enim Sarra-
ceni ad tantum creuerunt numerū & multitudinem & crudelitatem contra Ecclesiam, ut iam dudum capto imperio Hierosolymitano, Romam uenientes, eam
obsederint, & omnia quæ extra munitionem inuen-

Ortus Maho-
meti.Ludouicus
Imperator.

ta sunt, crudeliter cōbuserunt: ecclesiā quoque sancti Petri stabulum equorum fecerunt, & funditus destruxerunt: Italiāque & Siciliā deuastantes, in terrā suam redierunt. Fructū autem omnis maliciæ & nequitiae in signis & prodigijs menda-
cibus (quibus nunc innumerabilibus abundat) incœpit facere circa annū Do-
mini M. CCLXXX. Tunc igitur, Deo permittente, Soltanus magnus egressus
40 de plaga meridiana, processit contra orientem, & obtinuit omnem regionem & munitionē usque ad mare. Cum igitur uidisset terrā spaciosā & multū aptam ad inhabitandū, diuisit eam in septē partes, & dimissis ibi septem de principibus suis, unicuique partem unam cōmendauit, & tradidit iure hæreditario possiden-
dam. Quorum primus habebat nomen Othmanbeg, secundus Ermenbeg, tertius Germenbeg, quartus Czarchanbeg, quintus Andinbeg, sextus Men-
thelsebeg, septimus Karamanbeg. Cum igitur procedere tempore unusquisque
terram suam incoleret, gubernaret, & in pace possideret, ille qui uocabatur Othmanbeg, incœpit terram suam & fines eius dilatare, & eius qui iuxta eum
erat à parte orientis, terram inuadere. Cui cum ille resistere non posset, re-
lictā terra sua fugit, & ad illum qui Karamanbeg dictus est, se contulit.

Soltanus.

Othmanbeg.

Igitur

latere
prioris modo

in deserto

Prouerbiū de
Karamanbeg.
Othmanogli.

Tartarus.

Igitur Othmanbeg illius terra obtenta, conuertit se ad inuadendum terram illius qui iuxta eum erat ex alia^t parte, & eo, ^t ut priore, expulso, transijt ad tertiū, & ad quartum, & ad quintum. Et sic omnium aliorū terras ipse solus obtinuit, excepta solum illius qui Karamanbeg dictus est. Et hoc ideo, quia isti qui a facie eius fugerant, eidem auxilio erant: tum etiam, quia terra ipsius multū ad expugnandū difficilis erat, tum etiam (ut magis credendum est) Deo sic placuit. Sic enim olim^t in terra Chanaan aliquas gētes Deus inuictas dimisit, in quibus exerceretur Israël: sic etiam illi facere uoluit. Nam usq; in hodiernum diem inuictus perseverat, & multas insidias & obstacula ei præbet. Nisi enim cum eo pacem Turcus habuerit, nequaquam audet se contra alium ad bellum mouere. Quod si fecerit, immediate ille terras suas inuaderet. Ter enim, me adhuc ibidem existente, descendit, & illius terras inuasit, & multa uastauit, combussit, & diripuit. Ille etiam cum cōtra eum pluries ascenderit, tamen modicum profecit. Vna autem uice cum tanta furia & indignatione ad eum exterminandum cum magna multitudine exercitus perrexerit, inter quos (ut dicebatur) erant xx. milia peditum, portantes secures & alia instrumenta, ea intentione, ut terrā illius penitus euerteret, incisis arboribus & uineis, ita quod amplius inhabitari nō posset: & tamen reuersus composita pace, omnia intacta reliquit. Vnde ex hoc potest haberi certa coniectura, & commune prouerbiū habetur inter eos, quod Karamanbeg stabit in æternum. Ille igitur Othmanbeg (& posterius eius, qui ab eo nomen acceperunt, & Othmanogli dicti sunt, id est, filij Othman) usq; hodie est rex & dominus totius Turciæ, & in tantum profecit, & quotidie proficit, ut non solum in oriente, uerum etiam in occidente iam eius timor habeatur. Et licet ipsum Tartarus magnus de orientalibus procedens semel superauerit, ut solitus erat dominus meus narrare, quia adhuc ultra mare nihil obtinuerat, & ideo non habebat potentiam resistendi: tamen istis temporibus tantæ est potentia, ut eo potentior non inueniatur, nec audiatur in orientali plaga. Cæterū omne regnum ultramarinū adhuc usq; hodie in septem regiones diuisum, uocabulis priorum inhabitatorum nuncupatur, scilicet Othmaneli, Ermeneli, Germaneli, Czarchaneli, Andingeli, Menthescheli, Karamaneli.

QVOMODO MULTIPPLICATA SIT SECTA

Turcorum, & quomodo hoc nomen Turcus acceperit. Cap. II.

DE secta autem Turcorum, hoc quod in præcedenti capitulo tactum est, quod uidelicet hæc secta fructum maliciæ suæ, à culpa Christianorum Christi fidem negantium, consecuta sit, eo ordine quo nunc quotidie apertissime conspicitur fieri, eodem etiam ordine tunc factum fuisse, nulli dubium esse potest. Vnde sicut dictum est, cum Sarraceni uel Mahometistæ incœpissent Christianos persequi, & terras eorum occupare, multi ex Christianis, uolentes declinare persecutionē eorū, seipsos eis sponte tradiderunt. Et hoc patet, quia adhuc usq; hodie multa castella & oppida sunt in Turcia, de illis antiquis Græcis sub dominio Turci, quæ se tunc sponte tradiderunt, ideoq; intacta permanserunt. Vnde factum est, ut ipsi Christiani eis auxilio fierent ad persequendos alios, seu cæteros Christianos. Et sic eorum culpa cœpit secta Turcorum crescere, propter censuras Ecclesiasticas, quas non timebant incurrere. Et quia ipsi Christiani erant, incœperunt sub quadam pietatis specie deuictis Christianis parcere, & eos in seruos & ancillas sibi retinere. Et ex tunc incœpit illa impia auditas possidendi seruos & ancillas, quæ usq; hodie in ipsa secta perdurat. Tandem ista secta illius pietatis culpa in tantum excreuit, ut malicia Christianorum

in persequendis cæteris Christianis, excederet malitiam infidelium, & in hoc eorum magistri fierent & prælati, & in culpa discipulos haberent, quos ad perdendum animas magistros ipsi habuerant.

Et ex tunc intrauit ille nouus & spiritualis Mahometus, nuncius Antichristi: & coeperunt iam ipsi non Sarraceni, sed Theorici, id est, spirituales, nomen habere, eo quod in attrahendis Christianis ad suam maliciam, & auertendis à fide Christi & societate Ecclesiæ, quasi supernaturalem uiderentur habere efficaciam. Cum igitur Ecclesia eos corrigere per publicas censuras decreuisset, ipsi culpam suam excusare, & seipso iustificare coeperunt dicentes, se Ecclesiæ in hoc multum seruire, eo quod Christianos ab incurfu Sarracenorum custodirent. Et tunc addita est eis secunda malicia, scilicet ficta humilitas, † hoc est sui ipsius, sub specie humilitatis, contra Ecclesiam erectio, cuius † primum est exterior apparentia in moribus, & exemplaritas simulata, & religionis ficta ostentatio. Et ex hoc hypocritæ nomen & rem sibi non immerito uindicauerunt.

Turci theorici.

Cum igitur procedenti tempore, crescente culpa eorum & malicia, Ecclesia uideret eos obstinatos, brachio seculari armata contra eos processit. Sed ipsi non cognoscentes, sed defendentes culpam suam friuolam, Ecclesiæ publice resistenterunt. Et habita contra eam uictoria, terras Christianorum inuasert. & more tyrannico omnia deuastantes, totum orientem obtinuerunt. Et ex tunc hostes Ecclesiæ & inimici Dei facti, ab unitate Ecclesiæ diuisi, ipsi humani generis inimico se subdiderunt. Cuius demum auxilio & potentia freti, etiam uirtutibus & falsis miraculis clare incepterunt, ut scilicet præmium suæ desperationis consecuti, & in obstinatione omnium malorum confirmati, citius & facilius ualèrent imperio diaboli parere, & ad eius libitum animarum perditionem operari. Et ex hac sanctitatis specie etiam tertium nomen acceperunt, ut scilicet idolum uocarentur & essent.

Falsis miraculis clare Titicos.

Sed quod tale fuisset initium huius sectæ, apparet in figura Apocalypsis decimo tertio, ubi ultimæ persecutionis forma ponitur in figura bestię ascendentis de terra, habentis duo cornua similia agni, & loquentis sicut draco. Ista enim bestia ascendit de terra, quia à soliditate & firmitate catholicæ fidei orta. Habet duo cornua similia agni, maliciam inuidiæ sub specie pietatis, & nequitiam superbiam sub specie humilitatis & obedientiæ consecuta. Loquitur sicut draco, quia opera falsorum miraculorum uirtute diabolica se facere ostendit.

Locus ex Apoc. 13.

Nunc demum uide, quomodo ecclesia Antichristi per omnia similitudinem tenet Ecclesiæ Christi, licet peruerso modo. Illa enim pro fundamento suo habet opus sanctissimæ Trinitatis, unicuique personæ proprium attribuens. Nam prælatura ecclesiastica, est opus Trinitatis attributum patri. Exemplaritas, quæ per incarnationem & obedientiam fuit, est opus Trinitatis attributum filio.

Miraculorum autem operatio, est opus Trinitatis attributum spiritui sancto. Ad hæc enim tria omnia reducuntur, quæ ad salutem animæ pertinent. Ad ista etiam tria, quæ de principio ecclesiæ Antichristi supra diximus, reducuntur omnia etiam quæ de necessitate sunt ad damnationem totius hominis.

Q V A M T E R

QVAM TERRIBILIS, QVAMQVE TIMENDA

fit secta Turcorum.

Cap. III.

Figure Danie
lis & Ezechie
lis.

Signa finis mū
di.

Ioachim ab
bas.

Apocal. 13.

Matthaei 10.

Matthaei 23.

C Vm tam multa, imò ferè omnia huius temporis accidentia & occurrentia nobis persuadeāt, nos debere esse sollicitos, & doceant finem mundi time-
re, praesertim cum nobis certum sit quòd nos simus in quos fines saeculorum de-
uenerunt: sacra quoque scriptura utriusque testamenti, praesertim ipsa Apocaly-
psis hoc ipsum nobis persuadet. Illaēq; terribiles & horribiles figurae Danielis &
Ezechielis: quae nobis non tam ad sciendum & intelligendum, quam ad timen-
dum de ultimorum temporum periculis, scriptis mandatae sunt, quorum etsi ma-
teria descriptionis terribilis sit, effectus tamen multo terribilior sine dubio cre-
dendus est. Dispositio quoque huius mundi, eius senectutem & propinquum
iam finem nobis apertè demonstrat: scilicet in omni statu pronitas ad malum, dif-
ficultas ad bonum, auaritas praelaturae, tarditas obedientiae, artium quoque cu-
riositas, aedificiorum uaria superfluitas, & in scientijs praesumpta nouitas, & in
omnibus denique rebus superaddita antiquitati noua uanitas. Sed inter haec om-
nia illa cruenta bestia (sectam dico Turcorum) nos multum sollicitare debe-
ret, cuius continuum augmentum assiduitas praediorum & persecutionum, diu-
turnitas durationis, non aliud quam aliquod grande discrimen & scandalum,
tribulationesq; & miseras extremas denunciat. De quibus tamen omnibus
quasi nihil curamus, non ob aliud certè, nisi quia abscondita sunt ab oculis no-
stris, testante abbate Ioachim, super illud Apocalypsis decimo tertio: Quis simi-
lis bestiae, & quis poterit pugnare cum ea? ita dicente: Heu heu quot esse arbi-
tror natos in mundo, qui tantae huius calamitatis angustias non euadent? &
nunc abscondita sunt ab oculis eorum. Infoelices matres quae tales genuerunt,
& ubera quae lactauerunt filios: miseri parentes, qui pro talibus thesaurizant,
nescientes quòd cogitet Dominus malum super diuites terrae. Audite, audite
obsecro uos omnes qui diligitis natos uestros. audite omnes, qui paruulos delica-
tè nutritis. Docete filios uestros habitare in syluis, uiuere in deserto de radicibus
herbarum. Delicias affluentes derelinquere, & carnis epulas deuitare, ut discant
commorari cum feris, donec pertranseat indignatio ista. Haec ille. Certè cre-
do, quòd sicut tempore Noë incredulos aquae diluuij repente occupauerunt, sic
istis temporibus faciet incautos magna uindicta & uniuersalis indignatio diui-
na, ineuitabilis & sempiterna. Istam quoque extremam necessitatem Saluator in
Euangelio docet declinare & fugere, dicens: Nolite timere eos qui occidunt cor-
pus, &c. Et sequitur: Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mit-
tere in gehennam. & dicit notanter, Postquam occiderit, nō determinans. Non
enim illa persecutio occidit modo humano, sed diabolico. Communis enim mo-
dus occidendi est, corpus & animam ab inuicem separare: inhumanus autem,
imò diabolicus est, animam occidere, & ad inficiendum alios suo foetore homi-
nes, quasi cadauer putridum, eam in corpore uiuo sepelire. Sicut enim in ele-
ctis exterior exemplaritas uirtutis ad profectum animarū est bonus odor CHRIS-
TI, animae sanctae in corpore degentis: sic nimirum in reprobis, simulatio uir-
tutis exterior ad decipiendum animas, est foetor animae in corpore uiuo existen-
tis. Haec sunt sepulchra dealbata, quorum foetor infidelitatis totum orientem in-
fecit, & nunc se incipit trāsfundere in occidentem. Sed terribile est ualde quòd
sequitur: Habet potestatem mittere in gehēnam. O inaudita malitia, o nequitia
excedens omnem diaboli astutiā. Quis enim crederet, diabolum posse cogere ho-
mines ad faciendum malum? Ista tamen malitiosa secta non cum uiolentia, sed
longi temporis cōsuetudine uoluntatē libertatis aufert, animi firmitatē frangit,
cordis

cordis constantiam uincit, & in tantam cæcitatem perducit rationem hominis, ut fidem, pro qua prius paratus erat mori, postea infectus & deuictus turpiter negare cogatur. Quis huius potestatis maliciam ualet euadere? tantæ enim est ^{uoluntatis} uio-
lentia & crudelitatis, ut anima in corpore existente, utrunq; hominem occidat, & mittat in gehennam. Quomodo enim uiuere dicendus est, qui toties mortis periculo expositus, aut pecunijs uenditus, toties sui iuris proprietatem amisit? Aut quomodo uiuere dicendus, qui mortem toties desiderauit & quæsiuit? Certè si mihi creditur experto, tot mortibus interij, quot inter Turcos uixi dies. Sed non satis dixi. Si enim ouis in manibus lupi uiuere per horam non potest, inter quos
est solum inimicitia naturalis: quomodo Christianus in manibus Turci uiuere potest, inter quos etiam est inimicitia supernaturalis, uel spiritualis? Hoc malum persuadeo unicuiq; Christiano, quantum possibile est, declinare: ab hoc foetore unumquenq; fidelem longè esse consulo. Tanta est enim eius intentio, ut ad intima cordis penetret, nec etiam ipsius animæ præcordia infecta derelinquat.

QUOMODO DIFFERANT INTER SE,

persecutio corporum & persecutio animarum. Cap. IIII.

VT autem uideamus quomodo differant ecclesiæ prima persecutio, & ista ultima, non incongrue applicari potest figura Apocalypsis 13. Ibi enim fit
mentio de duabus bestijs, quarum prima de mari ascendisse dicitur, altera de terra. Et illius quæ de mari ascendit, terribilis quidem aspectus, non tamen terribilis describitur in facto. Sed illa quæ de terra, licet non terribilis multum in aspectu, tamen multum terribilis in facto describitur. Et quia sicut cultus diuinus dupliciter consideratur, scilicet accidentaliter & essentialiter: sic ad eius persecutionem duplex modus persequendi necessarius fuit. Sicut in his duabus bestijs patet. Fuit igitur primo cultus ueri dei impugnatus ab idololatria in accidentalibus, & ideo omnia de prima bestia ad exteriora pertinent. Consistit enim cultus diuinus accidentaliter in compositione morum, in humilitate & paupertate, continentia, castitate, frugalitate, sobrietate, pietate, uigijs & orationibus, oblationibus, sacrificijs, eleëmofynis, peregrinationibus, ecclesiarum ædificationibus, & custodijs, & his similibus, quæ corporaliter exercentur. Contra talia armauit se gentilitas cum exteriori & materiali apparatu. Vnde in prima bestia describuntur decem cornua cum decem diadematis, & septem capita, cum nominib. blasphemiarum. In quibus decem cornibus potest designari omnis potentia, quæ consistit in rebus terrenis acquirendis, gubernandis, dispensandis, expendendis, custodiendis cum omni sufficientia, in omni pompa quæ ad hoc pertinet. Per diademata, eorum efficacia in omni pompa & gloria, & ornatu, quem consecuti fuerant Romani gentiles in dominio totius orbis, accipi potest. Per septem capita nõ incongrue omnis industria, prudentia, astutia, qua pollebāt ad subiiciendū sibi populum & regendum, designari potest. Nomina autem blasphemiarum, quid aliud, nisi patrociniū, adiutoriū, & fauor, quem habebant à dæmonibus, quos colebant super malitijs contra ecclesiam perpetrandis, dici possunt? Et sic breuiter in istius bestia figura, continetur omnis illius primæ persecutionis malicia contra ecclesiam, ad euacuandum cultum Dei. Sed hoc quod dicitur de capite quasi occiso in mortem, cuius tamen plaga mortis curata est, significatur, quod illius persecutionis malitiosa intentio, nequaquam effectū habuit. Quia dum ad euacuandum cultum ueri dei, Martyrum corpora immanissimis subegit supplicijs, & eos uarijs mortibus interfecit, non solum nihil obfuit persecutio illa: sed quantū ad meritum uitæ æternæ animabus & corporibus sanctorum magnum obsequiū præstauit. Et propter hoc plaga mortis eius curata est, eo quod per orationes ecclesiæ
bb impedita

uoluntatis

Apoca. 13

Cultus dei duplex, eiusdēq; item duplex impugnatio.

Bestia primæ typus.

Cur plaga mortis eius curata.

impedita est, ne culpa eius ad ultimum excessum attingeret, ut scilicet inimicus Dei fieret, & plaga eius incurabilis fieret, quia tunc ecclesie orationes ei auxilium esse contra diabolum non possent. Vnde factum est, ut gentilitas propter fidem Christi impugnata, demum mereretur praeium suae persecutionis accipere.

*Bestia secundae
explicatio.*

Secunda autem persecutio, quia diuini cultus essentialia impugnare debuit, armis se spiritualibus muniuit. Diuinus enim cultus essentialiter in anima et suis potentijs consistit. Et ergo non immerito istius secundae bestiae duo cornua similia agni describuntur, in quibus simulatio uirtutis & sanctitatis exprimitur, contra duas potentias animae. Et quod loquebatur sicut draco, per quod falsorum miraculorum & uirtutum operatio, contra tertiam potentiam animae designatur. Quod autem ignem de caelo descendere fecit in terram, illud inordinatum desiderium supernaturalium experientiarum, quae solent istis temporibus abundare in mentibus simplicium, & curiositas ad perscrutandum secreta Dei, possumus non incongrue accipere.

Bestia character.

De imagine autem & characterem bestiae talem interpretacionem formare licet. Nam qui propter bona quae facit, reuelationes uel uisiones spirituales expectat, uel consequitur, characterem bestiae in dextera & in fronte portat. Et sicut prima persecutio totum mundum sua culpa participem fecit, sicut patet in Romanis, qui per totum mundum idololatriam dilatauerunt: sic persecutio secunda suae malitiae peste, quasi neminem non infectum relinquit.

*Romanorum
idololatria.*

Quis enim simplicium uel idiotarum, sentiens in se aliquid uel modicum deuotionis, non statim desiderat habere reuelationes, uisiones, uel scire secreta Dei? Sed de desiderio inordinato & appetitu dignitatis ecclesiasticae & honorum quid dicam? Est ne inueniendus aliquis, qui sibi oblatum quodcumque beneficium ecclesiasticum, non sine omni mora & sine omni scrupulo ignorantiae, uel insufficientiae immediate non acceptet? Sed de his qui talia tyrannice inuadunt, uel pro pecunia emunt, uel alijs illicitis modis sibi usurpare non timent, nihil audeo dicere, nisi hoc quod in ista figura ponitur: ut ne quis posset emere uel uendere, nisi qui habeat characterem bestiae, quasi digito demonstrans praesentem ecclesiae statum, in quo nihil reperitur, quod a uitio simoniae sit alienum. Sed nunc in hoc concludendum est, quod licet inter Turcos personaliter non sint, omnes tamen reprobi, mentaliter ab eorum consortio in culpa non sunt disiuncti.

*Simonia in
ecclesia.*

DE SOLICITVDINE, QVAM HABENT

Turci ad inuestigandum & rapiendum Christianos. Cap. V.

CUm igitur, sicut in praecedenti capite dictum est, ille duae persecutiones diuersae sint, imò oppositae conditionis, necesse est ut media, quibus exercendae sunt, diuersa & opposita existant. Primi igitur persecutores non multum laborabant ad inueniendos ipsos Christianos, eo quod ipsi se eis ultro offerebant. Tunc enim maioris meriti erant, qui se ultro persecutoribus offerebant, quam quos ipsi deprehendebant, uel quarentes inueniebant. Persecutores uero animarum fugere & declinare, ad salutem necessariū esse, Euangelium docet, dum eosdem significando dicit: Ostendam autem uobis quem timeatis. Non enim sine culpa esset, ad periculum animae se ultro exponere. Ideo nunc de Turcorum industria, uersutia, & nequitia, quam inuenerunt docente eos instinctu diaboli, ad inuestigandos & capiendos Christianos, uidendum est. Vnde Turcus magnus ultra exercitum suum uniuersalem, semper tenet unum exercitum particularem, xx uel xxx. milia uirorum astutissimorum magis quam fortium, cui praeficit unum de omnibus peritissimis, quos in suo exercitu habet. Qui quasi latrunculi quidam magis nocte quam in die operant. Isti nullo anno intermisso, semel

Matth. 10

Turcorum uersutia ad capiendos Christianos.

Exercitus particularis Turci.

40

semel

semel ad minus ad prædam exeunt, aliquando etiam in uno anno bis uel ter, secundum quod commoditas se offert, exire cōtendunt. Et hoc occultè & cum tanto silentio, quod uicini eorū uix possunt eorum recessum percipere, propter causam inferius dicendam. Qui quia opus totum cum cursu perficitur, necesse est ut equos suos & proprias personas, cum [†] certa industria & disciplina sciant ad hæc *cetera*
habilitare & disponere, ita quod etiam si contingat eos per unam totam hebdomadam die noctuq; currere, nihil tamen molestiæ uel ipsi uel equi eorum, ex impetu illius cursus patiantur. Vnde tempore quo ipsis uacat, seipsos & equos suos sic gubernant & nutriunt, ut bene impinguentur & fortificentur. Cum autem *Disciplina militaris Turcorū.*
intendunt exire, septem uel octo dies ante exitū suum sibi & equis suis cum una certa disciplina, potus & cibi scilicet restrictione, & quodam moderato exercitio apponunt diligentiam, ut corpulentia & pondus corporale tollatur: & sic sagina interior in medullis remanens, eos habiles & aptos ad cursum reddat. & anteq; exeunt, diuulgant se ad uiam & locum ire, ad quem tamen nō intendunt: & hoc propter decipiendos, si aliqui fuerint exploratores. Et non uadunt, nisi habeant unum aut duos fideles conductores, qui uias & semitas terræ, quō ituri sunt, optime cognoscant. & cum tanto impetu & uelocitate currunt, quod in spacio unius *Professionum celeritas.*
noctis trium uel quatuor dierum uias pertranseunt. Et hoc ideo, ut si aliqui eos senserint, nullatenus tamen eos præuenire, ad prodendum aduentum eorum possint. De cognoscendis equorum naturis & conditionibus, tantam habent *Industria Turcorū in cognoscendis equis.*
industriam, ut uideantur omnem physiciæ artis peritiā ad plenum consecuti. Ad unicum enim respectum, omnes eius defectus & profectus, & cuius sit utilitatis, ætatis & ualoris, immediate discernunt. Omitto autem, quomodo nō de frigore hyemis, neq; calore æstatis, neq; aliquo incommodo aëris uel temporis curant, & quomodo non fastidiunt nec abhorrent asperitatem locorum, longitudinem uiarum: & quod magis mirum est, quomodo non portant de cibo & potu, uel armis uel uestimentis, quod eis posset esse impedimento, sed modicis imò paucissimis contenti, ad longissima locorum spacia transcurrunt, nec aliquammodo desistunt, donec aliquos incautos inuadant, & satiati [†] domum redeant. Sed *Turci patientissimi malorū.*
de his rebus hic breuiter dicere uolo, quod ea quæ de eis narrantur, prorsus incredibilia sunt. Nam, ut uerum dicam, nisi me experientia docuisset, & oculis propriis aspexissem, nullatenus quæ de eis audiui, credere potuissem. In hoc autem concludere uolo, quod si eorum astutia & actus scriberentur, libri essent compilandi plures. Quis autem cogitare possit, quanto tremore & stupore concutiant illi, quos sic incaute & inopinate inuadunt? Certe si ferrea, uel etiam adamantina essent corda, resoluuntur, & totis uiribus destituuntur. Quid enim faceret, uel quō se uertere deberet, qui subito & inopinate inimicum suum mortalem, extracto gladio ante se conspiceret? Certe hoc auditu non mediocriter formidabile, sed multum terribile est, sicut ego experientia didici, & propriis oculis *reuertantur*
uidi. Sed quo fine omnia talia fiunt? non ad aliud sanè, nisi ut incaute & sine sanguinis effusione & occisione hominum, capere, & uiuos possint conseruare corporaliter, quos spiritualiter intendunt occidere. Nisi enim diabolus eis auxilio esset & consilio, nequaquam talia attentare præsumerent, neq; perficere possent. *Capere uiuos quam occidere maius studiū Turcis.*
Reputant enim pro magno damno, si unus homo occidatur. Vnde etiam Turcus magnus, cum sit potentissimus, & multas terras & insulas posset ui armorum capere, tamen ita cauet occisionem hominum, quod potius uult eos habere uiuos & tributarios, quam cum effusione sanguinis capiendo possidere. Vnde nullo modo occidere uolunt homines, nisi extrema necessitate compellantur, scilicet quando se defendunt, uel fugiunt: sed omnino conantur, ut uiuos capiant. Sic *per corpora sua necessitati*
de uno homine duplex rapina perficitur, Turcus enim intendit, uendendo [†] pro corpore

corpore suæ cupiditatī satisfacere: diabolus autem, fidem auferendo, animam secum in gehennam miserabiliter perducere.

QVOMODO CAPTOS CONSERVENT,
emant & uendant. Cap. VI.

Emptores &
uenditores ho-
minum.

Captiuorū uen-
ditio, & empo-
ria.

Attende.

Durissima ca-
ptiuorum serui-
tus apud Tur-
cos.

Attende.

VT autem facilius & commodius possint captiui conseruari, habent deputa-
tos mercatores per omnes ciuitates ad emendū & uendendum homines,
qui sicut & mercatores aliarum rerum habent priuilegia à rege, ut possint capti-
uos quoscunq; & à quocunq; captos emere, uendere, impignorare, redimere, se-
cundum statuta regalia, super hoc decreta, sine alicuius uel aliorum impedimen-
to. Neq; hanc emptionē solum in ciuitatibus exercent, sed etiam uadunt in cam-
pum cum exercitu, portātes catenas, ut emant captiuos de manibus rapiētiū.
Illi enim qui rapiunt, quia gubernare non possunt, statim uendunt & pro maio-
ri uel minori precio, secundum copiam uel inopiam captiuorum. Nam aliquan-
do in tanta multitudine capiunt, ut unus homo (ut audiui ab eis) pro uno pileo
uendatur. Illi igitur mercatores eos emunt & gubernant, mittentes eos in catenas
æreas, decem uel duodecim in unam catenā. Non est autē medicus neque phy-
sicus, qui ualeat istis mercatoribus comparari, in cognoscendis complexionibus
& cōditionibus hominū. Immediatē enim ut in faciem alicuius inspexerint,
cuius sit ualoris, artis, uel fortunæ, cognoscunt. Non solum autem magnos
uel prouectæ ætatis, sed etiam paruulos & pueros adhuc in lacte matris, uel etiā
eos quos solent proijcere illi qui rapiunt, ne sint eis oneri, inuentos portant in
saccis, & nutriunt cum magna diligentia & mirabili industria. Præterea in om-
nibus ciuitatibus, sicut ad cætera mercimonia, sic etiam ad homines emendos &
uendendos habetur forum propriū, & loca ad hoc legitimē deputata. Ad hunc
locum & forum, pauperes captiui cum catenis & funibus ligati, quasi oues ad
occisionem, ducuntur. Ibi examinantur, denudantur. Ibi rationalis creatura, ad
imaginem Dei facta, sicut animal irrationale, uilissimo precio uenditur & com-
paratur. Ibi (quod pudendum dictū) masculorum & fœminarū pudenda coram
omnibus contrectantur, & manifestē ostenduntur. Nudi etiam compelluntur
coram omnibus incedere, currere, ambulare, & saltare: ut manifestē appareat,
utrum infirmus uel sanus, masculus uel fœmina, senex an iuuenis, uirgo an cor-
rupta sit. Et si quos uiderint erubescere, circa illos magis instant, impellendo, uir-
gis cædendo, colaphizando, ut sic coacte faciant, quod sponte erubuerint coram
omnibus facere. Sed de hoc modicū dixi. Ibi uenditur filius, inspiciente & do-
lente matre. Ibi emitur mater, in confusionem & despectum filij. Ibi marito eru-
bescente, uxor ut scortum deluditur, & alij uiro traditur. Ibi paruulus à sinu ma-
tris rapitur, & cōmotis totis uisceribus mater ab eo alienat. Ibi nō defertur digni-
tati, nec parcitur statui. Ibi sacerdos & plebeius una pecunia taxantur. Ibi miles
& rusticus una statera ponderantur. Initium autem malorum hoc, uide quid se-
quatur. Emitur & educitur, & unius uilissimi rustici & turpissimi uillani serui-
tio, uilissimū mancipiū perpetuis carceribus cōdemnatur, nulla amplius est spes
libertatis uel requiei, nullū prorsus solatiū aut cōsolatio. Sed & in maioris desola-
tionis opprobriū, totius domus & omniū quæ in ea sunt onera, suis humeris im-
ponuntur. Et si defectus euenerit, uidebis sicut asinū uerberibus subijci, & inter
uerbera crucis & passionis Christi impropriū sibi irrogari. De intolerabilibus
laboribus taceo, de fame & siti, & nuditatis opprobrio nihil dico: sed hoc solum
adiungere uolo, quod & tanta & tam amara est illius seruitutis animæ & spiritus
afflictio, quod & mors ei æquiparari nequaquam possit. Quid enim faciet mise-
ra anima, cum se cōsiderat ab omni bono impeditam, & omni malo expositam?
Videt sibi dominari inimicū crucis Christi, uidet se oppressam tantis laboribus
& uarijs

& uarijs occupationibus: considerat se separatam ob ouili Christi, & traditam in manus & fauces luporū. Deniq; uidet se inclusam perpetuis carceribus, & omni spe frustratam libertatis. Demum uidet se derelictam à Deo, & traditam in manus diaboli. Certe si optio daretur, magis eligeret mori, quàm uiuere. O quàm multi huius calamitatis discrimen non ferentes, in baratrum desperationis ceciderunt. O quàm multi se multis modis morti exponentes, fugerunt, & in montibus & syluis fame & siti perierunt: uel quòd extremum malum est, sibi ipsi manus iniicientes, uel laqueo sibi uitam extorserunt, uel seipsos in flumen projicientes, uitam simul corporis & animæ perdiderunt.

DE AUIDITATE TVRCORVM POSSIDENDI

seruos & ancillas, & de fuga seruorum & liberatione. Cap. VII.

Tanta est inter eos auiditas possidendi seruos & ancillas, ut in tota Turcia una omnium uniuersalis habeatur ista opinio, quod quicumq; potuerit possidere unum seruum uel ancillam, egestatem amplius non uidebit. Nec eos fallit ista opinio, nam pro certo credo, quod ppter hoc maledictio Dei intrat in domum eius, ut frustratus totaliter spe felicitatis æternæ, gaudeat felicitate terrena. Nam & ex tunc tanta insatiabilitas cor eius occupat, ut cum unum possederit seruum uel ancillam, immediate ad habendum secundum toto cordis desiderio aspi-
 10 ret. Et sic deinceps de secundo ad tertium, de tertio ad quartum: & sic crescente culpa, in infinitum se extendit concupiscentia. Ita quod multi inueniantur, qui uillas de seruis & ancillis constituunt, & seruum cum ancilla coniugio iungentes, domos efficiunt, quatenus ex eis nascentibus filiis & filiabus, suo insatiabili desiderio aliquàlter satisfiat. In tota enim Turcia uix domus inuenitur, quæ uno ad minus seruo uel ancilla careat. Vnde fit ut quantumcunq; in numero & in copia multiplicentur, nunquam tamen ualor uel precium decrescit, imò potius augetur. Et exinde etiam ipsorum raptorum, & etiam mercatorum exercitatur solertia, dum conspiciunt suorum mercimoniorum precium & ualorem ex copia non minui, sed potius augeri. Et sicut dominorum magna est auiditas seruos possidendi, ita & seruorum est magnū desiderium anas eorum euadendi. Nam
 20 nihil aliud inter se tractant, non aliud cogitant & loquunt, nisi quomodo & quò fugiant & euadere possint. Sed cum ipsi domini eorum perpendunt & considerant hoc ex assidua & mutua colloctione, statim incipiunt eis negare copiam alimenterum, ne ex superfluitate sibi ad fugam uaticum præparare poterint.

Fugiant multis modis, nihilominus nihil proficiunt. nam uix aliquis fuga euadere potest, maximè de his qui ultra mare ducuntur. Inuenerunt enim ipsi Turci multos & uarios modos eos impediendi, requirendi, & inueniendi. Cum igitur post fugam inuenti fuerint & reducti, duplicat eis miseria: & si secundo fuerint & fuerint inuenti, iam non est locus ueniæ, sed sine aliqua misericordia uerberantur, cruciantur, & affliguntur. Si autem fugiendo perseverauerint, uenduntur, uel etiam uarijs necessitatibus à fuga coercentur. Nam alij eis cibo & potu negato, & uestimentis, permittunt mori. Alij massam ferri in pedibus apponunt. Alij colla catenis constringunt. Alij combustis neruis claudos eos reddunt. Alij abscisis auribus & naso, inutiles & deformes reddunt, & notabiles. Alij etiam crudeliter gladijs occidunt & interimunt. Sed huic incommodo quoddam remedium inuentum est, quod tamen non omnes, sed solum sapientiores & maiores eorum obseruant. Vt enim eos à fuga compescere, & stabiles reddere possint, inducunt eos ad accipiendum pactum libertatis. Quod cum facere contenti fuerint, ducunt eos ad iudicem ordinariū loci illius, & cōueniunt cum eis pro certo termino tēporis, & quantitate pecuniæ, & firmato super hoc pacto coram iudice

Opinio Turcorum de possidēdis seruis.

Captiuos in Turcia difficile effugere posse.

mitiores.

Pactum libertatis.

*Euadendi duo
modi.*

& testibus, & chirographo confecto, reddunt eos securos de libertate habenda. Cum igitur hoc quod in pacto est, persoluerit, iudex cum autoritate Imperiali perpetua donat libertate, cum instrumento solenni, quod nemini aliquatenus licet infringere. Per istum modum & ego liberatus fui. Hæc autem libertas præteritis temporibus erat uniuersalis & larga, ita quod potuissent ad libitum in Turcia stare, uel reuerti ad patriam. Istis autem temporibus restricta est, ita quod liberatis non licet reuerti ad patriam, sed solum manere in Turcia. Et ergo post habitam libertatem, magna est difficultas posse exire, eo quod in omnibus locis, siue portibus maris, siue alibi, interdictum habetur à rege, quod nequaquam dediti libertati permittantur ad patriam reuerti. Sunt & alij quam plures modi euadendi, inter quos sunt duo etiam magis usitati. Quorum prior est, quod illi qui possunt habere commoditatem acquirendi pecuniam, possunt à sacerdotibus, peregrinis, & uagantibus huiusmodi literas emere, & sic occultè recedere. Secundus est, quia sunt quidam fures, sub specie mercatorum illorum qui uendunt homines, euntes de terra in terram, qui cum inuenerint seruos uel ancillas fugere uolentes, recipiunt eos furtim, & uendunt ad loca remotiora: & si quos inuenerint magis aptos, faciunt cum eis pactum, & postquam ter aut quater isto modo uendiderint, liberos cum literis permittunt abire. De illis autem qui liberantur, paucissimi ad patriam reuertuntur, quia iam ibi familiaritatem contraxerunt: uel etiam propter difficultatem recedendi, ut supra diximus.

DE HIS QUI NON INVITI NEC COACTI,

sed sponte huic periculose offerunt, uel ingerunt. Cap. VIII.

Sed si de his, qui quotidie inuiti, deuicti & coacti abducuntur, secta illa fulcimentum & augmentum recipiat, tamen culpa eorum in immensum excedit facinus illorum, qui tanquam arida ligna huic insatiabili incendio, sine contradictione seipso exponere non desistunt. Sed isti dum sponte se quotidie in tanta multitudine ad negandum fidem ingerunt, non solum sibi, sed etiam cæteris incitamentum ruinae fiunt. De quorum generatione ad plagam Aquilonis quatuor uel quinque magna regna sunt sita, quorum terras licet Turcus ipsis deuictis, longo ante tempore possederit, tamen eas propter amplitudinem & latitudinem nequaquam cum Turcis adhuc implere potuit. Quorum hæc sunt nomina: Bosna, Arnant, Laz, Slauonia, Albonia. Vnde usque hodie gentes illæ terram suam sub dominio ipsius Turci inhabitant: sed propter tributa annualia, & onera grauiora, & multas incommoditates, quas patiuntur, ita depauperati sunt, quod uix se nutrire possunt. Vnde fit, ut ægestate compulsi, annuatim tempore laboris ueniant, & per ciuitates Turcorum dispergantur, ut inopiae suæ, more mercenariorum, aliquatenus ualeant cum sudore laboris subleuamen inuenire. Et hi, si intemperies aeris non obstiterit, in tanta ueniunt multitudine, quod iam non pro alia mercede, sed solum pro uictu laborare contenti sunt. Et istis facilius persuadetur, ut non recedant. Ideo quod illius idiomatis & generationis tanta iam ibi creuerit multitudo, et maxime in ciuitate regia, quæ Adrianopolis dicitur, quod ferè omnes masculi & foeminae, parui & magni, hoc idioma loqui didicerunt. Nam in curia ipsius regis uix aliquando idioma Turcorum auditur, eo quod tota curia & maior pars magnatorum ex renegatis illius idiomatis congregata existat. Præterea Turcus magnus ab omni præda & rapina captiuorum decimas suas habet, & cum senserit copiam esse illorum, præcipit ut omnes iuuenes à xx. annis & infra, pro parte decimæ, quæ ad eum spectat, sibi offerantur. Sed & per omnem terram sui domini adhuc multi sunt de Græcis antiquis, & alijs nationibus, qui castella & oppida plurima inhabitant, & ab omnibus statutis & oneribus aliorum dominorum liberi & exempti, ipsius regis seruitijs intendunt, & ad eius curiam pertinent. Horum filios à uiginti

Bosna.

Arnantlaz.

Slauonia.

Albonia.

Eccc Gog &

Magog.

Edrenopolis

Andrianopolis

ciuitas regia.

Ex præda ca-

ptiuorum rex

Turcorum de-

cimæ accipit.

a viginti annis et infra ætatis, missis nuncijs de quinquennio ad quinquennium
 sibi adducere præcipit, & iubet, ut distributi per curias magnatum suorum, in
 moribus & ritibus & in armis erudiantur & exerceantur. Qui dum circa xx. an-
 nos uel amplius ætatis peruenerint, reductos ad curiam suam, in stipendium su-
 um eos recipit, & sibi famulari facit. Talis eorum lingua Gingitscheri uocantur. *Gingitscheri,*
 Et habentur aliquando in curia regis xxx. uel xl. millia. Portant quædam insi- *Insignia aulico-*
 gnia in uestimentis, & maxime in capite. Portant enim pileos, uel mitras albas, *rum.*
 quibus nemo audet uti, nisi sit de curia regis. Et ex illis habentur electi sagit- *Czolaclar*
 tarii, v. uel vi. milium, qui arcum sinistra manu trahunt, et uocantur Czolaclar, *id est,*
 id est, sinistrarii. Isti habent arcus tantæ fortitudinis, quod sagittæ eorum omne *Conflictus Tur-*
 scutum & lorica penetrant. Et immediate incedunt ante regem. Et dum rex *corum cū rege*
 procedit ad campum, his omnibus quasi quodam castro utitur, non enim se mo- *Poloniæ.*
 uet ad pugnam. Et si omnem exercitum suum frangi contingat, nihilominus
 ipse cum suo exercitu uictoriam non amittit. Sicut audiuius factum in isto ma- *Turcus ma-*
 gno trium dierum & noctium conflictu, quem habuit cum rege Polonia. ubi *gnus solus*
 licet exercitus suus communis totaliter dispersus fuisset, & uictus, tamen ipse fi- *imperat.*
 naliter cum suo exercitu uictoriam obtinuit. Ex istis iam dictis seruis suis, se-
 cundum uirtutem expertam in eis, promouentur ad officia regni sui. Vnde fit, ut
 omnes sui magnates & principes totius regni, quasi quidam officiales, & nō do- *Turcus ma-*
 mini uel possessores sint à rege constituti: & per consequens ipse solus domi- *gnus solus*
 nus & possessor, & legitimus dispensator, distributor & gubernator sit totius re- *imperat.*
 gni. Ceteri uero executores, officiales, et administratores secundum suam uolun-
 tatem & imperium. Habet autem inter alios dominos, duos maiores, qui
 omnibus alijs præsent. Vnum citra mare, & alium ultra mare, qui secundum
 suum imperium & uoluntatem habent omnia negocia regni expedire: qui uo-
 cantur Beglerbegi, quasi domini dominorum. Et exinde procedit, quod in regno
 suo, quamuis sit innumerabilis multitudo, non potest oriri aliquid contradic-
 tionis uel repugnantia, sed quasi uir unus in omnibus, & per omnia uniti, ad uni-
 cum eius imperium respiciunt, subiiciuntur, & indefesse famulantur, & sine au-
 thoritate eius nemo aliquid intendit præsumere. Si autem aliquis, siue magnum,
 siue paruum attentauerit, eo facto priuatus omni beneficio, & reuocatus ad cu-
 riam, priori seruituti subiicitur, si non fuerit maior poena infligenda: sin autem, †
 ad libitum eum occidit, & carceri deputat, uendit, & in seruitutem redigit, sine ali-
 cuius contradictionis respectu, uel personæ. Nunc uero ex hoc quisq; cogno-
 scere potest, quod illorum reproborum & iniquorum concordia, non ex aliquo
 commodo accidentali, uel exteriori procedit, cum sint illius crudelissimi tyranni
 seruitio & regimini taliter & cum tanto timore mancipati. Sed ex quodam essen-
 tiali & interiori fundamento & causa, quæ est desperatio de bono, & obstinatio
 in malo: ad quam suis culpis exigentibus deueniunt, quasi inebriati, & quodā
 instinctu diabolico constricti & adunati à furore iusti iudicis, cuius calicem indi-
 gnationis biberunt, ut in finem maliciæ & totius perversitatis possint sine inter-
 missione & impedimento currere, & locum suo domino diabolo & Antichristo
 preparare. Qui cum eorum malæ intentionis mensuram impleuerit, & omnium
 reproborum & iniquorum in se personam recipiens, maliciam, qua dei ecclesiā
 impugnaverunt, ad plenum perfecit, ita ut se ab omnibus pro Deo adorari fa-
 ciat: tunc interficiet eum Dominus I E S V S spiritu oris sui, ut ipse cum
 suis membris † seruitutem sentiat punientis, qui patientiam
 Dei contempserunt, tam diu ad poeniten-
 tiam expectantis, &c.

Gingitscheri,
Insignia aulico-
rum.

Czolaclar

Conflictus Tur-
corum cū rege
Poloniæ.

Turcus ma-
gnus solus
imperat.

Beglerbegi

Obedientia &
concordia Tur-
corum.

ad libidinem

Vnde ista con-
cordia oriatur.

2. Theß. 2.

seueritatem

DE MOTIUIS, PERSVADENTIBVS ISTAM

et preferen-
tibus

sectam et preferendam fidei Christianae, et de multiplici
genere eorum. Cap. IX.

Motiua autem istam sectam, & hunc errorem persvadentia, sunt in duplici specie, scilicet naturalia & supernaturalia. Naturalia iterum duplicia, scilicet uniuersalia & particularia. Vniuersalia sunt duplicia: alia coniecturae, alia experientiae. Coniecturae sunt, quae contingunt à remotis, & solum ex auditu: experientiae uero, quae ex uisu & sensu percipiuntur. De motiuis coniecturae dicit Abbas Ioachim, super illud Apocalypsis 13. Et uniuersa terra admirata est post bestiam. Licet illud in die suo complendum sit, iam tamen non desunt plurimi, qui admirentur, & quasi titubare incipiunt dicentes: Quod esse creditur hoc iudiciū, quod tanta multitudo aduersatur fidei, & quod ita praeualere permittitur contra populum Christianum? Putas tot milia hominū dampnandi sunt, quasi unus homo? putas sine causa permittit Deus, illos in tantam excrecere infinitatem?

Apocal. 13. Hæc dicentes, miseri ceciderunt à fide, nescientes id quod scriptum est: Quam magnificata sunt opera tua Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc. Cum exorti fuerint peccatores ut scœnum, & apparauerint omnes qui operantur iniquitatem, ut intereant in seculum seculi: Tu autem altissimus in æternum Domine. Hoc uero nesciunt stulti, qui admirantur post bestiā, & deserunt fidem Christi, inclinantes se bestiali potestati, & transeuntes ad immundiciam eius, & ipsius se perfidiae hæredes faciunt. Hæc ille. Hic Abbas Ioachim ponit quatuor motiua coniecturae. Primo enim sic audientes potentiam ipsius Turci, & uictorias eius contra Christianos, & multa mala quæ facit quotidie, admirantur & dicunt: Quomodo tanta multitudo contrariatur fidei? quasi dicerent, Cum ipsa ueritas semper praeualeat errori, & magis est amata & desiderata ab omnibus, non est possibile, quod tam multi eam impugnent. Ergo ubi multitudo, ibi ueritas. Secundo sic: Quomodo possunt praeualere ueritati, cum Deus semper sit adiutor ueritatis, uel ipsam tenentium? Ergo qui praeualent, tenent ueritatem. Tertio sic: Quomodo possibile est, quod possent sic multiplicari & crescere, cum omnis error sit sine fundamento, & sic non potest multiplicari? Ergo, &c. Quarto sic: Quomodo Deus permittit, ut tanta multitudo transeat in perditionem, cum ipse uult omnes homines saluos fieri? Ergo, &c. Istis motiuis uel conceptibus respondet & ipse

Psalm. 91. Abbas Ioachim, per dicta Psalmistæ dicentis: Quam magnificata sunt, &c. quasi diceret: Cum ipsa natura pro modico grano conseruando & nutriendo, in immensum faciat multiplicare paleam & stipulam, & tamen in hoc non errat: quid mirum, si Deus propter salutem paucorum iustorum, multos reprobos patitur & supportat? Sed hoc non considerant insipientes, qui pro suis phantasijis & cogitationibus, uolunt iudicare de diuinis operibus incomprehensibilibus.

Motiua experientiae sunt duplicia, scilicet uniuersalia & particularia. De uniuersalibus motiuis experientiae notandum, quod tentationes quæ fiunt per experientiam uisus, uehementius se ingerunt quam illæ quæ per auditum & coniecturam percipiuntur, de quibus iam breuiter dictum est. De his autem quæ per uisum et experientiam fiunt, nunc diligentius est insistendum. Vnde pro fundamento ipsius materiae hic aduertendum est, quod in moribus exterioribus æqualiter se habent boni & mali, licet inæquali intentione: quia sicut bonis omnia cooperantur in bonum, ita econuerso, omnia malis in malum. Vnde si boni bonis polleant moribus, ad exemplum uirtutis facit: si autem prauis, ad custodiam uirtutis interioris uel humilitatis facit. Reprobi autem bonis moribus

moribus ad decipiendum, malis autem ad corrumpendum animas fidelium utuntur. Vnde de primo dicitur: Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. De secundo autem: Corruptunt bonos mores, colloquia praua. Quis enim, non dico simplex tantum, sed etiam sapiens quisque, non moueretur prima fronte, uidendo tantam compositionem morum in ipsis infidelibus? Omnem enim leuitatem, in quibuscunque actibus eorum & gestis, uestitu & apparatu, detestantur sicut ignem, & abominantur sicut pestem. Videntes enim leuitatem Christianorum in uestitu & equitatu, & alijs quibuscunque, derident, & eos capras & simias uocant. Honestissimum enim modum, imò religiosissimum habent in uestitu, tam mares quam foeminae, tam maiores quam minores, tam curiales etiam quam ipsi rustici & uillani. Et ita communem & simplicem, ut omnino nihil indecentiae uel inhonestatis, seu superfluitatis uel curiositatis, uel leuitatis possit in eis deprehendi uel notari. De his autem qui religiosiores & deuotiores habentur, quid dicam? Tantum enim simplicitatis & conformitatis & singularis apparentiae & exemplaritatis ostendunt in actibus, gestis, & motibus & uestimentis, ut eos aliquem modum regularis obseruantiae crederes professos. In equitatu etiam & alijs apparatibus, non solum simplices, sed etiam ipsi magnates, in tantum deuitant omnem strepitum & rumorem, ut nullo modo aliquis equitet equum, qui non sit castratus. In uno enim exercitu centum mille equorum, non audiretur unum minimus rumor uel strepitus alicuius equi. In sellis & in frenis nulla prorsus curiositas, nulla uanitas uel superfluitas habetur. In omni apparatu equorum simplicissimum tenent modum. Nullus armatus incedit, dum ad campum exeunt, sed omnia arma eorum in sarcinis deferuntur camelorum & mulorum. Nullus discurret, nullus cum equo saltat uel tempestat, ut est moris Christianorum. Ipsi denique magnates & principes ita simpliciter se habent in omnibus, ut ab alijs discerni non possint. Vidi regem euntem ad ecclesiam per longum spacium a palatio suo cum duobus iuuenibus. Et hoc uidi etiam, ad balneum euntem facere. Nec reuertentem de ecclesia ad palatium aliquis fuit ausus comitari, nec in platea sibi aliquis ausus est occurrere, uel clamare, sicut solent facere et dicere, Viuat Rex, & huiusmodi. Vidi etiam in ecclesia orantem, non in cathedra uel solio regali, sed super terram, subtrato tapetio, ad modum ceterorum sedentem, nec circa eum aliquod ornamentum suspensum, uel ostensum, seu extensum. Nihil omnino singularitatis in uestimentis uel in equo utitur, quo possit ab alijs cognosci. Vidi eum in exequijs matris suae, nec possibile fuisset me eum cognoscere potuisse, nisi mihi ostensus fuisset. Habet strictissime interdictum, ne aliquis eum comitetur, uel ei in uia occurrat, nisi sua licentia speciali. Omitto multa quae de eo audiui, quomodo sit affabilis in colloquutione, maturus & benignus in iudicio, largus in elemosynis, & in alijs actibus suis beneuolus. Vnde fratres Christiani in Pera, dixerunt mihi, eum intrasse ecclesiam eorum, & sedisse in choro, ad uidendum caerimonias & modum officij. Vnde etiam ipsi missam coram eo, ipso sic uolente, celebrauerunt, & hostiam non consecratam in eleuatione demonstrauerunt, uolentes eius curiositati satisfacere, nec tamen margaritas porcis prodere. Qui etiam dum cum eis de lege & ritu Christianorum colloquium habuisset, & audisset, quod episcopi praessent ecclesijs, uoluit ut ad consolationem Christianorum aliquem episcopum adducerent, cui ad omnia suo statui necessaria, promisit se fauorem & auxilium sine defectu praestitum. Quis autem, audiens uictorias, bella, & exercitus multitudinem, gloriam & magnificentiam, talem in eo posset simplicitatem suspicari, uel auditam non admirari?

Psal. 54.

1. Corint. 13.

Compositio morum in Turcis.

Qualis uestitus Turcorum.

Vestitus religiosorum.

Turci utuntur equis castratis

Nullum discrimen personarum inter Turcos.

Turcorum regis simplex cultus.

prae

sine

De

et

Mundicia Turcorum.

Mundicia corporalis Turcorum.

Turci uinū nō bibūt, nec carnes porcinas edunt.

Lotiones frequentissime apud Turcos, ut olim apud iudeos.

Aedificia Turcorum qualia.

In aedificiorum luxum.

Turci picturas et sculpturas detestantur.

Motiva particularia sunt duplicia, scilicet extrinseca & intrinseca. Extrinseca sunt ea quæ pertinent in primis ad mundiciā. Tantam enim in omnibus exterioribus ostendunt se diligere mundiciā, ut quasi omnia quibus utuntur, suspecta habeantur eis de immundicia. Nam in domibus eorum, ubi ipsi comedunt, nullatenus permittunt, ut habeantur pulli, uel quod intrent canes. Et si casu canis uel pullus tangeret scutellā uel ollam, ex ea amplius nullatenus comederent. Quando uolunt comedere pullum, prius eum sex uel septem diebus faciunt ligatum teneri, & purum granum ad comedendū ei tribui. Si quodcunque animal moreretur, cui non fuisset incisa gula cum gladio uel ferro, & effusus sanguis totaliter, nullo modo ad comedendum de carnibus eius contingerent. De mundicia autem corporali tanta est cura, maxime illis qui frequentant orationem, quod in uestibus & in corpore minimam maculam non sustinent. De lotionibus autem, quæ orationem præcedere debent, infra dicitur, cap. 13. Ea de causa non bibunt uinum, nec carnes porcinas comedunt: quia, ut ipsi dicunt, hominem immundū reddunt. Nullo modo etiam post quamcunque pollutionē naturalem, aliquē secū permittit loqui, uel se permittit ab aliquo (quantū possibile est) uideri, nisi prius totaliter corpore in aquamersus, uel aqua perfusus. Vnde propter hoc in ciuitatibus continuis utuntur balneis. Vbi autem non habent balnea, aliquem secretum locum ad hoc preparatum habent in domibus suis, ut statim possint aqua perfundi antequā domum exeant. Nam pollutū quemque Tschumup uocant, per quod notat immundiciā, quæ multū execrabilis habet apud eos. Motiua intrinseca sunt, quæ ad appetitum & desiderium pertinent. Vnde primo occurrit magna simplicitas eorū, quam habent in aedificijs eorum. Nullam enim omnino delectationem habent in aedificandis & cōstruendis aedificijs, siue domibus. Et licet sint ditissimi in auro & argento, & in pecunijs, tamē omnem superfluitatem & curiositatem ita detestantur, ut paupertatem crederes eos esse professos. Raro est domus aliqua in ciuitatibus de lapidibus, nisi magnorum dominorum, & ecclesiarum, & balneorum, sed sunt communiter de lignis & terra constructæ. Miro etiam modo scandalizantur de Christianis, propter aedificiorum superfluitatē, hi qui ea uiderunt. Cum autem narratur his qui non uiderunt, detestantur, dicentes, Putāt se illi pessimi pagani semper uiuere posse? Denique ipsi magni domini, quādo nō sit conuocatio ad campū, in æstate exeunt ad loca amœna, & non curātes de domibus, habitant in papilionibus, & insistant continuis uenationibus & solatijs. Præterea est quædā generatio inter eos, nō ad aliud nisi ad nutrienda & custodienda pecora operā dans, tenens modū antiquorū patrū: & isti sunt innumerabilis multitudinis, ita ut dispersi per totā Turciam, uix sufficiat eos capere terra præ multitudinē pecorū & bestiarū. Non enim curant de domibus uel aedificijs, sed circueuntēs terrā, secundum cōmoditatem quam exigunt ipsa pascua et aliæ utilitates pecorū. In hyeme enim ad loca inferiora et calida descendunt, in æstate uerō ad superiora ascendunt loca. Sunt etiā ditissimi & potentissimi in tantū, ut eorū unus cū familia sua & diuitijs, unū exercitū armare & expedire possit, & tamen habitāt in uilissimis tentorijs et tugurijs, demonstrantes se nō esse incolās huius mūdi, sed peregrinos. Et hoc agunt ex quodā instinctu naturali, qd' Christiani propter Christū et fidem eius facere deberēt ex uoto. Nunc secundo occurrit simplicitas quā habent in hoc, quod picturas seu sculpturas omnium imaginū sic abhorrent & detestantur, ut Christianos qui in his tantum delectantur, idololatrias & cultores dæmonum uocent, & in ueritate esse credant. Vnde dum essem in Chio, & ambasiatoribus Turcorum, pro recipiendo

recipiendo tributo, illuc uenientibus, introductis in ecclesiam nostram, uolebam persuadere de imaginibus, nequaquam acquiescentes, sed omnibus rationibus refutatis, hoc solum affirmabant, perseverantes in obstinacia sua: Vos idola colitis.

Ludentes etiā pro pecunia, quocumque modo uel genere ludendi, ita persequuntur, quod inuentos multis ignominijs afficiunt & puniunt. De illa autem superstitione maxima Christianorum, praesertim in partibus Italiae, de pingendis & sculpendis armis suis, & scribendis nominibus suis & signis, in tantum generatio Turcorum est aliena, ut ne uestigium quidem inter eos de hoc possit uideri.

Nec utuntur sigillis in literis siue regalibus, siue cuiuscumque alterius, neque aliquo alio signo quantumcumque minimo: sed immediate fidem faciunt, audito solo nomine epistolam mittentis, uel etiam inspecto stilo scribentis. Omnia ergo talia & similia, quae habent notam superfluitatis uel superstitionis, ipsi uana & inutilia, & non necessaria reputantes, abhorrent. Haec etiam est causa, quod usum campanarum nequaquam admittunt, nec etiam permittunt ut Christiani inter eos commorantes utantur.

De simplicitate autem quam habent in sedendo, quid dicam? non enim solum ipsi rustici, uel homines plebei, sed & omnes Principes, magnates, uel cuiuscumque dignitatis uel conditionis existant, ipse quoque Imperator eorum, siue ad comedendum, siue quodcumque aliud faciendum, non requirit scamnum uel sedile, uel quodcumque fulcimentum aliud ad sedendum, sed modo puerorum, honestissima tamen & quadam decentissima

compositione, recumbit super terram, deferens ipsi naturae omnibus aequaliter disponenti. Mensa eorum, ut plurimum est facta de corio communi attonso, uel etiam de corio ceruino non attonso, rotunditatem praefrens, quatuor uel quinque palmarum latitudinis, habens circulos per circuitum ferreos, quibus introducta corrigia per modum bursae clauditur, & aperitur, & portatur. Nullus intrat domum, uel ecclesiam, uel alium locum, in quo intendit sedere, nisi discalciatus. Vnde apud eos inhonestum habetur, ut calciatus sedeat aliquis. Et ut hoc competenti fiat, utuntur quodam genere planellarum (quod lingua eorum Bathmag dicitur) praesertim foeminae, quod faciliter potest deponi, & iterum recipi. Et communiter in domibus, siue in ecclesijs, locus ubi sedetur, stratus habetur tapetis laneis, uel scirpeis, & iunceis: uel etiam, ubi necessitas requirit, habetur tabulata eleuata a terra, propter humiditatem uel immundiciam locorum.

Sed de hoc non taceam, licet cum uerecundia dicam, quam honeste se habeant extra domum, uel in conspectu populi, sicut solet contingere in campo, ad secreta naturae perficienda. Vnde ipsi utuntur uestimentis & femoralibus multum largis & longis, in anteriori parte apertis. Et sic etiam in medio exercitus, curuatus ad terram, & reiectis abintus retrorsum uestimentis, prius detractis inferius femoralibus, sine aliqua nudatione corporis perficit opus naturae, ita ut nec possit deprehendi, uel suspicari quid faciat. Hoc etiam apud eos multum cauetur, ne ad faciendum huiusmodi opus facietenus quis se ad meridiem uertat, quod ipsi se solent uertere ad orientes. Insuper si quis stando & erectus, modo Christianorum, uir naret uel mingeret, pro haeretico uel excommunicato ab omnibus iudicaretur.

DE IIS MOTIUIS QVAE ALIOS ATTRAHUNT,

etiam ipsos in suo errore multum confirmant. Cap. XI.

Sunt & aliqua motiua alia, quae non solum alios attrahunt, sed etiam ipsos in suo errore non mediocriter confortant & confirmant: & sunt quatuor.

Primum est feruor maximus, quem habent ad illius sectae defensionem & propugnationem. Vnde quando fit commotio ad congregandum exercitum, cum tanta promptitudine & celeritate concurrunt & conueniunt, ut crederes non ad bellum sed ad nuptias inuitari.

imò

Ludentes pro pecunia puniunt.

Titulorum & insigniorum uanitas.

Non obsignant literas.

Non utuntur campanis. Simplicitas Turcorum quam obseruant in sedendo.

Quales mensae Turcorum.

Inhonestum apud Turcos, aliquem calciatum sedere, &c.

interius uix

Turcos uersa facie ad meridiem, orare.

Turcos tanta alacritate concurrere ad bellum, ac si inuitati esset ad nuptias.

*Quomodo rex
Turcorum con-
greget exerci-
tum.*

*Turcos nō uti
uexillis.*

*Beatos existi-
mari qui ab ho-
stibus occidun-
tur.*

*Continua Tur-
corum uictoria
cōtra Christia-
nos.*

*Turci iactāt se
uictores mūdi.
Turci Christia-
nos fœminas,
se uiros uocāt.*

*Vnusquisq; tur-
corū potest ha-
bere XII uxo-
res legitimas.*

*Libertas Tur-
corū dimitten-
di uxores.*

imò uix possunt expectare donec ueniat tēpus exeundi, sed & ipsi praueniunt. Sed & si quandoq; contigerit eos à bello uacare, magno afficiuntur tedio. Et non solum illi qui scripti sunt, sed plures illis quasi motu proprio ad hoc currunt & festinant. Et propterea non multum laborat Turcus ad congregandum exercitum suum, sed solum missis nuncijs ad præsidentes, designat diem & tempus. Et illi immediate faciūt præconizare in ciuitatibus & oppidis, & sic in spacio unius mensis cōueniunt in ordine, secundum quod scripti sunt, pedestres seorsum ab equestribus, unusquisq; cum suo Præsidente, eodem ordine quo & in campo solent castra ponere, & ad pugnam procedere. Nec etiam utuntur uexillis, sed ipsi Campiductores pro signo habent lanceam altam, in cuius summitate habent de-¹⁰ pendentes pilos alicuius coloris, per quod omnes ad eum pertinentes, possunt eum cognoscere. Et unusquisq; illorum Campiductorum utitur uno tympano magno cum fistula, ad conuocandum suos, & ad concitandum & prouocandum, quando necesse est, ad pugnam. Et illi uocantur Czumbastchi, & unicuiq; eorum subiiciuntur Centuriones, plus uel minus, secundum quod requirit exercitus. Et sunt ad minus quatuor, ad maius autem decem. Et isti uocantur Tscherbastchi, quorum unusquisq; præest centum equestribus, qui uocantur Czingheri. Iste etiam ordo in pedestribus obseruatur. Cum igitur reuertunt de pugna, unusquisq; siue magnus, siue paruus, se præsentat Registrario, qui est unus de magnatibus, ut si aliquis defuerit, loco suo alius scribit possit. Si autem Turcus²⁰ uiderit contra se grauari bellum, statim missis nuncijs per totum regnum, quartum uel quintum, cum expensis remanentium, cogit exire. Et iste exercitus uocatur Escherihor. Et per istum modum infinitum potest congregare exercitū. Itaq;

feruore hoc edicto per nuncios publicato, cum tanto furore prosequuntur & faciunt, ut unus pro alio se offerat: & ille qui remanet, iniuriam sibi fieri credat. Insuper dicunt se felices fore, si non in domo inter lachrymas et sputa muliercularū, sed in campo inter hastas & sagittas hostium possint mori. Et de eis qui sic moriuntur, non solum non dolent, sed eos sanctos & uictores prædicant & extollunt.

Secundum est, uictoria eorū cōtinua contra Christianos: quod aliquos multū mouet, ut in octauo capite dictum est, sed minus sapienter, ut infra de interpreta-³⁰ tione motiuorū patebit. Hoc etiam eos multū cōfortat & confirmat in ipsa secta. Vnde etiam uictores se nominant, & gloriantur, quasi uictores totius mundi. Orant etiam pro uictoribus speciali ter in omnibus congregationibus suis, præsertim in continuis post comestionem gratiarū actionibus. Superbiunt in super, & Christianos fœminas despiciendo nominant, & se uiros earum. Et ut ad hoc magis ac magis incitentur, antecessorū uictorias describunt, decantant, laudant, & præconizant.

Tertium est, eorum maxima & cōtinua augmentatio, non solum ab his qui inuiti ac uicti adducuntur, uel qui sponte se offerunt, ut dictum est supra in capi-⁴⁰ te septimo, sed etiam de his qui inter eos generantur. Vnde unusquisq; eorum secundū legem potest habere duodecim legitimas uxores, ancillas quot & quantum placet sine numero & computatione. Et secundū eandem legem, omnes filij & filiae ancillarū habentur æqualiter per omnia hæredes cum uxorū filijs. Vnde mercatores eorū, aut etiam alij domini potentes & diuites, in qualibet ciuitate ubi habent practicare, habent unam domū & uxore, filios & filias. Et per istum modum aliqui usq; ad duodecimū numerū perducunt numerum uxorū. Pau- ci tamen inueniuntur qui duas uxores in una domo teneant, propter iurgium & inquietudinem earum. Habent etiam secundum eandem legem libertatem re-
cipiendi, dimittendi, tenendi & non tenendi uxorem, quando sibi placet, sine ali-
quo respectu. Vnde ligamen matrimonij, quod ipsi Kebni uocant, in potestate
dicunt

dicunt esse ipsius uiri, & nū uxoris. Et licet quisq; possit hoc soluere ad libitum, non potest tamen ligare, nisi auctoritate ipsius Sacerdotis.

Quartum, est multitudo ad eos[†] conuersorum, non solum simpliciū, sed etiam sapiētum, & de omni genere & cōditione & dignitate hominū. Vnde religiosi & sacerdotibus Christianorum ad eos cōuersis, meliorem prouisionem faciunt, ut sint exemplum conuersionis aliorū. Vnde uidi quendam fratrem ordinis Minorum, qui magnam prouisionem de camera regis habebat, eo quod fidem abnegauerat. Audiui etiam de uno fratre Prædicatorū, qui fidem abnegauerat: qui dum cōtra Christianos in quodā nauigio cum Turcis trāsisset, instante fortuna maris, cæteris ereptis nauigijs, ipse mercedem suæ perfidiæ, submerso nauigio solo in quo ipse erat, æternam perditionem non immerito suscipere meruit. Turci neminem cogūt fidem suam negare, nec multum instant de hoc alicui persuadendo, nec magnam æstimationem faciunt de his qui negant. Vnde uidi quendam, qui in curia cuiusdam magni domini puer literis deditus, & tandē optimus sacerdos & plebanus, habens uxorem & filios, mortuo domino sine expressione libertatis, ab æmulis uenditioni cum filijs suis expositum, nec dimissum, nisi se ad placitum hæredum domini sui liberasset.

conuertentium

Multos conuer-
ti ad Turcos.

Hoc autor di-
cit pro tempo-
re quo.

factus est ha-
bens.

DE HONESTATE FOEMINARVM

ipforum Turcorum. Cap. XII.

HOcautem quod nunc dicere uolo, si quis credere noluerit, in dictamine rectæ rationis se ipsum interroget: tunc ipse mihi testis erit, quod à ueritate uacuum nullatenus esse poterit. Si enim in rectæ rationis iudicio à capite procedit, quicquid in corpore fuerit, quomodo non dicatur procedere à uirorum impudicitia, uel lasciuia, quicquid in moribus uxorū inhonestum uel indecens reperitur: cum teste scriptura, Vir mulieris caput esse comprobetur. Certe mihi magna admiratio oritur, quādo honestatem, quam uidi in foemineo sexu inter Turcos, considero: & impudicissimos ornatus, & damnatos mores foeminarū inter Christianos cōspicio. Sed quia hoc quod ibi uidi, ita uniuersaliter in omni loco Turcicæ ueritatem habet, ut penitus aliud fieri nō uiderim in omnibus ciuitatibus seu locis quæ perlustraui: hoc autem quod inter Christianos uideo, non ita commune & uniuersale est, ut uniuersali indigeat reprehensione, sed solum quorundam, non uirorum certe, sed effoeminatorum hominum, qui ita in carnalitate submersam habent rationem, ut nequaquam discernere queant, quid communi proximorum salutē expediat, sed solummodo hæc intendunt, ut suis impudicissimis corporibus & oculis satisfaciant in cultu meretriceo uxorū suarum. Nec propter hoc excusabiles sunt ipsæ uxores, quia uiris suis hoc optimè placere sciunt. Nec uiris coguntur obedire in hoc quod obest salutē: alioqui hoc in ipsis implebitur quod scriptum est, Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercus in uia, ab omnibus prætereuntibus conculcabitur. Virorum quoque culpa earum culpam excedit, dum earū effrenatā impudiciā freno discretionis non dirigunt. O execranda, imò diabolica impudicitia, quæ quia non potest singulorum membris se supponere polluendam, contendit tamen singulorum se oculis & affectibus ingerere prostituendam. Certe sunt multo feliciores prostitute in lupanaribus latentes, istis impudicissimis foeminis, ad perdendas animas totam ciuitatem circumeuntibus. Sed o talium mulierum omnium infelicitissimum genus. Credis te tenere iura matrimonij, qui toties adulterium cōmittis, quoties collum tuum & pectus nudatum, oculos nutantes, faciem placidam, ceruicem erectam, capillos defluentes, oculis impudicorum obiecisti: Sed tu o uir huius impudicissimæ uxoris, non tuæ solum, sed omnium: o prostibulum Sathanæ, qui talem foues & nutris laqueum

1. Cor. 11.

ad hoc

Ecclesiastici 9.

Inuehitur au-
tor in peruer-
sos mores, &
inhonestum ha-
bitū Christiana-
rū foeminarū.

cc

queum diaboli, non existimas te redditurum rationem de tot malis, dicente scri-
 ptura: Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est cum ea
 in corde suo. Sed nunc ad id redeamus, de quo est intētio sermonis nostri. Cer-
 te uiros nō immeritō dixerim ipsos Turcos, qui dum quilibet eorum duodecim
 uxores habere sibi licere dicit, in nullā specialiter earū amorem suū se inordinate
 transfundere ostendit: sed omnibus æqualiter, ad cōcipiendē & nutriendā pro-
 lis necessitatem utitur. Et dum unum uirum duodecim fœminis præferri secun-
 dum legem suam docēt, illius infœlicissimi generis uilitatem, & creatoris senten-
 tiam qua mulieri dixit, Sub potestate uiri eris, confirmant: Eosq; qui fœminas si-
 bi dominari patiuntur propter libidinis ardorem, non uiros, sed Ruffianos pel-
 simos, ipsiusq; diaboli adiutores ad perdēdas animas, non immeritō esse cen-
 sendos. Pro magna enim infamā reputaretur uiro apud eos, si uxor sua in conspe-
 ctu uirorū, siue in domo propria, siue extra domum discooperta facie apparere
 uideretur. Fœminæ insuper eorum simplicissimo modo utuntur in uestitu, si-
 ne nota alicuius curiositatis, uel superfluitatis. In capite utuntur mitris superposi-
 tis uelis, ita ut inuoluta diligenter & decenter mitra, extremitas ueli dependens,
 remaneat ad dexterā faciei: quā si domū exire, uel in domo corā uiris apparere cō-
 tingat, statim circūducere & totā faciem uelare, exceptis solis oculis, possint. Sed
 hoc de omnibus, etiam uillanis & simplicioribus dico. In ciuitatibus uerō magnū
 nephas putaretur, si uxor alicuius notabilis extra domū, nisi tota facie cum subti-
 li serico ita uelata, ut ipsa alios uidere, à nemine autē facies eius uideri possit, exi-
 re compertum fuisset. Nunquam audet fœmina, ubi est congregatio uirorum,
 cōparere, & forum adire. Vendere aliquid uel emere fœminā, apud eos omnino
 illicitum est. In ecclesia maiori locum longē à uiris habent separatū, & sic secre-
 tum, quod nemo possit intropiscere, uel aliquo modo intrare. Et illū non omnes,
 sed solum magnorum dominorum uxores, & nunquam amplius, nisi in die Ve-
 neris, ad unicā orationis meridianæ horam, quæ apud eos solennis est, decet ali-
 quo modo intrare. Collocutio uiri cū muliere in publico ita rara est, ut si inter
 eos per annum esses, uix semel experiri posses. Mulierem sedere cum marito,
 uel equitare, ab omnibus habetur pro monstro. Etiam in domibus proprijs, uiri
 cum uxore nunquam in actibus & motibus, uel colloctione, minimum indiciū
 lasciuia uel inhonestatis deprehendi potest. Et tanta est maturitas uirorū, etiam
 in domibus proprijs, ut timor & reuerentia ab omni familiā eis exhibeatur: præ-
 sertim autem erga uxores rigorem nunquam relaxant. Magni autem domini,
 quia cum uxoribus suis esse semper non possunt, eunuchos ad custodiam earum
 deputatos habent, qui cum summa diligentia ita eas custodiunt, ut conditionem
 uiri cuiuscunq; penitus ignorare uideantur, nisi mariti sui. Reliqua causa breui-
 tatis transeo. Hoc autem quod in domo patroni mei ultimi (in qua ad uiginti
 annos fui continuē) à fœminis expertus uidi, longum esset enarrare per singula:
 nihilominus tamē non permittit me tacere omnino operis magnitudo. Nā uxor
 filij eius quæ annos uiginti in domo eadē transegerat, habens filios & filias, nun-
 quā uisa est præsentē patre mariti aperto ore uel discooperta facie comedisse, uel
 locuta fuisse. Et hunc rigore reuerentiæ à prima die qua hanc eandem domū intra-
 uerat, nunquam relaxauit, nec in posterum aliquando relaxare decet. Et ista est
 omnium una generalis consuetudo in simili statu degētium apud eos. Est etiā
 aliud quod strictissimē obseruāt. Facto em̄ despōsationis pacto inter filiū unius
 & filiam alterius, nunquam amplius sponsus aliquo modo audet parentibus uel
 propinquis sponsæ colloqui uel apparere, usque in diem nuptiarum, sed decli-
 nat, & fugit erubescendo præsentiam eorum, quantum est possibile. Hoc idem
 obser-

Matthæi 5.

Turcos ducere
multas uxores
non propter li-
bidinis ardore,
etc.

Genesis 3.
Ruffiani.

Vestitus mulie-
rum Turcorū.

Dies Veneris
apud Turcos
solennis.

uigorem

quindecim

Rigor reueren-
tiæ qui serua-
tur à fœminis
Turcorum.

10

20

30

40

obseruatur ab ipsa sponfa respectu parentum & propinquorum sponsi sui, &c.

DE MOTIVIS SUPERNATURALIBVS ET SPIRITVA.

libus, & primo de professione & lege Turcorum. Cap. XIII.

Professio, super quam fundata est lex Turcorum, ista est, Layl Lahahillal lach mehemmet erczullach. Hoc uult dicere secundum communem opinionem exponētium, Deus est uerax, & Mahometus est propheta eius maior. Omnium opinionum difficultas in isto professionis modo consistit. Si enim se unius Dei cultorem esse persuadere potuerit, uenenum sui erroris sub specie pietatis facilliter diffundit. Hic est lapis offensionis, ad quem multi impingentes, in laqueum perditionis animarum inciderunt. Hæc est illa molla asinaria, quæ multorum collis appensa, in baratrum desperationis eos demersit. Dum enim simplices audiunt eos idola execrari, & omnem formam uel imaginem sicut gehennæ incendium refutare, & unius Dei cultum tam constanter profiteri & prædicare, non manet amplius de eis suspitionis locus. Sed & quidam de sapientibus causam durationis illius sectæ super alias sectas & hæreses, illam dixerunt esse: quia idola detestatur, & unum Deum colit. Sed hoc multum improvidè dictum uidebitur, si de reproborum duratione, quid scriptura commemoret, diligenter inspicatur. Deus enim reprobos ideo patienter expectat, ut in die iudicii eos in plenitudine peccatorum puniat. Quos autem hic citius tollit, nec permittit ex sententia agere, hoc utique ideo facit, ut in pœnis cum eis mitius agatur. Culpa igitur, clementiam expectantis cōtemnentium reproborum, dum ad infinitum tendit, quid agit, nisi ut furorem iusti iudicis contra se grassantis sine remedio & fine, seuerius in pœnis uindictæ ipsa expectet & recipiat. Quomodo autem hæc professio interpretanda sit, in cap. 17. dicitur. Quid autem contineat lex huius professionis, hic uidendum est. Communis opinio ferè omnium Turcorum talis est de lege eorum. Dicunt enim primum prophetam magnum, cui data fuit lex primitus, à Deo fuisse missum, id est Moysen, cui datus est liber Tefrit, quem nos Pentateuchon uocamus, & omnem hominem qui eo tempore ipsam legem obseruasset, saluatum esse. Cum autem per successum temporis humana malitia & negligentia hanc legem corrupisset, in huius præuaricationis remediū electus est secundus propheta magnus Daijt, quæ nos David dicimus, cui datus est liber Czabur, quæ nos Psalteriū uocamus.

Quo prioris modo seruato, & corrupto, tertius propheta magnus subiunctus est Iesse, id est IESVS, cui tertia lex cum libro Ingil, quem nos Euangelium dicimus, missa est, quæ suis temporibus omnibus causa salutis fuit. Ea tandem præcedentium modo euacuata, quartus electus est Mahometus, qui legem cum libro qui Alcoranus dictus est, à Deo accepit. quæ (euacuatis omnibus antè habitis) sola necessitatem salutis, donec alia superuenerit, plenè & indubitanter ab eis prædicatur & dicitur habere. Hæc igitur lex Alcorani, primo in præcepto habet, ut omnis utriusque sexus, dum ad prouentam peruenerit ætatem, extra limites matrimonij uitā non ducat. Deinde omnes parit distinctione ad orationem subiicit, quæ quinque uicibus in die, quinque ad hanc deputatis horis & temporibus, perficitur. Tempus primæ orationis est, ortus Solis, non computando horam, sed accipiendo tempus grosso modo: eo quod ipsi nullam artem habent computandi, sed solum instinctu naturali de tempore iudicant. Ista ergo oratio prima per quatuor Erket & duo Czalamat perficitur. Erket est geminata inclinatio, cum totidè prostrationibus: Czalamat autem est ipsa secreta oratio, quā facit sedēdo post quodlibet Erket, cum salutatione à dextris & à sinistris, & impressione pacis, quam utraque manu in faciem obducendo facit. Tempus secundæ orationis est circa meridiem, quæ decem Erket & quinque Czalamat continet. Tertia oratio in

uerus
Mahumeticæ
fidei summa.

Esaiæ 8.
Matthæi 18.

Quare deus in
impios tam pa
tiens est.

Opinio Turco
rum de lege sua.

Moyse.

David.

IESVS.

Mahometus.

Lex Alcorani.

descriptione

Orandi modus.

Turci ignari
artis computandi.

Orationum di-
uerſe appella-
tiones.
orationes

Alij meſquitas
uocant.

Ordo, hone-
ſtas, ſilentium,
deuotio Turco-
rum in eccle-
ſia, &c.

Inquiſitores
hereticae pra-
uitatis.

Quadrageſi-
ma Turcorum.
Lotiones quib.
ſe Turci pra-
eparant ad ora-
dum.

diſterminant

Circūciſio Tur-
corum.

declinatione ſolis tempore ueſertino fit, & ipſa octo Erket & quatuor Czalamat
habet, &c. Quarta oratio quinq; Erket & tria Czalamat continens, tempus cir-
ca occaſum ſolis ſibi uendicat. Quinta & ultima reliquarum prolixior, quin-
cim Erket & octo Czalamat habet, & poſt coenam tardiori hora celebratur. Pri-
ma oratio eorum lingua Dagnanias dicitur, ſecunda Orlenanias, tertia Kindi-
nias, quarta Achſamnanias, quinta Iaczinanias. Haſ[†] horas unusquiſque
cum parochiano ſuo, & in eccleſia propria tenetur orare, niſi legitima cauſa in-
terueniente; tunc autem in omni loco hoc licite facere poteſt. In obſervatione tem-
poris eadem eſt diſpenſatio, ut ſcilicet uno tempore ſuppleat quod alio omiſſum
eſt. Die autem Veneris, quæ apud eos celebris eſt, attentius orant, non tamen
abſtinent aut uacant à quocunq; labore. In ciuitatibus habetur una ſolemnis
& principalis eccleſia, quæ[†] Enemeſgit dicitur, ad quam in die
Veneris omnes conueniunt, tam ipſe rex quando præſens eſt, quam alij principes. Et oratione meridiana ſolenniter peracta,
fit prædicatio, & eleemoſynarum regalium elargitio. De ordi-
ne autem, honeſtate, ſilentio, & deuotione, quæ omnia obſer-
uant in eccleſia, longum foret enarrare per ſingula. Hoc tamen
breuiter dico, quòd quando in Turcorum eccleſia, eorum ſilen-
tium, & Chriſtianorum in ſua eccleſia tempore orationis tumul-
tum conſidero, magna mihi generatur admiratio, de tanta ordi-
nis permutatione, unde ſcilicet in illis tanta deuotio, & in iſtis
tanta indeuotio eſſe poſſit: cum tamen contrarium eſſe debere,
cauſa & ratio ipſa requirat. Habent & inquiſitores, qui accu-
ſatos de omiſſione orationis multis afficiunt ignominijs. Circū-
ducunt enim eos, tabulam cū caudis uulpinis collo appēdentes,
& non ſine taxa pecuniæ dimittunt, maxime ſi hanc orationis
negligentiam in quadrageſima eorum admiferint. Habent e-
tiam triplicem lotionem, qua ſe ad orationem præparant. Prima
eſt perfuſio totius corporis cum aqua ita diligenter, ut non rema-
neat locus, quantus eſt punctus unius acus, intactus ab aqua, alioquin
inualida eſſet lotio iſta. Et propter hoc ſolent frequenter
& diligentiffimè radere pilos in omni parte corporis, excepta
barba in uiris, & capite in mulieribus, quorum pilos multo ſtu-
dio lauant, & cum pectinibus frequenter[†] diſcriminant, ut aqua
penetrare poſſit. Incidunt diligentiffimè inſuper ungues ma-
nuum & pedum. Et propter hanc eandem cauſam, reor eos uti
circumciſione, ut inferius dicitur in capite uiceſimo primo. Et
hæc lotio, ut ſuprà dictum eſt in capite decimo, poſt quantam-
cunq; pollutionis maculam neceſſaria eſt, & uocatur Zcoagir-
gmeg. Secunda lotio uocatur Tachriat, & eſt neceſſaria, quan-
docunq; opus naturæ exercetur, uel etiam aliquid uentoſitatis
emittitur: tūc enim in aliquo loco ſecreto pudenda & poſteriora
abluenda ſunt. Tertia lotio uocatur Aptan, uel Abdas, & eſt ne-
ceſſaria in quinque ſenſuum organis, incipiēdo à manibus;
quibus lotis cum brachijs uſque ad cubitum, procedit ad os &
nares, deinde abluta tota facie cum oculis, tranſit ad aures, &

niſi ſolus Deus. Quæ uerba omnes milites Sarraceni portant in ſcutis ſuis. Præterea ſubijcit, Deus eſt o-
mnipotens.

manu

Operæ precium uide-
tur ut huc apponam
præconium, quo uo-
cātur homines ad tē-
plum uice cāpani æ-
ris, ut Ioannes The-
ſaurarius regis Fran-
ciæ, qui annos qua-
tuor inter eos capti-
uus fuit, retulit. Quæ
libet meſquita habet
unum ſacerdotē, qui
uocatur Fogui, &
unū miniſtrū qui uo-
catur Muetden, quod
ſonat præconem, qui
ſupplet defectum cam-
panarum. Eius offi-
cium eſt, ut hora præ-
cationis turrē meſ-
quite quadratam, in
qualibet parte ſui fe-
neſtram magnam ha-
bentem, aſcendat, ad
quamlibet partē cla-
met alta uoce, obtura-
tis auribus cum digi-
tis, ut uox fortius re-
ſonet, uerba ſuæ lin-
guæ, quæ illud nobis
ſonant: Nil aliud poſ-
ſe niſi Deus ex Maho-
metus eius nūcius. Ve-
nite ad orationem fa-
ciendā in releuationē
peccatorū noſtrorū.
Et poſtea ſubdit, Le
Galib ille Halla: id eſt
Non alius eſt uictor

40

manu cum aqua superducta capiti, descendit ad pedes, & cruribus usque ad tibias ablutis perficitur. Hanc lotionem in omni loco licitum est peragere, & non est necessarium, ut præcedat unamquamque orationem, nisi forte aliqua immundicia hoc exigente. Si autem post primam orationem poterit caueri omnis immundicia, eadem die ad omnes orationes non requiritur alia lotio. Aliqui tamen pro deuotione, & pro maiori cautela eam frequentare solent. Habent & unam lurationem inter duodecim lurationes anni communis, in qua ieiunant. Et quia annus solaris non concordat in mensibus cum anno lunari sine embolismo, & ipsi hanc computationem ignorantes, computant duodecim lurationes pro anno: ideo mensis ieiunii eorum nunc in hyeme, nunc in æstate contingit. In ipso autem ieiunii die abstinent ab omni genere cibi & potus. In nocte autem omni genere ciborum, & quoties placet, utuntur. Habent & unum pascha in fine ieiunii, in quo uisitant memorias mortuorum suorum, ibidem orantes, & quæ secum portauerunt comedentes, & inuicem osculantes, dicunt, Baaram glutiocong: hoc est, ueniat tibi bonum pascha. Et hæc omnia obseruant etiam in secundo paschate, quod in sexagesima die post primum celebrant, eo quod tunc uel in ipso die peregrini eorum in Meche celebrant, & peragunt ritum peregrinationis sue.

Nam magna multitudo de secta illa, non solum de genere Turcorum, sed etiam de omni generatione quæ illi sectæ deseruit, scilicet Arabes, Sarraceni, & Tartari, annuatim uisitant memoriam & sepulchrum Mahometi, in loco qui ab eis in eorum idiomate Meche nominatur, & est ultra Hierusalem ad sexaginta distans. Et non possunt transire illuc, nisi cum camelis, eo quod arenosa & aridissima est uia illa. Vnde & Soltanus habet ad hoc preparados camelos pro peregrinis ducendis. Habentur autem & Christiani peregrini, qui sepulchrum Mahometi uisitauerunt in magna reuerentia & reputatione, & uocantur Hartschilati, & utuntur multis priuilegijs. Vnde & in iudicio unius eorum testimoniū pro tribus aliorum testimonijs acceptatur, & pro eis specialis fit oratio, sicut pro uictoribus. Et propter eos duo habentur genera hospitaliorum in omni loco: unum in uijs, & aliud in ciuitatibus. Hoc quod in uijs, uocatur Czeuueniczcreij. Et est ædificatio magna in locis, ubi non inueniuntur habitatores sufficientes ad recipiendum uiatores & peregrinos. Hoc quod in ciuitatibus est, uocatur Ymarat, quæ sunt ecclesiæ magnæ ædificatæ à regibus & principibus, & dotatæ multis possessionibus, ita ut omni die potest fieri bina refectio aduenientium, & primo peregrinorum, secundo studentium ad hoc scriptorum. Quibus refectis, si quid superfuerit, omnibus indifferenter præsentibus distribuitur. Et hoc quotidie, tempore prandij & tempore cœnæ. Sacerdotes autem & studentes, qui ibi scripti habentur, pro refectioe obligantur ibi peragere speciale officium pro anima illius qui hoc fundauit & instituit. Habent insuper gymnasia magna & multa, in quibus docentur quædam leges ciuiles æditæ à regibus, pro gubernando regno. In quibus qui magis proficiunt, promouentur ad beneficia, ad iudicandum scilicet, & regendum populum. Et habent duplicem gradum: minores, qui Minetschurz uocantur, maiores uero Muderis. Minus docti uocantur Tamsman, quibus sufficit ut Alcoranum bene sciant, & caremonias quæ ad orationem & cultum legis pertinent. Et secundum hoc habentur prouisiones eorum. Nisi enim sint iudices, uel registrarij, uel iuriscōsulti, qui Calife dicuntur: qui sibi uacare non possunt, non habentur aliæ prouisiones, nisi quod sint liberi & exempti à seruitute & oneribus communis populi. Sacerdotes enim eorum non habent occupationem circa curam animarum, in audientia confessionum, & ministratione sacramentorum, & uisitatione infirmorum, uel sepultura mortuorum.

Ieiunium Turcorum.

Turci ieiunantes non edunt in die.

Pascha Turcorum.

Mekye

Sepulchrū Mahometi uisitantur.

Mekye

isti

Hartschilati

Hospitalia pro peregrinis.

Sacerdotes.

spirituale

Studentes.

Iuriscōsulti.

Qualis religio, tales sacerdotes.

mortuorum. Nec habent magnam curam ecclesiarum cum reliquijs & paramen-
tis, & sacrorum uasorum & altarium, de quibus omnibus nihil habetur apud
eos. Non enim possunt pollui ecclesiae eorum, uel perdere sanctitatem, quam non
enim sunt consecratae. Nullam etiam differentiam sacerdotes eorum à communi po-
pulo, nec ecclesiae eorum à domibus communibus habent. Orationum nume-
rum possunt sacerdotes, ut alij, sine omissione laboris implere: non enim uacant
meditationibus, uel studijs literarum, sed solatio uxoris, & filiorum, & communis
familiae, iumentorum & possessionum, mercantiae & usurae, locis & uenationi-
bus, autibus & canibus uenatorijs. De quibus omnibus & similibus, nihil est eis
illicitum facere, nec prohibitum. Qualis enim lex, tales & sacerdotes: & qualis cul-
tus, tales ministri. De his quae dicenda essent, excederent mensuram calami &
chartae: sed haec breuissimè perstrinxi, ut darem occasionem reliqua inquirendi,
& diligentius perscrutandi. Pudet enim & tædet me dicere, quae in particulari de
his uidi & audiui.

DE MOTIUIS SUPERNATURALIBVS

& religiosi. Cap. XIII.

Signa & pro-
digia bisariam
mendacia dici.

Iob. 1.

Signa & pro-
digia innume-
rabilia fieri p
religiosos Tur-
corum.

Si obseruantia
stricta, ut uo-
cant, sanctū fa-
cit, hi certè o-
mnium sunt opti-
mi sancti, et san-
ctiores ipsis
Cartusianis.

Hi plus quam
Pythagorici
sunt.

Portetosa quo-
rundam Turco-
rum abstinentia.

SANCTUS Augustinus de Ciuitate Dei libro uicesimo capite decimo nono, de
signis & prodigijs mendacibus loquens, dicit, quòd signa & prodigia duo-
bus modis dicuntur mendacia. Vno modo, quia decipiuntur sensus hominum
uirtute & arte diabolica, ut credatur fieri quod in ueritate non fit, ut sunt phantaf-
mata. Secundo modo, quia trahunt credentes ad mendacium, ut scilicet credant
fieri uirtute diuina, quod diabolus facit. Vel ut credant sibi fieri pro salute, quod
ad damnationem fieri constat. Vnde quòd ignis de caelo descendit, & combus-
sit familiam & pecora ipsius Iob, non erat mendacium, licet fieret operatione dia-
bolica, Deo permittente. Istis igitur modis credendum est unicuique fideli, pro-
digia & signa innumerabilia mendaciter fieri per religiosos ipsorum perfidorum
Turcorum, tam in uita eorum quam etiam post mortem. Nam tanta est poten-
tia diaboli in eis, ut uideantur potius diaboli incarnati, quam homines. Secun-
dum enim differentiam quam habent in habitu exteriori, latet etiam ipsa diabo-
lica uirtus in eis. Quidam enim ex eis praefereunt maximam patientiam, & isti ex-
terius non portant aliquem habitum, sed nudi incedunt, solum cooperientes ui-
rilia. Et in ista specie religionis inueniuntur aliqui tantae perfectionis, ut qua-
si impassibiles sint, ut nihil exterioris impressionis sentire ualeant. Nam in maxi-
mis frigoribus hyemis ipsi nudato toto corpore incedunt, & non sentiunt. Et
hoc similiter in caloribus aestatis. Isti suae probationis rationes & patientiae uerita-
tem ostendunt in uarijs stigmatibus combustionum, & cicatricibus incisionum
corporum suorum. Nam si quis probare uoluerit, facit sibi apponi ignem, uel in-
cidere carnem cum gladio: quae omnia tantum sentit, ac si lapidi ignem apponeret, uel li-
gnum gladio incideret. Alij ex eis magnam praefereunt uirtutem abstinentiae: de illis
dicebatur, quòd ad tantam perfectionem perueniunt aliqui, ut rarissimè cibum & potum
sumant. Aliqui autem & magis perfecte, sine omni potu & cibo corporali uiuunt.

Alij ita magnam paupertatem habent, ut omnino nihil de terrenis rebus cogitare aut
curare dicatur, nec in crastinum aliquid retinere. Alij perpetuum silentium tenent, & mu-
torum nomine Czamutlar nuncupati, nullam cum hominibus conversationem agunt, ne ad
loquendum prouocentur. Quorum unum solum uidere potui, non sine admiratione.
Alij uisionibus, alij reuelationibus uarijs sunt donati. Alij raptus, alij ecstases su-
pernaturales habent. Et secundum hoc nullus est inter eos qui non consequatur aliquid
experientiae spiritualis, per quod possit haberi certa coniectura & euidenter iudicium,
quòd sit de numero & ordine Dermischler. Hoc enim est nomen omnium in tali statu
degen

degentiſſi. Et ſecundum uarietate ipſarum experientiarum ſpiritualiſſi uel ſupernaturaliſſi, etiam differunt in habitu, & in modo uiuendi. Nam unusquiſq; portat ſignum ſuæ profeſſionis. Si enim uideris aliquem in capite deferre pennas, denotat eum meditationibus & reuelationibus deditum eſſe. Si portat habitum conſutum turariorum colorum peciſ, ſignificat paupertatem. Illi qui in aures portant in auribus, ſignificant ſeiſſos obediētes eſſe in ſpiritu, propter rap-
 10 ptus frequentiam. Portantes catenas in collo uel in brachijs, denotant uiolentiam uel uehementiam, quam habent in ecſtaſi. De patiētibus ſuperius dictum eſt, qui nudi ambulant, & ſic de alijs multis. Varios etiam modos tenent uiuendi. Illi enim qui minus t periti ſunt in ſpiritualibus, ſcilicet in raptibus & alijs, communem uitam ducunt, & habitant inter homines. Alij uero ſeorſum habitant, congregati per modum uillæ. Alij etiam ſolitarij in nemoribus & ſolitudinibus uitam ducunt. Alij in ciuitatibus hoſpitalitatem exercentes, quorum domus t Teche uocantur. Recipiunt hoſpites ſaltem ad quieſcendum, ſi non
 20 habent unde reſciant. Alij ex mendicitate continua uiuunt. Alij in ciuitatibus portantes aquam cum utribus, de meliori aqua quæ ibi reperitur: & circumeuntes ciuitatem, omnibus præbent ad bibendum recentem aquam, & nihil mercedis petunt, ſed ſolum ſponte oblatum recipiunt. Alij habitantes circa ſepulchra nominatorum ſanctorum, & cuſtodientes, & de uotis & oblationibus
 30 populi uiuentes. Vtrum autem omnes uxores habeant, percipere non potui, eo maxime, quia de lege Turcorum, quæ hoc præcipit, ipſi non curant, propter opinionem ipſorum ab alijs differentem, de quo infra dicitur cap. 20. Non enim obſeruāt alias cæremonias legis, in orationibus, & lotionibus, & alijs ſimilibus. Quapropter etiam quia forma aliarum uirtutum in eis ſupernaturaliter exercetur, ut dictum eſt, credendum eſt, quod etiam prodigium continentiae non debet deeſſe. Illud uero magnum portentum, de quo magnus inter eos eſt rumor (ſcilicet plures conceptos eſſe & natos ſine uirili ſemine, qui Neſes
 40 ogli dicuntur, de quibus etiam in ſequenti capitulo fit mentio) credendum eſt, fieri per ſcæminas non corruptas carnali corruptione. Poſſet tamen eſſe, quod ipſæ matres talium, ſint uxores religioſorum, & propter prodigium continentiae eorum, naſcantur eis filij modo non naturali: ſed modo alio diabolicæ diſpenſationis, hominibus occulto. Vnde propter hoc ipſi Turcis non uideatur inſolitum, quando Chriſtiani dicunt, imò ipſimet dicunt, & conſitentur, Chriſtum ex Maria conceptum, & natum ſine humano ſemine. Quocunq; igitur hoc modo fiat, licet ſit inſolitum & mirabile auditu, non tamen impoſſibile uidebitur diabolicæ potentiae, ſi cætera eius opera inſpiciantur, quæ in eis & per eos operatur. Agunt & ipſi religioſi eorum quaſdam feſtiuitates, uel
 50 propter uota populi eis oblata, uel propter prædeceſſorum ſuorum memorias, uel etiam propter communem populi neceſſitatem, ſcilicet pro pluuiâ impetrandâ, uel ſerenitate, & huiuſmodi. Tunc conueniunt, & congregantur omnes qui ſunt in locis propinquioribus, & fit primo omnium communis reſectio. occidunt enim animalia, ſi habent: ſi autem non habēt, faciunt de leguminibus, uel riſo, ſecundum facultatem ſuam cibaria, qualia poſſunt. Et completa reſectione, ille qui primus eſt inter eos accepto tympano facit modulationem, & ſurgentes cæteri per ordinem, incipiunt ludere. Vocatur autem feſtiuitas eorum Machia, a ludus Czamach, qui ſit quadam totius corporis regulata & bene modificata agitatione, cum honeſtis & dignis & ualde decentibus omnium membrorum motibus, ſecundū modulationem menſuræ inſtrumēti muſici, ad hoc cōuenienter aptatæ, et in fine per modū uertiginis, quodā motu uelociſſimo,
 cc 4 & circulari

Religioſorum
Turcorū quot
ſectæ.
uarium

impediti

Tekije

Religioſi Tur-
corum per om-
nia ſimiles no-
ſtris Phariſæis.

Plures concipi
& naſci ſine ui-
rili ſemine.

Feſtiuitates

Quo modo fe-
ſtiuitates Tur-
ci celebrant.

Ludus Czama-
mach.

& circulari rotatione, uel reuolutione, in qua tota uis ipsius ludi consistit. Nam feruentiores eorum, in tanta uelocitate reuoluuntur, ut non possit, utrum sit homo uel statua, discerni ab intuentibus. Et ostendunt se in hoc quasi supernaturalem agilitatem corporum habere. Et licet aliquis possit eos imitari in ceteris ipsius ludi gestibus, in isto tamen reuolutionis actu, nemo eos quantumcunque aptus et agilis fuerit, potest aliquatenus imitari. Postquam igitur singuli luserunt, surgunt omnes simul, & confuso ordine ludunt, emittentes quasdam imprecationis uoces, pro salute eorum qui eis uota sua uel eleemosynas elargiti sunt. Vtun-
sermonibus tur etiam quibusdam *carminibus*, à prædecessoribus suis sibi traditis, qui eos
Carmina. dum in raptu uel in extasi erant, in spiritu locuti sunt, qui suauis sunt facundia, & rhythmatice prolati, & faciliter mente retinētur, sed secundum materiam de qua tractant, uel longiores, uel breuiores existunt. Alij enim sex uersus, alij octo uel decem, alij plus, alij minus continent. Et trahunt omnes carimonias legis Turcorum & ritus ad sensum spirituale: quorum ego magnam habui copiam, tam in scriptis quam in mente: & delectabar in eis, eo quod magis Christianam religionem confirmant quam Turcorum. Vnde sacerdotes eorum non accipiunt eos ad auctoritatem, dicentes illos qui eos dixerunt, non intellexisse quid dicerent, quia in raptu uel extasi positi, & extra sensum constituti erant, dum eos dicerent. Quando igitur ipsi religiosi sunt inter homines, unusquisque suae perfectionis uel professionis signum ostendere conatur: & inter ceteros actus suae
ministerium ostensionis, nullus est tam prouocatiuus deuotionis uel feruoris, sicut ipse ludus eorum supra dictus, Nec caret mysterio: nam & sancti propheta antiquitus huiusmodi ludis utebantur in suis festiuis officijs. Sicut habetur de Dauid, quod ludebat ante arcam Domini, & de multis alijs ueteris testamenti. Dum enim
2. Reg. 6. quidam eorum in domo nostra hospitaretur, post coenam surrexit, & praecinxit se, & incepit ludere: & dum se reuolueret, audiebantur quaedam uoces ex ipso sonantes, ita quod omnes qui in domo erant, attoniti ex admiratione, uix poterant à lachrymis continere. Alia uice quidam eorum, dum essemus in coena, repente raptum incurrit, & totaliter extra se, usu omnium sensuum destitutus, quasi mortuus sedebat, nihil mouebatur uel sentiebat. Sapius autem apud eos
Tam magnam esse sanctitatis speciem in religiosis Turcorum, ut non homines, sed angeli uideatur esse. hospites, de sermonibus supra dictis, consolationem praebant audientibus. Sunt enim tantae exemplaritatis in omnibus eorum dictis & factis, in moribus & motibus tantam praeferebant religionis ostensionem, ut non homines, sed angeli uideantur esse. Nam in facie eorum quandam spiritualis representationis notam habent, ut si nunquam amplius uidisses eum, quod solius uultus intuitionem eum statim cognoscere posses. Sed quia satis de exteriori apparentia eorum locuti sumus, nunc ultimo uideamus, si possumus, fructus, per quos
Ex fructibus eorum agnoscebat eos. esse cognoscēdos tales interiorius Saluator dicit Matthaei 8. Si quis enim uoluerit dicere eorum & facta priuatim & in particulari perscrutari, tantam in eis inueniet
2. Cor. 11. ambitionem propriae reputationis, & tantum spiritualis superbiae uenenum, ut hoc quod dicitur, Angelum sathanæ se transformare in angelum lucis, proprie de ipsis possit intelligi. Nam ipsi dicunt se praeter ceteris à Deo electos, & quasi amicos Dei, se ab omnibus debere honorari. Dicunt, se gratiam Dei specialiter ab alijs & praeter alijs consecutos, ita ut nemo possit saluari, nisi mediante gratia eorum. Et propter hoc dicunt, uota et eleemosynas totius populi deberi sibi. Vnde si etiam eos aliquis in modico offenderit, statim uindicando, indignationem Dei sibi imprecantur. Quidam enim eorum, dum ad hospitandum uenisset in domum cuiusdam diuitis in partibus illis ubi ego eram, non longe distans à uilla nostra erat domus eiusdem diuitis, qui dum circa pecora occupatus cum familia, quia tempus erat pluuiale, non attendisset

attendisset hospiti secundum uoluntatem eius: ille immediate de domo exiens, uociferando & imprecando eis indignationem Dei, recessit. Eodem anno in tantum uindicta Dei secuta est, ut in domo illa nec de hominibus, nec de pecoribus aliquid remanserit, quin omnia interierint. Et hoc de multis alijs audiui factum. unde multum cauetur ab omnibus, ne in aliquo offendantur. † Ex hoc considera repotes, quod istæ non sunt conditiones amicorum Dei, qui uult omnes homines saluos fieri: sed ipsius diaboli, qui non querit nisi perdere. De hac autem materia, adhuc aliqua sum dicturus in sequenti capitulo. Hoc solum addere uolo, quod omnem maliciam & uersutiam diabolicæ fraudis, omnes deniq; nequitias artis eius, ad perdendas animas, plenissime in istis reprobis reperiri nullatenus dubito.

Patientia iusticiariorum.

Fideliter igitur conf. ista, &c. 1. Timo. 2. Iohan. 8.

ITEM DE MOTIUIS SUPERNATURALI-
bus, prodigijs, & signis mendacibus. Cap. XV.

INter cæteros huius sectæ, qui post mortem signis & prodigijs mendacibus clauerunt, & adhuc quotidie clarent, est unus principalis qui magnæ reputationis & uenerationis habetur in tota Turcia, cui nomen Sedichasi, quod interpretatur sanctus uictor, uel uictoriosus inter sanctos, cuius sepulchrum sacrum est inter fines Othmani & Karomani. Et licet isti duo frequenter inter se discordias habeant, & unus inuadat terras alterius, nemo tamen est ausus aliquando appropinquare sepulchro eius, uel terris ei propinquis aliquid mali inferre: quia sicut sæpe expertum est, qui ausi fuerunt facere hoc, magnam in eos secutam eius ultionem fuisse. Et illa est inter eos omnium communis opinio, nunquam aliquem fuisse fraudatum desiderio suo, de his qui implorant eius auxilium in quacunque necessitate, permaxime autem in bellorum factis & negocijs præliorum. Et hoc probat magna multitudo uotorum, in omni genere animalium & aliarum rerum & pecuniarum, quæ annuatim à rege & principibus, & totius uulgi multitudinem communiter ad eius sepulchrum deferuntur. Maxima namq; fama & æstimatio habetur de eo, non solum inter Turcos, sed etiam in omnibus huius sectæ nationibus. De his autem signis & prodigijs hoc dicere uolo, quod maior celebritas habetur de eo inter omnes Mahometistas, quam habeatur de sancto Antonio inter Christianos. Et est alius uocatus Hatschippettesch, qui interpretatur quasi adiutorium peregrinationis, qui etiam multum inuocatur & ueneratur, maxime à peregrinis, qui eius auxiliū frequenter experiri dicuntur. Alius dicitur Ascik passa, qui ab amore nomen habet, & dicitur quasi patronus amoris, qui in matrimonio existentibus, sicut in partus periculo, uel habenda prolis desiderio, uel discordantibus marito cum uxore, & pluribus talibus necessitatibus opem ferre dicitur. † Alius Van passa, discordantibus patrociniū concordia confert: de quo dicebatur, quod quærentibus se nunc iuuenis, nunc senex apparebat. Scheych passa, conturbatis & tribulatis solatio esse solet. In illis autem partibus ubi ego steti, multi fuerunt olim, qui pro Sanctis habebantur: quorum nomina nesciuntur, nihilominus sepulchra eorum habentur in magna ueneratione. nam si pro pluuia habenda, uel serenitate consequenda, uel pro quacunque alia necessitate sollicitudo incuberet, conueniunt super sepulchra eorū, & uota sua & orationes facientes, magnā spem exauditiōis suæ reportāt. Quibus ego sæpius interfui cū eis, causa habēdi aliquid boni de his quæ portāt ibi ad comedendū. Inter illos autē duo sunt, quorū nomina sciūtur: quorū unus Goi, uel Mirtschin, alter Bartschum passa nuncupatur: quorū mira gesta narrabantur in eisdē partibus, maxime circa custodiā & conseruationem pecorum & aliorum animalium,

Sedichasi sepulchrum.

populi communitate

Signa & prodigia, &c.

Dij auxiliares Turcorum.

Aliuan passa

Deus pecorū.

animaliū. Sed præcipue illius qui dicitur Goi, uel Mirtschin, de quo ipsa mea domina sæpissime mihi narrabat, quod magna beneficia eius cōsecuta fuisset circa custodiam suorū uitulorū: unde annuatim ei certam quātitatem butyri uouebat, & reddebat. Addidit etiā dicens: Si quando obliuiscor uel neglexero uotū redde-
dere, statim damnum aliquod incurro. Sed & mihi persuadebat, ut eum inuocarem, dum in pascendis ouibus lupum haberem infestum. Sed nec silentio prætereundum existimo, quod dominus meus sæpissime solitus erat narrare. Dicebat enim, quod cum una dierum unus taurus suus de armēto de sero cæteris uenientibus pecudibus defuisset, statim ut in illis partibus moris est, conuocatis omnibus uicinīs, per modum uenantium unusquisq; cum pharetra, & arcu, & canibus, ipso sero transeuntes ad propinquiora loca sylvarum, nullum penitus inuenientes indicium, reuersi sunt. In crastino, eodem quo prius modo perlustrantes omnia loca pascuarum, nihil omnino profecerunt. Die tertia cum iam aduersperascente die fatigati, et omni spe frustrati essent, in reuersiōe subito inopinatē dominus meus conuersus ad semetipsum, mente quoddam uotum concepit, scilicet quod pro amore sancti Goi, uel Mirtschin, si iumentum repertum fuisset, unum

Pahlama.

Dij auxiliares.

panem calidum, quem ipsi Pahlama uocant, butyro superposito, cum peregrinis comedere uellet. Adhuc eo ista cogitante, subito concursus cum clamore excitatur, & ecce taurus herens cornibus in quadam arbore furcata inuenitur: & eo mirabilius, quia per triduum locum eundem inquirendo pertransierat, nec possibile fuisset à feris saluum potuisse taurū remanere. Cum dominus meus uotum quod concœperat omnibus retulisset, omnes in stuporem conuersi, Deo gratias agentes, & merita & nomen Goi, uel Mirtschin extollētes, cum læticia & gaudio reuertentes, non solum de tauro inuento, sed etiam miraculo, quod experti sunt.

Est & alius, cui nomē Chidirelles, qui uiatoribus præcipue necessitatem patientibus, solet esse auxilio: cuius est tāta existimatio in tota Turcia, ut uix aliquis inueniatur, qui in necessitate auxilium eius non senserit, uel à sentiēte narrare non audierit. Iste solet apparere in forma uiatoris, griseum equum insidētis: & statim uiatori necessitatem patienti subuenire solet, siue eum inuocauerit, siue etiā eius nomen ignorans, se deo commēdauerit, ut à pluribus narrantibus compertū est.

superstitionem

Memorable prodigium.

Sed & alterius prodigium narrare me compellit euidentis ueritas, quod narrabatur ab his qui de eius cognatione adhuc superstites erant. Fuerunt enim quodam tempore religiosi loci illius, qui nobis uicinus erat, diffamati per suspitionem de quodam tradimēto contra regē facto, super quo nimis indignatus Rex, omnes eos igne comburi mandauit. Ille autem qui inter eos prior erat, dum pro excusatione & satisfactione sua & suorū, nequaquam eum placare potuisset, facta contestatione suā & suorū innocentiae coram Deo, ipse coram Rege prior ardentem comburendus intrauit furnum, & quousque totum incendium circa eum refriguit, omnino ab igne illæsus remanens, furorē Regis mitigauit, seque cum suis à periculo mortis eripuit, & posteritati suæ, necnon & uniuersæ genti illius sectæ exemplum solenne dereliquit. Cuius planellæ, quæ cum ipso in furno ab incendio intactæ remanserant, pro testimonio ueritatis adhuc hodie in eisdem partibus repositæ habentur. Taceo de innumeris gestis, quæ audiui ab uno qui adhuc uiuus est in corpore, non longe à partibus illis ubi ego eram, qui tantæ erat famæ, ut quasi in omni loco, ubi esset conuentio uel congregatio hominum, de ipso talis erat rumor, quod de omnibus rebus occultis tam manifesta indicia dabat, & maxime de rebus perditis, uel furtim ablatiis, quod omnes latrones & fures illius terræ propter eum exterminati erant, nec aliquis audebat apparere. Et licet multas insidias ei fecissent, tamen omnino nihil

nihil nocere poterant. Et quod multo mirabilius est, pluribus ad se uenientibus, prius ipse occulta mentis eorum coram eis declarauit, quam ipsi ea sibi retulissent. Quem & ego propter famę magnitudinem uidere decreueram, post adeptam libertatem: nihilominus præpeditus recedendi sollicitudine, quæ mihi tunc instabat, & anxietate difficultatis in exeundo & euadendo. Ista & alia multa, quę audieram, neglexi uidere: & fortè Deo sic disponente, quod magis credo: quia talia uidere & curiosius perscrutari, sine dubio magnum detrimentum fidei possit inferre.

De his autem qui Nesses ogli dicuntur, sicut supra dixi, quorum semper duo uel tres in illa ciuitate magna, quæ Prusczia uocatur, dicuntur haberi: quorum capilli, uel de uestimentis eorum aliquid receptum, omnem infirmitatem depellere dicebatur: dicere plura causa breuitatis omitto. Dicuntur enim tales prodigiose nasci, id est sine uirili semine: & per consequens, tota eorum uita & actio supernaturalis & mirabilis credenda est. de quo etiā in præcedenti capite aliquid, uel modicum dictum extat.

VTRVM MOTIVA ALIQUA SINT SVFFICIENTIA

ad auferendum Christiano fidem. Cap. XVI.

Si autem aliquis mihi diceret, Quid te mouit, quod tu de fide Christi dubitares? & fortè negasses, nisi misericordia Dei te cōseruasset? Breuiter respondendo, ad historiam meę infelicitatis, quā in Prologo narrare incœpi, ea quę huic quæstioni congruere uidentur, adiungam. Nam cum à primis meis emptoribus ductus fuisset Adrianopolim, me emptum mercatores ultramarini, in quadam ciuitate quę Burgama uocatur, cuidam uillano reuendiderunt: cuius mihi crudelitas ad hoc profuit, ut celerius agerem pro libertate consequenda, in super horrore illius sectę mihi inducens, & fide Christi me consolidans. & licet longè me abductum conspicerem, nihilominus de dei adiutorio non desperans, fugam inire non distuli. Cum igitur post primam fugam mihi inuento, & ad domum reducto, furorem conceptum reprimens pepercisset, minando si secundo fugerem, duplicis uindictę me expectare rigorem: me, qui magis mori quàm uiuere optabam, non solum non terruit, sed etiā ad secundam fugam citius agendam prouocauit. De his autem quę mihi post fugam secundam fecerit, hoc solum dico, quod non solum ea quę minatus fuerat, perfecit, sed omnia quę citra mortem fieri possint sine aliqua misericordia crudeliter peregit. Nec à uinculis absoluisse me, nisi duæ sorores eius carnales pro me interuenissent, fidemque iussissent, me amplius non fugiturum. Hac omnia continēs, nec iam dubius de crudelissima morte, si post tertiam fugam me reperissent, non longè post cuidam de mercatoribus simulatis, de quibus mentionem superius feci, me sponte tradidi, qui me de ipso liberatum, in spacio quatuor mensium, de loco ad locum tribus uendidit uicibus, & tandem in locis remotissimis dimisit. Interea quinque anni in isto medio transierunt. Dum igitur omnes modos fugiendi, cum maximis periculis & immensis laboribus probassem, post ultimam fugam, quę erat octaua in ordine fugarum, quam feci in domo ultimi domini, quasi omni spe libertatis frustratus, & à Deo derelictus, incœpi intra me cogitare, & fatigatus atque fractus quodammodo, in animo hæsitare, & dicere: Vere si placuisset deo illa religio, quam hætenus tenuisti, utique te non dereliquisset isto modo, sed auxilio fuisset tibi, ut liberatus ad eam reuertere potuisses. Sed quia omnem liberandi uiam tibi obstruxit, fortè magis sibi placeat, ut illa derelicta isti sectę adhæreas, & in ea saluus fias. Et ex tunc neglectis orationibus & psalmis, quos ibi scripseram & frequentaueram, incœpi ad discere orationes & ceremonias eorum, & frequentare diligenter quantum potui, & quantum permisit onus seruitutis: & hoc magis nocte & occulte quàm die. Cœpique inter cetera doctrinas religiosorum (de quibus superius mentionem feci)

Qui ueritatem
non suscipiunt,
ut salui fiant, me
dacio credunt,
ut dammentur.
2. Thessalon. 2.

Prusczia.

Edrenopolim

dominum.

Fides auctoris
tentata.

*Fides auctoris
rursum firma-
ta.*

*Electis coope-
rantur omnia
in salutem, im-
pii in perni-
tiam.*

Apocal. 13.

1. Ioannis 2.

Rom. 8.

feci) diligentius ruminare, quæ cæremonias & legis ritum ad sensum spiritualem trahunt, & quodammodo religionē Christi approbant & confirmant. Frequens igitur illarū ruminatio fuit apud me. Tandē elapsus in hac mea fluctuatione, sex uel septem mensibus, subito una dierum, deo auxiliante, mentem meam muta-
tauit, ita ut dimissis omnibus sectæ illius ritibus, incœpi pristinas orationes meas resumere, & fidem catholicam quasi perditam & recuperatam drachmam fortius amare, & constantius tenere, & diligentius quàm prius feceram custodire. Illos igitur quīdecim annos, quos ibi postea transegi usque ad libertatem, ita firma-
tus permansi, ut nullum motuum, siue interius, siue exterius me perturbare po-
tuit. Omnia enim quæ posthac audiebam, uel uidebam, nihil aliud quàm delira-
menta & illusiones diaboli interpretatus sum. De ista igitur modica fluctuatione
in tantum profeci, ut si cētum annis inter eos manere debuisssem, nullatenus mo-
tus fuisssem; nec de religione Christiana aliquid dubij admisisssem, auxiliante mi-
hi diuina clementia. Ex hoc igitur exemplo unusquisq; perpendere potest con-
clusionem quæstionis nostræ, quòd omnia motiua possunt quidem animum fi-
delis Christiani, deo ad profectum suum hoc permittēte, aliquāliter perturbare:
à fide autem Christi auertere nullatenus possunt, nec spem salutis adimere. Mea
enim perturbatio non fuit propter desperationem salutis, sed libertatis. Credebā
enim deo placere, ut legem illam tanquam remedium salutis amplecterer, ex quo
ab alia me separaui. & ideo quia illam dimisi, cœpi aliam amplecti, & in ea salutē
querere. Non sic impij renegati, non sic faciunt, nō enim alicuius seducti mo-
tui fallacia, sed propria iniquitate & malitia inducti, fidem negant: nec ob illam
obseruandam, istam abijciunt: sed sicut istam nō nisi fictē tenuerūt, sic nec illam
intendunt obseruare. Sed quia in ista quæ strictioris est obseruatīæ, sentiunt sibi
ad perpetrandum malitiā suam obstare remorsum conscientīæ, ad illam quæ lar-
gior est, se conferunt, ut libertatē malitiæ habentes, uel amē damnatę suę con-
scientiæ, ad ducendam uitam in omni genere uitiorum, possint pertingere ad fi-
nem totius diabolicæ nequitīæ, ad quem sectæ illius error plenissimē perducit.
Nequaquam enim Deus ueritatis auctor, permittit aliquem, spem salutis haben-
tem, derelicta ueritatis uia, errori adhaerere. Nam si aliquis Christi fidem, per mo-
tiua inductus, uel tribulatione & angustijs coactus, negare deberet: multo magis
ego negassem, quia ea tantum expertus sum, quantum possibile est aliquem pos-
se experiri. Nec reperiri possibile est unquam aliquem Christianum fidem ne-
gasse, cum nō solum fortes & uirilīs ætatis, sed etiam teneras uirgines & pueros,
examinatos exquisitissimis tormentis, fidem Christi usque ad mortem constan-
tissimē confessos, firmiter tenuisse, quotidie legere & prædicare audiamus. Vi-
so igitur exemplo, audiamus etiam quid dicat auctoritas Abbatis loachim, super
isto uerbo: Quis similis bestiæ &c. Multi, inquit, qui habitant in terra illa, in die
illo terribili franguntur & dissoluentur à compage fidei, percussi timore. Non e-
nim uidebitur illos posse sustinere flagella, qui positi in pace ecclesię, nequeūt uel
leuissimam contumeliā pati. Dicant ergo, quis similis bestiæ &c. Prius despe-
rabunt de uictoria, quàm perueniatur ad bellum: & territi à uoce bestiæ, perdent
fidem, quā inaniter & fictē pacis tempore tenuerunt. Et Ioannes in Canonica
sua: Multi à nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si ex nobis fuissent, no-
biscum utique permansissent. manifestē ostendens, quòd fidem Christi quidam
perceperunt, sed eam operibus non impleuerunt. Ad idem testis est Apostolus
Paulus, qui dicit: Quis nos separabit à charitate Dei? &c.

Dein-

Vlso, quod nequaquam aliqua motiua sunt sufficientia ad auferendum fidē,
 nūc quomodo interpretanda sunt cuilibet fidelī, quo possumus modo me-
 liori, uideamus. Quia igitur ecclesia Antichristī, quasi quoddam ædificiū dispo-
 sita est, cuius si fundamentum quomodo à ueritate uacuum est, uisum fuerit, to-
 tius structuræ uidere ruīnam in promptu erit. Profitentur enim (ut suprà dictum
 est) dicentes † Laalla, hahillalach, Mehemet erczullach. Vnde & in primis confi-
 derandum est, quod non præponit aliquid, neq; supponit, sed absolute pronun-
 ciando dicit, Deus est unus. In isto professionis modo, à se cultum Dei usurpa-
 tum ad aliorum profectum, suam uero perniciem, manifeste ostendunt. Ea enim
 quæ ad ueræ religionis profectum & sufficientiam pertinent, omnia hic deficiūt,
 Fideles enim se uere Dei cultū habere ostendunt, dum in sua professione dicunt
 Credo. In quo habitus fidei ostenditur, per quam Deo, quem colunt, se subditos
 esse pronunciant. In hoc autem quod subditur, In Deum, &c. ostenditur habi-
 tus charitatis & amoris, per quem Deo, quem colunt, uniri, & cum eo corpus u-
 num effici se declarant. In omnibus autem alijs quæ sequuntur, scilicet mysteriū
 trinitatis, creationis & redemptionis, habitus spei comprehenditur, per quam to-
 tius salutis se posse perfecte consequi efficaciam demonstrāt. Quid autem isti
 nephandissimi Turci sibi uolunt, cum dicunt, Deus unus est, nisi hoc Luciferi
 patris eorum, quando dixit, Super coelos ascendā, & similis ero altissimo, † Nam
 diabolus etiam sciebat unum esse Deum. Sed forte dicunt, intelligendam esse
 pronunciationem cum additamento, ut scilicet dicatur, Vnus est Deus quem co-
 lo, quem adoro, &c. Sed tunc quantæ detestandæ blasphemix ex eadem pronun-
 ciatione resultent, uideamus. In primis eorum principes & prælati, Deum se co-
 lere dicunt, cuius non solum cultum uerum, quantum possunt impugnant, sed
 etiam se ab omnibus, dum eos sibi mancipando subiiciunt, colī pro Deo uolunt:
 & sic non immerito Deum patrem blasphemāt, dum beneficium potestatis acce-
 ptum ab eo, in suam iniuriā et inimicitiam retorquent. Sacerdotes uero eorū,
 dum sapientiæ donum se habere simulant, & fidelium animabus occulte insidi-
 antur, nonne filium Dei, qui Dei sapientiā est, Deum se colere dicentes, blasphe-
 mant? & cultum ueri Dei oppugnantes, & doctrinam totius peruersitatis docen-
 tes, animas fidelium secum in perditionem ducunt? Sed forte nec minoris nequi-
 tiæ Deriuischzler, qui & simulati religiosi eorum qui spiritum diabolicum præfe-
 rentes, cum simulata ostensione uirtutum, dum colere se Deum dicunt, spiritum
 sanctum (qui ueritatis inspirator est & doctor) blasphemant, & ad euacuandum
 ueri Dei cultum, cum toto malignitatis spiritu anhelare præsumunt. Videat
 nunc uerus Dei cultor, quomodo hæc diabolica secta, super summam totius ma-
 liciæ consistit fundata. Præcedentium enim persecutorum Ecclesiæ Dei, aliqui
 eam impugnaverunt: reliqui uero in expugnando eam laborauerunt: cæteri au-
 tem ad euacuandum cultum Dei operam dederunt. Sed hi omnes ecclesiæ preci-
 bus adiuti, ad effectum suæ maliciæ peruenire permixti non sunt. Et propter hoc
 usq; nunc diabolus, Ecclesiæ precibus impeditus, quasi ligatus in Apocalypsi de-
 scribitur. Ista autem secta quasi caput omnium præteritarum, ad effectum ma-
 liciæ in tantum peruenit, ut iam Ecclesiæ preces ei auxilio, in his quæ ad salutem
 pertinent, nequaquam esse possint. Et ideo diabolus quasi solutus à uinculis, &
 expeditus sine omni impedimento, ad omnē artem suæ nequitix se conuertit in-
 tantum, ut nunc quidem in mysterio adorari se in reprobōrū persona faciat: ela-
 pso autem nō multo tempore, eū in persona propria hoc facere eum dubiū non
 est.

illaylach Hylla
ylah mehem-
met

Cultus fidelium.

Esa. 14.
† malignitatis
mysterium uel-
le in executio-
nem mittere

Mahometi se-
cta reliquarum
omniū caput.

Offensionis di-
uine triplex in
hac secta argu-
mentum. 1.

Idololatria mi-
nor hypocrisis.

est. Tria igitur indicia odij diuini, in ista secta super omnes alias prateritas, considerare debemus. Primum est, quod Deus permisit, ut cultores Dei nomē usurpare sibi præsumerent: quod quantum Deus odiat, apparet in hoc, quod potius uoluit ut idola colerentur, quam quod à reprobis coleretur Deus, cuius mysteriū ignorant. Minor est enim culpa idololatriæ, quam Deum fecte colere. Vnde plures idololatriæ fidē Christi receperunt. de fictis autē Deum colentibus, ut supra dictum est, nunquā aliquis ad fidem Christi reperitur cōuersus. Et si aliquis conuersus inueniretur, magis pro miraculo homini haberetur factū, quam per uiam ordinis naturalis, maxime istis temporibus. Pro quo notandū, quod offensio diuina in triplici gradu habetur. Primus est iniuriæ, & est omnium extra Dei gratiam existentium. Sicut sunt infideles, & peccato mortali obnoxij, qui auersionem Dei incurrunt. Et isti possunt ex facultate liberi arbitrij sui, ad Deum conuersionem acquirere pœnitendo. Secundus gradus offensionis est illorū, qui peccata peccatis addendo, contemptum Dei incurrunt: ut sunt hæretici & hypocritæ, & Deum fecte colentes, & huiusmodi, qui honori diuino detrahētes, iram Dei merentur, quam per se placare non possunt, quibus necessarij sunt intercessores.

S. Vincentius.

Tertius gradus est illorū, qui ad contemptū Dei, despectū addunt. & hoc est genus desperatorū, qui ad gloriā Dei aspirantes, gloriant cum male fecerint: super quorū animabus diabolus potestatem inuincibile accipiens, usque ad indignationē Dei eos perducit. Et tales modo ordinario nequaquam amplius, neque per se neque per alicuius intercessionē, ad Deum conuerti possunt. Absoluta tamen potentia diuinæ pietatis, quæ infinita est, hoc facere potest. Et licet igitur prioribus temporibus, de huius sectæ reprobis plures fidē Christi receperint, sicut legitur de sancto Vincentio ordinis nostri, qui plures Sarracenorū cōuerterit: tamē modernis temporibus, secundū meam coniecturā, credo, quod culpa eorū excreuit in tantum, quod de secundo gradu offensionis diuinæ ad tertium iam producti, per diaboli inuincibilem potestatem, indignationē Dei contra se sic prouocauerunt, ut iam nec per se, nec per alicuius intercessionē, ad statū salutis possint reuocari. Et si factum fuerit in aliquo, pro miraculo habendū existimo, sicut etiā infra in cap. 20. dicet. 2

Secundum indicium odij diuini, est simulatio sanctitatis, & prodigiorum & signorum mendacium ostensio. Cum enim iusti ad deferendū honorem debitum, omnium bonorum largitionem à Deo cognoscentes, nihil supernaturalis experientiae desiderant, optent, uel consequantur, non immerito diuinæ indignationis & odij indicium esse dicendū credo, quod reprobi tantis signis & prodigijs mendacibus clarent, quæ consecuti sunt ex inordinato desiderio, & appetitu uanæ laudis & gloriæ, ad deprauandum uera signa & prodigia sanctorum, & ad detrahendum diuino honori, & ad euacuandum diuini cultus mysteria & sacramenta, & ad suæ cæterorumque damnationis cumulum.

deriuatio

Tertium indicium odij diuini, est longæua & duratio super cæteras sectas, de quo etiam superius in 13. cap. dictum est, & paulo ante in isto capitulo. Nulla enim sectarū permitta est, de iniuria diuina ad contemptum, & de contemptu ad despectum peruenire, sicut huic sectæ creditur factum. Sed necdum finis. Nam licet in contemptu satis profecerit, despectus tamen initium iam incipit facere, ut supra dixi. Poterit tamen iam de profectu aliquid coniecturari, uiso initio, ut in sequenti cap. dicetur. Licet ergo Deus ista tria iam dicta patienter dissimulet, firmiter tamen credendum est, quod ei tantum sunt in odio, ut tandem propter finalem maliciam eorum, quasi coactus & constrictus, ad iudicium uenturus sit. Cum enim cultus Dei, propter quem omnia creata sunt, euacuatus fuerit, non immerito omnis creatura commouebitur, & iustum iudicem ad ultionem inimicorum inuitabit. Sed euacuationem diuini cultus cum audieris, de accidentalibus,

bus, & non de essentialibus dictum intellige. quia licet nullus inueniatur locus ad exercendum ceremonias, quæ ad cultus diuini solennitatem pertinent, & hoc Deo permittente, & reproborum malicia exigente, ut scilicet credant contra Deum se iam præualuisse, & cultum eius totum euacuasse, tamen usq; in finem seculi nunquam deficiet, imò semper proficiet cultus diuinus in essentialibus, ita ut electi temporis nouissimi, perfectionem omnium præteritorum Sanctorum habebunt summam, licet paucissimi latitantes in cauernis & speluncis, exhibebunt tamen cultū dignissimū Deo uiuo & uero. De hoc autē quod superius replicauī, quomodo scilicet reprobi nō possunt adiuuari orationibus ecclesiæ: notā dū, quod Martyriū est species poenitentiae, quæ uoluntariæ assumit & tolerat, & per disciplinam regulare, sicut cætera opera poenitentiae, perficitur. Vnde plures sancti licet persecutoris gladium nō senserint, tamen propter uoluntatem patienti, & poenitentiae suæ asperitatem, corona martyrii non sunt priuati. Vnde persecutores martyrum, eis magnum obsequium præstiterunt, & quasi quidam adiutores, uel etiam causa, ad tantam gloriā perueniendi extiterunt. Et propter hoc etiam cultus diuinus, quasi eorum adiutorio, ad culmē magnæ perfectionis perductus est. Et ideo non solum ipsi Martyres, sed ipsa etiā ecclesia uniuersalis, quasi multū obligata, dum pro eis oraret, sicut pro alijs debitoribus, exaudita est: ita ut magna pars eorum ad fidem conuersa est, & tandem tota gentilitas cultrix uerī Dei effecta est. Opus autem iustificationis, quia non ad humanam, sed ad diuinam iusticiam pertinet, non perficitur disciplina regulari, sed cœlesti: nec eius poena est uoluntarie assumpta uel tolerata, sed inflicta secundum modum & uoluntatem Dei iustificantis. Persecutor autem, & anima iustificata, habent se per modum instrumenti, & non per modū agentis & patientis. Inde est ut debitum quod interuenire potuit, quamuis modicū, beneficio temporalis seruitiij, quod à iustificatis, persecutoribus suis exhibetur, cōpensationem recipit. Et dum ecclesia orans dicit, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: nihil eis prodesse potest quibus ecclesia nihil debet, nec culpa eorum à iustificatis, quibus nihil nocere potuerunt, nec aliquid profuerūt: sed à renegatis, quos ad suum errorem traxerunt, & damnationem, augmentum recipit. Et sic remoto impedimento, quod ecclesiæ orationibus fiebat, diabolus quasi solutus à uinculis, & potestate accepta, de humana natura intendit se uindicare, sicut manifeste apparet in reprobis, in quibus quotidie tam magnum profectum facit, in perditionis animabus, in illa secta. Sed quomodo meritoriū sit opus iustificationis, cum non sit uoluntariū, in 18. cap. patebit, cum de cōditione & ueritate disciplinæ dicet cœlestis, quæ ipsa naturalia, artificialiter operādo, quasi supernaturalia efficit,

Electi temporis nouissimi.

Martyrium.

*exequium præstauerunt
Impij persequendo pietatē, eam promouent.*

Iustificationis opus cœlestis disciplinæ, nō humane.

*Malos homines & seductores, proficere in peius, seducere, et seduci.
uirtute*

DE PROPECTV MAGNO FUTURO HVIVS SE.

Et, qui ex fundamento eius cōsideratur. Cap. XVIII.

S igitur, ut in præcedenti capite dictum est, ista secta despectus diuini initium fecit, & indignationem Dei cōtra se prouocauit, quasi clibanum succensum ad consumendum, & diabolus diuinæ uindictæ administrator, quasi leo solutus à cauea, succinctus cum omni malignitatis suæ potestate & præparatus: quis poterit stare ad uidendum furoris illius ardorem æternum? aut huius executoris tyrannidē sustinere? Certe intolerabilis nimis erit furoris illius aspectus, & executoris illius tempestas tam horribilis, ut cœlum superius, & terra inferius contremiscent, sidera cuncta nutabunda pauebunt, maris pelagiq; fundamenta contutientur, & omnis creatura, turbato creatore, immenso tremore turbata illius crudelissimi exactoris, tantam super se acceptam potestatem cernens, ut non esse ullum modum uel locum euadendi, insolitis motibus exagitata, in seipsa tabefacta,

dd 2 deficiet.

comparatione

Turcorum uictoriae.

elementa

Ista ut praedicta sunt ab autore ante centum annos, ita hodie geruntur.

Miracula Sara cenorum.

permanere

Ista omnia praedixit Paulus sua. 2. Thess. 2

Christus cum suis infirmus, diabolus cum suis potens.

deficiet. Non igitur o fidelis anima te moueant, quae hactenus audisti & uidisti, & experta es in initio tantorum malorum. Sed dispone animum tuum in omni spe & fiducia, exerce mentem tuam in omnibus operibus charitatis, confirma cor tuum in fide Christi, ut te non moueant terribilia quae futura sunt, in quorum operatione solatium apparebunt ea quae hactenus magna putasti. Audisti forte, & experientia didicisti Turcorum magna praelia & uictorias, & mirata es: sed scias quod initium malorum sunt ista. Nam modicum expecta, uidebis in hac secta tantam tyrannidem & uictoriarum magnitudinem futuram, quod nec Alexandri magni, & Romanorum uictoriae, qui sibi totum mundum subiugauerunt, ualeant eis comparari. Non enim, sicut in illorum tyrannorum bellis, solum corporum erit occisio: sed animarum simul & corporum aeternalis, per quatuor climata mundi erit uniuersalis perditio. Item uidisti non sine admiratione feruorem maximum Turcorum ad propugnandum et dilatandum sectam illam. Sed maiora uidebis. Nam intantum extendetur audacia & praesumptio eorum in futuro, ut flamma ipsius diabolici spiritus incensi, totum genus humanum in stuporem uertent, ipsam quoque curiam caelestem in admirationem sui mittent. Item miraris multiplicationem eorum: sed multiplicatio eorum futura, si quanta sit considerasses, praesens eorum multiplicatio tibi uilisset. In tanta enim erunt multitudine futuri, ut aeris atomos & puluerem terrae, arenam quoque maris excedere uideantur, & more locustarum totius terrae superficiem implebunt. Item dicis, quomodo tam multi ad eos conuertuntur: expecta, & uidebis de omnibus gentibus, populis, & nationibus, & linguis eis adhaerentes uniuersaliter, ut uix pauci cultores dei in speluncis & cauernis terrae remanebunt, ad obseruationem & conseruationem cultus Dei uiui. Miracula & prodigia mendacia, quae nunc inter eos fiunt, non sunt nisi quaedam semina maliciae, demonstrantia qualis futura sit illa messis diabolicae operationis, quando ipse satanas in humanam formam transformatus, ad omnia opera nequitiae, ad quae a reprobis fuerit inuitatus, ita se promptissime offeret, ut nihil malignitatis studij remaneat, quod non ad plenum impleatur. Videbis mortuos resuscitari, omnis generis morbos curari, secreta cordium reuelari, & abscondita a seculo thesaurorum loca reperiri, & nihil ex omni genere maleficiorum fore, quod non consequatur a reprobis fuerit. Tanta praeterea erit simulatae sanctitatis & religionis ostensio futura, ut sanctorum patrum quorumcunque, & ipsorum apostolorum sanctitatem, uidebuntur excedere. De ipsorum morum & aliarum uirtutum simulatione futura, hoc solum dico, quod tanta erit in uniuerso populo de eis fama & aestimatio, ut eorum similes a principio mundi usque ad finem, non credantur posse reperiri. Quid enim eis poterit deesse de omni genere simulatae uirtutis, quos ipse malignus spiritus inhabitando mirabiles exhibebit in aspectu, & mirabiles in facto, ita ut ab omnibus pro dijs colendi censeantur. Hac igitur pauca de istius malae arboris pessimo fructu futuro, sic interpretatus sum per coniecturam, eo quod in radice eius, quam tam firmiter fixit, amaritudinem ita gustando probaui, & expertus sum, quod non solum talia quae dixi, sed in infinitum plura, quae nec lingua potest exprimere, nec intellectus capere, sine dubio credo ex ea processura. Sed nec quisquam sapiens est, uolens quotidianum defectum Christianitatis, & illius sectae continuum augmentum, diligenter & fideliter considerare, qui non ita hoc futurum esse suspicabitur. In tanta enim uelocitate uidemus cultus diuini diligentiam inter Christianos continue deficere, & omnem uanitatem ac teporem fidei, & torporem charitatis, & maliciam uiciorum augeri, ut bene consideranti non sit dubium, quin illa diabolica potestas iam initium fecerit, & non elapso multo temporis spacio ita se diffundet & extendet in mentibus humanis, ut in omni statu uix

uix aliquæ reliquæ Christianæ religionis in ueritate poterunt reperiri. Et licet foris solo nomine aliquid apparentiæ remaneat, tamen interius nō iam Christus, sed satanas totum occupabit, ut non iam Christiani, sed potius antichristiani nō immeritō dici possint: & tunc negabit mihi aliquis esse opus aliquo motiuo, cum uiderit ipsos Christianos ex propria malicia iam, antequam ueniat Turcus, Christum abnegasse. Quis ergo antiqui hostis potestatem ac potentiam, qualis in opere futura sit, non uideat, si in tam breui temporis spacio talia perpetravit? Faciant igitur fidē ea quæ uidemus, his quæ futura diximus, & timere nos faciāt, ne incaute incidamus in manus eius, de quibus euadendi nulla remanebit facultas.

DE RELIQUORVM MOTI-

uorum interpretatione.

Cap. XIX.

V Iso autē in superioribus de interpretatione fundamenti, quod est ipsa professio, nunc de reliquorum motiuorum interpretatione consequenter dicendum est. Et pro introductione istius materiæ notandū, quod omnia quæ de interpretatione motiuorum dicta uel dicenda sunt, ad simplices, qui de exterioribus mouentur & iudicant, pertinent. Spiritualis autem homo, qui omnia iudicat, & a nemine iudicatur, huiusmodi interpretationibus nō indiget. Nam omnia quæ in exterioribus geruntur bonis & malis, communia sunt, quorum iudicium & differentia in intentione consistit. Qua agnita, uniuscuiusq; opus, ad quem finem tendat, facilius iudicatur. Si igitur secundum intentionem uolumus iudicare, uidebimus Deum in Christianis, & diabolum in Turcis inuicem pugnantibus. Sed ab initio mundi semper maliciā diaboli Deus in caput suum retorfit: & quantum acrius & crudelius ecclesiā suam persecutus est, tantum Deus eam per maliciā eius ad cultum gloriæ & meriti prouexit maioris. Quia autē ab initio mundi, nunquam fuit persecutio similis huic in maliciā & diabolica astutia, certissime & indubitanter credendū est, nunq̃ ex aliqua persecutione tantū fructū meritorū Ecclesiā Dei reportasse, sicut ex illius sectæ consequit persecutione.

Veniamus igitur ad aliqualem practicā, & uideamus quæ sit differentia inter intentionem Dei & diaboli, in uictorijs istius sectæ. Diabolus enim Christianos in ipsis Turcis persequendo, captiuādo, tribulando, & in uarias anxietates & calamitates mittendo, incarcerando, emptioni & uenditioni exponendo, confusionibus & erumnis innumeris, supplicijs & miserijs affligendo, intendit cultū Dei omnino euacuare, & salutem humani generis impedire, nec non propter potestatem magnam quam nunc accepit, credit se etiam de Deo posse uindicare. Sed intentio Dei longe aliter se habet. Deus enim intendit cultum suum non extinguere, sed multiplicare. Meritō enim gratiæ, quo prius Ecclesiā suam decorauit, nunc meritum gloriæ addere intendit, & Ecclesiā suā tanq̃ sponsam ornare, & eam sine ruga et nota alicuius offensionis sibi exhibere, ut digna sit thalamo & amplexibus suis. Et hoc per istum modū. Intendit enim uoluntatem humanam mortificare, & carnalem affectum in spirituale mutare, & de corde humano omnem peccandi auferre consensum. Videamus adhuc magis in particulari. Primo peccator punitur intentione poenitendi, & per istam poenitentiam omnis culpa peccati deletur. Secundo punitur in sensu, & aufertur poena peccati. Quare autem iam tertio punitur in sensu, nisi ut uirtus inducatur pro uitio. Quarto igitur loco, quo modo actus ipse per poenitentiam nō sit meritorius, quādo non de culpa nec de poena, sed de uirtute procedit? Quis ergo nō miretur, quomodo in uno eodemq; opere culpa peccati & poena deleatur, & uirtus cum merito inducatur? Sed hoc mirum non erit, si uirtus disciplinæ coelestis diligenter inspicatur, de qua paulo inferius dicet. Quanta autē & qualia sint necessaria ad ista perficienda,

1. Corinth. 2.

culmen

Intentio Dei et
diaboli in uicto
rijs Turcorum

consensu
indicatur

*impij uincen-
tes uincuntur,
pij uicti uincūt*

*Pij propter ex
per Deum om-
nia mala con-
stantissime uin-
cunt.*

2. Theß. 2.

ficienda, solus ipse summus artifex scit, qui ad tam mirabile opus tam mirandum instrumentū fabricauit. Gloriantur igitur Turci de uictoria: multo magis Christianus gloriatur, qui per hanc uictoriam de ipsius diaboli potestate eripitur, & in libertatem filiorum Dei transfertur, per quam ipse Turcus diabolicæ seruituti mancipatur, libertatem in æternū amplius non adepturus. De interpretatione feruoris notandū, quod ipse inimicus humani generis, incendiū odij & liuoris excitat in cordibus reprobōrū, & sollicitat sine intermissione ad persequendū fideles. Sed econtrā Deus in electis suis, flammās illius sanctissimæ charitatis, quæ inimicus diligitur, accendit, ut eis cum diligētia seruiant, honorent, obediant, & domos eorum gubernent, filios & filias nutriant, & se ipsos sine præiudicio seruī tījs eorū impendant, & quasi sui ipsius obliti, uerba & uerbera contemnant. Insuper illatas sibi iniurias pro nihilo reputent, panes suos die ac nocte cum lachrymis, & potū cum fletu miscentes, quasi à Deo derelicti, capita reprobis inclinent, coram eis ingeniculent, & fatigati iniurijs obsecrent. Nec tamen lassus datur ulla requies, sed de agro reuertenti labor uinæ indicitur: & cum omnia opera nihil omittendo perfecit, uix panis siccus cum aqua, ad refocillandū potius quàm ad comedendū, ad instar canis extra domū uel retro portā porrigit: & ut festināter se expediat, cum indignatione præcipitur: & ne tempus ociose transeat, quàm citius ad omissum opus nō tam destinatur quàm expellitur. Hæc & innumera- bilia his similia, spiritus sancti feruore accensi fideles Christiani, inimicis suis ser- uiendo tolerant, ut ualeant ad meritum æternæ gloriæ finaliter peruenire. De multiplicationis interpretatione notandū, quod reprobi multiplicantur in nume- ro, & deficiunt in merito. Electi autem deficientes numero, in tantū multiplican- tur merito, ut quasi stellæ cœli, numerari non possint. Quot enim in anima & in corpore sunt species indiuiduæ, tot sunt eorum materiæ merendi. Cœlestis enim disciplina non coarctatur loco uel tempore, sed omnia simul cōplectitur, princi- pium medium & finem in una eademq; operatione coniungens, præsens præ- teritū & futurū in uno momento cōstituēs, de imis ad summa nō discurrendo, sed discernēdo, nō interueniente mora ascendit & descendit ad ima de summis. Insuper eadē cœlestis disciplina, intentionē, sensum & cōsensum actūq; in eadē ope- ratione nō diuidit. In substantia esse & nō esse, in memoria scire & nescire, in po- tentia posse & nō posse, in uoluntate uelle & non uelle, ita coniungit, ut quod in uno deficit, in alio supplet, nihil defectuosum, nihil incōpletum relinquens, sed & prospera & aduersa, læta & tristia, amara & dulcia, denique bona & mala, & quæcūq; in humanis passionibus interuenire possunt, omnia ad meritum co- operantur. Quæ igitur potest esse cōparatio, de multiplicatione numerosa repro- borum, ad multiplicationem tantorum meritorum? Prorsus nulla. Sed nunc de miraculorū & prodigiorū mendaciū interpretatione aliquid uideamus. Pro quo notandū, quod ipse diabolus, quos motiuis exterioribus & materialibus il- laqueare non potest, quia curiosi sunt & sagaces, ijs necesse habet ut prodigiorū mendacium laqueos iniiciat. Vnicuiq; enim escam deceptionis secundum suum appetitū uenator studiosus curat proponere. Sed frustra iacitur ante oculos pen- natorū rete illius diabolicæ tentationis. sagittæ enim reprobōrū percussæ fidei scuto, in corda eorum intrant, & oculos mentis eorum in tantū excæcant, ut dia- bolicas illusiones, diuinas cōsolationes credant. Et dum propter hoc se ipsos re- putantes, cæteris se præferre præsumunt, quid aliud nisi illius antiqui hostis mili- tiæ se ad singulare certamen, cōtra ecclesiā Dei, primicerios & duces ostendunt? Iusti autē, dum tantā nequitia diabolicæ fraudis, cum adiutorio diuino euase- runt, pro maxima eis uictoria ascribitur, & quasi singularis certaminis, culmen adepti,

adepti, in persona uniuerſalis eccleſiæ tam militantis quàm triũphantis, glorioſæ uictoriæ primã coronã accidentalis præmiũ obtinebunt. Præterea reprobi pro conſolatione iſta momentanea, quantas æternę damnationis deſolationes ſint accepturi, ipſi tũc experti uidebũt. Quod aut̃ iuſtis in hac cõſolatione ſubtrahit̃, centuplum in cõſolationis æternæ præmio reddetur. Videamus nunc deſolationis modũ. In tantũ enim alieni ab omni cõſolatione ſunt, in omnibus modis deſolationis præſentis uitæ, quod non ſolũ infra ipſam naturã, ſed & contra naturam uitã agere uideant̃. Et omnis reputationis ſpecies ſic eis auferit̃, ut poſſint eſſe in deriſum et in deſpectũ, & in opprobriũ omnibus, quali iam nõ cum uiuis ſed cum mortuis deputatĩ, deſpecti & deiecti, quali lutũ & ſtercus execratĩ, & ab omnibus quali terra, quæ pedibus calcatur, reputatĩ, & non ſolũ ab hominibus, ſed etiã à proprijs paſſionibus ita deuicti, ut ſe ipſos iam nõ homines, ſed beſtias reputent. Et conſuſi in ſemetiſſis, ita ut etiã coram hominibus apparere non audeant, ſed quantũ poſſunt declinant, ne ab hominibus uideantur: ſed & in tantũ rubore perſuſi, ut ſe hominũ conſpectui indignos in ueritate credant. Inſuper etiam quod maius eſt, ad maiorem eorum cõfuſionem, Deo permittente, ſæpius contingit, ut in medio hominũ, quorum præ uerecundia aſpectum declinare uolunt, inuiti deputentur. Et ſi de eis aliquid uel modicũ reputationis haberi ab aliquibus permittitur, hoc nõ ad materiã cõſolationis, ſed ne in baratrũ deſperationis ueniant, ad extremæ deiectionis aliqualem releuationem eis conceditur. Quis ergo tantæ deſolationis acerbitatẽ digne poterit æſtimare? De ſimulatione ſanctitatis & religionis iſtorũ hypocritarũ notandum, quod diabolus peccata iſtorum reprobõrũ, ſuperducto ſanctitatis & religionis colore, ne ad lucem ueniant, & arguantur, abſcondit, & in ipſis ipſe habitãdo, exterius à ſe & ab alijs, ad ſuorum & aliorũ perniciem, ſanctos & bonos reputari eos facit. Sed & hoc cumulo damnationis eorũ accedit, quod dum ſe ipſos reputãdo & iuſtificãdo, alios iudicant corã hominibus, corã Deo alios iuſtificãdo, ſe ipſos condẽnant. Et dum minima aliorũ, ſine termino & mẽſura, aggrauant: ſua magna apud iuſtũ iudicẽ, qua pœna digna ſint, oſtẽdunt. Econtra iuſti, quali ab omni creatura notati, ita uiles & modicæ cõditionis ſunt, ut eorũ nõ ſolũ actiones, ſed & cogitationes habeant in notitiã et reprehentione. Ipſe enim inſtinctus naturæ, eos ſpecialiter arguere uidet̃, dum ea quæ omnib. cõmunia ſunt, iſi ſubtrahere uidet̃. Sæpe enim dum uigilare uellent, ſomnus occupat: & dum dormire uellent, ſomnus fugit. Et ſic de alijs. Influentię etiã naturales, dũ eis duriores alijs ſe reddũt, quali pane quẽ comedũt, eos indignos notat. Alia quoq; neceſſaria, dũ eorũ uſibus ſubtrahunt, quali omnib. reprobis et peccatoribus deteriores, quatuor elemẽtis, quẽ bonis & malis famulant̃, ipſos uti nõ debere, oſtendunt. Omnes et̃ ſpiritus uitales & ſubſtantię abſtractę & cõcretæ, eorũ deſolationi & cõfuſioni arridere uident̃. Sũt etiã ſuper ceteros infirmi, debiles, ignobiles, deformes, timidi, puſillanimes, materiales idiotæ, & omnibus alijs defectibus abundantes. Cum igit̃ eorũ peccata & defectus ita detecti et maniſeſti, ad notitiã omnis creature ad increpandũ & arguendũ ſint perducti, merito in iudicio Dei in obliuionẽ uenire debẽt, & excuſationem recipere, hocq; ipſa diuina iuſticia exigente, ut hi qui hic præ cæteris opprobrijs & conſuſionibus ſaturati ſunt, ibi torrẽte uoluptatis & libertate domus Dei, ſpecialiter inebriari debẽt. De apparẽtia ſimplicitatis & morũ maturitate Turcorũ dicere, & interpretationẽ facere uolẽtes, notabimus, q̃ omnia exteriora efficacĩã et uirtutẽ ab interiorib. hominis trahere ſolent. Mores enim exteriores, ſi ab affectu uitioſo immũdo & carnali proceſſerint, quantũcũq; cõpoſiti fuerint, ſcandalũ præſtant. Si autẽ ab effectu mũdo & uirtuoſo proceſſerint mores quantumcũq; incompoſiti & uitioſi, in proximis tamen ædificationem operantur.

Is ordo eſt Dei
in iuſtificando,
primũ damnat,
deinde iuſtifi-
cat ſuos, &c.
1. Reg. 2.

inde culpæ re-
tributionis cõ-
ſolatione futu-
ra æſtimare
digne poterit
qualitatẽ? Ne-
mo prorsus.

Conditiones
piorum.

Mores repro-
borum & ele-
ctorum.

Mores igitur reproborum, quamuis oculis intuentium placere uideantur, tamen propter uenenum, quod in affectu latet, quasi mola asinaria seipsum & proximos in foueam desperationis mittunt. Et est contra mores electorum, quibus uitiosi & molestis passionum deformes, tamen propter affectus puritatem, coelestis disciplina eos attenuatos & alleuiatos, quasi quasdam penas efficit, quibus electi, ad instar aquilarum in sublime subuecti, ut omnes huius uiae uanitates & errores, scrupulos & uitae discrimina, sine omni offensione transire usque ad finem, & non deficere possint.

DE MOTIUIS RETRAHENTIBVS

ab errore Turcorum. Cap. XX.

Tria genera
Christianorum,
qui captiui te-
nentur à Tur-
cis.

ratiocinatio

Diabolus autho-
rem esse Tur-
cicae sectae.

IN captiuitate Turcorum tria genera hominum Christianorum inueniuntur. Primum est illorum, qui in pura simplicitate uitam agunt, nec aliquid de factis eorum curant, nec intelligunt. Isti eos infideles esse sciunt simpliciter, & ideo eos & ritus eorum, quantum captiuitas ipsa & seruitutis iugum permittit, deuitant & declinant, & timent ne ab erroribus eorum decipiantur, & religionem Christi conantur obseruare, quantum sciunt & possunt. Et iste modus securior est. Sicut ego quosdam uidi, qui in simplicitate sua firmiter permanentes, & in amore fidei Christianae, mores & actus eorum execrantes, post multam fugam & labores patienter toleratos, tandem in fide Christi mortuos, quos etiam martyres effectos aestimo. Alios etiam liberos effectos recessisse. Secundum genus est illorum, qui curiose circa facta eorum intelligenda & perscrutanda (licet pericula quae interuenire possunt, non aduertant) incaute se ingerunt. Isti licet magno periculo se exponant, tamen si deo adiuuante, ad perscrutandum eorum secreta eis tempus suffecerit, & intellectus ad inuestigationem, & ad interpretationem ratio, maiorem fructum securitatis reportant, non solum sibi, sed etiam alijs profuturum. De quorum forte, ego quoque non modicum laboravi, nec sine periculo, ut latentem errorem in specie religionis explorare possem & deprehendere. Nec me defraudauit diuina gratia intentione mea, sed omnia cooperata sunt mihi in bonum. Tertium genus est illorum, qui medium tenent. qui dum incaute considerantes, facta eorum penetrare nequeunt, & interpretari: isti decipiuntur, errorem eorum credentes ueritatem, fidem, quam fictam tenuerunt, perdunt, & errori eorum adhaerentes, non solum sibi, sed etiam alijs detrimenti & discriminis exemplum fiunt. Talium infinitus est numerus. Qui quantum in ista secta sint multiplicati, & qualiter principatum & regimen & totius regni gubernationem consecuti sint, supra in septimo capite plenius dictum est. Si autem in aliquo eorum qui negant, aliquid esset constantiae mentis, & non ita repente crederent motiuis, persuadentibus istam sectam, sed diligentius insisterent perscrutando, inuenirent proculdubio multa retrahentia ab isto errore, & sufficiens argumentum eius infidelitatis praestantia. Quorum tria sunt principalia. Primum est diuisio seu discordia animarum. Et licet magnam concordiam & unitatem uideantur habere exterius, & habeant de facto ad persequendum cultum Christi, & dilatandum sectam suam, & ad perpetrandum omne malum: tamen in his quae ad salutem pertinent, & ad agnitionem ueritatis, tanta est inter eos diuersitas opinionum, & diuisio animorum, & peruersitas uoluntatum, ut nulli possit dubium esse, quin ista secta non à Deo, sed à diabolo habuerit initium. Omnia enim quae pro lege utuntur, non sunt nisi quaedam adinventiones ad libitum inuentae, et per consuetudinem introductae, nihil mysterij, nihil ueritatis continentes, imò plenae blasphemij & superstitionibus, & diabolicae fraudis effectibus.

Utuntur enim; imò potius abutuntur, ipso Alkorano, ad perpetrandum omnia genera sce-

ta scelerum, scilicet furta, homicidia, fornicationes, adulteria, stupra, latrocinia, & his similia. Quae si omnia quae audiui, uidi, & expertus sum, narrare uellem, tales fructus. dium generarent, & nauseam audientibus. Sortilegijs & incantationibus & diuinationibus ita infecti, deturpati & corrupti sunt, ut uix sit uetula, quae non habeat earum aliquam artem & scientiam. De lege autem eorum, & Alcorano, uel Mahometo, tanta est inter eos discrepantia dicendorum, & narrationis diuersitas, ut si centum de eis, de huiusmodi interrogati fuerint, nullus eorum respondet ad propositum alterius. Sacerdotes eorum, licet magnam ostendant religionem coram hominibus, in occulto tamen pleni sunt omni nequitia, ita ut de omnibus sceleribus se intromittant, & scribant literas pro pecunia, pro quacunque causa uel negotio fuerint requisiti. Scribunt multis literas libertatis, ut supra dixi capite quinto, pro pecunia, ut possint fugere & euadere manus dominorum suorum. Scribunt & alias literas his qui praeliantur, ut gladius uel sagitta non possit eis nocere, & talia multa. Et istae literae uocantur Haymayly. Et hoc licet fieri soleat ab omnibus, tamen praecipue ab illis qui negant, multi decipiuntur. qui recepta pecunia, fugiunt de loco ad locum, ut nequitia eorum non deprehendatur. Istis & alijs innumeris modis, repleti sunt figmentis & dolositatibus, ut quotquot diabolicae fraudes excogitari possint, in tot partes erroris inueniantur diuisi. Inter alias particulares diuisiones, quae sunt de ceremonijs legis, & ritu & institutionibus, & cultu, & obseruationibus, quae inter eos habentur, quatuor sunt opiniones solennes, de facto saluationis inter se distinctae, quarum quamlibet una generatio illius sectae tenet firmiter, & sequitur, ita ut non solum una non consentiat alteri, uerum etiam una alteram persequatur uis armorum, et munitionibus castrorum, ut multo magis perturbato uniuerso regno, nisi rex manus apponat, nequaquam sedari possent. Prima generatio est sacerdotum, qui habentur inter eos in magna reuerentia, quasi rectores populi, & executores, & dispensatores legis, doctores, & iudices, & praesidentes in beneficijs spiritualibus, & ecclesijs & gymnasijs. Quorum opinio est, quod nemo potest saluari, nisi in lege Mahometi. Et hoc docent & persuadent omnibus. Et licet hoc probare non possint aliqua ratione, uel autoritate, uel exemplo, tamen conantur contradicentibus, omni quo possunt modo resistere. Et hi multos habent sibi de populo consentientes, praecipue ex principibus & magnatibus. Secunda generatio est illorum, qui Dermischler dicuntur, & sunt religiosi, qui equidem ab eis in multa ueneratione habentur, quasi sanctorum superstitibus & successores, & quasi totius regni conseruatores, & amici Dei & Mahometi, de quibus plenius in decimotertio capite dictum est. Quorum opinio est, quod lex nihil prodest, sed gratia Dei est qua oportet omnem hominem saluari, quae sine merito & lege sufficiens est ad salutem, quam ipsi Rachmatalach nominant. Nec illi suam opinionem in aliqua fundant ratione, uel autoritate: sed prodigijs & signis ea probare conantur, ut supra in cap. 14. & 15. patuit. Et isti etiam multos habent fautores, & sibi consentientes. Et praecipue de illis qui magis spirituales, deuoti & humiles in eorum uita existunt. Tertia generatio est illorum, qui Czofilar dicunt, quasi meditatiui, uel etiam spiritualibus exercitijs dediti. Et ipsi habentur in magna reputatione, quasi successores prophetarum & patrum, qui hanc sectam fundauerunt, & se maioris dicunt esse autoritatis quam ceteros. Nec illi fundamentum aliquod suae opinionis habent, nisi quod eis dicunt sic ab antiquo traditum. Et istorum opinio est, quod unusquisque debet saluari per meritum, & hoc sufficit ad salutem sine gratia & lege: & hoc ipsi Pereketallach uocant. Isti multum sunt solliciti ad orationes particulares, & exercitia spiritualia in uigilijs & meditationibus. nunquam enim cessant ab oratione continua, quam ipsi Czilasarimach uocant. De nocte enim conueniunt, et circulariter sedentes, incipiunt dicere, Layla

Qualis arbor,
tales fructus.

Sarracenorum
de Alcorano et
Mahumeto dis-
sensio.
Sacerdotes

Sacerdotes Tur-
cici honoran-
tur a suis.

Religiosi.

Meditatiui spi-
ritualibus exer-
citijs dediti.

Eucheta Tur-
corum.

Layla illalach repetendo cum cōmōtione capītum, per aliquod spaciū tempo-
ris. Et post hæc dicunt Lahū, iterum eodem modo repetendo. Deinde ultimo di-
cunt, Hu Hu, iterū repetendo, ita quōd quasi exanimēs effecti, cadunt & obdor-
miunt. Et isti etiā suæ opīnionis multos habent fautores, maximē de his qui
de antiquitate uel nobilitate generis gloriāntur, qui Effieler Embieler dicuntur.
Hi igitur autentici habentur, quia genus eorum alterius nationis commixtio-
nem non accepit, nec ab origine primorum fundatorum illius sectæ recessit.

Istæ igitur tres generationes cum suis opīnionibus omni populo manifestæ
sunt, et plures inter se tam in priuato quā in publico dissensiones gerunt, nihil-
ominus eo quōd æqualiter æstimatæ sunt ab omni populo, nulla potest præuale
re alteri, sed continuo ad pacem & concordiam reducuntur. Quarta autem ge-
neratio, eorum lingua Horise dicitur, quod hæresim sonat: quorum opīnio est,
quōd unusquisq; saluatur in lege sua, & unicuiq; genti seu nationi lex data est à
Deo, in qua saluari debet: et æqualiter omnes leges bonæ sunt eas obseruātibus,
nec aliqua est præferenda quasi melior alijs. Et isti à Turcis suspecti habentur, &
quali habent pro schismaticis: & si inuenti fuerint, cōburiuntur. Et ideo opīnio-
nem suam nō manifeste, sed occulte tenent. Huius generationis unum reperi,
dum essem in Chio, qui intrabat ecclesiā Christianorū, et signabat se signo crucis,
& aspergebat se aqua benedicta, & dicebat manifeste: Vestra lex est ita bona, si-
cut nostra. quod nullus alterius opīnionis Turcus pro uita sua faceret. Tantis
igitur diuisionibus repertis & expertis, & in ueritate in hac secta cōpertis: quis in
iudicio rectæ rationis eam nō omni ueritate uacuā, imō nō diabolicā, & omni fur-
perstitione plenā, & sine aliquo fundamento æstimaret, & merito contemneret?

Turci hæreti-
cos cōburiunt.

DE SECUNDO ET TERTIO MOTIUIS, RETRAHEN-
tibus ab errore Turcorum, quæ sunt Ignorantia & Obstinatio. Cap. XXI.

Ignorantia
Turcorum.

SECUNDUM motiū, per quod habetur euident argumentū infidelitatis hu-
ius sectæ, est ignorantia. Licet enim maximæ sint astutiæ ad omne opus malū
perficiendū, & in rebus naturalibus magnā & quasi supernaturalē habeant præ-
cticam & experiētiā, tamen in his quæ ad salutem pertinent, & ad res spirituales
cognoscendas, tam stolidi tamq; inepti sunt, ut uideantur ad modū bestiarū usu
rationis carere, & quasi saxa indurati nihil spiritualis intelligentiæ posse capere.

Artes liberales
non docentur in
Turcia.

Nulla enim ars penitus de liberalibus reperitur doceri in gymnasijs eorū. De
omnibus alijs scientijs ita sunt alieni, ut nec nomina earū inueniant, uel cogno-
scantur ab eis. Quid enim de factis Dei? quid de mysterijs & sacramentis? quid
de nobilitate animæ uel salute eius, intelligere poterunt, qui de caeremonijs legis
suæ & institutis nullam sciunt dare rationē? Si enim diceretur alicui, quare nō bi-
bis uinū, uel quare nō comedis carnes porcīnas? & sic de alijs: penitus obmutescer-
et, uel aliquid mendacijs uel fictionis responderet, uel, ut in capitulo nono dictū
est, immundiciā causaret. De lotionibus autem quibus utuntur, ut supra in
cap. 13. dictum est, & inclinationibus, & alijs caeremonijs, tantā habent æstimatio-
nem, ut credant ualere ea ad conferendū gratiam, et remissionem peccatorum, &
præmiū uitæ æternæ. De peccatis & calibus conscientiæ, & quomodo per pec-
catum anima maculetur, & quomodo per penitentiam iterum purgetur, quo-
modo deniq; Deus offendatur, & quomodo placetur: insuper de uitijs & uirtuti-
bus, nullū in eis nec minimū indicium cognitionis uel scientiæ habet. Humilitatē
laudat, & cæteras uirtutes: superbiam et cætera uitia uituperat, nō culpā uel meritū:
sed solū ipsas naturales passiones cōsiderantes, non culpā. Solum enim crimina,
quibus concordia communitatis, uel commodum turbatur priuātę conuersatio-
nis, sicut furtum uel homicidiū, & cætera, talia iudicio condemnant & puniunt.
De reliquis facinoribus manifestis & occultis, magnis & paruis, nulla fit mentio
nec

Quæ crimina
Turci puniunt.

nec confessio, nec poenitentia, nec absolutio, nec correctio, nec finalis emendatio.

Utuntur etiam circumcissione, non in remedium alicuius culpæ uel peccati, eo quod de originali peccato penitus apud eos ignorat quid sit, sed solum pro quadam superstitione. Vnde pro magno improprio habetur, quando dicitur alicui, Czunetfz, id est sine circumcissione. Et hoc idem ipsi frequenter impropierant cæteris, dicentes: Vos incircumcisi. Sed mihi uidetur, quod potius utuntur circumcissione propter hoc, ut lotio, qua se aqua perfundunt, non sit inualida, remanente aliqua siccitate, sub ista pellicula præputij, sicut superius in 10. & 13. cap. dictum est. Propterea etiam diligenter incidunt ungues, & radunt pilos. Sed quocumque modo fiat, certum est, quod non nisi superstitione utuntur. Nam filij eorum, frequenter sine circumcissione moriuntur, nullâ sollicitudinē ut circumcidantur adhibent: quod utique non permetterent fieri, si salutē crederent obesse uel prodesse.

Cum igitur de hoc, uel de quibuscumque alijs, interrogati fuerint, ne ignorantia eorum notari possit, inuoluunt sententias, & quodam obscuro modo loquentes, uelamen obducunt excusationis. Et hoc sacerdotes faciunt, cum de rebus spiritualibus, uel de uita æterna interrogati fuerint. Seculares uero, quando de hoc inter eos sermo oritur, uarijs trussis & insolentibus prouocati, deridentes & subsannantes, alij dicunt, Forte habebimus pulchras uxores: alij autē, Forte multa suauia habebimus ad manducandū & bibendū, dicunt, & huiusmodi. Si aliquis autem serio forte aliquid dicere uoluerit, nihil omnino dignū ad propositū dicere poterit, eo quod omnino nihil rationi consonum in libris eorum de hoc uel alijs reperiri potest. Et ideo unusquisque eorum, siue sacerdos, siue idiota secundū propriam phantasiā de hoc blasphematur & obloquitur. Multa de Antichristo, quē ipsi Tethschel uocant, & de resurrectione mortuorum, & extremo iudicio, & de inferno, & purgatorio, friuola & absurda, & ad libitum inuenta, fabulantur & garriunt. Et inter cætera dicunt, Post iudiciū Mahometus omnes liberabit de inferno, cuiuscumque sectæ uel religionis fuerint, neminem relinquendo, propter magnam potentiam & auctoritatem suam, quam habet apud Deum. De alijs innumeris fabulis, & mendacijs quæ de rebus spiritualibus uersantur inter eos, cauere breuitatis dicere plus nolo. Hoc tantū adijcere uolo, quod nequitia eorū, sicut in cæteris omnibus, uelamine simulationis obtegitur & absconditur. Ita & ignorantia sacerdotū eorum, uelut cuprum auratū, sub auri nomine & æstimationis uigore oblecta latet. Nam quicquid dicunt, quid uel præcipiunt, ita uolunt ab omnibus obseruari, quasi præceptū Dei, ut nemo audeat uel in minimo contradictionem uel resistantiam facere. Tertium motiuū, per quod habetur euidentis argumentum infidelitatis huius sectæ, est obstinatio. Quis autem dubitat, ueram fidem, libertatem uoluntatis augere, & non minuire? Vnde in Euangelio fideles docibiles dicti sunt, eo quod rationes non spernunt, sed probant, & malum per rationes reprobant, & bona probantes quæcumque non recusant, de malis quoque bona eliciunt, & aduersa ad suam utilitatē retorquent. Et hæc omnia fiunt in libertate fidei, per quam omnia cooperantur in bonū, his qui secundū propositū uocati sunt sancti.

Non autē perfidia Turcorū sic agit, sed more bestiarū, sectā suam non rationibus seu argumentis, sed gladijs & armis defendere cōtendunt, eo quod in lege sua sic se habere dicunt in præcepto. Tantā enim pertinaciā & obstinationē inhærendo sectæ suæ habent, quod quasi usum rationis uidentur amisisse, & ad nihil aliud se posse moueri uel flecti ex necessitate ostendunt. Nam quicquid uiderint, audierint, uel senserint, quod hanc sectā non cōmendat, immediate quasi phrenetici, amentes, execrantes abhorrent, fugiuntque tanquam mortale uenenū. Nec sunt alicuius spiritualis impressiōis capaces, nec aliqua species ueritatis eis motiuū præstare potest.

Turci circumciduntur.

Quare Turci utuntur circumcissione, & tam diligenter incidunt ungues et radant pilos.

Turci de Antichristo multa dicunt.

Sacerdotes Turcorum ignari.

Obstinatio Turcorum.

Turci fidē suā non scripturis, sed gladijs & armis defendunt.

Et

*Renegati Chri-
stiani.*

Et quamuis hoc uniuersaliter de omnibus fiat, tamen præ omnibus alijs, illi re-
negati Christiani & desperati, sic erroribus excæcatâ habent cōscientiâ, quod ui-
deantur ligati catenis igneis diaboli, quas nullatenus disrumpere ualeant. Vnde
quendam eorum in familiari colloctione interrogauî, Quare (inquiens) rogo
propter Deum, hoc fecisti: aut quid te mouit: nihil aliud respondere potuit, nisi,
Maledicta dies in qua hoc feci, & ego, Quare ergo non reuerteris ad fidē Christi?
Et ille retorto collo, & auerso uultu, Non possum, inquit, nō possum: nihil aliud
adijciens. Est & aliud nō minus de obstinatione eorū notandū. Creditur enim
pro certo, quod nō sit aliquod genus nationis, de quo ad fidem Christi non inue-
niant aliqui conuersi. De ista autē peruersa generatione, aliquē prouectæ ætatis
ad fidē Christi posse cōverti, quasi pro impossibili habetur, tamē ut suprà in cap.
16, dictū est, si fieret, magis pro miraculo habendū esset. Nam cum in primis an-
nis Sixti quarti, legatio, quæ cōtra Turcos missa fuerat per mare plurimos eorum
Romā detulisset, quorum meliores Papæ præsentati, reliqui aliorū prælatorum
curijs deputati, omnes ferē baptizati sunt: quorū aliquos ego familiares habui,
qui magnam deuotionem ad fidem Christi ostendentes, me interpretante, etiam
confessionem & cōmunionem petierunt, quorum unius quidē confessionem
accepî. Ei autem qui curam eius habebat sacerdoti, communionem differre per-
suasi. mihi enim multum difficile uidebatur, ueram fuisse conuersionem eorum:
sicut postmodū rei probauit euentus. Nam post aliquos annos, omnes inuenta
occasione & commoditate, fugerunt: licet etiam qui in curia Papæ erant, bonam
habuissent prouisionem. In hoc apertē ostendentes, se ad baptismum fictē acces-
sisse. Vnde de opinione quam prius habui, nunc indubitatam sententiam de
eis proferre possum, quod impossibile sit, aliquem Turcū fidem Christi recipere.

*Impossibile esse
Turcum aliquē
recipere fidem
Christianam.*

DE QVODAM NOTABILI FACTO, QVOD
contigit in Turcia, ad probationem suprà dictorum. Cap. XXII.

Factū notabile.

Turcarum

*Talis fuit con-
tentio inter no-
stros clericos
et monachos
mendicantes.*

NVnc ad supradictorū clariorem notitiā & probationem, non puto præ-
tereundum quoddā factum notabile, quod me existente in Turcia conti-
git. Quod eo certius credendum uenit, quia non occultē, sed per totam Turciam
promulgatum est, & non alicui priuata, sed ipsi terrarū regi, & toti regno eius
euenisse narrabatur. Illius enim regis, qui Mirathbeg est dictus, pater illius qui
nunc regnat, non post multo tempore, quo nos in captiuitatem adduxerunt, fa-
cta est quædam contentio inter sacerdotes qui Tamsmani dicuntur, & religio-
sos qui Demrschler nuncupant, cuius quæstionis talis erat tenor: Vtrum uota
& eleēmosynæ & oblationes cōmunis populi, iure debeantur ipsis sacerdotibus,
uel ipsis religiosiis? Dicebant enim sacerdotes: Nos sumus curam populi habentes,
in cōsiliando, in iudicando, in regendo, & docendo, legem tribuendo & ob-
seruando, & totius populi onus portando. Quia igitur ministeriū nostrum ma-
gis est necessariū populo & uniuerso regno, merito uota populi nobis debentur.
Econuerso isti dicebant, nos sumus successores & uicem gerentes illorum, qui
fundamentū sunt legis & gratiæ, & qui pro populo coram deo assistentes, omnes
necessitates eius suis meritis & intercessione supplentes, totius regni mala & peri-
cula auertētes, & bona cooperātes, qui omni facultate & studio deficiente huma-
no, succurrūt & auxiliant. Etergo nobis potius eleēmosynæ & uota populi iure
debent. Cumq; ita cōtenderent, & nullam quæstio determinationē acciperet,
in hoc omnes consenserunt, ut causa Regis arbitrio cōmitteretur, & quicquid ab
eo determinatum & iudicatū fuisset, sine omni cōtradictione ratum ab omnibus
haberetur. Cum itaq; Rex audita causa, rationes utriusq; partis diligētius per-
uolueret in animo, cœpit æstimare, quod ministerium sacerdotum regno magis
necessarium

necessarium esset, propter rationes supradictas: & quod propterea vota populi,
 in recompensationem retributionis magis ad eos pertinerent. Sed dum ista
 voluntatis conceptio Regis ad religiosorum peruenisset notitiam, illico Regem
 adierunt, & petierunt, ne istam sententiam diffinitive proferret, donec ipsi inter
 se diligentius de hac re cōferre possent, ne anticipatio sententiæ in tam ardua cau-
 sa, perplexitatem animorum generaret futuram. Quibus dum rex annuisset,
 & septem dierum inducias interposuisset, una nocte, trāfactis aliquibus diebus,
 Regi in stratu suo requiescēti, subito magna commotio uiscerum, quasi instaret
 necessitas naturæ, exoritur: qui cum festinatione surgens, ad locum explendæ ne-
 cessitatis peruenit. Cum igitur cum quodam impetu super sedes se iactasset, subi-
 to tabula sub eo rumpitur, & deorsum cadens Rex, in medio loci super quādam
 partem muri, uel ut dicebatur, super quodam ligno suspensus remanens, ad infi-
 ma non descendit. Cum autem uociferaret, et nemo auxilium præstare posset, eo
 quod omnes portæ seris firmatæ inuentæ sunt: tandem fatigatus, quasi unius
 horæ spacio laborans, & nihil proficiēs, subito uenit in mentem eius, ut aliquem
 sanctorū inuocaret. Quod cū fecisset, mox in loco lumen apparuit, & quiddam
 in forma religiosorum apparens, sic eum alloquitur: O domine rex, ubi sunt
 illi quos tibi & regno tuo tam necessarios aestimasti? Quare in ista necessitate tibi
 non subueniunt? Illo autem præ timore & terrore uisionis nihil respondente, ille
 adiecit: o rex noli timere. scire te uolo, quod illi tibi & regno tuo magis necessarij
 sunt, qui in extremis necessitatibus auxilium præstare possunt, & cum defecerit
 uirtus humana, tunc inuocantibus se, uirtus eorum maxime se ostendit, & succur-
 rit uniuerfis. Et cum hoc dixisset, ipso Rege sine aliqua molestia proprio lecto re-
 stituto, ab oculis eius euanuit. Et sic Rex ad sese reuersus, quid sibi acciderit ani-
 mo reuoluens, licet ex prodigio cum admiratione suspensus, tamen quia de dif-
 ficultate quæstionis certificatus & instructus, multum contentus erat. Facto
 igitur mane omnibus conuocatis, rem per ordinem exponit, & iubet, ut cito om-
 nes religiosi, qui tunc inueniri poterant, coram eo adducerentur. Quo facto, ipse
 sedens in folio suo, iuxta se habens uas plenum pecunijs, singulos religiosorū ad
 se accedere fecit, diligentius unumquemque intuens, cognoscere uolens illum qui
 sibi apparuerat, unicuique de pecunia quantum pugillus capere poterat elargien-
 do. Cumque singuli pertransissent, & de suprā dicto nihil notitiæ interuenisset, &
 ipse Rex de hoc miraretur, ille qui inter eos maior erat, accessit, & dixit ei: Nou-
 ris rex, quod ille qui tibi apparuit, unus quidē uisus est, sed in persona omnium
 nostrū hoc factum esse non dubites, eo quod omnium nostrum causa in com-
 muni tractabatur. Ex tali igitur uisione, imò (ut melius dicam) diabolica illu-
 sione, Rex ille in tantā dementiam & alienationē animi perductus est, ut filio suo
 paruulo uix adhuc decem annorū in sede regni relicto, ipse ad quandā ciuitatem,
 quæ Manassa dicitur, secessit, & cum alijs religiosis, quorum ibi est magna mul-
 tudo, uitam ducere decreuit. Transacto autem in hoc suo proposito aliquo
 temporis spacio, & filio sedente in folio regali, quædam turbatio magna non si-
 ne sanguinis effusione inter Curiales exorta est, intantum ut turbationem totius
 regni nonnulli timuissent futuram, si citius nō fuisset remediū adhibitum. Nam il-
 li qui Gingitscheri dicuntur, quorum in Curia regia magna est multitudo, cōtem-
 pto puero regis, sibi unum qui eis præesset elegerunt, ut se possent opponere con-
 tra omnes qui eis non consentirent. Quod dum principes & magnates perpen-
 derunt, regem, patrem uidelicet pueri adēntes, non tam precibus quàm minis
 persuaserunt, ut regni totius discrimen, quod imminebat, auerteret, et futuro ma-
 lo antequam in augmentum ueniret, se opponeret. Sicigitur, licet reluctantem,
 ee ad sedem

Quanta diabo-
li illusio.

prodigiorum
admir.

Manassa

Rex Turcorū
factus mona-
chus.

Seditio orta in-
ter Curiales
Turci.

ad sedem pristinam reduxerunt, & usque ad mortem regnare coegerunt. Factum istud in tanto fuit rumore per totam Turciam, ut à singulis ferè nihil aliud tunc tractaretur. Ego etiam, licet à pluribus in communi locutione audiuissem, tamen specialiter & priuatim ab uno religiosorum, qui tunc personaliter interfuerat, diligentius singula cognoui, qui etiam quantum pecuniæ de manu regis tunc accepisset, & quantum gratiæ & fauoris unusquisque consecutus fuisset à rege, & plura alia quæ tunc contigerant, narrauit. Est & aliud facium non me diocre, quod non superflue ad prædicta addendum putauit, quod regis illius qui nunc regnat, filij illius de quo nunc dictum est, temporibus contigisse narra-

Magnus
Tamerlan.

batur. Est enim in partibus Orientalibus quidam magnus Tartarus, qui Demyrleng dicitur, de quo etiam superius mentio facta est, qui quodam tempore ad mortem regis Turcorum, stimulante odio, aspirans, quosdam sui generis in omni nequitia artis diabolicæ famosos & expertos, precibus et precio induxit, plura eis tribuens, sed multo ampliora promittens, si caput Turci inimici sui sibi deferrent. Qui dum exequendi facinoris commoditatem & modum pluribus temporibus quæsisent, & in omnibus rei difficultas occurreret: & quia ipsi multæ artis diabolicæ, magicæ quoque & necromantiæ non modicam habentes periti-
tiam cogitauerunt aliquid nouitatis prætere, ut sub hoc prætextu dum regi curioso fuissent præsentati, & ipsi non posse se artem & ludum nouitatis suæ exercere, nisi omnibus exclusis, dicerent, ad sui propositi commodum & executionem uenire possent. Sed rex auisatus per quosdam, qui illos suspectos habuerant, eorum machinamenta cautus præuenit. Nam dum inuitati à rege, in habitu & forma religiosorum exterius, armis uero intus bene muniti, antequam ad ipsum regem intrassent, capti, et pœnis subacti: hoc malum quod in regem cogitauerunt, ipsi à rege interempti, experti sunt.

Religiosi om-
nes à Turcia
expulsi.

Præterea omne ferè nephas publicum exercentes in ciuitatibus, in uis & nemoribus, & stratis publicis, bono communi & paci insidiâtes, criminosisque, & omnia genera flagitiorum sectantes, narrabantur eisdem temporibus in habitu & forma religiosorum latitare. Quibus omnibus rex permotus, & permaxime supradictorum nequitia commotus, emissio publico edicto, omnes religiosos de regno suo expellere ac perturbare fecit: & inuentum quæquam in habitu religionis, publicæ pœnæ & custodiæ subactum, rebus omnibus & uita priuari mandauit. Tantam autem execrationem & detestationem illius generationis regis animum tunc occupauit, ut non solum nomen illud audire non poterat, sed etiam quoslibet qui in habitu pauperum sibi ubicunque occurrissent, nullatenus sine perturbatione poterat intueri. Vnde qui eum comitabantur uel præcedebant in locis quibus erat transiturus, nequaquam pauperem aliquem sinebant apparere. Et si quis incaute apparuisset, perturbationis eius sæuitiam in contumelijs & uerberibus experiebatur. Huius rei tanto securior testimonium perhibere possum, quanto eam uerius non sine timore & periculo in meipso expertus didici. Vna enim dierum diluculo post ortum solis, contra aulam regis propter frigus, ad solem, cum pluribus alijs diuersi generis & habitus hominibus & pauperibus, sedendo ad spectaculum curiæ & principum, quorum multi ad regem, qua de causa nescio, tunc uenerant, transacta hora iam sexta, incaute remansimus. Recedente igitur uniuerfa curia, inopinatè uidimus de curia regis exeuntes equestres, præcedente præcone cū baculo, & subsequenter duobus iuuenibus, & regem ad balneum (quod retro nos erat) iturum. Visis igitur nobis, mox ipse rex cum magno strepitu uocem emisit. Tunc præco cum uelocissimo cursu uenit ad expellendum nos à facie regis. Et illos quidem qui ad uiam, quod erat iturus, fugerant, non credo uer-

bera

bera euadere potuisse: me autem, qui ad aliam partem fugi, licet tunc uix euadere potui, timoris tamen magnitudo in futurum cautiorem me reddidit, ut ante conspectum eius, maxime cum alijs pauperibus nequaquam ultra comparerem in uia, in qua erat transiturus. Ex his igitur exemplis, unusquisque fideliter considerans, poterit perpendere omnia, quæ de ista secta dicta sunt, ueritatem habere: maxime circa diuisionem, obstinationem, & ignorantiam.

DE RECOMMENDATIONE RE-

ligionis Christianæ.

Cap. XXIII.

10 **D**E secta Turcorum in superioribus sub breuissimo compendio dictum est, Epilogus.
 20 Quomodo uidelicet omni fundamento ueritatis careat. De nequitia quoque Turcorum & malitia, quibus Christianos persequuntur, & de motiuis eam ueram persuadentibus, & de his quæ ab ea retrahunt: & de omnium motiuorum illorum declaratione & interpretatione, cum quibusdam exemplis. Nunc in isto finali capite de recommendatione religionis sanctissimæ Christianorum, paucissimis uerbis aliquid dicere debitum aestimo, ut de eiusdem ueritate, cum illius sectæ erroribus comparatione facta, quilibet fidelis, quam eligere, quamque detestari debeat, luce clarius intelligere possit. Licet igitur sanctissimam & dignissimam religionem Christianæ legis, nulla lingua sufficienter possit extollere, & si
 30 cut debitum esset, magnificare, tamen quantum ad præsentis materiæ exigentiam, breuissime in septem causis principaliter eam intendo commendatam habere: scilicet in fundamenti eius firmitate & necessitate, in cultus eius dignitate, in sacramentorum eius sanctitate, in uirtutum eius nobilitate, in scientiæ eius sublimitate, in meritorum eius qualitate, in præmiorum eius quantitate.

Christianæ religionis commendatio ex 7 causis.

Sanctissima religio Christiana mysterium sanctæ & indiuiduæ trinitatis pro fundamento habet, cuius ab initio mundi tanta necessitas fuit, ut sine eius agnitione nulla penitus esset causa salutis, & uia uel modus placandi iræ Dei. Vnde sicut in ueteri testamento nemini prorsus dabatur spes ueniæ uel clementiæ Dei, nisi mysterium sanctæ trinitatis ei fuisset, uel in ænigmate, uel in aliquo signo uel figura demonstratum: sic & in nouo testamento nemini penitus est spes amicitiae Dei, nisi mysterio sanctæ trinitatis ueraciter sit imbutus, & per characteris impressionem substantialiter ei informatus. Habuit & ab initio hoc ipsum sanctissime trinitatis fundamentum, tantam in mentibus fidelium firmitatis efficaciam, quod
 30 ille antiquus humani generis hostis, cum omnibus artibus dolositatis suæ, ipsiusque carnis illecebræ, & mundi fraudulentæ inuidiæ, super ædificatam ei fidei spei & charitatis structuram nunquam deicere potuerunt, nec usque in finem hoc ipsum aliquatenus facere poterunt, licet in nouissimis temporibus, nostris scilicet & futuris, maxima sit ipsius diaboli potestas, &c. Fremat igitur in reprobis Mahometus, sauiat quantum poterit in Antichristo diabolus, nullum fructum nequitiae suæ reportabit, sed quantumcunque malitiæ excogitare poterit, electis Dei ad
 40 gloriam, sibi autem & suis complicitibus ad aeternæ damnationis augmentum redundabit.

I
Mysterium sanctæ Trinitatis.

Maximam diaboli potestas.

Cultus sanctissimæ religionis Christianæ tantæ est dignitatis, ut in principali actu suo, ipsos mortales homines ualeat quodammodo ipsis supernis ciuibus coequare. Nam licet illi æterno Deo ineffabiles laudes & diuina obsequia indefesse reddant, tamen diuinæ maiestatis oculis non minus placere comprobantur debita seruitutis officia & gratuita obsequia, nec non ipsa laudum sacrificia, quæ ueritatis cultores in spiritu & ueritate, de donis et muneribus desuper eis datis, in ecclesia militanti quotidie offerunt. In cæteris etiam, quæ in ea geruntur, excedit in dignitate omnes actus humanos, quantumcunque dignos & præcipuos. Si enim in
 ee 2 spiciatur

II
Dignitas cultus Christianæ religionis.

ministrorum

spiciatur sacrae doctrinae procedendi grauitas, tractantiū maturitas, materiā con-
formitas, fundamentorū soliditas, doctorum auctoritas, mysteriorū sublimitas,
sacramentorū sanctitas, sententiarū firmitas, uerborū tenacitas, argumentorum
inconcussa ueritas, rationum securitas, dubiorum clara dilucidatio, errorum om-
nium confutatio, contemplatio diuinorum, deuotio officiorum, ministrorum no-
bilitas, praelatorum dignitas, subditorum simplicitas, efficacia docendorum, suf-
ficientia omnium ad salutem pertinentium: insuper abundantia gratiarum, uir-
tutum redolētia, denique omnium diuinarum & humanarum rerū magisterium,
& fidelium animarū consolatio singularis, omniumque spiritualium charismatum
copia & plenitudo, aliarumque rerum summum fastigiū & excellentia infinita, cre-
do quod si omnes humanorum actuum excellentiae fuerint exhibitae, parti huius
extremae non ualeant comparari.

III

Sacramentorū
sanctitas, & ef-
ficacia.

Sacramentorum sanctitas huius sanctae religionis tanta est, ut in creatura ra-
tionali, non solum interioris hominis substantiam diuino usui aptam reddere, sed
etiam tantarum ei gratiarum redundantiam infundere sufficit, ut & secundū ex-
terioris hominis facultatem, ad utilitatem proximorum, de effluētia gratiarum, in
colloquendo, in conuersando, in docendo & exhortando, in consulēdo, in neces-
sitatibus spiritualibus & temporalibus subueniendo: & in alijs operibus pietatis
seruando, fructum salutis ualeat operari, & singulorum animos ad amorem Dei
prouocare. Si autem maioris desiderij corda flagrantia inuenerit, tantā habet
efficaciam & potentiam, praecipue sanctitas sacratissimae Eucharistiae, ut utriusque
hominis naturis, sublata uitiorum & terrenorum sarcina, adhuc in terra positus,
illius coelestis patriae gustum fruitionis ualeat cōferre. Adhuc etiam ipsorum
quatuor elementorum, solis quoque & lunae dignitatē & nobilitatem, ceterarumque
creaturarum decus & ornatum, in multiplici idolorum & demoniorum cultura
perditum & amissum recuperare, & pristino ualori restituere: id quoque quod in
uariarum insensatarum rerum nephando obsequio, a reprobis a principio mun-
di infideliter exhibitum, neglectū uel deformatum est, in usum uerorum cultorū, ad
honorem & laudem creatoris, & gloriam ipsius summi Dei, renouare plenissime
& reintegrare sua efficacia potest. Hoc quoque quod in quorumcunque blasphemo
usu maledictum est uel maledicendum, usque in finem mundi, erit ipsis impijs
ad damnationis cumulum, electis uero ad multiplicem meritorū fructum, coope-
rari finaliter & exhibere potest.

IIII

Virtutum no-
bilitas in Chri-
stiana religio-
ne.

Abraham pa-
triarcha.

Noë.

Moyse.

Sancti noui te-
stamenti.

Virtutum nobilitas, quibus animae sanctae in Christianitatis religione exer-
centur, ad uitae spiritualis profectum, secundum modum & formam uirtutum na-
turalium, ad uitae sensibilis perfectionem regulantur. Spiritus enim sensibilis, de
capite in membra corporis diffunditur, & secundum dispositionē organorum for-
mat actum in operationē. Eodem modo ipsa diuina gratia in anima rationali re-
sidens, secundum dispositionē uoluntatum & effectuum humanorum, format ef-
fectus spiritualis uitae. Vide quā nobile fructum fidei, ex affectu tam bene
disposito, sancto Abraham patriarchae diuina gratia produxit, qui propter excel-
lentiam ipsius fidei, quam in Deum habuit, filio suo non tam charo quā raro,
imò primogenito & unigenito, non curauit parcere. Fructus autem spei in af-
fectu Noë sancti qualis fuit: qui uniuerso orbe corrupto, solus in fabricatione ar-
chae laborare, tēpore tam longo non fastidiuit. Quid charitatis fructus in sancto
Moyse, qui amore superno ardens, filium filiae Pharaonis se negauit: & percusso
Aegypto, Hebraei liberans, iram Pharaonis incurrere non timuit. Sed haec
quali quaedam semina, in sanctis patribus ueteris testamenti pertransiens, si ad
amplissimam messem sanctorum noui testamēti accedere, et quid in singulorum
purificatae

purificatæ mentis affectu diuina gratia, tam de theologicis quàm cardinalibus & moralibus uirtutū speciebus, fructus produxerit, scire quis et intelligere uoluerit, Christianorū librarias percurrat: & cum, quasi † finitimā legendarum multitudi- *infinitam* nem huius materiæ inspexerit, reperiet proculdubio magis admirandā quàm inuestigandam huius religionis uirtutū nobilitatem. Hoc autem non tam mirabile quàm ineffabile, quod in affectu spiritali electorū nouissimi temporis operandum uenit, diligentiori studio & deuotioni relinquo. In hoc cōcludere uolo, quod quicquid ordinis, quicquid perfectionis & decoris, quid ue dignitatis & excellentiæ in uniuerso orbe à principio usq; in finē reperiri potuit, totum ab huius sanctissimæ religionis uirtutum nobilitate processit. Quibus sublati, nullus ordo, sed sempiternus horror & error permanebit.

Sublimitatem scientiæ huius religionis intelligendam, nullum conuenientio- *v* ris similitudinis modū inuenio, quàm sicut de Paradiso exeuntes quatuor flumi- *Sublimitas chri- stianæ sciētiae.* na totum mundū irrigarunt, sic nimirum quatuor Euangeliorum scientia & doctrina, de religione Christiana, quasi de Paradiso cœlesti egrediēs, uniuersam humanā naturā, diu aridam & sterilē, salutis foetu foecūdauit. Ille enim magister cœlestis qui dixit, Vos uocatis me magister & domine, et bene dicitis, sum etenim: *Iohan. 13.* ueniens in terris scholas tenuit, sanctam catholicam ecclesiā instituit, & scientiæ sublimitatem, quam in ea docuit, et posteris docendā dereliquit, manifestæ ostendit, quādo dixit: Omnia quaecūq; audiui à patre meo, nota feci uobis. *O ad. Iohan. 15.* mirandum mysterium, ea quæ in cœlo empyreo, & in consistorio sanctæ trinitaris tractantur, hominibus in terra manifestantur. O immensa dignitas religionis *Dignitas religionis christiane.* Christianæ, quæ in scientia angelos, archangelos, & reliquos ordines beatorum spirituum transcendit, & ad ipsorum Cherubim & Seraphim arcana consilia accedit. Et quid mirum, si hæc scientia de hominibus deos, de mortalibus immortales facere possit, quæ talem ac tantū doctorem habuit? Huius sanctissimæ scientiæ *Scientia Christianorum sola fide percipitur* sublimitatem, profunditatē, longitudinē & latitudinē, intellectus non capit humanus, nec lingua exprimit, sed fide percipitur, spe retinetur, & charitate perficitur. Huius scientiæ scholā qui intrauerit, quamuis indoctus, doctissimus euadit. *30* Quicūq; autem eam ingredi aut negligit aut contemnit, quamuis doctissimus, ignorantie suæ tamen cæcitatem in æternum lugebit.

De meritorum qualitate huius sanctissimæ Christianæ religionis, argumen- *VI* tari aut dubitare ipsis infidelibus & hæreticis derelinquo, quorū quidā Christum *Merita Christiane religionis.* non uerū Deum, alij non uerum hominē, reliqui solum prophetā fuisse blasphemarunt. Nemo autē fidelium, qui Christum filiū Dei, & uerū filium hominis, de spiritu sancto conceptū, de Maria uirgine natum, inter homines 33. annis conuersatum, & post infinitos labores, post miraculorū & doctrinarū insignia, à ludæis captum, ligatum, flagellatum, consputum, irrisum, illusum, spinis coronatum, & infinitis doloribus & confusionis opprobrijs, iniurijs & blasphemijs satiatū, tandem inter latrones affixū cruci, & pro salute humani generis acerbissima morte finitum, credunt, confitentur, & suppliciter adorant, de eius infinito merito dubitare permittitur. Quod autem infinitum est, ultrā multiplicari non potest. Superfluum tamen non est, si gloriosæ uirginis Mariæ, omnium sanctorū, apostolorum, martyrum, confessorum, atq; uirginum merita, quibus christiana religio dorata est, addere uoluero.

De quantitate præmiorum quid dicendū putamus? Non ne iustum est, ut secundum laborē requies, secundū dolores gaudium, et secundum confusionē gloria retribuatur? Firmiter igitur credamus, & nullatenus dubitemus, huic sanctissimæ religioni, pro infinito labore æternæ requiei solaciū, pro tantarū passionum *VII* *Quantitas præmiorum.* *Premia piorum.* ee 3 doloribus

doloribus sempiterni gaudij refrigeriū, pro confusionum & opprobriorum immensitate consolationē gloriæ sine fine mansurę in retributionis præmiū, à iusto & æterno iudice, in suo districto et extremo iudicio exhiberi. Felix igitur, imò felicior & felicissima anima, quæ huius sanctissimę religionis fundamenti firmitate fundata, cultus eius dignitate mancipata, sacramentorū quoq; eius sanctitate consecrata, uirtutū nobilitate decorata, & sciētīæ eius sublimitate tam fideliter & excellenter imbuta, ut per eius infinita merita, ad præmiorū eius tam sublimia fastigia finaliter ualeat peruenire. Quod nobis præstare dignetur I E S V S C H R I S T V S Dominus noster: qui cum patre & spiritus sancto uiuit & regnat Deus, in secula seculorum, Amen. Qui de secta Turcorū magna & admiranda scire desideras, pauca quæ hic inculto sermone & incōpositis uerbis dicta sunt, rogo ne spernas. Nam si singula bene inspecta & intellecta fuerint, de multis & magnis debite inquisitionis materiā, & rei ueritatis seriē, nequaquā tibi negabunt.

F I N I S.

O R A T I O T E S T I M O N I A L I S E O R U M

quæ dicta sunt.

In rerum humanarū dubijs, maiori experientīæ fides adhibetur potior, nulla minorem mihi, de conditione & ritu Turcorū loquenti, si dem debere censeo, qui corū truculentissimæ captiuitatis & horrendæ persecutionis, per integros uiginti annos, terribiles tempestatum spiritaliū turbines, & immensa pericula corporis & animę pertuli. Et ut possem euadere, præcipue periculū animę, & conseruare fidem Christi, octo solennes fugas peregi, quarum quælibet hominē non solum in perturbationem mittere, uerumetiam in desperationis foueam deicere, sufficiens materiā existere potuisset. Quater quoq; post fugam precio redemptus: septies pro pecunia uenditus, & totidem emptus fui. Præterea intantum cōuersationis eorū consortio astrictus fui, ut maternam linguā oblitus, eorum Barbarici idiomatis loquela ad plenum eruditus, nec non literaturæ eorum tam extraneæ & peruersæ non mediocriter instructus, adeo ut Sacerdos eorum unus de maioribus, ad beneficium ecclesiæ suæ non modicis redditibus dotatum, quod ipse mihi obtulit, me sufficientem & idoneum æstimaret. Porro religiosorum eorum moribus & ritui sic me conformaui, ut sermonū spiritalium, quibus ipsi in collationibus suis & propositionibus populi utuntur, tantam haberem experientīā et copiā tam in scriptis quam in mente, ut non solū uicini nostri, qui me frequenter audiebant in cōgregationibus suis, uerumetiam de alijs locis me proponētē audire desiderabant, ipsorum quoq; religiosorum plurimi, quos proponerent populo, à me didicere sermones.

Deniq; domino meo ita charus eram, ut sæpius in colloquutione plurium, plus quam filium suum, quem unicum habebat, me diligere assereret: & propter hoc post adeptam libertatē, promissionibus & precibus me omnibus modis retinere attentabat. Sed quia sciebat me ualde auidum ad discendum literas, per excusationem, qua me finxi ad studiū ire & reuerti, deceptus, me dimisit, non tamē sine totius familiæ suæ desolatione, rogans, & per nomen Dei & Mahometi me adiurans, ut quantotius redirem. Et forte adhuc reuersurum à studio expectat, ut uide licet de meo sacerdotio, & sui desiderij impletionē, duplex sibi gaudiū, quod multum optauerat, accrescat. Demum in fine, quod ualde paucis ductis in eorum captiuitatem contingere potest, cum litera Imperiali autoritate confecta, & autenticorum testium solenni uallata testimonio, Deo mihi adiutorium præstante & misericordiam, nō solum illius durissimæ captiuitatis nexibus solutus, uerum etiam illius cruentissimæ sectæ diabolica infectione solutus, liber exiui.

Detur

Quot fugas
peregerit au-
thor.

Detur igitur maioris experientie testimonium, cum evidenti ratione: & ego meis postpositis, suis assertionibus indubitanter cum cæteris fidem adhibebo.

ISTI SVNT DVO SERMO-

nes in uulgari Turcorum.

C Affil olma aths goeslingi, halinga bakoeleni, gore ruenelit itma doenuede, yasu derung deleni goer, nitscheler uatir duesse beni, girnulam tistheyâ ues-
suebemi Czuem uekleri tiffa beni tisthur beni olâ guer. Kym ach iduep kilir za-
ri kuenethdur ellinde uuari. Gutfthmifsthatir kari giri miczkij nueri guueleni
goer czorma hallyn kynczene uuarma yeramâczine Kymczini goef deczini uul
sub gyeni iulani goer. Hantz Meheknimet mustafa, huekym itti kastâ kassa. Do-
enne kyme kildi bafsa, aldaniben galani goer, Aldanma maladanuara kulukey-
la, haka iar, Seuigilebile uuara baki iotafsch olani goer Ionus bij czusteri tsattar
balka moriffer satar Gendiczone hadar dutar czoledigi ialani goer.

Iana tisthim goner olim bon oelim angitstac, olim endestherczin host, uulurara
dantstihag. Olischeris belli beangisî tisthimis olor eam, tenesthir uftine konp, hal-
kundinge iuunt sthad, hitfch hilmecczen ben nitge iden, hanke ianna, czaffaridê,
yacassis don geemgidê, bachsis atta binniststheg. Gelle bâga kauum gardasth ola
czim degi iolastst. Kim olaczar bâga haltastst ben czinin do egaliststihag, galâ ben
amalimla hernitgeczij halimla. Gide kauu guule guele, efdê iâga doniststheg. Sâ-
ga aidirem ai passâ, nelergelliczor bafsa. Kimingicziidem bagir pissche, Kim schra
ba aniststihag, yarrin cziazar guria tschumla galeik derle. Kime inir czeuuan
herle, kiming icziidem iantstschag amal uuer unda tisthoap amalsisa olor hedep,
schol bisschia olmaczhezzepp, bunda azat olitststihag, yonus emdi kiliarak ut an-
meaczin dogri bak. Tschumla galeik derle atli atilia czaajt litschag.

INTERPRETATIO SERMONVM

prædictorum in Latino.

NOLI esse incautus, aperi oculos, & considera conditionem tuam, quia mortalis es. Et noli iniquè agere in hoc seculo, sed de commissis poenitentiam agere cura. Considera multitudinem morientium, & dispositionem eorum in sepulchris, & deformitatem, quomodo pleni uermibus & serpentibus, facies deturpatae, phlegmate pleni, omni putredine & foetore. Iusti in hoc saeculo cum timore uiuerunt, & cum dolore mortui, & non comparent. Et miseri peccatores ridet & consolantur, credentes se mortem euadere posse. Noli igitur argumentum quaerere ab aliquo, uel rationem. Nec contrarium dicentibus uolueris credere. Quotidiana morientium experientia & conditio de hoc te certum reddant. Vbi est Mahomet Mustafa? qui fuit tantæ authoritatis, ut cælo & terræ imperare uideretur. Et si huic mors non perperit, quem non seducat mundana uanitas? Non ergo blandiantur temporalia & caduca, sed exerce te in cultu diuino, & associare spiritualibus rebus, quæ tibi in extremis possunt esse refugium. Ionus has sententias copulat, uendens populis mer-
cimoniam spiritualia, cuius sermonum ueritate meliora facta testimonio esse possunt.

Menhent min-
stafa.

Timor mortis exterius, sed magis interius, eius me conturbat memoria. Sed quia omnibus commune mori scio, aliqualem mentis releuationem habeo. Certum est quod omnes morimur, sed horam mortis tunc solum experiemur, quando super feretrum positi, incipimus coram oculis omnium lauari. Quid faciam? aut quod me uertam nescio, quando omnia mihi prius chara me solū derelinquunt. Tūc pannus quo inuoluar, & tabula cum qua efferar, mihi ex omnibus remanebunt. Sed fortè amici mei & proximi cōpatientes usq; ad tumultū erunt mihi socii.

Quem uero consortem habebō, quando solus in terra tumultus restabo: Tunc *quando illi* manebunt mecum merita & mea sancta desideria, tō non illi, qui tristes se sociauerunt, gaudēdo redibūt ad propriā. Sed tibi dico frater chare, cōsidera qualis morientium differentia: alij enim æstuabunt incendio, alij uerò satiati gaudebunt refrigerio. Tandem instante ultimo examine, omnes iterū habent resurgere. Tūc alios gratia spiritus obumbrabit, alios ignis æterni incendiū concremabit. Non uerba, sed merita ibi respondebunt: qui nō habent merita, magnam necessitatem habebunt. Illi autem tunc securi erunt, qui de hac uita sine impedimento & liberi exierunt. Ionus ergo age nūc de tali prouisione, ut tunc apparere possis sine cōfusione, quādo singulorū nomina & merita toti mūdo erūt manifesta & cognita. 10

HAEC EST OPINIO ABBATIS

Ioachim, de secta Mahometi.

Danielis 7.

Apocal. 12.

Persecutio Arriana.

Cosroës rex Persarum.

Mahomet.

Mahomet præcursor Antichristi.

Danielis 7.

Apocal. 13.

QUANTVM autem secta Mahometi debeat durare, habetur Danielis 7. ubi declaratum fuit Danieli ab angelo de bestia magna quæ dissimilis erat ceteris in hunc modum: Hæ quatuor bestie magnæ, quatuor sunt regna, quæ consurgent de terra. Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi, & obtinebunt regnum usque in seculum, & in seculum seculorum. Quod tractans Abbas Ioachim super illo loco Apocal. 12. Et iratus est draco in mulierem, sic dicit: Si historias ecclesiasticas diligentius notamus, cum iam moderata esset persecutio Arriana, & etiam in quibusdam deleta, inchoante Cosdroë rege Persarum, qui in persecutione orientali præcessit Mahomet & successores eius, persecutio istius sectæ secuta est tam immanis, ut reuera nō hominū, sed bestie cuiusdā terribilis esse uideretur, præsertim cum ipsius error nō aliqua ratione humana uidetur esse munitus, sed solum detestando furore mendacij, & tyrannica armorum potestate defensus. Quantum uerò inualuerit in breui, & quā cito profecerit in malitia sua, haud dubiū propter peccata, testatur desolatio ecclesiarum Syriæ, & Phœnicis, Palestinae pariter & Aegypti, necnon & Aphricæ, & Mauritaniae, & insularum maris, in quibus abolito Christi nomine, ipsius Mahomet detestanda traditio, quasi magni prophetæ Domini, & præconis altissimi prædicatur. Heu si tāta mala faciet Antichristus, quāta iste fecit in mendacio suo. ut enim Moses legislator longō antè præcessit Christum, ita & iste lator mendacij parauit itinera Antichristi. Ac ne cui immanitas huius bestie uideatur esse similis aliarum bestiarum, Iudæi quidem pugnaverunt contra fidem Christi: sed tamen eis renitentibus & inuitis, ædificatae sunt ecclesiae Hierosolymis, & non post multos dies absorpti sunt à Romanis, ita ut ex tūc quo ad eos, finem acciperet & persecutio ecclesiarum & regnum ipsorum. Pagani pugnaverunt contra Christum, sed quotidie uincebantur à militibus eius, ita ut in diebus Syluestri Papæ penè redderent arma, & eidem Christi uicario sceptrum regni assignarent. Gothi & Vuandali, & Longobardi, & alij hæretici partim deleti sunt ab exercitu Romanorum, partim ad catholicam fidem conuersi. Hæc uerò quarta bestia ita indomabilis fuit, ut licet apparuerit ad tempus humiliata, & quasi mortua, quā iterum magnificata sit, & ad deuorandum parata, plus timere est quā exprimere. Hæc igitur est illa bestia, quā sanctus Daniel quartam nominat, terribilem nimis. Ioannes uerò tam eam quā tres alias comprehendit sub una habente septē capita, & in uno eorū cornua decem. Et infra paulo post idem Abbas Ioachim ita dicit, Per hanc bestiam diabolus meridianam incolentes eremum uiros solitarios impugnavit. Et per hanc talia facturus est, & ex parte iam facit, qualia non est permixtus in temporibus alijs, nec etiam quando sanctos martyres laniare ictibus uarijs sineretur, 40

APPENDIX, DE CHRISTIANORVM

decem nationibus, siue sectis.

NOTANDVM quòd gentes Christianorum diuiduntur in decem nationes: uidelicet Latinos, Græcos, Indos, Iacobitas, Nestorinos, Moronitas, Armenos, Georgianos, Surianos, & Mozarabes.

10 Prima natio est Latinorum, qui habent imperatorem Almaniae, & reges multos, uidelicet reges Castellæ, Arragoniæ, Portugalliæ, Nauarrae. Et isti sunt de natione Hispanica. In natione Gallica est unus rex Francorum, & multi duces & comites. In natione uero Italiæ est rex Siciliæ, Neapolitanus, multi duces, comites, marchiones, ac communitates magnæ, uidelicet Venetiarum, Florentiæ, Senarum, & Ianuæ. In Germanica autem natione præter imperatorem qui debet esse Almanus, sunt reges multi, uidelicet rex Angliæ, Scotiæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, Daciæ, Frisiæ, Suediæ, Noruegiæ, Dalmatiæ, & multi marchiones, lantgrauij, duces, comites, &c. Item in insula Cypri, rex Cypri. Omnes prædicti sunt obedientes Romanæ ecclesiæ.

20 Secunda natio est Græcorum, qui habent patriarcham Constantinopolitanensem, archiepiscopos, episcopos, abbates, &c. in spiritalibus. In temporalibus uero imperatorem, duces, & comites, &c. Pauci tamen numero sunt nunc, quia Agreni & Turci occupauerunt & inuaserunt maximam partem Græciæ. Et isti non obediunt ecclesiæ Romanæ, & habent errores multos qui sunt condemnati per ecclesiam: quia dicunt, quòd spiritus sanctus non procedit à filio, sed à parte solum. Etiam dicunt, quòd non est purgatorium.

Tertia natio est Indorum, quorum princeps est Presbyter Ioannes, cuius potestas excedit omnes Christianos. Nā habet sub se septuaginta duos reges. & quando dictus dominus Presbyter Ioannes equitat, semper facit ante se portari crucem ligneam. Quando tendit ad bellum, facit portari duodecim cruces de auro & lapidibus preciosis factas, pro uexillo. In illius terra est corpus beati Thomæ apostoli in maxima ueneratione.

30 Quarta natio est Iacobitarum, à Iacobo hæretico, discipulo patriarchæ Alexandrini Iacobitæ dicti sunt. Hi in partibus orientis occupant magnam partem Asiæ, terram Mambrae, quæ est propinqua Aegypto, & terram Aethiopiæ usque ad Indiam plus quàm quadraginta regna. Hi circūciduntur & baptizantur, cum ferro ignito characterem crucis imprimunt in frontibus & in alijs partibus corporis, ut in pectore, uel in brachijs. Hi confitentur soli Deo, & non sacerdotibus Iudeorum & Agarenorum. Et dicunt, in Christo esse tantum naturam diuinam. Aliqui eorum loquuntur lingua Chaldaica, aliqui lingua Arabica, alij uerò alijs linguis, secundum diuersitatem nationum. Et isti fuerunt condemnati in concilio Cedenfi.

40 Quinta natio est Nestorinorum, à Nestorino hæretico, qui fuit Constantinopolitanus episcopus, sic dicti Nestorini. Hi soli ponunt in Christo duas personas, unam diuinam, aliam uerò humanā. Et negant beatam uirginem Mariam esse matrem Dei, sed bene hominis Iesu. Hi utuntur lingua Chaldaica in suis scripturis, & conficiunt corpus Christi in fermēto. Hi inhabitant Tartariam, & maiorem Indiam: & sunt multi numero. Terra eorum continet tantum, sicut Almania & Italia. Et isti hæretici fuerunt condemnati in tertia synodo Ephesina, & fuerunt diuisi ab ecclesia Romana, & permanferunt in pertinacia.

Sexta natio est Moronitarū. Moronitæ à quodam hæretico Morone dicti sunt. Hi unum intellectū & unā uoluntatē in Christo tantū ponūt. Hi habitāt iuxta Lybiam,

Lybiā in prouincia Phœnice in magno numero, uiri bellatores, in prælijs edocti & experti, specialiter utuntur arcub. & sagittis. Hi more Latinorū cāpanis, & eorū episcopi annulis, mitris & baculis pastoralibus utuntur. In scripturis litera Chaldaica, & in uulgari Arabica utuntur lingua. Hi aliquando fuerunt sub obedientia Romanæ ecclesiæ. Nam eorum Patriarcha interfuit concilio generali Lateranensi, celebrato Romæ sub Innocentio tertio. Sed postea recesserunt ab ecclesia Romana. Hi primò fuerunt condemnati in synodo Constantina, & postea uenerunt ad obedientiam Romanæ ecclesiæ. Et iterum reuersi sunt ad propriam eorū opinionem, in qua perseverant hodierno tempore.

Armenij. Septima natio est Armeniorum, qui habitant in regno Armeniæ prope Antiochiam. Hi proprium idioma & linguam communem omnibus habent, & scripturas sanctas, & officium ecclesiæ cantant, & dicunt in uulgari lingua, ita quod ab omnibus secularibus tam uiris quàm fœminis intelligantur. Habent suum Primatem, quem uocant Catholicum, cui obediunt sicut nos Papæ, cum magna deuotione & reuerentia. Quadragesimam ieiunant cum magna deuotione, in qua nō comedunt pisces, nec bibunt uinū. In diebus autē Veneris comedunt carnes.

Georgiani. Octaua natio est Georgianorū, à beato Georgio, quem habēt in prælijs in patroneū, dicti sunt Georgiani. & habitāt in partib. oriētalibus. Et est populus pulcher, fortis, & deliciosus: Medis, Persis, & Syris (in quorum confinibus commorantur) ualde formidolosi. Et utuntur lingua Græca, utuntur sacramentis more Græcorum. Clerici habent coronas in capitibus eorum rotundas, seculares uerò quadratas. Quando ueniunt ad sanctum sepulchrum, non soluunt Sarracenis tributum, & ingrediuntur Hierusalem cum uexillis erectis, quia Sarraceni eos timent.

Eorum fœminæ utuntur armis sicut uiri, barbas & crines etiam habent sicut uiri, utuntur pileis altis in capitibus ad altitudinem cubiti. Quando scribunt Solitano, statim conceditur eis quod petunt.

Suriani. Nona natio est Surianorū, sic dicti Suriani, à ciuitate Sur, quæ est eminentior ciuitas in Suria, uel Assyria. Hi utuntur in sermone uulgari, lingua Sarracenicā: in scripturis diuinis & officijs missæ, lingua Græca. Habent episcopos & consuetudinem Græcorum seruant, & eis obediunt in omnibus. Conficiunt in fermento, & habent opiniones Græcorum contra Latinos. Hos sequuntur alii qui Christiani, qui in terra sancta uocantur Samaritani, primò conuersi tempore apostolorum, sed ipsi non bene sapiunt in catholica fide.

Mozarabes. Decima natio est Mozarabum, hi Mozarabes fuerunt olim multi numero in partibus Aphricæ & Hispaniæ, sed modò sunt pauci. Sunt autem dicti Mozarabes, quia modos Christianorum de Arabia in multis tenebant. Isti utuntur in officijs diuinis lingua Latina, & obediūt ecclesiæ Romanæ, & prælatis Latinorū. Conficiunt in azymo, ut Latini, sed in multis discrepant à Latinis, quia cū dies naturalis diuiditur in uiginti quatuor horas diei & noctis, tot officia habent siue horas, & psalmos ac hymnos certasq; orationes habent & nimis prolixas, quas non dicunt more Latinorum. Nam & quod Latini dicunt in principio, ipsi dicunt in fine, uel in medio. Sacramentum eucharistiæ diuidunt aliqui in septem partes, aliqui in decem. Et est hæc natio ualde deuota. In matrimonio uerò non coniunguntur, nisi personis suæ gentis, siue nationis. inter quos fœmina amisso primo marito, nunquam coniungitur alteri, sed permanet in castitate perpetua.

DIVERSITATIS HVIVS INTER

Christianos cause.

Prima causa.

Causa uerò tantæ diuisionis inter Christianos fuit, quod ab antiquis temporibus Christiani fuerunt astricti, ne celebrarent Concilia generalia. Ideo

Ideo insurgentibus hæreticis, in diuersis mundi partibus, non fuit qui remedium apponeret. Secunda causa fuit negligentia summorum Pontificum, quia non curauerunt nuncios mittere ad Christianos in erroribus positos: quia si hoc fecissent, multos, aut omnes ad unam fidem & obediẽtiam Romanæ ecclesiæ reduxissent. Secunda.

F I N I S.

SOPIVS EPISCOPVS SERVVS SERVO.

RVM DEI ILLVSTRI MORBISANO TVRCARVM

príncipi, timorem diuini nominis & amorem.

SCRIPTVRI ad te aliqua pro tua salute & gloria, proq; communi multarũ gentium consolatione & pace: hortamur ut benigne audias uerba nostra, nec prius damnes, q̃ iudices, nec prius iudices, q̃ singula diligẽter intelligas. Accipe quę scribimus in bonã partem, & usq; in finẽ patiẽter audi: si bona sunt quę suademus, amplectere: si mala, respue, & in ignẽ mitte. Neq; idcirco epistolã reñcias, quia Christiani hominis est, &

20 eius Christiani qui ceteris præest. Non em̃ te odio persequimur, neq; tuo insidiamur capiti, quamuis nostræ religionis hostis existas, & armis Christianam urgeas plebem. Operibus tuis, non tibi sumus offensi. Diligimus, iubente Domino, inimicos nostros, & pro persecutoribus nostris oramus: sapientibus & insipientibus debitores sumus, & omnes cupimus fieri saluos, Græcos, Latinos, Iudæos, Sarcenos, omnibus optamus bona. Sed scimus uera bona neminem assequi posse, qui extra euangelium degit. & à Christo domino nostro est alienus. Noli autẽ aures claudere, aut oculos auertere, cum Christum nominamus, quem Mahumetea lex iniqua natum & uirum sanctum, & prophetã magnum, & uirginis filium, & miraculis clarum dicit. Multa tibi per eum & maxima bona euenient, si ei credideris, & eius sacris initiari uolueris. Horresces hæc cum primũ accipies, sed audienda est tota lex, deinde iudiciũ promendum. Audi quò tendimus. Multa tibi & tuis progenitoribus cum Christianis bella fuerunt, multus sanguis effusus est, multæ urbes deletæ, sacræ ædes incensæ, raptæ uirgines, uiolatæ matronæ, vastati agri, scelera perpetrata sunt quæcunque in mentem uenire possunt, dum Turca & Christianus, uter imperet, gladio contendit: tibi (ut fama & opera ipsa loquuntur) ingens desiderium est Christianos sub iugum mittere, & imperium Latini nominis obtinere. Et sunt fortassẽ qui hoc facile suadent, & omnia tuis armis peruia dicunt. & alij tuas uires amplificantes, Christianas attenuant: alij in diuisionibus & odijs quæ gentem nostram excedunt, spem collocant, haud difficile existimantes eos uinci ab exteris posse, qui domi desident. Nos non ita ignarum te credimus nostrarum rerum, quin scias quanta est Christianæ gentis potentia, quàm ualida Hispania, quàm bellicosa Gallia, quàm populosa Germania, quàm fortis Britannia, quàm audax Polonia, quàm strenua Hungaria, quàm diues & animosa & bellicarum perita rerum Italia: sola Hungaria diu progenitores tuos & te ipsum fatigauit. Octogesimum iam annum aduersus Hungaros Turcarum signa feruntur, & adhuc circa Samum ac Danubium hæret una gens, quæ te tuasq; uires agitat. Quid facias si tibi cum Italis, aut Gallis, aut Germanis res fuerit, amplissimis & robustissimis populis: Fortassẽ non deest qui dicat, Iustinianũ imperatorẽ Constantinopoli sedentẽ, misso in Italiã Bellisario cum parua manu militũ

Matthæi.
Rom. 1.

Extra euangelium & Christi nulla salus.

Iustinianus Imperator.

perdi.

Adulatores regum assidua pestis.

Mithridatis

Pontifica

Itali.

Christianis dissidijs Turcae ne confidat.

Italorum factiones.

perditam Romam, & reliqua loca usque ad alpes recuperasse, nec te Iustiniano minorem esse. Caue ne te fallant adulatores, domestica regum & assidua pestis. Facile principes magna de se loquentibus aurem prestant, atque idcirco saepe decipiuntur. Rarus est uero, qui non se maiorem credat. Iustinianus uniuersae Graeciae & Illyrici & Asiae & Lybiae dominus erat, & Italiam non acquisiuit, sed recens perditam recuperauit, & a Gothis gente barbara, non ab Italis abstulit: nondum amor imperij Romani in mentibus Italis refrigerat, neque ullus erat qui barbaricum iugum aequo animo ferret. Cuncta arma pro imperio, & pro patria magnis animis susceperant, nec tam Bellisarius Italis libertatem restituit, quam Itali suum decus uendicarunt. Tui progenitores nunquam aut possederunt Italiam, aut uiderunt, nec tibi ius ullum in ea est. Quod si pergas Italiam inuadere, senties tibi cum uiris bellum esse. Fatemur, res claras maiores tui egere, nec tua minora sunt opera. qui Constantinopolim expugnasti, & Peram e regione Genuensium coloniam, & Peloponnesum, magna ex parte in deditiorem accepisti, & in Rastia & Valachia non parum agri adeptus es, & saepe tuos hostes fudisti. Et hoc anno Synopem uetustam urbem Metis Eupatoris patriam & eius tyrannum cepisti, & Trapezunte direpta, incolas eius & imperatorem in captiuitatem abduxisti: & Ioannem Cassanum praelio congredi ausum superasti. Magna haec tibi uidentur, nec nos parua dicimus. At Iulius Caesar cum de uictoria Pontica triumpharet, in curru quo uehebatur, haec uerba iussit inscribi: Veni, uidi, uici. Imbelles eas gentes & parui momenti existimans, quas Pompeius paulo ante domuerat, & tu hac aetate superasti. Alia est Italorum natura, aliae uires, alia ingenia, alij animi. Nesciunt subesse, qui soliti sunt praeesse. Et nunc tota Italia armata est, equis & hominibus plena: nec pecunia caret, quae neruus belli dicitur. Non pugnabis contra foeminas, aut Italiam, aut Hungariam, aut aliam in occidenti prouinciā ingressus. Ferro hic res geritur, non Asiaticis sudibus. Chalybeus torax pectora tegit, equi simul & homines tecti pugnant, ordines seruant, nec uano metu pauent. Fortior sit necesse est, & manu promptior, & animo praestantior, qui eos loco depellat. Nec Christiana dissidia desiderio tuo conducere putes, haud in his confidas. ueniunt Christiani omnes, si quando te audiant interiora Christianitatis accedere. ne tu melius Christianorum paci consulere potes, quam ualidis & magnis copijs Christianitatem inuadens: cessabunt priuata odia, ubi publica senserunt, & coniunctis uiribus aduersus communem hostem arma fumentur. Nec tu necesse arbitris ad propulsandas tuas incursiones, ad comprimendum tuum impetum, tuasque uires elidendas totam Christianitatem uniendam esse, quod fatemur difficile esse. Sed una ex quatuor nationibus satis fuerit, superque satis, tuas copias profligare. Atque ut de alijs taceamus, complures esse in tuo palatio arbitramur, qui terram Italiam lustrauerunt, & uires & ingenia noscunt. Ipsos audi atque interroga, an aequari tuis uiribus Italia possit, an uinci tuis armis, an tuo imperio subijci. Plus negotij Romanis fuit Italiā acquirere, quam orbi reliquo frena imponere. Diceret aliquis, quod supra tetigimus, intestina odia, quae nostram gentem exagitant, introitum tibi in Italiā posse praebere: & si unus principum te excludat, alterum inclusurum, daturumque aditum. Sunt diuisiones sane & inimicitiae & similitates inter Italos, plures & graues & periculosae, & utinam non essent: sed nullus est qui dominum pati non Christianum uelit, omnes in fide orthodoxa mori uolunt. Nulli animus est a religione recedere. Non hic inuenies, quod tui maiores apud Graecos: qui contendentibus de imperio duobus, nunc uni, nunc alteri minus potenti auxilia ministrare, donec ambos eneruatos & exhaustos eiecere, & sibi principatum arripere. Aliae sunt Italiae potentiae, alij regum oculi, alia ciuitatum consilia.

Vene

Venetoꝝ respublica sapientia diues, & auro, Christo deuota, ut nostra fert *Venetii.*
 opinio, prius euerteretur funditus, quam hostem religionis in Italiã patiatu-
 r intrare. Atq; hec quidẽ per sese quando statuerit, nullis adiuta uicinis, tuas
 opes euerteret, tantum terra mariq; potest. An Florentiã urbis magnificen- *Florentia.*
 tiam ignoras, & uires, & opes, & quantus est in ea religionis cultus, quanta
 erga IESVM reuerentia, quantus amor? Credis ne fieri posse, ut hæc ciuitas
 Italiam diuersæ religionis hominibus aperiri sinat? Sunt aliæ multæ urbes
 insignes, multi principes clari & magni. Nihil de regno Siciliæ dicimus, *Siciliæ re-*
 quod armis hac tempestate concutitur, non possumus multa nobis de illo *gnum.*
 10 promittere: licet tamen hoc asserere, quod quanquam duo reges de ipso liti
 gent & bello decertent, maluerit tamen uterq; regno priuari, quam tuis au-
 xilijs uictoria potiri. quod si ad te alter confugerit, totius Italiæ in se odia
 concitauerit. In Gallia Cisalpina, quæ & ipsa pars est Italiæ, dux Mediola-
 nensis in armis excellit, & potentia par regibus habetur. Nec parua sunt
 ducis Mutinæ uires; aut Genuens, qui Liguribus præest marinis. Non *Mutinæ dux.*
 contemnendus ducis Sabaudie, opulentus & ualidus in Italia principatus. *Genuens.*
 Adest Marchio Mantuanus. Sunt & alij complures urbium domini, qui- *Sabaudus.*
 bus nihil potest esse molestius, quam nobilem Italiam uanæ superstitionis *Mantuanus*
 ritu fœdari. De nobis & ecclesiæ Romanæ ciuitatibus & prouincijs tace- *marchio.*
 20 mus, quoniam nostram tibi possessionem haud ignotam esse confidimus,
 quibus sola cura est seruandæ et ampliandæ fidei domini nostri IESV. Hæc
 si accepisti ab alijs, gaudemus, ueritatem enim accepisti: si minus, hortamur
 hæc discutias, & uerum inuestiges. inuenies nihil nos esse mentitos, non
 folium Sibyllæ, ut quidam ait, sed euangelij paginam recitamus. Difficile
 est, atq; adeo difficile, ut impossibile dici queat, te tua in lege permanentem
 uoti compotem fieri. Si, ut aiunt, imperium Christianoꝝ desideras, dicens
 quam plurimos tibi Christianos subesse, & de reliquis idem speras, non est
 par ratio. Paucissimi sub tuo imperio Christiani sunt, qui ad ueritatem am- *Christiani sub*
 bulent euangelij. Omnes aliquo sunt errore imbuti, quamuis Christum co- *Turca.*
 30 lant, Armeni, Iacobitæ, Maronei, & alia quædam nomina. Græci à Roma-
 næ ecclesiæ unitate aberant, cū tu Constantinopolim inualisti, neq; adhuc
 decretum Florentinum acceperant, & in errore stabant, neq; de sancto spi-
 ritu, neq; de purgatorio igne, consona rectæ fidei sentientes. Pauci fortasse
 inopes ueri Christiani, necessitate, non uoluntate tibi obediunt. At urbes
 Italię potentissimas, non est tuū cogere, ualidiores sunt, quam tuis queant
 exercitibus superari. Nosti quæ acciderunt, cum Taurinū inualisti, quod
 nostra ætas Belgradum uocat. Pauci cruce signati, innumerabiles tuas co- *Belgradi oppu-*
 40 pias prostrauerunt. Non est de Italis speranda uictoria, quibus aduersa fuit *gnatio.*
 in Hungaris pugna. Quo circa ut eò tandem ueniamus quò nostra festinat
 oratio, & id dicamus quod ad scribendū compulit, tuamq; gloriã & tuam
 salutem tibi deniq; ostendamus: adhibe his paucis animū. Si uis inter Chri-
 stianos tuum imperium propagare, & nomen tuum quam gloriosum effi-
 cere, non auro, non armis, non exercitibus, nō classibus opus est. Parua res
 omniū qui hodie uiuunt, maximum & potentissimū & clarissimum te red-
 dere potest. Queris quæ sit? Non est inuentu difficilis, neq; procul quæren-
 da, ubiq; gentiū reperitur: id est, aquæ paxillū, quo baptizeris, & ad Chri- *Ad baptismum*
 stianorum sacra te conferas, & credas euangelio. Hæc si feceris, non erit in *hortatur.*
 orbe princeps qui te gloria superet, aut æquare potentia ualeat. Nos te
 Græcoꝝ & Orientis imperatorem appellabimus; & quod modo ui occu-
 ff pas,

Vladislaus Pol-
lonie rex.

Casmirus.

Haistulphus &
Desiderius re-
ges.

Esai.ii.

Christianorum
lex sancta, ue-
ra, salutaris.

pas, & cum iniuria tenes, possidebis iure. Christiani te omnes uenerabun-
tur, et suarum litium iudicem facient. Oppressi undique ad te ueluti commune pa-
trocinium confugient, & toto fere orbe ad te prouocabitur. Multi sponte sua
sefe tibi subiciant, tribunalia tua sequentur, & tributa prestabunt. Licebit
tibi surgentes extinguere tyrannides, iuuare bonos, oppugnare malos, nec
Romana ecclesia te arguet recta uia uadentem. Eadem erit erga te charitas
prime sedis, quae in ceteros reges, et tanto maior, quanto eris ipse sublimior.
Facile hoc pacto sine sanguine, sine armis, multa poteris nascisci regna. Vla-
dislaus Lituaniae princeps Vituldi frater, cum aspiraret ad regnum Poloniae,
essetque infidelis, ut uoti sui compos fieret, effectus fuit Christianus, et deinde
etiam regnum obtinuit. Cuius nunc filius Casmirus regnat, alter filius, qui et-
iam apud Hungaros regnauit, in bello contra genitorem tuum gesto supe-
ratus occubuit. Quid reris de te fiet, Christianis initiato sacris? Magnus erit
ad te concursus, & felicitatis genus existimabitur Christianis, se inter subie-
ctos tuos annumerari, quippe ut arbitramur, si Christianus fuisses, mortuo
Ladislao Hungariae ac Bohemiae rege, nemo praeter te sua regna fuisset
adeptus. Sperassent Hungari post diuturna bellorum mala, sub tuo regimine
pacem, et illos Bohemi secuti fuissent. Sed cum esses nostrae religionis hostis, ele-
gerunt Hungari uiri fortes et fidelissimi, religionem potius cum bello retinere, quam
ea perditam pacem consequi. Quot sunt hodie in Epíro, in Peloponneso, in Macedonia,
in reliqua Graecia, in Dalmacia, in insulis aegaei, Carpathii et Ionii ma-
ris, qui tuum imperium non alia de causa refugiunt, nisi quia alienus es a CHRIS-
TIANIS? & hi modo ad nos, modo ad alios recurrunt, operamque petunt, extrema
omnia subituri, priusquam te circumcisum & alienigenam dominum ferant. Et
nos eis aliquando argento, aliquando frumento, aliquando rebus alijs subue-
nimus. Quod si baptizatus esses, et nobiscum ambulares in domo Domini cum
consensu, nec illi tuum imperium tanto tempore formidaret, nec nos eis aduer-
sus te ferremus operam, sed tuum potius brachium in eos implorarem, qui iura
ecclesiae Romanae nonnunquam usurpant, et contra matrem suam cornua erigunt.
Et sicut nostri antecessores, Stephanus, Adrianus, Leo, aduersus Haistul-
phum, & Desiderium gentis Longobardae reges, Pipinum & Carolum Magnum
acceruerunt, & liberati de manu tyrannica, imperium a Graecis ad ipsos li-
beratores transtulerunt: Ita et nos in ecclesiae necessitatibus, tuo patrocinio
uteremur, & uicem redderemus accepti beneficii. O quanta esset abundantia
pacis, quanta Christianae plebis exultatio, quanta iubilatio in omni terra, re-
dirēt Augusti tempora, et quae poetae uocant, Aurea secula renouaretur: habi-
taret pardus cum agno, & uitululus cum leone, gladii uerterentur in falces, in uo-
meres ac ligones rediret omne ferrum, excolerentur agri, euelleretur aspera
domus, terra mitesceret, uici repararentur, et urbes resurgerent, templa deo
sacrata quae ceciderunt emergerent, collapsa monasteria et plena uiris reli-
giosis, diuinis omnia laudibus personarent. O quanta esset tua gloria, qua pa-
cem orbi reddidisses. O quanta tibi redderet felicitas, qui ad aeterni pastoris
ouile cum cunctis redegeris oues. O quantum te omnes amarent, obseruarent, et ex-
tollerent, qui communis omnium pacis et salutis fuisses autor. Diceret aliquis,
hanc pacem, hanc unionem, hanc communem laetitiam, haberi posse sub tua lege.
Errat qui hoc censeat: multos reges, multos populos unitos esse oportet, prius-
quam tua legem ubique dissemines. Nec si unies corpora, unies et animos: sciunt
Christiani suam legem sanctam esse & ueram & salutare, nec dimoueri ab
ea possunt, quamuis aliqui aut libidine ducti, aut auaritia tracti, aut uo-
luptate

luptate illecti, aut metu mortis attoniti, aut cruciatur superati, nonnunquam
 circuncidantur, & in tuos ritus concidant: quorum si corda posses inspicere,
 intelligeres neminem esse qui libenter consultoq; recesserit ab euangelio.
 Ostendimus supra, quantum præcellant Christianæ gentis vires, & q; diffi-
 cile sit, tot nationes Christum colentes euincere. Non est quod pacem speres
 sub lege Mahumetea, in qua non est salus: difficultatis experimentum ipse ui-
 des, qui & si multis Christianis, hisq; non omnino ueris imperas, minime
 tamen eis tuam legem persuadere potes, minus persuadebitur ueris. Quæ *Lex Mahumetea in ferro fun-*
 non in argumentationum rationibus, sed in solo ferro fundata est, ut quæ *data.*
 uincere disputando non sperat, sed uinci formidat. Non sunt Christiani qui
 uel bello superari possint, uel disputationibus decipi, quando et armis excel-
 lunt, & rationibus munitissimi sunt, non solum diuinę scripturę, sed etiã phi-
 losophicę. Impossibile est sub lege Mahumetea unionem fieri, sub Christiana
 facile fieri potest. Et id magna ex parte in tua uoluntate consistit. Tu unus
 si annuas, Turcæ omnes annuent: nec Syri, aut Aegyptij, aut Arabes, aut
 Libyes aduersabuntur. Tecum quicquid est intra Hellespontum & Euphra-
 tem, & quicquid possides in Europa, conuertetur. Quid faciet baculus Ae-
 gyptiorum arundineus, quando Christianum te uiderit effectum? Quid imbel-
 lis Arabs? Quid nudus Afer? Omnibus his Aethiopes imminet, qui Pres- *Presbyter Ioan-*
 bytero Iohanni parentes, quod Christianus est, non poterunt & illis & reli- *nes.*
 quis Christianis obsistere. Noli cursum retinere, possunt Aethiopes et con-
 gregatam aquam dimittere, quæ rumpat aggeres, & totam inundet Aegy-
 ptum, atque submergat, cum sidus apparet arcturi. Hispani & Siculi facile
 Mauritaniam inuadunt, & Cathalani cum Genuensibus, Scis quantum uale-
 ant occiduarum classes, & quantus est terror uel Syrijs, uel Alexandrinis, uel
 ceteris Orientalibus, quando Christianæ triremes ad eos nauigant. Tua
 certe autoritas & animi magnitudo, & in bellis felicitas, apud omnes admi-
 rationi est, qui Mahumeteam sequuntur legem. quod si te nobis adiunxe-
 ris, breui totus Oriens reuertetur ad Christum. Vna tantum uoluntas pacare
 orbem potest: & ea tua est, si ad baptismi gratiam se conuertat: in te, crudeli-
 bus bellis imponere finem, & tantum prestare mortalibus bonum, quantum
 effari non possumus. Queret aliquis, quomodo quiesceret orbis Turcis ad
 Christum conuersis, quando nec ipsi Christiani inter se concordēs existunt,
 & multa per Italiam, Germaniam, Galliam, & reliquas prouincias desæ-
 uiunt bella? Diximus, dissidere inter sese nostrę gentis homines, non nega-
 mus, & pluribus in locis ferro contenditur. Diuino olim consilio sub Octa-
 uiano propter reuerentiã Saluatoris, qui tunc secundum carnem natus est, ea
 pax in orbe fuit, quæ nec antea nec postea uisa est. Difficile est, & propemo-
 dum impossibile, quiescere in terris omnia, ubi homines sunt affectibus subie-
 cti reprobis. Illum ambitio exagitat, hunc cupiditas trahit, libido alium impel-
 lit. Multa est inter mortales belli materia, sed non sunt tam atrocia inter Chri-
 stianos prælia, q; inter Turcas et Christianos. Christianus cum Christiano
 de agri possessione, de regno, de imperio, de gloria contendit. Cum Turca
 de religione, de libertate, de uita. Inter Christianos qui bello uincuntur, po-
 sitis armis, nec uitam, nec libertatem amittunt, & multis etiã patrimonía di-
 mittuntur, principes imperio priuantur, inferiores domum mutant, reliqua
 tenent. In prælijs quæ geruntur aut cum Turcis, aut cum Saracenis, qui suc-
 cumbunt, si uitam non amittunt, in seruitutem rediguntur, & multi etiã reli-
 gioni renunciare coguntur. Hęc acerbissima sunt, et immanissima bella: quę
 ff 2 si tol-

Affectuum pra-
uitas omnis dis-
sidij in orbe cau-
sa.

*Adulatorum uo-
ces, dehortantiū
ne fiat Christia-
nus.*

*Turcae subditi
Christiani.*

*Regum aliquot
exempla, qui ex
gentilibus Chri-
stiani sunt facti.*

si tollantur, (quod in te sitū esse monstrauius) pax maxima exoritur, & uniuersalis quies. Nā reliqua bella huic comparata, faciem quodammodo pacis habent & otij; nec illa tam multa erunt quando unus absit, qui solo nutu compescere possit iniurias, qualiter te futurū non ambigimus, si cum tua potentia Christianus efficiaris. Vides ne quantū tibi laudis affert baptismi lauacrū, quantū cum Christo sublimis & conspicuus redderis? Quis prohibet aquā? Quid metuis? Voces fortasse aulicorū times tuorum, quorum non dubitamus dicturos tibi aliquos: Quid cogitas, quid agis, quorsum te tua uoluntas trahit? uis baptizari? uis Christianus fieri? nescis quod periculū adis, omnes te Turcae deserent, & ubi existimas fieri magnus, fies nullus, ex Turcis natus, Turcas deserens, inter Turcas creuisti, Turcarū te manus extulit, Turcae Asiā et Græciā gubernant, Turcae exercitibus prestant, qui si uel minimā famā tuā mutationis acceperint, ē uestigio sumptis armis, te deiecio, imperatorē aliū suscipient; tu nudus & expulsus si euaseris, apud Christianos mendicabis panē. Nam quis Turca est quem suae religionis poeniteat? moriemur omnes, prius q̄ nostri propheta iugū excutiamus. Non sunt parua quae isti obijciunt. adhibenda est et huic parti medela, quā nemo te ipso melius inuenerit. Nosti tuos homines, & quibus prouincias commiseris, non ignoras quanta sit cuiq̄ fides, et quis animus non te laet. Non fit sine periculo magnū facinus & memorabile. Vilia sunt quae paruo emuntur. Diligentia hic & labore opus est, peruestiganda sunt amicorū consilia, noscenda subditorū ingenia, & his utendū est quos fidos et prudentes uideris. Seruiunt tibi non pauci ex Christianis nati, qui quāuis circumcisi sunt, non tamen Christianū nomen oderunt. His exercitus, his praefecturas reddere potes, qui tui sint amantissimi, et ita regnū ordinare, ut quando uelis praesto sint omnia. Tui subditi magna ex parte Græci sunt et Armeni (ut diximus) Iacobitae, qui et si aliquid erroris habent, Christiano tamen nomine censentur, nec aliud magis cupiunt q̄ te simile eis esse, et illū Deum * colere quē colunt ipsi. sperarent meliori se loco futuros, qui nunc mancipia quā uilissima sunt, tributa exoluunt grauiā, iniurijs afficiuntur quotidiana, ad bellū ducuntur inuiti, & inermes caedibus exponuntur, priuantur liberis et uxoribus: miserrima res est, postquā filios educauerunt, eos perdūt, rapiuntur in palatiū, pueri circumciduntur, & Mahumeteis ritibus imbuuntur, uident infelices parentes non modo corpora liberorū, uerū animas etiam ire perditū, & angustiatī inter tot calamitates plorare non possunt, maiora mala timentes. Nemo horū te diligit. neq̄ enim natura fert, ut eos amemus a quibus patimur mala. Quod si te Christianū cernerent, mirū in modū diligerent, felicitatē tuā cuperent, & omnibus studijs tuā gloriā quærerent, & filios suos et seipsos q̄ libentissime tibi donarent. Magna est horū multitudo, et pro sua religione constantia, quod si prudenter eos tractaueris, nihil tibi de rebellionē Turcarū uerendum erit, qui medios inter Christianos sese uidentes, tuę potius uoluntati consentiēt, fortunas et dignitates seruaturi, q̄ mortis periculo se subijciant. Non suademus rē nouā aut insuetā, tutum est iter quod ostendimus, multi hoc & magni reges ingressi sunt. Apud Francos ex gentili & idololatra Christianus effectus est Clodoneus, & simul cū eo regni procures baptizari non recusarūt. Apud Hungaros Stephanus nostris initiatus sacris, omnē illā gentē Christo acquisiuit. apud Vesogotos, qui longo tēpore in Hispania regnauerunt, & usq̄ in hęc tēpora eiusdē gentis sanguis imperat. Richardus Lemugildi filius, suadente Leandro Hispalensi episcopo, Arrianā renuntiāuit haeresi, & cum omni

omni gente sua catholicā fidem cōplexus est. Apud Longobardos Agilolphus, suā coniugis Theudelindæ, reliquit idola, & cū omni populo Christianā sese legi subiecit. Apud Hyberos, qui sunt in Asia, imperante Constantino maiore, rex gentis cū coniuge, & omni nobilitate atq; plebe, ad prædicationem unius captivæ mulieris, relicta idolorū infania, baptizatus est. Sed quid moramur, & nō exemplū illud adduximus, quod omniū est maximum? Constantinus ipse imperator ac monarcha uia aperuit, quā tu & tui similes ingredi absq; ulla cunctatione possitis, omnes qui eū præcesserant imperatores, excepto Philippo, gentiles fuere. Iouē, Mercuriū, Apollinē, Hercule, & alia quæ sunt monstruosa nomina, tanquā deos colebant. Senatui et omni Romano populo, stultitia Christus erat. Proponebantur passim edicta quæ Christianos cōprehendi iubebant; & nisi sacrificarēt idolis, crudelibus modis interfici. Nihil uilius erat nomine Christiano. infame genus & maleficū habebatur omniū qui Christo crederent. Sub Nerone, sub Domitiano, sub Diocletiano crudelissima in Christianos defauit persecutio. At Constantinus acceptis imperij fascibus, postquā persuasus est à Syluestro, prædecessore nostro, in simulacris dæmonia colī, et unū tantū deū esse cum patre & spiritu sancto CHRISTVM IE SV M, et in euāgelica tantūmodo lege salutē inueniri; non est cunctatus Christi fidē amplecti; non dixit, Senatus mihi aduersus erit, resistet populus, copiarū duces alienabuntur, imperio deiciar, sed alto animo iactans in deo spē suā, legē edidit, qua publicē Christū colī iussit, & eā fidē teneri ab omnibus imperio subiectis, quā beati apostoli Petrus & Paulus Romanis tradidissent. nec propterea sinistri aliquid sibi accidit, sed tunc potissimū excellens et gloriosus euasit, cum in uexillis suis crux domini IE SV apposita resplēduīt. Viderat per quietē in aēre signū crucis, et uocē audiuerat dicentē: In hoc Constantine uinces. Parauit uexilla crucis, erexit, ciuilibus bellis finē imposuit, superauit hostes, barbaros afflixit, imperiū ampliāuit, pacē subditis dedit, ecclesias aperuit, cōcilia sacerdotū celebrauit, hereses elimināuit, lucē quā acceperat ab euāgelio, cūctis gentibus cōmunicauit. Magnificus et excelsus super omnes Cæsares inuentus, Græcis & Latinis nostris celebratus. Imperauit annos supra triginta, sedē imperij apud Byzantiū erexit, et ampliatis ciuitatis mœnibus, multisq; tū publicis, tū priuatis edificijs magnificē cōstructis, de suo nomine Constantinopolim appellauit. & plenus dierū, apud Nicomediam edito testamento, quo filios imperij successores reliquit, ut Christianū decet, sacramētis ecclesiæ receptis, ē uita decessit. Quid erat quod ille amplius in terra posset optare: imperio potitus est omniū maximo, uita ei & longa fuit, et paucis obnoxia morbis. inimicos humiliatos uidit; et quod hominibus dulcissimū esse solet, hæredes amplissimæ fortunæ filios dimisit. Nec alienū fuerit, tantū imperatorē, qui Christianā fidē tantopere ampliauerit, in alio seculo cū Christo regnare, ut est, credere, cui seruiuit in hoc dū uiueret. Quod si omnibus qui patriam auxerint, iuuerint, defenderint, certū est esse in cœlū diffinitū locū, in quo beati æuo sempiterno fruātur, sicut philosophi doctissimi tradiderūt: multo id certius de illis sperandū est, qui pro lege Domini uel seruanda uel augēda summis studijs contenderūt. sicut de Constantino ostensū est, quē sicut in terra felicē fuisse dicimus, ita & in cœlo beatū credimus. Eadē proculdubio euētura tibi esse cōfidimus, si nobiscū sapiēs Christū colas, & magnū Constantinū imiteris: quemadmodū Romani cum suo imperatore Christiani sunt effecti, ita & Turcæ unā tecū baptizabūtur, eritq; tuū regnū super omnia quæ sunt in orbe, & nomen tuū nulla silebit ætas, latine

Constantinus
Imperator.

Vox cœlitus ad
Constantinum
edita.

Constantini
laus.

Res terrene omnes fluxæ. nãe teliterã & Græcã & barbarã celebrabunt, nemo inter mortales erit, qui te potentia aut gloria præcedat. Magna sunt hæc quæ promittimus, maiora quæ sequuntur. De regno, de potentia huius seculi, de gloria humana sumus locuti. Caduca hæc & incerta sunt, & fluxa; omnes morimur, omnia nata occidunt, & omnia orta senescunt, brevis est humanæ prosperitatis cursus, cito regnũ deficit, nulla potentia longa est, gloria quoque clarior minis, quãuis de maximis rebus diu perseveret, finitur tamẽ aliquando, & cũ tẽpore deficit. Nihil est inter mortales non mortale, conterit omnia tempus. Esto duret per multa secula nomẽ, quæ dulcedo post obitũ laudis; aut damnatus est homo in altera uita, et nihil ei prodest fama quæ remansit: aut saluatus est, & ea nõ eget, beatitudine donatus æterna, quæ omni ex parte plenissima est. Filios ac nepotes præclara maiorũ nomina iuuat, et nobis quoque dum uiuimus, dulce est talẽ hæreditatẽ posse relinquere, quæ sit posteritati solaciũ. Est id quidẽ aliquo modo bonũ, sed meliora quærenda sunt & stabilia bona, quæ uere nostra sint, neque unquã nos deserant. Philosophi, quos peripateticos uocauit antiquitas, tria bonorũ genera posuerunt: & alia esse animi dixerunt, alia corporis, alia externa. Stoici ea dũtaxat bona existimant, quæ animũ excolerẽt. hoc facit iustitia, prudentia, moderatio, fortitudo, & quæ sunt aliæ in animo dotes. Egregiã corporis formã, roboris multitudinẽ, nobilitatẽ, cliẽtelas, opes, inter bona non acceperũt: quæ neque sunt in potestate nostra, neque possessori felicitatẽ præstant. Sed neque illę quatuor uirtutes, quæ principales existimantur, tranquillam homini mentem reddunt: nisi adiũctantur aliæ tres, quas theologicas appellant, et in animo sitæ sunt, Spes, fides, charitas. Tristis est, & in anxietate moratur, & torpet & angitur, & nihil boni operatur, qui spe futuræ uitæ priuatus est. Sine fide impossibile est placere deo, qui est ultimũ hominis bonum, et finis in quem tendimus. Charitas diuino amore feruet, curiosa est animę nostræ, & proximo consulit, quem iubet lex, ut tanquam nos ipsos diligamus. Si ergo animi bona cupimus, & moralibus uirtutibus opus est & theologicis, neque in his ulla est nobis cum tua lege contentio, alia sunt, in quibus discrepamus. Fatebitur tua lex & uitam æternam in altero seculo reperiri, & his itineribus ad eam perueniri. Dicit fidem necessariam esse, uerum non eam fidem quam nos recipimus amplectetur. Laudabit charitatẽ, sed alia eius officia esse dicet, & Christianus. Sine spe non posse bene homini esse fatebitur: sed spei finẽ longe diuersum a nostro recipiet. Pax erit in nominibus, bellũ in rebus. Faceat nunc hæc cõtentio. et quomodo uera & æterna bona, ex fide CHRISTI consequi possis, & animæ tuæ consulere, quæ immortalis est, ostendamus. Et si enim huius seculi quæ dicuntur bona concupiscis, et inter mortales magnus uideri uis, non tamẽ animæ tuę oblitum te credimus, nec ex illorũ numero censemus, qui cũ Epicuro et alijs quibusdã delirantibus philosophis, extinguĩ animã simul cũ corpore putauerunt. Nec rursus te sine Deo esse censemus, sicut olim de Gallicis in Hispania traditũ est, qui nullum colebant deũ: & de Pythagora, quẽ ferũt dicere solitũ esse, non liquere sibi an deus aliquis esset. Quæ disputatio adeo impia iudicata est, ut ab Atheniẽsibus. autor eius eiecтус sit, et libri in quibus ea continebãtur exusti. Possidonius scripsit, Epicurũ de deo nihil sensisse, sed ea quæ de dijs locutus est, inuidiæ depellendæ causa dixisse. Stultorũ hæc est assertio, sicut in Prophetis legimus: Dixit insipiens in corde suo, non est deus. Haud equidẽ te adeo rudem existimamus, ut cœlũ credas rectore carere, & hanc pulcherri-
mam

mā mundi machinam casu emeruisse, & omnia fieri fortuito: sed arbitramur
 te Deum unum confiteri, & in eum credere, qui cœlū creauit & terram, &
 omnia quæ in eis sunt, & quæ creauit non negligit. Nec te ignorare cense-
 mus, incorruptibiles esse animas hominum; & cum ē nostris corporibus mi-
 grant, in alias regiones transferri & bonas læta fortiri loca, malas ad sup-
 plicium rapi: quod non solum in euangelio nostro scriptum est & in pro-
 phetis, sed tua quoq; lex idem docet, quamuis in hoc mūdo temporalia quæ
 putantur bona, casu quodā fortuito euenire non rectē arbitratur. Socrates
 & Plato & Aristoteles, philosophorū principes, de mundi regimine, de im-
 mortalitate animarū, de deo, eadem crediderunt quæ Christiani; quamuis
 aliqua nouę legis arcana, quæ nondum edita erant, ignorauerunt. Platonis
 in epistolis hæc uerba leguntur: Credendū est autē semper ueteribus sacrisq; *Platonis pia sen-*
 sermonibus, nobis asserentibus animā esse immortalē, iudicesq; habere, ac *tentia.*
 poenas dare maximas, cū a corpore fuerit separata, quod intelligendū, cum
 male uixerit. Non est hic locus apud te altius exanimandus, qui pro tua le-
 ge deum esse intelligis, qui omnia uidet, & omnia iudicat: & animas corpo-
 rea mole solutas, pro suis operibus in alio seculo uel præmia recepturas, uel
 supplicia, non dubitas. Quæ cum ita sint, stultum cognoscis terrenis rebus
 ita aliquem inhærere, ut cœlestia negligat; & dum corpori studet, animā per-
 dat. Breue est omne quod uiuimus æuum, etiam si Mathusalem aut Nesto-
 ris annos possimus attingere, quicquid æternitati comparatur, momenta-
 neum est. Quotusquisq; hodie reperitur qui centesimū uideat autumnum? *Vite humanæ*
 Quotus qui octogesimū impleat annum? Vita hominis (ut inquit prophe- *breuitas.*
 ta) in ipsis septuaginta annis in potentatibus; aliquando ad octoginta pro-
 tenditur, ulterius labor & dolor. Quotus iterū ex eis qui nascuntur, ad per-
 fectā peruatit ætatem? quā multi moriuntur infantes; quot pueros extin-
 guūt morbi, paucissimi iuuentutem superant. Angustissima est uita homi-
 nis, & incerta, mille instant in omnes horas pericula, mille mortis fauces ui-
 tæ nostræ insidiatur: minima res cursum nostrū interrumpit. Alieno hic ar-
 bitrio sumus, uocat nos Deus quando uult, & ubi uult, & cū minime credi-
 mus, tunc citamur. Peremptoria monitio est, nec licet prouocare, aut cōtrā-
 niti; parendū est altissimo Domino, et uillicationis ratio reddēda. Sapiunt,
 qui ita uitam instituunt, ut uocati, alacri animo abeant, et corā iudice, qui ni-
 hil ignorat, impauidi consistant, in die illa tremenda & amara ualde, in qua
 nihil amplius mereri licet, & omnis spes ac metus ex his quæ acta sunt pen-
 det, nec supplicare iuuat, neq; negare. Est igitur de anima curandū, quę post
 hanc uitam, aliā habet uitā, in qua uel dolet, uel gaudet. Quid prodest homi-
 ni si uniuersum mundū lucretur (inquit in euangelio Dominus) animæ ue-
 ro suæ detrimentū patiat? aut quam commutationē dabit homo pro ani-
 ma sua? Viuimus, ac sapimus, ac Deo similes sumus: hæc melior pars nostri
 est reb. omnib. preciosior, dimisso corpore, in alias regiones ingreditur. Cor-
 pus in terra iacet, & in puluerē conuertitur, & usq; ad ultimū maximūq; iu-
 diciū sensu carebit; tunc uero pro meritis quæ illi cū anima fuere cōmunia,
 uel ad gloriam uel ad poenam resurget. Quid Nino prodest latē per Asiam
 imperasse? quid Semiramidi eius uxori? quid Dionysio, quid Herculi, ad
 Indos usq; penetrasse? quid Idamthirso, Scythiæ atq; Asiæ iugum impo-
 suisse? quid Nabuchodonosor, ad Gades usq; perrexisse? quid Oliridi, di-
 missa Aegypto, per Syriam et Asiam in Thraciā duxisse copias? quid Aga-
 memnoni, illū exussisse? quid Cyro, Persarum imperium constituisse? quid
 ff 4 Alexandro

*Vita hæc ad fur-
 turam instituens
 da.*

Math. 16.

Alexandro Magno illud evertisse, & usq; ad Hispasi in Orientem, & ad Laxartem fluuium septentrionem uersus arma tulisse: quid Hannibali, Italiam uexasse: quid Scipionibus, Carthaginem deleuisse: quid Pompeio orientales reges debellasse: quid Iulio Cæsari subacta Gallia Romanum imperium inualisse: quid Hunorum regi Attilæ, Pannonia Germaniaq; prostrata, Aquileiam in Italia subuertisse: quid Tamerlamo, tot Asiae Syriaq; urbes incendisse, atq; auu tuum prælio superasse: quid genitori tuo Amirato, sæpe de Græcis, sæpe de Hungaris triumphasse: quid cæteris regibus atque imperatoribus, res magnas et claras gessisse prodest, si absq; cognitione ueri Dei mortui sunt, & nunc eorū animæ apud inferos cruciantur: laudatur hic, & ardent illic: Quæ famæ uoluptas in cruciatu esse potest? Quæ dulcedo gloriæ in doloribus? Dura uox est eorum, qui uel in tauro Phalaridis beatitudinem esse dicunt. Nō bene cohabitant dolor ac uoluptas, nec ullus est in scelerate mœror. In cœlo plena felicitas est, apud inferos plena miseria: cum eō uentum est, nihil iuuat gloria quæ præcessit, & fama seculi. Studendum igitur est, ut post obitum quod per omnes se horas infert, certus & incertus, animabus nostris bene consulamus. Præueniendus est pijs operibus

Deus summum bonū.

Rom. 1.

Mahumeti lex in plerisq; sibi contraria.

Veritati rarus in Principū aulis locus.

Antigonus.

dies mortis, & omnes actus nostri ita dirigēdi, ut Deo placeamus. Ipse est enim finis omnium, & summū bonum, ad quod aspiramus: et ipsa beatitudo, cuius cupiditas omnibus mortalibus inest. Quarendum est iter ad eam. Id recta fides ostendit, & operatio iustitiæ: quia nec iustitia sine fide, nec fides sine iustitia sufficit. Iustus ex fide uiuit, ut scriptum: & sine fide nemo acceptus deo. Tua lex, ut aiunt, in sua quenq; religione saluari hominem censet, si alioquin caste iusteq; uiuat, nisi Mahumetea traditione relicta ad aliam transierit. Dicunt & in tua lege scriptum esse (est enim sibi ipsi sæpe contraria) nulli salutem patere, nisi in ea. Nos cōtrā sentimus, & certi sumus, uiam uitæ soli Christiano, si bene agat, apertam esse. Ait enim ueritas nostra in euangelio, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluabitur: qui non crediderit, condemnabitur. Tu ergo si futurum credis seculum, si uis fieri saluus, si animæ tuæ bene consultum cupis, ut fidem Romanæ ecclesiæ (extra quam non est salus) & baptismum recipias oportet. His duabus clauibus, fide & baptismo, aperiuntur paradisi portæ. Illis tamen qui appositè ad fidem uiuunt, nihil proderunt: nam fides sine operibus mortua est. Euangelio præbendæ sunt aures, & Christi doctrina sequenda, quæ nullum fallit. Dices res nolle tuæ legi nostram proponere, aut Mahumetem relinquere prophetam magnum. Rogauimus ab initio, ut benigne audires, itidem nunc petimus: & nunc maximè attentis auribus, & pia mente opus est, & iudicio recto, quando ad radicem arboris infructuosæ admouemus securim. Audieriem rerum, nosce historiam fidei, præbe aures uero, cui perraro est in altis ædibus locus. Calisthenē philosophum crudelibus modis lacerum in custodiam rapuit Alexander, qui uera loquens diuinum cultum homini denegauit: & Clitum Philippi laudes cōmemorantem lancea transfodit. Timēt homines exempla, & uidentes melius adulatoribus succedere quàm recta monentib; ad nugas se cōuertunt, & quæ placeant loquuntur. Antigonus aliquando unus ex successorib; Alexandri, qui regnauit in Asia, inter uenandū mutata ueste, relictis cōitib; errabundus apud agrestes homines, in uili tugurio pernoctauit incognitus: & cōbibens, de seipso tanquā de altero percūctus astantes, omnia quæ fecerat mala, ab eis audiuit. Mane quæsitus, atq; inuentus, cum uestem allatam & regium ornatum uidisset. Date (inquit) purpuram, quam ut primum indui, uerum de me nisi hac nocte nunquam audiui. Et

ui. Et Augustus mortuo Varo, idcirco seipsum supra modum dolere aiebat, *Augustus*
 quia non esset à quo uerum audiret. Ad pauperes philosophos relegata est
 inquisitio ueritatis, qui propterea sapientie amatores uocantur, quia ueritati ser
 uiunt, & nolunt decipi. Turpe est cuique homini errare, maxime regi: qui si *Philosophi ap
 pellatio.*
 per seipsum non satis intelligit, propè habet magistros quos interroget: tan
 tum placeat audire, nec pudeat discere quod ignorat. Tria sunt hominum ge
 nera, ut inquit Hesiodus. Primi & optimi sunt, qui per se omnia noscunt.
 His proximi, qui recta monentibus auscultant. Tertij prorsus dandis sunt,
 qui neque ipsi uident, neque uidentibus credunt. Sed nulla in re periculosius er
 10 ratur, quam in his quæ pertinent ad fidem: neque utilius inuenitur uerum. Re
 cte ad Antipatrem de Alexandro scribit Aristoteles, monens, ne pro tot
 exercitiis uictorijsque & subiugatione orbis terrarum gloriatur, sed cogitet,
 quod si quid de Deo recte cognoscat, non minori gloria dignus est, quam ip
 se pro tantis rebus gestis tantaque potentia. Et in Ethicis, Sapientem inquit *Sapiens Deo
 amicissimus*
 esse amicissimum deo. Sapiens autem nemo existimandus est, qui à recta fi
 de est alienus. In his uero quæ sunt fidei, neque tuus legiser satis intellexit, neque
 tu in hanc usque diem satis didicisti. An uero recta monentem audire & sequi
 uelis, futurus dies ostendet. Si uero hæc quæ ad te scribimus audieris, signum
 erit ad discendum parati. Si feceris quæ monemus, eris proculdubio sapiens.
 20 Nemo hominum Sapientiam contemnit, nemo odit, nemo est qui nolit esse
 sapiens. Verum primus sapientie gradus est, nolle errare, & uerum quam
 libentissime audire: maxime in his rebus, unde homini est salus. sicut est re
 ligio, quæ ordinatur ad æternam uitam. Audi ergo uerum circa religio
 nem. Si non scribimus uerum, argue scribentes, & despice tanquam stul
 tos. Sed noli falsum dicere, nisi cognoueris falsum esse. Et narrabimus bre
 uissimè ab initio mundi, usque ad obitum Saluatoris CHRISTI nostri, legis ar
 cana. Deinde aliqua de tua lege dicemus, eaque conferemus ad inuicem, & quan
 tum intersit ostendemus, conabimurque quantum ex alto dabitur, lucem ti
 bi ostendere, per quam possis ad eam lucem peruenire, quæ illuminat omnem
 30 hominem uenientem in hunc mundum. Cum creasset Deus in principio coelum
 & terram, & maria, & lucem, & solem, & lunam, & alia sidera, & plantas,
 & herbas, & uolucres, & pisces, & quadrupedum genus inextermabile
 (ut scribitur Sapientie secundo) ac reptilia, & alia animantia, postremo A
 dam creauit, & insufflauit in eum spiraculum uitæ, & posuit eum in paradiso
 deliciarum, & fecit adiutorium simile sibi Euam, ex costa eius eductam. Et
 data licentia qua possent cæterarum plantationum degustare fructus, ut ab
 stinerent à plantario prudentie imperauit. Et ambos cum prauaricati essent,
 ex paradiso deiecit, atque in eis humanum genus morte damnauit. Iussitque la
 boriosam uitam et ærumnis plenam agere. Ab his propagata creatura rati
 40 onalis, cum rursus animo rebellis diuinam maiestatem contemneret, & in ui
 tia quoque prolaberetur, aquarum diluuiò deleta est. Noë cum coniuge & sex
 alijs animalibus in arca saluatus est, & ab his omnes homines qui modo sunt,
 & post diluuium fuerunt, originem ducunt. Tres filij Noë, Sem, Cam, & Ia
 phet, redeuntibus aquis in locum suum, humanam gentem reparauerunt, adeo ut
 traditum sit, priusquam Noë moreretur, quatuor milia hominum ex suis et fi
 liorum lumbis exiuisse, ex quibus etiam iniqui emerferunt, Nemrot filius
 Cam, & qui cum eo in contumeliam Domini turrim Babel ædificare coe
 perunt. In ea diuisum est labium uniuersæ terræ, & confusione impeditum
 opus. Secuta est peccatum pessimum Pentapolitana submersio, et Abraam
 & Lot inuenti religiosi: in semine Abraam benedictæ sunt gentes, & circum
 cisionis

*legis diuinæ my
 steria à condita
 orbe repetita.*

Gene. 2.

*Diluuium
 Noe.*

Turris Babel.

Abraham. cisionis pactum cum eo percussum est. Fuit enim iustus, & placuit deo in
Isaac. operibus suis, cum filium Isaac diuino imperio immolare non detrectasset,

Iacob. Neq; Isaac patris uiam deseruit: cui natus est Iacob, qui alio nomine dictus
 est Israel, & huic duodecim filij fuerunt, à quib. duodecim tribus emanarūt.

Ioseph. Is cognito quod Ioseph, quem putabat extinctum, magnus & potens esset
 in Aegypto, cum reliquis filiis ad eum migrauit. Multiplicatum est illic Iu-
 deorum semen, & in gentē magnam cum creuissent Israelitæ, surrexitq; rex

Moses. alius, qui Ioseph & opera eius ignoraret, grauissimis laborib. oppressi sunt,
 & contumelijs innumerabilibus affecti. Et miserāte Deo, per manus Moy-
 si & Aarō seruitutē effugerūt, & sicco uestigio rubro mari trajecto, per an-¹⁰

nos quadraginta cibo cœlesti uitam in deserto egerunt. Et circa montē Si-
 nai diuinā legē in tabulis lapideis acceperūt. Acquisita est terra promissio-

Iosue. nis, sed nō tota in manu Moysi. Post obitū eius mirabilia fuerunt opera Io-
 sue, & aliorum iudicum: inter quos etiā prophetæ claruerunt uiri excellen-

tissimi. Successerunt deinde reges & alij prophetæ in populo dei, & nō sine
 cœlesti munimine conseruata est gens Hebræa: & prophetæ quidem inter

pretati legem, salubria tradidere præcepta, uirtutem extollentes, & uitia ef-
 fulminantes, & multa per illos scripta sunt diuinitus reuelata, quæ de futu-

ris notitiam præbuere. Nō tamen pauca perpessi sunt aduersa Iudæi, cū le-²⁰
 gem Domini contemnerent, & in traditionibus patrum nō permanerent.

*Iudææ gentis
 aduersa.*

Ceperunt eos Chaldæi, & in seruitutē redegerunt. Et nunc Syri, nunc Ara-
 bes, nunc Aegyptij in eos arma uerterunt. Multæ fuerunt eorū tribulatio-

nes, multæ calamitates ac miseriæ: sed de omnibus liberauit eos Dominus, cū
 ad deum calamauerunt, & tota mente redierunt: quia cor contritum & hu-

*Legi diuinæ &
 Machumeticæ
 quatenus con-
 ueniat.*

miliatum non despiciunt diuina maiestas. Hæc ut arbitramur communia tibi
 nobisq; sunt, & in Alchorano Mahumetæo magna ex parte continentur.

Verax igitur & tuo & nostro iudicio lex Iudæorum, uerax Moyses & Da-
 uid & Salomon & Isaias & Ieremias & Iezechiel & Daniel, & ueraces om-

nes prophetæ Domini, uera Iudæorū fides, qui ante Christū in lege perman-
 serunt: mendaces omnes gentes, quæ coluerunt idola. Notus ante Christū³⁰

solū in Iudæa Deus. Nihil huc usq; cōtendimus. Concedis hæc nisi fallimur
 omnia. In his quæ sequuntur, discordia erit. Sed nos in luce ambulamus, neq;

offendimus ad lapidē pedes nostros: & ne de cætero tu quoq; offendas, mag-
 nopere cupimus, & ultro ne decipiaris, lumen offerimus. Tu creatura Dei

es, & ouis eius: sed errabunda extra caulas in alienis pascuis, procul ab ouili
 dominico, letiferum capis cibum, et pestifera aleris herba. Nos boni pasto-

ris exemplo, qui relictis nonagintanouem ouibus in deserto, unā quæ ab-
 errauerat, secuti sumus, teq; quærimus, & in uiam salutis optamus reduce-

re. Dolemus te uirum excellentem nobilitate, moribus illustrem, gestarum
 rerum gloria clarum, imperio magno præditū, et pluribus naturæ dotibus⁴⁰

eminentem, nō incedere in uis Domini, non noīe mandata eius, nō esse in
 lege sua. Compatimur tibi, & tuorum subditorū infelicitatem deploramus,

qui tecum pereunt. Nec te credimus libenter errare, cuius naturam bonam
 esse confidimus. Ignorātia ueri te retinet: Tui te parētes, et seipsos, per igno-

1. Cor. 14.

rantiam decipere, cum progenitoribus laberis. Sed timenda est scriptura,
 quæ ait: Ignorans ignorabitur. Quod si ceteris in rebus præcipuam curam,

exactam diligentiam, summum studium adhibeas, ne quis fallat te: circa reli-
 gionem potissimē curandū est ne fallaris, in qua tanto cautiore te esse oport-

et, quanto in ea cū maiori periculo delinquitur, Cæterarū rerū ignorantia
 hac quæ

hæc quæ sunt temporalia in hoc seculo, adimere potest. Religionis error alterius uitæ bona, id est animæ felicitatem deperdit. Quod ne tibi accidat, si nobis aures & fidem præstiteris, facile adiumento erimus. Audisti ea quæ de ueteri testamento diximus, nunc de nouo agendum est, in quo plurimum discordamus. Audi quæ subiungimus, sic ut tuæ legis tenebras odio habebis, ut speramus, & nostræ legis lucem amabis. Duo in ueteri testamento uaticinia reperiuntur, quorum alterum est: Non auferetur sceptrum de Iuda, neq; dux de femore eius, donec ueniat qui mittendus est, siue (ut Chaldaei dicunt) Messias. Alterum est, quod ait: Cum uenerit sanctus sanctorum, cessabit unctio uestra. His uaticinijs prædictum est in aduentu Christi, Iudæos & regnum amissuros esse & sacerdotium, sicut & factum est. Regnum quod Iudeorum fuerat, Idumæi acceperunt. Regnante nanque primo Herode Antipatris filio, genere Idumæo, & alienigena, Christus ex Mariâ uirgine natus est dei filius, uerus deus, & uerus homo, qui sacerdotium Iudæorū ad Christianos transtulit: Petro sibi successore delecto, in quē pontificis maxime potestatem transfudit, neq; ulterius apud Iudeos pastoralis ouium cura permanlit, dicente Domino ad Petrum: Pasce oues meas. Pastor ipse bonus, & pontifex magnus, Christus: pastores deinceps & pontifices Christianos, non Iudæos esse constituit, quamuis Petrus & alij plures ex Iudæis, non amplius Iudæi, suum summum pontificium acceperunt. Atq; in hunc modum Iudaica cessauit unctio, & translatum est sacerdotium. Quo facto, & lex ipsa translata est, dicente Apostolo: Quia translato sacerdotio, necesse est ut legis etiam translatio fiat. Deus igitur, qui multifarie multisq; modis olim patribus in prophetis locutus fuerat, nouissimè per filium suum, quem constituit hæredem uniuersorum, per quem fecit & secula, allocutus homines nouam legem edidit, & noua dedit præcepta, quibus seruatis uitam mererentur æternam. In tempore igitur, quod in altissimo indiuiduæ trinitatis consilio ab æterno fuerat diffinitum, regnante apud Hebræos Herode, imperante apud Romanos Augusto, quiescente mundo, & aduentum Domini mirabili & inaudita prioribus seculis pace honorante, missus est Gabriel angelus de cœlo, qui Mariæ felici conceptionem & sacratissimum partum annunciaret. Sed antè præcursor natus est Iohannes, qui poenitentiam prædicaret, & uiam Domino præpararet. Concepit uirgo de spiritu sancto, ut prædixerat angelus, & seruata dignitate uirginitatis, filium simul & Dominum peperit. Natus est CHRISTVS saluator octauo Calendas Ianuarias, & in ipsis Calendis circumcissus est, & iuxta uocem angelicam IESVS appellatus, quia salutem attulit humano generi. Plurima de infantia Saluatoris scripta sunt, nec dubium est, quin omnis eius ætas signis & miraculis plena fuerit. Sed Ecclesiæ nostræ grauitas & acre iudicium, ea tantum recipit, quæ certa sunt, apocrypha prætermittit. Duodecimus Saluatoris annus memoriam habet, quia templum ingressus, cum legis doctoribus disputauit, & aliqua ex parte splendorem suæ diuinitatis ostendit. Sed circa tricesimum annum fulgor ille plenus emicuit. Tunc enim baptizatus est à Iohanne, & Iohannem ipse baptizauit, & paterna uox audita est: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Conuertit aquam in uinum, & innumerabilibus coruscauit miraculis. Elegit sibi discipulos, quos uocamus Apostolos. Et circueiens regiones, & mentes hominum & corpora sanauit agrotantium

Gen. 49.

Iudæi & regno
& sacerdotio,
nascente Christo,
spoliati.

Heb. 7. ci.

Christi incarnatio.

Luc. 1.

Christi natiuitas

Christi miracula.

Christi doctrina.

tantiū: & faciēs ipse quē docebat, toto triennio predicauit euangelium per Iudæā & uicinas prouincias, beatissima uox eius intonuit. Quæ uita hominū esse deberet, ostēdit excellentissimē, et præcepta tū uetera innouauit, tū noua, prioribus multū utiliora instituit: abdita & obscura, quæ erant in ueteri lege, multa reuelauit, & obscuros prophetarum aperuit sensus, & quæ de se prædicta fuerant, palam exposuit: mysterium sanctæ trinitatis ostendit, & unitatem in trinitate monstrauit, docens tum patrem, tum filium, tum spiritum sanctum diuinis honoribus prosequendum, & hos tres unū esse deum: Prædixit non modo mortē suam, uerum etiam genus mortis: & quod tertio die resurgeret, & quod ascensurus in cælum, rediturus esset in fine seculi.

Mors.

li iudicare uiuos & mortuos. Comprehensus est sicut ipse uoluit, et traditus Pilato præsidī, qui eum neci daret. Testes in eum citati sunt, nec est inuenta mortis causa, quia peccatū non fecit, nec repertus est dolus in ore eius. Maximum crimen obiecerunt, quia filium dei se fecit, & regem dixit: & propter ueritatem occisus est, crucifixus atq; sepultus: & iuxta uerbum suum resurrexit à mortuis: & quadraginta diebus cū discipulis commoratus, cum eos confirmasset & corroborasset, atq; in orbem ire iussisset, euangelium disseminaturos, tandē uidentibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eū ab oculis eorū, ascendit ad cælum, & sedet ad dexterā dei patris, & inde uenturus est

Resurrectio, et ascensio.

Spiritus sanctus.

iudicare uiuos & mortuos, & redditurus unicuique secundū opera sua. Inter rea spiritus sanctus ab eo missus, omnia suggerit ecclesiæ, quæ necessaria sūt ad uitam æternam. Hæc nos Christiani firmiter credimus, hæc est fides nostra, quam cunctis gentibus prædicamus, & impartiri omnibus cupimus. Hæc ab apostolis & eorum successoribus per fideles manus immutilata & incorrupta ad nos usq; delata sunt. Hæc uos Turcæ & Saraceni magna ex parte negatis: & si enim CHRISTVM ex uirgine natū, & sanctū uirum, & dei flatū, & prophetam magnū, & mirabiliū operū effectorē, & adhuc uiuentē confitemini; deum tamen & dei filiū esse inficiamini, nec sibi, nec sancto spiritui diuinitatem conceditis, et trinitatem personarum in diuinis respuitis, & Christi mortem deridetis: quem translatum, & aliū sibi similem loco suo interfectum arbitramini, nec eius aduentū in extremo iudicio expectatis, & alia nō pauca Christianæ legis reiicitis: & plurima creditis, quæ apud nostros risu digna uidentur, quæ nō dimittimus intacta. At quæ nos credimus, non solum ex noua lege, sed ex ueteri inuitamur. Vos Mahumeti & Alcorano eius, fidem tantummodo adhibetis, & hominem mortuum, sine conteste, sine ratione, sine miraculis sequimini. Nos uiuo credimus, uiuit enim uestro testimonio CHRISTVS: nos deo præstamus aures, et signis, et rationibus, sacris ducimur testimonijs. Quod si nos audies, monstrabimus breuiter nostræ legis splendidam lucem, & tuæ obscuram caliginem detegemus. Sed opus est pijs & attentis auribus, quando fidei sublimitas attingitur, &

Fidei arcana pijs & attentis auribus percipienda.

magni dei panduntur arcana. Sæpe iocis & inanibus fabulis te præsentem adhibuisti, & leuiiores audisti narrationes: non est cur hæc grauiā contēnas, aut ea nosse recuses, ex quibus tua pendet salus. Nō est anima nobilis cui nō insit ueritatis amor, nō est homo qui nolit saluus fieri. Audi ergo qui generosus es, audi quæ te saluare possūt: Quid est inter Christianos Turcasq; cōtrouersia, in quo simul contendimus? quæ dissidiij causa? Sanè non aliud discordiæ fomes est, nisi quia circa diuinitatem non eadem sapimus, de patre, de filio, & spiritu sancto contendimus: hoc est præcipuum dissidiū, quo sublato, facile omnia componentur. Attingemus hæc, & quæ sit inter nos de diuinitate

uinitate dissensio, latius exponemus. Nos in deo tres dicimus personas *Quenam Saraceni & Christianis de diuinitate dissensio.*
 esse, patrem & filium & spiritum sanctum: uos unam tantum, quam nec patrem, nec filium, nec spiritum sanctum dicitis, sed deum tantummodo appellatis, & hunc unicum esse dicitis creatorem cœli & terræ, & omnium quæ in eis sunt. Nulla est de unitate contentio, non latent nos uerba Moyſi, dicentis in exordio legis: Audi Israël, dominus deus tuus unus est. Et rursus in lege scriptum est: Ego sum dominus deus tuus, qui te eduxi de terra Aegypti, non erunt tibi dii alij præter me. Et rursus: Ego sum, qui sum. Et si quæſierint nomen meum, uade, & dic eis, Qui est, misit me ad uos. Et in *Exod. 20.*
 cantico Exodi dicitur: Dominus omnipotens, nomen eius. Quæ testimonia unum esse deum, et unum dominum, manifeste declarant, et unam potestatem, & unam naturam. Nam deus nature, dominus potestatis est nomen. Fatemur idē quod uos, de unitate diuinitatis. Hic amicitia est atq; concordia, uobis unus deus est, & nobis unus. Dicitis principium omnium rerum esse deum, nos idem affirmamus. In quo igitur dissentimus? Multa sunt quæ de deo aliter Christiani dicunt, aliter Saraceni seu Turcæ. Vos deum corporeum dicitis, nos incorporeum. Vos fortuita esse quæ hic in terra geruntur arbitramini, nec curare de his deum: Nos gubernare eum, qui creauit omnia, non dubitamus. Vos deum patrem in diuinitate negatis; nos patrem & filium cognoscimus. Vos spiritum sanctum ex diuina maiestate reſicitis; nos ponimus & ueneramur. Mittamus alia, hæc aggrediamur in quibus plus ponderis est: Nos Christum dei filium dicimus, uos negatis. Cur negatis? *Christus Dei filius.*
 Sane quia nec uxorē habet deus, ex qua filium procreare posset. Quod si uxor ei fuerit, filiosq; genuerit, mundus qui unius imperio regitur, in plures diuisus dominos, diu stare non posset. In unitate concordia est, quæ seruet imperia; in pluritate discordia, quæ maxima regna subuertit. Sed quis tam rudis, tam uecors, tam demens Christianus est, qui generare deum ex connubio et permixtione sceminae arbitretur? Non sumus adeo hebetes Christiani, ut tantum nefas admittamus. Saracenis suaderi hoc possit, qui deo & corpus & caput & manus, & cætera membra concedunt. Nos deum spiritum esse asserimus, incorporeum, immortalem, æternum, et incomprehensibile, qui dum se ipsum intelligit, in mente sua uerbum concipit, quod nos filium dei esse dicimus: nec aliud est in deo seipsum nosse atq; intelligere, quam deum esse: nihil est enim in deo, nisi Deus. Deum autē cuius est uerbum, nominamus patrem: & processum ipsius uerbi, generationē filij dicimus. Nec ueritas hæc de uerbo dei apud Christianos tantum illuxit; gentiles philosophi ante Christi aduentum eadem quæ nos asserimus, nonnulli affirmauerunt. siquidem *Platoniorum de Deo sententia.*
 Platonici philosophi in suis libris apertissime dixerunt, quod In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum: hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et reliqua ferme omnia comprobant de uerbo Dei, quæ Iohannes in euangelio suo tradit, usq; ad incarnationem uerbi, quam ignorarunt: quia nondum natus erat Christus, & alta legis mysteria absconderat Deus a sapientibus huius seculi, quæ reuelauit paruulis. Quod igitur Platonici uerbum dei nominant, & deum esse dicunt, nos filium uocamus ex deo genitum, & deum esse fatemur: nec ruinam mundi ex filij generatione timemus, quando unus duntaxat filius est. Et pater & filius unum sunt, una potestas, una uoluntas, una maiestas, nec uerbum conceptum ab intellectu concipiente discordat. Obscura hæc uerba uidebuntur: at si uoles, præsto erunt qui lumen afferant,

Solis ad diuinitatem comparatio.

ferant, & apertissima omnia reddant. Et tu solē hunc corporeū cernis, qui noctem abiens, & diem efficit rediens: hic à seipso lucis producit radios. Hæc productio, generatio quædā est in sole: & radij solis, filij solis eius non inconuenienter uocantur. Quæ similitudo quamuis multifarie est inepta: nā solis plures sæpe uidimus radios, deo unicus tantū est filius: in eo tamen conuenit, quia una est & solis & radiorum substantia, & una est patris & filij diuinitas atq; essentia: quamuis comparatio corporaliū rerum nulla satis cū diuinis quadrari potest. Sed accipe testimonia, & qui ratione non capis, cede autoritati. Vetus testamentū et Iudeis et Christianis et Saracenis com-

„ mune est. Eructauit (inquit David ex persona dei) cor meū uerbum bonū. 10

„ Hoc est, quod dei filiū dicimus, & unigenitū patris æterni, non ex carnali cōiugio, aut humano cōplexu, sed ex corde dei, id est, intellectu productū

„ asserimus. Et rursus: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Hodie dicit, quia deo nec heri præterijt, nec cras imminet. Sed hodie semper adest, cui præ-

„ sentia sunt omnia. Iterum, Ante luciferū (inquit) genui te: ut intelligas, quia non loquitur de Salomone David, sed deus pater de filio deo, quia ante luci-

Prouer. 8. ferū nemo fuit. Et in libro Prouerbiorū legimus, Sapientiā dei, quæ dei fi-

„ lius est, dicentē: Nondū erant abyssi, & ego iam concepta eram. Ante montes & colles ego parturiebar. Nunquā enim pater sine filio fuit, nec sine pa-

„ tre filius. Et hoc est, quod in euāgelio inquit Iohānes: In principio erat uer-

„ bum, & uerbū erat apud deū, & deus erat uerbū. Quæ mysteria profunda

Arrius. & alta cū non intelligeret Arrius, nec Mahumetes comprehēderet, negare maluerunt ueritatē dei, quā suā ignorantia confiteri: & suas ineptias imprudenter ingerere, quā aliorū sapientiā humiliter discere. Stulta hæc et

„ dānosa pertinacia est. Deo em̄ & prophetis eius oportet credere: & si quid

„ est cuius rationē nō capimus, debemus cū Paulo dicere: O altitudo diuitia-

„ rū sciētiæ & sapientiæ dei, q̄ incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius. Fatentur iuriscōsulti, non omniū quæ à maioribus suis

Arcana Dei incomprehensibilia. instituta sunt, rationē reddi posse, & tamen legi parendū esse, quia non sine

„ causa cōdita fuerit: quāto minus arcana dei licet cognoscere? Plurimæ sunt

„ occultæ causæ, ad quas nulla potuit curiositas hominū peruenire: quia sicut oculi noctuæ ad solē, ita & noster intuitus ad ea quæ sunt diuinitatis. Nō est

„ ergo mirandū, si neq; generationē filij, neq; spiritus sancti processione, neq; trinitatē in diuinitate, intellexit carnaliter homo, uel Arrius uel Mahumetes. Sed illud in eis dānabile ac detestabile fuit, q̄ sacra scripturæ, diuinisq; testimonijs non acquieuerūt. nā quid opus est argumētis, ubi deus ipse lo-

„ quitur? De Pythagoricis traditū est, quod in disputando soliti erant dicere, Ipse ait. Ipse autē erat Pythagoras, tanquā eius autoritati nō liceret aduersari: quanto minus deo, qui uerax est, & omnis homo mendax. Sed negabis

„ hæc esse Dei, quæ asserimus, testimonia. De his posterius dicemus. Nūc de

„ spiritu sancto agendū est, cui tua lex diuinos honores abrogata. Nō est hu-

Spiritus sanctus. iusmodi erroris Mahumetes inuētor. Arrij et Nestorij & Macdonij hæc

„ olim demētia fuit, quos sacra patrū cōcilia dānauerūt: sed eorū uirus apud Aegyptios & Arabes aliquādiu latuit, & postremò, autore Mahumete &

„ magistro eius Sergio, latē diffusum est. Ne mouearis dum uera loquimur. Caue ne sequaris cæcos, discite spiritū sanctum esse deū, & tertiā in trinitate fore personam. Diximus paulo antē, deum patrem dum se cognoscit, uerbū

„ concipere, & filium gignere. Nunc quod sequitur, adiicimus cognitioni annexam esse appetitiuam quandam operationem, cuius principii uoluntas

est:

est: inter operationes uero, quas uoluntas producit, præcipua est amare. Adhibe hic aures, & mentem erige. In deo perfectā & absolutam fateri cognitionem oportet, & amorē pari modo, cuius processus per appetitiuā operationē exprimitur, sicut & uerbi generatio per intellectiuam: & alia est operatio qua intelligit, alia qua appetit. Intellectiua ex his completur, quæ sunt quodammodo in ipso intelligente: nam sicut sensibilia in sensu, ita intelligibilia in intellectu dicimus esse. Appetitiua autem complementum accipit secundum quendam ordinem uel motum ad eas res, quæ obijciuntur appetitui, et occultum quoddam principium sui motus habet. Ea uero quæ principio feruntur arcano, spiritus nomen acceperunt: nam & uentos spiritus esse dicimus, & in scripturis, procellarū spiritus appellantur, quia non apparet afflationis spiritus initium. Respirationem etiam & arteriarum motum ab intrinseco & occulto principio manantem, uocamus spiritum: atque hoc modo congruenti quadā similitudine, quantū diuina humanis uerbis indicari possunt, diuinus ipse amor à patre filioque procedēs, spiritus dictus est. In nobis duplici ex causa procedit amor. Aliquando ex corporea, et materiali natura: & is plerumque immundus est, & menti noxius, aliquando ex ipsa proprietate spiritualis naturæ, cum bona intelligibilia & rationi conuenientia adamamus: & hic purus est amor, & laudabilis, & animæ salutaris. In deo corporalis amor seu materialis locum non habet, sed ille tantū reperitur, qui simplex est et nitidissimus et purissimus, quem spiritū sanctum appellamus. Nec nos intellectuāli & sancto amore quicquā prosequimur, nisi quod intellectu concipimus. Conceptio autē (ut diximus) quæ fit ab intellectu, uerbum est, atque ita necesse est amorē ex uerbo exoriri. Amat enim deus quod de seipso intelligit, id est, uerbū quod concipit intelligendo. Verbum autem dei, dicimus filium dei, qui & ipse patrem nouit et amat: atque ita fit, ut amor ipse, cui sanctus spiritus est nomē, ex patre filioque procedat, sitque cū patre & filio pariter deus. Nam sicut diuinū intelligere essentia diuinitatis est, ita & amare. Et sicut deus se semper intelligit, ita & se semper amat: et omnia amat, suam bonitatē dum amat. Rursusque sicut dei filius, qui est uerbū dei in natura diuina subsistens, patri coæternus, perfectus, & unus deus est, ita & spiritus sanctus deus est patri & filio coæqualis & coæternus. Et quia omne quod subsistit in natura intelligibili, apud nos persona dicitur, apud Græcos *ὑποστάσις*, consequens est, ut tres personas in diuinitate ponamus, quia tres sunt subsistentes, pater & uerbū & spiritus sanctus, neque has personas dicimus esse per essentiam diuersas, sed per solas relationes distinctas, quæ ex processione uerbi & amoris proueniunt. Atque in hunc modū Christiana religio diuinitus illustrata, distinctas tres personas confitetur in diuinis, non tres deos, sicut Mahumetes falso opinatus est: sed patrem, & filium, & spiritum sanctum, unum esse ab æterno deum asserimus: nec tamen ipsum patrem qui filius est, nec filium qui pater est, nec spiritum sanctum qui pater est aut filius. Vna est enim patris & filij & spiritus sancti essentia, in qua non est aliud pater, aliud filius, aliud spiritus sanctus: quāuis in personis alium patrem, alium filium, alium spiritum sanctum, diuina docente autoritate, dicamus. Nec similitudo in his quæ creata sunt summę deest trinitati. Inuisibilia dei (sicut Apostolus ait) per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur. Sempiterna quoque uirtus eius ac diuinitas relucet, quippe in anima nostra, quæ diuinæ trinitatis est imago. Est enim anima nostra substantia quædam incorporea, & ratione prædita, & actus quidē sine forma or-

spiritus.

Amor in nobis
duplici ex cau-
sa.Verbum dei, qui
est filius.Persona.
ὑποστάσις.Personarum in
trinitate distin-
ctio.

*Anima nostra
diuina trinitatis
imago.*

ganici corporis, quæ dum corpus mouet & regit, sui meminit, se intelligit, & se diligit: quibus in rebus quædā apparet trinitas, memoriæ, intelligentiæ & amoris. Tria hæc ad seipsa referuntur, quia non est amor sine memoriâ, nec memoriâ sine notitiâ. Nam quis meminit aut amat quod nescit? Inseparabilia sunt hæc à semetipsis, & tamen quodlibet eorū, & simul omnia una essentia sunt, et una uita in anima una. Differunt tamen, quia memoriâ non est intelligentiâ uel uoluntas, nec intelligentiâ uoluntas siue amor. Quod si hæc diligenter inspicias, inuenies summæ illius trinitatis atq; unitatis uestigiū, et imaginem quandam quamuis imparē. Quicumq; enim sempiternam et incommutabilem naturam, per memoriâ reminiscitur, intuetur per intelligentiam, amplectitur per dilectionem. Profecto reperit in seipso summæ trinitatis imaginē, non tamen omnino similē, sed qualemcumq; ita ut in similitudine magna inueniatur dissimilitudo. Et si enim homo meminit, intelligit & diligit, non tamen memoriâ est, nec intelligentiâ, nec dilectio, sed sunt hæc in eo & in una substantia, non sicut accidētia in subiectis, quæ possunt abesse, sed substantialiter existunt in anima, & unus homo est qui habet hæc tria, non ipse est hæc tria. In simplici uero natura, quæ deus est, quāuis unus sit deus, tres tamen personæ sunt, ut dictum est, & ipse deus est hæc tres personæ. Sed illud satis ad rem nostram est, quia tria hæc aliquo modo unū sunt. Reperitur & sub alijs nominibus, & alio modo in nostra natura

*Mens trinitatis
imago.*

illius summæ et ineffabilis trinitatis imago. Nā mens et notitiâ eius et amor, tria quædā sunt; mens enim nouit se, & amat se, nec amare se potest nisi etiā nouerit se. Duo quædā sunt, mens, et notitiâ eius: duo etiā sunt mens et amor eius. Cū se nouit mens, & se amat, manet trinitas: scilicet mens, amor, et notitiâ. Et hæc tria, quāuis distincta inuicē sint, unum tantū esse dicuntur, quia in anima substantialiter existunt: & est ipsa mēs quasi parens, & notitiâ eius quasi proles eius. Mens enim cū se cognoscit, notitiâ sui gignit, et est sola pater suæ notitiæ. Tertius est amor, qui de ipsa mente & notitiâ procedit, dū mens cognoscit se, diligit se: non enim posset se diligere, nisi cognosceret se: amat enim placitā prolem notitiâ suam. Et ita amor quidā complexus est pa-

*Absq; diuinis
testimonijs omnis
de his argumen-
tatio uana.*

rentis & prolis: nec minor est proles parente, cum tantam se nouerit mens quanta est. nec minor est amor parente & prole, id est, mente et notitiâ. Considerat hæc rationalis homo, & uidens tria in una essentia concurrere, extendit se ad contemplationē creatoris, & intelligit unitatē in trinitate, et trinitatem in unitate, & unū deum colit, unam essentiâ, & unum principium, sicut et patriarchæ & prophetæ atq; apostoli tradiderūt. Sed audiamus iam tandem ipsos, & diuinę legis autoritatē & testimonia in mediū afferamus, sine quibus uana est omnis argumentatio. Deum patrē, omnes sacrę literę confitentur, & dei nomen paternitatem ad omnia refert. Et si filiū dicimus, non possumus patrē negare. De filio adducta sunt testimonia legis, ergo et

Iohan. 14.

Gene. 1.

Iob. 23.

Sapient. 1.

pater ostensus est, sicut et Saluator ait: Philippe, qui uidet me, uidet et patrē meum. Nunc de spiritu sancto, quod capimus, prosequendū est. In Genesi legimus, Quia spiritus domini ferebatur super aquas. Quis tunc dominus nisi deus fuit, & cuius spiritus nisi dei? Et quomodo dei spiritus, nisi deus? Deus est quicquid dei est, nec aliquid illi immixtū est. Incompositus est, simplex est, & purus deus. In Iob scriptū est: Spiritus domini fecit me, & spiraculū omnipotentis dei uiuificauit me. Dei sunt hæc opera, nō hominis. Quis fecit hominē nisi deus, aut uiuificat hominē nisi deus? est igitur spiritus domini. propter quod dictum est in Psalmis: Spiritus domini repleuit orbem terrarum

terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet uocis. Quis hic spi-
 ritus nisi deus? quis impleat orbem nisi deus, cui coelū sedes est, & terra sca-
 bellum pedibus eius? Et apud poetas deum ire per omnes terras tractusq;
 maris, coelumq; profundū, traditū est. Et rursus, Est ne Dei sedes nisi terra,
 pontus, & aer, & coelum & uirtus? Propter quod recte ait David: Quò ibo Psal. 138.
 à spiritu tuo? Ostendens non esse locum in quo posset fugere spiritum do-
 mini, qui est ubiq;. Esse autem ubiq;, implere & continere mundū, soli deo
 tributū est. Deus igitur sanctus spiritus est, qui hæc peragit, & futura præ-
 noscit, & prædicat, sicut scriptum est: Responsum accepit Symeon à spiritu Luc. 2.
 sancto, quia non moreretur nisi uideret Christū domini. Non est cur deum
 negemus, qui dei efficit opera. Non igitur solus pater deus est, neq; solus fi-
 lius, sed spiritus sanctus cum patre simul & filio deus est. Quia non aduersa
 tur rationi trinitas personarum in unitate diuinitatis, quemadmodum su-
 perius ostensum est. Sed iam trinitatē ipsam ex sacris codicibus demonstre-
 mus, & Moysen ante omnes audiamus, cuius hæc sunt uerba in capite libri
 quem Genesim nostri uocant: In principio creauit deus coelum & terram. Gen. 1.
 Terra autem erat inanis & uacua, et spiritus domini ferebatur super aquas.
 Tria commemorat: Deum, principium, & spiritū. Ideo in deo, patrem in-
 telligimus; in principio, filium; in spiritu domini, spiritum sanctum. Et acci-
 piatur hoc in loco principium pro filio, sicut in Psalmis de suo filio dicit deus:
 20 Tecum principium in die uirtutis tuæ in splendoribus sanctorū, ex utero Psal. 109.
 ante luciferū genui te. Atq; ita in exordio nascentis mundi, trinitas ipsa in
 diuinis personis adducitur. Hic si placeret, inseri posset de Heloenim,
 secundum Hieronymum ad Marcellum. Tentans diabolus primos paren-
 tes, interposito serpente, & suadens ut edant de ligno prohibito, Eritis (in-
 quit) sicut dii, scientes bonum & malum. Quod perinde accipiendū est, ac si
 diceret, Eritis sicut diuinæ personæ, quibus ignotū est nihil. Et cum eijcere-
 tur Adam de paradiso, inquit Dominus, Ecce Adam factus est sicut unus
 ex nobis. quibus nobis: patri scilicet, & filio, & spiritui sancto. Sed manife-
 30 stius eadem trinitas ostenditur, cum dicitur: Faciamus hominem ad imagi-
 nem & similitudinē nostram. Cum ait, faciamus, & nostrā, plures personas
 inducit. Cum dicit, Imaginem, unitatem diuinitatis ostendit. Nec solitarius
 est cum dicit, faciamus: neque aliena à se loquitur, qui Nostrā ait. Duo sunt
 pluralia uerba, Faciamus & Nostrā, ut uideatur pater cum filio & spiritu
 sancto miscere sermonē, quod non sono uocis, sed intellectu expressius est.
 Dixerat, Creauit deus coelum & terram. Deus, & Creauit, singularia sunt:
 quia unus est deus, & una diuinitatis essentia. subiungitur, Faciamus, et No-
 stram, ut pluralitas in personis intelligatur. Idem & Psalmista canit regius,
 dū ait: Verbo domini coeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eo-
 40 rum. Quid manifestius dici potuit? In conditione coelorum, tres personæ con-
 currunt, dominus, uerbū, & spiritus; dominus, patrē exprimit: in uerbo, fi-
 lium accepimus: spiritus is est, quem sanctū uocamus. Et rursus Propheta,
 ut trinitatem personarum in diuinitate cognoscas, ter deum prouocat in
 benedictione. Benedicat nos (inquit) deus deus noster, benedicat nos deus, Psal. 68.
 & metuant eum uniuersi fines terræ. Trina dei confessio, trinitatem expri-
 mit personarū, & cum subditur, Metuant eum uniuersi fines terræ, unitas
 aperitur diuinitatis. In Psalmo quoque XLIII. multum expresse trinita-
 tem innuit, cum dicit filio: Sedes tua deus in seculū seculi. & postea subdit,
 Propterea unxit te deus deus tuus: id est, pater & spiritus sanctus. & cum
 sequitur, Præ participibus tuis, mysteriū quoq; incarnationis aperit, de quo
 gg 3 suo

suo loco prosequemur. Et Isaias in uisione sua clamantia introducit Sera-
 phim, Sanctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth. Ter Sanctus ad tres
 personas refertur, & semel Dominus, & semel Deus dicitur; quia unus est
 dominus, & unus est deus. Et rursus idem uates ex persona CHRISTI loqui-
 tur, & dicit: Dominus meus misit me, & spiritus eius. Dominus meus, in-
 quit, id est, pater meus: misit me, scilicet filium; & spiritus eius, qui est sanctus
 spiritus. Quis hic non intelligat trinitatem? Non latuit propheta hoc my-
 sterium. Possent et alia plura huiusmodi testimonia ex ueteri testamento affer-
 ri, quæ trinitatē planē ostendunt, planius tamen locutus est in euangelio do-
 minus, qui cū in orbē mitteret discipulos: Euntes (inquit) docete omnes gē-
 tes, & baptizate eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Tres nomi-
 nauit personas, In nomine, dixit: non, in nominibus, ut essentia unitatē in
 personarū trinitate monstraret. Et Iohannes euāgelista, qui de pectore do-
 mini ueritatē hausit, in epistola sua inquit: Tres sunt qui testimoniū dāt in
 coelo, Pater, uerbū, et spiritus sanctus: & hi tres unū sunt. Et apostolus Pau-
 lus: Misit (inquit) spiritū filij sui in corda nostra. Et alibi: Spiritus eius qui
 suscitauit Iesum, habitat in nobis. Et iterū: Ex ipso, inquit, & per ipsum, &
 in ipso sunt omnia, ipsi gloria. Ex ipso dicit, propter patrem: & per ipsum,
 propter filium: in ipso, propter spiritū sanctum. Non dicit ex ipsis, aut per
 ipsos, siue in ipsis, nec ipsis, sed ipsi gloria, inquit: ut trinitatē simul & unitatē
 cognosceremus. Atq; his testimonijs et autoritatibus illuminata est desu-
 per Christiana religio. Summa enim fiducia confitetur & prædicat unum
 deum esse, qui est causa causarum, principium & finis omnium rerum, & om-
 nis autor creaturæ, & summum bonum, & nihilo minus tres personas in
 deo recognoscit, & trinitatem in unitate ueneratur: cui qui aduersatur, salu-
 tis expertem se reddet, & ambulat in tenebris, & ueritas non est in eo. Tu
 uero si sapias, de tenebris emerges, & candida luce perfusus, sacratissimā tri-
 nitatem & cognoscendo coles, & colendo cognosces. Nec aduersaberis sa-
 cro sancto euangelio, in quo legitur, Verbum caro factum est. Negat tuus
 legis incarna-
 tio. legis incarna-
 tionem uerbi. Nam cur (inquit) factus est deus homo, & in
 ligno crucis passus, qui alio modo genus humanum redimere poterat? Ne-
 gat tua lex Christi necem, & alium suo loco interfectū existimat: nec deum
 incarnatum cognoscit, neq; crucifixum aut mortuum. Nos utrunq; prædi-
 camus, quia factus est deus homo, et passus est: & propter salutem hominis
 hæc facta esse testamur. Ait enī de seipso Dominus: Venit filius hominis sal-
 uare quod perierat. Constabat primū parentis errato, omnes homines cul-
 pa teneri: clausa erat paradisi porta, nec mortalibus patebat in cælū aditus.
 Decebat summam dei bonitatem, hominem qui ceciderat reparare, nec mi-
 serum esse perpetuò sinere, qui ad beatitudinem perfruendā creatus fuerat.
 Sed obstabat iustitia dei, quæ pro peccato satisfactionem exigebat. Dignus
 erat infinita pœna, qui maiestatem offenderat infinitam. Nec homo tanti
 erat, ut infinitam posset redimere culpam. Stabat hinc diuina iustitia ultio-
 nem petens, illinc diuina bonitas miserendum esse contendens. Audienda
 fuit utraq; uox, quia uniuersæ uiæ Domini misericordia & ueritas. Quare
 & si poterat deus aliter humanæ imbecillitati consulere (est enim omnipo-
 tens) hic tamen conuenientissimus fuit modus quem elegit, ut assumpta
 humana natura, ipse pœnas solueret. Factus est deus homo, ut homo fieret
 deus: ueritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit. Coniuncta est
 humanitas diuinitati, ut acciperet de plenitudine bonitatis, quod suæ defe-
 ctum

etum suppleret infirmitatis. Fuit hic modus saluandi humani generis
 diuinæ bonitati conueniens. Satis factum est iustitiæ simul & misericor-
 diæ, satisfactum est amoris & odio. Placuit hoc diuinæ potentiæ, quæ om-
 nem defectum nostrum sua uirtute superat. Placuit & sapientiæ, quæ nihil
 frustra, nihil non decenter ac conuenientissimè facit. Et licet necessitate ab-
 soluta, qua necessarium dicimus, sine quo aliud esse non potest, incarnatio *verbi incarnat*
 uerbi necessaria non fuit: eo tamen modo quo necessarium accipitur id, quo *natio quo pa-*
 conuenientius & congruentius peruenitur ad finem, dicere non pudet, ad *sto necessaria*
 reparationem hominis incarnationem filij Dei necessariam fuisse. Ego sum *fuerit.*
 10 Deus, ego sum Dominus, & nō est alius absq̃ me saluator, ex persona Chri-
 sti inquit Isaias, quia nō poterat homo saluare seipsum, cur necessarium fuit
 ut homo fieret deus, et Deus homo saluaret hominē. Propter quod pulcher
 rime & ad propositū aptissime inquit ex nostris professoribus unus in hūc
 modū, de mysterio diuinæ incarnationis: Suscipitur à maiestate humilitas, *Incarnationis*
 à uirtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad deponendū conditionis *mysterium.*
 naturæ debitum, natura inuiolabilis est unita pascibili, Deusq̃ uerus & ho-
 mo uerus in unitate reperitur, ut quod nostris remedijs cōgruebat, unus at-
 que idem hominum Deiq̃ mediator, & mori ex uno, & resurgere posset ex
 altero. nisi enim esset uerus Deus, nō afferret remedium; nisi esset uerus ho-
 20 mo, non præberet exemplum. Intelligis quā conuenienter filius Dei car-
 nem assumpserit ut Deus, & mortem obierit ut homo. Sed quæris testi-
 monia antiquæ legis, non negabimus, præsto sunt: Ecce (inquit Isaias) uir-
 go concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel, quod in-
 terpretatur nobiscum deus. Quomodo nobiscū Deus est? nisi quia uerbum
 caro factum est, & habitauit in nobis. Et iterū eiusdē prophetae uerba sunt:
 Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperiū super hume-
 rum eius, & uocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pa-
 30 ter futuri seculi, princeps pacis. An non hic mysteriū incarnationis planè
 ostenditur? & quæ tūc futura erant, tanquā præterita manifestantur? Puer,
 inquit, natus est nobis, quia natus est in humana paruitate. et datus est filius,
 quēadmodū Iohannes ait: Quia sic Deus dilexit mundū, ut filiū suum daret
 unigenitū. Datus est Christus ex diuinitate, natus ex humanitate, natus ex
 uirgine. Cuius imperiū super humerum eius: quod est imperiū Christi, ni-
 si lignum crucis, in quo pependit, mundū uicit, aëreas potestates debellauit,
 & subacto triūphatoq̃ diabolo, regnū suū potēter intrauit. Oportuit enim
 Christum pati, & sic intrare in gloriā suā, ut inquit ipse in euangelio Luca.
 Imperiū igitur super humerum eius fuit: quia crucē suam suis gestauit hu-
 meris. quamuis eo fatigato Simō Cyreneus angariatus sit eam tollere. Di-
 citur admirabilis, propter signa & prodigia quæ fecit, lumen cæcis, auditū
 40 surdis, claudis ambulationem, debilibus fortitudinem, & mortuis uitam re-
 stituens. Consiliarius appellatur, propter euangelica consilia, quæ adiecit
 antiquæ legi. Deus asseritur, ne putares purum hominem natum, nam De-
 us humanæ naturæ coniunctus est. Fortis, quia spoliauit infernum, &
 portas aëreas confregit, et uectes ferreos dissipauit. Pater futuri seculi, quia
 cœlum aperuit electis, & regnum hominī præparauit æternū post hanc ui-
 tam in cœlesti Ierusalē. Princeps pacis, quia nato Christo, clausum est apud
 Romanos templum Iouis, & mira pax exorta est: et Gloria in excelsis Deo,
 cantauerunt angeli, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Ostēdit &
 alio loco idem Isaias incarnationem uerbi, dicens: Dominus enim iudex no-

- ster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster, ipse ueniet & saluabit nos, quod perinde accipiendū est, ac si dicat, carnem accipiet, & mortē pro nobis subibit. Et rursus: Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel saluator. Absconditus, inquit; quia in carne latuit saluator Israel, quia sua morte nostram mortem redemit. Et ne putes temporalem esse salutem, saluationis genus addidit: Israel saluatus est (inquit) in Domino: id est, in uirtute Domini. Et subdit, salute æterna: quam cōsecuti sunt omnes, qui ex Israel Christo cre-
- Iere. 23.* diderunt. Apertissimum testimoniū est Isaia. sed audi Ieremiam, sua sunt hæc uerba: Ecce dies uenient, dixit Dominus, & suscitabo germen iustū ex semine Dauid, & regnabit rex, & sapiens erit, & faciet iudiciū: & in dieb. illis saluabitur Iuda, & habitabit Israel confidenter: & hoc est nomen quod uocabunt eum, Deus iustus. Cōsidera uerba, & attende mysteria. Suscitabo (inquit) germen iustū, id est, Christū sanctū & iustū ex semine Dauid secundū carnē: quia ex prosapia regia et de sanguine Dauid Maria: mater Domini nata est. Et regnabit rex. quomodo regnabit? Sanē quemadmodum ipse
- Locus Ieremieæ explicatus.* *Matt. 28.* apud Mattheū in euāgelio dicit: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, q̄ est regē esse. Et sapiēs erit, sapientia creata scilicet quæ hominis est, & increata quæ Dei est, & quæ est ante secula. Et faciet iudiciū, discretionis scilicet et discussionis. nūc discretionis, dū eligit ex mortalibus quos uult, et alios suo arbitrio dimittit: & in fine seculi discussionis, quādo reddet unicuique secundū opera sua. In dieb. illis saluabitur Iuda: id est, quicumq; crediderint et baptizati fuerint, salui erunt. Et habitabit Israel confidenter, in statu ecclesię triūphantis. Et hoc est nomē quod uocabūt eū, Deus iustus: ut scias quia Christus ex semine Dauid natus est, non solum homo, sed etiam Deus est: nec alteri quā Christō hæc uerba conuenire possunt. Accedat & alius
- Baruc. 3.* propheta Baruch nomine, quid ille ait? Hic est, inquit, Deus noster, & nō est: mabitur alius aduersus eum: hic adinuenit omnem uiam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Docent hæc omnia incarnationem uerbi, & hominem factum Dei filium manifestant. Nunc de morte audi, & eos contemnito, qui Christum uolunt esse translatum, & nondum mortuū, sed incredibili dementia circa diem supremum iudicij cum omnibus angelis interficiendum putant. Et nefandam audaciam, & stultitiam aliās inauditam, dimittimus, angelos, quorum substantia incorporea est et immortalis. Christum interfectum negant, & aiunt interficiendum: At Dauid ex persona Christi: Quæ non rapui, tunc (inquit) exoluebā, quia non peccauit, & pœnas dedit, pro alieno delicto mortem subiit. Quod manifestius Isaías ostendit, dicens: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: ipse uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplinam pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. omnes enim nos quasi oues errauimus, et unusquisq; in uia sua declinauit: et Deus posuit super eū iniquitatem, expiandis omnium nostrum. Et subditur: Oblatus est, quia ipse uoluit, & nō aperuit os suū. Et paulo post: Tradidit in mortē animā suā, & cū sceleratis deputatus est: ipse multorum peccata tulit, et pro trēsgressorib. rogauit. Si uidisset propheta passionē Christi, uix potuisset apertius loqui. Nec Ieremias tacuit tormenta Domini, qui eum ex ligno crucis ita loquentē inducit: O uos oēs qui trāsitis uia, attendite, & uidete, si est dolor similis sicut dolor meus. Et ipse Saluator de se ait: Ecce ascēdimus Ierosolymā, & filius hominis tradetur principib. sacerdotū & scribis, et condemnabunt

demnabunt eum orbe, & tradent eum gentibus ad illudendū & flagellandū
 & crucifigendū, & tertia die resurget. Et iterū alibi: Sicut Moyses exaltauit
 serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui cre- *Iohan. 3*
 dit in eum, non pereat, sed habeat uitā aeternam. Et ne de morte dubites, scri-
 bit euangelista: Cum accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatū est. Et in-
 clinato capite, emisit spiritum. Prophetæ Christum moriturum, & à mor-
 tuis resurrectorum prædixerunt: Euangelistæ & obijisse in cruce, & sepul-
 tum resurrexisse tertia die affirmāt. Certa res est, nihil ambiguitatis habet,
 ueritati omnia consonant. Resurrexit Dominus, ascendit ad cœlum, & uen-
 10 turus est iterum, ut faciat iudiciū in fine seculi. Tua lex non recipit, quia
 non sapit de Christo, quæ sapere oportet. Cuius alterum aduentū non solū *Christi aduentus secundus.*
 euangelium, sed antiqui etiam uates ostendunt, sicut paulo antè de Ieremia
 diximus. Contestis eius est Daniel, dicens: Ecce in nubibus cœli quasi filius
 hominis ueniebat, & usq; ad antiquum dierum peruenit. Et sequitur: & de-
 dit ei potestatem & honorē & regnum, & omnes populi, tribus, & linguae
 seruient ei, quibus in uerbis uiri doctiores iudiciū Christi facile inueniūt
 in fine mundi. Et ipse Christus de seipso loquitur: Dico uobis, quod uos qui
 secuti estis me, in regeneratione cū sederit filius hominis in sede maiestatis
 suæ, sedebitis & uos iudicantes duodecim tribus Israël. Et in actibus Apo-
 20 stolorum legimus, Constitutum esse Christum à Deo patre uiuorū & mor-
 tuorum iudicem. Hæc nos de Deo sentimus, hæc & firmiter credimus, hæc
 salubriter prædicamus, æternā uitā promittentes omnibus qui Christo cre-
 dunt, & in trinitatis nomine baptizati, opera faciūt euangelio digna. Quæ *Vita æterna quid.*
 ris quæ sit ista uita æterna, qd agat illic homo, qua uoluptate latetur, & quā
 beatitudinē assequatur? Respondemus cum euangelio Iohannis: Hæc est ui-
 ta æterna, ut cognoscāt te uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum.
 Summa tibi felicitas erit, uidere Deum in sua natura, & eius perfrui bonita-
 te. Gaudio nostræ mentis hinc satiabimur, hinc implebimur, hinc summa fe-
 licitas erit hæc: Deo, et Deum cognoscere. Videmus enim nūc per specu-
 30 lū (ut ait Apostolus) tūc facie ad faciem, & in nubilo, teste Iob: In facie Do-
 mini uidebimus lumē, & satiabimur cum apparuerit gloria eius; & erimus
 sibi similes ut, ait Iohānes. Nec oculus uidit (inquit Isaias) nec auris audiuit,
 nec in cor hominis ascendit, quæ promisit Dominus diligentibus se. Et Apo-
 stolus, nō esse condignas pāsiones huius seculi dicit, ad futurā gloriā quæ re-
 uelabitur in nobis. Tua lex in alia uita flumina lactis & mellis & uini, pmittit,
 & cibaria delicata, & uxores multas, & cōcubinas, & uirginū coitus, & *Qualem felicitatem Alcorani lex promittat.*
 angelorū in turpib. obsequiis ministeria, & quicquid caro deposcit. Bouis
 hæc paradīsus & asini potius, q̃ hominis est. Nā quis mortalis est, hominis
 habens faciem, qui per omnem uitā suā corpori seruiat; quis nō aliquando
 40 in mentis secessum abit, quis non pascit intellectum aliquando, & à sensibus
 recedit speculando? An non est honoris & gloriæ uoluptas multo iucundi-
 or & diuturnior, quā cibis ipse uel potus? Bibit sapiēs, atq; edit, ut uiuat.
 Tua lex ideo uitā appetendam homini existimat, ut edat & bibat. Sicut in
 hoc seculo carneus fuit legifer tuus, ita & in futuro carni studendū putauit:
 neq; curauit satiare mentem, cui omne studium fuit implere uentrem; atq;
 in ea re summum bonū esse putauit, quod neq; gentiles philosophi, præter *Philosophorum de summo bono dissensio.*
 paucos, admisissent, inter quos summa fuit de supremo bono dissensio.
 Alij in doloris priuatione felicitatem posuerunt, ut Didonius; Alij in ho-
 nestate uoluptati coniuncta, ut Calipho & Synomachus; alij in scien-
 tia,

tia, ut Herillus: alij in sola uirtute atq; honestate, ut Zenō & Stoici: alij in bo-
 nis animi & corporis & fortunæ, ut Aristoteles & Peripatetici. Soli Ari-
 stippus & Epicurus, & eorum schola, summum bonum in uoluptate locaue-
 runt, atq; his tua lex conformis est, qui fæx omnium philosophorum & sceti-
 dum cœnũ fuere. Nec tamen illi in eo errore fuerunt, ut hanc felicitatem in
 altero seculo expectarent, quibus futuræ uitæ spes nulla fuit, mortalem ani-
 mam existimantibus. Nostri philosophi summum bonum nec in terra, nec
 in sensu, sed in cœlo & in Deo querendum censent, et eo satiandam mentem
 existimant. Et natura instituit nos, ut cœlum aspicientes, eò uotis omnibus
 aspiremus. sicut est illud poëticum: Os homini sublime dedit, cœlumq; ui-
 dere iussit, & erectos ad sidera tollere uultus. Quis nescit finem his præsta-
 re, quæ sunt ad finem: omnia hæc corporea oblectamēta eò reperta sunt, ut
 spes hominis cōseruari, & in suum finē, qui est Deus, per hæc adduci posset.
 Quis aut ederet, aut biberet, aut procreandis liberis operam daret, nisi esset
 in his aliqua delectatio? At hæc non est finis hominis, qui ad Deum factus
 est: & nisi ad Deum ueniat, nunquam quiescit, nec per carnales delectatio-
 nes ad Deum ipsum peruenitur: sed quanto his magis immersus est homo,
 tanto est ab ipso Deo remotior. qui taliquādo eo beator existit, quāto ange-
 licę diuinę naturæ magis ac magis adhæret: nec curat carnalia delideria, qui
 bonis fruitor spiritualibus. Sicut ignis et aqua simul esse non possunt, sic deli-
 cię spirituales carnalibus non cohærent: trahunt illæ ad se humanā naturā,
 & totā in se rapiunt, neq; sentire sinūt quæ caro appetit. Gustato spiritu, de-
 sipit omnis caro, ut inquit unus ex nostris. Tualex in paradiso uoluptates
 admittit, quas nec Solō nec Lycurgus permisit in terra. Quorū sceditates de
 cibo & potu & alijs uoluptatibus oriuntur, quas in paradiso nephas fuerit
 nominare: aut enim gignerētur sine fine homines, & implerent omnia nun-
 quam morituri: aut frustra esset permixtio maris et fœminę sine fructu, quę
 etiā in hoc mundo damnatur. Dicis, Quid ergo fœminis opus est, si non
 est coitus? Dicimus & nos, Quid opus est coitu, si nō est generatio? Propter
 uoluptatem, dices. At hæc fœda uoluptas est, & indigna, quæ paradysum nō
 ingreditur. Nam quomodo illic permissa erit hæc turpitudine, quæ hic tan-
 quam obscœna prohibetur? & tantum propter sobolem, aut euitandi maio-
 ris malī causa permittitur? Hippocrates diuinæ uir scientiæ, uenerum coi-
 tum partem esse quandam morbi teterrimī existimabat, quem nostri comi-
 tialē dixerunt. Quis igitur habens aliquid humani pudoris, (ut uerbis cu-
 iusdam gentilis utamur) uoluptatibus istis duabus coeundi atq; comeden-
 di, quæ homini cum sue atq; cum alino cōmunes sunt, gratuletur? Non sunt
 hæc, quæ pia mēs in cœlo requirat. Dicis iterū, Igitur nō erit plena felicitas
 in paradiso, si aliquod defuerit oblectamēti genus. Ergo ut existimas, cum
 uarijs rebus oblectentur homines, saltatione, uenatione, piscatione, ludo, lu-
 cro, cantu, cibo, potu, uenere, & alijs quāmpluribus, eadem omnia in paradi-
 so tuo requires, & cum Virgilio dices: Quę gratia currū Armorūq; fuit,
 uiuis quæ cura, nitentes Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos. Va-
 na hæc philosophia est, quam nulla unquam ciuitas bene instituta recepit.
 Nos (ut diximus) mentis gaudia & spirituales delicias quærimus. Beatitu-
 do nostra quam expectamus in altera uita, est ipsa dei uisio, qua nihil opta-
 bilius inueniri potest. Videbit enim beatus animus & quæ sunt in cœlo, &
 quæ sub cœlo. Quid erit quod eius aspectum fugiat, qui uidebit uidentem
 omnia? Quæ nunc uidentur obscura de Deo, de trinitate, de incarnatione
 uerbi,

Summū bo-
nū in Deo.

Quanto

Paradysus illa
boni.

Veneris coi-
tus morbi comi-
tialis quedam
pars.

Beatitudo fidei
lūi qualis futura

uerbi, de processione sancti spiritus, de sacramentis ecclesiae, de cæteris ar-
 canis, tunc aperta erunt & manifesta: nullum deerit oblectamentum, nihil
 requireret ultra plenus animus. Nam quid pleno opus est? nihil illi deest, qui
 nihil cupit. Desideria nostra implebit optimus ac maximus Deus, in quo
 omnia bona insunt, nec ullum cupiditatibus nostris relinquet locum. Erit
 Deus omnia in omnibus, qui sine fine uidebitur, sine fine amabitur, sine *Deus omnia*
 defatigatione laudabitur. Quæ lingua dicere, uel quis intellectus capere *in omnibus*
 sufficit illius supernæ ciuitatis quanta sint gaudia, angelorum choris inte-
 resse, cum beatissimis spiritibus gloriæ conditoris assistere, præsentem Dei
 uultum cernere, incircumscriptum lumen uidere, nullo mortis metu affici,
 incorruptionis perpetuæ munere lætari: neque illic beatitudo humani corpo-
 ris in epulis erit, aut in uino, aut in coitu. Ex redundantia beatitudinis ani-
 mæ glorificabitur corpus ipsum, & similitudinē eius induet. Fulgebit tan-
 quā sol in conspectu Dei, teneritati eius nulla resistet materia, leuitas & agi-
 litas infinita spacia in ictu oculi permeabit, nihil erit quo amplius lædi pos-
 sit: inuiolabile erit et impassibile, more animæ, & ita totus homo exultabit,
 & dicet cum Propheta: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum ui-
 uum. Nec frustra erit differentia sexuum, aut artus reliqui superfluent, re-
 surgent uiri et foeminae integris membris, & non solū in specie, sed in ipso in
 diuiduo humane nature perfectio reintegrabit: nec tamē animales operatio-
 nes aderūt, nec cōmixtio maris & foeminae, quia cessabit causa propter quā
 fuerat introducta. Erit enim completa multitudo hominū à Deo præfinita,
 nec ullus erit carnalis appetitus, nec pulsabit tentatio inimici, nō patebit in-
 fidia locus: cum perueniū fuerit ad triumphum, pax ibi inconcussa, & qui-
 es & summa concordia uigebit. Vides inter tuam & nostrā beatitudinem, *Beatitudinis no-*
 quantum interest. Nostra felicitas nobiliori hominis parti, id est animæ, re- *stra & Mahu-*
 spōdet: tua uiliori, id est corpori. Nostra mentalis est, tua carnalis: nostra ful- *metica disci-*
 gens & nitida, tua obscura et foetida: nostra cum angelis et ipso Deo commu- *men.*
 nis est, tua cum suis & alijs pecoribus: nostram docti omnes philosophi
 laudant, tuā uituperant: nostra cælo digna est, tua etiā in terra reprehendi-
 tur. Sed dices, in sacris etiā codicibus conuiuia reperiri, quæ futura uiden-
 tur in cælesti Ierusalem, potu ciboque plena. Inquit enim Isaias: Faciet Domi- *Isaiæ. 25.*
 nus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium. Et in
 Sapientia legimus: Miscuit uinū, & posuit mensam. Et iterū: Venite & co-
 medite panem meum, & bibite uinum quod miscui uobis. Et in Ecclesiasti- *Prouer. 9.*
 co: Cibauit illū Deus pane uitæ & intellectus, & aqua sapientiæ potauit il-
 lū. Et Dominus apud Lucā: Ego (inquit) dispono uobis, sicut disposuit mi- *Lucæ 22.*
 hi pater meus, ut edatis & bibatis super mensam meā in regno meo. Omnia
 hæc, & his similia, spiritalē habent intelligentiā: quia de mensa ipsa sapiētiæ
 nō corporalis uel cibus uel potus assumitur, sed mētalis, qui suauissimus est
 ac mūdissimus: & hic est quē nos expectamus in futuro seculo. Tāto est igi-
 tur nostra dignior quā tua felicitas, quāto nobilior & diuinæ beatitudinī pro-
 pinquior. Sed attingamus nōnullas alias tuæ legis ineptias, quæ tū sacris līte-
 ris aduersantur, tū philosophicas ratiōes excludūt. Dicit legifer tuus, quod te-
 tigit eū Deus manu sua inter humeros, et usque ad medullā dorli eius penetra-
 uit frigus. Quod perinde est, ac si corporeū esse Deū affirmet: quia tactus nō
 est nisi per corpus. Nos incorporeū dicimus Deū. Ait enim Ieremias ex ore *Deus incor-*
 dei: Cælū et terrā ego implebo. quod nō posset fieri si corporeus esset. et pro *poreus.*
 pterea dicit in Psalmis Dauid: Spiritus Domini repleuit orbe terrarū. Spi *Ierem. 23.*

ritus (inquit) Domini, non corpus Domini. Et Iohannes in euangelio, Spiritus est Deus. Philosophi Deū purum actum esse dicunt, principium omnium rerum, nature omnino simplicis, & æternæ. Quod si corporeus esset, esset compositus ex elementis, aut alia materia: et posterior suis partibus, neque simplex, neque purus, neque origo omnium rerum: & creaturas haberet se ipso excellentiores, angelos scilicet (nobiliora sunt enim spiritualia quam corporea) quod est opinari absurdum, ne dicamus asserere. Nec simul stare potest, ut causa causarum sit deus (sicut philosophi uolunt, & recte uolunt) & compositus inueniatur, esset enim ab alio compositus: & illū nos potius diceremus Deum qui composuisset. Non est igitur corporeus, quia compositus non est. Nec mouemur, quia in sacris literis et caput & manus, & pedes et

Cur Deo in sacris literis mēbra etiā humana attributa.

oculi, & digiti, et cor, & uterus, et huiusmodi attribuatur Deo: utitur enim spiritus sanctus, qui loquitur in scripturis, uocabulis que sunt in usu, per similitudinē quandam. sicut dicit Iezechiel ex persona Dei: Ego uisionē multiplicauī eis, & in manibus prophetarum assimilatus sum eis. Est enim naturale hominī per sensibilia ad intelligibilia peruenire, & omnis nostra cognitio à sensu capit exordium. Atque idcirco spiritualia nobis in sacris codicibus sub metaphora corporalium exhibentur: atque ita fit, ut etiam rudes aliquid capiant, qui alioquin essent diuinæ sapientiæ minus idonei auditores.

Deus an peccati causa.

Dixit præterea tuus Mahumetes, omnium peccatorū causam esse Deum. & exclamans, his uerbis utitur: O Deus, quibus uis bonam, quibus uis malam uiam præbes. Nos mortale peccatum, auersionem quandā esse dicimus ab ultimo fine; nec possibile censemus, Deum, qui ultimus finis est, uoluntatem cuiuspiam à se auertere. esset enim sibi ipsi contrarius. Et si Deus omnia

Sapient. 12.

diligit quæcunq; fecit (ut est illud Sapientiæ: Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti.) quomodo consentaneum est, ut peccati causa sit ipse Deus: cum dicit in Psalmis Dauid, Odisti omnes qui operantur iniquitatē. Et in Ecclesiastico legimus, Omne excrementū erroris odit Deus.

Ecc. 15.

Contraria sunt amor & odium. Audi ulterius intolerabilem tuæ legis errorem. Si nobis (inquit) aduersa incumbunt, incubuerunt & cæteris, sunt enim isti dies casus atq; fortunæ. Negat diuinam prouidentiam curare mortalia. Nos de diuina sapientia dicimus, quod attingit à fine usq; ad finem fortiter, & disponit oia suauiter, nec summæ Dei bonitati cōuenit ea negligere quæ creauit. Propter quod inquit apud Mattheum Dominus: Omnes capilli capitis uestri numerati sunt. Addit Mahumetes, angelos creatos ex flamma ignis, & peccare, & mortuos esse. Nos cum propheta dicimus, quod Deus fecit angelos suos spiritus, & creauit eos ex nihilo. Et philosophos nobiscū sentientes habemus, qui omnes angelos, quos uocant intelligētias, incorporeos esse dixerunt: nec peccatum in angelis reperiri posse censemus, qui Deum in essentia uidentem omnia uident, & omnia intelligunt ad suam perfectionē necessaria: nec est in eis ignorantia peccati mater, nec subiectam corruptioni naturam angelicam arbitramur, in qua non est materia quæ separari possit à forma, sed ipsa forma per se subsistit incorruptibilis & immortalis. Origenis, præclari & excellentis ingenij uiri, sicut multa extant præclarissima opera, ita & nonnulli errores perniciosissimi reperiuntur: inter quos unus ille est, quia dæmones per Dei misericordiam liberandos esse aliquando à pœnis asseruit. Hūc secutus est Mahumetes, qui saluandos per Alcoranū malos angelos affirmat. Nos cū Isaia de omnibus damnatis, siue hominibus, siue angelis, unam sententiam habemus: quod uermis eorū non morietur, &

Prouidentiam diuinam negat Mahumet.

Angeli spiritus incorporei.

Origenes.

rietur, & ignis eorum non extinguetur. Et Saluator in euangelio damna-
 tis in ultimo iudicio, ignem eternū repromittit, diabolo et angelis eius pre-
 paratū. Quid quod tuus legifer animā humanam portionem esse asserit ani-
 mae dei? Sic nonnulli philosophi palam tradiderūt, et Manichaei secuti sunt.
 Nos humanam animā ad imaginem & similitudinem dei factam dicimus, *Anima hominis
an diuinae ani-
mae portio.*
 sicut scriptum est in Genesi: Faciamus hominem ad imaginem & similitu-
 dinem nostrā; quod de anima dictū est, non de corpore. Quod si anima ho-
 minis portio esset dei, esset utiq; deus; nec esset homo nō deus, quod stultis-
 simum est: cum manifestum sit labi hominis animā à bonitate in malitiam,
 20 à ueritate in errorem, à gaudio in tristitiam, à spe in desperationē: quod est
 à dei substantia penitus alienū. Nec illud uerum est quod in uestra lege tra-
 ditur, animas hominum ex materia productas esse omnes. Afferunt enim *Anima an ex
materia produ-
cta.*
 philosophi, ab extrinseco esse hominī intellectū, & quod innato, sit spiritus
 uitae iussu dei. Et theologi, rationales animas omnes ex nihilo creatas di-
 cunt. Et Adam cum factam uidisset foeminam, Hoc os (inquit) ex ossibus
 meis, & caro de carne mea: non dixit anima de anima. Et propheta in Psal-
 mis canit, Qui finxit singulatim corda eorū. Ponitur enim cor pro anima, *Psal. 32:*
 quia sedes eius in eo est. Et deus sibi animarū productionē reseruauit pro-
 pter earum dignitatem, qui per Isaiam ait; Omnem flatū ego feci. quod in-
 30 telligitur de flatu spiritali, qui est rationalis anima. Præterimus quod cœ-
 lum ex fumo factum dicitis, quod si uerū esset, corruptioni subiaceret. Pre-
 terimus quod solem & lunā aequales ab initio uirtutis & luminis tuus pro-
 pheta testatur: nos dicimus cœlum ex nihilo creatum, & duo luminaria ma-
 gna fecisse deum ab initio: luminare maius, ut præesset diei; & luminare mi-
 nus, ut præesset nocti. Ad illud transimus, quod in uestra lege dulcissimū
 & saluberrimum esse putatis, uxores multas ducere. quod si deo placuisset,
 40 creato hominī ab initio non unam tantum sociam præbuisset, sed plurimas:
 nec dixit deus, Relinquet homo patrē et matrē, et adhærebit uxoribus suis:
 sed uxori suae, dixit. Nec amicitia inter uirum & uxore uera esse potest, ubi
 non est aequalitas, cum uir pluribus misceatur, mulier uero unī tantū adhæ-
 reat, cuius est in alias plures distractus amor. Nec propterea numerus ho-
 minū augetur, quia plures unī nubant foeminae: nam totidē uiri priuati con-
 iugio sine prole decedunt, & præsertim cū mulieres numero pauciores exi-
 stant. Iniqua insuper res uidetur, & naturali aduersa libertati, unius urbis
 ciuū alios multiplici matrimonio uti, alios in solitudine degere. Nec pro-
 pterea ea laudanda consuetudo, quod in ueteri lege plerosque sanctos uiros
 pluribus uxoribus fuisse coniunctos legimus, quia nō id ex lege, aut ex uo-
 luptate fecerunt, sed diuina quadam dispensatione, & ad sobolem procrean-
 dam, quæ cresceret in cultu dei. Tacemus de diuortio, quod permittitur a-
 40 pud uos contra legem euangelicā, & de adulterio et fornicatione, et alijs sce-
 leribus, quæ licet antiqua lex detestatur, & noua prorsus abominetur, apud
 uos tamen concessa uidentur. Non est quod omnia tuæ legis errata percur-
 ramus, quando neq; nobis scribendū, neq; tibi legendū satis est otij, et tu ipse
 pro tuo ingenio multa intelligis adeo stulta esse, ut nulla possent ratione de-
 fendī. Tota de deo quæstio est, huc omnia referuntur, totū in hoc consistit,
 ut CHRISTVM IESVM deum esse credamus: quo concessio, necesse est eius *Christum esse
Deum:*
 legi obedire, et eius uerbis credere, qui uerax est, & mentiri non potest. In
 eius lege trinitatē, de qua suprā diximus, in unitate diuinitatis cōperimus,
 et incarnationem uerbi, & processione spiritus sancti, et reliqua omnia quæ
 hh retuli-

retulimus, usque ad extremum iudicium. Quod autem Christus deus sit, iam supra ostensum est ex ueteri lege atque prophetis: licet etiam ex tua lege monstrare, quæ prophetam & sanctum uirum fuisse Christum asserit. Si propheta et sanctus, ergo uerax: si uerax, & deus. Nam deum se ipse testatus est, dicens: Ego & pater unum sumus, & qui uidet me, uidet & patrem: & si creditis in deum, & in me credite: & alia multa huiusmodi, per quæ diuinitas Christi colligitur: & æqua cum patre & spiritu sancto maiestas. Bene est igitur, ut legem nostram amplectaris, quæ uerax est & salutaris à deo data: & tuam relinquas, in qua non est ueritas neque salus: homo illam tulit, peccatis & ignorantia plenus. Intellexisti quanta adducimus ex ueteri lege testimonia, quibus deus ostenditur, & homo, CHRISTVS IESVS, & pro nostra salute supplicio crucis affectus. Audiuisti sacras sancti euangelij attestationes, & ipsius Christi uoces, quem tua lex sanctum habet. Quid igitur obstat baptismo: quis prohibet aquam: quid moraris? Ingredere iam tandem salutis iter cum præcellentibus uiris et magnis imperatoribus, ad æternam salutem sub Christo peruenies. Diximus de Constantino seniore, & Philippo, qui rempublicam tenentes in Christum credidit. Post Constantinum creati Cæsares idem iter secuti sunt, et in fide nostra obierunt: excepto Iuliano apostata, qui ex monacho Cæsar factus, transiuit ad idola, quæ uitam laxiorem promittebant. Sed ille in bello Parthico pœnas dedit, & sanguis confossus in incertum missa, coactus est cadens dicere: Vicisti Galilæe. Sic enim per contumeliam uocabat Christum. Fuerunt & aliqui schismatici et hæretici, qui & si Christiano censebantur nomine, non tamen recta incesserunt uia. Imperatores Christiani nullo errore polluti inuenti sunt, Iouinianus, Gratianus, Iustinianus, Valentinianus, Iustinus, duo Theodosij, Arcadius, Honorius, Carolus Magnus, Ludouicus, & plures Franci & Teutonici: tres Ottones, Henrici aliquot, et non pauci sub alijs nominibus. Præterimus alios reges fama claros, qui uel in Gallia, uel in Hispania, uel in Anglia, uel in alijs prouincijs Christianis, sacris initiati fuerunt, & in Domino mortui, ad uitam creduntur migrauisse beatam. Cum his non est cur te pudeat Christi iugum subire, & sub eo regnare, per quæ reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Multos inuenies reges, qui te colentem Christum honorabunt. Et si enim aliquando horrebant reges Christi nomen, & propter idola Christianos persequabantur, postea tamen propter Christum idola deleuerunt. Honesta hæc societas est, cum qua te uocamus in uiam salutis, ueritatis et pacis: illa nihil dignitatis habet, cum qua te tua lex in deum rapit. Nam præter Othonianorum familiam, de qua natus es, & illustres progenitores tuos, quis est qui magnopere laudari inter Saracenos queat? Colebatur Saladinus quidam, & aliqui pauci nomen habent, qui res memoria dignas gessere. At Christianorum excellentissima nomina omnes historias impleuerunt. Noti sunt in Syria, et in Aegypto, et in Asia, Godefridus, Balduinus, Bohamundus, Tancredus, Conradus, Philippus, et alij admodum multi, qui ab extremis Galliarum & Germanie finibus, cum ingentibus copijs Ierosolymam petiere, iterque sibi per medios hostes ferro parauere. Hos tibi comites damus, cum his te Christo iungere cupimus, honestiores hi socij sunt, quam Aegypti effœminati, aut imbelles Arabes. Tua origo (sicut accepimus) Scythica est: inter Scythas multos fuisse uiros in armis claros, memoria traditur, qui uectigalem Asiam pluribus seculis tenuerunt, & Aegyptios ultra paludes eiecerunt. Non sunt comparandi aut Aegyptij, aut Arabes Scythico generi, non est forti & ignauo

ignatio æqua societas. Mirandum est tantum potuisse suis festinationibus Arabes, ut audaces & præstantes Scythas in suam societatem adduxerint. Quid dicimus societatem; non est hæc societas: seruitus est, quando eorum legi subiectus es, quæ utinam lex esset, & non deceptio ac præstigium. Conformior tibi cū Christianis societas erit. Fortibus uiris facile admittuntur fortes, uirtus uirtuti placet. Pulchra et stabilia sunt inter æquales consortia, si eadē religio est, idemq; cultus dei. Age igitur, accipe Christianos socios, accipe fidem et baptismum, qui te hic in terris faciet magnū quo ad uiueris, & post obitum in cælo beatū reddet. Audisti promissa euangelica, & quomodo cuncta quæ diximus ueteris legis autoritate probatur. Sed times ne te decipiamus. Recordaris tui legislatoris, qui asserit legem & prophetas à Iudæis, euangelium à Christianis esse corruptum, tantumq; de ueritate uel noui testamenti uel ueteris remansisse, quantū Alcorano continetur. Exploratū id forsitan arbitraris & uerum esse, atq; idcirco testimonijs nostris non adhibes fidē; nec baptizari audes, aut in CHRISTVM credere. Utinam tam bonus fuisset tuus legifer quā callidus, tam uerax q̄ uersutus, tam iustus quā iniquus; tota est artificiosa & fraudulenta lex eius. Nam qui diuinū sibi abesse auxiliū non ignorabat, ad humanas confugit astutias. Cupiebat legem edere quæ sibi nomen daret, famamq; etiam per flagitia exoptabat, ut Herostatus ille qui Diane Epheliæ templū incendit. Et animaduertens antiquā & nouam legem quamuis honesta esset, durā tamen uulgo uideri, & seruatu difficilē: suam ipse edidit, quæ uoluptatem humano generi amicā permetteret. sic enim facile fieri posse existimauit, ut innumerabiles populi in suas traditiones concederent. Nam gentiles quamuis laxiori lege tenerentur quā Christiani, continentiam tamen & modestiam & frugalitatem commendabant, et philosophis auscultabant uirtutis amatoribus, neq; sinebant suos ciues corrumpi uitijs, aut uoluptate marcescere. Creuit igitur secta Saracenorū, licentia uitiorū. Placuit uxores ducere quot uellent, eademq; dimittere cū displicere cœpissent, habere concubinas quā plures, & in omne libidinis genus posse prouolui. Indulgere uentri cuncta quæ uellet, & ori, præter uinū, & uniuersis immergi uoluptatibus. Et si enim aliqua ieiunia in lege tua præcipiuntur, id etiam ad irritandam uoluptatem factum est. nam Saraceni diem ieiunantes, nocte quā longa est epulantur et bibunt. Nec aliā ob causam uini usus interdictus est, nisi quia noceret in ardentī terra, qualis est Arabia, & maior est in frigidis uoluptas poculis. Hoc unum ergo in Mahumeto intentū fuit, ut legem propagaret suam: ea præcipiens quæ grata essent auditoribus, & maxime plebibus, quæ iumentis similes existunt; nec fefellit eum opinio in hac parte. Placuit noua lex, et breui tempore ita colauit, ut in multis populis gentibus ac linguis reciperetur, cuius fundamenta in uoluptate iacta fuerunt. Verū sicut agricola non imprudens, postquā uineam plantauit, fossam circumducit & sepē, ne destruat a feris; ita & Mahumetes suam legem conseruare ac munire statuit, animaduertit homo sagax, duobus modis suū dogma conuelli posse, atq; confundi: autoritate scilicet & ratione. atq; aduersus hæc duo quæ poterant inueniri remedia, non neglexit. Autoritati apposuit, quod paulo ante retulimus, antiquam scilicet & nouam legem deprauatā esse, nec quicquā uerī restare, nisi quod Alcoranus haberet. Rationi arma obiecit, iubēs ne quispiā de sua lege disputaret, ne ueritatem quæreret: in eum qui contra niteretur, ferro uindicandum esse, atq; huiusmodi uallo suam legem callidus uetera-

Mahumeti lex
tota fraudulenta.

Saracenorum
secta quomodo
creuerit.

Vinū cur prohi-
bitum.

tor communis fuit. Sed non est hic adamantinus murus, neque ferreus, neque ex uiuo lapide: fragili materia est, creta & luto munita domus, facile oppugnabitur, neque resistit telis nostris, facile ruunt ædificia in arena fundata. Aggre-
Sacras literas corruptas esse, falso Mahumetum asserere. diamur hæc telis tuæ legis munimenta. Corruptionem in primis sacrarum literarum obijcitis, hoc ei probandum fuerat, qui factum asserit: nobis satis erat negare factum. Libet tecum aliter agere, & apertam tuæ legis latoris calumniā ostendere. Lex Iudaica quam Moyses & prophetae tradiderunt, antequam Mahumetes nasceretur, pluribus seculis scripta fuit, & multis in locis promulgata, et in alias translata linguas: nec fuit unus interpretes, sed plurimi: rogante Ptolemæo Philadelpho, septuaginta presbyteri legē in-
Septuaginta interpretes. terpretati sunt, & consona dixerunt. Aquila etiam, & Theodotion, et Symmachus, & alij uetus testamentū traduxerunt. Facta est antiqua lex & Græca & Latīna, multis ætatibus, antequam tua promulgaretur. Impletæ sunt omnes bibliothecæ Mosaica & aliarum prophetarum traditione, Alexandria, Romæ, Athenis, Carthagine, Syraculis, Toletis, Lugduni, & in omnibus locis quæ insignia essent, siue apud Græcos, siue apud Latinos, uetus testamentum ex Hebraica ueritate tractum et habebatur et publice legebatur. Quis illæ Iudæus tam potens fuit, qui corrumpere legē ubique gentium potuit: Nondum natus erat Christus, cum Septuaginta interpretum editio facta est: quo tempore nulla erat causa corrumpendæ legis, cum nulla esset cum Christianis, nondum natis, de lege contentio: nec propter alios oportebat legi aliquid detrahere, qui legem non acceperant: nec propter se qui talem acceperant, et laudabant, si qua corruptio interuenit, in ea potuit interuenire, quæ apud Hebræos remansit, non in ea quæ inter Latīnos & Græcos diuulgata est, et per infinitas diffusa prouincias: quanquam nec Iudaica corrupta est, quæ usque in hanc diem cum Græca & Latīna traditione concordat, difficilis ac penè impossibilis fuisset corruptio in tot manibus. Mahumeti leue fuit unum codicem corrumpere, & illum tanquam uerum his tradere, qui sibi ab initio crediderunt. Quod si multi sunt hodie apud uos codices unius continentie, non tamē idcirco ueritas in eis est: ab uno enim, qui falsus erat, emanantes, omnes falsitatē continent. quia non defluunt ex amaro fonte dulces riuuli. Querimus ex te magne princeps, si te iudice, duo rationum codices afferantur, quorum alter ex altero transcriptus existat, & in eo de quo est facta transcriptio, Sempronius mille debere talenta scriptus est, in exemplari duo milia, cui potius fidem dabis: aut non exemplo magis quæ exemplato: Hebræi parentes antiquæ legis existunt, & apud eos exempla legis habentur, apud alios exemplaria. Rursus ex te querimus, quatuor inueniuntur rationum libri apud quatuor negotiatores, Seium, Caium, Titium, & Sempronium. In eo quem Sempronius producit, creditor ipse Lucij in centum talentis scriptus inuenitur, in alijs debitor, cui credes: quid respondebis: an non tres libros uni præferes? Certe non dubitabis præferre. Si ita iudicas, soluta quæstio est. Quatuor libri habent uetus testamentum: Vnus est Hebræorum, alter Gentilium, & tertius Christianorum, ultimus Saracenorum, qui à cæteris discrepat: mendax enim est, nam reliqui conformes inueniuntur. Nā & Græci qui gentiles erant ante Christi aduentum, & Latini ante Mahumetem, uetus testamentum non alio modo habuerunt, quæ nos hodie habemus. Hoc fortasse inficiari posses, quia non reperiuntur hodie gentiles, qui bibliothecas habeant ueteres. Sed interroga Iudæos, inuenies uera esse quæ dicimus. Et adhuc extat Iosephus Hebræus, qui

qui translationē antiquę legis in manu Ptolomei, quē nominauimus, ena-
 narunt, quæ usq; in hanc diē perseverant, & Hebraicę ueritati concordant. *
 Stulta est igitur Mahumetis fictio, & turpis inuentio, nec quicquā habet ue-
 risimile, nec tam confusione quā irrisione digna est. Quod diximus de *Noui testamen-*
 ueteri testamento, idem licet de nouo intueri, quod nec ab uno scriptū est, *ti concordant*
 nec in una lingua, nec in uno loco, nec in uno tempore, & tamen una senten-
 tia est, & unica concordia. Quod Græci habent, hoc Latini, hoc Hebræi,
 hoc Syri, Armeni, hoc omnes barbari Christum colentes; quamuis hære-
 tici aliqui ad tuendos errores suos corrumpere nonnullos codices ausi fue-
 runt. Quid ages? quid dices? cui fidem adhibebis? an soli Saraceno, an La-
 tino, an Græco, an Hebraico? Multo antiquior est Christiana lex quā Sa-
 racena. Misit Christus adhuc in terra existens discipulos suos in orbem, ut
 prædicarent euangelium omni creaturæ. Audita est in omni terra euange-
 lij tuba, sicut scriptum est: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines
 orbis terræ uerba eorum. Vulgata est recepta lex Christi per totum Roma-
 num imperium, priusquam tuus legifer prodiret in lucem. Et idem euange-
 lium, quod nunc habemus, omnes gentes suscepere. Nec fuit maioribus no-
 stris aut facultas corrumpendi rem adeo uulgatam, aut necessitas, cum non
 esset Mahumetes, cū quo de fide contenderent. Corruptio ei necessaria fuit, *Mahumetes*
 qui nouam legem edere uoluit, ueteri & nouę contrariam. Nec dubium fa- *scripturarū cor-*
 ciet iustus iudex, quin Christiano maior fides adhibenda sit de Christi lege, *ruptor.*
 quā Saraceno: ipse enim conseruator est suæ legis, & manet in traditione
 patrū, Saracenus ab ea recessit, & inuentiones sequitur nouas, quas sui ma-
 iores ignorauerunt. Euangelia apud nos quatuor recepta sunt, quę summa
 diligentia, uigenti studio, & acri discussione sancti patres in generalibus
 concilijs non prius amplexi sunt, q̃ esse uerissima, multis modis recogno-
 uerunt. Non est igitur quod tuus legifer de corruptione sacrarum litera-
 rū possit obijcere. De ciuitate Domini, quę est ecclesia, inquit in Psalmis Da- *Psal. 47.*
 uid: Fundauit eā deus in æternum. Non esset fundata in æternū ecclesia, si
 fundamentum eius, quod est euangelium, uiolari aut corrumpi potuisset.
 nec uerum fuisset quod ait propheta Baruch, loquens de lege dei: Lex, quæ
 est in æternum. Nec illud staret quod dicitur, In æternum permanet uer-
 bum tuum, et in seculum seculi ueritas tua. Nec Isaias uera fuisset de Christo
 locutus, dicens: Super solium Dauid & super regnum eius sedebit, ut con- *Isaie 9.*
 firmet & corroboret illud in iudicio & iustitia usq; in sempiternū. Nos Ga- *Lucæ. 1.*
 brieli angelo credimus, qui de Christo Mariæ uirgini sic ait: Dabit illi do-
 minus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æter-
 num. Quomodo regnat Christus in domo Dauid: nisi per fidem. Quomo-
 do per fidem: nisi per euangelium in æternum. Quomodo per euangelium
 in æternum, si corruptum est euangelium? Mendax lingua, falsa calumnia.
 Ego uobiscum sum (inquit Dominus) usq; ad consummationem seculi. Et
 Osee prophetæ uerba ad ecclesiam conferuntur: Sponsabo te mihi in fide *Osee. 2.*
 usque in sempiternum. Et ad Petrum uicarium suum inquit Saluator: Tu
 es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi
 non præualebunt aduersus eam. Et iterū: Rogauī pro te Petre, ut non defi-
 ciat fides tua. Præualuisset portæ inferi, & defecisset fides Petri, si falsum es-
 set euangelium quod sequimur. Sed manet fides magni pastoris in ecclesia
 Romana, quæ nunquam inuenta est errasse, neq; errabit in æternū. Magi-
 stra est enim, & mater omniū fidelium, & disciplina ueritatis. Caue Mahu-
 metes

*Porphyrus Si-
culus apostata.*

metes, caue magne princeps, ne sequaris errorē Porphyrii Siculi, qui tuā legi consona dicit. Is ex Christianismo ad idola transiens, ait se deos consultū ille quid de Christo sentirēt: & illos respondisse, bonū uirum fuisse Christū, sed peccasse discipulos eius, qui diuinitatē ei attribuerant, quā sibi ipsi nunquam arrogasset. Hoc deorū testimoniū est, id est, idolorum, quæ tu dæmonia esse non dubites. An non intelligis fraudem: an non uides tui legis-
ri et dæmonū esse unum argumentum, unam conclusionē, unam fallaciam, & Christo diabolum inuidere, eiusq; gloriæ et maiestati detrahere: cuius con-
silio atq; suasu tua lex edita est, euangelicæ atq; Mosaicæ contraria. Dices pa-
ri modo, Christianam legem Mosaicæ aduersari, nanq; iussit Moyses pluri-
ma, quæ Christus uetat: ea permittens quæ ille uetuit. Nescis antiquæ legis
arcana, quæ diu grauida fuit, nouam in utero gerens, & cum statutū diuino
consilio tempus uenit, eam peperit. Vidit Ieremias per spiritū legem hanc

Iere: 31.

nouā, cum ait: Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & feriam domui Israël et
domui Iuda fœdus nouū, non secundum pactū quod pepigi cum patribus
eorum. Sed hoc erit pactū quod feriam cum domo Israël. Post dies illos, di-
cit Dominus, dabo legē meam in uisceribus eorū, et in corde eorum scribā
eam, & ero eis in deum. Nouū fœdus inquit, quia baptisumus circumcisiōni
successit: & legem meam, inquit, scribam in corde eorum, quia uetus lex in

*Legis ueteris
& nouæ discri-
men.*

tabulis lapideis scripta fuit, noua per charitatē in corde hominū radicata.
Et ero eis in deum: quia nouæ legis autor & promulgator Christus, deus et
homo est. Antiqua per Moysen innotuit, tantū hominē: et adueniente per-
fectio, euacuatum est imperfectū: nec amplius in præputio nobiscū deus, sed
in corde pascitur, dicente Apostolo: Si circumcidamini, nihil prodest uobis.
Nec ulterius ceremoniæ legis habent locū. Venit em̄ ille de quo loquitur in
Deuteronomio Moyses propheta: De gente tua suscitabit tibi deus, ipsum
sicut me audies. Et subditur: Ponā uerba mea in ore eius, loqueturq; ad eos
omnia uerba quæ præcepero illi. De Christo hæc prophetia est, q̄ locutus est
ex ore dei, quod uerū erat os suū, in cuius aduentu legalia et cæremoniæ de-
futura erant. sicut apud Matthæū scriptum est: Lex & prophetæ usq; ad Io-
hannē. Sacramenta em̄ quæ ueteres et prophete obseruabant, adnunciatiua

*Legis cæremo-
niæ per Christū
sublatæ.*

erant uenturi Christi, quæ in eius aduentu completa cessauerunt, & alia in-
stituta sunt, uirtute maiora, ueritate meliora, actu faciliora, numero paucio-
ra. & sicut sacerdotiū mutatum est, sub cuius administratione lex erat, ita et
legem mutari oportuit. Non est igitur aduersa ueteri noua lex, quæ in eius
uentre conclusa erat, & adueniente Christo, & euangelij luce clarescente, pa-
refacta, circumcisiōni et alijs cæremonijs antiquitus obseruatis (sicut præfi-
nitū erat) finem imposuit. Est autē Christiana lex tanto dignior q̄ Iudaica,
quāto nobilius est oraculū dei, q̄ hominis. Cognoscis iam, nisi fallimur, ue-
ritatem & maiestatem nostræ legis, nec utilitatē ignoras: incipisq; de tua dif-
fidere, et ardes desiderio disputandi, uellesq; latius cuncta discutere: sed ob-
stat legis tuus, et inquirere uerū prohibet, et interminatur et clamat: Non

*Mahomet de
lege sua disputa-
re prohibet.*

est mea lex quæ disputationi subiicienda sit, caue ne quid loquaris, arma sunt
in manu mea: dum mihi credis, multū imperij adeptus es. Qui non audiunt
meā uocē, gladio conterendi sunt, ensis meæ legis dignitatē tuetur. In Ara-
bia ortus eius fuit, ex paruo principio: quantū creuerit uides. Aegyptum
adiēcī meæ legi & Syriam & Mesopotamiā & Libyam & Indiam & Mauri-
taniā, & partem Hispaniæ, & diuitem Asiam, & doctam Græciam, &
fortem Thraciam, & nobilem Macedoniam: sunt & aliæ quā plurimæ
regiones

regiones sub imperio mea legis, quæ armis, non uerbis quæsitæ sunt. Multi
 ebre est uerba uerbis refellere, uiri ferro decertant. Si non fuisset uera mea lex,
 non dedissent superi imperio nostro, nec non dominationi nostræ tantos suc-
 cessus atque prosperitates. Amat nos Deus, & legis odorē sentiēs gratulatur,
 et sternit iter uictorijs nostris. Scis quā feliciter sepe in hostes pugnauisti,
 & modò in Ponto & sepe in Græcia. En fili quid cogitas, quid moliris, tot
 triumphis sub mea lege illustratus: Christū persequeris, cuius cultores fra-
 uisti toties, & ad internecionem usque cecidisti. Caue ne meam linquens legē,
 relinquareis a Deo. Credimus his te uerbis non parū comoueri, & aliquem
 10 inesse in tua mente timorē. Sed audi quā inanis est timor. Omnis qui ma-
 lum facit (inquit in euangelio Veritas) odit lucē. Fures noctu domos perfo-
 diunt, & in obscuro adulteri latitant, non adhibēt testes qui peccant, nolūt de-
 prehendi mendaces. Cū his sentit tuus legifer: ueretur ne disputando suæ le-
 gis uanitates innotescant, ueretur ne pudenda sua detegantur, prohibet di-
 sceptari uerbis: armis defendi suam legem iubet, nec aliū iudicem quā fer-
 rum deposcit: multumque gloriatur de suæ legis incrementō. Diximus cur cre-
 uerit, plebes uoluptas allexit: neque inficiamur multas tuæ gentis uictorias
 partas, & ingentia confecta bella, & tu ipse in prælijs clarus euasisti. Vicisti
 hostes non paucos, & triumphasti sepe: fuisti tamen etiā aliquando uictus.
 20 parua Christianorum manus tuas ingentes copias, ut ante diximus, apud
 confluentes Samū et Danubium paucis ante annis deleuit. Non milites uetera-
 ni, non duces in bellis ante probati, non uiri nobiles armis potentes, & equis,
 sed pauci cruce signati ex agris collecti inermes & nudi, fide tantū armati, fer-
 ro fulgentes & auro, tuos fuderunt exercitus. Quod si uictoria ueritatē le-
 gis ostendit, hoc uno prælio satis admonebare, in quo multi fugerūt paucos. *Victoria successu
 su non declarat
 uerā religionem.*
 Tuæ uictoriæ nihil miraculi habet, ad quas nunquā sine grandi tuorum præ-
 rogatiua uentū est. Sed quid agimus? non his argumentationib, stat recta fides,
 Vici, fudi hostes, imperiū teneo. Si sic licet arguere, uera fuit sub Alexandro
 Magno, tot uictorijs illustrato, & sub eius successorib, religio, quæ & in Græ-
 cia, et in Asia, et in Syria, et in Aegypto, et in Libya, & in Perside, et in Scy-
 thia, et in Indis regnauere, imperio per arma quæsito. Vera etiā Romanorū fi-
 des usque ad priorē Constantinū, qui orbē sibi ferro subiecerūt, et oēs domue-
 re quas adiere gentes. Scimus tamen & Alexandrū & eius hæredes, & Roma-
 nos, et qui sub eis erāt, Iudæis exceptis, idola coluisse: alij Iouē, alij Martem,
 alij Mercuriū, alij solē & Lunā, & alij sidera. Multi etiam, ut Aegyptij, ani-
 malia bruta colebāt. Quis nescit (inquit unus ex poetis) Volusi Bithyniæ *Iuuenal. Satyr
 14. 15.*
 qualia demens Aegyptus portenta colat, Crocodilon adorat. Et quod stultius
 fuit, & alliu, & porros & cepe inter numina posuerunt. Præclaræ tamē Ae-
 gyptiorū uictoriæ memoratur, sicut de Osiride proditū est, quod uictū pagra-
 40 uit orbē. Ergo & deos Aegyptiorū recipiemus, & uerā eorum religionem
 fatebimur, quia uicerunt: Non sic ratio suadet, neque sic Iudæi sēserē, qui uicti
 ab Assyrijs, & ab Antiocho, & a Romanis, & in seruitutē ducti, non tamē
 uictorū leges de dijs acceperūt, sed uicti et angariati, et mille modis oppres-
 si, in sua lege manserunt. Nec nos Christiani, cum prælio superamur, aut a-
 lijs calamitatibus affligimur, legē nostram aut relinquimus aut accusamus:
 sed arbitramur pium Deum nos tanquam filios propter peccata, quæ com-
 mittimus, uerberare: quia non paremus euāgelio, non seruamus legē nostrā,
 neque manemus in traditione sanctorū patrū, sed uicti fragilitate aberramus,
 et labimur ut homines. Ipse uero lapsos corrigit, et plagis multis nostras ini-
 quitates

quitates emendat. Cognoscimus errata nostra, & considerantes quæ feci-
 mus, minorem esse pœnam quàm delictum non ignoramus. Si cadimus in
 bello, si amittimus regnum, si iugo seruitutis opprimimur, dicimus cum
 Daniel. 2. Daniele propheta: Deum esse in cœlo, qui reuelat mysteria, mutat tem-
 pora, & trāsferit regna, ut uniuersij cognoscant, quòd dominatur in excelsis
 in regno hominū: & cui uoluerit, dabit illud. Nouimus Deum et Iudæos et
 Christianos posse cum uelit, & uoluisse aliquando, alterius sectæ hominib.
 subijcere, propter offensas populi, qui eum ad iracundiā prouocauit: sed con-
 uersi ad Deum, non desperamus misericordiā consequi. Quamuis enim ira
 scitur Deus (ut inquit propheta) nō tamen obliuiscitur misereri. Pius est &
 benignus, nec deserit clamantes ad se. Absit autem ut propter uictoriā, me-
 Religio nō sem per melior pe-
 nes uictores. liorem esse credamus religionem uictorū. Sic enim fatendum esset, omnes
 qui uicerunt Hebræos, melius de Deo sensisse quàm ipsi uicti, quod neq; tu
 diceres, neq; tuus legiser, qui defensionem suæ traditionis in armis collocat,
 & omne genus ratiocinationis effugit, maximum iniquitatis indicium. Non
 sic beatus Petrus, qui donatus à Christo domino cælestis regni clauibus, &
 pastor constitutus gregis Christiani, paratum se ait rationem omnibus red-
 dere de ea quæ erat in eo fide, nec aliter suos auditores edocuit. Et beatus
 Laurētius martyr: Mea uox, inquit, obscurū nō habet, sed omnia in luce cla-
 rescunt. Et in euangelio non probat Dominus eū qui lucernam accendit, &
 sub modio ponit, sed super candelabrū eam esse uult, ut luceat omnibus qui
 Matth. 10. sunt in domo: et prædicari uerba sua super tecta iubet, & de seipso dixit: Ego
 palam locutus sum mundo. Deceptores & pseudoprophetae in angulis præ-
 dicant, & uolunt occulta esse quæ dicunt, aut iuramenta taciturnitatis exi-
 gunt, sicut Romæ accidit in his qui bacchanalia celebrant. In occulto enim
 Deo suo sacrificantes, nullum flagitiū libidinis omittebāt. Quod si alia non
 esset aduersus tuā legē iudicia, hoc unū sufficere potuit: quia prohibuit eius
 lator in disputationē uenire. Sciebat nō equa esse, neq; uera, quæ tradiderat:
 uidebat ueterē & nouam legē contra se stare, intuebatur philosophorū acu-
 tissimas rationes sibi aduersas esse: nec sperauit in coetu hominū, aut in scho-
 lis uirorū excellentiū sua deliramēta posse defendi. Animaduertit homo sa-
 gax & ingeniosus in malo, gentiles qui Deos colebāt damnatos esse, & iam
 pmodum exterminatos, nec Iudæis locū esse quorū lex trās lata esset cum
 sacerdotio ad Christianos. Cumq; statuisset nouam legem, idemq; sibi no-
 mē daret, sperauit q; modò euenit, iratū Deū Christianis, qui suæ legis man-
 data transgrediebantur, aduersus trāsgressores uictoriā concessurū, atq; id-
 circo suæ legis defensionē in armis collocauit, quā alioquin hominib. gratā
 propter licentiā uoluptatū nō ambigebat. Diaboli hoc fuit inuentū. Anti-
 quus hāc uia suæ nequitiae serpēs excogitauit, qui cū uidisset sese procul ei-
 ci, & Christiana religione augeſcente, idola deleri, nec amplius deorū multi-
 tudini locū esse, sed unū tantū Deū adorari cū patre & spiritu sancto Iesum
 Mahumetanae
 sectæ origo. Christū, Heraclio imperante, Mahumetis spiritū excitauit, eumq; sibi mi-
 nistrum elegit, hominem ritu prius idololatram, fortuna pauperem, mente
 superbū, natione Arabem, qui consilio usus quorundam Iudæorū & Chri-
 stianorum peruerſorum, inter quos fuit Sergius, spiritu ambitionis infla-
 tus, legem tertiam edidit, ex ueteri & noua conflata, multis ineptijs ex-
 trinsecus adiectis. Legē diximus, quia ipse legem uocat, nos blasphemiam
 rectius appellamus. Rugasti frontem, auertisti oculos, horruisti, turbatus
 es, subiratus es, dum hæc dicimus: at si ueritatis amicus es, audienda est
 ueritas:

ueritas: neque tuus legifer, si tibi amicus est, ueritatē interdiceret, quē tanto mā-
 gis amica est, quāto salubrior hominī, ac ipsa natura cōuenientior. Audi ue-
 rum, & discē quomodo sit appellāda lex. Legē dicunt esse philosophi, quod Lex quid.
 ratione præcipitur: & sunt qui nil aliud legem affirmant, quā rectam ra-
 tionem, à diuīno numine ductam. Quicquid igitur rationi aduersum est, le-
 gis nomine caret. At tuus legifer ratiocinari de sua lege prohibet, & solum
 arma illi suffragari uult. Non est igitur dicenda lex, nisi ex illis quarum con-
 ditores apud Isaiam dominus maledicīt. Docet nos Dauid cognoscere legē
 Domini, dum ea quæ propria sunt exponit. Attende, & uidebis an Mahu-
 mete lex de cœlo sit, & à numine tracta diuīno, an aliūde. Lex Domini (in Psalm. 18.
 10 quīt propheta) immaculata, conuertens animas, testīmonium Domini fide-
 le, sapientiā præstans paruulis. Immaculata est lex Domini, quia mala quæ
 que excludit, neque libidinē, neque turpitudinē ullam admittit. Sic apud eun-
 dem Prophetam: Eloquia domini casta dicuntur. & apud Iob legitur: Non Psalm. 11.
 inuenietis in ore meo iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit. Iob. 6.
 Et Apostolus: Lex sancta, inquit, & mādatur sanctum & iustū & bonum. Rom. 7.
 At quomodo Mahumete lex immaculata, quæ stupra & adulteria, & om-
 nes libidinū maculas ac scēditates admittit? Dices, quia ieiunia quædam præ Mahumeticale
 cepit, & orationes, & eleemosynas. non damnamus, hoc absit ut ea mala di-
 camus: inuentorem eorum Mahumetē esse negamus, absque Mahumete sci-
 ebamus hæc esse bona. Ieiunauit Elias, ieiunauit Christus: orare & frange-
 re esurienti panē suū, & egenos & uagos in domum ducere, multo antiqui-
 us est, quā tuæ legis inuentū. Multi nos legislatores ad opera pietatis in-
 uitarunt. Verū adulterari, fornicari, seruire uentri, & in cœno uoluptatum
 iacere, solus tuus legifer inter bona collocat. Solus Mahumetes est q̄ turpia
 docet, & flagitia præcipit: quamuis hereticorū more ut facilius decipiat, bo-
 na simul & mala cōmiscet. At lex quæ Domini dicitur, ut inquit Propheta,
 animas conuertit. Quod cōuertit: ad Deū, conuertit ad suū creatorē, ad sum-
 mū bonū, ad ultimū finē: at lex Mahumetea nō conuertit ad Deū, sed auertit
 10 ab eo. Dicit enim dominus Deus: Estote sancti, quia ego sanctus sū. Mahume-
 tes, Vxores (inquit) ducite et concubinas quot placet: nā ego quadraginta ui-
 rorū in meis lūbis uires habeo, & uxorib. atq; ancillis permisceor plurimis.
 Quid de testīmonio fidelis? Cū data est Moyli lex domini in monte Sinai, ful-
 gura & coruscationes apparuerūt & signa de cœlo, quæ testīmoniu legi præ-
 buerūt, Lex Christi miraculis admodū multis confirmata est, dicēte ipso: Si
 10 opera nō fecissē in eis, quæ nemo alius fecit, peccatū scilicet infidelitatis non
 haberent. Et ppter ea de ueteri, quæ cōuertit ad suū creatorē, ad summum
 bonū, & noua lege inquit Dauid: Testīmonia tua credibilia facta sunt nimis. Psal. 91.
 Et in euangelio Luca circa finē legimus: Illi pfecti prædicauerūt ubiq; Do-
 40 mino cooperante, & sermonē confirmāte sequentib. signis. At Mahumetis
 legē, quæ signa, quæ miracula pbant, audiamus eū: Nō sum missus inquit ni-
 si in uirtute gladij: & q̄ non suscepit meā prophetiā, occidat, aut reddat tri-
 butū, preciū pro infidelitate sua. Quid est hoc: nūquid manifeste negat se mi-
 raculorū uirtute carere, & ficta falsaq; esse omnia signa demonstrat, quæ tuæ
 legis doctores in populis prædicāt. Nō habet igitur tua lex testīmoniu, nisi
 in armis: sed id non est fidele, ut ante docuimus. Ad ultimū transeamus, &
 quomodo sapientiā præstet paruulis, id est, populis tua lex, animaduerta-
 mus. Sapientiā (ut antiqui tradiderunt) diuinarum & humanarum rerum
 scientiam continet, estq; admodū sapida & dulcis, dum amorem diuinitatis
 mentibus

Psal. 118.

Turcarum barbaries.

De Mahumete
tirapto in cœ-
lum fabula.

mentibus nostris instillat. propter quod inquit Psalmographus, Quam dulcia faucibus eloquia tua super mel ori meo. Tua lex neque de Deo sapit, neque de cœlestibus, neque terrena satis intelligit, quæ putat superis curæ non esse. Magna olim & florida in Alexadria philosophorum schola fuit, & multi per Syriam & Asiam uiri doctissimi claruerunt, quorum nomina ad nos usque perueniunt. At postquam lex Mahumetea cursum habuit, paucissimi nominantur, qui naturæ arcana perscrutati, excellentes euaserint; quia non præstat paruulis sapientiam tuus propheta, aut tua lex, cuius fundamentum uoluptas est, & tutela gladius. Inter nos uero liberalium artium studia admodum florent. Legitur publice philosophia, auditur in scholis theologia, nullum doctrinæ genus prætermittitur, gymnasia literarum in pluribus Italiæ ciuitatibus clarissima reperiuntur, nec trans Alpes in Hispania, in Gallia, in Germania, in Britannia, collegia desunt uirorum excellentium, qui sapientiam præstant paruulis. Est enim ingens Christianorum cura, ut indocti erudiantur, & ueritatem intelligant in nostra lege, quæ nunquam mentita est, diuinitus comprehensa. Ac legifer tuus non modo mentitur, sed leuiter, sed indocte, sed imprudenter, sed insipide mentitur, & sibi ipsi sæpe contrarius est: quæadmodum suæ legis inspector plane intelliget. innumerabiles sunt eius ineptiæ, & aniles fabulæ, & pueriles nugæ. De quibus libet hoc loco pauca referre, quæ de ceteris iudiciū præbeant. Exponēs Mahumetes capitulū Alcorani quod dicitur filiorum Israel, in hac sententiā loquitur: Sit laus ei, qui seruum suum ab oratorio (quod est Helcarata, ipsa est domus Mesche) usque in oratorium sanctæ domus Ierusalem nocte una transtulit, circa quam benediximus Deum. O uos homines audite & intelligite. cum abij a uobis, uenit ad me Gabriel sero post psalmodiam uespertinam, quæ ultima est, & ait: O Mahumetes, iubet Deus ut se adeas. Cui respondi, Et ubi eū adeam? Et ait Gabriel, Vbi ipse est. Et iumentum ilico adducit, magnitudine inter asinum & mulum. Elberahil uocant, humanæ uocis capacem. Et una non amplius hora iter egi annorum quinquaginta milliū, & ait Gabriel: Ascende animal, & ito ad sanctam domum. ascendere uolentem, fugiebat iumentum, & iussu est stare, quia Mahumetes ascēsurus esset. Nunquid accersitus est? inquit. Et respondente Gabriele, accersitum esse: Non sinam, addidit, nisi pro me Deum rogaret. Obtuli preces Deo meo pro iumento, quod me insidente suauiter ingressu incessit, ponēs ungulam pedis anterioris in orizonte sui uisus, & minori spacio quam ictus impletur oculi, ad sanctam domum perueni. comes aderat Gabriel, qui duxit me ad domū sanctam in Ierusalem, & uicinam rupem. dixitque, Descende, quoniam ex rupe ad cœlum ascendes, & colligato illuc iumento, portauit me humeris suis in cœlum. Et cum aplicuissimus ad cœlum mundi, & ad portam eius, pulsauit Gabriel, & quæsitum est, Quis esset? & respondit Gabriel, Ego sum. Et iterū querenti, Quis tecum adest? respondit, Mahumetes, & subdidit ianitor: Nunquid uocatus? Et ait Gabriel, Vocatus. Et aperta est porta, & uidi angelos, & bis genua flectens, oraui pro eis. Et accepit me rursus Gabriel, & uexit ad secundum cœlum, & fuit distantia inter cœlum & cœlum, quantum est iter quingentorum annorum. Et sicut in primo cœlo, ita in hoc cœlo pulsatum extitit: & rursus pari solennitate ad septimū usque cœlum procedit, æquam cœlorum distantiam ponens. Et ait, in septimo cœlo uidisse se angelorum populum, & longitudinem angeli cuiusque instar mundi fuisse, & aliorum mille uicibus extensorem, & inter eos unum inuenisse, cui septies centena

centena mille millia essent capita, & in quolibet capite totidē ora, & in quo
libet ore lingue totidē, quę septingenis mille millib. idiomatib. laudabāt De
um. Et rursus alterū angelū ostendisse, qui fleret, et quęsiuissē causā fletus, et
cū ille dixisset culpas esse, orauit pro eo. Et tū cōmēdabat me Gabriel alij an-
gelo, et ille alij, donec fui in conspectu Dei, et tribunali eius adhæsi, tetigitq;
me manu sua Deus inter humeros, & frigiditas manus eius peruenit usq; ad
medullas dorsi mei. His nugis atq; deliramentis implet Mahumetes aures
populi. Sed audiamus alterā fabulā in lib. cui titulus est De doctrīna Mahu-
metis. Duo angeli nominantur Arathes & Narathes, quos ille asserit iussu *Alia fabula de*
Dei in terrā descendisse, ut genus humanū regerent atq; instruerēt, trib. mā *duobus angelis*
datis acceptis. Primū, ne quenq; occiderēt: alterū, ne qd iniuste decernerēt:
tertiū, ne uinū biberent. Cum aliquādiū rexissent, & iā ex toto orbe ad eos
iudicia deuoluerentur: mulier quædam decenti forma, & omniū pulcherri-
ma, aduersus maritū suū causam habens, iudiciū ab eis petijt, atq; ut fauentes
haberet iudices, ut apud se prandīū habeāt, multis precib. inuitat: nō abnuīt
angeli, paratur splendidū cōuiuium, epulas et pocula mulier ipsa ministrat,
apponūtur fercula multiplicia, et cū his uinū. Quod cū angeli recusarent, in-
stante sepius muliere, & multas obijciente blandicias, tandē biberunt, & in-
ebriati uino, in hospitā incaluerunt, eiusq; cubitū postularūt. spondet muli-
er ea cōditiōne, ut alter eorū ei ascensū in cōlū ostēderet, alter descensū. Pla-
cet conditiō. Illa, ut ita didicit. mox ascendit in cōlū, relictis atq; irritis ange-
lis, quā Deus recognitā inter sidera collocauit, cui Lucifer est nomē. Ange-
li ad iudiciū euocati, catenis ferreis in puteo profundissimo religati sunt, usq;
in diem iudiciij permansurī: cum elegissent in hac potius uita, quā in alte-
ra plecti. Hæc est sapientiā Mahumetis, quam docet paruulos: hæc eius the-
ologia, hæc doctrīna diuinitus reuelata. Mira hominis audacia, ne dicamus
stultitiā seu dementiā. Quot sunt in his fabulis deridenda somnia? Non *Fabula prioris*
obiurgamus iumentū uerba, quando & asinam sacræ literæ loquutam pro- *absurditas de/*
dunt, & gentiles bouem. Sed quid est quod una hora iter quinquaginta mil- *clarata*
lium annorum pergitur? Metire hæc, & diligenter cogita, an corpori non-
dum glorificato id possit accidere. Quò iuit, ubi fuit, quid circūiuit? Non
adhuc cōlū ascenderat, quibus in locis tantum spacij peragrauit? nec iu-
mentum eum tulit, quis tulit eum? unde uenit? quomodo uenit? nihil ho-
rum dixit. Quid peccauerat iumentum, ut precibus egeret, cui non est lex
alia nisi naturæ, & illi paret? quid ostiarius in cōlo collocatus, rogamine
Mahumetis egebat? an non satis felix erat. Fortasse altius cupiebat ascende-
re: tanquam non sit illic perfectā hominum beatitudo, & regnet adhuc am-
bitio. Distantiā cōlorum ostendit, & spherarum quanta sit crassitudo de-
monstrat. quingentorum annorū iter ex cōlo in cōlū ponit, & pārere
omniū spissitudinem, quid hoc? quis credat gentiliū fabulis? simile som-
nium est. Aiunt illi Dionysiodorū quēdam geometrię scientiæ nobilem *De Dionysio*
in patria senectam diem obijisse, propinquos funus ei duxisse, ad quos perti- *ro fabula.*
nebat hæreditas. hos consecutis diebus cum iusta peragerent, inuenisse in se
pulchro eius epistolam Dionysiodori nomine ad superos scriptam, quæ di-
ceret, eum à sepulchro, ad infimā peruenisse terram, esseq; illuc usq; quadra-
ginta millia stadiorum. Nec defuerunt geometræ (ut Plinius ait) qui inter-
pretarentur, significare epistolam à mediō terrarū orbe missam, quo deor-
sum à summo longissimū esset spacium, & ibidem pilæ mediū, ex quo con-
secuta computatio est: quæ circuitū terrę, id est, totius pilæ ambitū, ducenta
quinqua-

quinquagintaquinque millia stadiorum pronunciauit. Sed harmonica ratio,
 quæ cogit rerum naturam sibi ipsum congruere, (eodem Plinio teste) addit
 huic mensuræ stadiorum septem millia. Heratosthenes huiusmodi rerum
 solertissimus indagator, uniuersum terræ ambitum ducentorum quinquaginta duorum millium stadiorum prodidit, Hipparchus stadiorum paulo
 minus uiginti quinque millia adiecit: reperiuntur & aliorum sententiæ admodum
 dissonæ, neque in hanc usque diem mortali cuiquam satis exploratam credimus
 terræ mensuram, cuius neque septentrionem, neque meridiem uersus cogniti
 fines sunt. At tuus legifer maiora concepit animo, qui tanquam cælum
 ascenderit, quingentorum annorum itinere distare cælum à cælo prodidit,
 quoniam tanta esset crassitudo sphaerarum. Hoc idem asserit rabbi Moyses
 Hebræus genere philosophus, qui apud Aegyptios clauit. At philosophi
 quos nostri probant, non ita sentiunt: nec Ptolemæus Alexandrinus astronomorum
 facile princeps, de crassitudine lunaris sphaeræ cum tua lege concordat,
 in qua iter annorum sexagintanovem, & aliquorum mensium ac dierum
 posuit, milibus passuum uiginti quinque, seu stadiis ducentis pro qua
 libet die computatis. Alij uero astronomi qui hæc diligenter indagauerunt,
 sphaeram solis plusquam sexcentis uicibus superare lunarem tradiderunt.
 Rursusque martis sphaeram, quamuis sole altior est, & longè maiorem habet
 ambitum, spissitudinem tamen multis uicibus superari. Improbum humanæ
 mentis ausum, uerum ita subtili argumentatione comprehensum, ut pudeat
 aliquos non credere, plurimi hæc incerta respuunt. Tuæ legis latori fortasse
 credendum fuerit, non quia illuc angelo bono deferente conscenderit, sed
 quia cum peruerso ceciderit. Quod si hac de causa fidem expedit, credimus:
 alioquin cum sacra scriptura dicimus, Cælum sursum & terram deorsum, & cor
 regis inscrutabile est. Sed alia percurramus, angelos mundo se maiores uidisse
 se affirmat, eisdemque corporeos. Si mundo maiores angeli sunt, necessarium
 est aliquam eorum partem extra mundum esse. At philosophi mundi circumflexu
 omnia contineri dicunt, neque quicquam exterius esse. Tuus legifer
 quando aliquid solito plus adhibuit, sopori deditus, quicquid somniauit, pro
 uero retulit, et omnia sibi licere putauit: quo errore & angelos corporeos,
 & peccare, & egere ueniat, & se rogasse pro eis dixit. Simili somnolentia
 tacitum se super humeros affirmauit manu dei, cuius gelu usque ad dorsi medullas
 penetrauit: quæ omnia superius confutata sunt. Quis illud patienter audiat,
 quod angeli Dei uino inebriati, specie mulieris decepti, concubitum eius appetierint:
 quæ iter in cælum edocta, ad conspectum magni Dei peruenit, & honorifice
 accepta inter astra locum obtinuerit: angeli poenas dederint, atque idcirco
 uinum homini interdictum, quod tanti mali causa fuerit. Commemorat hæc
 tuus legifer, & tanquam ex penu Dei recepta hominibus inculcat. Vide quàm
 grauiter, quàm uere, quàm perite loquitur. Poëtarum figmenta, quæ pueris
 leguntur, inter arcana legis inserit. Pueri nostri non sine risu audiunt, cum
 raptæ in cælum foeminae referuntur, & in astra commutata, quæ maior & minor
 uersa uocantur, pigri circum sarraça Boetæ lucentes. Credimus pro tua sapientia
 te iam parui facere, atque contemnere tuæ legis figmenta. Sed miraris uehementer,
 quod indies aliqui relicto dogmate Christiano ad tuum migrant, & asserentes
 iniquam legem nostram, amplexi tuam, circumciduntur, et tuis iniunguntur
 sacris: & qui trinitatem prædicabant, nunc detestantur: & qui Christum
 cruci affixum colebant & laudabant, nunc derident. Sunt qui hoc agunt, non
 dubitamus. Sed qui nam homines?

homines: sanè aut libidinis serui, aut ambitionis, & quibus nullus erat locus in nostra lege, spreti à nobis, & eieci tanquā uilia & inutilia mācipia ad te transiuerūt, nec tamen illos inextinguibilis conscientiae uermis rōdere cessat. Quod si posses eorum introspicere corda, intelligeres proculdubio eos aut uitae futurae spem nullam habere, aut admodum esse anxios, quia fontē aquae uiuae reliquerunt **CHRISTVM IEVM**, & nesciūt quo pacto redeāt, maius suum peccatū existimātes, q̄ Dei misericordiā. Sed quid miraris, si ad opes cōsequendas, ad uoluptates exauriendas, nōnulli tuae legi sese subiiciūt? Nō est hoc nouū, nec dignū admiratione. Idē quoq; & Saraceni faciūt, qui saepe ad nos migrāt. Illud est mirabilius, illud stupendū, illud magnopere celebrādū, quod tot millia philosophorū Christiano insignita nomine sub tuo imperio degūt, grauiā tributa pendūt, nunc liberis priuantur, nunc coniugibus opprimuntur, durissima seruitute lacerantur, uexantur mille modis, nec tamen Christianae legi renunciāt. Quod si tuā acciperēt, nullius ferrent impetū, mitius ferrēt imperiū, fierent liberi, honores & opes sperare possent. Sed malūt tolerare seruitutis iugū, & in squalore ac miseria uiuere, quā Christū negare. Hoc stupendū est & diuinū opus, & quod te precipue mouere debet, non quod pauci à nostra lege aberrant, sed quod tam multi in ea perseuerant, & q̄ tanta sit uel in aduersis cōstantia, miraculū est. Facit hoc bonitas legis, & securitas eter-nae uitae, quam nemo sapiens praesenti postposuit. Quid tu hic dicas? quid cōtra hīscere, aut mutire poteris? Vera est Christiana lex, ex utero recepta Mosaica, ex prophetis, ex diuinis oraculis: deus autor eius est, filius Dei eā tradidit, ex ore Dei manifestata est, pura est & nitida, & immaculata, & sancta, perfecta ex omni parte, nullā habet rugā, nusq; deficit, nusquā claudicat. in ea qui quærit, inuenit: qui petit, accipit: & pulsanti aperiet. Ipsa est fons clemētia, iustitię culmē, pietatis speculū, māsuētudinis & misericordię plena: pro ea martyres innumerabiles sunt occisi, senes, iuuenes, pueri, matrones, uirgines, uiduę, innuptę puellę, crudelia carnificum nō expauere tormenta, scientes beatos esse mortuos qui moriuntur in Domino. Præterimus signa & prodigia, quae certitudinē Christianę legis ostendant. Quis uiros cōmemorare queat ex Christiano genere, diuini & humani iuris excellentissimos professores, uerē mundi lumina, scientiæ fontes, qui usq; ad mortē in fide Christi perseuerantes, præclara uolumina ediderunt, quae tanquā sidera quædam doctrinæ humanas mentes illustant? Et quæ nam ullo in loco lex est, quæ aliterum habeat Augustinum, alterum Hieronymum, alterū Ambrosium, alterum Gregorium? Et ne Græcos prætereamus, quæ religio uirum unquam habuit qui Origeni comparari posset: quāuis hic in plerisq; locis errauit. Quis Ioanni Chrysostomo æquabitur? quis Magno Basilio, quis Cyrillo, quis Eusebio, quis Gregorio Nazanzeno? Non sufficiet dies, si numerare pergimus illustres nostrę legis doctores, siue uiuos siue mortuos: quamuis non sint mortui, sed nunc maxime uiuunt, & tanquā stellæ in firmamento lucent, qui fidē sacratissimæ trinitatis elucidarunt. Quid dicemus de religiosis domibus, in quibus angelica ducitur uita, & pro peccatoribus assidue effunduntur preces Domino, nec unquam cessant diuinæ laudes ac psalmodię. Benedictus Nursiensis apud nos multorum monachorū doctor & pater extitit, apud Græcos Magnus Basilius. Secuti sunt Bernardus abbas Claræuallis, & Bruno qui Carthusiā instituit. quotidie sanctorū uirorū apud nos augetur numerus, ædificantur noua monasteria, & sancta renouantur instituta. Quos fructus edidit seraphicus Frācisus, eximius paupertatis amator, in Umbria (quę pars est Italiae) natus: Quot eum discipuli secuti sunt, quot sub eius regula uiri sanctissimi floruerunt: Antonius Pataui iacens, miraculis clarus: Bernardus Senensis in Aquila, quē nostra ætas quasi alterū Paulum prædicantē audiuit.

Multi Christiani etiam sub Turcae imperio.

Christiana legis ueritas.

Religiosis Christiane doctores præcipui.

Monachorum designati.

Albertus Magnus.

Thomas Aquinas.

Vincentius.
Nicolai Tolentinas.

EPILO-
GVS.

Nicolai Lyrani extant opera, quae omnes admirantur. Dominicus in extremis Hispaniae natus oris, quasi alius uesper emicuit, qui nouum quendam sanctum & nitidum uiuendi morem suis auditoribus tradidit, & Praedicatorum instituta regula uniuersum illustrauit orbem. Multi ex discipulis eius clarissimi euaserunt. sed praecipua est Magni Alberti fama, qui nullum doctrinae genus ignorasse creditus est: nec minor eo Thomas Aquinas fuit in literis, & si maior extitit in sanctitate. Clariuit & meo seculo sub eadem regula, Vincentius Hispanus, quem noster antecessor inter sanctos Christi confessores retulit. Et in ordine diui Augustini Nicolaus Tolentinas, paulo ante inter coelestia relatus sanctorum agmina. Noua in dies proflorescit nostra religio: quod si non desunt peccatores diuinam prouocantes maiestatem, non desunt etiam conciliatores uiri sancti Deo accepti, & uirgines immaculatae, precibus assidujs diuinam iram auertentes. Nec timemus ruina, tantis adiuti patrocinijs. Tu ergo princeps nobilis, qui non es rationis incapax, neque ingenij obtusi, collige quae diximus, & conserua in mente tua, & consule tibi & tuae genti, & noli esse incredulus, sed fidelis. relinque tenebras, & lucem sequere. Intelligis quo pede claudicat tua lex, & quantis scatet erroribus, & quam procul a ueritate recedit, & quod non est in ea salus, & nouae & antiquae legis inimica. Intelligis quam solida est euangelica doctrina, quam uera, quam sancta, quam munda & immaculata, & quod ea tantum iter in coelum ostendit, & non alia. Intelligis, si uerba nostra memoria tenes, quod trinitas in unitate, & unitas in trinitate colenda est, neque altera contradicit alteri. Intelligis, quo nam modo pater sibi filium aequalem genuit, & quomodo a patre & filio sanctus procedit spiritus, qui est charitas & amor, & simul colendus est, & deus est: & quod filius pro nostra salute incarnatus est, mortem tulit: & spoliato inferno, tertia die resurgens, quadraginta diebus cum discipulis conuersatus, ascendit in coelum, sedetque ad dexteram patris, uenturus in fine seculi iudicare uiuos & mortuos. quo facto, mali perpetuo poenam ignis subibunt, boni aeternam beatitudinem consequentur: non in carnalibus desiderijs, aut impudicijs, non in cubilibus, sed in dulcedine mentis & in charitate CHRISTI, quae superat omnem sensum. Ante omnia uero monstratum est, non posse te assequi inter Christianos gloriam, & potentatum quem uideris optare, maxime apud Europaeos & occidentales populos, dum tua in secta perseueraris. Quod si uelis Christianis initiari sacris, magnam tibi spem fecimus & potentiae & gloriae. Memeto igitur uerborum nostrorum, & accipe fidele consiliu, sume baptismum CHRISTI, & lauacrum spiritus sancti. Amplectere sacrosanctum euangelium, & illi te totum committe. sic tuam animam lucrificies, sic Turcarum populo bene consules, sic tuae cogitationes adimpleri poterunt, sic tuum nomen in secula celebrabitur: sic te omnis Graecia, omnis Italia, omnis Europa demirabitur: sic Latine te litere, sic Graecae, sic Hebraicae, sic Arabicae, sic omnes barbarae celebrabunt, sic nulla aetas de tuis laudibus conticescet, sic pacis autor & fundator quietis appellaberis, sic te Turcae animarum suarum repertorem, & Christiani suae uitae conseruatorem uocabunt. Syrii, Aegyptii, Libyci, Arabes, & quaecumque sunt aliae gentes extra CHRISTI caulas, aut his auditis, tuam uiam sequentur: aut tuis, Christianis armis paruo negotio domabuntur. Et si noluerint in nostra lege te socium habere, experientur dominum in sua: nos te iuuabimus, & omnium eorum assistente diuina gratia legitimu principem constituemus. Haec sunt quae tibi cum baptismo praemia promittuntur, his te bonis diuina pietas proculdubio cumulabit obsequentem euangelio. Quod si respueris consilia nostra, peribit tanquam fumus gloria tua, & tu more hominum reuersus in cinerem totus morieris. CHRISTVS regnabit in aeternum, cui est honor & gloria in seculorum secula. Amen.

F I N I S.

Epistola

ORBISANVS, Hebrei & Geshi, cū suis fratribus Cerabi Eiusbañ
 imperatoris Organi collaterales pugiles in partibus Achere, ma-
 gno sacerdoti Romanorum iuxta merita dilectio. Nuper auribus
 nostris intonuit, quod in partibus Italiæ ad preces & postulationē
 populi Venetiārū, in basilicis uestris publicē facitis diuulgari, quod
 quicunq; sumpserit arma contra nos & nostros, suorum in hoc seculo remissio-
 nem peccatorum, eisq; beatam uitam promittitis in futuro. Cuius rei ueritatē oc-
 culta fide decernimus, per aduentū quorundam peditum Cruciferorum, qui nu-
 per in Venetorum nauigio transfretarunt. Propter quod admirari cogimur ue-
 hementer. Quia dato quod à summo Tonante uobis esset data potestas absoluen-
 di animas & ligandi, tamē adhuc maturius procedere deberetis, neq; Christianos,
 maximē Italicos, crucis caractere insignitos, inducere super nos: cum, secū-
 dum quod patres antē dixerunt nobis, populus noster Turcarū innocens fuerit mor-
 tis & iniuriæ Christi uestri: & cum terra & loca ubi sanctuaria uestra sunt, mini-
 mē possideātur per nos, imō populos Iudæorum exosos semper habuimus & ha-
 bemus, quia prout in historijs antiquis & chronicis nostris audiuius, ipsi pro-
 ditorie & per inuidiā eundē Christum uestrū prophetā Ierosolymis tradiderunt
 præfidi Romanorū, quem in crucis patibulo mori fecerunt. Ac insuper admirari
 & dolere compellimur, quod surgunt Italici contra nos, cum latens amor nos in-
 citet ad dilectionem ipsorū, eo quod ipsi & ipsorū magnalia & parentes à Troia-
 norum sanguine processerunt, quorum autorem fuisse scimus ueraciter Anteno-
 rem & Aeneam de sanguine Priami procreatos, in cuius locū ducturi sumus im-
 perium in partibus Europæ, secū-
 dum repromissiones à dijs nostris, quas patres
 nostri habuisse noscuntur. & Troiam magnam intendimus restaurare, & ulcisci
 sanguinem Hectoris, ac Ilionis ruinam, nobis Græcorum imperium subiugan-
 do, & iniurijs deæ nostræ Palladis factis eosdem punire in transgressorum hære-
 des. Insuperq; intendimus Cretam & alias marinas insulas, quas Venetorum po-
 pulus antedictus extorsit à nobis, imperio repromisso totaliter uendicare, easq;
 nostre subijcere iurisdictioni. Idcirco prudentiam uestram attentē requirimus &
 rogamus, quatenus epigramatibus uestris per terras Italiæ missis, ad instantiam
 supradicti populi Venetorū silentiū imponatis, non prouocantes contra nos am-
 plius sub pieratis specie populum Christianū, cum erga uos & ipsum nullā guer-
 ram propter crudelitatis differentiam habeamus. Cum enim nihil nobis referat,
 si ipsum colitis Christum, quia & nos ipsum reputamus fuisse prophetam: neq;
 enim ex lege ipsius, prout audiuius, potestis aliquem ad crudelitātē cōpellere.
 Si autem lis aliqua uel discordia orta est inter nos & populum Venetorū: hoc ac-
 cidit, quia ipsi indebitē nullo iustitiæ muniti colore, sub Cæsaris nomine, uel al-
 terius monarchæ, cui ex lege aliqua temporalia sint promissa, sed sua superbia ac
 temeritate, iamdudum quasdam marinas insulas & alia loca, quæ nostro (ut supra
 diximus) sunt repromissa imperio, crudeli tyrānide subiugarunt. Quæ tolerare
 non possumus, cum futurū tempus nostræ repromissionis instat: propter quæ &
 alia potestis meritō ab inceptis desistere: & specialiter, cum audiuerimus ipsum
 populum Venetorū fore alienū à uita & moribus Romanorū, quia nec secum le-
 gibus uiuunt, nec moribus conuertuntur, sed se solos aestimant cunctis circūstan-
 tibus populis meliores, quorum insaniā superbiamq; deorum nostrorū & sum-
 mi Iouis auxilio ad extremū deducemus. Alioquin si uestra prudentia non desi-
 stat ampliari, curabimus uires nostras super eo diuini imperatoris Organi auxi-
 lii, &

lio, & aliorum orientaliū regum & principū, qui simulant se hodie dormire, quorum muniti præsidio, trahemus à finibus terræ armatorū acies copiosas, per quas nō solū cōtra uestros pedites Cruciferos resistemus, uerū etiā si cōtra nos Romanam ac Germanicā & Gallicā militiā prouocetis, intendimus hostiliter obuiare: ac demum fauēte Mercurio, per mare Ponticum & Dalmatiā cum innumerabili nostro nauigio Euri flatibus perducti, intendimus pertransire: & septentrionalē plagam, præsertim Croaciā & Dalmatiā, uisitare. Datum anno Mahumeti septingentesimo quadringentesimo quinto, in introitu mensis haslen.

ORDINATIO POLITIAE TVRCARVM 10

DOMI ET FORIS, EX ORATIONE HORTATORIA
ad bellum Turcis inferendum: quam uir in rebus magnis
diu cum gloria magna uersatus habuit ad
Maximilianum Cæsarem.

TVRCARVM gens ante pauca sæcula adeo obscura fuit, ut etiā ipsi nullas à se res gestas memorię dignas ante Othmanum, qui primus hanc gentem illustrauit, narrare possint. Et licet de origine eius apud autores parum cōstet, eam tamen Scythicā esse, & mores & lingua haud dubiē demōstrant. Plinius quoq; grauissimus autor, in Asia circa Mæotidem lacū, Turcas usq; solitu 20
dines saxosis cōuallib. asperas accollere prodidit. In primis itaq;

Othmanus
rex.

Turcarum la-
trocinia.

Regum succes-
sio.

Mahometh.

Amorath, Ma-
hometi frater.

Bayazith rex.

inopīa rerū coacti, uicinas nationes latrocinij potius, q̃ legitimis prælijs infestant. Mox crescente audacia, duce Othmano uiro bellicolissimo & callidissimo, nō solū ut prius rapinis & incursionibus, sed iā aperto Marte cōterminos populos inuaserūt. Cuius successor Orham, infeliciter cōtra Tartaros pugnās, cū multis populis gentis suę occubuit. Post quē Amorath factus imperator, ubi ita imperium auxit, ut usq; ad Pontum longē lateq; fines suos extēderet, debitū naturæ persoluit. Succedit huic Bayazith, qui cū parī audacia finitimos populos inquietaret: captus tandem à magno Tamberlano, cum ingenti clade gentis suę, finem audacię suę fecit. Post quem quatuor imperatores successerunt. Qui quamuis 30
de gente Othmana non fuissent celebres, tamen bella gesserūt. nam Celeby multorum populorum uictor, partem quoq; imperij Trapezōtis subiugauit. Soleyman, cui Tamberlanus tributū rependit. Orhan secundus, qui multas urbes Asiæ & Ponti expugnauit. Muse autē, cum Orhanum dolo interemisset, magnā partē Asiæ in suam ditionem redegit. Post Musē culmen imperij ad gentem Othmanam redijt. Machomet itaq; ex eadem gente potito imperio, Saracenos, Gordianos, Persas, Cappadoces uarijs prælijs fudit, nomenq; Turcarū ita celebrē fecit, ut iam gentes Europæ illud reformidarent. Cuius frater Amorath, qui primus Turcarū in Europā cum exercitu traiecit, multis regnis Europę deuictis, memorabili illo prælio ad Varnam Vladislaum fortissimū regē Hungarię cum magnā 40
cede populi Christiani debellauit. Huius res gestas filius eius Mahometus in tantum superauit, ut ad solis ortum & occasum plures terras, maria, insulas, populos, regna, imperio Turcarū solus ipse adiecerit, quā omnes decem superiores. Cuius uictorias si quis uellet recēdere, profectō maximā partē Asiæ & Europę enumeraret. Nec contentus filius eius Bayazith, qui hodie regnat, tantū imperiū à maioribus suis partū cōseruare: sed plura castella & oppida in ditionē suā redegit, nec in dies cessat terminos imperij sui usquequaq; dilatare. Croaciā igne ferroq; cōsumpta, & crebris incursionibus penē exhausta, nuper celeberrimum regnū Polonię inuasit, & abducēs LX millia Christianorū, cū inaudita crudelitate uastauit,

vastauit & damnū intulit. cui nisi cito per maiestatem uestrā & cæteros principes
 Christianos succurrat, paulo post ipsi etiā hosti immanissimo erit miserādum: &
 deinde quid malī ex ipsius ruina cæteris regnīs ipsi adiacentibus immineat, opti-
 mē intelligere potest maiestas uestra. Sunt em̄ huic Bayazitho filij nouē, quorū
 nomina exprimere nō pigeat. Est itaq; primogenitus filius eius Mahometh Ce-
 lebi, qui hodie præses est in Amasia. Secundò genitus est Churchut Celebi, qui
 præses est in terra Charanian. Tertiò genitus est Synan Celebi, qui præses est
 in Domusly circa Rhodū. Quartò genitus est Ahmath Celebi, qui præses est in
 una ex prouincijs Husunchasan, in Persia. Quintò genitus est Murath Celebi,
 qui præses est in Trapezuntha. Sextò genitus est Hally Celebi, qui præses est in
 Chapa. Septimò genitus est Halhamassach Celebi, qui præses est in Chestemoni.
 Reliqui uerò sunt in curia patris, quibus dominia hucusq; nō sunt assignata pro-
 pter infantia. Et ut de ista pestifera progenie maiestati uestre plenissima informa-
 tio detur, sunt ipsi Bayazitho filia octo, quarū prima est uxor Ahmath Basce filij
 ducis Stephani de Bosna. Secūda est uxor capitanei Ianiciariorū, quæ dicitur Ag-
 ga. Tertia fuit uxor Vfunchassan, quæ hodie uidua est. Quarta est uxor Musta-
 phabegh, qui præses est ducatus sancti Sabbe. Quinta est uxor filij Tanth basce.
 Sexta est uxor Iusselahmath, qui præses est Vaulone. Septima est uxor filij Ied-
 dyamath. Octaua est uxor Muscaphabegh, qui præses est Chrusentze. Nūcautē
 considerādi sunt prosperi successus & benignæ fortunæ huius pestiferi draconis,
 tam in amplificatione imperij, quā in procreatione filiorum. Sed nemo miretur
 quo pacto res Turcarū ex angustissimis principijs tam breui tempore ad tantum
 fastigiū peruenerint. multitudinē enim principū Europæ, odia atq; intestina bel-
 la iugiter inter eos, præcipuam causam esse crediderim. Ars quoq; militaris, qua
 quondam Lacedæmonij & Romani totum penē orbē subiecerūt, apud multos
 principes Europæ extincta est. At summa imperij Turcarū penes unū principē
 habetur, unī imperatori parēt, unus cuncta regit, unus omnes redditus possidet,
 & ut summam dicā, unus tantū dominus est: cæteri uerò mancipia, & ad libitū
 eius periclitari possunt. Præterea disciplina militaris apud eos adhuc locū habet.
 Nullū autē est discriminē nobilitatis, uel generis. Is namq; generosus habetur, qui
 fortior in bello extiterit. Is plura stipēdia meret, qui fortius dimicauit. Vnde præ-
 mia tanta milites strenuiore reddūt, ut unusquisq; cæteros fortitudine superare
 conetur. Vt igitur maiestas uestra liquidē cognoscere possit, cōtra quē hostē dimi-
 catura sit, hoc cōmentariolo, stilo rudī ac crasso exponā, quibus magistratibus to-
 tum imperiū & aula imperatoris Turcarū gubernetur, quanti sint ordinarij red-
 ditus imperij, quæ sint genera militū, & numerus eorū, modus qui sit cōstruendi
 exercitū, cum imperator ipse bello interest. A gubernatione imperij exordiū su-
 mam. Summa igitur totius imperij tribus magistratibus gubernat, quorū sum-
 mus est Quatuoruiratus, qui ipsorū lingua appellatur Velierbaschia. Hi sunt prin-
 cipes consiliarij, qui quater in hebdomada sedēt pro tribunali, in loco qui dicitur
 Duyan, ut audiant legatos nationū, & hominū supplicationes, quas imperatori
 referūt. Hi quoq; iudicāt causas, quorū gratia prouocatū est ad imperatorem. Et cū
 quis horū depositus aut defunctus fuerit, alter denuò substituit, ut sit semper ma-
 gistratus Quatuoruiratus. Post quē sequitur magistratus Duūuiratus, qui dicit
 Beglerbeghi, principes præsidū. Hi præsunt præsidibus prouinciarū. Et ut hic ma-
 gistratus melius intelligatur, diuisio totius imperij hoc in loco recensenda est. O-
 mnia itaq; Turcarū regna in duas partes diuisa sunt: orientalia, quæ nuncupatur
 Natolia: & occidentalia, quæ dicit Romania. Natolia sita est ultra Hellepontū,
 quæ cōtinet in se prouincias infra scriptas: Bithyniā, Asiā, Cappadociā, Paphla-
 goniam,

Bayazithi filij
nouem.

Eiusdem filia
octo.

Successus re-
gni Turcarum,
eiusq; cause.

Monarchia
Turcæ.

Imperij Turci
ci administra-
tio.

Imperium in
duas partes di-
uiditur.
Natolia.

Linguarum ge-
nera.

Romania.

Smederoua, si-
ue Zend-reu,
circa Taurinū.

Prouincie re-
gni Turcici.

Magistratus
alij.

Pescherchadi
iudices.

Muchti.

Moderis legis
periti.
Thephterde-
ry.

Redditus impe-
rij Turcici un-
de.

goniā, & Cariā. Insulas uerò principales quatuor, Aeoliā, Ioniā, Lesbū, & Smyr-
nam: quæ omnia nostro sæculo Turcarū aduentu immutata sunt, & ad eorū lin-
guam accommodata. In ipsa quidē Natolia ista sunt linguarū genera: Græca, Itala,
Scythica, Armenica, Aggiamica, Cercasica, Zissica, Egnasica, Menglorica, Vua-
lachica, & Ruthena. Tenent itaq; totā Natoliā x x x v i præsidēs uexillares, qui
Turcarū lingua dicuntur Sangiarchæ. ijs enim imperator autoritatē tribuit erigen-
di uexilla in proprijs prouincijs quib. præsunt. Quorū quidē præsidū residētia lo-
ca proprijs nominib. ad maiore rei intelligentiā nominabimus, uidelicet Amasia,
Trapezōta, Capha, Chestemoni, Bursa, Domusli uel Seteli, Sarchan, Karaman,
Vfunkassan, Aydinmētes, Languri, Kermen, Enguri, Boliasiria, Engheri, Iaia, 10
Charasarchen, Ghenimussolni, Chessē, Mitili, Emittili, Syschup, &c. Romania
uerò cōtinet prouincias istas: partē Daciæ, Thraciā, Dardaniā, Achaiā, Pelopō-
nesum, Acarnaniā, Macedoniā, Epirum, Ralsiam, & Illyriā partē. Et ipsæ pro-
uinciae gubernatae sunt per perfidos uexillares, siue Sangiarchos x x v. quorum
loca residentie sunt ista: Kilix, Nicapoglia, Bdyng, Callipoli, Seres, Salonych,
Negroponte, Morea, Argnocastro, Iamane, Presrer, Oheid, Vocetorum, Costa-
din, Cernomē, Azigan, Scodri, † Smederouo, Bosna uerbo, Zonnya, Kruzēze,
Suonick circa Taurinū. Turcarū itaq; regna in L x i prouincias distribuuntur,
& in qualibet sunt milites quibus agri assignati sunt, unde uiuūt, qui Timari ap-
pellantur, de quibus postea mentionē faciemus. Beglerbegh ergo, siue princeps 20
præsidū, quilibet in sua parte sine præsidib. imperat: uidelicet unus in Natolia, al-
ter uerò in Romania. & si quæ discordiæ inter milites ortæ fuerint, ipsi discernūt,
quorūq; iussa nullo pacto præsidēs retractare possunt. Et quia omnium possessionū
militariū collatio ad solū imperatorē pertinet, quilibet nihilominus Beglerbegh
in suis prouincijs cōferre potest, cui uult, possessionem ascendente ad summā al-
priū quinq; mille, hoc est ducatorū centū. Per hos igit tres magistratus tota sum-
ma imperij optimē gubernat. Sunt præterea alij magistratus, qui licet imperiū
nō gubernēt, tamē æquitatē & iustitiā tuent: sine quibus nullū imperiū diu stare
potest, ad gubernationē imperij iura pertinere uident. Pescherchadi, summi iudi-
ces exercitus, qui duo sunt: unus Natoliæ, alter Romaniae. qui iudicāt omnes cau-
sas, tam ciuiles q̄ capitales, pro quib. ad imperatorē prouocatio facta est. Quinetiā
hi possunt retractare sentētiās latas per imperatorē, si cōtra legē Mahometi latae
fuerint: quia secundū ipsius legē omnia iudicāt, quibus semper aditus ad impera-
torem patet. Nec possunt præsidere huic magistratui, nisi ab origine Turcus fuis-
set, id est Musloman, uel circumcīsus. Secundus magistratus nuncupat Muchti,
id est summus legis interpres: qui quū de aliqua lege ambiguitas oriē, ipse discer-
nit, & explicat, quid lex ipsa & iura uelint: cuius sententia non potest prouocari.
Sunt etiā Moderis, id est legis periti & doctores, quos cōsulant pro uarijs cau-
sis & necessitatibus. Sunt & Thephterderi, id est administratores rationū, quo-
rum unus procurat rationes Natoliæ, alter uerò Romaniae: qui magistratus exi-
miæ dignitatis habet. Nunq̄ ab aula imperatoris discedūt, sicut & Velsierbastē, id
est cōsiliarij. Et quia de quæstoribus hic mentionē fecimus, subdemus etiā unde
proueniāt omnes redditus imperatori ordinarij, & quæ sit summa ipsorū. Ex uni-
uersa itaq; summa domus in imperio suo existēte tam Christianorū q̄ Turcarū, et
aliarū nationū quæ uiritim pendūt tributū singulis annis: itē ex fodinis auri, argē-
ti, ferri, plūbi, & aliorū metallorū, ac ex Sylā monetarū tā in Romania q̄ in Nato-
lia. Item ex aurifodinīs in Chestemoni, & ex fodinis aluminis in Natolia. Item ex
Bonibate, Orza, & ex uectigalibus serici in Bursa. Item ex piscibus salitis tā ma-
rinis q̄ fluuiatilib. Itē ex redditib. salis tā in Romania, q̄ in Natolia. Itē ex decimis
& pascuīs

& pascuis cunctorū animalū. Itē ex omnibus frugibus, & cæteris terræ nascenti-
 bus. Itē ex portorijis in Natolia, et ex Schalogijs in Romania, id est doanis siue ue-
 rigalibus. Itē ex traiecto Callipolitano, & aliorū locorū. Item ex hereditatibus
 mortuorū, quādo ex defectu seminis propinquorū deuoluūtur bona ad impera-
 torem. Itē ex tributo uariarū urbū, quæ sunt in Romania, Morea, Epiro, Mold-
 lama, Scio, Calloier, & Ragusio. Similiter ex urbibus & prouincijs, quæ sunt in
 Natolia, Charaman, Synope, Symisso, Anguri, Finica, Cadeloro, Capha, & ab
 alijs satrapis maioribus uel minorib. habet circiter quadragies cētena milia num-
 morū aureorū. Sed quia uarijs nationibus et linguis terrarū imperat, necesse est ut
 sint uarij scribæ & cæcellarij, secundū uarietate linguarū. Est tamē inter eos unus
 supremus cæcellarius. Grecis itaq; et Italis lingua Græca scribūt: Hūgaris, Molda-
 uis, siue Valachis, Sclauis et Raguscis, literis Rascianis. Turcis p̄terea, Saracenis,
 Persis, Armenis, & ceteris nationibus lingua Agiamica, Arabica, uel Persica. At
 ille qui est custos sigillī imperatoris, Nisancibastia nominat. Singuli autē princi-
 pes cōsiliarij peculiare sigillū habēt. Peractis magistratibus, quib. tantū imperiū
 gubernat, ueniendū est ad eos qui palatio imperatoris seruiūt. Ministri autē im-
 peratoris oēs sunt impuberes, eligūturq; eximie uenustatis, in flore ætatis suæ, no-
 minant Spahioglanī, filij nobiliū, & secundū uaria ministeria uaria nomina for-
 tiunt. Quidā sunt dapiferi, pincernæ, cubicularij, custodes rerū preciosarū, quos
 Haznador nominat. Cūq; ad annos pubertatis peruenerint, ad maiores dignita-
 tes ascēdunt. Nā multi eorū præsides prouinciarū efficiūtur, secundū uirtutes &
 merita eorū. Maior tamē pars eorū post annos pubertatis custodes corporis im-
 peratoris efficiunt. Ita hi qui minus strenui apparēt, retinēt pristinū nomē, & di-
 cuntur Spahioglani: magis autē strenui, Soluphtuari appellātur. Cū igit impera-
 tor iter facit, est stipatus undiq; cateruis horū custodū. In una eī parte sunt Spa-
 hioglanī, qui sunt circiter mille & sexcenti. In altera parte sunt Saluphtuarij, qui
 sunt circiter quingēti: qui oēs prænominati uiuūt ex stipēdio. ingrediuntur præ-
 terea quotidiē palatiū imperatoris, propter ornamentū aulae. Sunt & aliī ma-
 gnorū principū circiter septuaginta, qui appellant Mutapharichi: & hi sunt libe-
 ri ab omni onere militiæ & aulae, nisi cū ipse imperator est in exercitū, ipsi quoq;
 necesse est ut militent. uiuunt ex stipēdio. Habet etiā imperator alios corporis
 custodes, qui sunt optimi sagittarij, electi ex numero Ianizariorū: Solachi nun-
 cupantur. Hi non uadunt in equis, & sunt armati framea breui, arcu cum sagittis
 promptis ad ictū. Schcuphias byrreta in capite deferūt, albas & rectas, circulis au-
 reis redimitas, & uestimēta succincta. Hi enim sunt præcipui custodes imperato-
 ris, cū in itinere est, nunq; ab equo imperatoris discedētes: numero sunt circiter se-
 ptingēti, & sunt distincti per cēturiones, et uiuūt ex stipēdio. Sunt & Ianitores,
 qui etiā ex Ianizarijs creātur: quorū numerus est ccc. Capiti uocantur. Hi etiā ui-
 uunt ex stipēdio. Sed & Mehtery, tentoria & papiliones extēdunt, & omnē su-
 pellectilē aulae disponūt: qui circiter sexcēti sunt. Sunt præterea artifices diuer-
 sarum artiū, quæ ad ornamentū aulae imperatoris pertinet: qui omnes in aula im-
 peratoris uiuunt, tanquā mancipia. Imbrahor bastia, est magister Agazonum.
 Imbrahali dicūtur, qui distribuunt uexilla. Segmenbastia, est magister uena-
 tionis. Alia multa officia omittūtur, gratia breuitatis. Sed postquam de magi-
 stratibus, quibus imperiū gubernatur, & de ministris ac custodibus corporis im-
 peratoris abūde disseruimus, superest ut de generibus militū, & modo cōstruen-
 di exercitū sermonē faciamus. Sunt ita diuersa genera militum, uidelicet Thi-
 marci, Ianizary, Assapi, & Accangi: de quibus singulis sigillatim tractabimus.
 Thimarci sunt milites, equites omnes, quibus ager ab imperatore attributus

Summa tribu-
torum.Scribarum di-
uersitas.Palatio mini-
strantes, & re-
gij stipatores.Satellitum nu-
merus.

Principū filij.

Sagittarij.

Custodes.

Ianitores.

Artifices.

Militum gene-
ra.

Thimarci.

est, unde ipse cū quatuor militibus loricatis uiuere possit : & sic Thimar apud eos intelligit ager unus, de quo quinq; milites uiuūt ex decimis, per subditos prouinciarum, de domib. & omnib. terrarū nascentibus datis, quibus ipsi agri nō sunt aequales. Quia aliquis est, qui potest diuidi in x x, x x x, & x l partes Thimar: & tamen ab uno possidet. Sed ad instar magnitudinis agri prouentuū, talis possessor equites siue milites tenet. Vnde cōputatis omnib. agris militarib. maiorib. & minoribus, qui habent in Romania, numero sunt quatuor millia et quingēti: militū uero, uiginti duo milia & quingēti. In Natolia uero facta simili supputatiōe, numero sunt quinq; milia & quingenti milites: ex quib. omnib. Thimar, in Natolia scilicet & Romania, resultāt quinquaginta milia equitū: qui oēs obediūt suis praesidibus, & semper stant parati ad bellū, nec aliud alimentū habent q̄ ex agris illis.

Agrorū, & militum numerus.

Equites. Secundū autē genus militū est, qui Ianizarij dicunt. Omnes enim pedites sunt, & ex stipendio Imperatoris uiuūt, & semper sunt ubi Imperator est. Maior pars eorū est ex Romania, et ab origine Christianorū. Qui a semel in trienio fit delectus per totā Romania, & colligunt filij subditorū, eosq; mittūt in Natolia, ut ibi imbuantur lingua & ritibus Turcarū. Cūq; ad annos pubertatis peruenerint, exercitati in armis, qui magis strenui sunt, pedites efficiuntur, & ad custodiā impatoris deputant, & in ipsa custodia sunt semper nouē uel decē milia: quorū capitaneus Agga nuncupat, uir magnae auctoritatis. Qui autē minus apti uidentur militie, deligunt ad custodiēdas munitiōes & arces: & sunt circiter numero xxx milia, qui obediūt suis Dazdar, idest castellanis, uiuētes ex stipendio. Sunt autē Ianizarij multum nimē et robur impatoris, eiq; sunt obsequētissimi, tuēturq; ipsum cōtra oēs tumultus & seditiōes.

Ianizarij.

Assapi. Assapi, sunt milites gregarij minus exercitati, ac precio cōducti: quorū aliqui sunt pedites, aliqui uero equites. Hi etiā classē maritimā intrāt, habētes pro stipendio uirritim aspra quinq; per diē. De tali autē genere militū quātū ipse impator uult, tantū cōducere potest, cū sint uulgares, & ad pugnadū in experti, tā in pugna terrestri q̄ nauali. & possūt esse Assapi tā Christiani, q̄ Turcē, & alię natiōes. Accāgi militāt ad fortunā sine agris, & sine stipendijs, quintā partē praedae dant imperatori. et si qui strenui apparuerint, Thimarci uel alterius dignitatis nomē & gradū sortiunt. Sunt q̄ exercitū ordināt clauis ferreis, hi milites in stationibus suis stare cogūt, & semper praecedūt imperatorē, eiq; uia parāt, & appellantur Zaufi: numero sunt quadringēti, uiuūt ex stipendio. Sūt praeterea quidā milites prodigiosarū uiriū, qui cōtra quinq; pugnare perhibent. Stipendiū quoq; pro quinq; militib. sumūt, Belsli uocant: numero sunt c c. uel circa: uiuūt ex stipendio. Sūt & Gonili, qui in arte gladiatoria peritissimi habētur, maximaq; agilitate lanceis, sagittis, gladijs exercētur. Sunt semper equites, quorū numerus est centum & sexaginta, uiuūt ex stipendio. Musselym sunt, qui munitiōes, castra, et pro pugnacula cōstruūt: quorū merces est diurna quinq; aspriū, quartus ex dicta prouincia intrat exercitū. Sed Iaya sunt Turcē, qui proprijs expēlis militāt: quia experti sunt ab omni alio onere: ipsi quoq; uias mūdant cū Musselym. Sarahori habēt stipēdium ab imperatore aspriū quatuor per diē: homines sunt agrestes, qui sequentes exercitū omnia uilia opera exercent, sicut & alij superius nominati. id est Musselym & Iaya. Hi omnes sunt, per quos militia terrestri impatori Turcarum perficitur. Classis Turcarū impatoris cōtinet ad summū uela c c c c. supputatis nauibus, triremibus, biremibus, palandarijs, grippis, & alijs generibus nauigiorum: quae capit circiter hominum triginta milia, & ipsam parare solent Constantinopoli, Nicaonia, Callipoli, Negroponti & Vaulone. Sed cū sint in ea homines ut plurimū agrestes, & ad nauigandū in experti, magnas uires habere nō potest: cuius capitaneus semper est praefectus Callipolli, et illi qui ipsam intrant,

trant, omnes sunt precio conducti, secundū distinctionē exercitiū & officiorum.

Peregimus tandē magistratus, quibus gubernatur imperiū Turcarū. Palatiū quoq; quibus ministris regatur, abūde explicuimus. Genera quoq; militū distinguimus, ac maritimæ classis quantitatem, & quo in loco parari soleat, ostendimus. Nunc superest, ut describamus modum castrametandi, cū imperator ipse personaliter adsit in castris. Prius igitur castrametatores eligūt locum aptiorem pro castris, qui tutus sit ab omni impetu hostiū, ex quo de facili hostes expugnare possint. Eligūt itaq; quod habeat montē, uel fluuiū, uel paludē, quibus munitior sit, quem locū descripto ambitu castrorū, fossatis altissimis muniūt. Post quæ sequuntur cunei acutissimi in circuitu, catenis desuper colligatis. Sequitur postea ordo camelorū, qui cōmeatum & impedimenta pro usu castrorū baiulāt.

Modus castrametandi.

Post quas minor altera fossa foditur in ambitu, cū hastis pro maiori tuitiōe in circuitu affixis, quo in loco Sarahori, Iaya, et Musselym mansiones et habitationes suas habēt. Post tot ualidas munitiōes, pedites, qui Ianiczarij dicūtur, p multiplici ambitus papiliōes et tētoria sua figunt: in quorū medio imperator ipse cū suis pueris & ministris ornatiss. tētoria habet. Eminēt præterea duo maxima cornua cōtra hostes, cōtra quos pugnandū est, adhaerentiā circula castrorū, in quibus collocati sunt equites cū suis præsidibus. In uno enim cornu sunt milites Thimarci, qui agros possident in Romania: in altero uero, qui agros possidēt in Natolia. In capite uero cuiuslibet præsidet princeps præsidū, id est Beglerbegh. At in medio horū cornuū locātur omnes custodes corporis imperatoris, hoc est Spahioglani, Soluphtarij, Solacchi, & ceteri aulici. Post quos situata sunt uaria genera machinarum & tormentorū. Cū igitur pugnandū est, in qua parte imperij bellū gerendum est, Beglerbegh illius partis cū suis præsidib. pugna incipit. Quod si cōtigerit milites illius cornu ab hostibus superari, mox aliud cornu opē fert. Supra tē ambabus cornubus, pugnatur omni genere Musselym & tormentorū. Deinceps custodes corporis manus cōserunt, ultimo Ianiczarij imperatorem ipsum in medio duorum cornuum collocant, ne forte uertēs ipse terga hostibus, causa internitionis totius exercitus constare uideatur.

Locatio exercituum Imp. Turcarum.

Hæc sunt quæ de imperio Turcarū longis peregrinationibus, subtiliq; indagatione cōperimus: quippe cū ciuitas nostra Ragusi, quæ in cōfinibus ipsorum sita est, quāplurima cōmercia cū gentibus illis habeat, non desunt nobis facultates singula perquirēdi. quæ quidē humili sermone, & sine ullo elegantiæ fūco scripsimus, non ad res Turcarū extollēdas, & ad incutiendū terrorē maiestati uestræ, & cæteris principibus Christianis: quin potius, ut clariū sole demonstrarem, si ipsi Christiani potentiā Turcarū recto iudicio perpēdissent, uiresq; suas agnouissent, iam pridem de imperio Turcarum actum esset.

Modus pugnandi.

Nūc quæso animaduertat maiestas uestra, qui fuerint ante pauca tēpora Turcæ, q̄ imbelles gētes deuicerint, & quā uanis & falsis terroribus imperiū suum auxerint. Reperiet nēpe eos fuisse homines agrestes & inermes, inopia omnium rerū ad latrocinia & rapinas coactos. Perquirat diligēter historias uariarū gentiū, Romanorū monumēta euoluat, inueniet semper Asiaticos fuisse molles & timidos: ut extat uulgatus ille Iulij Cæsaris titulus, quē in curru cū à triumpho Pontico rediret, inscribi iusserat, Veni, uidi, uici: imbellē eam gentē, nulliusq; momēti existimans. Siquidē Romani, orbis ferē quondā domini, per plures annos cōtra Numantiā unā urbē Hispaniæ pugnauere, quā cōtra totā Asiā. Quid ergo tam magnum, gentes Asiaticas imbelles, et semper seruire assuetas deuicisse? Quid tam arduum, Græculos effeminatos, intestinis odijs semper dissidentes, debellasse? Quid tam grāde, Rascianos & Bulgaros, homines inermes, circa metalla & pecudes

Asiatici semper molles.

pecudes occupatos, subdidisse? Quid tam generosum, Bosnienses debacchantes, dissidētibz inter se principibus Hungariæ, in ditionē accepisse? Quid deniq; tam strenuis principibus Europæ uerē dormitantibus, gentes timidas & infidas sponte sese dedentes, in ditionem suā rede gisse? Econtrario uires suas maiestas uestra, & cæterorum principū Christianorum examinet, generositatem & potentiam cōsideret. Nunquid propē innumeros annos serenissimæ maiestatis uestre, Hungariæ populosissima, tamē adhuc rudis, cōtra Romanos orbis dominos fortissime pugnavit? ingētesq; clades illis intulit? & deinde pro Christiana fide quoties Saracenos debellauit? nunc florentissima, artibusq; militaribus apprimē instructa: cui quodāmodo nulla gens, nullaq; potētia resistere potest, ut ex gloriosissimis uictorijs cōstare uidetur: cōtra uilissima mancipia pro Christiana fide bellare non audebit: usq; ad internitionē prosequi non patietur? Quia furor est profecto, deterreri à potētia Turcarū. Quippe præter quinquaginta uel sexaginta milia equitū, et decem milia peditū, quæ supra retulimus esse in exercitū Turcarum, reliquū uulgus iners & inerme est, ac uelut grex pecudum ad libitū uictorijs sine ulla pugna duci potest, quod secus in prouincijs Christianorū cōtingit, nā & uulgus armis aptissimum est, & ad pugnandū ferocissimum. Exurgat ergo maiestas uestra unā cum principibus Europæ, qui cōmune bonum & utilitatem desiderant, & præcedente CHRISTI cruce, arma contra hostem sæuissimū sumite. Fidem, patriam, leges, templa, uxores, liberos, parentesq; charissimos defendite: iustissimoq; bello, auxilium diuinum uobis non defuturum scitote.

Hungari.
Turcæ exercitus qualis.

INVICTISSIMO CAESARI CAROLO, EIVS NOMINIS quinto, Paulus Iouius Episcopus Nucernus

S. D.

Quandoquidem omnibus notissimū est, inuictissime Caesar, te pro tua singulari religione atq; animi magnitudine, nihil aliud nunc magis quā bellū in Turcas meditari (quod quidē nobis ut ob eorū prosperitatem atq; audaciam necessarium, ita omnium iudicio etiam gloriosum fuerit) uolui, ut emularer illos qui te armis, nauibus, equis, & thesauris adiuuabunt, quum ego nihil aliud præstare possem, saltē tibi peculiarem atq; apertam militiæ, potentia ac uictoriarū, quibus ipsi Turcæ potiti sunt, cognitionem præbere: ac simul uiam breuiter fideliterq; ostendere, quā hæc fera natio ad tamā imperij magnitudinē tāto cum honore, militari ex arte parto perueniret: ut à ducibus ac militiæ magistris certa remedia contra eorum & uires & artes inueniri facile possint: & Christiani milites exēplis rerum præteritarum instructi, meliorem et cōmodiorem bellandi disciplinam percipiant, quo tandem eos ipsos Turcas debellare queant. Quod quidē tibi non erit admodum difficile, qui post infinitas uictorias pacem adeo magnifice, neq; id sine gratia Dei, omnibus ac priuatim deesse iam Italiæ donaueris, atq; animum Christianissimū regis Francisci foelicibus sororis nuptijs tibi adeo deuinxeris, ut is quum ob propriā uirtutem, tum uerò ob titulum quē gerit, non possit uoluntate, consilio ac uiribus tibi non esse coniunctissimus: quēadmodum etiam de alijs principibus Christianis spes est futurum, præsertim quum Beatissimus pater Papa Clemens religiosa quadā promptitudine ipsos inuitet: qui quidem Clemens uotis omnibus non solū res sacras et non sacras, uerum etiā mentem ac corpus ipsum huic sanctissimæ prouinciæ dicauit. Et quoniam apud te laudē eloquentiæ minimum querere, sed tātum fidelem & Christianum animum hac in re mihi ostendere propositum est, tædiosa proœmnia & Tusci sermonis ornamenta, tanquā res superfluas, prætermittam, atq; ut uerba ipsa cōmodius excipiantur, simpliciori atq; uniuerse Italiæ cōmuniori lingua utar, quo substantiā rerum absq; temporis circa uerborum uanitatem amissione percipere facilius possis. Neq; mireris optime Caesar, si ego ipse homo demissæ ad talū togæ, sacrisq; initiatus, qui nunquā limites Italiæ transierim, de rebus militaribus ac de longinquis regionibus loqui audeam. Tibi enim persuadeas uelim, me diuina præcipuāq; diligentia, auxilio summorum principum, relatione excellentium ducum, militum, oratorum, ac deniq; cuiuscunq; conditionis hominū usum esse, ut ueram mihi notitiam rerum in nostris Latinis Chronicis descriptarum parare. Quæ quidem Chronica, quod in Dei laudem, atq; in tuam tuorumq; auiorum perpetuam gloriam cedat, breui in publicum edere constituimus. Vale.

Datum Romæ, undecimo Calendas Februarij.

M. D. XXXI.

TVRCI

TVRCICARVM RERVM COMMEN-

TARIVS, PAVLI IOVII EPISCOPI NVCE-

rini, ad Carolum V. Imperatorem Augustum:

ex Italico Latinus factus,

FRANCISCO NIGRO BASSIANATE

interprete.

Vrcarum natio à Scythiis, quos nūc Tartaros uocamus, qui solitudines ultra Caspium mare circa Volgam fluuium inhabitant, originem dubio procul ducit. Id quod ex ipsorum moribus, ex facie, ex usu sagittarum, ex bellandi consuetudine, ex superba deniq; loquendi forma Scythicæ simili, facileprehenditur. Anni sunt plus quàm sexcēti, quòd ij in Asiam

Tartari

Natolia

loco prædæ ac bellis continue incumbentes, quàm plurima loca munita paulatim subiugarunt, adeò ut populis illis, qui non admodum exacte arma exercere no-
uerant, magno terrori essent. Neq; tamen principem aliquem unquam habue-
runt, sed ueluti Aphricæ Alarbes quos uocant, diuisi per turmas, regionem il-
lam amplissimam tyrannico imperio possidebant. Cæterum sub magnifici du-
cis Gottifredi Bolioni aduentum, qui ut terram sanctam acquireret, cum trecen-
tis millibus peditum atque equitum centum millibus transierat mare, uires in
unum cōtraxerunt: ac sub regimine Solimani cuiusdam excellentissimi ducis pro-
pe ciuitatem Niceam Christianos aggressi, maximis nostrorum laboribus ac
pugna non incruenta, fusi tandem fugatiq; sunt. Post hunc Solimanum Tur-
cæ per plures annos, nullum ducem, cuius extet memoria, præcipuum habuere.
Verum circa annū à CHRISTO nato M. CCC. Ottomanus quidā filius Zichi,
qui tenuis conditionis homo fuit, nomen, uires, ac dignitatem inter Turcas ha-
bere cœpit. Atq; is extitit, qui Turcarū imperatoribus, nimirū ijs qui per mascu-
lorum rectam lineam descendunt, nomen familiæ dedit. Is inquam magnum in-
genium cum uiribus corporis coniunctum, ac fortunam mirum in modum fa-
uentem habuit. Plurima loca munita, Pontico mari adiacentia, in deditiōem
accepit. Sed egregias suas uictorias maximopere nobilitauit, debellata Siua ciui-
tate pulcherrima, quæ antiquitus Sebastia dicebatur. Regnauit annis uiginti
octo. Defunctusq; est salutis nostræ Anno M. CCCXXVIII, sub pontifica-
tu papæ Benedicti XI.

Nicea hæc o-
lim Antigoniam,
ab Antigono
Philippi filio
conditore di-
cebatur.

Siua, quæ Seba-
stia olim.

ORCANNES.

30 **S**uccessit Orcannes, qui paternis uirtutibus immensam animi magnitudi-
nem, ac subtiliorem in acquirendis finitimis regionibus artem adiunxit. Libe-
ralitatem erga milites pro comite perpetuo habuit: qua uirtute nullam uiuidio-
rem princeps aliquis habere potest, ut magnus atque adeò immortalis cito effi-
ciatur. Copiosus ac ingeniosus in militari apparatu, necnon in nouis bellicis
machinis inueniendis fuit. Primus extitit qui familiam illustriorem fecit, acce-
pta in uxorem filia regis Caramaniæ, quæ à ueteribus Cilicia dicta est. Is arma
in Michaelē Palæologum Constantinopolitanum imperatorem mouit. De-
nique Bursiam ciuitatem egregiam (hæc Prusa uetusta sedes regum Bithyniæ
fuit) expugnauit. Tandem ex uulnere in ea ipsa expugnatione accepto, quāquam
40 leue uideretur, occubuit: atq; Amurathi filio uictoriam fruendam reliquit. Impe-
rauit annis duobus & uiginti: ac mortem obiit, quo tempore papatus præerat
Clemens sextus.

Liberalitas.

Caramania.

Prusa.

AMVRA

AMVRATHES. I.

*Bulgariam in-
feriorem Moe-
siam esse multi
arbitrantur.*

*Andrinopolis,
ea Adrianopo-
lis est. Seruia su-
perioris Moe-
sia pars est. De
spota, dignita-
tis nomen est.*

*Albania: hanc
nonnulli Dal-
matia, alij Epi-
rum esse uolunt.*

*Baiazetē hūc,
alij Paizetem,
alij Paiazetem
nominant.*

*Bosina, pars su-
perioris Moe-
sia.*

Amurathes ambitiosus, simulator, infidelis, & quod ad corpus attinet, inuasi-
dus: sed astutus ac uigilans, semperq; ad quamlibet occasionē, qua imperiū
dilatare posset, paratus extitit. Nec illi fortuna quod optabat negauit. Nā quum
pacem cū imperatore Constantinopolitano iniisset, discordia inter Græciæ prin-
cipes, atq; ipsum imperatorē exorta est. Marcus uero Craſouichius Bulgariæ do-
minus principibus fauebat: quam ob rem imperator ab Amurathe tanquam ab
amico uiciniorē auxiliū petere coactus est. Amurathes autem liberaliter impe-
ratori adfuit. nam duodecim millia electorū Turcarum illico in Græciā misit:
quibus adiutus imperator, Marcū ipsum ac ceteros rebelles fudit fugauitq;. Por-
ro finito bello, septem Turcarū millia in Asiam remisit: quod reliquum fuit, præ-
fidi loco sibi seruaui, atq; Amurathi gratias egit pro huiusmodi beneficio: quod
tamen origo ruinæ Constantinopolitani imperij, ac principium nostrorum uul-
nerum fuit. Etenim Amurathes quum ex militibus, qui in patriam redierant, ac-
cepisset, et Græciā pulcherrimā esse prouinciā, & pessime inter Græcos prin-
cipes cōuenire, illico traicere destinauit, ut imperatoris inimicos persequeretur:
is illi traiciendi prætextus fuit. Angustias igitur Hellespontiacas anno Christia-
næ salutis M C C C L X I I I transiuit, duabus Genuensibus nauibus in eam ope-
ram conductis: quarum altera Interiana, altera uero Squarciastica uocabatur: quæ
pro sexaginta Turcarū millibus traiectis, totidem numos aureos acceperunt. Turcæ
autem quum in Græciā peruenissent, totam regionē excursionibus bellicis in-
festarunt, Gallipolimq; ac uicina Hellesponto oppida expugnarunt, atq; ibidem
naues ad pedites equitesq; ex Asia in Græciā traiciendos construxere: quibus
postmodum nauibus Turca exercitum continue augens, atq; omnia tanquā in-
imicorum imperatoris debellans, tandē Philippopolim & Andrinopolim ciui-
tatem magnificā cepit. Inde in Seruiā profectus, maximum ei prouinciæ ter-
rorem incussit. Quapropter Lazarus Seruiæ Despota & Marcus Bulgariæ do-
minus, ac nonnulli principes Albanie simul coniuncti, uires in unum contule-
runt, ut Turcis resisterent. Quumq; in præliū descendissent, Christiani ferē om-
nes trucidati sunt. Despota uero captiuus quidē factus, sed tamen & ipse paulo
post interfectus est. Cæterum seruus quidam natione Seruianus, Despotæ pro-
prij domini mortem ægre ferens, eamq; summopere uindicare desiderans, egre-
gij uiri nomē, sprete morte, post se relinquere decreuit: sicq; nactus occasionem,
pugione Amurathem interfecit. Imperio præfuit Amurathes annis X X I I I.
Perijt anno post CHRISTVM natum M. C C C L X X I I I, sub Gregorio un-
decimo Pontifice Romano.

BAIAZETES I.

Reliquit Amurathes duos filios, Solimanū & Balazetem. Verum hic ne im-
perij æmulū haberet, Solimanū interficiendū curauit: ac statim cōtra Mar-
cum Bulgariæ principem, patris mortem uindicaturus, magnum cōparauit exer-
citum. profectusq; ad locum ubi prius pater fuerat interfectus, Marcum ipsum
cum omni Bulgarorū ac Seruiānorū nobilitate in pugna trucidauit: ac post eam
uictoriā omnibus ferē Bulgariæ ciuitatibus & munitis locis potitus est. Neq; ita
multo post, nempe anno à restituta salute M. C C C L X X V I, per Bosinā tran-
siens, crudelissimas in Vngaria, Albania & Valachia excursionē fecit, Chri-
stianosq; quā plurimos in Thraciā captiuos duxit. Enimvero prudentia sin-
gulari, maximoq; cum animi tum corporis uigore præditus fuit, sed super omnia
solers in prouidendis, ac patiens in expectandis rerum occasionibus extitit. Ve-
rum in negotijs exequendis tanta celeritate utebatur, ut Baiazetes Hildrin, id est
cœli

cœli fulgur cognominaretur. Is igitur naturæ dotibus adiutus, totam ferè Græ-
 ciam subegit. Porro tandem etiã Constantinopolim obsidione cinxit. Quam
 ob causam infœlix imperator, ut à Christianis principibus Occidentis auxilium
 peteret, in Galliam nauigare coactus est. Gallia regnum Carolus eius nominis *Carolus Gal-*
 septimus tunc temporis administrabat. Is uelut qui pietatem cum magnanimi- *lorum rex.*
 tate coniunctam haberet, Iohannem Niuernensem comitem ducis Burgundiæ
 filium, proprium fratrem, iuuenem alioqui audacẽ, cum ipso imperatore misit:
 quem præcipui Galliarum principes, nimirum Guido Tremoliæ dominus, Phi-
 lippus Arteliorum comes, Ioannes Viennæ dominus, comes de Cuci, comes
 de Diu, atq; alij complures comitati sunt: ac secum mille cataphractus unã cum
 leuis armaturæ aptis equitibus conduxere. Quumq; in Vngariam peruenis- *Vngaria, Pan-*
 sent, Sigismundo regi, qui postea imperator extitit, se cõiunxerunt: ac demum si- *nomia est.*
 mul omnes itinere per Seruiam Despota fauente arrepto, post leuiculas aliquot
 inter eundum adeptas uictorias, Nicopolim peruenerunt: atq; ipsam urbem op-
 pugnare quidem cœperunt: sed Turcis eam egregiè defendentibus, laborem om-
 nem frustra consumpsere. Interea uerò Baiazetes temporis spacium, quo uires
 suas in unum colligeret, nactus, innumerabilem equitum multitudinem contra
 Christianos adduxit. Porro Galli in anteriori exercitus parte cõstituti, quum ma-
 ximam stragem palantiũ Turcarum, qui exploratum uenerant, effecissent: neq;
 monitionibus, neq; protestationibus (ne uidelicet sine Vngaris, Germanis, ac
 Seruianis equitibus in hostem impetum facerent) audaciores quàm sapientiores
 contineri potuerunt, quin fugientes prosequerentur, præsertim quum nonnulli
 ex ducibus iam dictis, malignitate Sigismundi, qui Gallis primũ honorem inui-
 deret, huiusmodi protestationes fieri affirmarent. Vnde comes de Diu, atq; alij
 ferè omnes principes, Viennensem dominum uexilliferum per uim in hostes im-
 pulerunt, sicq; tubis clasicum canentibus in densissimam turmam constipati,
 Turcas inuasere: adeoq; multos in primo congressu occiderunt, ut uictoriæ accla-
 mare iam inciperent. Verum ea lætitiã breuís admodum extitit. Nam Baiazetes
 unã cum sexaginta millibus equitum in lunarem formam recens eductorum ad-
 ueniens, ipsos circundedit, ac medios, antequam Sigismundus auxilium ferre
 posset, inclusit. Atq; in hunc modum Galli temeritatis suæ pœnas pendentes, fe-
 rè omnes, licet se uiriliter tuerentur, interfecti sunt: id quod reliquo exercitui tan-
 tum terroris incussit, ut absq; pugna turpiter ac fœde milites omnes aufugerint.
 Sigismundus uerò ac magnus Rhodi magister nauicula Danubiũ ingressi, uix *Rhodi equites*
 euadere potuerunt, Turcis à fluuij ripa sagittis eos cõtinue impetentibus. Enim- *suum præfectũ,*
 uero ex Gallis trecenti equites seruati sunt, in quos ob diuitem uestium ornatum *Magnum magi-*
 auara crudelitas Turcarum, quo precium redemptionis extorqueret, haud sæuie- *strũ appellant.*
 rat. Porro Baiazetes Niuernensem comitem, qui ferè nudus erat, iussit ad se ad-
 duci, habitaq; & ætatis, & regij sanguinis, ex quo is exortus erat, ratione, nõ tan-
 tum ipsum in uita seruauit, sed insuper facultatem concessit, ut ad releuandũ ca-
 ptiuitatis moerorem, quinq; ex suis quos uellet socios deligeret. Is autem superius
 nominatos duces sibi dari postulans, ipsos à morte liberauit, excepto Viennæ
 principe, qui in prælio defunctus erat. Vbi uerò selecti duces ad comitem dedu-
 cti fuere, Baiazetes ceteros omnes ad unum trucidari turbato uultu imperauit.
 Verum comes quum inter eos, qui interficiebantur, Buccicaldum Gallia Ma- *Marescalchus*
 rescalchum (ut uocant) hominem giganteæ stature cognouisset, supplex ac la- *nomen digni-*
 chrymans eum quoq; sibi donari obnixè Baiazetem orauit, id quod Baiazetes *tis apud Gal-*
 humanissimè concessit. Alij autem omnes ante oculos sex horum superstitum *los est.*
 crudelissimè necati sunt. Quod uerò ad Marescalchum attinet, is Buccicaldus ille

est, qui postea Genuæ gubernator extitit, atq; ibi Gabrielem uicecomitem Pisarum principem decapitauit: quiq; cum Galeatio Gonzaga homine paruulo singulare certamē iniit ac superatus est, seq; ob id ipsum uoto obstrinxit arma, non amplius induturum. Sed, ut ad rem redeam, Niuernensis comes unā cum ceteris captiuis Prusam deductus est, quo in loco per aliquod temporis spatiū haud digne satis pro cōditione est habitus. Verum constituto tandē omnibus redemptionis precio, liberius aliquāto ac cōmodius uiuere illis permissum est. Nam & id Baiazetes liberaliter concessit, ut omnis generis uenationibus uterentur. Postremo ducentorū millium aureorum precio simul omnes redempti sunt: quam pecuniarum summam Iacobus Mithyleneus princeps soluit. Caterum Frosartes Gallus historicus, qui captiuos, posteaquam in patriam sunt reuersi, allocutus est: literis mandauit, cornua exercitus Baiazetis in alæ curuaturam ad similitudinem nouæ lunæ sparsa, plus quā septem milliariorum spacium occupauisse, iudicatumq; esse, in eo exercitu plus quā trecenta hominum millia, ex omnibus orbis totius nationibus collecta extitisse: Christianos uero uix numerum octoginta millium attigisse, inter quos circiter uiginti millia equitum erant. Incidit autem is conflictus in annum salutis humanæ M CCCXCV, quo die diuo Michaeli uigiliæ celebrabantur. Verūenimvero Baiazetes post huiusmodi uictoriā ad Constantinopolitanam obsidionem reuersus, antiquas omnes Græcorum delicias, hortos nimirum atq; ædificia extra urbem demolitus est, agrosq; ipsos quauersum incursionibus patebant, populabundus uastauit. Neq; ulla profectio ratione imperij caput illud seruari poterat, nisi Tamberlanes Zagataiæ orientalis Scythiæ regionis Parthiam ac Sogodianam uersus, princeps, in minorē Asiā peruenisset. Samarcanda ciuitas ad fluuiū Iaxartem constructa, Tamberlanis patria fuit: qui inde peditum atq; equitum innumerabili multitudine secū ducta, Natoliam totam occupauit. Quam ob causam Baiazetes Constantinopoli relicta, exercitum nauibus Angoriū deduxit. ac prope Stellam montem, ubi olim cum Mithridate Pompeius pugnauerat, cum Tamberlane confligit, ac superatus est. Hunc igitur captum Tamberlanes catenis aureis ligauit: atq; in ferreā caueam detrusum, per totā Asiam ac Syriam circunduxit, quousq; tandem ipsi miseriarum finem mors attulit. In eo prælio, quod tempore Bonifacij papæ noni commissum est, plus quā ducenta hominum millia desiderata sunt.

CALEPINVS.

EX Angorienſi conflictu aliquot Baiazetis filij aufugerunt, atq; in Græcorum manus qui Hellespontum clasſe custodiebāt, peruenere. Vnus autem ex ijs fauēre fortuna euasit, atq; Andrinopolim perductus est, isq; Cyrifcelebes, non autem Calepinus uocabatur, quemadmodum Nicolaus Secundinus credidit, qui Turcarum genealogiam Latīno sermone conscriptam Pio papæ dicauit. Id quod in causa fuit, ut ferē omnes alij corrupta uerī nominis pronunciatione, pro Cyrifcelebe Calepinum dixerint. Hic igitur Cyrifcelebes instauratis imperij uiribus, aduentanti Sigismundo uiriliter se opposuit. Etenim Sigismundus haud sustinendum ratus, ut Turcæ post tantam à Tamberlane acceptā cladem, uires resumerent, magnū sibi compararat exercitum, ac Salumbezenos campos occupauerat: id quod in annum CHRISTI, M CCCCIX incidisse constat. Ergo in ijs campis cum hoste congressus, fugam facere coactus est, anno tertio decimo, post eam pugnam quam prius infelicititer cum Baiazete pugnauerat. Enimvero ipse rex non minus hic sibi fauente fortuna, quā apud Nicopolim fauerat, ē uictorum manibus euasit. Animaduersum est in eo conflictu Sigismundi pedites ante sagittis fuisse confossos, quā in phalangē dispositi cominus congre-

*Superius dictū
est Asiam mino-
rem Natoliam
nunc uocari.*

*Angorium ab
antiquis Anci-
ra dicebatur,
ut quidā putāt.*

Cyrifcelebes.

congregari cum hoste potuerint: equites uero ad primum statim inuadentis hostis impetum terga uertisse. Porro Cyrisceles post hanc uictoriam Seruiae Despotae bello laceessere, imperatorisq; Constantinopolitani fines deuastare incœpit. Verum infirmitate praeuentus, in ipso ætatis suae flore, sub Alexadrini Quinti pontificatu uitâ cū morte cōmutauit, quū plus minus sex annis imperiū obtinuisset.

MAHOMETES I.

EX Cyriscelebe Orcannes & Mahometes filij superfuere. Sedenim quum Orcannes adhuc paruulus auxilio quorundam ducum assumere sibi imperium uellet, à Mose patruo interfectus est. Attamē neq; ipse Moses diu est re-
 10 rum potitus: quia Mahometes Orcannis frater, tanquam patris legitimus successor, eo occiso, imperium arripuit. Isigitur Mahometes est, qui Valachis asper-
 rimum bellum intulit. Mox in Asiam profectus, loca omnia quae Tamberlanes occupauerat, recepit, ac plurimos principes Turcicae nationis ex Gallatia, ex Pō-
 to, atq; ex Cappadocia pulsos funditus extirpauit. Imperatoria insignia ex Pru-
 sa in Graciam translata, Adrianopoli, quae caput est Thraciae, collocauit. Impe-
 riū quatuordecim administrauit annis, ac mortuus est anno Domini M C C C C
 x i x, Martino quinto Romae pontificē agēte. Ergo secundū hanc tēporis sup-
 putationem, apparet hunc Mahometem, & nō Cyriscelebem, prope Salumbe-
 zium Sigismundum fugasse. Verum ueritas hac in re suum sibi locū inueniat.

Adrianopolis
caput Thra-
ciae.

AMVRATHES II.

MAhometi successit clarissimus Amurathes eius filius, qui expeditione in Seruiae Despotam facta, Scopiam, Sophiam & Nouemontem occupa-
 uit, tresq; ipsius Despotae liberos captiuos duxit: ē quibus duos masculini sexus
 æreo instrumento ignito, lumine oculorum priuauit: tertiam foeminā, quia pul-
 cherrima erat, in uxorem accepit. Hic primus omnium, ordinē peditū, quos Iani-
 20 zaros uocant, instituit: eosq; ex Christianis, qui tamen CHRISTVM abne-
 gauerant, elegit: quorum uiribus & ipse, & qui ipsi succedere, ex innumeris ferē
 praelijs uictores euaserunt, ac penē totum debellarunt Orientem. Verum de
 ijs suo loco dicitur. Amurathes non cōtentus Vngariam, Bosnam, Albaniam,
 30 Valachiam & Graciā excursionibus infestasse, Venetis quoq; bellū inferre per-
 seuerauit, quousq; illis Thessalonica nobilem ciuitatē per uim ademit. Mox Bel-
 gradum obsedit. Verum in oppidi fossis circiter decem hominum millibus amif-
 sis, cum dedecore inde discedere coactus est. Caterum non ita multo post Ladis-
 laus Poloniae atq; Vngariae rex magno exercitu comparato in Seruiam ac Bul-
 gariam se contulit, atq; in montis Hemiuallibus, cum Amurathis duce Caram-
 beio uiriliter conflixit. Sedenim in eo praelio pedites Poloni, cominus cū Turcis
 pugnantes, ac breuib; quibusdam contis equos suffodientes, integram uicto-
 riam capto Carabeio reportarunt. Porro Ladislaus anno eam uictoriā proxime
 subsecuto, pacem cum Turca optimis conditionibus iniit, ac Carambeiu precio
 40 quinquaginta millium ducatorum redemptum dimisit. Verum ea pax parū ro-
 boris apud Ladislaum obtinuit, propterea quod is in gratiam Constantinopo-
 litani imperatoris, atq; Eugenij papae, & Philippi Burgundiae ducis, ac Veneto-
 rum pactis non stetit. Veneti enim Hellepontū se occupaturos, atq; Amurathi,
 qui ab Europeis ob pacem confectā nihil timens, in Asiā contra Caramaniae re-
 gem transierat, reditum clausuros pollicebantur. Vnde Ladislaus gloria & utili-
 tate uictorie recentis illectus, Varnam ad Euxinū sitam petijt, ut inde profectus
 eō, ubi Christiana classis cōtinebatur, suas copias cū maritimis coniungeret. Ve-
 rū Amurathes, quum hoc audisset, neglecto Caramanij regis exercitu, ac supera-
 tis septuaginta Christianorū triremibus, quae summo conatu redeuntē iter impe-
 kk 2 dire nite.

Ianizari.

Belgradū non-
nulli arbitran-
tur Taurunum
ab antiquis es-
se dictum.

Varna.
Dionysiopolis.

Bassa, dignita-
tis est nomen
apud Turcas.

Infidelibus
quoque seruandae
fides.

Callymachi hi-
storia Vnga-
rica.
Hexamilos.

Morea.

Velonam, ali-
qui Oricū anti-
quis dictū fuisse
existimant.
Scanderbech.
Croia, antiqui-
tus Troiam uo-
cabant.

dire nitentur, per angustias Hellepontiacas reuersus est: ac mox celeritate ma-
xima usus, die septimo prope Varnam ciuitatem ab antiquis Dionysiopolim uo-
catam, cum octoginta millibus Turcarum sese hostibus ostendit. Porro Iohan-
nes Huniades, Matthiae regis pater, summa militaris artis peritia, sic disposuit
Christianorum exercitum, ut latus unum ad plaudem quandam, alterum uero ad cur-
rus simul catenatos, terga autem ad montem conuersa milites haberent. Quicquid
acriter diu pugnatum utrinque esset, primi Turcarum ordines tandem in fugam
conuersi sunt. Iamque uictoria ad Christianos inclinare, atque Amurathes identidem
fuga propriae saluti consulere uelle uidebatur: quum duo episcopi, nempe Va-
radinus & Strigonia fugientem hostem intempestiuus secuti, commissa sibi lo-
ca deseruere, Turcicorum equitum turmae aditum in nostrum exercitum, per eum
quem dereliquerant locum concesserunt. Sicque effectum est, ut ingressi Turcae
sagittarum grandine pedites nostros suo ex ordine disturbarint. Huniades igitur
suis tanto in discrimine constitutis opem ferre desiderans, resumendarum
uirium commoditatem Amurathi dedit. Ergo Amurathes tum huiusmodi oc-
casione, tum uero exhortatione Galij Bassae animum recipiens, cum Ianizaris
constitit, ac Ladislaum regem infelicem, equites Portae suis cataphractis impe-
tentem non tantum sustinuit, uerumetiam arte quadam medium clausit: tan-
demque post acerrimam pugnam ex equo prolapsus una cum quamplurimis
nobilibus Vngaris & Polonis interfecit. Huniades autem corpus regis ex hosti-
bus per uim extrahere conatus, in maximum uitae discrimen incidit: nihilomi-
nus & ipse tandem, cum alijs qui iam per montes & paludes ac syluas inaccessas
fugiebant euasit. In ea fuga Iulianus Caesarinus Cardinalis Papae legatus occi-
sus est. Persuaserat is regi prius, ut cum Turcis percussa foedera disrumperet:
quandoquidem nulla omnino sint uincula, quae Christianos obstringant, ut in-
fidelibus fidem seruare teneantur. sic ille aiebat. Caeterum Amurathes eo loci, ubi
pugnatum est, columnam uictoriae inscriptionem continentem erexit. Sed & ibi-
dem in hanc usque diem ossium tumuli uidentur, qui indices magnitudinis per-
petratae illic stragis sunt. Perpetrata autem est anno salutis humanae M C C C
X L I I I, in mense Nouembri, eo qui diui Martini festo dicatus est die. Hanc pu-
gnam paulo aliter Pius Papa descripsit: sed nos potius Callymachum sequimur,
qui in sua Vngarica historia pulcherrimo ordine ac sine affectibus eam pingit.
Porro Amurathes post illatam Vngaris tam foedam stragem, ac post pacem cum
Venetis antea bello diu laceratis initam, in Graecos conuersus, Hexamilum Co-
rinthi petiit: qui quidem locus murum in sex miliariorum spacium porrectum
habet, in ijs angustijs, quae Aegeum mare Ioniumque determinant, ac Pelopon-
nesum totam (hodie Moream uocant) adeo includit, ut eam ueluti insulam effi-
ciat. Huiusmodi igitur muro Amurathes expugnato ac demolito, Constantino-
politani imperatoris fratrem qui ea loca tutabatur, cum omni Graecorum exer-
citu fudit. Inde Peloponnesum uniuersam ferro igneque deuastans, incolarum par-
tem interfecit, partem captiuam duxit. Sub hac Velonae portum e regione Hy-
drunti occupauit. Verum enim uero quum post haec omnia Scanderbechus Al-
baniae praefectus ab Amurathe, cui alias inseruierat, defecisset, Amurathes ipse
maximo exercitu, ac Mahomete etiam proprio filio secum ducto, Croiam uenit,
atque urbem ipsam diu machinis bellicis impetiuit. Verum quum eius capiendae
nulla facultas daretur, amouit quidem inde castra: sed tantum dolorem uel po-
tius rabiem ex ea re contraxit, ut mala ualitudine correptus, Andrinopoli demum
e uita excesserit. Anno ab instaurata salute M C C C L, in mense Nouembri.
Regnauit annis. x x x i, tempore Nicolai papae quinti.

Post Amurathis mortem, Mahometes eius filius annum uigesimalimum primū
 agēs, maximo militum fauore imperator salutatus, ut liberius imperio præ-
 esset, fratrē illico iussit occidi. Hic prosperrima fortunæ aura usus est, animoq; ac
 ingenio, necnō gloriæ cupiditate magno Alexandro per similis extitit, nihilomi-
 nus crudelis admodum cum in bello, tum in Portæ clausura fuit, adeo ut iuuen-
 culos etiam ac pueros, quos tamen libidinoso prosequeretur amore, uel minima
 de causa interficeret. Cæterum liberalem principem egit, præcipue uero uirtute
 præditos, ac fortes uiros, sibiq; ex animo inservientes, magnis muneribus dona-
 uit. Quamplurimi fuere qui existimant, non magis hūc Mahometanæ religio-
 ni, quā aut Christianæ, aut gentiliū adhæsisse. Educatus quidem à matre Chri-
 stiana Lazari Seruicæ Despotæ filia ab incunabulis fuerat, Angelicamq; saluta-
 tionem, ac Dominicam precatūculam ex ea didicerat: sed quum adoleuisset, Ma-
 hometanam sectam secutus, talem se exhibuit, ut neq; in CHRISTVM, neque
 in Mahometem crediderit. Hincq; effectū est, ut promissa, nisi quatenus in suū
 commodum cederet, minime seruariet: atq; in nullo scelere culpam aut peccatum
 constitueret, quo suis satisfacere desiderijs ualeret. Excellentes in quauis arte ui-
 ros summopere dilexit. Impensissime curauit, ut uictoriæ, quibus ipse potitus
 fuerat, à doctis atq; iudicio præditis hominibus conscriberentur. Antiquorum
 uero historias continuè legere consueuerat. Iohannem Mariam Vicentinum
 Mustaphæ primogeniti sui seruum maximis excepit blanditijs, quod uictoriam,
 quam ipse de Vuncassano Persiæ rege reportarat, Turcico sermone atq; item
 Italico literis mandasset. id quicquid est, nos quoque legimus. Bellinum Vene-
 tum pictorem, quem Constantinopolim, cum ut suam ipsius imperatoris fa-
 ciem ad uitam effigiem, tum uero ut occidentalium hominum habitus depin-
 geret, Venetijs euocarar, largis muneribus ditauit. Ad summam, plurimæ uirtu-
 tes bona fortuna comitatæ, hunc ad Constantinopolitanum imperium perdu-
 xere. Etenim hoc ipsum imperium, ne infimis expeditionibus, ac parum hono-
 ris in se continentibus occuparetur, statim aggressus, innumeris propemodum
 machinis æreis terra mariq; adhibitis, Cōstantinopolim expugnauit: qua in ex-
 pugnatione Constantinopolitanus ipse imperator armatus ac pugnans occu-
 buit. Illud autem notatu dignum ac fatale ferè habetur, quod quemadmodum
 Constantinus Helenæ filius, primus Constantinopolitanus imperator fuerat:
 sic & is qui post annos ab illo primo M CXXI, ultimus extitit, Constantinus
 Helenæ filius fuit. Urbis uero huius expugnatio, quarto Calendas Iunias facta
 est, anno post uirgineum partum, M CCCC LIII. Post huiusmodi autem me-
 morabilem uictoriam Mahometes Græciæ ac Natoliæ ciuitates omnes imperio
 Constantinopolitano subiectas habuit. Porrò non ita multo post ducentis mil-
 libus Turcarum secum ductis, Belgradum inuasit. Sed uirtute Huniadis egregij
 ducis fufus, uulnere etiam accepto, machinas æneas relinquere coactus est.
 Hac tantū in re aduersa fortuna usus. Sub id tempus Romanæ Bassam in Pe-
 loponnesum cum exercitu misit, qui Græcorum ac Venetorū copias bis ibidem
 cecidit. Inter eos autē qui occisi sunt, hi præcipui duces extitere: Emanuel Boc-
 calus, Michael Rallus, Ciccus Brandolinus, & Iohannes Tella, unā cū Veneto-
 rum † prouisore Barbadico, qui super eminentem Patrarum turrim palo suffi-
 xus est. Et huiusmodi quidem uictorijs Turcæ per fraudem semper potiti sunt,
 Christianis ueluti in nassam attractis, eorumq; ordinibus deturbatis. Hexamili-
 deinde murū iterū demoliti sunt: eundem enim ipsum murū post priorem illam
 destructionē, cuius Amurathes autor fuerat, Veneti quindecim dierū spacio ex-
 kk 3 eisdem

Quid Portæ
 uel Portæ clau-
 su sit, infe-
 rius sub libelli
 finem patebit.

Iohannes Maria
 Vicentinus.

Bellinus pi-
 ctor.

Constantino-
 polis expugna-
 tio.

Romaniam Thra-
 cie partē ap-
 pellari putat.

Prouisores Ve-
 neti suis in bel-
 lis eos appel-
 lant, quos Ro-
 mani Legatos
 nominabant.

Lemnos ac Mi-
thylenae captae.

† Euboeā anti-
quis uocant.

Scutarū, anti-
qui Scodra.

Trapezuntis
occupatio.

Saniacus nomē
Turcicæ digni-
tatis est, à non
nullis tamen
Sanfacus dici-
tur.

Memorabilis
nostrorum cla-
des.

eisdem, quibus antea cōstabat, quadratis lapidibus instaurauerant, triginta mil-
libus hominum, & eo amplius ei operi destinatis. Sub hac Turca Lemnū ac Mi-
thylenem insulas cepit, incredibilisq; apparatu ponte supra Euripū constructo,
† Nigropontem expugnauit, Christianis fœda strage affectis ob classis Venetæ
prouisoris inertiam, qui uentis etiā prosperis flantibus, non ausus est pontem
triremibus inuadere. His peractis, Turca Croiam ac Scutarum ciuitates in Al-
bania post longam obsidionem ac uarias pugnas in ditionem accepit. Regnum
præterea Bostinae adortus, laizam urbem regiam expugnauit, ac Stephano regi
captiuo caput amputari iussit. Magnam Valachia & Transalpinę partē suo im-
perio subiecit. Caphā Genuensiu urbem in Euxini ora positā deuicit. Pirameto
Caramaniae regi multas ciuitates per uim abstulit. ¶ Cū Vfuncassano Persiæ rege
bis accerrime cōfligit, semel prope Euphratē, ubi superatus decē militū millia unā
cū Asmirathe Bassa Græco homine, olimq; imperatoris Constantinopolitani
consanguineo amisit. Verū secundo prælio Vfuncassanus ac Persæ fusi fugatiq;
sunt, Zeinale Vfuncassani filio interfecto. Atq; hac uictoria Turcis nō nisi ob
multitudinē arearū machinarū, insolitū auribus Persicorū equorū strepitū inso-
nantū, obtigit. Mox Turca ipse Trapezuntinū imperiū occupauit, infoelicēq;
imperatorem Dauidem nomine, Christianū, Vfuncassani socerū occidit, at totā
illius stirpem crudelissime sustulit: Carinthiā ac Stiria militariibus excursionibus
infestauit. Tandem Homarbeiū Bostinae Saniacū, Genuensis cuiusdam filium,
hominem alioqui egregiū, ad Italia ingressum misit, qui exercitui Veneto Gradi
obuius factus, singularem uictoriā nostro cū dedecore adeptus est: hoc nimirū
ordine, mille equites, quos noctu Lisontiu fluiuium uadare iusserat, quadā in ual-
le occulte adeo collocauit, ut Veneti, qui in unū collecti, in fluminis ripa Turcis
opposita, castra metati fuerant, animaduertere non potuerint. Summo deinde
mane alam equitum eundem fluiuium tranare, ac nostros ad prælium audacter
prouocare imperauit. Enimvero Hieronymus Nouellus & comes & primus ex-
ercitus dux, in tres partes copias omnes Italico more distinxerat: filiū præfecerat
primę, ipse per se præerat secundæ: Iacobus uero Picininus, & Anastasius à Ro-
mandiola tertiam ductabant. Ducis igitur filius hostē uiriliter suis cataphractis
inuadens, plurimos trucidauit: effectumq; est ut reliqui tanquā fusi, terga uerte-
re cœperint: ac iuuenis, qui ut corporis uiribus, ita animi audacia præditus erat,
diu sit fugientes insecutus, etiā inuito patre, qui Turcarū insidias ueritus, tubarū
clangore ac uexillis nonnullis in altum sublati, ipsum subinde, ut reuerteretur,
admonebat. Et reuera statim insidiæ reiectæ sunt. Nā uix iuuenis equum reflex-
erat, quum ecce Turcæ conuersi, totā nostrorū equitum turmā circundederūt,
ac uarijs modis impetitā prius dissipauere, quā comes filio suppetias ferre pos-
set. Eodem temporis momento Turcæ, qui in insidijs latitauerant, supra partem
exercitus extremā in mōtis decliuis apparuere, Barbaricisq; uociferationibus
monte cū impetu descendentes, eā ipsam partem in fugā uerterūt. Homarbeius
aut unā cū reliquo exercitu comitē inuasurus, flumen uadauit: sicq; tandē nostri
omnes ad unum ferē occisione occisi sunt. Comes uerō nō sine Turcarū strage,
quū & Homarbeiū uulnerasset, occubuit. Idē accidit comitis filio, idē Anastasio,
idē Badoario prouisorio. Nonnulli tamen duces, quod pulcherrimis essent uesti-
bus ornatī, in hoc tantum seruati sunt, ut redēptionis preciū ab ipsis extorqueretur:
atq; ob id catenis uincti, ad Turcarum imperatorem sunt deducti: inter quos
Iacobus Picininus, filius charissimi comitis Iacobi, qui in Neapolitana arce inter-
fectus est, atq; Antonius Caldora, & Iohannes Clericata extitere. Hæc Turca-
rum uictoria totam Italiam terruit. Homarbeius autem igne ferroq; regione de-
uastata,

uastata, cum infinito captiuorum numero ad suos reuersus est. Verū enim uero hoc in conflictu est manifeste perspectum, Turcas arte magis ac multitudine, *Turcas multitudine magis quam uiribus ualere.* quam uiribus ualere. Nam si Hieronymus comes, legiones nostras inimicorum legionibus non in directum, sed per latum opposuisset: ipse medius inter primā ac tertiam legiones ab utroque latere in similitudinem Romanorum cornuum si bi adhaerentes extitisset: sicque exercitu uelut in unum corpus redactio, Turcae tā facile ipsum circumdare ac penetrare haud potuissent, ut fecerunt, ac toties facturi sunt, quoties praepostero hoc ordine cum illis pugnabimus. Anno qui eam cladem secutus est, Turcae uiginti millibus militum in unum collectis, eadem illa loca iterum petierunt. Sed Veneti Carolo Montone comite exercitus duce cōstituto, non temerē cū ijs amplius conflixerunt. Enim uero ex Iohanne Paulo Manfrone equitum praefecto, qui postea sub Papiae moenibus interfectus est, accepi, nostros semel tantum castra exiisse, cataphractis omnibus, quorum ipse primum se fuisse aiebat, in cunei formam uetusto Romanorum more dispositis: Turcas uero, qui eum cuneum impetissent, seipsos lanceis infixisse, quas nostri ordine militari minime derelicto in unamquamque partem contra inimicos uertebant. Igitur quum Turcae nihil contra nostros eo loci promouerent, in Germanos cōuersi, Cadorem oppidulum, ubi transitus per Alpes in Germaniā est, occuparunt, atque innumeros inde captiuos abduxerunt. Tandem uero Mahometes cū *Cadorem oppidulum captū.* Venetis pacem iniit, ac totius orbis imperio inhians, tres uno & eodem tempore expeditiones suscepit. Nam Mesithum Bassam Graecum genere, ex Palaeologorum familia, Rhodum misit: qui tamen post multas ac cruentas quidem illas urbium oppugnationes, cum suorum dedecore ac strage repulsus est. Acomathē uero Bassam, Hydruntū Apuliae oppidū petere iussit. Ipse autē per se Syriā petiturus, atque Alcairi Sultanū inuasurus, in Natoliā traiecit. Et trecenta quidem armatorū millia, ducentasque triremes, ac trecenta minora nauigia his tribus in locis eum habuisse creditum est. Verum quum iam prope Nicomediam esset, colico dolore correptus, quarto demū die uitā finiuit, quinto nonas Maias, Anno CHRISTI M CCCC LXX XI, sub Pontificatu Sixti quarti. Porro Mahometis mors Italiae saluti fuit, propterea quod Turcae, qui omnium ferē Christianorum uires per annum iam & menses aliquot Hydrunti sustinuerant, audita Principis morte, Acomathem Bassam, qui cum uiginti quinque Turcarum millibus Hydruntinum exercitum instauraturus, Velonam aduentabat, haud diutius expectarūt: sed cum nostris ea foedera percussere, quae bellicā gloriā prius partā minime denigrarint. Etenim & antea se militiae magistros esse ostenderant, cataphractis nostris sepius repulsis, ac duobus primi nominis ducibus, nempe Iulio comite ducis Hadriensis patre, Mattheoque Capuae principe interfectis. Vna tantum inter nostros equitum Vngarorum ala inuenta est, quae pari arte cum Turcis congrederetur, assueta nimirum leuibus pugnis, quas in Belgradī ac Samandriā finibus absque intermissione cum ipsis committunt. Iohannes autem Iacobus Triul- *Campus mortuus.* tius princeps saepius referre solitus erat, Italos duces didicisse optima propugnacula construere, ex ijs quae Turcae intra Hydrunti moenia singulari artificio fabricarunt. Ceterum post receptam à nostris ciuitatem, Calabriae dux plurimos ē Turcis qui in ea fuerant, ut sub se militarent, conduxit: atque ij postea in eo praelio, in quo ipse dux contra Sixti papae exercitum in loco qui Campus mortuus dicitur, pugnans fufus est: adeo uiriliter cum hostibus congressi sunt, ut pedites, quos Ianizaros uocant, balistis equitum impediti, nec tamen unquam terga uertentes, ad unum omnes perierint: equites uero, magna militari cum uirtute, tum arte saepe in sequentes conuersi: atque iter institutum ijs repressis

prosecuti, Ducē ipsum, contēpto hostiū impetu, usq; ad Neptuniāna moenia incolumē perduxerint. Verū quod ad Mahometē pertinet, praeuit is imperio annis XX XII , quos tamē nō omnino expleuit. Aetatis uero annum L III , quū mōrtuus est, agebat. Homo neruosi ac robusti corporis extitit: faciem subgluā, atq; oculos eiusdem coloris, sed aliquātulum ampliores ac supercilia arcuata habuit: nasum aut usq; adeo aduncū, ut summitas cōtingere labra uideret. Porro in bellis quae is gessit, plus quā trecēta hominū millia ferro perisse cōpertū est.

B A I A Z E T E S I I.

T Res filios Mahometes habuit, inter quos Mustapha iuuenis praecipue indolis primus extitit. Is in praelio contra Vfuncassanum suscepto egregie se gessit: quin antea quoq; Iosephū Persianū ducem, regis Caramaniae fautorem in fugam conuerterat. Verū quū hyemaret Iconij, uenationibus ac Venereis rebus nimīū indulgens, in ipso iuuentutis flore decessit. Enimvero in huius gratia Solimani filius nuper circumcissus, Mustapha cognominatus. Mustapha. 10

Superfuere Baiazetes ac Zizimus, quorum alter in Capadocia, alter uero in Caramania agebat. Ceterū defunctio Mahomete, Mehemedes Bassa genere Caramanus, qui Visir, id est imperatori cōsilijs erat, cadauer statim curru Constantinopolim uehendum curauit. Inde Zizimo atq; Alcairi Sultano per citissimū nunciū hac de re admonitis, ipsum Zizimū principē constitutuere peroptabat. Interea Ianizari litus maris accesserant, ut Constantinopolim peterent. Sed Mahemedes inde naues omnes amouerat, ne exercitus transire ualeret. Quo cōperto, Ianizari maximo furore successi, lembis quibusdā paulatim, ac per partes transire coeperūt. Mox qui transierāt, maioribus in eo litore acceptis nauibus, alios omnes transuexere. Sed quū Mahemedes & ipse ob id furore percitus, eos ut insolentes ac parū obsequētes uehementer increparet, in unū collecti, hūc ipsum aedibus, in quas se receperat, expugnatis, interfecerūt: nam & ab omnibus, tanq; nouorū uectigaliū inuentor, odio habebatur. Post hanc Ianizari Baiazetem absente imperatore creant, & id quidem auxilio ac fauore Cherseoli Bassae Graeciae Bellerbeij, & Agae Ianizarorū, qui Baiazetis generi erāt. Sedenim 30

Isaachus & Dauthus ambo Bassae ac Visires, summāq; authoritatis uiri, Cōstantinopoli tunc tēporis agentes, ut tumultus sedare ac melius omnia disponere ualerent, Corchūtū Baiazetis filium, annos X III natum, imperatorem salutarūt, quousq; pater Constantinopolim reuerteretur. Iam enim & id ferebatur, Zizimum maximo cum exercitū aduentare, ut seipsum imperatorem constitueret. Neq; ita multo post Baiazetes affuit, adeoq; puerum sollicitauit, ut tandem patri filius imperium renunciarit, Baiazete post imperatoriam dignitatē acceptā pollicente, imperiū se puero tempore opportuno restitutuū. Interea Zizimus Bursiam peruenerat, atq; ipsa ciuitate potitus, summis bellorū conatibus totam Natoliam sibi subiicere querebat. Quā ob causam Baiazetes exercitum per Helle- 40

spondum traiecit, atq; Acomathe cum ijs militibus, qui Hydruntinis suppetias tulisse debuerant, reuocato, prope Niceam cum fratre conflixit: quo in loco Zizimus uirtute ipsius Acomathis fusus, & in Caramaniam usque fugatus est, sed quum ne illic quidem ob insequentem hostem tutus esset, in Syriam profectus, Alcairū, Sultano seipsum cōmendaturus, tandem uenit. Vnde & factū est ut paulo post ipsius Sultani ac regis Caramaniae adiutus auxilijs, qui & milites & pecunias subministrant, in Asiam reuersus sit. Baiazetes autē Acomathē cōtra eū misit. quo cum Zizimus iterū pugnans, quā plurimis ē suis amissis, superatus est, Quāobrem fuga rebus suis cōsulere coactus, ad Rhodij maris litora peruenit, ibiq; spe

Quid Bellerbeius, et qd Agae Ianizarorū sit, in fine libelli ubi de ordine Turcicae militie agitur, patet.

Sabellicus cōtēdit Alcairum eam esse urbē, quā ueteres Mēphim uocant.

ibiqꝫ spe omni destitutus magno Rhodī Magistro seipsum tradidit, à quo po-
 stea ad Innocentium quartum pontificem Romanum missus est. Is est Zizimus
 qui à Carolo Francorum rege eius nominis octauo ex urbe Roma Neapolim
 uersus deductus, in itinere obiit Terracinæ, ueneno (ut creditum est) ab Alexā-
 dro papa interfectus. Huius cadauer postea Federicus rex Constantinopolim
 misit, ut ea liberalitate quæ nihil ipsi constabat, Turcici principis beneuolentiā
 contraheret. Zizimus autem uir grauis atqꝫ excellentis ingenij fuerat, ac magna
 cum prudentia, tum animi tranquillitate captiuitatem tolerauerat. Porro Ba-
 iazetes (ut ad eum reuertamur) tertio imperij sui anno Valachiam subegit, maxi-
 10 moqꝫ & terrestri & maritimo belli apparatu, Lithostomo in Danubij ora sito, ac
 Moncastro erga Boristhenem fluuium (hodie Neper uocant) posito debellatis, *Moncastrum.
Neper.*
 Cōstantinopolim reuersus est. Vbi non ita multo post, Acomathē Bassam, quū
 innumera ipsius officia rependere aliter non posset, interfici iussit: testatus nimia
 serui magnitudinem ac uirtutem domino timorē incutere. Is Acomathes ex Al-
 bania oriundus, antiquis ducibus uirtute militari æqualis fuit, adeo ut provin-
 cia omnes, quas impeteret bello, uel solum nomē ipsius pertimescerent. Cogno-
 minatus est Ghendich, quoniā dens ei unus deesset: nam id Turcica lingua ghē-
 20 dich significat. Verū tribus posteaquam hæc peracta sunt annis, Baiazetes Al-
 cairi Sultano, quod Zizimo fauisset, bellū inferre cōstituens, Cherseolū Bassam
 & Calubeiū, maximis terra mariqꝫ dispositis copijs, Tharsum uersus misit. Quo
 audito Mamaluchi statim Antiochiæ conuenerunt, atqꝫ Amanum, nunc nigrū
 montem appellatum, transeuntes, Issum petiere: quo in loco Magnus Alexan-
 der olim memorabili pugna cum Dario confligit. Ex Issō Adanam Caramaniae
 ciuitatē cursu citato profecti, Turcas castrametantes inuenerunt: ex itinere enim
 fessi, ac sole iam in occasum inclinante uires in castris reparare optabant. Erātqꝫ
 ipsi Turcæ numero multo plures, quā Mamaluchi: sed hi meliores equos atqꝫ
 arma quā Turcæ habebant, neqꝫ ex itinere admodum fatigati esse uidebātur.
 Ducibus igitur, quid facto opus esset, in medium conferentibus, duo Itali Ma-
 maluchi pugnam in posterum diem minime differendam, sed eodem temporis
 30 momento Turcas impeditos, ac sub Papilionibus sine ordine agentes impeten-
 dos esse, pluribus adductis rationibus consulere. Quod quū omnibus placuis-
 set, ilico tubicines classicum canere iusserunt, ac plurimis in locis uno & eodem
 tempore Turcarum castra ex improuiso adorti sunt: tantusqꝫ Mamaluchorū
 fortiter omnia dissipantium impetus fuit, ut Turcicorum castrorum custo-
 diae persistere non potuerint, quousqꝫ cæteri milites conscenderent equos. Vn-
 de Calubeius exercitum in fugam conuersum uidens, aufugit & ipse. Cherseo-
 lus uerò post uulnus in manu acceptum captus, Alcairum ad Caitheum Sulta-
 num deductus fuit. Et hoc quidem dedecore atqꝫ hac strage nullam maiorem
 Turcæ unquam à quauis orbis natione perpeffi sunt. Baiazetes autē inita post
 40 eam cladem cum Sultano pace, in Albaniam arma conuertit, ac Dyrrachiū prope
 Velonam sitū cepit. Quumqꝫ iam annus humanæ salutis M CCCCXCIII
 ageretur, Cadumum Bassam præstantissimum ducem in Vngariam misit, qui
 cum octo millibus equitum Zagabriam usqꝫ profectus, non sine maximo popu-
 lorum illorum terrore omnia deprædatus est. Quamobrem Croaciæ, Sclauoniæ
 atqꝫ Vngariæ principes, quos Banos uocāt, habita tam damni nuper illati quā
 quod in futurum inferri poterat, ratione, magnum simul exercitum compara-
 runt. Id quod in causa fuit, ut Cadamus usqꝫ ad Diauoli montem, qui Croaciā
 à Corbauia diuidit, suos retraxerit. Cæterū Iohannes comes cognomento Tor-
 quatus, uir prudens, armisqꝫ & consilio ualens, non in patentī campo cum Tur-
 cis congre-

Zizimus.

Moncastrum.
Neper.

Ghendich.

Sultani milites
Mamaluchi uo-
cabantur.Turcarum stra-
ges insignis.

Diauoli mōs.

cis congregiendum, sed eos in angustioribus locis, ubi etiam montes auxilio esse possent, arcandos atque impellendos censebat. Verum Bernardinus Francapanus comes plus audaciæ in consulendis, quam uirium in peragendis rebus bellicis habens, aperto Marte dimicandum suadebat. Idem Vngariæ Banus inimicos contemnens, iudicabat. Quorum sententiâ quum præualuisset, iuxta Morauam fluuium certatum est. Cadumus tripartitò exercitum diuiserat, ac primam partem Hismaelbeio Seruiæ Saniaco, secundam Caruiliæ Vaiuodæ commiserat, tertiam sibi ipsi seruarat. Hoc idem & Christiani suos pedites inter tres equitû alas æqua portione diuidentes effecere: primâ, quæ Sclauinos loca inter Drauû & Sauum fluuios incolentes continebat, Ferdinandus Berisburchus regebat: secundam Croates continentem, Iohannes Torquatus ducebat: tertiâ sub Nicolao & Bernardino Francapanis erat. In hunc igitur modum exercitibus ordinatis, Hismaelbeius tanto impetu primas nostrorum cohortes inuasit, ut Ferdinandus e suo ordine deturbatus, non tantum cedere, sed etiam suos pedites derelinquere coactus sit. Vnde ij statim in fœdam & cruentam fugam usque ad Morauam acti, ob insequentium Turcarum timorem seipsos in fluuium præcipitarunt. Hismaelbeius uerò prima hac acie deuicta, secundam aggressus est: quam etiam Coruiliâ eodem temporis momento inuadens, Torquati milites ad unum trucidarunt. Torquatus autem pluribus circa se Turcis interfectis, & ipse tandè occisus est. Porro neque Cadumus occasionem insequendi Vngaros omisit. nam uirtute fortissimorum militum, quos in hoc sibi delegerat, adeò omnia dissipauit, ut in spacio propemodum unius horæ capto principe Bano, eiusque filio interfecto, egregia uictoria paucis e suis amissis potius sit. Numerari deinde cadauera interfectorum iussit, atque in testimonium stragis Christianis illatæ, multa capita ac nasos quam plurimos ad imperatorem suum misit. Enimuero qui occisi fuerunt, septem millium numerum excessere. Sub hac Baiazetes anno ab orbe redempto M CCCCXCVIII bellum Venetis inferre cœpit, quod Iohannem Cernouichium comitem propinquum Cataro contra Turcas defendendum suscepissent. Halis Bassa Eunuchus ex Albania oriundus, classe Turcica ladram usque peruenit: abductisque ex tota Dalmatia prædis, uniuersam prouinciâ igne ferroque desolauit, ne uidelicet Veneti, milites in maritimi belli usum conscribere ualerent. Ceterum Veneta classis Turcicæ prope Methonem obuia facta, eâ, qua tamen longe superior erat, opprimere non tantum non tentauit, sed etiam occasionem id efficiendi in Sapientiæ (ut nunc uocant) portu opportunam dimisit. Quam ob causam Antonius Grimanus, classis præfectus apud Venetos, huius rei reus actus, in uincula coniectus est, ac sic Venetias deductus. Interea Turcica classis in Corinthiacum sinum profecta, Lepantum ciuitatem, antiquis Naupactum dictam, cepit. Verum enimuero sub id tempus Veneti Ludouico Francorum regi huius nominis duodecimo, fœdere se coniunxerunt. Vnde rex ipse in Italiâ contra Ludouicum Sforciam ueniens, Mediolanensem ditionem, qua nondum potitus erat, cum Venetis diuisit. Quamobrem Mediolani dux ab omnibus derelictus, ad Baiazetem cōfugit, pluribusque in medium productis causis, orauit ut sibi auxilio esse uellet, Venetis ualidius impetitis. Quod Baiazetes siue ob huiusmodi preces, siue ob destinatum sibi antea propositum lubens effecit. Nam Schenderum Bassam cum decem millibus equitum in forum Iulium misit, atque ea loca excursionibus infestari mandauit. Schenderus autem licet aliquantulum infirmus esset, Tiliauentum tamen ac Lisontium lata flumina uadauit, ac coeli fulgure celerior in Taurisinum usque agrum populabundus processit. Sed enim quum eos omnes, quos captiuarat, abducere secum non ualeret, in Tiliauenti

Sclauini.

Sapientiæ portus.

*Heu cruentum
spectaculum.*

uenti ripa caput hominibus plus quater mille amputari iussit. Nec Veneti pro-
uiores, quos uocant, Turcas unquam inuadere ausi sunt: id quod in causa fuit,
ut ipsi Turcae liberè quā libebat uagantes, Venetijs adeò propinqui effecti sint,
ut e montibus eminentioribus urbis situm contemplari potuerint: id quod in
mense Octobris anni superius iam dicti M C C C C X C V I I I accidit. Verum
Baiazetes eo anno qui hunc insecutus est, ad expugnandum Methonem per se
ipsum est profectus, exercituq; in tres partes diuiso, machinis æreis moenia diu-
tius impetuit, propugnacula diruit, domosq; quā plurimas in urbe mortarijs
(ut uocant) perforatas destruxit. Methonenlibus igitur iam ferè extrema patien-
tibus, quatuor Venetæ triremes auxiliarijs peditibus atq; alijs ad bellum neces-
sarijs rebus onustæ aduenerunt. Quo cognito, ij qui in urbe erāt ob præsens au-
xilium læti, omnes ad portum cucurrerunt, ac moenia sine custodijs & sine de-
fensoribus reliquere. Quod ubi Ianizari senserunt, per ipsa moenia in urbē in-
gressi, Venetos pedites ad unum trucidarunt, atq; ipsa demum urbe potiti sunt:
& huiusmodi quidem clades, quo die diui Laurentij festū celebramus, facta est,
Anno qui à CHRISTO nato M D numeratur. Turcicus autem imperator
Methonensem episcopum, aliosq; cōplures corā se de collari præcepit. Mox in-
de profectus, & Iuncum, & alia multa Pelopōnesi loca obtinuit. Cæterū quum
principes Christiani id ægerrime ferrent, nauium ingentem numerum ex Gal-
lia, ex Lusitania, atq; ex reliqua Hispania in unum cōtraxerunt, ac Duce eo qui
Magnus Capitaneus cognominatus est, unā cum Venetis ad expugnandā Ce-
phaleniā insulam perrexerunt. Veneti uero etiā sanctæ Mauræ insulam postea
cepere. Verum non ita multo post Andrea Gritti, nunc Venetiarum clarissi-
mi ducis opera, qui tunc Cōstantinopoli captiuus detinebatur, ea restituta, pa-
cem cum Turca sanxerunt, quæ quidem in hodiernum usq; diem perseverat.

*Methone Tur-
cis capta.*

*Veneturū cum
Turcis fœdus.*

Porro Baiazetes iam senex & podagrosus effectus, omisis bellis, incumbere
quieti ac philosophiæ cœpit, præsertim uero doctrinæ Auerrois, qua summo-
pere delectabatur: simulq; eodem tempore Constantinopolitana moenia instau-
rauit, quæ terræmotu maiori ex parte collapsa fuerant: id quod rerū, quæ Otto-
manicæ familiæ postmodum accidere, certum prodigium fuit. Enimvero dū hu-
iusmodi pace Baiazetes frueretur, Hismael Sophis ex Vuncassani filia proge-
nitus, apud Persas magnus euasit. etenim Mahometanam legem nouis expō-
sitionibus interpretatus, nouam itidem religionem introduxerat, atq; ea uia Per-
siæ regnum sibi occuparat. Et fama quidem huius iuuenis, qui Orientem iā sub-
egerat, tanta erat, ut eius sectæ duces in Natoliā usq; procurrētes, omnia tumult-
ibus replerēt. Tumultuariū quidē Persæ exercitū, sed quotidie magis excrescē-
tem habebāt, adeò ut tandem etiā cū Gorague Bassa cōserere manus ausi sint: ac
uictoriā adepti, ipsum prope Cuciā ciuitatē palo suffixerint. Post Goraguē Ha-
lis Bassa ualido exercitu statim Persas insecutus est: quūq; iam eos, nō ut Eunu-
chus, sed ut fortissimus miles pugnās penè perdidisset, in ipsa uictoria occubuit.

*Hismael So-
phis.*

Sub idē tēpus minimus Baiazetis filius, nomine Selimus, noua moliri cœpit.
nā ē suo Trapezūtino Sanīacatu Capham profectus cū Tartarorū principe fœ-
dus inijt, accepta in uxore eius filia: sicq; Turcarum ac Tartarorū simul exercitu
cōparato, prope Valachiæ Cheliā Danubiū traiecit, aliū Sanīacatū fidei Maho-
metanæ inimicis uiciniorē à patre se desiderare affirmās, quo uirtutē propriam
ostendere, seq; in armis exercere commodius ualeret: simul ne Acomathi fratri
adeò uicinus foret, quo cū de Amasiæ finibus iā contendebat. Interim Andri-
nopolim, ubi erat pater propinquus, nuncios subinde præmittebat, qui patri indi-
carent, ipsum in hoc accedere, ut paternam manū oscularetur: quandoquidē pa-
trem à plu-

tra Acomathem traiecturus, timuit ne pater, si eum uiuere permisset, forte recuperaret imperium. Adfuit preterea huic facinori crudelitatis atque adeo uitiorum omnium mater auaritia. Selimus enim in rem suam minime esse iudicauit, ut senex pater gemas omnes, resque alias preciosas a pluribus, qui praecesserant principibus collectas, secum auferret: praesertim quum eiusmodi rebus ipse indigeret, quo immensa obligationi, quam cum militibus contraxerat, satisfaceret, quando iam etiam proditionis notam subire non timuerant, ut ipsum constituerent imperatorem.

S E L I M V S.

Hac iniusta & scelerosa uia Selimus ad imperium peruenit anno ab humani generis institutione M. D. XII. in mense Aprili: nempe illis ipsis diebus, quibus Galli atque Hispani inter se Rauennae conflixerunt. Defuncto patri funebres pompas ac magnificum sepulchrum apparauit, ut hac uana & simulata pietate manifestum parricidium coteret. Quibus peractis, illico thesauros numerauit, atque amplissimum donatiuum lanizaris Portaeque equitibus dedit. Stipendia militibus omnibus, ut cuiusque ueteris ordinis ratio exposcebat, adauxit, adeo ut omnes sibi factum esse satis professi sint. Mox in fratrem arma mouit, illumque e Cappadocia expulit. Acomathes enim uires, quibus resisteret Selimo, non habebat. Inde Angorium nobilem ciuitatem ueteribus Ancyra dicta, profectus, nepotes omnes Alensciacho, atque ex alijs suis fratribus antea defunctis, interfici crudeliter iussit. Sub hac quum Aladinum & Amurathem Acomathis filios post paternam fugam cum exercitu, recuperandae regionis causa uenisse Amasia uersus audisset, equitatum in eos qui comprehensos interficeret, immittere decreuit. Id consilij Mustapha Bassam ad pietatem inflexit: iam enim eum poenitere inciperat, occasione praebuisse ut & Baiazetes, & tot iuuenes infantuli sanguinis Ottomanij fuissent interfecti. Quamobrem Acomathis filios adeo & secrete & celeriter admonuit, ut ante imperatoris equitatus aduentum ad montes aufugerint. Selimus autem, qui homo astutus erat, statim animaduertit Mustaphae opera iuuenes euasisse. Unde etiam ob eam suspicionem Mustapha Bursa suffocari, ac nudum cadauer in publica uia canibus exponi iussit. Et talem quidem Mustapha meritorum suorum gratiam recepit: quia apud malum principem uel minima offensus uincula pluris aestimatur, quam acceptorum quamplurium officiorum obligatio. Post Mustaphae mortem, Selimus Corcuthem quoque interficere constituit, quanquam ob ocioso & quieti dedito philosopho parum sibi timendum erat. Duae igitur equitum turmae in Magnesia, ubi Corcuthes residebat, in hoc excurrerunt. Verum Corcuthes a suis hac de re certior factus, inimicorum furorem euasit: seruis enim duobus comitatus, uestibusque alienis indutus, ad Smyrnae litora se contulit: ibique in spelunca quadam delitescens, nauem aliquam expectabat, quae Rhodum traiceret. Sed quum id nequaquam fieri posset, Bostange Bassa Selimi genero classe ea litora obseruante, ob famem ac serui perfidiam citò deprehensus captusque est: & quemadmodum Selimus ordinarat, arcus neruo suffocatus. Inter ea Acomathes, implorato a Sophi atque Alepi principe auxilio, qui ueluti capitales inimici magnitudinis Turcicorum imperatorum, rebus ipsius fauebant, adeo magnum ac potentem coegit exercitum, ut aperto Marte cum hostibus congredi ualeret. Nam & equitum Persianorum ualidam turmam optimeque armatam habebat, sicque tandem ad Horminiū usque montem Bursa proximum peruenit. Solimus autem Canolio uxoris suae fratre cum maxima Tartarorum multitudine secum ducto, obuiam ei profectus, decimo octauo Calendas Maias, Anni M. D. XIII., cum ipso conflixit, ac uirtute Sinami Bassae Eunuchi, Natoliae Bellerbei Persas fudit. Acomathes uero a Tartaris impetitus a tergo, ex ordine & ipse deturbatus est: quumque

Angorium. Ancyra.

Mustapha interitus.

Sunt qui dicant Alepi uel Alepiam, (ut nunc uocant) ab antiquis fuisse Epi phaniam nominatam.

Acomathis mors.

est, quumq; equus, cui infidebat, ob nimiam crassitiem parum agilis, in terrā decidisset, ab hostibus captus, iussu Selimi statim eo quo & Corcuthes modo, crudelissimè strangulatus est. Porro Aladinus & Amurathes euasere: quorum alter postmodum ad Sultanum profectus, ibi febribus periit. Alter uero Persiam petens, apud Sophim per plures annos mansit. Selimus posteaq; consanguineos omnes, quos commodum habere potuit, è medio sustulisset, de ijs omnibus qui Acomathi fauerant, uindictam sumere decreuit. Quoq; id securius atq; expeditius efficere ualeret, solennes inducias cum Ladislao Vngariæ rege pactus est: ac pacem cum Venetis, quam Baiazetes eius pater constituerat, confirmauit: sicq; anno à CHRISTI natiuitate M. C. unā cum ducentis hominum millibus pedibus partim, partim equitibus, itinere sexaginta dierum contra Hismaelem regem profectus, non procul à ciuitate Arsengana Euphratem transiuit, ac prope Taurium indytam regiamq; ciuitatem in medio maioris Armeniæ sitam peruenit. Nec tamen unquam Sophis obuius illi est factus. Sed id tantum curabat, ut stramina, atq; ea quæ ad uictum pertinebant, igne consumerentur, quo Turcæ fame laborare cogerentur. Verum cum Selimus in magnā Calderamiæ planitiem inter Coin & Taurium, ubi antiquitus Artaxata nobilis ciuitas extitit, peruenisset, Sophis rex unā cum equitatu adeo armis equisq; pulcherrimis ornato, ut nihil supra excogitari posset, sese hostibus ostendit: nihilominus tamen neq; pedes, neq; machinas areas habebat. Sed enim equi phaleris laminibus chalybæis, ut Azemiæ fiunt, elaboratis, sic exornabant, ut equites ipsi Turcīs inermibus, defessis, ac fame laborantibus comparati, duces esse uiderentur. Enimvero Princeps Sophis, quum sibi pararet imperium, cum Armenis, Persis, Medis & Assyrijs suorum quatuor regnorum, quæ nunc Tauris, Sumachi, Sciras & Bagadat uocant, primoribus populis sepius pugnat, ac semper egregie uictor euaserat. Quam ob rem perpetua hac felicitate elatus, Turcas numero suis longe superiores, nihili faciebat: neq; quid sibi euenire posset, si æquo Marte in præliū descendisset, animo perpendebat. quemadmodum hi consueuerunt efficere, qui fortunam nunquam experti sunt contrariam. Et sanè semper cum militibus tum multuarie ac de improviso, ut bellandi necessitas cogebat, ex populis, quos superius paulò memorauimus, collectis sibi res fuerat. Turcæ uero ueterani milites erant, bellis ac uictorijs perpetuo assueti, ad quancunque necessitatem sufferendam nati, quo certam uictoriā ex quauis tentata prouincia referrent. id quod ipse forsitan minimè cogitabat. Vtut fuerit, nono Calendarum Septembrium exercitum in duo amplissima cornua diuisit, quorū alterum Vstaolo summe auctoritatis duci commisit, alterum sibi ducendum seruauit. ac mox tubicinibus classicum canentibus, Cassanum Bassam Romaniae Bellerbeium aggressus est. Præerat is sinistro Turcarū cornu: dextrum Sinamus Bassa tenebat: medium uero Selimus cum lanizaris tuebatur, circumdatus camelis in ordinem dispositis, ac machinarum anearum curribus ab utroq; latere & à tergo collocatis. Verum primo congressu Sophiani tanto impetu hostes inuasērunt, ut Turcæ inermes, equosq; inualidos habentes, resistere minimè potuerint. Etenim Sophiani & longioribus & breuioribus hastis uariè hostem impetentes, ensibusq; quos Cimitarras uocant, ac optimis securibus ferientes, homines atq; equos subvertebant. In hoc congressu Belerbeius unā cum quatuor Saniachis, ac militibus quāmplurimis periit. Porro altera ex parte, quum Vstaolus inimicorum dextrum cornu inuasurus esset, Sinamus astute ipsum aperiri, atq; areas machinas quas Falconetos appellant, exonerari iussit: quæ Persis, antequam cominus pugnare possent, maximū & terrorē & damnum intulere. nihilominus tandē pugnam

Artaxata hæc
(ut quidam putant) ab Annibale condita fuerat, cum ab Antiocho discessisset.

Sophis quatuor regna.

Cimitarræ enses.

Falconeti.

tum est, licet ob fumum atq; ob puluerē pugna ipsa satis esset obscura. Vstaolus unā cum multis ē suis occisus est. Ceteri uerō Sinami equitatu circumdati ac repulsi, in cornu mediū frontem, ubi Selimus cum exercitus neruis erat, impingere coacti sunt, atq; ibi demum omnes aereā machinā, additis etiam paruulis, quas *Scopiet.* Ianizari ferebant, (Scopietos eas uocant) globulos suos emisere, atq; indiscriminim tam Turcis quā Sophianis nocuere. Quam ob causam Sophiani ipsi prius quā ad Ianizaros peruenire potuissent, in fugam cōuersi sunt. Hismael scopietiglande in scapulis uulneratus, uexilla ac plurimos ac egregios charosq; milites amisit. Et nisi puluis obscurissimus eripuisset uisum, sine dubio & ipse aut morti aut captiuitati obnoxius extitisset. Interea uerō dū manus confereretur, Selimus ¹⁰ semper inter Ianizaros mansit, nullis armis prāterquam trilicī collario indutus. Verum fideiores Spachi & Solachi maiores quosdam clypeos circa principem erectos tenebant, ut ipsum ab immixtis sagittis tuerentur. Ex ueridicorum hominum, qui huic pugnae interfuerunt, relatione accepti, inter cadauera interfectionum foeminas nonnullas, Persarum nimirum uxores, repertas fuisse, quae more uirorum armatae, maritos in quencunq; fortunae euentum sequebantur. Eas Selimus honorifice sepeliri iussit. Porro huiusmodi uictoriae fama totam Armeniam adeo perterrefecit, ut ipse Sophis Taurij consistere nō audens, ulterius ad instaurandum exercitum progressus sit. Verum Selimus ut optimus dux, uictoriae recens parte calore usus, Taurium cum expeditiore equitum manu profectus est, ²⁰ atque in ipsa urbe, quam sine pugna deditam accepit, per aliquot dies est commoratus. Mox quū Hismaelē cōgregatis ex omnibus suis prouincijs militibus Taurium aduentare audisset, principis palatiū ac mercatorū plurimorum aedes pulchrioribus & preciosioribus rebus expoliāuit: prāterea pecunias à ciuibus exegit, ac demum inde discedens, multas artificum ac nobilium familias secū abduxit. Quūq; iam ad Euphratē longis itineribus peruenisset, maxima ac fortissima latronum Hiberorum Hismaeli subditorum turma, transuadantes Turcas à tergo populabunda inuasit, atq; ex ipsis plurimos ex itinere defessos, & ad reliquum exercitum subsequendum tardos interfecit. Postea uero quā fluuiū Selimus transisset, ab Aladulo principe maxima & molestia, & damno affectus est. ³⁰ Etenim is in fluminum transitu atq; in montium angustijs Turcicū exercitum, praecipue uero milites extra ordinem uagantes assidue infestauit, Selimo sapius iurante se huiusmodi iniurias uere nouo uindicaturū. Ceterū haec Calderamia uictoria incredilē auctoritatē Selimo peperit, qui itinere dierū uiginti longius quā Mahometes ipsius auus progredi ausus esset: atq; in hoc peculiariter commendabatur, quod per ipsum iam omnibus manifeste patēret, Sophianas uires non usq; ad miraculum excellere, quemadmodū prius fama creditū erat. Nā ut uerū fateamur, ipsius Sophis exercitus non ex militibus ordinario stipendio cōductis constat: sed ferē omnes ad principis imperium conuenire, ac propriā tueri patriam bene armati iubentur. Id sanē uerum est, centum Persas ob equorum ⁴⁰ atq; armorū apparatus cum quadringentis Turcis posse congregi. Verum ipsi Persarum reges commoditate suscipiendarum in remotas prouincias expeditionum omnino carent: quoniā neq; consuetudinē, neq; facultatem stipendiorum, tam pacis, quā belli tempore soluendorum habēt, sicuti Ottomanios principes habere certum est. Persae enim stabiles atq; idoneos ad bellandum pecuniarum prouentus non possident, quū populi ab antiquis tēporibus liberi ab omnibus ferē uectigalibus sint. Vnde etiā est, ut nullos peditū ordines perpetuō alāt, neq; multū machinarū aerearū secum ducant: quibus tamen duabus praecipue rebus quoduis

Persarum uxores armatae in pugna.

Sophis exercitus qualis.

Persarum bellandi ratio.

quoduis bellum quamuis difficile negocium superatur. Sed ut ad Selimum redeam, Turcicus exercitus eo anno in Trapezontina atque Amasina provincia hyemauit. Anno uero qui proximè insecutus est, nimirum M. D. XV, ut acceptas iniuria uindicaret, bellum contra Aladulum Principem mouit. Is Cappadociae montes illos, quem Taurum uocant, prope Euphratem incolit, ac regni sui fines terminat cum Sultano quidē Alepum uersus, cum Sophi uero prope minorem Armeniam, cum Turca autem urbe quadā quam Orsam nominant, Amasiae Saniacatui atq; Iconio opposita. Et ualles sanē aliquot fructiferas, uerum plures syluestres & saxosas possidet. In ijs autē Costagelus dux difficiles quosdā transitus, iter hostibus impediturus munierat. Verū labor omnis frustra insumptus est. Sinamus enim locorum angustias omnes penetrauit, plurimisq; illarū gentium turmis profligatis, ac praesidijs deturbatis, tandē cum Costagelo inter montes conflixit, atq; eum in fugā conuertit. Sedenim Costagelus persequente Sinamo ab incolis proditus, in Selimi manus peruenit, qui eum capite puniri imperauit, atq; ipsum caput Venetias in uictoriae signū misit. Verumenimvero quū adeo foelici rerum successu Selimus suum imperium debellatis Persis atq; Aladulo castigato stabilisset, cum ob audaciā inde sumptam, tum ob triumphorum cupiditatem Campsoni Ciauro Alcairi Sultano bellum inferre constituit. Et Campson quidem ipse cum ingenti exercitu eodem tempore ex Aegypto in Syriam uenerat, Alepū concessurus, ut Caierbeium eiusdem urbis Principem subditū suis imperijs, sed parum amicum ac parum obsequentem, & principatu & uita priuaret: atq; ut Turcarum finibus propinquus Selimo terrorem incuteret, ac experiretur an auctoritate sua res Sophis cum ipso Turca componere ualeret. Nam potentia ac foelicitas Selimi reuera iam omnibus timori erat: optimeq; Sultanus ipse considerabat, Turcis deuicto antea Caramanie rege, prostrato nuper Aladulo, ac Sophi grauiter depresso, nihil amplius ob stare posse, quo minus Syriam, quum liberet, inuaderent. Comitabantur Sultanium quatuordecim millia Mamaluchorū, ac totidem subserui armis, equis, atq; alijs egregijs ornamentis adeo excellentes, ut nihil omnino pulchrius uideri possit. Mamaluchorum pleriq; genere Circassi erant, omnesq; ex eorum numero qui CHRISTO ualedixerunt: uerum homines robusti, & in pertractandis armis, ac sagittis etiam equitando eiaculandis agiles, ingenio tamen adeo elato ac superbo, ut sese omnibus hominibus praeferrent: sed praecipue Turcas, quoniā eos antè prope Tarsum tam facile fugarant, ueluti pecora contemnebāt. Interea Selimus cum exercitu Caesaream uenerat, ex quo loco cōmode uel Euphratem traicere, atq; in Persam mouere, uel Amanum montem transire, ac Syriam inuadere poterat. rumor tamen diuulgabatur, ipsum cōtra Persas iturum. Nihilominus quandiu Caesarea mansit, oratores quamplurimi a litera a Sultano ad Selimū & conuerso missi fuerunt. Porro Caierbeius Turcam subinde admonebat atq; inuitabat, ut in Syriam transiret, simulq; pollicebatur se a domino suo ad ipsum defecturū, quemadmodum & fecit, ac deniq; certam Turcis uictoriam promittebat. Cæterum, quum iam Sultanus Amanum ciuitatem, antiquitus Apamiam dictam, inter Damasum atq; Alepum, peruenisset, eo nimirū animo ut Alepum statim inuaderet, Selimus tandem Sultanium ipsum aggredi decreuit: sicq; ad dextram cōuersus, incredibili celeritate montem Amanū pertransiuit, Ianizaris atq; Asapis aenearum machinarum currus super humeros gestatibus. Quod quum Bampson audisset, iam nō Caierbeium castigare, sed seipsum a Turcis tueri, ac uindictam in aliud tempus differre statuit. Vnde etiam Caierbeium ipsum orauit ut prope Alepum secundum paruulum fluuiū a ueteribus Singa uocatum, in castra

Aladulus
Taurus mons.

Sinami mors

Mamaluchi

Amanus quondam Apamia.

Sultani interi-
tus.

Armiralius.

Balsami pro-

concederet. Id quod Caierbeius haud inuitus fecit, non quidem ut Sultanū in-
uaret, sed ut proderet. Inter hæc Selimus derepente hostibus sese ostendens, Ma-
maluchos, qui sub Sybeio Beluamo Damasci principe ac primi nominis duce
erant, inuasit. Sed Mamaluchi eo in congressu uiriliter agentes, Turcicos equites
à Mustapha paulo ante in Bellerbeium assumpto & Imbracore Bassa in pugna
deductos dissiparunt. Erant præterea & aliæ tres Mamaluchorum classes, quarū
unā Caierbeius ducebat: qui longo ambitu hostes circumiens, impedimēta atq;
homines ad bellandū minime idoneos à tergo aggredi uelle uidebatur. Alteri Lā-
bardus Gazelles ueteranus ac fortissimus dux præerat, qui etiā Sinamū Bassam
fortiter inuasit. Tertiā, quæ ad duo miliaria remota erat, Sultanus ipse per se du-
cebat. Sedenim quū Gazellis ac Sybeij turmæ usq; ad Ianizaros penetrassent,
& ab ijs & ab æreis machinis adeo egregie repulsi sunt, ut nō secus ac in Sophiā-
no conflictu antea Persis acciderat, laxatis habenis retrocedere coacti sint. Quā-
obrem Sinamus fugientes insecutus, eos in Sultani classē impingere cōpulit: qui
quidem uisa suorum fuga, & Caierbeij prodicione audita, nimio dolore perculsus
ex equo inter fugiendum cecidit, equorūq; non minus suorum quā hostiū pedi-
bus attritus, uitam finiuit. Ad hæc Tripolis princeps ac Sybeius, qui equitandi
peritia nemini cedebat, interfecti sunt. Gazelles euasit, ac collectis in unū, qui su-
perfuerant, Mamaluchis, Damascū se contulit. In eo conflictu plurimi excellētes
equi, nimitū cū laborē tū calorē sufferre non ualentes, mediū crepuere: pugnatum
est enim nono Calendarum Septembriū, sicuti duobus retro annis eodem die et
simili fortuna cū Persis pugnatum fuerat. Sultani cadauer illasum, quod ad uul-
nera attinet, inuētum est. Fuerat Sultanus ipse homo admodū pinguis, senioq;
iam confectus, ut qui septuagesimum sextū annū ageret. præterea herniosus: id
quod illi etiam præcipua mortis causa fuit, quando ob huiusmodi impedimentū
in fuga celeriter equitare non potuerit. Verū ut ad Selimū reuertamur, egre-
gia hæc uictoria Syriæ portas omnes Turcæ referauit. Nam Alepū, Amanū, ac
Damascū profectus, summo cum gaudio tanquā populorū tyrāni manibus li-
berator, ab omnibus exceptus est. Mamaluchi uero omnes, tam qui aufugerant,
quā qui maritimā loca tuebantur, Alcairi conuenerunt, ac Tomōbeium Ale-
xandriæ præfectū (Armiralium nunc uocant) Circassum quidem genere, sed ho-
minem cū egregij corporis, tū inuicti animi dotibus, regiam dignitatē præ se fe-
rentem, Sultanum creauere. Is statim quicquid seruorū, quicquid Arabum inue-
nire potuit, simul contraxit, ac Rhodū misit qui machinas æneas afferrent: præ-
terea Mathaream Alcairo uicinam exacte muniuit, relicto in Iudea Gaza Ga-
zelle cum militum manu non contemnenda, qui hostiū transitum impedirēt.
Verumenimvero Selimus, ubi noui Sultani bellicum apparatus audiuit, pete-
re omnino Alcairum constituit. sicq; inter eundem Hierosolyma profectus, atq;
ibidem per aliquot dies commoratus, templum inuisit, monachisq; eiusdem loci
incolis eleemosynam dedit. Sinamus autem cum uiginti millibus equitū ac plu-
rimis Ianizaris scopietarijs (ut uocant) imperatorem præcedens, prope Gazam
cum Gazelle confligit, ac Mamaluchos tandem post cruentam pugnam fudit.
Gazelles accepto in ceruice uulnere, præter omnium opinionem ē medijs Tur-
carum turmis euasit. Porro Sinamus Mamaluchorū capita cum suis illis demissis
barbis secundū uiam ad palmarum truncos affigi curauit, ut à Selimo illac tran-
situro postmodum uiderentur. Selimus uero ea uictoria lætus, quā plurimos
utres parari iussit, quibus aqua per arenosa deserta ferri posset, atq; exercitū Al-
cairum uersus direxit, quo in itinere sapius cum Alarbīs, quos uocant, pugna-
tum est, Tandem Selimus Mathaream, ubi balsamum nascitur, ab Alcairo circi-
ter quinq;

ter quinque miliarijs distantem peruenit: quem locum Tomombeius areis machinis, fossis, & apertis & occultis, maximisq; propugnaculis, ne patēret hosti transitus, munierat, ibiq; castrametatus milites sub papilionibus esse iusserat. Ceterum quum Turcicus exercitus illuc appropinquasset, duo Mamaluchi ex Albania oriundi, meliorem fortunam quaesituri, ē castris ad Turcas ipsos transfugere, Tomombeijq; consilia Sinamo conterraneo suo manifestantes, loca ostenderunt, ubi fossae cratibus canneis coopertae, quae praecipites exciperent equos, latitabant. Adhuc, ubi & quomodo areae machinae dispositae essent, indicarunt. Id quod procul dubio in causa fuit, ut postea Selimus uictoria potitus sit: ^{uentus circa Mathaream.} magno enim circuitu ad sinistram arrepto itinere, praeparatas insidias euitauit. Tomombeius, ubi rerum a se dispositarum ordinem proditione reiectum uidit, spe omnia iam ferē destitutus, machinas ipsas aliō traducere conatus est. Verum quum non ex aere, sed ex ferro, ut antea fieri consueuerant, confectae, atque intrabibus quibusdam multo ferro munitis, nō super currus collocatae essent, difficulter deduci poterant: nihilominus leuiiores aliquot curribus impositas secum accipiens, contra Turcas profectus est. Nullibi unquam memoria hominum crudelius pugnatum est, quum uterq; princeps uitae, honoris, atq; imperij omnem spem nulla alia in re quam in uictoria posuisset. Gazelles maxima militum multitudine stipatus, Sinamum est adortus. Magnus uero Diadarus Mustaphae cornu inuasit: Sultanus autem ipse in Selimi ordines inuectus est: ac prius quidem ex utraq; parte machinae areae globulos in hostes, maximis militum acclamationibus emisere. Mox ingens Mamaluchorum numerus Turcas circundedit, accircum impedimenta maximum excitauit tumultum. Verum in medio maior strages est edita, in qua etiam fortis atque egregius eunuchus Sinamus interijt. ^{Sinami interijt.} Iamq; uictoria ad Mamaluchos inclinare uidebatur, quum Selimus Ianizaris ut suis adessent, signum dedit. Hi uero seruatō ordine progressi, quadam ueluti grandine globulorum ē scopietis quos ferebant emissorum, Mamaluchos illico terga dare coegerunt. Ergo Tomombeius, ubi pugnando strenui etiam militis officio functus esset, ad Alcairi portas se contulit, ut exercitus reliquias colligeret. Idem fecit & Gazelles, sicq; ambo incolumes euasere. Diadarus autem ac Bido praefectus, incredibilis fortitudinis uir, letalibus acceptis uulneribus, capti sunt: quos Selimus non ita multo post, ad expiandos Sinami manes interficijussit, testatus se tantum ē Sinami morte doloris, quantum ex parta uictoria laetitiae accepisse. Tomombeius autem sapientes reges imitatus, qui etiam in aduersis animo semper infracto sunt, Mamaluchus hortari coepit, ut munire urbem, atque in singulis uicis, imō in singulis domibus contra hostem persistere uellent: praeterea plus quam sex mille seruos Aethiopes manumisit, atque ad id bellum armauit. Ad haec Alcairi ciuib; persuasit, ut se a communi omnium, crudelissimoq; hoste tuerentur: sicq; effectum est, ut summa diligentia dignioribus urbis locis munitis, uisq; omnibus interclusis, etiam foeminae ad hanc ultimam pugnam disponderentur. Selimus uero huiusmodi apparatus optimē norat, nimirum per eos seruos, qui ad ipsum transfugientes Sultanum deserebant: quemadmodum plerunque fit, ut aduersa domini fortuna beneficiorum acceptorum memoriam seruis adimat. Magna igitur sollicitudine curabat, ut ^{Seruorū fides cum fortuna dei} exercitus quam citissime fieri posset, uires recuperaret, ac praecipue ut uulnerati ^{minorum multarum solita.} medicorum auxilijs iuuarentur. Tandem quum quarto post commissum praelium die Alcairum ingredi decreuisset, Ianus Bassa Ianizarorum cohorte ac nonnullis equitibus, nec non & machinis areis secum ductis, primus urbem est ingressus, per eam portam quae Bassueta uocatur, quo in loco non

Alcairi ex-
pugnatio.

Gazelli prudē-
tia, ex necessi-
tate.

Nilus natando
superatus.

Tomombei in-
teritus.

ita diu pugnatum est. Selimus paulò post hunc est insecutus, ac sic demum Al-
cairi ciuitatis egregie loca paulatim expugnata sunt, sed adeò difficulter, ut aspe-
ra illa atq; cruenta pugna per duos dies ac totidem noctes cum utriusque partis
ingenti strage perseverauit. Tandem bona Mamaluchorū pars in magnā quan-
dam Meschitam concesserunt: ubi quum pugnando defelli etiam fame labora-
re cœpissent, uitam cum Turcis prius pacti sese dedidere. Verum Selimus pro-
missis minimè stetit: nam eos omnes Alexandriam missos, in carcere decollari
iussit. Tomombeius cum Circassorum parte trans Nilum profectus ad instau-
randum bellum milites congregare, Mamaluchosq; omnes ac multos Arabum
duces ad se uocare. Gazelles autem prudentium uiro-¹⁰rum exempla secutus, qui
posteaquam quod officij sui est præstiteret, cum fortuna, ne penitus frangantur,
inducias agunt: ad Selimum uenit, seq; illi ut dignissimo uictori dedit, ac pol-
licitus est se Turcis eadem fidelitate inseruiturum, qua Sultanis antea inserue-
rat. Selimus humaniter hominem excepit, atq; inter suos duces locum ei non in-
fimum concessit. Octauo inde Calendas Februarias Anni M. D. X V I I, Alcai-
ri arcem ingressus est, quæ in colle haud admodum eminenti sita, deauratis pi-
ctisq; ædificijs, fontibus, hortis, ac plateis miro artificio stratis pulchrior, quam
muris munitior est: etenim ipsius & portæ & fenestræ pretiosissimis rebus, nimi-
rum marmore, ebore atq; ebene egregie insculptis ornatur. Neq; ita multò post
Selimus prope Bulachum uicum e nauibus pontem supra Nilum construxit, ut
cōmodius contra Tomombeium flumen transfret. Quo perspecto, Tomombeius
partem Turcici exercitus, quæ trans pontem castrametata fuerat, de improviso
adortus, tumultuariū conflictum iniit. In quo quum Ianus Bassa periclitare-
tur, Canolius affinis Selimi, occupato adhuc a Ianizaris, qui nondū omnes per-
transierant, ponte, Nilum cum Tartarorū manu natando transgressus est, ut ce-
lerius suis adesse posset. id quod ob Nili profunditatem immensam miraculo
penè ascriptū est. Porro Tomōbeius, quū instaurata sapius maximis uiribus pu-
gna, in qua et ipse proprijs manibus egregia facinora edebat, impetū Ianizarorū
ac Tartarorū diutius sustinere nō posset, aduersam fortunā execratus, rebus suis
fuga cōsuluit. Selimus autē ubi Tomombeium cum paucis effugisse accepit, Mu-³⁰stapham unā cum Caierbeio & Gazelle, qui regionē optime norāt, ad eum inse-
quendum misit. Vnde infoelix Tomombeius per Principem quendā Maurum
proditus, atq; in palude, ubi inter cannas & iuncos pectore tenus in aqua latita-
bat, inuentus, ad Selimū perductus est. Selimus autē adhibitis tormentis homi-
nem uexauit, ut quonā in loco thesauri Campsonis Ciauri essent, ex ipso agno-
sceret. Sed Tomombeius incredibili quadā animi constantia nihil unquam in-
dicauit. Verum Selimus non ita multo post, ut omnem defectionis spem popu-
lis adimeret, Tomombeium mulæ insidentem, atque annexum gutturi laque-
um habentem, per totam urbem duci, ac demum prope portam Bassuelam ter-
tio Idus Aprilis suspendi iussit: omnibus crudele hoc spectaculum deploranti-⁴⁰bus,
atque iniquam fortunam accusantibus, quæ ipsum Tomombeium ob
singularem uirtutem ad imperiū uocauerat, ac mox regum omniū qui unquam
miseri extitissent miseriorē effecerat. Sublatis his duobus Sultanis, unā cum fere
tota Mamaluchorū superba progenie, puinciē omnes etiā quæ in extrema sinus
Arabici parte sitæ sunt, Turcis sese dedidere. Selimus uerò post hæc Bulacū pe-
tijt, ut Nilum iucundissimè illuc excrecentē uideret. Inde Alexandriā profectus
est. Ex quo demū loco Alcairum reuersus, Caierbeium administrandis paulò antè
deuictis prouincijs præfecit, ut prodicionis in Alepino conflictu factæ id illi
præmium foret, Sedenim Ianus Bassa, qui munus hoc honorificum sibi tradi
uehementer

vehementer optabat, id ægerime tulit. Vnde etiam id honoris Caierbeio inui-
dens, curauit ut Ianizari, qui Alcairum custodiebant, statim à principis discessu
in unum collecti tumultum excitarent, quo Caierbeius ob id male audiret apud
omnes. Verū scelus in auctorē recidit. Nā Selimus, cognita Iani fraude, in itinere
non procul ab Alcairo capite eum puniri iussit: ut omnibus ostenderet non esse
aduersus imperatorem tumultu militari ludendum. Mox quū in Syriā uenisset,
eius prouinciæ administrationem Gazelli concessit, Turcis iam inter se murmu-
rantibus, quod princeps proditoribus fideret, ac Turcicorum ducū officia parui
æstimaret. Tandem Selimus Constantinopolim peruenit, quo in loco sub Pyr-
rhi Bassæ magnæ fidei ac singularis prudentiæ uiri cura, Solimanū unicū filiū ut
reliquerat, sic inuenit: licet antea ueritus (ut multi iudicarunt) ne sibi absenti So-
limanus imperiū adimeret, quemadmodū ipse Baiazeti patri ademerat, quū ue-
ste quadam ueneno intincta dono missa filij uitæ pater insidiatus esset. Neq; ita
multo post Selimus domi agens, ulcus in renibus contraxit, quod canceris in mo-
rem serpens, eam corporis dispositionem, quam complexionem uocant, paula-
tim turbauit, atq; omnia bellandi consilia expulit. Post paulum etiam pestifera fe-
bris hominem inuasit, sicq; iam morbi tædio sibi ipsi grauis, uictorijs ac triūphis
exaturatus mortem obiit, salutis nostræ Anno M. D. x x. in mense Septēbri,
in eodem pago Ciurlano ubi prius cum patre conflixerat. Quod non sine mani-
festo Dei iudicio factum est, ut quo in loco peccatum commiserat, ibidem & pœ-
nas solueret. Præfuit imperio annis octo: agebatq; quū obiit, ætatis annū x x x
x v i. Verum quod ad corporis membra attinet, uentrē admodū demissum bre-
uioribus cruribus sustentabat. Vnde etiam eques magis quàm pedes commen-
dabatur. Faciem subrotundam ac pallidam, oculos prægrādes & feritate plenos
habebat. Animi uero magnitudinem leonem æquabat. Nihil sibi unquam à for-
tuna pertimuit. Nullum ob periculum quamuis manifestum susceptas semel ex-
peditiones unquam dimisit. Consilia dubia, sed spem aliquam honoris continē-
tia, securis, sed illaudatis præferebat. Alexandrum magnū ac Dictatorem Cæsa-
rem pluris quàm alios omnes antiquos duces faciebat. Quamobrem etiā ipso-
rum gesta in Turcicā linguam uersa sine intermissione legebat. Natura uero seuerus
erat atq; inexorabilis semper cogitabundus, nunquā præceps, præsertim in exe-
quenda crudelitate, quæ tamen sapius inniti iustitiæ uisa est. Mustaphā interfe-
cit, quia parum fidelem comperit. Chendemum Bassam necari iussit, quoniā sibi
contra Persas eunti tot difficultates obiecerat, ut Ianizari in unum collecti transi-
te Euphratem recusarent. Bostangi Bassæ genero suo caput amputari præce-
pit, quod prouinciās, quibus eum præfecerat, expilasset. Ianū Bassam interficien-
dum curauit, ut ipsius nimiam arrogantiam cum infidelitate coniunctam puni-
ret. Dicere consueuerat, se nō nutrire prolixam barbā, ueluti Baiazetes pater ef-
fecerat: ne Bassæ manibus in illam iniectis, ducerēt principem quò uellent, quē
admodum eueniat Baiazeti. Nimia tamen in proprium sanguinem crudelitate
infamem se reddidit. Verum ipse affirmabat nihil esse dulcius, quàm sine consan-
guineorum timore ac suspitione regnare, seq; ob id excusatione dignum arbitra-
batur. Quod si uel minimus quispiam ex Ottomanio sanguine in principem
prius euasisset, sibi quoque eodem modo pereundum fuerat. Præterea eum mi-
nime prudentem esse aiebat, qui quod proposuisset, non illico exequeretur:
quoniā in mora sæpe amitteretur occasio, atque impedimentum designa-
tæ intentioni contrarium oboriretur. Summa hæc est. In arte militari, at-
que in populorum regimine excellentissimus ac rari nominis uir extitit, quippe
qui iustitiam ubique seruandam præciperet, Aloysius Mocenico uir clarissimus

unus ex

Iane Bassæ
mors.Selimi mors,
eiusdēq; fama
& ingenium.In barbā pro-
lixiorē scōma.Occasione sæ-
pe mora a-
mitti.

Forſan Nepen-
thes fuit.

unus ex Venetis oratoribus, qui Bononiæ apud Maieſtatem tuam fuere, nobis retulit, ſe nemine unquam hominũ Selimo (nam apud ipſum quoq; Alcairi oratorem egerat, diuq; cum illo fuerat uerſatus) parem, quod ad iuſtitia, humanitatem, animi magnitudinem, atq; alias huiusmodi uirtutes attinet, inueniſſe: nullosq; barbaros mores in eo fuiſſe aſſerebat: & quicquid à uulgo illi obijciebatur, egregie refellebat. Porro cõſueuerat Selimus (ut ex ſereniſſimo Griti Venetiarũ duce accepimus) nonnunq; edere ſemen quoddã Turcis notũ, quod rerũ ſeriarũ ac moleſtarũ memoriã hominibus adimit, eoſq; liberos ac iucundos per aliquot horas facit. Id quod ipſe efficiebat, ne pfundius grauioribus cogitationibus inhæreſceret, ſed ad oblectandum animũ aliquod temporis ſpaciũ haberet. Venationibus ſummopere delectabatur, ſed mulieribus nimium deditus erat. Verum tanta in uictu modeltia utebatur, ut nõ niſi ex uno ferculo comederet, quod plerunq; potius è feris uenatione captis, aut eiufmodi uilioribus carnibus, quàm è uolatilibus ſibi eligebat, quemadmodum & priuati milites efficere conſueuerant. Id quod in cauſa erat, ut etiam inter tot labores, quos in remotiſſimis regionibus ſub uario ſubinde cœlo ſuſtinebat, proſpera ſemper ualetudine uteretur.

S O L I M A N V S.

S O L I M A N V S unicuſ Selimi filius ſuſſectus eſt patri, eodem anno quo tua Maieſtas imperatorio diademate Aquigrani coronata eſt. Nec parũ Chriſtiani Principes Selimi tam fortis ac fortunati hoſtis morte lætati ſunt: ſed præ cæteris prudentiſſimus Papa Leo X. tantũ ex ea re cõcepit gaudiũ, quantũ triſtitia paulo ante audito Sultani interitu acceperat. Nã eo interitu nũciato litanias ac ſupplicationes publicas, in quibus hominẽs nudatis pedibus incederent, Romæ haberi pie curauerat: legatoſq; per totã Europã miſerat, qui id efficerent, ut Chriſtiani in unũ coeũtes, cõtra Chriſtianorũ omniũ hoſtẽ arma ſumerent. Nihilominus quod ad Solimanũ attinet, omnibus uidebat mitẽ agnũ rabido leoni ſucceſſiſſe, quum Solimanus ipſe iuuenis rerum imperitus, ac natura (ut ferebatur) quietiſſimus eſſet: quẽ tamen falſa opinio multos, atq; inter eos Gazellem præcipue ſeſellit. Etenim iſ deſuncto Selimo, cui ſe iuramento deuinxerat, ueluti iam liber, Syriam ſibi ſubijcere propoſuit. Vnde & reliquias omnes Mamaluchorum excipiens, regionis ſimul incolas, necnõ Alarbiũ Duces ad ſe blanditijs alliciebat: præterea ſeſe Magno Rhodi magiſtro inſinuauit, ut machinas areas, quæq; iſs neceſſaria ſunt, inſuper arma ac triremes inde acciperet. Ad hæc legatum occulte Alcairum ad Caierbeium miſit, qui eum hortaretur, ut de iniurijs & ſanguine Circalloſorum effuſo uindictam ſumeret: atque occiſis Turcis, principem ſe conſtitueret, Sultanicumq; imperium denuo inſtauraret. Verum Caierbeius Gazelliſ ueteris inimici uerbis minime fidem adhibens, aut fortalſe maiorem quàm pro ſuis uiribus difficultatem in huiusmodi peragendo negotio futuram conſyderans, legatum interfici iuſſit, ac Solimanum eius rei admonuit. Solimanus Faratem Baſſam cum ualido exercitu ſtatim in Syriam miſit. Quod quum audiſſet Gazelles, licet iam Baruti ac Tripoli alijsq; in locis plura Turcarum præſidia expugnafſet, terrore tamen percuſus, Damafcum ſeſe recepit, quo quidem & Farates longis itinerebus tandem peruenit. Cæterum Gazelles nihil aliud ſuis rebus magis expedire arbitratus, quàm ut fortunæ omnia committeret, quæ aut uictoriam, aut mortem generoſo duce dignam afferret, exercitum, quem congregarat, extra urbem duxit, ac mox cum Farate conflixit. Sedenim in eo conflictu ipſe unã cum Mamaluchiſ omnibus trucidatus eſt. Farates uero una hac uictoria & Syriam recepit, & Caierbei totiuſque Aegypti fidelitatem erga Solimanum confirmauit. Porro Solimanus

Barutũ anti-
quis Berytus
erat, quin &
Straboni Ba-
rutus dicta.

eo anno, uictoriam secutus est, Pyrrhi natione Turcæ, prudentissimi uiri consilio,
 ac Ianizarorū hortatu, Belgradū, ubi quamplurima ex Turcis deuictis posita ab
 Vngaris trophæa cernebantur, aggredi constituit. Igitur præmissis exercitu So-
 phiæ usq; quæ Seruiæ ciuitas est, antè peruenit, quàm Vngari ea de re aliquid re-
 sciscerent. Enimvero quod ad Vngaros attinet, per id tempus Vladislao, qui per
 aliquot annos absq; militari gloria regnū administrarat, Ludouicus unicus filius
 successerat, iuuenis haud admodum ingeniosus, atq; ob ætatem adhuc rerū im-
 peritus. Hunc regni principes atq; Ecclesiarum præsules auari expilandum sibi
 proposuerāt, adeo ut nihil ipse præter regium nomen possideret: id quod in cau-
 sa extitit, quo minus colligi exercitus cōtra Turcas illico potuerit, præsertim prin-
 cipibus auxilia pollicentibus tantum, nihil autem re ipsa præstantibus. Hinc So-
 limanus nullo impediēte commoditatem nactus, subterraneis cuniculis, areis
 machinis atq; alijs huiusmodi bellicis instrumentis, paucis è suis amissis, Belgra-
 dum expugnauit: quod quidem non tantum Vngariæ, sed totius Christianita-
 tis propugnaculum erat, quemadmodum infortunia, quæ postea insecuta sunt,
 manifestè ostenderunt. Solimanus quum post eam uictoriam per integrū annū
 quieuisset, generosa quadam animi promptitudine contra Rhodum arma sum-
 pfit, Pyrrho ac pluribus Saniacis minime id probantibus: etenim adhuc memo-
 res erant, quàm difficulter, quàmq; magno cum suorū damno ac dedecore Ma-
 hometes antea id frustra tentasset. Sed super omnia parum tutum imperatori iu-
 dicabant, ut seipsum tam parua insulæ committeret: fieri enim posse arbitran-
 tur, ut classis Turcica uel aduersa tempestate, uel Christianorū nauibus impeti-
 ta, ingens aliquod incommodum sustineret: id quod principem ipsum in mani-
 festum discrimen induceret. Nam illis æquum ac rationi consentaneum uideba-
 tur, ut occidentales principes Rhodijs suppetias ferrent. Verū Solimanus, qui
 ex patre audierat, uictorias, nisi imperatoris manu parentur, nō esse omnino in-
 tegras: per seipsum tandem petere insulam decreuit. Sicq; anno ab orbis instau-
 ratione M. D. X X I I, sub Iunij mensis finem cū quadringentis nauibus, ac du-
 centis Turcarū millibus illuc se contulit, areasq; quamplurimas machinas secū
 duxit, quibus deinde super duos montes dispositis, omnem defendendæ urbis
 commoditatem abstulit. Hos autē montes (quod incredibile ijs etiā qui uiderūt,
 penè fuit) ipsi Turcæ construxerant, terra per spaciū duorū à ciuitate milliariorū
 ligonibus atq; eius generis instrumentis contra urbis fossas proiecta, & in eā al-
 titudinem coaceruata. Tātaq; Turcarū multitudo, earum operarum more, qui-
 bus nostri exercitus in excauandis uel implendis fossis, atq; alijs huiusmodi ad
 bellum necessarijs exequendis utuntur, huic operi incubuerat, ut breuī ad fossas
 urbis peruentum esset, in quibus iam & excauarentur cuniculi, & mœnia uarijs
 instrumentis demolirentur. Philippus autem Villadamus Gallus Rhodiensum
 equitum Magister, nihil cum suis, quod ad defendendam ciuitatem pertinebat,
 prætermisit: quin machinis areis maximū etiā damnum Turcis intulit: adeoq;
 egregie cominus pugnatum est, ut fossæ urbis Turcarum cadaueribus repletæ
 fuerint. Neque tamen propterea Solimanus oppugnationem unquam remisit,
 quamuis etiā triginta millia & eo amplius Afaporum dysenteriae morbo iam
 perisissent. Tandem defectis turribus ac mœnibus demolitis, per subterraneos
 cuniculos Turcæ urbis extremas partes occupauerunt. Vnde paulatim sem-
 per ulterius progredientes, Christianos cadere, ac nouis subinde propugna-
 culis, ut ut poterant, se tueri compellebant. Præterea machinæ quædam areæ
 quas mortarios uocant, globos qui ulnæ diametrum habebant, emittentes, ur-
 bis que interiorem partem impetentes, tecta ac pauimenta domorum usque
 ad ter-

Sophia

Belgradi expu-
gnatio.Rhodi oppu-
gnatio.Mortarij ma-
chine.

ad terram cum maximo omnium terrore perforabant. Iamque aliquot menses ab in-
 coepta obsidione præterierant, & nihilominus Rhodijs adhuc nemo suppetias
 tulerat, quum tamen interim Turcis & à Farate ex Natolia, & à Caierbeio ex Ale-
 xandria auxilia quamplurima aduenissent. Nam ipse Caierbeius quadraginta
 naues rebus ad bellum necessarijs onustas miserat. Caterum dum hæc apud Rhodum
 gererentur, Hadrianus papa cum nonnullis nauibus ac triremibus, peditumque cir-
 citer tribus millibus ex Hispania in Italiã uenit. Hunc Cardinalis Medices, qui
 nunc Papatui præest, atque alij quamplurimi rogarunt, ut eas naues ac pedites una
 Rhodum mitteret: futurum enim sperabant, ut ualidioribus autumnii uentis ad-
 iuta, inuita etiam Turcica classe portum ingrederentur: præsertim quum quin-
 quaginta Venetorum triremes in Creta tunc essent, quæ hac in re nonnihil auxi-
 lij, saltem sese hostibus ostentando, attulissent. Verum Sanctissimus pater, qui
 recens Pontificatum acceperat, ipsorum consilijs tanquam suspectis minime adhe-
 rens, id gratiæ diuinitus non habuit, ut negotium hoc iuuandi Rhodios ample-
 cteretur. Quamobrem Rhodij ipsi spe omni destituti, Villadamo auctore sese
 Turcæ dediderunt: cum illo tamen prius pacti, ut & uiuere, & res proprias pos-
 sidere, demptis æreis machinis unicuique concederet. quas conuentiones Solima-
 nus humanissime ac religiosissime seruauit: præterea res diuini Iohannis templo
 sacras ne attigit quidem, à quibus nostri milites fortasse non abstinuissent. Equidem
 Villadamo referente audiui, quod quum Solimanus triginta millibus hominum
 comitatus Rhodum ingressus est, ne unum quidem uerbum est unquam ex alicuius
 ore auditum, adeo ut milites per urbem incedentes, monachi obseruantes, quos
 uocant, esse uiderentur. Ad hæc Villadamus ipse aiebat, se quum secundo ad So-
 limanum, ut abeundi peteret ueniam accessisset, tam benigne fuisse exceptum,
 ut idem Solimanus ad Hebraimū Bassam, quem summopere amabat, quemque
 solum tunc secum habebat, conuersus, huiusmodi uerba dixerit: Profecto non
 possum non dolere, infœlicem hunc senem propria domo pulsum, adeo tristem
 hincabire. In summa, Solimanus maxima cum sua gloria, & Christianorum omniū
 summo uituperio Rhodum, quæ sibi ueluti molesta fides in oculo fuerat, sexto
 mense ab eo quo ipsam oppugnare coeperat, occupauit. Porro, eodem ipso die
 quo Rhodij se Turcæ dedere concluserunt, Romæ magnum Hadriano papæ
 prodigium accidit. Nam quum is Palatii sacellum ad solennes natalis diei CHRIS-
 TIANÆ ceremonias peragendas ingrederetur, ianua illius sacelli superliminare,
 quod marmoreum erat, post eius ingressum ilico decidit, ac nonnullos custodiæ
 suæ milites cum maximo ipsius timore occidit. Sed ut ad Solimani res reuertamur:
 post captam Rhodum, Caierbeius statim defunctus est. Cui Acomathes
 Bassa, quod ad administrationem attinet, successit. Verum is, quum parum suo princi-
 pi fidelis esset, occupare Sultanicum imperium proposuit, sed id quidem parum
 consultè, quoniam in ipso pertractandæ rei huius initio à Turcis eo fidelioribus
 captus atque interfectus est. Quam ob causam Solimanus Hebraimū Bassam Al-
 cairum misit, ut is res turbatas componeret: qui omnia singulari prudentia subi-
 to pacauit. Mox principis, qui eum diutius abesse sufferre non poterat, amantis-
 simis literis reuocatus, Constantinopolim rediit: ac non ita multo post Bellerbeia
 dignitate donatus est. Sub hæc Solimanus, anno post CHRISTVM natū M.
 DXXXVI, Vngaris bellum indixit: quumque Belgradum peruenisset, Ludoui-
 cus infœlix Rex, omnium Christianorum principum alijs bellis impedito-
 rum auxilio destitutus, præterquam Clementis papæ, qui Boemis ac Germa-
 nis peditibus nonnullis ex suo stipendia exhibebat, hosti obuiam ire constituit,
 quadam potius fatali necessitate, quam aut belliratione, aut spe uictoriæ ductus.

Papæ negligen-
 tia Rhodus
 Turcis dedita.

Prodigium Ha-
 driano papæ
 editum Romæ.

Expediit in
 Vngariam.

Nep

Neque enim securæ atq; honestæ belli protrahendī uia illi deerant; etiam si regni pars aliqua fuisset amittenda: etenim ex ea re minus damni accepisset, quàm ex totius regni amissione postmodum accepit, præsertim cum Ioannes Vaiuoda unā cum quamplurimis militibus assuetis pugnare cū Turcis quotidie expectaretur. Sed Paulus Tomoreus Collocensis archiepiscopus monachus Franciscanus, uir Paulus Tomoreus. manibus promptus, at ingenio nimium audaci, consilia omnia pugnae auditate interturbauit. Enimvero se iam posse belli ducē agere existimabat, propterea quòd semel aut iterū cum Turcis, non quidē integra acie, sed leuioribus quibusdam pugnis ac tumultuarijs incursionibus foeliciter cōgressus fuerat. Nam post præstantissimi regis Matthiæ obitū, Vngari, quod ad bella pertractanda attinet, semper inglorij extitere. Etenim Ladislaus militarem disciplinā, atq; à rege Matthia institutos militum ordines, adeò labefactari permiserat, ut Vngari, qui tunc sub Ludo uico militabant, nullam bellandi peritiā, sed solummodo quandam temerariam audaciam, ac ferinū furorem haberent, quo se posse Turcas omnes in primo cōgressu deuorare præsumerent. Summa uero totius Vngarici exercitus, nō nisi uiginti quatuor millia hominum in pedites equitesq; distinctorum continebat: qui quidem, quū Mogatium ad Danubiū situm, Budamq; ac Belgradū equis ferē spacijs dirimentem, peruenissent, anteriore Turcici exercitus partē, quam Balibeijs Belgradi Saniacus conducebat, haud procul abesse conspexerunt. Viginti millia Bombardarij. equitū erant, qui planiciem importunis & molestis excursionibus ac leuibus pugnis die noctuq; sine intermissione infestabant, in quatuor enim turmas diuisi, senis horis, quo per integrum naturalē diem semper adessent, alijs alijs per uices succedebant. Vngari uero inter curruū septa necessitate sic cogente clausi, ne aquatū quidem equos ducere ad Danubiū non nisi quantū sagittæ iactus est ad sinistram distantem, audere: sed puteos ad aquam eo loci, ubi continebantur, inueniendam continuē excauare. Interea Solimanus cum reliquo exercitu se suis adiunxit, ac milites ex Romania profectos Hebraimo, ex Natolia uero missos Becramo Bassē duccendos cōmisit. Tomoreus autē militibus omnibus in latam quandā aciem cōstituitis, inter peditū cohortes, equitum turmas disposuit, ne facile à Turcis, qui multo Ludouici Vng. regis interitus. plures numero erant, circumdari possent. Præterea pauculas illas areas machinas quas habebat, in locis opportunioribus collocauit, atq; ad curruū custodiā eos qui minus in bellis exercitati erant reliquit. Rex uero ipse post acie mansit, electosq; equites circiter mille præsidij nomine seorsum cōstituit. In ipso autē conferendarū manuū initio, Turcæ bis machinas areas globulis in hostem eiectionis exonerarunt. Verū ij qui machinis ipsis exonerandis (quos nominant bōbardarios) præerant, altius quàm debuerant ferientes, uix nostrorū lanceas frustraneis ictibus attigerūt. Creditum est id consulto fuisse factum, propterea quòd Christiani sint ij quorum opera in ea re Turca utitur. Equitatus deinde Turcicus in Vngaros immissus est: quo acriter à fronte pugnāte, turma itidem Turcicorū equitum currus à tergo inuasit. Quumq; ijs succurrere necesse esset, equites illi qui in regis præsidij in omnē fortunæ euentū seruabantur, eò missi sunt. Interea uero Tomor, multitudine pugnantium Turcarū oppressus, interfectus est, unā cum Strigonia & Varadino præsulibus, quamplurimisq; nobilibus, inter quos Ambrosius Sarconus, & Gregorius Vaiuodæ frater extitere. Sed & ipse infelix rex destinato antea præsidio destitutus, euadere minime potuit. Etenim inter fugiendū in palustrem quandam Ludouici Vng. regis interitus. ueam descendit, ex qua quū emergere ascendendo conaretur, ab equo, qui in terga in paludem obuersa decidit, oppressus est: & quia grauioribus armis indutus erat, subtrahere sese ex equo non ualuit, sicq; tandē coactus est ibidē miserrime uitam finire. Germani autē ac Boëmi pedites non nihil quidem restiterūt, sed nihilo-
mm minus &

*Budæ arcis de
ditio.*

*Viennæ oppu-
gnatio.*

*Ad Carolum
Cæsarem Apo-
strophe.*

*Solimani vir-
tutes.*

*Hebraimus
Bassa.*

Parga.

minus & ipsi demum occisione occisi sunt. Pauculi equites effugerunt. Solima-
nus stultitiam regis uehemēter admiratus est, qui ducentis hominū millibus cum
tam paruo exercitu obuius factus esset. Mox Budam profectus, urbis arcem his
conditionibus se dedit, ut & homines & res priuatae incolumes seruariētur, be-
nigne accepit, ac firmiter cōventionibus stetit. Duas deinde statuas areas per pro-
batissimos olim artifices Matthiæ regis iussu fabrefactas, Cōstantinopolim duci,
ac super bases e marmore, pulcherrimo ornatu constructas, ueluti uictoriæ tro-
phæum in foro erigi curauit. Et pugna quidē hæc eodem (quem superius memo-
rauimus) anno M D X X V I, quarto Calēdas Septemb. pugnata est. Verū enim-
uero Solimanus post eam ipsam pugna ob hyemis uicinītatē haud diu in Vnga-
riā moratus, Cōstantinopolim reuersus est. Nec aliquid postea contra Christia-
nos est molitus, nisi Viennæ oppugnationē in qua nos quidē auxilio Dei ac Ger-
manorum uirtute uictoriā sine cōflictu adepti, agnouimus quanto in discrimine
uniuersa Christianitas extiterit. Et proculdubio dominus noster I E S V S C H R I
S T V S eo periculo ac damno Principes Christianos admonitos uoluit, ut rebus
suis consulant, ne eos succumbere contingat, si parum uigilantes iterum a Turcis
impetentur. Illud tibi optime Cæsar persuadere potes, Solimanū, qui natura glo-
riæ cupidus, atq; ob uictorias plurimas, imperijq; magnitudinem audax est, nihil
aliud magis in animo habere, quā ut regna tibi subiecta tandē occupet. Etenim
ex hominibus integris, quorum uerbis fides haberi potest, accepi Solimanum ip-
sum dicere sepius esse solitum, Romæ ac totius Occidentis imperiū ad se spectare,
propterea quod ipse imperatoris Constantini, qui Byzantium imperiū transtulit,
legitimus successor sit. Neq; id te lateat, Solimanum res Christianorū omnes opti-
me atq; exactissime callēre, nec minus animi quā uiriū habere, ut plura simul bel-
la conficienda suscipiat. Ad hæc in rebus ferē omnibus mirabili iudicio uersatur.
Deniq; uirtutibus quamplurimis ornatus est: præcipuisq; illis avaritiæ, crudelitatis
atq; infidelitatis uitijs caret, in quibus Selimus, Baiazetes ac Mahometes, qui ip-
sum præcesserūt, fuere. Sed super omnia religione ac liberalitate est præditus: quæ
duæ res facile hominē in cælum subuehunt. etenim religio iustitiā ac temperantiā
parit: liberalitas uero, militū animos sibi deuincit, ac certam præmij spem in eorum
omnium animis seminat, qui per uirtutem ad meliorē fortunam conscendere stu-
dent. Porro iisdem uirtutibus Hebraimus quoq; Bassa, qui præcipua autoritate
omnia gubernat, ornatus est. Is enim in omnibus suis actionibus iustus, ac natura
sobrius, castus & patiens habet: præterea eos qui uarijs de causis ipsum accedūt &
liberrime audit, & citissime expedit. Hunc alij duo Bassæ tanquā herū uenerātur,
propterea quod ipse tam in bellicis quā inciuilibus negotijs pertractandis, ac pe-
cunijs ex prouincijs omnibus colligēdis, autoritate Principi ferē æqualis sit. Natus
uero est in Macedoniæ uico, quē Pargā uocant. a Corcyra nō admodū remoto, ac
Schenderi Bassæ seruus fuit: cuius etiā filiā postea in uxore accepit. Ceterū ab ine-
unte etate cū Solimano (fortuna sic disponente) educatus, mores grauissimos atq;
optimos semper seruauit, adeoq; temperate gratia & fauore Principis usus est, ut
nihil arrogantia, nihil inde superbiæ contraxerit, quemadmodū plerunq; ij facere
consueuerunt, qui ex humili loco in altum conscendentes, amplitudine aspirantis
fortunæ abutuntur. Tanta hinc beneuolentiā Imperator ipsum prosequitur, ut
multos ob id tantū quod illi inuiderēt, perdiderit: inter quos extitit Farates Bassa,
qui quod tantā Hebraimi sublimitatē ferre non posset, interfici iussus est. Pyrrhus
quoq; & Visirio munere & aulae consuetudine, honesto quodā exilij genere, ob
eandem causam est priuatus. Mustapha aut Bassa, qui superiore anno defunctus
est, ob id ipsum Principis indignationem penitus incurrisset, nisi ipse Princeps ei
culpam

culpam condonasset proprię tantum sororis intuitu, quę olim quidem Bostangi, cui caput Selimus amputauit, nupserat, tunc uero ipsius Mustaphę uxor erat.

Quod uero ad imperij Turcici solidos prouentus attinet, Imperator ipse, cōnume- Turcici Imperij prouentus.
ratis cum prioribus suis etiam Sultanicı regni redditibus, sexagies centena millia aureorum singulis annis habet. Ex quibus quinquies & quadragies centena millia expendit, nihilominus quoties ei belli tempore populos censere libet, ex quauis uel minima summa census extraordinarię imposita, pecunias innumerabiles corradit, adeo ut quod ad erariū pertinet, ex bellis potius lucretur quā in damno sit. Preterea plus gemmarū ac thesaurorū solus possidet, quā ceteri omnes orbis
10 principes simul possideant. Ad hęc tantā ærearum machinarū, ac rerum ad illas attinentiū copią, tantumq; papilionū, armorum, nauiū, ac triremiū apparatū habet, ut quilibet qui pauperiē nostrā aliquousq; norit, facile iudicet, eum pluribus simul principibus uno & eodem tempore bellum inferre posse. Et sanē quemadmodum tua maiestas pluribus regnis pręest, quā aliquis unquam occidentalis pręfuerit Imperator, ita Solimanus potentia imperijq; amplitudine reges exteros omnes, de quibus historię meminerint, sine cōtrouerſia superat. Quo fit ut multū existimēt, uelle iam Deum orbem uniuersum in ueterem monarchiā redigere, ut maiestati tuam unica uictoria tam re quā nomine Cæsarem Augustū cōstituatur.

ORDO AC DISCIPLINA TVRCICAE

MILITIAE, EODEM PAVLO IO-
uio autore.

IS OMNIS Turcicę militiæ in Portę militibus, quos uocāt, sita est. Si uero homines selectissimi sunt, partim peditū, partim equitum ordinibus ascripti. Spachi Oglani (sic enim eorum aliquos Turcæ appellant) digniorē obtinēt locum. Nam ij ipsi in eo, cui Clausurę nomen est, loco educati, ac literarū atq; armorum disciplinis instituti, ueluti principis filij habentur. Legatorū & com-

Portę milites.

Spachi oglani quibusdam uocatum nomine Spahiglani uocantur.

millariorum, pręsertim si honorificum aliquod atq; utile negotiū peragendū sit, muneribus funguntur, ac Sanıacathibus atq; alijs huiusmodi dignitatibus pręficiuntur. His pręterea Clausurę iam dictę mulieres, necnon filiæ ac sorores ipsius Principis nubunt. Summa hęc est: si ceteris omnibus nobiliores, ac Principi gratiores sunt. Excellentiores equos, equorumq; ornamenta pulchriora, uestes preciosioribus suffultas pellibus, seruos robustiores elegantiusq; indutos, quā quodlibet aliud hominū genus inter Turcas habet. Vt aut tam egregiē ornati incedāt, Persicę atq; Alcairienses efficiunt prędæ. Nam antea sub Mahomete, nec preciosis pellibus, nec gemmis, nec pannis auro intertextis, nec multis holosericis uestibus utebantur. Sunt uero ij numero mille, quorū unumquēq; tres aut quatuor, aut ad summū decem serui comitantur: qui quidem serui capita quibusdā, ut ipsi

Clausura.

40 uocāt, sarcolis limbo aureo cristaq; pulcherrima exornatis obtegunt. Ipsi aut Spachi Turbantos (utendum est enim eorum uocabulis) in capite gestant, uestesq; aureas uaria textura pictas atq; holosericas uel tyrio, uel alio colore infectas induūt. Quum uero extra urbem equitandū est, ij Principis dextrum latus claudunt. Porro sinistrū, mille item equites, quos Sulastros uocant, eiusdem cum Spachis educationis ac nobilitatis, iisdem uestibus atq; armis utentes, occupant. Et ijs quidē bis mille equitibus honorē exhibent omnes, quemadmodū (quod exempli causa dictum sit) ducentis nobilibus illis quos Gallorum rex apud se habet, exhiberi solitū est. Horum quamplurimi armis oculis omnium expoliis induuntur, paruiscq; phaleris Damasceno artificio elaboratis, Persarum more proprios equos ornant. Has duas equitum alas mille adhuc alij equites Vlufagi dicti subsequuntur. Si uero con-

Sarcoli.

Turbanti.

Sulastri.

Vlufagi.

mm ij flati

flati sunt partim ex Ianizaris, qui ob aliquod egregiū facinus ex pedestri ad eque-
 stre transfecti sunt ordinē: partim ex seruis, qui Bassis ac Bellerbeis fidelē ac fortē
 operā in bellis nauarunt, quos princeps defunctis eorū dominis, relatione multo
 rum probatos assumpsit. atq; huiusmodi tres militū classes ē Christianis, qui tamē
 abrenunciarūt iam CHRISTO, cōstant. Post has Caripici (ita enim à Turcis ap-
 pellātur) millenariū & ipsi numerū explentes, equitāt. Ii uero leuis armaturā sunt
 equites, equorū egregij domitores, ac pugnādī arcu, lancea, scuto atq; ense, quem
 cimītarrā uocant, eousq; periti, ut res supra uires humanas efficere Mamaluchorū
 more uideant. Omnes autē ij Mahometani sunt ex uarijs prouincijs, nimirum ex
 Persia, Turcomania, Syria, Aphrica, Alarbia, Scythia, atq; etiam ex India usq; in
 unum collecti. stipendiū satis amplū habent: idq; priuilegiū à principe ijs concedi-
 tur, ut quandiu ipse Cōstantinopolī moratur, ubilibet hybernare atq; aestiuare ua-
 leant. Tertiā quaq; hebdomada die lunae ad Portam (sic ipsi nominant) mittunt,
 qui stipendiū ipsis debitū accipiāt, quod quidē illis illico exhibetur. Sic Turcicus
 Imperator quatuor milliū equitum electissimorū caterua stipatus incedit, ipso-
 rum equitum seruis minime in hunc numerū uocatis. Nam & ij quāplurimi sunt, &
 uestibus, armis equisq; tam ornati, quā proprii domini principē comitant. Sed
 loca deputata seorsim habent, neq; ordinibus iam dictis immiscuntur. Ad hanc
 Ianizarorū circiter duodecim millia, fortissimorū sanē peditū custodia, princeps
 perpetuō munitur, qui quidē & ipsi ex eorū numero sunt qui CHRISTVM ab-
 negarunt. Eliguntur autē ij, quī paruuli adhuc sunt, ex bellicosissimis Christiano-
 rum nationibus: atq; educantur, pars quidē in principis Clausura, pars uero apud
 Natoliae Turcas: quoniā pueri omnes, siue ex tributo, siue ex bellicis excursioni-
 bus accepti, per Turcarū domos distribuuntur, atq; ipso-
 rum nomina in schedis qui-
 busdam annotant, ut numerus tam eorū qui emergunt, quā qui pereunt, inue-
 niri facile possit. Et unusquisq; quidē puer aliquā mechanicā artem militie utilem
 discit, ac simul se exercet, ut tractandorū armorū, & quibus eminus, & quibus cō-
 minus pugnat, peritus euadat. Qui uero ex ijs ad militiā seliguntur, caput operiūt
 pileis quibusdā ex panno albo, sed admodū rudi, in calige similitudinē confectis,
 atq; eos glutino usq; adeo durant, ut ictū cuiusuis gladij sustinere possint. Et qua
 parte huiusmodi pilei supereminēt frōti, aureo limbulo precij nō parui ornantur:
 cui in quā limbulo uaginula itidē aurea inest, quae cristas impositas ueluti conus
 excipit. eosq; sic ornatos, Exarcolas uocant. Ensem, quē superius citarrā appellari
 diximus, & pugionē biciachū dictum, ac securiculā à cingulo postterga pendentē
 continuē ferunt. Utuntur prāterea nominatis antea scopietis, & ijs quidē oblon-
 gis, atq; eos agillimē pertractant. Nōnulli ex ipsis dimidiatas lanceas, atq; alia hu-
 iusmodi plura bellica instrumenta portant. Et ante Selimū quidē plures eius ordi-
 nis erant, nunc autē non admodū multi sunt. Sagula quādā passim ac circūquaq;
 densissimis filis confuta, armorū loco induunt. Faciē habent miris modis effictā:
 etenim barbā integrā non alunt, sed eam tantū quā à superiore labio dependet,
 partē prolixē demittunt. Maior istorum pars ex Vngaris, Sclauonibus atq; Alba-
 nensibus conflatur, reliqua ex Graecis, Germanis, Polonis, Seruiānis, atq; ex Oc-
 cidentalibus hominibus constat. Cāterū ex integro omniū Ianizarorum ordine
 circiter sex millia, qui seniores sint, seliguntur, ut nō à Bellerbeis, sed ab ipso Prin-
 cipe immediatē pendeant. Prāterea circa decē millia iuuenū, tyrociniū Ianizaricū
 exercentium uarijs in locis aluntur, atq; ex ijs Ianizarorū duobus generibus in de-
 mortuorū loca supplentur. Porro stipendiū nō omnibus aequale est, sed unicuiq;
 pro meritis augetur. neq; cōmendatione aut fauore ad hanc rem opus est: quoniā
 qui egregiū aliquod facinus aggreditur, plurimorū oculis expositus, aut prospe-
 rā, si uicerit: aut aduersā, si succubuerit, fortunā experitur, id quod in causa est,
 ut in uiros

Caripici.

Porta.

Ianizari.

Exarcolae.

Citarrā.

Biciachus.

Ianizarorum
uirtus bellica
unde.

ut in viros fortissimos evadant, quemadmodum in varijs conflictibus cognoscere potuimus. Etenim post Amurathis tempora, qui primus Ianizarorū ordines instituit, nunquā eos acie integra pugnātes, fuisse fugatos inuenimus. Deniq; Ianizari prapositum unū habēt, quocum sub uno & eodem papilione uersantes, officia inter se distribuunt. Nam nonnulli coquinā, alij uero tendendi ac colligendi papilionis curā habent. Sunt etiā qui ipsius papilionis custodiā præsint: sicq; summa in cōcordia quietissimē uiuunt. Deinde centeni quicq; ac milleni suis præsfectis parent, quousq; tandem ad ducem unū omnium supremū ac supremā autoritatis deueniat, quem ipsi Agam appellant. Insuper ex omnibus Ianizaris ducenti, ceteris & corpore proceriores, & sagittandi arte peritiores eligunt, qui tensis arcubus ac sagittis neruo aptatis equitantē Principē circundant, Solachi ij nominantur. Sagulis aliquanto quā reliqui Ianizari breuioribus utuntur. Pileos albos in formā pyramidalē oblongos in capite gestant, quorū summitatibus cristulas aliquas plerumq; affigunt. Neq; aliud omnino hic Ianizarorū ordo est, quā Macedonica phalanx, qua totū Orientem Alexander Magnus debellauit. Videnturq; iam Turcæ, quemadmodū imperij Macedonici occupatores sunt, ita & militaris disciplinā ab antiquis Macedoniæ regibus institutā imitatores esse: quanquā in quibusdā à Macedonibus differant. Macedones enim longis lanceis, lorica, galea, & parma ferrea utebantur, quæ quidē parma ab humeris pendeat, ut quoties ense cōminus pugnandū erat, ipsam arripere facile ualerent. His igitur equitū ac peditū generibus Principis Porta cōcluditur, qua (ut superius dictū est) semifugatis sepius inter pugnandū exercitijs opē ferens, nobilissimis potitur uictorijs. Omnes autē alij equitum ordines sub Bellerbeijs sunt. Bellerbeius uero idiomate Turcico Principē principū sonat: suntq; ij numero duo, totius equitatus præcipui duces. Imperāt Saniacis, qui quidē prouinciarum præfecti sunt, ob eximā aliquam uirtutē ad id muneris assumpti. Alter autē ipso Bellerbeiorū in Natolia moratur, atq; urbē Galatiæ Cutheiam dictā inhabitat. Alter uero in Romania uersatur, ac Sophiā Seruiæ ciuitatē incolit. Porro uterq; plurimos sub se Saniacatus continet. qui Saniacatus licet sub Bajazete non nisi duo de quinquaginta essent, nihilominus aucto postea per Selimū ac Solimanū imperio, etiam ipsoꝝ numerus auctus est. Sub Saniacis Subasij ac Timoriotēs sunt, qui pro numero uillarū & locorū, quos possident, equites alere, ac singulis pro stipendio tria millia asporū (quæ summa Turcicæ monetæ, sexaginta ducatos efficit) annuatim exhibere tenentur. Si quis autē ex ipsis equitibus arma atq; equū ei traditū non recte curat, statim ex equitū numero expungitur. Ceterū Bellerbeij quoties Princeps iubet, sexaginta millia equitū & eo amplius paucissimis diebus congregant. Et Natoliæ quidē equites pulcherrima scuta, lanceas, arcus, secures, ac cimitarras ferunt. Romania uero lanceis & scutis more Albanensiu, sed paucissimis arcubus utunt, atq; ij sane Natoliæ equitibus robustiores sunt, licet illi meliores & ornatiores equos habeant. Omnes autē eodē modo Turbantis siue caputijs (ut ita eos uocē) acuminatis ex pellibus, uel ex qualibet alia materia, ut unicuiq; magis arridet, confectis, capita tegunt. Sunt præterea quidā alij ex Turcica natione, quibus olim ab Ottomanis Principibus agri varijs uictorijs acquisiti, pro singulorū meritis sic distributi sunt, ut unusquisq; pro singulo terræ iugero, quod accepit, equitē unū aut duos pedites, quoties maiora instant bella, exhibere principi teneatur. Atq; ij uocantur Mosellini, ex quibus nonnunq; plus quā sex millia equitū, ac peditum magnus numerus in unū coit. Sed neq; rei bellicæ peritia, neq; uiribus admodū ualent. Habent ij quosdā ueluti censores à Principe constitutos, qui prouincias omnes Turcicas circumeuntes, huiusmodi agrorum possessores agnoscant, ac seuerè iudicent. Ceteri omnes Turcici exercitus equites, fortunæ equites sunt, absq; certo stipendio militantes, appellaturq; Alcanzi. Et quidē natura ipsa maximi & crudelissimi latrones sunt, panti-

Aga.

Solachi.

Macedonum
armatura.Bellerbeius.
Saniaci.

Cutheia.

Mosellini.

Alcanzi à non
nullis Aconizæ
fatales dicun-
tur.

nos incedunt, ac pileis pelliceis capita obtegunt. Militiam non nisi spe prædæ exer-
 cent. Quum aliquò eundum est, itinere unius diei aut duorū reliquū exercitum præ-
 cedunt, igni ferroq; omnia deuastantes. Nonnunquā numerū triginta millium ex-
 cedunt, quibus omnibus Dux unus militari prudentia præditus præficitur. Enim-
 uero ex hoc ordine extitere ij qui anno superiore Solimano Viennā oppugnante,
 trans urbem progressi, regionē Lincio adiacentē, memorabili clade affecerūt, mise-
 risq; senibus crudeliter interfectis, ac locis igne consumptis, quamplurimos capti-
 uos abduxerunt. Inter hos Alcanzos plurimi Martelossi, Vallachi, & Tartari, inhu-
 maniissimi alioqui homines, militant. Est adhuc aliud genus militum, qui Asapi
 uocantur. Sed ij pedites sunt, quos prouinciæ ac Turcicæ ciuitates iubēte Principe
 ad bellū mittunt, ac singulis tres aureos coronatos in singulorū mensiū stipendium
 exhibent. Suntq; ferē omnes sagittarij. Verum genus hoc ignauū atq; inerme est, ac
 bellis parum aptū. Vnde etiā ipse Princeps, quoties nauale bellum parat, ijs remigū
 loco utitur. In terrestri autē bello, ipsos earū operarū uice habet, quibus (ut superius
 diximus) nostri exercitus in excauandis uel implendis fossis, atq; alijs huiuscemodi
 ad bellum necessarijs exequendis utuntur, quemadmodū eos Rhodi ac Viennæ ha-
 hitos esse satis constat: adeoq; Imperator istorū salutem parū curat, ut sæpe fossas op-
 pidorū, quæ oppugnat, ipsorū corporibus impleat, quo facilius aditū ad loca expu-
 gnanda lanizaris paret. Ducem nihilominus bellandi peritiā insignem semper ha-
 bent. Cæterū Visiri Bassæ Imperatori à cōsilijs sunt: cum ijs enim de negotijs omni-
 bus, tam ad pacem quā ad bellum pertinentibus, agit. Sunt autē numero tres, aut
 ad summū quatuor. Nunc ut res habēt, tres tantū esse dicuntur, nimirū Hebraimus
 Ajax & Calsimus, ex eorū & ipsi ordine, quibus CHRISTVS abiuratus est. Ii uero
 ut summam autoritatē, sic infinitas diuitias habent. Sed huiusmodi eorum poten-
 tia inuidiæ oppugnatione non carens, multis periculis exposita est. Nam pro prin-
 cipis libito sæpe etiam strangulantur: sic enim Acomathes Ghendich Baiazetis, sic
 Mustapha & Ianus Selimi, sic Faracates huius Solimani iussu periere. Aliquando
 dignitatibus priuantur, ut Pyrrho ante hosce nō ita multos annos euenit: qui nunc
 senio confectus, in uilla quadam principe concedente priuatā uitam uiuit. Verum
 quod ad bella attinet, expeditiones Bellerbeijs cōmittuntur, qui sæpenumero uno
 & eodem tempore etiam Visiri, id est cōsiliarij sunt. Sicuti Hebraimus Vngarico
 bello cōtra Ludouicum regem & Bellerbeius & Visirus erat: idem erat & Sinamus
 eunuchus, qui sub Selimo in conflictu Mattareæ habito interfectus occubuit.

Porro in principis aula uariarum linguarum usus est, quarum tamen omnium co-
 gnitionem, omnes ferē saltem aliquousq; habent, quemadmodum etiam in tuā ma-
 iestatis aula Gallice, Hispanice, Germanice, atq; Italice loquūtur. Enimvero lingua
 Turcica, qua Imperator ipse utitur, primum sibi uendicat locum: Arabica secundū,
 qua Turcarum lex (Alcoranū uocant) conscripta est, & in uniuersum Turcæ literis
 seu characteribus Arabicis in scribendo utuntur. Tertium locum Sclauonica lin-
 gua occupat: qua, quia latissime patet, Ianizariloquūtur. Græca quartum locum ha-
 bet: ea uero Constantinopolitani ac totius Græciæ urbium ciues utuntur. Verum
 enimvero Turcæ disciplinam militarem tanta & iustitia & seueritate exercent, ut ue-
 teres Græcos ac Romanos facile superent. Nulla unquam inter eos pugna exaudi-
 tur, propterea quod uel minimum etiam delictum capite uindicetur. Tribus uero
 de causis Turcæ, quā milites nostri, meliores sunt. prima est, quia prompte obedi-
 unt imperantibus: quod inter nostros rarō fit. Secunda, quia nullum quāuis mani-
 festum uitę discrimen in pugna subterfugiūt, temeraria quadam opinione sibi per-
 suadentes, unicuiq; quomodo & quando mori debeat, esse constitutū. Tertia quia
 absq; pane & absq; uino diu uiuere possunt, oriza & aqua contenti. Sæpenumero
 etiam æquo animo carent carnibus, Quod si contingat eos orizam quoq; minime
 habere

Variarum lin-
 guarum usus in
 aula Turcica.

Alcoranum.

Disciplina mi-
 litaris obserua-
 tio.

habere, salitis carnibus minutatim contritis, ac uelut in puluerem redactis utuntur. Nam eiusmodi pulueres in quibusdam sacculis secum ferunt, cumq; opus est, immixta calida aqua, dissolutos ebibunt, atq; inde nutriunt. Præterea soliti sunt, præsertim quū nimia fame laboratur, equos phlebotomare, atq; illorū sanguine uitam propriam alere. Quinetiā equinis carnibus non inuiti uescuntur. Deniq; multo cōmodius omnem inopiā ferunt, quā nostri milites, qui nunc etiā in castris plura sercula expetunt. Vnde tuæ maiestati nihil difficilius in pertractando hoc bello se offeret, quā ut ratio conducendorū com meatuū constet, præcipue panis ac uini; quas tamen duras res Romani ueteres non admodum curabant, contenti uidelicet aqua & frumento contuso, atq; in lebetibus cocto, quod illis ordinario iure exhibebatur. Quod si pane uescendum erat, quasdam conficiebant placentas, quas uel sub cineribus, uel sub testis quibusdam ferreis in hoc super currus post legiones conductis, coquebant. Etenim illud nobis persuadeamus oportet, si obuīam hosti eundum erit, Turcas in itinere non permissuros ut aliquid com meatus in nostra castra deferatur. Nam equorum multitudine, maxīma occupant spatia, atq; iter ad castra circūquaq; impediunt. Neq; huic difficultati ulla alia ratione occurri potest, nisi ut unusquisq; miles, quæ ad sustentandam uitam necessaria sunt, secum ferat: ut puta sacculos fari nā plenos, aut panes recoctos, aut alimenta alia huiusmodi. Ad hæc illud obseruandum, ut legiones in acie dispositæ, ac leuioribus machinis æreis circumdatæ, semper incedant, neq; impedimentis pluribus onerentur. Enimvero si Dominus noster IESVS CHRISTVS id gratiæ tuæ maiestati concesserit, ut Christianos milites lanizaris opponat, proculdubio certissimam adipiscetur uictoriā. Et fortissime quidē Germanorum peditum legiones primum educendæ erunt, ut sustinere, ac demum etiam reiicere Turcicos equites possint, quousq; tandem ad pedites penetrare liceat. Turcicus autem peditatus, quāuis fortissimus sit, nunquam tamen Germanis lancearijs, præsertim Boëmis, Hispanis atque Italis scopietarijs (ut uocant) adiutis pareat. Quod si lanizari in fugā uerterentur, iam æreis machinis, impedimentisq; atq; adeo castrorum hostilium omni apparatu potiri fas esset. Neq; admodum referret, etiam si omnes equites incolumes euaderent, quando experientia ipsa iam constat, lanizaros Turcicarū uirium neruos esse. In huiusmodi autem eueniū, etiam Christiani equites, licet pauci, cōmodē satis in hostem ferri possent, sic tamen ut à nostro peditatu non longius abirent, ne ad hostibus circumcludi contingeret. Nam quū tam leuis armaturæ, quā cataphracti equites optime armati sint, securē hostes in se qui, ac se subinde ad peditatum recipere ualerēt. Neq; id inutile fuerit, si extremi peditum ordines clypeis ac parmis utantur, quo antequam cominus in pugnā descendant, sagittas excipere absq; nocumento possint: tanta enim sagittarum ueluti grando erit, ut quamplurimi uel armorum, uel aliarum rerū tegumenta desideraturi sint. Nec sanē olīm M. Antonius sagittarijs Parthis aliter, quā militū capita clypeis regendo, restitit. Quin & posteriores Romani cōtra Gothos & Hunnos, qui omnes ferē sagittarij erant, testudinē clypeis itidem cōficiētes, quā citissime poterant, in hostem cōcurrebant, quia cominus pugnantes facilius multo uictoriā consequēbantur. Summa est, ut Deū optimū maximū enixē precemur, ne bellum posteaquā inceptum fuerit, protrahatur, sed facultas illico confligendi nobis detur. Etenim Turcæ si bellum protrahendū foret, ob equorum multitudinē ac patientiā militū, innúmerasq; pecuniarū myriadas, facile tādē superiores euadere possent. Sed si statim confligatur, uerisimile est, peditatū nostrū nobis uictoriā pariturū. Et quoniam si huiusmodi conflictu decernendū esset, alea totius orbis imperij iaceretur necessariū iudicauerim, ut maximus rerū omniū militariū apparatus fieret, quemadmodū ab ijs qui sibi timent fieri cōsueuit: cōtemptis nonnullorū uanis atq; inutilibus uerbis, qui Turcas antequā periculū faciant, nihili faciūt: quo, ubi bellum inceptū fuerit,

*Militū nostro-
rum intempe-
rantia.*

*Expeditionem
contra Turcam
suscepturis quæ
obseruanda.*

*Pugna protre-
ctio.*

adeo nobis omnia bene disposita sint, ut non tantum uirtute, armis, ordine, machinis aereis, atque alijs huius generis rebus, Turcis non cedamus, sed ne numero quidem militum multo illis inferiores simus. Ceterum nonnulli sunt, qui existiment Turcā, si ipse aut Austriam, aut Italiā inuaderet, in fugam uerti facilius posse, quā si Christiani in Turcicas prouincias profecti, eo loci ipsum adorirentur, ubi post longorum itinerum labores, etiam comēatus inopiā sustinere fortassis cogerentur. Et hæc quidem opinio forsan non aberraret a scopo, si Principes Christiani adeo unanimēs essent ut ad primum ipsius Turcæ aduentus rumorē, ualidas ad resistendū uires in unum colligerent. Sed sperare uix possumus hoc futurū. Nam nullus unquā sibi persuadebit Turcam aduentare, quousque tandē adeo propinquus extiterit, ut omnis ad resistendum apparatus, serus ac frustraneus futurus sit: quemadmodū in Rhodia, Belgradensi, ac Budensi expeditionibus contigit. Qua de causa qui rei bellicæ peritiores sunt, arbitrantur, certius ac securius in inferendo hostibus, quā in excipiēdo ab eisdem bello uictoriā consistere posse. Bellū enim quod nobis infertur ab alijs, ut periculosissimum est, ita Deus summopere orandus, ne huiusmodi nos inuoluat. Porro quo tempore de suscipiēda in Turcas expeditione, plurimus sub Leone Papa X. sermo erat, Ducum quorundam primi nominis iudiciū fuit, ut ea non nisi ualida ac triplex susciperetur: nimirū in hunc modū, ut Maximilianus Cæsar, Germaniæ, Vngariæ, Boemiæ, ac Poloniæ uiribus comitatus, Seruiam uersus secundū Danubium iret. Franciscus uero Francorum Rex, ingenti exercitu ex quacunque ad bellum disposita natione conscripto, ex Apulia in Epirum traiceret, ac fauore populorum illorum, qui Turcis alioqui insensissimī sunt, adiutus, progredieretur quō bona fortuna iter ostendisset: Rex autem Angliæ, Lusitanis, ac totius Hispaniæ uiribus, necnon Venetorum triremibus adiutus, Hellespontū uersus nauigaret, castellisque, quos dardanellos uocant, expugnatis, rectā Constantinopolim peteret. Futurum enim arbitrabantur, si res Turcica, uel in unum tantum istorum trium laterum debilitaretur, ut Christiani postea uictoriā integrā adipisci facile ualerent. Sed quēmodum summæ difficultatis erat, Christianorum uires omnes, ac peculiariter ipsos etiam potentiores Principes in unum colligere: sic Dei uoluntate est actum, ut omnia tunc in nihilum redigerentur, quō huiusmodi Turcarum debellandorum occasio tranquillioribus temporibus, adeoque tuæ maiestati iam adultæ seruata eam ad summum fastigium ueræ gloriæ, ut suis innumeris uirtutibus meretur, extolleret.

FINIS.

IOANNIS LODOVICI VIVIS DE CON DITIONE VITAE CHRISTIANORVM sub Turca.

EST inter Christianos homines odiorū atque inimicitiarū tanta acerbitas, & tam cæca rabies, ut ea multi mortales perciti atque acti precipites, nihil dubitent in se ac alios pessimē cōsulere, et in eas uoragines se ac suos omnes, uel uotis ac desiderijs, uel etiā quatenus possint re ac opera conijcere, unde nunquā deinceps emergāt. Optant alij non unius aut alterius hominis cādē atque interitū, nec inimicitias inimicis cōcludunt, sed populorū, ciuitatū, nationū, gentium cladē læti ac libentes spectarent. Alij nouationibus rerū student, & cuperēt non solū principem mutatum, sed Turcam, aut impiū aliquē regē, & à nostra pietate non tantū uita & actionibus, sed nomine quoque ac professione abhorrentē. Ad quam tam impiā ac nefariā animi libidine uarij uarijs de causis rapiuntur. Sunt qui hoc cupiant, quod sub Christiano principe

Victoria in inferendo quā excipiēdo bello certior.

Belli Turcis in ferendi optima ratio

Dardanelli.

10

20

30

40

cipe (Christianos hic de nomine ac professione nuncupo) sub tali ergo rege durā uī tam & intolerabilē transigūt, pressi uel à rege ipso, uel ab ijs quibus rex publicas ad-
 ministraciones concedit ac cōmendat, uel ab hostibus quos ille in se lacepsiuīt, quū
 illis à finibus ditionis suæ arcendis par nō esset. In quo utriq; & princeps & subditi,
 non mediocre flagitiū admittunt. Ille quidē, qui munerī suo nō satisfacit, & patrem
 professus, hostē præstat, causamq; eiusmodi querelis præbet: Christianus uerò pri-
 uatus etiā culpandus, qui ita rerū uītæ huius cura & cogitatione à cursu cōlestiū re-
 uocat, ut suam & aliorū quietē inturbet. Vnus est finis, quō omnes tēdimus, nem-
 pe felicitas illa sempiterna. Vna uia, quā ingrediendū, uera pietas. Quantulū refert,
 modo ab hac uia non depellāre, quid extra illā fiat: quid prauus aliorū atq; incitatus
 animorū tumultuetur impetus? Quā parui refert Christiani hominis tam exigūū
 atq; incertū uītę curriculum, sub quo principe decurrat, modō ut metā possit pertinge-
 re, quō cōtendit. Viatores uidemus paulō prudentiores ac moderatiores, uia omnes
 molestias, et uisū ac perpeſsu indignissima, siue in diuersorijis, siue in uia ipsa, tacitos
 præterire ac deuorare: in id modo spectātes ac intentos, quō profectiōē destinariūt
 cultu modico, ac interdū sordido, splendore illo atq; illa dignitate deposita, qua sunt
 in patria. ferunt excludi se, extrudi, nō haberi honestissimis hominibus honorē, tra-
 ctari se ut famulos, illā aduersum se exerceri petulantia, cuius sunt ipsi domi cōerci-
 tores ac punitores. Quid eos qui in aliena regione negociantur, si quid illis uel à pri-
 uatis grauius, uel à principe existat, uel etiā à solo aut cōelo, quomodo aspiciamus con-
 coquere ac pati, & quasi in statione perdurare, ne lucri spes abrumpat? Quæ Ger-
 mania frigora tolerāt Itali & Hispani, atq; adeo Bethyci mercatores: quos Aegypti
 aut Africa ardore Galli & Germani: quæ tributa, indictiones, duritatē oris, uerba
 atq; etiā interdū uerba contumeliosissima: omnia mollit ac cōdulcorat spes rei au-
 gendæ. Quid milites perferunt in castris ob uilem stipem: quid athletæ ob uictoriā:
 quantū uenatores propter feram occidendā? Tam ualidē spes aliqua animū omnē à
 præsentīū rerū cogitatione ac sensu ad se auocat. At uerò, quod nos ita in cura præ-
 sentīū rerum immoramur, an nō apertē declaramus, nō ita animū nostrū spe aliqua
 duci præmij, ut illorū alioqui quanto minus, quā illi, de quibus dixi, hæc præsen-
 tia sentiremus, occupati atq; intenti in eam uītā, quæ immortalis est post hanc mor-
 talem futura. Idcirco sancti apostoli, quū uiderent nō debere Christianū suū cura re-
 rum uītæ huius intricari, obedire nos rectoribus ac præfectis nostris iusserunt, non
 solū cōmodis & mitibus, sed asperis quoq; & difficilibus: nec parēre nos tantum uo-
 lunt, sed & pro illis orare cōlestē nostrū patrē, ut sapienter populū regant, cuius ad-
 ministratiōi præſint. Id quū disertis uerbis præcipiūt, tum ipsi ac martyres, deinde
 omnes præstiterunt. Cypriano Cæcilio quū esset tanquam crimen obiectū à præfe-
 cto, quod in Cæsare coniurasset, respondit: Longissimē absumus nos Christiani ab
 ista culpa, qui Cæsari, etiamsi alia sacra, alios Deos colenti, tamen quia princeps est
 noster, bene & cupimus, & precamur, & rogamus Deum nostrū, ut mentem illius
 ad cogitationem uerorum bonorū adducat. Nam quid potest tantum principes eri-
 pere, quo non maius sit, quod odium, quod res turbata, & auocatio à religione eri-
 piat, actollat: siue bona inter se diuersorum generū conferantur, fortuita cum cor-
 poreis, aut animorū, siue etiā generis eiusdem. Alij speciem sibi quandam confin-
 xerunt stultam libertatis, ne nominatam quidem in uetustis Romanorū ac Græco-
 rum monumentis, nedum expressam, ut cuiq; impunē liceat quantum libeat: quod
 quum sub Christiano consequuturos se desperent, ideo uel Turcam mallent: quasi
 is benignior sit in largienda libertate hac, quā Christianus. Quid tu dicis? Sita ue-
 rō est in hoc libertas, quod nihil ad publicū bonum erario ciuitatis pendeas, uel prin-
 cipis fisco: quod penitus sublata sint uectigalia: magistratus uel nulli, uel autoritate
 debilitata prorsum & imminuta, ut à priuato non differat: quod impunē liceat cui-
 us male

*Pressi à suis
principibus
Christianis.*

*Magistratui cō-
bediendum, di-
uinitus consti-
tuto.*

*Libertatis spe-
cies.*

Libertas quid.

Libertatis uae species aliquot.

Romana respublica tyrannis.

uis malefacere? Vbi uisa est libertas hæc? quādo audita? quis populus, quæ respub. uel punctum posset temporis in tali libertate consistere? an non si omnia omnibus liceret, breui fieret, ut nemini liceret quicquam, & pro principe uno excluso sexcenti nascerentur postridie? nec esset ullus, qui se non in illius reponi ac collocari sedem uel armis, cæde omnium peteret ac contenderet? Cedo, quod tandem tempus uoluit uel Athenis signare, uel Spartæ, uel Romæ, in quo maxime uiguerit libertas? Nul- lum inuenietur tam solutū ac liberum, in quo nō magistratus, leges, forum, iudicia, poenæ, præmia ualuerint, in quo non uectigalia fuerint: transeo, quum non solum æs uel argentum, uel aurum rei erat publicæ impendendū, sed sanguis quoque ac uita uolenti nolenti, quod contingit uel sub florentissima libertate. Contra potius ea ex- istimatur libertas summa, legibus ac legitimis magistratibus quiete obtemperare, & bonos se ac moderatos præbere ciues, uoci legū aut magistratū præsto esse, & imperiis promptē ac alacriter parere. Imò uerò hæc una est libertas uera, ut uelis bene uiuere, hoc est animi uitiis uacare, & impotentissimis tyrannis animi motibus ac cupiditatibus nō seruire: quæ sola est seruitus, ut nec reges ipsi dici possint liberi, quamdiu his obsequuntur. Proxima est libertas, quæ ex priore illa deriuatur ac deducitur, quiete & pacatē legibus ac magistratibus tanquam publicis parētibz obedire: qui, sicut est in mimo, amandi sunt, si boni: sin aliter, ferēdi. Nam male, & per alienā iniuriā uiuere, libertas non est, sed effusissima atque effrenis quiduis agendi licentia, & flagitiorum ac scelerum impunitas. Quidā se non putant satis liberos, nisi quiduis in quemuis liceat, sublati legibus, summoto metu poenarum omni, & reuerētia magistratū. Alijs ob oculos uana quædā obuersatur imago libertatis, quæ animos im- prudentes in errorem adducit: quæque non solū cum chartis exoleuit ac computruit, sed nulla potius ullo fuit tempore, ullo in populo: nec ipsi qualis sit, satis scirent explicare, etiā si maxime uellent ac conarentur, tantū se libertatē clamant cupere. Euoluant uerò, legant rerum ueterū monumenta omnia. inueniēt nulla esse nūc tam dura, aspera, difficilia tempora, quibus nō peiora atque intolerabiliora fuerint Romæ, non modò sub Cæsaribus, quorū uix unus atque alter non importunissima fuit bella, sed sub ipsis consulibus. An huc adducā ciuiliū bellorū nomina, Antonios, Octauios, Brutos, Cæsios, Dolabellas, Hircios, Pansas, Cæsares, Pompeios, Mar- rios, Syllas: adde his Gracchos, Fuluios, Carbones, Saturninos, Glaucias, & aliam turbulentorū ciuium manum. Quid riuabat ne aliquem illis temporibus Romæ uiuere, aut omnino natum esset ut mortuorū consolationes inde peterentur, quod tam miseris esse absumptos temporibus, felicitatis & maximi cuiusdā beneficii loco deberet deputari. Sic Sulpitius consolatur Ciceronē, sic Cicero mortem L. Crassi, & Q. Hortensij oratorum. sic Cato habitus est felicissimus, quod eo modo ē uita ex- isset, atque eo tempore. Si quis superiores ætates memoria repetat, inueniet pauperem populum exiguū pependisse uectigal, sed ex facultatibus exiguis, ac propē nullis: stetit tamen in acie noctes ac dies armatū, ferentem labores ac pericula militiæ, quū stipendium numeraretur malignissimū, diu nullum. ita ut mergentibus se in sortem usuris, corpore et sanguine crudeli esset foeneratori satisfaciendū. Denique non opus est ambagibus. quid fuit alia Romana respublica, nisi tacitum quoddā regnum nobilitatis in plebē? An Athenas libet inspicere? nō placebunt, nihil fieri potest turbulētius illo populo, nihil leuius, nihil ingratius, ut nulli essent infeliciores, quā qui uel aliquid ad cōmunes & publicas utilitates contulissent, uel qui insigni uirtute aliqua & laude præstarent. An placebit Sparta, etiam gentilibz sapientibus improba- ta? ut Platoni & Aristoteli: consensus quidam ad bellum, & duram inhumanita- tem. Quæ est ergo libertas hæc, quam ipsi nec optando & cogitationibus talem pos- sent fingere, ut ciuitates, & hominum cœtus ac communio constare cum illa pos- set ac perseverare? Sunt, qui quorundam principum aut nationū odio, malint Tur- ca, &

cæ, & cuiusque principi barbarissimo subijci, quàm illis: ut Italorum quidam,
 quorum Gallum alij, Germanum alij, alij Hispanum tam in se oderunt, ut ma- *Principis aut*
 lunt centies mori, & quod morte est peius, indignissima & nefaria cuiusvis impe- *nationis oso-*
 rata facere, quàm sub illis uiuere. Si meminerunt cladium Italiae, res quidē est acer- *res.*
 ba, & profectò deflenda. Sed an non plures atque atrociores ipsi olim toti huma-
 no generi intulerunt? Ignorant has esse rerum humanarum uices, ut uictor uinca-
 tur: & patiatur inuitus ac gemens, quæ aliquando fecerat latus ac exultans? Ro- *Roma capta.*
 ma est capta & expilata, grauesanē & odiosum bonis omnibus. quis enim uellet
 id factum: ne ipse quidem Princeps, cuius auspicio res putatur gesta. Sed redu-
 cat Roma in mentem ac recordationem, quot ipsa urbes ceperit, expilarit, incen-
 derit, diruerit, solo æquarit, non modò tecta & populum, sed uestigia quoque de-
 leuerit ciuitatum uetustissimarum. Quid idem ipsi Itali: quomodo matrem suam
 Italiam tractarunt: an humanius & mitius, quàm exteræ istæ nationes? an uetera
 nomina iterum commemorem, Marios, Syllas, & huiusmodi? nunc in ipsis istis
 cladibus, quarum memoria recentissima est, & sensus adhuc urit, an non sauiora
 multò ipsi designarunt Itali in Italiam, quàm Germanus aut Hispanus aut Gal-
 lus? At oderunt gentem, cuius sentiunt incommoda. Putant ne talem se eam gen-
 tem in amicos, & iunctos uel ditione, uel fœdere præbituram, qualem in hostes
 armatos, aut hostium ciuitates atque agros: aliam sentient amicam, quàm inimi-
 cam. non tales experiuntur Neapolitani Hispanos, quales Insubres. Neapoli sta-
 tur legibus, habent ciues cum peregrinis, cum militibus idem forum, eundem iu-
 dicem, omnibus ex æquo ius dicitur, secundum leges & iura, inter hostes nulla pu-
 tatur legum communio: licere in eos credunt, quicquid lubeat. Principem uerò *Principem ex-*
 non posse pati extraneum, nimis est delicatum, ne dicam insolens, quum & olim *traneum nō pa-*
 mundus tam diu passus sit Romanos magistratus, & in unaquaque natione sci- *ti, nimis delica-*
 mus res collapsas & propè perditas exteri principis cura esse ac prouidentia ere- *tum.*
 ctas ac restitutas, in Hispania, in Germania, Britannia, Gallia, in ipsa eadem Ita-
 lia. At qui ab extero tantopere abhorrent, cur ipsi accersunt, non futuri mox ac-
 cito pares: et si Hispanum, uel Germanum, uel Gallum sic fastidiunt & oderunt,
 cur Turcam & Scytham extremæ feritatis ac barbariei non abominantur, diffe-
 rentibus, diuersis, contrarijs moribus, lingua, commercio, religione? Non de-
 sunt, qui Christiani dicuntur, non amore pietatis, aut etiam professione uitæ, sed *Christiani solū*
 tantum uelut quodam cognomine, quod nati sint inter Christianos: haud aliter, *nomine.*
 quàm dicerentur uel Romani, uel Carthaginenses, uel Scipiones: tam facile, tam
 libenter cuiuscunque superstitionis & impij deorum cultus futuri, quàm san-
 ctæ religionis nostræ. Ad istos tam deploratos, seu uerius deplorandos, longè
 esset repetenda oratio, ut qui ad humanum essent sensum mentemque reuocandi: à
 qua tam longè recedit quisque, quàm à religione: sine qua, si quis acutè rem ex-
 pendat, non est homo, homo, sed bellua. Itaque multo alia his opus esset oratio,
 seu pharmacum uerius. Nam quemadmodum Circe illa pharmacum habebat, *Circes phar-*
 quod humanæ faciei ac naturæ redderet, quos ipsa eadem pharmaco alio ex *macum.*
 hominibus bestias fecerat: ita malicia hominem in belluam mutauit, conuertit
 rursum in homines ratio ac religio. Non intelligunt insani isti, si hic humana o-
 mnia consumantur, nihil penitus inter hominem inter futurum & bestiam, nisi
 quod bestia simplicius cōformiusque ad naturam uiuit, hoc est, felicius. homo uerò
 maiore malicia, ac proinde rerum cura obruitur ac premitur, id est miseria peren-
 ni. Quæso num etiam si optio daretur, eam eligerent conditionē uitæ, ut omnia
 cum corporibus interirent: Sed hæc opinio, quæ non solum animæ uitam eripit,
 & eam, sicut Cicerō infectatur, tanquàm capitis damnatam morte multat, uerum
 etiam

*Martyrij mo-
mentum ad fir-
mādam fidem.*

*Primus Caesar
Christianus.*

Constantinus.

*Ecclesie que
malaper Con-
stantinum in-
uecta.*

etiam religionem extinguit, & Deum de cœlis ac mundo detrahit, maioribus est
me aliquando uiribus aggredienda: & quod de Christi auxilio spero ac confido,
penitus extirpanda. Interea autē omnes, quibuscunq; aliquid in animo restat ho-
nesti ac boni respectus attendant. Quum adhuc ferueret sanguis Christi, & fir-
ma esset constansq; Christianorum hominum fides, & proinde religio pura atq;
incorrupta, nihil erat utilius Ecclesie, quā agere sub principe impio, à pietate no-
stra sententiā abhorrente professione hoste. Nam in fide tam solida, & tam altè ra-
dicibus immisisis, non erat periculum, ne quis ullo metu perterrefactus, aut uolu-
ptate delinitus, aut spe illectus nutaret. uincebat omnia, superabat, prosternebat,
conculcabat ualidissimus cunctorum adfectuum amor: nec aliter minas, terrores,
uerbera, tormenta, cruciatus, mortem, fides charitate fulta atq; adiuta excipiebat,
quā marinōs fluctus, & tempestatem impactus scopulus aliquis uetustus, rupis
durissimæ: ut ita infigi ac confirmari fides uideretur, quemadmodum stipites aut
saxum festuca percussū. Ergo altius acta sunt per martyrium fidei nostræ funda-
menta, quicq; ictus eò putabantur infigi, ut luxarent & reuellerent, herentem ac fi-
xum stipitem altius demittebant. Nulla in terram decidebat cruoris martyris stil-
la, ex qua non centum Christiani uiderentur surgere: adeo erat efficax sanctus ille
cruor, qui exemplo principis & autoris sui, pro ipso eodem libenter fundebatur.
Iam ad permouendos saxeos illos & ferreos homines, quā erat illud ualidum,
uidere constantiam profitentium, ut durum duriore frangeretur, intueri robur
humano maius, planè cœleste, & diuinitus adiutum: Philippus Vostrensis prin-
ceps Romanus, ad annum v. c. millesimum, Christianum nomen magis est pro-
fessus, quā præstitit pietatem. Insecuti nihilo secius principes, idem in nomen
Christianum exercuerunt odium, quod superiores Decius, Diocletianus, Maxen-
tius, & alij. Primus bona fide baptisatus est Constantinus. Fuit dies ille, nescio an
tam Ecclesie prosper, quā multis forsan uideri posset. Certè D. Hieronymus in
uita Malchi monachi, nō perinde uidetur esse illo facto lætus. Cessauit enim mar-
tyrium, id est, fidei coticula, accensio charitatis, fundamentum ac robur totius re-
ligionis: securitas illa peperit negligētiā & obliuionem maximarum uirtutum,
non minus quā longa & certa pax ociosis militibus desidiam atq; ignauiam. pa-
rior erat quisq; in præsentī, aut certè impendente periculo, quā nūc sumus me-
tu sublato. Nam etiamnum in tam alta hac securitate adituri pericula aliqua, uel
naturæ, uel casu: ut intraturi mare, aut præliū, aut euident aliud capitis & uitæ
discrimen, sanctius nos gerimus, & paramus nos diligentius diuini iudicis exa-
mini, quā quum lauti accumbimus frequenti & læto cōuiuio. Ingressus est prin-
ceps Ecclesiam, nō ut uerus ac planè Christianus, quod fuisset sanè felicissimum
& optandum: sed inuexit secum nobilitatem, honores, arma, insignia, triumphos
supercilia, fastum, superbiam: id est, uenit in Christi domum comitatus diabolo:
& quod fieri nullo modo poterat, uoluit duas domos aut duas ciuitates coniunge-
re, Dei & diaboli, quod non magis potuisset efficere, quā Romam & Constanti-
nopolim: quæ tanto & terrarum & maris tractu separantur. Quæ cōmunio Chri-
sti ad Belial: inquit Paulus. Refrixit paulatim ardor, nutauit fides, degenerauit to-
ta pietas, cuius nunc umbra atq; imaginibus utimur, easq; (ut ille dicit) utinam re-
tineremus. Sed quemadmodum dies ille Constantini tristis pietati fuit & dolen-
dus: ita ille acerbissimus, nefastus, aterrimus illucebit, quisquis nunc his moribus
& hac uitæ ratione populum aliquem Christianum ditioni subdet uel Turcæ,
uel principis cuiuscunque à pietate nostra nomine alieni, ac professione: imò ue-
rò nō illucebit, sed perpetuas tenebras & noctem inferet. Vos qui immunitates,
qui libertatis nomina tanti facitis, reputare decet, uos omnes Turcæ non alio fu-
turos

turos loco, quàm pecudes, quas ad utilitates modò & fructus suos alit, nò ad participatum ullum commodorum, honorum, non denique earum rerum quæ communes sunt ciuibus inter se: quum illi nò simus futuri nec ciuium numero, ac ne hominũ quidem. Non pateretur nos augeri opibus, potentia crescere, uigere honoribus, pollere dignitate. incrementa nostra omnia haberet suspecta, inimicus nobis lege, inimicus professione, inimicus odio, & suo & auito, nec ulla se nobiscum crederet deuinctum lege, nullo iure, non fœdere, non cõmunionem, non humanitate & natura ipsa omnibus communi. Quicquid ipsi liberet, existimaret licere oportere, & iure uictoriæ, & quod non censeret ullas esse leges, ullum iusurandum, ullam fidem, qua soluti affectus possent alligari, aut uehementia impetus retardari ac impediri. Nam qua fide uictoriam exequatur, testes sunt Rhodiani milites, qui nisi se maturè subduxissent, crudelissimo illos dolo statuerat omnes intercipere. Sed nec ad ipsos suos populares, & eisdem initiatos sacris meliore utitur fide. Victo & capto Sulthano, Mamelucos paratos se defendere, quum in fidem accepisset, uniuerfos contrucidauit. Id quum ausus sit nò sine aliquo populi sui consensu, quid eum facturũ in nos censemus, secundo suo populo & applaudente? Quòd si ipsi eidem mitius aliquem nostrũ aut honorificentius placeat accipere, aut uix liceret ei inuidia suorũ, aut nobis acerbissimus esset is honor, tanta inuidia infectus ac contraminatus. Nam quocunq; aliquis nostrũ receptus esset loco, ab eo se exclusum eiectumq; uir Turca interpretatur. Cui nò dico principĩ, aut Bassano, sed Genuisaro, uel satelliti, uel gregario militi non liceret, quicquid esset collibitum in nos, in liberos, in uxores, in fortunas nostras? Quid nĩ nempe hominibus in canes, illorum opinione. Utinam huius rei non tam acerbum haberet Christianus orbis exemplum, & hæc potius coniecturis à nobis fingerentur, quàm tristibus adeò experimentis. An ulla gens, aut ullus omnino hominum tam extremam est seruitutis aliquando conditionem passus, quàm nunc patitur indyta illa & ingenijs, & literis, & armis Græciarum quod mancipium miserius seruit, quàm illa Græcia: quæ olim pro solo libertatis nomine tantum effudit sanguinis, tantum armauit militum, qui ad certissimam atque indubitam mortem ire nò dubitarent pro libertate? Ut nunc nullus in tanta regione nascatur ingenio paulò liberiore, aut impatienti seruitutis, qui non primum omnium Græciam sibi relinquendam & fugiendam ducat, uelut ergastulum ultimæ seruitutis: in Italiam se aut in alias orbis partes conferat, magnum secum quocunque eat, circumgerens documentum, quid patiendum sit uiuentibus sub Turca. Hæcne ferrent uiri fortes, armati bellatores, & iactatores libertatis? Hæc parati sunt perpeti, qui pati nò possunt indictionem aliquam extraordinariam Christiani principis, aut syluam, uel aquulam, uel piscem, uel leporem ex publico priuatum fieri? O quàm cæcis oculis ista intuemur? & dũ præsentī cupiditati seruimus, nihil cunctamur in apertos malorum gurgites nos immergere. Tu ergo ut lenticulam aut intertriginem fanes, hauris uenenum: & quia parum acutè cernis, utrumque tibi lumen extinguis? Quid porrò principes? An putant uerò, si sub illius ditione ac potentiam uenerint, etiã si initio sedulò dissimulet, & amicorum eos ac sociorũ nomine dignetur, non eum tamen paulò mox ut inualuerit, & uires cõfirmarit, ad morem suum patriũ rediturũ: ut nemo pedem unum terræ possideat, quem possit suum dicere: omnes serui ac mancipia illius & sint & nominentur, & cuiusque impurissimo carnifici ab eo misso præbenda sit ceruix, sine ulla detractione aut cunctatione, si Dominus iubeat? Vbi tum erunt feroces isti ac teneri, qui ne uerbulum quidem affinis aut propinquĩ possunt perferre? Erit hæc dura quidem, sed tamen iusta Dei ultio, ut qui Christianũ parem, & fratrem suum nò

Qualis uita nostrorũ sub Turca.

Fides Turcae nulla.

Græciæ hoc seculo seruitus misera.

n n tulerit,

*Spiritualiū iniu-
riæ cuiusmodi
sub Turca fe-
rende.*

*Hominum feri-
tas unde.*

*Disciplinarum
momentum ad
pietatem.*

Philo Iudæus.

Ignorantia.

*Turcæ barba-
ries.*

tulerit, extremæ conditionis seruitutem sub crudelissimo domino seruiat. Di-
cent hic mihi nonnulli ex his qui sanctitatis opinionem affectant, honores, opes,
decus, dignitas, uitæ conditio, carnalia sunt omnia: ualeant, Christianis non cu-
randa. Valeant sanè per me, atq; utinam iam pridem iussissemus hæc ualere: quæ
si non tantoperè in nobis inualuissent ac infedissent, nemo inter nos de Turca lo-
queretur. Sed agedum excutiamus spiritalia. Erit ne adeò spiritalis quisquam
nostrum, tam obfirmato atque obdurato animo ad sensum rerum omnium uitæ
huius, qui perpeti ac tolerare possit, quod est Græco quotidie deuorandum? ob-
ijci nobis, ut crimen atque ignominiam, nomen hoc Christiani, quo tantoperè iu-
re gloriamur? Poterit audire tot blasphemias, tot maledicta, tot conuicia nominis
CHRISTI, & Dei omnipotentis? Quod si quis inter illos uel uerbum unum per-
imprudentiam contra Mahumetem miserit, uel uita sit ei protinus, uel religio a-
mittenda. è uestigio enim aut moriendum est illi ipsi, aut ad eam ipsam sectam trans-
eundum cui maledixerit. An non plerisque omnibus, si hæc uiderent, animus
haud aliter accenderetur, quàm Matathia Maccabæo? ut occiderent & Iudæum
idolo sacrum facientem, & id fieri iubentem gentilem. Quid illud omnium gra-
uissimum & acerbissimum, abduci liberos paruulos in remotissimas regiones?
ut ibi abnegato CHRISTI nomine, & tota pietate in obliuionem missa, seruiant
domino spurcissimo ac impio. Quis id nostrum perferret? quis non mallet mori
millies, quàm id uidere, uel etiam audire? Neque inter hæc audent Græci filios
suos obiurgare, reprehendere, castigare flagitia, formare ad uirtutem & studium
honesti, uirga & flagris quum res poscit admonere disciplinæ, ne illi irritati, ad
Turcas se cōferant. & hoc filij audent parentibus minari: à quibus Turcis si quis
sit semel receptus, nulla ui, nulla ope, nulla arte potest unde uenerat redire. Et
quum inter animantia omnia solus homo scelere suo corruptus à natura sua di-
fcescerit, quia & à Deo, fit ut si sibi relinquatur, nullum animal efferacius euadat,
nullum magis barbarum atque incompressum, nec ulla fera bellua tam sit immani-
bus moribus & inhumanis, tam belluæ similis, ac homo. Quales ergo illic adole-
scere atque educari pueros est credibile, solutos, effrenes in licentia atque impuni-
tate uitiorum omnium, semota disciplina? Quæ potest in eiusmodi animis esse
pietas? Iam religio mirabiliter efflorescit, studijs adiuta sapientiæ & bonarum ar-
tium, quibus eruditus atque excultus animus acutius recondita diuinæ sapien-
tiæ mysteria intuetur: nec remotus est ad diuina gradus cognitio atque explora-
tio rerum humanarum & mundi huius, cuius notitiam corporis sensibus capimus,
atque usurpamus. Apostolus Paulus inuisibilia Dei per uisibilia cognosci ait. &
primam Abrahæ cogitationem accessumq; ad uerum atq; omnipotens numen
adorandum ac colendum ex astris illi, ex coelis, ex ordine & cōstantia mundi esse
ortam, autor est Philo Iudæus, is qui de mundo scripsit: ut non iniuria uideatur
dixisse Psalmista, coelos enarrare gloriam Dei. Nec alia maior est superstitionis
ac impietatis causa & occasio, quàm ignorantia. At studia humanitatis, id est phi-
losophia, & reliquæ ingeniorum atque ingenuæ artes, ut honore uelut gratissi-
mo quodam & saluberrimo fauonio exhilaratæ flores ac fructus fundunt, ita con-
temptu aut etiam neglectu flaccescunt, ac emarcidæ collabuntur. Græcis aut Ro-
manis rerum potiētibus, magni sunt in disciplinis omnibus progressus facti: sub
Gotthis & Barbaris illis ac feris dominis ita elanguerunt, ut parum admodum ab-
fuerit, quin uitam omnem penitus ac spiritum exhalarent. Quàm tenues, quàm
inualidas earum reliquias patrum ætas & nostra accepit? At Turca quàm alienus
sit ab omni cultu animi, Scythæ, sanguinarius, quis non uel fando audiuit? Sub
eo quod sit artium decus, qui uigor, uel ex Græcia discamus. Nisi fortè meliores
nos

nos putamus fore, aut pollentiores ingenijs, magisq; facios atque aptos ad literas, aut natura & nutu quodam ingeniorum magis ad literarum studia propensos Græcis: à quibus artes ac disciplinæ omnes, cultusq; & ornatus ingeniorum & natus est, & auctus, & in ceteros omnes mortales propagatus. Si ille pristinus, qui iam olim ardor deferbuit, adhuc in nobis duraret, fortassis credi posset pie uicturum Christianum sub Turca. Sed quum uideamus inter nos plena & florenti ecclesia, propter numum unum centies peierari nomen Domini, ubi periurio non solum à diuino iudice parata est spiritalis animaduersio, sed etiam ab humano corporalis: quid futurum arbitramur, non numo uno, sed tanta mercede proposita commissi? Et qui sub Turca contra Christianos, contra patriam, contra penates, contra religionem meret ducato uno: an non religionem ipsam deseret, & se abnegare profitebitur, si is iubeat, aut se cupere significet, propter decem? Quid ij qui hic inter nos de fide sunt dubij? num illi non leuissimo momento impulsu deficerent? Nec illi ipsi qui nunc sunt firmi ac constantes, fortassis stabilitatem illam suam perpetuo possent conseruare. Quantum putamus contagij ex dubijs & inconstantis fidei Dei hominibus ad sodales, ad conuictos, ad familiares, & eos quibus cum uersantur & colloquuntur affricari ac hæere? Non minus atque ex putri aliqua ac foeda scabie. Cui non iniiceret scrupulos, illatam frequens dubitatio, inquisitio, examinatio, altercatio, præsertim accedente in partes diaboli ueteratoria astutia & fraudibus? Nam si in rebus quæ corporcis sensibus expositæ sunt magis atque obuiæ, quàm ea in quibus sita est fides pietatis, humana cauillatio aliquid semper inuenit quod conuellat, quod luxet, & præstigijs sensibus nostris fiunt, ut ueritas sæpe obscuretur ac cogatur latere, nō id quidem rerum uitio aut magnitudine luminis nostrorum ingeniorum, sed tenebris atque hebetudine mentis nostræ, ut merito ille dixerit, Nimiū altercando ueritas amittitur: quid futurum est in religione, in ea quæ sensum omnem humanum excipit, quæ est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium?

Fortior quidem Deus diabolo, & omnium ueritas fortissima: sed nos quia à Deo ad diabolum defecimus, quæ à partibus nostris uidentur stare, facillimè recipimus, agrè quæ faciunt pro diuinis, pressi hoc carnis pondere, quæ nutu suo ad ima nos deijcit: id est à cœlestibus ad terrena, ut magno conatu sit opus, quo tam onusti diuum hunc ascendamus, quum ultrò per pronum delabamur. Adfert tempus ipsum ueritati splendorem ac lucem, & ipsa ueritas posteaquam dilatuisset, emergit tandem: fateor, sed interea, dum tempus cunctatur, dum illa emergit, nos immergimur, ac perimus. Posiremo, quum hic inter nos, ubi incitatur monitis, autoritate sapientum, exemplis bonorū deterremur ab impietate, ignominia, dedecore, foro, iudicijs, poenis, nihil uel uidemus uel audimus quod ad impietatem aperte ac palam adhortetur atque impellat, aut à uirtute, probitate, pietate auertat atque arceat, respectum tamen CHRISTI inter postrema posuerimus: nunquid si inuersa sit uitæ & rerum ratio, nō potiora erunt nobis, quæ iam nunc priora esse quàm pietatem existimamus? Quid iam ergo est reliquū, quod furiosi homines, perditī, desperatī, consecuturos se sub regno Turcæ sperent? nō opes, non honores, non dignitates. Quis enim hæc canibus concedit, cuiusmodi nos illis erimus? Libertas quæ esse poterit sub tali domino, imò sub talibus dominis? nobis præcipue: quum nulla sit eius popularibus, eiusdem gentis, & heresis? Literarum nulla erit cura, nulla mentio, pietas in periculo. Quid restat? ut noua aliqua rerum natura cōdatur, cuius bonis insani isti sub Turca perfruantur? Quod si quis adeo sit forti atque audaci animo, ut contemptis alijs rebus omnibus, pietatem tamen se sub impio rege conseruaturum confidat: id tamen nō debet alijs

Qui tales sumus sub Christianis, quales erimus sub Turca?

Diffensiones in religione & fide.

bet alijs optare ac procurare, de quorum constantia ac firmitate nihil habet exploratum. Se det ipse. Qui sibi nunc uidetur stare, ne se efferat animo, iuxta monita D. Apostoli: sed circumspecte agat, metuens casum. Non est omnino committendum, ut tentemus, ut uelimus, ut optemus experiri, qualis illa futura sit uita, in tantam tentationem, morum ac pietatis nullo penitus modo, quantum prestari à nobis possit, non debemus sinere ut inducamur. Nam & illis quos confirmaturus & corroboraturus erat ille spiritus, cui pares non sunt mundi uniuersi & totius naturæ uires, præcepit tamen Deus, uigilent, orent, ne inducantur in tentationem: incerti utrū in ea pugna occumbent, an euadent incolumes. Quanto id est nobis omnibus magis orandum, tanto infirmioribus omni animorum robore ac uiribus deserti ac destituti: Precibus est hoc contendendum, & omni arte, ingenio, ope, uiribus connitendum: cauendumq̃, ne tanta pernicies & tam præsens malum contingat.

F I N I S.

QVIBVS ITINERIBVS TVRCI SINT

AGGREDIENDI, FELICIS PETANCII CANCEL-

larij ad Vladislaum Hungariæ &

Boëmiæ regem,

L I B E L L V S.

CCEPIMVS, serenissimè rex, maiores nostros cum de inferendo bello consultarent, prius itinera quibus tutò in hostes pergerent, multorum & scriptis & documentis accuratius inuestigasse. Qua ex re sæpe compertum est, eos fuis ualidioribus copijs, amplissima regna atque opulentissimas prouincias occupasse adeptos. Ea propter operæ præcium erit, maiestatem uestram commonuisse, quos terrarum limites, quas ue gentium regiones adeat, in Turcos expeditionem affectans. Et quamuis decet & matura persuasione ad prouisionem ruinae Christianæ opus esset exordiri prolixioribus uerbis, tamen status perturbatissimus rerum me prohibet, eoq̃ maximè quòd maiores nostri, quorum exemplis innitimur, in huiusmodi arduis & mature nauandis rebus im- pigri ac semper citissimi extiterunt. Igitur dimissis oris maritimis, quæ uersus Asiam nauigantibus patent, referam qui tramites ex septentrionali plaga in Thraciam & orientem dirigant. Primum igitur ex Pannonia ad Istri & Sauî confluente, traiecitur in superiorem Mysiam prope Belgradum oppidum, ubi duæ concurrunt uia. Altera superior in Thraciam, siue Romaniam: altera inferior ad Dardanos & Macedones mittens. Sed superiorem uiam sequendo patentibus campis Godomiri præter celebre phanum Ressaue, regum atque principum illustratum sepulchris, nō procul pertransito amne maioris Muraue, relictisq̃ sinistrorsum agris Bardiloue, per pagum Branicerum pergitur ad Nisum, olim (ut ruinis cernitur) ciuitatem peregregiā, nunc instar uici redactam, à Turcis & Bulgaris habitatam. Adiacet altissimis montibus ex finitimo Rhodope progressis, fluuiò Nisaua, à quo denominatur, magnaq̃ uenaliū copia rerum inter alios Mysiæ & Tribalorum pagos censetur præclara. Abest à traiectu Belgradi cxxx millibus passuum. Ex ea ascendendo ad uicum Pirothi situm in montanis, peragrato uasto montis Cunorouice iugo arduo atque difficili, cum ob profunda circum eminentium rupium cōcaua, tum propter densissimum nemus, longioresq̃ anfractus,

Diuisio itinerū
à Belgrado.

Nisus.

Pirothi uicus.

anfractus. Fit per quinquaginta milliaria accessus ad Sophiam metropolim Tri-
 balorum, emporium nostris sæculis memorandum, iacet in plano, spectans ab o-
 riente inferiorem Mysiam, hoc est Sagoriam ex Chyabro flumine, circa Bionium
 & Nicopolim oppidum, porrectam per limites Istrum ad mare Ponticum, à meri-
 die Thraciam, ab occasu & septentrione Cordiscos, Tribalos, & excelsas montis
 Vasilicæ alpes. Hinc Rhodope præ alijs quàm plurimis quos habet uerticibus
 est eminentior, quasi omnibus finitimis montibus imperitans, quod ex ipsa Græ-
 ca denominatione planè innuitur. per cuius asperos & angustissimos aditus bi-
 duo pertransitur ad plana Philippopolis uel Romanie. Hac Romani Asiæ quon-
 10 dam imperium sibi uendicantes iter habuere. quorum insigne ad hæc usque tem-
 pora in montis medio marmoreis erectum columnis conspicitur. Hinc & Gori-
 fredum de Bulgonis, dum terram promissionis recuperaturus pergeret, ad Helle-
 sponti siue Callipolis traiectum ex superiori Mysia transcendisse memorie pro-
 ditum est. Hisce etiā angustijs Vladislaus Pannonie & Polonie rex, olim ab Amu-
 ratho Turcorum principe obsessus retrocedere, & Pannoniam ire fuit compulsum. Ex
 Philippopoli uia tridui & campestri continue ad latus Marizæ siue Hebri flumi-
 nis peruenitur ad Drinopolim, uocatam apud priscos Odrysum, siue Horestida.
 Ea quantum pulchritudine & gestarum gloria rerum inter omnes Thraciæ ur-
 bes semper clauit, hinc uel maxime deprehenditur, quod eius fecunditate uete-
 20 res Bithyniæ reges allekti, ex Asia in Europam commigrantes, ipsam sibi in do-
 micilium atque imperij sedem diu ante Bizantijs expugnationem tenuere. Ab ea
 in Propontidem & Hellespontum, siue Callipolim milliaria LX, in Constan-
 tinopolim uero CXXX computantur.

ALTERA VIA INFERIOR, QUAE EX EODEM BELGRADO
 per Dardanos & Tribalos montes Aemum transgressa, prope Hebrum
 cum superiori uia coniungitur.

Altera inferior uia est accessu perfacilis. Patet enim ex Belgrado ad limi-
 tes Mysiæ & Dardanorum CCLXXX millibus passuum progrediens,
 circa Ostermice oppidum, & Rauanicense monasterium. Adducit primo ad Mo-
 30 rauam, olim Moschium dictum, ad latus arcis Crusceuæ fluentem, quandoque im-
 brium exundatione inuadabilem. Dehinc ad Basilicam albam, & Apennini mon-
 tes, Mysiam inuicem separans. Rasiiani enim primi huius prouinciæ populi, fe-
 roces ac bellicosi eam partem incolunt quæ ad Drauum, Sauum & Istrum flumi-
 na spectat. Valachi montani, genus agreste hominum, hi gregibus tantum pol-
 lent & armentis: aliam autem quæ ad Dardanos, Macedones, & Tribalos uergit,
 Seruiani gentes usu mitiores, & siderum aspectu benigniori, eo quod magis ad
 meridiem tendant, & frequentia comitantium mercatorum. Pertransitis ita-
 que montibus, sequitur planum Dubotize frequenter inhabitatum. Sed dimisso
 aliquantisper ad laeuam tramite, qui ad uillam magnam Procopiæ & Nisum dirigit,
 40 non procul offert se uallis Cossouiza cum Labo flumine per medium eius decur-
 rente, procedens ad latissimum Cossouum campum, celebratum toties diuersarum
 gentium certaminibus. Verum ex multis quæ hic præclare gesta in antiquis nar-
 rantur annalibus, pauca in huius campi memoriam repetam. Galli olim Græciam
 atque Asiam occupaturi, illic primo tumultuantes cum circumfinitimis populis
 praelium iniere, non sine magna strage, ut ex eorum monumentis apparet. Preci-
 bus namque uix inducias obtinuerant, donec traditis sepulturæ occisorum corpo-
 ribus, à prouincia abirent. Præterea anno iam CL Amoratho Turcorum regi ma-
 gna cum Barbarorum multitudine ex Thracia in Mysiam irruenti, Lazarus De-
 spotus huic cum multis millibus obuians fuit occisus, paucis ex suo exercitu su-
 perstitibus,

Sophia.

Rhodope.

Philippolis.
Romanorum
iter in Asiam.Hadrianopo-
lis.

Moraua.

Rasiiani.

Valachi.

Seruiani.

Dubotize.

Cossouiza ual-
lis.
Cossouus cam-
pus.Gallorum cla-
des.Lazarus Despo-
ti interitus.

Ioannis Hunia
dis clades.

Prisina pa-
gus.
Nouomontana
urbs Saxonum
colonia.

Scopia.

Vardarus flu-
uius.

Hebrus, qui &
Mariza flu-
uius.

perstitibus apud Turcos uictoria remanente; nō incruenta tamen, perempto ibi-
dem eorum rege. ubi eius adhuc intestina marmareo condita tumulo iacent. Ca-
daver enim in Bursam, siue Byrsam Bithyniæ metropolim deportatū est, cū alijs
ex Othmanorum familia regibus sepeliendum. Postremò hic fuit illa infausta &
omnibus sæculis execranda clades, Ioannis Huniadis, genitoris diui Matthiæ Pan-
noniorū regis, ex conflictu habito cum Amarathe & Mahumete Calepino, eius
filio, qui fuit pater moderni Turcorum imperatoris. Huius campi planities pro-
tenditur circiter LXX millia passuū, usq; ad uiam Cuzamici, & fauces Clissuræ
quæ ad Scopiam ducit, posita inter duo flumina Sithnizum & Labum, uallata
undique montibus, quorum extrema perabundant uicis & pagis, habens ad la-
tus opulentissimum pagum Prisinam: qui ob maximam ubertatem fuit quon-
dam Mysiæ dominis in summis delicijs. Est insuper ad X milliaria Nouamonta-
na ciuitas Germanorum colonia. In principio namq; Saxones in Mysiæ partibus
metalla & argenti materiam reperere. Cæterum iuxta Horauize lacum & palu-
des, diuertendo ab ea uia quæ ducit per Binzum, Morauam, ad montes Criuici-
næ infra Mysiam & Dardanos iacentes itinere unius diei ab ingressu Clissuræ,
patet accessus ad Scopiam, caput Dardanorum & terminum Macedoniæ. Hæc
ciuitas est ferax, & abūdans omnibus preciosis terræ fructibus, plena diuitijs, di-
uerforum peculiare principis, irrigua salubri flumine Vardaro, scaturiente ex iur-
gis altissimis Orbelli montis qui imminet Macedoniæ, Tribalis, Mysiæ, & Dal-
matia, ac Epiro: propterea opportuna ad cōuocandum exercitum. Inde iter arri-
piendo per planiciem Gegligoue, uallem Conopnize, Balnea Beobufci, pon-
temq; Strymonis dirimentem Macedones à Tribalis siue Bulgaris, prope uillam
ripæ Rubæ. Perlustratis campis Samocoui, syluis & uastis solitudinibus mon-
tis Aemi uocati, apud Tribalos eius accolæ Costegnazo difficili admodum uia
descenditur ad Marizam, hoc est Hebrum fluuiū & campos Philippopolis, siue
Romanie. ubi hæc uia inferior, distans à Scopia CCCXXX millib. passuū, cōiun-
gitur cū superiore, ex monte Valigliza, siue Rhodope, ad hæc plana progrediēte.

TRACTATVS DE COGNOMINE

& situ Romanie.

Romania.

Romania autem, de qua paulo superius mentionē fecimus, est regio aprica,
affluens omnibus quæ ad humanum expediunt usum: ab Romanis olim
ob magnam situs amœnitatem diu habitata. Vnde propter frequentes in ea pro-
uincia Romanorum colonias, & præsertim Constantinopolim, quæ quasi altera
Roma, uulgò nominari consuevit. Eius longitudo à littoribus Aegæi equoris &
Strymone fluuiio CCCLXXX millibus passuum progressa, ab oriente Pon-
to, à septentrione Istri ambitu nō longè à Rodope, iuxta Ciabrum amnem cum
inferiori Mysia finitur, latitudo uerò ex uicinis Aemi latebris incipiens ad meri-
diem CLXXX uersus Callipolim protenditur.

ALIVS LOCVS VNDE EX PANNONIA IN MYSIAM

iuxta Saslon oppidum traiectus est.

Saslon oppidū.

Beligna.
Maza.

Secundus autem locus, unde ex Pannonia transitus in Mysiam est, prope Sas-
lon, siue Sabacum oppidum, non procul inde ubi Drina ex Dalmatia decur-
rens Sauo immiscetur. Ultra Sauum duæ sequuntur prouinciæ, Belgina, & Ma-
za, relictijs ad dextram flumine Albo, & his montibus, Sacero, Chirbernico, Cru-
pno, Saéza. Et tunc itur ad famosum uicum Vagbem, montesq; Larzi, exerciti-
bus propter currus & alia impedimenta immeabiles. Ex parte sinistra fit progres-
sus ad uadum maioris Muraue, abluentis ibidem Crusseuam arcem, adherendo
semper alijs itinerebus superius memoratis.

VIA

VIA QVAE EX PANNONIA PER TRANSYLVANIAM
mittit uersus Thraciam & Pontum.

Est & tertium iter, opportunius minusq; laboriosum, ducēs ex Pannonum finibus in Thraciam, & ad alia loca uicina Ponto. Verū quia tam ipsos Pannonas, quā reliquos trans Danubium commorantes populos, illud minime latet, cum ex concursu cōmeantium inuicem mercatorum, tum ob cōtinuum bellum quod circa oram Istri, & eas regiones Turcos propulsando exercent, pauca tantummodo ad hanc uiam necessaria aggrediar. Buda itaque abest à Varadino, LXXX millibus passuum, interiacentibus Cumanorum locis, & flumine Tibisco. Hinc ad Rhium oppidum prope Crissiam amnem, est uia unius diei semper campestris. Ex eo patet accessus per uallem longam in Colusuar, siue Themisuar. Inde ad Sibinium pari spacio itineris & perfacili. Hæc ciuitas est principalis ex septem castris, quæ regio uulgò Transylvania, siue Herdelia appellari cōsueuit: bello insuperabilis, parit enim strennuos ac fortissimos milites. Est in ea Huniad oppidum loci natura munitissimum: unde Ioannes, pater diui Matthiæ regis oriundus fuit, qui hic primū Turcis, eorum duce Mescribecho interfecto, melioribus semper auspicijs uictoriam prosequendo, adeo hostibus terrori & suis admirationi exitit, ut omniū sententia in regni gubernatorem deposceretur. Ex Sibinio sequitur Corona, siue Bresouia ultimū oppidum Transylvaniae, adiacens montibus qui diuidunt eam prouinciā à maiori Valachia seu Dacia. Hinc tertia die aditur Tragouiscus metropolis Valachorum, & sedes peculiaris principum, inaccessibilis: non muro, non mœnibus cincta, sed fossa uallo & aggeribus tantum, cum sudibus præacutis exterius positis, sita inter paludes obductas, lutosis syluis & lacuis aquarum, ita quod hyeme tota penè circumfinitima regio immeabilis sit. Hæc est prouincia Dacia dicta apud ueteres, Romanorum colonia: unde eius aborigines hac etiam nostra tempestate, passim Latino utuntur colloquio. Est ea gens barbara, crudelis, diuinationibus & augurijs dedita, rapinis semper & prædæ inhians. Ex his locis declinando uiam ad traiectum Bidini & Nicopolis dirigentem, ad læua offert se Vasilum castrū medium ferme consistens inter Valachiam maiorem, siue Moldauiam, ubi sæpe cum Turcis certatum est. Dracula enim cum paucis, sed electis, Machumetum Turcorum imperatorem potitū in maiori Valachia, & ad minorem occupandam maturantem, hic ad secundam uigiliam noctis aggressus, conuersum in fugam ad Danubium cum magna suorum cæde & ignominia regredi coëgit. Hic denique Stephanus Moldauiae princeps Soleimanum Bassam & ducem Romaniae sic prostrauit, ut ex XXX Turcorū millibus pauci admodum, qui fortè uelocioribus equis infederant, euaserint. Ex Vasillo circiter XXX millia passuum pertransitur Ister ad Brilagum, siue Brailouū oppidum: ultra quod occurrit Græcia, procedens ultra septem ora Danubij usque ad Pontum. ubi est campus Varnæ, celebratus primo conflictu imperatoris Sigismundi & ducis Burgundiae, postmodū cæde Vladislai Pannoniae & Poloniae regis atque legati apostolici.

VIA PER QVAM EX VARBOSANIA ITVR
uersus mare & montes Corbauie.

Reliquum est, ut quā breuissimè enarretur, ex quibus Dalmatiæ partibus Turci irruant in Germaniā, & in alias circumfinitimas nationes. Est igitur in ea prouincia locus qui Varbosania dicit, caput & sedes principalis ducis eius gentis, quò omnes ex Asia & Europa barbari prædæ ac rapinarū auidi confluit: propterea quòd inde facilius discurritur siue ad oram maritimam, seu per Lichā & montes Corbauie, in Liburnos, Istros, Lubianam, & forum Iulium: uel ex

Cuman.

Sibinium.

Septē castra.

Huniad oppidum.

Corona.

Tragouiscus.

Dacia.

Valachorum mores.

Dracule uictoria.

Stephani Vauode sic us.

Brailouum.

Varnæ caput.

Varbosania.

Excursionum
Turcicarū duo
aditus.

monte Adrio, qui fermè mediū inter Bosnam & sinum Adriacum consistit, ad Croaciam declinando, in Carniolam, Ciliam, Carinthiam, Stiriam usq; Austriæ penetratur fines: sed ex declinatione itinerum quibus ad eas transitur gentes, ubi quæq; dictarum regionum plenius apparebit. Hostes itaque ex Varbosania ad planiciem Thimæ siue Sethiæ, distātem CLXXX millibus passuum, & ad alia loca proxima mari discurrere uolentes, & si plures aditus habeant, duos tamē cōtinuis excursionibus sibi magis cognitos, & quasi faciliores frequentant: altero circa Visochij Ganzan, & Profor oppida descendunt ad Clissam, Spaletū, Tragurium, & Scibenicum: altero autē longius ad Cluci arcem porrecto, præter Bistrizam, intrant in ladræ plana, patentia usque ad fretum, dirimens insulas ab inuicem à promontorio Corbauia, cæterisq; mediterraneis locis. Verum regrediendo ex istis cāpis ad Cluci oppidū & montes, unde in hæc littora diueritur, duæ offerunt se uia. Alia uersus Bichachiū & Hun, siue Hunā fluuiū pergens, alpinū Corbauig per angustias plerisq; in locis, trāsitu difficili & arcto, uix pedibus peragrādo, dimissis ad læuā Nouij & Buchari oppidis, cū Istria, Tergesto & Motesalcon, ferunt ex limitibus Bosnæ CCCXX milib. passuū, ad Hissunitiū amnē.

VIA QVAE EX CLUCI OPPIDO VERSVS HVN FLUUIUM progreditur, et per quam itur in Germaniam.

Incurso in
Croaciam.

Sed superiorem uia tendendo, traiciētes Hun fluuiū ad latus Bichachij, relicta Cruppa ad dexterā, semper locis cāpestribus spacio L. milliariū offendūt omnem regionē Croaciæ circa Modrusiū, usq; ad Cruppā & Sauū fluuios. Hinc etiam in Lubianā excursiones fieri possunt per eosdē montes Corbauia, uia stricta, lapidosa & aspera. Post Cruppam amnem sequitur Methlica, in cuius finibus est mons arduus, transitu difficilis, porrectus ad quatuor milliaria, ubi paucō admodum præsidio iter hostibus præcluderetur. Inde ad Sauum & Carniolam transcurrunt, & ultra Sauum per Ciliam, Carinthiam & Stiriam prouincias Drauo flumini adiacentes, depopulaturi dextera Murā fluuiū & Austriā adoriuntur.

VIA EGNATIA EX EPIRO SIVE DYRRHACHIO, per Aemathiam in Thraciam progrediens.

Via Egnatia.

Candauia.

Dixi præterea peroportunum fore, si nostræ ætatis hominibus simul atque posteris notum fieret, per quæ itinera olim Romani exercitus ex Epiro in Macedoniam siue in orientem transibant, præsertim cum & assidua bellorum uastitate & temporum uicissitudine nomina urbium atque locorum oblitterata, omninoq; hodiernis Christianis militibus incognita existant. Proinde duæ sunt uie. altera Egnatia, ex Dyrrhachio in orientem, quam Strabo geographus ad Hebrum fluuiū Thraciæ per millia passuum D. atque XXXV mensus est. altera autem ex Apollonia, quæ Candauia à monte Illyrici denominatur, in Macedoniam CCLXVII, Thessalonicam usq; progrediens. Sed prior Egnatia ex Dyrrhachio per Pharfalicos & Aemathiæ campos, linquendo sinistrorsum Fandam fluuiū, & montes Ducagmorum circa Lisum Aemathiæ quondam nobilissimam ciuitatem, & frequentissimos Vrachia & Dibri pagos, pergens ad Belgradum oppidum fermè medium inter Aemathiam Thessalos & Macedones, dimissis ex parte dextera Thessaliæ montibus, læua uerò Drina fluuiio, peragratissyluis & nemoribus finitimorum montium, descendit in planiciem Macedoniæ, extensam uersus Hebrum & Thraciam.

VIA CANDAVIAE MARITIMA, EX APOLLONIA ad fauces Propontidis extensa.

Secunda uerò uia, quæ Candauia dicitur, ex Apollonia, unde sumit initium Epirus, ad sinū Ambracium, præter Aulonis siue Valonæ lacum procedēs. dextror.

dextrorsum adiacent sibi gentes Epiroticæ, quas Siculum mare alluit. Hæc regio vulgò Arbanus nuncupatur, diu sub Aranitorum dominio habita, cum Acheloo, uel (secundum accolæ) Pachicolamo amne è Pindo decurrente cōiungitur. Illic terminus Epiri. Ab eo per Acarnanes ad Euinum, seu Phidarim fluuium, qui in os sinus Corinthiaci influit, dirimentis Aetoliam à Peloponneso, ad Anthirium flumen Isthmo pertinet. Verùm tota hæc uia superius memorata continuè extēditur per oram maritimam, aditu quibusdam in locis aspero, & longius à mari ambiendo, ob crebros prominentes in hæc littora mōtes. Ea post Isthmum ab Aegæo excepta pelago, per locos Phocenses, Bœotios, Atticos, & Megarenses, Græciæ maritimos populos, circa Euboeæ atque Thessalonicæ sinus dimissa, ad læuam Larissæ, descendit usque Thessalonicam clarissimam Macedoniæ urbem. Dehinc rursus ad latus eiusdem freti uersus meridiem, Athon montem declinando, per plana & montes Strymonem transgrediens (qui Macedones à Thracibus diuidit) locis semper maritimis ad Aemio oppidum extenditur, ubi Hebrus Thraciæ fluuius Aegæo immergitur æquori. Hinc duo patent itinera. Alterum per LX milliaria uersus Adrianopolim: alterum autem ad læuam per pontem Aeginæ, supra paludes & lacus miro artificio tribus millibus passuum extensum, præbetur accessus ad Callipolim. ex ea in occasum diuertendo, faciliè ad fauces peruenitur Propontidis, siue Dardanellum.

Arbanus regio.
Achelus.
Euinus fluuius.

Græcia maritima.
Thessalonica.

Hebri ostia.

EPILOGVS EXHORTATORIVS AD
inuadendum Turcos.

Hæc sunt itinera à Romanis olim toties peragrata exercitibus, nunc à Christianis obnixius affectāda, si pulsus ex Europa barbaris, perpetua pace potiri concupiscunt. Non est itaq; expectandus hostis, neq; dimicandum cum eo in limitibus & gremio Italiæ. In Epirum siue Macedoniam transportandæ sunt copiæ uno atque eodem momento. Hinc & ex Pannoniæ oris bellum Thraciæ inferendum esse, nemo iam ambigit: non defuturū enim militem, neq; cōmeatum, omniaq; necessaria præsto fore. Aderunt & ex circumfinitimis prouincijs undiq; fideles populi, solam Christianam expeditionem præstolantes, parati hostes undique adoriri, quàm primū senserint Christianorum castra, Istrum, & ex Italia exercitum Adriæ fretum traiecisse. Hæc est una atque extrema uia debellandi hostem. Legimus namq; Alexandrum Magnum cum Dario Persarū rege in Asia decertasse. Xerxes ne ab Atheniensibus in regno suo circumueniretur, prior ipse Græciam inuasit. Hannibalis quoque una atque eadem sententiā semper erat, ut in Italia bellum gereretur. neque ab ea iam uictor prius reuocari potuit, quàm translato in Africam bello. Cæsari etiam tanta in opprimendis hostibus celeritas inerat, ut plerumque ipse famam sui aduentus præueniret. Sed prætermittenda sunt tot exterarum gentium exempla, solummodo unum relinquitur dignum memoria, ac celebrandum posteris documentum Ioannis Huniadis, qui nunquam passus est Turcos aduersus Christianos expeditionem mouisse, quin eos in ipsa Thracia aggrediretur. Cuius præclara ac sanctissima pro defensione orthodoxæ reipublicæ incepta nostræ tempestatis principes imitari,

In suis terris
aggrediendi hostes.

Ioannis Huniadis prudentia.

Dominus IESVS CHRISTVS Deus optimus
maximus faxit.

F I N I S.

IACOBI

IACOBI SADOLETI EPISCOPI CAR.

PENTORACTIS DE REGNO VNGARIAE AB

hostibus Turcis oppresso & capto,

HOMILIA.

AGNO & intolerabili dolore afficior, fratres charissimi, ex his iam penè assiduè incommodis & detrimentis, quibus Christiana conficitur & laceratur res publica. Nec uerò aliter uobis usu uenire intelligo. Sed ætas mea exacta iam, & præcipitans, usque rerum multarum in quibus diu sum penitusque uersatus, me plus aliquid, quam pars uirilis postulat, non solum præsentia mala hæc dolere, quæ longe antè impendentiã uideram, sed etiam futura pertimescere semper cogit. ut dolor meus cum metu & timore deteriorum rerum semper coniunctus, grauio-¹⁰ res mihi profectò, quam cuiquã uestrum animi curas afferre, & sollicitudines debeat. Et tamen paulo antè cum recitarentur ex Germania literæ, quæ regnũ Vngariæ totum delatum in hostium potestatem, nostrorum exercitus occidione occisos, uexatas & perditas citeriores prouincias, Pestum & Budam urbes loco man-¹⁰ uque munitas, arces regni illius quæ propinquæ Austriæ & propter uicinitatis situsque opportunitatem, tanquam uestibulum Germaniæ, propugnacula Italiæ semper habitæ sunt, ab hostibus Turcis oppugnatas & captas nunciabant: uidi ego gemitus & dolores uestros, uosque prope equè, atque ego eram, perculsos atque afflictos illo aduerso nuncio intellexi. Cum autem illa præterea quæ in eisdem literis subiuncta erant uobis legerentur, quòd maximas cedes ubique Christiano-²⁰ rum esse factas, nulli neque ætati, neque sexui crudelitatem hostium pepercisse, terram coopertam corporibus interfectorum, flumina sanguine multo cruenta fluxisse cõstabat: quis tum fuit uestrum, qui in tanta cõiuncti nobis & religione & legibus Christiani generis strage lachrymas tenere posset? Quis nõ defleuit sciorum casum? Quis se dolore nõ abiiecit? Nec uerò quisquam, opinor, ex nobis in domestico funere, quanquam charissimo pignore orbat, tantum unquam mortis luctusque suscepit, quantis nos cuncti fletibus & lamentis casum hunc reipublicæ, & ueluti funus prosequuti sumus. Laudo pietatẽ uestrã, fratres dilectissimi, humanitatẽ probo, charitatem agnosco. Quòd enim calamitate fratrum uestrorum tanquã uestra cõmouemini, magno mihi ea res argumento est, uos latu-³⁰ ros fuisse miseris illis atque indigentibus opem, si facultas affuisset, quos ab immanissimis hostibus crudeliter absumptos tantoperè doletis. Nam quòd illi fratres fuerint uestri, sintque reliqui omnes, qui ab eodem patre Deo, & ex eadem matre ecclesia in hanc cõlestẽ uobiscum unã cognationis necessitudinem geniti sunt & procreati, ne dubitatis quidem. Quotiens enim cunq; Dominica à nobis profertur oratio (qui mos in CHRISTVM rectè credentibus solennis & quotidianus est) paterque noster Deus inuocatur & poscitur, totiens fratrum nostrorum qui ubique gentium eundem Deum patrem agnoscunt, facimus mentionem. Quos si uerè, si iure, si sanctiore etiam quam hæc mortalis & terrena sit, generis necessitudine fratres appellamus, fraterna item iure beneuolentiã & uoluntate complectimur. Atque horum o miferæ & calamitosa tempora, in quæ nos deuenimus: horum inquã Dei filiorum fratrumque IESU Christi & nostrorum genus quondã per-⁴⁰ amplum,

Dominica oratio.

amplum, & frequentissima cognatio, omneis propè terras, maria omnia obtine-
 bat, tum cum diffusa toto orbe terrarum cunctis in gentibus Deo gratias agebat,
 hymnosq; & laudes catholica concinebat Ecclesia, post locis undique & regioni-
 bus expulsi, patrijsq; sedibus extorres abire coacti, paulatim primò, deinde præ-
 cipitantius, ad extremū Africa Asiaq; amissis, omnibusq; provincijs, quæ trans
 mare sunt, inter dissensiones nostras à Turca occupatis, angulum Europæ non
 maximum tenebamus: cum eadem ira Dei & amentia nostra nobis aduersante,
 ex eo ipso iam extrudimur. Quis enim non uideat, nostris munitionibus iam ef-
 fractis, patefactum esse hac opprefione Vngariæ hostibus barbaris aditū ad for-
 10 tunas nostras omneis corripiendas, sanguinemq; Christianorū fundendum atq;
 exorbendum, quem illi tanta cum auiditate semper sitiunt, ut saturari eo nunquā
 nec expleri possint: Atque hæc eo duriora nobis atq; indigniora eueniunt, quòd
 cum uirtute, si per nostras dissensiones & discordias liceat, superiores simus, a-
 mentia & cæcitate animi reddimur inferiores. Inferiores dico: iam non est uerbi
 huius rebus ipsis cōgruens & apta significatio. Illi enim inferiores uocandi sunt, *Inferiores quæ
 propriè.*
 qui cum certent, cū repugnent, cū resistent, uincuntur tamē uel aduersariorū uel
 aliquo calamitatis casu. Nos sine certamine traditi hostiū libidini & crudelitati su-
 mus, & qui, si uellemus, tanq; aduersus scæminas uiri esse possemus, ceu pecudes
 sumus ad impetū luporū proiecti atq; expositi, destituti à pastoribus nostris, quos
 20 ipsorū propria studia, acerbaq; inter se odia in partes diuersas trahūt: nulla autē,
 uel non ea quam deceret, ipsis commissi gregis cura beneuolentiāq; attingit. Si-
 quidem bonus pastor, quemadmodum est à Domino in euāgelio demonstratū,
 non & ipse pascitur fructu & incrementis gregis, & lupos non arcet populari co-
 nantes gregem: sed ut salutē ouium suarū tueatur & custodiat, offert in discrimen
 suam. Quod non modò nostri humani pastores non faciunt, sed quod multo gra-
 uius & perniciosius nobis est, ab ipso quoq; Deo summo omnium pastore & du-
 ce neglecti iam pridem & repudiati sumus, quòd grauem eius irā offensionemq;
 aduersum nos, nostra innumerabilia peccata concitauerunt. An non perspicua
 omnibus & manifesta est Dei offensio? Quis dubitare hac quidem de re potest?
 30 quis aliud sentire? Hostis adest in foribus, atque is hostis, qui cum sanguinis &
 prædæ uehementissimè sit appetens, sanguine tamen nostro magis etiam quàm
 præda semper est delectatus. Is cædem & seruitutē omnibus nobis denūciat. Ni-
 hil audimus, nihil commouemur: iam intulit uim atque arma, iam rescidit uallum
 munitionum nostrarum, iam intra nostrā castra tabernaculaq; uersatur: nos ab
 hac cogitatione penitus auersi sumus: inter nos litigamus, inter nos digladi-
 mur: & dum magna prælia paruīs de rebus inter nos conserimus, ad illud præliū
 quo nostra salus & fortunæ omnes in uniuersum periculum uocatae sunt, mini-
 mē sumus attentī. Potest ne ex his obscura cuiquam esse ira contra nos, & inimi-
 ca infestaq; uoluntas omnipotentis Dei? Vnde enim, obsecro, nobis hic stupor,
 40 hæc animi omisio, hæc uecordia? nisi quia nō direximus cor nostrum in Deum,
 & non cōiunximus cum eo spiritum nostrū, neq; posuimus in eo spem nostram,
 & in lege eius ambulare noluius, sumusq; ipsius beneficiorum oblitī, & ad ira-
 cundiā eum cōciuius. Iccirco tradidit in captiuitatē uirtutem nostrā, & omneis
 nostros apparatus in manus inimici: consumpsit gladio populum suum, & here-
 ditatem suam repudiauit. Nō enim alijs, fratres, uerbis malorum nostrorum uera
 ratio & causa, præsertimq; tantorum exprimenda nobis est, quàm est à Prophe-
 ta ipso, & à scripturæ sanctæ oraculis expressa. Quos enim Deus non amat, ijs
 mentem & consiliū profectō adimīt. Hęc porrò nobis adempta esse quis nō intel-
 ligat? Qui si præteritis malis detrimentisq; edocti, aliquādo tamē resipisceremus:
 si cogni-

*Dei offensione
 grassari in
 Christianos
 Turcam.*

si cognitis hostis insidijs, eiusq; malitia & calliditate perspecta, qui semper socia-
 les nostras discordias occasionem suarum rerum bene gerendarum aduersus nos
 putauit, qui incredibili ambitione inflammatus, inhiat orbis terræ imperio, qui
 nostrum omne extinctum & perditum nomen cupit: ipsi quoq; arma contra eum
 nostra & auxilia conferremus, animisq; usi uirilibus, & consilium quo ualere so-
 lebamur, & uirtutē qua longē sumus superiores, illius & malitiæ opponeremus,
 & ferocitati: placatoq; in primis, quod maxime necesse est, Deo, quod expiandis
 pœnitētia ueteribus peccatis, noua q; & casta uita ad illius arbitrium & uoluntatē
 ineunda perfacile obtineremus, spes esset nō modō nos impetū hostis barbari &
 crudelis à reliquis nostris urbibus & agris propulsuros, sed ultrō in eius præsidia ¹⁰
 & regna inuasuros, recuperādisq; prouincijs & nationibus, quas amisimus, ue-
 terem unā dignitatem & amplitudinē maiorum nostrorū recuperaturos. Nunc
 quis nos amentia nō condemnabit, & rationis lumine orbatos non agnosceret, cla-
 raq; hæc & certa indicia non constituet, alienati à nobis atque auersi præpotentis
 Dei, illiusq; diuinæ dexteræ à nostra protectione amotæ? Cuius Dei alienationē
 etiam mentis nostræ alienatio sequitur: quod non modō nil dignum nobis, ma-
 ioribusq; nostris cogitamus, sed ne supremam quidem pestem, quæ nobis immi-
 net, ultimumq; excidium quod appropinquat, possumus rectis oculis cōspicari.
 An est de reliquo exitio nostro nobis dubitandum? nosq; ea tantūmodo, quæ ma- ²⁰
 le adhuc gesta sunt conquerimur, de futuris nō pertimescimus? Imō uerō metus
 & expectatio malorū impendentium nos peius habet, quā dolor eorum, quæ iam
 perpessi sumus. Id adeo uos mecum unā cōsiderate. Turca hostis superbus, & ui-
 ctoria ferox, religione impius, crudelitate barbarus, avarus imperij sui ampliandi
 (si tamen id imperium, in quo unus omnino liber, & idem tyrannus est, ceteri ex-
 trema fortunæ conditione sunt serui) is nunc utraque Pannonia suæ ditioni sub-
 iuncta, tot populis & prouincijs uno aduentu suo impetūq; oppressis, & à Chri-
 stiana consensione diuulsis, oppida, arcesq; eas uicē cepit, ex quibus proximus illi
 & procliuus ad hæc nostra interiora est progressus, ut & peruagari quā uelit, & ex-
 currere quocunque libeat, sine metu & periculo rerum suarum, iam illi sit licitum.
 Est ne igitur quisquam qui dubitet, quin hac opportunitate contra nos usurus, ³⁰
 suarumq; cursum uictoriarum continuaturus sit? Nemo profecto: non enim re-
 mittit ille quippiam, non procrastinat, non sinit effluere & præteruolare occasio-
 nes: sed præsto est semper uenientibus, & se offert. Quid ergo, cum iniecerit sese
 introrsum in nos: ut forsitan iam iniecit: nihil dum enim postea ex illis locis est al-
 latum. Quos, quos ille inueniet ciuitatum nationumq; consensus & conspiratio-
 nes paratas, ad obuiam eundum, resistendumq;? Quam concordiam & proui-
 dentiam principum, consulentium rebus communibus? Quas acies, manusq;
 militum, quos non solum animi fortitudo, sed pietas etiam erga patriam, aduer-
 sus impiū hostem armarit atque erexerit? Nihil omnino horum, sed cuncta o- ⁴⁰
 dijs ciuilibus dissipata, factionibus perturbata, hæresibus polluta, ignauis pra-
 uis ue consilijs contaminata & perditæ, est reperturus: ut illi summa commoditas
 ad impugnandum, nobis uix ulla facultas ad resistendum reliqua ostendatur.
 Nam si resistendi consilium, aut animus fuisset, in propugnaculis oportuit resi-
 sti. Nunc amissis illis, quanto maiore cum periculo debilitatas uires nostras hosti
 opponemus, qui integras obuiam ferre negleximus: quanquam nullum quidem
 periculum desidia, & intestina nostra dissensione maius est. Utinam modō con-
 ueniremus, utinam consopita iam diu Christiani nominis uirtus, aliquando tan-
 dem expergisceretur, principesq; nostri, quibus data est in Christiano populo
 potestas & moderatio, quæ se essent digna, & suo nomini cōsentanea cogitarent,
 alterutrum

alterutrum nobis non deesset, ut aut uinceremus hostem ignauum suapte natura nostris dissensionibus felicem, non fortem: aut si à nobis esset Dei omnipotentis decreto hæc spes & gloria tantæ uictoriæ abiudicata, honestè tamen, tanquã fortis in pugna uir, & sine dedecore caderemus: qui nunc pecudum exterritarũ more dispulsi & errantes, sine opilione, sine certo signo, sic dilaniamur passim, atque conterimur, ut non modò nobis uiuentibus dignitas, sed etiam morientibus defuit misericordia: Verùm quoniam queri quidem hisce de rebus possumus, opitulari autem & subsidio esse ruenti reipub. non possumus, quod ad id nobis nõ animus, sed fortuna opes non suppeditat, si quid autem autoritatis publice in consulendo habuimus, id frustra iam aliquotiens & dicendo & scribendo sumus experti. Veniamus fratres charissimi ad ea solatia, & in periculis malisq; perfugia, quæ nobis nulla inimica uis, nullius hostis acerbitas, nulla commutatio rerum, uisq; & inclinatio temporum potest eripere: Ad Deum enim nostrum, qui summum nobis bonũ est, tutus semper nobis est, si uolumus, facilisq; receptus: nec nos deterreat, quod ille habitat altissimis in locis, nos in infimo mundo sumus positi: non enim tarditate corporum, sed uelocitate animorũ illuc usq; pertendimus. Etenim posteaquam I E S U S Christus summi filius patris, parq; ipse patri & natura & potestate Deus, ad nos deuenit, carnisq; nostræ fieri dignatus est particeps, quò suæ ipse diuinitatis nos quoque uicissim compotes efficeret, ex eo regnum cœli uim à mortalibus pati assueuit, & uiolenti illud, atq; fortes rapere cœperunt: nec tamen ista uiolentiã eò est requisita, ut oram, ambitumq; cœli, quasi urbis munitæ moenia tormentis perrumpamus, sed in dissoluendis uinculis necessitudinũ terrenarum, quæ nos à Deo longè remotos detinent, & in tabernaculis nostræ uitæ, quæ in terra altè fixa, atq; defossa sunt, extrahendis ac refigendis, noua quædam & magna uis nobis necessariò est adhibenda: quã nos nec nosse, quo ex genere sit, nec suscipere & exequi quemadmodũ oporteat unquam potuissimus, nisi Christus idem nobis & exemplo semel fuisset ad percipiendam eius rei doctrinam, & esset quotidie adiumento ad exercendam uirtutem. Quapropter fratres, si uolumus (ut ante dixi) nosmetipsos, & bona omnia nostra in illum sublimẽ locum deportare possumus, quò neq; malum aliquod, nec flagellũ inimici potest appropinquare. Cur autem ita uelle debeamus, causæ complures sunt, & diuinæ illæ quidem, & humanæ: sed nos breuitatis causa paucis perstringemus. Humanæ causæ sunt, quamobrem nos conueniat spes & rationes nostras conferre & dirigere in unum Deum, ut malum, ut calamitatem, ut exitium fugiamus: Diuinæ, ut bonum, ut felicitatem, ut immortalitatem consequamur. Parum ne uobis in utraq; parte ponderis esse uidetur, & momenti, cur & hæc quæ mala sunt relinquere, & illa quæ tanta & tam expetenda bona sunt, exquirere debeamus: Nam hic quidem, in hoc inquam mundo, & in his terrenis ac mortalibus bonis, si tamen bona appellanda sunt, quæ quò plura & maiora nos circũsistunt, hoc sumus angoribus animorum & sollicitudinum stimulis inquietiores. Igitur in his ecquid nam obsecro tanti est, ut id studio nostro & cura dignum sit iudicandum, ac mediocri quidem cura: cum tamen nos omneis curas, & studia omnia nostra in ijs rebus cõstituamus: in quo malus nimirum nos error, & opinio decipit, usu & cõsuetudine deprauata. Cum si rectè putare rationem totam, & naturam rei perscrutari uelimus, contrã nobis eueniat, quàm ut sibi persuaferat, & summam suarum rationum fecerat nostra cogitatio. Illa enim ex his temporũ & terræ bonis multas sibi paratas utilitates, egregias commoditates, complures & magnas & uarias iucunditates spe præceperat, quarum euentu in experiundo fraudata, (incidit enim magis ex illis in molestias, in mœrores, in timores graues, & sollicitudines) nunquã tamen desistit inquirere

anxie & laboriose, quo se nunquam friturā intelligere nō potest: ita & spe uana
 meliorum in posterum rerum, & tædio ac satietate præsentium frustrata & illusa
 uita nostra, antè præceptum ad occasum truditur, quā nō modò potuerit reperire
 quod quærebat, sed etiam quā iter rectum ad quarendum inuenerit. Itaq; ille
 sapientissimus regum, cui & sua uir ingenij atq; consilij, & in primis Dei omni-
 potentis donis omnia quæ optarat ad uoluntatem successerāt, cum honores, im-
 perium, regnum inter suos, famam autem & gloriam & præstantem authoritatē
 inter alienos, illas uidelicet nationes Orientis esset nactus, cum agros præclare
 cultos & consitos parasset, magnificè & splendide omnibus in locis ædificasset
 maximum auri pondus argentiq; congregasset, tum autem cætera quæ ad uolu-
 ptatem corporis, & ad lætitiā animi apta atq; idonea esse existimantur, haberet
 sibi per omneis propemodum ædium & uillarum suarum angulos, perq; omnia
 horarum temporumq; momenta parata atq; disposita: in his tamen ipse, & alijs
 eiusdem modi singulis rebus commemorandis insistent, tanquam illus a fortu-
 na, & a spe sua destitutus, exclamat ubiq; uanitatē ista omnia esse: nec qualem-
 cunq; uanitatē, sed quæ cæterarum omnium princeps uanitatum, & summa
 uanitas sit. Quod perinde est, ut si diceret, non esse uanum cōtemptū huiusmodi
 rerum, quarū studiū & adeptio sit maxima uanitas. Quid in Eugeālio dominus,
 Luca attestante: non ne hominē illū optima ratione redarguit, qui ædificatis sibi
 cellis penarijs permultis, ijsq; omniū fructuū copia & uarietate repletis, cū in mul-
 tos annos paratas sibi copias uitæ & cōmoditates uideret, ausus est animo suo di-
 cere, & suadere, ut gauderet nūc deniq; & lætaretur, quoniā haberet in posterū,
 quibus se perpetuū esset oblectaturus: ad quem mors eodem ferè momēto: Stul-
 te, inquit, hac nocte abs te anima tua reposcetur. Et sanè omnibus ferè hoc con-
 tingit, qui in terrenis bonis congregandis elaborant, ut semper solliciti, semper
 anxij, ad omnia semper auīdo animo anhelantes, nusquam inueniant suarū so-
 llicitudinū finem, exitum ue laborum, cū tamen semper inuenturos se spe-
 rent, donec mors improuisa irrepens, inopinanteis eos in medio curarum æstu,
 & cupiditatum opprimat: uel stupenteis, & attonitos, tanquam beluas, & illo
 mortis casu amenteis factos, quod se fragiles esse, & ex moribundo genere ortos
 antea non cogitarant: uel si sensum & cogitationem conditionis suæ eo tempo-
 re retineant, tum maximè gementes & dolentes, uitam sibi eripi, cū rebus su-
 is planè constituendis nondum finem eum, quem sibi propositum habuerant,
 imposuissent. Sed sit hic fermè cunctorum communis error, & humana dece-
 ptio, ut diximus, quæ ab hominibus malè adhuc animaduersa, ex scripturis san-
 ctis perspicuè redarguta est, quod inter uanam spem futurorum bonorum, quæ
 scilicet terrena & mortalia sint, inanemq; fructum præsentium, quorum quoti-
 dianis sollicitudinibus, & molestiarum aculeis amara plerunque, & irrequieta
 est possessio, portum nostrarum cogitationū tenere non possumus. Quid: quod
 amore huiusmodi bonorum deprauati, atq; indicti, uera & sempiterna bona ue-
 luti sponte, et data opera à nobis abalienamus? Tantum ne hic quoq; potest er-
 ror, & importuna nobis cæcitas animi sic officit, ut certissimorum, maximorūq;
 bonorum, præ his quæ & leuia, & certè fugitiua sunt, nullam sapenumero du-
 camus rationem: ut perpetuam nostram salutem, & fœlicitatem, breui & falsæ
 iucunditati posthabeamus? Diximus hæc terræ bona non magnæ à nobis digna-
 tionis haberi conuenire, propterea quod eorum acquisitio laboriosa, custodia
 sollicita, possessio fugax, fructus nobis atq; usus inutilis plerumq;, & perniciosus
 sit. Atq; hæc ita diximus, ut etiam illa si iure obtineantur à nobis, si sponte sua ad
 nos confluant, si sine iniuria, sine improbitate, sine conscientie damno sint nobis
 parata

parata, non tamen magni facienda uideantur, propterea quod aut bona ex se, & sua natura, non sunt Christianis hominibus quidem, quorum non est in his copijs beatitudo constituta: aut si quid habent in sese boni, in eo habeant duntaxat, cum negliguntur quia ad commodum nostrum pertinent, ad aliorum autem incommoda subleuanda potius adhibentur. Ut uero eis quoque appetendis, captandis auidetur, anxietate quoque modo conquirendis, nec fides teneatur a nobis, nec seruetur iurandum, nec pietatis ac religionis erga Deum, humanitatis erga proximum, ratio habeatur: quis hanc tantam labem & perniciem bonorum morum cum animo aduertit, non ipsa coactus ueritate confiteatur, Deum nobis merito & iustissime succensere? Miramur nomen Christianum pessum quotidie ire? Miramur hostibus nostris tantam uim, tantam prosperitatem, tam felices nostro detrimento atque exitio euentus procedere? Quid ista mirari oportet, cum omnium origo malorum euident & manifesta sit? Nempe quod iratus & inimicus nobis est Deus: nec sponte ille sua. Quid enim magis est ab illius clementia & infinita bonitate alienum? Sed maximis & grauissimis iniurijs prouocatus a nobis. Itaque ut Assyrios ad excidium Iudeorum adduxit, sic exterminationi nostrae inuehit, atque corroborat Turcas, genus hominum longe multoque quam Assyrii & crudele magis, & inhumanum, & barbarum. Minus enim offenditur Deus in ijs, qui aperte illi & sunt & semper fuere hostes, quam in nobis, qui amicitiam cum eo fidelitatemque professi, omnia & fidei & amicitiae iura prodimus, & uiolamus: idque aduersus Deum, qui uindicare acerrime, & quamuis subito potest, cuius forti potentiae incuruantur & inclinantur omnia, nec nostram abiectionem imbecillitatemque respicimus, & saepe intra nos taciti ratiocinamur, & quaerimus, quid causae sit quod uideatur Deus de nobis curam abieciisse, & nationes eas in quibus solis colitur & honoratur, ipsius nomen uastari, diripi, & in seruitutem redigi sinere. Qui est iste cultus atque honor? aut quae Dei colens natio? Quid habet Deus iam in nobis, quod suum dicere possit? cum usurpetur quotidie quidem inter nos illius nomen: uerum id magis ad confirmationem improbitatis nostrae, quam ad uenerationem diuinitatis suae: atque ut ipsemet inquit, Labijs tantum a nobis honoretur, cor autem nostrum longe sit ab eo. Quod ita esse, iam mihi omnes concedatis est necesse. Est ne quicquam quod ille magis nobis praeceperit, crebriusque idem & uehementius inculcatur, quam ut diligeremus inter nos, ut inuicem quisque alterius onera ferremus, ut essemus erga proximum & humanitate & beneficentia misericordes, & mites? Quid ergo? (respondeat quicumque uult) Pareatur ne Deo, ista praecipienti, obtemperatur, obeditur? Obscurum est, credo, Carpenteracienses mei. Sic enim agam nunc uobiscum, ut de uitijs eis, & peccatis, quae generi & ordini uestro familiariora sunt, commemorandum putem: non adsunt principes uiri in praesentia, non reges, non Pontifices, non factiosi & nobiles, non militares homines, non illustres artes scientiasque professi: quibus, si aessent, alia, & alterius modi adhibenda esset oratio. uobiscum loquor, quos tanquam diligens pastor cupio in uiam errantes reducere, & a Christo Domino disiunctos, ad Christum rursus adiungere: de uulgatis & communibus delictis uerba facio, non ut quempiam laedam bonum, sed ut minus bonis timorem aliquem Domini (in quo initium omnis sapientiae est, & corrigendae uitae studium) quatenus nobis a Deo conceditur, inferam atque iniuriam. Obscurum ne cuiquam & dubium esse potest, quid agatur in hoc quotidiano inter se hominum commercio, in hac infida societate uitae: quae alternis opibus supeditata, & adiuta fidei & mutua charitate, sicut imperat Dominus, munita esse debebat: non ne omne penes omnium studium in eo nunc consumitur, ut circumueniendo proximo, quaestui quisque suo, & iniusto lucro deseruiat? emuntur, uen-

*Calamitatū huius
seculi causa
haec.*

*Circūueniendo
proximo oēs iā
studere.*

Avaritie pestis

Nomen Dei nō
faciendum irri-
tum.

duntur, contrahuntur quotidie res, syngraphæ conficiuntur, iudicia exercentur, lites intenduntur, ubiq; Deus, ubiq; iusiurandum, ubiq; pactio, ubiq; promissio: est ne in hiscerebus fidei iam usquā, & ueritati, & iustitiæ, & religioni locus: parum ne cogitamus, quid nam agimus: aut si ea res, & animi nostri intestina malitia, menti nostræ est proposita, Deum ita despeximus, ut illi uolentes, & prudentes, tot quotidie inferre non uereamur iniurias? Mitto nunc cætera communis uitæ delicta, desidiæ, libidines, luxus, æmulationes, iracundiæ, & quæ sunt eiusdem modi: quæ etsi uitia, ac peccata grauia sunt, eodemq; in genere improbitatis uersantur, tamē faciliores habent, quā avaritia, ad Deum rursus receptus. Avaritia maximē una est, quæ tanquam tetra quædā, horribilisq; pestis, dissipat omnē bonum morē, humanæq; uitæ societatem disturbat, & depopulatur: quorumq; in animum inuasit, arcemq; in eis obtinuit mentis atq; cōsiliij, eos illa statim ē familia Dei ereptos, atq; abstractos, in seruitutem Sathanæ mancipat. Est enim avaritia, ut pluribus in locis repetit Paulus, idolorum seruitus. Egregium sanē fructū fert hominibus avaritia, ut qui à Domino Deo pacem, salutem, uitam, felicitatemq; & precamur & optamus, eaq; unius illius dono obtineri à nobis posse cognoscimus, nec tam in terris hæc quæ mortalia sunt, sed illa cœlestia & sempiterna. Idē ad aureū alium dominū transfugientes, oppositum ē regione omnipotenti Deo, supplicesq; illi facti, mortem & perniciē ab eo, animiq; turbā & tumultū, totiusq; uitæ miseriam precibus impetramus: nec solum hæc in hac ut habeamus uita, in qua tamen miseris finem mors quandoq; imponit: uerum & in altera, ubi nulla unquā summæ infelicitatis & miserrimæ calamitatis datur intercapedo. An non hoc experimini quotidie in uobis, Fratres? Vos ego appello, si qui forte adestis, in quibus maius aliquanto, quā oporteret, insit pecuniæ studium. Vos enim ego parturio in Christo, & in eodem Christo sanos & ualētes cupio parere. Non ne inquam sentitis, quā acres habeat stimulos, & quā animū uehementer fodiet iste lucri amor, usq; eō quidem, ut quiescere animum non sinat, turbasq; omnium intus concitet cupiditatum: quibus quidem in eo dominantibus non pax, non ratio, non rectus mentis usus habere ibidem locum potest, non uirtus, non libertas, non cōsiliij constantia. Atqui ad animum sic affectum, tanquam in domum seditionibus & turbis agitātā, nequaquā pacis autor ingreditur Christus. neque uerō ipse habere aditum eō potest, ubi eum mens non recipit, sordidis alijs curis & cupiditatibus occupata: aures non audiunt, quoniam pecuniæ & syngrapharum & litium tinnitibus obstrepuntur: lingua non nominat, nisi cum inaudito quodam & prorsus nefario scelere, captandi lucri causa, facere eum illa uult suæ fraudis & perfidiæ adstipulatorem & testem. O miseros nos: eō ne usque amentitiæ & impietatis processum est, ut quo mendacijs nostris fidem astruamus, Deum sæpe testem scelerata mente faciamus? Falsitas ergo impe-
rabit ueritati, Christianis hominibus authoribus, & Sathanas leges imponet Deo? In primis, quæ Moyse à Deo data sunt, præceptis illud propē est primarium, quo uetamur nomen Dei nostri irrita & ludicra appellatione expromere. In quo præcepto id spectatum est, ut ne nimium crebra & familiari commemoratione illud uilius factum, minus sanctum & uenerabile ad aures hominum accideret. Nos, quod sine causa facere prohibiti sumus, ob eam causam faciemus potissimum, ut mendacia nostra iureiurando fulcientes, proximo nostro fraudi & detrimento simus? Quid tandem ut efficiamus, aut quod est extremum & ultimum nostrarum tantarum contentionum & laborum? Nempe ut & ipsi terræ commodis, & corporis iucunditatibus largius perfruemur, & liberis nostris quamplurimum relinquamus. Potest ne quisquam male partis

partis bene frui? aut in animo sibi ipsi implacato & discorde, soluta & pura huiusmodi bonorum delectatio inesse? Liberis autem nostris non ne eam certiore hereditatem transmittimus, qua ipsos in eadem cupiditate & malo more nobis instituimus similes, quam qua aedeis illis nostras & fundos relinquimus? Quae tamen ipsa quoquo pacto nobis quaesita sint, etiam per fas & honestam rationem, omnia iam animaduertere potestis, addicta esse uanitati, Turcae ad sunt, impendent, irruunt, una hac & recente equitatus sui excursionem Pannoniam utramque sibi subiecerunt, treis trans Danubium uno tempore prouincias, Dacorumque illas gentes & nationes, quae in treis tetrarchias erant distributae, in suam redegerunt potestatem: non quiescunt, non desistunt, non defatigantur, ardent cupiditate omnia corripienti: terribiles sunt crudelitate, feroces uictoria. Itaque reliquis populis, orisque Italiae & Germaniae exitium clademque minantur: nos ad eos arcendos & propulsandos, propter intestinas nostras discordias, propterque illam infelicem & caecam dementiam, quae nobis ex ira Dei & ex peccatis nostris inuecta est, minime sumus idonei. Quam eos diu putamus ab his locis abfuturos: quam non celerrime aduolatu: ut nos quoque sedibus nostris & fortunis evertant, qui plus una aestate proxima terrarum & nationum uincendo, uastando, urendoque obierunt, quam quantum inter ipsos nunc & inter nos sit interiectum: longiora spacia cum exercitu maximo, quippe centum & quinquaginta millibus equitum, trecentis peditum peruolauerunt, quam sint ea quibus sumus ab illis separati atque disuncti: ut confidere nemo possit, hanc diu pestem & perniciem a nobis abfuturam, quae orbis terrae iam fere oppressus est. At sunt urbes & oppida munita in medio, quae uim illorum sustineant. Haec ratio fratres, haec falsa opinio omneis penes gentes & Christianas nationes opportunas hosti ad subigendum praebuit. dum enim unaquaeque earum in uiribus & propugnatione alterius, quae ante se esset periculo obiecta, spem suam ponit, dumque illius praesidio se existimat tutam, nec coire cum ea belli & fortunae societatem curat, deinceps singulae sunt in seruitutem excidiumque arreptae. Quin mihi uehementer ut reformidem in mentem uenit, cernenti praesertim & agnoscenti Christianae reipublicae statum, quae domesticis uulneribus grauiter aegrotat, uix tollere oculos, & haurire spiritum liberioris coeli potest, ne paucos ad annos (quod tu, o bone Deus, obrue queso, & detestare meum omen) ex his exturbati atque eiectione locis, & in ultimas aliquas terras, qui Turcarum & barbarorum mos est, transire iussi, patrias hasce sedes & auitos lares nostros harenis aut paludibus commutare cogamur, quicumque tamen crudelissimae hostium caedi superfuerimus: quanquam qui tunc morientur, multo erunt fortunatiores. Sed uos, uos inquam appello Carpentoraenses mei, mea curatio, meus dilectus grex, quando nostra non est medendi his malis, illisque obuiam eundi potestas: quorum autem ea est, ij aut non intelligunt quid mali ipsis & periculi imminet, aut certe negligunt: cuius oscitantiae pernicioseque negligentiae magna olim ab eis & peracerba certe exigeretur ratio. Quando ergo haec nostrae potestatis non sunt, nec cunctorum saluti & publicae incolumitati consulere possumus, nostrae saltem consulamus. Est autem illud consilium primum optimum, ut ne tantum in his terrenis bonis operae studijque ponamus, quorum amor nos facit, ut animo simus semper irrequieto & sollicito, ut timoribus, ut moeroribus, ut doloribus omnibus pateamus, quae etiam si nobis bona propria esse possent, non tamen essent tanti, ut praeter illorum commodis, quae omnia extra nos sunt, & ad corpus nostrum forsitan non nihil, ad nos quidem ipsos minime certe pertinent, tot nostros proprios intimosque angores, tot animi molestias sollicitudinesque susciperemus. Nunc & incerta ipsa sunt, facileque caduca, ac fragilia, & in id praesentis adducta discriminis, ut

Pannonia utraque iam Turcae subiecta.

Futura calamitatis omen.

Poenitentia.

*Dei erga nos
quanta beni-
gnitas.*

Turcis magis parata quam nobis, & hostibus potius quam liberis tradenda esse uideantur: quorum ab amore, & inconsulta cupiditate, si animum auellere & reglutinare studuerimus, continuo nobis CHRISTVS illucescet: continuo uerior illa uita coelestis & sempiterna, magis erit nobis cordi: atque horum bonorum (minime quidem bonorum) adipiscendorum causa, si quid inique, improbe, fraudulenterque egerimus, si quod patrauerimus facinus, si qualibidine, si quo turpi scelere fuerimus maculati atque infecti, ueniet diuinitus in nos sancta illa & salutaris poenitentia, quae molliet pectus nostrum, omnesque intimos animi recessus peragrabit, atque illinc euerret sordes, impietates, fraudes, nequitias, mundumque in nobis Deo parabit domicilium: quo quidem Deo humanissime & clementissime nostrum hospitium subeunte, danteque nobis gratiae & reconciliationis suae dexteram, spei multo melioris & firmiteris laetitiae efficiemur compotes. Non tum nos ista terrebunt, quae nunc anxios & miseros maiorem in modum habent: non ex aliorum tribus euentis nostram propinquam calamitatem extimescimus: non audiendis crudelissimi hostis caedibus & stragibus, quas ille in fratribus nostris, populis CHRISTI uidelicet quotidie facit, animo ipsi consternabimur. Est omnino quidam dolor ex fratrum nostrorum incommodis intestinus in nobis, quae charitas Christiana non sinit nos ejicere: sed ut aliorum calamitatibus indoleamus, nostrarum certe erimus securi. quod enim amitti a nobis possit, quod ue nobis eripi, nihil admodum erit, in quod ius habeat fortuna & potestatem. Itaque cum diuino Psalte alacres concinemus, De aerumna mea inuocaui Dominum, & exaudiuit me Deus: Dominus mihi adiutor, non timebo quicquid faciat mihi homo: Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos. Deum enim uobiscum habentes, fratres charissimi, facile inimicorum impetus ferocitatesque contemnemus, a quibus nullum praesertim esse potest nostris certissimis uerissimisque bonis periculum. Etenim attolite, quaeso, oculos in coelum, contemplamini & considerate patriam illam, quam ita oculis nostris & mentibus ingerit atque offert Deus, ut uideatur uix spacium dare nobis uelle, aliorum uersum curas & cogitationes nostras conuertendi. Hanc nobis sedem fortunarum omnium nostrarum, hoc regnum proprium atque perpetuum promittit CHRISTVS, quod nobis iter atque aditum non hostium equitatus, quamuis innumerabilis, non insidiae ullae, non aperta aliqua uis potest intercludere. Ut enim in libertate dici solet, neminem posse amittere libertatem, nisi qui ipse autor factus sit: sic regnum coeleste nemini potest eripi, qui non ipse sit suae tantae iacturae calamitatisque assensus. Tanta fuit erga nos summi Dei benignitas, ut rem omnium pulcherrimam & maximam, in qua adipiscenda omnes nostrae prosperitates, omnes iucunditates, uita denique beata & immortalis nostra sita est, nostrae esse subiectae uoluerit potestati. Dedit enim nobis potestatem (ut enunciat Scriptura) filios Dei fieri, ijs qui credidimus in nomine filij eius. Nam hoc quidem in primis ad cognitionem coelestem summamque tantae nobilitatis gloriam acquirendam necessariam & nobis, & ceteris omnibus est, ut credatur in nomine unigeniti filij Dei IESV Christi, sine quo omnis noster conatus in coelum perueniendi irritus & inanis est. Porro autem ita creditur (ne forte in uerbo quispiam uim sitam putet, solaque credulitate arbitretur se satisfacere) ita inquae credit, si in eo omnis spes nostra, non in his terrenis rebus mortalibusque constituta. Hoc si egerimus, in eumque crediderimus toto animo et plena fide, quae maxime in amore coelestium consistit, despicietiamque terrestrium, quotiescunque aliquid sequi atque atrox nobis nunciabit, cuiusmodi feret iam hauriunt quotidie & expectant aures nostrae, quoties aut urbs nominis nostri ab hostibus excisa, aut populus abductus, aut trucidatus exercitus, aut nationes integre prouinciaeque oppressae huc perferentur, do-

tur, dolebimus quidē, ut dictū est: nec aliter poterit fieri: sumus em̄ omnes unius corporis membra. Sed tamen in luctu publicæ calamitatis proprium paratū unus quisque nostrum solatium habebimus. Clamabimus enim, ad Deum corde conuersi: Et si ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Quamobrem expergiscere, qui dormis, & exurge à mortuis (hoc est, à peccatis, quæ ueram afferunt mortem) & lucebit tibi Christus, is qui tua causa ex Deo homo factus est, qui pro te crucem & mortem nō recusauit, qui generis humani unicus in cœlum est deductor. Lucebit autem is tibi, ut recto itinere tibi demonstrato, si monitis eius parere uolueris, in illud cœleste domiciliū te deducat. Nunc quidem etiā dum hic sumus iucundissima expectatione & spe illiusq; diuinæ uitæ, si piē, innocenter, Christianeq; uixerimus, similitudine: post re quoque ipsa & propria cœli possessione, cum ille nobis extremus dies aduenerit, quē pleriq; frustra pertimescimus, qui deberemus potius optare atq; deprecari, ut ex hac ærumnosa & calamitosa uita in illam pacatissimam & beatissimā quā prius traduceremur. Quod quidem Deum immortalem rogo atque oro, ut & mihi, & uobis quo ipse statuerit tempore feliciter contingat, gratia & misericordia eiusdem Dei & seruatoris nostri
 IESU CHRISTI, qui cum Patre & Spiritu sancto uiuit & regnat in sæcula sæculorum,
 Amen.

F I N I S.

SERIES CHARTARVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u
 * α β A B C D E F G H I K L M N O P
 aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo
 Omnes sunt terniones, præter * & oo duerniones.

五、六、七、八、九、十、十一、十二、十三、十四、十五、十六、十七、十八、十九、二十、二十一、二十二、二十三、二十四、二十五、二十六、二十七、二十八、二十九、三十、三十一、三十二、三十三、三十四、三十五、三十六、三十七、三十八、三十九、四十、四十一、四十二、四十三、四十四、四十五、四十六、四十七、四十八、四十九、五十、五十一、五十二、五十三、五十四、五十五、五十六、五十七、五十八、五十九、六十、六十一、六十二、六十三、六十四、六十五、六十六、六十七、六十八、六十九、七十、七十一、七十二、七十三、七十四、七十五、七十六、七十七、七十八、七十九、八十、八十一、八十二、八十三、八十四、八十五、八十六、八十七、八十八、八十九、九十、九十一、九十二、九十三、九十四、九十五、九十六、九十七、九十八、九十九、一百。